Summa perutilis

Atq; aurea venerabilis viri fratris Donaldi in vtroq; iure tam ciuili: q̄ canonico fundata. Cum scientia omnium facultatum est infinita: necesse est vt numerus librorū sit pene infinitus. Quotidie enim aliquid noui emergit quod tamen mirabile videtur in tam curiosa librariorum conquisitione voluminum cunctarum artium: atq; scientiarum. Nichil ita bonum extitit: quo non melius inueniri possit. Dō nobis manifestū facit ipse egregius iuris vtriusq; peritissimus frater Donaldus ordinis beatissimi francisci cuius opera. scientia. atq; diligentia presens summa dictata ꝛ cōpilata extitit: que licet quantitate: seu magnitudine sua ceteras summas non excelllat: bonitate tamen sua atq; subtilitate nō est inpar summe domini Anthonini fratris angelici atq; astēsis. cūctisq; alijs. procedens ordine alphabetico ꝛ quecunq; in ceteris non inueniunt in hac q̄ preclarissime elucidantur. Inutum ergo sumpsit tam faustum ꝛ perutile opus atq; necessarium omnibus veritate iuris edoceri desiderantibus.

Cum gratia et priuilegio.

Venundantur Lugduni In vico mercuriali per Petrum Baleti ad intersignium sancti Johannis baptiste.

UVA. BHSC. IyR_347_2

UVA. BHSC. IyR_347_2

¶ Incipit Summa de iure canonico tractans ꝛ expediens multas materias ſm ordinem alphabeti.

Quoniam ignoras ignorabitur ſicut ait Paulus egregius predicator. et plures iuris ignorantiam que nullum excuſat caſus neceſſarios circa iudicium et cõſilium animarum in foro penitentie ob ipſorum prolixitatẽ perplexitatem ꝛ difficultatem multiplicem in propꝛiis titulis leuiter inueniꝛe non poſſunt papa ꝙ errant graviter in predictis ne ignorare periculoſe contingat iuris peritiaꝫ non habẽtes. Ego frater monaldus minimus inter paruos ad honoꝛem dei ꝛ ſanctiſſime matris ſue atq; beatiſſimi patris noſtri franciſci necnon ad vtilitatem ſimplicium. maxime quoſdam caſus vtiles ab antiquis magiſtris ꝛ doctoꝛibus approbatos ſub ſingulis lr̃is alphabeti ſm mei parvitatem ingeniũ cõpilare ſtudui ordinate. vt ſimplices ꝙ querunt valeant facilius inuenire. Opiniones itaq; antiquoꝝ doctoꝝ et ẽt aliquoꝝ modernoꝝ humiliter proſecutus quamuis plura diuerſimode ſint ab ipſis notata. que inter ſe varietatem oſtendere videantur. nõ tamen auſus ſum ſcripta tantoꝝ viroꝝ p̃ſumptuoſe reſpuere. ſed ea licet diuerſa circa vnã ꝛ eandã materiam in preſenti opuſculo ſtudioſe conſcribens dum hic diſcretis lectoꝛibus relinquendum vtillam opinionem accipiant que ipſis videtur eſſe magis conſona rationi quia non credo poſſe preiudicium aliquod erga veritatis ſententiam generari quecunq; accipiatur ex eis cum quelibet ſit a magiſtris et a probatis doctoꝛibus in ſcriptis autenticis ſtudioſius annotata. ¶ Non ergo miretur aliquis ſi modus agendi eſt diuerſus in hoc opuſculo ab operibus aliorum. quia hoc feci ſicut ſupradictũ eſt. vt ſimplices ſub ſingulis alphabeti literis incerti tamen rubricis citius inueniant. quod intendunt qui non poſſent ſibi caſus neceſſarios in propꝛiis titulis faciliter inuenire. Quare lector mi precoꝛ eſto benivolens ꝛ intentionem meam magis quam ipſum modum. agendi ſi placet attendens ſi qua vtilia forſan inueneris. tribuas ſoli deo. Inutilia vero ꝛ inordinate poſita caritate fraterna ꝛ diligenti ſolicitudine coꝛrigas et emendes.

¶ De abbate.

Circa primo agendum eſt de abbate. vbi agẽdũ eſt quis poſſit eſſe abbas. De potestate abbatis. Quare debeat remoueri. De renunciatione abbatis. Quando poſſit conueniri et quando non.

¶ Quis poſſit eſſe abbas.

Abbas debet eſſe vel fieri ſacerdos. et ſi non poteſt fieri. ꝛ ad hec ex culpa ſua deuenit remoueat. extra de etate et qualitate. c. j. vbi de hoc in glo. et. ſ. de electiõe. cum in cunctis. Si vero ipſe impedimentum ex culpa ſua nõ incurrit remaneat in abbatia. extra de clerico egroꝛans. c. j. et. vñ. qõ. j. cum perauſſio. poteſt tamen de rigoꝛe iuris abbas eſſe diſpenſatum tantum in minoꝛibus ordinibus conſtitutis extra de etate ꝛ qualitate preterea vbi de hoc in glo. qñi. ꝛ. c. tuã.

¶ Item ſi eſt canonice electꝰ et confir-

UVA. BHSC. IyR_347_2

matus ꝛ epiſcopus tertio req̃ſitus eũz benedicere nolet . poteſt in propꝛio monaſterio conferre primam tonſuꝛam ſubdito ſuo dummodo ſit ſacerꝛdos ꝛ manus impoſita ſit ei ab epiſcopo ꝑm morem preſciendoꝛuz abbatum extra de etate ꝛ qualitate. cuz contingat. vbi de hoc in gloſ. hoc idez ꝛ poteſt ẽ alia que ad huiuſmodi officium pertinent libere exercere donec a ſuo epiſcopo fuerit benedict⁹. extra de ſupplenda negligentia prelatoꝛum. c. j. vbi de hoc in gloſ. ſcilicet vt conferat ꝛ arg. de electione. nihil. §. penultio. ¶ Itez abbasvnius prefici diuerſis monaſterijs ſimiliter ꝛ ſemel nõ poteſt nec etiã monachus in diuerſis monaſterijs ſimul. et ſemel. eſſe poteſt. extra de religi. dom. c. vlti. §. vlti. vbi de hoc in gl. ſic paret ꝛ de preben. preterea. vbi de hoc. ꝛ ꝛxj. queſtiõe. j. vnum. ¶ Itẽ qui nõ fuerit monachus profeſſus abbas eſſe non poteſt: ꝛ ſi eſt remouẽri debet ab abbatia. extra de electiõe. cũ in magiſtrum. ꝛ. c. cum ad noſtrã ꝛ. c. ſequẽ.

¶ De poteſtate abbatis.

ABbas ꝛ quilibet prelatus cõuentualis religioſus ſubditum ſuum abſoluere poteſt qui pro leui manuum iniectione. in alium regularem eiuſdem clauſtri excommunicationem incurrit. Si vero religioſum alterius clauſtri leuiter percuſſerit per prelatos vtrunſq; monaſterij debet abſolui niſi fuerit grauis ꝛ enormis exceſſus. vtputa. ſi ad mutilationẽ alicuius mẽbri proceſſerit vel ad enormem ſanguinis effuſionem aut in epiſcopum vel abbatem ſit manus violenter iniecta. ꝛ de ſimilibus. Sed ſi percuſſerit clericum ſeculaꝛem debet mitti ad papam. extra de ſenten excommunicatio. cum illoꝛum vbi de hoc in gloſ. multa enim. et c. monachi. et de vita ꝛ honeſtate cleri. qñ vbi de hoc. de hac materia require in tractatu de excommunicatione regularium. ¶ Item licet non poſſit proꝛ bibere monacho ſuo q̃ non confiteaꝛtur ſi vult epiſcopo ſuo vel penitentiaꝛrio eius poteſt tamen ꝓcipere ei q̃ poſt confeſſionem epiſcopo vel eius penitentiario factã ꝓfiteatur ſibi abbati. vel alteri de mãdato eius. nec põt eos monachuz eximere ab obedientia abbatis in hoc caſu niſi ex manifeſta ꝛ iuſta cauſa. ꝛ hoc intellige de monachis non exẽptis. ¶ Itẽ põt cõcedere monacho ex iuſta cã q̃ cellã habeat. infra ꝛ nõ extra ſepta monaſterij. xx. qõ. vlt. c. vlti. ꝛ. xvij. q. ij. nullus. ꝛ. c. cellulas. ¶ Itez põt ꝛ eẽm preſcribere. in quibuſdã epiſcopalia iura. extra de ꝓſcrip. auditis. Item poteſt concedere monachum in epiſcopum. Sed q̃quid hmõi monachus in epiſcodum electus acquiſierit vel habere poſſus fuerat monaſterio relinquat. xvij. q. j. c. vno. ¶ Item abbates ciſtercienſ. debent de iure cõi obedientiã ꝛ reuerentiã ꝓmittere diocẽſ. epiſ. ſalua ſemper regula ordinis ſui. extra de ſymo. ne dei. vbi de hoc in diuerſis gloſ. ibidem. ¶ Item quilibet abbas ꝛ cõuentualis prelatus requirere debet monachos fugientes. et ad clauſtrum reducere ſalua ordinis diſciplina. extra de regulari. ne monachi vagabundi. ¶ Alioquin ſi redire nolentem recipere noluerit et monachus ſit remanens in ſeculo acquirit et poſtea moꝛitur extra monaſterium non receptus nihil de bonis eius petere poteſt abbas quia impie monacho ſuo alimenta negauit. argumentum extra de languidis expoſi. capitul. v. notavbi de hoc in gloſa idem iuris eſt. ¶ Item abbas qui habet populuz ſeu capellas pplin habentes ad ſynodum

UVA. BHSC. IyR_347_2

ire tenetur nisi cā rōnabili excusetur. xvij. di. eps. t. c. decernimus t eē de ma. lo. t obe. cū sup vbi de hoc in glo. fz ire si vero esset exemptus vel populū non haberet ire ad synoð. nō tenetur. xvij. q. ij. quā sit necessariū in fi. t. §. vlti. et xvj. q. j. cū p vtilitate. De potestate abbatis require in tractatu de prelatis.

¶ Quare debeat abbas remoueri.

ABbas qui fecit se bñdici cū esset mutilat' manu. dz remoueri ab abbatia si hoc tacuit fraudulenter eē de cor. pore vici. exposuisti. Similr si esset digitis abscisus. p quos impediretur in missa. eē de cleri. egro. pbr̄m vbi de hoc. Similiter si ante nō fuit professus extra de elec. cū in magistrū vbi de hoc. ¶ Itē si est infamatus et ammonitus nō vult cedere abbas p superiorē suū cedere compellatur. xvij. q. ij. si quis. abbas ammonitus.

¶ De renūciatiōe abbatis.

ABbas exemptus renūciare nō potes sine licētia pape. Si etiā insufficiēs reputatur. eē. de renū. c. vlt. vbi de hoc. t si est subiectus epō tñ sine licentia epi renunciare nō pōt. xvij. q. ij. abbas. ¶ Itē p arbitriū libertati t exemptioni renunciare nō pōt sine licentia pape. extra de ar. cū tēpore vbi de hoc in glo. nec etiaz poterat.

¶ Quando possit cōueniri t qñ non.

ABbas sin̄ ꝓsensu capli nec capitulū sin̄ ꝓsensu abbatis cōuenire pōt aliquē i iudicio vl' ab aliquo conueniri q; vn' sine alio res seu personas sibi subiectas alienare nō potest. xij. q. ij. sine exceptione t eē de donat. pastoralis t eē de his que fi. a prela. cum nos. ¶ Itē null' plat' pōt subditos suos ad equalē religionē licētiare sine cōsensu capituli sui. ad minores vero religionē licentiare ipsos nō pōt eē de ꝓsensu capli sine licētia dñi pape. ar. xix. q. iij. statuim'. t. xij. q. ij. sine exceptione t extra de renūci. post translationē vbi de hoc i gl. t a capl'o. ¶ Itē in eccl'ijs in quibus hz ius patronatus nō debet p̄sentare clericos sine cōsensu capituli sui nisi hic habeat de antiqua consuetudine vel de p̄uilegio speciali. alioquin nichil valeret eē de his q̄ fi. a pla. ca nosc̄itur vbi de hoc.

¶ De abbatissa.

¶ Hic agendum est de abbatissa.

¶ Quid possit facere abbatissa t qd ñ.

ABbatissa electa t cōfirmata hz nō hēat ira plenā iurisdictionē. vt abbas. hz tñ aliqualē. hz cñi iurisdictiones t administratione spūaliū et temporaliū. ar. extra de cōfir. cū dilecta t de his q̄ fi. a pla. ca. ñ. ¶ Itē potest conferre de cōsensu capituli sui ecclesias t beneficia t instituere clericos in eccl'ijs monasterij sui sicut faciunt abbates t alij plati post cōfirmationē. extra de his q̄ fi. a pla. ca nosc̄itur. t eē. de elec. nosci. sicut cñi abbas de cōsensu capituli sui rep̄sentare pōt clericos in eccl'ijs monasterij sui. eodē modo abbatissa vt in ꝓdicto ca. ca nosc̄itur.

¶ Item excōmunicare vel absoluere abbatissa nō potest eē de sen. excōmu. de monialibus. Similiter nec ab officio suspendere vel interdicere pōt quia et hoc pertinet ad claues extra ꝺ excessi. prela. tanta nō cñi sexui femineo sic dedvi rili tradite sunt claues regni celoꝝ eē de pe. t re. noua. ¶ Itē nō pōt moniales velare. xx. q. ij. statuim'. ¶ Preterea qz excōmunicare suspendere vel interdicere abbatissa nō potest. precipit papa qō clerici t moniales suspensionem ipsius aliquales cōtēpnētes p cē-

UVA. BHSC. IyR_347_2

suram ecclesiasticaz compellantur ad seruanda salubria mandata ipsius. extra de maioritate et obedien. dilecta vbi de hoc in glosa. sic ergo. ¶ Item euangelium publice legere non potest in missa. secus in matutinis nec benedicere vel predicare seu confessionem de criminibus non potest audire extra ō pe. et remis. nouā. vbi de hoc in glos. mulier. ¶ Item virile officiuz est generaliter mulieribꝰ interdictū. ff. de regul. iur. l. j. ¶ Itē non potest facere testamentum cuz nihil valeat possidere. extra de testa. c. j. et de rlaribꝰ et pre.

¶ De accusatione.

Dicendum est de accusatione vbi notanduz est qđ est accusatio et vnde dicatur. Quis potest accusare. Quis phibetur accusare. ¶ De forma accusādi. De effectu accusationis et an semel absolutus possit iterum accusari.

¶ Quid sit accusatio.

Accusatio est alicuius de crimine delatio. ¶ Itez accusatoz dicitur quasi aduocatoz qz ad cām vocat eum quem appellat. extra de ꝓb. sig. ¶ Itē accusare potest quicūq; non phibet sicut dicitur de testibus. j. de procur. ff. de testi. l. j. et. ff. ō pcur. l. minus. ¶ Itē accusare potest vir vroꝛē suā iure mariti de adulterio siue de calumnia. infra. xl. dies a tpe diuoꝛcij. C. de adulte. quamuis adulterij accusatio tñ falsi partus suppositi ab vroꝛe nullo tēpore claudit etiā post mortē. ff. ad. l. cozn. de fal. et extra de pe. et re. officij. vbi de hoc in gl. criminis. Silr accusatio partus suppositi nō datur nisi ppinquis aut his quibꝰ ea res pertinet. ff. ad. l. coz. l. cornelia. ¶ Itē accusare pōt spōsus sponsam de adulterio. et mrimonio initiato. ar. C. de adulte. ppter et ideo in casu. et. ff. e. cliues. §. querebatur. ¶ Itē oz accusare ad pniam vir vroꝛē suā publice adulterantē. alioquin peccat et sibi cōsentire videt. extra de adulteris si vir vbi de hoc et de iuret. quē admoduz. ¶ Item potest accusare de adulterio ex violenta suspitione. extra de adulterio. maritos vbi de hoc.

¶ Quis prohibetur accusare.

Accusare phibetur aliqui ppter sexum. vt mulieres vel ppter etatem vt pupillus vel propter dignitatē seu potestatem. vt papa et impator vel ppter delictum propriū. vt infames et multi alijs nisi suā vl̄ suoz iniuriā prō sequātur qz tunc admittunt. ff. co. ti. l. tamen. Similiter in criminibus exceptis de quibus habes. ij. q. j. phibent. et. ff. de accu. qui accusare. ¶ Itē accusare clericū layeus nō pōt de iure. nisi suam vel suoꝝ iniuriā pſequat. iij. q. v. olbus. et. ij. qō. vij. c. j. ij. et. iij. iij. et. v. nec tamē in testē recipi oz. extra de testi. decetero. et de accusa. cum. p. nisi de hoc in gl. no. q fallit hic in hoc et in symonia et in crimine lese maiestatis super quibꝰ pōt clericū layeus accusare et contra ipsum testificari. extra de symonia tanta. et. cl̄z beli. ¶ Itē accusatozem suum. l̄z eriā minus idoneū nō pōt eōs repellere ab accusatione sua. si habuit ante eum familiare. iudex tamen ex officio suo pōt illuz repellere. extra de accusa. nulli eꝓrū vbi de hoc in glos. nō enim. ¶ Itē ad accusandum nemo oz cōpelli. ij. q. iij. si quēq; et. c. si quis. Itē accusare nō pōtvir vroꝛē suā de adulterio. si ipse silr sit adulter. extra de adulteri. intellexim⁹. ¶ Silr si tradidit eam adulterandā. extra de eo qui cogno. ꝙsang. vro. siue discretionem. ¶ Silr si violēter fuit oppressa. ff. de adulte. vim passam. ¶ Similiter si cognita est ignoranter ab alio q fra-

UVA. BHSC. IyR_347_2

dem quē crēdebat esse virū suum. arg. xxxiij. q. ij. in dilectus. Similiter si crēdens pbabiliter virum suū mortuum esse alteri nupsit. xxxiij. q. ij. tū p̄ pellicam. ¶ Similiter si post adulteriū cā sibi reconciliauerit. ex̄ de adulte. intellerimus vbi de his. & de iureiurā. quē admodū. ¶ Itē accusare nō p̄t vir mores vxoris quos approbauerat p̄. ff. ō adulte. si vxori fide. iudex tñ ex offō suo mīgrere p̄t de talibus. ij. vij. querendū. ¶ Itez accusator & testis simul nō p̄t quis esse nisi in cā denūciationis. extra de testi. inuitus. nego. similiter in eadez cā null' p̄t esse iudex & testis extra de symo. lz beli. vbi ō hoc. & iij. qō. iiij. nullus. ¶ Item accusare non p̄t infamis infamē accusare nec criminosus criminosum. xxx. qō. vj. nihil iniqui'. & ar. de accusa. c. j. vbi ō hoc ¶ Similiter nec socij & principes crīmum accusare possunt. extra ō testi. veniens. j. vbi de hoc in glos. sic patet nisi forte denūciatiue vel exceptiue agatur extra de testi. qm̄ & de adulterio significasti. ¶ Similiter nec vilis p̄sona. extra de spon. cū in tua. p̄ter quam i crīminibus exceptis ad quoz accusationez admittitur q̄libet nisi capitalis sit inimicus vel inimicis cohabitās vl cōspiratoz. extra ō symo. p tuas. & c. lz hely. in q̄b' de hoc. & c. tāta. & de accusa. cū oporteat. & c. repellētur in q̄b' de hoc. ¶ Item nō p̄sens accusare p̄t absentem. iij. q. ix. c. j. ij. & iij. ¶ Itē nec apostata. iij. qō. iiij. si quis a suo. & c. beat'. ¶ p̄t tñ mōnachus suū accusare ab bate ex rōnabili cā tenenti ad denunciandum cum. ij. q. vij. qua p̄pter. et ij. ex his. & extra de accusatio. illa vbi ō hoc & tñ dz habere de monasterio expensas cuius vtilitatem procurat extra de accusatio. ex parte. vbi de hoc. & colūm.

¶ De forma accusandi.

Accusatiōis forma hec est dz cū offerit libell' accusatiōis cōtinens cōsule & die. & mensem. & locū & tempus admissi crīs & alia q̄ hīr. ij. qō. vlti. §. li bello. & ff. ō acusa. & inscrip. l. iij. dz aūt accusator qui crīaliter accusat inscribere & se ad pēnā talionis obligare. extra de accusa. sup his vbi de hoc. & ō symo. lz beli. quidā tñ excipiūt quosdā casus vs in crimine abigeatus. C. de abige. l. vna. Similiter in leuib' & quis crīminibus. ff. de accusa. leuia. Silr in his q̄ apparitoz̄es referūt. C. ō accusa. ea qui dē. ¶ Silr in crīe apostasie. C. de apostata. apostatarit cū accusat x̄pianus ex̄ cōtraxi cum iudea. vel ecōuerso. C. de iudeis ne quis. de his habes extra de accusa. sup his in gl. fi. j. lz beli. ¶ Itē cū maritus accusat vxorem de adulterio iure mariti nō dz se obligare ad talionem. ne forte si defecerit in pbatione in terminis sue p̄sequat effectū. si coz̄ ecclīastico iudice agat. Secꝰ tñ est si coraz iudice seculari accusat. extra ō p̄curatue vbi de hoc. in gl. hoc tñc videt. ¶ Itē in accusatiōe falsi monere non obligatur ad talionē. C. ō fal. moñ. lj. Nec si tutoz accusat. C. qui accusa. non possunt. l. ij. nec cū quis ex necessitate accusat vt heres volens vindicare necē defuncti. ff. quibus vt indignis. l. tutoz nec cum per officiales crimina nunciāt. C. qui accusare non possunt. l. ea que. ¶ Item nō debet quis amplius audire contra illū quē iurauit non accusare. extra de accusa. veniēs vbi ō hoc j gl. no. ep. ¶ Itē cū agit in modū denūciationis dz monere accusandus ātex̄ accuset. q̄ monitio i bmōi dz p̄cedere vindictā. extra de accusa. c. ij. vbi ō hoc in glo. ar. ep. ¶ Itē si nō p̄bat illud de quo unnciat vel accusat est p̄uandus officio & beneficio & verberādus & i cri-

UVA. BHSC. IyR_347_2

lium deportandus donec se purgauerit extra de purgatione cano. c. j. t. ij. vbi de hoc in gl. sic patet. ¶ Item repelli tur obligatio per modum excep. maiori crimine vel equali, vel et minori extra de accusa. super hijs vbi de hoc in glo. potest accusator. t. c. j. t. c. nonnulli pōt tñ accusare existēs in peccato mortali occulto. v. q. vj. t quidem. ¶ Item qui accusat iniuste seu calumniose mortaliter peccat. et talibus est penitentia grauis iniungenda. maxime si sequatur inde mors vel mutilatio membri. extra de accusationi. accusasti. vbi de hoc. alias qui iuste criminosum accusat immunis est a pena tm leges licet crimine legitime approbato interficiatur reus. xxxij. q. iij. illud. ¶ Idez dicendum est de iudice t ministro. argu. extra de accusatio. accusasti vbi de his. ¶ Item sciēdum est q si accusator nō inscribit ex natura tamen accusationis pēa talionis venit puniēd. C. eo. ti. l. vl. ¶ Similiter in accusatione. nō est necessaria conceptio libelli vt dictū est. ꝥ. ¶ Item in notoriis nec accusatio requiritur nec ordo iudiciarius obseruatur. extra eo. titu. cuidentia. j. de purg. ca. cum dilec. t. ij. qōne. j. sceleus. ¶ Item ad penam ordinariā non agitur de crimine generaliter sine accusatore t sine libello. ff. de mu. t bono. l. rescripto. ꝥ. si quis accusatorem. t. ij. qōne. j. nihil. ¶ Item accusatio cum cautare fieri debet vt accusatus corrigatur. t ceteri terreantur. xxij. q. v. prodest. t. c. nō est iniquitatis. ¶ Similiter debet redere se benivolum t amicum. ñ. q. v. nō vos cū duobus capitulis sequen. ¶ Item nō debet publicare crimen de quo accusare intendit nisi habeat testes paratos aliter cū nō esset corrector ꝫ pdictor factus. ñ. q. j. si peccauerit. t. v. q. j. c. ij. ¶ Item accusari non potest. res que nōdum est in rerū natura. extra de spōsibus. ad dissoluendū vbi de hoc in gl. bene dicit. ¶ Generaliter cūi ad penas ordinariā de crimine agi nō pōt sine accusatore t sine libello. ff. de mu. t ho. l. rescripto. ꝥ. si quis accusatorē. t. ij. qō. j. nihil plerumq; tamen agitur sm iura canonica. de crimine similiter nō ad penam ordinariam t tunc nec accusator necessarius est nec libellus.

¶ De effectu accusationis.

Accusationis effectus cum de crimine criminaliter agit est deppsitio. inquisitionis vero ab administratiōe remotio. Denunciationis autem penitentia vel correctio exceptiōis namq; cōsequē di exclusio. extra de accusa. super his. ¶ Item accusatus vel denūciatus de dilapidatione. vt suspectus statiz non removetur. sed interdicitur ei omne genus alienandi t datur ei coadiutor extra de accus. c. vlti. vbi de hoc. t de offi. deli. venerabili. ¶ Item si accusetur ꝗs de crimine vel denuncietur vel inquiratur ad honores interim promoueri non debet nisi post annum. extra de accusa. omnipotēs deus vbi de hoc in gl. t sic. ¶ Item accusatore nō existēte nullus dz dānari nisi in casib⁹. s. si suspecta scriptura in iudicio pferatur. C. de proba in benus. ¶ Similiter si testis procax fuerit t vacillauerit in iure. C. de testi. nullū. t extra de penis sup. his. Similiter si tutor suspectus esset. ff. de suspec. tu. l. iij. ꝥ. preterea videduz. ¶ Silr si maritus accusauerit uxorē de adulte. t ipsa replicat de lenocinio. ff. de adul. l. j. ꝥ. si publico. ¶ Silr si iudex repiat accusatorē calumniari. ff. de turpil. l. j. ꝥ. j. t extra de calum. c. j. t. ij. ¶ Similiter si iudex in modum inquisitionis

UVA. BHSC. IyR_347_2

cognouerit de crimine extra de accusa. qualiter et quando .r.c. inquisitionis. Similiter si infamatus deficit in purgatione extra de symo. de hoc cuz suis concordã. ¶Similiter si crimẽ est notoriuz extra de accu. cuidẽtia. ¶Similiter si aliquis corrumpit testes aduersarij sui. ij. q. vj. §. tria. ¶Item si accusator non appareat in termino sibi p̃fixo ampliꝰ non audiatur. nisi ꝓbet iustam causam absentie sue extra de fide instru. accepimus vbi de hoc in glo. nota tempus .r. qui minime accusare pos. cum in tua vbi de hoc. Item si accusator mortꝰ ꝓcedere nõvult postea. non audit extra de accusa. ls in baptismo vbi de hoc in glo. sed quare.

¶An semel absõlutus possit iterum accusari.

Accusatꝰ õ crimie postq̃ de illo est absolutus ꝓpter defectum ꝓbationis non potest de eodẽ iterum accusari. nisi secundus accusator doceat primũ fuisse ꝓuaricatũ. ff. õ ꝓuari. l. ij. vel nisi sui dolo rẽ ꝓsequat ignorans accusationem ab alio institutam ff. de accu. si cui. §. isdez. r hoc intellige cum actum est in forma iudicij. extra de accu. de his vbi de hoc in gl. quia si probaro. ¶Iteꝛ qui accusat de symo. non potest post accusationem cum accusato componere ne colludere videatur: qz si post inchoatam litem desistit accusator de crimine incidit in turpilianũ si publicum crimen intendit. C. ad turpil. l. j. r punitur in quãtitate promissa. r notatur infamia. C. de collusi. l. ij. qz causa criminali post inchoatam litem non licz desistere nisi de auctoritate iudicis et rei consensu si fuit suppositus tormento vel alꝰ infamat? ex õ coll. c. j. vbi õ hoc in gl. ar. ꝓ. r. c. ij.

¶De accusatione.

Ide dicẽdũ est de accusatione vbi notandũ est qd sit accusatio. Que sint spes accusatiõis. Quis agere possit sine mandato. De foro actoris r rei. Qñ reus debet absolui ab actione r quando nõ. De modo agendi. Quãdo in possessionez mitti debet actor. Quãdo actio cõperat ex edicto.

¶Quid sit actio.

Actio est ius psequendi in iudicio q̃ sibi debetur. institut. de accusa. in pri. ls sm canones accusatio dicit cãar ex de verb. signi. fozus.

¶Item actio sm leges semper ꝓponenda est in causa. qz nemo sine actione experitur. ff. de nego. ge. si pupil. §. vlti. ¶Item actio ꝓpriat per libelli oblationẽ. ij. q. vj. anteriorũ. r. C. qñ li. ꝓnci. obli. cõ. l. j. ¶Iteꝛ actionẽ habere non dicitur. qui habet inutilem extra de resti. spol. olim nobis r ar. ex de frigi. r malefi. ex reuelatorez vbi de hoc in glosa. nota q̃ inanis essi est actio quã excusat inopia debitoris extra de resti. spol. oli r vbi de hoc r de sol. edoard?.

¶Item actio de dolo ꝓ modico datur nõ dz. ff. de dolo si oleuz in fi. ¶Iteꝛ actione furti non habet emptor in re vendita r furto sublata. si res non fuerit tradita sibi. ff. de furt. cum qui de hoc habes extra de concess. ꝓbe. relatuz in glo. ber. tali appellatione.

¶Que sunt species actionis.

Actionũ. Alie sunt bone fidei Alie stricti iuris. actiones bo. fi. habentur in sti. de act. §. accusationũ r cõtinetur ibi. xv. l. exvendito ex empto locato oducto. negotio mãdati. depositi. p socio tutele ꝓmodati pignoraticia. fami. herciscun. cõmuni. diuidẽdo. ꝓscrip.

UVA. BHSC. IyR_347_2

verbis. ꝛ q̃ de estimato proponit vt si rem meã estimo ꝛ do tibi: vt eã vẽdas decem aut. ꝛ. reddas mihi: aut rẽ. ff. de estima. acti. l. j. ꝛ mutatio hereditatis petitio. nec dicuntur actiones bone fidei q: in eis tm̃ seruari debeat bonafides q: ꝛ in acti. stricti iuris: ꝛ in quocũq; cõtractu bõa fides seruari dz. C. de actio. ꝛ ob. bonaz fidẽ. ¶ Itẽ actiones stricti iuris sunt alie ab hijs vt actio ex mutuo arbitriũ ꝛ hijs similia ꝛ ideo dicũtur actiones stricti iuris q: in eis nõ venit nisi stricte exigit actionis natura. vñ nõ venit vsure ex mora in cõtractibus stricti iuris nisi spãlit̃ sint promisse ff. de neg. gest. q: tãtũdẽ. ꝛ. C. de vsuris l. iñ. Similiter in actionib' stricti iuris nõ venit interesse si rem dari mihi est in obligatione secus si rem tradi vel facti. ff. de verbo. ob. vbi aute. §. vlti. ꝛ l. si fundũ: sed omnia ista sunt accessoria in iudicijs bone fi. ff. de acti. empti. ꝛ vẽdi. l. j. in prin. ¶ Itẽ in actione bone fi. quãdoq; veniũt de quib' nihil est cogitatum vt rupta ꝛ cessa ꝛ hijs similia. ff. de acti. emp. ꝛ vend. l. fundi. §. si rupta extra de causa pos. ꝛ ppe cũ eccl'a vbi cũ quedã de hijs tãgũtur. in acti. bone fidei multũ exuberat officiũ iudicis ꝛ pi guius quã in actione stricti iuris. aliis rationib' alie dñr actiões bone fi. alie stricti iuris. de hijs hẽs ex. de excep. cũ venerabilis in glo. que sunt actiones.

¶ Quis agere possit sine mãdato.

Agere potest sine mandato filijsfamil'. p patre q̃ et agere ꝛ defendere potest. qui si minor esset dz nihilominꝰ admitti ad agendũ ꝛ defendenduz hꝫtra tm̃ satisdatione extra de procur. nõ iniuste vbi de hoc in glo. filijs familias ꝛ. C. de procur exigẽdi. ¶ Similiter agere põt vir p reb' vxoris sue sine mãdato. prestita tm̃ cautiõe de rato C. de procur. marit' alias aũt sine mandato nemo agere põt nec ẽt admittit nisi sit cõiũcta psona ꝛ tũc cauere dz de rato. ff. de procur. ꝛ hec psone ꝛ. l. ponit' in fi. ¶ Itẽ agere põt eccla maior p iure subditarũ sibi eccl'arũ ex de pscrip. audi. ¶ Itẽ agi non dz de eo qꝺ nõ est in rerum natura. ff. de iure codicilli quidã referũt. §. j. auctore tm̃ reprobato scripta eius etiã si bona sunt reprobari debẽt extra de bere. fraternitatis

¶ De foro actoris ꝛ rei.

Actor dz sequi forũ rei extra de foro cõpe. cũ sit ghiale forum cessit cõtra bit̃ ratione delicti siue contract'. sitve rei de qua agit̃ in qb' casib' possunt ẽt expti cora layeor ordiarijs cõuenire ex de priuil. volentes. vbi de hoc in gl. ex hijs trib' ꝛ de foro cõpe. sane. ¶ Itez actor recõuenire dz a reo sub eodẽ iudice. et nõ alio lite pẽdente nisi iudex merito habeat' suspect' extra de rescrip. dispẽdia. §. vlti. vbi de hoc ¶ Itẽ q̃ cõtra alĩ quẽ plures mouere voluerit psonales acti. nõ ad diuersos iudices sz ad eosdẽ sup oĩb' ymõi q̃stiõib' lras studeat impetrare. Qui vero cõtrariũ fecerit cuz modo careat oĩm lr̃arũ ꝛ proces' habit' p eas nõ valeant reo dz in expẽsis qdẽp nari. si eũ fatigauerit p easdẽ ex. de rescrip. dispẽdia. vbi ō hoc in glo. iuõ ꝛ. C. vlti. vbi de hoc ¶ Itẽ trahi nõ dz actor a reo nisi ad vnũ locũ tritũ ꝛ deterianꝰ extra de rescrip. c. vlti. ꝛ. c. pastoralis.

¶ Quãdo absolui debet reus ab actore: et quãdo non.

Actor nõ pbãte absoluit̃ reus extra vt ecclesiastica bñi. c. vno. vbi de hoc fallit hoc tm̃ qñq; qz ratiõe presumptionis defert pbatio ad reũ extra vt eccle. bñ. c. vno vbi de hoc in glo. scõa. vs. q. vlti. ¶ Silr cum actor fundauit intentionẽ. suaz iure cõi. c. di. contra morẽ Silr cũ reus spõte assumit onus

UVA. BHSC. IyR_347_2

probādi.ff.de pba.circa. ¶Silr in cōi bus iudicijs vtriusq; pbatio audi. extra de proba.ex lris vbi de hoc. ¶Silr cuz vterq; dicit se posse dere cē de pba. lz t.ff.de iudi.in trib⁹. ¶Silr in crimine falsi vtriusq; testes audiūntur.C.de falci.vbi. ¶Silr in crimine lese maiestā.t in sacramētis desertis t in pditione pūe t in crimine peculatus vtriusq; testes audiūntur.C.de aboli.fallaciter in fi.t de hijs bēs extravt eccl.bñ cap.vno in glo.fille.vj.q.vlti. ¶Itē si actor bēat bonā psumptionēp se habito respectu ad qualitatē persone t causē defert ei iuramētū in causa ciuili extra de iure iuran.c.vlt.vbi de hoc no.in glo.q si.

¶De modo agendi.

Assere pt⁹ dz qui primo appellat. ff.de iudi.q prior. ¶Itez si actor nullā causam expressit totū ius suū in iudiciū deduxisse videt. vñ obstabit ei exceptio rei indicā.si absoluat reus q actor nō pbauit.ff.de excep.rei iud.et an eadem.§. act.t extra de causa poss. tū ecclesia vbi de hoc in glo.hoc siptuz est. ¶Idē est si re⁹ absoluit q nō possi debat extra de excepr.c.penultri. ¶Si militer si agat actiōe psonali maxime et ēt actione reali causa petendi exprimēda est in libello aliter cūi nō teneā reus respōdere extra de libelli obla.dilectivbi de hoc t si absoluat reus nō obstat exceptio rei iudi.tunc peteti si idē petatur ex alia causa semp enim causa precedēte dz et qua aliquid debetur extra de causa poss.cū omnis.t.c.vlti.t idē est quantū ad hoc q hoc in reivendicatione assignata causa petēdi in libello siue actio tpalis sit siue realis non obstat exceptio.si agatur ex alia causa vt dñt iura predicta. ¶Item in vniuersa libus iudicijs non est necesse.exprimere singlas res Dz sufficit dicere.peto tales hereditatē quia sum⁹ heres.ff.de petit. hereditā.l.illū. ¶Silr si peto eccle.cuz pertinētius extra de resti.spol.cum ad sedem ¶De hijs habes extra de libelli ob.c.ij.in glo.no.ad intelligētiā ¶Itē actori licere non dz q nō lz reo.ff.de re gu.iur.+nō dz.actor igit.t rei est equa cōditio vt dicit pdicta lege. ¶Itē actor reo t reus actori dz ostēdere instrumēta q̄b⁹ in iudi.voluerit vti.C.de eden. l.vlti.t extra de fide instrumēta cōtigit vbi de hoc in glo.tnō ne. ¶Itē si actor condēpnatur in expensis si nō comparet in termino sibi dato vel statuto extra de dolo t contu.actor.vbi de hoc in glo.simpliciter ¶Itē libertatē habere debet reus t actor vt libere confiteatur quia confessio p metū extorta non pre iudicat.xxxj.q.ij.lotharius t extra de p cura.accedens vbi de hoc in glosa qui cūi agit. ¶Itē si actor a principio egit criminaliter et non obtinuit iterim potest agere ciuiliter et ecōuerso extra furē C.qui ci.ac.preiu.cri.l.j.presumitur enim coipso q̄ succubuit calumpniatus fuisse.ij.q.ij.qui non probant.C.de aduoc. diuer.iudi.l.j. ¶Item actor qui non vult prestare calumpnie iuramentum cadit a causa t reus si non vult prestare habetur pro confesso.de iura.calūpnie imperator vbi de hoc in glo.qui enim et.c.vlti.§.pena. ¶Item si agit actione iniuriarum iniurias pacificare debet.ff.de iniur.preter.et extra de resti. spolia. grauis vbi de hoc in glo. quas actio tamen iniuriarum non competit monacho verberato. Sed potiꝰ monasterio monacho mediante extra de sen.excō.parrochias vbi de hoc. ¶Itē mitius agendum est cum religiosa q̄ cum seculari persona extra de dolo et contuma.c.ij.vbi de hoc. ¶Itē actum non dicitur cū aliquid supereſt ad agēdum.C.ad senatus sillanianum in fine.t.vñ.q.j.nihil. ¶Item dicas t consul

UVA. BHSC. IyR 347_2

aduersario est edendus extra de reseri. si autem. ꝛ. c. plerūq;. ¶ Item vbi sunt duo petentes aliquam rem ab vno victor cautionē pstabit victo q̄ cōtra alterum eū defender. ff. de rei vē. is a quo et. ff. de pe. hereō. l. penul.

¶ Quādo i possessionē mittri dz actor.

Actor dz in possessionē mittri quādo post citationē fraudulēter se reabsentat extra de eo qui mit. in pos. c. vlt. ꝛ de ap. suggestum ꝛ vt li. non contest. tue. Sec̄ūm est. qñ nō p oturnaciā. Sed iusta ō cā reus est absens ēt si actor pber se spoliatū esse ex de of. del. cōsultatiōib'. ꝛ. c. de causis. ¶ Itē agēs sup dignitate psonatu vel beneficio ecclesiastico optinendo nō dz i hoc casu ppt̄ cōtumaciā pris aduerse in possessioni rei petite mitti cā rei seruāde ne p hoc ad ea ingressus pateat. vitiosus extra de eo q̄ mit. in pos. est qui. vbi de hoc in glo. nota casuz innotēt. Sed in h casu recipiant testes lite nō cōte. ꝛ feret sentēria diffinitiua extra vt li. nō cōte. qñ. §. porro vbi de hoc. ¶ Itē missus i pos. causa rei ser. fit ver' possessor post annum ex de eo qui mit. in pos. c. ꝛ vt li. non contest. qñ vbi de hoc. Sz si nō admittritur in possess. a reo fm mandatū iudi. potest conuenire aduersariuz quāti sua interest pos. non habuisse. ff. de ver. ob. si duo. §. vlti. ꝛ lz possessiōuz intrare nō posset resistēte reo. michilomi. tñ post annū fit ver' possessor ꝛ re' punitur in expēsis actoz. ex de dolo. ꝛ cōtu. contigit in fi. ꝛ vt lite nō contest. qñ ꝛ. c. tuevbi de hoc. Sz videtur q̄ an no elapso missus in possessionē sit ipso iure ver' possessor. vt in dictis. c. ꝛ de of. ordi. pastor. al. ꝛ de eo qui mit. i pos. causa rei ser. c. j. Alīs tñ dñt q̄ sol' trāscursus anni. nō facit cū verum possessorem nisi impetret scōm decretū. ex de eo qui mit. in pos. c. j. ꝛ. ff. ō dam. infec. l. si finita. §. iulianus. ad hoc dicas q̄ i realibus actionib' nō habet locuz nec est necessariū fm decretū [illegible]uis ad cautelā impetret illō. [illegible]ol' trāscursus anni facit aliquem verum possessorem extra de of. ordi. pastor. ꝛ de dolo ꝛ contu. contigit. in psonalib' tamen actionibus necesse est impetrare dz de cretum. q; alīs nō efficitur verus possessor. nec intelligitur possidere ꝛ sic nō prescribetur. cū de eo qui mit. in pos. c. j. et ff. de damp. infec. l. si finita. §. iulian'.

¶ Quādo actio cōpetat ex edicto

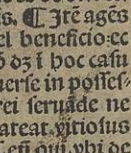

Actio vt cōpetat ex edicto ceria necessaria sunt. s. q̄ sit alienatio facta cā mutādi iudicij futuri ꝛ non eius q̄ iam est. ff. e. tit. ex hoc edicto. §. air ptor. scdo q̄ alienatio fiat dolo rōne loci ꝛ psone. q̄ potentiorib⁹ pares. ꝛc. ꝛ ne in durioz cū aduersarij cōstituat alterius pincie ꝛ mea interfit ff. c. l. j. ñ. ꝛ. in princi. ¶ Item actionis cessio si fiat in vltima voluntate tenet. ff. de leg. iñ. nomē ꝛ i casib' alijs. C. mādati. l. p diuersas nisi res vl' actio legata sit litigiosa. C. de litig. q̄cunq;. et aut. nunc si heres. ¶ Item actionis cessio vl' donatio ex pacto vl' iter vnios facta potentiori causa mutandi iudicij nulla est. nec agere potest ille ex illa cessione immo iactura cause afficiuntur q̄ hoc faciunt extra ō in integ. rest. ca. vlti. ¶ Item si fiat non potentiori si actio sit in iudicio deducta nō tenet cessio tamē admittritur actio si agit ille qui cessit in casibus nō tenet. C. de litig. l. ñ. ꝛ vlti. Si vero actio nondum sit in iudicium deducta tenet. C. de here. vel action. vend. per totuz hmōi enim

UVA. BHSC. IyR_347_2

actiones odiose sunt extra de aliena. cā mu. ca. vlt. vbi de hoc in hoc in glo. C. mandati. l. per diuersas.

¶ De aduocando.

DE agendū est de aduocā do vbi notādū est q̄d est aduocare. Qui possunt aduocare ꝛ qui nō. vtruz clerici p̄o aduocatiom bus salaria recipere pos sunt. De erroꝛe aduocati

¶ Quid est aduocare.

AVocare seu postulare est desiderii suū vel amici sui iuuare apud eum qui iuris dictiōi p̄est exponere vel alterius desiderio cōtradicere. ff. de postu. vel postulare. ꝛ. iñ. q. vij. infames ꝛ §. tria. Itē aduocatus tenetur iuuare pauperes in cā tamen iusta vt clemosynā faciat pauperibus de scētia sua. xj. q. iij. pauper. ¶ Itē nō dꝫ pacisci super certa pte litis cū clientulo suo. C. de postul. si q̄s aduocatoꝝ. ¶ Similiter nō dꝫ facere pactū cū litigatoꝛe quē in ꝓpriam fidem suscepit. postq̄ ē causa inceptā. iñ. q. viij. §. p̄terea non licet. ¶ Itē aduocat' nō dꝫ esse testis iudex vel assessoꝛ simul in eadē cā ñ. q. vj. statuendus. ꝛ. C. de of. assel. nemo in ſi.

¶ Qui possunt aduocare ꝛ qui non

QVocare possunt seu postulare in genui ꝛ libertini habentes peritiā litterarū vel peritiam cārum. C. de postul. l. ñ. ꝛ. l. prouidendū. postulat autē quis aliq̄n volēs aliq̄n coactus a iudice. ex ꝺ of. iud. c. j. ¶ Itē repellitur quādoq̄ quis ab aduocādo iudi. offi. forte q̄ aduocati ꝛ assessoris officio simul vtitur. C. de assel. l. vltima. ¶ Similiter repellit' q̄ videꝫ iudex exuna pte rudes et nouicios aduocatos ex altera p̄ros ꝛ antiquos vult equalē facere distributionē. ꝛ vnū dare parti alteri indigenti. vnde aduocatus debet gat suum patrimoniū. C. de postul. l. puideꝫ. ꝛ. iñ. q. vij. §. tria. Sibi repellitur aduocatus non catholicus. C. de postul. l. nemo. ꝛ de pe. di. j. nemo ꝛ ex ꝺ hereti. c. ex cōicam'. i. §. p̄terea. ¶ Similiter repelellitur quis si pecuniā ob non aduocandū accepit. ff. ad. l. iul. repe. l. eadē. ¶ Itē p̄hibēt'ur alicui aduocare per iudice. ff. de postul. l. puto cuz l. sequentibus. Officq̄ p edictū p̄ozis cuius edicti tres ozdines sūt qui ozdines his versibus cōtinentur: nō cuicunq̄ das vt postulet immo veratur addici' pene seruus puer auctoꝛ arene. Lumi nibus capt' mulier ꝛ muliebria passus ꝛ hec p̄obantur. iñ. q. vij. §. tria. ꝛ. ff. de postul. l. j. ¶ Itē aduocati in suis aduocatiōib'. iñ. obseruare tenēt'ur. ¶ P̄imo vt cause qualitatē examinēt ꝛ iustā si voluerint assumant. iniustā repudient. ¶ Scō vt in aduocando modestiā ꝛ veritatē ꝛ legalitatē obseruēt. modestiā vt pō. p̄acuter nec cōuiciando p ponār. nisi quatinus litiū exposcat vtilitas vr. C. eo. titu. l. q̄ſi. veritates vt nō mentiantur. nec falsa iura allegēt. seu falsas rationes nō dicāt nichil inducāt falsas p̄bationes cauillationibus non vtantur nec dilationes non necessarias perant vt. iñ. q. vij. §. tria in ſi. Si quis autē ex ligatoꝛib'. C. de iudi. p̄parandum. §. illō p̄oculdubio legalitatem vt de contingentib' nichil omittant. ¶ Tertio vt salariū perant conueniens p̄o magnitudine cause. et laboris et p̄o sua facundia et fori cōsuetudine. C. de postulando. l. si quis. et. iñ. q. vij. §. tria ver. apud vbem ꝛ extra de p̄eben. de multa in fi. in verbo circa sublimes ꝛ litteratas p̄sonas. C. de of. aduoc. l. nemo ipꝺ bovr isti gradu ceteros anrecedant quē stipendia

UVA. BHSC. IyR_347_2

longiora ꝛ labor⁹ prolixior⁹ fecit anteire ar. lxiiij. di. si officia. lxj. di. miramur. ꝛ. ff. de variis ꝛ extraordi. cog. l. j. §. in hoc nouarijs. Quarto vtrumq; conueniat a principio de certa parte litis. vel cuius graui damno litigatoris vt supra dictum est. ¶ Item repellitur ab aduocatione coram iudice seculari clerici in maioribus ordinibus cōstituti. si ēt ecclesiasticis beneficijs careant extra de preben. epi. ꝛ. c. cum secundo. eps enim prouidere tenetur ordinatis ab eo. Similiter clerici in minoribus ordinibus constituti aduocare non debent si stipendijs ecclesiasticis sustentētur nisi aduocent p se ꝛ miserabilibus personis extra de postu. c. j. ¶ Si vero beneficia ecclesiastica nō hñt aduocare possunt in foro ēt seculari. qr iusta negociatio non est pauperibus clericis interdicta. extra ne cleri. vel mona. ca. j. ¶ Item quamuis clerici seculares in foro ecclesiastico valeāt aduocare religiosi tamē nec in ecclesiastico foro nec seculari aduocare possunt. nisi forte monasteri id expostulat vtilitas ꝛ hoc de superioris manda to. extra de postu. c. iij. ꝛ ne clerici. vel monachi. non magno ꝛ. c. super specula. ꝛ xvj. q. j. alia ꝛ. ca. placuit. ¶ Item eps nec in causa propria nec in causa ecclesie sue aduocare potest sed bone fame aduocatum super hōmi debet habere v. q. iij. quia episcopus. ¶ Sacerdotes vero p scipsis ꝛ p eccl̄s suis seu p p̄sonis coniunctis ac miserabilibus licite aduocare possunt. extra de postu. c. vlti. ꝛ xvij. q. v. denics als enim oppressionis est sacerdotibus si se peritos forensium causarum ostendant. C. de re. ff. consulta diualia. ꝛ C. de episcopis et cleri. l. repetita.

¶ Utrum clerici pro aduocationibus possint salaria recipere.

Duocantibus autem clericis in ecclesiastico foro seu seculari pro se ꝛ coniunctis ac miserabilibus personis licitum est salaria recipere. xj. q. iij. non licet. Non enim tenentur propr̄is stipendijs militare. xiij. q. j. §. quia vero. ¶ Itez omnis aduocati causas desperatas non assumant. ꝛ si forte assumpserint ignoranter statim cum sciunt dimittant eas. ꝛ salaria recepta restituant. C. de iudi. l. rem non nouā. ¶ Item dicendum est de tutore i causa pupilli. ff. de administra. tuto. l. quoticns. §. sicut. idem in fideiussore. ff. mā. l. quintus. ¶ Itez tenetur aduocatus si propter suam imprudentiam vel negligentiam amiserit causam. arg. ff. ad l. aquil. l. idem iuris. ꝛ. ff. de locato ꝛ conduc. l. cum in plures. §. locator. ¶ Itez tenetur. quocūq; suo vitio amiserit causam. ar. ff. de euic. l. si duo. ꝛ. C. de euic. l. emptor. Secus tñ si ex qualitate cause vel ex defectu probatiōis amittitur causa quia tunc non est culpa sua. ff. ad l. acquil. l. si seruus seruum. §. si calicem de hac materia require in tractatu restitutionis aduocati. ¶ Item clerici in causa criminali coram iudice seculari aduocare non possunt. l. distinctione aliquantos. ꝛ xviij. questione. viij. his a quibus de of. ¶ Item aduocatum non habenti dande sunt induciē si petat vt inueniat aduocatū. ff. ex quibus cau. ina. l. ab hostibus. §. supra ꝛ simpliciter. ¶ Item aduocatus non tenetur ecclesias cuius est aduocatus iuuare si subtraxerint sibi salarium consuetum et non iuuat eum in suis necessitatib⁹ vt promisit. ff. locati. quero. §. inter locatorem ꝛ arg. extra de iureiuran. peruenit.

¶ De errore aduocati.

UVA. BHSC. IyR_347_2

Duocati error potest reuocari ab illo cuius est aduocatus eodem die extra de ap.cum cām. ¶Similiter qñq; ab sniam scōm quosdam extra de cōfes.c.vlti. vbi de hoc in glo.fcti error.t.C.de iure.t fac.igno.error facti t extra de ccnsi.oli vbi de hoc. ¶Item potest reuocari vsq; ad quartam diem.C.de errore aduoca.l.iij.

¶De affinitate.

Hic agendum est de affinitate. de qua est dicendum. Quid sit affinitas. De impedimento affinitatis. ¶Quid sit affinitas.

Affinitas est proximitas siue attinentia vnius persone ad aliā proueniens ex carnali copula omni carēs parentela. et ideo affinitas cōtrabitur per coitus fornicarium extra de eo qui cognouit consangui. vxo. discretionēs vbi de hoc.t ca. penul. et vlti. ¶Item affinitas contracta inter consanguineos viri et vxorem eius nō transit ad consanguineos vxoris nec econuerso vnde possunt legitīe copulari extra d consang.et affinitate. q; super his vbi de hoc.quando enim vir coniungitur carnaliter vxori sue omnes cōsanguinei viri efficiuntur affines vxoris t econuerso. consanguinei vxoris et affines sunt viro et in eisdem gradibus affinitatis in quibus consanguinitatis gradibus attinent vnus alteri. Sed inter cognatos viri et cognatos vxoris nulla ex illo mrimonio nascitur attinētia vt i dicto.c.q; super his. ¶Item illa publice honestatis iusticia que olim ex secūdo genere affinitatis oriebatur sublata est hodie extra de consangui.et affini.non debet vnde hodie vxores duoz fratrū vel duorum consobrinorum nō sunt affines. vnde mortuis ipsaruz maritis potest aliquis vtramq; ducere sine cessiue non obstante canone qui est hodie derogatum.xxxv.q.ij.ō.vxo. ¶Similiter reuocata est prohibitio de sobole susceptā ex secundis nuptiis. cognatione viri non copulandi prioris vt in dicto ca.non debet. ¶Item queritur an hodie sola publice honestatis iusticia locum habeat que oritur desponsalibus de futuro vel de presenti. dūmodo non consummatis. quia illa ēt ex diuina lege ortum habuerit. vt ibi non licet tibi habere sponsam fratris tue et dicendum scōm quosdam quia in nullo casu locum habet hodie publice honestatis iusticia nisi i sponsa fratris de qua in veteri et in nouo testamēto prohibetur vt ibi non licet tibi habere spōsam fratris extra desponsa. ad audientiā et desponsam et nota q; publice honestatis iusticia oritur ēt ex sponsal. q; de iure non sortiuntur effectū vt in dicto capitu. ad audientiam dūmodo contrahentes sint septēnio primi extra d despon. impu. duo pueri. et hoc prohibitio non surgit ex consanguinitate vel affinitate que contrahit ex nuptiis consumatis. Sed surgit ex quadaz publica iusticia vel publica cōtrate publice enim videtur iustum et equū vt consanguineus sponsi sponsam eius vsq; ad quartum gradum non ducat vxorē ¶De impedimento affinitatis.

Affinitas precedēs mrimoniū impedit illud in primo genere affinitatis tunc vsq; ad quartum gradum extra de consanguini. et affini. capit. j. vbi d hoc. Secus tamē est in tertio genere vel secundo extra de consangui. et affini. non debet vbi de hoc. ¶Item affinitas supueniēs mrimonio nō soluit illud licz debitū petere nō possit ille cuius occasione affinitas superuenit extra de eo qui cognouit consan. discre.

UVA. BHSC. IyR_347_2

tionem.r.q.penul.vlt. ¶Si vero affinitas supueniat spōsalibus de futuro solvit ea extra de eo qui cogno. cōsan. c.fi.r de consan.r affi.c.fi. ¶Itē affinitas nō oritur ex nuptijs interdictis.ẜz Sofri.ff. de gradib'.l.non facile.§.sciēdum est.

¶In quibus causibus audit allegans et in quibus non.

Allegans cōtraria non est audiendus extra de ap.sollicitudinem et de fide instru. impurari vbi de hoc Similiter allegans turpitudinē suaz non debet audiri.ff. de condic.ob turpē causaz.l.iij. vbi timet periculū aīe ex de re iudi. latoz vbi de hoc in glo. collige.r.c. cōsanguinei.vl nisi ppter fauoꝛē ecclie.xxxv.q.ix.q quis cōmisit.vel ppter fauoꝛez libertatis.C. de liberali causa.l.j.r.l.interrogatū.r ar.ex de don inter virū.et vxo.vbi de hoc.vel vbi pmittit qs dare alicui beneficiū q nōvacat.extra de cōcess.p.c.vlt.vbi de hoc.r de restī. ex tenore vbi de hoc. ¶Itē allegans metum mortis ipm pbare dz.ff.q metus causa nō est. ¶Similiter allegās fraudez vel dolū illud pbare debet.ff.de pba.l. quoties§.qui dolo.

¶De alienatione.

Je agendū ē de alienatiōe nota igitur quot modis sumitur alienatio. Quis potest alienare r quando valet alienatio.

¶Quot modis sumitur alienatio.

Alienatio sumitur qñq̄ stricte.qñq̄ large.stricte quidē sumitur p eo cōtractu tñs in quo dñiuꝫ trāsfertur.C. de fundo do.l.j. ¶Itē large sumitur verbū alienationis p cōductione. donatiōe emphitheosi r p oi cōtractu ꝑpetuo. ¶Similiter qñq̄ sumitur largissime vt in casu ex de offi.del.venerabilis.r de rebus ec.nō alien.c.nulli vbi de his in glo.

¶Quis potest alienare.

Alienare potest prelatus illa mobilia que seruādo seruari non possunt ad instar tuto.C. de administra tu.lex q in fi.secus tñ de re imobili ex.de rebus ec.nō ali. nulli.vbi de hoc in glo.mobilia. ¶Itē alienatio rei ecclesiastice magne ab epo sine cōsensu capli r subscriptione cleriꝯ suoꝝ facta irritatur.vide dicendū est de alijs ablatis sine ꝯsensu vl ratihabitiōe capli sui.ex ō bis que fi.a p.c.j.h.r. iij. vbi de hoc in glo.r ita. ¶Itē alienatio ppria nō dz qñ res ecclie a laico derēte ad ecclesiam p epm trāsferūtur. ¶Item si de fratre ad sozoꝛē.C. de fideicō.voluntas.r ar.ex de his q fi.a pre. cñ applus vbi de hoc. ¶Itē in reb' monasteriꝯ alienādis sufficiūt. hodie solemnitates ꝑm locoꝝ ꝯsuetudines approbatas ꝯquis secus approbatū fuerit olim.xij. q.ij.abbatibus r.xvij.q.iij.in venditionibus. ¶Itē in vēditionibus rerū ecclē.patroni requiritur cōsensus epi et presbyteri.xij.q.ij. placuit. Solus aūt epūs sine sacerdote nō pōt.x.q.ij.c.vlti. ¶Similiter so lniras ulla que statuit r.q.j.hoc ius pozrectū hodie nō seruat ¶Itē pena male alienantis rē ecclie ē depositio si accuset.xij.q.ij. monem'.r c.oyaconi.nisi celeri restitutione sibi p spexit alienatoꝛ ex de rebus eccle.non alie.si quis. ¶Celerē effi restitutionē intellige post interpellationē ecclesie.si nō cōponat interpellat' cū possessoꝛe vt rē recuperet ecclie restituat vel nisi agat cōtra possessoꝛē q forte tz ei suo iure.ar.extra de reb' eccle.nō alie.si q̄s

UVA. BHSC. IyR_347_2

et de elec.nostri.et.xxxv.q.ix.q quis vn de si alienator p celere restitutionis ꝛ excō. vt in dicto.c.si quis.ff.de alie.iu.mu.l ex hoc.§ si quis.Itē pena recipietis rē ecclesie cōtra debitā formā iuris est.vt rem cū fructib? restituat ꝛ actionē nul lā habet ad preciū repetēdū aduersus eccl'az.xij.q.ij.nō ḥz.x.q.ij.hoc ius ver. quivero.ꝛ in autē.de nō alienā.aut pa rum.§.j. Sed ḥz actionē aduersus alie nārem ar.extra de re.eccle.nō alienā.ad audientiā ꝛ.xij.q.ij.vulterane Si tñ ma la fide quis accepit rem ecclesie.et nec aduersus ecclesiā nec aduersus alienā rem actionē ḥz.xvj.q.iij.vnuersas nisi sibi p cautionē de euictione pspexerit secundū quosdā.C.de euict.l.si fundū in casu tamē speciali male fidei et em ptor agit ad preciū cōtra alienantē extra de reb' eccle.nō alienā. ad audientiā. ¶Itē si res ecclesie sit preter formā iu ris alienata tūc ecclesia potest agere cō tra possessorē realiter ꝛ cōtra alienātez psonaliter.xij.q.ij.apud clericos.et.C. si tu vel au.l.vlti.ꝛ ideo alienatio rei ec clesiastice non valet nisi in.vj.casibus forma seruata videlicet si debitum vr get ppter redemptionē captiuorū pro pter pauperes pascēdos ppter ecclesiā edificandā propter cymiteriū amplia dū. ¶Itē ppter vtilitatē pōtēdi min? vtile vt emat magꝫ vtile.x.q.ij.hoc ius. xij.q.ij.aurū sine exceptiōe foratiat iuxta varietatē ecclesiarū episcopatuū monasteriorū ꝛ parrochialiū colligun tur tñ oēs forme.x.q.ij.hoc ius si quis episcop'.xij.q.ij.placuit sine exceptio ne alienationes abbatibus ¶Itē qui alienauit in preiudiciuz ecclesie si eccle sia multum inde ledatur debet reuoca re alienationez et si iurasset non reuo care cum sit iuramentuz illicituz extra de iureiurādo intellecto ꝛ ar.de rebus eccle.non alien.si quis vbi de hoc.Itez si alienatio fiat de consensu etiā capit. et ecclesia multū ledatur vide extra de rebus eccle.non alie.ad nostram vbi de hoc in glo.sed numquid de restituti in integ.capitulo primo.

¶Quando non valet alienatio.

Alienatio facta contra debi tam formaz iuris nulla est ipso iure licet facta fuerit in casu cōcesso.xij.q.ij.sine exceptione.ut in glo.de facto et extra de restit.in integ.constitutus et de hijs que fiūa maiori parte ca.c.j.et tali alienatiōi rei ecclesiastice quilibet de collegio cōtradicere potest extra de rebus eccle.nō alien.si quis vbi de hoc in glo.de facto. ¶Itē alienatio fundi dotalis nō valet etiā si mulier consen tiret.nisi cōsensus huius iuramēto firmetur.C.ad velle.autem.si finem ꝛ extra de iureiurādo cum contingat.Itez alienari nō potest qđ a donatore alie nari veratur ar.extra de condi.ap.ve rum vbi de hoc. ¶Item alienare non valens rem in iudiciū deducere nō po test.ff.de iure delibe.ait preterea hoc ha bes extra de procu.c.j.in glo.littera se quens. ¶Item alienatio quam facit aliquis ne conueniatur per litteras pape ꝛ causa mutandi iudicij nō valet quin conueniri possit talis alienator extra de restitu.in integ.c.j. ¶Similiter alienatio rei litigiose nulla est.C.de litig.l.vj.ꝛ extra vt lite pen.c.iij. ¶Si militer si alienat quis rem non litigio sam presumitur tamē de ipsa litigium tenetur ad interesse.i quanti interest illius rem alienatā non esse.ff.de alie. causa mu.iudi.l.j.ꝛ extra codē titu.c.j. vbi de hoc in glo.transferēdo ¶Item qui alienat possessiones li.pēdēte alias equiualētes loco illarum restituat que succedent loco priorum si alienator fuit cūbat extra vr li.pen.c.ecclesia sctē. vbi de hoc in glosa a monasterio.

UVA. BHSC. IyR_347_2

¶ De alimentis.

Quis debeat alimenta prestare et cui et an super hijs transigi possit vbi fiat alimenta prestanda et vtrum pinguis vel tenuis debeat esse prestantia alimentorum quando pluribus et quomodo a pluribus sint alimēta prestanda et que sint que alimētorum petitionem impediant vltimo quomodo de alimentis sit cognoscendum.

¶ Quis alimenta debeat prestare et cui.

Alimenta debent prestari filijs a parentib⁹ et parētes a liberis sunt alendi. vt. C. de alen. libe. a pa. l. j. ij. iij. et viti. ¶ Item dico in naturalibus tantum ex vnica concubina natis. C. de naturalibus libe. aut. licet. Secus in hijs qui sunt ex incesto coitu nati vt. C. de incestis nup. aut. ex complexu hoc verū est si ille qui petit ali inops est ille cui petitur est locuples vt. C. de alen. libe. l. ij. et. ff. de agno. lib. l. si quis a liberis. §. si pubes. Quid si ex arte sua se pascere possit dicendum quod non debet petere alimenta nisi sit infirmus vt. ff. e. si quis a liberis. §. ij. et. §. alimenta et. l. vlt. ¶ Item dico de emancipatis vt. ff. e. si quis a liberis. §. j. flam et vulgo que siri alentur a matre vt ea. l. §. ij. Quid si nepos sit ex filia pascet ab auo materno. Si a paterna linea ali nō possit vt arg. ff. si quis ali. §. fi. et. §. si mat et. l. pe nul. Quid de filio adoptiuo idem. vt. ff. de adopti. onera. ¶ Item vir alit vxorem et nurum et pronurum. vt arg. ff. vt in pos. l. j. i. pul. ff. familie hercisc̃unde si filia. §. j. ff. de donationi. inter virū et vxorem si quis proxore. j. respon. fallit hoc si in contrarium pactio fiat. vt ff. de in rem ver. l. fina. ff. de doli excep. pacti. j. respon. Quid si est mulier locuples et vir inops et non habeat bona vxoris in dotem est alendus cum enim succedat mortue fortius debet in vita iuuari. argumen. C. vnde vir et vxor. auten. preterea t auten. vt frater in fili. §. filij. t facit. ff. soluto matrimonio. si cum dotem. §. si dotem. §. si autē. ff. ad silleyanum. l. j. t. §. si vir. de crimine expila. heredi. aduersus. ff. de iure dotium mutus. ¶ Item alendus est venter si posthumus qui nasciturus futurus speratur aliquo casu heres defuncti vt. ff. de ventre. inspicien. l. j. §. ij. et. §. generaliter et. §. mulier et. l. curatoz. ¶ Item pascendus est pupillus de bonis suis etiam quādo omnia bona sua ex suo contractu. quia nō defenditur. a creditoribus possidentur vt. ff. de priuilegijs creditorum. si pupillus.

¶ Item alendus est cum ex carboniano edicto mittitur vsq; ad tempus pubertatis vt. C. de carboniano edicto. l. finali. ff. eodem. l. sed t si is. §. marituz et. l. de bonis. §. non solum. Secus in aduersario pupilli. vt cadē. l. §. qui pupillus. ¶ Item alendus pupillus est. qui de officio egit t obtinuit aduersario appellante vt. ff. de. in offic. testa. si institutus. §. de in officioso. ¶ Item alendus est seruus a domino. ff. de administratione tutorum cuz plures. §. placet. alioquin fiet. quod est. ff. de hijs qui sunt sui vel alieni iuris. l. ij. t. C. de larinia liberrate tollenda. §. fs scimus.

¶ Item libertus a patrono alioquin punitur patronus in hijs que sunt. ff. de liberis agnoscend. l. alimenta. certe et patronus et sui liberi sunt a suis liberis alendi vt. ff. eodē. si quis a libertis. §. solent t sequentibus t. C. de opēris liber. l. j. ¶ Item alendus est pupillus a tutore. de bonis suis dico non tutoris alioquin remouetur tutor vt si suspectus. vt. ff. de suspectis tutoribus. l. tutor quoq; §. tutor qui. ¶ Item milites sunt alendi a republica vt. C. de lo

UVA. BHSC. IyR_347_2

ca. et conduc. militēs. ¶Item legatis sumptus est dandus et si decedant in legatiõe nil reddent vt. ff. de le. legatus tamẽ. ¶Item decuriones pauperes sunt alendi vt. ff. de decuri. ¶Item de illis qui tenentur custodia carcerali vt. C. de episcopali audi. iudices. ¶Item tutor aliquando de bonis pupilli est alendus. ff. de administra. tuto. a tutoribus. §. fina. ff. de tuto. et rõ. dis. l. j. §. si pupillus. ¶Itẽ sozor a tutore pupilli est alenda si egeat vt. ff. de tuto. et rõ. l. j. et. §. j. ¶Itez pascendus est procurator vel aduocatus dum incedit pro negocijs domini litigatoris vel gestoris. vt. ff. de pactis. l. sumptus. ff. man. l. si quis. alicui. §. impendia ¶Item clerici de bonis ecclesie sunt alendi vt in auten. vt de rerminatus sit numerus clericoz. coll. j. et vlti. ¶Item monachi accusantes abbatem suum vt extra de accusa. ca. ex parte. ¶Itẽ capitulum si quas expensas pro episcopo eligendo fecerit illas de bonis episcopatus recipiet vt extra de elec. ca. vt preterite. ¶Item alẽ di sunt quibus sunt alimenta relicta vt. ff. de alimen. et. cibaria. l. j. et. ij. et. C. de fidei. pm. l. j. et. ij. ¶Item diuortio facto alendi sunt liberi prout est. C. de diuoz. fac. le. j. z autenti. si inter. Quid de vroze vidua que vsq; ad annum nõ potest repetere dotem dico q; si aliũde ali non possit ali debet de fructib' dotis. argu. ff. de vt in poss. leg. placet et facit argu. contra. ff. de peri. here. le. heres furiosi. ¶Item episcopus qui ordinauit clericum inopem sine titulo eum alere debet vt extra de preben. et digni. ca. j. et ca. iiij. ¶Itez queritur nũquid frater tenetur alere fratrem si egeat sic videtur argu. ff. de administra. tuto. l. tutor serui. §. insoluendis et. l. preces. ff. vbi pupil. debeant educa. l. placet. ff. de tuto. et rõ. l. j. §. nõ nullos. C. de naturalib' liberis auten. licet. ff. so. ma. ¶Quis et. l. se.

¶Super alimentis trãsigi possiunt.

Alimẽta transactionem recipiunt sicut notatur de pteritis i distincte transigi possit. C. de transac. l. de alimentis de futuris autem similiter nisi fuerit vltima voluntate relicta vt. ff. de transac. causa. l. ij. j. respon. et. §. j. ex hac lege patet q; in hijs non potest sine auctoritate pretoris transigi et est ratio quia eiz legantur alimẽta duplex fauoz concurrat et alimẽtorum et vltime voluntatis difficilioz debuit esse remissio eozumdem z sic arg. C. de repu. consen. j. respon. si non possunt per transactionem remitti ergo nec pacto gratuito argu. C. de trãsac. l. preses. facilius enim ibi trãsactio quaz pactio pmittitur.

¶Vbi sint alimenta prestanda.

Alimenta prestãda sunt in loco secundũq; negocij qualitas exigit locum enim variabilem esse credo secundum negocij qualitatẽ nã vbi pupilli educari debent facienda est. ff. vbi pupilli educari debent. l. j. j. respon. le. vel si discipretur. ibi enim dicitur q; locus z apud quem arbitrio pretoris cõmittitur. Si tamen de hoc fiat contentio inter illos nunquam matri que super nutricium indurit vel ei qui sperat pupillo succedere debet committi prestatio alimentoꝝ vt. C. de administra. tuto. ex que. C. vbi pupil. educ. le. j. et. ij. diuortio autem facto omnes filij minores triennio apud matrem maiores apud patrem hoc tamen seruato vt locuples pater ad alimenta potius quam inops cogatur. vt

UVA. BHSC. IyR_347_2

C. de pa. po. l. vlti. et. C. de diuo. facto apud q̄. le. j. et in autenti. ibi signata que distinguit pro cuius culpa sit matrimonium dissolutum. ¶Item vxor in domo viri. alēda est. vt. C. de crimi. exhere. l. aduersus et. ff. de ritu. nupt. l. mulierem. ff. de vsu. et habu. sed valet et ar. C. communia vtriusq; iudi. l. placet cum similibus suis circa locum et apō quem non multum extendo me: quia qualitas personarum et dignitas et humilitas facerent iudicis arbitrium variari ar. ff. de iudicis sed si suscepit §. si proponas et fideicommissum. ff. de vētre inspi. leg. j. §. mulier. et. §. q̄ natura. maxime autem siue reliquit vxori sue donec steterit cum filiis suis cū eis et apud eos alenda est. siros reliquerit secus vt. ff. de ali. et ci. et. l. libertis. §. placet. Quid si filij male se habuerint de matre credo eam alendam etiam si cum eis non moretur. argumē. ff. e. titu. l. gayo. §. vltimo. et idez dico si voluntate filiozum alibi moretur. argu. ff. de ali. et ci. vel testamento. et. ff. loc. cū implures. §. lege. Quid si monacbare se velit vel religionem intrare credo ad hoc eam fauore religionis alendam quasi staret cuz filiis. quia elegit stare cum christo sicut cum liberis morari creditur qui elegit religionis locū vt in autenti. de sanctissi. episco. §. si forte et C. de episcopi et cle. l. deo nobis j. ff. et. ff. quib' ex cau. maio. et. §. quitū et. l. suis stipulatus. et. l. necnon. j. ff. et leg. iulia. §. cum. Quid si accepit alium virum et mortuus est. et vult redire ad filios credo eam vt matrem egenā hoc posse petere sed non ex testimonio primi viri arg. ff. de adi. l. si seruus vel in fi. et. l. cum seruus. ff. de iure dotium. l. dotis promissio et. ff. de pact. do. l. inter. §. fina. Sed argumen. contra. ff. de. l. j. si chorus. §. sic et primi cōtra. ff. de fidei com. libro anuni fidei cō missa. §. vlti. ff. de sta. libe. seruus qui. §. fina. Quid si filij mortui sunt alēda est ab heredibus filiozum vt. C. de lib. le. j. et argumen. ff. de ali. et ci. le. gayo. §. imperator. et. l. alumen. j. ff. et. l. cum vnus. j. ff. et. l. libertus. §. fi. et. l. filiis. Quid si ad tempus mater vagatur et redit ali. debet vt. ff. de con. et de. si q̄s ira legauit dum vxor. et facit ad predicta. C. leg. fi. ille namq; in domo stare creditur qui ad tempus se cedit. vt. ff. de auro. et argen. leg. l. si vxor. §. j. ¶Quid si vnus heredum factus est in ops dico alios ex hoc iure testamē. nō esse onerandos vt. ff. de ali. et ci. l. iij. §. j. et. l. ij. ¶Quid si dixit testator relinquo vxori mee donec steterit in domo mea. si filij vel heredes volunt mutare habitationem suam nunquid illa eos sequi cogitur et ire de domo sua. ff. si heredes hoc faciūt ex necessitate audiendi sunt si ex voluntate minime argumen. ff. de loca. si quis domum. j. ff. et hec omnia supradicti iudicis officio regnoscenda relinquo et inspectis hōs legitur. ff. de argen. si cum dies. §. q̄ tamen. ff. de procurato. sed hoc. §. non solum et videtur expressum. ff. de ānuis. le. menia. §. vltimo. et argumen. ff. de con. et de. l. placet. in fi. et. l. viij. et. ff. de operibus. l. q̄ nisi. §. fi. et. l. sequēti. ¶Quid si vxor dicat heredibus viri forte extraneis. nolo habitare vobiscū ne mihi mala fama subrescat dico p̄ iudicis officio vel arbitrio moderandum post q̄ standum dicto testatoris. argumen. ff. vbi pupilli debeant educari. l. j. ff. de firma. tu. l. vlti. §. admi. l. quintus m fi. ff. de vsu. et habita non aliter. ff. de condi. et de. tycio. §. fi. et le. cum tale. j. resp. ff. de operi. li. l. dicti fi. C. de procura. maritus. C. de custo. et exhibi. l. q̄fi. ¶Quid si dixerit relinquo vxori meam dominam et dominatricem sine bonum dico hic verba. sic

UVA. BHSC. IyR_347_2

solent intelligi ꝙ illa vxor honorifice secundum qualitatem patrimonij necessaria sua habet ergo et nos illa verba sic debemus accipere secundum cõmunem vsum. vt. ff. de suspect. leg. iij. et ff. de le. iij. nõ aliter. §. j. et sic posuit hic verba dauid et constituit cuz dominũ do. sue. j. rectorem. et si ponitur in greco ꝙ est. ff. de manda. l. creditor. §. lucius et facit optime. ff. ad silc. le. j. j. respon. §. si vir. ¶ Quid si dixeris relinquo et alimẽta dum cuz liberis meis steterit et aliquando ad tempus iusta de causa relinquit eos respondeo cum propositum habeat redeundi legatum non perdit vt. ff. de condi. et si quis ibi legauerit.

¶ Utrum pinguis vel tenuis debeat esse alimentorum prestatio.

Alimebror appellatiõe calciamẽta et vestimenta intelliguntur suiz cuz legatur. vt. ff. de ali. et ci. le. j. legatis et leg. fi. idem. Dico si legatus est vicus vt. ff. de ver. sig. le. verbo victus secus si cibaria sint relicta. vt. ff. de ali. et cibaria. vel. Lante penu. ¶ Item secus cum de alimentis transigitur vt. ff. de transac. cum. §. qui transigit. ¶ Item et qui ali. debet videtur ꝙ debeat percipere medicinas cum egrotatur arg. ff. de verbo. sig. cetera et argumen. ff. de vsu fruc. l. sicut. ff. so. ma. l. si cum dotem. §. sinautem in senissimo argumẽ. contra. C. de neg. gest. ꝙ in vxore non autem debet percipere salaria p doctrina nisi in casibus vt. ff. de carbo. le. de bonis. §. non solum et. ff. de admi. tu. le. cum plures. §. in primis. ꝛ §. vbi pupil. debe. edu. j. l. qui filij et. l. iij. §. placet alias contra vt. §. de ali. et ci. l. legatis in fi. ¶ Item si aqua venditur et illa prestanda est vt. ff. e. le. j. et. l. mela. §. viri. ¶ Item et modus alimentorum debet accipi pro consuetudine testatoris vt. ff. e. l. placet. ¶ Itẽ arbitrabit iudex ꝓpter dignitate ꝛfacultate dantis accipiẽtis et secundum ꝙ crescit etas crescat et alimentorum prestatio. ff. de ali. et ci. l. le. cum vnus in fi. ꝛ. le. verba in fi. ff. de lib. agno. si quis ali. §. alimenta ꝛ §. placet. ff. vbi pupil. de edu. l. iij. §. modus. et. §. sequen. ꝛ. l. iij. ff. de relig. j. si quis. §. hec actio. C. de ali. pupil. prin. l. ij. ff. de admi. tu. cum plures. §. in primis et. l. tutor. secundũ. ff. de vsufruc. sed si quid edificauerit. §. j. ꝛ. C. de naturali. lib. autẽ. licet certe et vires dotis inspiciuntur ꝛ cõiunge vt argumẽ. ff. de dona. inter virum et vxorẽ. l. examẽ. nec credo ꝙ aliq dicit vt si patrimonium modicuz fit. ita modicuz cõstituatur. puta vnus denarius pro die certe illud modicum debet intelligi ad frugalitatẽ non habendaz puta qualibet die carnes ad sufficientiam sed omnino debet habere tantum ꝙtum ad viram minus frugalem sufficiat. ff. de vsu. ꝛ habi. fundi. j. respon. ꝛ. l. placet. §. ij. ff. vbi pupilli educa. debe. l. iij. §. viti. C. de patri. qui filiũ distra. le. j. ꝛ ij. C. de sacro sanct. eccle. l. ab penul. ꝛ. ff. de vẽ. inspici. le. j. §. mulier.

¶ Quando pluribus et quõ sint alimenta prestanda que sint que alimentorum impediant petitionem et quomodo sit cognoscendum de alimẽtis.

Alimenta que debentur pluribꝰ vel aliqua pro alimentis sunt pstãda: is pars ꝓmorientis pficit debẽti vt. ff. de vsufruc. le. dõis. §. j. ꝛ. ff. de ali. ꝛ cibaria. l. l. iij. ꝛ. §. placet. ꝛ arg. cõtra. ff. de annuo. l. seyo. j. respon. ꝛ. ff. de vsufruc. l. iij. ꝛ. ff. quẽ admodũ pupi. amitti. in fi. secus aũt si non pro alimentis sed vsufruc. pluribus simpliciter debetur vt. ff. de vsu fruc. acsi mulier. ꝛ. le. j. ꝛ. l. interdũ ꝛ argu. ff. de vsufruc. l. codicillis. j. respon. in fine. ¶ Item ꝙd si discordent et vnus vno modo et alius alio modo vult perapere certe illius mo-

UVA. BHSC. IyR_347_2

dus amplectitur qui magis congruerit vniuersis ar.ff.p socio.l.actione.§. labeo vel adinuicem se impedient.jar. ff.de vsufr.l.quotiēs.vbi meli' iudex debebit interponere partes suas.arg.in stru.de fatisda.tu.§.si autem ipsi.ff. de bo.auctoritate iudi.possi.l.inuētionem.§.si. et erunt partes sue vt cuiq; quod congruum est si post commodū propter te prestetur.argu.ff. de operi. li.l.hee opere.§.fina.z.ff.de edil. edic. cp̄ si nolit.§.si vendidisti.Quando autē plures sint alimenta debentes lex certa est.ff.de ali.z dba.l.l.iñ.§.j.ibi.ei.dicitur prorem statuere;vnum;per quez alimenta prestentur ceteris conferentibus partes suas petuntur autem alimenta officio iudi.vt.ff.ad trebel. imperator.adri.et supra de alendis.lib.l. ñ.et.iñ. ¶De anno vtili.

Annus vtilis nō currit nec ab eo tempore quo quis potuit experiri extra de re.p.plerumq;.ñ.q. vñ.bidnum. ¶Item annualia debent securitate gaudere extra de treuga. et pace.c.vlti. ¶De apostasia.

Hic agendum est de apostasia vbi notandum est quid est apostasia z vnde dicatur. Que sint species apostasie. Et ō pena apostasie.

¶Quid est apostasia et vnde dicatur.

Apostasia est temerari? recessus a statu fidei obediētie vel religionis et dicitur apostasia quasi post statio vel retro statio vel retrogradatio. xxvñ.q.vñ.non obseruetis. ¶Itē apostata stricto sumpto vocabulo non est nisi qui ad seculum redit extra de apostata.ca.j.vbi de hoc in glo.est autem.

¶Que sunt species apostasie.

Apostasia alia est perfidie. alia i obediētie alia irregularitatis.p fidie cum quis recedit a fide.vt.ñ.q.vñ non potest et extra de apostat. quēdaz in obedientie qui transgreditur sponanea voluntate preceptum vt adam de hoc habetur.iij.q.iiij.aliena.z.ca.ñ. iij.z.iiij.z extra de ma.z obedie.si quis irregularitatis qua ḡs a statu religionis assumpte recedit.vt.xlviij.di. cp̄ti libet.et.l.di.c.vlti.z hoc fit multis modis.s.abscindendo tonsuram vel corōā xx.q.iñ.cos et extra de apostat.c.j.

¶Item conuertendo se ad negocia secularia extra de vita et ho.cleri. ex litteris z de sen.ex.in audientia et.c.perpendimus.Similiter prorem ducēdo extra de cleri.coniu.ex parte. ¶Similiter habitum religionis abiciēdo.xx. q.iñ.ca.j.et.ñ.et extra de apostat.fere p totum.

¶De pena apostasie.

Apostata a fide punitur sicut hereticus extra ō hereticj fere per totum pro apostasia in obedientie excommunicatur quis et efficitur infamis.iñ.q.iiij.si ḡs a suo z extra de ma. et obedien.si quis z.c.in ecclesijs.

¶Item pro apostasia irregularitatis efficitur quis infamis.ñ.q.vñ.alieni.qz qui dimisso religionis suehabitu recipit ordinem sacrum in apostasia irregularis efficitur et non potest cum eo nisi summus pontifex dispēsare extra de apostat.ca.j.et vlti.et de tempore ordi.ex parte vbi de hoc. ¶Itez nō sunt tolerandi in habitu seculari sed ad resumendum habitum sunt compellendi extra de apostat.tue vbi de hoc.

¶Item clericus apostata.si dimisit primam tonsurā cum ea conferatur clericalis ordo extra de eta.et quali.c. cum contingit compellendus est reassumere eam argu:extra de vi.z honesta. clerico.ca.si quis et.xxj.q.iñ.eos nisi duxerit prorem corruptam vel ad mulinā se conuertit:quia tunc irrenocabiliter a clericatu recessit.xxvñ.di.seriatim et sic priuilegium clericale amisit. lxxviij.

UVA. BHSC. IyR_347_2

di.q9 quis. ¶Item q̃uis alij dicunt clericum debere compelli vt dictuz est portare tonsuram alij tamen dicunt generaliter clericum vxoratum nõ teneri nec debere compelli deferre habitum clericalem. quia cum oporteat eum secularibus negocijs imiscerj tonsura ipsius videtur in ordinis clericalis vituperium redundare extra de clerici.biu.io.in fine q̃verum est nisi beneficium habeant: si tamen suis sponce vxoratus tonsuram deferat retinet primilegi.clerici. ¶Item clerici apostate qui dimisso clericali habitu ipsuz resumere nolunt debent incarcerari z ibidem alia pena multari extra de apostol. a nobis vbi de hoc. ¶Item si apostata ta vult redire ad ordinẽ susc. sed non recipitur a prelato si aliquid acquirit non potest illud prelatus reperere etiam in morte argu. extra de lang.exp.c.vno vbi de hoc.alias quic quid acquirit monachus fugitiuus acquirit monasterio suo sicut seruus domino.xvij.q.ij.abbates.z.ff. de acquir. poss.l.j.§.seruum. ¶Item apostata nec restituari nec accusare potest: nec ad legitimos act9 debet admitti.ij.q.iij.l.beatus.et.ca.si quis a suo.

¶Item apostatãtes a fide compellendi sunt fidem seruare quã dimiserunt extra de apostat. quidam.

¶Qui dicunt apostoli. et apocrisarij.

Apostoli dicuntur iniure littere dimissorie que non dantur nisi petantur instanter.ij.q.vj.post appellationem et extra de appellatio. cordi nobis. vbi de hoc in glo.4. libellos innocẽs. ¶Item apocrisarij dicuntur nunch pape quasi secretarij eius extra de electio.significasti. ¶Item approbari debet ab omnibus q̃ omnes tãgit.lxxvj.di. ca.j.et extra de tempore ordi.si archiepus vbi de hoc.

¶De appellatione.

Hic tractandum est de appellationibus vbi videndum est quid est appellatio et quare est introducta. ¶Quis potest appellare de interpretatiua appellatione a quo appellari potest. ¶Ad quem appellandum sit.quãdo et quotiens appellari potest qualiter est appellandum. ¶Quando remota est appellatio in rescripto. ¶Quantum tempus datur appellanti. ¶Quod appellatione interposita nihil est innouandum.

¶Quid sit appellatio et quare introducta.

Appellatio secundũ leges est per innocationez maioris iudicis p̃ textu iniquitatis prime sententie remissionis implorato.ff.de.minor.le. perfecti. Sed secundum canones appellatio est a minore ad maiorem iudicem puocatio.ij.q.vij.omnis oppressus et.ca.sequenti.et ca.placuit.

¶Item introducta est appellatio secundum leges vt iniquitas vel imperitia iudicantiuz corrigatur.ff.de appellatio.l.j.respon.sed secundum canones introducta est appellatio vt liceat appelatozi viciatam causam appellationis remedio subleuare.ij.q.vj.ca.j. et etiam vt omnes oppressi subleuentur.ij.questio.vj.ad romanam enim appellatio tamen que est oppressorum leuamen vinculum iniquitatis esse non debet extra de appella.cum speciali.§. porro.et ideo facta ab omni grauamine vel super omni causavel a correctione nisi corrector modum excedat in corrigendo non valet extra de appellatio.inter cetera et.C.de prioze et de offi.dele.super questionum.§.nos aũt ¶Si p̃o fiat ab oi grauamine q̃ accedere possit i vna causa tñi tenet apũ

UVA. BHSC. IyR_347_2

iudicem ecclesiasticum ꝛ sit generalis dummodo grauamen appareat manifeste et causa probabilis ꝓponatur ab appellante extra de app. consuluit. ñ. vbi de hoc in glo. hic admittitur. ꝛ. c. cū speciali. §. porro. et. ca. cordi nobis vbi de hoc. ¶ Item nullus appellare debz nisi grauetur. extra de app. vt debitus. nec appellandi est a futuro grauamine tñi illato vel comminato dummodo a tali grauamie velit iudex desistere et etiaz interlocutoriā retractare extra de appella. cum cessante vbi de hoc in glo. videtur ergo.

¶ Quis potest appellare.

APpellare potest omnis homo cuius interest siue contra eum lata sit sententia vt. ñ. q. vj. et ideo. et. c. non solent siue contra aliū dummodo sua interfit. ñ. q. vj. non solet ꝛ extra de sen. et re iudi. cum super. ff. de ap. legis tutor et. l. ab executore. §. alio. ¶ Itē potest quis pro alio damnato ēt sine mādato appellare dummodo damnatus ratum habeat hoc est infra decennium ñ. q. vj. non solent et. ff. de appella. l. j.

¶ Item appellare pōt a sententia vtra ꝙ pars. si grauatur extra de testamentis. c. raynaldus sed appellatio non admittitur intributis soluēdis. ñ. q. vj. §. diffinitiua et. §. quantum. ¶ Item appellare potest purgandus propter infamiam si prelatus grauat eum iniuste vel in purgatione modū excedat extra de purg. ca. nos inter. vbi de hoc in glo. dumtamen et de offi. ordi. irrefragabilis similiter appellare potest quis a pena graui per iudicem interposita. Secus tamen a pena expressa iniur. ff. de verbo. signi. l. antepenul. de hoc habes extra de acc. super his in glo. hoc generale si tamē appellat quis frustratorie ad eum remittitur a quo appellauit et condemnatur in expensis extra de appella. vt debitus. vbi de hoc in gl. quia tanꝙ. et. c. cum in ecclesia. ¶ Itez appellare potest iudex ordinari? si delegatus non vult exaudire preces suas casu. extra de off. del. si quado vbi de hoc. et. c. super eo et de re iudic. cum sit per controuersiam. ¶ Itez appellatio ante conditionem extantem interposita suspendit interdictum suspēsionez et excommunicationem sub conditione latam. vt puta si non feceris hoc vel illud suspendo vel interdico vel excommunico te extra de appell. preterea. ñ. vbi de hoc in glo. et ita. ¶ Item appellans licet plura grauamina in appellatione assignet sufficit tamen ei alterum eorum probare si qōlibz eorum per se sufficit extra de appell. signanter vbi de hoc in glo. nomen ꝙ et de preben. cum iamdudum. ꝛ de rerū permu. ex parte nisi se obliget ad probandum vtrumꝙ extra de prob. licet circa medium vbi de hoc in glo. sic ibi videt. ¶ Itē si aliquis de collegio appellet ne fiat electio nisi canonica bene tenet extra de elec. cum nobis. ¶ Item cuz layeus grauatur iniuste a suo iudice seculari potest ad papam vel ad suum episcopum appellare extra de foro competenti licet vbi de hoc in glos. iste est. ¶ Item ſ ꝺs appellet quia per litteras pape conueniri timebat nichilominus conuenitur extra de alie. iu. mu. cā. c. j. ¶ Item appellare possunt partes quādo iudex nō ostēdit eis litteras relationis quas superiori transmittit. ñ. q. vj. biduuz in fine. et. C. de rela. l. j. ꝛ. ñ.

¶ De interpretatiua appellatione.

APpellare videtur ꝙ ponit se et sua sub protectione domini pape. ꝛ sententia post huius appellationem. Lata cassa est extra de appell. ad audientiam vbi de hoc in glos. arg. contra. ꝛ. c. dilec. ¶ Item appellari po

UVA. BHSC. IyR_347_2

test pro quacunq; causa quantumcunq; sit parua quia potest quis in paruo grauari sicut in magno appellatur ei propter iniquum grauamen extra de ap. ca. de appel. vbi de hoc in glo. minima. ¶ Item appellare quis dicitur ipso facto postq; ad romanam curiaz arripit iter. xxiij. q. iij. si quis enim romipetas et. c. illi qui et extra de appel. dilecti. ij. vbi de hoc in glo. quoniam plus et. c. ad audientiam et. c. conquerentes et de confir. vtil. c. j. ¶ Item appellasse dicitur qui propter iustum metū non appellauit dummodo id protestetur t statim cessante metu appellet et si non potest habere iudicem illuz a quo vult appellare tunc coram bonis viris appelleet causam exprimat appellationis et protestetur de huius coraz cisdē xxj. q. iij. §. prescriptionum et extra de appel. c. vltr. vbi de hoc in diuersis glo. ¶ Item si de re corpozali communi pluribus quis appellet. si vi croziam optinet omnibus prodest. si communi iure inuitur extra de appella. vna sententia vbi de hoc in glo. sententiam t. ff. q. vj. §. quandoq; secus de incorpozali in dubia revt in dicta glo. sententiam.

¶ A quo appellari potest.

Appellari potest t debet a minori iudice ad maiorem. ij. q. vj. anteriozum. §. illud videlicet et. §. illud etiam qui autē ad minorem iudicem appellauit erroz ei nocebit. nā sententia trāsibit in rem iudicatam. Sed si ad parē vel maiorem. alium non tamen p alio erroz non nocebit. quia nichilominus potent appellans prosequi apud illum ad quem appellare debuit. ff. de appel. l. ij. §. si quis t. §. si vero. ¶ Item appellari potest a tota sententia t a certo capitulo ipsius si diuersa capitula contineantur in ipsa nec rescinduntur alia capitula super quibus non appellatur nisi esset cōtra. ff. de mi. l. iij. ¶ Item appellari pōt a mixto executore si. exceptiones legitimas non admittit. vel si alias grauet partes extra de appel. dilecto t. c. vt debitus. Sed a mero executore appellari non potest. licet nō admittat exceptiones si non excedat modum in exequendo extra de re iudicata. qs ad cōsultationem vbi de hoc in gl. ab executore. ¶ Item ab arbitris compromissariis nullus appellare potest. C. de arbit. l. j. si tamen sententie arbitrozum iniq; fuerint corrigantur. ff. pro socio. l. si pro societate. ¶ Item si ex cō sensu partium iudex detur potest appellari ab eo. ff. eo. titu. l. ex consensu. ¶ Item a papa vel a principe non appellatur. ff. a quibus appel. non licet. l. j. cum ipse sit qui pronocatur papa essi de alienis sententiis nullus autem de suis. ix. q. iij. cuncta. ¶ Item a disciplinis t correctionibus regulariū non appellatur extra eodem capi. ad nostram et capitulo reprehen. et. c. cum speciali nisi corrector modum excedat. xxiij. q. iij. q; peccant in fi. ¶ Item in quibus casibus non appellatur solet quibusdam versibus notari. appellare vetant scelus excellentia pacta. ¶ contemptus partis sed et interdictio sacra. arbitriū res quę perit est longius acta.

¶ Ad quem appellandum sit.

Appellādum est gradatim medio non omisso. quia ita fieri debz de iure extra de appellatio. dilecti. ij. vbi de hoc potest tamē ad papam omisso medio appellari propter plenitudinem potestatis. ff. q. vj. quoti. et capitulo ad romanam ipse ei est iudex ordinarius oim. xix. q. iij. §. cuncta et extra de priuilegi. anti qua fallit hoc cum delegat a papa subdelegando causam. aliquid sibi de iurisdictione reseruat quia tunc si a subdelegato quis appellet non ad papam sed ad delegantem est appellā-

UVA. BHSC. IyR_347_2

dum si causa sit ei commissa appel. re. Sed si totam causam subdelegauit nichil sibi de iurisdictione reseruans tūc a subdeleg. huius ad papam est appellandum extra de appella. dilecti. n. vbi de hīs et de offic. delega. super questionum. §. porro vbi de hoc in glo. non tamen. ¶ Item appellandum ab officialibus suffraganeorum nō ad suffraganeos sed ad archiepiscopum suum ab archidiaconovero et aliis inferioribus prelatis ac eorum officialib⁹ ad suffraganeos et non ad archiepiscopum est appellandum nisi aliter se habeat approbata consuetudo extra de appelat. romana ecclesia innocentius. ¶ Item appellari pōt ad papā pp defectū iudicis secularis quādo imperiuz vacat ar. extiū. q. v. administratores extra de foro competenti ex tenore vbi de hoc in gl. vero per litteras. ¶ Item appellationem facte super incidenti questio terminari non potest differendum est licz super principali appellatio sit remota extra de appella. super eo. i. vbi de hoc in glo. hoc potest. ¶ Item appellatur ab episcopo ad imperatorem in casu extra de foro competēti veruz. vbi de hoc et de appellatio. si duobus.

¶ Quando et quoriens appellari possit.

APpellari potest ſm canones antre litem contestatam et post in prolatione sentētie et post quādocūz grauatur. ij. q. vj. ad romanā. et. c. quotiēs. leges autem ante sententiam appellare nisi in casibus nō permittunt. ij. q. vj. non ita et extra de appella. sup eo. ij. vbi de hīs in diuersis glos. Item appellari potest in eadem causa bis a sententia diffinitiua. secunda questiōe sexta. §. si quis in quacunch. §. post secundam. et sufficit dicere cum a diffinitiua sentētia quis appellat. appello ab ista sentētia nec tenetur scribere appellationē si statim appellat. ij. q. vj. §. forma nisi in casibus. vt. ij. q. vj. §. ante sententiam. ¶ Item appellationi que de rogat iuramento appellantis non est differendum si causa subterfugij quis appellet. animo mandatum sibi factuz per iuramentum debet firmiter obseruare extra de appellatio. questionem vbi de hoc in glos. simile infra de sentē. Item appellationi tacite quis renunciare videtur si postea petat attestationes solenniter publicari. extra de officio delegat. gratum vbi de hoc. et. xxvij distinctione diaconi.

¶ Qualiter est appellandum.

APpellare nolens ab interlocutoria vel grauamine si causam appella. inscriptis non expresserit et apostolos non petierit et instructus nō venerit vel non miserit sufficientem procuratorem reputabitur non appellās et ad priozis iudicis redibit examen in expensis legitimis condemnandus. ¶ Similiter si appellatus non miserit procuratorem instructum contra ipsū tanch̄ contra contumacem procederetur tam in expensis quam in causa et si nō habet proprium tunc secundum iudicis arbitrium punietur et hoc intelligē quando appellatus admisit appellationi et noluit eam prosequi coram superiore et approbauit hoc ab initio. cū i eius potestate fuerit causam prosequi per procuratorem ad impetrandū tantum et contradicēdum alioquin in voluntate residet appellātis causam principalem ad examen superioris ad quez appellatur deducere vel non extra de appellatio. cordi nobis. vbi de hoc in glo. notanduz nouum. et in alia gl. quare dicit innocent⁹ et quarta questione sexta si rei. ¶ Similiter finietur causa altero appellationem legitime prosequente si lis fuerit contest. extra de renuncia. veniens. ¶ Similiter si appel-

UVA. BHSC. IyR_347_2

tans iniuste deficit in appellationis p̄secutione condemnabitur in expensis extra de testamen. significauerūt. j. vbi de hoc in glos. et sic patet.

¶Quando remota est appellatio in rescripto.

Appellationis remotio posita in medio litterarum si sunt plura negocia sese minime contingentia cōplectūtur tantum premissa nisi forte in fine litterarum predicta clausula iteretur extra de appellatio. inquisitionis vbi de hoc in glo. argumentum contra. Si vero articuli sunt connexi tunc nō refert vtrum in principio medio vel fine ponatur quia tunc si appellatio remouetur in vno intelligitur etiam et in alijs remoueri que in lr̄is continentur extra de appellatio. secundo requiritis vbi de hoc. ¶Item appellationis omissio spōtaneam turpitudinem purgat que in esset sententie aqua non est appellatum. ff. de conditioni ob turpem causam. l. si turpem. ¶Item appellatio nō admittitur immotoriis excessibus extra de appellatio. cum sit romana. §. vlti. vbi de hoc in glos. i. notoriis. Item si appellatio remota est in rescripto quo ad agentem similiter remota esse intelligitur quo ad reconuenientem. quia eodem iure qō quis in alterum statuit vti debet. ff. qō quisq; iuris in alterū statuit. l. prima secunda et tertia et extra de confes. cuz omnis. ¶Et licet remota sic appellatio in rescripto in plurib' tamen casibus indulgetur scilicet si iudex restitutionem denegat spoliato extra de restitutione spoliatorum ex conquestione. ¶Similiter si non admittit in numero exceptionem consanguinitatis extra de appellatio. postremo. Similiter si citat partes ad locuz non securum extra de appellatio. ex parte. ¶Similiter si ptes cogit litigare subdelegato suspecto extra de officio delega. super ꝯuentionum in fine. et de appellatio. pastoralis. vbi de hoc nominatur plura extra in glos. arg. qō.

¶Quantum tēs datur appelālti.

Appellanti quādoq; statuitur terminus a iudice secundum temp' et locorum distantiam. et secundū qualitatem persone et cause. ff. de damno infecto. qui bona. §. vltimo et. l. sequenti. ¶Similiter quandoq; a se appellāte. extra de appellatio. pars vbi de hoc in glos. hoc statuitur. et capitulo oblate ¶Similiter aliquando annus aliquādo biennium datur in iure. secūda questione sexta. §. tempore capitulo si quis ¶Similiter aliquādo triennium. tertia questione tertia. de inducūs. et extra de appellatio. oblate et capitulo cū sit romana et capitulo ex ratione. Item qui rescriptum impetrat et tacet ex in appellatione terminus fuit a iudice vl a seipso statutus carcat impetratis et in expensis punitur. argumentum extra de appellatio. reprehensibilis. et capitulo vt debitus. vbi de hoc. ¶Itē nō potest appellans compelli prosequi appellationem suam nisi termino elapso a iudice constituto. extra de rescrip. cōsuluit. et capitulo cum speciali. alias vero tenetur respondere coram iudice a quo appellauit. extra de appellatio. pueuit. et capitulo cum sit romana. et capitulo sepe. ¶Item si appellans ab aduersario circumuentus non est prosecutus appellationem suam licet cucurrit appellationis tēpus habet tame recursum ad iudicem cōtra dolosum ad iterēsse. ff. de dolo. l. arbitrio. §. dolo cuius.

¶Q̄ appellatione interposita nichil est innouandum.

Appellatione interposita nihil est innouandum secunda questione sexta. appellationem et remoueri debet executio sententie anteq̄ cognoscatur de appellatione extra de iureiur. veniē

UVA. BHSC. IyR_347_2

tes.et vtriꝰ appellatio sit legitia p̄ iudicem ap.debet cognosci qui remittere debꝫ partes ad priores iudices si nō fuit legitime appellatum ⁊ in expensis debet appellantem nihilominus condemnare extra de ap. vt debit' ⁊.c.cū speciali. ¶Itē qui post ap.crimē enor me manifeste committit non potest occasione appellationis vitare correctionem prelati sui extra de ap.proposuit vbi de hoc ⁊.c.ad hoc ⁊.c. teneamur.ꝺz tñ iudex sic suspectus causam alī dele gare sicut qñ alī recusatus vt suspect' ff.q.j.quenit ⁊ cē de ap.cum spāli cum suis cōcordātijs.

¶De arbitris.

Ic tractandum est de arbitris notandum ergo quid est arbitrium. Quis pōt esse arbiter et quis non.in quot possit compromitti. De quibus rebus valeat compromitti. Quid potest arbiter ⁊ quid non. De effectu arbitrij. Qualiter finiatur cōpromissum. ¶Quid sit arbitrium.

Arbitrium est tenuis actus personarum super ciuili questione vel quasi iudicio contendentiū. nā et iudex laborare debet ad veritatem inuestigādam.xxx.q.v.iudicantē. ¶Item scōm azo.arbitrium est causa iudicando iure voluntario posita cum certarum personaruꝫ interpositione scilicet arbitri actoꝛis et rei.

¶Quis potest esse arbiter ⁊ quis non.

Arbiter esse potest qui non prohibetur a iure vt liber homo pater familiās.et ēt filiusfamiliās. arbiter esse potest in re patris.ff.de arbitris.l. sed ⁊ filius similiter libertus sed non seruus. ff.de arbi.l.pedius in prin.⁊.§.inseruū. ¶Item non refert an arbiter sit integre fame vel infamis scōm quosdam. ff.q.vñ.§.tria.ver. cognitoꝛes.⁊.ff. ō arbi.l.parui.sed sec' in iudice.C.de digni. l.nam famosus ⁊ extra de excess' pre.inter dilectos. ¶Item prohibentur esse arbitri seruus vt.ff.de arbi.l. pedius in prin.⁊.c.in seruū. ¶Similiter mulier ꝑm leges.ff.ō reg.iur.l.ij.⁊.xxx.q.v. mulierem.secus tñ est ꝑm canones vbi femine hoc habent de consuetudine approbata et earum arbitrium presentia et consilio episcopoꝝ est roborarus extra de arbi.dilecti vbi de hoc in diuersis glo. ¶Itez layeum de rebus spiritualibus cōpromitti non potest extra de ar.contingit.quia nec de ecclesiasticis rebus layci iudicare valent directe vel etiam indirecte extra.e.tit.decernimus et qui filij sint legitimoꝝ nisi auctoritate superioris suscipiūt compromissum seu iudicium extra co.ti.per tuas. et.xxxij.dist.verum. vel nisi hoc humilitas superioris inducat.ij.q.vñ. nos vel nisi hoc fiat ad tollendam suspitiones contra clericus exortam.ij.q.v. mennā ¶Itez maioꝝ.xx.annis. si minoꝝ.xxv potest sumi in arbitrum sz restituitur si temere adiutoꝝum recepit cum intersit eius.litibus non vexari.ff.eo. tit. l.si in seruum.§.j.⁊.l.cum lege. ¶Itez potest esse arbiter quis in.xvij.anno secundū quosdam extra de offi.deleg. cū ex. ¶Item prohibetur compromittti in seruum seu minoꝛem.xx.annis.ff.de ar.l.si inseruum.§.j. ¶Item arbiter bene potest ordinarius esse si compromittant partes in ipsum extra de arbi. cum tempoꝛe vbi de hoc in glo. ex hoc et ar.de elec.c.causam.sed nō potest cogere partes vt compromittant in ipm ff.de tu.⁊ cu.l.iiij.et extra de ar.ex parte. ¶Item non solum ordinarius sed etiam delegatus arbitriuꝫ suscipere potest extra de presump. litteras et vbi arcuꝫ olim.arbitria essi sint stricti iuris.

¶In quot possint compromittere.

Arbiter vnus vel tres sunt eligendi.et

UVA. BHSC. IyR_347_2

nō duo:q; res fere sine exitu esset futura ꝓpter naturalē hois facilitatem ad dissentiendū. ff. de ar. l. Item si vnus. §. principaliter. compromittatur ergo in imparem numerū q; in numero deus impi gaudet extra de ar. c. j. vbi in glo. de hoc. vn? vero. Si tamē compromittatur in duos tenet arbitriū: si nō concordant cogendi sunt vt vel concordēt vel tertiam personā assumant vt in. l. predicta habetur et extra de offi. dele. suspitionis. §. vltī. vbi de hoc. ¶ Item si sunt tres sententia duorum sufficit tertia presente etiā si dissentit sed cum tertio absente sententia non valebit. ff. de arbi. l. si in tres. & extra de ar. c. j. vbi de hoc in glo. sufficat. Sed quid si duo pronuncient. tertio presente & tacente vt nec contradicat nec consentiat: & tu dic ꝙ pro inde habendus est ac si contradicat nisi expressius esset in compromisso & duo sine tertio non procedant ff. de ar. non distinguemus. §. cū in plures sicut obtinet etiā in iudicibus extra de offi. dele. prudentiaz. c. vno de delegatorum vbi de hoc in glo. et ita nota. ¶ Item compromissum factum in arbi. incertum non tenet quia in incertum arbitrum cōpromitti non potest extra de ar. inmotuit vbi de hoc in glo. et. ff. eod̄. ¶ Item quādo ita cōpromittunt in duos ꝙ si non concordant eligant tertiam personam tertiam tunc compromissio tenet. ff. de arg. sumus. §. si duos.

¶ De quib? rebus valeat cōpromitti.

ARbitri eligi possunt sup̄ pecuniarijs causis & temporalibus & ēt spiritualibus extra de ar. nō sane. & c. cū oliz. & c. ex pte. Sed in causa criminali liberali vel matrimoniali seu infamoso delicto cōpromitti nō pōt extra de restitu. in integ. causa. vbi de hoc in glo. cum. n. et. ff. de arbi. non distinguemus. §. iuli?. & §. de liberali. ¶ Item licet in rebus spiritualibus per se laycꝰ arbiter esse non possit vt extra de arbi. contingit potest tamen cum clerico si cōpromittatur i eos super ecclesiastica re arbiter esse extra de arbit. per tuas vbi de hoc in glo. et hoc fiat auctoritate superioris alis non.

¶ Quid potest arbiter et quid non.

ARbitri qui ꝓpter suspitionem iudicis a partibus sunt electi cōpellendi sunt a iudice recusato ad arbitrium suscipiendum extra de app. cum speciali vbi de hoc et tales arbitri hñt iurisdictionem et cohertionem possunt eum compellere testes et contradictores impedientes punire extra de offi. deleg. suspitionis vbi de hoc. Qui vero non ꝓpter suspitionem iudicis & ad causas alias sunt electi nullam cohertionē habent nisi ꝙ ꝓpter metū pene ipsorum sententie statur. C. de arbi. l. j. de hoc extra de arbitri. dilectus. et c. cum tempore in glo. metu pene. Item arbiter non potest cogi inuitus ad arbitrium recipiendum. ff. de arb. l. iñ. §. j. sed postq̄ recepit cōpelli debet ab ordinario. vt ꝑcedat. ff. de arbi. l. iñ. §. ait prētor potest etiam compelli a delegato vel dato ad arbitrium exequendum vel ad arbitrium complendum arg. C. de iudi. l. vltī. et argu. extra de arbi. per tuas vbi de hoc in glo. et infra. ¶ Item arbiter pronunciare non potest nisi vtra ꝙ parte presente nisi de hoc inter litigatores conuenerit. ff. de arbit. diem. §. si quis litigatores de hoc habes extra de arbi. c. cum dilectus in glo. vel eis. Item arbiter feriatis diebus pronūciare nō potest nisi vel prētore cogente. ff. eo. titu. l. si feriatis vel de consen. partium sicut et iudex. ff. de cuictio. l. si feriatis vel si dies compromissi sit extitura. ff. eo. titu. l. si demum. ¶ Item arbiter iurare non debet ꝑm quosdā ꝓpter igno

UVA. BHSC. IyR_347_2

rantiã cause nec etiaz partes ne periu
rent. C. de ar. autẽ. decernimus de hoc
habes extra de arbi. cuz tẽpore in glo.
sic. l. cõs. ¶ Itez nõ potest citare ptes
nisi ad locũ in quo factũ est cõpromis-
sum. ff. de arbi. si cum dies. §. si arbiter
nec potest arbitriuz delegare. ff. de ar.
ne in compromissis. l. non distinguemus. §. quesitum nec potest punire cõ
tumaciaz litigatoris nec cogere testes
ff. de arbi. p tu. §. si. in fi. z argu. extra d
offi. dele. suspitionis nisi. de hoc dictuz
sit in compromisso. quia tũc posset. ff.
de iudi. l. iij. §. vlti. de his habes extra d
ar. cum dilectus in glosa vel cis. ¶ Irẽ
arbiter nullam habet iurisdictionẽ. ff.
de re. iudi. pretor. ¶ Item non sta-
tur arbitrio si dicat arbiter solo verbo
et non ostẽdat vel iuramentum esse in
terpositum a partibus in cõpromisso
vel penam. C. de ar. l. iiij. §. sinautem z
ar. C. de man. prin. l. j. ¶ Item arbitri
um p̃o parte aliquando tenet et p̃o
parte non tenet extra de ar. cum tem
pore z de preben. dile. z. c. nisi. ¶ Item
nichil extra compromissum facere po
test. ff. de ar. non distinguemus. §. viti.
quia solum illud in arbitrium venit. de
quo vt veniat in compromisso dictum
est. ff. si cum dies. §. plenum z extra de
ar. cum dilec. vbi de hoc in glo. vel cis.
¶ Item arbitrium in posterium dam
nosum non valet extra de ar. peruenit
z. rij. q. ij. sine exceptione.

¶ De effectu arbitrij.

ARbitrorum effectus est. vt arbi-
trio arbitri compromissarij ste-
tur siue equum sit siue non equum. ff.
de arbi. diem. §. stare nisi contra ius
scriptum vel contra formam compro-
missi sit latum quia tunc nõ tenet. ff.
q. vj. §. diffini. et extra de confirmatio.
vtil. examinata. vbi de hoc in glo. du-
plia ergo. ¶ Item arbitratoris seu a-
micabilis compositoris dictum redu-
cendum est ad arbitrium boni viri si
male componat vel arbitretur. ff. pro
socio si societatem. ¶ Item arbitrio
non prestatur satisdatio quia sufficit
in eo compromissio pene in auten. de
litig. §. ad excludendas in. ti. colla. viij.
¶ Item arbitrij moza purgari nõ po
test vbi est ab homine dies prefixus. ff.
de ar. celsus. secus tamen in iudicijs te
netur. C. de fide instru. cẽsem. ¶ Itez
postquam arbitrium receptum est a
partibus simpliciter est seruandum ex
tra de ar. per tuas. z. c. cum tempore et
de procu. mandato possunt tamẽ par-
tes ab arbitrio recedere etiaz si appel-
lationem renunciant z pactum inter-
ueniat de non recedendo. C. de ar. l. pe
nul. de hoc habes extra de ar. cũ dilec.
in glo. vel eis. ¶ Item arbitrium ser-
uandum est metu pene posite in com-
promisso extra de ar. dilectus. vel me-
tu iuramenti prestiti de arbitrio obser
uando. Sed si pena vel iuramentum
non sint apposita. postquã partes con
ueniunt arbitrio stare compromit-
tunt nec. j. r. dies contradicant potest
agi ad interesse contra non obseruan-
tem. ff. de ar. diem. §. vlti. z extra de ar.
per tuas. et. c. cum tempore in quibus
de hoc. et. C. de ar. cum alia. ¶ Item
arbitrium retractari potest superioris
auctoritate extra de ar. peruenit.

¶ Qualiter finiatur compro
missum.

ARbitrij compromissum
morte litigatoris finitur ex
tra de ar. ex parte nec exte
dit ad heredes nisi de hoc
sit cautum in compromis-
so extra de ar. c. vlti. vbi de hoc. ¶ Itez
arbitri officium expirat mortuo cuz so
cio suo nisi de hoc caueat in compro-
misso expresse. vt si alter interesse nõ possit
alter arbitriũ possit proferre extra de
testa. ray. in prin. ff. de arg. non distin

UVA. BHSC. IyR_347_2

guemus.§.cum in plures.

¶De archiepiscopo.

Dicendum est de archiepiscopo vbi notandum est in quibus casibus archiepiscopus est iudex ordinarius siue pouncie q archiepiscopi nichil iuris habent in subditis suffraganeorum: nisi qđ est ei a iure permissum et quid possit archiepiscopus committere: et quid non.

¶In quibus casibus archiepiscopus est iudex ordiñ. prouincie sue.

Archiepiscopus est iudex ordinarius prouincie sue in casib⁹ istis. Primo cum clerici veniant in diuinis officijs a consuetudine metropolitane ecclesie.xj.distinc.de hijs. Similiter si quis vndecunq; sit, deliquit in dyoceſ eius.vj.q.iij.§.placuit. ¶Similiter si aliquis habet predium in dyoceſ eius extra de foro compe.c.vlti. Similiter si causa deferatur ad eum per appella. extra de offi. lega.c.vlti.et infra de offi. ordiñ.duo. Similiter cum absolut⁹ ab archiepiscopo non vult episcopo suo parere extra de offi.ordiñ.ad reprimẽ dam. Similiter cum causa criminalis est inter episcopum et clericum suum debet illa causa deduci ad synodum in qua archiepiscopus preest.vj.q.iij.ca.j. ¶Similiter cum clericus contra episcopum suũ habet ciuilem causam.xj.q.j.si clericus. Sed si contra clericũ habeat causaz tunc arbitrio terminetur. xj.q.j.si clericus. Similiter quando canonici in contemptuz sui episcopi cessauerunt a diuinis extra de offi.ordiñ. irrefraga. ¶Similiter quando episcopus negligens est in eo q facere debet extra de censi.romana ecclesia et de sententia excõ. per tuas. Similiter quando mortuo episcopo ecclesia ydoneos clericos non habet.xij.q.iij.non liceat ¶Similiter cum euidens est sententia episcopi esse iniustam extra de ap.solli citudinem. ¶Similiter cũ visitat prouinciam suaz extra de prescrip.cum ex officij.et de accusa sicut olim vbi de hijs in diuersis glo.

¶Archiepiscopi nichil iuris habent in subditis suffrag.nisi quantum est eis a iure permissum.

Archiepiscopi primates et patriarche nichil iuris habẽt pre ceteris in subditis suffraganeorum suoruz nisi quantum est eis a consuetudine rationabili et prescripta vel a iure concessum nec debet compellere clericos suffraganeorum coraz se respõdere quem diuolunt stare in iudicio episcopi.sui nisi causa per appellationem ad coruz audientiam proferatur extra de offi. ordiñ.duo. ¶Item nec disponere a liquid possunt in dyoceſ suffraganeoz nisi quantum illis iura concedunt extra de offi.ordiñ.pasto.et de supple.negli.prele.romana vbi de hoc. ¶Item quando visitat prouinciam suaz prius visitare procuret capitulũ ecclesie sue ac ciuitatem et dyoce.suam extra de cẽsi.romana et tunc nec ipse nec aliquis de suis aliquod munus qualitercunq; offeratur recipere debet et hoc sibi prohibetur sub pena maledictionis quando visitat prouinciã suam extra de censibus roma vbi de hoc. ¶Item nõ potest constituere officiales foraneos in dyoce.suffraganeorum suorum nisi super causis appellationum ad ipsum de latis extra de offi.ordina.ca.roma vbi de hoc. ¶Item pinguius ius habet in suis suffraganeis quam in subditis eorũdem extra de officio ordinarij pastoralis vbi ō hoc.a.c.quãto. ¶Itẽ nõ potest cogere subditos suffraganeoruz suoz inuitos suscipere causas ad. ipsum

UVA. BHSC. IyR_347_2

per appellationē delatas nec pōt eos cōpellere vt coā ipso ferāt testimoniuz super huius causis vel exequātur sentētias ab ipso sup huius daram extra de fo.compe.romana vbi de hoc in glo.archiepiscop' ⁊ de offi.ordi. pastoralis potest tamē mādare suffraganeo suoq se faciat hec predicta.

¶Quid potest cōmittere archiepiscopus ⁊ quid non.

Archiepiscop' iusta de causa potest episcopi electi consecrationem suis suffraganeis demādare ⁊ electū cōpellere vt consecretur ab illis extra de offi.ord. sedem. ¶Itē potest cōpellere suos suffraganeos vt electū cōsecrēt nisi causa rationabilis subsit extra de tempo.ordi. si archiepiscop'. Item archiepiscop' non potest ea que sunt ordinis cōmittere illis qui ordinē illū non habēt, sicut est episcopi vel ecclesie cōsecratio ⁊ similia que nō possunt cōmitti nisi episcopis vel superioribus eorundem extra de consecra.eccle.vel altaris aqua. ¶Secus ſn de his que sunt iurisdictionis q: hec possunt cōmitti nō habentib' iurisdictionē. ¶Itē si archiepiscop' nō sit impeditus iusta de causa non debet electus in episcopuz sine sui psentia cōsecrari. lxv. dist. nō dz. ⁊. c. episcopus non est. ¶Itē episcopus sine presentia sui archiepiscopi consecratus debet nichilomin' infra duos menses sui archiepiscopū visitare. et si hoc non potest facere iusta de causa detentus hoc ipsum ei assignare dz. lxv. di. si quis in metropolitana.

¶De archidiacono.

Sic agēdū est de archidiacono vbi sciendū est q archidiaconus maior est archipresbitero scdz quid. Quid ad officiū eius pīnet ꝗd pertineat ad eius iurisdictionem.

¶Q archidi. maior est archie. sm ꝗd. archidiacon' maior est archipsbitero, ꝓpter administrationis officiū ⁊ debet ei archipresbiter facere reuerentiā ratione officii sui sz sm archipsbiter maior est archidia. quantū ad ordinem sacerdotal. ⁊. xcv. di. electis ⁊ extra de offi. archidi. ad hec. ¶Itē archidiacon' fieri debet dyacon'. si nō est. qui si ad hoc pmoueri nō potest: prelatioue amittat extra ō eta. ⁊ qualis. c. j. ⁊. lxj. di. c. j. si. ⁊. iñ. ¶Itē quādo psentat episcopo aliquē ordinandū non dicitur mēteri nec peccat qñ sm morē ecclie romane dicit ꝙ dignus est quantū humana fragilitas nolle pmittit extra de scru. c. j. ¶Item potest psentare clericos alijs episcopis ad ordinandū cū episcopus eius est extra suam puicia absens. maxime cū vtilitas vel necessitas vrget extra de offi. archi. ad hec. et. c. significi. vbi de hoc in glo. ⁊ ita patet.

¶Quid ad officiū eius pertinet.

Archidiaconi officiū est euāgeliuz legere vel alteri cōmittere. ad legendū ⁊ cum episcop' cātat missaz alijs dyaconi ad preceptuz archidia. induit se cū eo vestib' sacris extra de of. archi. officiū. ¶Itē de toto ecclesiastico officio debet ordinare sz in matre ecclesia respōsa dare lectiones auscultaret nullus euangelium vel epistolam seu aliquid aliud legat vel cantet donec auscultetur ab ipo. ¶Itē ordinare dz de officio acoliti ⁊ aliorū ordinū inferior nisi cōsuetudo contradicat que in huius derogat iuri cōmuni extra de offi. archidia. officiū vbi hoc ⁊. c. vlti. ¶Itē dz custodire oia vasa ecclesie marie vbi non est custos siue thesaurarius extra de offi. archidi. ea que ⁊ ar. xij. q. j. apostolicos. ¶Iterz si archidiacon' negat episcopsi dominū suū esse trahit euz in causa coram iudice seculari vel dat consiliū contra eū quando mēbruz pu

UVA. BHSC. IyR_347_2

tridum est ab ecclesia remouendus. extra de excess prela. gramem vbi de hoc.

¶Quid pertineat ad eius iurisdictionē

Archidyaconus secundum quosdam cuius dicatur vicarius episcopi videtur habere iurisdictionem correctionem et cognitionem causarum. extra de officio archidya. ca. j. vbi de hoc.

¶Item postq̄ eligitur ab episcopo et confirmatur videtur curam animarum habere facit ad hoc. extra de preben. te referente et de officio ordinarij cum ab ecclesiarum vbi de hoc. ¶Item potest inquirere et parrochiam visitare et corrigere. extra de officio archi. c. j. et ita per consequens videtur q̄ possit suspendere et excommunicare. extra de eo qui furor. sui. c. j. vbi de hoc. Sed dicendum est p̄m ill. q̄ archidyaconus de iure cōmuni nō habet curam animarum nisi sibi specialiter ab episcopo demādetur nec alij potest curam cōmittere nec potest excommunicare arg. extra de offic. archid. c. j. vbi de hoc. et iura que videtur contrarium innuere intelligenda sunt quando illud habet extra de legatione sui episcopi vel consuetudine approbata vt. xxiij. distinctione si in plebibus referas ergo de hoc ad consuetudinem prescriptam. vt dicit doctores iurisq̄ canonici. extra de excess. ad hoc vbi de hoc in glos. argumen. quod et de officio archidya. capitulo vltimo. ¶Item de iure commum imperat sacerdotib⁹ et leuitis parrochianorum sollicitudo et eorum ordinatio pertinet ad ipsum et audire debet iurgia clericorum. Similiter archipresbyter subest ei et oculus dicitur episcopi et est vicarius eius habet curam clericorum et ecclesiarum et loco episcopi debet corrigere in episcopatu que viderit corrigenda arduis causis exceptis. ¶Similiter examinatio clericorum qui ad ordines seu beneficia promouendi sunt. spectat ad eum Similiter debet ponere abbates et abbatissas. in iedet decani rurales debēt instituī et destituī ab episcopo et archidyacono simul extra de offi. archi. ad hec. vbi ō hijs in diuersis glo. r. c. vt no strum. ¶Item non potest episcopus minuere iurisdictionem eius sine ipi⁹ consensu extra de excess. prela. ad hec. ¶Item cum episcopus presens est nō potest archidiaconus dare litteras clericis ad ordines suscipiendos et qui propter huius litteras ordinantur potest eis officium p episcopum interdici extra de offi. ar. signi. vbi de hoc in glo. et infra patet.

¶De officio archipresbiteri.

Archipresbiter de iure debet subesse vt dictū est archidiacono et presit omnibus presbiteris cardinalibus qui debent cantare missas in festiuis diebꝫ in absentia episcopi suisticut archipresbiter ꝓmittit eis extra de of. archiđ. c. j. vbi de hoc. ¶Item debet habere curā qualiter alij sacerdotes celebrent diuina officia siue ne glozia et tozpore et debet videre vitam sacerdotum ne tozpeant et quādo defuerit episcopꝰ debet facere loco episcopi que pertinent ad officium sacerdotis. s. fontem benedicere infirmum inungere peccantem consulto episcopo reconciliare cunctis alijs sacerdotibus penitētiam iniunge re et de missis cantandis in festiuis diebus disponere extra de of. archipresbiteri. c. ñ. r. xxv. distin. plectis. ¶Item archipresbiter de ciuitate est parrochialis sacerdos omnium de episcopatu qui ad ipm rerū penitētia recipiēda recurrūt extra de of. archipresbiteri officiū. r. l. di. in capite. ¶Item archipresbiter ruralis non solū laycos corrigere debet sz etiā capellanos capellarū constituturarū sub ipso et habet ordinariam iurisdictionez q̄ plebibus preest extra de offi. archipresbiteri. c. vlti.

c

UVA. BHSC. IyR_347_2

¶De assessoribus.

Assessor eligendus est ꝺ partiū voluntate. arg. extra de offi. deleg. super questionum. ij. q. vij. placuit et si partes non conueniunt iudex debet assessorem eligere non suspectum. arg. extra de appel. c. speciali et de offi. delega. c. pastoralis et sic electum assessorez tenentur partes recipere etiam inuiti.

¶De aucroritate romani pontificis.

Aucroritas romani pontificis est excepta in conciliis vorisz iuramentis extra de elect. significasti et de iureiuran. veniens et de rescriptis constitutis a cōtrario sensu. et. xxv. q. j. §. vlti. alꝰ frustra legis auxilium inuocat q̄ committit in legez extra de vsuris quia frustra. et de appellatio. an sit.

¶De baptismo.

Hic agendum est de baptismo vbi notandum est quid sit baptism? que materia que forma quē potest conferri a quo. De intentione baptizātis et baptizati.

¶Quid sit baptismus.

Baptismus est exterior hominis ablutio cum certa forma verborum. Et etiam caracter infirus anime accedenteverbo ad elementum. j. q. j. de trahe. ¶Item forma baptismi est vter in aquam puerum immergendo dicas. Ego baptizo te in nomine patris et filꝰ et spiritus sancti amen. extra de bapt. c. j. vbi de hoc. ¶Item baptism? potest immmente necessitate omni tēpore conferri vt de conse. diſt. iij. venerabilis et. c. baptizādi. et. c. missa. ¶Itē baptizari potest in nomine christi secūdum quosdam sed non in nomine triniratis. c. de sententie et. c. in synodo. et c. si non sanctificatur. et. C. re vera et extra eoꝺ. ti. c. j. vbi ꝺ hoc in glo. sic dens. ¶Itē in necessitate potest baptismus recipi a quocunq; etiā hereticio vbi nō potest inuenīri fidel. dūmodo bene intendat baptizans z ꝑm formā ecclesie cōferat. xxiij. q. j. si qꝺ forte extra de summa trini. c. j. in fi. Szvbi necessitas non est baptizare debet solus sacerdos. Similiter infans potest statim baptizari propter periculū mortis. vt. v. ꝺi. baptizari z de cō. ꝺi. iij. ne q̄ absit. ¶Itez si laycus baptizet z pferat verba necessaria non tm̄ litteraliter nec in sua lingua sz in greca vel alia bene baptizat nā apostoli loquebātur varijs linguis baptizantes z ꝓterea forma realis attrēdēda est nō verbalis vt de con. ꝺi. iij. retulerunt. ¶Itē si non habeatur aq̄ copia dicit hu. q̄ si caput pfundatur vel preter caput maxima pars corporis intingatur bene baptizatū est alꝰ nō. ¶Szdicunt quidā baptizari etiā puerum si aqua cadat in quācunq; corporis partez ar. ad hoc de cō. ꝺi. iij. hec nequaq̄

¶Itē ficte baptizatus recipit sacramēti caracterē. sed nō rem sacramenti nisi fictio recedat vt de cō. ꝺi. iij. tunc valere. ¶Itē licet qui baptizatur baptizari intendat baptizāz tamen nō intēdit baptizere non est baptizatus vt. j. q. j. §. ecce qñ. z de con. ꝺi. iij. solet queri. ¶Item nullus potest etiā in necessitate baptizare se ipsuz extra de bap. debitum. Similiter nec potest quis se ipsum reconciliare de con. ꝺi. iij. scrm̄ est ꝓterea, si alius liquor in parua quātitate ad mixtus sit aque baptizatur dummodo aqua bene ꝓualeat alꝰ nō.

¶Item genera baptismi sine species sunt tria. s. flumunis sanguinis z flaminis de con. ꝺi. iij. baptismi vicem.

De beneficio.

Hic agendum est de beneficio. est igitur videdum propter quid beneficium ecclesiasticum clericis datuꝫ

UVA. BHSC. IyR_347_2

ꝓpter ꝙ est auferendū vtrūquis ꝓsit plura beneficia simul habere infra qꝫ tēpus bñficū debet cōferri.

¶Propter bñficium ecclesiasticus clericus datur.

BEneficia ecclesiastica propter diuina officia sunt constituta. xij. q. ij. cōcesso. xvj. q. j. ꝓfecto. versi. eos tñ clericos ꝛ ideo ꝙuis bñficio carere debeat ecclesiastico qui ꝓpter suam culpam ordinari non potest nō tamē beneficio debet carere qui ordinem sacrū recipit extra de filiis presbyterorꝫ ꝓposuit vbi de hoc in glo. ꝛ. j. de preben. episcopus. ¶Item huius beneficia in re successionis vel consanguinitatis petri non possunt extra de preben. c. j. vbi de hoc. Et de institu. ad decorem vbi de hoc. ¶Conferenda essi sunt non sanguini nō nobilitati sed virtutisvite extra de preben. sup vbi de hoc. ¶Item qui beneficiū sufficiēs habet ad id reputatur indignus extra de prebē. sup ꝛ c. de multa vbi de hoc seruire quidez bene in vno vix aliquis potest extra de rescriptis cuz adeo. ¶Item beneficiatus intelligitur quivicariam perceptuā habet extra de rescrip. postulasti.

Propter ꝗd est auferendum.

BEneficia debēt auferri eis qui ea in excōmunicatiōe positi receperunt nec debent excōmunicatis et officio suspensis conferri. Sed a collatione priuari debēt qui huiusmodi beneficia contulerūt suspensis ab officio et excommunicatis sciēter extra de clerico excom. ministrante postulastivbi de hoc. ¶Item beneficio suo clericus priuari nō debet nisi primo moneatur canonice etiam ꝙruncunꝙ sit vagabundus extra de cleri. nō resi. ex gestis vbi de hoc ꝛ c. inter ꝛc. ex tue. ¶Item beneficium principis debet esse perpetuum maxime quando per priuilegiū illud concedit. ar. extra ne sede vacan. cap. j. vbi de hoc. ꝛ. xxv. q. ij. c. j. ꝛ. ij. ¶Ita essi debet princeps concedere bñficiūvni ꝙ aliius grauari non possit. xxv. q. ij. de ecclesiasticis et xj. q. iij. si quis non obediat ¶Item beneficij nomine intelligi potest prebenda. j. q. iij. ex multis et etiam magna et parua bñficia appellantur extra de verbo. signi. tua vbi de hoc. ¶Item beneficium electi in episcopum vacare non dicitur nisi post tēpus consecrationis extra de elec. cuz in cunctis secus tamē de alijs qui primuz vacare videtur de iure secundo recepto ꝛ si aliud in iure reperire contendit erit am alio spolietur ꝙ de beneficijs curā animarum habentibus ꝛ etiaz de personatib⁹ ꝛ dignitatib⁹ est intelligendū extra de preben. de multa vbi de hoc in glo. j. in iure. ¶Item licet papa mandet beneficium vacans vel cum primo vocauerit alicui dari valet⁹ tamen collatio de ipso aliꝫfacta nisi clausula illa fuerit interposita scilicet si contrahere decernimus irritum ꝛ inane extra de preben. inter cetera ꝛ. c. dilecto. tenētur tamē canonici satisfacere illi ꝫ quo papa mandauit extra de preben. dilec. vbi de hoc in glo. videtur ꝙ in fi. beneficium enim iure nulli est auferendum xxviij. di. distin. hȳs ꝛ in auten. de nup. §. sed hoc quidem.

Utrum possit quis plura beneficia habere.

BEneficia plura quorum alterum per se sufficit non potest quis absqꝫ peccato sine dispensatione simul habere extra de consti. cum omnes et de preben. quia in tantum vbi de hoc ꝛ de electio. dudum. ¶Item beneficij collatio facta sub hac conditiōe ꝙ post mortem talium bñficiati alij notati succedāt reuocāda ē ꝛ cassāda quia facta ē ꝫ canonicas sanctiōes. ēē ꝫ pac. accepim⁹ ꝛ de fil. presby. ad extirpādas ꝛ fere

UVA. BHSC. IyR_347_2

per totum.

¶ Infra q̄ tempus beneficium debet conferri.

BEneficiū vacans si episcopus quā do ad eum spectat donario cōferre distulerit infra sex menses ex tunc p capitulum conferatur q̄ si capitulum vbi ad eum spectat non contulerit infra p̄scriptus tempus ex tunc ad episcopum devoluatur et si omnes fuerit negligentes reuertatur ad metropolitanum extra de concess. prebende nulla vbi de hoc in glo. tempus illud.

¶ Sed hec constitutio non extenditur ad regulares et cathedrales prelaturas que vltra tres menses vacare non debent extra de elect. ne pro defectu vbi de hoc in glo. et sic tempus tamē illud semestre non a tempore vacationis sed a tempore conscientie currit extra de cōcess. prebē. quia in fi.

¶ De bigamia quid sit et quot sint eius species.

BIgamia est defectus ex secundis nuptijs puenies. ¶ Item bigamia est tripler. ¶ Prima est vera vt cū aliquis ducit duas vxores successiue vt xxxvj. distin. acutius et. ca. deinde q̄ intelligendum est cum vtrumq̄ matrimonium consummatur. alias secus arg. extra. e. t. debitum. t. xxxiij. distin. c. valentiana. ¶ Secunda est similitudinaria vt cum quis primo contrahit cuz deo per votum solemne postea p̄trahit matrimonium carnale de facto q̄ de iure non potest. et talis bigamus reputatur ac si duas successiue duxisset vxores. xxviij. q. j. quotquot. ¶ Tertia iterpretatiua vt si quis habeat duas vxores de facto licet neutra sit vxor de iure propter hoc tamen bigamus reputatur. xxxj. q. j. quomodo. ¶ Item aliquando dicitur bigamus interpretatione iuris qui bigamus non est vere. Sed tamē p̄mouere non potest ac si bigamus esset sicut sacerdos qui contrahit de facto cum de iure non posset extra de biga. nup. in fi. vbi de hoc in glo. argu. cōtra et de hijs habes extra de biga. ca. j. in glo. Sot.

¶ Qui dicuntur bigami et qui non.

HIgamus dicitur qui contrahit cū vidua vel corrupta. xxxiij. dist. maritum et extra de biga. a nobis vbi de hoc in glo. t cum. c. debitum. ¶ Item bigamus dicitur qui de iure vnam habet aliam de facto temporibus diuersis t hoc non propter sacramenti defectum cum in veritate bigamus nō existat sed propter intentionis effectum cum opere subsecuto extra de biga. nuper nec debet etiam dispensari cū istis lr. di. qui partem et. xxvj. dist. demum. et. c. acutius. ¶ Item qui sciens vel ignorans scōm Sot. vxorem suam adulteram cognouit sicut bigamus p̄moueri non potest. xxxiij. distin. si ius. t ca. sequenti t hoc propter sacramenti defectum. Similiter qui contrahit cuz corrupta. i. ab alio cognita sicut bigamus repellitur. xxxij. di. seriatim et. xxxiij. distin. curandum t c. precipim⁹.

¶ Item si quis deflorat virginem fornicarie et postea ducit illam in vxorez irregularis est secundum quosdam q̄ virgo debet esse cum desponsatur arg. xxxij. distin. c. nemo. t xxxiij. di. c. curandum t c. precipimus t hec est celebrior opinio cuius alij contradicant arg. extra. e. t. c. debitum. ¶ Item si maritus accusat vxorem suam de adulterio t illa pendente lite perit debitum et ipse ad mandatum ecclesie reddit quia lite pen. non debet illa debitum petens iure suo priuari usq̄ ad sententiam. xv q. j. t. viij. q. iij. nōne t extra de restitu. spol. litteras irregularis efficitur quia irregularitas cōtrahitur solo facto sine peccato quia cognouit corruptam. Quidam tamē contrarium dicunt cuz

UVA. BHSC. IyR_347_2

iste potius patiatur q̄ agat. ¶Item qui vnam habet vxorem virginem q̄ non cognouit t illa mortua ducit aliā virginem q̄ cognoscit vel primam cognoscit virginem t non secūdam non debet bigamus reputari quia non diuisit carnem suam in plures extra de biga.debitus. ¶Similiter si quis ducat mulierem virginem ab alio desponsatam t traducram sed non cognitaz q̄ primus maritus premortuus fuit nō debet bigam⁹ reputari.xxxiij.di.ca.vlt. t extra de biga.ca.debitum in fi. vbi de hoc in glo.sic.xxxiij.di. ¶Item bigamus nō dicitur qui plures habuit cōcubinas quia p iura ecclīastica designatur que adulterando in parte recessit a christo per infidelitatem et sm le.ij. alij tamen dicunt q̄ vir significat christum qui habuit synagogaz t ab ea recessit sed post q̄ habuit ecclesiam nunq̄ eam dimisit.t ideo ecclesia significatur per vxorem que nunq̄ habuit alium virum nisi christum.xxvij.q.j. nupriarum de hoc habes extra de biga.c. debitum in glo.sic patet. ¶Item bigamus dicitur sacerdos qui de facto licz non de iure cum virgine contraxit et post penitentiam condignam potest cum eo suus episcopus dispēsare extra de clerici cōiu. sane enim vbi de hoc in glo.t sic. ¶Item bigamus dicitur largonomodo interpretando qui violat castitatem promissam.xxvij.q.j. quoq̄t. ¶Item bigamus vel bigama benedici non debet a sacerdote cum alia vice fuerunt benedicti extra de secundis nuptīs vir autem. ¶Itē bigamus est clericus qui ante sacros ordies habuit vnam t postea defacto duxit aliam extra.c.t.c.vlti. ¶Item in eo qui viuente prima ducit de facto secundam.

¶Tres bigamus dotator⁹ viduitatis esse non potest quia coniugia frequēauit .xxvj.di.vna tm̄. ¶Item bigami promoueri non possunt ad ordines sacros etiam ex dispensatione sm quosdam extra de biga.super eo vbi de hoc in glo.Sed circa t.c.j.t.c.nuper.t.xxvj di. acutius t hoc propter sacramenti defectum extra de biga.c.debitum vbi de hoc in glo.triplex si tamen ordinentur caracterē recipiunt tales arg.l. di. quicumq̄ penitens de hac materia require intractatu de irregularitate bigamie. ¶Item qui ante baptismū habuit vnam et post baptismum aliā nō debet secundum io. bigamus reputari aug.tamē cōtrarium dicit. xxxiij.q. vlti, oportet t.c.acutius.

¶De bello iusto.

NUnc videndum est de bello iusto. Quid sit iustum bellum. Quis potest bellum mouere quomodo componere, debeat habens iustum bellum cū aduersario suo.

¶Quid sit iustum bellum.

BEllum iustū est q̄ ex edicto geritur de rebus repetendis aut propulsandozum hostium causa.xxiij.q. ij.ca.j. ¶Item bellum iustum est quādo fit auctoritate ecclesie vel principis vel alicuius persone cui licitum est pugnare sicut est psona secularis non ecclesiastica .xxiij.q.v ij.clerici t.q.j. quid culpatur t.q.ij.c.j. ¶Item debet fieri ex causa necessaria et licita et bono animo non ex odio sed vt per bellum par acquiratur vel pro reb⁹ repetēdis vl pro defensiōe patrie vl propter iustā obedientiam t caritatez.xxiij.q.j. quid culpatur et.c.noli t.q.ij.c.j.t.q.iij. forte.t.q.xix.sed nulla t. ff.ad.l.aquil. scientiaz. ¶Similiter propter defensionem suam cum moderamine inculpate tutele ff de resti.spol.c.oliz.t fi.vbi de hoc in glo.debuerunt.moderamen tamē huiusmodi est vt si vis inferatur cum armis etiam cum armis repellatur alias non sine armis vt.ff. de vi.et

UVA. BHSC. IyR_347_2

z vi.ar.l.j.§.vim vi.repellere z in tali iu sto bello potest ḡs si necesse fuerit omni die pugnare etiam diebus dominicis z festiuis.xxiij.q.vlti.ca.vlti. si nulla z extra de reg.iur[.q non est licitū.

¶Quis potest belluz mouere.

BEllum iustum potest mouere secundum quosdam princeps qui nullum habet superiorem auctoritate propria siue sit rex siue iperator dummodo habeat iustam causam tam cōtra subditos suos quam contra extraneos hostes.potest etiam subditis suis dare auctoritatem pugnandi tam contra principem extraneuz. q̄ cōtra subditos eius. ¶Item princeps qui habet superiorem super se et etiam habet sub se subditum suum iniuriantes sibi vel alteri si non potest euz corrigere vel.ille non vult stare iuri potest auctoritate propia mouere bellum cōtra iniuriantem et etiam potest dare licentiam iniuriam passo mouendi arma contra illum alias q̄diu iniurians vult stare iuri.non est contra ipm mouendum bellum. ¶Item si vassallus comitis habet guerram contra comitem regis est auctoritas requirēda respondenda.

¶Quomodo cōponere debeat habens iustum bellum contra aduersarios suos.

BEllum iustum habens nō debet componere cum aduersario suo in preiudicium vassalozum suozuz qui dampnificati sūt iudi. Sed vel ipse debet restituere eis damna illata vel procurare cum aduersario vt reddat hoc tamen intelligas non de expēsis quas fecerit ad exercitum veniendo vel indefstando.sed de incendiis z rapinis retum suarum si tamen videt expedire vassallis ea potius remittere quā carere commodo pacis potest auctoritate propria peruenire vel componere z subditi tenebunt compositionē huiusmodi ratam habere cuz negotiū agat iporum si tamen ab initio contra dicant ne compositio fiat nisi dampna restituantur componere nō debemus vel ler eis reficere dāpna de suo potest tamen resistere a bellādo. Req̄re de hac materia intractatu de rest.acceptozuz in bello iniusto.

¶De bonis clerici ecclesie.

BOna ecclesiarum pauperuz sunt. xvj.q.j.c.qsñ.quicquid.et.xxiij.q.vij.q̄ autem et.q.viñ.conuenioz certa pzn. ¶Item bona decedentis prelati conseruari debēt successori futuro vel in vtilitatem ecclesie expendi debēt.xij q.ñ.hoc ius placiti z c.non licet et ēp. de of.oz.cum nos vbi de hoc.

¶Qui dicuntur canones

Canones dicuntur p̄ncie qui in cōcilio auctoritate multozum episcopozuz promulgantur. Sed de creta dicunt que summus pōtifex super aliquo negocio ecclesiastico p̄sentibus cardinalibus z auctoritatē p̄stantibus constituit z decernens redigit inscriptum. ¶Item decretalis epistola est quam dominus papa alicui episcopo vel alteri iudici ecclesiastico super aliqua causa ecclesiastica consulenti romanam ecclesiam rescribit z ei transmittit.indifferenter ramē z canones decreta et decreta canones appellantur.

¶Quomodo canones penas diuersas infligunt.

CAnones quidam inducunt p̄uarionem cōmunionis tm̄.xxj.di. ante omnia z ix.di.nullus. ¶Item quidam inducūt degradationē vt in hīs

UVA. BHSC. IyR_347_2

qui scienter vtuntur ffis litteris domini pape extra de falsariis ad falsariorū. ¶Item quidam degradationem ꝛ de trusionē in monasterio. l. di. si episcop' quidam depositionē tm. l. di. si quis viduam. ¶Itē canones quidā sunt personales ꝛ quidā locales. xxix. dist. sciendum. ¶Item canones qui nō sunt abrogati debent actionibus obus ꝛ iudicijs ecclesiasticis obseruari vt ꝑm illos iudicent iudices ꝛ nō ꝑm ꝓpriam voluntatem extra de constit. c. j. vbi de hijs in glo. ¶Item quidam inducūt suspitionē. ñ. q. iiij. si mala fama ꝛ. xxxij. di. nullus. quidā excōdicationē. Inducūt xvij. q. iij. si quis suadente. quidam priuationē officij ꝛ beneficij perpetuam lxxxx. di. si quis amodo. Quidam officij tantum ad tempus lxxxij. di. ꝓsbiteri ꝛ. xxvij. di. presbyteros. quidam priuationē beneficij tantū. vij. q. j. si quis de ordine et extra de elec. cum in cunctis. §. clerici.

¶Quid sit canonia.

CAnonia est ius q̄ prouenit ex electione ꝛ receptione in canonicū ꝛ in fratrem extra de constit. cuz in tertaricū vbi de hoc. ¶Item canonicus receptus sine prebenda potest eam expectare. si nulla vacat aīe hꝫre possit quia si aliqua vacaret ꝛ nō perciperet eam esset contrarius cōmune extra de prebendis. dil. j. ꝛ ca. relatum vbi de hoc in glo. ar. q̄ omnis cuiz canonicus debet habere prebendam sed non ex necessitate habet ꝛ debet officia alia facere que ad officium canonici spectāt. et si esset puer extra de etat. ꝛ qualit. ca. ñ. vbi ō hoc. ff. de ōdi. l. spurij. §. minores. ¶Item canonicus non pōt laycus esse ꝑm vincē. sed layc' ex iusta causa potest habere prebēdam de hoc habes extra de consti. Alb. ferranēum.

¶De canonica portione.

DE canonica portione est dicendū de quib' deduci debeat canonica portio ꝛ de quibus nō. Que ecclesia debeat habere canonicam portionē. Et ꝗd dicitur canonica portio.

¶De quibus deduci debeat canonica portio ꝛ de quibus non.

CAnonica portio deduci debet de oblationibus ꝛ de hijs que testator relinquit q̄ anima sua illi ecclesie in qua elegit sepulturam ꝛ non derelictis alijs locis secundum quosdaz. Quidam tamē dicunt q̄ de omī iudicio siue testamento defuncti debet ecclesia parrochialis habeꝛ canonicā portionez extra de sepulturis. c. j. vbi de hoc ꝛ ca. cum sup vbi de hoc ꝛ de ꝓbo. sig. ex parte. m. vbi de hoc. ¶Itez non debet deduci huius portio de hijs que dantur in ornamentis ecclesiasticis, vel ad fabricam reparandū vel ad luminaria seu anniuersariū vel. xxx. l. xl. die siue āplius vel minus vel de illo quod daī specialiter alicui persone nisi fiat in fraudem extra de testa. c. vlt. ꝛ de ꝓbo. sig. ex parte. m. vbi de hoc. ¶Item nō deducitur de armis ꝛ equis hospitalarijs relictis nisi fuerint ad hoc dolo inducti extra de sepl. in nra. ¶Itē non deducuntur de hijs que relinquunt paupēribus vel consanguineis ꝓ remedio anime suc sez q̄ nocauit alanus extra de sepul. relatum in glo. supla.

¶Que ecclesia debet habere canonicā portionem.

CAnonicā portionem debet habere illa ecclesia in qua defunct' habebat canonicam sepulturā ꝛ non illa in qua audiebat diuina nisi aliās perciperet aliq̄d cōsueuisset ꝓ' sepultura de ꝓsuetudie approbata. Quidā tm. dicūt q̄ supradicte ecclie debēt iter se diuide illā canonicā portionē. Si tm. defunct' i firmitate fecit se ad mōasteriū cui sez sua ꝓtulit deportari ꝛ mortu' nō fuit ō firmitate illa canonica portio deduci.

UVA. BHSC. IyR_347_2

non debet. Secus tamen si de illa infirmitate decedat. extra de sepul. de hijs vbi de hijs in glos. qđ si.

¶Quid dicatur canonica portio.

CAnonica portio quãdoq; dicitur medietas quandoq; tertia. quandoq; quarta ⁊ ideo in hoc est consuetudini standum. extra de sepul. certificari vbi de hoc. De hac materia require in tractatu de sepulturis.

¶De capitulo.

DE capitulo nota quanta pars totum capitulum dicatur. ¶Quid possit facere capitulum et quid non. ¶Capitulum potest corrigere canonicorum excessus. ¶Qualiter possit capitulum conuenire vel conuenuri.

¶Quanta pars totum capitulum dicatur.

CApitulum totum facere videtur q̃ maior ⁊ sanior pars capituli facit extra de his que fiunt a maio. parte apituli cum in cunctis secus tamen est quãdo aliquid pluribus commune nõ vt collegiatis sed vt singulis quia tunc q̃ fit a maiori parte illorum nihil valet nisi consentiãt omnes. ff. de ser. rust. p̃. per fundũ de hoc habes. extra de constitutio. cum omnes in glo. vbi sed nõne. ¶Item maior pars capituli ⁊ sanior dicitur illa que initur maiori rationi et pietati .ix. distinctione sane quippe et sic regulariter semper statur maiori parti ⁊ pro ipsa presumitur nisi cõtrarium probetur. lxj. distinctione nullus et extra de hijs que fi. a ma. par. capituli. c. j. vbi de hoc. et de elec. dudum. ¶Item interdũ preualet maior pars. extra de hijs que fi. a maio. parte ca. c. j. et .xxxj. distinc. nicena et .xxj. q. ij. non licęat. ¶Item quandoq; non sufficit q̃ maior pars sed quod due consentiant partes. extra de elec. licet et. c. scriptum est vltra medium. ¶Item quandoq; requiritur vt due partes sint presentes. ff. de decurio. ab ordi. fa. l. iñ.

¶Quid possit facere capitulum et quid non.

CApitulum sede vacante potest electum si ei presentatum confirmare vel electionem cassare vel fuerit cassanda et sic episcopus potest cognoscere de his que obijciuntur contra electũ extra de maio. et obe. cum olim vbi de hoc in glo. sic patet et. c. his que ⁊ de hę reticis ad abolendam in principio. sed hoc conceditur capitulo ex gratia solus secundum quosdam. ¶Item potest iudicare excommunicare et absoluere vt in predictis decretalibus habet expresse. ¶Item potest episcopos inuitare ad ecclesias consecrandas vel clericos ordinandos et ad simulia. vij. q. j. pontifices. ¶Item potest vbi certa causa subest ecclesiam ecclesiastico supponere interdictio si hoc habet de consuetudine approbata extra de appellatio. dilec. vere hoc habes. extra de officio ordi. irrefragabili in gl. vl̃ per decanum. ¶Item potest constitutiones facere dummodo tamẽ sint omnes quos constitutio tangit vl̃ admin⁹ due pres p̃tes alĩs p̃tes i p̃iudicium absentium nichil constituere possunt. extra de constitu. cum omnes vbi de hoc et de his que fiunt a maiori parte capi. c. j. vbi de hoc in glos. et ista. ¶Item beneficia dignitates vel prebẽdas seu animarum curam conferre nõ potest nec bona episcopatus valet alienare nec de ipsis in preiudicium ipsius disponere potest. quia in hoc non dicitur episcopi vice fungi. xj. q. ij. si qua de rebus et extra ne sede vacante. c. ñ. vbi de hoc et de offi. cum nos et hoc habes extra de maio. et obe. hijs que in glos. ergo videtur et de iureiu. sicut de nr̃is.

¶Capitulus potest corrigere canonicorum excessus.

CApitulum potest et debet corrigere canonicorum cathedralis eccle-

UVA. BHSC. IyR_347_2

sic excessus si hoc habet de consuetudine approbata quos si nō correxerit infra tempus ab episcopo cōstitutum extunc episcopus debet eos corrigere secundum canonicas sanctiones. extra de officio ordinarij irrefragabili. §. vt autē vbi de his in glos. vel per decanum. et extra. distinctio. capitulo primo. ¶Itē debet vocare canonicos absentes qui sunt in prouincia pro disponēdis negocijs ecclesie sue si commode possint vocari quousq; sit ibi maior pars canonicorum saltem si non sunt extra prouinciam vel ira remoti q; commode vocari non possunt tunc presentes disponāt de rebꝰ ecclesie sue q; quotcūq; sint tota potestas z ius vniuersitatis remanet tūc apud eos. ff. q; cuiusq; vniuersi.

¶Qualiter possit capitulū conuenire.

CApitulum si conueniat aliquem vel ab aliquo conueniatur auctoritas prelati debet intercenire. ¶Similiter si conueniat aliquem vel ab aliquo conueniatur prelatus consensum capituli debet habere extra de iud. causam vbi de hoc et de reseri. edocerī vbi de hoc. ¶Item si capitulum agat contra prelatum suum vel cōueniatur ab ipso tunc debitur ei actio ad litem auctoritate iudicis ad istar minoris insti. de auctoritate tutorum. §. vltimo.

¶De casibus fortuitis.

CAsus fortuiti puideri non possunt extra de homici. c. vlti. et. ff. commodo. ¶Itez castitas requirenda est religione non forꝺ. xxxiij. q. v. tunc salubitur ad finem.

¶De causa.

DE causa videdū est vnde dicatur z quot sunt eius species. ¶Quid sit principium cause et finis. Quot requiruntur in causa vbi debet tractari causa et coram quibus et quibus temporibus agitari causa non debet.

¶Vnde dicitur causa et quot sunt eius species.

CAusa dr a casu quo vēit. Est enim causa materia et origo negocij nec dum discussiōis examine patefacta que de positio dicitur causa dū discutitur dicitur iudicium dum finit iusticia. extra de verbo. significasti. forus vbi.

¶Item causarum quedā sunt mere ciuiles quedam criminales quedā mixte. ¶Mere ciuiles sunt cum agitur rei vendi. vel pro pecunia extra de libelli ob. c. penul. z vl. ¶Item quedam sunt mere criminales. s. vbi directe agitur de crimine. extra de accusatione. c. veniens. z c. super his. ¶Item quedam sunt mixte. s. vbi agitur de crimine ciuiliter. extra de colle. c. j. vbi de hoc. et de procura. tuc. Item causarum generalitas bene potest committi. ff. de iudi. cum pretor. ¶Item causarum merita partiuz assertione panduntur. C. si paruim vel alio modo. l. vlti. ¶Item causa religiosorum semper presumitur iusta nisi cōtrarium appareat presumendum enim est q; non appetant aliena qui sua propria dimiserunt. extra de excess. prelat. nimis iniqua. ¶Item causa facti potius narranda est in rescripto quā ipsius factum extra de accu. cum dilec. in fine

¶Quid sit principium cause et finis.

CAuse principium est propria contestatio litis qua tunc prestatur iuramentum calumnie q; debet in exordio litis prestari. extra de iuramento calumnie cum iudex. ¶Item secundum quosdam principium cause citatio appellatur. extra de officio delega. c. gratum et. c. licet. ¶Quidam tamen dicūt q; oblatio libelli incipit ferā z reo insinuāda est principium cause. C. de litis contes. litigiosa. ¶Item cause finis est cognitio eius cum sententie calculo que cause finem imponit. ff. de arbi. di-

UVA. BHSC. IyR_347_2

cere aūt. Item causarum munimenta dicunt quibus munitur. Istruitur causa vt testes et instrumenta confessiões et quicquid causam iuuare videtur. ¶ Item causa odiosa et iuri contraria cessante cessare debet effectus. extra de decimis suggestum. et de appel. cessante et de re iudica. post translationem alia vero quandoq; cessat causa et non cessat eius effectus. xxxij. q. vij. tantum. et q. j. dixit dominus.

¶ Quod requiritur in causa.

QAusa requirit quattuor personas. s. iudicem actorem reum et testes extra de verbo. significa. fozus. ¶ Item non debet causam incipere a questionibus vel tormentis. extra de verbor. si significa. cum in contemplatione vbi de hoc. ¶ Item causa petendi semper est exprimenda in libello alioquin nō audiretur petens et hoc maxime in actione personali. extra de libelli. ob. c. ij. vbi de hoc. et. c. vlti. Item causarum continentia diuidi non debet extra de sequestra. c. j. ibi de hoc. et. C. de iudi.

¶ Vbi causa debet tractari et coram quibus personis.

QAusa debz tractari nullis locis in quibus sit copia peritoruz. nec debet committi causa seu delegari nisi personis honorabilibus et preditis dignitate extra de rescriptis presenti inno. ¶ Item causa criminalis et liberalis maiores iudices requirunt. ff. de arbi. non distinguemus. §. iul. et. C. de libe. Itez causa matrimonialis per iudices ecclesiasticos et discretos debet tractari extra de consan. et affinit. ex litteris et de transac. c. vlti. ¶ Item cum causa simpliciter alicui delegatur omnia intelliguntur ei commissa sine quibus commode causa expediri non potest extra de officio delegat. c. j. quandoq; tamen habent causarum notitiam peritiam illiterati. C. de iudi. certi iuris et in auten. de iud. §. quia vero collatio. vij. ¶ Item cum causa delegatur a principe alicui delegato vt de plano et sine iudicij strepitu eam cognoscat maxime inter regulares tunc vero in forma ordinarij iudicij. Sed sine libelli oblatione et litis cōtestatione quasi summarie procedere debet sine cause ordinaria cognitione. ff. de offic. proconsul. l. nec quicq;. §. de plano. ff. de constitutio. prin. l. j. et extra de iudi. nouit. et de auctoritate si cum. et. c. olim vbi de hoc in glos. ¶ Sic similiter de statu. ¶ Item postq; causa iudicibus est commissa presumitur litigiosum esse extra de testa. causam q; vbi de hoc.

¶ Quibus temporibus causa agitari debet.

QAusa non debet agitari dieb' dominicis et prohibitis festis et de voluntate partium nisi necessitas vel pietas id exposcat feriis tamē messium et vindemiaruz potest agitari causa de partium voluntate extra de feriis. c. vlti. vbi de hoc. Itē nullus potest nisi princeps causam committere appel. re. ff. a quibus appella. non licet. l. j. in fine.

¶ Item causa possessionis et proprietatis ab eodem iudice debet cognosci et potest simul tractari et terminari. extra de causa possessio. et proprie. c. j. et. ij. vbi de hoc. ¶ Item causa facti potius considerada est quam ipsum factum argu. extra de iureiuran. et si christus. circa fi. vbi de hoc. et de accusationibus cum olim. ¶ Item causa viduarum et pupillorum ad ecclesiam pertinet quo ad protectionem. xxx. xvij. distinctione c. j. et. ij. ¶ Item nō sufficit causam simpliciter proponere quia eyona causa actiones plurime oriuntur. ff. de iureiuran. duobus donis. et. ff. de constit. habebat sed contingentia ipsam causam per quam iudex melius instrui possit sunt diligentius inquirenda. extra de

UVA. BHSC. IyR_347_2

iudi. exhibita et de probatione. cum verum vbi de hoc in glo. nota. q̄ omnia. ¶Item causa que mouet delegantez et delegatum mouere debz. extra de rescrip. super litteris in fine. ¶Item causam debet remitti ad iudicem a quo appellatum est nisi de voluntate legitime appellantis. extra de appella. accepta vbi de hoc et. capi. interposita. §. j. ¶Item appellationis causa debet esse terminata infra terminum legalem nec potest vltra procedi. ij. q. vj. qui appellat potest tamen prosequi ex iusta causa. extra de appellatio. cum sit. et. c. pstitut⁹. §. cuiꝰ vbi de hoc i gl. §ꝫ qualit.

¶Quid intelligit noie cautionis.

CAutionis nomie nuda promissio intelligitur. C. de verbo. significatio. sancimus. sed cum additur ydonea vel sufficiens cautio tunc pignoratitia vel fideiussoria debet intelligi. ff. commoda si mādato. §. vl. z huiusmodi cautio intelligitur secundum arbitriū boni viri. C. de vsur. l. institu. constituto. z extra de pigno. cum constet vbi de hoc et de restitutio. spolia. ex transmissa vbi de hoc et de verbo. significa. c. ex parte. vbi de hoc. ¶Item cautio de iudicato soluendo et rem ratam dñm habitur⁹ recipienda est a procuratore ante li. cōtesta. ff. de procur. pompeius. §. ratiha-bitionis. ¶Item prestanda est ab eo qui mittitur in possessi. causa rei ser. de fructibus restituendis si est suspectus. argu. extra de restit. in integ. suscitata in fi. vbi de hoc. ¶Item cautionem recipere non tenetur denuncians nouum op⁹ qui statim vult docere de iure suo. C. de ope. priuat. l. vl. z ex de no. op. nūc. ij. iij. et vl. vbi de hoc i gl. sed prrariū.

¶Quis debet recipere cautionem.

CAutionem recipere debet iudex i causa matrimonij talem a viro seuiente per quā mulier restituenda magis possit esse secura extra vt lite nō cōtes. qffi. §. vl. Sed vbi secure caueri non possit nō est restitutio facienda. immo in hoc casu alicui mulieri hōeste est potius committenda vbi honeste et secure morer. ex de rest. sp. lras. §. vlt. vbi de hoc i gl. xxiij. q. j. z c. ex trāmissa ¶Item cautio stādi iuri pstāda ē pti vbi iudex hri nō potest. Si vero potest haberi iudex prestatur vtriq;. s. iudici et parti. Iꝫ si pars non potest haberi prestanda est iudici parte absente extra de eo q̄ mirr. in pos. causa rei ser. c. ij. et. iij. et de offic. ordi. pastoralis in fi. si autem pars et iudex conuenire non possit prestetur cautio alicui honeste pſone que nomie aduersarij recipiet causam de bñs habes. extra de eo qui mit. in pos. causa rei ser. c. j. in glo. b. non ñi z in alia glo. si vero.

¶Quid nomine censure intelligatur.

CEnsura ecclesiastica comprehendit interdictum suspensionem et excommunicationem extra de ver. sig. querenti vbi de hoc. ¶Item vnum et idem collegium non debet duplici iure censeri. xij. q. ij. cognouimus in fine. extra de decimis cum in tua in fine.

¶De citatione.

DE citatione nota quando potest quis peremptorie citari et quando non. De edictio citationis. De libello citationis. Quando ire tenetur citatus et quando non.

¶Quando potest quis peremptorie citari et quando non.

CItari pt ꝯs ex cā i pma citatione p terminū breuē perēptoriū. Ex nisi necessitas vrgeat nōiꝺ ꝯs moneri vel citari nisi trib⁹ edictis vel vno peremptorio q̄ tenere dz trīū tps quātū tria edicta ex de dila. c. j. vbi de hoc i gl. q̄ dz z de ver. si. ex pte. j. vbi de hoc. z de re iudi. pertinacia. ¶Itē si re⁹ in pma citatione vēire potuit nō venit nec miserat dz i expēsis ꝺdenari. ex de pcura. querela vbi de hoc. ¶Item si ad terminū p

UVA. BHSC. IyR_347_2

emptorum non veniat nō auditur appellans. extiñ. q. ih. de illicita. sed mittitur in possessionē rei petite actor vel ex communicatur reus. Si non potest actor in possessi. mitti. extra vt lite nō cōtestā. tue vbi. de hoc ꝛ si reuertatur reꝰ infra annum restituet omnes expēsas factas ab ipso tpe quo contumax fuit. De hijs habes extra de pcur. quereląz in glo. si enim.

¶ De socio citationis.

QItari debet clericus absens ab ecclesia sua p prelatum suum trine citationis edicto publice apud domuz vel ecclesiā eius posito ꝛ moneri debet vt redeat infra tempus conueniēs ſm locorum distantiam ꝛ temporis qualitatem ab ipso prelato pſixum vel infra vj. menses ex si non venit infra dictum tempus statutum seu rationabile causam sue absentie legitime non assignauerit iuste poterit suo beneficio spoliari quia ipsum p derelicto haberevidet extra de cleri. non. resi. inter. iiij. ꝛ. c. extue. ꝛ. c. vlti. alioquin licet sit absens nisi citetur spoliari non debet ex de ma. et obe. inter quattuor. ꝛ vt lite nō cōte. quoniā vbi de hijs in glo. de hoc. Item cum nō inuenitur ipse qui debet citari citetur procuratoz eius si quez dimiserit. qlibet eſſi. ꝛ maxime citatꝰ dimittere procuratorez tenetur alias. procedetur contra ipsum tanq̄ contra cōtumacē. ꝛ si reus est absens nec pcuratorem dimisit cū lite non conte. mittitur in possessionez causa custodie actor extra de eo q̄ mit. in possessi. c. j. ꝛ vt. li. nō conte. qñi si vero actor est absens tunc actore absentez recipiuntur testes lite non cōte. q̄bus receptis ad sententiaz procedat extra ō dolo. ꝛ cōtu. cām que. vbi de hijs in glo. ꝛ citandus est aliquis.

¶ De libello citationis.

QItationis libellus debet continere reſcriptū domini pape insertū et quid vellet petere actor ꝛ causam petendit qualiter agere velit et debet res aperte specificare ita vt de causa aliter instrui possit citatꝰ qñi vltra nō possit nec debeat inducias plus habere extra de dila. papa. vbi de hoc in glo. quia in litteris ꝛ de libelli ob. c. j. ꝛ. iij. vbi de hoc

¶ Item huius libellus in causa criminali continere debet quicq̄d obijcitur reo ita vt reus paratus venire possit ad causaz. v. q. ij. si primates ꝛ iij. q. iij. de inducijs. ¶ Item qui citat aduersariuz suum per diuersas litteras ad diuersos iudices impetratas in quibus mētio alterius non habeꝫ debet carere vtriſq̄ extra de reſcriptis ex tenore vbi de hoc in glo. no. ꝛ. c. q. ꝛ nulli.

¶ De loco citationis.

QItari nullꝰ debet ad locū vbi. haberi non possit copia ꝓtoꝛi alioquin iudici qui citat non pareatur impune. possint tamen ptes sup hoc iuri suo renunciare de cōi concēſu extra de reſcri. pſentivbi de hoc in glo. ꝛ de trāſac. ex litteris. ¶ Item cuz citatur quisvt ad iudicē pſonaliter vadat non sufficit ei si aliū mittat extra de ma. ꝛ obe. c. vlti. vbi de hoc ꝛ de do. ꝛ cōtu. cuz dilecti. Sivero ad iudicē ire nō pōt iusto impedimento detētus non tenetur mittere procuratorem sed excusatorem si est arcta causa extra de pcur. querelam vbi de hoc. Item citare nō potest delegatus aliquam ptem nisi in trib⁹ casibus in causa criminali p veritate dicēda p iuramento calūnie extra de iudi. c. iuris esse ambiguū in. vj. li. citatus legitime a iudice suo licet transferat domicilium in aliū locū nichilhominus a prioze ui dice a quo citatus est respondere tenet extra de foꝛ. cōpe. p posuisti vbi de hoc.

Quando tenetur ire citatus ꝛ quando non.

QItatus iuste vel iniuste quandocunq̄ dubitat de iurisdictione, iu-

UVA. BHSC. IyR_347_2

dicū citantiū cum debet ire ꝛ allegare priuilegium suū alioquin sicut contumax punietur extra de accusa. veniens vbi de hoc in glo. sic patet de appel. si duobus. ꝛ.c. cuz pati. ꝛ potest agere ad interesse cōtra iudices calumnioſe cuz citantes extra de sen. ex. sac. ¶Sed si cuidens est ꝙ citatio nō tenevt si duo iudices sine tertio coniudice citēt nec tertius vicem suam illis cōmisit aut ab illis fuerit requisitus tunc non tenetur ꝛ excitatus ꝙ duo sine tertio nichil facere possint. extra de offi. dele. prudentiā vbi de hoc in glo. ad hanc et de ap. cum parati. ¶Item si quis citatur tempore feriato non tenetur ire nisi res pitura esset aut pietas aut necessitas suaderet extra de fer. c. vlti. ¶Itē nō tenetur ire ad locuz piculosum vel inhonestum citatus extra de ap. ex pte vbi de hoc. ¶Item citatus vltra duas dietas extra dyocesim suam non tenetur ire secundū quosdaz nisi de hoc caueatur in litteris. ſnon obstante constitutione de duabus dietis. ꝛ extra de rescrip. nonnulli vbi de hoc. ¶Itē nō tenetur ire quādo scit nō esse iudicē illum qui citat extra de offi. dele. ex lris ꝛ de accusa. veniēs vbi de hoc. Quidam tamē dicunt in. vtroꝯ casu ꝙ tenetur ire citatus ꝛ allegare priuilegiuz suum et agere potest ad interesse sicut dictuz est supra de hoc habes extra de rescrip. nonnulli in glo. nunqd ꝛ melius de of. in. dele. prudentiā in glo. veritū quandoꝯ citatus cert' est ꝙ citatio non tenet non tenetur ire nisi velit suū priuilegium allegare extra de offi. dele. prudētiā in priu. vbi de hoc in glo. ad hec et de elect. bone me. ꝛ de do. et contu. cum dilectus.

Quid intelligatur nomine ciuitatis

QIuitatis appellatione cōprehēdūtur burgi ciuitatis. ar. de ver. sig. l. ij. ¶Item sub appellatione ciuitatis comphenduntur mille passus a muro ciuitatis. ff. de ver. signi. l. mille passus et. ff. de. pe. le. l. non qō liquide. §. si ita legetur. ¶Itē comphenduntur ꝛ orti ciuitatis. ar. ff. de pcur. l. presens.

De coactione.

QOactiones consueuerunt difficiles exitus in matrimonijs marime frequēter habere extra de despon. requisiuit.

Cui ꝛ quem quid dari debet coadiutor.

QOadiutor dari debet prelato qui habetur de vilapidatione suspectus extra de offi. dele. venerabili et de symonia ls hely. ¶Itē datur propter grauez infirmitatē vel senectutē. vij. q. j. scripsit ꝛ.c. quāuis ꝛ extra de cle. egro. de rectoribus ꝛ.c. vlti. ¶Itē quādo coadiutor datur ꝑlato leproso in hoc casu est hui' coadiutor ꝑlatus ſm quosdō ꝛ habet curam animarū ꝛ hoc propter abhominationē quā habet inde ppls ratione talis infirmitatis extra de clerico. egro. ruas nos vbi de hoc in glo. ex hoc videtur.

Qualiter concesso vno aliud intelligitur esse concessum ꝛ econtra.

QOncedēs vnū necesse est ꝙ concedat oia que necessario sequūtur ex illo vno. viij. dist. c. iure ꝛ extra de of. dele. cum sup ꝛ de do. ꝛ contu. cum dilectus. ¶Item cōcesso principali etiam accessoriū intelligitur esse concessuz. qui cui committitur causa ꝛ ea que ad causam spectāt cōmissa esse videtur ex de off. dele. pōt vbi de hoc. ¶Itē concesso ꝙ maius est. videt etiā ꝙ mīn' est esse concessuz extra de decimis ex pte. m. ꝛ de dona. pas. Silt cui phibet ꝙ mīn' est ꝛ ꝙ maius est phibitū esse videt extra de sen. ex. cū illoꝝ. ¶Itē quādoꝯ concessum esse intelligit ꝙ nō est phibitū qſqz vero phibitū intelligit ꝙ nō est cōcessuz. ff. de colle. alli. l. j. in pri. ꝛ. ff.

UVA. BHSC. IyR_347_2

de dona. filius t. xiij. q. ij. hoc tñ t. ix. q. iij. conquestus quādocunq; enim cōstituitur vel decernitur aliquid affirmatiue t etiā in actionib⁹ bone fidei q non est phibitū intelligitur esse cōcessum vt. xxj. q. j. deus t. c. sequenti cū vero constituitio negatiua seu decretū t in actionibus stricti iuris tūc prohibitū intelligitur esse q non est cōcessum. xxiij. q. v. si non licet de hijs habes extra de trāsac. inter in glo. ar. q non est. ¶ Itē q vni conceditur de iure cōmuni omnib⁹ cōcessum esse videtur. v. di. ad eius no. Sz q vni conceditur de iure vel de gratia speciali nō debet trahi ab alijs in exemplum extra de priuil. sane vbi de hoc.

¶ De confessione.

De confessione videndū est que cōfessio preiudicat t que nō. ¶ Cōfessio extra naturā facta nō nocet cōfessio ō alieno facto nulla est. Ō pene cōfessionis sit standum. De reuocatione confessionis t de cōfessione sacramēti.

¶ Que confessio preiudicat. t que nō.

Onfessio ad hoc vt pīudicet posti. cōre. maxime plura exiguntur sez vt confitēs sit maior. xxv. ānis quia minor posset restitui contra confessionem suā. ff. de minō. nō omnia et. ff. de confessis certū. §. in pupillo. ¶ Similiter q sponte t nō coactus cōfiteatur. xv. q. vj. c. j. t. ff. ō questionibus. l. j. resp. j. t. §. diuus. ¶ Similiter q ex certa sciētia. q. si errat in cōfitēdo t potest probari se erasse potest reuocare hui⁹ confessionē vsq; ad sentētiaz q. non nocet ei. C. de iur. et facti igno. l. error facti. t codē modo potest reuocare errorē procuratoris extra deō. cō. c. vlti. vbi ō hijs in glo. nota q hoc t verū est si pbetur error vt in p̄missis. l. pbabitur error vl ex ipsa natura vt dicit̄ leges vel per testes seu instrumenta. Similiter requiritur q contra se cōfiteatur q. confessio pro se facta non prodest. xiij. q. ij. c. j. Similiter q fiat in iudicio t coram iudice suo quoniaz al. non p̄iu. dicaret extra de iurō. at si clerici. Sed tamē confessio extra ius facta quādo q nocet vt si ꝯfiteatur ex certa causa se debere aliq̄d alicui pura ex causa emptionis locationis vel ex alia consimili causa vt si probetur cōfessio ista per testes qui fuerūt p̄sentes in confessione ex ea poterit condemnari. §. de nō numerata pecunia. l. generaliter. t. l. aduersus et extra de fide instru. si cautio. Similiter ex cōfessione extra ius facta suspenditur ab officio quis t beneficio in casu extra de excess. prela. quoniā sit. Similiter exigitur q aduersarius sit p̄sens al. non noceret. ff. de interrog. act. l. vlt. de hoc habes extra de confessis. c. vlti. in glo. nota q rescripta ista.

¶ Confessio contra naturā facta non nocet.

Onfessio ad hoc vt preiudicet alicui requiritur q non sit cōtra naturam vt si cōfiteor me interfeciss̄e hominem qui vixit. ff. ad. l. aquil. inde nerari⁹. §. vlti. dummodo probem illuzvi uere. Similiter si confiteor aliquē esse filium meū qui est maioris etatis quā ego. vel si quis confiteatur factum nomine alicuius cuius actio cum alio esse nō potest. ff. de interrog. acc. l. si is cuius t. l. confessionibus. ¶ Item confessio contra ius facta non nocet. ff. de pactis iur. geñ. §. t si stipulatio. t. §. precedēti t extra de pac. pactiones t de eō di. appo. si condiciones. ¶ Itē ad hoc vt preiudicet confessio debet esse de re litig. §. de interrog. accu. confessioni. ¶ Itē nulle sunt partes iudicis in confesso t hoc verum est in cognoscēdo sed non est verū in sententiādo t in mandando quia debet ferre sententiam ex illa confessione. ff. ad. l. aquil. proīi. et extra de trāsac. pterea. Sed tamē confessio cōtra se in causa liberali non no-

UVA. BHSC. IyR_347_2

cet propter fauorem libertatis. C. de li be. causa interrogatus de predictis ha bes extra de cõfes. c. vlti. nota. q reseri.

Confessio de alieno facto nulla est.

QOnfessio alicuius de alieno facto nulla est extra detesta. veniens et despon. preterea. ñ. de hoc in glo. q̃d si. t. iiij. q. iij. §. ¶ Item in criminali. Itẽ confessus de se super crimen alteri⁹ nõ debet audiri excepto simonia hereti t crimine lese maiestatis extra de testi. veniens: et de confes. c. j. vbi de hoc in glo. nulli ergo. valet tamẽ quãdoq; huius confessio de alijs quãtum ad p̃sumptionem. licet non quantum ad veras probationem tñ si adsunt alie presumptiones valet etiã ad probationẽ quoniam auditur confessio vnius latronis contra alium. C. de fer. l. prouinciarus t ar. extra de confessis. c. j. vbi de hijs in glo. nulli ergo. ¶ Item confessus in ure sponte non merū probationi non ita punitur sicut si esset conuictus extra de symonia. de hoc autẽ vbi de hoc Sed si non sponte sed meru probationum quis sit iniure confessus p conuicto debet haberi extra de confes. c. vlti. vbi de hoc et. c. cum sup. ¶ Item confessio tacita quandoq; p̃ ouera cõfessione habetur extra de dolo. t concu. pur ¶ Interrogãdo enim intelligitur hs aliquando confiteri. xxij. q. ij. q̃ ait. t. ff de ver. signi. l. j. §. si quis.

Quod prime confessioni sit standum.

QOnfessioni prime standuz est potius q̃ secũde extra de presump. litteras. vbi de hoc in glo. hoc est notabile. ¶ Item confitetur quis. aliquid tribus modis. l. 3ore. j. q. vj. c. ij. ¶ Itẽ rei euidentia extra de accu. euidentia t de cohabi. cleri. t mul. c. vlti. vbi de hoc. ¶ Item contumacia extra de presumptione nullus vbi de hoc. ¶ Item confitens vtgeri debet vt certum quid confiteatur quia si quis interrogatus a iudice nichil respondeat. vel obscure respondeat ita vt incertum dimittat interrogãtem perinde habetur ac si confessus fuisset contra se quod aduersarius asserebat: et ideo illud accipietur qõ mag. expediet aduersario suo. ff. de confes. l. certum t. ff. de interro. ac. l. de etate. §. sicut. t. §. qui tacuit. t. §. nichil interest t ar. extra de despon. ex litteris. j. vbi de hoc in glo. huius ambiguitas. Itez confessio sine cõsensu per vim metũ vel dolũ extorta non valet extra de priuil. cum olim vbi de hoc. ¶ Itẽ confessio prelati ecclesie preiudicare nõ debet ar. xxv. q. ij. posteat. xvj. q. vj. si. cp̃m

De reuocatione confessionis.

QOnfessio facta per errorem facti reuocari potest si probetur negocio nõdum finito t vsq; ad sentẽtiã. C. de iur. t facti igno. l. ij. t. l. error. t. l. cũ quis. ¶ Item confessio procuratoris tunc nocet domino cum fiat in iure vt extra de postul. ad hoc et de sententia t re. iudi. sub ora. potest etiã vsq; ad sententiaz reuocari dummodo errauerit confitendo t error probetur. C. de iur. zfectis igno. l. error. t. l. cuz quis. t extra de confessis. c. vlti. vbi de hoc in glo. facti error t sic patet q̃ confessio syndici seu procuratoris t confessio aduocati reuocari potest in continenti maxime vel eadem die quia non video: eam ratam habere postquam reuoco ipsam eadem die et tunc sufficit reuocatio simplex. ¶ Confessio enim aduocati sicut propria preiudicat nisi fuerit reuocata. ¶ Sed si reuocetur non nocet extra de appellatione cum causam que t arguimen. de censibus. cum olim vbi de hoc in glo. et sic p̃z permittitur

UVA. BHSC. IyR_347_2

reuocari cõfessio per errorem facta an te sententiã si error vt supra dictum est ꝓbet. C. de iur. t facti igno. error facti extra de cõfessis. c. viri.

¶ De confessione sacramentali.

CONfiteri sacramẽtaliter tenetur quilibet adultus ꝓprio sacerdoti semel in anno ad mĩus t in pascha recipere corpus xpi alioquin nisi fiet de licẽtia ꝓprii sacerdotis grauiter debet puniri extra de pe. t re. omnis vtriusq; veritatem ꝓprius sacerdos intelligit scõm quosdã in hoc casu quicq; habet ordinariam curã anime cõfitenti sicut est papa et eius legatus t proprius episcop. et parrochialis sacerdos. Sed tamen nisi subsit rationabilis causa ꝓpter q̃ nolit confiteri parrochiali sacerdoti. debet ei cõfiteri vel alĩ de generali eius licẽtia vel speciali. ¶ Si vero rationabilis cã subest cõfiteatur superiori et absolutus a superiore fidem faciat de hui⁹ absolutione per litteras ꝓprio sacerdoti qui alĩs simplici verbo taliter confitentis credere non tenetur respõdere. Item potest quis in casu dyacono confiteri extra de furt. fures vbi de hoc require de confessione i tractatu de penitentia.

¶ De confirmatione.

VIdendum est de confirmatione quid sit. De effectu confirmationis. Et qõ confirmatio non valet vbi originale cassatur.

¶ Quid sit cõfirmatio t qualiter fiat.

CONfirmatio est iuris ꝓprii habiti corroboratio. ex de fide instru. inter dilectos. ¶ Item fit confirmatio pluribus modis. s. temporis trãscursu vt si a sententia non fuerit. i. decendius appellatum qr tunc lapsu temporis rata manet et firma. vt Gof. dicit in summa sua in. ti. de senten. t reiu. Item cõfirmatur aliquid in ramento vt si minor rem alienet et iuret non contraue nire. C. si aduersus rationem vel sacramenta puberto⁹um. Similiter cuz mulieres alienationi rerum dotaliu⁹ t propter nuptias donataru⁹ consentiunt t ne contraueniant firmant ꝓprio iuramento. extra de iureiuran. cum contingat. ¶ Similiter cum debitor promittit dare vsuras et hoc iuramento confirmat. quia tunc eas exigere nõ potest extra de iureiuran. c. debitores. Item cõfirmat aliquid pluribus alĩs modis vt dicit Gof. in summa sua.

¶ De effectu confirmationis.

CONfirmationis effectus maxime si fiat per dominũ papaz ex certa scientia est q̃ facit firmum id qõ alĩs esset infirmum auctoritas eñ principis non solenne facit solenne quia supplet defectũ solennitatis omisse. ff. q. j. in primis et extra de transac. c. j. vbi de hoc i glo. nota q̃ de concess. prebend. quia vbi de hoc in glo. nota q̃. et de pac. c. q̃ñ. t non debet postea cognosci si licite vel illicite factũ sit seu confirmatum per papam extra de confir. vtili vel inutili. cap. ñ. ¶ Item auctoritas principis non solũ non solẽne facit solenne. vt. C. de testamentis. l. olim. Sed etiaz facit ex nudo pacto dari actionem vt. ff. de pactis l. vltima. ¶ Item dat vires plenissimas rei confirmate etiam si forte aliquid in curia vl̃ impitia nimis inserti est extra de transac. c. j. ¶ Item post confirmationem domini pape nullus iudex cognoscere debet de causa illa sine speciali mandato domini pape dũmodo tẽpore confirmatiõis res illa pacifice possidebat extra de cõfirma. vtili. vel inutili. c. j. vbi de hoc in glo. q̃ dicit hic. Sed quo ad titulum possidendi confirmatio nihil addit. quia nil confirmatur nisi q̃ a principio firmũ fuit extra de fide instru. inter dilectos. vnde in confirmatione consueuit poni talis determina-

UVA. BHSC. IyR_347_2

natio secundum formam cõmunem sicut iuste ꝛ pacifice possidebas ꝛ in sententijs confirmandis ponitur sicut pꝛuide lata est extra. eo. titu. examinata et talis confirmatio sub forma communi facta nihil nouiuris tribuit sed solum vetus conseruat extra de cõfir. vtili vel inutili cum dilecte et. capit. j. vbi de hoc in glo. nota q̃ ꝛ fere per totum et de consuet. preben. quia diuersitatem vbi de hoc in glo. per confirmationem et de pꝛinde. quia intentio.

¶ Item per confirmationem sub forma communi facta iuri communi nõ derogatur extra de of. ord. licet et de fide instru. inter dilectos. ¶ Item si cõfirmatiõi domini pape obsticiatur suggestio falsi poterit de ea cognosci et iudicari confirmatione penitus non obstante extra de confir. vtili vel inutili. de confirmationibus.

¶ Quod confirmatio non valet nisi originale cassatur.

COnfirmatio vel innouatio irrita tur. si originale vel principale cassetur extra de fide instru. inter dilectos in fi. et de sen. et re iudi. in cõmuniter §. quãuis vbi de hoc in glo. quia donatio. ¶ Item confirmatio electionis nihil iuris dat vbi electio canonica non precessit extra de causa pos. et pꝛopꝛietate cum super vbi de hoc ꝛ de elec. cum inter ꝛ. c. cum dilecti ꝛ. c. posito. ¶ Item postulationes nõ cõfirmãtur sed dñudicãtur extra de postula. c. bone. memo. ¶ Item res litigiosa confirmari non potest ex de confir. vtili vel inutili. c. j. ¶ Item cõfirmatio et examinatio electi in imperatorẽ ꝯtinet ad dñz papã. extra de elec. c. venerabilẽ.

¶ Quid est collusio.

COllusio est inter actorẽ et reuz latens zet fraudulenta cõuentio collusium esse impunitus remanere non debet. ff. q. iij. si quem et extra de collu. audiuimus vbi de hoc in glo. collusio est. ¶ Ires collusio fit in criminali causa plurimum quando. s. accusator veras criminum pꝛobationes abscondit seu dissimulat falsas vero excusationes admittit et pꝛopter hoc debet puniri vt. ff. q. iij. §. pꝛeuaricator vbi sciendum est ꝛ. §. pꝛeuaricatorem vel quando ab accusatione desistit ꝛ pꝛopter hoc efficitur infamis. ff. de pꝛeuarica. l. pꝛeuaricationis. ¶ Item in causa ciuili quacumq; ꝛ quandocumq; etiam sine iudicij auctoritate licz a cã desistere pꝛeterq; in actione famosa in qua sine auctoritate iudicis transigi non potest. ff. de hijs qui no. ifa. l. furti. §. pactũ. ¶ Itẽ in cã criminali ante inchoatam accusationem pigꝛam licz desistere. ff. ad turpillia. l. mulier. ꝛ. l. quesitũ post inchoatam nõ licz absq; iudicis auctoritate ꝛ rei consensu si tormẽta vel vincula reus sit passus. C. de aboli. le. ij. vel pꝛopter accusationem infamatus ar. v. q. j. quidam ꝛ si desistit incidit in turpilꝛ. si publicum crimen fuerit qõ intendit. C. ad turpilꝛ. l. ij. Si vero pꝛiuatum extra ordinem punitur. ff. e. ꝛ. l. si quis repetere. ¶ Itẽ in causa spirituali licz quãdoq; pꝛ gratiaz desistere. sed qui sine iusta causa discedit punitur. ij. q. vij. qui propter ꝛ extra de symo. nemo vbiq; graui causa criminali vel spiali aliter quis desistit quam debeat sine iudicis auctoritate iquirere debet de iꝑ iudicẽ ex officio suo ex de cõfir. vtili vel inutili c. j. et. ij. ꝛ C. de aboli. le. ij. ꝛ. l. fallaciter. ¶ Itẽ inquisitor aliqñ cum eo de quo inquirit colludit extra de collu. c. intãtum damor. vnde si inquisitor absoluat cum de quo inquirit per collusionem iteruz põt inquiri extra de collu. ca. j. nec. ij. et tenet sentencia pꝛ collu. et ff. de collu. cum iniusto ꝛ. l. collusiones

UVA. BHSC. IyR_347_2

et.l.sententia.

¶De pena colludentis.

Olludētis pena super beneficio
c suo est. quod si post citationem
et litem motam conueniat cuz
suo aduersario super beneficio fraudu
lenter debet beneficio huiusmodi spo
liari extra de collu.c.j.et.c.audiuimus.
¶Jtez is qui colludit perdit ius q̄ ha
buit in personam illius de cuius statu
agebatur et applicatur illi qui collusio
nem detexit.ff.de collu.l.j.et.C.c. titu.
l.vl.et in alijs ciuilibus causis punitur
colludēs ad arbitriū iudicis quē delusit

¶De commissione.

Ommissio alicui facta in genere
c cum aliquo dispensandi media
criratem respicit vt si committa
tur alicui vt possit filium sacerdotis in
clericum ordinare non poterit per ta
lem commissionem dispensare cum
eo ordinando nisi ad acolitatus. extra
de filijs presbyterorum litteras vbi de
hoc.et.ff.de au.ar.leg.l.qui lancem.

¶De commodato.

De commodato videdum est quid
sit commodatum z vnde dicatur
Jn quibus rebus consistit commoda
tum. Quis potest commodare et cui.
De natura commodati. Quando quis
tenet ex natura cmodati. Qualiter red
di debeat commodatum.

¶Quid sit commodatum z vn
de dicatur.

Ommodatuz est alicuius rei ad
c aliquem specialem vsum gratui
ta facta concessio et non transla
tio quia qui commodat retinet do
minium et possessionem. extra. c.tit.c.
vno vbi de hoc in glo. est añ. ff. de com
modato.l.rei commodate. Dicitur au
tem commodatum. q. commodo vten
tis datum si tam interueniat merces
et non gratuito fiat. tunc res transit
in locationem vel contractum in nosa

tum vt do vt facias insti. mādati. §. vlt.

¶Jn quibus reb⁹ cōsistit cōmodatū.

Commodatum consistit in rebus
mobilibus z se mouentibus z im
mobilibus similiter z incorporalibus
puta in seruitute habitandi. ff. de com
modato.l.j.ca⁹o. que vsu cōsumuntur
vt pecunia commodari nō possunt. ni
si ad pompam vel ad ostentationez vt
q̄s ditior videat. ff. de cōmo.l.si. mihi
§. vlt. Sepe etiā ad hoc commodat pe
cuniavt det gratia numerationis loco
intercedat. ff. eoḡ ti.l. nisi de hijs extra
habes eo. ti. de vno. iuxglo. est autem

Quis potest commodare z cui.

Commodare potest z ei cōmoda
ri qui potest z cōtrahere vñ non
solum prelatus potest cōmodare vel ei
commodari sed etiā yconomus q. z is
contrahere potest. x. q. j. an anten. hoc
ius pozrectum. ¶Jtem possumus cō
modare que nostra sunt. z etiā res alie
nas quas possidemus vñ si fur. vel pre
do. cōmodauerit res existēres alienas.
habent cōmodati actionē. ff. de cōmo
dato cōmodare. z.l. ita vt si fur.

De natura commodati.

Commodati nata est vt res ipa re
stituatur z hoc est de iure natura
li. l. di. ius naturale. Jtem restitutio rei
depositi revel commodare nō potest pre
rertu alicuius debiti retineri. C. de cōmo. l. vlti. ¶Jtem commodatum ad
certum vsum conceditur z si ad alium
vsum fuerit eo vsus teneberis. ff. eo. ti.
sine certo. §. interdum. ¶Jtem si pu
pillus cōmodum non est obligatus sed
alius pōt ei obligari. ff. de. acti. empti.
z ven. l. iul. §. ante penult.

¶Oñ q̄s teneatur ex cōtractu cōmo.

Commodatū accipit qñq; gra dā
tis tñ z tūc si amittit cōmo. veit
dol⁹ in act. ff. cōmo. l. sine certo. §. int.
z. l. sine cā. Jtē cōmo. q̄s accipit gra sui
tñ z tunc tenet accipiēs de dolo z lata

UVA. BHSC. IyR_347_2

leni ⁊ leuissima quia exactam diligen-
tiam qualem in suis rebus ꝓpꝛijs ad
hibere debuit iure commodata ⁊ quã-
doq; maiorem. ff. de cõmo. l. in rebus ⁊
ff. ac actio. ⁊ ob. l. j. §. is enim. ¶ Item
si gratia vtriusq; accipitur tunc ꝑstat
dolum et latam culpam. ff. e. t. l. in re-
bus j. respon. ad finem ⁊ le. sine certo.
casus vero fortuiti non venit in com-
modato quia preuideri non possunt.
C. e. t. l. j. ⁊. ff. eo. in rebus nisi culpa pa-
cta ⁊ mora aliud inducant. ff. de actio.
⁊ ob. is cui in fi. ⁊ extra de commo. c. j.
vbi de hijs in glo. b. est autem cõmoda
tũ ⁊ in alia glo. cum essi gratia sui.

¶ Qualiter reddi debeat cõmodatus.

QCommodatã rem si remisisti mi-
hi non per ydoneam personam
culpa potest imputari tibi. ff. eo. q; nõ
tam ydonee. Secus tamen si per ydo-
neam personam remisisti licet contra-
rium euenerit. ff. eo. ti. argentum ⁊ ex.
de pigno. significante vbi de hoc i glo.
non. ¶ Item ex pacto ꝓstant fortui-
ti casus. C. commo. l. j. ⁊ extra de ꝓmo.
c. j. vbi de hijs in glo. ¶ Cum eius gratia
sui. ita tamẽ ꝙ casus fortuni specialiꝫ
numerent. ff. si quis casus. sed ⁊ si. §. q̃-
stum. ¶ Item mora imputatur. vt si
moram fecerit in restituendo extra. de
depositio. l. bona fides ⁊ intelligẽdũ est
etiaz si apud commodantẽ res fuisset
eodem modo peritura. ff. de l. j. l. cum
res. §. vlti. ¶ Item commodatum re-
stitui debet in pristinã causam. ff. eo. si
mihi. §. j. alias quãti interest eius con-
dempnetur vt ibi dicitur. ¶ Item qui
ꝓmodauit vasa lutosavel vitriosa tene-
tur contraria actione p vino effuso si
tamen ignorans excusatur. ff. e. in reb⁹
§. possunt. ⁊. §. item quid scien. ⁊ l. placz
de hoc habes extra de cõmo. capi. j. in
glo. ff. eo. ¶ Item tunc intelligitur res
ecclesie commodata esse quia infertur
in thesaurum ecclesie sicut eo ipso qõ
res misse sint in nauez teneꝫ nauta de
hijs qz debet habere custodiã omniz
que sunt inuenta ⁊ illata. ff. nau. cau. l.
qui refert. §. recipit ⁊ etiam ignorans
teneri videtur. C. de hijs qui latrones
l. j. tñ nisi depositio rei facta sit in pien-
tia ꝓlati ecclesie nõ curat. de hijs habes
extra de depositio. c. j. in glo. b. et infra.
¶ Itẽ cõmodata res reddita nõ videt
si deterior reddatur. ff. cõmo. sed mihi
§. j. de hoc habes extra de pigno. tamẽ
contra in glo. b. tenetur.

¶ Oõ ꝓmutari põt spũale cũ spũali.

QOmmutari potest spirituale cuz
spirituali vt vna ecclesia cum alia
sicut temporale cum temporali extra
de trãsac. sup eo. ⁊ hoc fiat auctoritate
superioris ita tñ ꝙ cõtractus rerũ spi-
ritualiũ cũ contractu rerũ temporaliũ
minime misceantur. extra de reruz p-
mutatione ad questiones vbi de hoc in
glo. duo essi. Sed temporale cum spiri
tuali ꝓmutari nõ põt extra eo. r. c. vlti.
¶ Item ex sola ducentione ꝓmutatio-
nis re nulla hinc inde secuta neutri p-
ti aliqua ꝓpetit actio. C. de rerũ ꝓmu.
l. ex placito vt in l. ꝓdicta. ¶ Itẽ cõmu
tari possunt beneficia superioris aucto
ritate indempnitate vtriusq; seruata.
x. q. ij. hoc ius porrectũ. ¶ Itẽ ꝓmutatiõnes facte in dãpnũ ecclesie reuocari
possunt a successore extra de re. ꝓmu.
c. ij. in glo. i. in damnũ nisi princeps res
ecclesie immobiles accipere voluerit duz
tñ tantũdẽ ecclesie restituat de suo ex.
de re. ꝓmu. c. j. ¶ Itẽ ꝓmutari possunt
quecũq; possũt vẽdi ⁊ quedã etiã per-
mutank q̃ nõ vendunk vt ecclesie extra
de re. ꝓmu. ad q̃stiõs ⁊ xvj. q. vlt. nemi
ni. ꝓmutatio enim in spiritualibus nõ
expacto partiũ nititur. sed tortũ ꝙ geri
tur auctoritate ⁊ arbitrio supioris cõ-
fert ⁊ ꝓterea officiritum abolet. ff.
de hijs qui no. infa. leg. furti. §. qui in-
sum ⁊ extra de prebẽ. nisi et de pactis

UVA. BHSC. IyR_347_2

cum pridem.

¶ De conditione quot modis dicitur

¶ Onditio dicitur tribus modis. ¶ primo ratiõe status persone vt cum quis dicitur libere vel seruilis conditionis extra de seruis non ordi. cap. vlti. & xxxij. q. iij. liberti. ¶ Secundo dicitur conditio esse in rebus quedam enim res dicuntur esse libere vel seruilis conditionis eodẽ respectu aiz primo. ff. de seruitu. & C. e. t. ¶ Tertio modo dicitur conditio promtissionis p conditionis euentum namq; donationes et promissiones recipiunt modum et conditionem vt do tibi decẽ. si facias mihi hoc Unde versus. Scito quod vt modus est. si cõditio quia causa. De tali conditione require in tractatu donationis sub conditione.

¶ De speciebus conditionis

Onditiõis species sunt plures. ¶ nam alia est personalis alia impossibilis alia positiua alia casualis. alia honesta: alia inhonesta: alia voluntaria: alia necessaria. ¶ Itẽ conditio honesta & volũtaria in matrimonio & sponsalibus potest apponi et nõ apponi vt contrabam tecum. si dederis mihi. c. que si apponatur suspẽdit sponsalia q̃diu non fuerit adimpleta nisi carnalis copula interueniat vel cõsensus etiam de presenti quia tunc cõditio cessat omnino extra de condi. ca. de ill. 8of. ¶ Item conditio quedam est contractum constituens verbi gratia. do tibi hoc si feceris vl dederis hoc ꝙ enim dant vel faciente constituitur donatio. ff. or condi. et de in oc. le. qui heredi. §. vlti. ¶ Item est conditio piens contractum verbi gratia dono tibi vel lego fundũ si me manumiseris extunc si non manumiseris vtrumq; admittur. ff. de condi. & de modo. l. sub hac cõditione. ¶ Itẽ conditio apposita contra substantiã matrimonij vt cõ trabam tecum si gratiationẽ prolis euites vsimilia pmitat matrimoniũ ista q̃ non tenet sed conditiones turpes. vt contrabam tecũ si furtum feceris. vel impossibiles vt contrabam tecum si celum digito tetigeris. nõ vitiat matrimoniũ imo pro nõ adiectis habent extra de condi. c. vlt. vbi de hijs in glo. quod dicitur ¶ Itẽ conditio apposita pra substantiã monachat' verbi gratia pfiteor talem regulaz ita vt possiz ppium retinere videtur q̃ non viciet monachatũ extra qui cleri. vel vouen. insinuante quidam tñ dicũt q̃ in predicta cõditiõe apposita nõ teneat monachatus ar. extra de. condi. c. vlti. vbi de hoc in glo. q̃ dicit hic. ¶ Itẽ secundum quosdam pditio apposita contra naturam 3rus non viciat illum. & q. j. c. ij. ¶ Idem est in abiectione posita contra legem. xvj. q. j. si quis laycus.

¶ Itẽ si res vel possessio aliqua donetur ecclesie sub hac pditione si nõ alie. & ampli. tñc ecclia alienãte adimet donatio & revocabit scõm quosdã ar. extra. eo. verũ alij tñ dicunt q̃ si res illa in casu pmisso a iure alienet puta ob redemptionẽ captiuoz ecclesie reparationẽ et cymiterij ampliationẽ in hijs casibus cum sint exempti non revocat talis donatio imo est pmissa. xxij. q. ij. aurũ. alij vero dicũt quod si ecclesia cui possessio taliter est donata ne alienet habeat alias passiones tunc pdicto tenet alienari nõ põt ar. in autẽ. de alienatione li. §. sanctissimas coll. xj. Si autẽ nõ habeat alias possessiões tũc alienari põt illa possessio ppt supiozes casus nõ obstãte pditione q̃ pdicti casus sũt exẽpti a iure & q̃ cõsequẽs a conditionibus alijs & pactis. Si tñ in conditione hoc dicatur expresse ne liceat alienare etiam in casibus illis tunc conditio tãquaz turpis & inhonesta p nõ adiecta dz hꝛi & donatio nihilominꝰ tz nec̃ re-

UVA. BHSC. IyR_347_2

nocari potest si alienetur in casibus supradictis extra. eo. titu. c. vlti. ¶ Item de donatione facta sub cõditione ⁊ sub modo require in tractatu donatõis facte sub conditione. ¶ Item põitio: est possidentis conditio vbi est par turpitudinis causa. ff. de conditio. ob turpez causam. l. j. §. pozro. ¶ Item cõditio tacita non facit legatum conditionale. ff. de condit. et demonstra. l. conditiones.

¶ De compositione.

Compositio amicabilis potest in c decimis et alijs spiritualibus cõtractibus interuenire. extra de transacto. statuimus vbi de hoc in gl. hic est arg. ⁊ extra de decimis. c. ex multiplici et. c. nuper. et. c. dilecti. ¶ Item si compositio fiat inter clericuz qui litteras impetrauit ad iudicem delegatum pro aliquo beneficio obtinendo et aduersarum suuz in manu delegati ciusdem non debet a loci episcopo impediri. ¶ ensus tamẽ per talez compositionem datus nisi de consensu episcopi debet excedere vitã dantis. extra de transac. c. de cetero et. xxv. di. perlectis. si vero huiõi compositio sit contraria iuri tollerari non debet extra de transla. de cetero. et dẽ elec. sacrosancta. Sed si est cõsona iuri tollerari debet. extra de trãsac. statuimus. ¶ Item compositio dãnosa ecclesie per restitutionem in integrum saltem renocari debz extra de resti. in integrũ. c. reqsiuit vbi de hoc i gl.

¶ De compulsione.

Compelli debet sclaris potestas c ne impediat iusticiam ẽr pauperibus ⁊ miserabilibus personis extra de off. dele. c. j. ⁊ xviij. di. quoniam ⁊. xj. q. iij. pauper. ¶ Item compelli nõ debet ecc. recipere aliquem clericum q̃ ea dimissa monasteriuz intrauit. extra de renuncia. ex transmissa.

¶ De compendio ⁊ congregatione.

Compendium dicitur illud qd̃ vtile est ⁊ breue. Dispẽdiuz vero qd̃ c inutile est ⁊ longum extra de rescrip. dispendia vbi de hoc imocẽ. Itez congregationem faciũt duo soli quando mortuo prelato remanent in cõgregatione duo ad minus extra de ele. c. j. vbi de hoc in glo. nota q̃. ¶ Item collegiuz faciunt tres. ff. de ver. sig. l. neratius. Si tamen ius collegij retinetur quando q̃ in vno. ff. q̃ cuiusq̃ vniuersi. nomine. l. sicut. §. vlti.

¶ De consecratione.

De consecratione episcopoz nota a quo ⁊ qualiter debeat ecclesia quando potest ecclesia cõsecrari. in quibus casibus ecclesia valeat consecrari.

¶ De consecratione episcoporum.

Onsecrari debet archiepiscop9 c ab omnibus suffraganeis suis qui tunc temporis ad metropoliranam ecclesiam sunt vocãdi extra de tempori. oz. c. si archiepiscop9 ⁊. lxviij. dist. qui per ambitiones. ¶ Item episcopus sine p̃sentia vel iussu archiepiscopi sui consecrari non debet vocandi etiã tunc sunt ab archiepiscopo ⁊ monendi alij suffraganei vt veniãt in consecrationem episcopi consecrãdi si venire non possunt: huius rediqi debet inscriptis episcopoz̃ consensus extra de temp. oz. c. si archiepiscopus ⁊. c. nec epi ⁊. lxiij. di. c. j. ⁊. c. cõsciẽtiaz si vero suffraganei discordarent tunc sententia obtineat plurimoz. lxv. di. c. j. ij. ⁊. iij. ¶ Itẽ cõsecrari nõ potest episcop9 a pauciozibus q̃ a tribus qz de sub. cõsecrationis est q̃ a tribus ad minus episcopus consecretur. lxvj. distin. pozro.

¶ A quo ⁊ qualiter debeat ecclesia consecrari.

Onsecranda est ecclesia vel altare p episcopũ ꝺ cõ. di. j. c. quia p c simplices sacerdotes nec consecrationes nec ecclesiarũ reconciliatio-

UVA. BHSC. IyR_347_2

nes fieri possunt etiã si eps hoc eis cõmittat extra de cõsecra. ec. aqua penitentiã tñ quib⁹ ab epo iniuncta est penitentia t excõicatorũ reconciliatio. bene potest simplici sacerdoti ꝓmitti. xxvj q. vj. presbyteri t. c. aurelius. ¶ Itẽ debent consecrari ecclesie cũ missa de cõ. di. j. omnes basilice missa. h. pm ber. est de substãtia ꝓsecrationis hu. vero dicit ꝙ non qz si eps consecret t pbyter cãret missam ecclesia cõsecrata est scõm hu. licet aliud sit in ordinatione clericorũ. xxiij. dist. quozundam.

¶ Quãdo põt ecclesia consecrari.

QOnsecrationes fieri possunt tam diebus sollennibus quam priuatis extra de ꝓsecra. eccle. tua licet ĩ pluribus consecrationib⁹ secus fiat qz nec clerici ordinantur aut virgines aut epi consecrantur. nec crisma conficitur nisi certis diebus extra de tempori. ordi. sane t. xx. q. j. deuotis t de conse. di. iij. omni tempore. ¶ Itẽ episcopus non debet ecclesiã cõsecrare nec etiã primarium lapidem ponere nisi prius a fundatore dote constituta et assignata de conse. di. j. nemo debet esse dos tanta ꝙ sufficiat ad luminaria, t ad vitam ministroꝝ duorũ ad minus de cõse. di. j. nemo t. xvj. q. vij. pie mentis et de fil. presbyterorum. c. ꝓposuit.

¶ In qb⁹ causis valeat eccla cõsecrari.

QOnsecrari debz ecclesia in sex casibus secundum quosdam primus est cum dubitatur an sit consecrata de conse. di. j. ecclesie. Secundus cum movetur altare maius. Tertius cum ecclesia sit combusta. Quartus cum pietes sunt de nouo funditus reparati. Quintus ꝓpter adulteriũ. Sextus ꝓpter homicidiũ de con. dist. j. si morum t. c. sequẽti. t. c. fabrica. vñ ꝑ sus. altaris motus dubitatio semẽ t ignis. Effusus sãguis pies si cornua ipe hec sunt q faciũt iterato rẽpla sacrari. Itẽ ꝙ ꝛ ecclesiã reconsecrari ꝺr̃e ꝓp̃t homicidiũ intelligas qñ homicidiũ fit ꝙ sanguis effusionẽ factã p prẽtionẽ ꝙ tñ intelligo de enormi sanguis effusiõe nõde modica vel de leui vt si forte dum contendit cũ aliquo in ecclesia in eum facto impetu offendat in nares eius vel cuz vngue aliquantulum excoriat cum et inde aliquantulus sanguis effluat maxime si ille qui hoc facit nõ habz ꝓpositũ effundendi sanguinẽ ꝙ si a lapide vel ligno cadente de ecclesia aliquis occadatur aut si aliquis furiosus se ibi precipitauerit aut ictu ꝓprio occisus fuerit dicendũ t ꝙ hoc notasse de con. di. j. ecclesia. stus ꝙ in hꝰ casibus non sit reconciliãda ecclesia ex quo p contentionem nõ sit sanguis effusus tamẽ loquitur ibi de conse. nõde recon. nisi nomine consecrationis intelligas reconciliationem. Dicit etiam ibi ꝙ si in ecclesia vulnerẽt aliquis letaliter t postea moriatur in domo sua ibi dicit mortuus vbi causam mortis accepit cõtrarium intelligere in contrario casu vndesi aliquis extra ecclesiam suam vulneretur letaliter t fugiens ad ecclesiaz ibi moriatur non reputabitur violata homicidio sicut si aliquis letaliter vulnauerit seruum licet tempore mortis factus sit liber nõ punietur occisor tãꝙ delibero occiso. Sed tamꝙ de seruo Quid si in ecclesia martyr occidatur sicut factum est de beato thoma cantuariensi respondeo dñr quidam ꝙ nõ ꝓpter hꝰ reconcilianda ecclesia qz hui⁹ sanguis effusio ecclesiam non polluit. sed consecrauit p adulterio dz similiter ecclesia reconciliari similiter ꝓpter fornicationem ibi cõmissam de con. di. ij. ecclesijs nec illud extra de conse. ec. vel altaris. c. vlti. distinguit de pollutiõe seminis vtrum sit facta fornicãdo vel adulterando ꝓpter pollutionem in somnis factam non oporteret ecclesiam re-

UVA. BHSC. IyR_347_2

conciliari. Si autem vir reddat ibi debitum vxori sue vel econuerso aut causa probabili coierint videtur hu. consentire q̄ non sit reconcilianda ecclesia ꝫ tamen vt dictum est loquitur ibi de cōsecratione. Quidam ramen dicit q̄ in hoc casu indigeat reconciliari one et etiam propter sodomiticum vicius ibi perpetratum non tamen dicendus est huiusmōi reconciliationem esse necessariam propter occultam fornicationez aut adulteriū. Sed tantum propter manifestum vel quando publica fama est de hoc et vterq; delinquentium vel alter eorum publice de crimine confiteatur et sic intelligitur extra de adulte. significasti difficile enim videtur et absurdū q̄ propter occultas hmōi pollutiones de quibus nullum est scandalum aut fama si fiat solennis reconciliatio ecclesie consecrate per episcopū cum quotidie oporteret episcopos discurrere ad reconciliatiōes hmōi faciendas cum eas demādare non possit simplicibus sacerdotibus. ¶Item si altare motum fuerit aut lapis ille solūmodo suppositus qui sigillum continet cōfractus fuerit aut diminutus debet omnino consecrari ecclesia no propter hoc non consueuit reconciliari licet id quidez canones inuere videātur de consecra. di.j. si motum extra eo.ti. q̄ in dubijs.

¶Item alia est hodie consecratio ecclesie et alia altaris. vnde si tabula altaris mouetur vel enormiter frāgatur seu diminuatur reconsecratur non ecclesia. Sed altare et si ecclesia destruatur. nō altare ecclesia consecrat et non altare extra de consecra. c.j. ¶Item q̄ dictum est supra ecclesiam dirutam. vel crustam iterum consecrandā intelligendum est quādo parietes penitus sunt destructi vel destructi vel maior pars ipsorum aliter secus ar. ff. de contrahē. emp. domus similiter hoc intelligebat hu. cum parietes simul destrucri sunt non successiue. Nam si successiue ōstructi sunt et reparati cadez ecclesia intelligitur esse et per cōsequens nō est reconsecranda secundum eum arb. ff. de leg. l. q̄ in rerum natura et ff. de iudi. l. proponebatur. ¶Item licet rectum vel alia pars comburatur dum parietes integri maneant nō debet ecclesia iterum consecrari. ¶Item propter adulteriū vel homicidium non reconsecratur ecclesia. Sed reconciliatur extra de consecra. ecclesie proposuisti reconciliatio autem fieri debet per aquam cum vino et cinere benedictam extra de. et. ppo. suisti extra de cōse. ec. et. c. ligneus et de adulte. significasti de consecra. di.j. ecclesijs ¶Item inter ꝓgines nō potest consecrari aliqua que est eriaz inuite corrupta. xxvij. q. v. si paulus.

¶De conseruationibus.

QOnseruatores a manifestis iniurijs violētijs defendere possunt. Sed nō de illis que exigunt in dagine iudicialem et si dubitet an iniuria vel violentia sic manifesta q̄ pars altera hoc negat tūc ipsi conseruatores de hoc cognoscere debent alias enim cor officiū eēt inutile q̄ quilibz hoc negaret et si per se defendere nō posset illos quorū conseruatores existunt inuocare et etiam cogere p excōmunicationē possunt ad hoc brachium seculare et ab eis sicut nec amero executore nisi moduz excedat appellari potest extra de of. l. statuimus vbi de hoc in glo. de talibus innocen. v de ap. cum sit romana et ca. pueniit. ¶De consuetudine.

Videndus est de consuetudine q̄s sit et vnde dicatur. ¶A quo et ex quot actibus inducitur. Que consuetudo dat iuredictionem et de consuetudine gñali et spāli.

Quid sit cōsuetudo vel dicat. cōsuetudo ē inueterata moribus, i. assi.

UVA. BHSC. IyR_347_2

dius actibus hominum instituru q̄ pro lege suscipit cum deficit lex. vt l. di. consuetudo. Item cum consuetudo in scriptis redacta est. ¶ Consuetudo vel lex vocatur que autem non est in scriptis redacta retinet suum nomē. l. di. §. cuz ergo. ¶ Item dicitur consuetudo q̄ in communi vsu est. vt. j. dist. consuetudo. ¶ A quo et ex quot actibus inducatur

Consuetudo inducitur cum populus incipit obseruare aliquid ea mente vt de cetero sit consuetudo alias non alij dicunt cum expresse placet populo quid obseruari pro cōsuetudine in futurum alias vero nō eo ipso quod aliquid fit ius consuetudinarium inducetur. ar. ff. de itinere actūq̄ priua. l. vlti. ¶ Item iducit consuetudinem binus actus vt. xxv. q. ij. ita nos et C. de epis. aud. l. nam in fi. sicut binus actus vel trinus inducit possessionem vel quasi. extra de causa pos. et propri. c. vlti. et. c. cum ecclesia suttrina. et. C. de fidei com. l. j. licet vnico actu. acquiratur vel perdatur possessiovl quasi. C. de serui. et aqua. l. cum talis et extra de consti. cum. alis. ¶ Item consuetudo sic inducta vt superius dictum est tollit ius vbi viget dummodo sit rationabilis. ff. de legi. et sena. consul. de quibus et talis consuetudo legem interrumpit extra de consue. leg. cum dilectus. et. ff. e. l si de interpretatione. ¶ Item cōsuetudo que iuri communi preiudicat debet esse rationalis et prescripta et hoc dicitur de illa quam approbant vel nō approbant iura extra de consue. c. vlt. vbi de hoc in glo. et quam et. c. cuz ecclesia et de causa pos. cum ecclesia. ¶ Item oportet q̄ ex certa scientia et non per errorem sit inducta. ff. de leg. se. con. l. qō non rōne. ¶ Similiter q̄ sciente illo q̄ potest ius conde. ff. de leg. et sen. l. de quib⁹. Similiter q̄ sit tale ius q̄ possit prescribi. Item quedā sunt que a layc̄is nō possunt prescribi. extra de rescript. cum non licet vbi de hoc et. ca. causam que. et. c. cum ex officij. Similiter q̄ non sit cōtra ius naturale. xxxij. q. vj. flagitia vel saltem q̄ sit obtenta in contradictorio iudicio. ff. de lega. l. cum consuetu. et extra de verbo. sign. cum abbatem. ¶ Similiter q̄ sit vsus consuetu. illa eo animo q̄ intendas et credas te ius habere et etiam vt posterum id facias. ff. de itinere actūq̄ pri. l. j. §. iuli⁹. recte agit. et. l. vlti. alias non prodest quia sole vices consuetudinem non inducunt nō enim exemplis sed legibus iudicandus est. C. de sen. et interlo. iu. l. nēo. ¶ Item requirit q̄ maior pars capituli vel populi vsa fit consuetudine illa secundus quam iudicari oportet. quia sicut minor pars populi non posset iducere legem ita nec consuetudinez. De hoc habes extra de constit. c. vlti. in gl. ho. ipatio. ¶ Item consuetudo illa preiudicat iuri cuius non extat memoria. vj. q. vj. hoc quippe. et. ff. de aqua. quoti. et esti. hoc iure. §. ductus aque et sic videtur q̄ consuetudinem difficille sit probare sit extra de consue. c. j. vbi de hoc. ¶ Item si de consuetudine dubitetvna partius asserente forte consuetudinem. altera hoc negante et pronunciatū fuerit forte consuetudinem dicit obtinere in cō tradictorio iudicio. extra de verbo. sig. c. abbatem vnde in contradictorio iudicio non dicatur cōsuetudo induci. Sed confirmari vt. ff. de leg. et se. con. l. cum de consuetudine quānis in allegatione illius decretalis abbatē dicatur induci. Ceterum si non fit inducta consuetudo sed per quādam assuefactionem et obseruantiam hominum si non fit. ad quadragenariam prescriptionem secūdum canones perducta non vincit ius et sic loquūtur iura illa extra co. t. cum consuetudinis. C. que sit longa consuetudo. l. consuetudinis nec parit ius ex

UVA. BHSC. IyR_347_2

tra de elec. cumana. et de causa poss. et proprie. cum ecclesia. Sed si ad prescriptionem sit perducta et parit mis et vincit legem. extra co. titu. c. vlti. sed si tanto tempore sit obseruata cõsuetudo vt non sit in memoria hominum quãdo inceperit vincit legẽ. vt. ff. de aqua pluuar. l. j. in fi. ff. de aqua quoti. et esti. l. hoc iure. §. ductus aque. Item illa q̃ roma na seruat ecclesia ꝛ precipit ab aliis ob seruari. xj. distin. nolite de conse. dist. in. j. basilicas et illa quam quis in preiudicium suum inducit. vt. ff. cõmunia prædi. l. si venditor. §. si constat. Sed tunc magis valet ratione pacti q̃ ratiõe consuetudininis nec obstat. ff. ð sepul. viola. l. iij. §. diuus. q̃ lex illa loquitur quãdo precedit consuetudo et sequitur lex ꝑm quam eam aꝛ. et punctat q̃uis placen. aliter intelligeret ipsam et quod dicitur prescribi consuetudo intellige cũ inducitur circa illõ q̃ prescriptibile est aliꝭ secus. de prescrip. causam. et. c. cum non liceat. Item cõsuetudinis ratio nabilis transgressoꝛ puniri debet sicut transgressoꝛ leg. xj. distin. in hijs et arg. extra de consti. cã. vbi de hoc.

¶Que consuetudo dat iurisdictionẽ.

c Onsuetudo si est approbata pro lege seruatur et dat iurisdictionem ꝛ derogat iuri scripto. extra de ar. dilectus vbi de hoc et de consue. ex litteris. Item cõsuetudo est optima legum interpres. extra de cõsuetu. cum dilectus. in fi. Item cõsuetudo loci rationalis seruanda est ꝓpter vitandum scandalũ sicut fecit magister aug. xij. dist. illa in si. Item consuetudo non valet que est ℨ ecclesie libertatẽ vel ℨ canonica institutа. extra de cõsue. c. j. de arbu. cum satis et de re. iudi. cum causa. Item consuetudo nõ valet cõtra obedientiam extra de con. cum venerabilis nec contra procurationem q̃ ratione visitationis debet. extra de cõsue. cum ex officij. Similiter nec cõtra generale interdictũ q̃ñ debeat obseruari. extra de consue. cum tanto vel inter. vbi de hijs in glo. B. nota. q̃ nec. Item consuetudo onerosa et q̃ multum ledit est radicitus ex tirpanda. extra de consue. c. j. vbi de hoc. ꝛ. ip. dixit ma la. Item consuetudo attenditur in lectionibus quo ad quedam. extra de cleri. coniug. cum olim vbi de hoc et de causa poss. cũ ecclesia. Item consuetudo metropolitane ecclesie seruãda est vbi consuetudines sunt diuerse vel que meliꝰ seruari possũt sine preiudicio aliorum. xxij. di. de hijs. et. c. notuit ꝛ extra de cog. spirituali super eo. vbi de hoc in gl. arg. qõ. Item quando de consuetudine dubitatur tunc vicinarum ecclesiarum consuetudo debet seruari extra de consue. cum olim vbi de hoc in glo. arg. q̃ et de cogna. spirituа. c. super eo. Item ꝓpter consuetudinem percipit quis quandoq; in absentia beneficium sine peccato secus est de iure cõmuni extra de consti. cum olis vbi de hoc et de cleri. non resi. c. penul. ꝛ vl. Item cõsuetudinẽ q̃ ꝺ̃ assueuerit layci aliq̃d offerre in exequijs mortuoꝝ et similibus debent ad obseruandam per episcopum dyoce. compelli extra de symo. ad apostolicam vbi de hoc. Item de differẽtia inter antiquam cõsuetudinem et prescriptionem nota. B. extra de cõsue. c. vlti. in glo. que incipit spacio.

¶De substantia generali et speciali.

c Onsuetudo generalis est que generaliter obseruaꝫ specialis vero que in certis locis vigorem ꝛ obseruantiam habet. xij. di. sic sancta. ꝛ. c. nouit. et. xij. di. nolite. et. c. ecclesiastica rum. et. c. palam. Item consuetudo posteriorum tollit priorem. Si in eodẽ municipio diuerse cõsuetudines diuersis temporibus oriantur. nam si in diuersis locis secus extra de cogna. spiri-

UVA. BHSC. IyR_347_2

tuali.ca.j.et.xij.di.sit.nec ei diuerse aliq rum consuetudines debent alioz contrario more subuerti.xij.distinc.idem. ¶Item sicut iura iuribus ad concordiam reducuntur.C.de inofficio.do.l.vna sic consuetudo iuri vel priuilegio cõtraria reducitur ad concordiam per interpretationem extra de consu.cum dilec.

¶De constitutione.

DE constitutiõe est videndũ quid sit constitutio et vnde dicatur.Quis posset facere constitutionem de virtute constitutionum.Qualiter debeat esse constitutio et quando ligat.

¶Quid est constitutio et vnde dicat.

COnstitutio est ius scriptum l.di.§.ẽ.itaq; sicut consuetudo ius non scriptum est. Sed moribus vtentium.approbatur vt.l.di.consuetudo nam ex non scripto ius venit insti. de iure ẽ naturali gẽ.t.c.iij.§.ex non scripto.Item dicitur constitutio q̃si cõmune statutum nam papa cum fratribus suis et ceteri prelati cum capitulis t canonicis suis constitutiones facere possunt.extra de sen.excom.inter alia t de hijs que fi.a prela.fere per totum.

¶Quis potest facere constitutionem.

QOnstitutiones facere possunt legati extra de ver.signi.ex parte.j. et de locato et conduc. ex rescripto t de offi.leg.c.vlti. ¶Item et capitulum circa ea que ad ipsum spectant constituti ones facere potest.extra de consti.cum .M.fraternũ similiter et q̃libet collegium approbatum.extra de consti.ex literis. ¶Item synodus prouincia.xvj. distin.q dicitis.Similiter synodus episcopalis.xvij.di.de conciliis.et.c.decernimus.similiter princeps cum suis proceribus constitutionem facere potest. C.de leg.et se.consul.l.humanum. Similiter prefectus pretorio.C.de offi.pfec.preto.l.nouam. Similiter hij qui bus mandat imperator vt in prologo. insti.§.cum hec deo propitio.Ires populus romanus hodie legem et constitutionem condere potest vt patet per descriptionez cui legis insti.de iure naturali gen.et ci.§.lex est.

¶De virtute constitutionum.

QOnstitutionum virtutes sunt. iij omnis enim constitutio aut precipit sicut canonica statuta obseruari. extra de consti.ca.j. Similiter vt clerici regulares propositum t honestum habitum deferentes continenter et caste viuant.extra de vita et ho.cle. de his q̃ et. c. vt clerici.aut prohibet vt clericos secularibus negocijs non implicari. extra ne clerici vel monachi fere per totũ et idem in omnibus edictis prohibitorijs aut permittit vt vir fortis preminz petat.xij.dist.omnis lex.Similiter minora permittit committi vt maiora mala vitentur.xxiij.distin.ij.aut punit scelera et delicta extra de peni.fere per totũ vnde versus. ¶Quattuor ex verbis virtutes collige legis.permittit punit imperat atq; vetat.

¶Qualis debet esse constitutio et quando ligat.

QOnstitutio statutum et lex debet esse honesta et iusta pot. secundũ naturam et secundum consuetudinez patrie loco temporibus conueniens ne cessaria vtilis manifesta et non obscura nullo priuato cõmodo. Sed pro communi ciuium vtilitate cõscripta.xiij.distij.hec autẽ. ¶Item omnes astringere debet et nõ ad preterita sed ad futura debet extendi extra de const.c.vlti. vbi de his in glo.lex.et.ca.ij. ¶Item constitutio ligat omnes post duos menses a tempore publicationis elapsos.extra de postula.ad hoc vbi de hoc in glo. vt expresse in aut. vt facte nouc constitut. circa princi.colla.vj.nec est necesse vt singulorum auribus inculcetur nisi pro-

UVA. BHSC. IyR_347_2

baret se extra prouinciam tñc fuisse vel alias impedimum ar. extra qui mrimonium acc. possunt cum in tua. ita p cõsequens ante publicationem constitutio neminem ligat. arg. extra de consti. c.j. vbi de hys in glo. ar. neminem ligari. ¶Similiter añ duos menses ignorantes non ligantur extra. eo. titu. cognoscentes. lxxvij. distinctione propositi in fine. Secus tamẽ si sciunt. ¶Itẽ derogatur priori constitutioni per posteriorem extra de cognatione spirituali. c.j. etiam si nulle in posteriori mẽtio habeatur licet secus sit in rescripto. extra de rescriptis ceterum. et. c. ex parte. ¶Item qui constitutionem condit ipsam interpretari potest. extra de sentẽ. excommu. inter. et. C. de constitutio. l. vlti. et. C. de legi. l.j.

¶Quando de consilio quis teneatur.

QOnsilio fraudulento consules obligatur. ff. de regulis iuris consilij non fraudulenti. et arg. lxxvj. distinxta in fi. Item consulens alias nõ facturo in casu i quo ipo facto cadit i sententiam excommunicationis ipse consultus in huiusmodi casu est consulens similiter excommunicatus arg. extra de sentent. excom. nuper vbi de hoc in glos. q alit quia nemo debet consulere alicui cum alterius iactura. xxij. q.j. primum. et. xj. q. iij. si quis non obedierit. et. ff. de conditio. inde. l. nam q hoc natura consilium enim in alterius preiudicium mutari non potest. ff. de regul iuris. l. nemo temere. ¶Item pugnare potest quis a deo fortis cõsilio sicut cuz armis. ff. de nata. mu. l. ij. §. qui. ita et. §. sequenti.

¶Quando consilium quis quere tenetur.

QOnsilium tenetur quilibet quere nisi cautur quilibet a iure q queratur. Sed tamẽ non tenetur illud sequi quãdo q sed tenetur expectare donec respondeant consulentes alis non valeret q fieret quia cum consilio fieri debz q enim consiluz a iure vt appertius consulens videat quid sit agendus. extra de elec. ne pro defectu vbi de hys in glo. Sed numqd. t.c. cum in veteri et de ar. cum olim. vbi de hoc. t. xxiij q.j. precipitur. Item sumitur quando q consilium pro consensu et tunc consulens tenetur non solum querere consilium sed etiam sequi q est consultum extra de offic. delega. venerabili vbi de hoc in glo. hoc intelligo.

¶Quando dicitur quis consentire et quando non.

QOnsentire videtur qui malo auctoritatem prestat et magis quaz faciens peccat et ideo plus debet puniri. xxiij. q. iij. qui aliozum et. xj. q. iij. qui consentit. Item consentire videtur qui cooperatur malo t qualiter peccat ci faciente et ideo equaliter puniri debet vter q. extra de officio delega. c.j. vbi de hoc et. lj. q.j. notum. et. lxxxvj. distin. facientes. ¶Item consentire videt prelatus subdito suo delinquenti eo ipso q tacet et non corrigit cum. extra de verbozum significatione. quis vbi de hoc. et. xlij. distinctione sit rector. et capitulo ephesus. ¶Item consentire videtur qui facto alterius se subscribit scienter nomine suo secus tamen si nomine alieno. ff. de in rem. verso. lege penulti. et arg. extra de rebus ecclesie nõ alienand. si quis presbyterozum vbi de hoc. ¶Item qui consentit alienationi facte postea rem alienatam reuocare non potest. extra de dote post diuorti. nuper vbi de hoc. et argumentum. ff. quibus modis pignus. soluitur. lege sicut de re corporali. §. si voluntate.

¶Item consensus priuatorum nõ facit illum iudicem qui nulli iurisdictio-

UVA. BHSC. IyR_347_2

ni preest. C. de iurisdic. oim iudi. primatorum. ¶Item est cōsensus negligētie consilij comparationis et auctoritatis de quibus habes extra de offi. dele. c. j. in glo. b. sic paret.

¶Quando dicatur quis consentire et quando non.

c Onsentire non videtur tacendo qui prohibere nō potest vt si me inuito vendi rem meam non video consentire licet taceā propter metum vt. ff. de contrahē. emp. l. rem alie nādo hoc habes extra de presump. nō ne in glo. vbi nota q̄ qui tacet de hoc require in tractatu de taciturnitate quoniam fm aug. consentire est tacere cum possit arguere. ¶Item qui petit inducias non videtur propter hoc in iudicio cōsentire extra de accusa. ad petitionem vbi de hoc et vt lite non cōte. accedens ¶Item consentire nō debet quis malo immo potius omnia mala pati debet ar. extra ō dnor. ex litteris vbi de hoc et. xxij. q. v. vane.

¶De conspiratoribus.

c Onspiratores non sunt recipiēdi cōtra quam conspirauerunt et maxime cōtra prelatum suū extra de iudē. exhibita vbi de hoc. ¶Item repellendi sunt ab accusatione denunciatione seu inq̄sitione et testionio extra quē conspirauerūt extra de accu. cū oportear et de iudi. nouit. in fi. sed tamē cuz sup statu ecclesie inquiritur bene possunt admitti extra de. re iu. cū. l. ca. vbi de hoc. ¶Item non sunt admittendi in testes extra de symo. licet hely. et. c. p tuas est effi cōspiratio grauissimum crimen ita vt accusatū de conspiratione a proprio gradu repellat. xj. q. j. coniurationem et. c. sequentibus.

¶De correctione publica et priuata

Orrectio publica et manifesta p c tinet solummodo ad prelatos q̄ subditos suos tā publice q̄ priuate corrigere possūt: sicut pater filios subditi vero debent vero publice corrigere suos prelatos sicut nec filij patrez suuz extra de hereticis. cum ex iuncto vbi de hoc in glo. ad hanc et sic intelligitur illud ca. ij. q. j. si peccauerit in te et. xxij. q. v. hoc videtur. ¶Item correctionem nō recipit nec salutez nimia et aspera increpatio. xlv. distin. cum beatus. ¶Item aspera et nimia preceptoris seuitia culpe comparatur. ff. ad. l. aquil' preceptoris. ¶Item non videtur quis salnuz corrigere bono zelo si non duz est ipse correctus. iij. q. vij. qui sine et §. porro in fi. et. c. vlō. et extra de testi. cogen. preterea non enim corrigere alium potest qui probatur in delictum similiter corruisse extra de testi. pponas vbi de hoc et. xxv. distin. c. vltu. ¶Item dō potest aliqs gaudere vel dicere se correctū nisi prius doleat se esse fuisse peruersum ar. extra qui clerici vel vo. c. j. vbi de hoc et. xxiij. q. ij. q̄admodū. Item correctis tātuz venia datur. xxiij. q. j. loquitur et ar. extra qui clerici. vel vo. c. j. vbi de hoc.

¶De contractu.

c Ontractus de re spirituali non vitiatur in casu per dolum alterius partis q̄ pia deceptio non prohibetur extra de conuersa. coniug. oudum vbi de hoc. ¶Item cōtractus claudicat ex vna parte quādo q̄ et non tenet et quando q̄ tenet extra de spon. impu. continebatur vbi de hoc et de el. nosti. ¶Item contractus futuri temporis ad iudicem spectat ar. extra de sepul. iniuria vbi de hoc.

¶De pena contumacis.

c Ontumacia quando q̄ attēditur respectu ad iudicium nonvenientis extra de do. et contu. cū. vbi de hoc et. c. cum dilecti nisi. ¶Item

UVA. BHSC. IyR_347_2

quãdocꝫ respectu non restituentis.ff. de rei.ven.qui restituere. ¶Itẽ quãdocꝫ respectu non respõdentis vel obscure respondentis pro codez habetur.ff. de interro.act.l.de etate.§.qui tacuit. et.§.nihil. ¶Item quandocꝫ respectu recedentis extra de dolo.et contu.prout z de re.iudi.c.j. ¶Itẽ quandocꝫ respectu non exhibentis.ff.de appel.l.creditor.§.nullus de hijs habes extra de dolo.z contu.c.j.in glo.b.contumatia.

¶Item non dicitur quis contumax q̃ vocem preconis non statim euaudit.ff de restitu.in integ.l.vlti. Sed qui contumaciter se absentat contumax reputatur extra de excessi.prel.ex litteris vbi de hoc.

¶Quando quis debeat cõtumax reputari.

QOntumax antecꝫ audiatur vl' absoluatur debet satisfacere de expensis.C.de bonis au.in possi.antẽ. et q̃ iurat.C.de iuꝺ.facim⁹ z.C.quꝺ.z.qsi iudex autem. qui sol'. ¶Item contumax reus si venerit infra annuz quando actor missus fuerit in possi.causa rei ser.recuperat possessionem z fructꝰ rei solutis.rũ expensis.z prestita cautione standi iuri. Sed si venerit post annum recupabit rem tantum nisi dissictu fuerit iudi.auctoritate extra vt lite nõ contu.quoniam frequenter vbi de hoc.et. xj.q.iij.quicunꝫ. ¶Item crescente contumacia crescere debet pena.ff.de pẽn.z rel'.

¶Quando conuersus gaudet priuilegio clericali.

QOnuersi secularium ecclesiarum ex quo diuino obsequio se tradũt et sua dando maiorem partez bonorũ suorum ecclesie ad quem conuertũtur et mutant habitum secularem in religiosum habitum licet non ex toto siue in seculari ecclesia siue in regulari ecclesiastice persone cẽsentur z gaudent priuilegio z ecclesiasticam habent immunitatem.xvij.q.iij.Si quis primo gaudere quidem debent hmõi conuersi eorum priuilegio quorũ vitam assumũt licet quidam contrarium dicant extra de statu.monachorum recolentes z de priuil.priuile.vbi de hoc.vnde q̃amocꝫ in alicuius religionis.seu ecclesie cõuersos manus iniecerit violentas excommunicationem incurrit extra de sen.ex.non est dubium vbi de hijs in glo. infra eodem ex tenore z.c.ex tenore.

¶Item conuersi ecclesiarum postquã consurari incedunt cum destinatione animi iam clerici sunt ar.xxiij.q.j.paratus z ecclesiastice persone censentur tius spirituale.cadit in cosꝫ qui ermerit committeret symoniã.j.q.iij.saluator de hoc habes extra de institu.c.j.in glo.b.qui sunt sed non sufficit sola conuersorum in proprietatibus suis remanentium receptio nisi sequatur plena translatio.xxj.q.iij.si quis iam sicut nõ dicitur quis esse de numero militũ priusꝫ sit inter eos. ff.de militari.testa. l.ex eo tempore.vnde post plenã translationem subditi uri episcopozũ extra de priuil.c.placet vbi de hoc in glo.vita z.c.cum plantare.§.de confratribus z ca.tuarum. ¶Item duo sunt genera xpianorũ vnum q̃ obsequio diuino dedicatũ est.vt clerici z conuersi aliud genus vt layci.xxj.q.j.duo sunt.§.de confratribus z.c.tuarum.

Vbi quis possit conueniri.

QOnueniri potest quis vbi emit vẽdit siue contrahit z celebrat dies festos.ff.ad munici.cius.§.vlti. ¶Item conuenitur quis ratione rei de qua agitur z ratione cõtractus z ratione delicti.aut domicilij extra de fo.compe.c. vlti.vbi de hoc z.c.sane.z extra de priuilegiis innocẽ. ¶Item cõuenirí ꝺ̃ potest aliquando nisi soluere promiserit et vbi ꝺomiliũm habet. et hoc est in

UVA. BHSC. IyR_347_2

optione creditoris vt vbi cū conueniat vbi magis vult conuenire ipsum extra de fo.compe.dilectus filius vbi de hijs in diuersis glo.z.c.cum sit.z.c.ex parte z.c.vltri. ¶Item conueniri quis debet sub illo iudice sub cuius iurisdictione res est de qua cōuenitur etiā si res mobi.esset extra de foro compe.c.vlt.vbi ō hoc in diuersis glo.z.c.sane ¶Itē conueniri potest quis in quinquavbi declinat vt illic subiaceat iuri priuilegio non obstante.C.vbi de priuilegio agit⁹ autē.qua in prouincia

¶Quare quis debeat conueniri.

Conueniri debet qui proprer ea c appellauit.quia timebat conueniri per litteras papevel q⁹ alie nauit rem litigiosam vel etiā emit si p̄ tera hoc fecit vt mandatū apostolicū eluderet p qp conueniri timebat extra de alie.causa.mu.c.j.vbi de hijs in glo. transferendo. ¶Itē conueniri potest procurator qui nullum mandatum habuit sufficiens ad interesse si se obtulit defensioni rei aliene.ff.de pecu.plautius z extra ō arbi.per tuas vbi de hoc ¶Item conueniri potest qui possidet rem alienā ab actore si ille potest qui vult dominū in iudicio notare extravt lite non contestā frequenter.vbi de hoc z de hoc.ad audientiam z.xij.q.ij. quicunq. ¶Item conueniri debet clericus de omni crimine ecclesiastico in dice tantum extra de iuō.at si clericus z. xj.q.j.z ij.z.c.contumacia.z.c.placuit.

¶Item conueniri non potest rei vēditionis qui non est possessor illius rei. C.mu.iuō.l.j.z extra de iuō.examinata.

¶Que faciunt vnum corpus

Corpus vnum faciunt qui sunt c de vno collegio vel vna societate Al⁹.vero qui non sunt de vno collegio vel vnam societatē nō habēt vnum sigillum cōmune nec in causa p curatorem vel actorem cōstituere p̄nt. ff.q cuius⁹ vniuer.l.j.§.j. ¶Similiter episcopus cum sit caput cum suo capitulo facit corpus vnum. Sed cuz clero ciuitatis vel dyocesi non dicitur episcopus facere vnuz corpus extra de excess. prela.cum dilecta vbi de hijs in glo.nota q⁹ z de resti.requisisti.

¶De officio iudicis.

Quistos debet habere curam de luminarib⁹ de incenso panez vino. ad sacrificandum z de pulsatione.cam panarum z de electis et oblationibus colligendis z episcopo prestādis vel cū eius consensu diuidendis extra de offic.custo.c.j.z.ij.z.xxv.di.perlectis.

¶De clausulis.

Clausula posita in medio litterarū cōplectitur tm̄ premissa si sint plura negocia.non se contingēria q⁹ si articuli sunt connexi non refert vtruz in principio medio vel fine ponatur q⁹ tunc cum aliqō phiberur in vno intelligitur esse phibitum etiā in alijs que in litteris continentur extra de.ap.inquisitionem vbi de hoc in glo.ar.contra.z ij.requiris z de rescriptis olim. ¶Itez clausa ista z vltra nisi exprimatur in libello ad modicum rēpus referur extra de dil.litterez vbi de hoc.z.ff.de ver.sig. hoc adiectio. ¶Itez hec clausula forte quando⁹ vero est assertionis z nō dubitationis extra de testa.q⁹ ingredientibus vbi de hoc z de pecu.tue z.xxx.q vltri.habēt illi. ¶Itez hec clausula vsq⁹ quando⁹ ponitur exclusiue extra de eo qui renun. episcop.c.j. quando ponitur inclusiue.xc.dist.a subdyacono.

¶Itez clausula hoc z quidem alij qui in litteris pape consuevit apponi.iij. tantū apprehendit.q⁹ per ipsam non possunt nisi.iij.citari quoruz nomina in primo debet citatorio exprimere impetrator ne fraus postea cōmittat extra de rescrip.cū inmultis in glo. Itez hec clausula donec quando⁹ sumitur

UVA. BHSC. IyR_347_2

pro.nec post.extra de ver.signu.ioseph vbi de hoc in glo.q dñ. ¶Itē hec clausula amplius ad modicam q̄ritatez refertur. ¶Similiter hec clausula circiter t similes feruntur ad modicā qualitatē q̄ritatē.ff.de ver.signi.cuz inter nos vbi de hoc. ¶Itē hec clausula diutius extenditur vsq; ad quinquennuz vel ad boniviri arbitrium potest extendi extra de conuig.leprosorum.c.j. vbi de hoc.t.ff.de parati.l.j.q dñ. ¶Item hec clausula forsan ponitur quando affirmatiue t non dubitatiue extra de p̄cū.tue vbi de hoc t.xxxiij.q.ij.admonere. ¶Itē hoc aduerbiū maxime sumitur quandoq; p tantū extra de fil. presbiterorū ad abolēdam vbi de hoc. ¶Item hoc aduerbium mox sumitur quandoq; p incontinenti.ff.de testa.l. heredes palā in fi.extra de elec.cū post petitā quādoq; sumitur pro spacio.v. dierū.ff.de const.pec.l promissor quandoq; sumitur pro vno anno.xx.q.ij.si inqualibz.t.c.puella quandoq; sumit p triduo.C.de iuđ.cū specialis de hijs habes extra de elec.q; ppter in glo.b.j. incontinēti. ¶Itē hec clausula quātū de iure potestis dz semp poni post terminū p̄eēptorij q̄n dat ex de rescrip. causam que vbi de hoc in glo.hec clausula t de dolo.t contu.cum dilecti t restit.in integ.ex litteris.ij. ¶Item per hanc clausulaz vocatis qui fuerint cuocandi dñt oēs vocari quos negociū tangit extra de iuđ. exhibita vbi de hoc.

¶De clericis.

Decēdū est de habitu clericoruz ne clerici immisceantur negocijs secularibus de vita t honestate clericorū De clerico vxorato. De clerico crimino so. De clerico pulsore. De clerico venatore. De clericis nō residētibus. De hospitalitate clericorū. De pluralitate beneficiorum. De etate ordinādorū. Qui debent clerici appellari Quod clericus reneatur debere horas. De foro cōpe. clericorū. De iniuria clericoz. De priuilegio clericoz. De clericis pegrinis. De differētia cleri. ciuitatis t dyocesis.

De habitu clericorum.

Cleric⁹ debet se in vestib⁹ cōforma re consuetudini regionis in qua ne ypocrita videat.xxx.di.si q̄s virorū. ¶Itē pōtifices de sup habeant in publico linea induměta nisi sint rūres q̄ habitū suū semp portare debēt. Similiter pallijs diffabulatis in publico nō vtantur nisi post collū vel ante pectus connexū extra de vi.t ho.clericorū cleri ci.valer vbi de hijs in diuersis glo.t xlj. dist.p totum. ¶Itē pannis rubeis et viridibus nō vtantur t suticijs manicis t sucularibus nō vrātur. Similiter nec frenis calcarib⁹ t pectoralib⁹ de auratis. Similiter capas manicatas ad offīi nō gerāt nec cētā al⁹.si sint sacerdotes t psonat⁹ habētes vt in p̄dicto.c.clerici habet in glo.hoc phibet. ¶Sili⁹ fibulas olim nō ferāt nec corrigias auri vel argēti.nec; ānulū nisi q̄bus competit ex dignitate portēt.xlj.di.per totū t extra de vi.t ho.clericorū vbi de hoc.

¶Similiter coronā habeāt congruentem clausa portēt indumēta decēcia in longitudine t breuitate vt in premissis capitulis habetur expresse.

¶Ne clerici immisceāt se secula. nego.

Clerici negociationib⁹ t alijs negocijs secularibus se immiscere non debent q; si contra fecerint t tertio admoniti non destiterint gaudere nō debent priuilegio clericali t de suis facultatibus statuto t cōsuetudini patrie in qua sunt debent merito subiacere nec sint ioculatores nec intrent tabernas nisi ex iusta causa nec ludāt ad aleas vl tarillos nec ludis intersint. extra de vita t ho.cleri.c.vlt.vbi ō hoc in diuersis glo.t.c.cleri.iij.vbi de hoc.

¶De cohabitatione cleri.t mulieruz.

UVA. BHSC. IyR_347_2

Clerici suspectas mulieres secum in domo habere non debent. nec etiam consanguinitas tales de quibus suspitio posset oriri. nec permittat sibi mulierem ad altare seruire aut ipsam sedere infra cancellos. extra de cohabi. cleri. et mulierum. c. i. vbi de hoc in glo. xxxii. dist. et. c. si autem. et. xxxii. dist. interdicit. ¶ Item sine rationabili causa et manifesta non audeant monesteria frequentare. i. vltra duas vices ad eas ire extra de vita et hone. cleri. monasterium vbi de hoc. ¶ Item clericus de aliqua femina suspectus si post trinam admonitionem inueniatur confabulari cum ea excõmunicetur vterq; extra de cohabi. clerico. t mulierum. si quis. vbi de hoc. Et si publice est de crine infamatus ab officio debet suspendi. extra de symo. accusa. vbi de hoc. t. c. seq. Et ar. ij. q. iiij. presbyter. t. c. si mala ¶ Item qui in matrimonio sunt ligati ad sacros ordines promoueri nõ debent nisi primo proprio episcopo continentiam promittant publice t expresse. xxxiij. dist. nullum. t. c. assumi.

¶ De clerico vxorato.

Clericus vxoratus beneficiũ amittit ipso iure nec alicui coniugato beneficium debet conferri. et si ipso iure conferatur debet priuari non tamẽ potest per episcopũ qui ei contulit spoliari extra de cleri. coniugato. c. j. vbi de hoc in glo. t merito. t. c. ij. t. iij. t. c. diuersis. Similiter non debet ad sacros ordines promoueri nisi vxor si inuenis est monasterium intret vel si est senex castitatem promittat extra de cleri. cõiu. c. ij. vbi de hoc t de conuer. coniu. cũ sit preditus. ¶ Item qui vxore inuita et ignorante recipiunt ordinẽ sacrum tenentur reddere debitum vxori petenti erigere vero nunq; xxxvii. dist. vyacon' et. c. j. t. xxxviij. q. ij. multorum. ¶ Sed si vxor sciunt t consensit vel non contradixit vel per se vel per aliũz cum sciret ius sed tacuit oportebat eam de cetero cõtinere. quia etiam mortuo viro de cetero contrahere non potest t si de facto cõtraxit matrimoniũ nõ tenebat. xxvii. dist. quia sunt culpe t. c. si se cuiq; t. c. si qua vidua. t. xxxii. dist. seriatim. ¶ Item antequ clericus coniugatus in epm ordinetur. vxor eius monasteriuz intrare tenetur etiam si vetula esset t est speciale in vxore epi. alis secus extra de cõuer. coniu. sane vbi de hoc. t. c. quia.

¶ De clerico criminoso.

Clericus in magnis criminib' inuentus et conuictus primo debet ab ordinibus degradari. et postea i monasterio arcto detrudi. extra ō peni. tue vbi de hoc. ¶ Item si conuictus fuerit se raptoribus alienarum sponsaruz cõsensisse vel dedisse fauorem a gradu p prio repellatur. Si vero inde tm̃ est infamatus debet purgari extra ō purgatione. si quis in gradu. ¶ Item licet clericus depositus sit nisi sit incorrigibilis per laycum non debet puniri. extra de iudi. cum non ab homine. lxxxi. dist. dictum nisi in crimine falsi. extra de falsa. ad falsariorum. Sed si est depositus ppter enormia crimina et maxime excepta. ¶ Si fuerit incorrigibilis. debet tali modo tradi curie seculari quãdo enim degradatus fuerit seculari potestate presente denunciandum est sibi idest potestati q̃ in suũ fortẽ recipiat ratione degradatum et sic intelligitur clericus tradi curi seculari debet tñ eccliã efficaciter rogare pro ipso vt extra mortem huius clericus puniatur extra de dere. ad abolendam vbi de hoc in glo. in tribus esse de iudi. cum non ab homine vbi de hoc in glo. nota qualiterem et de v. signi. nouim' vbi de hoc. ¶ Itẽ clerico depositio in ecclesijs t in necessarijs subuenitur quia potest dispensari cum depositio et homicida per epm in

UVA. BHSC. IyR_347_2

beneficio obtinendo non mendicet q3 teneatur clericaliter viuere et habere eriam priuilegium clericale. l. dist. studeat in fine. lxxxj. distinctione dictum et extra de clerico non ordi. mi. ex litteris vbi de hoc. ¶Item q̃uis clericus inueniatur in aliquo crimine vel furto non potest iudicari a rege seu aliquo alio iudice seculari. extra de iudi. cum non ab homine. sed primo debet a suo episcopo cum alijs episcopis sibi adiunctis deponi. v. q. vij. felix ex postea excommunicari. Et si crescente malicia in corrigibilis fiat postea comprimatur per iudicem secularem. xj. q. j. petimus 7 hoc tenet cum causa incipit a crimie. Sed ramen ecõuersio fiat cum cõtumacia incipit causa eius extra de iudi. cum nõ ab homine vbi de hoc in gl. qualiter 7 xxij q. iij. forte in fi. ¶Item clerici qui insidias vel cõiurationes faciunt contra episcopum suum deponendi sunt et tradendi curie seculari ad puniendum. xj. q. j. si quis sacerdotum et. c. coniuratio num et. in. c. sequẽtibus de hoc habes. extra de testibus cogendis.

¶De clerico percussore.

QClericus non debet esse percussor alis grauiter puniri debet. extra de cleri. percus. c. j. fere per totum et si gubernat nauem in bello iniusto vel iniciat ad pugnaz debet deponi. extra de penis cp in duobus vbi de hoc. ¶Item non debet cuz armis pugnare etiã contra paganos nec cum lapidibus et fuste que inter arma computantur extra de uicto ex multa. §. de clicis vbi de hoc et de homic. petitio et. l. di. clericus qui paganum quia lachrime et orationes sunt arma clericorum. xxxiij. q. viij. clerici quicunq3. et. c. conuenior. ¶Item qui de misso clericali habitu et tonsura ad percutiendum portauerit arma et tertio ad monitus non desiterit vel si a laycis in criminibus deprehendatur perdit priuilegium clericale 7 ab ecclesia liberari non debet. extra de sen. exc. in audientia 7. c. ppendimus 7. c. cõtingit 7 de apostatis. c. j. vbi de hoc 7 de vita 7 ho. clericorum. c. ij. vbi de hoc.

¶De hospitalitate clericorum.

QClerici tenentur seruare hospitalitatem que pertinet ad officium pietatis. xlij. di. §. j. sed nõ illa que fit ex debito seruitutis extra immuni. c. j. vbi de hoc. ¶Irẽ quicq3 habent clerici de bonis eccl. pauperuz est. xvj. q. j. qsti quicquid 7 xxiij. q. ij. cp autem. 7. q. viij conuenior ideo de huius bonis debẽt esse contenti victu 7 vestitu competẽti pauperibus superfluũ erogare. xij. q. j. cleric9 qui in fi. 7. c. duo. 7. c. vlti. 7. x. q. ij. episcopus. Item promoueri 7 ordiari possunt ad titulum possessionis sue si habent vnde valeant congrue sustentari nec possunt postea huj9 patrimoniumvendere sed tenetur inde prediales decimas dare extra de preben. tuis vbi de hoc.

¶De clerico venatore.

QClerici in sacris ordinibus constituti non debẽt habere canes seu accipitres ad venãdum alias grauiter puniãtur extra de cleri. vena. c. j. vbi de hoc 7. c. iij. 7. lxxxvj. dist. quozsida. Sed alijs clericis causa necessitatis vtilitat7 et recreationi cum retibus laqueis 7 canibus licet venari dũmodo cum silentio 7 modestia fiat. Nat 7 monacho licet texere lina pro piscibus capiẽdis de consecra. di. v. nunquam.

¶De clericis non residentibus.

QClerici residere debẽt per se ipsos 7 non pervicarios in ecclesijs in q̃ bus beneficium habent vel paratum

UVA. BHSC. IyR_347_2

extra de cleri. non resi. q. nonnulli. cñ residere est deseruire extra. eo. ti. conquerente. debent enim habere euram ecclesie sue per se. quoniam per vicariū deseruire non licet nisi in casu quātum assidue cleric⁹ beneficiatus residere debet in ecclesia vel prebenda vt horis canonicis t officijs in ecclesia interesse ad arbitrium boni viri limitādum est vel secundum rationabilem et approbatā consuetudinem vel constitutionem ecclesie prebendalis. Non enim dicendus q̄ singulis horis interesse teneatur aut singulis diebus⁹ nocturnis residere. ad horas tamen canonicas dicēdas vel audiendas saltem extra ecclesiam t priuatim dicas. q̄ tenetur quilibet beneficiatus in ecclesia vel prebendā dumtamē sit adult⁹ perfecte. quia beneficia ecclesiastica dantur propter officia t ideo dicendum est q̄ omnis clericus i sacro ordine constitutus siue sit beneficiatus siue non. tenetur ad horas canonicas q̄ ordini sacro officium est annexum. vnde et subdyacono dicitur in ordinatione vide si hactenus fuisti tardus ad ecclesiam. modo sis velox. si hactenus fuisti somnolentus. modo sis vigilās. nec videtur q̄ propter occupationes studñ aut laborem peregrinationis ab horis canonicis excusetur aut q̄ archiepiscopus vel episcopus super hīs posset dispensare aut in aliud commutare aut abbas cum suo monacho. propter scolas aut viationem. articulus tamen necessitatis ineuitabilis excusare potest tales. ¶ licet quis sit suspensus aut excommunicatus aut etiam degradatus. si ratione ordinis sacri āte tenebatur ad horas tenetur et post degradatus enim tenetur ad ea que sunt oneris. et non honoris eodem modo si ratione beneficij tantum tenebatur ante t post. Similiter tenetur q̄diu retinet beneficium. suspensus tamen aut excōmunicatus aut degradatus non debet officiare ecclesiam in suo ordine sed cui⁹ solum dicit horas suas ille qui suspensus est aut degradatus aut cum alijs non officiando ecclesiam non debet dicere dñs vobiscum. vel similia verba q̄ ad dignitatem ordinis eius pertinent excōmunicatus autem non debet dicere horas cū alijs q. nō. est ei cōmunicādum. ¶ Si autem cui⁹ aliquis suspenditur aut excōmunicatur aut degradatur si prohiberet plat' ne diceret priuatim horas error esset expressius in mandato nec teneretur obedire nisi fieret ex causa in odium. s. t horroremcriminis perpetrati sicut prohibetur aliquā do ne reliquie aborū excōmunicati misceantur cum alijs reliquijs sed canib⁹ proijciantur. ¶ Item prebēdati absentes reuocandi sunt ad residēriam non obstante indulgētia dñi pape sup hoc si q̄ habent. t si non redierint reseruiatur ecclesijs de ipsorū beneficijs dū sūt absentes extra de cleri. non resi. ad hoc ¶ Item si sint in seruitio episcopi vl in studio vel etiā p vtilitate ecclesie sue lz fructus prebendarum suarum habere debeant sic absentes victualia tñ t distributiones quotidianas habere non debent extra de cleri nō resi. de cetero vbi de hoc. t. c. ex parte vbi de hoc. t. c. cum dil. vbi de hoc. ad audientiā vbi de hoc. ¶ Item qui petit t obtinet licētiā eundi ad scolas t posteavadit ad castra vel etiam ad ciuitates vbi non est studium vel est minus competens non debet habere fructum prebendarum suarum propter fraudes commissam extra de cle. nō resi. tue vbi de hoc. Iterq̄ quātificūq; tpe sit absens ab ecc̄ia in qua tenet residere ex de cle. nō resi. relatus vbi de hoc semp tñ antecq̄ spolietur ecclesia sua primo est mouendus vt redeat nisi forte receperit secundum beneficium quia tunc ipso iure vacat p̄mus

UVA. BHSC. IyR_347_2

¶Quis de iure sit eo priuatus potest tñ priuari de facto extra de cōcessi.p. litteras ⁊c.cuz in nris alioquin nisi primo citetur vel cōfiteatur in iure seu cōuincatur vel per contumatiam se absentet.iure suo priuari non debet extra de ma.⁊ obedi.inter quattuor immo etiā si esset vagabundus primo ad ecclesiaz suam vel domum debet citari extra de cleri.non resi.exparte vbi de hoc et.ca. ex tue.licet enim vagetur non tamē habet ecclesiam pro derelicta nisi se transferat ad contrarium actum aut si fiat miles aut contrahat cum corrupta extra de clerico nō resi.qualiter vbi ō hoc ⁊ ca. vlti.vbi de hoc n.gloi. Nota quod ⁊ de clerico conīugato.c.j.

¶De pluralitate beneficiorum.

QClerici plures dignitates vel personatus in vna vel diuersis ecclesijs non debet habere extra de prebē. de multa vbi de hoc.⁊.c. referente vbi de hoc.⁊.ca.de monachis vbi de hoc.

¶Item pauperes clerici qui suis prebendis non possunt commode sustentari cappellas parochiales per episcopū illis prebendis anneris habere possunt legitimis portionib⁹ presbyteris capellarum ipsarum ab ipso reseruatis⁊ tunc hmōi clerici erunt prelati talium capellarum secundum quosdā et sacerdos loco vicarij perpetui stabit extra de prebē.exposuisti vbi dicit hoc in glo.ista duor.ca.extirpande. Et ita vide q̄ propter necessitatē lz alicui duas ecclesias habere.x.q.iij.vino ⁊ extra de eta.q̄lita.cam te.vbi de hoc. ¶Itē qui habet ecclesiam habentem curam animaruz si secundam accipit que similiter curam habeat animarū prima vacat ipso iure.⁊ si illam recipere de iure contenderit vsq; ad litem contes. debz spoliari vtraq; et sine ad q̄ spectat collatio beneficij prioris infra sex menses non conferat illud collatio ipsius ad aliud deuoluetur et ipse qui non contulit puniretur extra de prebē.de multa vbi de hoc.⁊.ca.referente vbi de hoc ¶Item qui habet beneficium cū animarum cura promoueri debet.vel beneficio priuari.extra de eta.⁊ quali.vbi de hoc.⁊ de elec.cum in cunctis ⁊.lx.di. fere per totuz. ¶Item clerici qui alay cis temporalia possident q̄tuz ad hoc laycis sunt minores extra de iureiurā do minus vbi de hoc ⁊ de ma.⁊ obedi. solite ⁊.xvij.di.si cps. ¶Item cps tenetur prouidere clerico ordinato ab ipso etiā si fraudulenter ei prouidet in beneficio de quo alⁱ iniuste fuerat spoliatus vel hmōi alteri deberur. de iure et clericus hoc ignorabat tunc pōt petere prouisionem⁊.cps ei prouidere tenetur in beneficio equipollenti ar. extra de preben.inter vbi de hoc.⁊.c. cuz secundum vbi de hoc ⁊.vij.q.iij. presentium.

¶De etate ordinādorū.

QClerici post.xxiij. annos possunt ad sacros ordines promoueri⁊ ecclesiastica bñficia possūt habere.xxvij. di.de bñs. ¶Itez appellatur quis puer vsq; ad. xiij. annum.xxij.q.v. pueri stricto tamē modo pueri dicūtur quātum ad ordines ⁊ ecclesiastica beneficia vsq; ad septennium quia seruire non possunt sed post.vij.annum ydonei reputantur si sunt doli capaces liczcp̄tum ad dignitates ydonei minime reputantur.ar.extra de preben.super in ordinata.vbi de hijs in glo. Sed quos dicimus ⁊ de eta.et quali.ex rōne ⁊ ca. sequen. ¶Item licet clerici propter infirmitatez corporis in ecclesijs suis nō valeāt ministrare nō cum in hoc casu dicuntur suis stipendijs spoliari extra de clerico egro.cap.j.vbi de hoc. ¶Itē tot clerici debent in ecclesia poni ⁊ tot monachi vel moniales in monasterijs recipi possunt quot de bonis ecclie seu monasterij commode sustentari extra

UVA. BHSC. IyR_347_2

de instī.ca.j.vbi de hoc t.c.auctoritate ¶Item clerici qui recipiunt eccl'iastica beneficia sine consensu episcopozus excōmunicari ddebent extra de instī. extrequentibusvbi de hoc.

¶Qui debeant clerici apellari.

¶Clerici nomē quandoq; sumuntur large pro omnibusclericis ipiepiscopo subiectis siue sint canonici siue alīs inferiores eis extra de ver.sig.cum tibi.vbi de hoc. Quādoq; sumitur stricte pro ipsis canonicis tantū extra de ver.sig.cum clerici vbi de hoc. ¶Item nomine clericozum omnes inferiores t superiores ordines continentur. In auct.de sctis epīis.§. presbyteros et.xj. q.j.de persona in fi. ¶Item clericalis ordo confertur etiam per primam tōsuram extra de eta.t quali.cum cōtingat. ¶Item clericus potest compelli ad ordinem susciplendum cum necessitas vel vtilitas hoc exposcit extra de eta.t qua.queris vbi de hoc.

¶Quod clericus teneat dicere horas.

¶Clerici qui sunt in sacris ordinib' constituti seu etiā beneficiati vel ecclesiaz plati tenentur pri obedientiam dicere cononicas horas extra de cele.miss.dolentesvbi de hoc t.c.presbyter. Sed queritur de negligentia circa horas t ca.debite circumstantie oratiōnis sint tempus et modus. Debemus enim horas dicere et tempore debito t modo scilicet deuote sicut peccamus in omissione debiti tempozis vt si quis dicat primam in hora.vj.vel.ix.ita peccamus quando omittimus modum. scilicet quando dicimus in deuote. Sz qui ex cōsuetudine t sine legitima causa dicerer primam.iij.ix.peccaret mortaliter. Esto ergo q ex cōsuetudine dicit horas in deuote peccat mortaliter respōdeo deuote dicere horas pōt esse tribus modis q uno modo dicitur deuotio fugnitas mentis pegrinationē et desiderium eleuare in deum istā figurat caritas vel donum sapiētie que rara est.alio modo dicitur deuotio. id est actualis relatio boni operis in deū vt cum quis bene operatur ppter deū actualiter considerans q propter deū Aliomodo dicitur habitualis relatio boni operis in finem sz in deum vt cū quis bene operatur sed nō cogitat de deo ab eo quereretur quare operatur diceret q propter deum t hec deuotio requiritur ad dicendum horas et negligētia huius eque culpabilis est vel plus vt negligētia temporis t sic paret istud. ¶Item clerico monasteriū intrante potest episcopus conferre alteri beneficium eius t infra annum prohationis. Si ante monitus nō vult redire vel si apparuerit euidenter q absolute noluerit vitam mutare.extra de rerū pmu.statuimus.vbi de hoc.Quidam tamē dicīt q episcop' debet eū expectare vsq; ad annum.

¶De foro competenti.

¶Clericus in causa ptentiosa a nullo debet trahi adiudicē secularez alioquin trahens excommunicet t ab ecclesia expellat extra de foro compe. nullus vbi de hoc t.xv.q.j. nullus episcopus t.c.continua. ¶Item nullo modo potest deserere episcopum suū etiā si deserendo interueniat iuramentuz et si voluntarie vadat ad secularem forum etiaz si pro eo ferat' sententia locum suum amittere debet in causa ciuili perdere eam extra de foro compe. si diligenti vbi de hoc.in glo. sz nunqd t.xj.q̄sti.j.in clerico tc. placuit nisi in cā reconuentionis extra de iudi.ad si clerici. ¶Item clerici possunt arbitros eligere sine consensu episcopi sui iudices vero nunq̄ extra de arbi.c.j.t.q̄. et c.dilecti.clericus eñ in nō suum iudicē etiam ecclesiasticuz consentire nō pōt sine cōsensu episcopi expresso extra de

UVA. BHSC. IyR_347_2

foro cōpe. significasti vbi de hoc i glo. hic expresse. t. iij. q. vij nō liceat. ¶ Item iudicem secularē nō potest eligere etiā de licētia sui episcopi ar. extra de foro cōpe. c. j. vbi de hoc. t. c. significasti vbi de hoc. ¶ Item q assumūt cām q extra neis contra ecclesiam in qua beneficiati sunt aduocādo et procurando cōtra eam debent beneficijs spoliari extra de postulando cum sacerdotis. §. clericus ¶ Item causam habens aduersus aliū clericum adeat episcopū eius et si episcopus est ei suspectus eligātur alij de causa cognoscant extra de foro compe. ca. j. t. c. si quis t de ap. cum speciali ¶ Item clerici possunt malefactores suos seu raptores rerū ecclesiasticarum trahere ad quēcumq iudicē volunt q hmōi raptores sacrilegi appellant extra de iudi. cum sit vbi de hoc. ¶ Item clerici parisienses conueniūt laycum t conuenimur ab eo sub eēo suo q episcopus habet ibi vtrunq forum extra de foro cōpe. q clericus vbi de hoc. ¶ Item clericus debet puniri ab episcopo i cui dyoce. deliquit et ab ipso excommunicari potest sed executio sententie facēda est ab eēo sub quo competēs beneficiū habet extra de foro compe. postulasti vbi de hoc.

¶ De iniurijs clericorum.

Clericus ꝓberatus a layco potest ei remittere iniuriam factam persone sue sed iniuriam factā clerico quo ad ecclesiam remittere nō potest quia sit excōicatus qui verberauit. ar. extra de sen. ex. contingit vbi de hoc et. xxiij. q. iij. si is qui. ¶ Item verecūdia ē clericis forensiū deceptationuz si se discretos ostendunt. C. de epis t clerici. repetita t est de resta consulta. ¶ Item clerici suspendendi sunt t beneficio spoliandi si ecclesias recipiunt de manib' laycoꝝ layci qui ecclesias dant sunt excommunicandi extra de iure pa. cap. j. possunt tm layci p̄sentare clericos qui ius patronat' habēt extra de iure pa. a nobis vbi de hoc. ¶ Item phibentur clerici emere causas duiles t laycos ad uersarios suos trahere ad iudicem. ecclesiasticum hac de causa extra de alienata mundi iudici. c. ex parte.

¶ De priuilegio clericorum.

Clericus duplex priuilegiū habet vnū q non potest condempnari nec constringi a iudice seculari. t istud nō amittit aī āmonitionem canonicā quātuncūq delinquat extra de iudi. cū non ab hoie. ¶ Aliud priuilegium est q qui manus violentas in eū iniecerit excōicatus est ipo facto. xvij. q. iij. si q̄s suadente hoc auertit qñ cognitarib' se immiscet et antecq moneatur scōm quosdam extra de sen. ex. cum non ab homine vbi de hoc in glo. sic contra. e. t. c. ppendimus. ¶ Item clericus in acolitatu existens potest epistolam legere etiam in missa solenni qñ subdyacon' non est p̄sens extra de vita t ho. clericorū vt quisq vbi de hoc.

¶ De clericis peregrinis.

Clerici pegrini nō sunt recipiendi nec pmittendi publice celebrare in ordine suo nec etiā ad maiores ordines pmouendi nisi super hmōi habeant quinq sigilla eēorum vel vnde ad minus de quo nō dubitetur vel etiam per alia tarqumēta ꝓbent cuius fidei t innocentie sint et fidem faciāt de factis suis xlij. di. quiescam. xciij. di. p totum t. lxxj. di. p totū t est de cleri. pegri. c. j. t. c. intert. c. me. Similiter queratur an hīntes ordines minores sē de cleri. pegri. c. j. pmittendi sunt in occulto celebrare si voluerint sē de cleri. tue t ar. de. con. di. h. non phiebat. ¶ Item clericus qui passus est se in locū inuentis adhiberi est repellendus sē de concess. preben. c. j. vbi de hoc. ¶ Item pōt clericus p̄sentari ab illo p̄ lras ius pa-

UVA. BHSC. IyR_347_2

patronat' cē de hīs q̄ fi.a p.c.j.noscit vbi de hoc ⁊ si contradicatur lr̄is stabitur tñ eis donec contrariuz probetur extra de pba.possessionem vbi de hoc ¶Item deponendus ē clericus vel p̄lat' q̄ priparvel cōsentit illis q̄ de naufragio rapuunt aliquid vel furtive accipiunt extra de accusa.cum dilecti circa finem vbi de hoc in glo.

¶De differētia cleri ciuitat'(⁊ dyocesis

QClerus ciuitatensis ⁊ alius ē cp̄ clerus dyocesanus.alios ⁊ alios cōprehendit. Clerus em̄ ciuitatēsis sumit q̄ñq̄ stricte pro clero ecclesie cathedrali tantū extra de verb. signi. clerici vbi de hoc ciuitas enim ⁊ dyocesis licet sint ō iurisdictione vnius episcopi sunt tñ diuersa ex̄ de reseri. radulphus vbi de ꝺ

¶De crimine.

DO crimine dicēdū est. De crimine enormi ⁊ manifesto. De crimie mediocri ⁊ occlto. De crimie ecclastico ⁊ seculari. ¶De crimie enormi ⁊ mānifesto.

QRimen enorme ⁊ manifestū sicut homicidium ⁊ symonia etiā post quātuncūq̄ per actam penitentiā impediunt ordinis executionē quia p̄ penitentiā deleri non possunt q̄diu talis criminosus beneficium tenet. extra de accu.inquisitionis.vbi de hoc. ¶Item secundū quosdā omne peccm̄ q̄ irrogat infamiaz ipo iure impedit ordinis executionem.xij.q.viij.§.porro quia licet per penitentiā culpa tollatur infamia tamen minime aboletur.ñ.q.in.§. hic colligitur .in alijs vero criminibus de q̄ bus potest quis penitere remanendo in officio suo nō tenetur petere cessionem secundum quosdam ¶Item criminosus enormi crimine ac manifesto post q̄tuncūq̄ penitentiaz deponitur nec restituitur nunq̄.l.di.miroz huius enim crimina executionez impediunt sicut dictū est extra de symonia.tanta et accusa.inquisitionis vbi de hoc. Si vero crimen enorme est ⁊ occultū monendus est hmōi criminosus vt abstineat non tamen cogendus si vult vti officio suo quia lartia peccata nō habent vindictam sed solum deus habēt vltores.xxxij.q.j.xpiana. vnde per acta penitentia poterit vti officio suo ⁊ ad maiores ordines promoueri extra. de tēpo.or.ex tenore vbi de hoc in glo. Nota q̄ si.ca. quesitum vbi de hoc in glo. mile ⁊ de sy.ex tue.preter reos homicidij extra de tempo.or. quesitū.

¶De crimine mediocr. ⁊ occulto.

QRimen si mediocre fuerit ⁊ occultum peracta vera et non simulata penitentia.vel pro parte eius remanere poterit in officio suo et ad maiores ordines promoueri fortius q̄ i alio casu.le.distin.de hīs.ij.ꝛ.c.vt constitui retur. Si vero mediocre fuerit et manifestum si tunc victus est iniudicio vltimore probationis confessus depositus.lxxxj.disti.si quis clericus. De hīs habes.extra de tempo.ordi. ex tenore in glo.ber.nota ergo. ¶Item si crimē mediocre publicum est pereuidentiaz operis uel sponeneam confessionem factam iniure tunc acta penitētia poterit cum criminoso misericorditer agere quandoq̄ plus quandoq̄ minus secundum q̄ visum fuerit episcopo suo xv.q.vlti.si quis presbyter ⁊.l.disti. presbyter. ¶Item crimen manifestus est quod ex sciētia et certo actore procedit ⁊ q̄ potest pbari.ff.de test.heredi.palā ⁊ xj.q.iij.eozum qui accusatur. ¶Item dicitur quandoq̄ crimen occultum q̄ potest probare.C.De ap.cos.§.si quis autem.Similiter dicitur occultum liez plures sciāt q̄diu ab ecclesia toleratur xv.q.vlti.c.vlti. et extra de cohabi. clerici.⁊ mulier.nostra vbi de hoc in glo. ber.ad intelligentiā.

¶De crimie ecclia stico ⁊ seclari.

QRimina ecclesiastica sunt quoꝝ

UVA. BHSC. IyR_347_2

examinatio siue cognitio ꝛ sententia' p̄tinet ad iudicem ecclesiasticum vt adul terum ꝛ similia cē. de offi. ord. ca. Similiter impedimenta matrimonij. xxxv. q. vj. episcopus in synodo. ñ. ca. sequentibus. ¶ Similiter hereſis cē. de hereti. excōmunicamus. §. si quis cff. Similiter crimen vsurarum sacrilegi symōie, apostasie periurī transgressionis notorum ꝛ cuiuslibet peccati mortalis extra de iudi. nouit. ¶ Item crimina secularia sunt illa quorum cognitio pertinet ad iudicem secularem vt homicidium furtum ꝛ similia. j. respon. ¶ Item criminosus perdit nomen dignitatis cē. de purga. ca. j. vbi de hoc. ¶ Item crimen appositum in modū exceptionis impedit promouēdum. Sed nō deicit iam promotum cē. de accusa. sup hās. ¶ Item vndecumq; crimia clarueriūt non refert. xxiij. quest. iij. ecclesie. Et ideo postq̄ accusantur non sunt dimittenda in discussa extra de collu. crimia. vbi de hoc in glosa. quia vndecumq; ꝛ de cenſessis. ca. ñ. vbi de hoc. crimina tamen semel dimissa iterum in vltionē venire non debent. xxiij. questi. iij. si illis ꝛ de pe. di. iiij. diuina clemencia.

¶ Item criminalis causa. j. biennium terminānda. C. de iudi. properandū in primo nec debet ab alio q̄ a principe de legari. ar. xi. q. iij. salua ꝛ xxiij. q. iij. illō ꝛ. ff. de testi. l. iij. §. ñ. Item dimus.

¶ Item crimē cōfessionis est cui quis alicui minatur verbi grā. Nisi ita feceris ꝛ ita faciam tibi. xxxiij. q. j. imitare in fine ꝛ extra de symōia deductus vbi de hoc. ꝛ. ff. de concus. l. j. ꝛ. ij.

¶ Quis dare possit et quis non.

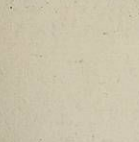

Actum seu donatum ab aliquo qui de iure dare seu donare nō poret p nō dato hēs. seu donato cē de iure pa. q̄ aūt in fi. ꝛ de decimis, ducū in quibus vbi de hoc. ¶ Item permutationem nō contrahit qui dat rē alienam. ff. de rerū pmuta. le. j. in fi. Item potest aliquis alijs alq̄ dare q̄ non habet ar. C. de testamen. manu constitutio ꝛ. C. de iure. emphi. l. vlti. ꝛ extra de supplenda neg. pri. ca. j. vbi de hoc ꝛ de elec. sufragancis. ¶ Item q̄ datur ecclesie pro redemptione peccatorū ad humanos vsus nō debet amplius applicari. extra de rerū pmuta. iniustus ꝛ de fo. compe. conquestus. vbi de hoc Item qđ datum est pro vtilitate communi proprijs vsibus nullus audeat applicare cē. de prebē. ratio. vbi de hoc ꝛ de officio archiepiscopi vt singule.

¶ Vnde non debeat dampnū quis portare.

Damnum quis habere non potest seu debet vnde meruit gratiā reportare extra de renun. sane. et de pacts cum prudem ꝛ de fideiuss. peruenit. ¶ Item damnum est diminutio vel ademptio patrimonij. ff. de dampn. in fec. l. iij. ¶ Item quis occasionez dampni dat dampnum dedisse videtur. ff. ad. l. aquil. qui occidit. §. placet. ꝛ extra de diuor. signi. vbi de hoc. ꝛ de hominē de cetero ꝛ. c. preibyterorū. ¶ Item de delicto persone dampnum ecclesie prouenire nō debet. xvj. q. vj. si episcopum ꝛ extra de restit. spo. olim inst.

¶ De debito petendo.

Debitū frustra petit qui alteri nō impendit q̄ dz cē. de mutu. pe. c. j. §. ꝛ. iij. q. viij. cuius in agendo. ¶ Item decepto pmissionibus alicuius subueniri non debet cē. de renunc. sup hoc. ca decepti ꝛ nō decipientib' iura subueniunt. cē de donatio. inter dilectos. circa finem.

De officio decani.

Decani officium ex consuetudine potius tollitur q̄ de iure teneꝛ ꝛ decanus ad residentiā eccl'ie vbi est

e iij

UVA. BHSC. IyR_347_2

ordinatus als decanatu priuari debet. et extra de cleri.non resi.ex parte.j.vbi hoc. ¶Item decani et alij ecclesiarum prelati debent fieri sacerdotes.et si pro moueri non possunt culpa sua prelaturas dimittant.extra de etа. et qualitа. c.j.vbi de hoc.et.xj.distin.c.j.ij.et.iij.

¶De decima.

DEcima notandū. Quid est decima et que sunt eius species. Quibus personis decime debent solui. ¶Et quibus decime debent solui. De quib' debent solui decime. Utrum possit priuilegium dari de decimis non soluendis. De decimis datis laycis in feudum De decimis nouallium. utrum decime possint prescribi. Que mala oriantur si decime non soluantur. Que bona si soluantur.

¶Quid est decima et que sunt eius species.

DEcima est omnium bonorum iuste acquisitorum talis pars deo debita. extra de decimis tua enim dicunt tamen quidam. q licet dare decimam sit preceptum non tamen precepti est tantum dare et non minus. Sed quid de illis qui non soluunt decimam de vineis.et quibusdam alijs predijs.sed vicesimam. vel aliquo ram minorem decimam. Quid est de illis qui de oliuis et nucibus vel quibusdam alijs terre fructibus ecclesie nichil soluunt pro decima numquid excusantur per consuetudinem cum talis consuetudo cōtraria videat esse legi diuine respōdeo.credo q sola consuetudo non excusat in predictis casibus.si tamen compositio auctoritate episcopi vel et ecclesie cuius interest.decimas huiusmodi solui. facta est cum illis qui debent decimas de minori parte soluenda quam decima qui minus soluit quam decimam. nec possunt auctoritate propria illi qui fecerūt compositionem aut sine contradictione sustinuerit huiusmodi consuetudinem vel successores eorum aliquid pl' solito exigere de rebus de quibus non solebant decime solui de nouo aliqd exigere valet domini predictorū vltra solitum tenentur aliquid soluere nisi ecclesia ad inopiam redigatur vel nisi auctoritate domini pape hoc fiat ex certa scientia reuocantis compositiones predictam vel consuetudinem verumtñ q sola consuetudo non liberat debitores decimarum in predicto casu vel in predictis casibus. Sed compositio vel remissio vl' quietatio facta ab ecclesia expresse vel tacite vel presumpte ex hoc q per tantum tempus pacifice sustinuit q parum aut nichil pro decima. aut minus q' decima solueretur. Sed quo modo potest ecclesia absoluere aliquē tacite vel expresse a legitima prestatione decimarum cuz debeatur de iure diuino. Et quomodo potest papa priuilegium alicui dare de decimis non soluendis Et dicēdū q ecclesia nō pōt ab soluere vel alicui remittere ius soluendi decimas ad quod semper tenentur domini predictorum. sed bene potest absoluere vel remittere ipsam prestationē vel actū prestandi. Similiter dicēdū q papa non dat priuilegium nec dare potest de decimis non soluēdis nisi predicto modo sed dat ius siue licentiā ad ministrandi decimarum fructus in vs' pauperum vel retinendi. Si necessaria ex eis q facere potest non solum de decimis quas de iure cōmuni debent monachi sed etiam de illis quas debent alij alijs ecclesijs parrochialibus dare. xvj.q.j.c.j. vl' dic q papa super hijs que pertinent ad articulos fidei vel ad decalogum potest priuilegium quibusdā concedere non tamen canonem generalem contrarium statuere vt non soluantur. Notauit enim alanus. extra eo.titu.a nobis vbi de hoc in glo. cum

UVA. BHSC. IyR_347_2

eius.ꝙ licet papa posset alicui layco cō cedere ꝙ nō solueretvel ꝙ reciperet ab alio non tamen omnibuslaycis hoccō cedere posset nisi ex causa forte ad tem pus sicut dicitur gallicū hoc fuisse con cessium de hoc habes.extra eo.tit.a nobis in glo. ¶ Cum enim deus qui digna tus est totum dare dignatur recipere decimam non sibi sed clericis ꝓ futu ram.xvj.q.j. decime quia decime deben tur ex debito iuris diuini debent com pelli layci ad solutionem earum.extra de decimis tua nos vbi de hoc.et.c.par rochianos.et.xxvij.distin.preter hoc in fi. ¶ Item decimarum quedam sunt p sonales vt que debentur ex hīs que ac quiruntur ex artificio militia negocia tione ⁊ similibus hee dande sunt illi ec clesie vbi quis recipit ecclesiastica sacra menta ⁊ possunt dari in fine anni vt sic ecclesie vtilitas maior accrescat eē de de cimis ad apostolice vbi de hoc in gl.hic ergo patet et ar. de pignore ex litteris. ¶ Item decime prediales sunt que de bentur ex hīs que proueniunt ex fru ctibus prediorum et hee dande sunt il li ecclesie in cuius territorio predia sūt sita. extra he parrochi.capitu.vlti. vbi de hoc.et de decimis ad apostolice nisi ꝓsuetudo ꝓria eēt q̄ deroget aliqñ uri. eē de decimis cū sint hoies vbi de hoc. ¶ Item ꝓ⁹ aīaliū pulli noua que mime decime appellantur dicuntur etiaz pre diales.extra de decimis ex parte.j.et.c. ex multiplici et debent solui vbi ani maliacontinue pascuntur.argu. ff. de seru.ru.prędi.l.pecoris pascēdi ⁊ extra de decimis commissum.et si per medie tatem anni pascuntur in territorio v nius ecclesie et per medietatem in ter ritorio alterius equum est vt diuidan tur inter ecclesias illas ar. extra de deci mis ad apostolice vbi de hoc in glos. hoc ergo boues enim in eo fundo intel liguntur in quo laborant et nō in quo morantur vt. ff. de fundo instructo leg lege cum quidam.

¶ De quibus personis decime dari debent.

Decimarum de iure communi per ceptio videtur ad episcopum per tinere.x.q.iij.vino.et extra de officio or dinarij conquerente vbi de hoc verum tamen secundus idem ius matrix eccle sia percipe debet eas nisi per indulgen tiam vel prescriptionē alīs ecclesijs de cime concedantur vt quidam dicūt .ex tra de decimis cū ꝓingat vbi de hoc et xvj.q.vij.decimas. ¶ Item vī ad parro chiales tantum ecclesias decimas per ceptio pertinere in predictis consuetu dinem obserua.extra de decimis cuz in tua in fi.⁊.c.ꝓcedenti vbi de hoc. ¶ Itē solueē de sunt decime clericis malis etiaz si eos sciuero symoniacos esse quia de cime ratione obsequij diuini potius ꝑ rationē dīni officij dantur.extra de de cimis tua nos vbi de hoc in glo. hoc iō dicit. ¶ Item decime diuiduntur i ꝑtes quor partes quarum vna est episcopi a lia clericoruz alia fabrice alia vero pau peribus dari debet.xij.q.j. quattuor.⁊ extra de testa.requisisti. Sed quia hoc in paucis ecclesijs obseruatur seruāda est honesta consuetudo in omnibus ꝓ dictis.argu.extra de sepul.certificari. ¶ Item quedam decime dabant in ve teri testamēto a populo filiis leui quia possessiones alīs non habebāt. Quedā dabantur sacerdotibus a leuitis. Que dam comedebantur in templo a po pulo cum sacerdotibus et leuitis. Que dam etiam recondebantur ad pauper ū vsus.extra de decimis.c.j.vbi de hoc

¶ A quibus decime sunt soluende.

Decimas dare debet quilibet ho mo.xvj.q.vij.decimas quas etiaz clericus non tamen de patrimonio ec clesie,sed de ꝓpriis rebus. siue de re bus patris sui siue predia sita sint i ꝓ

UVA. BHSC. IyR_347_2

pria parrochia clericorum siue in aliena nisi per compositionem seu consuetudinem approbatam vel per priuilegium esset summi pontificis absolutus extra de decimis. capitulo secundo vbi de hoc.et.c.a nobis.et de consue.distin.v quadragesima. ¶Item res transit cuz onere decimarum et ideo potest ecclesia petere decimas preteriti tēporis. in iuste detentas a quocūcz detentore seu possessore etiā violento. extra de decimis pastoralis.et.c. in aliquibus et ca. sequen.et.xvi.q.vlt. quicunqz recognouerit potest tamen ecclesia partem remittere sibi vel etiam totum si sit pauper.sed si quis terras possessiones vult ecclesie tradere ad proprietarēvel vsum fructuz an tenet̄ soluere decimas vt sic alie sue possessiones remaneant libere ab exactione decimarum hoc facere nō potest.sicut dicit.b.extra de rerum permu. exhibita in glosa que incipit et sic patet. ¶Item secundum quosdaz nec episcop⁹ nec cathedralis ecclesia potest hodie retinere in pignus decimas parrochialium ecclesiarum licet; etiam in eis habeat ius patronatus nec etiā aliqua alia ecclesia cū parrochialis ecclesia vel cū illa ad cū pertinent huiusmodi decime de priuilegio speciali nec potest episcopus hodie. in hac parte prestare auctoritatem sed ante cū. edita esset illa decretalis.ex.eo.tit. interdicim⁹ permittatur episcopi prestare sup hoc auctoritatem quantum ad decimas perpetuo in feudo laycis concessas vel detentas ab eis a tempore ex quo non exstat memoria.non quantum ad illas q̄ post concilium lateranē. vsurpate sunt eis de nouo in quarti alienatione non sufficit sola. auctoritas episcopi. quid ergo de illis qui ante prohibitionem receperunt decimas huiusmodi in pignus auctoritate episcopi nunquid possunt eas retinere modo facta prohibitione ita q̄ non computentur fructus in sortem. et dicunt quidam sine preiudicio quia sic cum constitutiones nouę non extendātur ad preterita sed ad futura licet alij super hoc contrarium no tauerūt. Sed qualr facta est huiusmodi inhibitio.et qualr non potest episcopus prestare auctoritatem super huiusmodi in pignorationem cum possit auctoritatem prestare in perpetua alienatione q̄ maius est.extra.de hijs que fi. a prela.cum apostolica respōdēt quidā q̄ ideo facta est hec prohibitio vt sic facilius ad parrochiales ecclesias decime reuertantur:alij dicūt q̄ ideo facta est hec prohibitio quia semper malum fuit ad minus species mali propter vsurā vel speciem vsure cum creditor intēderet aliquid non suum recipere vltra sortem als mutuum non daturus contra illud lu.dare mu.sed i perpetua alienatione non est hoc malū vel species mali.t propter hoc episcopus potest super hoc auctoritatem prestare t non super illo. Si autem sine auctoritate episcopi ante prohibitionem predictam aliqua persona ecclesiastica huiusmodi decimas in pignus recipit tenetur fructꝰ omnes quos inde percepit restituere non layco q̄ nullū ius ibi habebat. sed ecclesie parrochiali vel cum ea bonafide componere bonam fidez dicas hoc cum ille qui facit restitutionez exponit se ad plenam restitutionem faciendaz nisi quatenus fuerit ei remissuz liberaliter et spontanea voluntate. Si autez miles vel laycus iniuste tenebat decimas illas in feudum dic q̄ creditor qui sine auctoritate episcopi als recepit in pignus.tenetur fructus computare in sortem et q̄ vltra scienter receperit vt layco predicto restituat probant predicta.arg.ex.c.ti.c.vlt. ¶Item q̄ similes de consensu episcopi dederit proprietatem decime aliene ecclesie.vsufructu si

UVA. BHSC. IyR_347_2

bi retẽto. nunquid ecclesia illa poterit recipere illum vsumfructum in pignus fructibus non computatis in sortem. ꝛ dicendũ. ex quo huiusmodi donatio facta est inter viuos ita ꝙ proprietas ipsa est ecclesie acquisita. cum vsufructus debeat sequi proprietatem regulariter. ſz miles ille qui ꝓpria auctoritate sibi retinuerit vsumfructum potest ecclesia illum recipere in pignus fructibus non computatis in sortem. quia nichil recipit hic ecclesia nisi ꝙ suum est. Si autẽ auctoritate episcopi et ecclesie illius cõcessus est ei vsufructus. cum eo ipso illũ iuste possideat tunc tenetur ecclesiaysi fructus illos computare in sortem si illud recipit in pignus ¶Item decimas tenentẽ soluere iudei de terris quas colunt. extra de decimis de terris. personales vero decimas non soluunt cũ de corpore ecclesie non existãt. ff. de censi. fo. §. si vero quis. ¶Item decimas tenentur soluere leprosi preterꝙ de ortis et aialibus suis. extra de ecclesijs edificandis. c.j. ¶Item qui non soluit decimas ad decimam reducetur et infamẽ a penuriam redactus morietur. xvj.q.j decime. et. c. reuertimini. ¶Item qui non soluit decimas debet ecclesiastica sepultura carere. extra de decimis prohibemus in fine.

¶De quibus debent solui decime.

DEcime soluende sunt de omnib' fructibus terrarum satis et plantatis. pomis; arborum herbis oꝛtorum de apibus nutrimentis aialiuz lana et lacte feno. lignis piscationibus venationibus fictis pensionibus molendinis ꝛ aduentum. furnis. balneis. fullonicis. argentarijs. metallarijs. lapidicinis negocijs ꝛ artificijs. ꝛ de omnibus bonis. extra. de decimis nuncios. ꝛ. c. ex parte j. ꝛ. c. non est in potestate. ꝛ. c. pasto. ꝛ. c. ex transmissa. ¶Item decimas debet dare doctor de collecta scolarium ꝛ ad uocatus de aduocatione et mercenarius de mercede et miles de militia. xvj. q.j. decime sunt tributa. et. q. vij. quod cunꝙ omnes decime et etiam de tempore. vt de conse. dist. v. quadragesima. ¶Item decimas tenetur dominꝰ soluere prediales de parte sua et colonus de parte sua non deductis expẽsis cen su tributo. seu partiarij sortione. extra de decimis cum homines et. c. tua nobis in aliquibus nam dande sunt statum anteꝙ separatio fiat ceteruz si primo separatio facta fuerit tunc dominꝰ de parte sua. ꝛ rusticus de parte sua de cimas soluit. extra de decimis tua nobis. ꝛ. vbi de hoc. et. c. in aliquibus. et. c. cũ nõ sit in ꝓmune in personalibus autez si surgant ex pecunia decimata deducuntur expense si vero de non decimata pecunia tunc non deducũtur. extra de decimis pastoralis. ¶Item cũ de animalibus decima soluitur nec melioza. nec deterioza. ſz mediocria ꝓ decima solui debent. ꝛ. q. iij. hoc ius porrectũ. Indignum est enim deterioza dari deo ꝙ recipere de dignaretur hõ. xlvij. dist. c. vlti. et. xvj. q. vij. omnes decime. ¶Itez decime personales dari debent etiã de iniuste acquisitis cum dominium trãsferatur vt in his que acquiritur ex meretritio vel ystrionaru meretrix. enim ꝑuis turpiter faciat quia meretrix. nõ tamen turpiter accipit cuz sit meretrix ff. de condi. ob turpem causam. l. idem si. §. quoꝛi. ecclesia tamen nõ debet huiusmodi decimas recipere ne videatur crimina approbare. Sof. cum vero dominium transfertur vt in furto rapina symonia. vsura. et similibus de hõs decimas dari nec recipi debet. extra de decimis ex transmissa. et. j. q. j. non est putanda. ꝛ. xvij. q. j. militare. ¶Itẽ licet dominiũ transferatur in aliquibus vt in vsura ꝛ symonia ꝑm quosdam tñ ꝙ turpiter accipiꝫ et repeti ꝑt decia dari

UVA: BHSC. IyR_347_2

nec recipi debet. ¶ Similiter secundū quosdaz decima dari nec recipi dz nec electa fieri de illicite acquisitis extra de decimis ex transmissa. vbi de hoc in gl. ergo videtur.

¶ Utrum possit priuilegiuz dari de decimis non soluendis.

DEcimarū solutio cum sit de iure diuino et. cōpelli possunt layci ad solutionē earū extra de decimis in aliquibus. t. c. cum sint. t. c. ad apostolice vbi de hoc t. c. tua nos vbi ō hoc t. xxij dist. ppter hoc in fine. nō potest papa secundū quosdam alicui dare priuilegium simpliciter de decimis. nō soluendis licet possit cōmittere ministrationem decimarum clerico vel layco per priuilegiū suum extra de decimis a nobis vbi de hoc in glo. cuz enim decime t de hijs que fi. a pre. cum apostolicam in fi. t ne prela. vices suas. c. vlti. t ō hoc requires. s. in prima rubrica de decimis. ¶ Itē decimarū solutionem. non posset imperator alicui remittere per priuilegium suū extra de decimis tua infra vbi de hoc. puta consuetudo essi valet laycis de decimis non soluēdis nisi si sit scienter approbata p papā de cōse. dist. ij. quadragesima in fine t extra de decimis. c. ij. vbi de hoc. t. c. a nobis. ¶ Item decimaruz compositio inter ecclesiasticas personas facta de cōsensu episcopi vel eius superioris firma debet esse t rata. extra de decimis ex multiplici. vbi de hoc. t. c. suggestū. t. c. nup. ¶ Similiter si cōpositio hmōi confirmetur p priuilegiuz pape q̄ de cōpositione faciat mētionē. ar. ex de rescrip. nonnulli t de capell. mo. ex parte. Itē priuilegiū factū religiosis q̄ de possessionibus suis decime nō soluantur perditur vbi ecclesia fuerit enormiter lesa nec extenditur ad possessiones conductas ad firmā extra de decimis dilect' filius vbi de hoc et. c. ij. sequentibus. c.

¶ Item decimas soluebant in primitiua ecclesia monachi sicut alij layci. de predijs t laboribus suis. xv. q. j. alia causa sed postea priuilegiati fuerunt extra de decimis ex parte. ¶ Item cessat priuilegiū de decimis non soluendis tam nigrorum q̄ albor monachoz si enormem ecclesie lesionem inducit extra ō decimis suggestū t de ver. sig. quid personale. ¶ Similiter p compositionez seu transactionem extra de decimis. ex multiplici. ¶ Similiter per solutionez priuilegio renunciatur vt videtur extra de priuil. si de terra t de const. cum accessissent. ¶ Itē cessat modo albozum monachozum tēplariozum t hospitalariozum immunitas. de decimis non soluendis. de predijs alienis conductis t etiaz a suis alijs locatis extra de decimis dilecti. vbi de hoc in gl. forte. t. c. li. ¶ De decimis datis laycis in feudum.

DEcimas olim ab antiquo tēpore laycis datas in feudū. vt ecclesias defenderent ab hereticis. paganis ad huc possident layci t successores eoruz Sed si aliqua etiā noualia surgunt de nouo horum decime huius laycis non accrescunt extra de hijs que fi. a prelatis apostolica in fi. t de decimis tua. j. t. c. cum in tua. ¶ Itē si nesciatur decimam quam tenet aliquis miles vtruz sit dm de ab antiquo datis ante concilium vel de datis de nouo in feudū post concilium dic q̄ si a tempore cui' non extat memoria miles huius t antecessores eius quiete t pacifice tenuerunt eam recognoscentes se eam tenere ab eccl. mediate vel immediate t reddētes inde debitū obsequium ipsi eccl'e vel alij nomine ecclesie ei presumendum est benigna interpretatiōe q̄ sit decimis ab antiquo datis ar. xij. di. illa. ak enim non est presumendum q̄ iuste teneat. ¶ Item dīt quidam q̄ quando milites in aliquibus partibus decimam a

UVA. BHSC. IyR_347_2

rusticis accipiunt ꝛ ecclesia nō petit ab huius rusticis decimas: sed pmittit tolli a militibus liberātur omnino rustici nec peccāt taliter soluendo qui placeat ecclesiaz taliter defraudari a iure suo. ¶Item si ab ecclesia vel a laycis sint decime alicui perpetuo in feudum concesse sufficit ꝑm quosdam solius episcopi cōsensus absq; auctoritate capit. ad hoc q̄ conferātur huius decime in feudate alicui ecclesie vel religioso loco q̄ tamen verum est si tempore ex quo non extat memoria taliter sunt cōcesse ꝛ ante concilium lateranē. ¶Itē si huius feudatarius laycus decesserit. poterit forte episcopus heredem eius vel extraneum si heredem non habeat de illis antiquis decimis in feudare aut si huius feuduz a feudatario sit donatū Ita q̄ per episcopum facile recuperari non possit potest forte episcopus vel in feudum alicui layco cōcedere qui illud recuperet in feudum ab ec. recognoscat argu. extra de feud. ex parte ꝛ idem potest concedi probabiliter de decimis illo quo a tempore cuius nō extat memoria tenentur a laycis nec eas recognoscit se tenere ab eccl. potest similiter dici q̄ episcopus possit de hijs laycos in feudare ar. precedente decretalis ex parte cum per hoc ipsius procuretur vtilitas ecclesie quia possessio direcri dominij restituitur ecclesie ꝑ huiusmodi infeudationem ¶Itē decimas quas habēt layci in feudum ante concilium lateranē. possunt de concensu episcopi alijs laycis in feudare. Secus tū si post cōciliū habuerūt q̄ tunc nec in laycos nec in clericos etiā de consensu episcopi possunt illas transferre extra de decimis prohibemus vbi de hoc in glo. nec etiā et de feudo. c. ñ. ꝛ de hijs que fi. a prel. cum apostolica ¶Item decimas ante cōcilium concessas possunt layci alicui ecclesie dare de cōsensu episcopi specia le extra de hijs que fi. a prela. cum apostolica vbi de hoc nec possunt layci huius decimas dare alicui impignus nisi ecclesie illi ad quam pertinent huiꝰ de cime de iure cōmuni. extra de decimis interdicimus vbi de hoc ꝛ de feud. c. j.

¶Item laycus non potest decimas sicut nec alia mere spiritualia iure hereditario possidere ꝛ ideo ipsas prescribere vel possidere nō potest extra de decimis ad hoc. ꝛ de prescrip. causam que.

¶Item decimarum fructus potest ex causa concedi layco tēpore vite suesed non in feudum q̄ decimarum fructus possunt etiā vendi ad tempus extra de decimis ad hoc. ꝛ c. ꝙuis vbi de hoc in glo. layci ꝛ ne prelati vices suas. c. vlti. Similiter possunt ad tempꝰ locari extra de loca. ꝛ cōdu. c. ñ. vbi de hoc ius ꝙ decimarum cū sit mere spirituale non potest laycis ad tempus etiam in feudari sicut nec in oblationes percipiendi extra de decimis ꝙuis vbi de hoc.

¶Item ius decimarum nec vendi locari nec potest. extra de iur. patro. c. de iure ꝛ de symo. querela. ¶Item si prelatus decimas vel oblationes eccle. laycis concedit in feudum licet depositus decime a tempore cōcilij in feudari nō possunt cum ab hoc in domo domini de beat esse. extiij. q. iij. ipa pietas. ꝛ xvj. q. j. reuertimini in fine vbi de hoc ꝛ c. ad hoc in glo. layca. ¶Itez layca decimas sine peccato retinere non possunt. j. q. j. prouenit ꝛ extra de decimis prohibemus. ¶Item decimas tarde dare peccatum est. ar. xvj. q. j. c. q̄ qui non fecerint. vnde periculum decimaruz ad ipsum spectat qui eas dare debet si est in mora. ff. de lega. ñ. cum res. ꝛ c. vlti. ¶Si vero sacerdos recipere nollet tūc periculum decimarum ad sacerdotem spectat. ff. de sol. q. p. quia posteriꝰ mora ei nocet per quam mora fuerit facta. ff. de cōmo. ꝛ periculo rei ven. illud

UVA. BHSC. IyR_347_2

ff. de vsufructu debitor.

¶ De decimis noualium.

DEcime noualium assurgunt illi monasterio vel ecclesie que alias recipere potest decimas de priuilegio speciali qr cui p priuilegiuz decime simpliciter concedunturvidetur ei etiã noualium decimas fuisse concessas extra de decimis cum contingat.vbi de hoc in glo.hic ad alium.t.c.ex parte tertij.

¶ Item decime noualium que de nouo assurgunt in parrochia alicuius debent illi ecclesie dari in cui? parrochia noualia huius sunt fita t episcop? vide hab eat partẽ suam:t si nõ apparet vel dubitetur in cuius parrochia sunt tñc potest ea sibi episcopus vẽdicare extra de decimis quoniaz vbi de hoc t.xij.q.j.precipimus. Item decime insularũ q surgunt.de nouo debent illi episcopo vt parrochie dari de cuius puincia censẽtur insule ille.ff.de iudi.insule. Itẽ religiosi.t qui religiose seu cõmuniter viunt non tenentur soluere decimas de laboribus suis:t noualibus ppriis sumptibus cultis nec de animalium nutrimentis nec de ortis extra de decimis ex parte vbi de hoc in glo.hoc intelligenisi eccl.inde grauiter lederetur. Item cisterciẽses hospitalarij t templarij nõ tenentur soluere decimas de possessionibus suis quas suis laboribus vel propriis sumptibus colunt.extra de decimis ex parte vbi de hoc.t.c.ad audientiam fecus tñ de possessionibus empt? post concilium lateran. priuilegio non obstãte ex de decimis nup abbates.

¶ Utruz decime possint prescribi.

DEcime a dericisbene possunt prescribi in casu.extra de prescrip.de quarta.t.c. ad aures sed monachi.alij religiosi non possunt prescribere decimas nisi titulu? ostendant qui eis causam debet pscribendi extra de decimis nuper vbi de hoc in glo.t sic cõpositio t.c.oudñ t de prescrip.si vilec. layc tñ decimas prescribere non potest.extra de decimis ad hoc t de prescrip.causaz que t.xxj.q.ij.c.j. ¶ Itẽ decime eorum que sunt in limitibus alteri? episcopatus vel limitibus ipsis adherẽt ab alio episcopo prescribi nõ possunt.extra de decimis cũ sint.vbi de hoc t idẽ dicẽdũ est de parrochijs limitatis extra ꝺ parrochijs sup eo referas te tamẽ ꝺ hmõi ad consuetudinem loci.extra de decimis cũ sit.t.c.ad apostolice. ¶ Itez si quis longo tempore non soluit decias si veniat ad penitentiam t imponatur ei vt qr nimis plene dedit modo enim debet.xvj.q.vij.quicunqꝫ proniso tñ vt ei remanent.vnde viuere possit quia quicquid habent clerici pauperũ sunt xvj.q.j.quoniam ꝺcquid t.xvij.q.viij. conuenio.t.q.vij.qr autẽ imponatur ei etiam penitẽtia vt in totum satisfaciat si ad fortunã deuenerit pinguiorẽ extra de sol.odardus. ¶ Itẽ secunduz theologos solum decime prediales et non personales debẽtur ex diuino mãdato vt pater p textũ leuitici.psonales autẽ ex constitutione ecclesie debẽtur tñ cessatione solutionis personaliũ decimarum excusare potest cõsuetudo prescripta q̃ iuri derogat positiuo.hoc ideo dicitur qr in pauca locis soluũtur decime personales.g.

¶ Que mala oriuntur si decime nõ soluantur.

DEcimarũ subtractio plura mala inducit. primũ est ꝓuaricatio diuini mãdati extra de decimis a nobis. ¶ Scõm est qr olim hoies soluẽtes decimas bonis omnibus habundabãt vt xvj.q.vij.maiores nunc qr decimã non soluunt ad decimam conuertuntur vt xvj.q.j.decime terrarũ qr ds nõ increpat locustas.nec plagas admouet vt. xvj.q.j.reuertimini. ¶ Quartum quia qr nõ accipit christus.hoc tollit fiscus vt

UVA. BHSC. IyR_347_2

in predicto.c.maiores. Decimas vero dantes quadrupliciter remunerātur prima remuneratio est abstīdātia fructuū. Secūda corpum sanitas. Tertia indulgentia peccatorū. Quarta p̄miū eternū vt probantur hec.xvj.q.j. decime. ¶Itē licet spiritualia cū temporalibus non p̄mittentur extra de re. per. ad questiones.t.c.exhibita possunt tñ reddim decime si hoc fiat auctoritate episcopi que vicium remouet in casu extra de rerū per. questum.

¶Quando decretum ligat.

Decretum statutū constitutum t constitutio non ligant ignorātes vbi ignorā. crassa sit t supina.ff.de decimis ab or.fac.l.viti.extra de symo.vbi de hoc.t.c.ex insinuante. ¶Itez decretum ipso iure nullus est.si datur de re. q̄ adhuc in cōtrouersia est.ff.q̄ cuiusq̄ vniuer. ¶Itē corū.§.decuriones.

¶Quis potest degradare.

Degradare potest episcopus sacerdotem nō solus sed cū alijs episcopis sibi adiūctis.xv.q.vij.felix.t.c.si autem. Si autem degradatus cōficiat cōfectus est corpus xp̄i.b. ¶Itez detinere rem alienam iniuste idem est q̄ auferre.xvj.q.j.decime circa medium t extra de resti.spol.sepe vbi de hoc.

¶De delegato.

De delegato videndum est. Quis est delegat⁹. De etate delegati q̄ delegatus maior est ordinario ertā generali legato in casu de potestate delegati q̄ est officium de delegati.

¶An delegatus possit totam causam committere vtruz pluribꝰ possit causa committi. Delegat⁹ debet monere seu vocare coniudicem suum. Quare quis delegatus esse non potest. Quādo non potest delegatus alteri committere vices suas. Quādo expirat iurisdictio delegati t quando nō. Quibus personis debeat causa delegari. Quando delegatus debet excedere modum.

¶Quis est delegatus.

Delegatus est is cui vel a summo pontifice vel ab ordinario vel a delegato principis committitur causa. Nam t subdelegatus est. Dicitur autez subdelgat⁹ respectu delegati. vt is cui principium cause vel medium committitur. licet iudex proprie dici non possit. delegatus tñ est q̄ delegatū est ei principium cause medium vel finis extra de offi. dele. super questionū. §. porro. t. §. intentionis. ¶Itez is cui executio vel ministerium aliquod demandatur delegati exequitur q̄ mandatur extra de offi. dele. c. vlti. §. penul. t vlti. de ap. nouit. sed q̄uis iurisdictionē executio habeat delegatam nō tñ habet ofa que a iurisdictione pcedunt. C. de iurisdō. ofa iudi. l. iij. in fi. que sibi non competit et est ratio q̄ talibus non cōmittantur que in cognitione. Sed que in ministerio solo consistunt t ideo industria persone videtur electa. vnde alij cōmittere huius ministerium nō potest extra de of. dele. c. vlt. t. C. de cadu. tolli. l. j. §. ne autem. ¶Item sicut ei a iure tollit vt alijs committere neq̄ant. sic t aliud ei datur. s. vt ab ipo appellari nō possit nisi modo excedat in exeq̄ndo extra de offi. dele. super questionum. §. nos autē. t de ap. nouit. t. ff. de appell. l. ab exercitore. ¶Item delegatus erit ille q̄ elegerit actor⁹ cui primo litteras repraesentat quando in suis litteris plures in solidum impetrauit q̄ de illo quez elegerit sensisse magis videtur extra de rescript. c. sancte crucis. de appel. vt debitus. Sed si cēt equaliter date sit cēt eis lre p̄sentate tunc quis horuz iudex

UVA. BHSC. IyR_347_2

esse debeat sorte dirimatur.ff. de iudi. l.cum ambo.t.xxvj.q.ij.sors non est.

¶ De etate legati.

Legatus debet habere xx.annos ad minus nisi a principe ex certa sciẽtia aliter minori cõmitatur causa vel nisi i minorem .xx. an. ex certa scientia cõsentiant partes extra de of. deleg.cũ viceſimus t de elec.cum cunc.

¶ Item non creditur ei si se legatũ dicat nisi legationem litteris suis iurisdictionis expresse ostendat nec tenet ẽs ex quo sniam eius nisi ei delegationis littere ostendantur extra de of. deleg. cum iniure vbi de hoc in gl. hoc valde. et de testi. cum a nobis.

¶ Item auditores curie quib' viua voce vel per nũcium cause a summo pontifice cõmittuntur si probant scripto vel non scripto sibi cãm esse cõmissam sufficit eis i auten. vt litig. iurent. §. quia vero. coll. ix. t in aut. de trig. §. edicta. coll. viij.

¶ Qui de legatus maior est ordinario t etiã ghali legato t in casu.

Legatus maior est ordinario ꝙtũ ad cãm sibi cõmissam et potest eũ cogere vt exequatur sniam suam etiã si ordinarius sciat illam esse iniustam dũmodo fidem ei faciat de iurisdictiõe sua extra de offic. deleg. cuz in iure vbi de hoc. t. c. sane. t. c. signifi.

¶ Item licz delegatus posset tanꝙ maior ordinarium cogere vt dicitur in capitulis supradictis. debet tñ deferre maioribus et honorabilibus personis et ideo qñ contra eũm procedit. primo debet ei prohibere ingressum ecclie t postea ei terram supponere interdicticto. extra de offi. deleg. sane. ij. t. xciij. dist. c. vlti. et si contumacia cresdit potest cum excõmunicare extra de verb. signi. ex parte. j. ¶ Item cum delegatus vicem gerat delegantis extra de offi. delega. sane. ij. t. xciij. dist. c. vlti. t. xviij. dist. c. j. debent eũ honorare pres sicut ipm delegantem vt. xciij. dist. c. vlti. qñ iniuria delegati ad euz pertinet cuius legatiõe fungi videtur. ij. q. vj. accusatio. j. in fine. t. iij. q. iij. qui. l. nulli in fine.

¶ Item delegatus quãtum ad causam sibi cõmissam maior est generali legato et ab ipso quãtum ad illam causaz impediri non potest. ar. xciij. di. precipim' et extra de of. ordi. pasto. §. preterea.

¶ De potestate delegati.

Delegatus potest omnia que necessario pertinent ad expeditionẽ cause sibi cõmisse cui⁹ causa sibi simpliciter committatur. extra de of. dele. preterea vbi de hoc. t. c. prudentiam in fi. t. c. scõo requris. t. c. suspitionis.

¶ Itẽ habet potestatez in partes inter quas delegatur t super eo ꝙ sibi cõmittitur extra de of. deleg. p. t. g. t. c. cũ olim abbas.

¶ Item delegatus a principe vel ordinario potest cognoscere de causa restitutionis ininteg. siue principaliter siue incidenter ei mandetur. C. vbi et apud quos ininteg. restitutio pos. l. vlti.

¶ Item potest expensas petere cuz proficiscitur extra domicilium suum sicut testis nisi paries sint litigantes. iij. q. iij. §. venturis misera ei prohibẽtur. et non sumpt'. j. q. j. iudices.

¶ Itẽ modica exẽnia recipere potest. ff. ỗ of. presi. plebiscita exennia. n. non sunt lucra. ff. de offi. pro consul. solent. §. vlti. vbi de hoc habet extra de vita t honesta. cleri. cuz ab omni in glo. dele. enim.

¶ Item potest gratificare cui vult nisi dubitatur de duobus quis horum potior sit in iure vel cum non potest subuenire vtrigz. ff. locati. l. sane in fi. et extra de of. deleg. de causis.

¶ Item põt suam sententiam executioni mandare a die sñie qua lata est vsqz ad annuz et etiam vsqz ad annũ potest compescere contradictores t qui non patiuntur

UVA. BHSC. IyR_347_2

missum in possessione quicte possidere excommunicando illos ita vt si excommunicaueric nolentem parere sententie potest eundem parentes absoluere vsq; ad annum sicut obseruatur in illo qui ante litis contestationē contumax inuenitur. extra de offi. deleg. querenti vbi de hoc in glos. Sed quare. t. c. significasti. et oc verb. signi. queris. Sz post annum excommunicare vel absoluere non potest. xj. q. iij. rursus. et. c. quicunq;. Quidam tamen dicūt q; etiam post annum et quandocunq; absoluere potest illum quem excommunicauit ante litis contest. quia per citationem perpetuatur iurisdictio eius. extra de offi. delega. querenti vbi de hoc in gl. videtur q; si. et. c. gratum. et. c. licet. ¶ Itē postq; sententiam suam super omnibus tulit vel dedit executori cum effectu dicat esse functus officio suo. extra de offi. deleg. in litteris vbi de hoc. et. c. venerabilis in fine.

¶ Quid est officium delegati.

Delegati officium est fines mandati diligenter attendere et seruare. extra de offi. deleg. super questionum. t ff. de procur. l. si procurator. Similiter formam mandati in rescripto contentam seruare debet. extra de rescrip. cuz dilecta. et. ff. man. l. si quis. Similit prius expedire dz q; pri' expedire mādat. C. de ap. l. j. et extra de causa poss. cū dilectus. ¶ Item exceptiones legitimas admittere debet etiam si hoc ex forma rescripti non habeatur. extra de officio delega. ex parte et de iudicijs exhibita. ¶ Item licet officium seu iurisdictio delegati non extendatur ad alias res. vel personas quā in rescripto contineant sicut in compromissis dicitur illud aduenit in compromissum de quo actum est vt veniret. ff. de ar'bi. l. si cum dies. §. plenum causa tamen officium et iurisdictio delegati extenditur ad alias personas extra de offi. dele. c. j. vbi de hoc in glo. vīd. de sen. excōmu. graue.

¶ An delegatus possit cōmittere rotam causam.

Delegatus cōmittendo alicui simpliciter vices suas totum committi esse videtur t dicitur functus esse officio suo nec videtur sibi de iurisdictione aliquid reseruare extra de iure patro. ex litteris t de offi. del'. venerabilis minime t de donationibus pasto. t. ff. de tutel'. l. iij. licet delegauerit simpliciter totam causam si subdelegatus nollet recipere procedere potest in causa ipse q; ꝑba intelligēda sunt cuz effectu extra de cleri. non resi. relatum. t. ff. qō quisq; iur. l. j. §. hec autē verba quidaz autē dicunt q; vbi delegatus totā committit desinit esse iudex vt reuocare cōmissionem nō possit etiā si subdelegatus recipere nollet. ar. extra de of. dele. super questionū. §. porro. Sofft. tñ subdelegatus huiusmodi causaz recipere nocare non potest extra de offi. dele. venerabilis. ¶ Item licet subdelegauerit totaz causaz nichil sibi reseruans mortuo subdelegato tñ re integra iurisdictionez re assumit ar. extra de offi. del'. gratum. t. c. licet. t. c. venerabilis potest tñ delegatus a principe cogere subdelegatum recipere vices suas extra de off. dele. pasto. in pncipio vbi de hoc in gl. sic patet. ¶ Item licet totaq; causaz alteri cōmittat t si alius habeat exercitum cause illius retinere tñ sibi iurisdictionem potest. ff. de offic. eius. c. iij. man. est iurisd. l. ij. §. vlti. t. ff. de iurisd. omnū iudicū. l. t amore t. l. q;. ¶ Itez cum totam causam cōmittit potest appellari ad primum delegantē idem est si committat principium vel finez sed si medium tantum cause cōmittat nō appellatur a tali nisi modum excedat vel merito sit suspectus t idem semper

UVA. BHSC. IyR_347_2

debet dari de partium voluntate extra de offi.dele.super questionum. §.porro vbi de hoc in glo.non tamen. Item potest committere principium medium et finem cause cōiunctim vel separatim vt liberius exerceatur auctoritas iudicialis alis non obstante quod lis coram iudice debeat contestari et per iudicē diffiniri tamen iudex antecessor ferat sententiam totum debet processum rimari. extra.de offi.dele.super questionum.§. intentionis.x.xxx.q.v.iudicantē. Item si committat totam causam retenta sibi executione sententie tantum tūc ad eum appellari non posset ꝓm quosdam C.de execu.re iudica.si vt proponis.

Utrum pluribus possit cā ꝓmitti.

Delegatis tribus libentius dominus papa causam cōmittit ꝙ duobus et duobus magis ꝙ vni quia integrum est iudicium ꝙ sententia pluri mori confirmatur.extra de offi.deleg. prudentiam. Item cum plures dantur sine illa clausula ꝙ si non omnes ꝛc.vno ipsorum absente et causam non committente reliqui nichil facere possunt.extra de offi.deleg.causam matrimonij vbi de hoc et.ca.causam.et .cap. prudentiam. Item quibus committitur causa tamen illa clausula ꝙ si ambo non poteritis ꝛc. quilibet potest suo coniudici vel alteri committere vices suas .extra de officio delegati .quis vbi de hoc.ꝛ.c.pastoralis. Item nisi clausula illa inseritur ꝙ si ambo et cetera pōt morte suo cōiudice ꝓcedere delegat⁹ Silr vbi sub nominib⁹ locoꝝ nō personarū cā cōmittit delegatis.vno mortuo altr ꝓcedere dz cū substituto postꝙ an fuerit ꝓfirmatus.extra de of. del. q̄ abbas vbi de hoc.ꝛ.ff.de iud.l.mortuo coniudice. Item pōt in cā procedere q̄a a suo coniudice appellatur et iusta causa vbi illa clausula inseritur ꝙ si non omnes ꝛc. Dz si post appellationē huiusmodi aliquid egerit cuz coniudice suo nichil valet extra de offi.dele.cū super vbi de hoc. Item potest procedere si coniudex suus est excōmunicat⁹ sine ipso si est ibi clausula supradicta extra de re iudicata ad ꝓbandum. Similiter si coniudex eius est insanus vel seruus vel mortuus vel perpetuo impedimento detentus extra de rescripē.scisciat⁹ vbi de hoc q̄ si non potest interesse de iure vel de facto nullam habet ibi iurisdictionem ꝛ ideo in ꝓmōi nō potest aliqui cōmittere vices suas.sed coniudex eius sine ipso procedere potest per iura predicta vbi predicta clausula est inserta Sed quidam contradicunt extra de offi.dele.coram vbi de hoc in glo.pone. Item non potest procederet in causa sibi ꝛ episcopo commissa cuz illa clausula qō si non oēs ꝛ.c.tu frater episcope cum eoz altero.ꝛc. Si moritur episcopus antecessor causam cōmittat vel alter substituatur loco ipsius extra de offi.dele.vno delegatorum.ꝛ.c.vltimo vbi de hoc in glo.sic ergo. Item delegatus vel arbiter mortuo cōiudice vel conarbitro suo procedere in causa non potest nisi hoc in delegatione vel compromissione fuisset expressum extra de offi.deleg.vno delegatorum vbi de hoc in glo.ꝛ hic nota.q̄ cum alter sine altero procedere non posset finit̄ iurisdictio per alterius mortem nisi illa clausula inseratur ꝙ si non ambo si non omnes.ꝛ.c.extra de resci.scisciat⁹.

Delegatus debet monere seu vocare coniudicem suum.

Delegati postꝙ monerit vel rogāt coniudicem suum ꝛ ille tertio rogatus vel cōmonitus non vult ire tūc procedere possunt q̄ iurisdictio remanet apō eos propter clausulam illaz ꝙ si non omnes ꝛ.c.extra de offi.dele.prudentiam.§.adicimus vbi de hoc.ꝛ.c.cū super teneatur tm cōiudices recipere sub

UVA. BHSC. IyR_347_2

delegatum cōiudicis sui cui vices suas commisit extra de of. dele. pastoris t.c. si p debilitate. ¶Itē delegat' absens debet se suo cōiudici excusare quādo interesse non potest per nuncium litre ratorie destinatum qui sit certe fidei t probate qui si nolit interesse cum possit grauiter est culpandus q; non vult mandatū apostolicum adimplere nisi esset infirmus vel ira remotus q; interesse non posset t hec debent probari per testes quia tūc alij procedere possunt i causa tertio sic absente t hoc vbi clausula inserit q; si nō oēs t.c. ex de of. dele. prudentiā. vbi de hoc in glo. b. videtur q; nō t de cleri. pegri. me. tunc essi delegat' absens dr posse interesse. cum potest absq; periculo rei familiaris.i. substātie sue. quia nō tenetur ds negligere facta sua. ff. de iudi. si lōgius respon. j. t. ar. extra de of. dele. prudentiam. §. adicimus vbi de hoc in glo. et hoc. ¶Itē delegatus debet superiori denunciare negligentiam iudicis sui quia cause cum potuerit noluerit iter esse. ar. extra de preben. grane in fine.

¶Itē expectet delegatus si cause propter temporalem imporentiam interesse nō potest. Sed si habet perpetuus impedimētum remoueatur. ff. de vaca. mu. l. vlt. et extra de rescrip. scisitatus.

¶Quare quis delegatus esse nō pōt.

Delegatus quandoq; quis esse nō potest propter impedimentum nature vt surdus mutus et perpetuo furiosus t impubes. quia hmōi persone discretione carent. ij. quest. vj. tria.

¶Itē propter impedimentū legis vt infamus qui a senatu est remotus. Similiter propter conditionem' vt scrū. extra de rescrip. suscitatus vbi de hoc Similiter propter seruum vt feruine nō quia hmōi persone discretionem non habeant. Sed quia cuilibus officijs non fungūtur. ib. q. vj. §. tria.

¶Quando t qualiter recusari potest.

Delegatus recusari pōt si est affinis aduersarij. iij. q. ix. absens. Similiter oriundus de terra aduersarij seu suffraganei partis aduerse extra vt lite non contra. accedens in prin. Similiter si est cōsanguineus vel dūs aduersarij extra vt lite non contest. accedēs vbi de hoc t.c. ij. t de appellationibus postremo quia propter dominuz tota familia recusari potest. C. si quacunq; prior. po. l. j. Similiter si est socius partis aduerse. ff. de of. presi. l. senatus extra de offi. delega. cum r. vbi de hīs in glo. hēs licet p istis causis repellat iudex a iudicādo nō tamē repellit testis propter hoc in testificādo t cā est quia citius haberi pōt iudex q; testis. ¶Itē delegatus recusari potest propter maximā familiaritatē vel amicitiā alterī partis. ff. de ver. sig. l. late. §. amicos Similiter ppr inimicitias graues extra de symo. p tuas vbi de hoc. t.c. lz hely. Similiter si habet cōsimilem causam cum aduersario suo. extra de iudi. causam t. iij. quest. v. quia suspecti. als. recusari nō potest nisi propter rationabilem t legitimam causam. extra de offi. deleg. suspitionis vbi de hoc t.c. cuz. r. vbi de hīs in glosa. hic habes t de ap. cum speciali. ¶Item recusari non potest delegatus post litem contest. et scientibus pūtibus t nō pradicentibus excedat fines mandati quia tūc preiudicat eis als non. C. cōmunia vtriusq; iudi. li. t si excipitur contra ipsum propter hoc nō valz q; postea facat extra d of. dele. cū oliz. l. vbi d hoc in glo. ex hoc videt de rescrip. cū dilecta t ar. extra de ver. sig. ex pte. i. vbi de hoc. ¶Itē post litem contest. nō potest alius iudex sibi adiungi in auten. de exhi. reis. §. illud coll. v. t extra de offi. sup q̄stionuz. t de gratū. t. c. in simulate. ¶Itē nisi ostēdat pribus ills relationis quas mit-

UVA. BHSC. IyR_347_2

tit superiori potest appellari ab eo. C. de relationibus. l. j. ff. ꝛ. iij. q. vj. biduuꝫ ius quia quotiēs superiori se relaturꝰ aliquid pollicetur tenetur litigatoribꝫ acta tradere statim. extra de appellatioib' intimasti. ¶ Itē is qui iudicem petit ipsum in iudicio recusare non potest extra de offi. de le. super questionū §. verum ꝛ. iij. questio. iij. in autentica. §. offeratur. statim extra iudicium potest is qui impetrauit implorare mutari iudicem quem optinuit eo ꝙ aduersario suspitio noua. potest oriri forsan propter affinitatem seu familiaritatem qui de nouo est cōtracta extra de offic. del. iuxta quam aduersarius autē posset ex noua causa interueniente impetrantem et iudicem etiaꝫ in iudicio recusare. ff. de procurato. le. post litem contesta. ff. de arbi. leg. licet. Sed si aduersarius cui oriri potest suspitio consentiat iudicem talem procedere tunc impetrator implorare non poterit illum imitari. extra de. appella. interposita. §. ille.

¶ Quando delegatus non potest committere vices suas.

DElegatus cui cōmittitur predicare crucem dispensare cum irregularibus penitentias imponere et excōmunicatos absoluere cōmittere alīs ista non potest quia in hmōi nō sibi iudicio committitur ꝛ. sed ministeriuꝫ certus possunt tamen cohibere impedientes. ministerium suum per censuram ecclesiasticam et licet proprie non dicantur iudices: sunt tamen meri executores nec potest alteri cōmittere vices suas sine causa inquisitionis vel cum debent ordinare ecclesiam de. prelato vel alīs inferioribus ministris etiam de voluntate illorum ad quos negociū spectat nec est mandatur alicui vt negocium personaliter exequatur potest alteri committere vices suas nisi de cō sensu illius cuius est negocium quia in hīs et similibus fides ꝛ industria personaꝝ eligitur salua tamē auctoritate legatorum sedis apostolice extra de offi. del. ca. vlti. in glo. iste. ij. vbi de hīs ꝛ. glo. di. quiescamus et. vbi. quest. ij. c. ij. cap. vlti. ꝛ. ff. de solutio. leg. inter artifices. ¶ Itē cū alicui cōmittitur causa infra certum tempus terminanda vltra id tempus causam extēdere nō potest nisi de partium voluntate et illud tempus currit postq̄ iudici littere presentantur extra de appellationibus super eo. ¶ Item delegatus intentionē delegantis considerare debet. extra de offi. del. super eo ꝛ de restitutione spoliato. c. audita ꝛ de preben. cum causaꝫ ꝛ. cap. vlt. ¶ Item nō debet iurisdictionem suam coartare vt ferat sententiā in vltimo die termini sui extra de. offi. dele. consuluit. ꝛ de appellatio. irrepre hensibilis ꝛ. C. de diuiden. tu. leg. ij.

¶ Item si talis est cā que sine sua presentia explicari non potest ipsam non valet alīs delegare. extra de offi. dele. si pro debilitate ꝛ. vlti. ꝛ. C. de iudi. le. v. ¶ Item delegatus ab alio ꝙ a principe causam alīs subdelegare non potest. extra de appellationib' pellis cuꝫ causam ꝛ. ff. de offi. pro consul. leg. legatus nisi esset legatus ad vniuersitates causarum quia tunc posset etiam esset ab alio ꝙ a principe delegat'. ff. de iudicis cum pretor. §. j. est etiā. ff. quis a q̄ appelletur. l. j. §. j.

¶ Quando expirat iurisdictio dele. et quando non.

DElegati iurisdictio expirat sentētia lata et executōi mandata. et de offi. dele. in litteris. ¶ Itē mortuo iudice cui proprio nolle scribit sec' si sub nolle officij siue loci et de offi. dele. qm̄ abbas vbi de hoc. ¶ Item per mortes illius contra quem littere impetrātur reintegra. extra de rescrip. significasti.

UVA. BHSC. IyR_347_2

¶Item per mortem eius qui mandatum recepit. instit. mandat. §. recte. ff. de offi. del. inter causas in prin. fallit ꝺ in casu. extra de of. del. quoniā abbas. ¶Itē propter mortē eius ꝑ quo mādatū dirigit. ff. que sentētie seu appellationes rescin. le. penul. ff. qui satisdare cogan. le. qui decesserit. et hoc etiā fallit in casu ff. de fideiu nō mis. liber. l. cū quasi i prin. ¶Item reuocato mādato. ff. de iudi. l. iudicium. et extra de electiō e i causis. ¶Itē ꝑ secundas lras faciētes expressam mentionē et de primis extra de rescrip. ceterū. ¶Item si iudex remittit cām superiori. extra de of. lega. licet.

¶Itē elapso termino omissiōis extra de offi. del. de causis. ¶Itē si re integra ante citationē saltē sciatur de mortede legantis. qz si anteꝙ sciret de morte citauit partes etiā post mortē tunc non expirat. ff. si certū petatur. le. eius qui in prin. et extra de offi. del. gratum vbi de hoc. in glo. benedicit. et. c. licet. et. c. relatus. ¶Itē ꝑ legitimā recusationē iurisdictio legati expirat. extra de appel. c. cum spāli. ¶Itē ꝑ ultimā appellationē extra de appella. vt debitus. ¶Itez si appellatiōi deferet. C. vt lite penul. vlti. ¶Itē quādoq; plures cause cōmittūtur ꝑ vnū rescriptuz et citacio fit tm̄ in vna tunc post mortez mandatoris iurisdictio expirat i alijs. excepta illa cā in qua citat' fuit aliqs anteꝙ sciretur de morte ar. extra de of. dele. gratū. et. ij. q. iij. si. vocandū esse. ver. abolicio. et. q. vj. diffinit. et. §. quandoq;. ¶Item si delegans nō mouit reintegra. Sz de ponit tm̄ nō debet ꝓcedere delegatus Sed si tm̄ excōmunicat tūc delegat' ꝓcedet. ff. de donationibus inter vi. et vxo. le. cum hic status. §. si donato. de bis habes. extraō offi. del. in lris in glo. b. sic. ff. ¶Item ꝓpter negligentiā suam perdit delegatus iurisdictionē et ad iudicem ordinarū trāsfert extra de offi. ordi. significatum et de off. dele. prudentiā. §. extra in fi. ¶Itez licet iurisdictio delegati expirat facta delegatiōe et reuocatione sui vt extra de electiō e i causis tm̄ tenet ꝓcessus vt factū eius donec sciuerit reuocatā esse iurisdictionē suā ar. extra de appel. si duob' vbi de hoc.

¶Quibus ꝓsonis cā debeat delegari.

¶Delegatus vel etiam legatus delegare vel subdelegare causaz debet dignis et honorabilibus ꝓsonis nec potest citare partes absq; ipsaz consensit ad loca vbi haberi nō potest copia iuris pitozum et si cōtrariuz fecerit non peatur iptunc. extra de rescrip. presen. vbi de hoc innocen. iij. ¶Itez delegare potest papa simplici sacerdoti. etiā cuilibet clerico qō cōferat alij qōlibet sacramentum q; ipse recepit. ar. extra de iurepatro. q; aūt consulis et. j. q. vij. daybertū. ¶Item illa que sunt meri imperij depositio et similia possunt secundum canones delegari. extra. ij. aūt illud et. ij. q. vlt. si quid inquid secus tamē est scōm leges nisi qñ delegatus interesse nō posset. ff. de offi. eius cui mā. est iurisdictio. l. j. §. j. ¶Itez delegatus ꝓpter honestatem ad superandā malitiam contumacis debet eū iterū citare anteꝙ ferat sententiā contra ipsuz licet nō teneatur de iure ex. de of. del. cō suluit vbi de hoc in glo. quidē. et de dolo et contu. ꝓo vt. Itē lz posset persone contumaci in ferendo sententiā termino ꝓstituto nō tm̄ potest ꝓcere in sumptibus et expensis in ꝓiudicium alteri' partis alioquin restituer ipse de suo extra de of. del. cōsuluit vbi de hoc i glo. ecce quanta et. C. de iudicijs. sancim' Itē interpretari potest sententiam suā ff. de re. iudica. paulus. Item quando mittit aduersariū in possessionē causa rei seruande ob contumaciam partis aduerse. et infra annum moritur tunc ꝓtumax qui possessionez perdit nō po

UVA. BHSC. IyR_347_2

test recuperare ipsum nisi per delegantem vel successorem premortui delegati. extra de offi. ordi. pastoralis. §. preterea. ¶Item debet tueri quez in possessione mittit usq; ad annū. extra de symo. querelam in fine. Quidam tñ dicunt q̄ hoc non potest facere delegat? nisi de hoc in suis litteris sit expressum quia sententia lata functus est officio suo. extra de offi. del. in litteris vbi de hoc in glo. ric. ff. de re iudica. ¶Item p̄cedere potest in causa licet delegationis littere sint amisse. dummodo impetrator non solum amissionem sed etiaz tenorem probet per bonos testes z etiaz q̄ littere fuerint sine vitio aliquo falsitatis. ar. extra de priuilegiis. cum olim. vbi de hoc. ¶Item quando clausula illa. inseritur et. quidem alij ꝛc. debet delegatus in primam citationem quā facit inserere omnium nomina quatuor ad quos extenditur clausula illa z quos conuenire intendit extra de rescrip. cum in multis vbi de hoc innocē. iiij. ¶Item debet sedendo z non stando supplere. aduocati defectum. C. de postulando. quisquis z extra de postulatione bone. ¶Item ex officio suo excommunicatum publice repellere potest z debet ab agendo etiam si non exciat super hoc aduersarius ei? extra de exceptionibus exceptionem.

¶Quando delegatus dicatur excedere modum.

DElegat? dicitur multipliciter excedere modum primo quando non seruat formam mandati. extra de rescrip. cum dilecta et de confirma. vtili vel inutili. exanimata. ¶Item si vēdicat partem iudicis. C. de execu. rei iudica. si vt proponis. ¶Item si nō recipit exceptionem excommunicationis. j. quest. i. iij. excommunicato z extra ō exceptionibus cum inter. ¶Item si facta est innouatio post rem iudicatam. ff. de reiudica. le. iij. §. si ex conuentione. ¶Item si velit preuenire tempus quadrimestre. ff. eo. titu. l. iij. §. si quis condemnatus. ¶Item si male interpretatur sententiam. ff. de appellationibus ab executore. ¶Item si obiciatur questio falsi. C. ō fide instru. l. iudicati. et extra de falsis super eo. ¶Itez si obiciat exceptio per q̄ retro sit iudicium nullum. extra de procurato. in nostra. ¶Item tenetur prouidere de loco securo si reus ad euz secure ire nō potest. extra de appellationibus ex parte z de officio. delega. cum r. z. xxiij. c. ij. fine. ¶Item si delegatus formā mādati non seruet irritum est ipso iure q̄ facit. extra de rescriptis cum dilecta vbi de hoc z de restitu. spo. pisanis i fi. vbi de hoc. ¶Item non potest iuridictionem suam alteri demandare ante q̄ ille nanciscatur illam. ff. de offi. proconsul. obseruare. §. vlti. ¶Item non possunt recusare delegatum a procuratore meo impetratum extra ō offi. del. super questionum. §. nota vbi procurator transgrediens meum mandatum alios iudices petit. ar. extra de offi. del. ca. cum olim et de causa pos. z procuratis. cum olim vbi de hoc. ¶Itez delegatus a papa potest committere vices suas cui vult. et potest quemvult compellere ad recipiendum commissionem inullo personarum z causarum z cap. habito delectu. C. qui pro sua iurisdictione. leg. j. in fine et extra de offi. delegati. pastoralis dummodo quod committitur ad iurisdictionem pertineat committentis. C. qui p sua iurisdictione. l. j. in prin. ordinarius autē non potest cogere homines qui sue iurisdictionis non est recipere suam cōmissionem. ff. de iurisdictione. om. iudi. l. vlti. compromissum autez non co-

UVA. BHSC. IyR_347_2

gitur recipere quis inuitus.ff.de arbi. l.iij.

De denunciatione.

Videndum est quis teneatur ad denunciandum que persone ad denunciandum nō te admittantur et de pena denunciantis.

Quis teneatur ad denunciandum.

Denunciare tenent omnes prelati subditos suos peccatus committentes et committendum. ff. quest.j.si peccauerit et. questio.vij.qua propter quia quilibet tenetur corrigere subditos suos.xxiij. questio.iiij. duo ista nomina alij autem quam prelati tenetur ex consilio denunciare peccatum commissum sed quantum ad committendum denunciandum omnes tenentur ex precepto secundum quosdā xxij.questio.v.hec videtur. Item denunciare tenetur crimen alterius quilibet cuius interest et si non ad denunciandum se obligasset periuramentuz extra de accusationibus illa.vbi ō hoc extra de iure iurā. quemadmodum. Item non recipitur ad denunciandum nisi ille cuius interest. vt monachus contra abbatem extra de accusationibus vbi de hoc in glo.puta qō. Item patroni seu parrochiani contra sacerdotem.xxj.questio.vlti.filius. et.lxiij.distin.vota ciuium.et.vij.quest. j.factus est et argu.extra de testibus.et parce.j. vbi de hoc in glo.ex eo quod. Item denuncians debet primo caritatiue monere illum quem denunciare intendit coram testibus aliquam a denunciatione debet repelli. extra de accusationibus cuz dilectus.ff.vbi de hoc in glo.qui enim et.ca.ff.et ca. qualiter et quando.§. ad corrigendum. Item ōnsiciare potest i casu matrimoniū crimen nondum commissum.xxix. distin. dyaconi et.ff.de damno infecto.l.ff. Sed ad hanc denunciationem non admittitur nisi grauis et honesta persona.extra de sponsal. cum in tua. vbi de hoc in glo.ammo. Item quilibet tenetur ad hanc denunciationem. sed criminibus nondum commissis.ar. extra de despon.impu. ad dissoluendum vbi de hoc in glo.et ita. de cognatione spirituali tua nos. Similiter in hoc casu recipitur qui denunciat famam. extra de desponsa.iu. pupil. cuz in tua etiam ō auditu. et fine aliqua monitione premissa quod non fit in alijs denunciationibus.xxij.questio.v. hoc videtur et.ij.quest.j.si peccauerit.et extra de iudicijs.nouit.et de desponsat. impu. ad dissoluendum.vbi de hoc in glo.ber.et ita. Item ius commune est quod quilibet tenetur.et potest denunciare extra de clandestina desponsatione cū inhibitio. Dum dicitur potest intelligi vt supra secundum qualitatem denunciandoz̄um et denunciantium qz in omnibus et per omnia quilibet ad denunciandum nō admittitur quia si per omnia admitteretur non qualificarentur persone denunciare valētes et que ab ipsis denunciari possunt et sic illud non semper simpliciter procedit vt dictum est.

Que persone ad denūciationem nō admittitur.

Denunciare prohibetur et non admittitur criminosus vel alias vilis persona. et conspiratoz̄.extra ō accusati,cū dilecti.ff.vbi de hoc

UVA. BHSC. IyR_347_2

conſpiratoꝝ.extra de accuſ.cum dilecti. ij.vbi de hoc ꝛ de ſymonia per tuas vbi de hoc.quia denunciare non poteſt ſecundum quoſdam niſi ſit honeſta perſona .extra de teſti.cog.ꝓtera.ꝛ de accuſa.cum oporteat vbi de hoc.quidam tamen contradicunt in caſu.ij.q.vij.qꝫ ꝓpter ꝛ extra de cogna.ſpi.tua et ideo dicendus eſt qꝫ duplex eſt denunciatio vna que fit de peccato commiſſo.ꝛ hec eſt euãgelica que pertinet ad prelatos vt.ij.q.j.ſi peccauerit alia eſt denunciatio canonica que fit de peccato cõmittendo que pertinet ad omnes ad hanc quilibet admittitur extra de cogna.ſpiritua.tua vbi de hoc in glo.nota qꝫ ad hanc ſufficit noticia qualiſcunqꝫ vt.xxij q.v.hoc videtur quia in hoc turpitudo ꝓpria non obſiſtit nec iuramentum precedẽs.extra de ſpon.ꝓtera.ꝛ de iure iuran.ꝙpadmodum. ¶ Item nõ repellitur a denunciatione proſequenda inimicus niſi eſſent inimicitie graues.ꝛ capitales ſm quoſdam extra de accu.cuꝫ oporteat vbi de hoc in glo.patet hoc.ꝛ de ſymonia per tuas graues vero ille ſi micitie dicuntur que ſunt de ſtatu hominis vel de bonis ipſius.ij.q.vl.et penul.cum committitur arbitrio iudicis que inimicitie a denunciatione repellant.argu.de acc.cum oporteat. vbi de hoc in glo.patet hic et.c.ſuper hijs.

¶ De pena denunciati.

Denunciatus vel accuſatus de crimine ad honoꝛes interim promoueri nõ debet niſi poſt annum.lxx.distantis daniel.et extra de acc.opem.vbi de hoc in glo.et ſic. ¶ Item denunciatus ſiue accuſatus vt ſuſpectus de dilapidatione ſtatim remoueri non debet extra de ſym.licet bely.verumtamen omne genus alienandi debet interdici vel coadiutoꝛ detur eidem.extra de accuſa.c.vlti.vbi de hoc in glo.nota.qꝫ.

¶ De depoſito.

Dicendus eſt de depoſito.Quid ſit depoſitum et vnde dicatur.quibus rebus conſiſtit depoſitum.De diligentia circa depoſitum habenda.

¶ Quid ſit depoſitum et vnde dicatur.

Depoſitum eſt qꝫ ad cuſtodiendũ alicui eſt traditum.Dicitur autẽ depoſitum quaſi deoꝛſum poſituꝫ.Deoꝛſum inqꝫ apponente poſitum vt oſtẽdatur totum fidei eius cõmiſſum.apõ quem ponitur quo ad cuſtodiam rei ꝛ ad eum pertinente niſi ſeparata cuſtodia a deponente et ideo dicitur.qꝫ hoc ꝓpoſitio de auget depoſituꝫ.vt.ff.de depoſito.l.j.in prin.et ex his verbis diffinitionis dixerunt quidam qꝫ vbicunqꝫ locuꝫ habet actio depoſiti habeat locuꝫ actio mandati eo qꝫ ſemp cuſtodia mandatur.arg.ꝓ eis.ff. de depoſito. l.j.§.ſi rem cuius.alij diſtinguit vtrum in ipſa rei depoſitione cuſtodia cõmittatur et tunc non agitur mandati ſed depoſiti tm̃.an vero et tunc poſſit mãdari ꝓpter omiſſam cuſtodiam et de poſiti ꝓpter factam depoſitionem. Sed azo dicit indiſtincte agi depoſiti tm̃ et reſpondet ad.l.inductã qꝫ ibi ꝓcefferat contractus mandati cuius forma et meritum eſt ſeruandum. ¶ Itẽ cõtrahitur rei obligatio in depoſito.vt in.§.penul. ¶ Item rei depoſite ſicut commodate poſſeſſionem et ꝓprietatem retinemus.ff.ea.l.licet.§.rei quandoqꝫ dominium rei ꝛ depoſite in depoſitariũ tranſit qꝫ eſt contra naturaꝫ depoſiti et cum depoſiti agitur vt cuꝫ depoſito depono apõ te qꝫ eſt nũcupo põdere vel menſura et conuenitur vel vt idem reddatur michi vel tantumdem in eodem genere qꝫ optineo ſine id exꝓſſe conueniam ſiue caute videar cõuenire vt cũ predicta vel aliquid ex predictis depono non conſignata vel clau

UVA. BHSC. IyR_347_2

fa. Nam si signatā vel causa pono vide
or prohibere tibi nec teneris eis nisi in cō
tractum agatur. ff. e. titu. lucius. t. l. die
§. qui pecuniam et. l. quintus Sof.

¶ Quibus rebus consistit depositū.

Depositum consistit in rebus mo
bilibus et se mouentibus nō ni
si forte casu aliter res immobilis cum i
controuersiam deducitur iter aliquos
deponatur apud sequestrū. extra de iu
dic. examinata et talis depositio nisi a
pluribus fieri non potest. ¶ Item de
natura depositi est res deposita redda
tur: hoc enim de iure naturali procedit. l.
di. ius naturale quod fallit in. iij. casi
bus. ¶ primus est cum quis deponit
gladium et postea repetit furens. xxij.
distin. ne quis. ¶ Secundus cuz depo
nens fuerit deportatus nam tunc bona
eius in publicum deferuntur. ¶ Terti⁹
cum fur deponit et repetit: sed repetitio
veri domini cum furtis repetitione cō
currit. Quartus cum fur rem furtiuaz
deponit apud illum a q̄ surripuit. ff. de
positi. l. bona fides. ¶ Item deponens
potest quandocunq; voluerit depositū
reuocare. ff. eo. ti. l. j. §. est a iure et
extra de deposito. c. vl. vbi de hoc in gl.
ber. nota q̄ et si non restituitur cōdem
natur depositarius et suo nomine in
famis efficitur. ff. depositi. l. q̄ depositum. ¶ Item depositum quandocun
q; reperi potest. etiam si eo pacto depo
situm fuerit vt demum post mortez de
positarij repetatur poterit enim depo
nens mutata voluntate repetere. ff. e.
ti. l. j. §. vlt. nisi apud sequestratū res de
posita fuerit que non poterit repeti ni
si lege sequestrationis impleta de quo
require in tractatu de sequestratione et
etiam predo restituī debet. ff. depositi.
l. j. §. penul. et. §. si predictum. ¶ Item
actio depositi priuilegiata est quia de
positum cum deposito non recompen
satur: potest enim depositum repeti. si
non compensari. C. de compensa. l. vlt.
et extra de deposito bona fides. ¶ Itez
qui primo deponit primo recipiet. ff. e.
ti. si quis pecunias. ¶ Itez actio depo
siti datur contra depositarium et con
tra heredem ei⁹ ex dolo defuncti. et mul
to magis ex dolo suo. ff. de actio. et obli
ga. l. ex deposito venit in hanc actionez
dolus et si conueniat ne dolo agatur. ff.
e. ti. l. j. §. si conueniat depositarius cū
de solo dolo tenetur. si dolose versatus
est in deposito. ff. e. ti. l. j. §. in conducto
et. §. vlti. Item venit et lata culpa quaz
verna dixit dolum esse quia dominus
azo intelligit dolum presumptū. ff. mā.
l. si fideiussor. j. respō. ¶ Item tenetur
depositarius si causa vl gratia eius res
deposita est penes ipsum et tunc venit
leuissima culpa. ff. e. tit. l. j. §. si pecunia.
¶ Item tenetur depositarius si morā
fecerit in restituendo. ff. eo. titu. l. si ma
cia. §. vltimo.

¶ De diligentia circa depositū
habenda.

Depositarius diligentiam adhibe
re debet circa rem depositaz. qua
lem in rebus suis vnde si amisit rē de
positam saluis rebus suis: vt quia res
suas posuit sub claue et res depositas.
extra domisit presumitur q̄ non habu
it in hoc bonam fidem sed latam culpā
vel dolum et talis violenta presumptio
sufficit ad condemnationez in casu isto
extra de deposito bona fides vbi de hoc
in glo. ber. per. nota. q̄ depositarius. §.
eo. ti. q̄ nerua. ¶ Item depositum fa
ctum persone non obligat ecclesiaz ni
si illud versum esset in vtilitatem eius: et
tunc tm̄ teneretur q̄tum versum es
set in vtilitatem ipsius. ar. C. q̄ cum eo
qui in aliam potestatem. l. ca qui. et. r.
q. ij. §. hoc ius. et. xvj. q. vij. si episcopū
c. episcopo non licet vel si non sit depo
sitio facta in presentia capi. et prelati qz
tunc tenetur vel cum in thesaurum vel

UVA. BHSC. IyR_347_2

sacristam infertur depositus quia tūc ecclesia tenetur sicut uautra ¶ caupo. de rebus inuentis ¶ illatis. ff. nau. cau. sta. l. partum refert. §. recepit q̄ intelligendum est. si hoc presente prelato et capitulo deponatur. alis nō ecclesia sed persona que recipit depositum obligatur. extra. e. titu. c. j. in glos. ber. q̄ ita. ¶ Itē casus fortuiti non imputātur in depositō. sicut nec in cōmodato nisi in pacto ueniatur prestentur ita tamen quia huiusmodi casus numerentur expresse in pacto sicut et in cōmodato extra de cōmo. c. j. vbi de hoc. et Goff. eo. ti. l. j. venit tamē in hanc actionem casus fortuit? pacto culpa vel mora precedentibus de pacto habetur. ff. e. ti. l. j. §. sepe contractus enim conuentionem ex lege accipiunt. ff. eo. titu. l. j. §. si conuenit. Goff. quoniam casus imputant propter culpam moram et dolum etiaz si a prede. ponentem perijsset sufficit enim q̄ res potuit non perire. ff. dele. l. cum res. §. vlt. ¶ Item res deposita non deteriorata reddi debet alioquin reddita non videtur. ff. e. titu. l. j. §. si res deposita de his habes. extra de depositō bōa fides in glo. ber. nota q̄ depositarius.

¶ Diffiniendum nō est vbi apostolus non diffiniuit.

DIffinire non debemus vbi apostolus nō diffiniuit. xxxj. q. j. si dormierit. Similiter vbi non est a sanctis patribus diffinitum.

¶ De diffidentia.

DIffidentia iure permittit aliquid variari vbi alteri non est ius acq̄situm extra de postul. bone. ij. et. c. j. et de elec. licet. Item diffidens de iure suo debet rem dimittere q̄ sub huiusmodi iure tenet ar. extra de postula. bone. ij. et de symo. per tuas in fine et hoc intelligas de proprio iure nō de communi pluribus quia si prelatus de iure ecclesie nomine aliū defensorem. ar. ff. de nego. gest. l. at qui no. §. cū me absente.

¶ De digno et indigno.

DIgn⁹ est misericordia qui alienō incō. laborauit. C. de naturalib⁹ lib. l. anastasiane ¶. xvj. q. j. frater noster in prin. ¶ Item dignum est vt qui cuz alijs incipiunt similem vitam etiam similem sentiant in legibus disciplinam extra de sta. regula. recolentes. ¶ Item dignum est vt male meriti egestate laborent. ff. de depos. bona fides. Item displicere nō debet q̄ semel placuit. xxxij. q. v. horrendus. ¶ Item dignitas noua in ecclesia cōstitui nō p̄t sine lnia pape.

¶ De dispensatione.

NOtandum in quibus solus papa dispensare potest. In quibus papa dispensare non potest. De dispensatione legatorum pape. De dispensatione archiepiscoporum. De episcoporum dispensatione. In quibus casibus non potest dispensare episcopus. De dispensatione abbatis.

¶ In quibus solus papa dispēsare potest.

DIspensare potest solus papa contra apostolum. xxxiij. dis. dilector. et. xxv. q. j. sunt quidam. Item cōtra canones apostolicos. lxxxij. dis. presbyter ¶ Item contra vetus testamentuz in decimis non soluendis. extra de decimis extra. ¶. c. seq. ¶ Item in voto maxime in hieroſolymitano. extra de votis. c. j. ¶ Item in iuramento sm quosdam. xv. q. vj. c. ij. et extra de rescrip. cōstitutus de his duobus nota. ber. extra de iureiurando quanto in glo. absolueres. ¶ Item restituendo solemniter depositos. ar. ij. q. vij. ideo. ¶ Item solus mandat generalem synodum cōgregari. xj. q. iij. episcopus. ¶ Item solus deponit episcopos. iij. q. vj. q̄uis. ¶ Item solus duos episcopatus vnit. xxj. q. j. et temporis qualitas. Item solus diuidit vnum episcopatū in duos. xxj. q. j. preci-

UVA. BHSC. IyR_347_2

primus ex.§.sicut. ¶Item solus eximit simpliciter episcopos et abbates.xvj.q.j.frater noster.z eē de arbi.cum tempore. ¶Item solus confirmat concilia et aucrenticat libros.xv.di.sctā romana z pīx.di.si romanor. ¶Item solus facit concilium generale.xvj.distin.nec licet. ¶Itē solus papa canonicat sanctos et approbat reliquias eorumdē.extra de reli.z ve.sa.c.j.et.ñ.z de test. venerabili ¶Item solus transfert sedem episcopalem de loco ad locum.xvj.q.j.temporis qualitas. ¶Itē solus papa mutat episcopos et absoluit et etiam cōfirmatos electos.vij.q.j. mutationes.z extra de translā inter corporalia. ¶Itē solus soluit questionem de fide.xxxv.q.j.quotiens et.xj.di.c.j.z.ij. ¶Item solus cōcedit primam vacantem.extra de concess.prebē.proposuit.z ne se de vacante illa.z de prebē.c.vl. ¶Itē solus dispensat cp monachus nouitius fiat abbas extra de elec.officij. ¶Itē solus dispensat vt aliquis habeat duas dignitates vel duas ecclesias curam animarum et vnam aliam dignitatem.extra de p̃ben.de multa vbi de hoc. ¶Itē sol' absoluit de temerario iuramento z iuramentū solus interpretatur.eē de elect. venerabilis.§.j. ¶Itē solus pōt mutare cp licet notum in aliud cp deo sit magis acceptum ſm quosdam sed ber.contrarium dicit extra de voē.c.j.et.c.veniens.et.c.cp super hīs et.c. magne secus i voto castitatis z paupertatis extra de statu mo.cum ad monasterium in fine ¶Itē solus papa dispensat vt clericus ecclesiam paternā retineat. medio nullo existente.eē de filiis presbiterorz.c.penul.z vl. quādocp tñ ex indulgētia summi pontificis super hoc per episcopum dispensatur.extra de filiis p̃byt.ex tua. vbi de hoc. ¶Itē solus dispensat cū clerico qui relicto ecclesiastico iudice in casu non licito vadit ad iudicem secularē xj.q.iij.si quis episcopus.iñ.et.c. si episcoporum. ¶Item solus dispensat cū ordinato scienter a symoniaco vel heretico.vel scismatico secundum quosdam ar.extra de elec.quia diligentia.et de symonia.c.ñ.vbi de hoc ut glo.alū.

¶In quibus casibus non potest papa dispensare.

DIspensare non potest papa cōtra vtilem statum ecclesie nec contra.iñ.euangelia.xxv.q.j.sunt quidam et extra de cele.miſ.cuz marthe. ¶Itē nec contra p̃ceptum apostoli de hīs q̃ ad articulos fidei spectant.xvj.q.j.sunt quidam. ¶Item cum monacho vt habeat proprium vel vxorem.extra de statu cum ad monasterium in fi. ¶Item nec iscō gradu consanguinitatis in linea descendenti. secus tamen in linea collaterali.extra de restit.spol.litteras vbi de hoc et de diuo. deus qui de hīs habes.extra de concess.p̃ben.proposuit in glo.ber.nam contra ber. ¶Itē contra preceptum decalogi.z.nec cōtra. iñ consilia ea tollendo.xxv.q.j.sunt qui dicunt et.vj.di.§.vltri.et.xv.dis.c.j. et.ñ.et extra de celebratio.missa.cum marthe. ¶Item nec scienter cum rebaptizato vel cum re ordinato scienter.j.q.vij. cp in personalibus et ca.salubrius.et q.j.cp quidam et de consecratio.distinctione quarta quibus.et.l.di.confirmādum. ¶Item nec cum illo qui ad subuersiones fidei ordinatur vbi status ecclesie decolorat.ut.prima questione septima conuenientibus in fine. et capitulo si illa. ¶Itē nec vbi sancti pres hīs diffinierūt dispensare.xv.questione prima sunt qui dicunt.et questione secunda de primile.et capitulo q̃vero. ¶Itē dispensatio improprie sumitur in quibusdam quoniam aliquando non dispensatio sed de iure declaratio dici potest.eē de iureiu.q̃nauallis dispēsatio. h.proprie sumpta dr relaxatio iuris.

UVA. BHSC. IyR_347_2

De dispensatione legatorū pape.

Dispensare possunt legati a latere in omnibus exceptis. hijs q̄ adhe rent summo pontifici soli z extra de cōsangui. z affini. q̄ dilecto. Itē interpretari possunt mandatuz pape extra de postul. c. j. circa medium vbi de hoc. Itez legati qui sunt cardinales possunt hodie iure nouo cōferre beneficia vacantia q̄ facere nō possunt alij legati quantūcunq; sint generales nisi hoc eis specialiter demādetur extra de off. lega. officij. Itez dispensare nō possunt etiā legati a latere cum filijs p̄bi terorū vt habeant ecclesiam cū animarum cura quā nullo medio habuerūt patres eorum extra de filijs presbi. dilectus filius vbi de hoc. Item nec cuz monacho nouitio vt fiat abbas extra de elec. officij circa medij. Item nec q̄ aliquis sit canonicus z careat p̄benda extra de p̄bē. dilectus filius vbi de hoc in glo. ar. q̄.

De dispensatione archiepiscoporū.

Dispensare potest archiepiscopus cum subditis suis suffraganei sui in quibus potest eos iudicare ratione appellationis z consuetudinis ātique. ij. q. iij. conquestus. Itez in quibusdam habet ordinariam potestatem ex de offi. ordi. pastoralis vt lite non contestata accedens.

De dispensatione episcoporuz.

Dispensare potest episcopus secūdum quosdam vbicūq; p̄hibitū sibi non inuenitur ar. extra de iudi. ar si clerici vbi de hoc in glo. ar. contra.

Item dispensare potest cum clericis suis de adulterio z alijs criminibus minoribus. post per actā veram penitentiam extra de iudi. ar. si. cle. §. de adul. Itē in criminibus capitalib⁹ occultis. l. di. de hijs vero. Itē in offij fozo penitētiali dispēsare potest ratione duce al's nō. xlv. di. licet j. z ij. z. c. qui emēdet. z. c. omnes. z. c. vera. Item cū hēreticoz scismatico reuerso. l. di. presbiteros. z. c. si quis presbiter. Itē cuz clerico cōiugato vt habeat beneficiū simplex. xxviij. di. de hijs. Itez cū monachis sibi subiectis vt cellas heant intra clausturz q̄ etiā potest abbas. xviij. q. ij. de monachis. z. c. cellulas z. xx. q. vlt. Item q̄ sacerdos in causa ciuili testimonium ferat. xiij. q. j. quem q̄tum.

Itez q̄ vnus p̄latus habeat duas ecclesias vnā intitulataz z aliā cōmendatam. xxj. q. j. qui pluresz extra de el. dudum. ij. in fine vbi de hoc. Item in temerario iuramēto dispensare pōt de mandato cū pape secūdū quosdam sivergat in extitum peius extra de iure iurando quitaallis. z. c. si vero. z. xxij. q. iiij. qui sacramenta z. §. vlti. Item q̄ in minoribus ordinibus existēs assumitur ad regimen ecclesie etiā plebiū dūmodo sit talis q̄ sacerdos fieri possit cito extra ō crate z quali. p̄rerea vbi de hoc in glo. quando q̄. Itez q̄ monachus in minoribus ordinib⁹ existēs possit esse abbas. extra de era. z quali. tuā vbi de hoc in glo. forte erat. Itez cum illis qui extra statura temporā sacros ordines receperūt extra de tēpo. ordi. cōsultationem vbi de hoc in gl. b. ita videtur licet quidam dicant q̄ hoc pertinet ad solum papam ar. extra de tempore ordi. cum quidam vbi de hoc in glo. z sic tak. z. c. litteras in fi. Itez dispensare potest in votis peregrinationis z abstinentie si causaz viderit dispēsandi voto hierosolimitano extra de votis. c. j. z. c. ex multa. z. c. per tuas. z. c. ex parte. z. c. magne. Item dispensare non debet vbi non causa subest arg. extra de offi. ordi. ex parte. Item vt detur coadiutor lepzoso infirmo de morbo incurabili dispēsare potest vt dispendia ministrentur de sua ecclesia iurta posse extra de clerico egrotante. c. pēn.

UVA. BHSC. IyR_347_2

etvlti. ¶Item potest de consensu capituli canonicorū numerū augmentare ex causa extra de concess. preben. ex parte vbi de hoc. ¶Item quādo duo clerici ad vnam dignitatem in discordiam eligunt dispensare potest vt vnus aliquid vltra consuetudinem habeat et alius dignitatem extra de pben. vbi eēt. ¶Item q̄ de vna prebenda due fiant ex iusta causa extra de preben. vacante in fine vbi de hoc et hoc intelligas quādo prebenda vacat. ¶Item dispensare potest q̄ parrochialis ecclesia monasterium fiat ꝑm formam iuris. extra de ecclesijs edifi. ad audientiam. Item vniret vendere potest parrochiales ecclesias de consensu clericorum quorum interest si ex iusta causa viderit faciendum extra de excess. prela. sicut. j. xvj. q. j. §. sicut duo. ¶Item cum clerico patrono vt instituatur in ecclesia cui⁹ patronus est extra de iure patro. per nostras. et. c. suggestum ¶Item q̄ tempore ieiuñ. comedant carnes infirmi. extra de obserua. ieiuniorum consilium ¶Item cum clericis qui per se cōmutant prebendas. extra de rerum ꝓmutatione cum vniuersorum. ¶Item vt testamenta defunctorum in melius reformarentur extra de testa. nos quidē et potest heredes punire si nō exequuntur defunctorum pias et vltimas voluntates extra de testa. relatum et. c. off. et. c. requisisti et. c. vltim. ¶Item potest ꝑm quosdam cum suis canonicis remouere dignitatem honerosam dummodo super hoc confirmatio pape accedat extra de consti. cuz accessissent vbi de hoc in glo. sed nunquid. ¶Item dispensare potest cum illo qui est per seculares potestatem electus ꝓprio suo consensu. cum conditor canonis sibi hoc non reseruauit extra de elect. quisquis et de iudi. at si et de preben. de multa. et. c. grauc. ¶Item absoluere potest illos qui tempore guerre portauerūt res prohibitas in subsidium sarracenis extra de iudeis q̄ olim vbi de hoc. ¶Itē dispensare potest cum illo qui manifestuz vsurarium vel in peccato mortali publice decedentē ecclesiastice tradidit sepulture. et ꝓ ipso oblationes recepit extra de vsur. quia in omnibus. ¶Item clericum ordinatuz sine baptismo si post baptizatus fuerit potest iterum ordinari extra de baptis. si quis. ¶Item dispensationis commissio alicui facta in gñe. s. vt possit ordinare clericum filium sacerdotis mediocritatem respicit et ita debet in acolitum ordinari extra de filijs presbi. litteras vbi de hoc.

¶In quibus non potest dispensare episcopus.

DIspensare non potest episcopus in hijs que reseruantur domino pape vel legatis suis extra de consan. et affi. q̄ dilecto et de offi. lega. officij vestri ¶Item dispensandum non est ab aliquo prelatorum vbi status ecclesie decolloratur. xxv. q. j. sunt qui dicunt et. j. q. vij. et si illa et extra de restit. spol. litteras. ¶Item cum eo quibus scienter ordinatur vel baptizatur si ignoranter. j. q. vij. saluberrimum et. q. iij. placuit et de cō. di. iij. qui bis. ¶Item dispensare non potest episcopus symoniachus hereticus vel scismaticus cum clerico q̄ existēs in predictis criminibus ordinauerit licet post modum ad ecclesiam sit cōuersus extra de symo. c. ij. vbi de hoc.

¶De dispensatione ab batis.

DIspensare potest abbas quilibet prelatus conuentualis cum subditis suis in votis quibus se abstinxerunt añ ingressum religionis. xx. q. iij.

UVA. BHSC. IyR_347_2

monacho. quidam tamen dicunt q̄ ipso iure regularis est absolutus a votis hmōi per ingressum. extra de voto. scripture vbi de hoc. t. xxiij. q. ij. admonere. ¶ Item abbas poterit dispensare tam cū monachis qui ante ingressum religionis inciderunt in canonem quā cum illis qui post ingressum dū modo ignoranter ceciderint. puta facti memoriam vel iuris peritiam non habentes post iniunctam t per actam penitentiam regularem nisi factus fuerit grauc extra de sente. excom. cum illorum. §. tria vbi de hoc u glos. t infra quia possunt absoluere illos qui ante ingressum inciderint in canonem t dispensare cum eis. q̄ maius est possint absoluere t dispensare cum illis q̄ post ingressum inciderunt quod minus est vt in dicto capi. cum illorum. ¶ Item in ieiunijs abis t operibus manualibus de con. distin. v. nō mediocriter. t. c. caueret. t. c. nunq̄ extra de statu monacho. cum ad monasterium ¶ Item vt subditum faciat in causa procuratorem. xvj. q. j. monachi. ¶ Item potest recipere subditum suum quem excommunicauit cum manuali promissione sine iuramento extra de sen. ex super eo. §. ¶ Item nec summus pōtifex nec aliquis prelatus potest cum religioso in castitate vel paupertate aliquatenus dispensare extra de statu. mona. cum ad monasterium in fi. ¶ Item dispensatio semel facta non est amplius reuocanda nec iniurie remissio reuocari debet extra de filij. presbi. ex tua vbi de hoc t. liij. q. iiij. §. si illic. Item dispensator tenax esse non debet vbi douacius largus. j. q. vij. exigunt de hoc habes extra de transac. ex parte in glo. b. quia semper in fi. ¶ Item notandum q̄ nisi subsit rationabilis causa. nullus debet petere dispensationem super aliquo voto quia non secus quo ad deum si dispensetur cum eo absq̄ rationabili causa ar. extra de voto non est vbi de hoc in glo. si causa iusta. t. c. j.

¶ De dolo.

Videndū est de dolo quid est dolus malus t bonus. De dolo in contractu aut extra.

¶ Quid sit dolus malus et bonus.

Dolus malus est calliditas fallacia t machinatio ad circumueniendum fallendum t decipiendum alterum adhibita. ff. t. l. j. §. j. ¶ Item est dolus bonus quem quis committit in hostem vnde apls cum essem ab. tutiū dolo vos decipi. Nam dolus aut virtus quis in hoste requirat. xxiij. q. iij. vtilem t. c. iiij. t xxiij. q. viij. vt pridem. ¶ Item bonus dolus est qui fraudem excludit ff. dole. ij. l. cum pater. §. titio. vnde veteres dolum bonum solertiam appellabant t preterea quis dicitur esse bone indolis. j. bonum dolum intus habēs idest solertiam t ingenium. ¶ Iez dolus non est ex presumptionibus ex iudicijs perspicuis pbari debet. C. de dolo. l. dolum t extra de concess. pbē. t. c. postea scrip. t de dona. Inter dilectas vbi de hoc.

¶ De dolo in contractu aut extra.

Dolus autem aut adhibetur in cōtractu aut extra contractu. si in cōtractu it aut det cāi cōtractui bone fidei. hoc est quia deceptus per dolū nō erat alis contracturus nisi dolo ad contrahendum fuisset inductus ipso iure non tenet contractus si hoc velle allegare deceptus si autem ex eo contra.

UVA. BHSC. IyR_347_2

etiu velit agere bene potest. ff. co. ti. l. elegãter. C. ff. de mino. l. in cause si vero deceptus nesciens dolū admisit rem tradit eandem repetit actionē de dolo vnde aut ibi. procedit venditio vbi infirmata secuta est traditio vel infirmandam per actionem de dolo. ff. eod. ti. l. arbi. C. l. quod vēditor. C. l. si legaturus vbi autem deceptus est alis contractus. si dolo alteri⁹ decipitur aut in minori precio contra hanc tenet venditio sed C dolus bonus purgatur per actionem ex eo contractu ex si minus nūm deceptio fit. ff. de act. empt. C ven. l. iul. §. si venditor. C. §. idem iul. C. ff. de dolo. l. si quis affirmauerit sed si dolus det causam contractui stricti iur. vel si inducat in contractu tenet contractus si obstat exceptio in quantū dolosus sibi velit. sibi patrocinare dolum. C. de iuris. stipl. l. dolo vl. xv. q. vj. C. j. de his hēs extra de empt. C vendi. cum vilecti in glo. cum dolus. ¶ Item dolus aduersarij non viciat contractus in spiritualibus contractu al⁹ secus extra de ver. signi. dudum vbi de hoc in glo. nota hic.

¶ Item vbi dolus adhibetur extra contractum vt cadat in speciale nomen maleficij vt furti. vi bonorum raptorum iniuriarum non agetur actio. de dolo. sed illa speciali que prodita ex illo crimine q̄ quando non subuenietur dolum passo in spiritualibus. xv. q. iiij. constituit. Similiter nec in matrimonio extra de conuersione coniugatorum ex parte. C. c. veniens in fine.

¶ Item dolus quandoq̄ non preponderat culpe extra de hīs que metu fiunt dilecti in fi. vbi de hīs in glo. sic patet sed quandoq̄ preponderatur in casu. ff. ad l. aquil. mela. in prin. ¶ Item dolo petit qui restituere tenetur statim. ff. de doli. except. l. dolo. C. l. dolo dare. ¶ Item qui dolo desist possidere condemnabitur tanq̄ si possideret q̄ in casu dolus pro possessione habetur. ff. de reg. iur. lege ex dolo. C. l. patrem C ff. de reiuendi. l. q̄ si dolo. C. l. si autem. §. sed C hīs. ¶ Item dolo videtur aliquis desinere possidere eo ipso q̄ absolumatur dicit se possidere id q̄ tempore contestat. possidebat. ff. de per. habere nec nullum. §. hīs quoq̄ C. l. etiam. §. ¶ Item si quis C lege. sed si lege. §. si autem.

¶ De domicilio vbi quis dicatur habere eum.

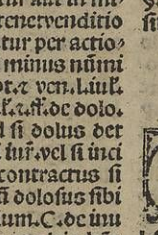

Domicilium dicitur proprie vbi vbi quis maiorem partem rerum suarum possidet C assidue conuersatur. C. vbi senatores C clarissimi. l. senatores. ¶ Item dicit quis quandoq̄ domicilium habere vbi manet et si nichil possideat in pria illa. ff. ad municipales. l. municipes. §. miles ar. extra de pro. c. vlt. vbi de hoc. ¶ Item oportet q̄ sit in patria per. x. annos. C. de incol. l. sed cunctis. li. x. ¶ Item domicilium non facit sola domus possessio alicubi comparata nisi moretur in ipsa. vel emat eā causa habitādi. ff. ad munici. l. libertus. §. sola. C. ff. eod. ti. l. assumptio de hoc habes extra de pro. in glo. b. alienus. ¶ Item domicilium dicitur q̄s proprie retinere in loco vnde oriundus fuit. ff. de senat. l. penulti. ¶ Item domicilium potest quis in diuersis locis habere dummodo equaliter in vtroq̄ moretur. ff. ad municipales. l. assumptio. §. iur. prude. ¶ Item translatio domicilij subtrahitur quis quo ad quedam a iurisdictione prioris prelati nisi primo fuisset citatus extra de parrochiis capitulo vltimo vbi de hoc in glo. Ber. qui trans. et de foro com

UVA. BHSC. IyR_347_2

peten. proposuisti.

¶De donatione.

DE donatione videndum est. quid sit donatio. et vnde dicat. De speciebus donationis. Quis possit donare et quis non que res donari non possit Quibus casib⁹ donatio reuocatur. De donatione sub conditione facta ꝓbs locis et non personis de donatione facta propter nuptias.

¶Quid sit donatio vnde dicatur.

DOnatio est mera liberalitas q̄ nullo cogente conceditur. ff. e. tit. l. j. donari. Sola autem ciuilis obligatio precedens non impedit donationez eo ꝙ illa non est efficax ad agendum vel retinendum vel etiam constituendum. ff. de consti. pec. l. iij. §. j. sed naturalis sic que sufficit ad constituendum. ff. de cōstit. l. j. §. debitum. ¶Itez mera debet esse donatio quia si ex donatio necessitate fiat non erit donatio quia nō lib. ff. de adimendis legatis. rem legatam. ¶Item in meris donationibus actio de euictione non locū habet. ff. de edil. edic. l. ad res donatas. ¶Item dicitur donatio a dono quasi doni datio. ff. donati. cā mor. l. senatus. §. j.

¶De speciebus donationis.

DOnationum alia simplex. alia ob causam. simplex est que causaz nō habet ob causaz est donatio causa mortis vel propter nuptias. Gorb. ¶Item donatio inter vivos est qñ rem quam dono magis volo illum habere cui dono quam me ipsum. Sed donatio causa mortis est quando rem quaz dono malo me habere quaz illum cui dono. Sed magis illum cui dono quaz heredem meum. ff. de dona. causa mor. l. j. de hac donatione require in tractatu de oblatione.

¶Quis donare potest et quis non.

DOnare non potest monachus vel conuersus q̄ nihil habet. liij. dist. abbati. ¶Item nec abbas seruum ecclesie donare potest. quia nulla donatione necessaria est compensatio sic vt dentur ecclesie duo serui eiusdem meriti et pecuniarij. xij. q. ij. ꝓbs qui mancipiū als autē res cum consensu capituli vel solus donare potest. Sed tñ solus donat donare rei quantitas et illius terre consuetudo est diligentius attenda et sc̄m hoc donum est ratum vel irritum iudicandum extra de donatio. ceterum. ¶Item donare non potest minor. xxv. annis. C. si maior. fa. alien. raha. l. vlti. Item nec furiosus prodigus t hīs quibus bonis est interdictuz. ff. e. ti. l. modestinus. t. ff. de decurio. furi. l. iul⁹. ¶Item nec is cui interdictum ē alienare vt quia cōmisit crimē lese maiestatis vl̄ est hereticus. C. ad. l. iul⁹. maie. l. vlti. C. de hereti. mani. l. manicheꝰ et. vj. q. j. §. verum. t extra de hereti. ad abolendam. t. c. vergentis. In alijs autem criminibus post sententiam quis non potest donare. ff. e. ti. l. post contractum. t. l. donatiōes. §. vlti. ¶Item donare non potest seruus nec filius familias. ff. e. ti. l. filius. Similiter nec pupillus sine auctoritate tutor⁹. ff. de acquirerum dota. l. pupillus. 8of.

¶Que res donari nō possunt.

DOnari non potest qō in alterius ōm transferri non valet. ff. e. tit. l. in edibus. §. vlti. ¶Item possessiōes ecclesie sine consensu capti a prelato donari nō possunt nisi res sit modica. extra de donationibus paternitatez. t. c. pastoralis. preter quinquagesima et cētesima. extra de his q̄ fi. a pre. c. pasto. ¶Item que in enormem ecclesie deueniunt lesionem donari nō possunt. extra de donatio. fraternitatem. Sed q̄d si per plures t modicas donationes ecclesia graviter ledatur cum nulla illaz pro se illatura sit detrimentum dicunt quidez ꝙ omnes reuocari debent. ar.

UVA. BHSC. IyR_347_2

ff. de iure patronatus. l. si libertus alij dicunt et melius q̄ si omnes tales donationes aggregare excedatur quisqua gesimam vel centesimaz illud excedēs reuocari debet argu. C. quando et quibus quarta pars debeatur. l. ij. vel. xij. illud enim reuocandum est quod detrimentum inducit. Sed. C. de donat. l. si quis argentum. et. xij. q. ij. si quos. z. ff. de iure patronatus. l. si libert⁹. ¶ Item illa donatio que summam quingentorum aureozum excedit scripturam requirit. C. de dona. l. penul. §. vlti. notat autem hec scriptura insinuatio quia si fiat in actis non est necessarius adhiberi testes cum publica sufficiant munimenta. C. eo. titul. l. in donat. alie vero donationes que infra predictam quantitatē subsistunt sine scriptura fieri possunt. C. eo. ti. l. extraneos. ¶ Item donationes que in priuatus a principe fiunt cuiuscūq; q̄litatis sint, valent etiam sine scriptura. C. e. ti. sancimus. respō. et econuerso que fiunt in principe a priuatis. C. codē titulo. l. sancimus in auctē. ¶ Item et a priuatis. ¶ Item cū donatur pijs locis similiter valet quia in huiusmodi optima est mensura rez donatarum immēsitas in auten. de nō alie. aut permu. re. eccle. §. sancimus. colla. ij. ¶ Item perficitur donatio nudis verbis vt institu. eo. titu. §. perficiūtur consensu. autem donatozis et donatarij interueniente. alias secus. ff. de actio. et obli. l. obligationum substātia. ¶ Item tenetur donator ad rem tradendam. institu. eo. ti. §. perficiuntur. et. C. e. tit. l. si quis argentum. §. vlti. et si res euincatur non tenetur. donator de euictione. ff. eoē. titu. l. aristo. pacto conuenerit. C. eo. titu. l. j. vel nisi donatio a promissione inceperit vt. ff. de verbo. obliga. vbi autem non apparet. §. vlti. ¶ Item tenetur donator ad q̄d faccre potest. i. habita ratiōe sui ne egeat. ff. de re iudi. l. sunt qui z. l. inter eos et. l. ne seruus.

¶ Quibus causis donatio reuocatur.

DOnatio extraneo facta reuocat ex ingratitudine quattuor. ō causis. l. si donatarius impias manꝰ in donationem iecit ipsum vulnerādo vel atrocem iniuriam intulerit ei vel graue damnum seu iacturam rerum suarum intulerit ei. vel insidiatus est vite ipsius propter quas causas p̄terea etiā iur ad secundas nuptias transiens donati factā filio reuocare. C. de rei. do. l. si hoc z in auten. de nupt. §. mat. z extra de dona. c. vti. vbi de hijs in glo. diuersis. ¶ Itē reuocatur donatio facta libertis tota propter liberos susceptos post modum a patre. C. de re. do. l. si in quam z. xvj. q. vlti. c. vlti. alīs non reuocatur tota. C. de in offi. do. l. si totam. ¶ Item reuocatur donatio cum quis donat aliquid suo liberto z obsequiuz debitum non prestatur. C. de reuo. do na. l. j. Sed nō licet in hoc casu donatio reuocetur non nīi libertas. C. de liberali causa. l. causa. similiter reuocat propter pacti turpitudinē extra de symo. de hoc autem. z. c. audiuimus. Similiter propter dari enormitatez. xvij. q. iij. si quis irascitur. Similiter propter suspitionem fraude. xvj. q. vlti. constituit. Similiter propter superuenientem filiozum nati uitatem. xvij. q. vlti. q̄cunq; Similiter propter causē defectum extra de cleri. coniuga. q̄ te. ¶ Item donatio perfecta nō reuocatur etiaz pretextu imperialī rescrip. C. de reuoca. dona. l. si donatoz nisi propter culpaz donatarij vt superius est expressum. Item reuocatur donatio vti rei vendicatione vel cōditione. existēte. l. C. de reuo. dona. l. hic solus de hoc habes extra de donati. c. vlti. in glo. b. hoc decretum. Item reuocatur donatio. z non valet si

UVA. BHSC. IyR_347_2

fiat inf. ordine nō seruato extra de dona. pastoralis vbi de hoc. q. ij. q. ij. si in exceptione. ¶ Item potest donatio reuocari si fiat per prelatum in magnū damnū ecclesie vel per successores eius nisi modicum de consuetudine donaretur extra de dona. c. ij. vbi de hoc. et. c. ceterū vbi de hoc in glo. et. c. it videtur ¶ Item reuocātur donationes facte in filium emancipatum propter. v. causas quarum quattuor continentur extra de doñ. c. vlti. vel nota. C. de reuo. dona. l. fi. vt si in parentes impias manus iniecerint aut sibi atroces iniurias seu graue rerum suarum damnum vel vite periculum inferre presumpserit quinta est si non compleantur conditiones in donatione adiecte. ¶ Sed mater que filio donauit q post modus ad secundas nuptias transiuit. ex tribus tantum causis donationem. poterit reuocare. l. si vite eius insidiat' est. Si atroces man' in eam intulerit. Si rorius substantie ipsius molitus est iacturam. C. de reuoca. donat. l. fi. in auten. hec quoq;.

¶ De donatione facta sub conditione.

DOnatio sub cōditione facta non tenet nisi adueniente conditione vel ea impleta. ff. de condi. et demō. qui heredi. §. vlti. et. l. sub condit. fit autem donatio sub conditione ita dono tibi hoc vel lego si feceris hoc vel illud donatio vero sub modo fit ita. do tibi hoc vt in singulis ānis facias hoc vel illud et hoc non reuocatur q̄dū modus seruatur modo illo non existēte donatio reuocari potest. C. de doñ. que sub modo est. l. j. et. ij. extra de condi. ap. verum vbi de hīs in glo. Si quis donet. et de donati. c. vlti. vnde ꝑsus. Sato quod vt modus est si conditio quia causa.

¶ Item donatio que alienari prohibetur a donatore alienari non potest. In auctent. de aliē. et permu. l. contra. §. sanctissimos. argu. extra de condit. apo. verum vbi de hoc fallit hoc in causam de quo require in tractatu de condu. vbi de hoc.

¶ De donatione facta pijs locis et personis.

DOnatio facta de ecclesijs non vacantibus ab episcopo vel eius auctoritate religiosis locis valet et tenet. ita quod post decessum prelatorum qui eas tenēt minis cedūt religiosor q̄ dū viuunt prelati illi sine causa spoliari nō debent. extra de dona. consultationib' ¶ Item donatio vel concessio ecclesijs facta et non personis perpetua est et nō reuocatur. extra de hīs que fiunt a prelatua nos. vbi de hoc. et. c. cum apostolus. ¶ Trez si fiat personis sine temporis prefinitione durabit ad eorum vitam. xx. q. ij. § hoc ius.

¶ De donatiōe facta post nuptias.

DOnatio dicebatur olim ante nuptias eo q̄ ante nuptias fiebat hodie vero dicitur propter nuptias. quia fit ante nup. et post insti. de dona. §. est et aliud. Mulier enim primo facit donationem viro propter nuptias id est constituit dotem. vir autem facit aliam donationem vxori. C. de donatio. ante nup. l. cum multe. ¶ Item donatio q̄ fit vxori a viro non indiget insinuatione q̄uis quingentos aureos excedat. C. de dona. ante nupt. auten. in eodē cursu. q̄ proderit mulieri et non viro quia si pactum factum fuerit de dote et donatione lucrandis mulier in donatione lucrabitur vltra quingentos aureos. In dote in autentica eodem cursu. ¶ Item donatio propter nupti-

UVA. BHSC. IyR_347_2

as fit a sponso vel ab alio eius nomine sponse vel alij pro ca. ff. de iure. do. l. p fectiue. respō. j. §. p si quis patri. ꝛ §. ſz curatores. ꝛ extra de dona. propter nup. ꝛ si necesse ꝛ. cauper. ¶ Item donatio propter nuptias inducta est vt subueniatur mulieri per eas quia soluto matrimonio per donationem prouidebitur mulieri vt salua sit ei dos sua. alias vero sicut soluto matrimonio dos ad mulierem. ¶ Sic et donatio propter nupitas redit ad virum vel eius heredes. C. de pact. conuen. super dote. le placet. ꝛ viri. nisi expacto. deducrāda dote vel donatiōe de consuetudine seclis oprineat approbata. extra de dona. inter virum et vxo. ca. vlti. ꝛ. c. donatio. §. sane ꝛ de emp. ꝛ ven. quenit vbi de hoc. ¶ Item fructus donationis propter nuptias nō vxor. Sed vir percipiet ad sustentationem sui ꝛ vxoris et familie sue. pter onera matrimonij. suppoꝛtanda extra de dona. inter virū ꝛ vxo. per nostras ꝛ de vsuris salubꝛiter.

¶ Item huius donatio alienari non potest etiam consentiente vxore nec̄ currit in hoc pscriptio nisi soluto matrimonio. Sicut nec in doralibus rebus. C. de redo. l. in rebus. ¶ Irez alie donationes preter supradictas prohibite sunt inter vxorem et virū ne amore mutuo se spoliarēt. ff. de dona. inter virum et vxorem. leg. j. Sed hoc de illa donatione intelligitur ex qua donatarius locupletior ꝛ donator officit pauperior extra de dona. inter virum ꝛ vxorem donatio alias secus i casu vt si donator efficitur pauperior donatarius autem non fiat locupletior tunc valet donatio. ff. de dona. inter virum ꝛ vxorem. l. si sponsus. §. si marit⁹ ꝛ. §. similiter. l. quod aīt. §. si maritus ꝛ. C. eo. ꝛ. si maritus. ¶ Item licet donatio inter virum et vxo. facta pstante matrimonio nō valet tamē si talis donatio maneat in vita donatoris eius obitu confirmatur extra de dona. inter virum et vxo. donator. ꝛ. C. eo. titu. l. j. ꝛ. iij. Si fiat donatio causa mortis eo animo vt si statim efficiatur donatarius domin⁹ Sed mortuo donatore tātum sine eo animo fiat vt statim fiat domus is cui dona. ff. eo. ti. l. si inter quatuor. §. j. ij. Item hec donatio reuocatur quando ꝙ tacite. et expresse vt si premoriatur is qui donatus accepit extra de dona. inter virum et vxorem donatio. ¶ Itē tacite reuocatur per diuortium ne cuꝫ socris nuntium repudij mittat nurui cui donauerat vt. ff. eo. titu. le. cum hic status. §. si socer. ¶ Item expresse reuocatur hec donatio per penitentiam in mor. vt in predicta. l. §. j. Similiter si res donata alienetur. C. eo. titu. l. si maritus. ¶ Item donarij videbitur indebitum. Scienter solutum ꝛ ideo reperi non potest. ff. de reg. iur. le. per crorem ꝛ. ff. de condi. inde. l. j. ꝛ. C. eo. tit. indebitus. Itē donatari⁹ vtiliter ad antidotum obligatus est donatori. C. de pe. here. sed ꝛ si. §. consuluit. ꝛ. xviij. q. j. illud. ¶ Item donatio valet si sup hoc consuetudo non esset.

¶ De dote quid sit et quot sint eius species.

DOs est quedam donatio a parte mulieris parti viri facta pro oneribus matrimonij sustinendis ꝛ est ꝙsi patrimonium mobile. ff. de vniuer. le. deniq. §. pinde. De speciebus dotis

EOtis species duc sunt. scilicet pfecticia que a patre p filia ab auo pro nepote vel de bonis eoꝝ proficiscuntur vel quis alius de mādato ipsorum constituit vt. ff. eo. l. perfecticia.

¶ Itē dos aduēticia est ꝙ mulier dat pro se ipsa vel alius a patre vel aliquo ascēdentiū sine pater sine aliunde vel quis alius. ¶ Item pfecticia reddit ad patrē mortua in matrimonio filia. C.

UVA. BHSC. IyR_347_2

so.ma.l.dos.si tamen liberi extarent tunc in actione succederent quia dos est proprium matrimonii vxoris. ff.ō vnīuer.l.dēmēs.§.vtrum & liberorum ēss prima successio instit. de heredi.qua li.edifi.§.si autem. Si vero diuortium fiat viuente patre et filia. dos reddenda est patri et filie.ff.solu.ma.l.h.& le. post dotem vel saltem filie.cē.eo.titu. c.j. Si vero dos esset aduenticia tantū mulieri reddatur.ff. soluto matrimonio.l.quo.§.j. Quidam autem dicunt ꝙ semper talis dos redit ad patrem in distincte.C.de re.vxo.act.l.vna.§.si ea ¶Item si mulier non decedit sine liberis tunc dos. remanet penes liberos. ff.so.ma.l.post dotem. Si vero sine liberis decedat tunc dos redit ad patrē et hec opinio est vera. ¶Item dos cōstante matrimonio repetit in casu. scilicet cum maritus ad inopiam vergat secundum quosdam. C.de iure.do.l.ni si & in auten.de equalis. do.l.vlti.coll. vñ.vel est dos.sequestranda cū vir suus suspect⁹ habet de dissipatiōe.ff.so.ma. l.si cum dote.§.si maritus in fi.& extra eo.titu.p nostras et extra de sequestra ca.vlti.sed hoc quibusdam non placet cum vxor non teneatur alere virum egentem.ff.de iure.do.l.mutus.§.manente et exponunt leges predictas nō de viro qui ad inopiam vergit sed de illo qui dilapidat bona sua.ar. extra eo. titu.per nostras. ¶Item si dos est in possessionibus. i. in rebus mobilibus statim soluto matrimonio restitui debet. Si vero in rebus mobilibus tunc intra annum restituitur. C.de rei vxo. actio.l.j.§. cum autem fructus autem si ante matrimoniū. sunt percepti augent dotem. Si vero post cedunt viro. ff.de iure.do.l.dotis fructus. ¶ Si maritus impensas fecit in rebus mobilibus necessarias computabit et dotem minus vtilem repetet actione mariti vel negociorum gesto. voluntarias tollet absq; mutatione prioris status & rerum.ff.de impen.in rebus do.fac.le.j. ij.& iij. ¶Item maritus non condemnatur in dote reddenda nisi in ꝙtum potest habita ratione ne egeat. ff.de reg.iur.le. in condemnationes & l.sunt qui cum legibus sequentibus. ¶Iures equitas inter dotem et donationem propter nuptias in qtruor casib⁹ obseruatur. scilicet in constituendo in pacto de lucrando in augendo & in quantitate. Sed in hoc vltimo membro equalitas secundum consuetudines obseruatur. extra.eo.titu.ca.vlti.§.sane & C.ō pact.quem.super dote.l. ex morte et in auten.equalitas & augmentus. ¶Iterē si dos existimata donetur tam lucrum ꝙ damnum pertinet ad maritus sicut ad rei emptorem nam existimatio vēditionem facit.ff.de iure.do.l.plerumq; & l.l.sequenti. ¶Item si in estimata detur tunc damnum & lucrum rerum spectat ad mulierem preter fructꝰ qui cedunt marito pro honeribꝰ matrimonii supportādis de iu.do.l.p honeribꝰ ¶Item lucratur maritus dotē & vxor donationes propter nuptias ex pacto conuen.l.ex morte & C.de dona. ante nupti.l.vlti.§.pactum. ¶Item lucratur ex consuetudine extra de dona. inter virum & vxo.donatio.§.sane et nota ꝙ nisi pactus interuenerit de lucrādo dotem post mortem tenet pactum siue alter moriatur siue monasterium ingrediatur. C.de episcopis & ecclesiis. l.deo nobis. ¶Item lucratur dotem propter adulteriuz. extra de donatio. inter virum et vxo.plerumq; etiam si consuetudo obsistat. extra de. consue. ex parte.& C.de iure.do.l.si dotem.

¶Item expedit mulieribus dotes suas saluas habeere vt nubere possint. ff. de dissol.matrimo.l.j. ¶Item dotalis fundus transit cum vniuersitate. ff.de

UVA. BHSC. IyR_347_2

fundo. do. l. j. De dubio.

Dubius in fide quantuz ad articlos fidei spectat infidelis est extra de heret. c. j. ar. ti. q. j. omne qō. ¶ Item dubia interpretari debēt in deterioꝛem partem quandoq; vt cum episcopus dimissa ecclesia sua transit ad aliā p̄sumitur quod hoc faciat ambitiōe maioꝛis dignitatis z quandoq; in melioꝛem de p̄mo. ar. extra de cleri. non resi. ca. j. vbi de hoc in glo. ambitio. De scō. extra de reg. iur. estote vbi ō hoc. ¶ Item in dubijs est via tutioꝛ eligenda. extra de sepul. sacris. z homici. significasti. ¶ De duello. ℞.

Duellum est pugna singularis que fit ad probationem rei alicuius. ita vt actoꝛ per hunc modum si viceris probasse credatur. Si vero non viceꝛit in probatione defecisse putetur z dicitur duellum quasi duoꝛum belluz Similiter dicitur monomachia quasi singularis et vnica pugna amonos q̄ est vnus z machia q̄ est pugna. ¶ Ītē duellum nullus iudex offerre debet ali cui vel oblatum recipere cum hoc fieri non posset sine peccato. quia in eo deꝛentratur. xxvj. questio. v. Ita nec extra de purga. nul. per totum. z. ti. q. v. monomachia. ¶ Ītē nec obstat exempluz dauid pugnantis cum golia. ñ. questi. v. monomachia quia p̄uilegia pauco rum non faciunt legem cōmunē. xxvj. q. ñ. non exemplo. ¶ Item non obstat q̄ crimen maiestatis dicitur crimen p duellionis quasi p̄bari possit per duellum sicut quidam dixerunt et male quia crimen per duellionis dicitur crimen hostis vel hostile. ff. de verborum signi. l. quos nos hostes. ¶ Item nec duellum licitum est laycis sicut quidaz dixerunt. quia cum deus teneꝛetur in bijs et sine peccato fieri non possit omnibus p̄hibeꝛetur vt dictum est supꝛa nisi cum innocens accusatur de crimine ad moꝛtem q̄ si duellum oblatum recusauerit. statiz suspenderur vnde durum videtur dicere q̄ talis teneat potius sustinere suspendiū q̄ se defendere in bello et ita quidam distinguunt inter suscipientes duellū oblatum in cā criminali et suscipiētem in causa ciuili de rēporalibus rebus et dicunt q̄ in p̄mo casu licitum sit suscipere duellum. Sed non offerre in secundo vero casu nec suscipere nec offerre licet quia potius debet quis q̄ licet damnum reruz temporalium pari iquam duellum suscipere quandocunq; oblatum. Quidā enim dicunt q̄ est res suas licetat layco armis defendere et eas defendendo paꝛoches occidere. Si aliter defendere nō posset. quare similiter non poteſt eas defendere quando non ipse offerret. Sed quando a iudice offertur vel potius infertur. et ideo dicunt q̄ hec opinio sit potius tenenda. cum rario ne non caret z q̄ sit benignioꝛ q̄ p̄ma ne videamur damnare omnes illos qui se vel res suas in duellum defendūt sacerdoti autem non licet duellum offerre vel oblatum suscipere nec in causis criminali nec in ciuili. ¶ Item capellani z clerici regulares siue religiosi siue episcopi habentes regulā z iurisdictionem temporalem sicut p̄incipes seculares qui in curia regis seu alterius p̄cipis suscipere coguntur duellum aut res amittere temporales vt perdere feduz si in bōs casibus offerant vel suscipiūt duellum vel per se vel per alios de spirituali mandato ipsoꝛum aut iudicat meuꝛtis suis inter subditos suos aut p̄stant auctoꝛitatem spetialem iudicantibus peccant moꝛtaliter secundum quosdā et efficiūt irregulares. si moꝛs inde sequatur. Sed si talia fiant p̄ yconomos seculares seu balliuos vel pꝛe-

UVA. BHSC. IyR_347_2

positos prelatorum t dictorum clericorum sine speciali mandato eorum dicunt q̄ licz hmōi episcopi capitula tabbates grauiter mortaliter que peccent talia fieri sustinendo in curijs suis siue balliuorum suorum t dissimulando cū fiant non cum incurrunt irregularitatem ex quo non prestāt. super hoc auctoritatem vel speciale mandatum licz generaliter precipiant suis balliuis q̄ iusticiam faciant qua in tali generali mandato non intelligit aliquid mandare de duell'. iudicandis offerendis vel subeundis t in hmōi casibus si rex vel alius princeps velit partez ecclesiasticā compellere ad duellum vel propter recusatum duellum auferre sibi bona ecclesie siue sua debent inuicem viriliter episcopi se iuuare dicunt etiam q̄ in omnia mala potius tollerare debent. t feuda q̄ terras amittere q̄ tali modo consentire dicunt etiam q̄ in publicis predicationibus potest insinuari secularibus rusticis et plebibus. duz tamē moderate et modeste. et quasi per modum compassionis dicatur eis q̄ qui hoc faciunt non sunt in statu saluando rū t hoc p̄sertz in hīs locis vbi sup hoc credūt iur[ignorātia laborare q̄ ignorātia epis t abbatib' t cetet[ecclesiasticis personis nō est tollerabilis quicq̄d sit de secularibus. et que dicta sunt intelligas similiter de iudicio ferri calidi et aque frigide t aliis publicis iudicijs.

¶ Itē nec cōsuetudo. nec mos iuuat in duello vt quidam quādo mos erat crimē non erat vt. xxij. quest. iiij. obiicitur. Sed quedam diuina reuelatione concessa fuerunt vt de pluribus vxoribus patriarcharum et tunc intelligas illud quando mos erat crimen non erat et ideo oēs peccāt q̄ duellum offerunt siue recipiunt oblatum t si sacerdos illud fecerit. debet deponi de rigore iure. extra de clericis pugnātibus in duello. c. j. nec dispēsatur cū eo si mors vel membri inutilitati inde fuerit subsecuta alias vero bene posset cuz huiusmodi episcopus dispensare extra. de clerico pug. in duello. ca. ij. sed qui suscipit inuitus iudice deferente propter pericula corporis vel rerum licet non excusetur a toto excusatur tamen a tanto propter metum extra q̄ metus causa sacris et de homicidio interfecisti.

¶ De ecclesia.

Icendum est quot modis sumitur ecclesia. q̄ ecclesia romana ē caput omnium. Oō ecclesia religiosa non debet clericis secularibus assignari. Quod ecclesia fungitur multiplici iure q̄ cathedralis ecclesia debet vocare predicatores ad predicandum t ad penitentias dandum. Quod plures ecclesie non debent simul haberi et de vnione ecclesiarum t de ecclesijs edificandis.

¶ De ecclesijs edificandis scilicet cuius auctoritate sit ecclesia edificanda t ex qbuslibet causis

Ecclesia est auctoritate episcopi cōstruenda qui primarium lapidez ponere debet dō re tamen ab edificatore primo assignata de consecratione. distin. j. nemo. ¶ Item postquam quis incipit ecclesiam edificare cōpellitur cōsummare vsq̄ ad. v. annos vt in auten. de ecclesijs titulis. §. si quis' edificationez. ¶ Itez si portio sine dos fabrice deputata sufficiat ad reparationem ecclesie is qui eaz recipit reparare tenetur. iij.

UVA. BHSC. IyR_347_2

quest.iij.vino t.q.j. decernun⁹ et extra eo.titu.de hijs si vero non sufficiat.tuic rectoz t qui beneficium habent ab ipa ecclesia illam reparare tenentur extra eo.titu.c.j.t.c.de hijs.t.xvj.questio.j.si monachus. ¶Item cause propter ꝙs possūt nouę ecclesie construi ꝙuis in ꝑ iudicium antiquaruz sunt tres scilicet temporis qualitas.vij.quest.j. temporis qualitas. Similiter incrementum populi.x.quest.vj.felix t c.multis.ac.ꝑcipimus. Similiter ecclesie distātia vel difficultas accessiōis.extra.eo.titu.ad audientiam. ¶Item sine ꝓciudicio alterius ecclesie licet episcopo ecclesiaz nouam construere pro sua sepultura. xij.quest.ij.bone rei extra de dona.apostolice. ¶Similiter quilibet priuatus masculus vel femina potest ecclesiam siue oratorium construere sibi de licentia sui dyoce.de con.distin.j.vnicuiq; et t.c.si quis etiam t.xvj. quest.ij.religiosam. ¶Item si tota ecclesia destruatur vsq; ad fundamēta ut reedificanda necessaria est auctoritas dioce.xvj. quest. vlti.si quis vult secus tamen est in edificatione ecclesiarū si non est dirupta tota.ex.de iudeis consuluit t.c.iudei.

¶De immunitate ecclesie

Videndus est de emunitate ecclesie quid sit.t vnde dicatur quaz emunitatem habeat ecclesia vel ministerium ꝙ homines et res ecclesiastice vel mansus eius. Que pena violantiz emunitatem eiusdem.

¶Quid sit emunitas t vnde dicatur.

Ecclesiarū emunitas est ꝓuilegiū ecclesiastice libertatis personarū et rerum ad eam ꝓtinentium. ¶Item dicitur emunitas quasi extramunia.i. munera t officia a quibus sunt immunes ecclesie. Non em subit ecclesia sordida munera vt calcis coquēde t hare ne fodiende. sed ab hijs causa ecclesie ꝙ ipsozum predia t mancipia ipsaruz exempta sunt vt.xvj.q.j.§.nouarum.

¶Quid est ecclesia t vnde dicatur.

Ecclesia.i.ipse locus consecratus emunitatem habet vt nullus inde pervim extrahatur nisi in casibus si ille videlicet qui confugit ad ecclesiā sit publicus latro aut nocturn⁹ populator agrorum qui agros militum vel priuatorum de nocte populatur et itinera frequētata vel strata publices que quasi loca sacra habentur insidijs aggressionis obsidet t talez potest quilibet auctoritate sua de ecclesia extrahere t punire t non prestita impunitate sicut notauit.b.xvij.quest.iij.sicut antiquitus.hētur.C.quādo vnicuiq; licz sine iudice se vindicare.leg.j.ct.ij.t expo. xxj.ca.si quis publicus latro vl nocturnus populator agrozum t extra.eo.t. inter ¶Item si committit homicidium vel ad aliquod maleficium in ecclesia ipsa tunc non debet defendi ab ecclesia cum eam violauerit.ar.xxij.q.ij.de viro t extra de ap.an sic t de vsuris quia frustra.indignum est enim eis ab ecclesia subueniri per quos constat in ecclesia scandalum generari. extra ne clerici vel monachi sacerdotib⁹ t.xvj.q.iij. frater t extra.e.titu.immunitatem. ¶Item si seruus prestita securitate rectoribus ecclesiarum de impunitate t de omni genere penarum nō vult exire statim statim reddatur domino eri am inuitus. xvij.quest.iij.metuentes t.c.constituimus extra.eo.ti. ¶Item ea que in ecclesia posita sunt nec per furtum sunt inde auferenda et qui abstulerit cayt sacrilegus iudicatur.xvij. questio.iij.sicut quisquis. Sed quid de iudeo vel pagano vel excommu

UVA. BHSC. IyR_347_2

nicato si confugerit ad ecclesiam numquid defendet ab ecclesia a mutilatione vel morte. respondeo satis credo q̄ sic de pagano et iudeo. de excommunicato autem dubium est quia cum sit extra ecclesiam numero et merito et magister peccauerit in eodem genere peccati q̄ iudeus vel paganus quia meli⁹ est inani marri ⁊c. aliud etiaz secundū quosdam. quo ad hoc de illo ⁊ aliud de iudeo ⁊ pagano dicendum est tñ quod idem debet esse iudiciuz de vtrisq; de iure consuetudinem tamē religionis approbatam quo ad hoc sequi debemus

¶Item nullus mortuus infra ecclesiā sepeliatur nisi episcop⁹. vl' abbates aut digni presbyteri vel fideles layci. xvij. q. ij. nullus fideles autem laycos intelligunt quidam qui faciunt miracula alij tamen intelligunt de quolibet layco si deli ita tamen q̄ eius fides et bonitas sit manifesta. ¶Item in choro ecclesie non mozentur layci cum clericis. extra de vita et hone. cleri. c. j. et de consecra. dist. ij. sacerdotes. ¶Item ecclesia ius seculare habitaculum non conuertatur sicut nec vasa nec vestimēta. nec cetera ornamenta debent polliri in nuptiarum conuiuijs. vel alijs secularibus vsibusue transgredientes sentiant vltionem que balthasar percussit. Danie. v. et de consecra. distin. j. lingua. et in. x. c. sequenti. Si tamen legatus apostolice sedis vel archiepiscopus reciperetur ab episcopo vel capitulo alicuius ecclesie vel monasterio bene posset ornari domus ecclesiastica in qua reciperentur cortine et ornamenta ecclesie. ¶Item ecclesia nō pōt vendi. ppt aliquā necessitatem i auten. de alie. emphi. §. et quoniam. et §. item in domibus ecclesiarum et multo magis i ecclesia placita secularia nō unt fauenda maxime de causa sanguinis. extra. eodem titulo. c. j. et. c. ecclesia

¶Item ludi theatrales cum laruis et similibus inhonestis in ecclesia fieri p hibentur. extra de vita et hone. cleri. cū decorem. ¶Item eandem immunitatem habet cymiterium q̄ habet ecclesia vt eisdem capitulis colligi potest nisi in duobus casibus id scilicz laici mortui bene possunt in cymiterio sepeliri cum clericis et viuentes possunt stare i simul cum eis sine adorandum siue ad officium sepulture. ¶Item emunitates iste que predicte sunt videtur q̄ debeant intelligi de ecclesijs consecratis. xvij. q. iij. si quis inuentus. et. xxx. q. ij. que semel et de cōsecratione dist incrto ne. j. lingua. tamē propter magnum periculum q̄ inde sequeretur cum pauce sint ecclesie consecrate respectu aliarum et quia ex hoc honor ecclesie vilesceret et muneretur deuotio laycorum expedit enim est hodie de non consecratis extra eodem titulo ecclesie dumtamen edificate sint auctoritate dyocesanorum in dyocesibus suis. argu. extra de reli. do. ad hoc. ¶Item nunquid priuata oratoria que homines in suis domibus habent hac emunitate gaudebunt vt i auctori. de ecclesiasti. ci. §. si quis in sua domo et. §. si vero col. ix. et extra de cēsi. c. vlti. et dicendum q̄ non. ¶Item ecclesia interdicta sicut et clericus interdictus ⁊ suspensus retinet priuilegium immunitatis predicte vt. lxxxj. distinc. dictum. ¶Item pallatium episcopi habet eandem immunitatem quo ad cōfugientes ad ipsum vt ibi defendatur. iuxta formam predictam. xvij. q. iij. inter constituimus maxime secundum quosdam quando palatium est iuxta ecclesiam. argumen. xli. distinctio. episcopus.

¶Item ecclesia defendit ad se confugientes quantum ad mortem et mutilationem membrorum. vnde recepta ydonea cautione super vitam membris reddet eos puniendos in pecunia vel i rebus.

UVA. BHSC. IyR_347_2

¶De emunitate ecclesiasticorū personarum.

Ecclesiasticarum personarū emunitas est vt clerici conuersi et seruii clericorum non debent fatigari angariis id est seruitutibus magnis seu pnis. dicitur enim perangaria quasi pfecta vel magna angaria est enim angaria seruitium impensum per ctrarionē superioris ecclesiastica nanq; onera psonalia huiusmodi nō subit. vt. C. de episcopis et clericis. et omnes qui vbiq;. Sed hoc fallit in casu nullus enim a vicorum vigiliis excusabitur. extra eo dē titulo pueniet nisi sit senex. C. ō de curio. l. vlti. lib. x. expedit enim reipublice plures habere defensores. C. de noui operis nunciatione. l. nam reipublice. Quilibet enim debet defendere patriam. xxiij. questione octaua omni tēpore. Item non debet grauari seruitute rez quas facit quis proprio sumptu. C. de episcopis et clericis. omnes presbyteros et duodecima questione secunda ecclesiarum. Item donari potest ecclesijs et collegijs secularium et etiaz regularium in infinitum absq; insinuatione in aue. de naturali si minus vnde sciendum q; ptrumcunq; voluerit aliquis donare predictis siue sit impar. siue priuatus potest quia in donatione que fit ecclesie modum est non seruare modum. Ceteris autem personis ab imperatore non licet donare aut in donum recipere vltra. ccc. soli. secundum vetera iura vel quingentos secundum noua nisi precedat insinuatio id est notificatio et manifestatio facta iudici per donationem de ptritate quam vult dare vltra quingentos soli. et de causa donandi et de persona cui vult donare et tunc si approbauit inde valebit donatio vltra predictam summā alias non nisi donatum sit ecclesie vt sit predictum est vel in redēptione captiuozum. et in quosdam casus speciales exceptos a iure in quibus potest quis donare ptrum voluerit absq; huiusmodi insinuatione. ¶Item priuilegiū habet ecclesia in acquirendo quia quicqd emptum fuerit de pecunia ipsius ecclesie suum sit duodecima questiōe tertia capitulo primo. et. v. sixum q; a deo verum est q; clericus habens pecuniaz de prebenda sua vel ecclesia. et inde emat predium licet pecuniam ullam potuisset dare consanguineis intuitu pietatis vel alijs personis. non tamen predium huiusmodi quia statim quod fuit emptum acquisitum est ecclesie siue nomine ecclesie fuit emptum sine nomine alieno et propter hoc non potest clericus huiusmodi predium auctozitate propria alienare. licet res mobiles quas habent clerici de beneficijs ecclesiasticis ad vsū suos possint alienare auctozitate propria. Q; aūr dictū est q; de predio acq;sito ō pecunia speciale est i ecclesia. sicut speciale est q; si tutor pupilli vel curator minoris de pecunia eozum emerit predium. sibi nomie suo non ad opus pupilli et minoris poterit pupillus ille vel minoz vtiliter vendicare predium illud. ff. quando ex offi. tuto. l. ū. ¶Item de milite. si de pecunia sua alius ad opus proprium ipsius ementis et nomine suo. C. de rei vend. si vt proponis. ¶Ideo intelligo si quis pecuniaz ecclesie q; furatus esset vel rapuisset vel depositam habuisset et ex illa pecunia ad opus suum possessiōez emisset. quia ecclesia illā vendicare posset vt dictum est in primo casu. z sic speciale ē de vxore et marito. q; si alt illozū aliquid emerit de pecūia q; alter ei donauit poterit ille cui? fuit pecunia illō sibi vtiliter vendicare. ff. de donatione inter virum et vxorem. l. vxor marito. Sed predicti casus speciales sunt alias

UVA. BHSC. IyR_347_2

regkare est q si quis de pecunia aliena aliquid emerit nomine sui emptoris ac emitur et non ei cuius fuit pecunia. C. de rei vendicatione si ex ea. ¶Item predia ecclesiarum non debent grauari sordidis et vilib⁹ muneribus. xvj. q. j. placet. ⁊ nouellarū ad honestā aūt et q̄ imposita erant reb⁹ aūq̄ res ad ecclesiam peruenissent tenetur vt tributum canonem siue censum. vndecima questione prima tributum. et. c magnum. ⁊ xxiij. q. vij. si tributū. fallit hoc i decimis oblationib⁹ domib⁹ atrijs⁹ ortijsq̄ ecclesiam positis et in manso in quo ecclesia est posita. vel dotata de quibus secundum quosdam nullum debet dari tributum. de omnibus autem alijs debz dari nisi expresse fuerit remissum ab eo qui remittere potest quia res trāsit cū onere suo. tricesima tertia questione vltima secundum canonicā. extra de censi. sancitum. et decimasexta questione prima placet. ¶Item ad extraordinaria munera et que subito iniunguntur non tenent nisi respiciant ad pias causas puta quia princeps mouet bellum contra sarracenos vel alios infideles vt petitur aliquid ad edificationem pontium. vel aliam similem causam. in talibus enim si necessitas vrgeat debent ipsi seculares non propria auctoritate accipere. sed humiliter ab episcopo et clericis postulare et ipsi si viderint tantā vtilitatem et necessitatem vt laycorum non suppetant facultates arbitrio suo absq̄ coactione poterunt aliquid conferre. extra eodem titulo non minus. et. c. aduersus et de censibus cum apostolus. ¶Item emunitatem habet ecclesia et cymiterium vsq̄ ad quadraginta passus in ecclesia maiozivel triginta si fuerit minor vt decimaseptima questione quarta si quis fugientes. ⁊ extra eodem titulo. inter. et. c. emunitatem.

¶De pena violātis emunitatē ecclesie

Ecclesiasticam emunitatem violātium pena spiritualis est excommunicatio de qua require in tractatu excommunicationis violantium emunitatem. Item pena pecuniaria imponitur quandoq̄ maioz quandoq̄ minoz. decimaseptima questione quarta quisquis et. cap. si quis contumax et debet dari illi psone vl loco cuius est emunitas violata. extra de sententia excommunicationis graue et capitulo parrochianos et de symoñ. de hoc. et decima septima questione quarta si quis in atrio. ¶Item ecclesia cum omnibus ornamentis suis debz teneri munda nec debent ibi conuiuia fieri vel homines iacere vel supellectilia mittere nisi propter hostiles incursus vel incendia repentina seu alias necessitates vrgentes ad eam opozteat habere recursum ⁊ tūc necessitate cessante res ad loca pristina deportentur. extra de emunita. eccle. c. j. et. ñ. et. xlij. distinctione. c. penul. et vlti. ¶Item si vir cognoscat vxorem suā ibi reconcilianda est ecclesia secundum quosdam per episcopum si est consecrata. Si vero non est consecrata per simplicem sacerdotem. ¶Item nullo modo debet ecclesia in castellari vel muniri vt inde fiat guerra. vel vt ibi recipiātur predones. Sed tamen propter metū predonum in castellari potest ⁊ muniri vt ibi refugium habeant innocētes. decimaquarta questione sexta. si res et capitulo hō quod. Item si ecclesia seu cimiterium fundata sunt in solo alieno ignorante domino soli quid fiet et dicendum quod remanebunt construcia nec efficiuntur ecclesia censualis vel tributaria. sed ille qui eam construxit vel etiam episcopus qui posuit primarium lapidem debet dominium soli cōseruare indemnem. de consecratio. distinctio. j. nemo. ⁊ decimatertia questione vltima comperimus. et. lxx. distinctio

UVA. BHSC. IyR_347_2

ne sanctorum et hoc est verum si solum erat priuate persone, quia si erat alterius ecclesie, debet restitui hoc modo q ecclesia ibi cōstructa sit ei subiecta quo ad ius patronatus duodecima questione secunda apostolicos. et decima septima questione quarta questi. ¶Item episcopus res ad mensam suam pertinentes vel res cathedralis ecclesie non potest alienare sine consensu capli nec abbas res monasterii sine assensu cpi et conuentus sui. nec presbyter res parrochialis ecclesie sine consensu sui episcopi secundum q dicunt capitula. inferius subscripta que omnia rātum loquūtur de rebus ecclesie immobilib'. quia in alienatione rerum mobilium non requeritur hoc solemnitas. decima questione secunda hoc ius. et c. si quis episcopus. et duodecima questione secunda placuit. et c. sine exceptione et capi. alienationes et c. abbatibus.

¶Ecclesia diuersimode potest sumi.

Ecclesia varias significationes habet quia quandoq; pro collectione fidelium. de consecra. distinctio. j. ecclesiam. et extra de sentē. excommuni. c. penul. ¶Item quandoq; sumitur p ambitu murorum de consecrat. distin. j. de fabrica. ¶Item quandoq; sumitur pro corpore christi mistico. prima questione prima in ecclesia. ¶Item quandoq; pro prelatura ecclesie et etiam pro obuentionibus que prouenium ratione ecclesie. extra ne prelati vices suas. c. iij. et hoc vltimo sumpto modo ecclesia pro obuentionibus potest ecclesia sine symonia concedi ad firmā. extra ne prelati vices suas. c. vlti. vbi de hīs in glos. hec decretalis. ¶Item quādoq; sumitur pro episcopo. vij. q. j. scire. ¶Item quandoq; pro viris ecclesiasticis. lxiij. di. c. i. ¶Item quandoq; sumitur pro maiori parte capituli. lvj. di. apostolica. ¶Item quandoq; restringitur ad canonicos matris ecclesie. lxxiij. dis. c. vl. antiques et extra de ver. sig. cum clerici. ¶Item quandoq; pro qualiber ecclesia prouincie seu dyo. sumi potest. extra de auc. et vsu. pall. c. j. ¶Item nomine matris ecclesie cathedralis ecclesia intelligi debet. extra de ver. signi. venerabilis vbi de hoc. ¶Item matrici ecclesie omnes basilice dīr subesse nisi se ostendant exemptas. extra de constit. cū dilecta ad fi. et. xvj. q. vij. omnes basilice.

¶De eccīa romana et eccīs religiosis.

Ecclesia romana cū sit caput omnium et magistra primatum tenet ecclesiarum. xiij. q. vj. duduz. ¶Item ecclesia religiosorum clericis secularib' vel laycis assignari non debz q̄diu per religiosos poterit reformari. extra de rebus ec. non alie. possessiones vbi de hoc in gl. q̄diu locus enim religiosus sicut vestes altaris et ligna ecclesie ad seculares vsus redire non debent cū de religiosis. hoc vbi de hoc et de consecrat. distinc. j. ligna et. c. altaris. ¶Item ecclesia regularis poterit alteri ecclesie regulari subici de voluntate capituli etiā cpo in cōsulto sīn quosdam extra de dona. inter dilectos vbi de hoc gl. sz q̄liter et de hīs q̄ vi. me. ve. ra. fi. et. c. cū dilecti vbi de hoc gl. nō tñ nihilomin' hēbit epūs sicut prius iura episcopalia in ecclesia sic translata. Quidam tamen dicunt q sine cōsensu episcopi et capituli fieri hoc non potest. extra de relig. do. q; ad monasteriū. ¶Item sine auctoritate epi vl' plati nō pōt de nouo pstitui ecclesia cenuali. extra de censi. prohibem'. et. c. scientes.

¶Ecclesia fungitur triplici iure.

Ecclesia fungitur iure imperii. Inaur. de non alie. aut permu. §. sancimus col. ij. imo maior est impio. xcvj. di. duo et ex de ma. et. c. obe. solite. De hīs habes. extra de resti. in integ. Auditis et gl. ber. ecclesia fungitur. ¶Item fungis

UVA. BHSC. IyR_347_2

ture minoris extra de in integ. restitu. c. j. vbi de hoc. t. c. auditis. ¶ Item fun gitur iure reipublice. xxiij. q. iij. quid er go t. l. dist. ius publicum. vnius ecclesie vnus sol⁹ debet esse sacerdos extra de preben. cum ignores t. c. preterea t. c. de multa t. xxj. q. ij. c. viti. ¶ Item eccle sia dedicari nō debet nisi assignetur ei tantum q̄ inde ad min⁹ duo clerici va leant sustentari. ar. vij. q. j. quidā de cō. dist. j. hoc quoq; statum. t. c. ne me. t extra de filijs prelbiteroꝝ proposuisti vbi de hoc. ¶ Item ecclesia que vidua dici tur ante consecrationem episcopi quo ad quedā extra de transla. inter corpa lia circa medium.

¶ Ecclesia cathedralis debet vo care viros litteratos ad predicandum et penitentias dandum.

¶ Ecclesia tam cathedralis q̄ con uentualis debet ordinare seu vo care litteratos viros ydoneos ad predi candō t ad penitentrias dandum t debet dare ei expēsas extra de offi. ordi. inter cetera vbi de hoc. t. xij. q. ij. caritatem. ¶ Item ecclesia nō succedit clerico cui fuit ingrata ab intestato etiam si cleri cus non haberet propinquos. C. de in offi. testa. l. liberti. vbi mr excluditur a successione lib. propter ingratitudinez ¶ Item ecclesia metropolitana debet habere theologum t alie ecclesie cathe drales t etiam nō cathedrales si eoꝝ sufficiunt facultates. debēt habere ma gistros artium qui sacerdotes et alios clericos in diuina pagina doceant t in grammatica t pauperes clericos maxi me debet hmōi magister docere grat⁹ pro eo q̄ ei debet cōpetens beneficium a capitulo assignari : t si hmōi benefi ciatus aliquid exigat a clericis illius ec clesie vel a pauperibus symoniam incom mittit extra de magistris. q. nōnullis t de symo. peruenit.

¶ Quod plures ecclesias parrochiales nullus simul habere debet.

¶ Ecclesias parrochiales vel digni tates nullus potest simul habe re cum idem ius sit in vtroq; nisi vnaz haberet intitulatam t alterā commen datam. vel vna ab altera dependeret ex tra de elect. dudum. ij. circa medium t de preben. extirpande vel nisi haberet per dispensationem dñi pape extra de preben. multa. vel nisi propter pauper tatem ecclie. x. q. iij. viuo. t extra de eta. t qualita. cum te vel nisi ppter pe nuriam clericoꝝ. xxj. q. j. fere p totū. ¶ Item ecclesia cathedral' vacante ni chil possunt clerici disponere de rebus episcopatus in preiudiciū ipsius extra ne. se. va. per totum et de iureiurando sicut nostris. ¶ Item ecclesia constitui non debet sine dyocesani assensu extra de iure patrono. nobis fuit vbi de hoc ¶ Item cum ecclesia leditur in aliena tione alicuius rei ad se pertinentis in integ. restitu. debet extra de resti. in integ. requisiuit vbi de hoc et de empt. et ven. cum dilecta.

¶ De vnione ecclesiarum.

¶ Ecclesiarum vnio fit trib⁹ modis primo vt vna subiaciatur alteri ita vt vna sit mater et altera filia et tunc sedes erit apud illam cui subiacitur extra de hijs que vi metusq; causa fiunt cum dilec. t tūc filia sortitur priuilegia matris t illius sequitur conuersatiōnē t naturā extra de statu mo. cum recolē tes. §. vltri. t ideo huic vnioni consenti re debet dyocesanus episcop⁹ scōo mo do sic. vt neutra subiaciatur alteri sed quelibet remaneat in suo honore vnde sivtraq; nō erat episcopalis vtraq; erit cathedralis t episcopalis t canonicivni us ecclesie non erunt canonici alterius nec isti vocabuntur ad depositionē illo rum vel econuerso nec res confunden tur. sed erit vnus episcopus qui ab om

UVA. BHSC. IyR_347_2

nibus eligeꝫ et si queras vbi fiet electio dicendum ꝙ debent sibi deferre ⁊ gere re sibi morte sicut fuerit oportunū extra de rescriptis pastoral⁹ ⁊ forte in hoc casu log.xxj.q.j.⁊ tēporis et si diuersos habuerunt metropolitanos diuersos habebunt ar.extra de relig.do.ꝙ monasterij ⁊ ne sede vacante.c.j.vbi ō hijs in glo.flota ꝙ ⁊ tūc episcopus ratione vnionis ecclesie suberit vni metropolitano.ratione alteri? suberit alteri metropol.⁊ propter illam vniones neuter metropolitanus perdit ius suum. Itē tertio modo fit vnio cuz ex duabus fit vna nec altera alteri subiãtur ⁊ tūc res omnes cōmiscentur ⁊ clericiui? erunt clerici alterius ⁊ erunt colleginm vnus et clerici vnius ecclie vocabūtur ad depositionem ⁊ electionē clericorum alterius ⁊ vtraꝫ ecclesia tenebit honorem suum ⁊ si vtraꝫ fuerit episcopalis vtraꝫ erit.⁊ si suberant diuersis metropolitanis tunc illi soli suberūt de quo percipiet papa ⁊ regentur meliorubus priuilegijs ⁊ consuetudinibus que in altera illarum erant ar.de pe.di.j.medicamentum sicut imperator cumonit contractum bone fidei ⁊ stricti iuris.tunc illud inuitum retineat ea que meliora fuerunt in altera actione ar.C.de rei vxo.acc.l.j.in prin.§.sed ignoramus.

De custodia eucharistie.

Eucharistia custodiri debet in loco singulari mūdo⁹ ad hoc signato vt sit honorifice collocata deuote ac fideliter sub clauibus cōseruetur extra de cele.mis.sane ⁊ eoꝫ titu.c.j. Item sacerdos per se ipsum ferat illam cuz necesse fuerit ad infirmos illa sollennitate ⁊ reuerētia adhibita que statuta est in concilio generali extra ō cele.mis.sane.§.sacerdos non tamen per laycum vel mulierem ipsam transmittat de cō. dist.ij.peruenit potest tamen per dyaconem si necesse fuerit ipsum transmittere ad infirmum.xxij.dist.in.dyaconē ⁊.c.presentem. ¶Item crisma supradicta custodia similiter conseruetur extra eoꝫ titu.c.j. ¶Item oratoria vasa corporalia palle altaris ⁊ vestimēta clericorum munda ⁊ nitida conseruentur extra eoꝫ titu.c.ij.Quibus in alijs vsibus vtendum non est nisi ecclesiastici ⁊ dignis officijs que ab alijs quaz a consecratis hominibus contingi nō debent de cō.dist.j.vestimenta ⁊.c.ad nuptiarum ⁊.c.si infecta. ¶Item palle altarium ⁊ vestimenta clericorum cū fuerint sordida a dyacono cuz humilibus ministris intra sanctuarium lauentur de cō.di.nemo que si fuerint vetustate consumpta comburantur de cō.dist.j. altaris. Que auten. sunt do.dedicata non debent ad prophanos vsus cōuerti.xij.q.j.que semel ⁊.xiij.q.vlti.comperimus ⁊.xij.q.ij.nulli ⁊ de conse.di.j. lingua.

De electione.

Videndum est de electione ꝯd sit Qui possunt eligere.De electiõe pape ⁊ imperatoris.Qui eligi possit et qui non.De forma electionis.Qui nō possunt eligere.De modo compromissionis in electione.De conditionali et alternatiua.Qui sunt ad electionē vocandi ⁊ qualiter an layci electioni debeant interesse.De tempore electionis De tēpore electionis spectrando.De electione que nulla est. De cassanda electione.De examinatione et confirmatione electi ad quem spectat electio canonicorum ⁊ personarum habentium De actione impugnatione electionis.

¶De electione quid sit.

UVA. BHSC. IyR_347_2

Electio est alicuius persone ad dignitatem vocatio licet alis hoc verbum eligere se habeat ad multa. Nam dicitur quis eligi in postulandus extra de elec. in causis & de renun. post trãslationem. ¶ Similiter dicitur quis eligi in canonicum extra de elec. cum ecclesia vulterana & de preben. dilecto. Similiter dicitur quis eligi in arbitrũ extra de elect. in causis & de fo. cõpe. si dis contra. Sed in his & similibus sumit electio largo modo Bof.

¶ Qui possunt eligere.

Electio de iure spectat ad collegiũ clericorum etiam si duo vel tres fuerunt in collegio extra de elect. c. j. et de consuetudine cum dilec. & xviij. dist. adrian' & c. nonc. §. ex his. Sed si clerici non sunt in ecclesia vt collegium vel vt corpus. sed sunt vt singulares persone tunc superior prouidebit pro se vel pro presentante patrono. Si ecclesia tamen habet patronum extra de iur. patro. c. pastoral. hoc tamen regulare est. vt ad collegium cuiusq; ecclesie spectat electio licet plerumq; de consuetudine vel priuilegio alicui vocentur extra eoꝫ titu. cum manguntina vocantur aliquãdo religiosi ex honestate nõ ex debito. xxiij. distin. in hole. ¶ Item electio deuoluitur ad paucioꝛes cui in electione maioꝛ pars. c. deliquit extra de postulãdo. c. j. vbi de hoc in glo. hic patet. ¶ Item deuoluitur etiam ad vnum propter vnuersitatis delictum lx. distin. si forte & extra de electione bone. ij. & de postul. bone. ¶ Item eligere potest archiepiscopus in q̃ cõpromittitur ratione compromissi & eius quem eligit potest confirmare inq̃tum est prelatus ipsius ad quem spectat confirmatio eius extra de elec. cum inter canonicos eos vbi de hoc & xxiij. dist. in synodo Si tamen tempore cõsecrationis aliqua probarentur contra personam taliter electi. bene posset hmõi archiepiscopus electionem cassare. xxiij. q. vij. §. tria & extra de elec. cuꝫ inter vniuersas. ¶ Item electoꝛes possunt compromittere in episcopuꝫ vel aliam personam etiam si non sit de collegio suo extra de elec. causam que vbi ō hoc.

¶ De electione summi põtificis et imperatoꝛis.

Electio summi pontificis fit tantum per cardinales in qua nisi consentiant due partes eoꝝ nõ valet extra eoꝫ. c. licet et induci debent per brachium seculare quia se interponere debet. & potest ar. xvij. di. valet licuit et. xxiij. q. v. de liguribus in fi. is. ij. ab vniuersali ecclesia romanus pontifex habeatur qui a duabus partibus cardinalium fuerit electus fuit & receptus non computato electo inter duas partes secundum quosdaꝫ extra eoꝫ titu. licet vbi de hoc in glo. nunquid. Sed q̃ dicitur in hac decretali de duab' partibus aliquando cardinales nõ obseruant possunt eñ huiusmõi renunciare et ad ius ecclesie redire p̃m Bof. ¶ Iteꝫ taliter electus in papam in eo ipso quod eligitur confirmatur & statim habet plenam & liberam administrationem. ¶ Secus si per symoniaꝫ vel presumptionem vel quolibet ingenio male esset electus; quia tunc esset excõmunicatus cuꝫ fautoꝛibus suis. & deberet abici ab ecclesia sicut antichristus minus sor & destructoꝛ totius christianitatis. nec aliqua super hoc aliquãdo audientia ei seruat. xxiij. distin. in nomine domini circa medium. ¶ Item exercitus sibi eligit aliquando imperatoꝛes. xciij. distin. legimus. ¶ Item electus in imperatoꝛem debet examinari per

UVA. BHSC. IyR_347_2

papam. Si est de genere persecutorum vel est excommunicatus vel publice periurus cassatur electio ipsius extra de elec.venerabilem in princi.et. xxx.q.j.si quis .xxij.q.iiij.ipsa pietas

¶ Item electio facta ab illo qui erat in quasi possessione eligẽdi.tz etiaz si postea possessionez amittat extra de iure patro. consultationibus.t.c.cum propter t de elec.querelam.

¶Qui non possunt eligere.

ELigere non potest excommunicatus excommunicatiõe maiori extra de ap. constitutis secus in minori extra de clerico excommu.mi.c.vltim.

¶ Item nec suspensi extra de consuet. cum dilectus de excep.apostolice. Itez nec interdicti extra de elec.cum interdictum. ¶ Item nec illi quibus eligere est interdictum absq; licentia superioris extra de elec.c.vlti. ¶ Item nec illi qui in eadem vocatione elegerunt vel postulauerũt sciẽter indignũ.extra de elec.cum in cunctis t.c.scriptum.t.ca. immorut in fi.quo casu.sunt ipso iure eligendi potestate priuati idem si peccatur in postulando extra de elect.scriptum. ¶ Item nec illi qui priuantur potestate eligendi propter peccatum in forma electionis commissum extra de elec quapropter.

¶Qui eligi possunt t qui non.

ELigi potest t debet qui doctior est et sanctior et cui⁹.comparatione ceteri grex dicantur.viij.q.j.licet; ergo dummodo sit de matrimonio natus. et etatis legitime sicut decet.extra de elec.cum in cunctis. ¶ Item eligi non debet puer ad regimen ecclesiarus sed discretus t litterat⁹ extra de eta.t qua li.in decretum de elec.cum in cunctis. ¶ Item subdyaconus in episcopum elegi potest q; eodez priuilegio cõ dyacono gaudet. Similiter eligi potest dispensatiue tamen t non derigore iur. de ecclesiarum regimine in minoribus ordinibus constitutus t etiã primi.coloratur extra de eta.t quali.preterea t.c. ij.t.iij.t de preben.super vbi de hoc.

¶ Item qui ad vnam dignitatez reputatur dignus si postea eligitur ad aliã dignus etiam debet reputari.lxxiij.di. gesta. fallit in hoc casu extra de elc.scriptum est in fi.vbi de hoc qm̃ licet tollererur quis in officio minori propter hoc tñ in maiori tolleran nõ debet indignus.xõ.distin.nos consuetudinem.

¶ Item eligi nõ potest minori excommunicatione ligatus extra de cleri.excommu.mi.si celebrat. ¶ Item nec suspensus nec interdict⁹ extra de postul. c.j.t.c.cum dilectus. ¶ Item elect⁹ ineligentes numerari non debet q; nullus potest eligere se ipsum extra de elec. cumana.t.c.q; propter fallit tñ hoc alt quando ratione compromissi.extra de elec.cum in iure vbi de hoc in glo.ꝺ̃ quidam hodie cum talis electio.nullo modo reneret extra de sortilegiis.c.vlt. vbi de hoc in glo.Simile bẽs t de elec. cumana t.c.q; propter. ¶ Item electores possint ab electiõe recedere quãdo electus primum beneficius q; habebat retinere nititur t non vult ipsum dimittere pro scõo.extra de preben.cuz ignores vbi de hoc si semel. ¶ Item cassanda est electio illius qui requisitus anteq; esset electus.consensit electioni de se faciẽde quia presumitur ambitiosus extra de elec.cuz post petitã vbi de hoc t.c.officij.t.c.cum ad nostram.

¶De forma electionis.

¶ Electionis forma est triplex. pria est q; tres deꝫ collegio debent poni qui vota eligẽtium audiant in secreto t sic facto scrutinio t inscripti.redacto fiat publicatio.i cõi. Deide collegio nũci

UVA. BHSC. IyR_347_2

ad numerum: meriti ad meritum: zeli ad zelum: et illius in quem maior et sanior pars consensit. non respectu prius aliarum: sed respectu totius capituli statim electio fiat incontinenti et requiratur minor pars vtrum eligere velit eum maiori. et si consentiat. tunc is qui maiorem vocem habet in capitulo surgat et dicat. Ego pro me et toto capitulo eligo talem et omnes alii acceptent. Si vero minor pars non vult consentire maiori ita pronunciabit ille qui maiorem vocez habet in capitulo. Ego pro me et pro illis qui mihi consentiunt eligo talem et aliis dicentibus placet nobis. et ita fiat electio per scrutinium in cõmuni. ar. extra de electis. quia propter. c. in genesi. 21. c. ecclesia vulterana. et hec forma scrutinij locum habet in ecclesijs episcopalibus et etiam in minoribus. s. in archipresbyteratib⁹ et in preposituris et in plebanatibus et aliis personatibus qui non consistunt in ecclesijs cathedralibus et regularibus quia tñ secus si alie ex talibus ecclesijs personatum habentibus modicum collegiũ habeat puta trium vel quattuor forma scrutinij non poterit obseruari et ideo procedetur scõm morem consuetum ab antiquo et ita intelligit extra de elec. capi. j. ¶Item scõa forma est compromissum scz ꝙ aliquibus viris ydoneis vices suas electores cõmittant qui vice omnium eligant eis prelatum et si maior et sanior pars capituli compromittat totum capitulum compromittere videtur scõm quosdam quia ꝙ maior pars facit totum capitulũ facere videt extra de bõs que fi. a ma. par ca. ꝙ totũ et. lxv. dist. c. j. ¶Quidam tamen dicũt ꝙ si etiam pauci consentiant in forma scrutinij q̃ forma est ordinari ꝙ ꝙ cuilibet saluatur ius suũ quia potest in quẽ vult dirigere votum suum preualet cõtitio paucorum et consensus in forma scrutinij. et romana curia sic obseruat. Sic. z licet maior pars compromittere velit non preualet nisi minor contradicat quia nullus ad cõpromittendum cogi debet. minus. ar. ff. de arbi. l. sed z si. et. aĩ. q. vij. §. tria. Sed et alij contradicunt. ¶Itez tertia forma est ꝙ omnes quasi per inspirationez consentiant in aliquem ipsum viua voce cõmuniter eligendo extra de elec. quia propter vbi de his. ¶Quidaz tamen dicunt ꝙ iste tertius modus eligendi non est forma electionis. Sed potiꝰ exceptio a formis predictis. ¶Item ad euidentiam bartrium formarum que ponuntur in illo. c. extra de elec. quia propter. Nota ꝙ scõm quosdam tres sunt electionis forme posite in. c. predicto. Prima dicitur forma scrutinij. Secũda dicatur forma compromissi. Tertia dicit forma inspirationis. Sed scõm alios due tñ sunt forme. s. scrutinij z compromissi forma enim inspirationis non est proprie forma sed est exceptio a predictis formis z hoc innuit ista vbi dicitur nisi forte cõmuniter ꝛc. ¶Similiter alia ratione nam loquit de inspiratiõe diuina que a solo deo pcdit cui forma imponi non potest. cũ non sit sublege nec possit probari proprie ꝙ adeo sit extra de regularibus. b. z. xviij. q. ij. que sunt. ¶Item q̃ forma scrutinij multas recipit dubitatiões videndũ est qualiter ni ea tam de iure quam de facto sit procedendum expicendum ꝙ in primis debent hõ ad quos eligendi potestas pertinet de iure cõmuni et consuetudine vel q̃ sunt in possessione agendi vacante ecclesia insimul conuenire debent et tractare de electione facienda et debẽt cõuenire in ipsa ecclesia si possunt extra eo. ti. ꝙ sicut vel in alio ydoneo loco si non potest ibi electio comode celebrari. xxiij. distin. in nomine dñi. z tunc vocandi sunt ad electionem omnes qui

UVA. BHSC. IyR_347_2

possunt et debent interesse vocatio autem t citatio absentium ita fiet. B. archidyaconus bonoñ. capituli sancti petri prouido viro et discreto .N. regio cõmoranti salutem tcetā. Discretione vestre tenore presentium facimus manifestum q̄ bone memorie dominus. p. bonoñ. episcop⁹ die tertio intrante maio viam vniuerse carnis est ingressus p̄pter q̄ ne ipsa ecclesia propter longam moram in spiritualibus et temporalibus sustineat lesionem nos monemus et attente requirimus quatin⁹ post q̄n decimum diem post harum presentationem ad electionem faciendam nobiscum venire curetis. aliquin q̄ tunc ad electionem procedemus vestri absentia non obstante. Si vero non potestis interesse in dicto termino impedimento aliquo impediti et multis in ipso electionis negocio alteri committere vices vestras ad nostram presentiaz nuncium vdoneum transmittaris qui super ipso impedimento iuxta generalis con iłi statuta nobis faciat plenam fidem tc. Itē vocatis ergo qui sunt euocandi presentibus omnibus surgat archidyaconus vel alius maior capituli t proponat sic. Domini nos sum⁹ hic vt de pastore prouideamus ecclesie nostre Sed cum plures forme sint statute secundum quas procedere valeamus et debet eis nominare formas predictas. Deliberetis ergo secundum quā ad electionem faciendam procedere vultis t si concedant se velle procedere secundū formam scrutiniū tūc maior confici faciat publicum instrumentum de respone seu deliberatione tali q̄ notari⁹ ita scribet anno domini tcetā. die et loco tali. B. archidy. bonoñ. ecclesie canonici et congregari ad electionem faciendam deliberatione inter se habita requisiti per dominum archidyaconū responderunt cõcorditer omnes se velle procedere secundum formā scrutiniū presentibus talibus tc. hijs p̄ actis predictus archidyaconus consentientibus ceteris canonicis elegerūt tres de collegio fide dignos. t de illa electione scrutatorum conficiatur publicum instrumentum hoc modo. anno dñi tc. vt supra cum hoc esset q̄ dominus archidiaconus bonoñ. ecclesiet eiusdem ecclesie capitulu deliberasset prouidere ipsi ecclesie vacanti per formam scrutiniū preelectus archidyaconus t capitulum elegerunt tres tales canonicos eiusdem ecclesie committentes eisdem vt secreto t sigillatim vota cunctorum requirant t in scriptis redacta publice debeant in communi presentibus tc. Isti vero scrutatores sit procedent Debent enim in aliquo loco secreto stare s. post altare t tunc debent illum alloqui. q̄ dc. cõsuetudine habet in electione t in capitulo primam vocē extra. c. titu. auditis. t debent hijs verbis vti. adiuramus nos in virtute spiritussan ctiv nominetis illum nobis quem cre ditis vtiliorem t meliorem ad regimen ecclesie nostre t in ipsum cõsentio p̄ bono statu ecclesie nostre vacantis. et ille sic adiuratus debet habere deum p̄ocul. t sic respõdere. Ego credo dominum. p. canonicum nostrū vtiliorez t meliorem ad regimen ecclesie nostre et in ipsum consentio in pastorem eligendum t sic de interrogatione quam faciunt scrutatores t de responsione quā facit ille qui interrogatur conficiatur per notarium vel per ipsos scrutatores publicum instrumentum tvnum solus. alijs mandantibus t videntibus scripturam scribere potest. Demum debent vocare sequentem et his verbis vti debent. t sic de singulis vocatis autem t inquisitis omnibus tunc debent

b

UVA. BHSC. IyR_347_2

scrutatores in continenti ne iure in publico in choro vel capitulo presentibus omnibus canonicis et vnus scrutatorum de mandato aliorum debet legere et publicare vota. publicatione autem facta in continenti facienda est collatio. extra. c. titu. cumana et fit collatio isto modo. aut vota diuisa sunt in plures aut in vnum tantum concesserunt Si diuisa sunt in plures tunc fit collatio numeri ad numerum zeli ad zelum meriti ad meritum. numeri ad numerum fit isto modo. archidyaconus qui est maior vel ipsi idem scrutatores. ita dicent vota vestra diuisa sunt in electione vt apparet pro publicamento votorum quia quidam vestrum consentiunt in .R. et quidam in .C. audiamus quis istorum habeat maiorem numerum et tunc legantur vota et ponantur ex vna parte simul omnes qui consenserunt in .R. ex alia omnes qui consenserunt in .C. et tunc hunc collatio de his qui consenserunt in .R. et de his qui consenserunt in .C. et ita persistam collationem apparebit quis istorum habeat maiorem numerum. ¶ Item demum fiet collatio meriti ad meritum hoc modo. s. dominus .R. in quem maior pars consentit natus est de legitimo thoro ad etatem legitimam habet. s. xxv. annorum est in sacris ordinibus constitutus et habet sufficientem scientiam quia tam diu fuit in scolis. Sed dominus .C. defectum patitur in ordinibus etiam in etate nec vnq; fuit in scolis et ista dominus .R. est maioris et melioris meriti q; dominus .C. ¶ Item zeli ad zelum collatio fiet hoc modo zelus enim consistit in animo ex eo q; hij consenserit in .R. plures fuerunt q; hij qui consenserunt in .C. et ex eo q; .R. defectum non habet scientie vel etatis et est in sacris ordinibus constitutus presumitur q; melioris zeli sint qui consenserunt. in .R. quam hij qui consenserunt in .C. et vbi maior numer⁹ et melior zelus ibi est presumptio maior extra eod̄ titu. dudum ¶ Item sic facta collatione tunc archidiaconus qui maior est illum eligat de consensu et voluntate omnium canonicorum in q; maior pars et sanior consentit et vtatur his verbis. ego talis archidyaconus bonon̄. ecclesie habita licentia et obtento mandato a canonicis omnibus eiusdem ecclesie cum hoc esset q; ecclesia bonon̄. per mortem bone memorie .R. pastore careret et presentibus omnibus qui valuerunt et debuerunt vocari ad electionem per formā scrutinij elegerunt ipsi ecclesie puideri et electis scrutatoribus tribus de collegio fide dignis publicato scrutinio et collatione habita numeri ad numerum. meriti ad meritum. zeli ad zelum. et maior et sanior pars capituli in dominum. n. in ipso scrutinio consenserunt nomine meo et nomine ac vice omnium canonicorum eiusdem ecclesie spiritussancti gratia inuocata et ad honorem beati petri ecclesie bononien̄. ego eligo dominum .R. canonicum bononien̄. in pastorem et rectorem ecclesie bononien̄. presentibus testibus &c. ¶ De hoc fiat publicum instrumen. similiter facta electione mox eam publicet in communi sollenniter et alta voce cantando. Te deum laudamus. te. do. con. et deducendo ipsum ante altare et installando ipsum. ¶ caueat tamen ipse electus ne aliquid administret sine confirmatione nisi fitvltra vtilitatem valde remotus et electus sit in concordia quia tunc propter necessitatem et vtilitatem potest tam in spiritualibus quā in temporalib⁹ ministrare extra eo. titu. ¶ Item si omnes ipso scrutinio consenserunt in vnū tunc collatio numeri ad numerum zeli ad ze-

UVA. BHSC. IyR_347_2

lium non habet locuz si fit collatio per cum qui maior est hoc modo. videant' qualis sit ille scz ꝙ consensimus si est natus de legitio matrimonio si est sufficientis sciẽtie et etatis legitime. si est in sacris ordinibus cõstitutus ꝛc. et si ista concurrunt fiat electio vt supradictuz est. ¶Item videndum est de forma cõpromissi qualiter fiat ꝛ est faciẽda hoc predicto modo scilicet vt ibi presentib' omnibus ꝛ cet tunc debent canonici aliquibus committere vices suas dando potestatem ꝛ ius eligendi eis pastorem ꝛ de traditione seu compromissione fiat publicum instrumentum hoc modo anno domini. ꝛc. Cum hoc esset ꝙ capitulũ ꝛ cano. bonofi. eccl'ie vacãte ipsa ecclesia per formaz compromissi eccles'i cidendũ de pactore voluerunt prouideri in tales viros ydoneos si rãgulerunt ꝛ dederunt potestatem liberam et ius eligendi pastorem nomine ac vice omnium canonicozum ciusdez ecclesie compromittentes illum recipere in pastorem ꝛ habere quem ipsi fuerunt' eligendum. extra co. titu. cum dilectus et tunc sic habita potestate debent compromissarij trahere se ad partem. extra co. titu. in causis ꝛ tunc adinuicem deliberent. tractarent. de meliori eligendo et vtiliori qui si fuerunt inconcordia tunc redeant ad capitulũ et vnus ex predictis compromissarijs pro se ac vice omnium compromissariozum omnium canonicozuz eligat in hunc modum. Cum talis ecclesia per mortem bone memorie. N. vacaret et canonici ad electionem congregati. c. d. ꝛ ca. potestatem prouidendi per formam compromissi eidem ecclesie contulerunt ꝛ pastorem etiam deliberatione habita eligendi. Ego d. spiritus sancti gratia inuocata nomie meo et nomine compromissariozum meorum et omnium canonicozum eiusdẽ ecclesie dominũ. r. eligo in pastorem ꝛc. vt supra in continenti electionem ipaz publicent in communi ꝛc. vt supra.

¶Item per inspirationem sit electio in hunc moduz ꝙdiu sunt canonici in choro seu capitullo offices quasi simul subito vno spiritu eligunt ꝛ consencisit in aliquem specialem ꝛ in hoc casu vn' omnium nomine facit electionem p̃ dicto modo ne videantur singulares electiones. extra. co. titu. in genes'i.

¶Item circa primam formam scrutinij scribitur an illi tres scrutatores possunt esse aliunde ꝙ de collegio. ꝛ dicendum ꝙ licet aliqui dicant eos posse esse aliunde ar. extra co. titu. causaz que alij tamen dicunt ꝙ non possunt esse alunde cum littera ducat ꝙ de collegio extra. co. titu. quia propter et ar. extra de offi. dele. p. et. g. Similiter ꝙ de quibusdam conceditur de aliis prohibere videtur. prv. distin. qualis ꝛ extra de p̃sumptione nec illud. c. caulam que obstat quia loquitur in alio casu. scz quãdo proceditur per formaz compromissi. ¶Item queritur vtrum isti scrutatores possunt esse plures ꝙ tres. et dicunt quidaz ꝙ possunt esse plures ar. extra co. titu. cum in iure ꝛ ca. dilectus ꝛ. c. cum in causis alij dicunt ꝙ nec plures debent esse nec pauciores ar. extra co. titu. quia propter ꝛ iura illa que illi allegant pro se loquitur in forma cõpromissi et sic non contradicant.

¶Item queritur an debeãt per scrutinium inquiri vota istozum trium p scrutatozum ꝛ qualiter ꝛ quãdo inquiri debent ꝛ dicendum ꝙ perscrutari ꝛ inquiri debẽt sicut dicit hra scilicet gl. alis quod secreto ꝛ sigillatim vota cuiuslibet diligenter exquirant extra. co. titu. qz propter. Similiter secreto ꝛ sigillatim inquirere et debẽt inquiri. Unde duo

UVA. BHSC. IyR_347_2

scrutabuntur vota tertiō et sic de singulis. Similiter dicendus ꝙ tutius est ꝙ scrutatores prius inquirant et dicāt vota sua alioquin si non inquirerentur vota scrutatorum primo sequeretur qꝫ arbitrio relinqueretur quam electionem vellent maiorem et meliorem facere ꝙ esse non debet. ¶ Tres circa formam compromissi queritur an isti cōpromissarij possint esse extra collegiū dicas ꝙ sit extra. co. titu. causam que. ¶ Item videtur ꝙ in unum solus possit compromitti vt extra. eodem. titu. causam que. alij dicunt contra de tertia forma iuratis non est multū curandū qꝫ illa raro occurit. s. inconcordia. Egidius. ¶ Item electionis decretum debet continere totam seriem et formam electionis et nomina eligentium et eorum consensum ⁊ subscriptionem cuiuslibet in hunc modum. Ego N. canonicus talis ecclesie hunc electionem interfui et consensi et propria manu scripsi et si aliquis eorum nesciat scribere tunc alius nomine ipsius ⁊ ei? mandato subscribere debet extra. de re iudica. cum inter vos. Similiter illa scriptura debet continere nomen electi ⁊ ad quam electus sit dignitatem et debet fieri per manum publicam vel duos ydoneos viros extra de pba. qui contra fal. Similiter debet huiusmodi scriptura continere inquisitionem ⁊ voluntatem singulorum publicationes scrutinij collationem ⁊ electionem in continenti factam et hunc scripture sigillum capituli debet apponi ita ꝙ p tale decretum appareat formam electionis fuisse seruatam et tale decretum ita est de substātia electiōis cum dicta forma ꝙ nisi fiat publicationis votorum collatio ⁊ electio subsequenter in continēti huiusmodi electio est cassanda et ideo per decretum tale debet apparere formam fuisse seruatam. extra de elec. quia propter ⁊. c. cumana. et. c. cum post petitam ⁊ in. ca. innotuit vbi de hoc in glo. decretum habet. Quidā tamen dicunt ꝙ q̄uis tale decretum sit de sollennitate electionis non tamen de substātia ita vt propter huiusmodi omissionem electio cassaretur. Sof.

¶ Item qui eligūt de alia ecclesia quā de sua ita quando eligunt debent proferre verba secundum ſy. eligimus et postulamus. ſi. secundū ꝙ de iure melius valere potest et tunc tenet talis electio seu postulatio siue sit eligendus siue sit postulandus. ¶ Item electionis publicato scrutinio cum res nō sit integra vota sua nararre nequeūt electores vel postulatores immo p superiorem ad electionem faciendam sunt compellendi extra de electione publicato. ⁊. ca. in causis. vbi de hoc ⁊. c. ecclesia vestra ⁊ de postulando. ca. placet ⁊ vlti. Similiter electores ab electione resilire nō possunt electo consentiente vel consentire volente extra. eo. titu. cū inter canonicos. ¶ Item electio post publicationem votorum per ecclesiaz cassari ꝓpter formaz non seruatam q̄ datur extra de elec. quia propter. c. cū post petitam vbi de hoc in glo. Sed vi detur ⁊. c. scriptum in fine.

¶ De modo compromissionis in electione.

Electiōis compromissio facta hoc modo compromissarij cum eligant vnū quem maior ⁊ sanior pars capti concordat bñ valet ⁊ vtruz maior pars ꝑsentiat. possunt huiusmodi electores compromissarij testificari et credere eis. quia alij electores testificare non possunt vel dicere se non consensisse cum essent in suis testimo-

UVA. BHSC. IyR_347_2

nũs singulares. extra de elec. cum dilectus vbi de hoc in glo. Illi enim similiter audientes inscrutinio eligentium vota rectificari possũt si maior pars capituli in electus consensit et hoc ppter defectum probationis vt in dicto. c. cũ dilectus. ¶Item electionis ⁊ promissio in alios facta etiam reintegra secũdum quosdam renocari non potest extra de offi. deleg. super questionum. §. porro. ¶Item si compromittatur simpliciter i tres nulla forma qualiter eligere debeãt adiecta duo sine tertio eligere non possunt vnde si duo eligant tertium, vel si tertius cum alijs eligat se non valet quia nemo potest eligere seipsum extra de elec. cum in iure vbi de hoc. et de sortilegijs. cap. vlti. vbi de hoc. in glo. simile habes de institutis ad nostram vbi de hoc.

¶De conditionali et alternali electione.

Electio si fiat sub cõditione vt consentio in. B. ⁊ si illum habere non possum consentio in se. vel fiat alternatiue vt eligo. d. et si ipse noluerit eligo. c. quia huiusmodi vota conditionalia et alternatiua et incerta sunt et consensum certum non exprimit cum electio fieri debeat ex consensibus puris et ideo predicta vota et similia in electione vel postulatione nihil valent immo qui predicto modo eligunt vel alias eligit personam incertam eligendi illa vice potestate priuatur ⁊ ad pure eligentes deuoluitur vox ipsius ex de elec. in electione in nouã. et ibi ꝺ hijs in glo. j. sub conditione. ¶Item q̃ habet potestatem eligendi habere videtur et postulandi sed non econuerso. extra de elec. in causis vbi de hoc i glo. hec habes. ¶Item electio facta post prohibitionem superioris nõ cassatur donec videatur de iure electionis ⁊ causa quare prohibita fuit extra de rest. iñ integ. cum venissent in fine vbi de hoc quia non debet electio pendere lite pẽdente dum est in possessione alium eligendi. viij. quest. iij. nõne. ⁊. xxv. q. iij. nolumus. ¶Item qui priuati sunt potestate eligendi quasi scienter eleger̃t indignum post q̃ semel ad electionem admittuntur non possũt postea reprobari extra de elec. cum vinconien. vbi de hoc. ⁊ ar. extra de cleri. peregri. tue. ¶Item eligere potest ⁊ presentare qui est in quieta possessione eligendi. extra de elec. querelam et de iure patrona. de cetero.

¶Qui sunt ad electionem vocandi et qualiter.

Electores qui sunt in puincia etiã si sunt. extra sunt tamẽ ita propinqui q̃ cõmode possunt vocari omnes vocãdi sunt qui debẽt nolunt et possunt interesse; cõsuetudo tamẽ potest in hoc obseruari extra de elec. cozam ⁊. c. in genesi. vbi de hoc. er. vñ. quest. j. factus est. ¶Item si contemnuntur et non vocantur qui sunt vocandi electio non valet. extra de elec. bone. ñ. ⁊. c. q̃ sicut. ⁊. §. si autem er. ca. venerabilem. ¶Item si absentes infra terminum competentem vocari venire vel causam rationabilem quare nõ veniant assignare recusant electores p̃sentes eligere possunt maxime cũ mora periculum trahat. extra de elec. q̃ si cui §. sinautem vbi de hoc in glo. ⁊ sic parer et. ca. cum nobis. ¶Item si electionis tempore aliquis electorum absentat se non est expectandus extra vt lite non contes. quoniam frequenter §. si vero vbi de hoc. ¶Item qui sciunt vocari non debent quia statim venire debent ad tractandum de vtilitate cõmuni. ff. de act. emp. ⁊ ren. le. j. in fi. et

UVA. BHSC. IyR_347_2

C. de aur. ¶Item si sunt due partes prelatos eligere possunt. quia quod maior et sanior pars facit omnes facere videntur. ff. quest. ff. §. hoc ius. ff. de cui⁹cp vniuersi. l. placet. extra de elec. quia propter vbi de hoc. ¶Item sanior pars dicitur que maiori immiscetur ratiõi t ideo electio facta a maiori parte capituli t sanioꝛi siue de sua ecclesia siue de aliena semper tenet secundum quosdam. extra de elec. cum inter canonicos t. c. cp sicut t ca. in causis t. c. licet quidam tamen contradicit. lxi. di. nullus t. c. obitum. lxxv. dist. florentinus. Sed hec vltima capitula de honestate et congruitate magis cp de necessitate loquũtur. ¶Item electio debet in cõmuni et publice celebrari non singulariter vel clandestine. extra de elect. quia propter in fi. t. c. cum genesy. vbi de hoc. ¶Item absentes qui interesse nõ possunt vni de collegio possunt si velit committere vices suas extra de elec. qz propter. §. illud vbi de hoc. ¶Item electores absentes per litteras vel per nuncium debent vocari qui vero in ciuitate manent per campanam vocentur. extra de elec. in causis.

¶Utrum layci electioni debeant interesse.

ELectioni layci interesse nõ debẽt in collegiata ecclesia etiam si sunt patroni. extra de elec. sacro sancta. vbi de hoc t c. cum terra t. c. massana. clericus tamen in ecclesia collegiata interesse potest electioni prelati eiusdem si ibi habeat ius patronatus extra de iure patrona. nobis vbi de hoc. ¶Iteꝫ electionis tractatus habẽdus est ante electionem debent. n. tractare de persona ydonea eligenda. extra de elec. cum in veteri. vbi de hoc. t. c. cum. terra. vbi de hoc.

¶De tempore electionis spectando.

ELectionis tempus est ab electoribus spectandum cum queritur an sit digna persona que eligitur vel indigna. extra de electione. ca. dudum. l. vbi de hoc in glo. ista tria. ¶Iteꝫ quãdo ecclesia cathedralis vel regularis p tres menses vacat tunc electio prelati deuoluitur ad proximum superiorem extra de electio. ne pro defectu vbi de hoc. ¶Item si dignitates superiores t beneficia vacauerunt per sex menses: tunc eorum collatio deuoluitur ad p⁹imum superiorem prelatum. extra de concess. preben. nulla vbi de hoc in glo. tempus t. c. dilec. vlti. vbi de hoc in glo. hodie vero. ¶Iteꝫ quando episcopus cũ capitulo eligit canonicum vel prebendas concedit tunc licet episcopus in tali electiõe habeat ius vnius canonici in eligendo cp habebat antecp eẽt episcopus nõ tamen perdit illud postcp est episcopus si hoc habeat ex cõsuetudine loci. Sed si hmõi episcopus dolose impediret electionem vsq; ad tempus trimestre tunc huiusmodi electio non deuolueretur ad ipsum ꝓpter dolum. extra de concess. preben. postulasti vbi de hoc in diuersis glo. ¶Iteꝫ si absentes vocati responderunt se venturos expectari debent vsq; prope finem trium mensium secundum quosdam in electione episcoporum. extra de offi. dele. cõsuluit. t de ap. oblate t. C. de iudi. properandum. t. ff. quest. ff. in anten. ad appellandum. Sed cum mora in electionibus sit damnosa vt extra ō elec. cum inter vniuersas et vt lite non contes. quoniam frequenter durus est canonicos sic arctari et ideo dicũt quidam ex si vocati non veniant infra cõperentem terminũ cis a vocantibus p̃finitum non sunt vlterius expectandi extra de electione cum inter vniuersas

UVA. BHSC. IyR_347_2

t.c. cum nobis olim. ¶ Item prohibiti a papa ne eligat tempus electionis non currit dumodo infra illud temp' prohibitionis petant a papa licentiaz eligendi quia qui est in quieta possessione eligendi et presentandi eligere potest et presentare. De prio extra de elec. c. ylti. De secundo c. ti. querelam et de iure patro de cetero.

¶ De electione q̃ quando q̃ nulla est.

ELectio quãdo q̃ est nulla iure actionis et non iure exceptionis. Iz q̃ ex ea non potest confirmatio peti et hoc quando prima non tenet impedit tamen secundam extra de electione cõsideratum. vbi de hoc in glo. j. c. bone. ¶ Item quando q̃ nulla est iure actionis sicut illa que facta est ab excõmunicatis que non tenet nec ex ea pt aliꝰ impediatur excipi potest excommunicatus enim eligere non potest nec eligi. extra de elec. bone. i. et de appellationibus constitutis. ¶ Item vbi plures electiones concurrunt quia fiunt in cõtinenti neutra impedit aliam vel prevalet aliꝰ vero q̃ prior fiat. Sed preualet illa que maioribus iuuatur meritis et plurimoꝝ approbatur assensu. Ixiij di. c. vlti. et extra. e. t. ecclesia vestra. et. c. dudum. Si vero ex intervallo fiat secunda tñc aut prima est aliqua licet posset elidi per exceptionem aut nulla ipso iure si scias ẽ pmã nõ tenere ipso iure pura cũ eligitur in eligibilis sciẽter. extra. co. titu. cum vvincon. et. c. venerabilis t. c. congregato. et de appellationibus constitutus. tunc prima nõ impedit secundam. Sed si dubium est an teneat prima quia aliqua causa allegatur quare tenere possit tunc prima impedit secundam quia non debet fieri secunda. nisi prima cassetur. extra. cõ. titu. consideravimus. et. c. cũ causaz vbi de hys in glo. nota q̃ vbi. ¶ Item nota q̃ electio que ab initio non fuit nulla poterat tamen per exceptionem cassari. et hoc electio tractu temporis potest ratificari. extra de postulatione bone et de elec. q̃ sicut. §. si autem. ¶ Iterz electio que tempore electionis nulla fuit tractu temporis non convalescit extra de elec. auditis vbi de hoc i glo. hoc videtur et extra de eta. et quali. cuz bone. et de cleri. excommuni. mini. postulasti.

¶ Item electio nulla est quando eligitur postulandus tantum quia qui cõsentire non potest. non debet eligi sed tantum postulari. extra de postulatio. et si vna simiter vbi de hoc in glo. sic. et ca. bone. Similiter inelegibilis est qui habet plures personatus sine dispensatione dp mini pape. extra de elec. duduum. ij. vbi de hoc. Similiter prelatus exemptus eligi non potest sed postulari tantum a papa. extra de consuetu. venerabiliter. ¶ Item heremita non potest eligi in abbatem cum prepuz possit habere nisi hoc fiat per dispensatione pape extra de elec. cum admonasterium vbi de hoc et. c. cum im magistrum. ¶ Iterz nulla est electio vsurarij vel publici alcatoris. et licet cum alcatore corrccto possit episcopus dispensare vsurarium tamen remouetur. extra õ excet. pl. inter dilectos vbi de hoc.

¶ Similiter q̃uis minori excommunicatione ligatus a iure eligere possit. eligi tamen non potest. cx de cleri. excmi. c. vlti. et de electione illa. ¶ Iterz electio alicuius canonici facta sub hac forma. eligimus te ad proximam vacaturam nulla est ipso iure. extra de cõcess. preben. nulla. et. c. relatum. et. c. ex tenore Sed si dicatur ita eligimus te in canonicum et in fratrez et promittimus tibi conferre beneficium cum primo vacauerit talis electio bene tenet. ex de cõcess. pben. relatum sed licet talc ius sine licẽtia corpali diu remanere nõ possit cũ tal' canõica nũcz augeat canonicoz

UVA. BHSC. IyR_347_2

sed non prebendarum .j.q.iij. si quis debet tamen ꝙ pauci .i. quicꝫ ad plus taliter eligantur propter exceptionez longam. extra de preben. dilectus filius .j. vbi dē hoc in glosa argu. ꝙ sententia et infra de consti. cum .xl.

¶De electione cassanda.

Electio cassanda est et non valet si fiat ad importunum clamorez pertinentium. extra de prebē. tuc. vbi de hoc in glos. nota. ꝙ. Item electione prima non cassata per superiorem quādo aliqua est non nulla ipso iur. secundo facta non valet extra de excess. prelato. inter dilectos vbi de hoc. et de elec. cum i cunctis. z. c. innotuit. ¶Item cassatur electio quando habitus est tractat' electionis antecꝫ prel. mortuus sepulture tradatur. extra de elect. bone. ij. vbi de hoc in glos. ꝙ et .lxxxix. distinc. nullus. ¶Item si electus cassetur vitio electionis et non persone iterum potest ad plātaturā ciusdez ecclesie reassumi nisi forsan aliqd interuenerit symōie. extra de elec. super eo vbi de hoc in gl. puta propterea ꝙ et de symonia. c. penul. ¶Itē licet electio canonice facta debeat vbi consuetudo est principi presentari non tamen cassari debet si huiusmodi princeps electioni noluerit consentire. extra de elec. cum terra in fi. et. c. cum inter vniuersas. ¶Item electus in controuersia cassari vel confirmari non debet. lite pendente. extra de restitu. in integ. cum venissent in fine. vbi de hoc in glos. sed nonne. Item electio neutra valet et est vtracꝫ cassanda. quando zelus iurā dignitas et merita eligentiuz et electorꝫ per omnia equalia sunt quia neutra facta est a maiori et saniori parte. extra de elect. cumana. vbi de hoc in glo. sic. ē. c. et. c. ecclesia nostra sed tamē potest in hoc casu superior cuivult fauere. extra de iu. patro. quoniam in quibusdam et .lxij. di. si forte. et gratiaz facere cui vult. extra. eo. ti. ecclesia nra .ij. circa finem vbi de hoc in glo. ex hac decretali. Itē electio secundi cassanda est: et non valet vbi non renuit renūciatio primi. extra de renun. c. vl. qm̄ vbi quia non est legitime destitutus alius in locum illius non erit legitime institutus extra de renun. c. vl. vbi de hās in glo. et de accusa. ad petitionem et .iij. q. vj hoc quippe. et. vij. q. j. presentium. ¶Item quando plures in simul fiunt electiones illa prevalet que maioribus muaꝫ meritis et plurium et saniorum approbaꝫ assensu. extra de elec. ecclesia. ij. vbi de hoc. z. c. dudum. ¶Item electio que non valet. potest tamen per consensum aliorum confirmari quia diuersis tempozibus electioni potest quis consentire in casu et ex tali consensu acquiritur ius electo secundum quosdam. arg. eē de postul. bone. ij. in fine. vbi de hoc in glo. quia ꝙ et de elec. ꝙ sicut vbi de hoc in glo. sic patet ꝙ secus tamen est de iure communi. extra de elec. quia propter et. c. in genesi. ¶Item electorum dignitas pferturvbi nūerus est equal. vel parum excedit. extra de ele. ecclesia vestra ij. in fine vbi de hoc in glos. ex hac et de restitus in gl. vel saltem in nostra. alioquin nūer' si excedat multum dignitati prefertur extra de elec. dudum. et de appel. constitutis. Electio autem si nil obsciatur debet prelatus eius diligenter inquirere et examinare modum electionis et psonā electam aliter ei prelatus grauiter deberet puniri. eē de elec. nichil est. Electus cēm debet habere nō solum legitimam etatem et scientiam sufficientem sed etiam grauitatem morum et prudentiam in tempozalib' cōpetentem. extra. e. ti. cum nobis vbi de hoc. et. c. cum in cunctis et. c. dudum. et de prebē. venerabilis circa finem vbi de

UVA. BHSC. IyR_347_2

hoc. ¶Item electus et confirmatus in archiepiscopum potest etiaz an recp̃ recipiat pallium consecrationem suffraganeorum suorum cñ ipse hoc non possit per se alijs episcopis demandare.extra de elec.suffraganeis .tar.de con.ec. vel altra aqua t hoc verum est si non est mora petendi pallium.extra de elec.q̃ sicut.§.ceterꝝ.t.c.di.quoniam. ¶Item a tempore electionis post tres menses consecrationem petere debet electꝰ.extra de elec.cum in cunctis.et.c.di.quoniam. ¶Item electus tenetur recipere consecrationem ab illis suffraganeis quibus mandat a superiori suo etiã si grauetur superior enim facit id t mãdat ex officio suo.extra de elec.suffraganeis et de transla.c.j.vbi de hoc et de offi.delega.super questionum.§.si duo.

¶Item post consecrationem electꝰ dicitur prelatus t habet ecclesiam pleno iure.quia tempore consecratiõis bene potest excipi contra ipsum.extra de accu.super hñs vbi de hoc. ¶Item post cõsecrationem electi possunt conferri beneficia alijs que prius habebat ipse electus.xxj.q.j.si quis iam trãslatus.t.xvj q.j.ne pro cuiuslibet. ¶Item si electus infra vtaliam ante confirmationem in temporalibus vel in spiritualibꝰ admisit debz repelli.t quicquid fecit cassari.extra de elec. ¶liter post vbi de hoc t.c.nichil est t.c.q̃ sicut.§.super eo t de preben.iam dudum. Sed valde remoti.s.vltra vtaliam constituti si electi fuerit in cõcordia|dispẽsatiue propter necessitates t vtilitates ecclesiarũ possunt in temporalibus t in spiritualibus ad ministrare.sic. tamen vt de rebus ecclesiasticis nichil penitus alienent.extra de electio.nichil est.§.vltimo. ¶Item electus confirmari non potest nisi prius ipse consentiat electione sue. qui non consentit ius electionis reddit in pristinum statum.extra de electi. inno. tuit.vbi de hoc in glo.et merito.t.c.cñ inter canonicos circa fi.t.c.cñ vinco.t de concel.p̃ben.cõstitutus vbi de hoc in glo.ber.hoc enim. ¶Item electus t confirmatus ea que sunt iurisdictiõis tanq̃ episcopus facere potest.vt excommunicare.sententiam dare t similia.q̃ eius sententia seruari dz extra de elect. transmissa.vbi de hoc.et.ca.nosti.et de transla.c.j.illa.vo.que ad ordinem vel officium episcopi spectãt vt clericos ordinare.t ecclesias consecrare et similia facere ante consecrationez non potest licet sit confirmatus extra de elect.q̃ sicut.§.preterea t de transla.inter corporalia. ¶Item electus per seculares potestatem de suo consensu cõfirmari nõ debet.quia ineligibilis est.nisi dispense tur cum extra de elec.quisquis t.xvj.q.vij.si quis deũceps.t.c.si quis episcopꝰ

¶Item si quis electum indignum cõfirmar debet priuari cõfirmatione primi successoris confirmati et sic promotus ab officio debet suspendi t remoueri.extra de elec.nichil.§.nolentes quia licet electoribus debeat esse liberum arbitrium eligendi quoniam nolũt semper tñ tenentur eligere dignum.viij.q.j.dilectissimi.et extra de sponsa.cuz locum et ideo electio clandestina nulla fiat sed q̃ cito fuerit celebrata solemnit̃ publicetur extra de elect.quia propter.§.vlti.t.lxxix.di.c.j. ¶Item qui nõ est de collegio et dicit q̃ electioni de iure debeat interesse quo iure hoc petat exprimere debet.extra de elec.constitutus.vbi de hoc. Item cum electoris cõscientia examinanda sit sicut accusatoris.extra de elec.duduz.j.in fi.t.ñ.q.vij. si qui sunt electus tamen nõ debet pati defectum sufficientis scientie t ordinis vel etatis.extra de elec. cum in cunctis in princi.vbi de hoc.t.ca.dudum.

¶Item confirmatio sine metu calumnie non potest crimẽ opponi. extra de

UVA. BHSC. IyR_347_2

accu. super hijs. ¶Item ab electo confirmato et consecrato fidelitatis exigitur iuramentum extra de elec. sig. pz formam q̄ habes extra de iureiur. ego

¶Ad quem spectat electio canonicorum et personatum hñ.

Electio canonicorum et etiam personatum habentium et concessio prebendarum ad episcopum vel capitulum si mul spectat de iure communi sed si sunt omnes simul negligētes hāc eligendi potestas ad proximū superiorem transfertur. extra de supplēda. negli. prelato. Dilecto vbi de hoc et de concess. preben. postulasti. de consuetudine tamen cui statur quandoq; ad episcopum quandoq; ad capitulū spectat electio supradicta licet aliter sit de iure cōmuni. extra de concess. preben. postulasti vbi de hijs in glos. B. hic patet et de hijs que fiunt a prela. ea noscitur. et. c. innotuit. et. c. quanto et de elec. cum ecclesia vultera. ¶Item electionis mora purgari non potest. secundum quosdā extra de concess. prebē. nulla vbi de hoc et de suppel. negligen. prela. licet. et capō. dilecto.

¶De accusatione et impugnatione electionis.

Electionem si quis impugnans dicit aliquid cōtra formaz electionis vel contra personam electi. et propter hoc appelletur ad papam tunc tāis qui se opponit q̄ is qui se defendit et generaliter omnes quorum interest et quos causa tangit contingit per se vel per procuratores ad causaz instructos ad sedem apostolicam a die oblatiōis iter arripiat intra mensam. et si quis bene non probauerit et plene q̄ contra formam opponit ad expensas quas propter hoc pars altera se fecisse docuerit condemnetur et si non probauerit q̄ obijcit in personam a beneficijs ecclesiasticis suspenditur per tres annos. et si propria temeritate ingesserit se illis ipso iure suis beneficijs perpetuo est priuatus. extra de elect. statuimus vbi de hoc in diuersis glosis. B. ¶Item electoz contra electuz obijcere aliquod crimen nō potest. viij. q. ij. dilectissimi. circa finem. et extra de concess. preben. cuz questione vbi de hoc et de cleri. coniug. diuersis. ¶Item electionem accusans vel excipiens malitiose contra electum si nō comparet infra annum potest electus confirmari anno elapso vel dic q̄ non est tantum expectandus immo superior prefigat ei certum terminum infra quem prosequatur intentionem suam. Alioquin confirmabit illum. extra de accusa. licet et de claudesti. de spon. cum inhibitio et quē matrimonium accus. pos. cum in tua. Item quandoq; scriptam consuetudinē que dat ius eligendi aliquod collegium tenetur prelatum suum eligere de aliquo monasterio speciali. si tamē persona ydonea nō inueniretur ibidem tunc potest eligere alibi extra de causa possess. et propriecum ecclesia. et de verbo. signi. abbate vbi de hoc. ¶Item eligi non potest in abbatem clericus secularis nisi aliquis primo sit professus in regula monachali. extra de elect. cuz in magistrum. vbi de hoc in glos. hic habes. et. c. cupi ad nostram. et. c. officij. ¶Item electio episcoporum maxime in ecclesijs cathedralibus est si potest. fieri celebranda. extra de electio. q̄ sicut et. c. cum terra et arguit. de appel. qua fronte. alioquin nedum extra ecclesiam immo extra ciuitatem si necessitas fuerit pote-

UVA. BHSC. IyR_347_2

rit celebrari.xxiij.distinctione in nomine domini.et.lxiij.distin.cpto.

De emptione.

Videndum est de emptione quãdo.et qualiter contrahatur. De quibus rebus est venditio et emptio. De emptoris exceptione. De emptione litigiosi contractus.

De emptione quando et qualiter contrahitur.

Emptio contrahitur postq̃ de prcio conuenitur ea mente.vt prcium soluatur nam si simulate de prcio conueniret tunc emptio nulla esset. Contrahitur autez solo consensu. siue inter presentes siue inter absentes per nuncium vel per epistolam institu.eo.titu.in princi.et.ff.eo.titu.l.j.§.vlti.et.l cum in venditum.et.l.nuda. Item emptionem non perficit datio arre sed est.argu.emptionis et venditionis contracte.ff.eo.titu.l cp sepe in principio. Itẽ quandoq; dantur arre.z per dãtem steterit cp contractus non perficitur perdit arram. Si vero steterit per venditorem quo minus contractus p̃ficiatur compellitur venditor restituere duplum in fine.eo.titu.§.in hijs autem. Item si emptor non conueniat in quãtitate prcio sed dicat sic dabo tibi prcium cp est in sacculo tunc nõ emptio et venditio sed contractus innominatus.ff.de condi.ob causam di.l.si C.eo.titu.l.empti.

De quibus rebus est emptio et venditio.

Omi et vendi potest omne id cp habet commercium quia sunt quedam que in commercium non veniunt vt liber homo et res sacra et religiosa et ff.eo.titu.si in emptione.§.j. et §.liberum.et.ff.de verbo.obli.l.inter stipulãtem.§.sacram. Item res sacre sicut nõ possunt vendi ita nec redimi extra de symo. querelam nec aliquo dato vel retento possideri possunt nec super hijs trãsigi potest.extra de transactio. et de pactis cum pridem.et.j.q.j. cpio. res tamen sacre religiose transeunt cum vniuersitate. cum vniuersitas in prophanis consistit. vt extra de iure patronat? ex litteris.nam tunc sacre accedunt emptioni maioris partis vt.ff.e.titu.l.i modicis. natura est emptionis vt res sit q̃ vendatur et prcium intercedat vt.ff.e.titu.l.j.§.sine.et.l.nec emptio. Item natura eius est vt rei ẽpte lucrum z dãnum pertineat ad emptorem vt institu.eo.titu.§.cum autem.ff.de periculo.et como.rei ven.l. id cp vnde proponitur regula. si vẽditio fiat pure sine scriptis certe speciei que degustationem nõ exigit omne periculum spectat ad emptorem.exceptio casu publicationis vbi pactum aut culpa vel mora intercesserit pure ideo dicitur quia si conditionalis esset venditio ante euentum cõditionis pertinet ad vendicatorem vt in illa.l. id cp ideo autem a dicitur sine scriptis.quia si in scriptis fiat periculum spectat ad venditorem ante cp scriptura perficiatur vt.C.de fide instrumẽ.l.contractus. certe speciei. ideo dicitur quia si sub alternatione fiat emptio diuersarum rerũ periculum proprie pertinet ad venditorem vt.ff.eo.titu.si in emptione.§.si emptio que degustationem non exigit ideo dicitur quia in illis ante degustationem pertinet periculum ad venditorem.ff.de periculo et como.rei vendi.l.si parua. Item periculum publica

UVA. BHSC. IyR_347_2

tionis pertinet aduētitoꝛem.vt.ff.loc. et con.l.si fundus. ¶Item tenetur tradere si venditoꝛ rem ita q̄ emptoꝛ habeat vacuam possessionem vacuam autem possessionem habere.hoc est vt emptoꝛ portioꝛ sit ita q̄ ab eo aduocari non possit.si quis eam aduocauerit perinde est.ac si tradita fuisset vbi. ¶Item vacua possessio non traditur si aliquis sit in eam possessionē missus causa rei ser.vtpꝛ legatoꝛ vl mulier cautio ventris.vt.ff.de act.emp.et ven.l.j.§. j.et.l.iij.et.l.emptio.hec autem traditio facit emptoꝛē dñm sivenditoꝛ domin⁹ erat.et si nō erat obligatur nomine emptionis si modo sit precium solutum aut eo cognomine satisfactū vt.ff.de.ac. emp.et ven.l.exempto et si venditoꝛ velit rem tradere tenetur ad interesse vt ff.de act.emp.l.j. ¶Item vendi res debet iusto p̄cio et mēsura extra de emp. et venū.capi.ij. ¶Item si emptoꝛ cogitur nummos facere vēditoꝛis.ff.extra de emp.et venū.l.emptio.j.q.in fi. Item si ecclesia decipiatur in contractu emptionis et venditionis.aliquando nō tenet contractus ipso iure.aliquando tenet de iure sed rescinditur beneficio cōmuni.aliquādo subuenitur ecclesie vt minoꝛi per in integrum restitutionem vnde distinguēdū est cū dolus dat causam contractui puta.dolo te induri vt venderes q̄ venditurus non eras non tenet contractus vt.ff.de dolo.l.elegāter et ar.xij.q.ij.quisquis episcopus in fi.extra de rerū pmu.cum vniuersoꝛū. Si vero incidat in contractum vt quia eras venditurus.Sed per circūuentionem te induxi vt minoꝛi precio venderes tenet quidem contractus.Sed agitur ad decipiendum vt.ff.de act.empt. et vendi.l.in illo.§.si venditoꝛ vbi vero nec dolus dat causam cōtractui nec incidit in contractum sed res vendita est minoꝛi precio.nec te in precio circūueni q̄uis re ipsa sis deceptus in precio admodum agere potes.nisi precium infra dimidiam partem iusti precij subsistat tunc obtinet q̄ legitur extra cōtitu.cum dilectus et.c.cuz causam et.C. de rescin.venū.l.rem maioꝛus vbi sit ecclesia maioꝛ vl minoꝛ.xxv annis.q̄bus subuenitur per in integrum et hec locū habent in contractibus bone fi. Nam in contractibus stricti iuꝛ etiā si dolus dat causam contractui tenet cōtractus sed excipitur contra agentem vt.ff.de verb.obliga.l.si quis cum aliter et.C.de pactis.l.cuz postea quaz. Et nota q̄ in contractibus bone fi.si dolus dat causam contractui non per contrahentes sed per mediam psonam.videlicet per mediatoꝛem tenet contractus.ff.de do. et con.l.eleganter.§.j. ¶In quolibet autem contractu exigitur bona fides.vt.C.de actio.et obliga.l.bonaz de dicto dolo qui cadit in contractu vel extra require in tractatu de dolo in cōtractu vel extra.et nota q̄ tenet contractus et tamē eo ex exigitur vt.ff.de acti. emptio.et venū.l.ult.§.si quis colluden te.Quia etiā ecclesia priuilegium habet quia quicquid emptum fuit de pecunia ipsius ecclesie suum fit.xij.q.ij.et.q. v.fixum q̄ adeo verum est q̄ si clericus abundet pecunia de prebenda sua vel ecclesia et inde emat predium.licet illam pecuniam posset dare consanguineis intuitu caritatis et pietatis et aliis personis non tamen predium hmōi quia statim cum fuit emptum acquisitum est ecclesie siue nomine ecclesie fuit emptum siue alieno extra de pecul.cleri. inquirendū vbi de hoc in glo.supple si hoc et propterea non potest clericus hoc alienare auctoritate propria licet res mobiles quas habent clerici de beneficijs ecclesiasticis ad vsus suos possunt alienare auctoritate ppria.q̄ autem dictum est de predio acquisito de

UVA. BHSC. IyR_347_2

pecunia ecclesie speciale est. in ecclesia sicut speciale est q̄ si tutor pupilliv' curator minoris de pecunia cor̄ emerit predium sibi & nōie suo & non ad opus pupilli vel minoris poterit pupill' vel ille minor vtiliter vendicare prediū in. dc. ff. quādo ex offi. tu. l. j. ¶Item de milite intelligitur si de pecunia sua alius emerit ad opus proprium ipsi? emētis & nomine suo vt. C. de rei vend. si vt proponis. ¶Item intelligendus si ḡs ex pecunia ecclesie quas furatus esset vel rapuisset vel depositam habuisset & ex illa pecunia possessionem ad opus suum emisset qua ecclesia illa vēdicare posset vt dictum est in primo casu: sic & speciale est de vxore & marito q̄ si alter illorū aliquid emerit de pecunia quas reliquis ei donauit poterit ille cui? fuerit pecunia illud sibi vtiliter vēdicare. ff. de donat. inter virum & vx. l. vxor. marito. Sed predicti casus speciales sunt als regulare est. q̄ si quis de pecunia aliena aliquid emerit suo nomine emptori acquiritur non ei cuius fuit pecunia. C. de rei vēdō. l. si ex ea extra de vsuf. cum tu in glo. vbi de hoc. ¶Item vendita & euicta agit emptor euictione q̄ fallit in multis casibus. Si ēptor super rem venditam impeditus nō denunciauerit emptor venditori vel si abfuit tempore sentēie vel per iniuriam contra eum lata fuit sententia vt extra eoꝺ titu. c. vlti. vel si non tempestiue denunciet sed iam prope sententiam vt. C. de euic. l. si rem quā. §. vlti. nisi in cōtractu remissa fit necessitas nunciandi vt. ff. de euic. l. si haberemus vel vbi non potuit nunciari vt. C. de euic. l. ante penulti. Sunt & alij casus in quibus emptor non agit de euictione si cōpromisit & sententiam contrariam repportauit vt. ff. de euic. l. si dictum. §. si compromisso. ¶Item si culpa sua possessionem amittat. ff. de euic. l. si rem quā. §. si duple. ¶Item si habuit rem pro derelicta vt. ff. de euic. l. vlti. ¶Item si seruum emptum manumiserit vt. ff. de euic. l. si seruum cuius. ¶Item si ancillam emptam prostituat vt. ff. de euic. l. qui mancipium & l. qui aliena. ¶Item si emptor vsucepit rem emptam vt. ff. de euic. l. rem alienam. ¶Item si vēditore absente, emptor condemnatus nō appellauit vt. ff. de euic. habemus. §. j. ff. mandati. l. si procuratorem. §. si ignorantes.

¶De emptore decepto siue venditore.

Emptor qui deceptus est in ēptione vltra dimidium iusti precij. putares valebat. & ipse dedit vltra. potest agere ad precium q̄ plus dedit vel ex toto recedere a cōtractu nisi contrarium iurasset. eodem modo dicendum est de venditore decepto vltra dimidiaz iusti precij qui potest agere ad precij supplementū. Secus tñ in trāsactiōe q̄m bene tenet licet quis decipiatur vltra dimiꝺ iusti precij extra de emptione & vend. cum causam vbi de hīs in glo. ibidem. Sic est. x. c. cum dilecti & ar. de rel. do. constitutus ¶Item cum quis decipitur citra dimidiā rei in mēsura terre sibi vendite vel donate. agere potest ad supplementū extra de dona. per tuas vbi de hoc.

¶De emptione litigiosi contractus.

Emptor qui scienter emit litigiosum contractum & precium amittat & rem restituere debet non tñ vt lucro alienatoris cedat sed vt alia quantitas abeo qui alienauit detur fisco. Si vero emptor ignorauit recuperat p̄cium a venditore & etiam tertiam partē pre-

UVA. BHSC. IyR_347_2

ēñ soluere debet venditor quia non manifestauit emptori rem litigiosa: fuisse t eodem modo procedendum est circa donatorem t donatarium qui sciebat vel ignorauit rem litigiosam donatur. C. de litig. l. vlt. De hoc habes extra ut lite pen. eccles. i. in glo. b. pena.

¶Item cum aliquis prelatorū de redditibus ecclesie vel oblationib⁹ seu fidelium votis emit res nomine alieno sacrilegium largo modo committit. et ecclesia potest hmōi vēdicare: t hoc est speciale in ecclesia t milite t pupillo extra de peculi. cleri. inquirendum vbi de hoc in glo. supple. si hoc et. C. de rei vend. si ut proponis t. C. arbitrium tutele. l. iij.

¶De emphiteota non soluente pensionem.

Emphiteota cadit a iure suo nisi pensionem rei ecclesiastice infra biennium soluat. x. q. ij. §. hoc ius t extra de dilat. littera vbi de hoc in glo. si quis non: sed tñ potest purgare moras dummodo post annus celeriter soluat extra de dolo t contu. c. penulti. t vlti. vbi de hoc. ¶Item non potest vendere meliorationes suas domino urgēti ro quia si fecerit poterit rez dominus vendicare. C. de iure emphi. l. vlti. t extra de locato t conducto. c. vlti. ¶Item emphiteota potest vendere meliorationes sed primo debet ecclesie denuncia re si vult emere t quantum alius dare et si infra duos menses ecclesia noluerit emere potest emphiteota vendere cuicunq; vult t etiaz donare potest sm quosdam sine consensu domini. C. de fundis patrimonialibus. l. ij. Similiter pignori dare. ff. de pigno. l. pactigali. t. ff. de pigno. ac. l. tutor. §. vlti. t de locato t conduc. c. vlti. vbi de hoc in glo. sed nunquid. ¶Item prohibentur quedam persone ab emptione predicta. s. legitimi ecclesie capitanei t sui oēs maiores persone qui non sunt ydonei ifacilitate conueniendi vnde posset dominus preiudiciū pati. ff. qui satisdare cogā. l. ij. ¶Item dominus retinet dominium rei emphiteotice sicut t locator rei locate t emphiteota singulis annis soluere debet canonem constitutum: et si emphiteota quando vult vendere meliorationes suas non denuncier primo ecclesie vt dictum est supra. vel si canonem infra biennium non soluerit expelli potest cum dies ad hoc prefixa pro domino interpellet. ff. locati. t. cōduc. l. quero t. x. q. ij. hoc ius potest tñ purgare moram predicti temporis: emphiteota offerēdo canonem celeriter post biennium sicut t alienator extra de rebus ecclesie non alie. cap. si quis t. ff. de verb. oblig. l. interdum. §. vlt. Sed quā tum tempus dabitur ad istaz moram purgandam t videtur q; ante sententiam. ff. de inoffi. testam. l. papinianus Et. C. de bōis quibus vt indig. l. alia est vel etiam vsq; ad litē contē. ff. rem. rata. l. amplius. et. C. de plus pe. l. vna vel modicum tempus dabitur forsitā. x. decretum. ff. de consti. pec. l. promissor. §. j. t. ff. si quis cau. l. t si post tres. vel q; cito potuit. ff. ad ter tu. l. ij. §. cōfestim t ar. extra de elec. quia propter quidam tñ dicunt q; emphiteota vsq; ad litem conte. potest vitare penam huiusmodi constitutionis offendendo canonē per iura. Sed alij contradicunt dicētes q; si hoc esset verum tunc posset differri solutio canonis vsq; ad annum vel duos vel tres vel plurimos annos post tempus biennij statuti t ita non esset celeriter. vnde dandum est ei secundum istos modicum tempus post biennium elapsum. talis enim celeritas ad modicum refertur post biennium respectu ipsius biennij ar. ff. de verb. signi. l. hec

UVA. BHSC. IyR_347_2

adiectio ꝛ ideo illud modicum considerabitur arbitrio iudicis ex quo non determinatur a iure extra de verb.signi. decanus. ¶Item dicunt quidaꝫ q̃ dominus potest propria auctoritate expellere emphiteotam si canonem debito tempore non persoluit.C.de iur. emphite.l.j.ꝛ.p.q.j.hoc ius. Sed melius est q̃ hoc iudicis auctoritate fiat. C.de pig.l.iij.ꝛ extra de priuile.pastoralis. ¶Item si emphiteota cessauit per biennium ꝛ tantū amplius q̃ non potest purgare moram.si dominꝰ post ea receperit pensionē non potest eum expellere.quia recipiendo pensionem iuri suo renunciauit.ꝛ hoc planum est in pandro.ff.de leg.commissi.l post diē. et.l.precedenti.§.vlti. Sed si prelatus ecclesiasticus de consensu capituli recipiat pensionem repellere non potest postea emphiteotam cum liberum sit ecclesie vel emphiteotam expellere vel petere pensionem in aucn.de aliena ꝛ emphi. contractibus.§.si vero quis colꝰ.ꝛ.vt eligendo vnum alteri renunciasse videtur. ¶Secus tamen si prelatus sine cōsensu capituli recipiat pēsionem nisi capitulum postea consensisset extra ve hijs que fi.ap.pastoralis. ¶Item si dominus dicat recipio pensionem saluo iure meo non preiudicatur quin possit eum expellere propter talem protestationem.x.q.j.§.hoc huius. ¶Item si sunt plures coheredes ꝛ vnus soluat pensionem potest agere contra heredem.ff.famꝭ.her.§.si vnus de hijs habes extra de locato et conducto.c.vlt.vbi de hijs in glo.et ita patet ꝛ in illa glo.nunquid. ¶Item licet dominus emphiteotam expellere possit si pensionem predicto modo nō soluat si tamen post nominatum tempus dominus recipiat pensionem tūc renunciat iuri suo ꝛ expellere non potest.De hoc habes extra de loca.et conduc.c.vlti.in glo.b. De hoc require infra de pensionibus.

¶Quis dicitur esse.

Qui non dicitur proprie vnus q̃ inutile est.ar.extra de frigi.ꝛ male.fraternitatis de hoc ꝛ de transla.inter corporalia. ¶Item nō dicitur proprie esse qui minus ydoneus est.extra de translat.inter corporalia circa medium vbi de hoc in glo.malus etiam ꝛ ff.quod cuiusq̃ vniuer.l.j.in fi. ¶Item non dicitur fuisse qui non duravit extra de regulari.ad nostram ꝛ de ver.signi.Nam ꝛ ego.vbi de hijs in glosis.et ita nota.

¶Episcopus vnus est vnius ciuitatis.

Episcopum vnum vna ciuitas debet habere q̃ si duos episcopos tanq̃ duo capita vna ciuitas haberet. esset monstruosum extra de off.ordin. quoniam in pluribus.§.prohibemus. ¶Item episcopus dicitur vicariꝰ christi.xxiij.q.v. mulierem. ¶Similiter dicitur successor apostolorum.lxv. ff. distinc.quorum vices. ¶Item episcopus est ordinarius iudex omnium de dyoces. sua.ꝛ.q.j.de persona.et.q. iij. qui resistit.

¶Quid possit episcopus petere a subditis suis de iure communi.

Episcopus potest ista petere a subditis suis de iure communi.s.obedientiam canonicam subiectionem et reuerentiam institutionem ꝛ destructionem correctionem et reformationem censuram ecclesiasticam potest exercere in eos.et

UVA. BHSC. IyR_347_2

et habet iuridictionē causaꝝ olim ad forum eccleſiaſticū ſpectantiuꝫ de iure penitentiaꝝ.et ſacramentorum olim q̄ ab ipſo recipiēda ſunt collationū ſynodū t ſynodatici ſeu cathedratici nomine duos ſol.t quarta decimarū.t mortuariorum niſi obſiſtat conſuetudo viſitationū annuaꝫ procurationē moderatā.et ſi manifeſta t rationabilis cauſa exiterit poteſt.ab eccleſijs ſibi ſubditis moderatum auxilium poſtulare.extra de of.or. conquerente.vbi de hijs i diuerſis glo. et ſi plus petit a ſubditis ſuis quā q̄ ſibi a iure eſt permiſſum tenetur ad reſtitutionem in duplū.xvij.q.ij.hoc tñ t extra de pēn. in quibuſdā vbi de hoc t de emunitate eccleſie quia pluribus. ¶ Item poteſt facere decretum ſeu conſtitutionem.in dyoceſi ſua de con.di.iij.c.j. ¶ Item poteſt viſitare dyoce.ſuam ſemel tñ in anno.x.q.j.de creuimus.t.c.epiſcopum. Item quando bis i anno ex cauſa extra de cenſi. cum venerabilis vbi de hoc.et de here. excōmunicamus.§.adiicimus. ¶ Item ſi cauſa ſubeſt viſitabit quotiēs erit neceſſe.xviij.q.ij.non ſemel.t.c.viſitanda. ¶ Item quando viſitat monaſteria ducat ſecum tres canonicos honeſtos et alios viros religioſos ſicut viderit expedire laycos vero non ducat ſecum extra de offi.ordina.vt iuxta vbi de hoc.t xvj.q.vij noua actione. ¶ Item exemptorum exceſſus punire non poteſt extra de negli.pre.ſicut nobis in fi.vbi de hoc.et ar.xvj.q.j.frater noſter fallit tñ hoc in quibuſdam caſibus extra de priuile.nolētes innoc.iij. de foro compe. capitu.vltimo.

¶ Que poſſit epiſcopus committere et que non.

EPiſcopus q̄ iuridictiōis ſūt vt excōmunicare iudicare et corrigere et ſimilia poteſt alijs clericis demādare.ſed que ad ordines vel officium epiſcopi ſpectant vt clericos ordinare eccleſias conſecrare et ſimilia. alijs quaꝫ epiſcopis cōmittere vel demandare nō poteſt extra de conſe. eccleſie aqua vbi de boqin glo.puta iudicare. ¶ Item ſi ſuffraganeus preter conſcientiā ſui archiepiſcopi ordinat debet deponi.lxv. diſtin.j.c.j. ¶ Item epiſcopus debet eſſe ita doctus q̄ non indigeat alicuius doctrina.j.q.vij. conuenientibus circa mediū. et ſi gramaticaꝫ neſcit eſt a pōtificali officio remouēdus extraj de etate t qualita.c.vlti.vbi de hoc.t.xxxviij. diſt.omnis pſallentes.t.vij.q.j.qualit. ¶ Item epiſcopo ſubſunt eccleſie ſeculares quantum ad legem iuridictionis.et quantum ad legem dyoceſanaꝫ. x.q.j.de hijs.monaſteria vero ſunt exēpta a lege dyoceſana propter fanorem religionis.x.q.j.c.j. et.iij.q.iij. inter cetera.t.xvj.q.j.cum pro vtilitate.t.xviij. q.ij.quam ſit. ¶ Item non debet epiſcopus ſe intromittere de correctione monachorum quādiu abbas ipſos corrigere eſt paratus.extra de offi.or.grue vbi de hoc in glo.maxime. ¶ Item poteſt epiſcopus inſtituere ydoneas p ſonas ydoneas in capell. monachoruꝫ quando ipſi negligunt epiſcopo ſacerdotes ydoneos preſentare. extra de ſu pel.negl.prela.ſicut vobis vbi de hoc t xvj.que.vi.epiſcopum. ¶ Item debet perſonas ydoneas t honeſtas ſine ſtre pitu iudiciorum monaſteria viſitare. extra de accu.ſicut olim vbi de hoc.

¶ Quantū poteſt epūs pūs locis dare.

EPiſcopus poteſt concedere pūs locis.l.vel.c.partem ſine conſenſu capituli ſui.xij.q.ij.bone rei et extra de bſis que fi.a pre. capitu.paſtoꝛa.vbi de hoc in glo.xij.q.ij. non obſtante iuramento de non alienandis rebus eccleſiaſticis facto extra de dona. apoſto-

UVA. BHSC. IyR_347_2

lice vbi de hoc.et de iureiuran. intellecto. ¶Item modica propter necessitatem potest alienare quia modicum dānum de facili tolleratur.xij.qō. ij.ceruulas et.c.bone rei. ¶Item si de consensu patroni conferat ecclesiaz pijs locis ad hoc vt perfecta sit donatio.donec illam de cōsensu capituli sui.extra de dona.c.pasto. ¶Item licet doner ecclesiā monachis nichilominus debet ibi cathedraticum retinere quia cathedraticum et procura.episcopalia sunt extra de donatio.pastoralis.et de suppl'. neg.prela.sicut nobis.et.x.q.iij.cauendum.et.c.relatum.et.c.illud. ¶Item quantumcunq; generaliter eximat ecclesiam a se semper intelligitur ibi retinuisse correctionem.xvj.q.ij.visis.similiter procurationem et visitationem.extra de censi.cuz venerabilis.vbi de hoc in glo.hic patet similiter cathedraticuz extra de donat.pastoza. vbi de hoc nisi ex certa scientia huiusmodi donatio cōfirmatur per papam. extra de reli. do. constitutus circa medium. ¶Item sine consensu capituli sui non potest ecclesiam vel fructus ipsius transferre ad regulares personas.extra de dona. pasto.et de hijs que fi.a pre.cum nos. t.c. pastoralis.

¶Q episcopus est superior rege.

Episcopus et sacerdos etiam debēt regibus preminere. extra de maior.t obedic.insolite. ¶Item principes debent dare illis episcop' decimas prediales in quozum dyocc. sunt predia sita ꝯuis plures habeant episcopos in principatu suo.extra de iure patron.signatum. ¶Item speciales causas principis.debet ille episcopus terminare in cuius dyoce.habet ipse princeps litem ꝯuis plures episcopos habeat in principatu suo.C.vbi senatozes vel clarissimi.l.ij. ¶Item potest episcopus si expedire viderit in adiutoziuz iurisdictionis sue inuocare brachium seculare.extra de offi.ozd.c.j.vbi de hoc t.xxiij.q.ij princeps. ¶Item potest punire adulteria et alia similia publica crimina etiam cum de hmōi crimīnibus laborat infamia.debet inquirere diligēter extra de offi.ozdi.c.j.t.xxxj.q.vj.episcopus in synodo.

¶Q solus episcopus potest honorem conferre.

Episcopus solus potest cōferre honorem sed solus auferre non potest extra de trāsla.inter. ¶Item si dat beneficium indigno scienter postea auctozitate propria spoliare nō potest ꝯuis peccauerit conferendo indigno extra de cleri.coniu.diuersis vbi de hoc t de fil.presbi.veniens t.xxxij.q.v.hozrendus. ¶Item aut non ordinet clericos.aut si ordinet prouideat eis.et maxime clericis in sacris ordinib' constitutis.vnde viuere possint: et ad hoc cogi debent per superiozem ram ipse ꝯ successoz suus extra de preben.episcopus.t.c.cum secunduz apostolū vbi de hoc.t c.non licet potest trī quis ordiari ad titulum patrimonij extra de preben.tuis. ¶Item non debet episcop' retinere sibi negocium seculare ꝯ commode alijs committere potest.j.q.j.te quidem. ¶Item debet sacerdotes t alios clericos honozare.et honeste tractare.et rallias indebitas seu exactiones alias imponere ipsis nō debet extra de excess.pre.c.j.vbi de hoc t de cmuni.ecc. aduersus. ¶Item debet vocare bonos viros t litteratos qui inuent eū in predicatione t in penitentijs dandis quibus debet expensas necessarias mūistrare extra de offi.ozdiñ.inter cetera.

UVA. BHSC. IyR_347_2

¶ Item reuocare potest quicquid vacante sede detrimentuz iuris episcopalis fuerit etiam a capitulo attemptatum extra de iureiurãdo sicut nostris vbi de hoc. t. xvj. q. ij. non licebat t. xxij. q. j. non est. ¶ Item potest cogere clericum ad eligendum arbitrosum casu qñ habet causam cum eo extra de app. Ro requiris. §. j. t. c. cuz speciali. Sed tamẽ non potest cognoscere de causis subditorum prelatorum: sibi subiectoruz ipsis prelatis inuitis q; sic priuaret ipsos prelatus iurisdictione sua extra de excessi. prela. ad hoc. ¶ Item canes t accipitres advenandum habere nõ debet alis grauiter puniatur extra de clericis vena. c. j. t. ij. t. lxxxvj. distinct. qui venatoribus.

¶ De episcopo qui renunciauit beneficio.

Episcopus qui renunciauit loco t non dignitati rogatus ab episcopo dyoceſ. poterit conferre ordines sicut prius. Si vero renunciauit loco et dignitati potest ordines minores tãtũ confere qui quandoq; a non episcopo vt ab abbate confirmetur extra de episcopo qui renunciauit episcoparui. c. j. t. lxviij. distinc. Quis. Si vero aliquis recepit sacros ordines sciẽter ab eo cõtra formam predictã executionez non habet. si vero ignoranter potest cuz eo tunc suus episcopus dispensare nisi talis ignorantia crassa fuerit t supina extra de episcopo qui renun. episcopatui c. j. vbi de hoc t. xj. q. iij. excellentissimus. ¶ Item episcopus qui renunciauit loco t non dignitati si re assumatur de licentia pape. non reconsecrabitur quo niam adhuc caracterẽ habet t indiget executione tantum. j. q. j. quod quidaz et. xxxij. q. vij. licite. ¶ Item episcopus hereticus t excommunicatus ordines confert. licet sit extra ecclesiaz dummodo intendat facere qd ecclesia facit t formam ecclesie seruet in conferendo. Sz ordinis executionem non confert. ix. q. j. ab excommunicatis. et. c. ordinationes. Sed contradicunt quidam. ix. q. j. c. j. et de consecra. distinc. iij. quo. Sed dicendum qd vltima capitula dicta dicunt de ordinis executione tantum.

¶ De modo consecrationis episcopi.

Episcopus sine alijs tribus episcopis ad minus consecrari non potest quia huiusmodi numerus ternarius episcoporum est de substantia consecrationis in episcopis consecrandis. extra de tempore ordi. si archiepiscopus. et de sacra vnctione. c. vno. et. lxvj. distinct. porro. ¶ Item si non fuit vnctus in cõsecratione sua. debet a tribus episcopis postea vngi more canonico. extra de sacra vnctione. c. j. et. lxxxj. distin. c. j. et. ij. ¶ Item episcopus solus potest confirmare puerũ in fronte. extra de sacra vnctio. c. j. et de conse. di. v. c. ij. et. iij.

¶ Quando episcopus potest diuersas ecclesias vnire.

Episcopus potest ecclesias sue dyoceſis ex causa vnire et vnam alteri subijcere. dummodo nulli preiudicet vnio vel subiectio talis sicut et papa potest duos episcopatus vnire et vnum alteri subijcere quando videt. Sibi extra de excess. prelat. sicut vnire vbi de hoc. et xvj. q. j. §. sicut duo. Sed si ecclesie vnio alicui preiudicium generaret tunc episcopus vnire non posset. ñ. q. vj. quis sit. ¶ Item episcopus constituat vicariuz quando in sua dyoce. sunt diuerse gentes permixte diuersos ritus habentes qui vicarius episcopi debz esse secundũ quosdam qui sciat linguam t possit illi

UVA. BHSC. IyR_347_2

genti celebrare secundus suos: ritus catholicos. & extra de offi. ordi. quoniam in pleriscq; vbi de hoc in glo. ¶ Itẽ. episcopus non debet esse percussor: quia si faciat aliquem acriter verberari et taliter verberatus ex alia etiam infirmitate processu temporis moriat tamen propter hoc suspẽditur episcopus per duos menses ipso iure extra de cleri. percus. c. preterea. ¶ Item suspendio latronis episcopus interesse nõ debet & sipe suspendio consulatur aj iudice & casus est de facto consilium dare nõ debet extra de excess. prela. ex litteris vbi ô hoc in glo. non prohiberur.

¶ De sententia excommunicationis.

Nunc videndum est de excommunicatione. Et primo quid sit excõmunicatio. Que eius species. Quis possit excommunicare. & quis non. pro quibus causis est infligenda. Quod p contumacia infligi debet. De excõmunicatione a iure iffricta. De excommunicatione propter heresim. De excõmunicatione propter iniectionem manuum. De excõmunicatione irregularius se adinuicem percutientium. De excõmunicatiõe per ratihabitationẽ. De non excommunicatis propter iniectionem manuum in casu. Quod prelatus & magister non sit excõmunicatus si percutit subditum & discipulum suum. Qõ non est excõmunicatus q̃ percutit clericum in ludendo. De excõmunicatione violantium ecclesiasticas immunitatẽ Qualiter debeat fieri excõmunicatio. De pena non seruantis excommunicationem. De excommunicatiõe iniusta. De excommunicatiõe lata post appellationem. Quis absoluit ab excommunicatione. inf. De forma absolutionis An excõmunicat' possit intrare ecclesiam. De pena participantis cum excõmunicato. in quibus casibus: possit quis participare cũ excommunicato. Qñ tenetur: quis excõmunicatũ vitare. De excommunicatione minori.

¶ Quid sit excõmunicatio.

Excommunicatio maior est aqua liber licita cõmunicatione vel legitimo actu separatio. xj. q. iij. euidenter. & j. q. in geldruda. c. de sen. excõ. si quẽ vbi de hoc in glo. sic ergo. ¶ Item excommunicatio est eterne mortis damnatio. xj. quest. iij. nemo. ¶ Item excõmunicatio minor est a sacramentis ecclesiasticis exclusio extra de excep. a nobis fine & de clerico excõmunicato. in c. vlti. §. peccant.

¶ Quod sunt species excõmunicatiõis

Excommunicatiõis species licet tot possint esse quot sunt species communicationis tamẽ de duab' speciebus. s. maiori & minori excommunicatione dicendũ est nunc ad presens quantum vtja. s. maior excommunicatio dicitur anathema quia separat ab ingressu ecclesie et a qualibet licita cõmunione & legitimo actu vt dictum est supra. Minor autem dr simplicit excõmunicatio quia seperat tãtummodo a sacramentis cum per participationem excommunicati inferat a iure sed cum ab homine infligitur separat etiam non solum a sacramentis sed a fidelium cõmunione. etiaz si hoc excõmunicator intẽdat & insentẽtia proferre. De pmo habes extra de sen. excõ. nup. & c. q̃ p̃ de secundo ẽo habes v. quest. j. c. ñ. & quest. ij. presenti & q. iij. in loco.

¶ Quis potest excõmunicare & quis non.

Excõicatio maior ab' q̃ñ infligitur a iure aliqñ a iudice ordinario vl' legato sine de legato sine subdelegato pos

UVA. BHSC. IyR_347_2

iuridictione epi̇scopi. vt eoꝝ superiores. nec non et omnes prelati qui presunt collegijs vt abbates priores ꝛ similes. xvj. quest. ij. visis in fi. ꝛ xxiij. q. iij. corripiantur ꝛ extra de offi. ordi. quāto. c. cum ab ecclesiarum ꝛ de iudic. de terminus. ꝛ de maio. ꝛ obedien. cuz in ecclesijs. et de symo. sicut. n. vbi de hoc in glo. ar. ep. ¶ Item quilibet sacerdos qui habet ecclesiam parochialem potest excommunicare latronē maxime si de consuetudine habet. extra de offi. ordi. si sacerdos. ꝛ xvj. questio. j. alia. ij. quest. j. nemo et. xj. questi. iij. quoniam vnde si scientibus episcopis ꝛ non contradicētibus sententie hmōi proferantur. ꝛ episcopi tales reputant excōmunicatos ꝛ tanq̄ excommunicatos absoluunt vnde ligant tales sententie p huiusmodi approbationem episcopoꝝ. Similiter et sententie quas faciunt sacerdotes pro damnis quoꝝ ignorantur actores de consuetudine teuēt ꝛ ligant per tacitam approbationē episcopoꝝ. ¶ Item soli episcopi excommunicare possunt cum illa solennitate que habetur. xj. quest. iij. debent. Sz illi prelati qui per electionem assumūtur licet excommunicare possint vt dictum est. non tamen cum tanta sollennitate in ceteris autem prelatus. qui p electionem assumatur cum sacerdotibus parrochialib⁹ q̄ possunt excōmunicare subditos suos de consuetudine seruata que dat iurisdictionem vt. ix. quest. iij. conquestus ꝛ extra de offi. ordi. duo simul et. C. de emanci. liberoꝝ. le. j. ꝛ appellatio hic subditos ratione delicti domicilij ꝛ reiyt est de fo. compe. ca. vlti. ꝛ de priuil. volentes. ¶ Item si aliqui excōmunicantur hoc modo pro furt(a damnis. Excōmunicamus omnes illos qui furtum vel damnum fecerunt ꝛ etiam omnes qui de hoc sciuerint. Si non reuelauerunt dicendum q̄ tales qui sciunt non tenentur reuelare hoc damnuz passo quia huiusmodi sententia intelligenda est de reuelatione facienda prelato ecclesie nō damnum passo. Sed nec prelato reuelare tenetur ille qui solus nouit ꝛ immo tenetur nō reuelare publice sicut nominatur. ij. distin. de testibus synodalib⁹ xxij. quest. iij. episcopus in synodo. tenetur tamen reuelare prelato occulte vt prelatus occulte corrigat in hoc casu non publice sed occulte malefactorem: sed si ille sciatq̄ possit probare nō tamen in reuelando publice. suis expēsis producere testes ꝛ in iudicio trahere reum. Sz sufficit q̄ publice reuelet prelato in hoc casu q̄ scit defacto illo ꝛ personas exprimat per quas factum. illud probari potest ꝛ tunc prelatus moneat malefactorem q̄ satisfaciat si potest qui si satisfacere nolit. ꝛ ille qui passus est dannum velit cauere quia propter hoc non trahet malefactorem coram iudice seculari q̄diu hoc ille malefactor stare voluerit. super hoc coram iudice spirituali poterit ei prelatus de huiusmodi damno reuelare veritatem vt ipse etiam damnuz passus noluerit monitione premissa agat contra ip̄m suz in modum denunciationis. Si autem cauere noluerit ꝛ maxime si timeatur quod agere velit. damnum passus contra malefactorem ad sanguinem coraz iudice seculari aut etiam auctoritate p̄pria velit vlcisci tunc non tenetur prelatus publicare q̄ audiuit defecto. nec compellere reuelantem q̄ publice reuelantem q̄ publice reuelet. Sed etiā si probabiliter timeatur q̄ malefactor interficiat vel alias enormiter damnificet reuelatorem nō tenetur publice reuelare secundum quosdam. Sed sufficit q̄ in secreto reuelet prelato ꝛ psonā malefactoris ꝛ psonas restitū p ꝗs factū possit pbare. Itē sacerdos criminosus

UVA. BHSC. IyR_347_2

sibi confessum quem ad instantiam alterius excommunicauit vt extra de offi.ordi.sacerdos in occulto totum vitare et non in publico.extra de sen.excõ. cum non ab homine. ¶Item non solum prelatus a collegio vel vniuersitate electus et confirmatus excommunicare potest.sed etiam ille qui ab episcopo administrationem habet cum iuri dictione in ecclesia curam animarum habente extra de elec.cap.j.et de offi.ordi.cum ab ecclesiarum et.xciij.distin.legimus alioquin iuredictio est nulla q̃ carer cohertione extra de offi.dele. ex litteris. ¶Item excommunicare et deponere potest episcopus clericuz alterius episcopi qui crimen commisit i dyoce.sua.sed tamen sententiam per ꝓpriu episcopum executioni mandatur. extra de ap.capit.j.vbi de hoc in glosa. quia ratione et de foro compe.quoniaz postulasti. ¶Item excommunicare non potest maiori excommunicatione ligatus similiter nec intrusus. et a iuri dictione suspensus.xxiij. quest.j. audiuimus. Sed si delegatur excommunicatio alicuius excommunicati post sententiam tunc sententia retractari debet extra de re iudica.approbandũ huic tamen iuri derogatur per contrariam consuetudinem quantũ ad principes et magistratus et balliuos eoruz excommunicatorum qui faciunt obseruari sententias latas ab ipsis tempore excõmunicationis ꝙ tamen fieri non debz ¶Item excommunicare suspendere vel absoluere non potest quicunq̃ inder existens extra ꝓuinciam suam extra de of.dele.nouit.vbi de hoc i glo. et hoc videtur et.ij.questio.j.nemo et.ff. de of.ꝓcto.le.iij.et hoc intelligas tam de ordinario iudice quaz legato seu delegato. ¶Item excõmunicare vel suspendere non debet episcopus aliquez sine consensu capituli sui. extra de ex. cess.prela.cap.j.vbi de hoc in glo. simile supra. ¶Item excommunicari potest quis sine ab eodem iudice.sine a diuersis pluribus excommunicationibus et pro diuersis causis secundum quosdã et.iij.quest.iij.engeldrutiam.et.xj.q.iij. excellentissimus.

¶Pro quibus sit excommunicatio infligenda.

Excommunicatio infligi debet duabus de causis ꝓ contumacia scilicet vel offensa.ex de verbo. significatiõe ex parte.j. ¶Item ꝓ offensa mortali q̃ excommunicari vel suspendi nullus debet nisi ꝓpter peccatum mortale. et quando aliter corrigi non potest.ar. extra de verb.signi.ex parte.j.vbi de hoc in glo. non videtur extra de excess.pla. c.j.et.xcv.di.estoz.et.quest.iij.qua cognominus. ¶Item excommunicatus est qui a pauciozibus q̃ a duabus partibus cardinalium in papam est electꝰ si pro ipsa se gerit et aliter noluerit abstinere nisi cardinales renũciauerint illi forme.extra de elec.licet.et elegerunt secundum formam iuris cõis.extra de elec.quia ꝓpter.Sof. ¶Item excõmunicatus est qui falsat litteras dñi pape vel alio vtitur falsis scienter etiaz ab alio impetratis vel flatis. Secꝰ tñ est te litteris falsis aliozum principum cuz de hijs non caueturiniuriaq̃ sit excommunicatus. extra de falsis.dura. vbi de hoc.et.ad falsariozum. ¶Item excõmunicati sunt offices q̃ sarracenis deferũt vel mittunt arma.naues et ligamina galearum vt regimẽ exerceãt in eoꝝ nauibus vel galeis vel aliqõ subsidium per se vel per alios contra christianos faciunt in dispendium rei

UVA. BHSC. IyR_347_2

re sancte nec debent absolui sanctę rotum restituant in subsidium terre sancte ꝙ est tali commercio acquisitum ꝛ etiam debent tantundem de suo dare ꝙ si non sint soluando alias legitime puniantur extra de iudeis ad liberandam vbi de hoc ꝛc. ita. Et predicti absolui possunt ab episcopo suo cum papa hoc nō reseruauerit sibi extra de iudeis ꝙ olim vbi de hoc in glo. et iā sup positi. ¶Item excommunicari potest quis propter inobedientiam. extra de symo. sicut. ñ. ꝛ de maio. ꝛ obedien. cuz in ecclesijs. ¶Item nota ꝙ excommunicatus iterum excommunicari potest. ¶Item duo sunt excommunicationis effectus primus est extra ecclesiam eijcere. Secundus per ratihabitationem excommunicationis ciectum diutius retinere extra de sentē. excō. officij vbi de hoc in glo. sic patet ꝛ de iudeis ita. vbi de hoc in glo. c extra de ordi. ex parte. ¶Item propter peccatum hereſis excommunicari debet etiam post mortem qui hereticos iudeos vel paganos instituerit suos heredes siue sint consanguinei siue non extra de iudeis iudei. ñ. vbi de hoc. et hoc habetur in cap. eos. ꝛ cap. si quis. ¶Item excommunicantur indirecte iudei qñ christiani subtrahuntur abeorum participatione et ipsorum familiaritate. extra de iudeis postulastis. vbi de hoc ꝛ c. si iudeos ¶Item excommunicatio non debet fieri pro culpis futuris. sed preteritis monitione premissa. nec in collegium vel vniuersitatem ferri debet nisi in illos tantuz qui culpabiles extiterunt extra de sen. excommu. romana. §. caueant vbi de hoc. vbi ō hoc in glo. hic habens. Secus tamen si inder aliquem per modum statuti excōmunicaret pro culpis futuris extra ō sentē. excommu. a nobis vt infra habes in predicta glo. hic habens.

¶Quod excommunicatio pro cōtumacia in fligi. potest.

Excōmunicatio maior infligi potest pro contumacia tantum extra de verbo. signi. ex parte. j. in fine vbi de hoc in glo. non vester et vt lite non conte. quoniam. ꝛ xj. quest. iij. episcopi ꝛ c. nemo. Sed est sciendum ꝙ contumacia committitur multis modis. s. si sciatus non venit in termino peremptorio tribus edictis vel vno pro omnibus. extra de verbo. sig. ex parte. j. vbi de hoc in glo. ¶Item si interrogatus non respondet aut ante temp recedit contumax reputatur. xj. quest. iij. certum est. Similiter si latet vel absentat se vel procurat ne ad eum citatio perueniret. extra vt lit. non conte. Similiter si non emendat maleficium vel nisi restituit ꝙ restituere debet extra de verbo. signi. ex parte. j. xj. q. iij. certum. ꝛ ff. de rei. ven. l. qui restituere. ¶Item excommunicari debet q̄ frangit treugas post trinam monitionem extra de treuga. c. j. ¶Item causa correctionis excōmunicare potest episcopus subdyaconum domini pape beneficiatum ab coalias debeat deferre extra de maio. ꝛ obedien. per tuas vbi de hoc. et ñ. q. iiij. mandastis. ¶Item ex iurisdictione delegata potest iudex excommunicare. extra de offi. del. querēti alioquin iurisdictio delusoria esset sine cohertione vnde quandocumq; iurisdictionem habet. habet cohertionē sicut dicit. ber. super illo capitulo extra de offi. del. c. vlti. vbi de hoc in glo. istū. Sed notandum ꝙ de sententia lata ab hoie que si diuersa dixerunt diuersi. Quidā essi dicit ꝙ ab hoie vel a iudice. dicitur esse sententia lata. cum fertur pro cōtumacia. vel offensa preterita siue ſinaliter siue particulariter feratur. vt excōmunicamus omnes illos qui hoc fecerunt vel illuz qui hoc fecit.

UVA. BHSC. IyR_347_2

Illi dicunt sententiā esse hominis cuius fertur pro contumacia vel offensa preterita, vel etiam pro futura non tamē cum intentione constitutionis faciendo generaliter aut perpetue, sed vt alicui particulari persone, vel psonis ad vitam eorum vt alicui negocio constituatur ad tempus vt ab hmōi sententijs latis ab homine non possint absolue re, nisi excōmunicatores aut superiores eorum qui tamē finitur ordinarij eorum qui absoluendi sunt, vel ipsi qui ab ipsis excōmunicatoribus super ipa absolutione prestanda habent, mādatum generale vel speciale, generale autem quādo excommunicati huiusmodi vadunt ad scolas vel peregrinationem vel longuam viam vel transferūt domicilium, vel ab eis excommunicatoribus impetrant absq; fraude et dolo q possint absolui in locis ad que se transferunt. Speciale est quando huiusmodi excommunicatores committunt prelatis extraneis vel etiam propriis subditis specialiē absolutionem huiusmodi excōmunicatorum, quia si aliqō statutum perpetuum facere unrenderet tūc esset sentēria lata a iure, vnde si dicatur excōmunicamꝰ omnes qui vsq; ad hoc vel ad illud tempus faciant guerram, vel si dicatur excōmunicamus omnes illos qui participiebunt cum illo vel isto excommunicato r similia ita q in fauorem vel odium alicuius persone singularis vel singularium personarum proferatur sententia hmōi dicēda est nō esse iur. ꝛ hois

¶ De excōmunicatione a iure inflicta

Excommunicatio dicitur esse a iure inflicta cum fertur in futurū generaliter sic. Excōmunicamus oēs qui furtum fecerunt extra de sen. excōmu. a nobis. j. Similiter quādo ius aliquod statuitur per q aliqui criminosi ipis adequantur in pena quale est illud facientes r agentes par pena constringit ar. eē de sententia excōmunicationis nup. r. c. si cōcubine. Similiter ōr sententia ferri a iure ab eo qui, pōt constitutionem vel canonem ghalem facere vt legatus papa vel particularē vt legatus pape vel archiepiscopus in prouincia eps in prouinchs vel dyocesib⁹. valet sibi omissis vel concilijs pum ciale, animo iuris cōstituendi statutuz aliquid in perpetuum r ghaliter r in offies subditos suos faciunt r statutū illud roborant per sententiā excōicationis vel aliam in futuros trāsgressores illius statuti prolatā, vt sic excōmunicamus offes hereticos vel qui exercebunt vsuras vel tale quid cōmiserint r hōsmodis dicitur ferri sententia a iure. ¶ Item excōmunicati sunt magri r scolares bonoñ. si autem festū scī mi chaelis ꝓueniunt hospitem vel conductum hospitium irrequisitis scolaribꝰ iniūctis eē de loca. r conduc. c. j. vbi de hoc. ¶ Item excōmunicati sunt regulares presbyteri r etiam alij clerici psonatus hītes qui leges r phīsicam audiunt si infra duos mēses admoniti nō desistunt. extra ne clerici vel mona. nō magus t. c. sup. speculā. ¶ Item excōmunicatus est qui exercet artem balistariorum vel sagittariorum ptra, xpianos imbello iniusto. eē. de sagit. cap. j. ¶ Item excōmunicat⁹ est qui de naufragio rapuit vel alio mō accepit r nō restituit. eē de accu. cum dilecti. j. vbi de goder de rap. excōmunicatio. vbi ō hoc in. glo. r sic. ¶ Item excōmunicatus est qui alienationes aj prelatis hereticis excōicatis et scismaticis sctās voluerit retinere eē de schisma. c. j. vbi de hoc.

¶ Item quicūq; ordinē suscepit minorē vel maiorem in excōmunicatione incidet de dispensatione domini pape.

¶ Item si sacerdos dyoc. vel subdyacono. sollēnitater ministrent excom-

UVA. BHSC. IyR_347_2

municati sciēter irregulares fiunt.xj.q.iij.si quis episcopus accoliti aurez et inferiozes eis de illis non fiat mentio i.c. supradicto et pene sunt restringēde nō incurrunt irregularitatez.aut si incurrunt ministrando solemniter in ozdine suo poterit cum eis suus episcopus dispensare cum non sit prohibituz eis nec est contra.extra de clerico. ex.ministran.fraternitati quia id potest intelligi de illo qui ministrat in ozdine sacro.

¶De excommunicatione propter heresim.

EXcommunicat' est a iure omnis hereticus in quacunq; heresi iam damnata inuenatur.xxiij.qō.j.ca.j.ij. et.iij. Similiter cum quis fingit heresiz de nouo ⁊ omnis fautoz credens recpratoz et defensoz hereticozum et quocunq; nomine hereticus censeatur.extra de hereticis ad abolendam.et.c.excommunicamus.j.in.§.credentes.⁊.c. cum christus.vbi de hoc. Similiter cuz quis asserit romanā ecclesiam non esse caput nec ei tāq; capiti eē obediēdū.xj. di.nulli fas. ¶Itez excōicandi sunt pncipes.consules.barones.et potestates. qui hereticos extirpare nolunt de pozuincijs suis.extra de hereticis ad abolēdam.§.penul.vbi de hoc. ¶Item qui excommunicatus est propter suspitionem notabilē heresis.si per annum steterit in excōmunicatione.anteq; se purget postea tāq; hereticus habeatur.extra de hereticis excommunicamus.§.j. sed si quis propter contumaciam vel offensam fuerit excommunicatus licet pplures annos in excommunicatione p manserit non tamen propter hoc debet hereticus reputari. Sed contra ipsum.alias procedatur. extra de penis.c virti.vbi de hoc in glo.hoc ideo dicit.

¶De excommunicatione propter iniectionem manuum.

EXcommunicatus est qui in clericum monachum monialem puellam vel conuersum.vel aliquaz religiosam personaz vel etiam conuersum ecclesie secularis postq; diuino cultui plene rradiderit se et sua manus iniecerit temere violentas.xvij.q.iij.§. si qs suadente.et extra de senten.excomūi.non dubium vbi de hoc in glo.j.eo. Et extenditur hec pena ad consentientes et ad illos qui possunt defendere a violentia clericum.et non defendūt. extra de senten. excom. quante presumptionis.et hoc maxime intelligitur de illis qui ratione.iurisdictionis potestatis et auctoritatis q; habent clericū defendere possunt.xxiij.q.iij.forte.quia fauere delinquentibus interpretatur q; cum possit māifesto facinozi desinit obuiare.xxxvj distin.facientes. ¶Item excommunicatus est hostiarius et officialis qui sub pretextu officij sui animo tamen iniuriandi clericum percusserit vel religiosaz personam sed si leuiter percusserit potest absolui ab episcopo suo. Si vo graiter a papa.extra de sen.excom.sivero vbi dicitur de hoc. ¶Item excommunicatus est qui clericum vel religiosum claudit in domo vel non permittit cuz exire.extra de sentē.excom.nup. ¶Itē si spuit super eum vel fundit aquaz vel oleum vel simile vel capit equum cui insidet per habenas. vel frāgit cingulum selle vel minis et terroribus facit cū stare in loco vel ducit secum quasi captum supradicta faciens animo iniuriandi excommunicatus est.extra de senten.excum desideres. Similiter qui sine minis et terroribus clericum deprehensuz in aliquo facinoze facit secum inuitum ad iudicem ire ignorans tamen q; vadit inuitus nō est excommunicatus secundum quosdam nisi credat q; inuitus ille ducatur vel propter timorem

UVA. BHSC. IyR_347_2

vadat alias si iturus quia tunc ex communicatus esset. sed si quis auferat res suas vel ēt alienas a clerico violenter quas asportat malo modo dum est in asportando non est excommunicat? secundum quosdam secus tamē si predictas res auferat postq̄ clericꝰ peruenerit ad domum suam et adeptus fuerit plene et perfecte possessionem illarū rerum quia tunc non licet ei auferre p̄dictas res a clerico p̄pria auctorītate ¶ Item excommunicatur et enormiter excedit qui manum mittit violentā in episcopum et bona illius qui episcopum percutit ecclesie ipsi? episcopi debet tradi. et qui p̄sbyterum vel clericum p̄sumit percutere penitentie t depositioni subiacet et si ortum ar fuerit excōmunicetur. xvij. q. iij. si quis de inceps. Et similiter qui in abbatem vl etiam in quemcunq̄ quantūcunq̄ p̄latum conuentualem a quocūq̄ collegio electum. vel mutilat membrū? partium vel magnum vel alias percutit clericum seu regularez vsq̄ ad sanguinis effusionem et tales per papam vel per eius legatum a latere possunt absolui nisi effusio sanguinis valde modica esset. puta de naso cum vngue parum exigit de quo cum dubitārtur an sit parū vel multum in arbitrium ep̄i vel etiaz abbatis de monacho debet committi. quia de huiusmodi leui percussione potest episcopus t p̄latus conuentualis absoluere subditum suum et dispensare cum eo extra de sen. ex. tum illozum vbi de hoc. et. c. peruenit. Si vero enormis esset excessus. puta cum vulnus illaz est q̄ desiderat remedium cyrurgie vel emplastrum seu aliozum medicinalium tunc recurrēdum esset ad papam. extra de senten. excom. cum illoz? Sed tamen leuis et grauis iniuriaꝝ in predictis casibus et similibus arbitrio boni viri iudicanda est ex varijs circumstantijs personarum t locoꝝ. Si clerico ministranti solēniter in altari publice manꝰ quis iniecerit leuiter tamē non iudicaretur leuis iniuria que alis leuis esset. Similiter quedam leuis iniuria circa puerū et in dorso vel cū manu vel cum baculo vel cum cultello et i occulto que grauis esset circa senem vl in capite vel cum pugno vel cuz gladio vel in manifesto. Quedam etiam iniurie facte sunt ōsi mediocriter enormes t leues que graues possunt nō immerito appellari quarum grauitas ex variis circumstantijs est pensanda dicunt ei quidam q̄ iuramentum est recipiendū ab illo qui etiam absoluitur etiā de iniuria leui nisi forte sit puer. ¶ Dubitaꝝ autem a quibusdam vtrum leuis debeat iniuria reputari que infertur sacerdoti maxime a layco cum i illo. c. extra de sentent. excom. peruenit non fiat expresse mentio de sacerdotib? sed de clericis tantum. hoc modo de hijs absoluendis qui clericis non enormem sed modicam vel leuem iniuriam irrogauerunt ꝛc. ¶ Item excommunicatus est episcopus et abbas si clericum vel monachum seu conuersum vel religiosam personā mandat per laycum verberari etiam si causa subest. Et laycus qui ex hmōi mādato verberat similiter est excōicat? debet ei cp̄s vbi causa subest clericum secularem delinquentem per clericum verberare. et non manibus suis lxxvj. di. non licet. c. De epi. t cleri. in aut. Sed abbas et p̄lati aliꝰ monachos vel conuersos delinquentes in p̄pria persona vel per clericum seculare si causa subest discipline intuitu verberare possunt. non tamē vsq̄ ad sanguinis effusionem. extra de sentēt. excom. vniuersitatis vbi de hijs. Si vero monachus abbati et clericus episcopo est incorrigibilis nec aliter posset ad iudiciū trahi tunc posset episcopꝰ et abbas sub

UVA. BHSC. IyR_347_2

ditos suos in corrigibiles per laycū tra
here et capere ad iudiciū ita tamen q̄
violentia laici non amplius se extēdat
q̄ defensio vel rebellio exigit clericoꝝ.
extra de sentent.excommu.vt fame. §.
vltri.vbi de hoc.

¶De excommunicatione regu
larium se adinuicem percutien
tium.

EXcommunicati sunt regulares se
percutientes in claustro possiunt
tamē de leui percussione a prelato suo
conuentuali absolui. Si vero percutit
regularis regularē alterius claustri ab
vtroq̄ prelato debet absolui vel vn⁹ cō
mittat vicem suam alteri. Si tamē hu
iusmodi regulares scolares sunt gau
dent priuilegio scolarium secūdū quos
dam vt absoluantur ab episcopo illius
loci. si est leuis iniuria vel si super ta
libus indulgēriam specialem habeat epi
scopus ille. Similiter si secularis percu
tit secularem dummodo viuant in cō
muni in aliquo collegio huiusmodi cle
rici seculares absolui possunt de leui p
cussione a prelato suo. extra. c. ti. mona
chi. et de vita et honestate cle. quoniaz.
vnde non videtur hoc extendere ad
alios communiter viuentes. nisi sint se
culares regulares vt canōici regulares
¶Sed si regularis percutit clericū se
cularem debet mitti ad papam vel ad
eius legatuz. extra de sentēn. excom. cū
illorum. c. monachi vbi de hoc. Simi
liter dicendum est q̄ si templarius vel
monachus vnius dyocesis vel etiā san
ctimonialis percutiat clericuz templa
rium vel monachum alterius dyoce
sis. vel et sanctimonialis percutiat cle
ricum alterius episcopat⁹ episcopi epi
scopatuum illorum debent communi
care ad impendendam huiusmodi ab
solutionez vel alter deleget alteri vices
suas. argu. extra de sen. excom. cum illo
rum. Item si moniales percutiunt se i
claustro vel percutiant monachos seu
conuersos vel ēt clericos seculares siue
sint exempte siue non possunt absolui
ab episcopo loci sicut alie mulieres et
episcopus absoluere potest de hoc. exē
ptas delegata iurisdictione a iure non
exemptas vero de ordinaria iurisdictio
ne. extra de sentent. excom. demoniali
bus vbi de hoc in glo. impedit. t. ca. ve
niens.

¶De excommunicato per rati
habitationem.

EXcommunicatus est qui ratū ha
bet q̄ aliquis suo nomine clericū
seu regularē verberauit. quia ratihabi
tario in maleficijs retrotrahitur et mā
dato comparatur. extra de restit. spol.
cum ad sedem et de symonia sicut t de
sen. ex mulieres vbi de hoc in glo. sic su
pra. Sed ibi aliqui contradicunt in isto
casu. Similiter si quis dicat amicis su
is vel familie animo prouocādi eos ad
verberandum sic vellez vindicari de ta
li clerico vel religiosa persona excōmu
nicatus est si illi propter hoc prouoca
ri verberent illū q̄us non verberent il
lum nomine eius. ¶Item excommu
nicatus est qui consentit verberanti cle
ricum seu religiosaz personam non de
fendendo eos a verberantibus cū pos
sit maxime si habet potestatem vel offi
cium defendendi. extra de sentēn. excō.
quante. Item si quis verberat clericuz
intendens tamen laycum verberare. ex
communicatus est secundum quosdaz
eo q̄ voluit iniuriari. quidam tamē cō
contradicunt. extra de sentēn. excom. si
vero enim vbi de hoc in glita q̄. ¶Itē
qui verberat clericum ignorans ipsum
esse clericum si erat in persona volens
percutere tycium laycum percutit seu si
clericū cū vtramq̄ cognoscat incidit in
canonem secundum alanū. Sed cōtra
rium notauit et probabilius. T. nisi a
deo esset crassa ignorantia q̄ nō habe-

UVA. BHSC. IyR_347_2

ret excusationis colorem. Sed autem erat in qualitate q̄ ō ista qui est clericꝰ putauit q̄ sit laycꝰ. ttūc si est crassa ignorantia q̄ videt eū in habitu clericali et cereri b̄rit cū p̄o clerico incidit in canonem. q̄ dissoluta negligentia p̄ope dolum est. Si vero non est crassa ignorantia q̄ videt eū in habitu laycali gerentē sc̄ p̄ layco non gerente se p̄o clerico aut si habet clericalē habitū reputat es se p̄ ludo impositū vel assumptū et habet p̄obabilē causam hoc credendi nō incidit in canonem. extra. e. ti. si vero. ff. Si autem dubitat vtrum sit clericꝰ vel laycus incidit in canonem cū in dubio teneatur vitare. Si vero nō refert vtrū sit clericus vel laycus dic q̄ ita affectus est et motus q̄ si sciret eum esse clericū nichilominus eū percuteret. si hoc sciret nō est excōicatus. Similiter si sciat eū esse clericū et percutiat eum non gerentem habitum clericalem aut tonsuram et forte coniugatum vel negociatorem incidit in canonem secundū quosdam. nisi in quibusdam casibus exp̄ess sit. Si vero aliquis clericum deferentez habitum secularem et seculariter viuētem percutit licet habuit quandoq̄ tōsuram quam postea dimisit reassumit habitum clericalem et tonsuram vt possit euadere penam iudicis cum fuerit i aliquo facinore deprehensus ab omnibus tamen p̄o layco haberur non est excommunicatus. ¶Si vero certum est q̄ clericus sit vel etiam si dubitatur secundum quosdam excommunicatus est qui verberat. licet tonsuram vel habitum clericalem non portet quia i dubiis via tutior est eligenda. extra de p̄uileg. ex parte. iij. vbi de hoc. ¶Si autem non constet vtrum sit clericus vel laycus. est tamen ita commotus q̄ etiam si sciret eum esse clericum nichilominus verberaret excommunicat⁹ est. Si autem non verberaret si sciret non esset excommunicatus. ¶Item nichilominus excommunicatus est qui verberat clericum et religiosam p̄sonaz q̄uis componat cum eis de emenda vl̄ arripiat iter ad curiam vl̄ iuraueric stare mandatis ecclesie. vel etiaz si non est denunciatus. extra de sententia excommunica. cum desideres vbi de hoc. et. c. a nobis. ff.

¶De illis qui non sunt excommunicati a iure propter iniectionem manuum.

Excommunicatus non est qui percutit clericum armatum z seditionem facientem et enormitatibus se publice immiscentem si post trinam amonitionem ab episcopo factam non resipiscat huiusmodi clericus. sed remanet in apostasia. extra eo. titu. in audiē tia. Similiter excommunicatus nō est qui defendendo se contra clericum etiam si modum excedat in defendendo non tamen animo iniuriandi extra de sentēn. excom. ab homine vbi de hoc in glo. p̄opter hoc. et. c. perpendimus. et c. si vero. et de restitu. spoliat. olim causam vbi de hoc in gl. debuerunt. ¶Itē non est excommunicatus secūdū quosdam si quis laycos heremitas seu reclusos qui se non subiecerunt religioni alicui approbate percusserit. ¶Item excommunicatus non est qui mādat clericum vel regularem verberari et reuocat mandatum ita quod reuocatio ad mandatarium perueniat anteq̄ clericus verberetur. extra de procuratoribus ex insinuatione. ¶Item non est excommunicatus qui percutit clericuz quem inuenit turpiter agentem cū matre vel filia vel sorore. extra de sententi. excommuni. si vero. j. §. nec ille vbi de hoc in glo. huic enim z hmōi male agere non est solum restringendum

UVA. BHSC. IyR_347_2

ad coitum.sed etiã ad osculuz.t ample
xus.t quando preparat se ad opus car
nale in loco suspecto Si tamen in loco
publico talia faciat sicut sit quandoqz
secus tunc esset.cum autem iam cõstat
per apta signa qꝫ iam clericus expleue
rit peccatum.si talia sunt signa.t tanꝫ
propinqua negatio qꝫ constet coitum
ibi esse expletum statim non esset excõ
municatus verberãs talem si sit de pre
dictis personis.Si autẽ non sint pba
bilia signa nec incontinenti post factũ
verberat Sed postꝫ clericus iã ad alia
diuertit.t de loco descendit tunc verbe
rans in canonem incidit. ¶Item mu
lier si mutilet clericũ sic turpiter agen
tẽ licet posset dici qꝫ tali quo parat ad
excõmunicationem qz iustum dolorez
compescere nõ possit. C.ad leg.iuli.de
adulter.l.gratum.cũ nõ distinguat in
casu isto extra eos.titu.si vero inter a
trocem iniuriã.t non atrocem et pene
sunt restringende.qz predictum capitu
lum.Si vero non videtur excusare nisi
illos qui simpliciter uiciũt man?.vio
lentras.in tales.t distinguit inter hostia
rios qui clericum vulnerãt.t illos qui
sine vulneribus eos leduit videt tutius
dicenõ taliter mutilantes vel occiden
tes sunt excõmunicati. ¶Item q̃ procu
rat qꝫ clericus vocetur ab vroze sua
obturpem actum.t taliter vocatus ver
berat tam ipse qꝫ vroz sua excõmunica
ti sunt qz non potest aliquid imputa
ri sacerdoti cum nõ procuret qꝫ ad tur
pitudinem vocaretur.Similiter si mu
lier cum citatione ardenti.vel euz alio
percutit in capite sacerdotem impe
rentem eam ad coitum tũc si solis ver
bis caz impetat incidat in canonẽ pm
quosdam. Si autem turpiter tangit
eam inuitam aut etiã vim inferat coz
poralem.si illa cum moderamine se de
fendẽdo.t zelo castitatis iusta indigna
tione mota cum percutiat non est ex
cõmunicata lz securius sit qꝫ ad caute
lam faciat se per episcopum absolui.

¶Item excõmunicatus non est secun
dum quosdam qui videt aliquem clerí
cum vel religiosum exire de claustro ad
aliꝫ flagitiũ perpetrandum puta quia
vult aliquem interficere vel fornicari.t
similia si tenet ipsum violẽter iniectis
manibus in eum ne predicta peccata
incurrat et non intendat propter hoc
iniuriari sibi. Sed qualiter.t quanto
tempore posset ipsum inuitum tenere
hoc non determinat ars sed caritas.
Est tamen de hmõi.t similibus recur
rendum ad arbitrium boni viri. Itez
autem videtur qꝫ hmõi manus amica
biles sunt.t nõ temerarie vel iniuriose

¶An prelatus vel magister non sit
excõmunicatus si percutiat subditũ suũ
vel discipulum.

EXcõmunicatus non est prelatus
qui percutit subditũ suum delin
quentem causa correctionis extra de
sen.ex.vniuersitas. Similiter si prela
tus percutiens dum percutit non ani
maduertit actu nec cogitat de correcti
one.Sed solam culpam delinquentis
attendit.sufficit si habitu de correctio
ne cogitet.licet non actu quibusdã etiã
placet qꝫ si etiaz de correctione non co
giret habitu vel actu ex quo talis est p
sona que auctoritatẽ habeat iure per
cutiendi.t culpa subest.propter q̃ sub
ditus meretur puniri non est excõmu
nicatus.Si prelatus percutiat talem
vnde scõm eas percutere causa correcti
onis est percutere pro culpa digna coz
rectione alij dicunt qꝫ licet hec senten
tia videatur benigna non tamen vide
tur securaz ideo debet intendere.correc
tionem minus habitu licet non actu
.t tunc licet moueatur iravel extra peri
zelum nõ propter hoc excõmunicatur
Similiter regularis vel clericus nõ de
bet dare disciplinas vsqꝫ ad sanguinis

UVA. BHSC. IyR_347_2

effusionem enormē. ¶Item non est excōmunicatus magister paterfamilias propinquus officialis vel alij clerici seniores etiā socius in cadez ecclesia qui bono zelor causa correctionis percutit clericos in minoribus ordinibus constituros vel etiā religiosam personā leuiter tamen extra de sen.ex.cum voluntate.§.si quavero r.c.ex tenore.Similiter si principalis magister amittat scolarem sub magistro prohibens ne ipsum debeat verberare Si sub magister hmōi scolarem verberet. non est propter hoc excōmunicatus quia non potest magister propter suam prohibitionem auferre sub magistro beneficiū iuris ar.extra de sen.ex.ex voluntate vbi de hoc.in magistro vero respectu scolarium non distinguitur vtrum scolares corrigendi sunt in minorib⁹ ordinibus constituti patri vero r matri non licet verberare etiaz ex causa correctionis filios in sacris ordinibus constitutos lz vincentius dixerit licitum esse verberare subdyaconos causa correctionis.

¶De illo qui percutit clericum ludendo.

Excōmunicatus non est qui percutit clericū leuiter in ludendo r iocose.Sed si a clerico ludente secuz graviter percussus propter hoc motus ira sine deliberatione repercutit clericum graviter non est excōmunicatus:talis est etiā conditio ludi ꝙ graviter percussus graviter repercutiat ne in ipso ludo inferior videatur.Sed si per traz et libidinem vidicte repercuteret percussorez.excōmunicatus esset extra de sen.ex.veniens.r.c.¶Item qui clericum in minoribus ordinibus constitutum facientem se militem vel trāseuntem ad bigamiam vel ad aliū contrarium actum percutit.non est excōmunicatus.lxxxiij.distin.quisquis.¶Item qui expellendo de sua possessione modum excedit in expellendo quia ipsum aliter expellere non potest dummodo non faciat hoc ex malicia volendi iniuriari ei non est propter hoc excōmunicatus extra de rest.spo.olim cāz vbi de hoc in glo.debuerunt hic.¶Item qui vim a clerico repellit illa causa moderate nō est excommunicatus dummodo id faciat in continenti.extra de sen.ex.si vero vbi de hoc in glo.tunc enim.

¶De excōmunicatione violantiū immunitatem ecclesiasticam.

Excōmunicati sunt potestates rectores consules ciuitatū nec non et alij potestatem habentes si faciunt collectas r exactiones indebitas in clericos r ecclesias iurisdictionem prelatorum r aliorū clericorum euacuantes et ādmoniti desistere nolunt nō debēt absolui nisi satisfecerint cōpetenter extra de emunt.ec.non minus.¶Item excōmunicatus est ipo facto qui frangit ecclesiam vel cymiterium cōburit seu alia sacra loca r positō sunt per ecclesiam publicati non possunt absolui nisi a papa.Sed ante publicationē ab epi scopo possunt absolui.extra de sen.ex.tua nos vbi de hoc in glo.ergo videtur r.c.cōquesti.Similiter si aliquid enormē in ecclesia cōmittit rapiendo.s.corpus christi de altari frangēdo crucem et similia cōmittēdo ar.in predicto ca.conquesti.r.xvij.q.iij.omnes ecclr.c.si cum.similiter mulier incendiaria sacri loci r que litteras domini pape falsat excōmunicata est:r debet mitti ad papam quia non inueniuntur iura parcere mulieribꝰ in hac parte:nec hoc forte qz hmōi crimia nisi nō cōmittunt vbi p malitiam excogitatā ex dolo secus de manus iniectione que quandoqz ex impetu fit r ex leuitate fit rnd.¶Item incendiarij aliorum locorum non sunt

UVA. BHSC. IyR_347_2

ipso iure excommunicati. Sed excommunicandi extra de sen. ex tua nos. t. c conquesti t. xxiij. q. vlti. pessima.

¶ Qualiter iudex debeat excommunicare.

Excommunicationis suspensionis et interdicti sententiam debet iudex ferre inscriptis t causa quare feratur debet in sententia expresse cõscribi Similiter excommunicandus anteq̃ excõmunicetur debet tertio edicto moneri. Similiter exemplũ scripture vel littere testimoniales debẽt infra mensem excommunicato dari. si ab ipso petantur t si que predicta sunt nõ obseruauerit iudex in excõmunicando per mensem vnum ab ingressu ecclesie a diuinis nouerit se suspensum t si celebrauerit sic suspensus vel bonas suas direxit etiam officiando vel etiam sacra cõtulerit vt prius irregularis efficit t cum ipso non potest nisi solus summus põtifex dispensare extra de sen. ex. cuz medicinal' vbi de hoc. t. c. sacro huiusmodi essi sententie ferre non debet nisi iuris ordine obseruato. extra de excess. prelat. j. vbi de hoc. ¶ Item excõmunicationis suspensionis t interdicti sententia quãdo simpliciter profertur vltra tempus proferentis non durat nisi successor vel superior ipsam confirmet vel habeat ratam. ff. de penis. l. vlti. Sed tamen cũ iudex differendo vel decernẽdo animo faciendi statutum sententiam hmõi profert tunc ligat t durat etiam post mortem vel recessum iudicis. taliter proferentis sententiam. ff. de offic. pre. iij. l. j. §. vlti. t extra de offi. lega. c. vlti. t ar. extra de sen. ex. a nobis. j. vbi de hoc in glo. Sed contra. ¶ Item si episcopus excõmunicat hoc modo. excõmunico omnes qui furtum fecerũt tñ omnes excõmunicati sunt qui furtum fecerunt in dyoceſi eius etiã si nõ sunt subditi eius ratione delicti. Similiter secũdum quosdam excõmunicati sunt omnes illi qui hmõi sententiam ignorabant: q̃ inciderunt in crimen per sententiam iam grauatã. extra de sen. ex. a nobis. i. vbi de hoc in glo. Sed cõtra ¶ Item excõmunicatus per sentẽtiaz tunc debet excõmunicatus dici quãdo epistolam recipit. nisi excõmunicator statim cum scribit epistolã ipsum excõmunicare intẽdat ar. iij. q. v. c. j. t extra de clerico excõmunicato. mi. apostolice vbi de hoc in glo. sic ergo. t. ff. mandati. l. mandastis. ¶ Item excõmunicatio lata sub hac forma ꝓpio tibi sub pena excõmunicationis vel sub interminatione anathematis. vel sub excõ. vel similibus formis ne facias hoc vel illud non est propter hoc excõmunicatus qui contrariũ facit quia hmõi sententia non est excõmunicatio. Sed excõmunicationis cõminatio extra de iure pacto relatã. vbi de hoc t de symo. sicut essi vbi de hoc in glo. ar. super hoc t de sagitta. c. j. reuera non sunt aptaverba ad excõmunicandum si aliquis iudex dicat denunciamus talem excõmunicatum loquẽdo de tertia psona quã nunq̃ excommunicant. Sz licet talis enitãdus sit ab illis a quibus sit hmõi annũciatio q̃ non est ipsorum iudicare vtrum talis sit excommunicatus vel non. tamen si de hoc agatur in forma iudicij non reputabitur excommunicatus per hmõi verba nisi alꝫ probet excommunicatus t idẽ dicẽdũ est de omnibus predictis nisi alꝫ constiterit de intentione t animo excõmunicãtis. q̃ semper est solitus t ita dicere quando excõmunicabat vel alio modo exꝑssit. q̃ hoc dicendo excõmunicare intendebat. in foro tamen penitentiali est tutior via tenendo vt reputetur talis excommunicatus vt sit faciat se absolui.

UVA. BHSC. IyR_347_2

quando vero iudex dicit interdico vel excommunico vnum ex istis duob⁹ dicunt quidam q̄ ille est excommunicatus de quo iudex intendebat Si tamē nō potest sciri de quo intellexerit neuter est vitandus. Si tamē vaga fuit intentio iudicis non magis ad vnū se referens quā ad alium cum non intedat vtrum q̄ ligare sed alterum tantū neuter ligatus q̄ talis sentencia non valet Quod si dicat iudex excōmunico te et absoluo dicendum q̄ si voluerit iudex simul excommunicare z absoluere nō poterit z nichil egit si autem primo voluit excommunicare z postea absolvere vtraq; valuit z tenuit excommunicatio. s. z absolutio. ¶Item si duobus iudicibus quibus mandatur vt alter eorum excommunicet aliq̄ z uterq; eorū eodem momento dicat excommunico te si alius iudex non excōmunicat ꝑm q̄. h. notatur. xj. q. j. §. te ergo uterq; illorum iudicum excōmunicat: quia intentio mandātis z intentio illorum iudicum est q̄ iste excommunicetur z est sensus excōmunico te ꝛc. quia nescio vtrum ille excommunicet revel nonzet ideo excommunico te vt sic non euadas excommunicationem. q. d. q̄uis ille non excommunicet te ego tamen excōmunico te ¶Item si dicatur excommunico vnde de duobus istis qui fecit hoc vel illud nullus enim eorum debet ex tali sentencia tanq̄ excōmunicatus vitari q̄ nominatim z expresse. z nō implicite vebet quis excōmunicari. xxiij. q. ij. sane. sentēcia nam q̄ incerta in efficax est. C. de sen. que sine certa quāti. l. penul. z vlti. verūtamen ꝑm quosdā si dicat prelatus habeo te pro excōmunicato vel pro absoluto vel denuncio te excommunicatum vel precipio seu prohibeo sub pena excōmunicationis incendat per hec verba excommunicare vel absoluere tenet excommunicatio vel absolutio: quia q̄uis in talibus exigantur verba non est tñ prescripta certa forma verborum sicut in sacramento eucharistie z bap. nec est contra hoc extra de sen. ex. cum desideres. §. pen. quia ibi non loquitur de istavel illa forma verborum. Sed de iuramento q̄ tamen non est de substantia absolutionis. ¶Similiter si dicat episcopus excommunico te: quia furtū feciſti: cum tamen non feceris licet quidam dicāt q̄ non tenet excommunicatio tutius tamen est dicere q̄ teneat cum non sit ibi expressus intolerabilis error. ſſ.

¶Item si feratur excōmu. in participantes excommunicatis in locutione et alijs quibus ligatur participans excommunicatione minori ante canonicam monitionem nulla est sentencia ipso iure extra de sen. ex. statuimus in noē. ¶Item si episcopi excommunicant suspenditur interdicunt clericos denegantes sibi exactiones indebitas quas petunt causa visitationis ducentes equitaturas vltra numerum prefixatum in iure. extra de decimis cum a postolus non valet illorū sentencia ꝑm quosdam licet quidam dicant q̄ valet. extra de excess. prela. cum ad quorūdaz vbi de hoc in glo. ar. contra z. c. sane.

¶Item excommunicatio potest ferri ad tempus scōm quosdam z transacto illo tempore tollitur sine alia absolutione. Sed rutius est dicere q̄ talis etiam excōmunicatus post illud tempus faciat se absolui extra de matrimonio contracto contra interdictus eccle sie. capi. vltimo. vbi de hoc in glo. hec sentencia est. ¶Item excōmunicatur propria persona z suspenditur quando q̄ a beneficio quandoq̄ ab officio z interdicitur locus. xj. questione. iij. certū z extra de ver. signi. ex parte. i. sumitur

UVA. BHSC. IyR_347_2

tñynum pro alio qñq extra de senten. excõmuni. responso. ¶Item excõmunicatus nominatim dicitur quis: expresso proprio nomine vel cum alijs circunstancijs excõmunicandis nominat extra de priuil. cum et plantare vbi de hoc in glo. nominatim.

¶De pena non seruantis excõmunicationem.

EXcõmunicatus suspẽsus et interdictus si scienter presumit celebrare diuina priusq̃ absoluatur ab officio et bñficio debet deponi. nec potest dispensari ab irregularitate cum eodem nisi per dñm papã. extra de clerico excõ. minist. cleri. vbi de hoc. Sed si probabili ignorantia nesciẽs se ligatum celebrat. nec irregularis efficitur propter hoc nec peccat et quicquid facit anteq̃ probabiliter sciat valet. z tenet. quia potest predictis sententijs absens et ignorans ligari et etiam absolui si petat. ij. q. j. de manifesta. z extra de cleri. excõmi. apostolice vbi de hoc. Excõmunicatio enim postq̃ scitur secum trahit executionem. quia deus ligat per talẽ sententiam et non homo. extra de appasto. vbi de hoc in glo. ex hoc patet q̃ in predicto. c. apostolice. Est enim excõmunicatio mucro episcopi. xj. q. ij. vltis in fine. ¶Item excõmunicatus si etiã extra ecclesiã dicat horas suas officiando populum in exercitu vel in naui vel alibi contrahit irregularitatem. Si tñ dicat eas cum vno socio vel duobus vl pluribus non tñ officiando ecclesiam. licet mortaliter peccet cõmunicãdo sic est alijs. non tamen irregularitatẽ contrahit scõm quosdam sed debet suppleri mere illa verba que a solo sacerdote solent dici vt dñs vobiscuz. minus tamẽ malum faceret. si alium inchoare facit et officiũ licet nõ esset sacerdos. ¶Item si clericus in minoribus ordinibus cõstitutus excõmunicatus tamen legat epistolam sine sollemnitate in missa puarata non efficitur irregularis. cum a laycis legãtur aliqñ epistole et lectiões sine solemnitate in missa de consuetudine et cum in illis capitulis. xj. q. iij. si quis episcopus primo et scõdo non fiat mentio misse ipso presbytero aut dyacono. Si etiam sacerdos aut dyaconus sine solemnitate taliter epistolã excõmunicatus legeret non incurreret irregularitatẽ scm quosdam cum pene nõ sint extendende sed restringende. Oõ tñ in predictis capitulis dicitur de ipso episcopo et dycono. ad subdyaconum. ẽ extẽdendum. ar. extra de era. et quali. a multis. ¶Item clericus constitutus in minoribus ordinibus qui in excõmunicatione ministrat cum solemnitate in officio suo non incurrit irregularitatem scõm quosdã cum illa capitula si quis episcopus. j. t. ij. non loquantur de hijs Sed de dyacono et supra si tamẽ irregularitatem incurrerent tales cum eis posset episcopus dispensare scõm quosdam cum hoc non inueniatur phibitũ eis. nec est contra extra de cleri. ex. mi. apostolice quia loquitur ibidem de illo q̃ vl celebrauerũt missam vel ministrauerũt cum solemnitate in ordine sacro ¶Item in receptione autem ordinuz in excõmunicatione non distinguitur inter sacrum et non sacrum quantum ad irregularitatem contrahendam et dispensationem pape impetrandam. cum decet. extra de sen. ex. cum illozus in huius non distinguat. De recipiente autem ordines in minori excõmunicatione. dicẽdũ q̃ siue sit irregularis. ar. extra de cleri. ex. mi. ca. vlti. siue nõ. episcopus tamen potest dispẽsare cum eo cum non sit prohibitum ei. ¶Item q̃ ignorans se excõicatuz esse celebrat. nõ est irregularis. Sed pbabili ignorantia hoc ignorat. secus tamen si est ignorantia crassa quia tũc indiget dispensatiõe

UVA. BHSC. IyR_347_2

extra de clerico ex. mi. apostolice. crassa non ignorantia esset si citatus ad diem peremptorie non iret nec mitteret & sic excommunicatus celebraret. licet nichil sciens de sententia i la. ¶Item dicas quando quis probabiliter dubitãs de sua excommunicatione maxime tamen consciis est de culpa propter quã iuste potuit excommunicari celebrat i excommunicatione discrimini se committens. ¶Item cum dictus. c. si quis episcopus id est dicat irregulares esse q excommunicati aliquid de sacro ministerio attingunt dicendum q sacrũ ministerium restringitur secundum quosdam ad officium ecclesiasticum & sacramentum altaris. ¶Item excommunicatus et suspensus scienter nec eligi nec eligere potest. extra de consue. cum dilectus vbi de hoc et de elect. cum inter R. et. ix. q. nos in hominem. ¶Item excommunicatus interdictus suspensus et scismaticus nec ordinari possunt. extra de electio. q diligentia vbi de hoc & de scismaticis. q a predecessore vbi de hoc et de etate et qualitate cum bone. ¶Item excommunicat' beneficia adipisci non potest et si in excommunicatione per triennium perseueret. tñc est adeptis beneficijs spoliandus. extra de etate et qualitate cum bone vbi de hoc in glo. talia et de dolo. et contu. veritatis & xj. q. iij. rursus. ¶Item excommunicatorum ossa sunt de cymiterijs exhumanda si possunt discerni alias nõ quia qui communicat eis in morte in excommunicatione cadit. ¶Cui essi non communicauimus viuo. nec mortuo communicare debemus. xxiij. q. v. c. j. & iij. et ex de sepulturis sacris vbi de hoc. et de priuileg. ad hoc. ¶Item licet excommunicato eadere defensio competat que competit non excommunicato quia potest excipere et appellare. et etiam alia facere que pertinent ad defensionem suam. extra de excepti. dile. j. et ñ. vbi de hoc. et. iij. q. ix. reuera. et. ff. de accusario. seruus et libertus. Sed tamẽ non potest reconuenire etiam de voluntate aduerse partis. extra de excess. cum inter vbi de hoc in glo. sic ergo. ¶Item excommunicatus non potest alteri cõmittere vices suas. nihilominus tamẽ potest officialis eius exercere officium spirituale siue temporale sibi cõmissus Si antecẽ esset excommunicatus excõmunicatus ei commiserit vices suas. Secus tamen si post. extra de offi. vicarij romana. vbi de hoc quia q̃uis episcopus excommunicatus iurisdictionez suam exercere non possit. non tamen propter hoc ad metropolitanum transfertur iurisdictio eius. extra de suppel. negli. prela. romana vbi de hoc. & de cõcess. preben. quia diuersitatem. ¶Item si excõmunicatus impetret litteras q̃ de sua excõmunicatione expressam nõ faciunt mentionem. littere tales nõ valent. extra de rescrip. dilec. vbi de hoc. & ar. extra de eta. et qualita. cum bone. & de excep. et pa. capitu. vlti. valent tamen littere sic imperate ad defensionem sui. extra de excep. capitu. vltimo. vbi ꝺ hoc. et capitu. cum inter. et capitu. cum dilecti. ¶Item si iudex excommunicatus publice. dat sententiam nihil valet etiã si contra eum non excipiatur. als vero quicquid facit excommunicatus in iudicio tenet nisi contra ipsum excipiatur. extra de excess. prela. consideratione. ¶Item excommunicatus si clericus est debet. per modus suffragij occulte dicere horas suas quia hoc etiam laycus potest facere. ar. xj. q. iij. si quis episcopus. ñ. et extra de peniten. et. re. non tamen. etiam si sacerdos est. non debet dicere dominus vobiscum. Sed loco eius dicat domine exaudi oratione meam. Respon. ¶Item clericus in sacris ordinibus constitutus. et pre-

UVA. BHSC. IyR_347_2

lati ecclesiarum teneñ dicere per obediẽtiam hoias suas. extra de cele. misse. dolentes vbi de hoc. et. c. j.

¶ Que excommunicatio sit iusta vel iniusta.

EXcommunicatio dicitur iusta vel iniusta. et etiam quelibet sententia trib⁹ modis scilicet ex animo ex causa ex ordine. extra de sentent. excom. sacro vbi de hoc. et. xj. q. iij. signo. et. c. episcopus forte t tamen q̃uis p̃dictis modis. sententia excommunicatiõis sit iniusta nichilomin⁹ tenet si feratur a prelato. et si excommunicatus sententiam iniuste contemnit seruare propter talẽ contemptũ incipit esse quo ad se t quo ad deũ excommunicatus iuste. xj. q. iij. iubente. et. c. nemo. et. ca. cum ergo.

¶ Item excommunicato iniuste omnia iura corporalia et incorporalia etiã anteq̃ respondeat de causa propter q̃ excommunicatus est sunt restituenda t etiam communio hominũ. ij. q. j. nullus potest et. q. iij. super causas in fine

¶ Item excõmunicatus iniuste potest agere contra excommunicatorem ad ĩteresse. extra de senten. excom. sacro vbi de hoc. ¶ Item qui dicit se excommunicatũ iniuste anteq̃ audiatur excusatio eius absoluatur p̃stita cautione standi iuri. extra de officio delegat. cum contingat. vbi de hoc. ¶ Item excommunicatus etiam iniuste ad suum excommunicatorem absoluendus debet remitti nemora periculum trahat. extra de sentẽtia excommunicationis sacro. ¶ Item excommunicatio etiam iniusta timenda est nisi cõrineat intolerabilem errorem vel post legitimam appellationem. sit lata quia tunc quo ad ecclesiam non liceat secundũ quosdam. xj. q. iij. sententia pastoralis. t. c. si is qui preest et duobus. ca. s. et extra de sententia excommunicatiõis per tuas. vbi de hoc in glo. Error intolerabilis potest dici q̃ licet peccarum vt si excommunicet. q̃ non iuratur t similia. Similiter si precipiat aliquid impossibile vel turpe quia tunc talis sententia nulla est de facto neq̃ de iure extra ỏ pac. c. vlti. Sed tunc hoc intelligit de errore iuꝝ. ¶ Item intolerabilis potest dici error si expresse pronunciat contra ius scriptum vt si dicat pronuncio excommunicationẽ valere quia lata est post legitimam appellationem t a tali sententia nõ est necesse appellare. ij. q. vj. §. diffinitiua t. ff. que sen. sine ap. resci. l. ij. t idem dicendũ est vbicũq̃ pronunciat iudex iudicium rectum fuisse. quia nullum fuit. C. de procur. in fi. Secus tamen est si errorem non exprimit in sententia et cum pronũciat contra ius: quia tunc tenet sententia nisi fuerit appellatione suspensa extra de re iudicata cum inter nos. ¶ Item si error est in facto. vt cum dicitur excõmunico te q̃ furtum fecisti. tu tamen non fuisti furatus tenet talis sententia scõm quosdam licet errorem contineat facti t sit iniusta debet tñ timeri. xj. q. iij. c. j. t. ij. t ideo rutus est q̃ talis faciat se absolui quo ad ecclesiam vel saltem ad cautelam licet quo ad dm non sit ligatus nisi contemnat eam. arg. xxiij. q. j. notandus in fine. t. c. scilicet a nonnullis vbi de hoc. t. c. statuimus in nocẽ. Item excommunicatus iuste non potest etiã post absolutionem repetere fructꝰ medũ temporis. sibi sublatos. C. de re iudi. l. cum allegatis. libro. xij. t ar. extra de sen. ex. sacro. ¶ Item qui excommunicatus est in vna ecclesia. excommunicatus est quo ad omnes. xj. q. j. ĩ fine. iij. cap. ij. ¶ Item licet excommunicatio facta post iter arreptum ad papam non teneat tenet tamẽ q̃uis arripiat iter ad archiepm vel episcopuz q̃

UVA. BHSC. IyR_347_2

papa habet plenitudinem potestatis. alij vero partem. ij. q. vj. qui se scit. et extra de vsu pallij. et ad honorẽ. ¶ Itẽ excõmunicati et suspẽsi post absolutionẽ recuperant omnia iura. et etiam famaz rj. q. rj. sanctorum. et c. iuratos. extra de elec. quia diligentia vbi de hoc in glo. quia episcopus.

¶ De excõmunicatione lata post appellationẽ.

EXcõmunicari non potest aliquis a iudice post quã legitime appellauerit etiam si appellationez hmõi non prosequatur. quia excõmunicatio huiusmodi per legitimã appellationẽ precedentẽ. semel extincta iterum non reuiuiscit. extra de appel. sepe. vbi de hoc in glo. sic supra. et c. preterea. vbi de hoc et de sentẽ. excõ. per tuas. ¶ Itẽ excõmunicatio post absolutionem non reuiuiscit. et si non satisfaciat excõmunicatus cuz potest. xxiij. iij. si illic. et extra de sentẽ. ex. de cetero. vbi de hoc in gl. non dicit. ¶ Item excõmunicatio suspensio vel interdictũ non suspenditur propter appellationem sequentem. sz precedentem extra de ap. ad hoc qsti. ¶ Item si conditionꝫ pendente cũ iudex excõmunicat hoc modo excõmunico te. si vsq; ad. xx. dies non veneris responsurus coraz nobis aduersario tuo transferat quis domicilium et fiat de alieno foro. nihilominus excõmunicatus est conditiõe extante nisi appellaret ante conditionẽ extantem. C. de testa. manu. l. statu. et ar. extra de foro cõpe. c. penul. vbi de hoc in glo. sic. ff. de iudic. ¶ Item dicendus est de suspensione vel interdicto. extra de ap. preterea. vbi de bñs in gl. et ita suspendit. ¶ Itẽ excõmunicatus qui offert se ad probãduz qꝫ primo legitime appellauerit. vel quia in sua fuit intolerabilis error patenter expressus absolui debet ad cautelaz. et hoc si a superiore petat nisi aduersarius se opponat et dicat eum excõmunicatum esse pro manifesta offensa. et hoc in fra. x. dies probare tenentur non tñ vitari debet in officio electionibus et postulationibus. et alijs legitimis actibus. extra de iudiciis pendente. ex parte probationis articulo. in ceteris q̃ vt actor in iudicijs attractauerit. euidenter. extra de sen. ex. solet a non nullis. vbi de hoc in glo. sed queritur. Si tamen vult se excusare prius. tunc debet audiri an teqꝫ absoluatur extra de sentẽ. excõ. per tuas. vbi de hoc. et de of. del. cum contingat. ¶ Itẽ excõmunicati ab episcopis et eoz superioribus vitari debẽt in officio et alijs legitimis actib⁹ licet dicant se post legitimã appellationem excõmunicatos fuisse vel in sñia intolerabilis error esset expressus. extra de sentẽ. excõ. qz periculosum. vbi de hoc. ¶ Itẽ si excõmunicatus post appellationẽ legitimam celebret interim nichil nocet sibi. licz ad cautelã post modum absoluatur. extra de sen. excõ. per tuas. et c. venerabilis. xxiij. q. j. audiuim⁹. ¶ Itẽ excõmunicatus in vna ecclesia excõmunicatus est quo ad omnes. xj. q. iij. c. ij. ¶ Item cũ sacerdotib⁹ cõcessum sit solu ere et ligare quomodo possunt ergo excõmunicare iudices delegati qui nõ sunt sacerdotes. Respõdeo. duplex est absolutio. vna pertinens ad foꝝ cõtencionsum. que potest committi dyacono. et inferioribus clericis et etiam sñm. h. potest papa tam excommunicationez quã absolutionez huiusmodi laycis delegaret. hec absolutio potius est iurisdictionis quã ordinis. alia est que pertinet ad penitentiale forum quo fit cuz psalmo et oratione vt extra de sentẽ. excõ. a nobis. in fi. et cuz hoc pertineat ad ordinem sacerdotalem nec debet nec potest committi nisi sacerdotibus. sicut nec absolutio de peccatis i foro penitẽtiali nisi forte a papa fiat in q̃ sunt

UVA. BHSC. IyR_347_2

multa specialia. vnde dicendus qđ male faciunt parrochiales sacerdotes qui per diaconos suos faciunt audiri confessiones et absolui penitētes quando autem inde excōmunicauit aliquem potest absoluere illum et restituere cōmunioni ecclesie per seipsum licet non sit sacerdos. Illam autem absolutionē que pertinet ad fozum penitentie ꝛ fit cum psalmo et oratione vt dictum est non potest nec debet cōmittere nisi sacerdoti nec illaz debet dare per se si nō est sacerdos et sic bene potest cōmittere qđ non potest facere sicut episcopus electus in archiepiscopū autē pallij suscriptionē potest demandare consecrationem suffraganei sui quasi ante per se non debet impendere. extra de elec. suffraganei. Sed quare non est duplex excōmunicatio. sicut est duplex absolutio Rñsio aliqua pertinet ad penitentiam que est vno de. vij. sacramentis ecclesie. Sed nulla excōmunicatio pertinet ad aliqđ de illis. vij. sacramentis.

¶ Quis potest absoluere ab excōmunicatione iuris.

EXcōmunicati ppter percussionez clerici vel religiose persone a solo papa vel eius legato absoluūtur. extra de senten. excō. nō dubium. ꝛc. ad eminentiam. fallit tamen hoc in quibusdā quia excōmunicat' pro iniuria leui clerico irrogata. potest scōm quosdā absolui ab episcopo suo. alanus tamen et eius sequaces contrarius dicunt. extra de senten. excō. peruenit. vbi de hoc alanus. Similiter infirmus seruus paup impubes valitudinarius. et senex non debent mitti ad papam. extra de sentē. excō. qđ de hijs. ꝛc. pueris. et. ca relatum vbi de hoc. ꝛc. ca noscitur. pro quanta vero infirmitate vel paupertate quis excuseretur committendū est in arbitriū boni viri. Sed tamē illi pauperes. qui non possunt habere expensas. nec de bonis mobilibus distrahere non sunt ad papā mittendi scōm quosdam quāte tamen expense ad iter sufficere debeant. ex varijs circunstantijs persone et loci est limitandum nec tenētur huius pauperes mendicare vt ad curiam vadāt. nisi forte sit talis qui semper cōsueuerat alias mendicare et robustus sit corpore ad eundum. Regulares tñ si leuem iniuriam intulerunt clerico seculari de qua non sit scandalum poterunt absolui ab episcopo suo et non ab abbate scōz illos qui dñt illud qđ extra eo. titu. peruenit continet ius cōmune.

¶ Item filius famul. mitti debet ad papam qui si nihil habeat ipse habet cū diuitē patrē. De pueris vero dicendus est qđ si non sunt doli capaces non incidunt in canonem ppter iniectionem. Si tamen sunt doli capaces incidunt si alio iniuriandi. aut libidine vidicte clericos percusserint. Si autem peruenerint ad. xiij. vel. xv. annū aut etiam vltra si adhuc tales sunt qui sine periculo ad papam ire non possunt propter imbecillitatem corporis. aut defectum discretionis dicunt quidam qđ ab epo suo possunt absolui. recepto iuramento qđ sublato hmōi impedimēto pape se presentabunt et an pueri iurare debeant cū absoluuntur arbitrio episcopi dimittantur ꝺm. r. ar. extra. c. titu. peruenit. mulieres tamen iurare debent cum absoluuntur sine ad papam mittēdi sunt sine non. sine debiles sint sine fortes. ¶ Item qui habet inimicias capitales ab episcopo potest absolui. extra de sen. excō. de cetero. ꝛ. c. quāuis. sed habēs tales inimicitias et infirmus pauper ꝛ valitudinarius impedimento cessante debet curiam romanā visitare. extra de senten. excō. cūuis. ꝛ. c. qđ de hijs. ¶ Itē excōmunicat' quaqđ excōmunicatiōe potest in articulo mortis absolui a quolibet sacerdote. dum

UVA: BHSC. IyR_347_2

modo nisi ab hereticō scismatico vel excõmunicato. quia tales suspensi sunt q̃ ad se et quo ad alios. et ideo non est ire currendum ad eos de pe. dist. vj. capi. j. Respon. possunt etiam in articulo mortis absolui a layco scõm quosdam. non tamen ex vi clauium quas non habet. Sed ex merito vite de con. di. iiij. scti est. et extra de sen. excõmu. non dubiū. et. c. q̃ de hīs. periculum autem mortis. ꝑm iuris peritos potest dici cuz hō positus est in obsidiõe vel transfretat et est in naufragio non enim cum ita tim intrat mare dicitur esse in periculo mortis. Similiter si intrat bellum iustum vbi manifeste appareat periculum mortis. et in hīs absolui potest a quocunq; et de quocūq; peccato extra de sententia excõ. de cetero. et de con. di stin. iuj. scrīm est. de hoc habes extra de pe. et re. q̃ vice et de of. ordi. pastoralis. § preterea. in quo casu. ¶ Item excom municatus post mortem debet absolui ab eo qui poterat cuz absoluere viuuz et sanum. et hoc si appareat q̃ in morte habuerit signum cõtritionis ad hoc probandum. sufficit vnus testis. extra de sen ten. excon. a nobis. ij. vbi de hoc et hmõi absolutio valet et taliter absõlutus sepeliatur in sacro loco et oretur specialiter et celebretur missa pro eo et fiant specialia suffragia pro eodem.

¶ Item excõmunicatus a delegato a principe non potest absolui post mortē delegati nisi a successore ipsius. vel a papa. extra de of. ordi. pasto. §. preterea. vbi de hoc. ¶ Item excõmunicatus potest absolui a delegato si de ipsa excõi catione coram ipso excipiatur. Sed primo delegatus debet cum mittere ad excõmunicatorem q̃si ad ipsum absoluere non posset secundum quosdam. si tamen excõmunicator malitiose illum absoluere recusaret. tunc primo absoluat eum delegatus prestito iuramento q̃ stabit mãdatis ecclesie super quo excõmunicatus fuit. extra de offi. dele. prudentiam. §. ceterum. Quomodo autem possit absoluere delegatus qui nõ est sacerdos. require in. c. precedenti. ij. de excõmunicatione lata post mortem ¶ Item excõmunicatus pro manifesta iniuria antеq̃ absoluatur debet satisfacere iniuriam passis quia excommunicatus ꝑpter notoriam offensam absolui non debet antеq̃ sufficientem prestet emendam. Si autem dubia est offensa et non manifesta sufficiat ad relaxandā sententiam si de pendo mãdato comperens cautio vel satisfactio prebeatur. extra de verb. significa. ex parte. j. circa finem vbi de hoc in glo. quomodo ergo et in alias glo. non videtur. quia et tunc mandetur ei q̃ de cetero similia non cõmittat. xpiñ. questio. vltima. pessimam. ¶ Item si nolucrit stare iuri excõmunicat' debet hoc modo absolui. q̃ mandetur ei iuramento q̃ debeat iuri pere. extra de senten. ex. per tuas. et de verb. significa. ex parte. j. ¶ Item excõmunicatus pro manifesta offensa vel ꝓtumacia si nõ pōt propter paupertatem in absolutione sua emendam prestare vel ydoneā cautionem prestet saltem iuramentum et sufficit ei extra de verb. signifi. ex parte. et vbi de hoc in glo. non videt. et de dote post duos. capitu. vlti. ¶ Item excõicatum a plebano episcopus sine plebani licentia non debet absoluere. si tamen absoluerit est absolutus extra de offi. ordi. cum ab ecclesiarum. ¶ Item excõmunicatus ab inferiore prelato remittere debet superiori ad ipsum. excõmunicatorem absoluendum. nisi mora periculum trahat. extra de offi. ordi. cum ab ecclesiarum. et. c. ad reprimendēdā. et de sententia. ex. sacro. ¶ Itē qui abvno

UVA. BHSC. IyR_347_2

iudicie.pro diuersis etiam causis excō
municatur potest ab eo vel eius succes
sore absolutione vna absolui nisi aliter
intendat absoluens.vj.quest.iij.si epi
scopus. Si vero pluribus excōmunica
tionibus vl diuersis iudicibus aliquis
excommunicatus tunc vnus non tollit
excommunicationem alterius nisi ab
eo fuerit sibi commissa.xxj.di.inferior
extra de sentēn.excommu.offi.vbi de
hoc Si vero omnes delegant vices su
as.vni vel superior eis ab omnibus ex
communicationibus absolut tūc vna
absolutione omnes excommunicatio
nes tolluntur.si hoc intendit absoluēs
xcij.di. si inimicus. et ex de sen.ex.offi.
vbi de hoc in glo.sic patet et.c.si aliquā
do Item si excommunicatus pro di
uersis causis non fecerit in absolutio
ne ua mentionem nisi de vna causa p
absoluto haberi non debet.vnde qua
litercumq; sit aliquis excommunicat
siue vna sententia.siue pluribus sente
tijs siue ex pluribus et diuersis causis
dimissis diuersis opinionibus dicēdū
est q qui vere vult absolui omnes cau
sam siue omnes pro qua vel pro quib
fuit excommunicatus debet exprime
re in absolutione sua.quia pro vna qua
q; illarum sola fuit excommunicatus
et vna sententia sufficit ad excommu
nicationem. Similiter vna absoluto
ria sententia sufficit ad plures excom
municationes tollendas dūmodo ex
primantur omnes cause priores excō
municatiōis et ab eo absoluat qui po
testatem habeat absoluendi aliter nō
valeret subtractionem absolutio p sui
repositionem obtenta nisi omnes cau
se ne dictum est exprimantur extra de
sentēn.excom.offi.et.c.cum p causa vbi
de hoc in glo.istud tanq; tot sunt ergo
necessarie absolutiones quot fuerunt
excommunicationes vbi absoluantur
ab illo qui ab omnibus vna absolutio
ne absoluere potest.j.quest.iij.§.non et
§.versu.et.§.prevaricator circa mediū.
et.ff.de nouī.ope.nūcia.le.de pupillo.
§.in pluribus. Item qui se dicit
absolutum et in litteris absolutionis
siue causa quare fuit excommunicatus
non continetur pro absoluto haberi
non debet sed compellendus est, redi
re ad papam seu ad alium excommu
nicatorem cum litteris episcopi conti
nentibus causam excōcationis quan
liber veritatem rei extra de sentēn. ex
commu.cum pro causa vbi de hoc.et.c.
officij et de cohabita.cleri.et nulli.sup co
vbi de hoc.et de offi.ordi.ex parte vnde
quando absoluitur quis custodiat lit
teras absolutiōis siue quia si absolutio
in dubium reuocetur tunc per illas lit
teras tutus erit.alioqui posset sibi pi
culum generari.ar.extra de re.iudica.
sicut et de offi.del.cuz in iurevbi de hoc
Item si quis a papa vel eius legato
absoluitur tante facti si de omnib ex
communicationibus et de omnib pec
catis de quibus etiam non recordatur
facit se absolui et de irregularitatib sic
cum dispensari quia si postea de aliqui
bus aliis recordetur non tenetur ite
rum absolutionez querere licet de pec
cato teneatur si mortale fuerat confite
ri.respon. Item absolutus pro falsa
causa pro absoluto haberi non debet.
quia hoc posset anime periculum esse.
tamen si quis excōmunicatur pro fal
sa causa pro excommunicato debet ha
beri.xj.questio.iij.cap.j.et.ij. In talibus
enim via tutior est eligenda. vt in du
bio excommunicatus faciat se absolui
ar.extra de sentēn.cum desideres.§.se
cunde questioni. Item nihil precipi
tur excōmunicato post absolutionem
nisi primo constet sententiaz esse iustā
vel iniustam fuisse et hoc quando ;qstio

UVA. BHSC. IyR_347_2

est ꝙ sententia fuerit iniusta. extra de resti. spol. litteras in fi. et de senten. excommu. sacro. et hoc constare potest p assertionẽ partium. vel p testes vtriusꝙ partis. extra de offi. dele. cum cõtingat vbi de hoc. ¶Item excommunicatum ab episcopo debet archiepiscopus ad episcopum remittere absoluendum cum causa per appellationem est delata ad archiepiscopum quem si episcopus absoluere noluerit tunc archiepiscopus cum absoluat prestita cautiõe stãdi iuri. extra de offi. ordi. ad reprimendam. ¶Item si excõmunicatus saluatur a papa scienter eo ipso intelligitur absolutus. Si hoc papa intẽdat secus. Si hoc nõ intendit secundũ quosdam. extra de senten. excõ. si aliquando vbi de hoc. et ar. xcii. distin. si inimicus.

¶Itẽ hũ qui magne potẽtie vita delicati ꝙ laborem eundi ad papam sustinere non possunt. ab episcopo possunt absolui extra de senten. excõ. mulieres

¶Item excõmunicatus a iure absolui potest a suo episcopo vel proprio sacerdote nisi conditor canonis reseruauerit. sibi specialiter absolutionem. quia eo ipso videtur aliis concessisse licentiam absoluendi. extra de senten. excõ. nup. vbi de hoc in glo. ¶Similiter precor. ¶Item dicendus est de sententia legati sedis apostolice quia quãdo non derinet sibi vel pape absolutionem excõicatiõis aliis concesse videtur

¶Similiter extenditur hoc ad canonem late sententie. ab archiepiscopo et episcopo in sua dyoce. vel a concilio pouinciali in punciam qua hmõi sententie dicuntur esse late a iure cum fauores sint extendendi et pene sint restringẽde respõ. ¶Similiter cũ dec. nup. dicit ꝙ videtur aliis facultatem absoluẽdi concessisse et nõ distinguat inter subditos potest benigna interpretatione intelligi ꝙ omnes sacerdotes tam subditi excommunicanti um ꝙ non subditi hoc possunt. Tamen habeant curam illius qui est absoluendus.

¶Item si clericus vel alia psona que in partibus suis. incidit in canonem sententie late a iure. de quo potuit absolui ab episcopo suo transtulit se ad scolas clericus in aliam dyoce. aut illa persona secularis transtulerit. domicilium in alium episcopatum. dicũt quidam ꝙ ille episcopus in cuius episcopatu predicti se transtulerunt vel vicarius episcopi sicut potest absoluere taliter se transferẽtes de p̃ccato mortali commisso. in dyoc. in qua se transtulerunt. ita potest absoluere a canone supradicto. ¶Item regulares non possunt absolui a prelatis suis a canone late sententie ni falsa. nos litterare domini pape aut aliis canonib⁹ in quibus papa absolutionẽ sibi reseruauit. quia licet illud capitulum. extra. c. titu. cum illorum faciat mentionẽ generaliter de illis qui ipso actu excommunicationem incurrunt tamen in responsione. non fit mentio nisi de illis qui propter iniectionem in canonem incidunt. vnde valet ad falsarios valet ad similes. nec ad sententias latas ab homine. siue in generali aut expresso nomine illud. ca. illud illorum extendi debet. ¶Item priores conuentuales predicatorum et alii priores cuiuscunꝙ ordinis sint. qui non habent maiores super se in eodem conuentu. Et gardianus fratrum minorum conuentuales. absoluere possunt. subditos suos sicut abbates. Secus tamen secundus quosdam de prioribus triu⁹ vel quatuor regularium qui pro voluntate sui superioris proficiuntur. et admouentur. nisi super hoc effent priuilegiati.

¶Item dicendũ est ꝙ prelati regulares absoluere possunt nouicios etiaz si protestetur de reuertendo ad seculum

UVA. BHSC. IyR_347_2

quia si potest talem si deliquit excommunicare potest etiam eum absoluere argumen. extra de senten. excommuñ. cum illorum debent tamen iuramentum a tali recipere. ꝙ si reuertatur ad seculum representabit se pape vel eius legato sicut dicitur. De illo qui absoluitur propter periculum mortis. ℟ſſd.

¶ Item secundum quosdam nunc̄ facienda est absolutio sub conditione futuri euentus. puta absoluo te si satisfeceris. quia aliter absolutus non deberet se ingerere communioni fidelium cum non esset simpliciter absolutus qz huiusmodi absolutio de futuro pẽdet. Similiter si episcopus vel sacerdos parochialis daret licentiam absoluẽdi alicui sacerdoti ab omni excommunicatione. ꝙ tulit in dyoc. vel parrochia sua potest huiusmodi sacerdos absoluere excommunicatos ab eo si presumat ꝙ de omnibus sibi commisit dummodo absoluendi satisfacerent iniuriam passis si tamen satisfacere possent de damno et si probabiliter haberem cum suspectum ꝙ post absolutionem non satisfacere. non debeo eum absoluere nisi satisfactione premissa per se illis per aliam personam inter mediam. ¶ Itẽ quis excommunicatus minori excommunicatione a iure absolui debeat a p prio sacerdore. extra de sententia excõmunicatio. nuper in fi. ¶ Item secundum quosdam quilibet sacerdos absoluere potest de huiusmodi minori excõmunicatione licet non possit absolvere de peccato excommunicatiõis ꝙ est mortale nisi sit prius sacerdos. Preterea ista verior est sicut expressum est in predicto. capitulo nuper tamen licet aliquis ꝙ prius sacerdos non possit absoluere vt dictum est a peccato communionis potest tamen alius sacerdos talem a minori excommunicatione absoluere id est ipsum reddere fidelium communioni.

¶ De forma absolutionis excõmunicati.

Excommunicatus quando absoluitur debet iurare ꝙ stabit mandatis ecclesie. vel iudicis ꝙ tantumdez valet et nõ tenetur propter hoc nisi ad iustum mandatum. extra de sententia excommunicatio. ex tenore. vbi de hoc et capitulo cum desideres et eo absoluto. si excommunicatus est pro contumacia mandetur. Sibi vt pareat iuri extra de sententia excommunicat. per tuas. et de verborum significatio. ex parte. j. Si vero pro offensa manifesta debet ante absolutionem sufficientem prestare emendam. si reus sit soluendo alias potent puniri secundum quantitatem. excessus vel offense vel ydoneam cautionem. extra de verborum significatio. ex parte. j. et postea mandetur si bi ꝙ de cetero similia non committat. xxiij. q. vlti. pessimam. Si vero per iniectionem manuum excommunicat⁹ est mandetur. Sibi sub iuramento ꝙ de cetero in clericum monachũ. vel alicuius religionis conuersum manus non iniciat violentas nisi defendendo se incontinenti. i. antec̄ conuertat ad contrarium actum aut de mandato suorũ faciat prelatorum vel nisi super eius prelationis vel magistratus officium habeat. aut cum ipso in eadem ecclesia vel hospitio socius esse noscatur. extra de sententia excommunicatio. ex tenore. ¶ Item excommunicationis solemnis absolutio. pro anathemate fieri debet cum solemnitate illa que habetur. xj. q. iij. cum quis. Sed cum aliquis absoluitur propter iniectionem manuuz vel propter aliquam excommunicationem inflictam a iure seruetur hoc forma. vt fiat cum penitentiali psalmo et

UVA. BHSC. IyR_347_2

orazione dominica ꝙ alia consueta.extra de sententia excommunicatio.a nobis.ij.§ vlti.et tunc iudex dicat hec verba vel cõpetentia auctoritate qua fungor absoluo te a vinculo excommunicationis vel specialiter ab obligatione qua obligatus es.pro tali facto vel a tali iudicc.argu.ij.q.vj.§. diffinitiua nec approbanda consuetudo quorumdam sacerdotum dicẽdum cũ absoluunt absolutionem et remissionem excommunicationis et omnium peccatorum tribuat tibi omnipotens deus vel similia verba que potius sunt verba orationis quam absolutionis non tamẽ iuramẽto et alia solemnitas in absolutione obseruata. Est tamen de substantia absolutionis. Sof. ¶Item quantuncunq; iuret excommunicatus stare mãdatis ecclesie nisi specialit absoluatur nõ est sibi ab aliquo communicanduz extra de sententia excommunicationis.cum desideres vbi de hoc. ¶Item si excommunicatus postꝙ absolutus est non satisfaciat reducendus est per iudicez in excommunicationis edictum ne crimina maneant impunita.non tamen ipso iure incidunt in excommunicationem.extra de officio ordi. significauit. vbi de hoc. ¶Item delegatus potest vsq; ad annum vel etiam vltra absoluere in casu. excommunicatum ab ipso. quia tantum durat iurisdictio eius.extra de offic.delega. conquerenti vbi de hoc in glo.Sed quẽritur. ¶Item excõmunicatus excommunicatione maiori absolui potest a suo cõfessore. etiãs excommunicatus secundum quosdam de alijs peccatis dummodo non sit minora petende absolutiõis a iudice nec timeatur quia negligẽtior fiat ad petẽdam absolutionem super huiusmodi excommunicatione propter absolutionem impetratam de alijs peccatis potest enim suus confessor absoluere ipz. et postea iudex qui excõmunicauit absoluet de excommunicatione sicut quãdo episcopus retinet sibi absolutionẽ de aliquibus criminibus. Sacerdos tamen parrochialis potest confitente absoluere de alijs postea episcopus absoluet de illo. ꝙ sibi retinuit et vnde huiusmodi particulares absolutiones faciẽt vnam integraz quia vna preparatoria est ad reliquam et in hoc casu communicare potest confessor taliter excommunicato sicut communicatur in receptione iuramenti qñ absolutionem regularius tamẽ nec si prius absoluetur ab excommunicatione.et postea a ceteris peccatis et hoc seruatur de consuetudine generali tanꝙ securius primuz tamen est benignius licet nõ teneatur confessor absoluere ipsum de alijs peccatis nisi ab excommunicatione absoluatur prius. Nñd. ¶Item si aliquem absoluo de eo ꝙ possum debeo ipsum certificare de errore meo et cõsulere ꝙ faciat se absolui ab eo qui potestatem habet.

¶De excõmunicato maiori excõmunicatione tui interdicitur introire ecclesiam.

Excommunicatus maiori excõmunicatione interdictus et suspensꝰ ab ingressu ecclesie nullo tempore debet ecclesiã intrare nisi causa predicationis cuz episcopus vult predicare nec extenditur ad alios predicatores. ista licentia conuocandi tales i ecclesiam secundum quosdam.argumen. xxiij. q. iij.vir cum propria. et de sententia excommunicationis cum voluntate vbi de hoc. Nñd. ¶Item excommunicatꝰ publice intrans ecclesiam debet moneri vt exeat.ꝙ si non exeat.omnes alij debent exire.xj.qõ.iij.sicut apostoli. nisi sacerdos missam inceperit.quia tunc officiũ

UVA. BHSC. IyR_347_2

non debet dimittere in expletum magis ẽſſi patividetur quam agere in hoc caſu.vñ.q.j. nichil quidaz tamen dicũt ꝙ ſi ſacerdos nonduz canonem inchoauit z excommunicatus monitus non vult exire debet et poteſt dimittere officium me expletuz.xxiij.q.j. omnis qui Sivero canonem iam incepit terminato canone z conſumptis corpore et ſanguine ieſu chriſti amplꝰ in miſſa non ꝓcedatur excommunicato preſentꝛe. De conſec. diſ.ij. relatum. Si poſſet a iuriſdictione habente vel per brachium ſeculare talis excõmunicatus excludi etiam violenter commendabile eſſet ꝓpter paternitatem et ſeueritatẽ ſuam.

¶Item excommunicato intrãte clauſtrum.vel domum alienã.propter hoc non tenentur alij exire ſecunduz quoſdam cum etiam nouerit iſtud. Sed.h. notauit.xj.q.iij.excõmunicatos. ¶Itẽ ſcholares qui habent excommunicatũ ſocium in domo non tenentur exire.

Sed poſſunt remanere in eadez domo dummodo non cõicent ei in cibo et in potu vel loquela.et poſſunt etiam huiuſmodi ſeculares agere contra talem. ꝙ vel exeat de domo vel faciat ſe abſolui. ¶Itez ſi hoſpitatus ſum in domo aliqua et ſuperueniat publice excõmunicatus et ingerat ſe ad menſam mecũ tunc teneoꝛ ſurgere de menſa non obſtante ꝙ ipſe vel alij ſcandalizentur inde. Si tamen eſſet excommunicatus occulte tunc non teneoꝛ ſurgere ſi hoc nõ poſſem ſine nota eius non tamen teneoꝛ exire de domo in qua receptus ſum. excommunicato ſuperueniẽte dumtamen poſſim habere ſeparatim locũ ita ꝙ non oporteat me in aliquo communicare ſibi. Si tamen non timeo ex hoc ſcandalum aliozum. ¶Similiter licet ſciam aliquem publice excõmunicatuz receptum in aliqua domo nichilominꝰ poſſum ibi recipere hoſpitium, dumtamen habeam ſeparatum.ita ꝙ non cogar communicare ſibi alias nõ. Similiter ſi veniam limitatus vel citatus ad aliquod feſtum vel epiſtolam et inueniam ibi aliquem publice excommunicatum recedere teneoꝛ. ex quo non teneoꝛ ibi epulari ꝙdiu excommunicatꝰ eſt ibi licet ſedeat ad aliam menſaz ꝙ ego quia omnes taliter immutari aut etiã ſine immutatione conuenientes ad huiuſmodi epiſtolam vel feſtum ſimul in uicem communicare dicuntur ſiue cõmedant in eadem menſa ſiue in diuerſis. ¶Item ſi excommunicatus occulte intra eccleſiam non tenentur alij exire niſi illi ſoli qui ſciunt. dummodo ex tali exitu.ille non ꝓdatur qua occultus in occulto. et non publice debet vitari tamen in occulto caute monerit exeat.vj.q.ij.ſi tñ et extra de ſen. ex. cũ non ab homine.vbi de hoc in glo.et nota ꝙ cito. peccat cum excommunicatus eccleſiam intrando occulte et aliorum communioni ſe ingerendo.licet ꝙdam contrarium ſentiam de occulto.

¶Item excommunicatus minori excommunicatione poteſt eccleſiam itrare et audire diuina preterm iſſam eo ꝙ a ſacrificijs tãtummodo eſt excluſus ſecurius tamen facit ſecundum quoſdaz ſi abſtineat ex deuotione anteꝙ ſit abſolutus. Quidam tamen dicuntur ꝙ et miſſe poterit intereſſe dumtamen ibi non cõicet. qua audire miſſam nõ eſt ꝓcipere ſacramenta a quibus ſolummodo eſt excluſus. extra de clerico ex.mi.c. vlti. pacem tamen non debet recipere cum alijs poſt agnus dei quia oſculum illud ſuccedit loco communionis.h. tamen notauit.xj.q.iij.ſi inimicus ꝙ etiã ab introitu eccleſie ſeparatus eſt ꝙ quidam non credunt. ¶Reſpon. Similiter interdicti et excommunicati non prohibentur audire horas que dicũtur extra eccleſiam.vt in domo vel in via. ſed

UVA. BHSC. IyR_347_2

que dicuntur in ecclesia tantum cuz de hoc non caueatur in aliquo iure z ideo interdicti intrare possūt ecclesiam siue interdicta siue non interdictam. z ibi orare priuata oratione tempore generalis interdicti quia non inuenitur alicubi cautum vel prohibitum ne in ecclesia interdicta oretur ab aliquo priuata oratione nisi sit excommunicatus maiori excommunicatione. vel ab ingressu ecclesie interdictus.

¶ De participante scienter excommunicato in casu nō cōcesso.

EXcommunicato participans i casu non concesso scienter et sponte moraliter peccant ꝓ iuris peritos. maxime si ex tali participatione scādalizātur fideles et ille excommunicatus sumit inde fauorem in excommunicatione perseuerandi. xj. q. iij. excellentissim? Nam talis est excommunicandus. xj. q. iij. excellentissimus in fi. et. c. vlti. et. c. sicut. et extra ꝙ metus causa sacris. et de excess. exceptionem et taliter communicans absolui debet ab episcopo vel ꝓprio sacerdote extra de sen. ex. nup. circa fine. ¶ Item excōicatus est qui scienter z sponte participat excōicatis a papa et ipsos recipit ad diuina. et a solo papa debet absolui. extra de sen. ex. significauit. vbi de hoc. ¶ Item qui participat alias ꝙ in crimine cū illis qui excōicati sunt cum omnibus participantibus sibi excommunicatus est maiori excommunicatione secundum quosdam. extra de sent. ex. cum nuper. vbi de hoc. et ca. ꝙ in dubijs nec tamen aggrauatio talis sententie extenditur ad personas exceptas. xj. q. iij. quoniam multos secundum quosdam nisi hoc a proferente in sententia exprimatur. Sed ad alios solos qui ante aggrauationem huiusmodi minorem incurrebant a participatione tali alij dicunt ꝙ aggrauatio talis sententie extendenda est etiam ad participantes in cibo locutione et similib? argu. extra eo. tit. quod in dubijs in fi. et etiam extendenda est ad illuz qui recipit munus scienter a taliter excōmunicato secus si ignoranter. et debet tale munus extendere in pios vsus si hoc non vult facere remittat ad illum qui dedit in detestationem excommunicationis. ¶ Rhd. ¶ Item qui participat in crimine excommunicato impēdendo ei alias consilium auxilium vel fauorez fauor autem intelligitur quantum ad hoc cum ipsum hoc defendit vel fouet quod est communicare in crimine criminoso excommunicatus est eadem excommunicatione cum eo. et ab homine non a iure. et ꝓ absolutione habēda. ad excommunicatorem vel eius superiorem debet remitti. Sed si hoc difficile fuerit et aliqua iusta causa. tūc cōceditur indulgēdo ꝓstita cautiōe iuxta formam ecclesie ꝙ excommunicatoris mandato parebit a suo episcopo absoluatur vel a ꝓprio sacerdote. extra de sententia excommunicationis nup. §. et. §. vlti. et. c. si concubine. Item dicendum ꝙ excommunicationi tertiam personam non transit. xj. q. iij. quoniam multos. ¶ Item excommunicato participari non debet. etiam si excōmunicatione in modum exceptionis ꝓbata ille infamatus est extra de sententia excommunicationis cum desideres §. secunde. De hoc habes extra de ordi. cogni. cum dilectus. in glo. quia ad hoc ¶ Item si aliquis ꝓsumat excommunicare illum qui habet priuilegium. ꝙ excommunicari non possit. et aliquis postea participet cum excommunicato non cadit in excommunicationem. quia si ego excommunicari nō possum nec alius potest excommunicari si communicat mecum. extra de priuileg. quāto. vbi de hoc in glo. et sic patet.

UVA. BHSC. IyR_347_2

¶In quibus causis quis potest excommunicato participare.

Excommunicato participare quis potest in his que in istis versib⁹ continentur. vtile lex humlle resignorata necesse. hoc anathema quidā faciunt ne possit obesse. extra de sen. ex. cum desideres vbi de hoc in glo. nisi in casibus possim ergo loqui cū excōmunicato pro salute anime sue. xj. q. iij. cuz excōmunicato extra de sen. ex. cū voluntate. §. predicatores. r. R. Silr possuz ei loqui pro vtilitate mea: qz in magna t arta necessitate. vbi non possem habere copiā iur peritorum non caperet dilationem possem consilium querere ab excommunicato tam de re spūali q̄ de tēporali casus enim necessitatis in casibus excusat. xj. q. iij. quoniam multos. extra de sen. ex. sententie pro q̄ta autem necessitate vel vtilitate liceat q̄rere hmōi consilium ab excommunicato limitandū est arbitrio boni viri.

¶Item participare possunt excōmunicato omnes ille persone que cōtinentur in illo. c. xj. q. iij. qsi pro: filios suos ancillas mancipia cerricos seruientes ignorantes oratores peregrinos viatores clemosinarios multos. ¶Item possum petere ab excōmunicato rem meam que mihi debetur extra de sen. ex. sententie. ¶Item si excōmunicatus propter necessitatem petat hospitium vel alimenta vel vestimenta t alia necessaria sine quibus homo bene viuere non potest t maxime si alienigena vel indigena est nō tenetur hūs a quo prio petit expectare donec ab aliis omnib⁹ sit repulsꝰ imo debet ei misericordit subuenire. Secus tñ esset: si peteret securim vel fossorium vel aliud q̄ nō cēt necessariū multū ergo tāta posset esse necessitas q̄ hūs etiaz subueniri possit ei que necessitas arbitrio boni viri limitanda est. R. ¶Item licet vir excōmunicatum inuiter ad comedendum non potest pro: cum excōmunicato comedere in eadem mensa. potest tamen in alia mensa comedere remota a mensa excōmunicati ita q̄ in merito dici p̄t diuerse mense in eadem domo secisduz autem. h. pater tenetur vitare filiuz excommunicatum nisi ab eo necessitate compulsus reciperet alimenta filiꝰ tamen patrem vitare nō debet maxime si non esset emancipatus. Similiter licet seruiens excusetur in eo q̄ communicat domino suo excōmunicato non tamen excusatur cōmunicando excommunicatis quibus cōmunicat dominus suus. t idez intelligas de similibus qui sunt de familia ñi excommunicati. hoc tamen non est extendendum ad vasallos ne sit cōtra illud. xv. q. vj. nos sanctorum. r. c. iuratos. Similiter nec est extendēdum ad clericos quia tenetur prelatum vitare excommunicatuz xiij. questione. v. c. j. nisi clericꝰ talis sit de familia prelati. Similiter cum monachi sint quasi de familia suozum abbatum si communicent excommunicatis abbatibus excusantur q: quādo paterfamilꝰ excōmunicatus est non tenetur eius familia ipsum vitare extra de sen. ex. si vere vbi de hoc. ¶Itē predicatores possūt ab excommunicatis vel raptoribus t aliarum rerū detentoribꝰ clemosinas recipe tanq̄ bonoruz negociozum gestores co q̄ in predicationibus t in confessionibus suis q̄si gerunt negociuz spoliatorū extra de sen. excōm. voluntate. §. j. vbi de hoc in glo. quasi negociozūz si nichil proficiant taliter predicando. q̄diu cum spectant p̄babiliter dū p defectu clemosinas reciperе possunt als non. nec comedere debent ad eandem mensam cum eis. Si bi prouidere possunt. R. ¶Itez quando quis transit per terras excōmunicatozum potest ab eisemere necessaria si

UVA. BHSC. IyR_347_2

bi ꝛ excōmunicatis nautis possūt pere grini participare postq̄ sunt in eorum nauibus cum dolore cū ꝛ sub spe penitentie.q̄ non debēt naulum perdere quē dederūt.extra de sen.ex si vero vbi de hoc. ¶Item.h.nec elemosina nec hospitium recipi debet ab excommunicato nisi propter necessitatem nō tamen restringendo est.hoc ad exēnia per litteras enim ꝛ nuncios ꝛ exennia potest quis excommunicato communicare. ¶Item secundum.h. Si magistratus potestas vel alius iudex seu baillivi eorum excommunicati sunt ꝛ vocāt sibi subiectos seu alios qui sunt de foro ipsorum in ius coram se ire tenētur predicte persone ad respondendum coram eis. Et etiam in casu necessitatis iniuriatores ꝛ spoliatores suos conuenire corā talib⁹ possunt ne als aperiatur via predonibus ꝛ alijs malis ꝛ in talibus possunt predicte persone iudici excommunicato communicare. ¶Nō. ¶Item.h.cum vassalli absoluti sunt a sacramēto fidelitatis q̄diu excōmunicatus est dominus eorum debent abeiusdem participatione abstinere sicut ab alijs excōmunicatis maxime quando sententia excōmunicationis cōtra ipsorum dominū fuerit aggrauata et precipitur vassallis in penam domini sui q̄ non obediant ei ꝛ tunc primo debent eum vitare scōm quosdam tenentur tamē tributa ꝛ debita reddere domino suo excommunicatione non obstante scōm quosdam.x.v.q.vj.alius.ꝛ.c.nos sanctorum.ꝛ.c.iuratos. ¶Item si episcopus excommunicet aliquez ratione criminis vel cum omnibus participantibus sibi postea cōmunicet eidem etiā in crimine nō est propter hoc excommunicatus maior excommunicatione. Sed minor tantum quia nullus sua sententia potest ligari vnde cuz tales excommunicati sunt a iudice.nō a iure non incurrit episcopus excōmunicationem maiorem sed minorē tantuz que est a iure ar.extra de sen.ex.nuper bone fidei. ¶Item qui excommunicato participat propter metum q̄ potest cadere in constantem virum non esset excommunicatus extra q̄ metus causa sacris.ꝛ.li.di.preibiteros circa medium. ¶Idem est si quis communicet excommunicato ignoranter dummodo non sit crassa ignorantia vel supina extra de clerico ex.mi.apostolice. Item si audui a fide dignis excommunicatum esse aliquem ex occulto facto siue publicatione sententie qui ex ignorātia non credit esse peccatū quod se ingerit communioni hoim.tunc q̄uis non tenear inquirere de facto eius.vel cōmunicare teneor instruere enim ne se ingerat communioni hominum:si sit excommunicatus. Si autem publica fama est aliquem esse excommunicatuz ex facto occulto contra quem non est publicata sententia super hoc non teneor talem vitare nisi tūc demum cuz super hoc recusauerit se purgare vel impurgatione defecerit in hoc casu loquitur extra eodem titulo cū desideres.§. scōe questionis.ar.extra eodē titulo ad hoc.ꝛ.c.si vero.h.ꝛ extra de hereti.ad abolēdaz. ¶Item si teneor aliquid soluere alicui sub iuramento qui postea excōmunicatur non teneor soluere q̄diu est in excōmunicatione q: subintelligitur tacite iuramento vel obligatione si talis permanserit tibi licebat communicare.ar.xxij.q.ij.ne quis arbitretur. Dicunt tamen quidam q̄ si ex auaricia non ex zelo iustitie differo soluere pecco quo ad dominū licet nō puniar quo ad ecclesiaz possum tamē deponere in ede sacra vel ire cum testibus ad domum creditoris ꝛ dicere sitis michi

UVA. BHSC. IyR_347_2

testes q̄ pono hic pecuniam quā huic debeo vel eam numerare vxori sue vel filio vel seruo accipienti nomine ipsius et ipso presente t sum liberatus. ¶ Item non est vendens aliquid excommunicato. nec etiam seruiēti eius si vendat vel emat nomine excommunicati. Secus tamen si seruiēs excommunicati emat vel aliquid faciat nomine suo. dum tamen nō fiat fumis canonici vt aliud agatur t aliud simulet̄. Similiter si quis assurgat vel reuerentiaz exhibeat excommunicato aut inclinat se salutanti eum. aut moueat labia quasi resalutans cuz cum michi dicat. nec obsequium corporalis ministerij faciat cum pene restringēde sint non extendende ex hoc solo non incurritur minor excommunicatio valet maior. sicut excommunicatus cum cōmunicantibus sibi quia hoc facere non est ei communicare nec alicubi prohibetur. ¶ Item qui excommunicationem opponit speciem ipsius t nomen excommunicationis exprimere debet extra de except. q. ¶ Item qui excommunicationem opponit probare debet eam infra. viij. dies. die qua proponitur non computata alioquin condēnabitur in expensis t vltra duas vices non debet opponi extra de exceptionibus quia pia.

¶ Quando quis excommunicatum vitare tenetur.

Excommunicatum quis vitare tenetur cum videt cuz verbare clericū in casu non conceſſo vel religiosam. personam vel audiuit ferri excommunicationis sententiam contra eum vel cum aliquis dicit se in publico excommunicatum esse vel cum prelatus eius et maxime ordinarius seu archidya. secundum quosdam vel sacerdos proprius dicit se excommunicasse subditum sinum. secus tamen si subditum alienum auctoritate delegata qz tunc non crederem ei nisi ostēderet de legatione Similiter cum publicasse fama. q̄ aliquis sit excommunicatus. alis propter leuem famam aliquis non debet vitari extra de sen. ex. cum desideres. §. ij. t. xxij. questione. v. hoc videtur vel cum notorie fecit aliquis aliud propter q̄ incidit in excommunicationem maiorem. tunc. n. nō solum si publica fama est vt dictum est. teneor cuz vitare. Sed etiam si audio a fidedigno vel a fidedignis. qui audierunt cuz denunciari excommunicatum in ecclesia. vel viderunt cum notorie fecisse aliquid propter q̄ incidit in excommunicationem teneor eum vitare tam in publico q̄ in priuato donec inquisiuero super hoc plenius veritatez. Si tamen per alios certificare possim. super hoc quia ex quo agitur de publica vel notoria excommunicatione possum timere in hac parte ne laborez ignorātia crassa que nō excusat. sed si nō possim certificari p alios. quia forte sum bonoñ. et excommunicatio fuit publicata rome tunc non vitabo ipsum in hoc casu Sed tamē teneor ab eo inq̄rere si probabiliter credo q̄ dicat michi veritatez et maxime si credam q̄ laborez ignorātia iur alis non teneor presertim si credam q̄ huius interrogatione scandalizetur. Si autem audiui ab aliquib⁹ fidedignis excōmunicatum esse aliquez ex occulto facto absq̄ publicatione sententie non teneor ab alijs inquirere sz nec ab ipso nisi sit talis q̄ credatur laborare ex ignorantia quia nescit esse peccatum q̄ se ingerit cōmunioni hominum t tunc q̄uis non teneat inqui

UVA. BHSC. IyR_347_2

rere defecto cius. vel excõmunicatione teneor tamen instruere eu3 ne ingerat se cõmunioni hominũ si sit excõicatus Si autem publica fama est aliquẽ esse excõmunicatum ex facto occulto contra quem non est publica sententia super hoc non teneor vitare talez nisi tñc demũ est super hoc recusauerit se purgare vel in purgatione defecerit hoc casu loquitur extra eodẽ titulo cũ dicideres. §. secunde questioni. ar. extra. co. t. ad hoc. t. c. si vero. ñ. t extra de hereti. ad abolendã ver. qui vero. quia si defecerit in purgatione inutilis est tal' purgatio extra. c. j. de purga. cano. ibi p innocẽ. t si est inutilis per consequẽs nulla t pro non purgato habendus est q3 nichil3 inutile equiparantur tex. in. ca. de multa de concci. preben. extra. t glo. approbata. in probe. decre. super ꝓbo catenus debet ergo talis purgand' talem purgationem subire que oĩmode sibi utilis sit secundũ ea que habentur per totum titulũ de purgati. canonica ꝑm tamen qualitatẽ purgationis faciẽ de. ¶ Item si audiui aliquẽ publice excõmunicari parisius. velvidi p unecciõnem manuũ incidere in canonẽ t post annũ vel bienñ. videã eu3 bonoñ. si est homo bone conscietie tñc seruabat excõmunicationẽ t modo non seruat vel dicit se absolutũ posse credere probabiliter ꝙ sit absolutus t ei cõmunicare ar. extra de offi. ordi. ex parte. Secus si non esset homo bone conscientie quia non seruabat tñc nec modo seruat consciẽtiã. h. ñ notauit. v. q. j. quoddã ꝙ quando solus scio aliquẽ esse excõmunicatũ non teneor eũ vitare in publico sed in occulto tñ3 posset tñ benigni' dici ꝙ si possz facile probare bonoñ. excõmunicationẽ quã audiui parisi' publicari quia forte habeo ad hoc testes vel instrumenta teneor eũ vitare publice vbicꝫ inuenero eu3 Si autẽ probare non possum non teneor ipsum vitare publice nisi in eadez dyocesi in qua audiui sententiã publicari. ar. extra q̃ matrimoniũ accusare possiunt cum in tua. ¶ Item si quis in cõfessione michi dicat se excõicatũ non teneor eũ vitare secundũ quosdã etiã in occulto q3 nescio hoc vt homo. sed vt deus extra de offi. ordi. si sacerdos. alioquin odiosa redderetur confessio. si talis confitens vitaretur secus tñ si extra sigillũ confessionis hoc dicat. alĩ tamen dicunt contra ar. vj. q. vj. Si crimen vbi notauit. h. ꝙ seruandum est ꝙ ibi dicitur siue episcopus sciat per confessionem siue alio modo crimen subditi sui. Si autẽ excõmunicatus extra sigillũ cõfessionis dicat michi se esse excõmunicatũ secũduz omnes teneor eũ vitare in occulto non in publico nisi sit excõmunicatus publice. ¶ Itẽ periculosius est excõmunicato si non vitat q3 alios quã si ab alĩs nõ vitetur q3 in vno. patitur. in alio vero agit. extra de clerico ex. mi. illud in fi. ¶ Item qui participat excõicato non potest ei postmodũ excõmunicationez obiicere vel ipsum denunciare cũ eum non deuerit euitandum extra de sen. ex in presentia t de clerico ex. mi. ꝓposuit

¶ De excommunicatione minori.

Excommunicatio minor quãdoq3 contrahitur a iure per cõmunionem excõicati excõicatione maiori in osculo o fone t filiab' eĩ de sen. ex. nup. vnde ꝓfus. Os orare vale cõio mensa negatur. Officio infligit ab hoc iurisdictionem habẽte vt. v. q. j. c. ñ. t questione. ñ presenti. eĩ de offi. ordi. cum ab ecclesiarũ et de sen. excom. si ꝙ vbi de hoc in glosie ergo patet vnde predicta excommu-

UVA. BHSC. IyR_347_2

nicatio minor separat a sacramentis ecclesie.iij.queſt.iij.engel.trudaz.b.tamē dicit q̄ separat ab ingressu ecclesie Quidam tamen dicunt q̄ non quia potest talis interesse misse vt supra notauit.

¶Item excōmunicatus minori excōmunicatione agere potest z eligere sed non eligi quia non separat a cōione fidelium notandum est.de suspēso q̄ nō separarur a collatione sacramentoruz quia taliter excommunicati se inuicez absoluere possunt quia minor excommunicatio a collatione sacramentoz non priuat.ar.extra de sentēn.excom.duobus vbi de hoc in glo.sed poteras z de cleri.ex.mi.ca.vlt.vbi de hoc.i glo. sed contra supra. ¶Irē licet tam a maiori q̄ a minori excommunicatio a iure lata possit quis absolui a suo episcopo vel proprio sacerdote nisi conditor canonis reseruet sibi absolutionem.extra co.titu.nup.h.tamē notauit.xj.q.iij.si inimicus q̄ excommunicatus minori excommunicatione propter locutionem z oratorem in simili a simplici sacerdote proprio possit absolui propter peccatum mortale q̄ est ibi extra eo.ti.nup.z q̄ metus causa sacris.Quidam tamē dicunt q̄ quilibet sacerdos a minori excommunicatione absoluere potest licet non possit absoluere a peccato mortali ibi contracto nisi sit proprius sacerdos.prima tamē sententia verior est. vt in dicto cap.nup. Sed beneficiū illius capituli nup.non est extendendum secundū quosdā ad illos qui excōmunicati a maiori excō. propter participationem in crimine.s. quando aliquis excommunicatus est cum cōicatoribus suis sicut solet fieri cum sententia aggrauatur. quia licet magis peccet qui pticipiat in crimine q̄m qui pticipat loquendo et orando cum primus legatus est sententia iuf. Secundus autem sententia hominis. p̄rea hmōi sententia accessoria est p̄ncipalis z ideo ab eodem relaxanda.

¶De exceptionibus.

Nunc videndum est de exceptione Quid sit exceptio Que ei diuisio quando debet exponi. De exceptiōe excōmunicationis.Quis possit excipere. z quis sit exceptiōis effectus.Exceptio peremptoria est actionis exclusio.ff.de exceptio.j.ij. ¶Item exceptio dilatoria est iudicis vel actoris repulsio.ff.de excep.pastoralis z ap.secundo reqris.

¶Que sit responsio exceptionū.

Exceptionum alia peremptoria. alia perpetua.alia temporalis.alia anomala. ¶Item exceptio peremptoria semper obstat agēti et perimit actionem vel saltem inrentionem excludit vt exceptio metus doli mali rei iudicate pacti conuenti perpetui q̄ si pactum de non petendo est ad temp⁹ exceptio que oritur ex hoc pacto non est peremptoria. sed dilatoria unsti.de excep.§.appellatur. ¶Item dilatoriarum quedam sunt dilatorie iudicij vt exceptio cōtra rescriptum contra libellum et similes vt.ff.de excep.l.ij.in fi. ¶Item quedaz sunt dilatorie solutionis vt exceptio pacti conuenti temporalis.ff.de excepr.l.iij.ij.j. ¶Item exceptio perpetua est que perpetuo cōpetit quandocunq̄ actor agit temporalis vero est illa que non semper competit z euitari potest z hoc expirat anno elapso.ff.de excep.§.tēporalis z extra de rescrip.plerumq̄ z de offi.ordi.pastff. ¶Item exceptiones anomale sūt ille per quas contenditur iudicium retro fuisse nullum sicut est exceptio per quam probatur nihil retro actum esse puta quia a non suo iudice.xj.queſt.j. ca.z.c.placet. Similiter exceptio de falso procuratore extra de procura.in ng.

UVA. BHSC. IyR_347_2

stra vbi de hoc in glos. Similiter si aliquid donetur ab eo qui donare nō potest. extra de iure patro. quod autē vbi de hoc in glos. sic ergo. Similiter si aliquid donetur alicui q̄ non potest recipere requiritur extra de clerico ex. mi. postulasti. et de etate et qualitate. c. C. de inoffi. testa. frattes vnde predicte exceptiones faciunt nullum retro fuisse iudicium et non sequuntur naturam vel regulam aliarum exceptionū quia locum habent ante litem contestatā et post et ante sententiam et post et ideo anomale dicuntur.

¶ Quādo exceptio peremptoria dicitur proponi.

EXceptio peremptoria pponi potest ante sententiam et anteq̄ sit in causa conclusum. et potest protestari de hīs ante litem contestata. et etiam in causa appellationis opponi potest extra de lite contesta. except. vbi de hoc in no. et de. prescrip. auditis. et de testi. c. de testibus. et. C. sententiam rescin. pos. l. ij. ¶ Item quedaz peremptorie post sententiam oppoi possunt et probari vt est exceptio falsi procuratoris. extra de procu. in nostra. Similiter exceptio falsi procuratoris. extra de fal. super eo et de similibus. ¶ Item potest aliquis opponere et probare litem contest. per empt. per exceptionem in tribus casibus. primo si de ipso negocio sit iudicatum. Secundo si de hoc ipso sit transactum. tertio si sic finitur iureiurando extra de lite contesta. c. vno. de hoc habes. extra de testibus. c. de testib⁹ in gl. sic patet. ¶ Item exceptio dilatoria maxime ad iudicem recusandum debz primo proponi. argu. extra de proba. quoniaz quia si eis scienter omissis ad alia quis procedat videtur in iudicem consentire. C. de exceptio. l. vlt. verumtamē si ex ignorantia exceptiones huiusmodi omittantur etiam post sententiam locum habēt quandoq̄ si a non cōpetēte. ff. l. ij. et vlti. et extra de sen. et re iudica. ad probandū. ¶ Item opponēde sunt dilatorie et etiā probande ante litis cōtest. extra de sen. et re iudi. inter monasteriū et de except. pastoralis q̄ si hīs exceptionem dilatoriam proponit post litis ingressum puniri debet in libra auri. C. de except. l. si quis aduocatus. ¶ Item dilatoria solutionis ante lit. cō. dz proponi sed probanda est postq̄ actor fundauerit intentionem suam. C. de proba. except. et iij. q. vj. exceptionez. Sed si dilatoria incipiat cōperere de nouo tunc post litem contest. potest opponi. ff. de arbi. non distinguemus. §. cuz quidem et extra de resti. in integruz. capitulo vltimo. ¶ Item si reus dilatorias proponere disposuit debet eas proponere infra tempus a iudice assignatum. extra de except. pastoralis et de testi. p̄sentium. l. de dolor cō. causam et. c. venerabilis ¶ Itē exceptiones omisse in primo iudicio possunt opponi in secundo cum variatur modus agendi. extra de spō. impu. ad dissoluendū vbi de hoc in gl. sic patet. ¶ Item exceptiones et iuste excusationes semper debent admitti q̄ tūcunq̄ papa precise scribat extra de offi. dele. ex parte tua vbi de hoc iure scribi. si quando et de preben. cuz teneamur. ¶ Itē licet quis perdat exceptionem quā non proponit infra tempus sibi a iudice constitutum potest tñ protestari q̄ velit eam alis proponere nominando eam expresse et sic proponet tempore suo extra de except. pastoralis vbi de hoc. ¶ Item exceptio procuratoria puta cum quis non potest procurator esse sicut miles non potest cū sit dilatoria. post litē conte. opponi. ff. eoditu. filius. §. verum. et caō ti. ita demū sed exceptio procuratoria. s. non habe-

l

UVA. BHSC. IyR_347_2

re mandatum etiam post litem contestatam potest opponi. extra de rescript. ex parte decani et hanc non debet omittere fideiussor. ff. man. inter causas. §. mandato et talis exceptio potest post sententiam opponi. extra de procurat. in nostra vbi de hoc. et. C. eo. titu. licet.

De exceptione excommunicationis communis.

Exceptio excõicationis probari debet. infra. viij. dies. die qua proponitur: non computata. que si probata non fuerit. iudex postea in causa procedet reum in expẽsis quas propter hoc actorem fecisse constiterit. mo. pre. condemnans et vltra duas vices hoc exceptio non proponatur et qui excommunicationem opponit speciem ipsius et nomen excommunicatoris exprimere debet. extra de excep. quiavbi de hoc innocen. Item exceptio excõicationis potest a reo etiam excommunicato cõtra actorem opponi qz defensio legitima excõmunicato plene in iudicio reseruatur. extra de excep. cum inter. vbi de hoc in glo. hoc manifeste. et. c. dilecti et. c. dilecte. Item si reus excommunicatum dicat actorem. et actor volens elidere exceptionem huius excommunicationem replicet contra eum non est audiendus actor. quia licet reus excommunicatus esset. nichilominus se defendere potest. sed actor excommunicatus agere minime valet. extra de exceptio. dilecti. et. c. cum inter. et de iud. exhibita vbi de hoc in glo. excepit. Item exceptio excõmunicationis retro facit iudicium nullum. extra de exceptio. ex. Item si excipiens fundata intentione actoris non probat exceptionem suam eo ipso malitiose presumitur excepisse et puniri debet in expensis. extra de dolo et contuma. finem litibus. vbi de hoc in glo. nunquid circa medium et de accusa. accedens vbi de hoc in glo. q̃ enim Item exceptione proposita super sedendum est principali donec probetur exceptio in termino competenti. extra de iud. exhibita vbi de hoc in glo. Item debẽt dari exceptiones in scriptis extra de proba. quoniam contra vbi de hoc in glo. exceptio. Item super exceptione debet lis contestari et iurari a partibus de calum. ar. extra de offi. del. prudentiam. §. sextavbi de hoc in glo. ex loco isto. Item exceptio excommunicationis proposita et probata coram iudice. facit hec q̃ quis processus prius habitus cum excõmunicato valeat. tamen in sequentibus actor non debet audiri donec fuerit absolutus et si excõmunicationis exceptio fuerit post sententiam coram iudice proposita et probata solam executionẽ impedit sententie. Sed sententia nichilominus robur obtinet firmitatis extra de excep. pia innocẽ. Item quando quis excipit propter hoc non intelligitur cõtestari. ff. de excepr. vbi de hoc habes extra de ordi cogn. dilecti in glos. igitur qui excipit. Item exceptio contra personaz testis obiecta ante sententiã debet probari Sed que opponitur contra testiũ dicta vsq; ad plures annos potest opponi. C. de falsis querelã Item exceptior prescriptio probare debet. qui eam opponit sed nulla debet a iudice recipi preter illam que probata releuaret excipientem extra de exceptiones exceptionem. et. c. dilecti et de proba. ex litteris.

Quis possit excipere.

Exceptio dat reo. repplicatio vero actori. ex de excep. a nob et. c. dilect' fulius et de renũ. sup hoc q̃ q̃ tñ excipe

UVA. BHSC. IyR_347_2

potest actor. ff. de exceptionibus. l. ij. §. j. ¶ Item si exceptio non competit reo tunc actio datur actori quā al' non haberet. si reus excipere posset. ff. si seruus ven. l. j. §. vltī. t extra cp metus causa ad audientiam. t de iureiuran. debitores.

¶ Item exceptio que competit reo cōpetit eius procuratori et fideiussori. ff. mandati. l. quia de mutua. §. generaliter.

¶ Item exceptionē necessariam si procurator scienter omittat imputabitur sibi. ff. de excep. omnes exceptiones. et ff. de fideiussoribus ex parte. ¶ Itē re' excipere potest contra actorem spoliatorem in causa criminali a quocūq; fit spoliatus. Secus tamen est in causa ciuili. extra de restitu. spoliato. frequens vbi de hoc. ¶ Item exceptio doli competit condemnato cum arbitri arbitrātur per gratiam vel per sordes. C. de arbi. arbitrium. et extra de arbi. non sine

¶ Item exceptio doli restat cuz ptra cp pars fuerit in culpa. ff. de doli. except. apud celsum. §. macerlius. ¶ Item exceptio rei iudica. non obstat nisi de preteritis cōmissis. ff. de exceptio. rei iudica. si rem meam. t. l. sequen. Item excipere non potest episcopus excommunicationē contra clericum qui eum accusat si ei primo cōmunicauit. quia secuz debet habere clericos honestos extra ō accusatio. nulli. t ar. extra de senten. excōmuni. in presentia. vbi de hoc in glo. supra de exceptioni.

¶ Quis sit effectus exceptionis.

EXceptionis effectus est. vt per dilatoriā differatur iudicium vel psona iudicis vel procuratoris euitetur per emptoriam actio priuatur vel agētis intentio excludatur vt dictum est in principio. ¶ Item exceptio spoliatiōis repellit petentem restitui ab agendo extra de o. cogni. capitulo vlti. vbi de hoc in glo. qui enim petit. Item non potest quis contra alios de pluralitate beneficiorum excipere. si plura beneficia ipse habet. extra de exceptioni. cum ecclesia itice vbi de hoc in gl. quando dicatur. ¶ Item si elegit habentem plura seu electus fuit ab habentibus plura beneficia et electioni consensit. extra de constitutio. cum accessissent. t de preben. pro illoruz t. vj. que. iij. si sacerdos. in fine. ¶ Item exceptio criminis impedit promouendum. Sed tamen deicit iam promotum. extra de accusa. super hijs. ¶ Item exceptio incidens competit reo ante lit. contesta. Exceptio vero emergens competit t emergit in lite de hoc habes extra ō ordi. cogni. capi. j. in glo. Ber. et hoc.

¶ De executione mera t mixta.

EXecutio mera dicitur quando pribus presentib' ab aliquo cognitum est de causa et ille mādat alicui cp sententiam suam exequatur ab aliquo iudice. C. de execu. rei iudica. executores et talis executor non debet audire exceptiones cum non sibi cognitio. Sed executio tm̄ mandetur. extra de of. delega. pasto. §. quia vero et de re iudica. de cetero. ¶ Item executor merus si sciat sententiam latam esse iniustam. i. contra ius litigatoris latam debet illaz simpliciter executioni mādare cum super hoc nullaz habeat cognitionē. Sed executioni tm̄ vt in predicto. §. verum. Sed si sciat illam sententiam nullam esse. quia lata est auctoritate falsarū literarū vel per falsa instrumēta. extra ō falsarijs sup vel per dolum aduersarij etiam obijciatur coz̄a eo supersedere debet executioni dummodo malicioſe

UVA. BHSC. IyR_347_2

seu calumnioſe hmõi non propponãt vel referat negocium ſuperiori. extra de re iudi. de cetero ⁊ de off. dele. ſi quã do ⁊ C. ſi ex fal. inſtrumen. iudica. ⁊ §. de iudi. ſi precor. ver. marcellus. Unde ſi talis executor eſſet ordinarius: ⁊ exe cutoribus deputatus debet admitte re talem exceptionem vt dicit. l. ſi pre tor. §. marcellus. ¶ Item, executor nõ poteſt alĩ committere vices ſuas. quia in talibus que non in cognitione ſed in miniſterio ſolo conſiſtunt induſtria perſone videtur electa et idco ab ea re cedendum non eſt extra de offi. deleg. cap. vltĩ. in fine. ⁊ C. de cadu. toll. l. vna §. ne autem. Similiter appellari ab eo non poteſt niſi partes iudicis aſſumat C. de execu. rei iudi. ſi vt proponis vel niſi ei excommunicatio obiciatur. xj. queſt. iĩj. cum excommunicato vel niſi ſuper eode quo agitur facta fuit inno uatio de reb. iudic. leg. iĩj. §. ſi excon uen. vel niſi exequendo tempus qua drimeſtre preueniat executor. C. de exe cu. rei iudi. le. ſi quis pronocatione vel niſi executor male interpretetur ſentẽ tiam. ff. de appellatio. l. ab executore. vel niſi obiciatur exceptio per quaz com prehendatur iudicium retro nullum fuiſſe ⁊ eam nõ admittat exceptionem extra de procura. in noſtra ⁊ C. de pro cura. licet a mero executore non appel latur niſi excedat modum executionis ⁊ fines mandati. C. quorum. ap. nõ re ci. ab executore. et extra de offi. dele. ſu per queſtionum. §. verum. ⁊ §. ſequen. ⁊ de rei. dica. ꝑ ad conſultationem in 2. ñ. queſt. vj. §. ſunt etiam quorum. ñ. ab executore. Sed talis non dicitur ꝑ prie executor. Sed auditor. extra de of. dele. ſuper queſtionum. §. verum. ⁊ §. ſequenti. ¶ Item merus executor non habet cohertionem eccleſiaſticam ſi cut ſubdelegatus. extra de offi. dele. et litteris ⁊ c. paſtoralis circa prin. ⁊ de re iudi. cum bertoldus. ver. alioquin.

¶ Item modum inexequendo dicitur excedere executor cum fines mandati excedit ſcilicet cum aliter exequitur ꝙ debet vel tamen inexequendo iniuriã infert. C. de appellatio. l. ſi quis pronocationem in talibus appellari poteſt ab eo ⁊ etiam recuſari poteſt ſi merito ſit ſuſpectus. extra de offi. dele. ſuper que ſtionum. §. porro niſi dum partius de tur vel recipiatur aſſenſu. extra de offi. vel dele. ſuper queſtionum. §. nos autẽ.

¶ De mixto executore.

Executor mixtus dicitur qui habz cognitionem cauſe annexam vt cum papa mandat alicui reſtitui rem meam vel dari beneficium. et talis de bet recipere legitimas exceptiões quã do cunq; ſcribatur ſibi abſolute a pa pa. extra de offi. dele. exparte ⁊ de reſcri ptis ſi quando ⁊. C. cum. a deo ⁊ de eta. ⁊ qua accepimus. ⁊. xxv. queſt. ñ. §. ſi nõ cognitio. ¶ Item a mixto executore bene appellatur ſi non admittat legiti mas exceptiões vel alias partes aggra uat extra de appella. dilecto. ⁊. c. vt debi tus de iſtis exceptionibus habes extra de offi. lega. paſtor. §. quia vero in glo. ad intelligentiam. ¶ Item Quis exe cutor iuridictionẽ habeat delegatam non tamen habet omnia que ex iuri dictione delegata procedunt vt iudicis dandi poteſtatem vt extra de offi. del. cap. vltĩ. et etiam quedam alia.

¶ Item que ſit mera executio et que mixta ex forma commiſſionis colligi poteſt. nam ſi dicatur ibi ſi eſt ita. vel ſi veritati innitantur premiſſa. ⁊ ſimi lia per hoc intelligo mixtam executio nem dari. Si vero ſine hijs ⁊ cum ſimi libus verbis executio alicui nec factuz aliquod cõmittatur executio eſt mera extra de offi. del. cap. vltĩ. ⁊ de appella. nota. Goſ.

UVA. BHSC. IyR_347_2

¶De exennijs

EXennia recipi possunt a iudice. ff. de offi. presi. l. plebiscita quoniam exennia moderata non sunt lucra ff. de offi. pro consul. solent. ij. vlti. et eo tantum ar. extra de vita. t honesta cleri. cum ab omni in glo. ber. legati est.

¶De exemplis.

EXempla presentia nos cauere p̄monent infutur. lxxij. distin. plurimus in fine. ¶Item exemplo rei cōponitur. totus orbis. xj. quest. iij. precipue.

¶De nimia expressione.

EXpressa nimis nocent non autez exprimere multuz quandoq; iuuat. extra de procura. consulti. vbi de hoc in glo. expressa. ff. de regu. iuris expressa. ¶Item nimia examinatio vel indagatio est quandoq; vitanda extra de purga. cano. constitutus vbi de hoc in glo. nimia.

Quod expense repeti possunt.

EXpense necessarie t moderate reperi possunt. Secus tamē si sunt superflue et delicate. ff. de pig. actio. si seruos in fi. t extra de foro compe. dilectus vbi de hoc in glo. expresse et de elec. preterite t de dolo t contu. cuz dilecti. ¶Item expense iuste sunt deducende in omni casu. etiam in decimis. extra de decimis. pastor. vbi de hoc in glo. hec est ratio t. c. cum homines t. c. tua nobis t de iureiuran. ad nostram.

¶Item aliud sunt expense q̄ damnū vel interesse. aliud est damnū q̄ pena. vnde iuramentum super vno factū nō extenditur ad illud. cum sint diuersa. extra de iureiurū. in nostra vbi de hoc. in glo. non ergo. ¶Item expense dicūtur necessarie sine quibus negocium expediri non potest. ff. de impensis in res dotales factis. l. j. ij. t. iij. t. iiij. t sufficit si credit expedire. licet non expediat. ff. de bonis. auct. iudi. pos. l. preto. §. ij.

¶Item necessarie sunt sine quib⁹ deterior fit res. §. de impensis inre. do. fac. l. impense. t. l. p. ¶Item expensas petere potest prelatus quas vtiliter expendit de mandato capituli pro negocijs ecclesie sue. siue negotio succumbat siue nō. xij. quest. iij. quicumq; t extra de fideiul. q̄ quibusdam t de deposito. ca. j. Secus tamen. si egit sine mandato et succubuit. §. de iudi. sol. Liam cum. §. in hac. ¶Item si aliter fuisset iturus ad curiam non posset petere expensas pro aliquo negocio fusce pro nisi quatenus plus expendisset ratione negocij promouendi propter longiorem moram. ff. famil. hercis. le. ex parte in prin. distingue tamen quia si egit cū mādato siue obtinuit siue succumbat potest petere expēsas. C. mā. l. etiam. Si vero sine mandato egit et succubuit non potest petere expensas ff. ad in. sol. l. vna. tamen. §. in hac etiaz si tales expense non excedant probabilem modum. ff. de dam. infecto. l. inter quod. §. vlti. t extra de eo qui mit. i possessionem causa rei seruande cum venissent. Sed taxatio iudicis moderabitur eas iurante parte se expēdisse quod iudex taxauerit. extra de procura. constituri. t. c. cum pro causa vbi de hoc. sof.

¶Item recipi possunt a prelato expēse quas pro electione t petenda confirmatione t similib⁹ negocijs ecclesie capitulum facit. extra de elec. vt preterite t. cap. cum pro causa t. xij. quest. ij. cantate in fine. ¶Item expense que fiunt propter contumaciam aduersarij semper t statim prestari debent. extra de dolo. t contu. finem litibus vbi de hoc in glo. ber. sed numquid t. c. dilecti.

¶Item expense restituende probantur per iuramentum illius qui eas p̄missa facit tamen iudicis taxatione. C de iudei sancimus. t extra de fo. compe dilectus vbi de hoc in glo. expense

UVA. BHSC. IyR_347_2

dicuntur quas quis fecit circa sumptꝰ litis eundo ꝛ redeundo vel expendendo pecuniam suam. Similiter quas facit circa aduocatos. C. de iudi. l. sancimus et extra vt litenon cont. quoniã §. in alijs.

De fama quid sit et vnde dicatur.

Fama est illese dignitatis status vita et morꝫ' comprobatus ꝛ qui talem famam negligit crudelis. est. xj. quest. ij. nolo et similiter malam famã. ꝛ nõ faciunt dicta paucorum quia ad hoc vt prelatus inquirat debet esse fama per vilaz. vel per parrochiãvnde maior pars vicinie debet eẽ. qꝛ fama loci reqrit vbi fama aliqñ. ar. eꝛ de accu. inq̃sitõis in fi. vbi õ hoci gl. flota qꝫ ꝛ õ cũ sangui. sup eo. vbi de hoc in glo. nota qꝫ ¶ Itẽ fama quandoq̃ oritur exconscia. quãdoq̃ a suspitiõe quandoq̃ a certo. quãdoq̃ abincerto actore de con. dist. iij. sanctum est. de hoc babes. extra de cohabita. clerꝫ ꝛ mulꝫ. nostra in glo. ber. ad intelligentiam vndecumq̃ igitur pcedat fama postp̃ lese sunt conscientie discretorum et scandalum oritur in de indicẽda est purgatio infamato. extra de purga. ca. accedens ꝛ de accusa. qualiter ꝛ quandovbi de hoc in glosa. xj. quest. iij. in cunctis. Sed si probetur qꝫ sit ab inimicis vel a malinolis orta propter hoc non est indicenda purgatio vel inquisitio facienda extra. õ purga. cap. cũ in iuuenture ꝛ de accu. qualiter et quãdovbi de hoc in glo. xj. quest. iij. ¶ Item nec propter solam famam indicenda est purgatio nisi scandaluz oriatur ar. ñ. questio. iiij. presbyter. ꝛ. c. si mala fama ꝛ extra de cohabi. clerꝫ ꝛ mul. tua nos vbi de hoc. in glo. ex hoc videtur.

Vtrum fama per se probet.

Fama per se non ꝓbat. iij. questi. iij. §. sepe tamen cum alijs ꝓsumptionibus facit plenam probationem ita qꝫ que non prosunt singula multa iuuant. ar. extra de presump. illud vbi de hoc in glo. nota qꝫ ꝛ. c. litteris ꝛ. cap. tertio. ¶ Item fama ꝛ suspitio quandoq̃ oritur contra aliquem in societate quãdoq̃ ex societate. vnde qui ex nimia familiaritate mulieris est infamatus purgare se debet. maxime si monitus fuit a prelato ne cum ipsa loquere tur. ar. C. ad legem iuli. de adul. l. quis in auren. ibi signa. Si quis ibi dicitur qꝫ si quis habet aliquem suspectuz de proze ꝛ denunciauit sibi ter. ne cum ipsa loquatur ꝛ postea inuenerit eũ ipsa loquentem in domo potest ipsuz occidere sine pena. ꝛ ita videtur qꝫ post quã prelatus ter monuit subditum suum vt a familiaritate alicuius mulieris. cessaret. ꝛ subditus contrarium faceret qꝫ eo ipso potest procedere ad punitionem eius prelatus ¶ Item fama est id qꝫ dicitur occultum siue priuatiꝰ impedimentum. quia per solam famã vel probatur nisi aliter constet. extra de cohabi. clerꝫ ꝛ mu. ex tua ꝛ de despõsatio. impube. cum in tua vbi de hoc in glo. ꝛ sic fama. ¶ Item fama probari potest extra de testi. cum in litteris ꝛ. c. causam primo. Si probasti aliquẽ esse male fame ꝛ ipse potest probare se esse bone fame iudex de plano sine strepitu iudicij. i. summarie inquirere debet de fama. ar. eꝛ de spon. cum in tua. vbi de hijs in glo. diuersis ergo fama et in alia glo. nota. hic qꝫ. ¶ Item fama in causa ciuli cum alijs amminiculis suf-

UVA. BHSC. IyR_347_2

ficit et probat cum vno teste. extra de test. preterea vbi de hoc in glo. ꝙ fortiter de ap. cap. j. ꝛ de proba. alias causaꝫ quoniam in iij. questio. iij. §. itez sepe. sine publicis secus tamen si criminaliter agitur in causa criminali quia tūc non sufficit fama cum; vno teste quia in crimine esse debent apertissime probationes. argumen. extra de testi. veniens. j. vbi de hoc in glo. ber. Sed cuz crimen. ꝛ. C. de proba. l. vlti. epiphanū ¶Item si fama est aliquez excommunicatū esse. virandus est. extra. de sen. excommu. cum desideres. §. secūde vbi de hoc in glo. nota ꝙ. ¶Item fama impedit matrimoniū. contrahenduz Sed non dirimat iam contractum. extra de consan. super eo vbi de hoc i glo. nota ꝙ.

¶De facilitate venie.

FAcilitas venie incentiuum tribuit delinquendi. xxiij. quest. iij. est iniusta in fine et extra de vita. ꝛ ho. cleri. vt clericoꝝ. ¶Item facilius inuenitur ꝙ apluribus et maxime sapientibus queritur. xx. distin. de quibus.

¶De eo quod fit contra leges.

Facere contra leges pro nō facere haberi debet. xx. di. video.

¶Item factum non dicitur ꝙ non fit legittime. Sed ex timore seruili tantum. extra de ver. signi. qui ex timore vbi de hoc. ꝛ. xxiij. quest. j. pudenda ¶Item factum non dicitur ꝙ nō duraꝛ. j. quest. j. constat. ꝛ extra de regula. ꝛ transac. ad reli. ad nostram vbi ō hoc ¶Item factum non dicitur vbi aliqd supereſt ad agendū. C. ad silꝫ. tum silꝫ. in fine ꝛ. vij. quest. j. nihil. ¶Item per se ipsum facere videtur qui per alium facit. ff. de admi. tu. §. geſſisse. ¶Item considerandum est quid fieri debeat ꝛ non quod fit. extra de elec. cum; causam in prin.

¶De falsitate.

Nunc agendum est de falsitate q̄d sit. quis dicatur falsarius quādo littere dicantur false ꝛ qualiter falsarius puniatur.

¶Quid sit falsitas et vnde dicatur.

FAlsitas imutatio est veritas vt in aurē. de istru. cautela. i prin. col. vj. ¶Item falsarius est qui nomina fratrum absentium inscribi facit in instrumento vel. vtitur illo i quo scriptū est omnes canonicos interfuisse cum non interfuerunt offices. Similiter qui sigillum surripuit furtiue nomine capituli. vel qui litteras iudicis aperuit ar. extra de his que fiunt a prela. quanto vbi de hoc in glo. nota ꝙ et de testi. tam litteris vbi de hoc in glo. nota ꝙ tales ab officio ꝛ beneficio sunt suspensi. extra de offi. del. cum olim ꝛ de rescrip. oliz. ꝛ. C. ad legē coz. de fal. l. qui veluti et huiusmodi instrumenta irrita sunt et vana. C. de testamen. iubemus ꝛ tales falsarij si sunt clerici de ponendi sunt per iura predicta. Similiter si super lineaꝛem scripturam apponit in litteris seu instrumēto. extra de reli. do. cum venerabilis. Similiter aliter transcribendo q̄ sit in originali extra de excess. pre. cum venerabilis.

¶Item falsarius est qui litteras pape recipit de manu alterius q̄ de manu pape. vel cancellarij vel bullatoris extra de fal. dura vbi de hoc ꝛ. licet.

¶Item falsarius est qui scienter per se vel per alios vtitur falsis litteris pape etiam ab alijs impetratis. extra. de falsa. ad falsariozū vbi de hoc ꝛ de fide instru. inter. ¶Item falsarius est qui scribit falsuz vel delet verū in testō seu alio instrumento publico vel priuato vel in tabulis. vel rōnib⁹. ff. eo. tit. l. j. §

UVA. BHSC. IyR_347_2

qui in rationibus.et.l.nullus et de fide instru.inter. ¶Item qui sigillu adulterinum fecit sculpi vt.ff.eo.tit.l.cornelia.et.l.qui testamentum.

¶Quando false littere dicuntur.

False dicuntur littere pape quando impetrate sunt suggesta falsitate et veritate suppressa et huiusmodi littere non valent si per fraudem z malitiam impetrantur. Secus tamen si p simplicitatem secundum distinctionez factam.extra de rescript. super litteris vbi de hoc. ¶Item false sunt littere si apparear carta rasa vel immutata loco suspecto vel quando filum ab ea parte in qua plicatur carta est scissum vt cū vera bulla falsis litteris imutatur sub eadem plicatura. cum filo similis canapis restauratur vel cum littere bullate raduntur postp reddite sunt impetrāti z aliud ibi apponitur per tenuem rasuram vl quando lauatur carta in qua est vera bulla vino vel aqua. z postea cimēto vel alio simili apratur eadem carta et dealbatur et subscribitur aliquid falsi. extra de falsarijs licet vbi de hijs in glos.ibidem positis et de priuil.cum olim et de fide instru.inter. ¶Item fal se sunt littere quando falsa bulla apponitur litteris illis. et quando filum extrahitur de vera bulla et per aliud filū missum litteris apponitur falsis et potest deprehendi falsitas in modo dictaminis in stilo et in qualitate carte forma scripture.et similibus z qui proficit falsas litteras caute cum alijs litteris vestris in cistam cancellarij vt bullentur de vera bulla falsari? est extra de falsarijs licet vbi de hoc.et.c.quā grauī. ¶Item false littere sunt si habent in se vicium latinitatis secūdum gramaticam extra de rescriptio.ad audientiam. j. vbi de hoc in glos.sic patet. ¶Item si episcopum filium appellet vel si reges et inferiores episcopis filios non appellet. Similiter cum scribitur vm et non in singulari. Sz in plurali loquitur ei dominus papa.extra de falsa.cp grauī vbi de hoc in gl.in hijs ergo.&c. ¶Item false sunt si sine mandati domini pape littere impetrentur.extra de rescrip.non nulli.et.ca.ex parte. ¶Item littere de simplici iusticia non de facili presumuntur false.cuz de facili possint haberi ni si probetur cp ex certa scientia suggestū si falsum. extra de fals.accedens vbi de hoc in gl.nota cp. ¶Item rasura pauca rum litterarum que sapiētis animū non immutant falsitatem nō inducit. extra de rescriptio.c.vlti.qua nec defectus simile nocet.dummodo rasura talis vel similis non inducat varietatem sensus.extra de rescript. olim.et de fide instru.inter.et.c.ex litteris. ¶Item cōmittitur falsum dicto vt in teste qui sciēter falsum dixerit vel suppzimit verum extra eo.tit.c.j. Similiter in iudice qui scienter contra leges et iura pronunciat.ff.eo.titu.l.j.§.sed et si iudex falsarius est corruptor testium aduocatorum et iudicum.ff.eo.titu.l.j.§.j. Similiter falsarum constitutionum allegator falsum committit.ff.eo.ti.l.vlti. ¶Itē falsum committitur facto vt cum quis vera sigilla corrumpit.extra.de fide instru. cum inter. ¶Item falsum committitur vsu. vt si quis falsum fabricat. licet non vtatur eo non relcuatur a pena falsi. Secus si alius fabricat et alius non notatur.eo.§.eo.titu.si quis falsos falsum enim non committitur nisi dolo. C.eo.titu.l.nec exemplo.ff.eo.titu.l.dolus. Si quis tamen falsis litteris pape iuratur etiam ignoranter non excusatur. extra eodem tutulo ad falsariorū

UVA. BHSC. IyR_347_2

et si ab episcopo sunt impetrate. Sed tamen si ab alio.

De falsitate instrumentorum.

Falsitate suspecta sunt instrumenta quorum sigilla apparent fracta. extra de fide instrumentorum. itez dilectos. Item suspectum est instrumentum publicum si non ꝯtinet nōmen imperatoris annum impij. vel cōsulis. seu potestatis illius anni aut si de sit mensis dies vel in dictio alias instrumenta dicuntur adulterina. vt in auten. vt ꝓponatur nomen imperatoris. pu. do. §. j. et. ff. Similiter locus i quo celebratus est contractus. debz apponi. argu. ff. de actio. l. libellorum. z. ff. qō. vltri. in fine et hec locum habent in litteris et in priuilegiis pape. Item multis modis probantur instrumenta vt si probetur rem aliter gestam ꝙ cōtineat. instrumentum. ff. de pact. l. iurisgentium. ꝙ fere. et extra de fide instrumentorum cum iohannes. Item ez per indirectā negationem. extra de probatio. Item falsum est ꝙ non continet certa pondera. vel mensuras. ff. de falsis. l. hodie. §. j. Item falsa causa allegata non viciat dispensationem nec um pedit religionis votum. extra de cōsangui. quia circa vbi de hoc in glos. nota. ꝙ et de conuersi. coniuga. ex parte. ff.

Item falsa demonstratio non perimit legata. C. de fal. causa adiectio. l. ff.

Item repellitur instrumētum vt suspectum si fuerit alteri instrumēto ab eodem producto contrarium extra de fide instrumentorum imputari. et. C. de offi. instru. l. scripture.

De pena falsi monetarij.

Falsarius monete principis debet cremari. et qui falsat monetam ciuitatis capite punitur. C. de fal. l. j. z. ff.

Item qui radit nummos vel ringit. si liber est datur bestijs si seruus vltimo i. mortis supplitio punitur. ff. ad. l. cornē. falsis. l. quocunch.

Item falsarius tenetur quilibet accusare. et punit? nō appellat. Sed punitur etiam ille in cuius domo falsa monera includitur. licz hoc ignoret. C. de fal. mo. l. j. Item clericus qui falsat monetam seu sigillum regis vel aliorum prelatorum litteras vel etiam publica instrumenta falsat vitam vel membrum non perdit. Sed primo deponitur ab ordinibus suis et signetur in fronte cum ferro candenti et postea debet in perpetuum illā pronunciam abiurare. C. de fal. mo. l. ff. et iij. et extra de falsis ad audientiam vbi de hoc in gl. Sed argu. contra curie tamen seculari tradi non debet. l. di. episcopus. Item qui scienter per se vtitur falsis litteris pape. si clericus est excommunicatus est. et debet deponi et tradi curie seculari. Sed si per aliuz vs? est falsis litteris domini pape debet ecclesiasticis beneficijs spoliari. Si vero laycus est debet excommunicari z idez dicendum est de participātibus huiusmodi criminosis. extra de falsa. ad falsariorum vbi de hoc in glo. euitat autē penam falsi qui cū falsas litteras sc̄ habere cognoscat. infra. xx. dies illas destruat vel designat. extra de fal. dura. z hoc intellige verum in litteris quas quis ꝑ alium impetrauit. secus si per seipsum conscius fuit falsi vel esse debuit. extra eodem titulo ad falsariorum. Item renetur de falso aduocatus et procurator qui secreta cause aperuit aduersario vel qui prodidit instrumenta. ff. eodem titulo. l. j. §. iis qui deposito. et. ff. de peni. l. si quis aliquod et. l. si quis instrumentum. §. instrumenta alias condemnatur ad interesse. xh. q. ff. si quis de clericis. et talis proditor. dici potest. xl.

UVA. BHSC. IyR_347_2

vj.distī.clericus. Similiter falsum committit qui apit secretum iudicis. extra de offi.delegato cum olim.

¶De officio posse feminarum.

HEmina tutelam in pluribus puberib' filiis potest petere. Si nullus alius datus est tutor in testō nec alius tutor legitimus inuenitur et tūc dz iurare q ad secundas nuptias nō transibit et renunciet velleyano sub yporheca rerum suarum. C. quādo mulier tu. offic. fungi potest. l. ij. et. iij. ¶Item femina respectu filiorum prefertur hodie omnibus tutorib' legitimis et datiuis Sed non testamentarijs renunciando simplici verbo secundis nuptijs et velleyano et omnium legum auxilio. C. quādo mu. ture. of. in aut. matri et auie. et in aut. de heredi. ab intesta. veni. §. ex hijs colla. ix. et. §. qui vero collatio. vij. ¶Item femine a ciuilibus actibus sunt remote. iij. q. vij. §. tria. et. xxiij. q. v. mulierem. ff. de re. mili. l. ij. nisi princeps sciēter eis delegauerit causam arg. extra de senten. et re iudi. quidam. et. ij. q v. mennam. xxiij. q. iij. si quos turrix. esse non potest. cum hoc officium sit virile. C. quando muli. ture. offi. fungi non potest. l. j. argu. extra de arbi. dilecti. nisi a principe impetret hanc tutelam. ff. de tutel. l. vltī. ¶Item femina nec predicare nec sacra vasa contingere potest xxiij. distū. factas. et. c. mulier. et extra de pe. et re. noua. vbi de hoc in glo. mulier. n. ¶Item femina iudicare vel arbitrari non potest. xxxiij. q. v. mulierez nisi aliqua nobilis ex cōsuetudine hoc haberet. extra de arbi. dilecti. fil. vbi de hoc in glo. verum est q. ¶Item non potest esse procuratrix in iudicio. ff. de procura. l. qui te absente. et. l. alienam. nisi forte pro patre impedito etate vel morbo. ff. de procuratio. l. feminas.

¶Item in iudicio aduocare non potest. iij. q. vj. §. tua. Itez generaliter omne virile officuz est femīis interdictū ff. de re iu. l. ij. et extra de pe. et re. noua vbi de hoc in glo. mulier enim.

¶De ferijs.

NUnc agendum est de ferijs quare sic dicantur: qualiter distingātur et que feriarum tempore agi possunt.

¶Quare ferie dicantur.

HErie autem dicuntur quia forensibus negocijs immunitatem prestant. ff. de ferijs. l. diuinis. ¶Item prestant immunitatez a mercatis propter peccatum q nichilominus sepe contingit de peniten. distinctio. v. qualitas. et c. negocium cessandum est ab hijs maxime diebus solemnibus. extra eodem titulo capitulo primo.

¶De distinctione feriarum.

HErie alie dicuntur solemnes ob honorem dei alie ob necessitatem hominum prime introducuntur ad reuerentiam dierum in quibus cessandum est ab omni opere seruili nec cause agitari debent. quia hijs partes renunciare non possunt nisi necessitas vel pietas id exposcat nec in hijs sententia ferri debz. nec pena mortis nec sanguinis debet imponi nec iuramenta prestari. nisi pro pace obedientia et fide vel alia simili necessitate prestentur. de consec. distinctio. iij. et extra de fer. c. j. et. c. licet non tamen cessandum est ab operibus pietatis. extra de statu monac. cum ad monasterium. §. cum in refectorio.

¶Itez si actio sit peritura potest hijs temporibus eatenus pcedi vt litis contestatio fiat. ff. de fer. l. j. §. excipiuntur.

UVA. BHSC. IyR_347_2

¶Item huiusmodi ferie que ob reuerentiam dei sunt introducte.hijs dieb⁹ et festis seruantur scilicet dies natalis domini Sancti stephani. Sancti iohãnis euangeliste. Innocentiuz siluestri. Circuncisionis epiphanie.vij. dieb⁹ dominice passionis resurrectionis cum sprem sequentibus. Natiuitatis sancti iohãnis baptiste festiuitatis sancte marie.pij.apostolozum sancti laurentij de dicationis sancti michaelis omniũ sanctozum. ac diebus dominicis et solennitatibus quas singuli episcopi in suis dyoces. cum clero duxerint solenniter venerandas.extra de fer. capitulo vlti.

¶Item a pascha vsq; ad pentheccosten genuflectere nullus debet nisi in secreto vel nisi episcopus cum consecratur. et clericus cum ordinatur genuflectãt extra de fer.capitulo secundo.§. secundo.Dies em illi in iugi gaudio et continua leticia sunt pagendi.lxxvij.distinc. scire. ¶Item festiuijs et domuncis diebus propter necessitatem capere possunt allecia piscatozes.extra de ferijs licet. ¶Item festiuitatẽ de trinitate specialiter ecclesia romana non facit. extra de fer.ca.ĥ.§.vlti. ¶Item dominicis. diebus et precipuis festis et beate virginis et apostolozum petri et pauli et in die passiõis possunt homines arare agros pauperum et alias laborare ad opus eozum. et similiter si non sic prohibitum ad edificationem ecclesiarum et sacrozum locoruz propijos reditus non habentium vt apportando ligna vel lapides de loco ad locum et similia faciendo.dummodo propter huiusmodi laborem audire missam et diuina officia ad q̃ homo tenetur: non dimittatur. Non tamen predicta facta facere licet diebus pasche et pentheccostes.nisi alias consuetudo esset per episcopum approbata et non licet tunicla bozare per totam dietaz.vel vsq; ad magnam fatigationem. Similiter qui vadit ad mercata in predictis festis p̃ sua necessitate emendo victualia que vendi non debent in crastinuz non peccat mozaliter id est non peccat mozaliter propter necessitatem duz hoc facere nõ assuescat pro quanta tamen necessitate hoc liceat limitandũ est ad arbitriuz boni viri. Similiter barbitonsozes. et minutozes et vectozes peregrinozuz in vehiculis aut iumẽtis operari possunt in dictis festis non propter questum tãtum sed principaliter propter necessitatem eozum quibus hec opera impenduntur. Idem potest dici de viatozibus et cursozibus si necessitate coguntur. Scolares vero lectiones suas et sermones quos notant de plano scribere possũt de quaterno in quaternum hijs festis si alias non possunt memoriter retinere non tamẽ licet eisaliquod grãde opus scribere possunt tamen lectiones librozum quos audiunt corrigere. Sed conducere operas suas vt alienas propter corrigendos libros nõ debent regulares et sine vigere necessitate quadrigare vel laborare non debent ne alios corrumpant exemplo suo.

¶De ferijs mensium et vindemiarum.

FErie solemnes gratia messium et vindemiarum concedũtur fructib⁹ decerpendis in estate et autumno t propterea homines quiescunt a causis agitandis nisi aliud processerit.de partium voluntate. quia hijs renunciare possunt ex causa.extra de fer.c.vlti.vbi de hoc in glo.nota q̃ et ad hoc duo.mẽses statuuntur a presidibus prouinciarum diuersis temporibus scõm diuersitatẽ locoz. Nam in quibusdaz locis tardius messes t vindemie fiunt. ff.de fer. l.p̃sides t. ff.de officio p̃sul. l.si i aliẽa

UVA. BHSC. IyR_347_2

¶Item omnibus diebus feriatis agi possunt ea que sunt voluntarie iurisdictionis.C.de fer.l.acc.§.in hijs.Similiter ea que fieri necessitas vigetvt agri culturam putationem ⁊ vindemiationem vinearum ⁊ similia que fieri possunt in omnibus ferijs ne propter moram pcat commoditas celesti prouisione concessa.C.de fer.l.omnis necessitas.ñ.ijj hijs excusat.extra de re iuđ.q non est ⁊ de fer.c.vlti.

¶De feudo.

Nunc agendum est de feudo quid sit ⁊ vnde dicatur q̄ res infeudari possiunt.et quibus modis perditur feudum.

¶De feudo quid sit ⁊ vnde dicatur.

Feudum est rei concessio pro homagio facta.extra de symonia.si diligenti.¶Item dicitur feudum a fidelitate quam feudatarij ⁊ vassalli dominis suis iurare ⁊ prestare tenentur extra de iureiurādoveritatis.⁊.c.eā te.

¶Que res in feudari possiunt.

Feudales res que consueuerūt in feudari possiunt in feudum concedi.vnde feudum decedentis infeudare potest prelatus.licet autem iurauerit non infeudare de nouo ⁊ potest de ipso descendētis filium inuestire similiter supra feudū alienatus potest alicui concedere vt illud reuocet pro ecclesia. als res que nō sunt feudales de nouo infeudari nō possiunt nisi in quartuor casib' tres habētur extra de feudis.c. vlti.vbi de hoc.quartus vero extra de dona.per tuas non autem est nouum feudum q̄ iterato confertur extra de feuđ.c.vlti.vbi de hoc.¶Item feuduz alienari non potest sed in dotem dari vsq; ad vitam feudatarij.insti.de doñ. §.ante nupt.extra de dote post diuo. resti.nuper.¶Item decime non pñt layas in perpetuum concedi in feudū x.q.j.c.vlti.⁊ extra de decimis prohibemus.⁊.c.ad hoc.⁊.c.q̄uis vbi de hoc.⁊ de hijs que fi.a pre.cū apostolica ad rēpus autē non vt titulus.sed vt stipendium decime pceptio layco potest concedi.ar.xxxij.distinct.si qui vero de hac materia reģre in tractatu de decimis.

¶Item⁊ feudatarius debet petere inuestituram a domino.j.annū.vt in cōstitucionē.de feuđ.§.preterea.¶Item ppetuus feudatarius habet vtile dñiuz.sicut emphitcota publicanus ⁊ is q̄ non ad modicū tempus conduxit.ff.si ager vectigalis.l.j.§.⁊.ff.de superficiebus.l. j.§.q̄ ait.¶Item feuduz alienans cadit a iure suo.⁊ dñs alijs concedere potest extra de feudis.c.ñ.vbi ō hoc in gl. si vassallus.

¶Quibus modis perditur feudum.

Feudum perdit vassallus si totuz vel maiorem partem alienat et dominus reuocare potest illud a quocunq; possessore. Secus tamē si minorem partem alienat dummodo remaneat in seruitiū domini sui. Similiter si infra annum ⁊ diem inuestituram feudi ab herede dñi sui non quesiuit.vel domino petente iuramētū fidelitatis tertio cōmonitus non prestiterit vel si aliq̄ felonias contra hmōi sacramētuz fecerit perdit feuduz ⁊ ad dominū redit aliud.Sed si graue contra dominū perpetrauerit puta interfecerit patrez eius vel simile si feudū est paternū perdit illud ⁊ nō ad dominū.sed ad defendatarios suos pertinet.vt in libro feudorum quibus modis feudum amittitur.§.ñ.⁊.iij.⁊ vlti.⁊ extra de feuđ.c.vlti. vbi de hijs in glos.nō videtur.¶Item ex delicto patris filius perdit feudum. ar.ff.de bonoñ.libertoz.l.quarta.Et. C.de quest.l.diuo.Sed circa hoc recurrendum est ad consuetudinem ⁊ cōsti-

UVA. BHSC. IyR_347_2

tutiones feudorū. ¶ Item feudo non potest renunciare vassallus. inuito domino suo. C. de act. & oblig. sicut in initio. ¶ Item feudi quēstio agitari debet sub domino feudi extra de iurisdi. nouum. & c. ceterum. vbi de hoc et de foro competenti transmissa.

¶ De fideiussoribus.

Nunc agendū est de fideiussoribus Quid sit. Et quis fideiubere possit & qui non & ad quid teneatur fideiussor et in quibus casibus tenentur. principalis fideiussor.

¶ Quid sit fideiussor

Fideiussor est qui alterius obligationem in suam fidem suscepit. Nomen enim fideiussoris eius sit generale continet mandatorē & constitutionem vt insti. eodem titulo. §. fideiussor et. ff. de iudic. l. non ꝯadmoduz restringitur. tamen ad illū q̄ p stipulationē p alio obligatur.

¶ Quis fideiubere potest

Fideiubere possunt offies qui possunt obligari fallit tñ i quibusdā vt in clerico & religioso. qui fideiubere prohibentur. Qđ si contra fecerit clericus fideiubendo abñciatur a clero. Tenet tamen fideiussio eius. extra de fideiussio. c. j. & ij. & c. q̄ quibusdaz possūt tamen inter se clerici fideiubere cū conueniunt religiosus vero non potest fideiubere sine licentia capituli sui & prelati & si contra fecerit non est propter hoc monasteriū obligatuz nisi esset in monasterij vtilitatez conuersum extra de fide q̄ quibusdam vbi de hoc. c. ¶ Item fideiubere mulier p aliquo non potest ff. ad senatusc. vell. l. ꝯuis. §. isz cū esset ¶ Item fideiussor agere potest contra principalem creditorem vt eus liberet a fideiussione. si dum sterit in obligatione vel si condemnatus sit vel si reus incipit vergere ad inopiam extra de fideiusso. c. litt. vbi de hoc in glo. nota hic tres. & c. constitutus. ¶ Tres fideiussor molestari non debet ꝯdiu principalis inuentus est et soluere potest totum vel in pte. Sed si absens fuit principalis dabitur certum tēpus ita q̄ creditor deducat reum post conuentiōduz ipso fideiussore in propositum reseruato. C. eod. titu. in autē. presente nisi fideiussor renunciauerit huic iuri. C. de duobus reis stipulandi. in autenti. hoc tria. & huic iuri renunciant fideiussores consti. diui. adriañi. arg. extra de fideiusso. c. j. vbi de hoc in glo. primo fuit.

¶ Item si plures sint fideiussores qui libet tenetur in solidum insti. eod. tit. §. si plures nisi actor diuidat actionem. agens contra vnū pro parte. C. eod. tit. l. liberam secus tamē si non eligat vnū et pluribus agendo contra eū & in solidum non exigat. nam nichilominus alij insolidū tenentur. C. eod. tit. l. res.

¶ Item cum plures fideiussores in solidum tenētur habent beneficium noue constitutionis p quā diuidenda est actio inter eos. C. de duob' reis in autē. hoc ita et epla di. adri. que est. C. de consti. pec. l. vlti. nisi in beneficio diuidende actionis fuerit renunciatum q̄ tunc seruabitur pactum. C. de pactio. capitulo primo.

¶ In quibus & ad quid teneatur fideiussor.

Fideiussor tenetur ad id q̄ tenet principalis. nec. n. fideiussor in duriorem causaz obligari potest quā principalis. ff. eod. tit. obligari. §. qui certo loco. ¶ Item obligationi fideiussor accedit ciuili & naturali. ff. eod. ti. fideiussor ¶ Item fides non debet seruari ei qui fidem non seruat etiā si intercesserit iuramentuz. extra de iureiurando sicut. & c. peruenit. & c. ꝯadmoduz. ¶ Item fides non debet ei seruari qui contra pactuz versatur nisi in actione odiosa. ff. de transac. l. cum mota. Item licet re

UVA. BHSC. IyR_347_2

neatur fideiussor.in omnē causaz siue hoc agatur expressim.siue simpliciter siue fideiubeat.ff.c.t.si quis p co.§.nūmos t.l.admissi.§.fideiussores: tamen si expresse agatur de sorte de usur.autē nichil dicatur nō videt fideiussor obligatus in usuris:qz in maiori quātitate quā actuz sit obligari non debet.ff.de fideiussorib'.l.si.in pignore habet etiā exceptionem quo ad usuras que indebite sunt de canonico iur.extra de iure iurando debitores.

¶In quibus casibus teneat prin cipalis fideiussor.

FIdeiussor potest agere cōtra principalem debitorem in quattuor casibus primus est:si dū steterit in obligatione.ff.man.l.lucius. Secūdus est si reus dilapidat bona sua terri? si fideiussor condemnatus est debitori extra de fideiuss.c.vlti.vbi de hoc in glo.nota hec tres. Quart? est.si hoc conuenit a principio.C.man.l.si pro ea. ¶Item contra fideiussores fideiussor agere nō potest nisi a creditore actio cedatur.ff. eo.t.l.fideiussor est autē facienda cessio ante solutionem:qz post ea cedi nō potest nisi ante solutionē hoc actū fuerit vt cedatur. ff.de sol.l. modestinus fines effi mādati diligenter sunt obseruandi extra de rescript.cum dilecta in fine. ¶Itez milites fideiubere nō p̄nt C.locati t conduc.l.milites.

¶De filijs legitimis.

NUnc agendum est de filijs legitimis. ¶Quot sunt genera filiorū. Qui sint legitimi t qui non. Et qualiter non legitimi legitimātur. Qui sunt filij spurij. Quid filij facere possint de bonis paternis t quid non.

¶Quot sunt genera filiorum.

FIliorū alij legitimi.alij adoptiui. alij arrogati.alij naturales. Itez filij legitimi sunt qui ex legitimis matrimonijs procreantur infti.de patria. po.in p̄i.qui etiā dicūtur liberi habes xxxij.q.iij.liberi. ¶Item tantum filij legitimi dicūtur adoptiui t arrogati.ō quibus habes extra de cogna.legali.c. vno in glo.sic.xxx. ¶Item legitimi et naturales dicūtur q t sunt nati de legitimo matrimonio vel putatiuo ab initio.si post factum firmo t isti succedūt parentibus suis extra qui filij sunt legitimi ranta vbi de hoc in glo.nota.q̄ t.c.cum inter. ¶Item nati de secūdo mrimonio publice in facie ecclesie contracto legitimi iudicantur:licet primū mrimoniū falso fuerit separatū extra qui fi.sunt le.relatum vbi de hoc in gl. probatio. ¶Itē nati de clādestino matrimonio postea publice in facie ecclesie contracto.legitimi sunt dummodo nati sunt post q̄ per ecclesiam est hmōi matrimoniū approbatū. Secus si āte probationem ecclesie nascūtur t obest eis cōtum ad hoc. Si tale matrimoniū postea sepetur extra qui fi. sunt le.qs nobis vbi de hoc in glo.qz.t.c.cū inter vbi de hoc. ¶Item nati devero matrimonio qui viuūte proprīa cum fa huius rei nescia cōtraxit:legitimi sunt cēsendi t si nascantur lite mota:licet postea matrimoniū separet dūmodo ante sententiam sint concepti extra qui fi lij sunt le.ex tenore vbi de hoc in glo.ex hoc patet.t.c.referende vbi de hoc.t.c. cum inter.

Qui sunt filij t qui legitimi et qui non.

HIlij legitimati sunt qui illegitimi nascuntur. Sed aliquo beneficio superueniente pro legitimis reputantur extra qui fi.sunt le.tanta. ¶Item filij quos legitimat papa ppter in spiritualibus per consequēs videntur qui busdam eo ipso in temporalibus legitimati que sunt spiritualibus mīn? digna.Nam qui potest ex maius est po-

UVA. BHSC. IyR_347_2

test ꝛ ꝙ minus alijs tamen videtur ꝙ ꝙuis papa legitimando: quosdam in spiritualibus videatur etiã in temporalibus legitimasse quo ad quedaz pura vt posset esse iudex ꝛ alios similes habere corporales honores: quos alis habere non posset non tñ secunduz eos potest papa legitimare vt succedat in hereditate patris: q; hoc esset primare filium legitima sua potest tñ hoc facere papa in terris sue iurisdictioni subiectis. De bijs habes extra qui fi. sunt. le. peruenerabilem vbi de hoc in glo. b. ecenim ꝙ. ¶ Item princeps potest illegitimos sue iurisdictioni subdios in tẽporalibus legitimare. vt in predicto. c. venerabilem habes. ¶ Item filius legitimus est quem nuptie demõstrãt vnde ad probandum filiationem parentũ professio prodest quo ad primum. ff. de in ius voc. quia iur. quo ad pm. ff. de p ba. l. matris.

¶ Qui non sunt filij legitimi.

HEIij naturales ꝛ nõ legitimi sunt qui nascuntur de concubinisq; in domo tenẽtur quasi loco proprijs: hij succedunt patri vna cũ matre ꝛ in duab⁹ vncijs ab intestato: sed alij filij ꝛ nec cõsunt legitima existãt. C. de naturali in auten. liceat patri de hoc extra habes. qui sunt. le. lator vbi de hoc in glo. ꝙ verum est. ꝛ. c. tanta. ¶ Itẽ in bonis maternis succedũt predicti cum filijs legitimis. C. de se cõ. mo. fi. c. vltimo. ¶ Itez filius de cõcubina generatus legitim⁹ est si postea cõcubina legitimũ cum cõcubinario matrimoniũ cõtraxerit extra qui fi. sunt le. c. j. vbi de hoc. ¶ Itẽ legitimus est quem pater ꝛ mater dicunt de legitimo matrimonio natũ nisi contrarium pbaretur extra qui fi. sunt le. transmisse vbi de hoc in glo. quib⁹ probentur. ¶ Item filij paganorum vel in deorum qui de nouo conuertũtur ad fidem legitimi sunt censendi ꝙuis matrimonium suum cõtraxerunt in secũdo vel in tertio gradu extra qui filij sunt leg. cap. vlti. vbi de hoc in glo. talis opinio. ¶ Item filios naturales legitimasse videtur qui in extrema voluntate ipsum filiũ nominauit ꝛ ipsum in testamento heredem tanq̃ legitimũ instituit. C. de naturalibus li. in auten. §. ¶ Itẽ si quis ꝛ hoc verum est cũ alios legitimos non habet in autẽ. quibus mo. naturales. effi. le. §. si vero non habeatis. Similiter si pr̃ illũ offerat ipatores rei ꝛ fiat curialis vel si nullo alio legitimo existẽte ipsemet naturalis offerat: se curie pr̃e suo defuncto in autẽ. quibus mo. naturales effi. le. §. si quis sibi col. vij. §. j. et. C. de naturali. le. valet. Similiter si vn⁹ ex filijs prohibuerit hoc testimoniũ naturali nã hoc sufficit ad legitimationẽ in auten. vt liceat mri. ꝛ auie. §. ad hoc coll. iij de bijs habes extra qui fi. sunt le. per tuas in glo. b. eo ipso quod.

¶ Qui sunt filij spurij.

HEIij spurij dicũtur ire de adulterio et vulgo concepti. ff. de sta. ho. ita vulgo et isti in nullo succedunt immo: nec instituti apparentibus possunt in auten. quibus mo. natura effi. le. §. ante penulti. ꝛ. C. de naturali. li. in autẽ. licet patri. ꝛ. xxxvij. q. iij. dicat aliquis ꝛ ar. extra qui fi. sunt le. tanta. vbi ō hoc in glo. nota ꝙ. ¶ Item spurij ꝛ illegitimi sunt maxime quo ad ordines q̃ nati sunt de matrimonio cõtracto cũ seruo qui credebatur li. si postea pbatus est seru⁹ fuisse. C. so. ma. l. iij. de hoc habes extra qui filij sunt legitimi ex tenore in fi. in glo. b. ex hoc patet nec alij debent isti spurij de bonis parentum secundum leges. C. de incestis. nupt. auten. ex complexu secus tamen est de bonis dignitate canonici iur. extra de eo qui

UVA. BHSC. IyR_347_2

bu.in ma. cum haberet vbi de hoc in glo. hoc est regulaꝝ de spuriis respice in tractatu de spuriis.

¶ De filiis presbyterorũ t aliis illegitime natis.

Nunc videndum est de filiis presbyterorũ t aliis illegitime natis. qua de causa prohibeatur ordinari que di spensatio circa eos fiat. t quis possit cũ ipsis dispensare.

¶ De causa quare filij presbyterorum prohibeantur ordinari.

Hijs presbyterorum t illegitime nati prohibent ordinari hac de causa: quia lege diuina postꝙ spuriũ. manzeres prohibentur intrare ecclesiaꝫ ad. x. generationem extra de electione innotuit. t qui filij sunt. le. per venerabilem. ¶ Item causa quare lex diuina phibuit est triplex sulicet dignitas clericalis. que vilibus t infimis personis commuti non debet. extra de excess. prela. inter. Similiter detestatio paterni criminis quia tales filij solent esse i talibus imitatores patrũ. vj. queſt. j. quisquis t. c. commilitibus t. xlvj. di. si gens anglorum. ¶ Item spuriꝰ cuius nõ admittantur ad dignitates ecclesiasticas admittuntur tamen ad dignitates seculares. ff. de decur. le. spurij. t. l. generaliter. §. spurios qui autem sputi dicantur t qui manzeres respice in tractatu de spuriis. ¶ Item si quis ex legitimo matrimonio natus ẽ cuius postea pater eius ad sacros ordines vel eriaz ad sacerdotium vel episcopatum sit promotus ipse tamen tanꝙ legitimus potest ad ordines t dignitates ecclesiasticas in alijs ecclesijs nõ tamẽ i ea i qua pater eius prefuit vel preest licite promoueri. nam in ecclesia patris sui nõ potest nisi simplex beneficiuz optinere secundum quosdam. extra. c. t. ad hoc canonicũ aũt nõ põt. ex. c. t. ad abolẽdaz.

¶ De dispensatione circa illegitime natos.

Hijs presbyterorum t illegitime nati dispensationem aliquando recipiunt ipso iure. aliquando ab homine. primomodo quãdo intrãt monasterium t ibi conuersantur honeste: et tunc de iure communi. Sialias ydonei sunt ad omnes ordines promouentur lvj. distin. c. i. et extra. co. titu. cap. j. religionis. n. in gressus ingratitudinem tollit. xix. di. §. vltr. non licebat. Similiter monachatus omnẽ maculam abstergit. in auten. de monachis in prin. Quidam dicunt ꝙ non possunt tales promoueri de iure. sed prodest eis religio ad dispensationem facilius impetrandam. ar. l. di. si ille. t. lx. di. presens. Sed tenenda est opinio prima. ¶ Itẽ ad prelationem vt fiat. episcopus vel abbas promoueri non potest absq; dispensatione. extra. co. titu. ca. j. Sz nunquid ad priozatus maxime in conuentualibus ecclesijs que non habent abbates. Sed priozes possunt promoueri absq; dispensatione responsio. sine preiudicio credo ꝙ non t dicit quidaz ꝙ necessaria est dispensatio pape i hac parte. cum hodie illegitime nati absq; dispensatione sedis apostolice non ad dignitates aut personatus. aut alia beneficia curam animarum habentia debeant promoueri vt extra. co. titu. nimis. sed illud põt intelligi de remanẽtibus i seculo. vnde dicit aliqui qõ cũ talibus qui religionẽ ingressi sunt possunt episcopi dispensare vt promoueãturin abbates. non tamẽ in. episcopos t hoc videtur velle. ¶. qui notauit. extra de clericis innotuit. ꝙ metropolitanus circa illegitime natos. potest dispensare non tamen posset cum illis ꝙ in episcopos promouendi sunt. ar. extra de transla. episcopi inter corporalia quia episcoporum et maiorum soli pape seruãda sunt. vt ibi notatur t dicit

UVA. BHSC. IyR_347_2

plurij.distinctio.multis in fi. ¶Item qui commanent in seculo non possunt promoueri ad ordinem vel ad prelaturam de iure.lv.distinctio.ca.j.sed circa eos.si sunt ydonei triplex dispensatio.s.magna maior et maxima per hominem adhibetur magna.vt ordinentur et instituantur in alijs ecclesijs ca. preterea si sunt. filij sacerdotum vel in quibuscū q ecclesijs.si alias fuerint illegitime nati a contrario sensu.extra eo.titu.c.presentium. Maior vt in ecclesia paterna aliquo tamen medio existente.eo.titu. ex transmissa. Maxima vt est in paterna et nullo medio existente.extra eo.ti. ex tuarum. ¶Item filius sacerdotis vicariam illius ecclesie habere nō potest in qua pater cius personatum mediate habuit vel vicariam.j.eo.titu. quoniā. et.c.ad extirpandas.t.c.michael. Similiter vbi pater eius habuit vicarias perpetuam filij immediate personatū habere non potest.extra eo.titu.constituimus. ¶Item potest cum predictis illegitime natis in seculo remanentibus. circa ordines episcopus dispensare. extra eo.titu.veniens.et.c.ex transmissa. et.c.ex tua non enim inuenitur episcopis prohibitum cuz talibus circa ordines et in simplicia beneficia dispensare.ergo videtur eis permissum.arguñ. extra de sen.ex nup.et extra eo.titu.veniens.et ca.ex transmissa hodie tamen cum talibus in dignitatibus t personatibus et beneficijs curam animarū habentibus non potest nisi per sedez apostolicam dispensari secundum quosdaz extra eo.titu.c.vlti.et maxime in episcopatu.extra de elec.innotuit.et.lvj. dist. apostolica.et.c.cenomanēsis.et.c.quas simpliciter. ¶Item circa paternas ecclesias immediate habendas solus papa dispensare potest secundum quosdā argu.extra eo.titu.ex tua. Quidam tamen dicunt.q archiepiscopus vel episcopus dispensare potest in hoc casu de iure cōmunivt extra eoō ti.veniens sed securius est dicendū q nec archiepiscopo nec legato vel episcopo dispensare licet cū filijs in ecclesijs quas patres eorum habuerunt extra.c.t.dilectus.t.c. nimis talis enim dispēsatio cōtra apostolum esset.ver.viij.q.j.apostolica t extra.c.ex trānsmissa. Sācturariū q ppe dei hereditario iure possidere non debet.l. di.iusta.j.c.ad decorem t ideo non licet vt dictum est nisi soli pape cuz filijs clericoruz dispensare in dignitatibus personatibus t beneficijs curā animarum habentibus dispensare extra.c.t.c.vltl. ¶Item si quis natus est de damnato coitu t postea pater duxit matrez eius et vxorem si potuit eam tēpore conceptionis legitimam habere vxorē q nullum suberat impedimentum.filij ille ante conceptus vel genitus persequēs matrimoniū.patris t matris succedit in hereditatez tanq legitimus et ad omnes actus legitimos admittitur etiam si mater post filij natuitatez nubat alteri t demū viro mortuo contrahat cū patre filij p dicti t ecōuerso si pater duxit aliā t illa mortua duxit istam t hoc propter fauorez prolis ar.extra qui fi. sunt le.tanta.t in autē.quibus modis na.effi.circa p.n.colk.vij.nō tñ posset episcopus fieri secundū quosdam q ñ in episcopū promouetur debet esse de legitimo matrimonio natus extra de elec.cū in cūctis t.c.innotuit circa p.n. ¶Item cū dispēsatur cum aliquo illegitime nato.vt ad clericatū valeat promoueri de sol' minoribus ordinib' dispensatum esse tñ videtur extra.c.ti.litteras. Sitr si dispensatum sit cū aliquo vt ad oēs ordines valeat promoueri cū hoc priuilegiū siue dispensatio odiosum sit cuz detrahat iuri cōi restringē duz est ad minores t maiores ordines tantū.ff.de liberis t postu.l.cū q̄daz et

m

UVA. BHSC. IyR_347_2

extra de consan. ꝙ dilecto. nec videtur esse dispensatum cum huiusmodi ad dignitatem et ad prelaturas valeant promoueri. qz ls dispesset in vno tm̃ videt in alio dispesatū cē vt. xꝯ. dist. nos cōsuetudine. alan' tm̃ quidā alij in p̄dictis t cōfilib' q̃stionib' distinguētes dixerunt. quia aut per priuilegiū huiusmodi nullum fit alteri seu modicum preiudiciū et tunc est interpretatio largissime facienda. extra de rescrip. olim. et de donacum dilectus. ita tamen ꝙ interpretatio metas potestatis non excedat in dispensando. Sed si per tale priuilegium enorme preiudicium alteri generetur: tunc est interpretatio ad verba ibi posita restringenda. extra de priuilegi. pozro. et. c. recepimus. ¶Item si dispensatur cum illegitime nato ad ordinem et beneficium tunc nomine beneficij non intelligitur personatus vel dignitas. vt ecclesia parrochialis. maxime cum per episcopum dispensatur qui non potest in talibus dispensare. extra. co. ti. c. vlt. Si vero a papa vel ab alio de ipso mandato huiusmodi dispensatio fiat potest promoueri etiam ad parrochialem ecclesiam non tamen personatum vel dignitatem vel rectoriam ad ꝙ per clericos ecclesie. electio rectorie fieri consuevit. extra de preben. c. vlti. si per papaz adiecta fuerit hec clausula ita tamē ꝙ si ad episcopatum cum vocari contigerit. nō recipiat absq; sedis apostolice licentia speciali. quia tunc ratione istius clau. ad offies dignitates in episcopatu posset licite promoueri. tm̃ quia beneficia principis largissime sunt interpretāda. extra de dona. cum dilectus. cum qz alias illa clausula. ita tamē inutilis poneretur. ¶Itē filius sacerdotis p̄sumitur ꝙ nascatur de suspecta muliere. ꝙ publice tenet i domo. etiā si hoc neget vel qz publice appellabat t credebat filius sacerdotis. C. de seruis t le. li. l. iij. et. C. de pba. non nudis t extra de proba. per. tuas. ¶Itē filij sacerdotis de legitimo mr̃imonio an teq̃ pater esset sacerdos vel subdyaconus nat' potest esse canonicus in ecclesia paterna t ipsius beneficiū obtinere. siue mortuo patre siue viuente ex dispensatione tm̃. talis enim filius legitim' erit quo ad successionē hereditar' (maxime si vxor cōtradicente vel ignorante vir ad sacros ordines est promotus t hoc in fauorez proli. t qz culpa parentū non debet nocere filijs de legitimo matrimonio natis ar. xxviij. di. oyaconi t. xxvij. q. ij. milozū t extra. e. c. literas non tamen potest ad ordines t ecclesiastica beneficia huius dispensatione promoueri scōm quosdam vt dictū est. ō. Secus tamē si illegitimus esset. extra de fi. presbiterorum ad hoc. t. c. cum decoze.

Quod filius alienare nō potest.

Filius alienare nō potest ls p̄fatus mil'. cōcedat sibi liberam administrationē. ff. de his que fraudē interdi. l. sed pater t. ff. de pact. contractis. l. iij. §. vlti. ¶Itē filius donare non potest dū est in potestate patris nec agere debet de rebus suis. ff. de dona. si fa. t. C. de annali. except. l. vna. §. in fi. ¶Item si consentit vēditioni facte a patre de rebus mr̃nis obligatur: sed nullus habet tutorē vl' curatorē: sed si lesus est restitui debet. C. de in integ. rest. minorum si pcuratorē in fi. extra de restit. in integ. constitutus vbi de hoc in glo. qz si habebant. ¶Itē filius exheredatus si approbāt testamentū patris nō potest postea ipsum impugnare. C. de in offi. te. l. parētibus. Item filius succedit mr̃i ab intestato seu ex testō. C. de bonis maternis. l. j. ¶Itē noie filiozū nepotes t pronepotes cōtinētur. ff. de ver. sig. l. libellozū. t. ff. ad maceō. l. fili'. Sed tm̃ cū agitur de pena significatio vocabulozū filiozū restringēda est t nō

UVA. BHSC. IyR_347_2

amplianda ad nepotes. ff. de ritu. nup. l. j. §. hec capiti. r. lvj. distin. de ritu nup. l. j. §. hec capit i. lvj. distin. dño. ¶ Item filius debet esse in poestate patris magis q̄ matris nisi in casu. vt insti. ō patro. §. ius autem. r ar. extra de conuer. in ff. c. ñ. vbi de hoc in glo. pater enim. ¶ Item licet filius non denominetur a congregatione matris sed patris. ar. ff. ad munici. l. j. et extra de cōuer. in fide. c. ij. vbi de hoc. pater enim sequitur tñ conditionē matris licet pater sit seruus dūmodo sit de legitimo matrimonio natus. r licet dicatur q̄ sequitur deteriorem partem debet suppleri debiliorem quia seruus femineus debilior ē quā virilis. et ita tenet lex non lombardica sed romana. extra de iudeis nō ozō. capi. vlti. vbi de hoc in glo. si iste. r. xxxij. q. iij. liberi. r. §. de rei ven. l. per aurem. et. ff. de liberali causa. l. placuit. ¶ Item filius maior triēnio debet ali apud patrem. minor vero triennio ōz ali apud matrem. C. de pa. po. l. nec filium. r ar. extra de cuer. i fi. c. ij. vbi de hoc in glo. fi ius minor. ¶ De foro competenti.

Nunc agendum est de foro competenti quid sit r vnde dicatur. Ex quib⁹ causis oritur. Et an quis possit proprio foro renunciare.

¶ Quid sit forus r vnde dicat.

Forus est exercendarum litium locus vel forus idē est q̄ tribunal. Dicit aūt for⁹ a fundo siue a Foronconege. qui primus grecis legem dedit. extra de verb. signi. forus in principio et vij. di. moyses.

¶ Unde constat.

Forus oritur siue constat ex trib⁹ causis. s. ex causa lege et iudicio extra de ver. signi. forus. §. constat. Item forum contrahit quis rōne delicti. q̄ vbi q̄s deliquit. ibi debet puniri. extra de foro compe. postulasti vbi de hoc in glo. et. j. Similiter ratiōe domicilij. iñ. q. ñ. q. ea. Simillter rōne cōtract⁹ initi et rei de qua agitur. extra de priuil. volentes et sumitur hic ptract⁹ largissime siue sit verus contractus siue sit quasi cōtract⁹. vel aliud. vñ obligatio oriatur ff. de iur. heres absens. §. j. r extra. hoc foro cōpe. c. vlti. vbi de hoc in gl. nota q̄.

¶ Itē fozū sortitur foz mariti mulier ꝓpter nūerum. ff. de iure out. l. cum q̄dam puella. ff. de iurisdi. l. exigē. secus est i cōcubina. ff. ad munici. l. clerici. in prin. r. l. de iur. §. vlti. Similiter ꝓpter natiuitatē r adoptionē. vt. ff. de foro cōpe. ad miñ. Similiter p appellationē r per delegationē. iij. q. vj. peregrinus. r. c. vna que q̄. Similiter in causa dubitali que in concilio expediri nō pōt. xvj. di. multis. Similiter p recusationē eī de offi. del. suspitionis et de ap. cū spāli. r. c. ñ. r de foro cōpe. si quis. r. c. licet. Similiter p cōpromissum. extra de arbi. p totuz.

¶ An quis possit ꝓprio foro renūciare

Foro ecclesiastico clericus renūciare nō pōt. vt adeat seculare. xj. q. j. molita. r. c. placuit. eī de foro cōpe. si dilizenti. Itē iuri q̄ introductū in fauorē totius collegi. tāq̄ iuri publico renunciare nō pōt. ff. de pactis. l. ius publicū eī de sen. ercō. ñir pōt tñ q̄s renūciare iuri suo in plib⁹ casib⁹. ff. de pac. si quis in conscribēdo. r. vij. q. j. quā piculosuz extra de priuil. Si de terra. r. c. accedētibus. Ez iuri introducto in fauorē alicuius r odiū alioz. vel iuri fauorabili r odioso aliquis renūciare non pōt. vñ hoc ius introductū est in fauorem clericorum et odiū laycoz qui clericis opido. sūt infesti. ꝓpter q̄ renūciari nō pōt ñ. q. vij. laycos. r. xvij. q. iij. si q̄s suadente. vñ tria requiruntur ad hoc vt clericus nō suū iudicē possit adire. prio vt ꝑsentiat i aliū bñtē ordinariā iurisditionē sec⁹. ex delegata eī de of. del. cū oīs. abbas. r. c. pe. r. vj. Itē vt ꝑsentiat i ꝑsonā ecclesiasticā alis nihil agere. eī ō fo. ꝓpe. si diligēti.

UVA. BHSC. IyR_347_2

z.c.signi.z de iudic. at si derici. ¶Item oporet vt oppositam voluntas accedat extra de fo.cõpe.significastis.z.ij. questi. j. clericum z.iij. questi.vj. non licebat nec obstat q dicit. q quilibet possit se subiecere iurisdictioni habentis ordinariam potestatem. ff. de iudi. le.j. q hoc in clericis. locum non habet piura superius allegata.

¶De furto.

Nunc agendum est de furto q̃d sit z vnde dicatur. quare committit Que furti species Quibus modis quis participat. Et que pena furti.

¶Quid sit furtum.

Furtus est ptractio rei alienę inuito domino z ignoranter. rapina vero est contractio rei alienę inuito domino z sciente. io. ¶Item furtum est contractio fraudulosa inuito domino rei alienę mobilis vel corporalis lucri faciendi gratia ipsius rei vel etiam vsus eius possessionis ve. ff. eo. tit. l.j. ¶Item fur nõ debet dici quilibet si animo furandi domum intret non tamen furatur. ff. eo. titu. l. vulgaris. §. q̃d furtum. ptereà in re propria nõ cõmittitur furtum nisi alius ibi ius haberet. ff. eo. titu. l. si res. §. j. z. l. si is qui rem in pun. z. l. si socius. Similiter in rebus immobilibus vel incorporalibus non committitur furtum. Similiter qui contractat rem alienã credens dominum permissum sit subest causa iusta credendi nõ tenetur furti. Secus si nõ subest causa. ff. eo. titu. si is qui rem.

¶Item si credit facere inuito domino z tamen dominus illud furtus facit q̃ tum ad peccatum sed non tenetur ad restitutionem nec vult domin? potest perere obstante sibi sua voluntate. ff. eo. titu. l. inter omnes. §. placet.

¶Item furtum dicitur vt ait labeo a furno. i. nigro. eo q̃ diam z obscure, et plurimum. de nocte fiat vel dicit a fraudo vel a ferendo. ff. e. titu. l.j.

¶Furtum committitur in re parua. Furtum committitur in re parua sicut in magna non enim q̃ furto ablatum est consideratur sed mens furantis. xiij. questi. vj. cap. vlti. ¶Item fur vel raptor dicitur qui rem rapuam vel furto sublatam scienter emit. vt etiam ex dono accipit nisi restituat eam. xiij. questi. v. qui habetis. z. c. sequenti. Similiter qui rem furto sublatam occultat domino vel alio cui? interest ipsam queret vt. ff. de actio. que ex delic. nas. §. si vero. Similiter qui rem alienam inuenit nisi publice denũciet rẽ inuentam vt tale cuius est inueniat eã. ff. de fur. le. falsus qui alienam de hoc habes extra de vsuris. quia frustra in glo. ber. nunquid sufficit. ¶Item furẽ tenetur quis indicare scõm canones domino rei qui sibi furto sublatam. requirit extra de furt. qui cum fure. vbi de hoc in glo. z ita habes. Secus tamẽ secundum leges. ff. de prescrip. ob turpem causam. l. idem. §. si tibi. ¶Item si furi spolia cum socio partiatur plus peccat q̃ si non partiretur. xxij. questi. j. Si ad peccatum io. quia inturpibus obligatio. vel societas contrahi non potest. ff. pro socio. l. q̃ autem. z. l. sequenti. Ex improbitate autem nemo consequitur actionem. ff. de furtis. l. ita q̃ l. fullo. ¶Item furtum committit creditor si pignore sibi obligato vtatur et beneficio vbicũq̃ inueneris cõtractionem rei aliene vel vsus rei factam contra voluntatem domini furtum committitur. ff. e. l. si pignore. ¶Item si furtum commissum in vsu rei z non ipsa re tenetur etiam post restitutione rei ad estimationem illius aliter esset non esset purgatum furtum. xiij. questi. vj. si res z l. di. qui sacrus. ff. eo. titu. l. qui in rauenna. ¶Item fur est qui aliq̃d

UVA. BHSC. IyR_347_2

furatur vsurario vel auaro etiam si eleme osinas velit facere inde.xxxij.q.iij. sic non sunt. ¶Item furtum committit quis non solum facto sed etiam opere vel consilio inst.de obli.que ex delictoru.§.opere.z extra de iniur.ca.vlti. vbi de hoc in glo.nota quod. ¶Item furtum sine affectu z intentione nō cōmittitur.xxxij.quest.vltri.cap.vltri.

¶Item furtum committit qui equū vel aliam rem commodatā vsq ad certum locum.si vltra illum locum procedit cum illa.ar.ff.co.titu.leg.si res.§.j. Similiter qui rem sibi advtendum cōcessam alij commodauerit que nō erat sibi concessa ad vsum illū.Species enī lucri est.ex alieno elargirier beneficio sibi acquirere debitorem ar.ff.eo.titu. l.si pignore ray. ¶Item furtum aliquis non committit si furatur propter necessitatem famis sitis.vel frigoris extremam.quia tempore necessitatis omnia cōmunia sunt.xlij.dist.in.fi cut hō z extra de fur.si quis vbi de hoc in glo.ex eo q.Si tamen necessitas nō esset magna restituere deberet penitentiam agere de furto.vt in predicta glo.z.xxxij.quest.vj.si res

De speciebus furti.

Furtorum species due sunt q aliud manifestū cuz q̄ scilicet fur deprehenditur anteqū veniat ad locum destinatū aliud nō manifestū cuz quo scilicet fur non deprehenditur.ff.eo.titi.ij.z.iij. ¶Item furtorum quedam remanent in nomine generali. Quedaz cadunt in nomine speciali. sicut sacrilegium dicitur furtuz rei sacre peculiatus vo dicitur furtū reipublice.xxxij. quest.iij.qui ergo. Similiter abigeat? dicitur furtum gregis sicut z plagium dicitur furtum hominis.cum quis scilicet liberum hominem scienter vēdit vel emit donat vel accipit velj permittat.ff.ad.l.fal.de plagio.lc.j.xxxij.z.C. eo.titu.lc.j.et extra de fur.cap.j.z cap. qui furatur.

¶Quis dicatur particeps fures.

Furi participat z cooperatur quis multis modis scilicet cooperādo consentiendo laudando furem.furto defendēdo furem et recipiendo recurrendo ad rpsum ne compellatur restituere rem furtiuam recipiendo etiam partem furti tacendo dolose cum videt furem paratum furari quem solo verbo posset impedire et non resistit ei in facto cum hoc facere posset.sine periculo suo.Similiter non manifestando rem furtiuā cuz al' eo queritur.Sed deferūt predicti quia ille qui non obstat.z non manifestat.nō tenetur restituere rem furtiuam nisi cum eam recepit siue custodie commendatam.Sed quūfurtum fieri vel consulit alias non facturo vel defendit.et similia.si propter huiusmodi fur furatur. alias non facturus tenetur ad restitutionem in solidum et q̄ consentit coadiuuando tenetur in solidū.licet de furto nihil remāserit.penes cum secundū quosdam de quadam tamen equitate tollerari posset q̄ non tenetur ad restitutionem cum.socius eius etiaz si ne adiutorio ipsius furtum fuisset facturus. sicut dicit ray. de quibusdam raptoribus co.tit. qui sequitur. Similiter qui celat rem furtiuam dolose.et defendit ita q̄ propter hoc impeditur restituio tenetur in solidum.alias vero non tenetur nisi quantuz de illa re habuerit vel retinuerit sibi non tamē in foro penitētiali seruandus est rigor iste. Sed ex quo plene satisfactum est de damno passo non debet cum alterius iactura ditari.

¶Que sit pena furti.

Furti z cuia variatur secundum q̄ varie agitur de furto. nam qui

UVA. BHSC. IyR_347_2

doc̄ agitur criminaliter. i. ad penam corporis infligendam et tunc non est fur suspēdēdus aut demēbrād⁹ aut exoriād⁹ ꝫ alias arbitrio iudicis puniendus. ſ. ꝫ vt fustigēt vel exuleturl' alio modo prout iudici videbitur ⁊ hoc in simplici furc. Sed si plus sit c̄ fur: quia cū armis aggreditur vel in domibus vel in sepibus vel in itinere vel mari. vt pirate tunc acrius proceditur contra eum. ff. de penis capi. §. rassactores. et §. famosos et extra de homici. si perfodiens. quando doc̄ agitur ciuiliter. id est ad penam pecuniariam: tunc pena furti manifesti est quadruplum: non manifesti duplum et pena hec comperit et peti potest post annum: insti. de obligā. que ex delic. nas. §. pena. ⁊ instit. de perpe. ⁊ tempora. actio. ¶ Item si quis egit criminaliter de furto: poterit iterum agere ciuiliter ⁊ econtrario. C. quando ciuilis actio. preiudicat cibi. l. j. ff. de furtis. l. vlti. qualiter autem faciēda sit restitutio furti. require in tractatu de restitu. furti. ¶ Item fur non tenetur de casu fortuito si rē obtulit domino tempore ⁊ loco congruo ⁊ dominus noluit recipere quia per hoc moram purgauit vt. ff. de condic. fur. l. rez furtiuam. ¶ Item furis conditio melior esse non d⁹ propter conditionē furti quia circunstantia temporis in malo non minuit peccatum sed auget. extra de regula. ⁊ trāseuntibus. sicut etiā vbi de hoc in gl. nullus. ⁊ de testa. quia.

¶ Quibus modis fit fraus legi.

FRaus fit legi vel canōi quattuor modis. primo de persona ad personam. vt si vxor velit donare marito vel econuerso cum non possit constante matrimonio si alter locupletior et pauperior alter efficiatur nisi donatoris obitu confirmetur vel reuocetur tacite vel expresse. extra de donatio. inter virum et vxorem. ca. vlti. vbi de hoc in glo. donatio: supponit aliam personam cui donat. non valet donatio propter fraudem. ff. de donatio. inter virū et vxorem. l. hac actione. §. non tantus ¶ Item secundo sic casus interuenire potest. quia hoc genus deductiōis impediat. ff. famil. hercis. le. fundus. j. respon. in fi. ⁊ ff. so. matrimonio fructus. ¶ Item fructus intelliguntur deductis necessarijs expensis. ff. de oper. seruan. l. fruct. et. ff. de vsuris. l. ꝑ vsus fructus. ⁊ ar. xij. questio. ij. nobis cum hac distinctione cum bone fidei possessor necnon et omnis violentus tenentur omnes qui probantur ad eum perueniſſe ante litem contē. ⁊ post. C. de rei ven. le. si fundus. si vero fuerit violenter possessor tunc tenetur restituere perceptor et qui percipi potuissent per veros possessores. extra de restitu. spolia. grauis vbi de hoc in glo. nota ꝑ fructus ⁊ cap. conquerente ⁊ de offi. dele. cum causa. ⁊ xij. quest. ij. non licebat ꝑ tamen loquitur in re male alienata extra de ap. bone. ff. de petitio. heredi. l. sed et si. §. ꝑ air. ⁊. ff. de rei vendi. le. si mauis. §. vlti. ¶ Item secundo sic casus interuenire potest quia hoc genus deductionis impediat. ff. famil. herc. l. fundus. j. respon. in fi. ⁊ ff. so. matrimonio fructus. ¶ Item fructus intelligūtur deductis necessarijs expensis. ff. de oper. et. l. fructus. et. ff. de vsuris. l. ꝑ vsufruct. ¶ Item secundo sic de re ad rem vt tamen prohibitum sit. ne filio: tamen pecunia mutuetur et ipse alienam rem recepit fraus fit puta si dedisti frumentum vel simile: quod venderet vt sic pecuniā haberet. ff. de senatu. com. mate. le. sed iulianus. §. mutui alias incipit. §. ¶ Item si filius. le. iiij. §. j. Similiter in vsura. xiiij. questi. iij. plurimū. ¶ Item tertio fit. de cōtractu ad cōtractū, vt si vxor que non

UVA. BHSC. IyR_347_2

potest donare viro. vt dictum est vendit ei vt hoc modo possit donare q̄ nō valet. vt. ff. de donatio. inter virū ⁊ mulie. le. si sponsus. §. circa. ¶Item quarto modo fit de contractu ad cōtractū puta si mulier que p̄o alio fideiubere non potest principalem se facit debitorem q̄ non valet quia fit in fraudem. ff. ad sena. leg. q̄uis. §. sicut esset et sic patet q̄ qui facit aliquid in fraudem legis contra ipsam facere videtur. ff. de li. l. contra legem facere videtur. ff. ocle. contra legem ⁊ l. sequenti.

¶Item fraus et dolus nemini debet patrocinari. extra de rescrip. sedes. ap. de fraude p̄dicta habes extra de p̄uilegio. quarto in glo. sic patet.

¶De fructibus.

Fructuum alij industriales vt frumentum vinum oleum. ⁊ consimiles alij naturales vt poma ficus. et consimiles. fructus naturales non facit suos possessor etiam bonefidei postq̄ incipit habere bonam conscīam rei aliene vnde tenetur reddere vniuersos. ff. de vsuris. ver. vsus. ⁊ qualiter restituendi sunt habes instit. de iudi. §. offi. ⁊ in restitutione omnis vtilitas actionis. continetur. ff. de verborum. sign. le. cum p̄etor ⁊. iij. questio. j. per totum ⁊. ij. questio. ij. per totum.

¶Itez fructus dicātur qui sup sunt deductis expēsis que fiunt gratia fructuum querendorum colligendorum ⁊ conseruandorum q̄ locum habet tam in bone fidei q̄ in male fidei possessoribus et etiam in p̄edonibus. ff. de pe. here. l. si aliqō. §. fructus ⁊ le. placet in fi. ⁊. C. de fruc. ⁊ li. cum ex. li. j. ſſā nullo casus iteruenire potest qui hoc genus deductiōis impediat. ff. fami. hercisc. fundus. j. respon. in fi. ⁊. ff. so. matrimonio. l. fructus. ¶Item fructus intelliguntur deductis necessarijs expensis. ff. de opi. ser. l. fructus ⁊. ff. de vsuris. l. q̄ vsusfructus et ar. xij. q. j. nobis cum hac distinctione tamen bone fidei possessor nec tenetur ⁊ omnis violentus tenetur reddere omnes qui p̄obantur ad cum peruenisse ante litez. cont. ⁊ post C. de rei vē. l. si fundus. si vo fuerit violentus possessor tunc tenetur restituere p̄ceptos ⁊ qui percipi potuissent p veros possessores. extra de restitu. spo. grauis vbi de hoc in glo. nota q̄ fruct' ⁊. c. conquerente ⁊ de offi. del. cum causa ⁊. xij. quest. ij. nō liceat q̄ tamē loquitur iure male alienata. extra de ap. bone. ff. de pet. hereō. l. sed ⁊ si. §. q̄ ait. ff. de rei vend. l. si maius. §. vltr.

¶De generalitate ⁊ infinitate.

Generalitas ⁊ infinitas multis iuris articulis reprobant ⁊ iō secundū equitatē rōnisē restringenda extra de rel. do. c. vltr. et de rescriptis cū multis vbi ō hoc i glo. ex hoc nota q̄ ⁊. c. q̄ſſ. ¶Itē generalis omissio causatiua fieri nō debet. ne ordinaria iurisdictio absorbeatur. ex de offi. leg. ca. j. vbi de hoc in glo. ex hoc patet ⁊. xj. q. j. peruenit. ¶Item in generali commissione veniunt ea solum que quis concedit in speciali. ff. de pecul. l. qui peculij. ¶Item generali mandato non intelliguntur commissa cē maiora nisi specialiter committātur. ff. de procu. l. pomp. ⁊ l. mandato.

¶Itē ghiale mandatū p̄uratorio nō sufficit si simpliciter ostituat ad cāz ō matrimōio. l. istō. §. si talis. ¶Itē ghiale mādatū non sufficit in causa suspecti tum

UVA. BHSC. IyR_347_2

toris.ff.de p̄ocu.non solum.§.sicut alius. ¶Item generali vocabulo non cōprehenditur persona loquētis.C.de solu.l.inquisitio. ¶Item generali solutione sermone.et p̄missione omnia illicita intelliguntur excepta.ff.de seruit. l.si cui et argu.extra de iureiuran.quoniam aōm. ¶Item generaliter accipiēdum est indistincte dictum.quia quando ꝯ indifferenta equipollet vniuersali. xix.distin.si romanorum.t extra de p̄bendis.quia circa vbi de hoc in glo.argu. ꝯ.et de verbo.signi.cum tibi.et.c.querenti. ¶Item gratiosa sunt in nostris officijs que cum liceat nobis non impēdere tamen impendimus ea causa dilectionis.xxviij.q.j.iam nec.

¶Quot gregem faciunt.

Grex gregem faciunt quatuor vel quinq̄ porci.vel.x.oues.C.de abigeis. l.oues. ¶Item duo faciunt congregationem.extra de elect.c.j.vbi de hoc.et tres collegium.vt.ff.de verbo.sign.l.ne racius retinetur tamen in vno ius collegij.ff.ꝯ cuiusq̄ vniuersi.l.sicut.§.vlti. Sed ꝯ dicitur duo faciunt cōgregationem hoc intelligitur quando mortuo p̄lato plures remanent in congregatione ad minus duo vel tres.quia vbi tantum sacerdos t clericus est.ibi non dicitur congregatio vel collegium esse. argu.extra de elec.c.vbi de hoc in glos. nota ꝯ. ¶Item.x.homines faciūt populum.x.q.iij.vnio.et.xv.turbam.ff.vi bo.rap.p̄tor air.§.j.

In quib⁹ tenea tur heres defuncti. Eres defuncti tenetur ipso iure satisfacere omnibus quibus tenebatur defunctus.extra de v̄sur.tua.vbi de hoc in glos.tenentur.

¶Item cōuenitur ex maleficio defuncti.et tenetur de conditione furti.ff.de con.fur.l.j.§.si p̄to fure et.§.conditio. Similiter indistincte tenetur ex cōtractu defuncti.ff.de actio.et oblig.l.ex depositi.tamen nō tenetur ex delicto defuncti.nisi in ꝯtum ad ipsum peruenit secundum legem vel non lis fuerit contestata cum defuncto.C.si ex delicto defunc.l.vna.secundum vero canones si non fecit inuentarium tenetur heres. etiam si nichil perueniat ad eum.si fecit inuentarium nō tenetur p̄to defuncto vltra ꝯ hereditas se extendat.C.de iure delibe.l.scimus.§.sinautem.et.§.sequenti.extra de p̄cura.c.j.vbi de hoc in glo.similem causam.et de sol.c.j.vbi de hoc.et de rescri.in litteris.vbi de hoc

¶Item heres qui non implet voluntatem defuncti hereditate tota p̄uari debet filio tamen legitimo reseruat. C.de consti.in auten.hoc amplius.extra de voto.licet vbi de hoc. ¶Item heres heredis testatoris ē heres.C.de heredi.instit.l.vlti.et.C.de leg.manu.t.ff. deverbo.signi.heres.quia nomen heredis accipitur per multas significatiōes Sed contra.ff.de verbo.sig.sed sciendū est ꝯ primo dictum est generale secundo vero dictum est speciale. ¶Item heres institutus non dicitur mori sine liberis si decidit monasterio se et sua. extra de proba.in p̄sentia vbi de hoc in glo.ingressus monasterium. ¶Item hereditas que dicatur ager.diuiditur in xij.vncias instit.de here.instit.§.hec hereditas.et extra de testibus.c.j.vbi de hoc in glos.ita in duabus partibus.

¶Item hereditaria succesio in sanctuario dei in filijs et in omnibus consanguineis collateralibus p̄hibetur extra de instit.ad decorem.vbi de hoc in glo.sic.xj.q.j.et de iure patro.consuluit

¶De hereticis.

Nunc agendum est de hereticis.

¶Quot modis hereticus quis dicat

UVA. BHSC. IyR_347_2

qua pena feriatur. Qualiter ab hereſi rediens recipiatur.

¶Quot modis hereticus quis dicatur.

HEreticꝰ dicitur multis modis ꝙ ſe parat ab vnitate eccleſie. viij. q. j. denicꝫ. Item qui fingit nouam ſectam vel ſequitur ab alio iam cõfectam. xxiiij q. j. hereticus. ¶Item qui aliter ſentit de articulis fidei ꝙ ſentiat ſacroſancta romana eccleſia. xxiiij. q. j. hoc eſt fides ꝛc. quoniam. ¶Item qui dubitat in fide que in ſymbolis cõtinetur. ꝛ ab eo deuiat leui argumento extra de hereti. c. j. vbi de hoc in glo. et in textu. et. C. de hereti. l. ij. ¶Item qui iuramentum cõdemnat. extra de here. excommunicamus. §. ſi qui vero. ¶Item ſymoniacꝰ qui peruertit eccleſie ſacramenta. j. q. j. eos qui. et. vj. q. j. §. ſi licet. ¶Item qui errat in expoſitione ſacre ſcripture contra intellectum ſpiritus ſancti. eam exponendo. xxiiij. q. iij. hereſis. ¶Itẽ hereticꝰ ſunt et infames credentes fautores et receptores eorum ꝛ non poſſunt facere teſtamẽtũ nec legata recipe ex teſtamento alicuius. extra de here. excõmunicamus. j. §. credentes. et. c. cuꝫ ex iuncto. Item hereticꝰ manifeſti dicũtur qui publice predicant contra catholicam fidem vel defendunt errorem ſuum vel cõuicti ſiue cõfeſſi ſunt errores ſuos prelatis et iudicibus ſuis. vꝫ per ſententiam ſunt de hoc condemnati. extra de verbo. ſig. ſuper quibuſdam vbi de hoc. ¶Item ꝙ aliquis habetur ſuſpectus de hereſi. ſ. vt procedatur contra eum. qꝫ ex leui cauſa probatur. ar. C contra ſuſpectum. l. ij. Secus tamen vt condemnetur. ar. extra de preſum. litteras vbi de hoc in glo. immo ex leui.

¶Qua pena hereticus punitur

HEreticus punitur ſecundũ canonica iura pluribus modis excommunicatione quia omnis hereticꝰ eſt excommunicatus. extra de hereti. ad abolendam. Si quis propter ſuſpitionẽ hereſis excommunicatur et in ipſa excommunicatione ſteterit per annus hereticus eſt habendus. extra de hereti. excommunicamus. §. quia. et ar. de penis. c. vlti. vbi de hoc in glo. hoc ideo dicit. ¶Item qui paratus eſt corrigi ꝛ corrigitur hereticus dici non debet ꝙuis aliquando erraſſet in fide. xxiiij. q. j. hec eſt fides. et. q. iij. dicit apoſtol' dummodo reſipiſcat incontinenti anteꝙ conuincatur alioquin tradatur curie ſeculari puniẽdus clerico prius a ſuis ordinibus degradato. et de here. ad abolendam. §. j. in gl. vbi de hoc. Sed videtur ꝙ et. C. excommunicamus. j. et. ij. Idem fiat de falsari[illegible] falsa ad falsariom [illegible] epoſit' [illegible] eccleſia nõ [illegible] aliter et corporaliter tradere [illegible] ad ſeculari. cum pro damnãdis corporaliter eccleſia debeat ſupplicare iudici. xxiij. q. v. reos. et. C. de empt. l. ad clericos. Sed clericum preſente ſeculari iudice ab ordinib' degradatum ſecularis reliquere debet arbitrio poteſtatis animaduerſione debita puniendum et ſic intellige. extra de iudicium ab homine et de fal. ad falſarioꝛũ et de ver. ſig. nonimus. vbi de hoc in gl. hoc intellige. Item laycus hereticꝰ primo eſt per eccleſiam condemnandus ꝛ poſtea iudex ſecularis debet eum punire nec eſt tradendus laycus curie ſeculari cũ ſit de foro ipſius. extra de here. ad abolendam. §. j. ¶Item ꝙuis eccleſia concedat generalem auctoritatem ꝛ ſpeciale priuilegium exterminantibus hereticos de terris eorum. vt. xxiij. q. v. ſi nos. et extra de here. excommunicamꝰ et. §. catholici. et. xxiij. q. v. ſi audierit. et q. viij. legi. verumtamen ſatis videtur tutum. vt ſemper fiat ſpeciali edicto principis vel eccleſie nec aliquis ex cupi-

UVA. BHSC. IyR_347_2

ditate vel vltione potius ꝙ iusticia. vel obedientia videatur pugnare. vt decia octauo. qō. j. qui culpatur. et. q. ij. c. j. et ij. q. vj. semper differentie. nec sunt etiā eis conuersis ad fidez huiusmodi ablata nisi de gratia restituenda. nec filij hereticoꝝ possunt iure hereditario quātūcunq; sint catholici capere bona paterna vt extra de hereti. vergentis. Sed contradicunt leges. C. eo. tit. manicheos. et. l. cognouimus et in autentī. in signa. et idē de nestorianis sed licet huiusmodi leges loquantur de benignitate iur. tñ. c. predictum vergentis corrigat dicta in leges 80f. ¶Item hereticoꝝ bona ꝓfiscari debent per dominos principales et ad hoc faciendus si opus fuerit per ecclesiam compellantur. Similiter hereticoꝝ heredes exheredātur sicut heredes criminis lese maiestatis. extra de hereti. vergentis. vbi de hoc in glo. hoc expresse. et vj. q. j. §. vez cū. ij. ꝑ si quis. ¶Item postꝙ hereticus per ecclesiam condemnatus est per secularē iudicem secundum leges est vltimo supplicio puniendus. extra de here. excommunicamus in glo. et hoc totuz habes C. c. tit. l. quicunq; ad finem. Similiter qui addiscat ad heretico debet i. r. libris auri puniriꝝ in dicta decretali. in lege. ¶Item hereticoꝝ fautores receptores et similes officio suo si ꝙ habeāt priuantur et perpetuo efficiuntur infames extra de here. si aduersus vbi de hoc. et c. excommunicam⁹. j. vbi de hoc. Similiter sunt puati ab omni legitimo actu vt in dicto. c. excommunicamus. et. C. eo. tit. manicheos. ¶Item infamatus de hereſi purgari debet ad nunus per iuramentum et si post purgationez canonicam. vel post examinationem episcopi redierit in heresim abiuraram seculari video est sine vlla audientia relinquendus. extra de hereti. ad abolendam. §. illos aut. vbi de hoc. ¶Itez hereticoꝝ vassalli sunt ipso iure absoluti a fidelitate dominoꝝ suoꝝ et quocunq; pacto eis teneātur astricti. extra de here. excommunicamus. j. §. monemus et excommunicamus. ij. vbi de hoc. c. vlti. et de pena vero prelatoꝝ si per ex tirpatione heresis negligentiuz. legitur de here. excommunicamus. j. in fi. ¶Item hereticoꝝ scripta postꝙ damnata sunt recipi non debent quazius aliqua vtilia inueniantur ibi. extra de hereti. fraternitatis vbi de hoc in gl. isti duo. et. xvj. distinctione canones.

¶Qualiter ab hereſi rediens recipiatur.

HEreticus quandocunq; noluerit redire recipiēdus est secundū formā quam heres. extra de heret. ad abolendam. j. §. et. c. excommunicamus. ij. §. si quis autem et de conse. disti. ij. ego berengarius ita tamen quod in perpetuum in carcerez detrudatur. extra de here. excommunicamus. ij. §. q. si quis. vbi de hoc. ¶Item hereticis reuersus ad fidem est ad layeam vnionem recipiendus de iure communi. j. q. vij. c. j. ꝑ dispensationem tamen recipitur in ordinibus iam susceptis quandoq; sublata omni spe promotionis. j. q. j. si quis hereticē quandoq; possunt fieri sacerdotes et vltra. j. q. vij. conuenientibus. Quandoq; possunt esse episcopi. et non primates quandoq; ad omnes ordies possunt etiam ad dignitates promoueri. extra. q. iij. ipsa pietas. ¶Item ꝙis ad conuersionem hereticoꝝ propalanda sint eis sacramenta fidei vt tit⁹ conuertantur postꝙ tamē speratur de conuersione ipsoꝝ sunt post primaz et secundam correptionem iurandi.

¶De homicidio.

NUnc videndum est de homicidio quid sit et vnde dicat. Quot sunt

UVA. BHSC. IyR_347_2

eius species. Et que pena.

¶Quid sit homicidium et vnde dicatur.

HOmicidium est hominis occisio ab homine facta. quoniam si ab aliqua bestia sicut. nō esset proprie homicidium. Item homicidiū dicitur ab homine. et cedo quasi hois cedium.

¶Quot sunt species homicidiū.

HOmicidiū species sunt due. naz ad est spirituale. et aliud corporale. ¶Item spirituale quo quis spiritualiter et quadaz fictione mater occiditur sit multis modis. s. odiendo. ꝛ. in canoñ. in. c. omnis qui odit fratrem suum homicida est. Similiꝫ detrahendo male consulendo nocendo victum subtrahēdo de hīs habes. de penitentia distinctione prima homicidiorum de adulterio. lxxxvj. dist. pasce fame. ¶Item corporale quo homo corporaliter occidit committitur dicaꝫ. s. verbo et facto. verbo tribus modis. s. precepto consilio. et defensione et intelligas de cōsilio exortationis communionis vel approbationis non de cōsilio simplicis opinionis vel opinationis quia si quereti in genere an liceret christiano clerico vel laico paganum occidere non animo suadendi sed exprimēdi qō in hoc casu sentiret hoc esse licitum respondere. non fieret tamen irregularis. licet querens paganum postea interficeret ex consideratia illius responsionis. et licet etiaz ille errasset in respondendo. j. dī. si quis viduam ꝛ de pe. distin. j. periculose ꝛ de clericis pug. in duello. c. ij. et de homicidio. naturam. § pe. in glo. nota. qꝫ ꝛ. c. significauit. ¶Itē facto cōmittitur quatuor modis iusticia vt cum iudex vl' minister reum iuste condemnatū ex amore iusticie non ex liuore occidit. et tunc non peccat. xxiij. q. iij. §. preterea. et. q. v. miles. ¶Item committitur necessitate et hoc est duplex. s. emicabilis cuz poterit euadere absqꝫ occisiōe vel q̄ se defendēdo pōt se defendere sine occisiōe alterī. Si occidit nō oz pmoueri ad supiores ordies q̄uis i suscepti ō mia tollerare tur. l. dis. de hīs clericis. et debet agere penitentiā ranq̄ de mortali. ¶Item homicidium in cuitabili necessitate cōmissum nulli debet imputari quo ad culpam vel penam quin sine dispensatione in susceptis possit ordinibus ministrare alī dicunt qꝫ non possit ministrare sine dispensatione domini pape. l. distin. quia te et ar. extra de homicidio. laz. vbi de hoc in glo. de iure cōmuni. ¶Item committitur homicidium casu vt cum quis proiecit lapidē ad auē vel incidit arborem ꝛ similia et casu alī quis peraruit et moritur. vel cum cāpanas pulsaret et cadens tintinabulū aliquem interfecit. Si dabat operam illicite rei. pura proiciebat lapidem versus loca. vnde homines consuerunt transire. vel sine causa operatur ꝛ similia. hoc imputaꝫ ei. xv. q. j. §. vt itaq; et l. di. clerico iacente. et extra de presumptio. capitulo primo. Si vero dabat operam licite rei quia predicta faciebat propter necessitatem. Si adhibuit diligentiam q̄ potuit scilicet respiciendo ꝛ proclamando tempore ꝛ loco congruo vt homines sibi caueret nec habuit animum occidendi non dicitur homicida extra de homicid. et. c. ex litteris. ñ. vbi de hoc in glo. vel si. et l. di. sepe contingit. et. c. si duo fratres. Similiter quando clīci trahūt cū alīs ad i angeriellos scilicet ex lapide proiecto alīs est occisus si pbabiliter dubitāt q̄ inde sit alīs interfectus nō mīstrēt nec pmouean.

UVA. BHSC. IyR_347_2

sine dispensatione pape. ¶Item committitur voluntate vt si quis per inductriam hominem ceciderit t talʾ ab altari cuelli t occidi debet qz hmõi ecclesie non gaudent immunitate extra de homicidio.c.j.vbi de hoc. ¶Item homicida non dicitur sm quosdam quivolentem se interficere interficit etiaz si preueniat eum in feriendo ar.C.ad.l.coz. de sic.l.h.iij.t.iiij.sed si percussit cuz nõ debet ipsum sequi ad percutiendum zqz secundũ.h.in hoc vlcisci non debet nec licet.xlvj.di.seditionarios ¶Itẽ homicide reputantur sm leges qui vadunt animo capiendi t occidendi licet nõ occidant t puniri debent tanq̃ interfecto resvel quasi ꝫ nõ sunt irregulares nisi occidant actu.Similiter qui opez fert occisori dando auxiliũ consilium t fauorem alis non facturo extra de homicidio sicut dignum.§.illi autem vbi de hoc in glo.nota q̃. ¶Item non est immunis a culpa homicidij qui homicide consentit.vnde dicit augustinus q̃ iudei minozes qui permiserunt principibus crucifigere christũ non sunt immunes a scelere cum ipsi propter multitudinem timerentur t possent illum a facto t se a consensu liberare qz consentire videtur qui manifesto facinozi cuz potest desinit obuiare.xxiij.q.iij.c. vlti. ¶Itẽ homicida reputatur q̃tum ad penam legalem qui ex odio vel causa libidinis explẽde potionẽ aliquã dederit homini vel mulieri vt concipere vel generare non possit.ff.de.pe.di.l.si aliquid.§.qui abortionis. ¶Item qui mulierem ita percutit q̃ faciat abortiuũ homicida est t debet puniri nõ tamen est irregularis propter predicta nisi partus fuerit animatus.xxxij.q.ij. quod vero t.c.moyses t extra de homicidio.si aliquis vbi de hoc in gl.q̃tum ad penam t.c.sicut.

¶De qua pena puniantur homicide.

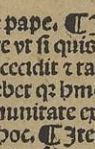

Omicidij pena est q̃ quicunq̃ post baptismũ in causa sanguinis fuerit inder aduocatʾ procuratoz etiã pro reo scõz quosdã vel accessoz officialʾ testis notarius sententiã scribens vel pferẽs vel si scribat attestationes vel legat eas in examinatione cause vl scripserit seu dictauerit litteras pro vindicta sanguinis destinendas omnes tales efficiuntur irregulares scõm canones.h.di.alii quantos.t.c.si quis post.extra ne clerici vel monachi sententiã. ¶Itẽ non licet clerico propter res temporales aliquem occidere sicut notaur.dan.extra de homicidiõ.suscepimus vbi dixit.Licet clericus latronem possit capere vt res suas recuperet.non tamen cum ligare licet aut res suas tenere cũ aliter possit haberet si aliquis cum armis impetat eum t spoliet cum non debet propter res transitorias armis se tueri t spoliatoz interficere.ar.xxiij.q.viij.c.j.t.c. conuenior.t extra de homicidiõ.suscepimus.h.etiam dicit.l.di.§.si autẽ quod moztaliter peccat tam laycus q̃ clericus qui ob defensionem sui aut rerum suarum aliquem interficit auctoritate sua cum potius deberet moztem incurrere quã inferre.ar.xxxij.di.v.ita ne ꝫ hec opinio nimis est dura. ¶Irẽvidet predicatoribus t minoribʾ t aliis regularibus licere defendere sua cum quis vult eos spoliare qz omnibus licet vim vi repellere incontinenti t a violentia iura sua tueri extra de appellationibʾ significauerũt t di.j.ius naturale. Sed contra videtur qz preceptum est.si ꝗs percusserit te in vnam marillam prebe ei t alteram t si voluerit tunicam tollere dimitte ei t pallium. Sed dicendus est q̃ quilibet licet repellere vim in incontinenti cum moderamine inculpate tutele animo defendendi se non vlci

UVA. BHSC. IyR_347_2

scēdi nisi hmōi iuri renūciauerit pro vo
tum se obligando ad oppositū vel alio
modo,ad hoc tenetur Similiter dīr
quidam q̄ non repercutere est p̄ceptū
perfectis.sed non perfectis est cōsilium
Sed qui debeant dici perfecti q̄ ad
hoc nō est determinatū.h.tñ di.xl.j.di.
ius naturale,q̄ moraliter peccant qui
aliquo modo repercutiūt.nisi hoc fiat
iudicis auctoritate q̄ dicat vim vi re
pellere licet exponit.h.j.q.mittit q̄si nō
puniatur per legem vel licet repellere
idest remouere non repercutiendo sed
opponēdo aliq̄ obstaculū brachij vel
alterius rei sed hec opinio nimis dura
est & non tenenda. ¶Item qui latro
nem occultū interfecit quē viuū cōpre
hendere non potuisset.xl.diebus tātū
in pane & aqua ieiunet.& alīs penitere
debet.qui vero latronem sine odio in
terfecit si est sacerdos non debet depo
nisi sed potest dispensare cum eo episco
pus suus vt beneficiū habeat sine ordi
nis executione:homicide autē publice
penitēti prohibetur ad tempus arma
portare,& etiā debitum non debet exi
gere ab vxore ad tēpus & alīs grauis pe
nitētia imponatur extra de homic.c.ij
vbi de hījs & ar.xxviij.di.presbyterū. Itē
homicidā.reus non erit secundū legem
qui latronē nocturnū occidit.secus tñ
de diurno extra de homicidā.si p̄sidies
vbi de hoc.& ff.ad.l.cor de sic.l.furem.
¶Item pena canonis homicidij volū
tarij etiam clerico depositio.l.di.si quis
viduam.& c.si quis voluntate. ¶Item
homicide fere dicūtur pater patronus
vel domin⁹ quando ipsis scientibus et
non contradicentibus filius liber⁹ vel
seruus cum paruuli sunt exponuntur
& tunc ipso iure filius liberatur a p̄ria
potestate. libertinus fit ingenuus & ser
uus a domino suo lib.& multo magis
quando ipsemet per se vel per alios ip
sos exponunt. Si vero ipsis ignorantibus vel cōtradicētibus vel infra.x.dies eos querentibus exponantur non per dūt propter hoc ius suum in illo.C.de in fan.lang. expo.l.j.ij.& iij.& lxxvj.dist.c. vltri.extra de infan.& lang. expo.c.j.vbi de hoc in glo.de istis expositis. ¶Irē homicid̄.& symonia si probetur in mo dum etiam denunciationis nō solum priuationē officij & beneficij sed etiā de positionē inducunt sm quosdaz extra de accusat.inquisitionis.vbi de hoc in glo.videtur q̄.& de dolo & contu.veritatis & hoc tenet in secularibus prelatis q̄ñ regulares sunt in arto monasterio reludendi extra de sy̆mo.q̄ñ.& c.dilectus & c.per tuas.j.vbi de hoc in glos. cum non constet. ¶Item clericus homicida debet haberi qui pugnātibus arma ministrat si quis occidat ibi ar. xxiij.q.viij.c.vltri.& l.di.si quis viduam et extra.de iudeis vbi de hoc in glo.vt.j. & de homicid.sicut dignum.§.ille.ij.et §.ij.& appellatione armorum furtes et lapides continētur.ff.de ver.sig.armo rum appellatio. ¶Irē qui filiū proprij interfecit grauius peccauit & ideo gra uius quā p̄o alio homicidio puniri de bet extra de hījs qui filios occiderunt. c.vltri.vbi de hoc in glo.sed si non et de homici.& iuramento. Si autem casu & grauī culpa precedente occidūr penitē tia.vij.annorum vel.viij.est imponenda ar.l.di.si qua facta.& ff.si quis sponte.& extra de pe.& re.quesitum. ¶Irē non sunt parentes homicide q̄ñ paruuli filij sui moriantur ad lacus eoꝝ dum modo nulla culpa precedat vel negligē tia eoꝝ & ideo propter hoc non est eis penitentia iniungēda & ar.extra de ho micid̄.ex litteris.ij.si vero leuis culpa precessit imponatur eis penitentia trī um annorum. Sed si dubium est pa rentes oppressisse filios in cunis ꝓpter culpam.vel sine culpa est eis tm̄ ꝓpter duplicitatis ambiguum ad cautelam

UVA. BHSC. IyR_347_2

circunstantiis consideratis alii penitē tia iniungēda secundū arbitriū imponētis extra de hīs qui filios occiderūt. c.vlti.vbi de hoc in glo. ℣ non cōstat. t de pe.t re.quesitum.t.c.j.debes qui. ¶ Item is qui nō liberauit illū a morte qui iniuste occiditur cum sciuerit et potuerit ex auctoritate liberare cōsensisse videtur.lxxiij.di.c.j.t.c.errorē.t.c. consentire ar.extra de hereti.c.ij.vbi de hoc in glo.ff.ad.l.cor.t de homici.sicut dignum.§.illi etiā quidaz tñ intelligūt hoc de iudice qui habet ordinariaz potestatem q̄ ille solus teneatur tales defendere ex p̄cepto.xxiij.q.v.qui malos t.q.iij.forte in fi.qui etiā cum armis si oporteat se opponere dz vsq; ad mortem p̄m quosdam ex quo habet publicantem potestatē vel auctoritatē dum tñ speret q̄ taz p se quā per alios quos habet secū vocare ipsos liberare possit sed de personis priuatis dicendū est q̄ si crediunt vel dubitāt quod solo verbo possent liberare hominē a morte iniusta tenenturverbo impedire.etiā facto vt dicit fi possint hoc facere sine periculo personarum suarum alioq̄n.non tenentur exponere se corporali periculo in hoc casu. Sed tñ.h.plane dicit.q̄ quimon habet auctoritatē iudiciariaz vel mandatū iudicis peccat si aliquez defendat a morte.dum tñ eum defendat percutiendo.q; dicit quod nulli licet se ipsum recuperiēdo defendere vt dictū est.§. Sed nunquid iudex si nō liberat hominē a morte iniusta cum potest:vel si prelatus nō pascat fame morientem cuz potest.irregularis est t si morsinde sequatur ?o licet grauissime peccent tales.non sunt tñ irregulares q?lex promotionis factū requiritur.t. q.vlti.si quis non irat? homicīō.facere vel etiā penā infligere nulli p̄mittitur nisi cui ex officio est a lege permissum. xxiij.q.v.q̄ malos t.xxxij.q.ij.§.in hoc.

¶ Quibus honores sunt conferendi.

HOnores vilibus personis non debent conferri extra de electione: vel non est. ¶ Item qui honorem recipit honus recepisse videt extra de preben.signatum t de renūcia.ad supplicationem t.C.de testi.nullum. ¶ Item honus debet esse illozum quozum est emolumētum t.C.de cadu.tolli.l.j.§.j proti.in fi.

¶ Quod sit yconomus.

Yconomus idem est q̄ sindicus vel procurator vel actor in causa collegij vel vniuersitatis. ix.q.iij. cum scientim? t extra de sindico.c.vno vbi de hoc in glo.t de iuramē.calump. nuper vbi de hoc in glo.yconomus est ¶ Item yconomus auctoritate episcopi sui ordinarij constitui debet vt in dicto.c.nuper.t.c.cum scimis ¶ Item yconomus est cui rescclesiastica gubernāda mādatur.lxxxij.di.quia in q̄busdā t.c.nolumus de officio yconomi.ze in tractatu procuratoze.

¶ De speciebus ignozantie.

Ignozātia alia pbabil' alia crassa? suppina. Ignozātia p babil' excusat et de clerico.ex.mi. aplice vbi de hoc in glos. sic ergo. Ignozātia crassa et suppina nō excusat extra de epo qui recī.empt. c.j.t de elec.innotuit.vbi de hoc in glo. Ignozātia crassa dī.n. Ignozātia crassa t suppina qīi quis non sollicite facit q̄ facere debet ne cī quis nō requiris a quibus certificari potest de modo electionis.t de psona electa t alīs cōditionibus debitis sed facit in prouide facta sua.xxxiij.di.§.vlti.t de elc.innotuit vbi de hoc in glo.ignozātia.t.ff.de iur? t facti igno.l.regu. ¶ Item ignozās hī q̄ du?

UVA. BHSC. IyR_347_2

bitat exprobabili causa.C.de cõditio. mi.l.vlt.& extra de con.seruorũ propo fuit vbi de hoc in glo.supple. ¶Item ignorans quis reputari dr̃ donec ꝓbatur scieus.ff.de pba.verius. ¶Itez cũ aliquis allegat ignorantiã terrã nõ cogitur cã ꝓbare.ff.de admi.tu.l.hoc autem. ¶Itẽ non creditur ignorãtiã allegãti circa ea que publice fiunt & plũ sciũt nisi probet eam extra de ele.inno tuit in fine.ꝯ.nec probare cogimur vbi de hoc in glo.Ignorãtia & de postu.c.j. de hoc.& qui mrimoniũ accusa.pos.cũ in tua & de sen.ex.si vero. ¶Itẽ ignoza reveritatẽ in proprio facto nullꝰ debet nisi habeat ꝓbabilem causaz ignorantie sue extra de rescriptis ab excommunicato vbi de hoc in glo.& sic videtur & de offi.ord.ad reꝓmẽdã.& .xxiij.q.ij.in iectum. ¶Item ignorantiaz dubiam probare debet qui eaz allegat.lxxij.di. proposuisti.

¶De incendiarijs.

VIdendum est de incendiarijs ꝙs dicatur incendiarius& que sit eo rum pena.

¶Quis dicatur incendiarius.

INcẽdiarius est ꝙ auctoritate proꝓria ciuitatẽ villã mansus segetes domũ vel arbores incendit & filia igne apposito ex odio vel vni victa.xxiij.q. vlti.pessimã & .xij.q ij.cum deuotissimã ¶Itẽ incendiarij sacrorũ locorum vel eorũ qui sunt in spacio priuilegiato et sacrozes eorũdez excõmunicati sunt ipso iure & post denũciationez publice ab ecclesia factã noiatim scõm quosdaz.j. expresso noie.secus vt dicũt in generali vt qñ nescit quis cõmisit incẽdiũ.aut etiam qñ scit ꝭ nõ fert excõmunicatio nisi in generali sub hac forma. Excõicamus oẽs illos ꝙ hoc incẽdiũ fecerũt in quo casu dr̃ taliter denũciatũ in generali posse absolui ab episcopo loci. Quidam tñ dicũt ꝙ siue in gñali siue in speciali denũcietur incẽdiarius a solo papa est absoluendus presertim cuz dicat.h.& iurisperiti.qñ ferrur sentẽtia sub hac forma nos excõmunicam⁹ oẽs illos ꝙ hoc vel illud fecerunt.oẽs intelliguntur excõmunicati noiarim qz & si non sit ibi expressio nominũ exprimit tamẽ perfecti euidentiã vel circunstantiãz dicũt etiã ꝙ pape reseruãda est absolutio hoca quocũq; iudice ecclesiastico siue episcopo.siue archi.fiat hec denunciatio aut etiã a simplici sacerdote si habeat de cõsuetudine poresratẽ excõmunicandi & denunciãdi in tali causa magistri.n.non distingit hoc a quo fiat ista denũciatio nec decretal extra de sen.excõmu.tua ꝙ autẽ dictũ est de incendiarijs intelligas de fractoribus ecclesiarum qui super ipso iure sunt excõmunicati & a papa absoluendi sunt. Similiter cũ quis perviolentiaz multa enozma cõmittat in ecclesia diruendo altare vel frangendo crucẽ vel cnozuiter tractando corpus xpi vel similia ipso iure est excõmunicatus licet non frangat ecclesiam tñ absolui potest ab episcopo sm ꝙ innuit.xxxj.de sen.ex. §.regulariter teneas.ꝯ.scõs casus & .ꝯ. tertius.qz nõ dr̃ ibi ꝙ sint mittẽdi ad papam absoluendi tales sicut incẽdiaz et effractores ecclesiarũ.nõ possunt absolui nisi papa. Sed incendiarij aliorũ locorũ nõ sunt excõmunicati:sed excõicãdi extra de sen.ex.tua nos vbi de hoc in glos.ergo videtur.& .c. conquesti.et xxiij.q.iij.pessima.& .c.si quis & isti post ꝙ fuerũt denũciati.nihilomin⁹ potuerunt absolui a suo episcopo Quidã tamen dixerunt ꝙ isti a solo propter absoluendi sunt sicut & incendiã sacrozuz locozum per illam deter. extra de sen. excom.tua que non distinguit inter incendiarios sacrozum locorũ & priuatorum : sed magistri intelligunt illam

UVA. BHSC. IyR_347_2

de incendiarijs sacrozum locozuz tantum. sicut cum dicatur. xj. questio. iij. canonica. xvij. questio. iij. omnes. vbi dicuntur excommunicati quia sacrilegia committunt in ecclesia restringunt ad solos incendiarios sacrozum locozum z fractozes ecclesiarū z multa enormia ibidē ꝓmittēres vt dictū est. ¶ Itē qui voluntate ignem apponunt et diligentiam ꝙ debent non apponunt. sed si ꝓpter negligentiam eozum ignis. damnum intulit vicinis suis damnū secundum leges in quadruplum restituere debent si apponunt sine dolo. Sed si dolo ignem apponunt. secundū leges igne tremari debent aut capite puniri ff. de incendi. l. j. z. l. qui edes z. l. vlt. z. l. placet. z extra de iniur. si lex erit. vbi de hoc z. si egressius.

¶ De indulgentia.

Videndū est de indulgētia. Quis eam facere possit. et quibus z ꝙtum valeat.

¶ Quis dicatur indultor.

Indulgentias ꝓprie facere possunt archiepiscopi z episcopi in dyocesi bus suis nisi hoc eriaz alij habeant de speciali ꝓcessione vel legatione. seu alia legitima causa extra de excess. prel. accedentibus in fi. vbi de hoc. ¶ Itē archiepiscopus potest indulgentiam facere per totam prouinciam suam. z episcopus in dyoce. sua ita tamen ꝙ statuta non excedat concilij generalis z in consecratione ecclesiaz nō debeant excedere vnum annuz siue ab vno siue a pluribus episcopis fiat. ¶ Item anniuersario autem consecrationis. z alijs rationabilib⁹ causis vltra. xl. dies nō excederant siue ab vno vt dictum est siue a pluribus fiāt. extra de pe. z re. nō. vbi de hoc. z. ca. quod autem. vbi de hoc in glo. hodie. z. ca. cum ex eo. §. vlti. Si tamen episcopi faciant cōtra illud mandatum. nihilominus indulgentia valz cum non dicatur ꝙ non valeat si secus fiat. ar. extra de pe z re. cuz execo. §. ad hoc vbi de hoc in glo. ber. ꝙ si quibus z de preben. dilectus. ij. ¶ Item indulgētias facere possunt in prouincia sua legati. quia z statuta perpetua similiter facere possunt ex de offi. del. ca. vlt. vbi de hoc in glo. Sic patet ꝙ vnde indulgentie et remissiones non valent nisi fiant ad prelatis ꝓpzijs seu legatis vt de licentia ipsozum specialiter sint concesse.

¶ Quibus valeant indulgentie.

Indulgentie solum valent ipsis quibus vt prosint ꝓpzij iudices specialiter indulcerunt debet ergo sacerdos cum inungit penitentiā subditis suis concedere ꝙ indulgentie alijs prelatis facte prosint eis quando dederint elemosinā vel locis ꝓ quibus idulgentie fiunt et tunc valebunt eis secūdum quosdam si sunt sine mortali peccato alioquin tūc valebūt eis tantum secundū quosdam. quādo pro contritionem peccatum fuerit eis remissuz. extra. de pe. z re. quod autē. vbi de hoc in glo. l. episcopi.

¶ Quantū valeant indulgentie.

Indulgentie z remissiones quantum valeāt. dñica diuersi diuersa dixerunt. quidā dicunt ꝙ tantuz valēt ꝙtum sonant. vt secundum ꝙ ecclesia ꝓmittit eas valere. eis tantum remittatur z valeant. nam qualitercunq; satisfaciat ecclesie. dum tamen non decipiatur sufficit. z absolut⁹ est quē absoluit. z ligatus quem ligat. xxiij. quest. j. quicunq;. alij tamen dicunt ꝙ valent quo ad ecclesiam. Sed tunc tātum cū peccatum ex contritione sufficiēter ꝓmptum est quia si quid ex superbia abundanti ecclesia imposuit. omnio⁹ per talles remissiones remissum est. alij dicūt

UVA. BHSC. IyR_347_2

ꝙ licet prosint ꝑm ꝙ dantur: tamen ꝙ causas faciunt onus super se recipiunt cum debeant elemosinis ⁊ orationib⁹ suis eas supplere. alioquin graviter in purgatorio punirētur. alij dicūt ꝙ valēt ad remissionez illius penitētie que negligenter fuit omissa Quidā tñ dicunt ꝙ licet nō fuit omissa. Quidaz tñ dicūt ꝙ licet nō valeāt quo ad remissionē iniuncte penitētie quātuz ad ecclesiaz: valent tñ quo ad minorez penā pcti. quo ad deuz. sicut alia bona. de hȳs habes extra de pe. ⁊ re. ꝙ aliud in glo. quid valeant. Quidā tamen dicūt ꝙ hmōi particulares remissiones siue fiāt ab papa siue fiant ab episcopis quo ad subditos suos valent quātum ad liberationem et eronerationem penitētie ab ecclesia inflicte vel infligende. ita ꝙ nō tenētur hȳ quibus fiunt hmōi indulgentie facere penitētiam exteriorē pro ea parte que p hmōi indulgēties in totuz est remissa hmōi tñ remissiones nō preiudicant diuine iusticie qui cuiusluet peccatum sufficienter puniatur vel hic vel in purgatorio aut pena eius sufficiēter redimatur p elemosinas ⁊ oones ⁊ cetera suffragia vel amicoruz vel ecclesie facta p satisfactiōe hmōi peccati. dicūt etiam aliqui ⁊ ꝓbabiliter ꝙ hmōi particulares remissiones fiūt illis ꝙ ꝑm facultates suas ꝓferūt elemosias p hmōi remissiones consequēdas. alioquin tāz haberet remissionē rex pro vno de mario quātam quilibet pauper. vñ qz non potest esse certum de facili dantꝫ vtrum dederit ꝑm facultates suas. nō potest esse certus de facili an facta sit sibi remissio. nec debet dimittere quin agat penitentiā sibi iniūctam: sed nunquid tenetur eaz agere. respōso. si bona fide et pia deuotione dederit hmōi elemosinas pie ītēdēs ⁊ credēs hmōi remissionē credūt sine preiudicio ꝙ non erit transgressoz si penitentiam iniuctam non fecerit Rud.

¶ Qualiter per indulgentiam remissio consequatur.

INdulgentia generalis que fit proficiscentibus in subsidium terre sancte. vel cōtra hereticos. aut cōtra quoscūꝫ infideles aut mittenti pro se bellatores dicunt quidam ꝙ ex sola crucis susceptione ⁊ propsito pficiscendi contra predictos propter illam indulgentiam non consequitur quis plenam remissionem: nisi quantitas contritionis ⁊ deuotionis ꝙ habet ad negocium perficiendum. mereatur indulgentiam talem. Recurrendum tñ est ad formam indulgētie ⁊ intentionem pape. vbi secundū hoc iudicetur vtrum pro sola susceptione crucis et propsito proficiscēdi ⁊ quanto labore assumpte peregrinationis aut pro quanta mora in executione negocij facienda cōsequatur quis indulgentiam illā. papa enim qui habet plenitudinem potestatis et ecclesie generalis que ab ānō quo indulgentiam hmōi approbauit multuz potest in talibus. ⁊ ideo latissime interpretanda est indulgentia generalis. presertim cum ex magnitudine fidei ⁊ caritatis videatur procedere ꝙ quis assumat peregrinationem talem tot et tantis periculis plenam. Sed si post assumptam crucem. ante iter arreptum vel in ipso itinere quis mortaliter peccet. tenebrētur de ipso peccato ad penitentiam specialem sicut ingressi religionez postea de peccato commisso tenentur agere penitētiam specialem minoz tamen penitentia indicenda est. vtraꝫ isti propter crucem assumptam: et illi propter onera religionis parcanda.

¶ Item licet indulgentia sit large

n

UVA. BHSC. IyR_347_2

interpretanda.extra de verb. sig.olim. ¶.c.cum tibi.vbi de hoc in glos.largissime tñ si veritate tacita vel falsitate suggesta impetratur.non valet.ex de rep. sup.litte. vbi de hoc.¶ de elec.oudum. ñ.¶ de decimis.¶ de multiplici.

¶Similiter nō valet si lite pendente impetretur. extra vt lite pendē.c.vlti. vbi de hoc.in gl.sic ergo ¶ de testib' causam.ñ. vbi de hoc. ¶Item indulgentie superflue fieri nō debēt ne claues eccle sie contempnantur extra de pe.¶ re.cū ex eo ¶.l.di.abstr.

¶De inducijs.

Videndum est de inducijs a quo debent dari.¶ cuiꝰ quando.

¶ De quo debeant dari inducie.

Inducie siue dilationes dari debēt a iudice sedēte p tribunali vtraq; parte presente cā causa cognita ō plano vel semplene.ih.q.iñ.a iudice. Similiter dande sunt a iudice quandoq; ad rei malicam conuincendam. extra de dolo.¶ contu.prout. vbi de hoc in gl. nota dilectioni ¶.c.cū olim.¶ iō iudex dare debet inducias ad suum arbitrium considerata tñ locoꝝñ distantia ¶ tēporum qualitate.ar.extra de ap.cū sit romana.vbi de hoc in gl.ar.q ¶ de re iudicata.q ad consultationē exceptis hijs de quibus dicitur.iñ.q.ih.§.spaciñ. ¶Item inducia data iudicis officiuꝫ cōquiescat donec effluxerit dilationis tempus.C. de dila.l.si non pars.

¶Cui debeant dari inducie.

Inducie dande sunt petenti ita q; due inducie dantur actori et tres reo in criminali causa.ff.de dilat.l.vlti. sed nimia inducia vel dilatio in causis pecuniarijs dari non debet sine cause cognitione nec scōa nec tertia dāda est nisi cognita causa.ff. de dilatio.l. oratione ¶.l.vlti. ¶Item dāde sunt petenti ad aduocatum inueniendum.ff. ex quibus ca.ma.l.ab hostibus.§. impar simpliciter.¶.l.ait.pretor.§.vl.Sed nō sunt dande petenti qui dicit se tpꝫ sententie nō habere aduocatum.C.de postul.l.velamēto nec propter hoc sententia retractabitur cōtra fiscū. aduocato eius absente.ff.de iure fisci si fiscus.¶.C de aduocatis fisci.l.vlt.

¶Quando debent dari inducie.

Inducia siue dilatio dari nō debet actori a principio qr debuit venire instructus.iñ.q.iñ.§.spacium. ¶Item nō sunt dāde medio tēpore propter absentiaꝫ aduocati si malicioſe petantur extra vt li.non conte.c.j.vbi de hoc de do.¶ contu.prout.

¶De infamia.

Nuncvidendum est de infamia q̄d sit ¶ vnde dicatur ¶ qualiter inq̄rendum est de ca.¶ qualiter puniatur infamis.

¶Quid sit infamia.

Infamia est lese dignitatis status; ¶ dicitur infamia quasi sine fama a cōtrario sensu.xñ.q.j.volo. ¶Item infamis est aliquis eo ipso q̄ convictus est de crimine ¶ condempnatus maxime de furto.ff.de furt.l non potest. Similiter si est punitus de furto.ff.de his qui no.infa.furti.§.pactus. et.l.j. ¶Item infamis presumitur q̄s quando ex societate malozñ.extra de purca.inter.vbi de hoc in glos.ex qua.et.c. cū in iuuentute. ¶Item infamis est de facto cuius apud bonos ¶ graues super aliquo crimine opinio est grauata sed infamis est de iure quāuis dicat. se nō esse infamē qui cōdēpnat' est de furto et qui pugnat in arena p lucro ¶ similia. ¶Item infamis est qui violat defunctoꝝñ sepulchra ¶ defunctos exhumare presumit.vj.q.j.infames.ar. extra ō indeis.sicut vbi de hoc in glo.q̄ fecerit ¶Item infamis est qui rescriptuꝫ vel

UVA. BHSC. IyR_347_2

priuilegium principis astute vel malicioſe interp̄. C. de leg. l. ij. & ar. extra de verbo. ſigni. olim. vbi de hoc in glo. nota q̄ qui. & ō ſen. excō. inter alia. vbi de hoc. ¶ Itē infamis est clericus & repellend' est ſi paſſus est in locū iuuētutis ſe ordinari extra de concel. p̄ben. cap. j. vbi de hoc in glo. & in illo. & iij. q. iij. audiuimus. ¶ Itez infamis est q̄ hereticis impendit cōſilium: auxiliū: vl̄ fauorem. extra de hereticis. ſi aduersus vbi de hoc. ¶ Item actio depoſiti depoſitariū infamat. C. de depoſito. l. q̄ depoſitū & ar. extra de depoſito. c. j. & ij. in q̄bus de hoc. ſi nō efficitur quis infamis quacūq̄ pena puniatur. niſi ſnia penā precedat. C. quib' ex cauſis infa. irro. l. j. & l. vltī. & extra de penis ſup his. vbi de hoc in glo. q̄ genus plene. ¶ Itē cō ſueuit infamis fugere loca natiōis ſue & ideo ſine cautela litterar̄ non recipit clericus peregrinus. xix. q. ij. oue. & ar. extra de clericis peregri. tue.

¶ Qualiter inquirēdū est de infamia.

INfamia orta de aliquo & ep̄o delata vel inſinuata. primo ep̄s cū aliquibus de canonicis ſuis vadat ad locum vbi habetur noticia de infami vita et vbi morat̄ ille de cuius vita inquirere debet prelatus. xxiij. di. illud. & xl vij. di. de petro & extra ō elec. poſtq̄ vbi de hoc in glo. nota q̄ & de ſen. & reiudi. cū. j. & ar. de p̄ſump. q̄ſdā. & tūc primo p̄ſigat terminū volentibus accuſare iſamē & ſi nō apparuerit accuſator: tūc iudex p̄cedet ex officio ſuo. & teſtes & dicta teſtium ofidere debet illi. de quo vl̄ contra quē inquirit. extra de ac. qualiter & q̄ſ. h. vbi de hoc in glo. videamus q̄ſ. & c. olim vbi de hoc. et ſi conuincat canonice puniat. ij. q. iij. omnibus nobis. & xx. q. v. ca. j. ſi vero nō apparuerit accuſator: moneat ipſum prelatus. ſm q̄ habet. xxiij. q. iij. fortet extra ō pur. canoñ. inter. vbi de hoc in glo. que dicit. q̄ ¶ Itē nō debet inquiri de occultis. ſed de illis tm̄ de quibus infamia iam preceſſit. extra de accu. qualiter et quando. j. vbi de hoc in glo. quia ſuper his & c. inquiſitionis. j. & ij. conſtare debet iudici infamiaz preceſſiſſe extra de accu. qualiter & q̄ſ. ij. vbi de hoc i glo. videamus quando & ca. cum oporteat.

¶ Item inquiſitionem facere debet p̄latus tunc ex officio ſuo. cuz per famā et frequentem clamorem intelligit de exceſſibus aliquorum ſed cum ad petitionem alicuius qui alterius infamā denunciauit inquirit. deſcendat ad locum cum bonesta ſocietate modo ſupradicto ſi poteſt. vbi cōuerſatus eſt infamatus & nocet illum. cōtra quem debet inquirere & cozaz eo recipiat teſtes a denunciatore p̄ductos et tunc ſi crimen p̄betur: puniatur infamis. ſi vero non p̄betur: puniatur denunciator. ſz primo debet conſtare iudici' vt dictum eſt infamiā preceſſiſſe. extra de accuſa. qualiter & q̄ſ. ij. vbi de hoc in glo. videamus quādo & ca. cum oporteat.

¶ Itez ſi fiat inquiſitio cōtra prelatum ex denuntiatione ſubditorum ipſius debent hmōi ſubditi ad inquiſitionem proſequendā a monaſterio expenſas habere. extra de accuſa. ex parte. vbi de hoc in glo. ar. aduerſariū & c. olim.

¶ Itez cum prelatus noſter famam et frequētem clamorem deſcendit in officio ſuo cum bonesta ſocietate ad inquirendū de ſtatu eccleſie. vel de exceſſib' aliquorum: tunc deſcendens ad locuz de cui' ſtatu inquiritur: & vbi morantur perſone ille infames de plano & ſine ſtrepitu iudiciorum vt extra de accuſa. olim recipiat iuramenta prelati et clericoz ſemper ſtatu eccleſie cuz eccleſia eſt infamata vel etiam prelatus. ſet omnes contra quos fit inquiſitio: debent eſſe preſentes niſi contumaciter ſe abſentent. et ea que obiciuntur eis et nomi

UVA. BHSC. IyR_347_2

na testium sunt illis exponēda.vj.q.j.si primates testes etiam recipiendi sunt tales quales in ecclesia inuenuntur qr er que domi fiunt per domesticos probari debent. C.de repu.l.consensu. et extra de testibus.veniēs. Sed cum agitur contra singularem personam tunc legitimi testes debent adhiberi. extra de ſſen.r re.iudi.cum.l.r.j. Cum vero p inquisitionem de statu ecclesie testisre ciptur:iurabit q̄ super crimē dicet totam veritatem de hīs que fit vel credit in ecclesia reformāda.vl respōdebit ad interrogata exceptis occultis.extra de accusa.olim r.cum dilect⁹. Et si testes dicāt super hīs de quibus infamia nō precessit nō valet.extra de accusa.inquisitionis.§.j.vbi de hoc in glos. Similiter nota r depositiones testium sunt illis publicanda.vbi se defendant.si se defendere possunt extra de accusa.qualiter r qñ.ñ. §.oportet crimine vero sic probato:prelatus ab administratione remoueri debet sicut villicus a villicatione.alīs vero puniuntur arbitrio iudicis p̄m persone meritū qualitatum excessus.nisi probatū esset homicidiū vel symonia qr tunc procedēdū esset ac sim modū accusationis probatum fuisset crimen.extra de accusat.inquisitionis.j.tñ.de supradictis habes.extra de accus.qualiter.r quando.ñ. in glos.videamus quādo. Similiter cum ex officio suo iudex de aliquo infamato reḉeit ad interrogata respōdeat.extra de accu.cum dilec. ¶Item iudex in inquisitione seruare debet ordines iuris.extra de accusa.ad petitionem vbi de hoc in glo.nota q̄ Sed in regularibus non est dr nequaḉ seruari dū.qr tñ tam requirit facilius r liberius a suis possunt administrationib⁹ admoueri. extra de accusa.qualiter r quādo enim in fi.r.§. debet igitur.vbi de hoc in glos.et hoc. ¶Item quādo infamatus contumaciter se absentat.recipi debent testes lite non cōtestata et infamat⁹ puniri.extra vt lite nō conte.§.qñ sunt r alij r de accusat.qualiter r quando.ñ.§.debet.

¶Item infamato presbutero debet populus per episcopū sub banno xpianitatis astringi.vt eius infamia patefiat r si nō apparuerit vel si defecerit accusator.debet cum.episcop⁹ seorsus corrigere.cum tribus testib⁹.et si propter hoc non emendatur:suspēdatur vsq̄ ad satisfactionem cōdignam.extra de purg. capi si quis presbiter .ñ.vbi de hoc in glos.hic est ordo.r.ñ.q.v. presbiter si a plebe. ¶Item quando crimen probari non potest iudici debet purgatio infamato:scōm qualitatē infamie r psone. in qua si iuda deficiat puniat qr pro cōuicto habetur.extra de symo.insinuatum.vbi de hoc.r.de hoc.r ō purga.ca.cumpuniri a maliuolis r inimicis fit infamia orta qr nō indicitur tñc purgatio nec inquisitio fieri debet nisi scādalū esset inde.extra ō purg.ca.c.ñ in iuuētute r de accusa.qualiter r quando.ñ. circa prin. vbi de hoc in glos. videamus r.xj.q.iñ.in cūctis. ¶Item si ille contra quē facta est inq̄sitio vellet contradicere illuz. qui procurauit inq̄sitionem contra eum non debet audiri extra de accusa.qualiter r quando.ñ. vbi de hoc in glo.videamus circa finez.r.c. cum.p.qr inquisitor nō prius procedere debet quā ille qui denunciauit p̄bet se admonitionem legitimaz p̄emisisse extra de accusat.cum dilectus vbi ō hoc et de symo.licet hely.

¶De pena infamie.

Infamatus ō crimine enormi puta de homicidio r cōsimilibus ab officio r beneficio debet suspendi.si ortum est scādalū iude r hoc ppter enormitatē delicti extra de purga.ca.ex tuarum.vbi de hoc in glo.r.c.inter. ¶Item infamatus propter familiaritatez mu-

UVA. BHSC. IyR_347_2

ueris purgari debeat: ab iurare familiaritatem eius. extra de pur. ca. cuz in iuuēture. ¶Item qui nō potest habere cōpurgatores si hoc contingat ex eo q̄ nō habent compurgatores conscientiam ipsum purgādi. puniri debet tanq̄ cōiunctus extra de symonia. infinuatum ⁊ de purga. ca. cuz. p. Si nō potest habere ex alia causa. puta q̄ est aduena. tunc potest credi iuramento suo. si alias crimen nō potest pbari extra de iureiurā. c. vlt. ¶Si non potest habere clericos admittere debet iudex etiā laycos bonos. ar. ff. q. j. in primis et extra de accusa. cum. p. vbi de hoc in glo. arbitrarius. ¶Itē licet exceptio criminis per se non infami et figillat cū opinionē infamis. ff. de doli. excep. l. apud celsum. §. aduersus. ¶Item infamibus personis actus legitimi sunt penitus interdicti: q̄ infamis ⁊ periur' nō admittitur ad iuramētum extra de testi. testimonij vbi de hīs in glos. l. cum grauata est ⁊ de purga. ca. inter. vbi de hīs in gl. ⁊. c. j. ¶Item dicta paucoz̄ non infamāt. dummodo apud bonos ⁊ graues dicta opi. nō existat: nec propter hoc inquirēdum est. nisi fama eēt per parrochiam vel per villam. ff. q. j. deus omps. pauci dicūtur bic. xl. extra de deri. excō. mi. latores. Quandoq̄ vi binti tria milia dicūtur pauci. xlv. dist. disciplina. Sed maior pars vicine sufficit. q̄ fama loci requiritur non fama aliquoz̄ extra de p̄sumpt. illud et de cōsanguinitate. c. fi. de hoc habes extra de accusa. inquisitionis. vbi de hoc in gl. nota q̄. ¶Item cū agitur per modum inquisitionis potest esse testis etiaz socius criminis q̄ licet non faciat plenā probationem. facit tñ p̄sumptionem extra de testi. quīn vbi de hoc in glos. et sic iura.

¶Videndum est de speciebus infirmitatis.

Infirmitas cū multis iuris articulis reprobetur q̄ cōfusionem induc. scōm rationem eētatis est restringenda vnde infirmitas citandoz̄ cum illa ēpa. gñali. quidaz alij restringitur ad quatuor solum. extra de rescrip. cuz in multis vbi de hoc in glo. nota q̄. Itē restringēda est affinitas circa testes et reprobationē ipsoz̄ extra de testib' cū causam. ⁊. c. significauerūt. ⁊. c. licet dilectus. ¶Itē restringitur in hīs q̄ relinquītur in redemptione captiuoz̄. C. de sacrosan. ec. l. cū inter diuinū. ¶Itē restringitur circa heredes. q̄ nō est heres onerādus vt in infinitū fidei commissum soluat. ff. dele. l. ūo. fidei cōmiss. §. si quis. Item nō debet quis obligar' esse in infinitū institutionē dampni infecti. ff. de damp. infec. l. qui bona. §. vlt. ¶Item indiffinita equipollet vti si lege vel canone non diffiniatur in iure. ff. de. serui. iur. prae. l. si seruitus. ⁊ extra de priuil. q̄ circa vbi de hoc in glos. ar. q̄ ⁊ de iure pacto. ex litteris ⁊ ar. extra de cōiug. lepro. q̄m vbi de hoc in glo. nota q̄.

¶Quid sit ingenuus.

Ingenuus dicit qui statim vt nascitur liber ē vt. ff. de ingenuis in prin. ¶Similiter dicitur ingenuus q̄ alias non est nobilis. vt sic differat ab qui dicit nobilis extra de purga. ca. c. j. ¶Item vbi de hoc in glos. ingenuus ¶Item ingenuus qui abicit ingenuitatem priuilegio ingenui gaudere non debet extra de purga. ca. c. j. vbi de hoc in glo. ar. q̄ propter de sen. excōmu. in audientia.

¶Quid imperator ⁊ quid eius officium.

Inimicicie graues que repellunt denunciationē alterius criminis et q̄ inimicus nō recipiatur in testem

UVA. BHSC. IyR_347_2

dicuntur inimicitie capitales vbi agitur de statu hominis vel de bonis ei⁹ et huiusmodi sunt ꝑm arbitrium iudicis iudicande. extra de accu. cum oporteat. vbi de hoc glo. patet hic t.c. super hijs. et. ca. symo. per tuas. ij. vbi de hoc in glo. propter inimicitias.

¶Quid imperator sit t ei⁹ officium.

Imperator est ꝓncepsꝫ dismũdi ff. ad. l. ro. de iac. l. deprecatio t. C. de iudei s. iudei t. xj. q. j. §. si quis. t. ca. volumus. ¶Item imperator. debꝫ eẽ super omnes reges. vij. q. j. in apibus. ¶Item imperium extra ecclesiam nõ existit. xxiij. q. j. §. illud. ¶Item non habet imperium par in parẽ. extra de elec. innouit. t. xxj. distin. inferior t. ca. venicꝫ.

¶De irregularitate.

Nunc videndum est de irregularitate: ꝓpter quid contrahatur et per quem dispenletur. Et sciendũ ꝙ irregularitas contrahitur ꝓpter homicidium. ꝓpter bigamiam. ꝓpter symoniam. ꝓp diuini officij t ordinis susceptionem. et executionem ꝓhibitaꝫ ꝓpter excõicationẽ. ꝓpter corporis deformitatem nimiam. t ꝓpter. cõditionis t legis infamiam.

¶Per ꝙd cõtrahatur irregularitas t per quid dispensetur.

Irregularitas cum sit qꝺam impedimentum ꝓueniens ex constitutione canonica t sacramenti defectu cõtrahitur ꝓpter homicidium. vnde voluntarius homicida irregularis est cũ quo papa etiã nõ dispensat. nec põt secundum quosdam. j. di. miror. t. c. de ricum t. c. si quis viduam. extra de accusa. inquisitionis in ꝓin. et de excess. ꝓlat. ex litteris. ¶Item reꝫ irregularis est qui in causa sanguinis fuerit iudex. assessor. ꝓcurator aduocat⁹ actoris vl etiã rei secundum quosdam t hoc ꝙ reus obligatur ad talionẽ. Similiter si fuit officialis testis. notarius sententiã scribens. vel ꝓferens vel legens attestationes. vel examinationes vel litteras scribens ꝓ sanguinis vindicta offices predicti quasi ꝓ voluntarijs homicidijs sumuntur t per consequens cũ eis solus papa dispẽsat extra ne clerici vel monachi sententiam sanguinis t. c. clericus t ij. di. aliquantos. Sed quid de iudice siue officiali vel milite vel aduocato qui susceperunt hmõi officia. sed tamen non sunt ea secuti. nũquid sunt irregulares t dicendum ꝙ sic secundũ quosdam ꝓpter voluntatem t ꝓpositum exercendi ꝙ habuerunt. qz i malefic⁹ voluntas expectatur. nõ opus. tamen notauit et bene. ij. di. si quis ꝙ predicte persone nõ repelluntur ab ordinibus. si non hmõi officia exequũtur que receperunt. Sed de milite dicit ꝙ si fuit in bello t per eum non stetit quin occideret. repellendus videtur: ꝓpter duplicitatem ꝙ habere potuit in tali facto. Si autem non pcessit in bello. nec ad hoc operam dedit non repellitur. licet fuerit ibi. Idem similiter dicẽdũ est de iudice. s. ꝙ sit irregularis qui examinauit causam sanguinis et de aduocato qui sterit in ea. t de officiali qui dedit operaꝫ ex officio suo ad sanguinem effundendum licet nõ fuerit secutus effectus mortis vel effusio sanguinis tamẽ vbi nõ est secuta mors vel effusio sanguinis potest cum talib⁹ simplex episcopus dispensare. t cum illo similiter qui nõ ex officio sz ex odio vel rãcore operã dedit t fecit ꝙ potuit vt occideꝛ nec tñ occidit vl mutilauit indiget nec talis dispẽsat de ¶Item irregularis est iudex qui causa iusticie vl etiam quicumqꝫ alius aliqua necessitate ꝙ non potuit euitare aliquez interfecit. Similiter qui fecit homicidium etiam casuale cum quibus solus papa dispensat. vt promoueatur ad ordines

UVA. BHSC. IyR_347_2

sacros. licet in minoribus tollerentur secundum quosdam. extra de homici. contmebatur. vbi de hoc in glo. j. c. p̄. ꝛ c. presbyter. ꝛ. c. latores. ꝛ j. di. aliquātos ꝛ l. di. de his clericis. ¶ Item q̄ mādatum. studium vel consilium dederit alias non facturo. qui occiderit irregularis est. extra de homici. signifi. ñ. in p̄in. ꝛ l. di. si quis viduam. de pe. di. j. si quis periculose. Similiter q̄ sarracenum vel paganum occiderit. l. di. clericum. ꝛ. c. de his ꝛ extra de homici. ca. vlti. ¶ Item clericus qui pugnantibus arma ministrat p̄ homicida debet haberi si aliqs interficiatur ibi ar. xvij. q. vlti. cap. vlti. ¶ Itez appellatio ne armoꝝ fustes ꝛ lapides continent ff. de verb. signi. armoꝝ appel. de his habes extra de iudeis ita in glo. ꝛ. l. e. ¶ Item irregularis est clericus qui latronem cum socio capit ꝛ ligat. ꝛ postea socius timens interfici a latrone. ipsuꝫ ligatum postmodum interfecit. extra de homici. suscepim⁹ vbi de hoc in glo. in hoc. ¶ Item qui mulieri vel homini aliquid fecerit vt nō possit cōcipe vl generare vl si cōcipit nō possit pturire vel patit mulierē prægnātē. ita q̄ facit ex hoc abortiuū moztaliter peccat. Sed si partus iam animatus est irregularis alias secus. qz tamē p̄dictis solus papa dispensat. extra de homici. si aliquis vbi de hoc in glo. p̄tum ad penam sed si probabiliter dubitat vel creditan sit moztuus vel abortiuus. fact⁹ ex illa percussione. vel vtrū fuerit animatus nec ne. in hoc dubio debet a p̄mortiōe et a ministerio abstinere q̄diu fuerit in hoc dubio ne periculo se committat. Si autem leuem aut temerariam habet opinionem deponat eam si potest ꝛ sic poterit p̄mouerī ꝛ ministrare. alias nō arg. extra de senten. ex com. inquisitioni. ¶ Item si iudex vel officialis sequatur furem fugientez et querat ab aliquo vtrum vidisset eum. et ille scit q̄ fur queratur ad moztem intimauit eum: si super suaz respōsionem fur muent⁹ est. et occisus irregularis est. Secus tamen si nesciat nec suspicatus est quod ad moztez quereret furem. sed ꝓpter aliquid aliud. qz tūc non est irregularis ex quo nō habuit cozruptam conscientiam siue intentionem nec sciuit nec suspicatus est. q̄ ad penam sanguinis quererctur Rud. ¶ Itez irregularitas rōne homicidij non contrahitur voluntate solum nisi homo occidatur actu. ar. extra de homiciō. sicut dignum. §. j. vbi de hoc in glo. ex cozō. ꝛ. xv. qō. j. si quis vero. Sed qui dissuadendo retrahit hominē voluntem alium liberare a moꝛte iniusta appositio liberandi irregularis est. qz quodāmodo homicidam indirecte defendit ar. pe. di. ca. j. periculose ꝛ l. di. si quis viduaz. Ray. ¶ Item si medicus per suam imperitiam seu negligentiaz medicinas dederit que causa moztis fuerunt medicinati irregularis est extra de eta. et quali. ad aures. ¶ Itē qui infirmum vertit vel transuertit in aliud latus vt citi⁹ moziatur irregularis efficitur tam ipe q̄ facit q̄ ipse qui consuleret ei ex hoc si aliqua occasione moꝛs fuerit citius subsecuta. quia forte preduciitur via anhelitus vel rumpitur a postema ex violentia motus. ꝛ suffocatur. Si aūt non citius moziatur ex hac causa non est irregularis licet alias penitere debeat de peccato. Si tamen et de his erde similibus dubitetur an inde moꝛs fuerit subsecuta deponat leuem et temerariam conscientiā ad arbitriū boni viri. alioqui eligat tutioꝛē viā Rud. ar. ex de sen. ex. inquisitioni. ¶ Item qui ꝓpter indulgentiā babēdā pduciit ligna ad hereticos ōberendos. Sed ligna ipia cremauerunt hereticum sunt irregulares. ꝛ cū

UVA. BHSC. IyR_347_2

eis non dispensatur nisi per papaz. Secus si illa signa ad comburēduz nō fuerint operata si probabiliter dubitant de predictis teneāt certum et dimittāt incertū vt absq; dispēsatione pape non ministrēt nec promoueātur. Qz sancti? est in bacvita dño sub inferiori habitu irreprehensibiliter famulari q̄ alta indebite petēdo in profundo demergi. l. di. de hīs. l. e. t. extra de tempori. oz. ad aurea. Rud. ¶Item irregularis est episcopus. qui suspēdio latronis interfuit. t cōsultus a iudice quid faciendus esset. Respōdit malus est. si sic latro iste impunitus euadat: post cuius respōsionē latro fuit suspensus. extra de excess. pre. ex litteris vbi de hoc in glo. nō prohibere. Similiter clericus nō debet interesse vbi vidicta sanguinis exercetur Sed si ex sola curiositate interfuit suspensioni latronum vel vbi quis interficit in duello. licet grauiter peccet non tamen irregularis efficitur. si nec auxilium nec cōsiliū nec autoritatē prestiterit. ¶Item si quis timēs mori. vel. fugere t alius promittit ei pacē. er cōsiliū q̄ non vadat. si ex tali promissione ille sterit t postea mortuus est. vt timebat et consulēs promisit ei tenere securitatem irregularis est. Secus tñ si habebat probabilem credulitatez qō possit ei q̄ pmiserat firmiter obseruare. puta qz habebat primā vel oñicam potestatem. in illis qui querebāt eum interficere vel ita propinqua amicitia t consanguinitate vel familiaritate sibi conuncti erāt: qō merito potuit psumere qz eos posset ab inferenda illa iniuria cohibere tūc nō incurrit ille irregularitatē. Si vero nō habuit probabilē credulitatem. Sed fuit in culpa temeraria psumptionis t maxie simulata fuit culpa vel negligētia. que prope dolum est tunc irregularitatem incurrit. Rud.

¶Item si aliquis ducentibus. latronē captū. per locum suspectū dixit. claudite os ei? ne clamet. t sic euadat irregularis est. si postea mors sequatur quia iuuat cōsulēdo deducēdo caute. Rud.

¶Item irregularis est. qui occidit facto p̄cepto cōsilio vel defensione. l. di. si quis vidnam t extra de homic. si quis dignū. §. vlt. vbi de hoc in gl. nota q̄ t. significasti essi. ¶Itē si iudex habēs latronem captum querat ab aliquo q̄d debeat facere de deprehēso in crimine tali vel talis t ille respōdet et dicit. tales esse puniēdos ad mortem vel simile. et iudex secutus cōsilium consulentis punit ad mortez irregularis est qui sic cōsuluit qz fuit in culpa in casu de facto. sic respōdendo. extra de excess. prelat. ex litteris. vbi de hoc in glo. non prohibetur. Si vero iudex simpliciter quereret a clerico qualiter essēt latrones vel melius malefactores t fornicatores puniē di. t clericus respōdet fornicatores t latrones esse puniēdos ad mortem vel similе et iudex sequutus hanc pensionez tales punait ad sanguinem vel ad mortem. nunquid est irregularis q̄ sic respōdēt t dicunt quidam q̄ si clericus reputatur iurisperitus t super talibus cōsulere consueuit t responderet cōsultus distingue q̄ si errauit in apicibus iur. vbi sunt varie opiniones peritoz iur t Rndēt scōm suaz opinionē in qua errant etiā aliqui periti non est ꝓpter hoc irregularis dū tñ consulenti respōderit varias super hoc esse opiniones. Si autē errauerit laborās crassa ignorantia t supina. vbi null? iurisperitus probabiliter dubitaret. Si sequatur mors ex sua respōsione contrahit irregularitatē cū fuerit in culpa lata. Sed si non reputat iuriscōsultus nec interroganti iudici rndēt vt iuriscōsult? sed simplr dixit q̄ de talibus sentiebat. cū non presumeret nec deberet presumere q̄ iudex sequeretur respōsionē eius

UVA. BHSC. IyR_347_2

non contrahit: propter hoc irregularitatem si non respõdet in casu de facto scienter vt pote si querat ab eodem iudex quid debeat facere de isto delicto in crimine tali vel tali si ex eius responsione sequatur mors irregularis efficitur: qz fuit in culpa: in casu defecto sic respondẽdo Rud. ¶Similiter si episcopus in villa iurisdictionem habeat temporalem ꝛ iudex constituturus ab eo interroget eũ quid agendum sit de aliquo crimine. ꝓ quo de iure esset pena sanguinis. Respondere posset hoc non pertinere ad ipm. Sed consulat super hoc iurisperitos. ar. extra de excess. prela. ex litteris. i. dicunt etiã quidã qꝺ potest eis precepisset puniat eũ ꝑm qꝺ dicant iura. dum tñ non exprimat qꝺ puniat eum ad sanguinem. vel ad mortez sicut notatur. h. in. di. omnis autez ler. Non debet tñ interesse executioni sententie ne videatur super hoc autoritatem prestare alias autẽ vbi aliãs prelatus ex sola curiositate talibus intereẽt non incurreret propter hoc irregularitatez nisi alias. cooperatur facto Rud. ¶Item irregularis est clericus qꝺ bello iusto vel iniusto interfuerit cum armis. Si aliqui sint ibi hinc inde occisi etiam si non ipse interfecisset. l. di. si ꝺs post ꝛ. xvj. q. iij. pozrox. xxiij. q. vlt. c. qui cunqꝫ ex clero. ꝛ. j. q. j. c. vl. ꝛ si ad religionem transierit potest in subdyaconuz promoueri ex dispẽsatione episcopi secundum quosdam. Sed securius est qꝺ soluz per papã. Similiter si clericus lapides proiciat in cõflictu ex parte illozum etiã qui violentiam repellũt: licet nullum percutiat irregularis est tamen si ab aliqs sint huncinde occisi. et debet a celebratione missarum ꝑ biennium abstinere. extra de clerico pcusso c. vlt. ꝛ penult. vbi de hoc in glo. et nota vltra ar. extra de clerĩ. pug. in duell. c. j. ꝛ. ij. hoc tantum intelligunt quidam quando clericus est in culpa monendo enormiter arma in conflictu voluntario et sine necessitate: qñ si nõ defenderet se vel suos in necessitate. licet aliqs eẽt a defendentibus interfectus ex alia ꝑte reliqui qui non interfecissent nec interfactozes interfectos adinuicem nõ essent irregulares licet voluntatem occidendi habuissent qz lex promotionis factum requirit. non voluntatem. xv. q. j. si quis nõ iratus nec obstat. l. di. si ꝺs post qꝫ intelligitur de milite qui sepe interfuit belꝫ. vel de officiali. nec etiam obstat. extra de cleric. percusso. presentium qui ad tempus fuit suspensus. qz hoc fuit propter ambiguum duplicatis. Si tamen ecclesiasticus iudex hortatur brachiũ seculare contra violẽtos hereticos vel paganos vt non occidat vel mutilet sedvt de terris fidelium expellantur non est propter hoc irregularis quãuis aliqui sint hinc inde occisi xriã. q. v. de occidẽdis. ꝛ. q. iij. maximianus. ¶Item irregularis est sacerdos qui pugnauit in duello. si tamen mors inde secuta non fuerit nec diminutio membri poterit tñ cuz eo imposita penitentia de peccato suus episcopus dispẽsare extra de corpore inci. c. j. ꝛ bi de hoc. ꝛ. c. ij. ¶Item irregulares sunt beneficiati vel feudatarij ecclesie si pres ipsius ecclesie interficiant. nec ipsozum interfectozum filij vsqꝫ ad quartã generationẽ debent in clericos promoueri extra de penis in quibus dicta. c. sacri vbi de hoc in glo. descendentes.

¶De irregularitate ꝓpter homicꝫ.

Irregularis est qui cõmittit homicidium in casu si dabat operam illicite rei. Similiter si casu occidit dãdo operã licite rei ꝛ tñ ex culpa ꝛ negligentia sua occidit debitã diligẽtiã non adhibẽdo: ꝛ cũ ꝑdictus sol' papa dispensat vt ad sacros ordies ꝓmoueanꝫ licet in minoribꝫ ordinibꝫ et etiã in subdyaconatu iam suscepto secundũ quosdaz

UVA. BHSC. IyR_347_2

possit per eꝝ dispensari. extra. de homic. cōtinebatur vbi de ꝑ in gl. c. propter. c. sicut dignū. §. viri. in glo. nota q̄ homicidiū. x. c. presbiter vbi de hoc. x. c. dilectus. i. fine vbi de ꝑ. x. l. di. clerico. x. c. si quis voluntate. x. c. hȳ qui arbores.

¶ Itē qui dat operā licite rei diligentiam debitam adhibēdo casu tamen sine sua culpa vel negligentia occidit pōt per episcopū ad superiores ordies promoueri ꝛ toleratur in iam susceptis extra de homicid̄. ex litteris. ñ. vbi de hoc in gl. vl̄. si credebat. x. c. significasti. i. Itē irregularis est qui cū se defenderet coactus necessitate euitabili eū occidit. nec debet ad superiores ordines promoueri licet in susceptis de mia tolleretur. Si ꝯo in euitabili necessitate coactus aliquē quis occidat potest secūdū quosdam fine aliqua dispensatione in susceptis ordinibus. ministrare. l. di. de hȳs clericis. ñ. ꝛ. ca. quia te. ar. extra de homicid̄. latoz vbi de hoc in glo. de iure cōmuni. ¶ Item potest episcopus dispensare. vt in sacris ordinibus constitutus vt homicida bñficiuz nō hēat de mia siue ordinis executione extra de homicid̄. cap. i. vbi de hoc in glo. quia nec dicatur. ¶ Item non est clericus irregularis qui cora iudice seculari agit. de crimine nō criminaliter ad sanguinem vel ad mortez sed ciuiliter contra furem quāuis postea iudex causa probata ex officio suo furē suspendat extra de homicid̄. postulasti in fi. vbi de hoc in glo. nota. q̄ clericus. dicunt tñ quidam q̄ si clericus non valens aliter recuperare res suas teneat furem ne fugiat cum rebus suis. donec exhibeat eum iudici vel vocet auxilium eius ad res suas recuperandas non efficitur irregularis propter hoc. licet fur postea a iudice corpozaliter puniatur dūmodo non sit corrupta intentio eius intendens ex hoc mortem vel mutilationem furis ꝛRud. ¶ Itez irregularis est cyrurgicus si propter imperitiam vel negligentiam suam mors fuerit subsecuta ex incisione adustione vel potione quam dedit infirmo. sicut de homicid̄. casuali extra de homici. tua nos. §. j. vbi de hoc in glo. j. si non ꝛ de etate. et qualit. ad aures. ¶ Item si quis peritus flebotoma. aut secat ꝛ adhibet omnem diligentiam quam debet non tenetur in aliquo si mors sequatur quia potius casu ꝛ culpa flebotomati quam medicinali seu secti presumitur mors euenisse ar. xxiij. q. v. de occidendi. Secus tamen si propter eorum negligentiam mors sequitur ¶ Similiter si custodiens infirmum daret ei vinum bibere contra consiliū medicoꝝ vel aliud faceret imperite. ppter q̄ mors sequeretur inde irregularis esset propter imperitiam ꝛ negligentiā dissolutā. sed in hmōi si bona fide fiunt q̄ circa egrotos fiunt non debet aliquis scrupulosam gerere cōsciētiam de facili quamuis in aliquo fuerit erratum. si non sit ibi lata culpa vel dissoluta negligentia que prope dolum est. et hmōi scrupulosita tem ad consilium boni viri si eam habet facile deponere debet. sz si lata fuerit culpa aut negligentia dissoluta. certum est quod mors inde euenerit irregularitas contrahitur. Si autem non est certuz q̄ mors inde prouenerit aut probabiliter dubitatur inde scōm iudicium medicoruz aut non. In primo casu abstinendum est ab officio ꝛ promotione In scō depositā erronea cōsciētia si potest ministrare poterit ꝛ promoueri alias non. ꝛRud. ꝛ ar. l. di. hȳ qui arborem. x. c. sepe. solus tamē papa cum predictis dispensat scōm quosdam. ¶ Item irregularis non fit homo propter homicidium solum nisi precedat voluntas vel culpa. vel alias inde scandalum sequeretur. ar. l. di. de hȳs qui

UVA. BHSC. IyR_347_2

infra.et extra de homicid.ex litteris.j. vbi de hoc in glos.nota ergo.xpe clerico egro.tua. ¶Item irregularitas homicidij non est ex defectu sacramenti et ideo tollitur p baptismum si precessit.l.di.si quis post.t.l.j.di.aliquantos Sed quidam dixerūt t videtur.h.concordare q homicide repelluntur propter horrorem factinon propter irregularitatem.

¶De irregularitate propter bigamiam.

IRregularis est bigamus t nō pōt papa dispensare cum eo de iure scōm quosdam quāuis de facto quādo q dispenset vt in dyaconem ordinetur t supra qz irregularitas bigamie est ex defectu sacramēti t non tollitur in baptismo scōm quosdam ar.xxiij.di.in nomine domini.t.xxvj.di.ac tucius.t. xxvij.q.vlti.ac tucius.t extra de biga. ac super eo vbi de hoc in glos. Sed ctra hieronimus cū dicit q qui habuit vnā ante baptismū.t post baptismū habuit aliā ratione baptismi nō debet bigamus reputari. xxiij.q.vlti.opz.

¶Irregularitas autē homicidij tollitur.qz non est ex defectu sacramenti. vnde quidam dixerūt cum quibus.h. concordat q homicide nō propter irregularitatem repelluntur ab ordinibus. Sed propter horrorē facti qz horribile est effundere sanguinē humanum. Similiter repelluntur propter psumptionem duplicitatis que in huiusmōi actibus solet interuenire vt cum iudex vel officialis.vel miles interfīcē aliquē ex lege t qz presumitur ista facere potiꝰ pro salario quam propter misticiā. Sed qz irregularitas bigamie ex defectu sacramenti non tollitur in baptismo.

¶Item irregularis est aduocatus actoris in causa sanguinis t etiā aduocatus rei scōm quosdam. Laurentius tñ dicit q aduocatus rei non incurrit irregularitatez qz t si actor teneatur ad talionem si defecerit aduocatus tamē reinon intendit ad hoc sed ad liberandum tm reum t sentēria potest teneri si actor de consuetudine nō tenetur ad talionem si deficiat vel ad penam sanguinis.h.tñ notauit.ij.di. aliquantos q t si accusator non semper puniatur de calum.sua sepe tamē cōtingit t facile accidere potest.t ad ea que solēt contingere iura adaptantur.et si quādoq possit non contingere.t papa dicit aduocatum rei in causa sanguinis nō debere promoueri Rud. ¶Item si aliqs in sacris ordinibus constitutus contrahit de facto qz de iure non potest etiaz cum virgine irregularis est.potest tamen cū eo suus episcopus dispensare. extra de cleri.pluga.sane.ij.vbi de hoc in glo.sicut episcopi. Sed tamē si contraxit cum ea que ab alio fuerit corrupta qz tunc episcopꝰ non potest dispensare extra de bigam.c.vlt.vbi de hoc in glo.qz tunc esset. Si vero aliquis corrūpat aliquam virginem quam post huiusmodi corruptionē desponsat.nō est irregularis t pmoueri potest.quia nō diuisit carnem suam in plures.xxxiij. di.valentino t extra de bigam.debituz vbi de hoc in gl. sicut.xxxiij.di. Quidā tamen dicunt q desponsata debet esse in virginitate ad hoc q bigamias non inducat.ar.extra de clerico coniu.c.ij. vbi de hoc in glos.nota q qui. ¶Item qui duxit viduam a primo viro intactam virginē tamen vel qui duas vxores habuit.sed prima mortua incognita fuit non est bigamus extra de bigam. debitum.vbi de hoc in gl.j.iii.corrupte et.xxxiij.distin.capi.vlti. ¶Item qui post votum castitatis emissum vel in sacris ordinibus existens professione cōtempta de facto contrahit matrimoniuz qz de iure non potest irregularitatem incurrit.xxxij.q.j.quot quot.t extra de

UVA. BHSC. IyR_347_2

bigamis a nobis fuit. ¶ Cum hȳs tamē potest episcopus dispensare. ar. xxxiij. di. lector. ⁊ cap. subdyaconus ⁊. c. sequē. ¶ Item irregularis est qui duas vxores simul habuit vel etiam successiue. potest tamen episcopus. cum talib⁹ dispensare in minoribus ordinib⁹. xxxiij. q. j. aperiant. ⁊. xxxiij. di. lector. ⁊. c. vlt. quidam tamen dicunt q̄ cum apostolus nō prohibuerit nisi de subdyacono et supra bene potest episcopus vsq; ad subdyaconatum cum bigamo dispensare. propter necessitatem ex causa. ar. xxxiij. dist. lector. ⁊. cap. subdyaconus. ⁊ cap. sequenti. Sed contra extra de biga. super eo vbi de hoc in glo. Sed contra si de biga. ⁊. escripte i trac. de biga.

¶ De irregularitate quomodo contrahitur per symoniam.

IRregularis symoniacus in ordine directe ⁊ scienter ordinatus. a symoniaco pro peccunia ⁊ p̄m quosdaz nō debet papa licet posset cum talibus dispensare. j. q. j. si quis episcopus. j. ⁊. c. statuimus decretō ⁊. c. si q̄s symoniaics et extra de accusa. inquisitiōis circa p̄n ci. potest tamen episcopus dispēsare cū illo qui ordinem vel beneficium cōtulit symoniace vel fuit mediate symonie dum tamen sit occultum extra de temporibus ordinandis. quesitum vbi de hoc in glo. simile. j. ⁊. capi. ext enoze. in glo. nota ergo et extra de symonia. cap. vlti. Similiter cum illo qui carnales. interposuit preces que succedūt loco precū. cum pro indigno rogatur in illa tamen intereuenīte conditiōe vel pacto extra de eta. ⁊ quali. tuaz. vbi de hoc in glo. non est preces. Similiter cū illo qui ordinē recepit symoniace ignoranter ante susceptum de symonia. de symoniace vbi de hoc in glo. dispensatione. Similiter cum eo qui eo ignorāte symoniace fuerit beneficium datus sibi potest episcop⁹ dispēsare. vt et idez beneficium conferatur postq̄ pure resignauit dūmodo ipse episcopus sit ab hmōi peccato imunis. quia tunc nō ipse possit. sed archiepiscopus eius dispēsare extra de sentē. excom. nup ⁊ de symonia ⁊ de regu. vbi de hoc isti non sūt. c. insinuatiōe ⁊ de eta. ⁊ q̄li. tuā et l. di. de his naui dicūt th q̄dā q̄ si q̄s p̄ symoniā alicuz ignorāte ipso ingressus est religionem. vel obtinuit beneficiuz vel ordinem nec statim cum sciuit renunciauit sed ministrauit in ordine suscepto ⁊ alium suscepit q̄ episcopus potest dispensare cum eo quia non est symonia licet grauiter peccauerit de abbate vero vel capitulo non credunt q̄ possunt extra ordinē dispensare quia non inuenitur hoc eis a iure concessū esse. ¶ Item si alicuius electionem a collegio factam ad prelationem ꝓpter symoniam eo ignorante ac ratum nō habente comissam contingerit per sententiam reprobari. Secus tamē si per confusionem occultram in foro penitētiali factam cum eo super prelationez ad quaz talis electus est illa vice non potest episcopus dispensare. q̄uis circa eum qui ignoranter recepit simplex beneficium sine prelatione vel curam animarum pro symoniam prauita. item post liberam resignationem episcopi dispensatio tolleretur. vt extra de elec. c. j. vbi de hoc in glo. alias si. et. c. si alicuius in glo. ⁊ supra. ¶ Item i paruis symonȳs potest cum vere penitentibus ⁊ cōtritis p̄m Ray. ⁊ Rud. episcopus dispensare. leuis esti symonia pōt leniter indulgeri. extra de symo. c. vltio vbi de hoc in glo. sola. nec inuenitur eis prohibitum. ar. extra de iudi. at si clerici Respon. de hac materia in tractatu de symonia. dicunt th quidam. q̄ in nullo casu potest episcopus cum symoniaco dispensare. dicendum est tamen q̄ hoc verum est quz illo qui

UVA. BHSC. IyR_347_2

scienter symoniam committit cũ quo solus papa dispensat. sed cum ignorantibus possunt vt dictũ est episopi dispensare. extra de symo. nobis sunt vbi de hoc in glo. potest ergo intelligi.

¶ Irregularitas contrahitur propter ordinis suceptionẽ phibitã

¶ Irregularis est clericus q̃ est excommunicatus suspensus et interdictus ab officio, suo. et celebrãte sciẽter ꝛ spõte et cũ eo solus papa dispẽsat. extra ō clerico. excõ. mi. clerici vbi de hoc in glo. ergo videtur ꝛc. illud. Si vero nesciens se summis peccatis ligatum ignorantia probabili et non suppina et crassa taliter celebrauit: non est propter hoc irregularis q̃ non peccauit et probabilis ignorantia eum excusat. extra de clerico excommunica. mino. apostolice vbi de hoc in glo. sicut ergo. Similiter si quis probabiliter dubitans de sua excommunicatione maxime q̃m conscius est de culpa propter q̃ iuste potuit excõmunicari. et excommunicatus celebrat nescius tñ committit se discrimini irregularis est. et indiget dispensatione dñi pape. Similiter quando crassa ignorãtia dubitat indiget dispensatione domini pape. extra de clerico. excõ. mi. apostolice crassa autẽ ignorantia esset. si citat' ad diem peremptorie non iret nec mitteret et sic excommunicatus celebraret: licet nihil de illa sententia sciret.

¶ Item q̃uis excommunicatus vel a iudice vel suspensus baptizet et non est tamen propter hoc irregularis q̃ hec pena non extenditur ad hunc casum. nec obstat. xv. q. iij. si quis episcopus. vbi dicuntur esse irregulares qui excõmunicari aliquid de sacro mysterio attingunt. quia sacramentũ mysterii quo ad hoc restringitur ad officiũ ecclesiasticum ꝛ sacramentum altaris.

¶ Itẽ irregularis est qui sciẽter ꝛ spõte participat excõicatis a papa ꝛ ipsos recipit ad diuina et excõicatus est: ita q̃ nõ põt absolui nisi a papa. extra de sen. ex. significauit vbi de hoc in glo. q̃ ad priuationẽ ꝛ c. cũ medicinalis. nõ est tñ irregularis ꝑm quosdã qui celebrat excõicat'. non a papa. licz aĺ. grauiter peccet. ¶ Itẽ irregularis est qui hereticis erbiburi ecclesiastica sacramenta vel eos tradit sepulture vel recipit oblationes pro eis ꝛ cũ talib' solus papa dispẽsat. extra de hereticis excõicam'. j. §. sane clerici. ¶ Itez irregularis est q̃ suspẽdit interdicit vel excõicat subditum suũ. nisi in scriptis nec ꝑmissa monitione canonica et legitima causa. et si celebrat infra mensem maxime qui non premonuit non dispensat cũ predictis nisi solus papa. extra de sentẽ. excõ. sacro. ꝛ cũ medicinalis vbi de hoc in glo. lxx. ius nouum. sed tamen excipitur. a deo pena irregularitat' ẽpi ꝛ superiores eorum ls aĺ punire debẽt si nõ obseruãt inferẽdis sũmis ordinẽ iur'. extra de sentẽ. excom. quia periculosum. ¶ Item irregularis ẽ iudex qui contra conscientiã et iustitiã ꝛ gratiam alterius ꝑtis aliq̃d fecit ꝑ grãm vel ꝑ ordes ꝛ si. j. annũ in quo ꝑ dicta suspensus est ꝓmouere ingesserit se demisit. nõ põt cũ eo nisi summ' pontifex dispẽsare tenet et ad extimationẽ iur' pri quã lesit p gratiam vel per sordes. extra de sentẽ. et re iudi. c. cũ eterni. §. si quis autem. vbi de hoc in glo. not. ꝑ et in alia glo. de hac. ¶ Itẽ irregularis est qui celebrat suspensus ꝛ gñali suspẽsione a iure vel notorius fornicator põt tamen cum eo suus episcopus dispensare nisi fuerit multitudo in cã sin illõ extra de clerico ex. mi. latorẽ vbi hoc etsi qua iura inueniantur dicere contrarium loquatur de suspenso a iudice non a iure. extra de clerico excom

UVA. BHSC. IyR_347_2

mi.clerici.t.c.illud. Itē irregularis est excōmunicatus si etiā extra ecclesiā vt in exercitu vel in naui vel alibi celebret vel dicat horas suas officiando ppl'm: sed si dicat horas suas cū vno socio vel duobus vel pluribus non tñ officiādo ecclesiam.licet moraliter peccet cōmunicando sic cū alīs.nō tñ contrahit irregularitatē scōm quosdam. Ex tamen supprimere illa verba que a solo sacerdote solent dici vt dñs vobiscuz minus tamē malum faceret.si ab alio inchoari faceret officiū licet nō esset ille sacerdos. ¶ Item non est irregularis clericus in minoribus ordinibus constitutus quāuis excōmunicatus legat epistolam in missa priuata ex quo sine sollemnitate hoc facit cū a laycis etiaz ali quando legantur epistole et lectiones in missa de consuetudine.et cum illis. xj.q.iij. c.si quis episcopus.j.t.ij. nō fiat mentio in fide ipso presbitero t dyacono cum sollemniter celebrent. dicunt quidam q̄ si etiaz sacerdos aut dyaconus taliter absq̄ sollemnitate legeret epistolam:non incurreret irregularitatem cum pene non sint extendende.sz restringende q̄ tamen in predictis.ca. dicitur de episcopo presbitero t dyacono extendēdum est ad subdyaconum cum hodie parificentur in multis.extra de etā.t quali.a multis. Similiter non incurrunt irregularitatem scōm quosdam si in minoribus ordinib' cōstituti. excōmunicati ministrent cū sollemnitate etiā in officio suo. cum predicta.c.xj.q.iij.si quis episcopus.j.t.ij. nisi loquantur de bis.sed de dyacono et supra.cum pene vt dictum est non sint extendende.t hoc dicēdum est maxime de psalmistatu. vt si tales irregularitatem incurrunt cuz eis potest episcopus dispensare.cum hoc non inueniatur prohibitum eis nec est contra. extra de clerico.ex. mi.apostolice quis loq̄t ibi de illis qui vel celebrauerunt missam vel celebrauerunt cū sollemnitate in ordine sacro t in receptione ordinum in excō.ordi.non distinguitur inter ordinē sacrum t non sacrū quantum ad irregularitatem cōtra habendam t dispēsationem sedis apostolice impetrandam cum decretal. extra de sen.ex.cum illoz̄ū non distinguat. Quidam tamen dixerunt q̄ in offi excommunicatione de qua potest episcopus absoluere potest t dispensare si ds in.l la celebrauerit vel ordines receperit:sz non est tutum hoc dicere. ¶ Item irregularis est qui nullum habens ordinem diuinū officiuz exercet vel habēs aliquem ordinem officiū superioris ordinis facit t cum eo solus papa dispensat vt in ordine quez habet de. mia tolleretur t ad superiores promoueatur. xj.q.iij. paruulus.t. xxv. q.ō.sic decet quidaz tñ dicunt q̄ in hoc potest episcopus dispēsare sicut in dyacono missam celebrāre antecē esset sacerdos cuz quo post peractam penitentiā veram potest in beneficio dispensare t etiam post biennium.vel triennīū.vt dyaconatus officiū exerceat pōt fieri.sum fuit episcopo prouidere.ad sacerdotiū vero promoueri nō potest nisi per papā extra de cleri.non ordi.mi.c.j.t.ij. vbi de hoc in glo.vt ipse possit.quidam tñ dicūt q̄ cū papa nō reseruauerit illō sibi potest ex dispensatione sui episcopi ad sacerdotium promoueri.ar.extra ō iudi.c. clerici. ¶ Item irregularis est qui scienter celebrat in loco suppositio interdicto t cū hmōi solus papa dispēsat scōm quosdam extra de clericis.ex. mi.postulasti.§.vltī.t.c.de excess.p.tanta vbi de hoc in glo.nota q̄ qui.

¶ Irregularitas contrahitur per excōmunicationem.

UVA. BHSC. IyR_347_2

IRregularis est qui postq̃ per excõmunicationẽ prohibitum fuerit plures sacros ordines vel vnum sacrum & alios minores simul vna die receperit & solus papa dispendat cum eo si tamen excõmunicatio lata non fuit. et aliquis cum minoribus ordinibus subdyaconatum eadem die recepit in minoribus nñi ordinibus remanebit: nisi vellet religionez intrare quia tunc posset abbas & episcopus dispẽsare cuz eo extra ỗ eo qui fur.02. recepit.c.j.vbi de hoc in glo.hoc est.x.c.ñ.x.iñ. ¶Item irregularis ẽ lapsus in heresim si tamẽ ab ea reuertitur.potest cñ eo episcop' dispensare:vt remaneat in ordinibus iam susceptis.sed ad maiores promoueri non potest nisi per papaz.j.q.viij. saluberrimũ x.j.q.vij. conuenientibus. ¶Item irregularis est qui ducit vilem mulierẽ in vxorem puta ioculatricem vel ancillã licet virginem et repellitur a promotione potest tamẽ cum eo episcopus dispensare.xxxiij.dist.si quis viduam & ar.extra de defic.excõ.sane.ñ. Similiter episcopus dispensat cuz illo qui ordinatur in mortali peccato extis ar.extra de coh.cleri.& mulie.questitũ & xxv.dist.primũ. ¶Item irregularis est qui excõmunicatus ordines sciẽter recepit & cum eo solus papa dispensat si vero per ignorantiam iur vel facti sacros ordines excõmunicatus recepit & monasterium intret. potest cñ eo abbas dispensare nisi violenter presumatur contra ignorantiam eius extra de sen.ex.cum illoñ circa finez vbi de hoc in glo.potest ergo abbas. ¶Item irregularis est qui extra statuta.iiij.anni tempozum ordinatur & nisi papa sibi dispensationem reseruet.potest episcopus cñ eo dispensare. extra de tẽpori. ordi.consultationem vbi de hoc in glo. j.videtur.x.c.cñ quidam.vbi de hoc in glo.& fic. ¶Item irregularis est qui reicto religionis habitu in apostasia est ordinatus.etiã si ordinem minoris pfectionis intrasset.& si ordinẽ sacrũ suscepit solus papa dispensat cum eo extra de tẽpori.ord.ex parte.vbi ỗ hoc in glo.& monasterium.& de apostatis.c.& consultationẽ.vbi ỗ hoc. in gl.hic ergo ¶Item irregularis est qui ab hereticho excõmunicato vel scismatico sciẽter est ordinatus.& cum talibus solus papa dispensat.ꝓm quosdam.alij dicunt q̃ episcopus successoꝛũ potest cuz bñ dispensare.ex de scismati.c.j.vbi de hoc in glo.alias vbi.& extra de episcopo qui renũ.episcopatu.c.j.x.j.q.vñ. cõuenienti bus x.q.j. presentium. ¶Similiter cum eo qui ignoranter ordines ab excõmunicatoze cepit potest dispensare. extra de ordiñ.ab episcopo qui renun. episcopatu.cñ clericis vbi ỗ hoc in glo. et sic episcopi secus tamen si scienter. ¶Item irregularis est qui scienter recipit ordines sacros a suspenso vel ab epi scopo qui episcopat.re.& dignitatẽ sciẽter & executionez ordinis sic recepti nõ habet si vero ignoranter recepit cñ eo potest suus episcop' dispẽsare nisi crasa fuerit ignoratia et supina ex de episcopo qui episcopa.renũ.c.j.x.ñ.in quibus ỗ hoc. Similiter potest dispensare episcopus cum eo.qui bis ignoranter confirmatur vel baptisatur vel ordinatur:secus tñ si scienter qñi qui bis sciẽter ordinat vel ordinatur. baptisat vel baptisatur.confirmat vel cõfirmatur. indignus est sacerdotio ipso facto.& vltimo supplitio ficut criminosus est puniendus scõm leges.C.ne sctñ baptis. iteretur.l.j.ñ.x.iñ.non potest cñ talib' episcopus dispẽsare ar.de cõ.di.iõ.qui bis & ar.lxxñ.di.c.ñ.x.l.di. presbiteros. Similiter cum eo qui ab alieno preter sui episcopi licentiã ordinatur põt episcopus dispensare.ix.q.iij.lugdun. & extra de tempori. ordiñ. post quamuis

UVA. BHSC. IyR_347_2

ordinem quis recipiat in excōmunicatione minori:non est propter hoc irregularis ꝑm quosdam: si esset posset cū eo suus episcopus dispensare.

¶ Que irregularitas cōtrahitur per corporis difformitatem.

Irregularis est corpore viciat' vel mutilatus sponte siue causa mēbro magno vel paruo:vt si amiserit oculum.vel habet in oculo maculam q̄ gerit magnam deformitatem vel habet magnum aridam vel est ita debilitat' vel claudus quod ad altare sine baculo non potest stare vel si est leprosus.vl' si habet morbum caducum sepe vel aliud aliquid q̄ deformitatem nimiam generaret et hoc dicunt iam promotum & cum hmōi solus papa dispensat lv.di.si quis a medicis ꝛc. ſi euangelica ꝛc.ſi quis per egritudinem ꝛ.vñ.q.j.cuꝫ percussio ꝛ.lv.di.disciplina ꝛ de.con.di.j.nullus ꝛ extra de cor.vi.cuꝫ de tua ꝛc. ſignificauit: de clerico egro.tua.vbi de hoc in glo.et hoc videtur ꝛc.presbiterū ꝛ.c.penul.secus tamen ſi propter periculum lepre incurabilis quis esset castratus tales enim possent bene ad sacros ordines promoueri.extra de cor. vicia.ex parte.i.ex parte enim i q̄bus de hoc. Silr ſi ab hostib' seu a suis domunis esset castratus .lv.di.ſi quis ab fide rit ꝛ.c.qui partem :collige cum ex hīs omnibus regulam talem quicūq; viciatus est culpa sua in corpore repelli tur:qui vero sine culpa sua non repelli tur niſi scandalum timeatur ex sua deformitate vel periculum ex nimia debilitate.ꝛ cum hmōi solus papa dispēsat ¶ Item qui habet digitos superfluos potest eos precidere ꝑm quosdaꝫ sicut vngues vl' dentes nimis prolixos sicut solus fecit dentes secari:ꝛ ysayas suam linguam amputauit.vñ.q.j.in scripturis arg.ad hoc.xv.di.qui partem in gl. ibi que sic ibi incipit sorte ſi. ¶ Item quamuis consectis incunabulis vel a dominis suis seu ab hostibus siue cuꝫ castratis timore lepre vel cum hīs qui ita nati sunt possit episcopus dispensare vt promoueātur ꝛ promoti maneāt in ordinibus iaꝫ susceptis extra de corpore vitiato ex parte.j.ꝛ ex parte.ñ.er. lv.di.ſi quis egritudinem.ꝛ.c. eunuch' sed tamen sponte hoc fecit. vel sibi hoc fieri ab aliquo affectauit ꝛ consecutꝰ est factum:dispensare non potest episcop' vt promoueatur ad sacros ordines:potest tamen dispensare vt sacerdos qui hoc sibi fieri fecit possit preter missam alia officia celebrare vt baptisare penitentiam dare ꝛ alia officia similia que coll.sacerdotibus sunt concessa. preter officium misse.extra de corpore.vici.ſignificauit vbi de hoc in glo.ſicut.

¶ Irregulares sunt infames.

Irregulares sunt omnes qui ꝑm leges humanas sunt infames vt vsurarius qui exercet fenus.i.de vsura facit sortem. Similiter omnes notorij malefici.vt diuini ꝛ incantatores et ſimiles ꝛ ſi probaretur q̄ aliquis clericꝰ etiam semel hoc fecerit:posset suspēdi. cum clerico tamē adultero fornicatore periuro ꝛ falsum testimonium proferente post per actam penitentiā veraꝫ ſi hmōi crimina etiaꝫ notoria sint: potest episcopus dispensare extra de tempori or.quesitum vbi de hoc in glo.ſic. infra de ſymonia. ¶ Item cuꝫ illo qui sollempnem penitentiā agit potest episcopus ex causa in minoribus ordinib' dispensare.l.di.ex penitentibus ꝛ.c.placuit.ꝛ extra de bigaſſi.c.j. ¶ Item irregularis est episcopus ꝛ quicunq; clericꝰ ſi relicto ecclesiastico iudice in casu nō concesso vadat ad iudicē secularē: et cī eis solus papa dispēsat.xxj.q.v.ſi quis episcop' ꝛc.ſi episcopoꝫ ꝛ.xxviij.q.viij.ſi.

UVA. BHSC. IyR_347_2

quis epūs. ¶Itē irregulares sunt incē diarij ⁊ fractores sacrorū locoꝝ seu cy miterioꝝ ⁊ post denūciationē ab eccla facta solus papa dispēsat cū eis. extra de sen.excō.cōquesti.⁊ c.tua nos.i. vbi de hoc in glo.ergo videt ex hoc. ¶Itē irregularis est religiosus qui claustrū egrediens pbiā aut leges audire pūmat et cui si vnozum mensium spatiū ad claustrum redierit.vt excōmunica tus et ab ommbus euitetur et tam ab episcopis in quozum diocesibus stu deat;quaz a diocesanis et eozum capel lis.vniuoce excōmunicatus publice nū cietur:nec potest cum eo nisi summus pontifex dispensare extra de electi.vt monachi superspecula.vbi de hoc.

¶Item irregularis fact⁹ ex culpa sua amittere debet prelationem si habet. extra de crate et et quali.c.j. vbi de hoc in glo.§.de elec.⁊.c.queris vbi de hoc i glo.secus tamen si non ex culpa sua ir regularis effict.extra de clerico egro.c. percussio ⁊ dejelec.cum in cunctis.

¶Itē si ꝯs dū est irregularis recipiat beneficiū impetrata absolutiōe super irregularitatē nō indiget alia dispēsa. tiōe sup bñficio obtinēdo.Rñō. ¶Itē irrīs efficit ꝯs q̄z al⁹ nō fit innocēs p pter scandalum solum.extra de homi cidiis ex literis.i.vbi de hoc in glo.nor. q̄ solū et de clerico egro.tua.⁊ de ꝓbē. cū teneamur. ¶Itē irrītas q̄libet nō tollitur p ingressū religiōis l⁹ post ingressū cū irrītarib⁹ facili⁹ dispēsetur. extra de apostā. ex īparti vbi de hoc in glo.ex hoc ⁊ iō q̄ furtiue.ordi.suscipiūt c.j.quedā tū irregularitates tolluntur p ingressum religionis p̄m quosdā. iv. di.ca.sciendū est autē q̄ omnis excōica tus est irregularis ⁊ nō cōuertitur.

¶De interdicto.

Nunc agendū de interdicto ꝯs pōt interdicere ⁊ ꝯs interdici.Oñ di catur interdictū gñale et qñ ꝑticulare et an clerici in gñali interdicto interdicti dñi.et qñ ꝺz locus interdict⁹ ⁊ persona et qñ loc⁹ tñi vel ꝓsona tñi.Et quid cō cedat in gñali interdicto et quid negē tur et qñ tenetur quis seruare interdi ctū et,de pena nō seruantis.

¶Quis pōt interdicere ⁊ ꝯs interdici.

Interdicere pōt tam ordinarius;iu dex q̄ delegat⁹.extra de offi.dele. sanc.ij.et ꝺzeuiter quilibꝫ pōt excōica re vel suspēdere pōt ⁊ interdicere suspē sio.ñ.⁊ interdicto,equipollenti et hmōi non habent effectum clericū interdici ⁊ suspēdi.similiter interdici possunt ꝯ possunt excōicari vel suspēdi ⁊.j. ꝺzeuit qui cozrigere pōt p censurā eccl⁹ afficaz interdicere pōt ⁊ ꝯ per eandē pōt co gi;pōt ⁊ interdici qz sub censura eccles astica cōprehendunt interdictū. extra de verbo.sig.querenti.

Oñ dicat interdictū gñale ⁊ qñ ꝑticulare.

Interdictū gñale nō solū intelligi tur cum interdicit regnum vel ꝓ uincia;sed etiam cum interdicitur ci uitas castrum. vel,villa extra de ver verboꝝ sig.cū in ꝓtib⁹. ¶Itē cū iudex dicit interdicto regnū frācie. Intelli gēdū est tota terra ei adherentē tpe la te ſnie rōne diuini siue rōne feudi esse interdictā.p̄m quosdā.ar. extra de po stula.c.j.Si autē dicat simplr interdi co terram regis vel principis talis vel talis.cū pono sint restringēdend intel ligitur hmōi interdictum extendendū esse ad feuda.Similiter si terra militꝫ interdicatur quilibꝫ multitudinē ho minum banc tamen non habet villaꝫ vel castrum nihilominus generale dicitur interdictū non ꝑticulare. qz illud interdictum dicitur esse ꝑticu lare p̄m quosdaꝫ. qñ vna certa ecclesia vel plures terre eccl̄e in villa vel castro suppositę fuerint interdicto.

Sed quid si interdicatur terra ali cuius militꝫ in qua nulla est ecclesia

UVA. BHSC. IyR_347_2

que non habeat indulgētiā de celebrandis diuinis nunquid generale reputabitur interdictū ꝛ dicit quidam ꝙ sic siue hmōi miles habeat terrā in diuersis parrochijs siue in vna tm̄ quamuis terra illius parrochie non sit sua tota

¶ An clerici generali interdicto interdicti dicantur.

Interdicto ghali clerici nō sunt interdicti scōm quosdā nisi in prolatione sentētie fuerit hoc expressum: sed tm̄ quo ad eos locus est interdict⁹. vnde si transierunt ad locum nō interdictum siue in vita siue in morte poterūt illi audire ꝛ etiā celebrare diuina. ꝛ recipere sacramēta ecclesie et sepeliri. cuz tamen interdicitur familia alicui⁹. clerici de familia illa sunt similiter interdicti nisi specialiter ab alijs sint exceptī. Rud.

¶ Quando dicitur locus interdictus.

Interdicta tota terra vel villa seu castrum alicuius principis vl̄ dñi ꝙ talis pōt propter ipsi⁹ delictū. extra de offic. dele. sane. ij. vbi de hoc in glos. hoc fit. tunc intelligendū est personas esse interdictas que pertinent ad iurisdictionez eius pro cuius culpa lata est hmōi sententia. nisi aliud dicatur aut intelligatur a sentētia pferente. sic essi interpretatur consuetudo que non admittat hmōi personas ad sacramēta ꝛ diuina officia audiēda in ecclesijs non interdictis. ꝙ fieri posset nisi persone hmōi reputarentur interdicte. locus enim interdicitur propter homines: ꝛ infra boies sunt interdicti ꝛ suspensi ꝛ nō locus. qz cum res sit mundata nec suspendi nec interdici potest et ita cum dicitur interdico talem locum hoc est dicere interdico boies illius loci: ꝛ celebrantes ibidē. ꝛ j. celebrātes in loco interdicto suspensi sunt irregulares ꝛ interdicti. extra de clericis ex. mi. aplice.

¶ Item intelligūtur persone interdicte quādo tota terra interdicitur propter diuium culpā. ꝛ dicitur interdicte nolatim. nō dico nolatim. i. expsso nomine sed nolatim. i. sub quadā generali appellatione sic interdico boies illi⁹ loci vel totum regnū francie vel castrū id vel villam. Rud. ꝛ. ar. extra de priuil. cum ꝛ plantate vbi de hoc in glo. nolatim. et de postu. ad hoc. Sed pone ꝙ terra. principis vel alicuius militis est interdicta ꝛ aliquis vel aliqui de hominibus illius terre transferunt alibi domicilium. si terra est interdicta ita ꝙ ꝛ persone vt superius dictum est sint interdicte remanebit hmōi psona interdicta nisi relaxetur sententia. saltē circa personam eius que sine difficultate relaxanda est in hoc casu maxime si interestationem principis aut ppter periculum interdicti transferat domicilium et nihil remaneat sub principe vt possit iuuari principes ꝛ ppter ꝙ ille adhuc pertineat ad districtum eius. si autem ille qui ptulit sententiam non intellexit ligare hmōi subditos vbi ꝙdiu essēt sub dñio talis principis tunc quaz cito desinunt esse sub ei⁹ dñio desinūt eē interdicti nec indigent aliqua speciali relaxatione ꝑm quosdā ar. extra de sponsa. nō est nobis ꝛ de pe. ꝛ re. ꝙ iure vbi de hoc in glo. hoc est speciale.

¶ Quando dicitur locus interdictus vel persona tantum.

Interdict⁹ qñq; locus ꝛ non psona et tunc hmōi pone possunt in loco non interdicto audire diuina ꝛ sepeliri ꝛ de licentia suoz sacerdotū recipe possunt ecclīastica sacramēta. ar. extra de sponsa. nō est vobis. ¶ Itē interdicitur ꝛ suspenditur psona qñq; ab officio. qñq; a bñficio. qñq; ab vtroq;. ij. q. v. psbiter ꝛ eē de pur. ca. inter sollicitudinem eiusd̄. ppie tm̄ loquēdo loc⁹ dicitur ꝓpue interdict⁹ ppter delictuz

UVA. BHSC. IyR_347_2

persone.

¶ Quid concedatur gñali interdicto ꝛ quid negetur.

INterdicto gñali debēt ista cōferri ab ecclesia.i.baptisma parulozū et nō adultozū ꝑm quosdā qz circa eos sine periculo dāpnationis potest differri baptism⁹ etiā per fidez sacramēti posunt saluari. ¶ Similiter cōceditur penitentia morientiū et vinozū sanozum scōz quosdā qz nulli penitētia est denegāda. sed non est tunc absolutio facienda. extra de pe.ꝛ re.cp quidam. ꝛ de peni.di.vlti.§.vlti. de hoc habes extra de sponsal. nō est nobis in glo.goff. potest etiā episcop⁹ parulos cōfirmare ꝛ baptisare. secus tñ de adultis. ¶ Sikr licet ei populum interdictū ꝛ etiā excōmunicatum cōuocare ad ecclesiā aliquem ꝛ predicare eis extra de sen.ex.rñso nō tñ licet alijs inferiozibus predicatozib⁹ quam episcopo nisi habeāt iurisdictionem sup hmōi excōmunicatos aut nisi a prelatis eoꝝ super hoc habeāt specialem indulgentiā. Sed tñ cōsuetudo iam in omnibus p̄dicatozibus hoc indulsit. ad sermonē autem qui fit extra ecclesiaz cōuocari possunt predicti oēs a quolibet qui habet officiū predicādi. ¶ Item moriētibus si bene peniteant digne potest dari eucharistia. extra de pe.et re.cp vite ꝛ de sen.ex. permittim⁹ vbi dicitur cp ecclesiarū ministri sem el in ebdomada tēpore interdicti. excommunicatis ꝛ interdictis exclusis cessante omni sollēnitate possunt missarum sollēnia celebrare causa conficiendi corpus xpi. cp decedentibus in penitentia non negatur. ¶ Itē conceditur episcopo ꝛ pluribus religiosis. sed non omnibus ꝑm quosdā vt tēpore generalis interdicti ianuis clausis excōmunicatis ꝛ interdictis exclusis suppressa voce nō pulsatis cāpanis possunt celebrare diuina cp p̄ōt eps facere nō solū in ecc'ijs sibi subiectis: sed etiā in dyoce. alterius cum licētia dyocesani ꝑm quosdaz. non tñ canonici possunt misse cū epo inter esse vt p̄cipaliꝫ celebrēt more solito sed interesse vt audiāt sicut alij existenti qui nō sunt interdicti ne per hoc rigor ecclesie dissoluat extra de priuil. cp non nullus vbi de hoc in glo. ꝛ vt priuilegia nisi phibitum hoc fuerit epo a tali qui prohibere possit vel nisi causam directe vel fraudulenter prestiterit interdicta. vt in predicto.ca. cp nonnullus. ¶ Item in cōuentualibus ecclesijs. siue sint seculares siue irregulares non habentibus indulgētiam specialem p̄sit bini ꝛ bini simul horas canonicas legere potius quā cantare. vel si cātent vel legant hoc faciāt ianuis clausis ꝛ excōicatis et interdictis exclusis. et voce submissa. ita cp exterius nō possint audiri extra de pe.ꝛ re. cp vite p cp patet cp interdicti ꝛ multo fortius excōmunicati non debēt horas diuinasque dīr in ecclesia extra ecclesiā auscultare que aūt dicūtur extra ecclesiam in domo vel in via nō prohibeātur audire scōm quosdā. ¶ Sikr qui nō sunt interdicti ab ingressu ecclesie licet alias sint interdicti gñali interdicto. nihilomin⁹ tñ possunt orare p̄uata oīone in ecclesia siue sit interdicta siue nō ꝛ multo fortius p̄sit hoc qui nullo modo sunt interdicti nō ꝛ. inuēnitur cautū in iure vel phibitū ne ab aliquo p̄uata oratione in eccl'a interdicta oretur nisi sit excōicat⁹ maiozi excōmunicatiōe vel ab ingressu ecclesie interdict⁹. Rud. ¶ Itē dicūt quidam cp in locis exēptis ꝛ habētibus indulgentias ne clausis ianuis ꝛ exclusis excōmunicatis ꝛ interdictis possunt celebrare diuina. si loca hmōi sint ita oīno exēpta cp nullo modo subiaceant ecclesiastico interdicto: p̄sit quicunq; qui nō sunt interdicti et excōicati vel alias canonice phibiti. ibidē audire diuina

UVA. BHSC. IyR_347_2

et hoc tã in capite q̃ i mẽbris. si cũ mẽbra eadem exemptione. cũ capite gaudeant. hoc possunt facere p illud verbum excõicatis vel interdictis exclusis ex quo patet a contrario sensu q̃ alĩ quam interdicti vel excõicati non sunt excludendi non tñ possunt tales illi diuina celebrare. nec ibi sepeliri aut ecclesiastica recipere sacramenta. cum hoc solum clericis ipsius loci sit concessum poterunt etiam tales interesse officio funeris in ecclesijs etiã interdictis ẽs templarij et hospitalarij apparuerit semel in anno. extra de priuil. cum et plantare. Similiter possunt celebrare diuina p̃m quosdam tam clerici illarij ecclesiarũ q̃ extranei nec tantum vna missa: sed plures et a pluribꝫ eadẽ die ibi poterunt celebrari. ¶ Item ẽpus interdict⁹. peregrinis accipientibus si gnũ crucis ob reuerentiam crucifixi: non est penitentia venegãda q̃ a alĩs peregrinis accipiẽtibus poterit mere indulgere. extra de pe. ꝛ re. q̃ inte. in fine ꝛ intelligendũ est hoc tã de illis peregrinis qui iam sunt in itinere: q̃ de alĩs qui sunt adhuc in p̃atione ad cũdẽ. Oẽs igit pegrini ꝛ cruce signati siue sint interdicti gñali interdicto p culpa tamen aliena non possunt cõfiteri ꝛ ad ꝯfessionẽ recipi in eccl'ia etiã interdicta quotiẽscũq; noluerint fine necessitate vel periculo etiã mortis ꝫ Joh. videatur notasse sup vnuꝫ locũ q̃ hoc fit in dubitandũ: cũ hmõi pegrini pficiscunt ad illius cũ bellum qz tũc subest iusta cã timoris. tñ dicendum est rñm opinionẽ q̃ indulgẽtie nõ sunt restringende sed ampliãde. si tñ hmõi pegrini ꝛ cruce signati interdicti sup p culpa ppria nõ aliena: nõ admittunt ad audiẽda diuina siue in loco interdicto siue nõ interdicto. qz in hoc nõ sũt priuil. nec etiã añ pniam recipiunt: qz ꝟficiũ in hoc nõ extenditur ad illo qui propter culpam propriã sunt interdicti. Si vero ciuitas interdicta ẽ p culpa ciuium. et alĩq de illis p q̃s regit ciuitas aut de illis p q̃s q̃ pleniert et pticipauerũt in culpa p q̃ est ciuitas interdicta crucẽ accipiant vel fiant pegrini. Idẽ ẽ. casi sup culpa ppria esset interdictus. vñ nõ habet tunc beneficiũ istud al'ꝯ hẽbit ⁊ñ. ¶ Itẽ si ciuitate interdicta aliq̃s velit satisfacere de ciuibus: ppter hoc non relaxabitur interdictũ circa ipsuꝫ vel quosdã qz sine culpa non põt aliq̃s interdici. extra de sponsa. nõ est nobis al'. cũ dissoluetur. ecclesie rigor extra de priuil. vt priuil. ꝛ de pe. ꝛ remissionibus q̃ iure vbi de hoc in glo. hoc ẽ speciale. Itẽ interdicti ꝛ excõicati absolui possunt a quocunq; cum vadit ad iustum bellũ vel sunt ĩ aliquo casu vbi vehementer timetur de morte ipsorum extra de sen. excõ. de cetero ꝛ de ꝑse. diiñ. sanctũ est. ō hoc habes. extra de pe. ꝛ re. q̃ iur. ꝛ si speciale. ¶ Itẽ extrema vnctio denegat tpe interdicti ecclesiastica sepultura exceptis clericꝫ q̃ seruauerint interdictũ. er. extra de pe. ꝛ re. q̃ iur⁹. clericis cũ sepeliri possunt tunc cũ silentio ita q̃ nihil dicatur tunc de ofꝫficio funeris. ⁊Rud.

¶ Qũ tenent aliq̃ obseruare in dictũ.

Interdictum cum sic est promulgatũ q̃ nõ liceat aliquibus ignorare aut tã diu publice obseruantium q̃ de crassa ignorantia vel negligentia super inquirenda veritate nullus meꝰrito valeat excusari peccant et irregulares habentes indulgẽtiã celebrãdis diuinis' submisse si celebrant publice alĩs cessantibꝰ ꝫ nulla sit facta eis denunciatio de illo interdicto vel de fora eius vel vtrum iudex exceperit cosꝫ ab hmõi interdicto extra de priuile. ꝛ qz ꝫ Jo. sufficit q̃ per solã famã ad ali

UVA. BHSC. IyR_347_2

quē pueniat in ī dictū. ar. extra de elec. venerabilē. Si aūt nō sit. j. publice p̄ mulgatum. ante tamen obseruatum quin possint sup̄ hoc merito dubitare non tenentur hmōi irregulares a publica celebratione. cessare donec denūciatum eis fuerit interdictum aut sup̄ hoc inquesierint veritatē. dum tamen circa inquisitionē faciendam non sunt merito negligentes. ¶ Rñō. arg. extra de senten. excō. cum desideres. §. j. vbi de hoc in glo. no. p̄. ¶ Item interdictus non tenentur alīs seruare si non seruaretur ab illo qui procurauit illud poni extra de priuile. petistis vbi de hoc in glo. non enim. ¶ Item interdictus ab aliquo speciali officio potest alia exercere que sibi non fuerint interdicta. extra de offi. dele. sane cūm vbi de hoc in glo. qñ sit. ī de corpore vitia. significauit. Secus tñ si ab officio simplr esset suspēsus. ¶ Itē interdicta ecclia p̄ quis aliquis illi celebraret de indulgentia pape nō tñ ꝓpter hoc tollitur interdictū. Sed manet idez p̄ prius. extra de priuil. vt priuilegia. §. vbi de hoc glo. sic ergo ꝓz ꝛc. cū et plantare. ¶ Itē eps nō pōt suspēdere interdictū quin tota liter tollat illud ſm quosdaz. et si post suspensionem huiusmōi appelleretur appellatio tenet. extra de appella. ad ad hoc tertio vbi de hoc in glo. nota. p̄ Quidam tamen dicunt p̄ licet interdictum relaxetur ad tempus ipsum tamen manet. nec est opus vt iterum renouetur. extū. q. vj. qui recedit. ¶ Item si sacerdos qui nō tenetur officiare ecclesiā sciat vel probabiliter credat ibi esse aliquos interdictos. siue cognoscat eos siue nō ꝺz illi celebrare ne veniat cōtra sentē. interdicti ī debet eis ingerentibz se diuinis officiis occasionem peccādi nisi monuit in ḡhali velint exire qz tunc poterit ibi celebrare ak̄non Si aūt sit talis sacerdos qui teneatur ecclesiam discernere inter interdictos ī non interdictos moueat interdictos p̄ exeant et postea celebret. Si autem non possit discernere inter interdictos et non interdictos melius est excōicare eos in diuino officio quib⁹ nō debet cōicio p̄ denegare eis quibus debetur sicut potius dimittenda sunt ossa excommunicatorum in ecclesia quando non possunt quando non possunt discerni. quā p̄ de ecclesia ossa non excommunicatorum eiuantur. extra de sepulturis saeris vbi de hoc in glo. nota. arg. p̄ ī de priuil. ad hoc. ¶ Item quid si sciam aliquem interdictum per iudicem sed sententiam non esse publicatam nunquid ego sacerdos teneor eum vitare in diuinis officiis. ¶ Rñō. dicendū p̄ sic. Si aūt non scio sed probabiliter credo. qz audiui a fide dignis q̄ debent se audiuisse. proferri sententiam ſz nec publicari. si sum talis sacerdos qui teneor officiare ecclesiam non dimittaz officiare eam postq̄ cum monuero. p̄ si est ibi aliquis interdictus exeat de ecclesia dum tamen neget se esse interdictum aut super hoc nolit profiteri veritatem requisitus et hoc ideo quia non teneor scire omnis sententias plata a iudice sed tñ illas q̄ solēniter sunt publicate qz eas nō ꝛz ignorare. ¶ Itē l sacerdos publice interdictū sciēter recipiat ad diuina nō tñ tenent alīs exire de ecclesia ꝓpter hoc. hec peccāt audiēdo diuina cum interdicto si non cōsentiant in hoc sacerdoti. aut eis placeat factum eius. sed solus sacerdos qui taliter recipit eum peccat.

De pena non seruantis interdictū

INterdicti violatores suspēsi sunt et iudices esse no possunt nec alios excōicare vel interdicere valēt. nec būficia recipe pōt siue cōferre qz p̄ nul am. tēporali pena molare debet aliq̄r lī interdictū. seu aliqs ꝓpellere ad nō obse

UVA. BHSC. IyR_347_2

uāduz. extra de excel. prela. tāta vbi de hoc in glo. no. ꝙ t. xxñ. q. vj. ita ne. Item si ꝗs in locis suppositis interdicto presumpserit celebrare diuia irregularis est. t alias grauiter punīedus extra de cleri. ex. mi. postulasti. t de excel. p. tāta vbi de hoc in glo. nota ꝙ. ¶ Item interdictū aliꝙ dicatur nō ab interdicendo de quo dictū est supra. Sed quoddā interdictum oꝝ ꝙ redditur inter duos t hoc est interdictuz adipiscēde possessiōis retinēde recuperāde. t de hmōi multiplici interdicto tractāt. Gof. in summa sua. in ti. de causa poss. t proprietat hoc extra. e. t. pastoralis. vbi de hoc in glo. interdictū. t de probat. licet vbi de hoc. quādoꝙ tenetur locus.

¶ De instrumentis.

Nunc videduz est de fide instrumētoꝝ. Et primo quid sit instrum. qualiter hic accipiat de speciebꝫ instrumētorum. Et propter quod instrumēta reprobātur.

¶ Qualiter instrumēta accipiātur.

Instrumēti appellatio est ghalis: nam t testimonia. t psone quibus cause instrui solēt instrumentoꝝ loco habētur vt. ff. e. t. l. j. t extra de testi. cogēdis peruenit t. ff. de ver. sig. l. vocatione. §. instrumētoꝝ sed alias oꝝ instrumentum apparatus fundi quo possessio exercetur. ff. de fundo instruc. et instru. lega. l. quesitū. res. i. hoc th ponit instrumētū pro chartis vel p scripturis

¶ De speciebus instrumētorum.

Instrumētorum due sunt species. aliud publicū aliud priuatū publicum est. ꝙ fit per manum tabellionis cui si fuerit in ppria figura. hoc est nō cācellatum nō abolitum nō vituperatum. nō viciatum. C. de edi. diui. adriani tol. l. nature: fides tunc adhibetur sine aliquo adminiculo publicī instrumētum auctoritati tabellionis innitit vt. pbatur. C. ad. l. cor. de fal. l. si ꝗs de curio t in autē. de fide instru. §. si vero moriātur: sed si de scriptura tabelliōis dubitet fiat comparatio vt in autē. e. t. §. ꝙ si etiā t. §. sē quē. nisi is extra quē profertur instrumētum probet ipium falsū. C. e. t. l. si verus. quātūcuꝝ enim sit publicuz instrumētum admittūtur th cōtra illud testes quatuor qui preiudicāt ei extra de fide instru. cum. io. vbi de hoc in glo. t ita patet t de pba. qffi.

¶ Item procuratorium instrumētum quādo dubia verba cōtinet vel ghalia. recurrēdum est ad intētionem constituētis sicut in priuile. fit extra de decimis ex multiplici. t de of. dele. super eo vbi de hoc in glo. ar. ꝙ priuilegia t ō arbitris exposita. vbi de hoc in glo. ar. ꝙ semp. ¶ Item priuatuz instrumētum aliud autēticum aliud nō autēticū. nō autēticum dicitur illud ꝙ cōfectuz est a duobus loco tabelliōis in iudicio assumptis extra de pba. qffi cōtra vbi de hoc in glo. fic ergo. ¶ Item instrumētū siue scriptum priuatum ꝑm autēticuz est illud cui appensum est autenticuz. si gillum extra de fide instru. si scriptura vbi de hoc in gl. xxv. quid autem sit autēticum sigillum. ki. infra in tractatu de sigillo. ¶ Item autēticum est scriptuz siue instrumētū. etiā si priuata manu conficiatur ꝙ habet subscriptionem trium viuentium testium. C. qui po. in pig. habeātur. l. scriptus in fi. t in autēti. de fide instru. §. sed t is t. §. sed t si quis. Si vero de subscriptionibus dubitetur fiat comparatio ꝑ instrumēta publica. in quibus idem testes subscripserunt. in auten. de fide instru. §. hōs que vel per instrumēta priuata habentia subscriptionem testium eorundem C. e. t. l. comparationes. ¶ Item si testes inscripti decesserūt scriptū firmitatis alicuius nō habet robur. extra de fide instru. scripta. ¶ Item si priuata scriptura testium subscriptionem nō habet

UVA. BHSC. IyR_347_2

generaliter fidem nō facit.C.de pbat. l.instrumēta.z.l.rationes.z.l. exemplo facit th fidem cōtra illum qui scripsit z hoc impersonalibus actionib⁹. Secus in realibus.vt in preallegata lege scripturas. ¶Item cōsuetudo facit qđ ē autēticum instrumētum.q alias non esset:qz psuetudo dat alicui iurisdictionem q alias nō haberet.extra de fide instru.cum dilec.vbi de hoc in gl.nota q z de arbi.dilecti.

¶Propter quid instrumenta reprobātur.

Instrumēta reprobāturvel eorum fidei derogatur:si pbīt rasuraz in loco suspecto extra de priuile.cuz olim.ñ.ubi de hoc in glo.in loco suspecto de fide instru.ex litteris vbi de hoc in glo. vnde si habuit litteraz seu mutationez prime figure extra de fide instru.inter dilectos.z.ff.ō pba.l.fi cyrographū.z.ff. de hīs q̄ in resta. delēt.l.j.z.C.de edic. di.adri.tolł.l.iij.ide th vel sillabe mutatio omissio vel subtractio vitiū nō inducit.nisi sen⁹ variationē inducat.ex de fi de instru.ex pte vbi de ꝑ in gl.ex hoc videt.z.C.inter dilectos z.ff.de ma.i.test. l.q̄ hēbat vnde emēdare actoruz verba tenore sentētie nō mutato nō prohibetur.ff.de re.iudi.l.actor. ¶Itez rasura paucarum litterarū que sapiētis aīum nō immutat permittitur etiaz in lr̄is pape preter vitium falsitatis extra de crimine falsi.c.vlti.dūmodo talis rasura nō sit in loco suspecto extra ō priuil. cum olim.ñ.vbi de hoc in glo.in loco suspecto. ¶Itē vitium grāmatice nō vitiat instrumēta.nec etiā error scripture impedit causaz iuſ.C.de test.l.error z.l.ambiguitas z est ratio in instrumētis q eoz̄ fides auctoritati rabellionis innititur vt superius est expressuz.Secus tamē in rescrip.dñi pape extra de rescrip. ad audientiam de hoc resi.infra in tractatu de rescrip. ¶Itē instrumenti falsitas deprehēditur ex qualitate charte ad scripturā extra de fal.licet §.eo. ¶Item sit comparatio scripture ad scripturam cōfectam per eūdem tabellionem.C.de fide instru.l.comparationes z in auten.e.t.§.si vero saluo th q etas facit quādoq̄ dissimilitudinem litterarū.non essi ita scribit.inuenis z senex.z robustus z debil⁹. Idem etiaz facit calami mutatio.z attramēti mutatio que variat etiam similitudinē litterarum in autē.de fi.instru.in prin. Itē reprobātur instrumēta nisi cōtineant annos dñi iurisdictionē nomen principis diem z mensem z si hmōi instrumēta tradantur aduersē parti siue die th et consuli tradi debent,vt in autē.vt pponatur nomen imperato.pu.do.in prin.coll.v.z.xxxiij.di.in nomine domini nisi quis vellet agere de falso.extra de fide instru.inter dilectos vbi de hoc in glo.indictio.ñ. ¶Itē si vetustate cō sumpta fuerint instrumēta z nō renouata nulla fides est eis adhibēda.pbīt th auctoritate iudicis ordinarij renouari extra de fide instru.c.vl. vbi ō hoc in glo⁹.propter venustatem.z.c.inter. ¶Similiter reprobatur si chartavetustissima est littera recensioz.extra.e.t. inter. ¶Itē derogatur eis.si non contineāt q cōtractus habuit testium presentiam z debitum numerum eoruz in auten.de fide instru.§.si quis ergo.et. §.sed fi. ¶Item derogatur eis si aliqđ in eis inuenatur subsignatū vel subscriptum.ff.ad.le.coz.de fal.le. paulus. ¶Silr si in aliqua parte sui sit incisuz ff.si tabule testi.nulle.l.j.§.penul. Itez instrumentū approbatur et reprobat ex qualitate persone.ff.de edendo.l.si ꝯs:ex argētarijs.§.j.extra de fide instr. cum dilectus vbi de hoc in glo.nota q et. ¶Item derogatur eis.si repugnātia inter se contineant instrumēta.ff. de regul.iuſ.l.vbi. ¶Item si cōtraria

UVA. BHSC. IyR_347_2

instrumenta quis in iudicio producat. Sibi ad iniuriã derogãt extra de fide instru. in prin. vbi de hoc in glo. hoc est. ¶ C. e. t. scripture. Secus tamẽ in testib' cõtrarijs vel diuersis ab eadem parte deductis de quo respõdẽt infra in tractatu. de testibus. ¶ Item derogatur eis si erã viuis de testibus instrumẽto subscriptis nõ agnoscãt subscriptiones suam. ff. quemadmoduz de ap. l. j. in fine. ¶ Item derogatur eis si nõ sit originale. vnde sumptũ. exemplũ enim iudex ꝛsumptum idẽ supponũt. Originale inter ꝛ exemplar idem significant. Exemplum enim iudex vel sumptum siue originalĩ fidem nõ facit extra de fi. instru. c. ij. in. diff. vtvereri ꝛ. xxvj. di. ie iunium. ff. famil. herci. l. fi. q̃ iunt cautionem ꝛ. C. de fidei. cõ. l. instrumenta. Quidam dic. cõtrarium q̃ quandoqz insumpto licet contineatur tenoz originalis de verbo ad verbum tamen possunt esse in originali vicia rasure ꝛ similia que insumpto nõ ponũtur. Sed si sumptum scribatur per tabellionez auctoritate iudicis ordinarij standum est eiꝰm ar. C. ō test. l. publicati ꝛ. C. ō re. iudi. l. gesta. ꝛ. C. de cõfirma. vtili vel inutili. cum dilecta. non enim verisimile est iudicem autoritatem prestitisse sumẽdi si vitia in originali fuissent extra de priuil. cũ olim essemus ꝛ de fi. instr. c. vlti. vbi de hoc. ¶ Item vroduci pñt instrumẽta. in causa post apertura testium ante quam sit renunciarum seu conclusum in causa extra de test. series vbi de hoc in glo. sed qualiter ꝛ de fide instru. cum dilectus. ¶ Itẽ instrumẽta si non apparẽt sollemniter acta possũt probari per testes. C. deusuf. l. j. ꝛ extra de testi. significauerũt vbi de hoc in gl. non iura. ¶ Item instrumẽtum nõ vsum non potest argui falsitatis. extra de fide instru. accepimus ꝛ ideo quãdo ⁊ de falso arguitur ratione temporis in quo potest felicitas facilius deprehẽdi extra de fi. instru. cũ inter. tñc instrumentum cum die ꝛ consule debet tradi. C. de contrahen. ꝛ cõmit. stip. l. optima. ¶ Item qui obligat instrumenta suozum agrozum de ipsis agris intelligitur cogitasse. C. que res pig. obliga. possunt. l. ij. ¶ Item si instrumẽtuz faciat mentionẽ de alio instrumẽto non creditur ei nisi exhibeatur primũ. C. ō eden. autẽ. si quis ꝛ extra de fide instrumentozum. c. j. vbi de hoc in gloꝰ. C. de eden. ¶ Item instrumẽta seu rogationes seu rationes inuẽte in quaternis tabellionis defuncti possunt redigi per alium tabellionem in publicaz formaz iudicis ordinarij. auctoritate extra. e. t. cum. p. vbi de hoc in glo. ordinarius ergo. Sed si tabellio inuit cõplectiones instrumenti nulli alij committere debet ꝛ ipse per se cõplere tenetur infra aut. de tabell. colle. iij.

¶ Quid sit instituere.

Instituere est specialis iuꝰ. beneficij vel dignitatis corpozalem possessionem tradere ⁊ iuꝰ. cõmuni archidyacoñ. spectat extra de offi. archiẽ. ad hoc. ꝛ. c. vt nostrũ vbi de hoc. ¶ Item inuestire est ius canonicuz vel dignitatis tribuere. ⁊. potest fieri per anulum vel per librum. sed hoc non ladipiscitur ꝺs possessionẽ nisi corpozaliter in possessionem mittatur. extra de instit. auctoritatem vbi de hoc in glo. instituere et de dona. per tuas ꝛ de preben. ꝓ illorum vbi de hoc. ¶ Item institutio in loco in capitulo ꝛ stallo partium ad capitulum et decanũ sed institutioni prebenda vel dignitate. ad archiepm vel archidyaconum spectat extra de cõcessi preben. post electionẽ vbi de hoc in gl. instructionem. ¶ Itẽ potest aliꝰ absens per alium de beneficio inuestiri. extra de preben. accedens vbi de hoc. ¶ Item inuestitura est signuz traditi

UVA. BHSC. IyR_347_2

possessiõis extra de his q̃ fi. a ma. par. ca. ex ore. vbi de hoc. z de donac. p tuas ¶Item ius instituendi ad illũ ptinet. ad quem spectat ius destituendi. z ecõuerso extra de capell. mona. c. j. z de pri uil. cum z plantare z. c. in ecclesijs

¶De iniuria.

Nunc videndũ est de iniuria. quot modis dicatur z quis possit iniuriari. quib⁹ modis z cui dat hec actio.

¶De iniuria quot modis dicatur.

Iniuria dicitur. omne qd nõ fit iure specialiter autẽ dicitur iniuria iniquitas vel iniustitia iudicantis qua si iudicium in vitio ex eo dicta. q̃ iure et iustitia caret. Similiter iniuria dicitur culpa vel in lege aquil. Similiter dicitur iniuria. contumelia. Iste de iniu. in prin. z ff. e. l. iñ.

¶Quis potest iniuriari.

Iniuriari potest quicũq̃ potest iniuriã pati. Sed fallit in furiosis et pueris qui non sunt doli capaces. quibus iniuria fieri potest: sed ipsi alijs iniuriari non possunt. ff. de iniuꝰ. l. illud et. xv. q. j. illud.

¶De quibus modis iniuria irrogatur.

Iniuria irrogatur tribus modis. s. aut re. aut verbis. aut ĩfis rhde. quotiẽscunq̃ manus infertur verbis: quotienscunq̃ sine manu conuiciũ dicitur extra de iniuꝰ. c. vlt. vbi de hoc in gl. z de re. iud. cuz in te z. ff. de iniuꝰ. l. j. §. verbis z extra de iniuꝰ. olim. Quid autẽ sit cõuiciũ z qualiter fiat: habetur ff. de iniuꝰ. l. idem apud labeonẽ. §. conuicium. ¶Itẽ fit iniuria ĩfis cuz quis ad infamiã alicuius libellũ vel carmen famosum confic. cõscribit vel edit. ff. de iniuꝰ. l. apud labeonem. §. ait pretor et v. q. j. quidã maligni de quo agi potest criminaliter ad penam capitis ꝑm leges tam cõtra illuz qui fecit quam contra illum. qui inuenit. nisi destruxerit vel cõbusserit. vel nulli reuelauerit in uẽtũ. C. de famo libel. l. vna. z. v. q. j. §. si q̃s famosum vt flagellet z excidatur v. q. j. q̃ in alteri⁹. z. b. q̃ Sed si certũ esset q̃s cõfecerit posset accusari z depo ni cum sit graue pcrũ z accusatione ac dampnatione dignissimum. xxv. di. §. nunc autem.

¶Cui datur actio iniuriarum.

Iniuriarũ actio datur iniuriã passo patitur autem quis in se ipso z in filio quez hz in potestate sua iustic. de iniuꝰ. §. patitur. Silr episcopus patitur in clericis z abbas in monachis z dñs in seruo. vnde monach⁹ iniuriaz si bi factã remittere nõ põt nec agere cõtra iniuriantẽ. Et idẽ dicẽdũ est de seruo z filio famil. Sz actio de ꝑdictis cõpetit monasterio domo z pri. ff. ō pact. l. prima. z. ff. de iniuꝰ. l. j. §. fi. sed z ar. extra de sen. ex. tua nos vbi de hoc in glo. Sed nunqd z in alia. Sed tui z insti. de iniuꝰ. §. seruus autẽ. ¶Itẽ patitur q̃s iniuriam. in vxore q̃ si sit filia famil. tribus personis dat actio iniuriarũ. s. mulieri iniuriã passe pri. z vicio. nec actio vna p aliã consumitur. Si alia iniuria fiat iuro actio nõ dat vxori qz vxores a iure defendi debẽt non abvxoribus vi. ci. ff. de iniuꝰ. l. j. §. vlt. ¶Item actio in iuriarũ datur spõso. si iniuria fiat spõse. ff. e. l. iter ab. §. spõsum q̃ intelligẽdũ est de spõsa de ꝑsenti. ¶Itẽ datur actio heredi ꝓpter iniuriã cadaueri defuncti interrogata cui⁹ bñes existit vl si fuerit fama defuncti lacessita. ff. de iniuꝰ. l. j. §. p semetipos z nõ solũ dat hec actio cõtra eũ q̃ peccauit. Sz cõtra cuz q̃ dolo fecit vel pcurauit vt ei⁹ mala puno pcuraret insti. de iniuꝰ. §. nõ solum et. ff. e. l. nõ solum. §. si mandato z. §. proculus. ¶Itẽ ꝑiam iniuriã pati tus punire non debet. dũ non tangat

UVA. BHSC. IyR_347_2

ecclesiam vel vtilitatem publicam quia talem iniuriā remittere non valeret. lviij. di. salomonem extra. de clerico. male. c. j. vbi de hoc in glo. i. pertinaciam ꝛ de penis romana. vbi de hoc. ¶ Item licet cordis rancorem remittere quilibet teneatur deum: iniuriam et pecuniam propriaz sine satisfactione remittere non tenetur de pe. di. v. c. vlti. ꝛ extra de clerico. male. c. j. vbi de hoc in gl. i. pertinacia. ¶ Item cuz in actione iniuriarum facta sit condemnatio pecuniaria. fieri debet hoc modo. Naz p̄ posq̄ de iniuria in iudicio fuerit facta fides i iudex defecit iuramento iniuriam passo. vt iuret. q̄tum vellet dedisse de suo priusq̄ talis iniuriam pateretur ꝛ qñ homines animose iurarēt priusq̄ iudex considerata qualitate persone iniuriaz passe taxabit certam quantitatem pecunie in quam iuretur nam ꝑm gradum dignitatis vite et honestatis crescit aut minuitur extimatio iniurie in stut. de iniur. §. penar. similis taxatio fit aliaz. ix. q. iij. §. spacium in ver. q̄ fieri ꝛ C. de iniur. l. si quando ꝛ extra q̄ met' causa. c. vlti. ¶ Sed postquem iuratuz fuerit nō licebit iudici in minozi quantitate cōdempnare iniuriantem. C. de iudi. in auten. hodie ꝛ in auten. de iud. coll. vj. et sic intellige extra de iniur. olim. vbi de hoc in glo. debet primo.

¶ Item actio iniuriarum famosa est. ff. de his qui no. infa. arbitratus. §. vlti. extra de sen. ꝛ re iudi. cum te. ¶ Item iniuriantes publice. dominuz vel sanctos et precipue sanctam mariam debēt penitentia publica ꝛ grauꝫ puniri: q̄niam si recipere nollent ab ingressu ecclesie arceantur de quozum pena. habes extra de cleri. male. c. vlti. ¶ Item iniuria nasci non debet vnde iura nascuntur. extra de accusa. qualiter ꝛ quando.

¶ Item nemini iniuriā facit qui vtitur iure suo extra de elect. cum ecclesia vulterana vbi de hoc.

¶ Quis potest interpretari.

Interpretari potest ille qui condidit rescriptum. extra de sen. ex. inter alia. vbi de hoc in glo. ad quem et xj. q. j. §. ex his. j. C. de lega. l. vlt. ¶ Item interpretari potest legatus mandatus domini pape extra de postul. c. j. circa medium. vbi de hoc in glo. nota q̄ legatus. vñ nota quedā est interpretatio generalis ꝛ necessaria ꝛ redigēda in scriptis vt in prin. ar. extra de sen. ex. inter alia ꝛ xj. q. j. §. ex his olibus ꝛ C. de leg. l. vlt. ꝛ extra de iud. cū venissent. alia est gñalis ꝛ necessaria. sz nō est inscriptis redigenda vt cōsuetudinis. vt. ff. de leg. ꝛ sena. con. l. si de interpretatione. alia nō est gñalis. sz necessaria. ꝛ inscriptis redigenda vt iudicū. ar. ff. de leg. l. nō possunt: ꝛ. l. nā vt ait. q̄ possit interptari iudex sententiam suam. est ar. ff. de re. iud. si paulus. vbi pōt supplere que defuit sentencie fic ꝛ interptari sicut ptoz pōt ff. de preto. supra. in pretoriis. alia est q̄ nec est generalis nec redigenda in scriptis vt magistrozū. C. de profes. vr. constan. l. vna. ¶ Item interpretatio principis ius facit. quo ad omnes de hoc. extra de postu. c. j. circa medium vbi de hoc in glo. nota q̄. ¶ Item quilibet iudex litteras de beneficio pleniſſime debet interpretari. extra de dona. cū dilectus q̄ qui priuilegium principis stricte vel malicioſe interpretatur infamiā incurrit. C. de lega. ꝛ cō. l. ij. q̄ tunc ad supiorem ꝓpter interpretationē habēda est recurrendū extra de verb. sig. olim. ꝛ. c. cū in prtibus ꝛ. c. cū olim. De priuil. cūm dūi pape nō licet alicui iudicare extra de confir. vtili vel inutili. c. j. ꝛ. ñ. ¶ Item in contractibus plena in testamentis plenioz. In bñficijs leniſſima est interptatio facienda extra. ō do. cū dil. in fine vbi de ō in gl. ibi posit ꝛ de pri. q̄ circa

UVA. BHSC. IyR_347_2

¶Item in ambiguis verbis prinul. la-
tissima ē interpretatio facēda. ff. de cō
stitu. prin. l. bñ ferñ talis tamen inob-
scuris est interpratio facēda vt nulli fit
odiosa. ff. de re. iur. quocirca ꝛ extra de
consue. cum dilec. vbi de hoc in glo. si-
milem ¶Item interpretatio taliter fie
debet. vt res potius valeat ꝙ pear. ex-
tra de spon. in pu. duo pueri vbi hoc
in glo. Sed et sponsalia ꝛ de ver. signi.
abbas. ¶Item talis interpretatio fie-
ri debet vt odiosa restringātur. et am-
pliātur fauores. ff. de liberis ꝛ postu.
cum quidam. ¶Item fieri debet ꝑm
tutiorem partem extra de spon. inue-
nis ꝛ de reg. iur. ca. fi. Si neutra pars
tutior esset. tunc ꝑm benigniorem par
tem interpretatio fiat extra. de prunl.
quia circa vbi de hoc in glo. ar. ꝙ ꝛ. ij.
di. c. vlti. ¶Item dubia sunt in melio
rem partem interpretanda. extra de
reg. iur. estote vbi de hoc in glo. vt res
potius. quandoꝙ tamē sunt dubia in
deteriorem partem interpretanda ar.
extra de cleri. non resi. ca. j. vbi de hoc
in glo. j. ambitio. ¶Item interpre-
tās debet corrigere ꝙ interpretat vbi
inuenit corrigenduz. ff. ad tertu. l. j. §.
opes. ¶Item consuetudo rationabi-
lis ꝛ prescripta quandoꝙ legem inter-
pretatur extra de consu. cum dilec. cir-
ca medium.

¶Quis potest interpretare.

Interpretare. pōt quicuꝙ pōt a-
gere cum igitur qui litteras im-
petrat fraudulenter debet in expēsis
puniri extra ō rescriptis. c. vlti. insi. vbi
dē hoc in glo. ꝛ merito. ¶Itē eliditur
rescriptū si per alium sine mādato do
mini impetret. extra de rescriptis nō-
nulli nisi is cuius nomine impetratur
fine mandato suo ratam habeat talē
impetrationem. ¶Item potest ds im
petrare pro alio si sit de illis personis
a quib' nō exigitur de iure mandatuz
extra de rescrip. nonnulli ꝛ. ca. ex parte
iñ. vbi de hoc in glo. puta liberi ꝙ autē
sint pſone que habent. ff. de pecu. l. sed
hec pſone. ¶Itē impetrās beneficiuz
p rescriptionē ōñi pape debet ibi men
tionē facere de alio beneficio. si habet
ꝙñicuꝙ sit paruū al. rescriptuz nō
valet extra ō reseri. cū adeo vbi de hoc
in glo. sed quidē ꝛ ij. di. ego. rescripte ō
ista materia. ita ittractatu ō rescriptis.
¶Item impetrata per nimiam ipor-
tunitatē nō valent extra de pur. ca. cū
in nuuentute ꝛ viij. q. j. aut datuz ꝛ. exñ.
q. iiij. vnusquisꝙ.

¶Quot modis dicatur interesse.

Interesse ōz. v. modis. s. cōuentio
nale. Cōmune. Singulare. Circa
rem. Et extra rem. Interesse cōuen
tionale est. de quo. s. conuenitur inter
cōtrahentes. vt puta vendidi tibi. si
cum pro. x. ꝛ istud interesse pōt vendi-
tor petere cum dicat pretor. pacto ser-
uato vt. ff. de pact. l. j. ꝛ. l. iure gentium
§. ꝓtor ait. Interest. effi emptoris ꝙ sol
uat tibi ꝑcium cōuentum pro re fibiuē
dita ꝛ p hmōi ꝑciuz dicitur hic interesse
¶Item interesse cōe est vt si forte iste
ticus cōi opiniōe valz. xv. et istud acce
ditur incōtractib' ꝛ quasi cōtractibus
ꝛ maleficijs vt. ff. ad. l. aquil. l. si seruuz
ꝛ de fur. j. inficiando. ꝛ de condic. fur. l.
iij. ꝛ. ff. ad. l. fal. l. ꝑcia. In quo interesse
cōi nō habetur ratio ꝑm affectionē pe
tentis si consideratur ꝑciuz sine cōis
extimatio. q? ꝑcia rerū nō ex affectiōe
singulorū. sed cōi extimatione extimā-
tur. vt in dicta. l. ꝑcia. In quo interesse
vt quidaz dicūt habet rō dampni itēm
ꝛ nō lucri vt. ff. de damp. infec. l. j. ꝑcul.
ꝛ de act. emp. l. sterilis §. cum pvendito
rem ꝛ de periculo. ꝛ cōmo. rei ven. l. si
alū dicunt ꝙ habetur rō lucri in predi
ctis. l. nota. ¶Item interesse ꝙ surgit
ex contractu debet ꝓbari per testes. in
stitu. de verb. obli. §. non solum ꝛ. ff. de

UVA. BHSC. IyR_347_2

edendo.l.argentarij.§.j.Sed intereſſe q̄ ſurgit ex maleficio p̄batur per iuramentum ſpoliati.ff.q.j. inp̄mis ⁊ extra q̄ metus cauſa.c.vlti.vbi de hoc in glo.ſufficit eſſi. ¶Itē intereſſe ſingulare eſt vt ſi tua intereſſ.rr.per affectū q̄ habes erga rem tibi venditaz.qz forte lib.qui vēditus eſt fuit olim tuus vel qz domus vēdita fuit patris tui.vt.ff. de minoribus.l.ſi in emptione ⁊.C.de admi.tu.l.que tutoriz vel ratione vicinitatis vt.ff.eo.l.ſi cui in quo intereſſe non habetur ratio extimationis vltra duplum p̄cij cōmunis ⁊ hoc eſt verū in omnibus caſibus qui certā habēt quātitatem vel naturā. Si autē ſint incerti tūc ſingulare petitur etiā ſi duplum p̄cij cōmunis excedat dūmodo plene p̄batur qz non creditur ſimplici verbo perentis ⁊ non ſolū in dampno ſz etiaz in lucro habeāt ratio hmōi ⁊ hoc intelligē quādo incertū eſt in obligatione. Incertū autē appellatur qñ factuz eſt purū in obligatione vt puta ſi p̄mitto ſcribere libꝝ vel edificare inſulaz ⁊ ſimilia vt.ff.de ver.ob.l.inter ſtipulātez et.C.de ſen.que pro reo.qđ intereſſe. l.vna. Et ſi q̄ratur qui ſunt caſus q̄ cōtinent certam quātitatem vel naturaz rñdeo ſi debes mihi.x.cados.olei certam ſpeciē.vt ſi debes mihi ſtichuz vel libꝝ ex vēditione. vel poteſt dici q̄ nomen quātitatis cōprehēditur vtrumq̄ vt.ff.de leg.iij.l.ſi quis. ¶Itē intereſſe circa certā rem eſt hoc modo. Subtraxiſti mihi inſtrumēta quibus poſſeſſio eccleſie mee vel alterius firmatur.tenēris ad illud dampnū q̄ contingit propter abſentiā inſtrumentoꝝ.rñ.q.ñ.ſi quis de clericis ⁊.ff.de act.empti.vven. l.ſi ſterl.§.cum per venditoz. ¶Item intereſſe erem eſt vt ſi debui tibi frumentū vel ſimile ⁊ qz nō dedi tibi tempore ſuo.familia tua fame perīt tunc dampnū illud non conſequeris ſed ſolum preciū frumenti vel olei. vel vini. ff.de miuſ.l.ſi ſterik.§.cum per vēdito rem ⁊ extra de miuſ.in nra vbi de his in glo.nota ergo q̄ Similiter ſi vēdidi tibi tignuz vicioſum vel peroza contagioſa vicio quoꝝ edes corruerint et alia peroza morbo cōtagioſi pecoris pierunt.tunc ſi ſcienter vendidi teneor tibi ad intereſſe vt extra rem. Sed ſi vēdidi ignoraēter non teneor tibi ad interēſſe.niſi in.v.caſibus vt.ff.de act.emp. l.iulianus.§.ſi vero.

¶De impoſſibili.

Impoſſibile dicit eſſe q̄ eſt cōtra bonos mores ⁊ contra iura.C.de cōſtit.l.filius ⁊.rr̄.q.ñ.faciat homo et ar.extra de reſcript.ciratus. Similiter impoſſibile eſt q̄ facere cōmode non poſſemus.

¶Quid eſt intruſus.

Intruſus dicitur q̄ per violētiā vel contra iura beneficium intrauit. nec habet titulū ſed eſt fur ⁊ inuaſor.j. q.j.ordinationes. vnde tenendo beneficium eſt in mora.ſicut fur ⁊ mortaliter peccat.rr̄ij.q.vj.ſi res aliena ⁊.§.ſi vero et ideo tenetur ad reſtitutionē non ſolum omniū q̄ inde p̄cepit. Sed etiā eorum q̄ p̄cipi potuiſſent a vero poſſeſſore extra de reſtit.ſpol. grauis. vbi de hoc in glo.nota q̄. ¶Item intruſus eſt qui non per electionē canonicaz. Sed per violentiā officia vel beneficia eccleſiaſtica occupat vel honorem.

¶De ieiunio.

Videndum eſt nunc de ieiunio q̄d ſit. Et quibus temporibus ſit ieiunandum.

¶Quot modis dicatur ieiunium.

Ieiuniū aliud ſp̄iale aliud corpale primū eſt abſtinere a culpa ⁊ illud eſt p̄fectū ad q̄ oēs tenētur de cōdi.v.ieiuniū. ¶Item corpale ieiuniuz cū ſit moderata ⁊ diſcreta refectio cor-

UVA. BHSC. IyR_347_2

poralis opzet p singlos dies absq; cibo
rū in moderatorū. luxuria trāsigam⁹
de .d.v. sūt tibi .c. nō dico z ad istud
ieiuniū omnes tenētur. ¶Itē ieiuniū
corporale est subtractio prādij z post ce
naru primatio cuiuslibet tibiusq; in diē
sequentē z injstio ieiunio corporali of
fendimus dñm. v. modis vel preuenē
do tēpus comedēdi. vel preparādo lau
ciores abos vel cū accuratus quā expe
dit pcuramus in preparādo vel quāri
tatem sumēdi expedimus ppter iā pre
paratos. vel cū maiori auiditate abum
sumimus quaz debeamus de con. d. v.
modis. vñ ꝯsus. Est certū q. v. modis
gula dāpnat edacē. Cum nimiū come
dit vel edendi preuenit horam Querit
delicias parat escas delicioses vel sumit
cupide q nō est delicioſuz. ¶Item in
dictuz ieiuniū ab ecclesia ab omnibus
qui habent adultam etatem obseruā
ri debet trī secundū quosdā a. xx. annis
et supra quilibet ieiunare tenetur qz
ea etate in veteri testamento boues re
putabantur ydonei ad bellanduz nec
ante hanc etatē debent aliquē compel
li ad huiusmodi ieiunia nec stariz post
qz quidā sunt. in. xxi. vel. xxij. debiliores
quā alij in. xxiij. vnde in talibus ad ar
bitriū boni viri recurrēdū est. ¶Itez
quid de laborantib⁹ in niueis fullonijs
aut minerijs metallorū z ceteris talib⁹
vbi opus est magno labore nūquid te
nentur ad hmōi ieiunia. rñdeo si adeo
pauper sunt q per se ipsos oportet tol
lere niueas ppias z adeo debiles sunt
q non possunt laborare nisi frangant
ieiuniū aut si oporet eos locare opas
suas vt prouideant sibi z familie sue qz
forte nō inuenirētur q cōduceret ope
ras suas nisi frāgerēt ieiuniū nec alijs
de sibi puidere possunt aut si pui sūt
aut rustici q debent operas dñis suis.
dicunt q non peccant mortaliter sol
uendo ieiuniū hmōi. Si autem sunt
diuites qui possunt per alios ꝺductos
operari nō excusantur sed si volunt la
borare psonaliter. Ita parciantur labo
rem partim ante prādiū z partim post
prandiū laborādo qō nō oporteat eos
soluere ieiuniū dicunt etiā in talib⁹ ne
cessitatem eos excusare qz dicit grego.
de cō. d. v. xl. q ieiuniū quadragesima
le non est soluendū nisi necessitas infir
mitatis cogat. de. cō. di. iij. dicit. ieiunia
legitima nō sunt soluenda nisi grādis
necessitas cogat. dñt tamē q nō tenen
tur vindicare ppter hmōi ieiuniū ser
uandū cū non consueuerint alias vin
dicare. De peregrinis etiā z viatoribus
dic q si tenētur peregrinari qz compel
liūtur exulare vel ire in exercitū vel ad
preceptū ecclesie ire vltra mare tēpore
passagij imminente excusant a ieiunio
si non pñt cōmode ieiunare. Si autez
non tenentur ad hmōi viationē. Sed
sponte hmōi peregrinationez accipiūt
peccāt. ¶Item aggrediēdo rēporibus
ieiunij hmōi vel etiā ante si non credūt
q possunt pficere peregrinationē āte
tēpora ieiuniorū. Et si credunt q pro
pter laborē oporteat eos soluere ieiu
niū z sup hoc monētur ante quadrage
simam a sacerdotibus z sic soluūt ieiu
nia hmōi propter spōtaneā in actionē
tunc tenētur aliquo tēpore recōpensa
re vel alias satisfacere ad conſiliū eccle
sie qz nō dimittūt peccatū nisi ꝛc. z age
re penitentiaz de solutione ieiunij. Si
autē aggrediātur aliqui in actionē con
tra formā predictā licet peccent aggre
diēdo. Si trī dū sunt in via ex causa ne
cessaria soluant ieiuniū non peccant li
cet ex culpa sua veniūt in hāc necessita
tem. sicut ꝑm quosdā pollutio noctur
na nō est peccatū. vel. q fit tēpore furo
ris. Iz ex culpa p̄cedenti pollutio euene
rit aut furor. De cursorib⁹ diuinz quo
rū est vsus necessarij dicendū q si non
pñt currere ieiunare excusantur si sol

UVA. BHSC. IyR_347_2

uant ieiuniū. Cum vero morant cum dñis suis in aliquo loco aut cum modi cum vadunt ieiunare debent nisi fortē immineat eis grandis viacio ꝙ vt possint perficere soluant ieiuniū pauc̄is diebus ante. De seruientibus autē nobilium qui hñt seruire ad mensas eorum diutius protrahendas si ex causa necessaria preueniant aliquātulum horam cōmedendi commedendo ex toto vel prelibant modicum ne deficiant in seruiendo t hoc faciunt iam positis mēsis vel parū ante. ita ꝙ propter continuationē temporis totum debeat reputari vna mensa dicunt ꝙ non peccet sicut non peccant seruientes mediarum personaꝝ qui furgunt de mensa dominorum suorum vt vadant ad vinum vel portant ex cibis et reuertentes iterum cōmedant. Idem dicendum est de regularibus qui debent legere ad mensas in refectorio ꝙ dictum est de seruientibus nobiliū dñ tamen hoc faciant licentiati De nouic̄hs t iuuenib⁹ dicēdū ē ꝙ sup soluēdo ieiunio vel soluēdo nō tenent magis discretiōi prelatoꝝ suoꝝ aut dispēsationi quā ppriō iudicio acquiescere. De mulieribus pregnantibus t nutricib⁹ dic ꝙ si timeat vt ꝓbabiliter de periculo earū si ieiunauerint vel de fetu in vtero vel de puero ad vbera non solum possunt sed etiam tenentur soluere ieiunium. pro quanta aūt infirmitate aut debilitate solui possit ieiuniū ab infirmis et debilibus arbitrio boni viri potius limitandum est quā per doctrinam aliquam generalē. Si quaratur vtrum petenda sit dispensatio sup absolutione ieiunij dicendum ꝙ si cōstat omnibus vicinis de causa propter quam soluendum est ieiunium nō est necessarium ꝙ petatur licentia aut dispensatio. Si autem dubium sit t illis a quibus soluendum est ieiunium et alijs vtrum subsit causa necessaria petenda est dispensatio ab episcopo loci si commode possit haberi copia eius. aut si non timeatur de periculo ex spe cretur episcopus alias sufficit licentia vel dispensatio propriū sacerdotis. auctoritate. ñ. sua non debet aliquis soluere bmōi ieiunia. Si autem infirmo constat de sufficientia cause. Sed alijs non constat. Sed timet probabiliter ꝙ alij scandalisentur si soluat ieiuniū petere debet licentiam alias non tenetur.

¶ Quibus temporibus sit ieiunādū.

IEiunandū est in quadragesima a die cinerum vsq; ad sabbatum sanctum omnibus diebus dominicis tantum exceptis de cons. di. v. quadragesima. ¶ Item ieiunandum est in vigilijs omnium apostolorum preter ꝑ philippi et iacobi et iohannis euangeliste quando illorum sollemnitas vel festiuitas infra sollemnitatem paschalem. istius autem infra natale domini celebratur. De vigilia autem bti bartholomei de cuius festiuitate dubitatio oritur apud quosdam consuetudo regionis est. obseruanda extra de obserua. ieiu. cōsiliū. alias aūt in ieiunijs consuetudo est obseruanda. xij. di. illa insti. Item ieiunandum est ab omnib⁹ in quatuor temporibus anni. lxxvj. di. constituimus primum in ebdomada prima quadragesime. Secundū in ebdomada penthecostes. Tertium in septembri Quartum de decembri more solito fiat. lxxvj. di. statuim⁹. vñ versus. prima quadragena seruat ieiunia veris. Neupmatis ebdomadis seruare secunda teneris. Tertia septembris fert cultum mercurij istum. Sabbata ieiunent vigilent preemicia christum. Item quānis inter pascha rogationes et penthecost. non sit ieiunium ab ecclesia ordinatum eo ꝙ iugi leticia pro

UVA. BHSC. IyR_347_2

pter sponsi presentiaz peragendi sunt dies illi. Si tamen aliquis ex voto vel ex deuotione ieunet non est aliquatenus prohibendus. Nam vter omni tẽpore ieunare possemus. xxvj. di. ieunium. §. vlti. t. ca. vlti. ¶Item ieunia ab ecclesia sine necessitate rationabili non soluantur: tamen quedaz ieunia obseruentur in vna prouincia que in alia non seruantur vnde in hoc quelibet prouincia in suo sensu abundat. l. xxvj. di. ieunia t. ca. vlti. nam preter festa precipua communia et singuli episcopi in suis ecclesiis speciales sollemnitates obseruant de cons. distin. iij. pronunciandum. ¶Item ieunandum est tempore rogationuz de cons. di. iij. rogationes. ¶Item si festum habens vigiliam celebratur die lune, die sabbati ieunetur extra de obser. ieuniorum cap. j. t. ij. ¶Item diebus ieuniorum quilibet nisi necessitate cogatur abstinere debet a carnalibus t ab omnibus que sementiuam trahunt originem, a carnibus vt a lacte caseo t ouis de cons. distin. iij. denique extra de obserua. ieuniorum consilium t de iudeis quaz sit vbi de hoc. Ceterum piscis esus ita relinquitur vt hec infirmitatis solatium non luxurie pariat incendium hoc tamen saluo vt non cogãtur diuites pauperum cibis vesci. Sz vtãtur consuetudine infirmitatis sue vt doleant se non posse aliter sustentari. xlj. di. non cogantur. vnde nec in qualitate nec in quantitate est vicium cibi dummodo quis vtatur ꝑm exigentiam sue nature. Sed in appetitus excessu. xlj. di. quisquis. t. ca. delicie t. ca. ꝙ dicitur ¶Item si festum natiuitatis domini in sexta feria venerit propter excellentiam festi carnibus vesci possumus si nec voto nec obseruantia regulari sumus astricti secundum consuetudines ecclesie generalis. extra de obseruanc. ieiuniorum. c. vlti. ¶Item ieiunius debet quis missam celebrare et ecclesiasticã recipere sacramenta. vj. q. j. nihil et de. cons. dist. iiij. vt ieiunij. et dist. ij. tribus t extra de cele. mis. ex parte vbi de hoc quia sacramenta.

¶De iudeis.

Nunc videndum est de iudeis vnde dicantur. Qualiter inuitandi sunt ad fidẽ qualiter a christianis sunt tractandi. t quid iure sit de seruis eoz

¶Unde dicantur iudei.

Iudei sunt qui moysaycam legem ad litteram tenent circumcidendo se t alia legalia obseruando. Et dicuntur iudei de tribu iude que fuit dignior tribus et inter alias bellicosior t in bellis primam aciem et regni principia legium obtinuit. scz vt de ipsa sola rex caularet sicut ex tribu leui sacerdotes.

¶Qualiter inuitandi sunt ad fidem.

Iudei non debẽt inuiti ad baptismum compelli. si tamen nolunt baptizari non debent ab aliquo prohiberi. extra de iudeis. sicut vbi de hoc in glo. hoc idem. ¶Item debent autoritatibus rationibus et blanditiis potius ꝙ asperitatibus prouocari ad fidẽ xlv. di. qui sincerat. c. de iudeis. si tamẽ conditionaliter coactus baptismi recepit sacramentum et postmodum recedat a fide compelli debet redire et fidem seruare ne nomẽ domini blasphemetur. xlv. di. iudeis et extra de baptismo et eius effectu maiores.

¶Qualiter a christianis sunt tractãdi

Iudei nõ debẽt permitti nouas facere synagogas veteres tamen in pristinum statum et non meliores si corruerint reparare. extra de iudeis iudei. j. t. cap. consuluit vbi de hoc ¶Itez non debent in die parasceues aperire hostia vel fenestras nec exire in publicũ. quia illo die deridere chri-

UVA. BHSC. IyR_347_2

ſtianos cõſueuerint. extra de iudeis: q̃ r. c. in nõnullis r ca. ſi iudeos. ¶ Item non debemus vti iudeorum cibis ne videamur inferiores eis q̃ differunt in cibis nr̃is extra de iudeis quam ſit vbi de hoc. ¶ Itẽ plures doctores volunt concedere q̃ oblationes r decimas per ſonales poſſum' accipere a iudeis propter honestatem eccleſie cõſeruãdã poteſt tñ diſtingui vtrũ hmõi iudei aliq̃d habeant de laboribus r induſtrijs ſuis r tunc hmõi perſonalia poſſunt ab eis recipi aut nihil habeãt vbi de vſura et tunc non eſt honeſtum talia ab eis recipi: ſed in caſu nõ peccaret qui hoc acciperet vſq; ad quãtitatẽ dampni q̃ patitur eccleſia per hoc q̃ occupant loca que ſolebant a fidelibus inhabitari. ſicut ſi peccaret aliquis dampnificatus a fure vel raptore per incendium vel ſimili modo ſi recuperaret ab eo dampnum ſuũ licet fur aut raptor nihil haberet q̃ nõ eſſet ex furto vel rapina ac quiſitum dum tñ non reciperet: p̃ dãpno illo res furtiuas vel raptas in ſpecie. ¶ Itẽ non debemus comedere cũ eis nec habitare nec eos ad cõuiuia nostra vocare nec ire ad ſua. xxvij. q. j. nullus r. oẽs capitur tñ caſus: cũ ad predicandũ chriſti fidem ad eos x̃piani accedunt q̃ tunc poſſunt vti abis appoſitis a paganis cum modeſtia tñ r ſeruata temporis qualitate iuxta canonicas ſanctiones extra de iudeis quã ſit dũmodo q̃ apponitur nõ ſit ydol. ymolatum q̃ tunc ſanctius eſſet mori q̃ cibi venenatiõe ydolatico veſci. xxvij. q. iij. ſicut ſanctius In ſumma tñ neceſſitate famis cũ execratione ydoli poſſet quis comedere de ydolatico q̃ neceſſitas legem nõ habet de cõ. di. j. ſicut r extra de regul. iuris q̃ non eſt. ¶ Item iudei debẽt deferri alicq̃ ſignũ inhabitu ſuo ne in coniugio vel alias. indebite x̃pianis cõmiſceãtur. extra de iudeis in nõ nullis vbi de hoc. ¶ Item x̃piani non debent in ſuis infirmitatibus vocare iudeos nec ab eis accipere medicinaz. nec ſecũ eis in eiſdẽ balneis balneare. xxvij. q. j. nullis r. omnes. ¶ Item nullum officiũ debẽt habere ſup x̃pianos r ſi quis contra fecerit reſtituat omnia que accepit et officium dimittat q̃m ſub tali pretextu x̃pianis nimiũ ſunt in feſti. extra de iudeis cũ ſit vbi de hoc r. c. penul. liij. di. nulla r. xvij. q. iij. conſtituit. ¶ Item non debent habere x̃pianũ in ſeruũ quem ſi habent r dantur eis. xij. ſol. p eo dimittere libez debẽt x̃pianum r x̃pianus qui x̃pianũ redemit: a iudeo tenere poteſt taliter exemptum donec reſtituat. Sibi. xij. ſol. vel ſeruiat ei tantũ q̃ ſeruitiũ cũ precio recõpẽſet r poſtea efficiatur taliter liber. r ideo fiat per oia de iudeo ſeruo. Si vult fieri x̃pianus extra de iudeis. c. i. r vlti. in quibuſdam bis. ¶ Itẽ ſi iudei emerũt baptiſatũ vel baptiſari volẽtem r infra tres mẽſes non expoſuit eum venalem fiat taliter exemptus de cetero x̃pian' et liber. extra de iudeis. c. vl. r. liij. di. fraternitatis. ¶ Itẽ x̃piani non exponãt ſe pro mercede aliqua ſeruitio iudeoz in diomibus eorum. Secus tamen in agris extra de iudeis ad. hoc r. c. multorum. ¶ Item non ſunt admittendi ad legitimos actus. ñ. q. vij. alieni. ¶ Item ſi iudeorum filij cõuertũtur ad fidem debent habere paternã ſucceſſionez. extra de iudeis iudei. ñ.

¶ De iudicijs.

Nunc agendũ. eſt de iudicijs. q̃d ſit iudiciũ r vnde dicatur. Et quot modis diſtinguatur. Et q̃d requiratur ad cõſtituendum iudicium.

¶ Quid ſit iudicium r vnde dicatur.

Iudiciũ eſt legitimus actus diuerſarum perſonarũ. i. actoris r rei ſuper eadem q̃ſtione ſub eodem iudice

UVA. BHSC. IyR_347_2

cõtracto. Laurẽ. ¶ Itẽ dr iudiciũ ẽsi iurisdictio pur ꝙ in ẽsitio vocabatur. Judiciũ dr ẽsi iur stat: qr iudiciũ vocat prius inẽsitio de cã discutiẽ. Justitia dr qñ cã finit. cẽ de ꝓ. sig. cõmu. vbi ꝺ hoc

¶ Quot modis distinguitur iudiciũ.

Iudicior aliud criminale: aliud ci ile: aliud ordinariũ. aliud extra ordinariũ: aliud spuale: aliꝺ correlariũ de criali hr extra de iudi. ac si clerici. et cũ hoc de cuili. e. ti. ceterũ. De ordinario. eo. ti. dilecti. 2. c. examinata. De extraordiario. e. ti. nouit. De spũali. e. ti. exhibita. De tpali. e. ti. venerabil. põt quita species addik ne dicaꝰ aliud spũ ali annexũ. extra e. ti. quanto quidã tũ non ponunt istã quintã, speciẽ cũ spũa li annexum sit spiritale

¶ Quid requiraturin iudicio.

Iudiciũ cõstituitur ꝑ libelli oblatiõi 2 lit. ote. de ꝺb. Rñ. j. in tracratu de lib. obla. lit. ote. ¶ Itẽ q̃ sunt ptes iudicij habeꝰ extra de ꝓba. qffi cõtra. ¶ Itẽ ad ꝟstituẽdũ iudiciũ cõsideranda est iudicis psona an sit iuder et si sit an ius eũ iurisditiõi exercere ꝓmittat qr si nõ est iuder corã eo nõ ordinatur iudiciũ etiã si consensus ptiũ interueniat. C. de iuredic. o. iu. l. priuatorũ nã pactis priuator iuri publico nõ derogatur. extra de foro ope. si diligẽti. 2 ff. de pactis. l. ius publica. ¶ Itẽ si sit iuder si vis iurisditiõis ei exercitiũ nõ admittit hoc dico ꝓpter ex cõicatiõ corã quo iudiciũ est nullũ 2 inia nulla. vel saltẽ ad nullãda extra de sen. et re iudi. ad ꝓbandũ. Similiter ꝓpter iudices seculares qui clericos volentes 2 ẽt cõsentientes indicare non possunt. extra de foro cõpe. Si diligẽti et de iudi cijs qualiter 2 qñ. 2. rj. q. j. solita. 2. c. plaeuit. ¶ Itẽ nec corã hereticoindicium cõstituitur. extra de hereti. exẽdicam⁹. j. §. credentes. ¶ Itẽ sunt quidã alij q̃ iudices esse non possunt et iõo corã eis iudicũ non ordinatur: vt sunt infames et turpitudine vocati. ff. de iudi. cum ꝓtor. et. C. de dignit. j. cr. ũ. 2. ff. de sena. l. ũ. et extra de excel. pla. l. terdictos. Similiter si est surdus aut mutus vel perpetuo furiosus. Si est seruus vel mulier. ff. de iudi. cũ ꝓtor. 2. ff. de regu. iur. l. ũ. et extra de; arbitris doctri et de penis et remiss. nona. 2. iij. q. viij. §. tria in principio. ¶ Item coram epo non constituitur iudicium in diocesi aliena. xj. q. ij. 2. c. nõ invitati. ¶ Itẽ iudiciũ maioris nõ constituitur coram minore. xxj. di. iferior. et. ff. de arbitris iij. 2. iiij. Similiter nec corã puero. ff. ad trebel. ille a quo. §. rẽpestiuũ nisi maior subꝰciarse minori. xj. q. j. peruenit. et. ũ. q. v mandatis 2. c. ad ditum. Similiter si maior deliquat in territorio minoris est. de crimine agi oportet in autent. qua prouincia. Similiter cum quis vult esse iuder in causa sua. §. ne quis in causa sua. l. j. Similiter nec causa fiũ constituitur coram patre. ff. de iurisdi. om. iud. l. qui iurisdictiones nisi in casu. ff. de offi. presidis. l. senatus.

¶ Itẽ non constituitur iudicium corã vno de duobus. xij. iudicibus dek. vl corã duob⁹ ex trib⁹. extra de of. cãm. l. 2. cũ cã. 2. c. cũ prudenti in prin. nec coraꝫ legato vel dele. eius post egressum de prouincia. extra de offi. dele. c. vlti. 2 alios casus poterit studiosus cogitare nisi ex defectu prudẽtis et actoris constituitur iudiciũ nullũ de hac matia. Rũ. in ffima Sof. in titu. de iudicijs. ¶ Itẽ iudiciũ ꝙ nullũ est solirũ tũ nõ repetit ff. de iudic. l. de qua re. §. ũ. ¶ Itẽ qui refugit iudiciũ de iustitia sua diffidere iura. rj. q. j. christianus. et extra de presump. nullus. vbi de hoc in glo. qui essi

¶ Itẽ origi. iudi. acta fide iter 2 cõscripta semper apud iudicem siue scriptorem remanere debent et ad ipsa est recurrendum. extra de ꝓba. c. qffi. 2. c.

UVA. BHSC. IyR_347_2

vlti. vbi de hoc in glo. originalia. ¶ Itē iudi. iū trāsfertur ad heredes q̄uis de heredibus mentio nō fiat impositio. § de iuramēto calūp. aut principales.

¶ De officio iudicis ordinarij.

NUc videndū est de officio iudicis ordinarij, et primo quis sit iudex ordinarius q̄ sit eius officium et que potestas.

Quid sit iudex ordinarius.

IUdex ordinarius est q̄ a collegio eligitur et per superiorem cōfirmat vt electus in cām qui per confirmationem sortit iurisdictionem omnibus preter illa que maiorē discutionē exigunt et minus consecrationis exquirūt. extra de elec. transmissa. ¶ Item ordinarij sunt prelati ecclesiarum qui a collegijs eliguntur vt dictum est et a superioribus confirmantur. extra de offi. ordi. cū ab ecclesiarū. In duobus tñ casib' electus absq; confirmatione administrat et iurisdictionē exercet: vt electi in papā qui statim administrat cum superiorē non habeat nec parem. extra. di. in nomine dñi. et extra de electio. licet. Sicut decli. coriter qui sunt in italiā constituti. extra de elec. cum nihil in fine. vbi de hoc in glo. in duobus. ¶ Item ordinarij sunt qui eliguntur ab vniuersitatibus vel coetibus laycorum. In autē. defen. cū. §. nos ergo. coll. iij. et C de iurisdic. om. iudi. l. vlti. ¶ Itē ordinarie iurisdictionē confert consuetudo rōnabilis et scripta. C. de man. l. j. et ar. lx. q. iij. questus. ¶ Itē ordinariam iurisdictionē confert papa. l. principes qui est lex animata. In auten. de consuli. in fi. q̄ verū est cū papa vel princeps non vnā tantū vel. x. causas omittit. Sz vniuersitates cārū. vū camerariū vicecācellariū auditorem contradictoriarū et auditorē camere ordinarios dicat. ¶ Itē epi ordinarij sunt monachoꝝ sibi subiectoꝝ licet habeant medios ꝓlatos e ordinquia et si ad prelatos spectet claustralis correctio ad eos tñ partiū iudicū tribunale. C. de emen. propinquoꝝ. l. vna. x. C. de epis et cleri. in auten. cā que fit cū monacho si prima correctio ptinet ad abbates q̄ est ḡiale vt qui z ꝓlat' i suos subditos sua iurisdition lveratur. extra de immunitate ecclesie nō queo min' et demio. et obe. cū in ecclesijs. Sed prelatis nō corrigētibus vel corrigere nō valentibus succedunt epi. extra de offi. ordi. quāta. ¶ Itē archiepu seu metropolitanus est ordinarius suffraganeoꝝ suoꝝ immediate. Sed quo ad suffraganeoꝝ subiectos habet medios epos. Est ergo archiepus iudex ordinarius puincie sue in plurib' casib' de quib' nō. §. in tractatu de archiepo. ¶ Item epus pōt esse iudex in cā ecclesie sue. xvij. q. iij. cū liscarius. et. vij. q. j. sicut sectā mē consultius et honestius est q̄ alicui, hoc cōmittat. ar. ff. q. vij. nota. ¶ Item papa pōt esse iudex in cā sua ficut ipator in cā fiscali. ff. de his q̄ infest. de le. l. prima. x. xxi. di. nūc aūt. ¶ Itē iudex ꝺz quasi ius pplo dictās vel dicēs siue q̄ iure discepter. Juris effi disceptare est iuste dicare nō est effi iudex in quo iustitia non est. extra de verbo. sig. forus. §. in omni. x. xx. q. ij. c. j.

¶ Quod est officiū iudicis ordinarij.

IUdicis officiū ordinarij est curaz habere subditoꝝ singulos p̄ posse iuuare et releuare. viij. q. j. q̄ epatuz. x. c. clemēs. ¶ Itē necessitatem patientibus subuenire. lxxxvj. di. fratrem nostrū. ¶ Item adulteria et scelera diligenter inquirere et si iudiciario ordine fuerint probata debet punire alioquī occultos delinquentes non nominatī sed indeterminate debet arguere. extra de offi. ordi. c. j. x. c. si sacerdos. ¶ Itē ꝺz laycis conqueretib' de clericis iusticiam facere. extra de accusa. quali x qñ

UVA. BHSC. IyR_347_2

ne ppter defectū iusticie trahātur clerici ad iudicem secularē q̄ omno necat. ꝛ .q.j.contumeliam.ꝛc.placuit enim.

¶Item debet officiū suum litigantibus impendere gratis nec cum causas suscipit pertractandas more secularium super aliqua parte litis.preter expensas si est delegata. capitulo litigantibus ꝓpria lauo conuenit e debet contraria consuetudine non obstante q̄ nec iustū iudiciū iudici vendere:ꝝ imo venales snie secularibus legibus reprobantur.extra de vita et ho.clerico.cuz ab oi vbi de hoc in glo. diuersi. ¶Itē iudex ordinarius litigantibus etiā expensas habere nō dz.q̄ stipendia ppt hoc sunt ei ꝓcessa.cxliij.q.j.militare. Secus tamen vt supradictū est indelegato iudicio.ꝛc.cū ab oi vbi de hoc in glo. delegati. ¶Itez ordinarius cū de mādato principis ad aliquā prouinciā pficiscitur expendere debet q̄ expendisset domi. In aut̄e. de man.principis. §.illud. Sicut recipit expēsas. cū ecclesiaz cōsecrat.extra de symo.cū sit romana. Silr cum puincia visitat.extra de cens fib⁹ cū aplis.ꝛ.e.sopite. Itē q̄s mittit legatū ipse dz ei facere expēsas. extra ō offi.oz.inte ceka de hoc habes. extra de vita et ho.cle.cū ab oi in gl.b. delegati.

¶Que sit potestas iudicis ordinarij.

Iudicis ordinarij prās ꝓsatur marime circa tria cozrectionē iudicij ꝛ aiaduersionē.cxliij.q.iij.forte i fi. dz tñ iudex in cozrectiōe eē beniuolus xlv.di.ij in iudicio iust.iij.q.vij.iudicē. in ciaduersiōe misericoz.xlv.di. vera.

¶Itē ordinari⁹ nō pōt cogere boies alt̄ius fori recipe vires suas.ff.de iurisdic.om.iudi.l.vlti.ꝛ.ff.de tu.ꝛ cu.da.ab his.l.j.ꝛ.iuñ. ¶Itē exūs extra suā puinciā aliquis iudex ordinari⁹ vel legatus interdicere excōicare vel absoluere nō pōt q̄ hec fieri debent cū eāe cognitione et q̄n sedet ꝓ tribunali. ij.q.j. nemo.ꝛ.q.iij. §.notandū essi. Sed in aliena dioceſi non pōt sedere ꝓ tribunali nec aliqua disponere ibi:vt iij.q.j.cps Silr nō pōt cās p̄dictas in sua prouincia delegare cū ostat.ff. de offi. presi.l. iij.et.ff.de iurisditiōe om.in.l.vlti.ꝛ ar. extra de of.dele.nouit vbi de his i glo. b.et hoc videtur. ¶Silr nō habet necessariā cām sue absentie potest em q̄s dā cās in sua prouincia delegare. ff. de of.prefec.vrbis.l.vlti. Sil tñ nō potest excōicare illum cui delegat causam si nō vult recipere illā. ar. extra de offi. oz.pastozalis ꝛ de offi.legiti. nouit vbi de hoc in glo.et hoc videt. ¶Silr pōt insula dioce.hmōi bñficia conferre.extra de excel.prebē.post electionē in gte decisa. Jo. ¶Itē iudex cui opetit exiurisditiōe ordinaria excōicatū prolem manuū iniectione absoluere pōt et etiam alij cōmittere absolutioni si viderit expedire.extra de offi.oz.c.vlti.vbi de hoc in gl. ꝓio ex.officio. Sed tamē si hoc alicui cōpetit ex ep̄ali delegatiōe extra de offi.dele.c.vlti. ¶Item ordinarius non potest iurisdictionem a se remouere.extra de renunciatiōe.c.vl. vnde licet totā cām omittat alteri pōt eam q̄cunq̄ voluerit reuocare secus tamen in delegato.ar.extra de offi. de le.super questionū.§.porro vbi de hoc in glo.non tantum. ¶Item ordinarius cum fuerit recusatus dz cām cōmittere persone neutri parti suspecte. extra de appel.cum speciali vbi de hoc i glo.no.g̃ vel compellat partes ad arbitros eligendos:extra de foro compe.si quis essi vbi de hoc in glo.s. diximus.

¶Itē nō dz i notoriis ordinē iudiciarium p̄ ois obseruare q̄n notoriis ordo est iur.ordinē nō obseruare. extra de iureiur.ad nr̄am.iij. vbi de hoc. Dz tamē circa notoriū q̄ sibi est oculum procedere dz ordine iudiciario tanq̄ de occulto.argu.extra de elec.dudum.

UVA. BHSC. IyR_347_2

bone.c.j.circa medi. vbi de boc glo. 2.j.qñch.2.xxüj.q.j. pudenda. Si tñ si ar sibi fides cp notoriū sit tunc procede re debet cōtra eū ac si crimen notoriū esset qz iudex in talibus habet duas vi as procedendi.s.purgatiōis.ñ.q.v.pre sbyter.vel inquisitionis ñ.questione.j. deus. ¶Itē in iudicādo vti dz aliqñ se sñ suo.ff.de arbitris.quale. dñ tñ sm leges et iura pnunciet in autñ. de iu dicibs.§.quia vero col.vj.

¶De officio iudicis in cōi.

Nunc videndū est de offō iudicis i cōi.z primo qd sit officiū iudicis. In quibus locis habeat. Oñ iplozetur et qñ puidere dz de aduocatis.

Quid sit ofticiū iudicis.

Iudicis officiū est potestas iudicis a iure assumpta:quia non debet cām incipere a questionib'.l.a tozmē tis si nulla presumptio precessit extra de re.iur.cum in cōtemplatiōe. ¶Itē iudicare debet sm allegata quāuis ali ud hēat in cōscia quā sibi ostet p allega ta vt expresse:habetur.xj.q.iij. summo opere et.iij.q.iij.iudicet.extra de offi.ordi.si sacerdos.C.de iudi.l.rem non nouam.ar.contra. iura.enim cp debet iudicare sm conscientiam.ff. quis et a quo.ap.l.appellari.ff.de ar.l.qualem. et.xl.q.iij.tunc vera est.et ar.viij.disti. qui contempta.sed sm quosdam dicē dum est cp sine peccatō potest iudicare sm ea que nouit vt iudex z hoc sm iu ra primo allegata.ñ.q.j.deus omnipo tens. Si tamen conscientia contradi cit debet causam remittere ad superio rem vel alteri committere super bocvi ces suas.et si superior sit nulli subiect' et scit innocentem accusatuz debet ip sum absoluere et hec est vera sñia hoc addit alerā. ¶Itē iudex debet primo partes si pōt ad cōcordiā reuocare.xc. vi.studij.z.xj.q.ijvt primates.t.ff.ō no ui.op.nuncia.l.j.§.pōt. ¶Itē pōt face statura in pronincia sua.extra de ma. et obe.si quis venerit. ¶Itē nō ppter preciū sed rōne amicitie potit remitte re penā.lj.di.clico.z extra de symo.nēo

¶In qbus locis habeat iudicis officiū

Iudicis officiū locis dz rā i his que ante iudiciū fiunt sunt tñ iudicij propziatoria qā in his que in iudicio facienda occurrunt ante iudicium. vt habeat publicam personam si potest. aut duos viros idoneos qui fideliter vniuersa iudicij acta conscribant.l.cita tiones dilatiōes xc.extra de probatio. qñ contra. ¶Itē circa edicta mitten da ad loca in quibus rei morantur. ex tra de ap.cū parati.et extra de dolo et cōtu.cū olim si inueniri possint.extra qui matri.accusare pos.relatum alio quin mitteretur ad ecclesias vel ad do mos eoz.extra de dolo z ptu. causam z.c.contingit.z.c.vlt.de clericj nō resi. ex tuc.et denunciabit cognatis z ami cis.vt absentem defendant vel venire procurent et ad plura alia locum ha bet iudicis officium sm cp dicit Goff. in summa sua in tractatu de officio iu dicis. ¶Item iudex interrogare debz quotiens equitas eū monet et ordinē rerū plena inquisitione discutere quo usq perueniat ad veritatem. de boc habes.extra de of.iudi.c.vlt.in glo.of. iudi.et.ff.de interro.act.l.vbicunq. et xxx.q.v. iudicantē. ¶Item iudex quā doq prius cognoscere debet de questi one incidenti.cp de principali.extra de iudi.c.j.vbi de boc in glo.ex hac.

¶Item iudex altera parte p ptuma ciā absentē non debet ferre sententi am nec restitutionē facere lite nō ptē. sed actoz mitti dz in possessionē cā rei de re illa sup qua petit restō. Si vero lis fuerit ptē.tūc dabit restō lesiōe pro bata.extra de officio iudi.c.vlti. vbi de boc in glo.boc iō. ¶Itē in cā appella tiōis pcedere pōt altera parte absente

UVA. BHSC. IyR_347_2

et lite nō pte.C.de tēpori. appella.l. fine.§.illō.t.ij.q.vi.appellatiōe. ¶Itē licet iudex pcedat ſm ẽtrarē cū inſūa nioꝛē partem declinare debet niſi huiſmodi inuenitur expreſſum.l.di.pō derer.t.c.vt conſtitueretur.t extra de tranſac.c.vl.in fi.vbi de hoc in glo. qſſi iudex. ¶Itē iudex in penis inferēdis quatuoꝛ conſiderare doz.ſ.perſonas lo ca tpa t cauſam.extra de tranſac.c.vlt. vbi de hoc in glo.in olbus t de homīc. ſicut dignū in pn. ¶Itē ſi p gram vel p ſordes iudicauerit.male inverā exti mationē litis eſt cōdēnandus.et gra uius punietur ſicut habet extra de ſē ten.et reiudi.cū cām.§.ſi quis.t.ff. de iudi.ſi filiuſſa. Sed tū ex cā pōt facere gram eriā poſt terminū pēproxiū datū extra de offi.dele.conſuluit vbi de hoc in glo.ecce. ¶Itez ſine accuſatoꝛe pōt aliquē remouere. Si aptiſſimis.argu mētis liqueat eū ſuſpectū.ff.de ſuſpec tu.l.iij.§.prima.t extra de ſol.ſi quoꝛū dā vbi de hoc in glo.ipo iure. ¶Itē iu dex tueri doz quē nutrit poſſeſſionē cā rei ſer.ff.ne ius fiat ei c ui impoſ.mit. l.j. §.extra de dolo et contu.c.j. vbi de hoc in glo.in qua.et extra de ſentē. et re iudi.cum ab aliquibus. ¶Item iudex eligendus pro ſuſpitione alteri' iudicis recuſati eligi debet vtraq; pte preſente.extra de foꝛo cōpe.c.j. vbi de hoc in glo.honeſtum qꝛ iudex cert' eē doz talr electus qſſi al.cōmiſſio nō vale ret.extra de reſcrip.ad hoc vbi de hoc in glo.c.ij.t.iij. ¶Item ſeclaris iudex pōt p excōicationē opelli iuſtitiā. exer cere. Zi al' fuerit negligēs in offō ſuo. extra.iiij.q.v. adminiſtrationem. ¶Item pōt iudex compellere partes vt pſona liter cōpareāt cozā ipſo niſi in caſibus a iure exceptis.extra de iudicijure am biguum vbi de hoc. ¶Item iudex pōt gratificare parti cui vult.quando neu tra pars poſſidet t vtrunq; rē ab alio petit.ſi pbatiōes pares ſint hic t inde et res indiuiſibilis eſt oſo.ar.extra de pro.ſi eps de hoc habes.extra de tēp.i nſa.in glo.hoc ſup cōtrarietate. ¶Itē pōt licite iudicare ſm cōſuetudinē lo ci.ſi nō ſit cōtra legē diuinaz.extra de eo qui mit.in poſſeſ.cauſa reſeruāde. cum venſſent. ¶Itē pōt agere tempo re feriarum. cuz cā eſt pitura. et eius iuriſdictio finitur:extra de iudi.c. vlti. vbi de hoc in glo.tempoze t de of.del. cōſuluit. Item iudex ſi nō eſt ſufficiens poteſt aliquem petere nomine acceſſo rio dummodo nihil agat in fraudem natura intelligitur finis illius decreta lis de vita t honeſta.clerico. cū ab offi vbi de hoc in glo.in fraudem. ¶Itez aſſeſſoꝛ bene pōt petere incedere quia ſuis ſumptib' nō cogitur militare. ex vij.q.j iam nunc et extra de preſump. cū ex officij. ¶Itē in eadē cauſa null' poteſt eſſe iudex et teſtis vel aduocat' quia exercere duo officia prohibituz eſt auliber in eadem cauſa.iiij.q.iij. c. j.et.ij.et extra de reſti.inſuper. vbi de hoc in glo.quia nemo. ¶Itez iudices conſulere debēt dñm papam quando ſuper eodem negocio recipiunt litte ras diuerſas.extra de offi.dele.ca.ij.et extra.iij.diſt.relatum. ¶Itē interdum poteſt iudex arcare tempus a lege ſta tutū ꝓpter ſubſtātie cāz.ff. de re iudi. l.ij.t extra de ſen.et re iudi. quo ad con ſultationem. ¶Item poteſt moderā ri longum tempus ſtatutum ab appel lāte.ex iuſta cauſa extra de ap. oblate et.c.cum ſit romana.t.c.ſepe. ¶Item matutino veſpere mane t meridie iu dicare poteſt in antē de iudic.§.ſedebunt.colk.vj. ¶Itē de die et nō de no cte debet iudicia exercere ſm canonicas ſanctiones.extra de offi. dele. pſuluit. ¶Itē ſi vult pbare q; excōicauit ſubditū ſuū aſiq; appellauerit tunc re cipiendi ſunt teſtes vtriuſq; partis. eē

UVA. BHSC. IyR_347_2

de offi. dele. cū contingat. circa mediū vbi de hoc in glo. ꝛ si testes et de ap. vt debitis. ¶ Item potest reuocare grauamen vt appellans cogatur recedere a legitima appellatione. extra de ap. cum cessante. ꝛ. c. signauit. ¶ Item qū dubitat de cā appellationis vtrū legitima sit an non debet appellationi differre. extra de senten. excō. sacro ad fīnē. ¶ Itē potest interlocutoriaz reuocare. cū non ita transeat in rem. iudicata. l. qñ reintegra reuocari possit. exsit. extra de re iudi. ꝙ ad cōsultari oēz et de ap. cū cessante. ¶ Itē qñ diuersi iudices p diuersas lras impetrātur. de reuocatione quarū lrarum dubitatur aut vna pars deferat alteri aut pyrros ꝙ iudices est questio sopienda. Si tñ vna pars iudicium sit alteri fortitan i equalis tūc p arbitros. questio sopiatur et in tali casu non statur sententie plurium. extra de rescrip. pastoralis. vbi de hoc in glo. hoc nō statur. ¶ Itē idem debet esse iudex reconuentionis qui fuit conuentionis. C. de senten. et interlo. om. iudi. l. cum papa. nullus ē cōueniens iudex in causa sua. ¶ Item qui cognoscit de possessione et de proprietate cognoscere debet ꝑm quosdaz ex. ō causa. possess. c. j. ꝛ C. de iudi. l. null' C. ō tit. nulli. Et ptra ext. de iudō. signauit vbi de hoc in glo. si videbatur ¶ Item minor non potest exercere iurisdictionem suam presente maiore. ext. dist. denich. et extra de priuil. antiq vbi de hoc. ar. ꝙ iunior. Sed tamen iurisdictio iunioris propter maioris presentiam non expirat. ext. q. j. peruenit. ꝛ xxv. dist. ecce. et. C. de dona. l. in hac sacratissima. ¶ Item iudicis officiū conquiescit dilatione pendente ex rationabili causa. C. de dilationibus. l. siue ꝑs et gr. extra de rescript. pastoral. i fine. ꝛ ¶ Item iudex ecclesiasticus nō debe se ingerere vel se intromittere de his q̄ spectāt ad forum seculare ꝙdiu iudex secularis facere iustitiam est paratus est. extra de foro compe. ex tenore vbi ñ hoc. ¶ Itē s. qui iudicem petit ipsum. i. iudicio recusare non potest: extra de offi. delega sup questionum. §. verū. vbi de hoc in glo. et. iij. q. iij. ¶ Itē criminali. nam extra iudiciū secus est in casu ex iusta cā. extra de offi. delegati. insinuante iudex dz supsedere negociatio qū reculante citatiōi arripuit iter ad papā. vbi fecerit ho cet f. ude. eē de ap. suggestum vbi de hoc. ¶ Itē pfigere dz illi diē vbi ptes cū testib⁹ ꝛ aduocatis sine periculo accedere pñt. xxij. q. vij. hortamur. ꝛ. ij. q. ij. c. vlti. ¶ Itē absoluere dz reū. qñ actores ꝛ rei eēles sunt testes. extra de pba. ꝙ lris ꝛ de fide instru. inst. in fine ¶ Itē in psonali actiōe dz pronūciare sniam absoluendo vel condēnādo. C. ō senten. ꝛ interl. presens: nec refert qui habet verbis vtatur. naz siue dicat vbi iuratur ticiuz nihil debere scio. bñ sufficit. Silr si nō dicat condemno tyciuz dare scio. ꝛ. vel equipollentia ꝙba. ꝛ. equipollentia verba videlz sententa. C. de re iudi. l. in sniā ꝛ. ff. de arbi. l. qñ tantū. §. si arbiter. et extra de verborū significatiōe in his.

¶ Qñ implorat iudicis officium.

Iudicis officiū iplorādū ē cū actor decipit pp deceptionē aduerse ptis. extra de of. iudi. c. de iudi. ꝛ de pac. cū pridē. ¶ Itē iudicū offm nemini datur: nisi tunc demū cū alia actio deficit extra de offi. iudicis in offi. v bi de hoc in glo. hoc iō et tunc succedit loco actionis l' nō fit actio. vt cū petitur sufficit restitutio a maiori vel minori: nam si communi iure quis munitus est ius. extra ordinarium tribui sibi nō dz. ff. de iure. l. iurando in princi. ꝛ. l. ꝙ si minorē §. vltimo. et qñ iudicis officiū loco

UVA. BHSC. IyR_347_2

actoris succdit faciēda. est cont. lit. extra de offi. iud. c. ij. ¶Item iudicis officij locum habet. monibus que contingūt post litē conte. circa rem petitaz vt in fructibus receptis ex ea. vel si dampnum detur mea vel si precij rei petite fine aliqd loco precij preueniat ad possessorem qz que post litem acciderunt valde pertinēt ad officiuz iudicis. ff. de rei ven. l. certū est. Idez etiam est si dolo vel culpa seu negligēria res post litē conte. est amissa sicut in multis probatur exemplis. ff. de rei ven. l. qui petitorio. §. j. ¶Item iudicis officio petūtur omnia vt dictū est. que post litem contestatē. cōtingūt z nō iure actionis. Sz que autem litē conte. cōtingunt debet peti pro libelli oblationē. C. de edendo l. ediles. §. j. ¶Item sciēduz. de his habes extra de officio iudicis. c. vlti. in gl. officium z in glo. hoc ideo. ¶Item vbi iudicis officij participaliter intētatur nec de aliquo agitur: nisi de eo qz p officium iudicis postulatur libellus porrigendus est z lit. conte. faciēda. vbi autem de aliquo agitur z incidenter. implozatur officium iudicis super aliquo faciendo super hoc qz per officium petitur lit. conte. locuz non habet extra de offic. iudicis. c. ij. ad hoc multa alia exēpla poni possunt in quibus officij iudicis principaliter implozatur ram in ciuilibus questionibus quaz in extraordinarijs criminibus puniēdis z in quibus incidenter siue ante litē conte. sine post: sed sufficiāt que superius sunt variata.

¶Quando dicitur iudex prouidere de aduocatis.

Iudex tenet ex officio si necesse fuerit: partibus ꝓsentibus de aduocatis prouidere. extra de offi. iudi. c. j. z ff. de officio pcon. l. quicunqz. §. aduocatos z maxime pauperibus z miserabilibus personis prouidere de aduocatis. ff. de postu. l. §. ait pretor. Itē attēdere debet diligēter vt equa distributio aduocatorum fiat. C. de postul. l. puidendum z. iij. q. vij. §. tua z. §. si verō. ¶Itē potest de iure supplere defectus aduocatorum z que aduocatis desunt. C. vt que aduocatis desunt iudex suppleat. l. vna. ¶Item licet debeat supplere defectum non tñ debet statim corrigere actionem ineptam cuz proponitur ab actore. ff. si visum fuerit. mo. d. l. j. §. j. et extra de dona. inter. z de resti. spol. cuz ad sedem. ¶Item debet iudex emēdare per se z palliare. qz facit perperaz in iudicio suo extra de officio or. grauem vbi de hoc in glo. sic ergo z de vsu. pall. nisi specialis z de accusa. qualiter z qñ. ¶Item licet ante litē. cōte. iudex de facto supplere nō possit defectū aduocatorum qz ante litē. cōte. omnia cōstant iudici nonvt iudici sed vt priuato arg. ff. de edendo. l. ediles. §. uter. sciendū est extra de consuetudine. c. vlt. z de sen. et re iudi. cum bartoldus z de concess. preben. ex parte. suplet tñ iudex ante sententiam opponendo aduocatis querēdo a partibus z sicut melius potest verū inuestigando. xxx. q. vlti. c. vlti. Suplet etiam post sententiā vt in fructibus. ff. de re. iud. l. paulus.

¶De iure cōmuni.

Nunc videndum est de iure cōmuni z speciali. z ppter qz rigor iuris debeat temperari.

¶De iure cōmuni z speciali.

Ius aliud cōmune. aliud speciale. aliud ambiguū. aliud ciuile. Item ius cōe z publica est qz pductū est p cōmuni z publicā vtilitate in fauorez aliquoz si z odium alioz: vt quicunqz verberat clericū sit excōicat⁹. z tali iuri nullus renunciare potest etiā si interuenerit iuramentum extra de senten. excō. non dubium z. xvij. q. iij. si quis suadente. ¶Ius vero speciale est qz in

p iuh

UVA. BHSC. IyR_347_2

troducitur in fauorē aliqui. vel aliquorum. tāli iuri q̄libet renunciare potest in quantū tangit personaz suam. extra de foro compe. si diligenti vbi ō hoc in glo. hoc ergo ⁊ in alia sunt ergo ⁊ de regularibus ad apostolicū ⁊. C. de pact. ſi quis in cōscribendo ¶ Itē quāuis iuri suo priuari nullus debeat sine culpa. lvj. di. sat. peruersum tñ priuatur quis sine culpa quādoq̄. Sed nō sine causa extra vt lite nō cont. qm. ¶ Item poſſistere debet quis a iure suo ꝓpter scandalum vitādum quandoq̄ ar. extra de prescript. c. ij. vbi de hoc in gl. ar. q̄ propter. ⁊ de tēporibus ordi. ad aures. Ius ambiguū dicitur quo diuersimode sentiunt sapiētes extra de iud. iur. ambiguum vbi de hoc. ¶ Itē ius ciuile vocatur q̄ q̄libet populus ꝑstituit sibi insti. de iur. naturali. §. j. ⁊. l. dist. ius ciuile ⁊. viij. di. illud. ⁊ tale ius nullū ꝓiudiciū potest ecclesie afferre. extra de consta. que in ecclesiarū ⁊. xcvj. di. bene quidez. ¶ Itē ius vetus remanet simul cū nouo nisi expresse corrigatur ꝑ illud. C. ō ap. l. ꝓcipimus q̄ quotiēscunq̄ noua iura inducunt propter hoc nō tollitur vetus. ff. de act. ⁊ ob l. quotiens ⁊ ar. extra de ꝓben. de multa in fi. vbi de hoc in glo. ex eo q̄ ⁊. c. cū iamdudum ¶ Itē idē ius est vbi eadem ratio. q̄ idem de similibus iudiciū est. v. di. ad eius vero et. iiij. di. deniq̄ in fi. ¶ Itez idē ius est in vtroq̄ cōtrorū ⁊ eadē ratio in vtro q̄ vbi alterū siue altero nō cōtingit. extra de constit. trāslato vbi de hoc in gl. ar. q̄ vbi ⁊ de officio del. ꝓterea ⁊. j. q. iij. si quis obiecerit. ¶ Itē ius funerādi potest a layco possideri. ff. de mor. in fi. l. j. ¶ Itē quādoq̄ nō deficit ius ſz probatio iuſ. extrā. q. v. ꝓbiana ⁊ c. ſi veruz. ar. extra de accusa. cū dilecti. l. vbi ō hoc in glo. ¶ Itē iura subueniūt vigilantibus ⁊ nō negligentibus. extra de rerū diuiſſ. cum vniuersorū ⁊ de donatio. inter. ¶ Itē subueniūt necessitate impeditis. ff. quibus ex causis. l. nemini ⁊. ff. locati. l. plures vestimēta. ¶ Item ius ineſficax est apud vnū ſi demandetur alteri apud eū efficax esse potest. extra de elec. suffraganeis ⁊. ff. de noua. l. doli mali. ¶ Itē iura ꝓmotioza sunt ad solūedum quam ad cōtrempnādum extra de proba. ex litteris. ⁊ de fide instrumētorum inter. in fine. ¶ Item iura docēda in magnis sunt. ⁊ regēs ciuitatibus ⁊ non in villis ⁊ castris vt habetur in ꝓhemio digestorū ⁊ et ar. extra de clerić. non resi. tue fraternitatis vbi de hoc in gloſ. in regēs ⁊ ar. de rescript. presenti vbi de hoc in glo. optima. ¶ Item ſollemnitates iuſ. remitti poſſunt de partium nomie. ar. extra de restit. ꝓpter licet ⁊. ff. de fer. l. j. ſollennitates tñ dierū quorundā que ob reuerētiam dei sunt introducte partes renūciare non ꝑnt extra de fer. cap. vlt. vbi de hoc in gloſ. nota q̄.

¶ Propter quid iuris rigor debeat temperari.

Iuris rigor tempatur quādoq̄ ratione etatis. ratione tēporum loco. extra ō sen. ex. paruis. ⁊. c. sup eo. enim aliquādo ratione persone cause tēporis ⁊ loci. extra de transac. c. vl. vbi de hoc in glo. aliquādo ratione consuetudinis ⁊ scādali. l. di. cum cōstitueret. de hoc habes. extra ō sen. ex paruis in gl. hoc iuſ. rigor. ¶ Item rigor iuris in causis ecclesiasticis seruari non debet. extra de dolo ⁊ con. c. j. vbi de hoc in gl. ar. q̄ ⁊ ar. de iudič dilecti.

¶ De diuisione iurisdictionis.

Iurisdictio alia ordinaria. alia delegata. de delegata respon. in tractatu de delegato. ¶ Iurisdictio ordinaria cōtinet iudicare excōicare corrigere inuentā recipere a vasall. cōfirmare inuestire ⁊ beneficia cōferre ⁊ similia q̄ in iurisdictione cōsistunt. extra de elec.

UVA. BHSC. IyR_347_2

nostr. ꝛ de transla. c. j. hoc autez omnia electus cõsequitur in cõfirmatione sua Ea vero q̃ sunt ordinis cõsequitur in cõsecratione ep̃ali. extra de elec. cp̃ sicut §. papa. de his habes. extra de elec. cp̃ sicut. §. pria de his habes. extra de rei elect. trãsmissa in glo. c. pertinẽtibus. ¶ Itẽ ois iurisdictio ꝯ cohibitionem hẽt alias eẽt delusoria videretur. ff. de offic. ord. cui man. est iurisdict. l. vlt. ꝛ de offic. del. c. vlt. vbi de hoc in glo. isti enim. ¶ Itẽ vnicuiq; suaderi dz iurisdictio sua. extra de offi. or. pastoralis vbi de hoc. ꝛ. c. cũ ab ecclesiarum. alias eẽt cõfunderet ecclesiasticus ordo. xj. q. j. peruenit in fi. ¶ Item que ad ordinariã iurisdictionẽ pertinẽt. habẽtur extra de offi. or. conquerẽte. ¶ Item impeditur iurisdictõ ordinaria per suspensionem ordinarij ab officio ꝛ per excõmunicationem. ar. xxiij. q. j. audiuim⁹ ꝛ extra de sen. ꝛ re iudi. ad probãdũ. ¶ Itẽ ꝓdictis autẽ casibus iurisdictio ordi. vniuersal impedit In spualibus vero negocijs siue causis impeditur p alios modos ꝑter suspensionem ꝛ excõicationẽ. s. per appellationem ꝛ recusationẽ relationẽ ad sup̃iorem negocij renocationẽ p alteri⁹ factã cõmissionem ꝛ p alios modos cp̃ per se notare potest q̃libet studiosus. ¶ Itez finit iurisdictio ordi. quo ad personam quatuor modis. s. morte. depositione. trãslatione. ꝛ dignitatis. renunciatione quo ad personã. ideo dico q̃ vacãte ecclesia localiter ꝛ casualiter de cõsuetudine residet iurisdictio ordinaria penes collegiũ. extra de ma. ꝛ obe. cũ olim. ꝛ ẽ hereticis. ad abolẽdã. ꝛ de offi. ord. irrefragabili ꝛ vñ. q. j. põtifices nõ ramẽ in collationib⁹ ꝓbendarũ extra ne sede vacãte illa. ¶ Itẽ soli. plati qui p electionem assumpti iurisdictionem hẽt ordinariã de iure cõi. ar. extra de elec. trãsmissam ꝛ de officio ordi. cũ ab ecclesiar

¶ De iuramento.

Nunc vidẽdũ est de iuramento ꝯd sit ꝛ vnde dicatur. quot sunt eius species. De iuramẽto licito. De iuramẽto illicito an sit periurij. Quot modis iuramẽtũ vergat. in peiꝰ et exitus. Que cõditiones intelligãtur in iuramẽto ꝯs possit in iuramẽto dispẽsare. De fama iuramẽti prestãdi prelatis. De pena nõ seruãtis iuramẽtum.

¶ Quid sit iuramẽtũ ꝛ vnde dicatur.

Iuramẽtũ autẽ est affirmatio vel negatio sacre rei attestatiõe firmata. Sacre rei ideo dr̃ qr nõ licet iurare p creaturas nõ sacras vt p capillũ vel p celũ ꝛ terrã. extra de iureiuran. si xp̃s.

¶ Itẽ q̃ iurat p caput dei vel p alia mẽbra dei blasphemãdo. si clericus est debet deponi. si layc⁹ dz excõicari. xxij. q. j. clericũ. ꝛ. c. si quis capillũ. ꝛ. c. cõsidera.

¶ Itẽ iuramẽtũ factũ a paganis p falsos deos põt xp̃ian⁹ recipe. sine ꝓd. si necessitate cogat. xxij. q. j. monet te ꝛ ar. extra de iureiur. ꝛ si xp̃s. ¶ Itẽ licitum est iurare p dñm per euãgelia ꝑ altare p reliq̃as sanctorũ. p crucẽ cõsecratã. et eriaz in manu epi. xxij. q. j. si aliqua. ꝛ. c. habem⁹ ꝛ. q. v. q̃ piurat ¶ Itẽ in primitiua ecclia iurabatur ita testis est mihi deus. testis est mihi ꝑscietia mea ꝛ b̃ di co coã deo. xxij. q. j. peccatũ. ¶ Itez hodie iurat. sic p deũ Silr̃ si. me deus adiuuet me. ꝛ p istas reliq̃as ꝛ p ista euangelia ꝛ filia. xxxv. q. vj. de parẽtela. Itez iusiurãdũ cõpetẽtius appellari potest factũ iuramẽtũ. eo cp̃ sup beneficio iuratur. cp̃ iusiurãdũ placuit tamẽ vt iusiurandũ dicatur eo cp̃ idẽ debet esse iuratũ cp̃ antea fuit iurãdũ ꝛ elatiõe vero facta nõ ad id cp̃ sit sed ad id quod fieri cõsueuit. ff. de iustitia ꝛ iure. l. ius.

¶ Quot sunt species iuramenti.

Iuramenti due sunt species. aliud assertoriũ. aliud promissoriũ. Assertoriũ est id cp̃ sit de ꝑterito vel presenti

UVA. BHSC. IyR_347_2

de quo asseritur aliquid esse vel fuisse. permissorii est q̄ cōcipitur super futuro iu quo p̄mittitur dandū vel faciendum: vel nō dandum seu non faciēdū. ¶Item iuramenti assertorii tres sunt species qz aliud voluntarium. aliud necessariū. aliud iudiciale. ¶Itē iuramētum voluntarius est q̄ pars parti defert extra iudicium ideo sic dictū qz ex devo luntate defertur. z suscipitur voluntate z delatum vel relatum voluntate suscipitur vel recusatur. ff. de iureiurā. l. iusiurādū. ¶Itē iuramento delato et prestito a pte parti postea nihil est amplius querēdū. ff. de iureiur. l. nō erit. §. delato. ¶Itē iuramētū necessarium dicitur q̄ necessitate a iudice impositū defertur vel suscipitur. ar. ff. de illi. iura. l. vlt. z hoc iuramētū delatū parti a iudice refurari non potest nisi ex iusta causa: sed delatus a pte pti licite potest referri z refurari: sed delatum actori a reo in actione famosa referri reo ab actore non debet qz per eius dictū actor habetur pius vel infamis. extra ō iureiurā. c. vlt. vbi de his in glo. loquitur ¶Item iuramētum non est deferēdū actori nisi assit bona p̄sumptio puta qz habet vnū testem extra de iureiurā. c. vlti. vbi ē hoc z de pena. ex insinuatione. ¶Item quādo sola p̄sumptio est p actore. tūc iuramētū defertur reo ad purgādum innocētiam suam. extra de iureiurā. c. vlti. §. sane. vbi de his in glo. nota q̄ si. ¶Itē infamis est q̄ trāsgreditur iuramētum cautionale licitū et cum solemnitate factū scīēter extra de iureiurā. querelā vbi de hoc in glo. sunt essi impaz infames et. vj. q. j. infames. ¶Itē iurās aliter quā ei sit delatum iterū iurare tenetur. ff. de iureiur. l. qui p̄ salute ¶Itē iudiciale est illō q̄ in iudicio defertur vel refertur a parte parti q̄ nō est necessariū subire. immo delatū recusari z deferri. C. e. t. l. delato z. ff. e. t. l. generaliter. §. sinasit. z. §. si is cui z extra de iureiurā. c. vlti. oīm alias nō poterat recusari sed referri. ff. e. t. l. manifeste. in casibus tñ nō refert iuramētū vt in actione rerū amotaruz furti z aliis famosis actionib⁹. ff. rerum amotaruz. l. marcellus. §. vlt. z. l. nō magis. z idē dicendū est vbicūq̄. l. defert iuramentū. C. de fideiuss. l. questionū nisi eadem. l. permittat prās referendi. C. de bo. auc. iud. l. vlt. ¶Itez iuramentuz deferre omnis ille ad q̄ spectat negotium. p̄prio nomine procuratorve ro non potest deferre nisi in tribus casibus. l. si habeat speciale mandatuz si sit datus in rem suā vel habeat liberā z generalem administrationē. alias nō ff. e. t. l. iusiur. §. vlt. z. l. j. ¶Item prelatus qui agit p̄ ecclesia z defendit eaz deferre potest iuramentū. Similiter tutor. curator. z defensor vniuersitatis de fidēdignis alijs p̄bationibus possunt deferre iuramentuz super re dubia qz super rem certaz gratiā facere nō possunt. ff. e. t. l. tutor. z. l. iusiurandum. §. vlt. z. C. de trāsac. l. presens. de hac materia q̄s possit deferre iuramentū tractat. Gof. in summa sua in. c de iureiur.

¶De iuramento licito.

Iuramentū licituz est q̄ fit. ex licita causa cum aliquibus persuaderur q̄ eis est vtile z expediens z non credit simplici verbo licitū est persuadenti iurare. xxij. q. j. non est contra. l. z. c. si peccatū. ¶Item licitū est p̄pter vitādam ydolatriam vt iuremus p̄ falsos deos. xxij. q. j. considerare. ¶Item iuramentū licitū est q̄ habet veritatem iudicii z iusticiam: z si alicq̄ istoz trium defuerit periurij est dicendū. xxij. q. j. z iurabunt. z. q. ij. ala duertendū. ¶Item licitū est iurare tūc in causa quādo alie p̄bationes. haberi nō p̄sit. xxij. q. j. infra. ergo z extra de p̄ba. sicut in fi. ¶Item iuramentū licitū est q̄ quis facit cū iu

UVA. BHSC. IyR_347_2

rat stare mandatis alicui⁹ mandantis non tñ tenetur ad obseruantiam illiciti mandati, nec etiã ad illa de quibus: non fuit cogitatum, cum iurabatur. extra de iureiur. quintauallis. vbi de hoc in glo. adhuc. t. c. veniẽs vbi de hoc ar. q̃ iuramẽtum. Similiter non extendi tur ad alios articulos qui non cõtinentur in forma iuramẽti. extra de maio. t obe. dilecti. ¶Item iurare licitum est homini qñ sibi aduersari⁹ eius nõ credit simplici verbo. xxij. q. j. nouẽ. t. c. si peccatum. ¶Item iuramẽti licitum seruari debet qualitercunq̃ iuretur. xxij. q. j. monet te. extra de iureiurã. t si xp̃s §. j. vbi de hoc in glo. qualiter. Sed cũ iuret quis soluere aliquid alicui ad certum tempus si mittit illud tẽpore debito t casu amissum fuerit in via nõ est periurus. si per fidelem nũciũ misit extra de iureiurã. querelam sed si postea poterit soluere et non soluerit periurus erit. extra de dolo t cõtu. cum dilectus. ¶Item cũ iurant duo socij fideles q̃ non negociabũtur in tali vel tali negociatione. vel q̃ non ibũt ad istas nũdinas distinguẽdum si observatio iuramẽti spectat ad negociũ alienum nõ phibet remittere iuramentum. Sed si iurant mechanici alicui⁹ artis q̃ in meribus. c. solidoz non accipient de lucro vltra. xij. denar. vel si iurẽt aurifabri q̃ non vendent sua opera nisi de materia fic. vel sic purgatat fullonies pannoz quod nõ trahẽt tales venales vltra certum modum vel q̃ non texent pãnos de filis formatis ad rotam. Si autem obseruatio iuramẽti dãpnosa fit. alias non est obligatoria. aut si iurent sutores q̃ nihil facient de nocte de opere sue artis. vel certis tẽporibus anni. vt propter caritatem carnis vendant oga sua vel si iurent carnifices propter eandem causam q̃ non interficient p diem vel per septimanam vltra certum numerum alterum ab eis taxatur vel fossores vinearum t ceteri laboratores q̃ non locabũt operas suas p minori precio quam p̃o tali vel quandoq̃ iurant ciues alicuius ciuitatis habẽtes vineas q̃ non permittent vinũ aliũde apportari vendi in suo territorio quamdiu vinum illius ciuitatis inueniatur venale p̃o tanto vel p tanto precio ꝛ hmõi iuramentũ non sit obligatoriũ: q̃ illicitum est q̃ iuratur cũ peccatũ sit circumscripto iuramẽto talia facere vel. seruare intentione corrupta. cuz propter iuramenti reuerentiam t scandalum alio rum non expedit q̃ remittant. Sibi hmõi iuramenta autoritate propria. vel venient contra sed reuocanda sunt autoritate ppũ episcopi: vel potius denuncianda sunt non tenuisse penitentia imponenda est de temerario iuramento.

¶De iuramento illicito.

Iuramenta illicita t indiscreta pniria sunt vt iosue. x. de gaznonitis et dicendum contra natb. l. j. resi. xv.

¶Itẽ assidua iuramenta sicut faciunt ribaldi. ptra illud eccl. iurationi nõ assuescas os tuum. Similiter ociosa exx. nõ assumes nomen dei tui inuanũ Similiter errone a. Ad. xxiij. qui iurat per templũ dei nihil est. Similiter falsa. sicut faciũt testes corrupti puerb. x. falsus testis non erit impunitus. Silr dolosa sicut faciũt cupidi ps. nec iurabis in dolo proximo tuo. omnia p̃dicta iuramẽta dicũtur large periuria. i. para iuramenta. ¶Item illicitum est iuramentum factum contra leges. vel canones vel contra bonos mores et non tenet. x. distin. iudeus. et extra de foro competenti. si diligenti vbi de hoc t de iureiurando tua nos. et. ca. quintauallis quia vbi principale nõ tenet nec accessorium extra de fide instrumento

UVA. BHSC. IyR_347_2

rum inter ad fi. vbi de hoc in glo. is tñ
¶ Item iuramentum factum sup turpi pacto seruādo. non tenet. t peccat talis iurās extra de foro compe. si diligēti vbi de hoc in glo. sic ergo patet. Item cum rex t episcopus iurāt seruare iura episcopatus in regno. si postea p̄rariū iurēt illicitū est iuramētum t nō seruāda. extra de iureiur. intellecto. t. c. ea te t de foro compe. si diligēti. ¶ Item si iurat episcopus in p̄iudiciū dignitatis sue ecclesie. tamē ex hoc p̄iudicare nō potest. xij. q. ij. nō liceat. t extra de iureiur. sicut cū. t. c. intellecto ¶ Item si quis iuret spōlam ducere in vxorem si postea fornicetur vel paralitica ceca. vl lepr̄osa fiat seu aliud perpetuū impedimētum incurrat. non tenetur eam ducere: sed dimittere non potest iam sibi matrimonialiter ductaz. extra de iureiur. quēadmodū. vbi de hoc glo. q. ex quo t. xxij. q. ij. ne quis. ¶ Item iuramētum factū de rebus ecclesie nō repetendis vel soluēdis nullum est ipso iure. extra de iureiur. puenit. j. vbi ō hoc in glar. est hic. ¶ Item iuramētum de non loquēdo patri vel matri. vel fratribus illicitum est. t absoluendus est de facto ad cautelam t est ei penitētia imponēda extra de iureiur. cum quidam. ℣. illi vbi de hoc in glo. de facto. t. xxij. q. iij. inter. excusatur tñ ℣s a p̄rio propter difficultatem t necessitatez obseruationis iuramēti. extra de iureiur. querelā vbi de hoc in glo. nota q. t. c. ego enim ¶ Item iuramētum q̄ faciūt debitores creditoribus p̄o soluēdis vsuris deber a creditorib⁹ remitti. t ad hoc sunt per officium iudicis compellēdi. extra de iureiur. c. j. vbi ō hoc in glo. recepta. alias hoc obseruare debitores renētur hmōi iuramēta. postea possunt tamen repetere. t si iuramētum repetere vel non denunciare prelato illicitum iuramentum t ideo nō est seruandū. extra de iureiuran. debitores vbi de hoc. t. c. j. t. c. quēadmodū. t de vsuris tuas. Itē absolui debet ad cautelā sicut t de illicito iuramēto qui iurauit ecclesiā dimittere sine supiore licētia t assensu. extra de renuncia. admoner. t de regul. licet. ¶ Item absoluēdus est monachus ad cautelaz qui iurauit nō mozari cū alio monacho t monasterio suo: t ei est penitētia imponenda de temerario iuramento. ex̄ de iureiuran. c. j. vbi de hoc in glo. vbi nota. ¶ Item si ℣s iurat aliquid se facturum t nō intēdit se obligare vł facere q̄ iurauit nō est obligatus ex illo iuramento licet peccauerit mortaliter sic iurādo sōm quosdam. Quidam tamen dicūt q̄ postq̄ quis indr. cit oēz in testem super iuramētum alicuius rei licite faciēde quicquid intendat t quicquid proponat tenetur illud seruare secus tamē quādo per iuramēti obseruātiam declinetur ab vtilitate proxumi procuranda. Rud. ¶ Itē quis debet venire contra iuramētuz illicitū xiij. di. c. j. t. ij. t. xxij. q. iij. fere per totuz ¶ Item q̄ renunciat beneficio suo cuz iuramento non impeditur quin possit illud recipere si ad idem postmodū eligatur. extra de renūc. c. ij. vbi de hoc in glo. iste. de eo q̄ met⁹ cau. ad audientiam.

¶ Quot modis iuramentum vergat in peiorem exitum.

Iuramētum vergit in peiorē exitū ſcōm quosdam. vj. modis. p̄mo cū iuratur aliq̄d q̄ est mortale in se ſcō cū iurat q̄ est veniale in se. tertio cū iuratur indifferens q̄ ex circunstantia efficitur veniale vel mortale. quarto cū iuramentum excludit opus faciendu ex caritate vt quādo iuratur. q̄ nil dabit alicui ex caritate vel non colet deū. quinto cuz excludit opus de genere bo

UVA. BHSC. IyR_347_2

norum vt cū quis iurat q̄ nunquā erit episcopus vel religiosus vel q̄ non celebrabit vsq̄ ad mēsem. vel q̄ nō ieunabit p̄ peccatis suis in pane et a qua vel q̄ non dicet pos. vel q̄ non iurabit iustum in licitis z honestis vsq̄ ad certū tempus. b. cum vero notaut. xxij. que. iiij. in p̄n. q̄ talia iuramenta. s. q̄ non erit episcopus vel religiosus. z generaliter omnia quibus iuratur aliquid q̄ nec est mortale nec venziale sunt seruanda. z iura idez sentire vī gratian⁹. xxij. q. iiij. §. vlti. ¶ Similiter arguit opinionem. lxxv. di. florētinum vbi habetur q̄ qui iurauit q̄ nunq̄ foret episcopus. repellitur ab episcopatu: z potest dici q̄ hoc non est q̄ iuramentum sit obligatoriū: sed q̄ temere iurādo mortaliter peccauit iurando. ¶ Cum autem sint due partes iusticie. scz declinare a malo z facere bonum. sicut iuramētum non obligat ad declinādum a bono cū nulla sit vtilitas in obseruatione talis iuramenti z hoc dico propter obedientiam. propter quam z si non sit faciendum malum nō est tamen dimittēdum bonum cuius dimissio compensat. cuz bono humilitatis q̄ seruatur in obedientia p̄ia cum dīs consulat opera perfectionis cōtrarius quodammodo eēt sibi si vellet q̄ occasione iuramenti a talibus quis abstineret. Textu cum excludit opus indifferenter pia intentione p̄o deo ac proximo faciendum. vt si quis iuret q̄ non loquatur martyrio. vel non intrabit domum eius. vel non quoquet panem ad furnum eius: nec molet ad molendinum. vel non vēdet el rem p̄o minori precio quam tali z similia propter hmōi iuramētum nō debet declinare a talibus. si ea velit facere pia intentione z propter deum z salutem anime suez propter tollendum scandalum proximi sui. contra quez iurauit. vnde tribus modis p̄ius potest quilibet sic iurans autoritate propria contrauenire sed imponenda est ei penitentia de temerario iuramento. In reliquis autem tribus quamuis hmōi iuramēta non sint obligatoria. nec imponenda sit penitentia propter transgressionem ipsoꝝ tanquā p̄o mortali non expedit tamen propria autoritate contrauenire nisi propter vrgētem necessitatem. tū propter reuerētiam iuramenti. tū propter scandaliū simpliciuz qui reputatur se sic incurrisse periurio. et sic de facili periurio non incurrerēt et in detractionem aliorum. vnde petē da est absolutio a superiori q̄ hmōi iuramenta de facili debent vel relaxare vel potius ostendere obligatoria non fuisse z imponere p̄niam sibi p̄ temerario iura. nec te moueat q̄ dicit gfanus xxij. q. iiij. §. vlti. q̄ nō recipitur ab omnibus q̄ ibi dicit: sed recitat opiniones suas nec dicit q̄ hmōi iuramenta sint obligatoria: sed q̄ non p̄hibētur seruari Similiter cū dicit canones in malis promissis reuidere et in turpivoto multa dicere. ifi q̄ icaute nouisti nō facias impia est p̄missio q̄ scelere adimpletur. si quis p̄ter hoc q̄ iurauit superflue comedere vel debere verbum ocio sum supflue comedit vel loca ociose sic nota. b. xxij. q. iiij. si aliquis talis mortaliter peccat: non q̄ superflue comedit vel loquitur ociose q̄ in se veniale est: sed q̄ transgreditur dictū preceptuz in malis promissis ꝛc. Quidam tñ dicunt q̄ sic transgrediendo non peccat quis nisi venialiter q̄ p̄dicta autoritas non intelligitur infra generaliter q̄ extendatur ad mala venialia q̄ quantus ad alia: non est preceptum sed consilium tantum est. ¶ Itē iuramentum cuius obseruatio vergit in dispendium salutis eterne periuriuz dicitur z obseruari non debet. extra de iureiur. tua noa vbi de hoc in glo. l. temerario. ¶ Itez

UVA. BHSC. IyR_347_2

si iuramentū seruari non potest absq; interitu anime vel corpis nō debet seruari extra de iureiuran. si vero vbi de hoc in glo. idē etiam. ¶ Item iuramentum non est vinculū iniquitatis. xxij. q. ij. non est. t. c. qui sacro. t extra de iureiuran. quanto vbi de hoc t q̄ met' causa prelatum. ¶ Item si prepositus alicuius vel familia iurauit q̄ deberet domino suo si sciret v audiret aliquē subripuisse aliquid de forestia suavel de stagnis aut de ceteris rebus suis vel q̄ reuelaret ei quicquid sciret de adulterio vxoris. vl' de verisimilib' coniecturis et de dampnificantib' eum in rebus suis dicendū est p̄m quosdam q̄ qui sic iurauit si nō potest probare p aliquos q̄ sciuerit de talibus non tenet dicere domino vel marito. q̄ sic proditor esset criminū non corrector debet poti' omnia mala tollerare quam tale iuramētum vel generaliter prestare aut prestitum obseruare. si autem potest probare per alios: tenet dicere q̄ iurauit. sicut nota. b. xxxv. q. vj. ep̄a in synodo q̄ vnus de testibus synodalib' de quibus agitur ibi sic solus alios esse consanguineos. vel alios esse symoniacos vel vsurarios vel adulteros non tenet denunciare episcopo licet hoc iurauerit ei. q̄ reuelaret quicquid sciret de criminalibus synodalib' q̄ in tali iuramentum intelligitur si pbare potest. alias debet facere cauere ne sit pditor criminis. ij. q. iij. si pcrauerit. t. q. vij. plerūq;. t. vj. q. ij. si quantū dicitur etiam q̄ talis tenetur nō reuelare episcopo vel alij vbi hoc faciat secreto. vt episcop' vel alius secreto debeat corrigere hmōi crimino sos ar. xxij. q. v. hoc iuratur. Quidā dicunt sine preiudicio distin. esse q̄ si iste cui iuratū est probabiliter creditur esse truculētus t ferus aut super hoc merito suspectus habetur siue possit p alios probare siue non illud q̄ de talibus vidit ille qui iurauit non tenetur seruare q̄ illicitum fuit q̄ iuratum est: cum per consequens illa q̄ iurauerit lauerit q̄ cooperaretur ei ad peccandum: vel quod cōmitteret se super hoc discernit vnde non debuit ab initio hmōi iramentum prestare sed possumus omnia mala tollerare. Si autem cui iuratum est creditur mansuetus t iustus t nō nisi rationabiliter processimus distingue quia si res hmōi de quibus iuratum est deputate custodie illius sunt a quo recipitur iuramentū: sine peccato potest prestari t debet obseruari. puta si quis vidit furem aspectantem res taliter eius custodie cōmendatas licet hoc solus videat potest cū clamare t talem furem manifestare t psequi rem furtiuam ne sibi negligens fuerit in hoc teneatur dampnum restituerit nec reputabitur talis pditor criminis. sicut non reputatur qui iniuriam suam aut dāpnum sequitur coram iudice licet non possit probare q̄ intēdit. Si autez non tenetur ad custodiam illarū rerū locus habet predicta distinctio Supra scilicet vt si possit probare per aliquos q̄ ipse scit de talibus tic reuelet domino. Si vero non posset probare non debet reuelare nisi talibus personis q̄ prodesse possunt t non obesse: t si quādo iurans intēdit se obligare ad reuelandū occulta q̄ probare non posset non fuit licitū nec obligatorīū iuramentum: sed peccauit sic iurando. Rud. ¶ Item iramentum metu extortum obligat. t ob seruari debet cum sit voluntariū extra de iureiurā. si vero vbi de hoc in gl. ar. ex hoc. t q̄ metus causa ad audientiaz dūmodo seruari possit sine peccato. xv. q. j. merito. Si vero est metus qui cadere potest inconstantem virum: partim obligat scōm quosdam. extra q̄ metus causa abbas vbi de hoc in glo. nota q̄. t. q̄ per latum t si de metu cōstiterit nō

UVA. BHSC. IyR_347_2

est seruandū extra de iureiur. cū ptingat vbi de hoc in glo. ar. ¶ Itē iuramentū seruādū est qñ ei nō repugnat sequēs mādatū extra de iurīu. veniēs .i fi. vbi de hoc i glo. .t. j. videt. .t. c. si vo

¶ De conditionibus iuramēti.

Iuramētū hz multas ꝓditiones. si deo vero placuit. xxij. q. ij. bis si placuerit pape. nam autoritas pape sp excepta intelligit in quolz iuramēto extra de iureiur. veniēs. vbi de hoc in glo. no. ꝙ .t. c. veniens. vbi de hoc. Silr si res in eodē statu permanserit. xxij. q. ij. ne qs Similiter si mihi seruabitur fides extra de iureiur. puenit. enim similiter ꝓditiones bōeste t possibiles. et de iurīu. ꝑdiu. Silr si mihi numeraueri pecuniā. C. cō tā nūerata pe. l. idbitari. Silr si nuptie fuerint subsecute ff. de iurīu. l. stipulatiōe. ē. l. si non im immoderatum quid precipiat. extra de iurīu. veniens. .t. c. quintauallis. §. si affuerit facultas. extra de iurīu. bre ui. Similiter si fuerit comoditas. ff. q. rum rerū actio nō datur. §. onerandū. ¶ Itē spāles ꝓditiones nō subintelligūt in iuramento. si nō exprimant ꝑ quismente concipiatur. xxij. q. vlti. c. vlti. in fi. .t. C. de condit. ob causam da. l. si reperendi. nisi vbi lex exprimit aliqd tabite agi intra ꝓtrahentes tunc illud pro expresso habetur. ff. si certum. pe. l. cū qd. hec autē vera sunt in com promissoris iuramētis. qz i accessoriis nulla conditio subintelligitur de tali, loco. xxij. q. ij. c. vlt. ¶ Item nō hz iuramētū cōditiōnale ꝑ quis omnes ꝓmisse cōditiones intelligantur. ff. de condi. t demon. l. conditiones. de hoc habes extra de iurīu. quandiu in gl. ꝙ qz per plurimū si essi iuramē. t demergat casus inopinatus. de quo si cogit assē t auertissem non teneoz pro illo iuramento vt ponere gladiū in manu furiosi qui tunc erat sanus quoniam iuraui gladiuz resignare qz non extenditur ad alios articulos qui in forma iuramenti non continentur. extra de maio. t obedilecti essi. ¶ Itē si aliqua multitudine iurante se aliquid facturū vel nō facturum duob' vel tribus ꝓtrauenientibus possunt ne contrauenire. vl si quilibet de illa multitudine aliqd se facturū vel non facturū ꝓmittat sub hac cōditione si alij seruarent quid duobus vl tribus non seruantibus possunt contrauenire t frangere iuramentum. ¶ Itez qd sciatur quomodo intelligit illa conditio si alij seruarent vtrū. s. de omnib' alijs aut. de aliquibus aut si dubitetur vtrū iuramentū sit sub conditione vel simplex ꝛo. dicendū est ꝙ si duob' habentib' vnam mensam cōmunem t alter ꝑdictorū iurauit vel intendit sub conditione iurare. s. ꝙ nō paret hmōi mensam ad eorum si reliquis nō parārēt tunc reliqui non seruātes iuramentum nec iste seruare tenetur. Si autez absolute iurauit in omnē euentum. circa seruare tenetur quicquid reliqui faciat. si autem nesciat quomodo iurauit vel quid intenderit. dicēdū ꝙ si emolumentū mense sit cōe duobus a quo auz poterit ex illis vno petorante reliqui nihil bomin' tenētur iuramētū seruare cum nullū ex hoc preiudiciū fiat sibi si alias soli' portantis emolumētū eēt mense benigne interpretandū ꝙ fidez non seruāti se seruaturū non promiserit cum dampno suo et alterius lucro non tenetur seruare iuramentum si a reliquo non seruetur adiuramentum de multitudine dicēdū Silr ꝙ simpliciter t absolutē momētum euentum iuratum est ꝙ quilibet tenetur seruare ꝙ iurauit ꝙcquid alij faciat: si alias sub conditione vel ob causam iurare intenderit nullus tenetur seruare iuramentum nisi existente causa vel cōditione propter quā iuratum est. ar. xxij. q.

UVA. BHSC. IyR_347_2

vij.non solum ꝛ extra de condi. ap. verum ꝛde iureiurā.peruenit ꝛ hoc intelligas vbi sic tota obligatio proponebatur in cuentu conditionis alias vero si alia fuit causa vel etiā si fecit iuramentum ob causam ꝛ publice non expresserit causam iuramēti: tūc ꝛ propter hoc scandalum tollēdum tenetur implere iuramētum sicut ꝛ votum ar. extra de voto. magne. ꝛ de conuersa. coniu. ex p petua. circa fi. que tamen intelligenda sunt omnia esse seruanda in foro penitentiali. vbi iudicatur de intētione. ad aliud dicendū ꝙ quomodo intelligēda sit illa conditio si alij seruent vtrum qꝛ si omnes seruent vel si aliqui tūc recurrendum est ad intētionem iurantium et sēm hoc iudicādum est in penitentiali foro. ad vltimū dicēdus est ꝙ si iuramentum tantum spectet ad commodum vel incōmodum iurantium ꝛ medietas multitudinis vel maior pars nature obseruet iuramentū. reliqui non tenentur seruare qꝛ iam nō extat conditio sub qua iuratus est qꝛ ꝙ facit maior pars vniuersitatis facere tenet vniuersitas tota. si autem maior pars vel medietas multitudinis adhuc seruat iuramētum. dicēdum ꝙ si hoc iuramētum vergat in dampnum seruantium et in lucrum non seruantium cū non sit verisimile ꝙ aliquis iurantium velit conditionem suam facere deteriorez ꝛ aliorum meliorem benigne interp̄tandum est. sicut dictū est superius in casu de mensa. Si autē nullum incōmodum patiuntur ex hoc seruātes iuramētum: non est tutum eis venire cōtra: sed denunciare poterunt prelato vt vel cōpellat iurantes sibi inuicez remittere iuramentum vel illos seruare faciāt qui non seruant ꝙ iurauerūt. Si autez ꝙ iuratum est spectat ad cultum dei vel religionem vel pietatem: aut si tale ꝺ̄ iuratum est ꝙ tenetur absq; iuramēto si dubitetur vtrum simpliciter ꝛ absolute aut sub condicione iuratus sit aut si nesciat de q̄busalijs intellexerit illam conditionem si alij seruarent: tūc tenendum est certum ꝛ dimittendum incertum: interpretandū est iurantes obligatos esse per hmōi iuramentum nisi maior pars iurantium transgressa fuerit iuramentum in quo casu quasi tam existēte non cōditione sub qua iuratū est reliqui ex illo iuramento sunt minime obligati. ¶Item non dicitur quis iurare nisi propter necessitatez q̄ sub se includit vtilitatem. xxij.q.j. ita ergo. ¶Item iuramētum ꝙ facit collegium non obligat post mortem eorum successores quātum ad periurium quāuis alias illud facere teneātur iuramēti effi obligatio psonalis est. extra ō sol. c.j. ꝛ de vsur. tua. ¶Item iurantis pso na respicēda est an sit honesta pauper vel diues extra de off. del. sane ꝛc. pastoralis. j. rescripto ꝛ.ij.q.vlt. quisquis.

¶Item qui propter necessitatem non potuit seruare iuramētum a periurio excusatur. xxiij.q.vij. si nulla ꝛ de cōsecra. di.j. sicut.

¶Ad quem pertineat iuramenti dispensatio.

Iuramenti dispensatio: declaratio interpretatio cum de ipso dubitatur: pertinet ad ōfim papā qꝛ in omnibus votis ꝛ iuramētis intelligitur auctoritas eius excepta. extra de iureiurā. venientes vbi de hoc in glo. nota ꝙ.iij. ꝛ.c. quanto vbi de hoc. ꝛ.c. quēadmodū ꝛ.c. petitio vbi de hoc in glo. declaratio et de elec. venerabilem ꝛ de rescript. cōstitutus. dicit tamen quidam ꝙ nō solum papa: sed etiā episcopus dispensare potest in iuramētis quibusdaz sicut in votis vt in temerario iuramento si in peiorem exitum vergat. extra de iureiurā. quintauallē. et. c. si vero. ꝛ. xxij.q. iij.q̄ sacramēto ꝛ.§.vlt. pōt etiaz licita

UVA. BHSC. IyR_347_2

iuramēta ep̄s siue in melius ꝑmutare cū nō magis obliget votū ꝙ iuramentum maxime cū iuratur ꝙ nulli esset vtile et alicui dānosum vt si quis iuret ꝙ non loquetur cum martino, nec comedet cum eo nec seruiet ei ⁊ similia. nisi taliter iurans aliquis hoc faciat vt vitet occasionem peccandi quam solet incurrere ex familiaritate alicuius ꝓsone nec obstat ꝙ dicitur ꝙ solus papa potest concedere ꝙ aliquis veniat contra licitum iuramentū vel de quo dubitatur vtrum sit licitum vel illicitum nec etiam obstat illud ext. de rap. constitutus vbi agitur de certo numero prebendarum iurato a capitulo. et de elect. venerabilem vbi dicitur ꝙ si illicitum fuit iuramentū debuit consuli pape super eum quia ad papam pertinet discernere an iuramentum fuit licitum vel illicitum, hoc esset non obstant quia decretalis constitutis loq̄tur de illicito iuramento vniuersitat̄ ꝙ de consensu episcopi debuit p̄stari et iō ep̄s non potuit dispēsare et forte i iuramēto vniuersitatis ꝓpter scādalum non potest ep̄us mutare in aliud vel dispensare, licet hoc possit in iuramēto priuate persone. Similiter dec. venerabilez loquitur de regno alemānie ꝙ qui habet eo ipso debet esse imperator. ꝙ fieri non debet sine approbatiōe dñi pape. Similiter forte circa magnas ꝓsonas et ardua negocia ꝓpter scandalū solus papa pōt interponere pres suas in casibus iuramenti ⁊ et ꝙ dicit Kay. in ꝺicto. c. restringēdū est ad casus. de quibus exēplificat ipse et ad ꝓsses vel loca de autoritate p̄stāda veniēdi ꝑ illicitū iuramētū. nec dubium precise sine alia cōmutatione ꝙ solus papa facere pōt cui? autoritas videtur excepta in, quibusdā iuramētis ad min⁹. eps ergo et si nō pōt simpliciter absoluere a iuramēto; ꝑ tñ illud in melius ꝑmutare. qz nō ꝺr ꝙs infringere iuramētū q̄ in melius illud cōmutat. ext. de iurisiur. quenit cū vbi de hoc in glo. sic nō similiter dicēdū ē. de eo q̄ iusta cā deseruit iuramē. ū. ¶ Item qui iurat cui nō tenet nō absolu. ꝓpter hoc quin iurare debeat cui iurare tenetur. ext. de iureiur. etate. vbi de hoc in glo. sic. ff. de cō. ¶ Item ꝑm q̄ꝺam si aliqui iurant aliquid se facturos ꝙ pertinet ad cultum dei aut religionem vel pietatem non possunt sibi remittere talia iuramēta: vt si duo iurant ꝙ ibunt vltra mare militare. dicendū. aut ꝙ intrabunt religionem aut ꝙ dicent duo vel tria psalteria ꝑ inuicē aut si piscatores vel aliqui mercanci iurent ꝙ de lucro suo certā portionem debent dare fabrice alicuius ecclesie vel in alios pios vsus. vnde cuz aliqui iurant ꝙ ibunt vltra mare simul. non nego quin possint remittere sibi ꝙ simul nō vadrā sed non possūt remittere sibi quin vadāt ⁊ quasi duo iurata sunt. s. ꝙ vadant. et ꝙ simul. quando autem iuramentum respicit temporale quo modo distingue ꝙ si absq̄ iuramento tenentur facere ꝙ iurant non possunt sibi remittere ꝙ iurant. quia propter salutem animarum videtur sic esse iuratum vt si carnifices iurent ꝙ non vendent carnes inferas vel corruptas pro sanis aut mercatores ꝙ non sophisticabunt merces suas. aut propter terminū non carnis vendant. Si autem non tenentur seruare ꝙ iurant: nisi qz iuratur: distingue quia si obseruantia iuramenti spectat tñi ad commodum vel incōmodū iurantium ⁊ iurent de damno faciendo vel non faciendo aliquo alteri vel ab altero possunt sibi remittere. vt si iuret quis alī ꝙ faciet sibi domū vel librum vel aliquid tale et alius iuret ei ꝙ reddet sibi mercedem vel quando

UVA. BHSC. IyR_347_2

duo iurant de communicandis adinuicem omnibus lucris. ¶Si autem nō iurent super aliquo damno faciendo vel non faciendo adinuicem vt dictū est. Sed aliter iurant se aliquid facturos vel non facturos nō possunt remittere nisi casu suprapositō de habētibus cōem mensuram. ¶Similiter cū iurāt et non intendunt se obligare se deo. sed tantū homini. nihilomin⁹ phī absolui ab hoīe si iurant aliquid se facturos in fauorem dei. sicut si iurassem tibi q̄ darem tycio. xx. l. in fauorem ipsius tycij. nō posses mihi remittere hmōi iuramentum. ¶Nō. ¶Item iurare debent clerici qū sit inquisiti r q̄ super ius que sciunt et credunt in ecclesia sua reformandum veram puram et plenam intentionem inquisitoribus veritatem exceptī occultis extra de accusa. qualiter et quando. idest in fine vbi cū hoc in glo. et quia super r. xv. q. v. hoc in decimo. ¶Item iurare debet clericus pro his que i his versibus continentur. pax infamia sedes reuerentia cautio dāni. Defectus vbi mihi possit magna caueri. ext. de elect. signi. vbi de hoc in glo. ar. pro. et de ord. ad reprimēdam. Item iurare dz infamatus quando purgatur q̄ nec p se nec per alium cōmiserit illa de quibus est infamatus et cōpurgatores iurent q̄ credunt cum iurasse. versū. ext. de purga. ca de testibus. r. c. quocunq; et. c. vlti. ¶Item iuramentū in arbitrio interuenire non debet. C. de arbitris autem. decernimus. si th̄ interueniat est seruandum. et ext. de arbitris non sum vbi de hoc in glo. q̄ interuenire. r. c. cū tpe. Jté iuramētū hoīs loqla dz esse tale. vt q̄ os affirmat vel negat. idem cor affirmet vel neget. vt sermo videtur sic. est. nisi non. xxiij. dist. psalmista. q. vero facit deus differentiam inter iuramentum et simplicem loquelam. xxiij. q. v. iuramenti. ¶Jté similiter iurat de aliquo q̄ sit vir eius et hoc al⁹ probare non potest nōeniz ē ei dāda vel neganda licētia cū alio contrahendi vi. ext. de iureiur. mulieres. vbi de hoc in glo. fic. s. e. ¶Item iuramentum q̄ facit mulier in venditione rerū dotalium consentiendo seruare tenetur. extra de iureiurā. cum cōtingit. vbi de hoc in glo. contra id q̄ est. xxij. q. iij. §. vlti. Similiter si quis ex impetu iurat aliquid super q̄stio si plene deliberasset illud non iurasset seruare tenetur p̄m quosdā si licitū est q̄ iurauit. sufficit essi ad hoc q̄ sit obligatus tustquia intendebat deum inducere testem illius rei q̄ iurauit. non est th̄ obligatorium iuramentum. per cuius obseruantiam declinatur a proximi p curanda vtilitate. vnde non valet iuramentum quo quis iurat se non denū caturum proximi peccatum persone q̄ pōt p̄desse r nō obesse. Rud. ¶Jté si q̄s pacto vel ratione illiciti iuramenti p̄stiti sup turpi pacto seruādo aliquid petit. p̄stabit alteri. xx. libras auri. in auē. coll. v. Scerucas non solū. ¶Jté si quis iurat indifferens aliquid facere q̄ ex circunstantia potest effici veniale vel mortale non dz seruari. nec est obligatorium iuramentum existente circunstantia illa. Unde si quis iurauerit q̄ nunq; erit negociator. aut miles. aut q̄ non tenebit feuū ab isto domino. aut q̄ non seruiet isti vel illi. vt q̄ non locabit operas suas. vel q̄ non accipiet bonum vel mutuum non tenetur illud seruare. si aliter non possit viuere nisi faciat contra illud quia iam res venit ad illum casum de quo si cogitasset ab initio et iurasset de illo fuisset illicitum iuramentum et generaliter vbicunq; quid iuratur faciendum vel vitandum iura q̄ facere vel vitare circūscripto iuramēto effici

UVA. BHSC. IyR_347_2

mortale vł veniale nō est seruandum hmōi iuramentū sed pt auctoritate p ppria quis contrauenire.

¶ De forma iuramenti epi et aliorum prelatorum.

Iuramētū q facit epus dño pape cui immediate subest. vij. articulos continet. qui habetur ext. de iur. iuran. ego. ¶ Itē prelatus si vna vice iurat pape simul nr successoribus ei nō tenet postmodū alijs successorib' eius iurare. ext. de iureiur. veritatis vbi de hoc i glo. Sed ptra z.c. ego. ¶ Itē oēs plati debēt esse cōtenti eadē forma iuramenti quo ad sibi subiectos qua cōtentus est papa circa subiectos sibi. ext. de maio. z obe. dilecti vbi de hoc i glo. q̄ pēs et de iureiur. ego. et de puis. antiq ¶ Itē si pter formā cōem subdit' prelato iuret ad cōem tñ formā reducēdū est hmōi iuramētum qz per tale iuramentū nō pōt subditus ecclīam suam obligare. ext. de maio. z obe. dilecti vbi de hoc in glo. no. q̄ z. x. q. iij. q̄ cognouimus. z. xvj. q. vj. si epm. ¶ Itē iurare nō tenetur clericus ep̄o suo nisi ei cōmittat ecclia vel aliqua administratio eius. ext. de iureiur. nulli. eps vbi ō hoc in glo. xxiij. di. ¶ Itē cōpellit subditus irregularis iurare prelato suo q obediat ei qñ de inobedientia merito est suspectus. ext. de maio. z obe. cū in ecclesijs vbi pls in glo. ecce pena.

¶ De pena non seruantis iuramētū.

Iuramētū licitū nō seruātis pena tēria est septēnis sicut p alijs mortalibus peccatis imponenda. xxij. q. i. p dicandū. tñ suspecto modo periurū. et qualitate persone z cetereis circunstantijs vel maius vel minus a superiore ē penitentia iniungenda. ar. xxiij. q. ij. hoc ipm. z hoc i iudicio ale. sz i iudicio corporum pena piurij et qualitate persone est depositio. xxv. dist. §. criminis

¶ Item pena temerarij est pnia iurantis vltra ānī in penitētiali fori. xxij. q. iij. qui in sacramento in foro tñ iudiciali debet a beneficio remoueri. ff. de iureiurā. tua. i. §. ceterum. ¶ Item sm iura ciuilia iuramenti. capitu. cōtenta religio solum deum habet vltorem. C. eo. ti. i. ij. iuramentum contra cribus interpretatur. ff. de crimine stellionatus. i. vltri. C. de transac. si ds maior. ¶ Item iurans qui dicit falsū credit tamen dicere verū si hoc pcedit ex ignorantia crassa et suppina mortalit peccat. al venialiter. xxij. q. v. qz piurat ¶ ¶ Item qui intendit dicere falsum licet verum sic q̄ dicat: periurus est pter intentionem fallēdi. xxij. q. ij. homines. ¶ Item periurium dicitur nō solum falsa iuratio: sed etiā transgressio liciti iuramenti z hoc cū mortale peccatū. vj. q. vj. quicunq. Si ꝑo licitū fit iuramentum cum scienter hoc iurans peccat sed contrauenire non est peccatum. Quot modis dicatur periurium habetur in summa Soto. z Ray. in tractatu de periurio. ¶ Item iuramenta temeraria licet large dicantur periuria non tamen repelluntur a testimonio ferendo nec a promotione. ext. de tem. intimauit vbi de hoc i glo. eo. n. ipso z. c. constitutus. ¶ Item iuramentum quandoq tenet pro parte et quandoq tenet pro inutile non viciatur. extra de maio. et obe. dilecti. vbi de hoc in glo. no. q̄ z. xxij. q. iij. inf cetera. Item si iurat alijs aliqd q̄ ꝛ ipsum non stabit nihilominus pōt q̄ ꝛ ipm stare p rebus ppijs pro se z eccle sia sua z p cōitate sua z hoc pz cām de fensiōis. ext. de iureiur. petitio vbi de hoc i gl. no. q̄ z ar. ō post. c. vl. ¶ Itē aduocatus qui iurat eccliam vel alius iuuare in iure suo non tenetur eā iuuare propter hoc si cognouit eam malam cām habere. xj. q. iij. de qui dicitis

q ij

UVA. BHSC. IyR_347_2

¶Item iuramentū factū a iudice q̄ in omni causa ordinem iudiciarium obseruaret ad notoria crimina nō debet extendi quia in his nō debet ordo iudiciarius totaliter obseruari. quia i notoriis ordo est iure ordinē obseruare. ext. de iureiur. ad nostrā. ī. 2. ī. q. j. de manifesta. ¶Item q̄uis iuret aliquis clericus residentiam facere in ecclesia prebendali. si tamen absentat se p negocijs illius prebende periurium non incurrit. ext. de clericis non residenti. ex parte. ī. vbi de hoc in glo. iuō. Similiter si esset in seruitio pape vel epi. extra de cleri. non resi. de cetero. vbi de hoc in glo. no. q̄ 2. c. cū dilectus. Similiter esset in proprio negocio ex cā. ext. da iureiur. petitio vbi de hoc in glo. no. q̄ 2. ī. p. j. phibeatur. ¶Itē ḡ iuramentum exigit ab aliquo quē scit velle falsum iurare mortaliter peccat fallit hoc in iudice quandoq̄ in casu. xxī. q. ī. si quis periurauerit et in. c. sequentibus. ¶Item iuramenta quotidiana que fiunt in cursu verborum. ex quadam consuetudine 2 leuitate de re licita tamē vt cras ieiunabo et silia et eriā iuramenta iocosa venialē peccatū sunt p̄m quosdaz. xxī. di. §. crimi-nis. 2. §. al. ea demū. ¶Itē iuramētū procuratoris de literis impetrādis ex mādato dñi sufficit cū vno teste ad faciendam fidem super impetratione literarum. ex quo de mandato purgato rio ostat. ext. de p̄cura. ex insinuatiōe.

¶Itē iuramento astringi nullus dz. de quo p̄sumitur q̄ illud non debet obseruare. ar. ext. de cohabitatiōe cle. et mulie. clericos. vbi de hoc i glo. arg. collocat. ¶Itē ḡ iurat aliquā inducere in vxōrē. si postea vult religionē intrare. prio opleat inramētū ducēdo eam sicut iurauit. et postea monasteriuz intret non tamē peccat si monasterium intrat et non inducit eā quia nō fraugit iuramentum q̄ illud i melius mutat. extra de spon. cōmissū vbi de hoc in glo. ſō iura. 2 de iureiur. quenit. effi et de voto et voti redemptio. scriptura.

¶Itē qui iurat ad certū tēpus aliam ducere in vxōrē si per eum non stetit cum duceret. et post terminum nō ducit eam non est periurus. cum nō fuerit culpa sua. ex. d espō. sicut vbi de hoc

¶Itē si quis viderit aliquem velle iurare falsum aut aliud peccatum committere tenetur ei denunciare anteq̄ illud committat sepe corrigēdo si commode potest superiori suo si nō est prelatus siue aliis p̄sonis honestis hoc possum secreto denunciando qui possunt pficere et non obesse vtputa sacerdoti vel religiose p̄sone vel parentibus discretis. xxī. q. v. hoc iura. ¶Item licet ad denunciandum crimen cōmittendum de prope quilibet teneatur cum videt aliquem precipicio. vicinum. cuz ad denunciandū crimen iam cōmissū p̄m offis tenentur prelati. ex precepto alij vero non tenentur. nisi ex consillo et hic intelligas prelatos tam ecclesiastico q̄ seculares 2 etiā patrēfamil. circa familiā suā. xxī. q. iiij. duo ista. 2. q. v nō putes. hec dicit omnibus indistincte preceptum a dño esse. vbi ait si peccauerit in te frater tuus sed ibi loquit petro q̄ patet q̄ prelatus tantū ē ex hoc preceptum. ar. xxvi. di. deinde p̄la tū opinio magis placet q2 benignior.

¶De iuramento calumnie.

Videndū ē de iuramēto calūnie quid sit. Que in se contineat in quo differat a quibusdā alijs iuramētis. Quis ipsum p̄stare debeat. Oñ p̄sumatur et in quibus casibus.

¶Quid sit iuramentū calumnie.

Iuramentum calūnie est cū q̄s iurat se bona fide esse non calumniandi animo cām mouisse vel q̄ putat se bona iustitia vti tū ad reluctandū. perue

UVA. BHSC. IyR_347_2

nerit.C.e.ti.l.ij.§.j. Sz qz ipossibile ē
qz actor a principio non mouerit cām
alo calumniandi.nūc aūt tpe iuramē
ti moueat calūnioſe.ar.ff. de dam. in
fec.l.qui bona.§. ſi quis ſtipulaturus.
ideo non ſufficit iurare de preteritoyt
dicat actor nō mouiſſe cām ſed addīci
at nec mouere de preſenti. Et eodem
modo reus adīciat qz non malicioſe
nec calumniādi cauſa reſiſtit.ff.famil.
l.inter coheredes.§.qui famil. herci.

¶Item iuramentum dicitur calūnie
ſ.vitande vel non committende ſic ōr
iramentū de malicia.ext.de elec.cuz
dilectus. Simile aplus.vnuſquiſqz ha
beat ſuā ppter formi.ſ.vitandā vel nō
cōmittendā. ¶Itē calſi.eſt cū quis in
iuſte ſcienter agit vel defendit.ff.ad
turpill.l.j.§.calumniari.et.ñ.q.ih. no
tandum ñ.

Quid in ſe ꝓtineat iuramētū calūnie.

Iurans de calūnia oz.v conſiderare
que ipm iuramentū ꝓtinet in ſe
primo qz credat ſe bonā cām hr̄e.o in
terrogatus nō negabit qz credit verū
eſſe.et qz vtetur ſcienter falſa probati
one z qz dilationez nō petet ex fraude
et qz non dedit nec dabit nec promiſit
nec promittet aliquid pro hac cauſa.
niſi illis perſonis q̄bus leges dari per
mittūt vt.C.e.ti.l.j.et.ñ.z in aut̄. prin
cipales.extra de iureiur.c.j.vbi de hoc
in glo.iuramēto.vñ ꝯſus. Iſtud iurēt
qz lis ſibi iuſta putetur. Et ſi queretur
verū nō inficietur. Nil ꝓmittetur nec
falſa probatio detur. Et nō tardet di
latio nulla petet. ¶Itē lz quedā iura
dixerint pluries poſſe in eadem cauſa
de calumnia iurari tm̄ correcta ſūt. illa
ff. de dam.infec.l. qui bona.§. ſi quis
ſtipulaturus. vnde dicendū eſt qz ꝑm
Gof. qz ſemel tm̄ poſt litem conteſtatā
de calumnia dicit eſſe iurandum. ſal it
hoc tamē in caſibus quibuſdā in q̄b⁹
de calumnia iuratur. extra de teſti.
in cauſis.z.c.placet.et i aut̄. de teſti.§
qz ꝯo colt.vj.z in aut̄. de fi. inſtru.§. ſi
ꝯo nihil. colt.vñ. veruntamen dici pot
ſet qz in caſibus illis nō eſt de calūnia
ſz potius de malicia vitāda iuratur.

¶In quo iuramētū de calum
nia differat a quibuſdā alīs iu
ramentis.

Iuramētū de calūnia differt a iu
ramēto de malicia vitanda in q̄.
tuor. primo qz iuramētū malicie calū
nie ꝑſtat poſt litē cōteſt.ext. de teſti. in
cāis z.c.placet.et de iuramēto calūnie
cū cām. iuramētū ꝯo de malicia ꝑſtat
āte z poſt lit. cōte.ext. de elec. cū dilect⁹.
z de elec. paſtoz.a. z ō reſtu. ſpol. Iſas. cir
ca finē poſt litē cteſt. ext. de teſti. in cau
ſis et.ca. placet. ¶Itē ſcō differt qz
iuramē⁹tū de calū. ꝑſtat ſemel vt dictū
eſt in toto lite. ſed iuramentū de mali
cia totiēs ꝑſtat quotiēs i iudicio quis
aliquid ꝓponit vl̄ poſtulat ſuper qz ex
malicia pcedere timeatur. ¶Itez ter
tio qz iuramentū de calum. locū habet
tantū modo in ꝓbanis iuramentis
de malicia nō tm̄ i ꝓbanis ſed etiam
in ſpūalib⁹ caſibus locū habet vt ꝓbat
per iura premiſſa. ¶Itē quarto quia
p iuramētū de calum. puidet ne aliq̄d
calūnioſe fiat in tota lite ſed ꝑ iuramē
tū de malicia. prouidetur ne illud qz ꝓ
ponitur vel petitur malicioſe propona
tur vel petatur quādo ſuſpectus habe
tur proponens. ¶Itē iuramentū de
calū. differt a iuramēto de veritate di
cēda in tribus caſib⁹ primo qz iuramē
tum de calum locum non habet i ſpū
alibus cauſis ſed iuramentū de verita
te dicenda preſtandū eſt in illis ext. de
iureiuſ ex literis vbi de hoc in glo. iu
ramentū. et de elec. dudū. eſſi Sed iu
mentū de calū. in tēpalib⁹ cauſis z pe
cuniarīs locum habet. ext. de iuſ. calū.
ceterum ꝛc. cum cām. et. c. vlt. ¶Item
ſecundo differt quia in iuramento

UVA. BHSC. IyR_347_2

de calū. reſpōdere tenetur iurās de illo ꝙ exīmat vel credat in antē. de hiꝫ qui ingrediuntur ad ap. §. placet. ꝛ vnde ſtatim ſine iuducijs rñdere debꝫ credo vel nō credo nec pōt dicere dubito ꝯ iuramēto de ꝑitate dicēda non reſpōderet in fide ipſa ꝑitate. nā hoc ipm ꝑbū ſonat. ff. iudi. fol. j. iudicatū vnde poteſt dubitare ꝛ nō habebit inducias ad deliberandū ſi dicat ſe dubitare qꝛ ſimpliciter dicere dꝫ. ſcio vꝫ ne neſcio. ff. de interrog. act. j. qui interrogat ꝛ C. de libera. iudi. l. ſi curatores. ō his habes ext. de iuramē. calū. c. placet. in glo. bis hic pꝫ ꝙ. ¶ Itē tertio ꝙ iuramentum de calum. multa continet ca pitula q̄ in iuramēto de veritate dicenda locum nō habēt. ſciendū eſt eſſi ꝙ cum iuramētū de veritate dicēda ſuccesſerit in locum iuramēti de calum. quia tūc illud ꝑſtatur ꝙ illud locū nō hꝫ ꝛ interꝑtatur ius ꝙ mutat natura illius vt preſtetur ſtatim poſt litem cōte. ar. ad hoc. ff. de pet. her. l. inſueniunt. c. cum prediximus. ꝛ C. cōmunia dele. l. j. ¶ Item iurans de calum. nō tenetur in eadem cauſa preſtare iuramentum de veritate dicenda ſed econuerſo non tenet. C. eo. tit. autē. hoc ſacramento. ꝛ ar. ext. de teſti. ꝑſentiū vbi de hoc in glo. iuramentū. ¶ Itē iuramētū de ꝑitate dicenda. ꝛ de calū. mittuntur ad egregias perſonas ſi ad iudicium nolunt venire. ff. de iureiur. l. ad perſonas. et ext. de iudicijs iur. ext. ambiguum vbi de hoc. Item qui verā puram et plenam iurat dicere veritatem nullumverum facere debet. iñ. q. ir. hortamur. et nullam debet habere falſitatē. ij. q. q. iiij. nullam. ext. de accuſa. cuꝫ dilecti. l. vbi de hoc. Itē iuramētū de veritate dicēda ſicut ꝛ iuramēti de calum. Si actor peccare nolit cadit ab actione inſtituta. ꝛ reus ꝙ confeſſo. habetur. extra de iuramēto calum. litteras ꝛ. c. cum in cū. C. eo. tit. ꝛ. vlti. §. ſi actor. ꝛ autē. principales in ſi. ¶ Itē et aliud iuramentū deciſorium ꝙ etiā etiam in caſibus ſpūalibus deferꝫ reo ꝓpter periculū alie. actore nō ꝓbāre ext. de deſpon. impu. continebatur. ꝛ. c. at teſtatiōes. Similiter deferꝫ in cāis ſpiritualibus reo. ff. de iuriur. l. admonēdi. niſi iudex in ſpretis ꝑſonaꝫ ꝛ cāe circunſtantijs quin actor videret deferendū. ext. de iuriur. c. vlti. ꝛ de renun. ſup hoc ꝛ ꝙ metus cā. c. vlti. De hmōi iuramēto tractat Gof. plenius in ſumma ſua in titulo de iureiurando.

¶ A quibus debeat preſtari.

Iuramētū calumnie ꝑſtare debēt ꝓncipales ꝑſone. C. e. t. aut principales. ꝛ ext. e. ti. c. vlti. ſed primo actor et poſtea reꝰ. C. e. ti. l. iñ. §. j. ꝛ. iñ. nec obſtat ꝙ legiꝫ inſtit. de pena temere litigantiū qꝛ ibi nō ordo iurātiū poniur. ſed denotantur ꝑſone q̄ iurant. ¶ Itē ſi eps iurat de calump. nō dꝫ tangere ſacra. ſed poſitis euangelijs coram illo dicet veritatem ſicut et intētio facere dꝫ. iñ. q. i. impatoꝛ. ꝙ. epm. ꝛ eī. de iura. cal. c. vlti. vbi de hoc in glo. ex q̄. ¶ Itē iuramentū hmōi in cā eccleſie dꝫ preſtare ꝓlatus in aiam ſuaꝫ ꝛ capituli in ſpūalibus cauſis vt habeꝫ in quadam dēc. ext. cōpilatione de teſti. que ſic incipit ꝑſentium. ¶ Itē iurare dꝫ de calū. in ꝓpria ꝑſona ſyndicus vniuerſitatis. vel collegij tutoꝛ. curatoꝛ defenſoꝛ ꝛ ꝓcuratoꝛ. q̄ꝫ nota lꝫ ſint diuerſa officiū tñ idē eſt ꝙ ſufficit dicere ſi ꝑſtituitur in his ꝑbis ꝑſtituimus talē ſyndicum ꝓcuratoꝛez et curatorem. ꝛ. c. ad talem cauſam. C. de iuſ. calumpnie l. iñ. §. finaute. ꝛ. §. ꝙ obſeruari. ꝛ extra de iura calumnie. c. j. vbi de hoc in glo. j. ſyndicus. et. c. impetrandum. ꝛ. c. imperatoꝛ. ꝛ. c. vlti. ꝛ ꝙ idem ſit officium oim ꝓdictoꝝ habetur extra de ꝓcuratoꝛibus petitio. ¶ Item eps iurat

UVA. BHSC. IyR_347_2

de calump. in ppria persona. si p rebus
proprijs agat nec est necesse iup hoc req
rere papā. ext. e. t. c. j. vbi ō hoc i gl. istō
t. c. vlt. Si th eps vl clerici agūt p eccla
ua iurare de calūp. in ppria psona nō
cōpellūt sz th clerici de reb' ppriis t cui
sis in propria persona agūt. t iurāt pri
us debent episcopum suum requirere
quam iurent. ext. de iura. calūp. c. j. vbi
de hoc in glo. hoc colligere. ¶Ite iura
re debent qui presunt municipijs nā t
ipsi vel maior pars ipsorum iurare de
bet. C. e. t. l. ij. §. hoc licet. Quidam dixe
runt maiorem partē ciuitatis vel ipsaz
vniuersitatem iurare debere. Sed hoc
difficile ecclē. ext. de hereti. excōmunica
mus. j. §. adicimus. vbi de hoc i glo. ar.
q. t de accusa. sicut olim. ¶Iteꝛ hmōi
iuramentū non potest remitti. cp̄esse
tacte th potest. ar. ff. de procur. l. filiusf
familī. §. veterā de hoc habes. ext. de te
sti. tuis in glo. sic patet. ¶Item hmōi
iuramentū quandoq; non potest psta
ri a dño qz est multum remotus: puta
vltra mare t procurator de calump. iu
rare non potest. ita nec debet dari curato
bonus t ille debet iurare de calump. iurare. ff.
de cur. bo. da. l. j. t. ij. Sed cōtra videtur
ext. de iura. calump. c. j. Sed illud intel
ligitur in alio casu t ita non cōtradicūt
¶Item hmōi iuramēto nullus debet
astringi. de quo p̄sumitur q̄ nō debeat
obseruare. ar. ext. de cohab. cleri. et mu. cle
ricos. vbi de hoc in glo. ar. colligitur.
¶Item iurare nō debet de calump. p
curatoꝛ alicuius priuate psone. Sz dns
principalis. C. e. t. l. ij. §. finaliter in aut.
principales t. xlij. di. tibi dño.

Qui iuramētū p̄stare debeat calūpnie

IUramentum calumpnie p̄statur
post lit. cont. vt in p̄cedenti dictuz est
ext. e. t. l. ij. §. j. ¶Iteꝛ p̄statur in om
nibus causis tam ciuilibus quā crimi
nalibus dūmodo non in spiritualibus
vel spiritualib' annexis iuratur tamen
de calumpnia. in causis spiritualibus
si agatur possessorio p re spirituali. ar.
ext. de restit. spol. litteras. t de elec. cuz
dilectus t de testi. p̄sentium. t excep. pa
storalis. non th iuraetur de calū. quā
do agitur de rebus criminalibus max
me siue mere spiritualib'. l. de decimis
primitijs t beneficijs qz nulli canōes in
ducunt calump. iuramētum ext. e. t. lit
teras. vbi de hoc in glo. quedam cauſe
cecus th de veritate dicēda. extra de iu
reiur. ex litteris. t de elec. dudum. Iteꝛ
in criminalibus que sanguinis penam
irrogant licitū est alicui sanguinē suuz
qualitercūq; redimere. ff. de bonis eo
rum qui mor. sibi consci. l. j. vnde in cri
minibus aliquādo partitur ei q̄ calūp
niam ingerit. ff. de bo. lib. l. qui cuz pa
tre. §. si p̄ns. vnde in omnibus causis ci
uilibus t criminalibus de calump. est
iurandū. ¶Iteꝛ inducitū est iuramen
tum hoc calumpnie ad veritatē eliciēn
dam. ext. e. t. ceterū. Similiter vt sacra
menti rumore litigatoꝛū instantia com
pescatur. C. e. t. l. j. Sicut vt propter religi
onez iuramēti non fit aliquis z immi
mor sue salutis. j. q. vlt. scimus. ¶Iteꝛ
iuramentū de calump. nō p̄statur in
spiritualibus causis qz in eis non est ri
goꝛ hmōi obseruādus qui in causis a
lijs obseruatur ext. de dolo. t. contu. c. j.
¶Item pone q̄ agā cōtra te. reiwend.
tu scis rem meam esse sed nihil hom
nus vis resistere ppter actionē de eui
ctione. nunquid ergo iurando de ca
lūp. peccas. iura q̄ sic. quia negas rem
meam esse t mentiris. venis cōtra piu
ra capitula. in dicto iuramēto cōtēta.
Quidam th dicunt nūq̄ peccas si ideo
hoc facias vt cōmittatur actio de eui
ctione in processu th iudicij cōfiteberis
veritatem qz non videtur dolo facere
qui hoc ideo facit vt sibi stipulationez
de euictione cōmittat. ff. de neg. gest. l.
at q̄ natura. §. cuz me absente. sed licet

UVA. BHSC. IyR_347_2

hoc sit securum quo ad actionem de euictione. nō tamen est securus quo ad deum ⁊ ideo litem vt post libellum porrectum contestaris veritatem nec de calumnia iurabis. ex quo fatebitis rem esse actoris ⁊ non minus cōmittetur stipulatio de euictiōe. Episcopus etiā honeste defendere debet. ff. man. l. j. deniq. §. generaliter ⁊ suo pudori parcere. ff. man. l. quotiens ⁊ in terris causas fouere si est iniusta. ff. de admi. tu. l. quo cum. §. sicut ⁊ scōm hoc nō obstat. ff. de euic. si rem. §. si duplex. Bof.

De laycis.

Laycis potest a papa in causa ciuili crimali ⁊ ⁊ etiam spirituali delegari ar. xxxij. di. §. verum ⁊. ij. q. v. mennam. Episcop' th causam spiritualē layco cōmittere nō potest. xxv. di. bene quidem ⁊ ar. ext. de elec. sacro ⁊. c. massana. Item possunt cōponere cū clericis de autoritate pape vel saltem episcopi super decimis vt minus soluant. ar. ext. de trāsac. statuimus vbi de hoc in glo. q. dicat. de his q̄ fiūt a prel. cuz in apostolica. Item possunt sibi alium iudicem eligere quem ppriū si volunt in causa ciuili sed nō in criminali. ff. de iudic. l. j. ⁊. ñ. ⁊. xj. q. j. si quis cum clerico.

Item layci predicare nō debent nec etiā clerici nisi mittantur ab eccl'ia vel ibi hoc habeant ex officio suo. ⁊ si quis laycus dixerit se missus esse per reuelationem a deo debet hoc probare p miraculum vel p sacrā scripturā. ext. de hereti. cum ex iniuncto vbi de hoc in gl. nec ustud. ⁊. c. excōicamus. j. ⁊. c. sicut in vno. Item layci nō debent sedere in chorocuz in ecclesia diuina officia cantantur. ext. de vita ⁊ ho. cleri. ⁊. j. vbi de hoc. Item de rebus ⁊ personis eccl'iasticis nulla est laycis attributa potestas. ext. de consti. ecclesia. vbi de hoc in glo. sic ergo et de rebus eccl'esie non alie. cū a laycis. Itē nullā iurisdictionē habent in clericos etiā de clericorū consensu ext. de foro compe. si diligēti. ⁊. c. significasti ⁊ de iureiurā. nimis. fallit th in hoc casu. s. cum de licētia eccl'esie recipiunt super clericos protestarem ext. de falsa. ad falsariorū Similiter cum clericus depositꝰ vel alia est icorrigibil. ex de iudi. cum nō ab homine ⁊ de sen. excōmu. vt fame. Item layci eccl'esiastica tractare nō debent ext. de iudi. decernimus vbi de hoc in glo. layci. Item ⁊ de rebus spiritualibꝰ iudicare nō possunt principaliter vel incidenter extra de officio delega. cum te vbi de hoc in glo. ⁊. c. sup questionū circa princi. Item super rebꝰ spiritualibus nō possunt recipere cōpromissum. ext. qui fi. sunt leg. latorū ⁊ extra de arbit. contingit vbi de hoc in glo. sic enim patet. Item ⁊ nō licet eis spiritualia ppter annuarum piaculum possidere vt decimas ⁊ similia. ext. de decimis prohibemus. xvj. q. vj. decimas.

De officio legati.

Nunc videndū est de officio legati. Quis sit legatus et de triplici gñe legatorū ⁊ eorū officio. Quāto tempore durat legati officium. Et qualiter finiatur.

Quid sit legatus.

Legatus est is cui certa patria vel prouincia gubernāda cōmittitur extra de ap. nouit. ⁊ talis legatus debet per litteras fidem de sua legatione facere si petatur ab eo. C. de man. pri. l. j.

De triplici gñe legatorum.

Legatorum quidam mittūtur de latere dñi pape. quidam mittuntur a papa. Sz nō a latere quidaz sunt

UVA. BHSC. IyR_347_2

legati suarum pretextu ecclesiarū. Sed qui mittuntur a latere possunt ex officio suo excōicatos absoluere p clericos vel religiosas personas etiā si grauiter percusserunt postquā egredietur vbez ext. de of. lega. officij. vbi de hoc in glo. hic agitur. t. c. q. trāslationē t ō sen. exc. ad euidentiam. ¶ Item legatus a latere dicitur ppie cardinal. qz in consilijs t aliis ad latus pape cōsistit. t scōm quosdam nō solum cardinal. sed etiam ille quem inuenit papa tfic in curia qñ mittit eum ad aliquē prouincias concedendo ei gñalem legationez legatus eicitur a latere siue sit capell. vel alius prelatus in curia summi pontificis. tfic existēs ext. de sen. ex. ad euidentiaz t de of. le. excōmunicatis vbi de hoc in glos. per hoc q. ¶ Item legatus a latere non potest epm deponere nec sedē epalem transferre. qz hoc sibi papa specialiter reseruauit. ext. de trāsl. c. j. vbi de ō. t. c. ñ. in prin. ¶ Item non potest iudicare de exēptis que subsunt in mediate domino pape sm quosdā. ar. xvij. di. huic sedi. Quidā tñ contradicūt. xvj. q. j. frat noster. de hoc habes ex. de officio le. qō translationē tuam in glo. quedā sunt. ¶ Item licet legat' anteq̄ intret prouinciam nō poterit hactenus iurisdictione in prouincia demādare nisi necessitatis causa. vt si morā necessariā in itinere patiatur. ff. de offi. p consul. t leg. l. obseruare. §. post hoc. t. §. si qñ t. l. aliquādo hodie tñ semp indistincte hoc litteris videtur vt in aut. de collatoribus. §. anteq̄ vero coll. ix. t idem dici potest in prelato cōfirmato t cōsecrato t maxime ad ecclesiam trāsmisso antequaz dyocesim ingrediatur in hac tñ iurisdictiōis demandatione excipiūtur. vltimū supplicū t absciso mēbri t codē modo legatus nō potest cōmittere causam de postris. extra existēs t ppetuo amotionis. nā amotus dicitur abscidi. extra de concel. pla. grauem. ¶ Item ingressus p uinciam. exercere pōt oia que exercet ipse qui eū transmisit preter illa q̄ specialiter sūmo pōtifici reseruāt. vñ p̄sus. Restituit papa solus deponit t ipse Deuidit ac vnit. ex vnit atq̄ probat. articulos soluit synodū que facit generalem. Trāsfert t mutat appellat nullus ab illo. Et hoc singula per iura probantur. ij. q. vj. idco t. iij. q. vj. quānis. t. c. duduz t. xv. q. j. precipim' t. vñ. q. j. c. tempis t. xv. q. j. frater nr̄. xvij. di. de rta. et. xxiij. q. j. quotiens t. xvij. di. c. j. ñ. t. iij. t. vñ. q. j. tēporis qualitas. t. c. q̄stiones. t. c. mutationes. t. ix. q. iij. cuncta. ¶ Itez sunt et quedā alia que sibi papa reseruauit in signū priuilegū singularis. que legatis non cōpetunt. l. sentētias delegatorum reuocare. ext. de of. le. studuisti. Silr retractare negocia ad superiorez per app. trāslata. ext. de ap. cōstitutus vel p relationē ex. de officio legati licet Silr p̄mittere non vacantes extra de preben. dilecti. Silr dispensare in beneficijs curam habentibus. t in personarum bus ext. de ele. Similiter dispēsare cuz filijs sacerdotū vt ecclesias hēant quas patres eorū sine medio habuerunt. extra de filijs presbi. dilectus. ¶ Item officium legati est audire causas prouincialiū q̄ ad ipz p appellatiōez. deferūt ext. de offi. le. c. j. t. ij. q. vj. de cetero. qñ autē ad euz p querelā referri possunt negocia dubitat. t est certū qp si aliqs cōqueratur de aliquo sedi romane. subiecto immediate legato est competēs iudex. xj. q. j. peruenit. aliozū autē causam habentum iudices ordinarios in puncto deferri ad legatū non debet p querelā Sed ad metropolitanū. ix. q. iij. cōqueſtus nec obstat extra de offic. lega. c. j. qz illa loquitur in eo qui erat ordinarius t legatus priuilegio ecclesie sue. Quidā tamen intelligūt illud decretuz peruenit in defensore. nō in legato. vel

UVA. BHSC. IyR_347_2

intelligunt in legato cogente subditos prelatorum conqueri coram se suis ordinariis pretermissis contemptis. Cō sentiūt autem quidam de plano q̄ ad legatos cause deferri valeant taz p ap. quam p querelam omissis mediis. et in hoc cōcordat cōsuetudo et muatur hoc consuetudo ea ratione q̄ legatus fungitur vice pape et ad papaz recurritur omissis mediis per querelam ext. de foro compe. c. ulti. quidā tamen contradicunt. et dicūt q̄ sine p ap. causa deferat ad papā legatus se intromittere nō potest nisi eam forte examinet. vt magis instructam ad superiorē trāsmittat extra de ap. constitutus. siue p legationē ext. de of. le. licet vbi de hoc in glo. videtur tñ q̄ et. C. de ap. ex eo et idem super querelam. v. ñ. q. vj. quoc. a. c. anteriorz. C. ad hoc et idē in postulatiōe porrecta ext. de postu. bone. ñ. De his effi omnibus expectāda est superioris iussio decisio. vel respōsio. ñ. q. vñ. multuz. z. ñ. q. vij. de cetero et. C. de rela. l. ij. Item officium legati est transferre abbates subiectos ecclesie romane in mediate. ext. de consue. cum venerabilis. Item legatus potest facere consilium prouciale vel prouinciale cū episcopis prouincie sibi cōmisse et ibidez constitutiones edere et statuta q̄ perpetua erūt ext. de offi. lega. c. vlti. vbi de hoc in glo. sic patet ne obstat. ñ. q. vj. ideo vbi dicit legatus non posse concilii congregare. ez illud intelligitur de cōcil. generali. et nulli. q̄ legatus facere nō potest nisi specialiter sibi cōmittitur. Item legat' missus a papa. quātuncunq̄ habeat plenā legationē beneficia tamen cōferre non potest. nisi hoc ei a papa. specialiter sit indultū cardinalis solū exceptis. ext. de of. legati officij innoc. et de pben. dilect' Item legati qui a latere nō mittuntur extra prouinciale sue legationis nemi nem sed ipsi existentes in. ea non assumde accedentes sed tantū ipsos qui sunt de ipsa prouicia absoluere possunt ext. de offi. lega. excōmunicatis. vbi de hoc in glo. a contrario sensu. Item nō pōt absoluere excōmunicatū a papa. nisi ei specialiter sit cōcessum ar. extra de sen. ex significauit. Item legatus ghalis nō potest impedire causas que delegatis specialiter cōmittuntur sententiā tamen legati exequi potest si vult confirmare nec potest absoluere excōmunicatū a delegato. ext. de of. le. sicut vbi de hoc. et de accusa. ad petitio. vbi ō hoc Item non potest cogere appellātē ad papam vt litiget coā ipso. extra de ap. si duobus. Item legati locales possunt eos absoluere de quibus in eoruz priuilegijs continetur ext. de of. le. officij. vbi de hoc et de priuil. porro. Item legati locales possunt per simplicē querelā cognoscere de causis ad eos delatis scōz quosdā. Si vero sunt metropolitani. nō possunt ure metropolitano cognoscere de causis suffraganeorū suoz per simplicem querelā ad eos delatas nisi hmōi cause p appellationez deferātur ad eos ext. de offi. c. legati. c. j. vbi de hoc in glo. ex hoc loco patet. Item legatus delegatus localis non potest audire causas que mouētur contra exemptos q̄ non possunt eos punire nisi de hoc caueatur in priuilegio suo ext. de supplendā negl. prela. sicut vbi de hoc in glo. ergo si exempti sunt. Item non solus legatus: sed etiā delegat' a papa potest cōmittere vices suas cui vult et compelere ipsam cōmissionez recipere nullo personaz causarū ne habito delectu. C. qui p iurisdictione. l. j. Secus tamē est in ordinario. ff. de iur. eodi. in. c. vlti.

Item legatorū statuta et indulgētie perpetue durant nisi per superiorē vel successorem fuerint reuocata. si statuitur sub anathemate excōmunicati sūt qui faciunt contra hmōi statuta ext. de

UVA. BHSC. IyR_347_2

of.l.c.vlti.vbi de hoc in gl.sic patet ꝛ de loc.ꝛ conduc.ex publico.

¶De iurisdictione legatorum.

LEgatorum iurisdictio durat quā diu tempus a superiore prefixum vel quamdiu non fuerint reuocati. ¶Item finitur iurisdictio legatorum. iij.modis.s.tēpore si fuerit tēpore legatio limitata. Similiter reuocatione: sic finitur legatio nō iurisdictio in causis tas ceptis:quas etiā post reuocationem poterūt p alios terminare ext.de of.leg.c.vlt.ꝛ de offi.del.licet ꝛ.c.gratū. ¶Silr morte alterius vel vtriusq; mittentis vel missi. Sz in hoc casu etiā mortuo mittēte ꝛ si legationis finiatur iurisdictio nō tamē finitur in negocijs iam ceptis ꝛ idē dicendum est cū tēpore legatio terminatur vt in predict' capitulis habetur ꝛ gratū nec obstat.ext.nō of.del.consuluit. ¶Illa cū loquitur cum cause cognitio tēpore terminat sibi secus vbi legatio limitatur.vt dictū est.s. ¶Item finitur legato per egressū q intelligendum est.cuz legatus fines legationis sue egreditur nō reuertatur nam si egreditur vt statim reuertat iurisdicto intermittitur sed nō finitur q nec egregi tūc videtur.ff.de diuor.l.diuorciū.ꝛ de pe.di.j.diuorciū. ¶Itez et si per egressū legatio finiatur durat cum iurisdictio demandata in causis iam cepit ante egressum. Ceptas causas intelligere etiā per citationē ꝛ propter hoc iurisdictio ꝓpetuatur.ext.de of.l.c.vlt.ꝛ de of.le.gratum.ꝛ.c.relatuz. ¶Item legatus eundo ꝓ iudiciam non reuertur⁹ priuatus est dignitate legationis sue vnde nec excōmunicare nec interdicere nec absoluere nec causas in sua prouincia cōmittere potest extra de of.le.nouit vbi de hoc in glo.ex hoc videtur.ꝛ.ff.de of.presidis.l.iij. Itē legatus minor non debet exercere officium suum presente legato a latere pape missō.ext.de offi.lega. volentes vbi de hoc in gl.cum legatus ꝛ de priuil.antiqua §.ohice.ꝛ.c.priuilegia vnde notā. q legat' a latere dñi pape in quatuor excedit legatum locale primo in hoc q dictum est q presente ipso non exercet officiū suū scōo in absolutione excōicatorum.ext.de of.le.q translationem ꝛ de sen.ext.ad eminētiam de quo dictū est.s.iij.in collatione beneficiorū ext.de of.le.officij quarto in procurationibus q non ita puratur ille sicut ille extra de excess.cū apostolus. ¶Itē legatus a latere excedit legatum trāsmissum sed non de latere transmittentis in absolutione excōmunicatorū ext. de of.l.officij ꝑsona non inuenirut q legatus priuilegio ecclesie sue nō exerceat legationem cōz alio legato non presente legato a latere dñi pape transmisso de talibus enim loqtur ext.e.t.volētes. ¶Item si legati aliquem conueniant in iudicio possunt recōuenire nisi agāt ꝓ iniuria eis illata.ff.de iudic.l.j.§.sed si agant. ¶Itē legatus nō debet in ꝓcurationibus grauare subditos ext.de censi.cuz apostolus prandia cēs ipsi? nō sunt tanta vel enorma sed sōm medio crita tem vnius cuiusq; loci.ꝛ.q.iij.§.vlti.sic cēs agat vt nulla ecclesia seu prelat⁹ de ipso debite conqueratur extra de cēsi cū instantia.qz si apostolozuz loco sunt legati.ita agant vt non solū sermonem eorum sed conuersationem ꝛ abstinentiam ceteri mutantur.xxxv. di.ecclesie princeps. ¶Quid sit legatum.

LEgatū est donatio q̄das a testato re relictū instic.del.j. ¶Itē legata ad pias cās libera sunt ab iscriptionibus lucratiuoz.extij.q.iij.§.q̄uis.ꝛ.c.l.scim⁹. Itē legati ꝛ relinq̄ ꝑsit aliqua solo nutu sine ꝓb.C.ō fideicō.l.ꝛ in epla ff.del.in nutu. Itē nudis ꝓbis ꝑsit aliqua relinq̄ ꝛ sine solēnitate legati pias

UVA. BHSC. IyR_347_2

causas ꝙ allent: ꝛ tenent etiã ꝑm leges. C. de fidei cõ. l. vl. et ext. de testa. iudicã te, vbi de hoc in glo. rale. ¶ Item licet testimoniũ sit falsum ꝓpter sollennitatem omissam tñ legata in ipso contẽta tenẽt. ꝛ valent. ff. de hꝫ. instit. l. vlt. qz nõ requiritur i testamẽto subscripto. v. vel. vñ. testiũ ꝑm leges in his que relinquũtur ad pias causas. ext. de restitutionꝫ cuz esses vbi de hoc in glo. s. de relictis. ꝛ. c. relatũ. ¶ Item in hmõi legatis ad pias causas non deducit falcidia. C. ad. l. fal. aut. similiter ꝛ in aut. de ecclesiast. §. sin autẽ de hoc habes ext. de testi. cũ esses in glo. ſ. de relictis. ¶ Item legata ad pias causas ptinent ad ecclesiasticũ forum. xiñ. q. ñ. clerici. ꝛ. c. qui oblationes et. C. de episco. ꝛ cle. l. nulli ꝛ extra de testa. relatum. l. vbi de hoc in glo. q̃ ꝺ̃m ¶ Item legatum ab herede petenduz est. C. de fidei cõ. tanquã. ¶ Item legatum nõ extinguitur ꝓpter inimicitias leues. ff. de aduẽ. l. iiñ. in fi. ¶ Item si aliquid legatur monasterio sancte marie sed non determinatur cui cum plura monasteria sancte marie sit debet dari paupiori in aut. ñ. eccl. ri. §. si quis in nomine ꝛ ext. de testi. iudicante vbi de hoc in glo. pone q. ¶ Item cuz legata singularia ꝛ fideicõmissa reliquit testator alicui debet vti his verbis. do lego. vel iubeo heredem meum dare tali. x. vel filibus verbis. vt. instit. dele. §. domiuncti ꝛ. §. sed ꝛ tale. ꝛ instit. de adop. legatorum fideicõmissa relinquũtur his verbꝫ volo. iubeo. mãdo. rogo. fidei heredis mei cõmitto q debet tali. x. ꝛ idẽ iuris est per ola in fidei cõmissis vel legatis. vt ff. de l. j. l. j. ꝛ instit. de singulis rebus. ꝓ fideicõ. relictis. §. fidei et. C. cola de l. ñ. singularia legata seu fidei commissa potest testator relinquere vsq; ad dodrantem. i. res partes bonoz suoꝝ. si non habet liberos vel parentes. Quartum vero parẽtem debet dimittere heredi instituto vel succedẽti ab intestato. Esto q non faciat idem codicillum. alioquin. si non dimitteret posset quartam habere detrahere falcidiaz delegat ꝙ instit. de lege. fal. §. nouissime ꝛ ff. e. t. l. j. ꝛ. C. el. ñ. Si tamẽ vult q olo heresuus nõ possit detrahere falcidiã ideſt quartã delegatis dicat i testamẽto vel in codicillo q sciens iures patrimoñ suj petat falcidiam locum nõ habere in suo testamẽto vel codicillo quo casu cessabit falsidia vt. C. ad. l. fal. aut. ſz cuz testator ꝛ hoc casu tenebitur heres soluere oñia legata in solidũ quouscz fuerit aliquid in hereditate. ¶ Item cuz testator vult aliqua vxori sue relinquere in testamẽto primo solet ei relinq̃re dotem suam et tunc debet specificare quantitatem dotis. alias nõ sufficeret ei testimonium nisi ipsa probaret ꝑ instrumentum dotale vel per testes quãtitatem dotis vt. C. de fra. causa. j. iiñ. in fi. solet etiã ei relinquere aliquid aliud de suo quo casu debet inquirere diligẽter intentionem testatoris quandocz enim vult q ipsa habeat solũmodo alimenta quandocz vltra alimẽta vult q habeat aliud dominium regimnus domꝰ ꝛ familie ſicut vinо testatore bẽbatza liquando vult q habeat omnes fructꝰ possessionum suarum vt possit de illis vxor facere quicquid voluerit. etiam si esset vltra quãtitatem alimentorũ primo casu dicat: sibi relinquo vxori mee alimenta victum vestituz. ꝛ idem est q alimenta invita sua dum eas deuixerit hoc casu debet habere cibum. potum: et vestitum. lectum ꝛ habitationem: ꝛ ea sine quib' non potest viuere vt. ff. de alimẽta. l. legatis alimẽtũ. ꝛ. ff. ñ ver. sig. l. verbo vict'. ¶ Secũdo casu sic dicat relinquo vxorem meã in domo oñam et vsu fructuariam omni bonoz meorum. dũ castam duxerit vitam per hoc q dicit oñam habet gubernationem ꝛ

UVA. BHSC. IyR_347_2

curam de famil. per hoc ꝙ dicit vsufructuariam habet victum ꝛ vestitum. Nā vulgi opinio spectatur que talis est vt dixit que spectanda. ff. de fundo instructo. cum declarationis. §. asinam. et de legibus legati. immunen. ꝛ ita interpretantur sapiētes illa verba vt nota dota §. si sero nupserit mulier. sup aut. hoc locum tertio casu dicat sic. Reliquo vxori mee iur. legati vsumfructū omnium bonorū meorū dum caste vixerit vl sic relinquo vxori meo nisi marit⁹ haberet filios qꝫ tunc saltem filij debēt habere legitimam in vsumfructū ꝑm dñm Sofred. vbi nota. C. de in offi. testa. sunt a nouissima vbi de hoc dicat. ꝙ illa. l. vxori corrigitur in filijs: sed in extraneis non corrigitur. ¶ Item si intēto testatoris in aliquo ꝑdictorum canonum ꝙ ipsa interim dū habet alimēta de domo viri non exeat dotem de domo nec ꝙ participat fructꝰ dotis: debet hoc exprimere testator. s. ꝙ alterutro sit cōtēta. alioquin ipsa haberet vtrumq; ꝛ alimenta ꝛ fructus dotis. vt. C. de rei vxo. act. l. j. §. faciendū itaq; de hoc require. in tractatu de alimētis. ¶ Item qui legauit cyrographum intelligitur ꝛ actiones q̄ ibi intelliguntur legasse. ff. de l. qui cyrographum. ¶ Itē non valet legatum si sciari nō potest ex testatoris. ff. de iur. fisci. l. tñ fidei. ¶ Item si legator scienter rem alienam legauerit tenetur heres eius scōm leges rem redimere ꝛ legatario ꝑdictum eius dare si res sit talis que vendi possit alias non ꝛ tñc legatarius debet ꝓbare sciētiam misit. de l. §. non solum. §. quod aut. ꝛ. ff. de probat. l. verius: sed hoc non tenetur scōm canonū equitatem maxime si res fuerit ecclesie extra de testa. filius videtur vbi de hoc in glo. cum quis. ¶ Item qui legauit ignorāta rem alienā non valet nisi tñ legauerit coniūcte persone ꝙ legās cum alienam.

¶ Legitima dicitur quarta debita iure necessitatis ꝛ iure institutionis

LEgitima dicitur quarta pars debita iure necessitatis q̄ ꝛ dicit bonorum subsidium: ꝛ hoc debetur filiis tātū que sine causa exheredare nō ꝑt. C. de inofficio. testa. l. si totas. ꝛ. l. parentibus ꝛ huic quarte nullum grauamen potest imponi. C. de in offi. testa. l. omnino. ꝛ. ñ. l. sequētibus: ꝛ hec quarta hodie redacta est ad trientem ꝛ semissem ꝑm numerū liberorū vt sint quatuor filij. ꝛ ita debent habere tertiā partem. si sint. v. vel vltra debent habere medietatem eius ꝙ ei debebatur ab intestato. vñ ꝑ sus. Quatuor aūt infra dāt nec tis iura triētem semissem vero dātes tis. v. vl. vltra. arbitriū sec. subsātia cetera ꝑis. C. de testi. aut. nouissima et in hoc veniunt omnia q̄ perfecta sunt ab eo cuius fuit hereditas ꝛ cōputatur in ipsa C. de in offi. testa. l. si quādo. ꝛ. l. qñ. §. generaliter. ¶ Itē cū ꝛ alia quarta trebell. vt cum aliquis instituтus habes ꝛ rogatus vt alij hereditatē restituat si moriatur sine liberis: ꝛ iste taliter institut⁹ potest retinere quartā partez de tota hereditate ꝑ trebellianū ꝛ sic appellata est trebellia trebelliaco accrore de hoc habes. iustic. de fideicō. heredi. §. sed q. j. ꝛ. C. ad trebell. per totū ꝛ hoc detrahitur deuniuersitate hereditaris ꝛ in hac computantur legata donationis. ff. ad. l. fal. j. in quarta. ¶ Itez est et alia quarta que debetur iure institutionis vt cum ꝺs est institut⁹ heres. et illa hereditas hausta per legata vl fideicōmissa tñc institut⁹ pōt detrahere quartā prē de singl. legat vl fideicōmissis C. ad. l. fal. per totū ꝛ ext. de testa. Ray. ad fi. nisi: saluo in ista sola hereditaria

UVA. BHSC. IyR_347_2

imputantur non legata vel bonata seu fideicõmiſſ. ff. ad. l. fal. ſcimus. ꝛ. l. illud ꝙ. ꝛ. l. ꝙ aſſi. ¶ Item fructus percepti de quarta trebellianica computantur in ſortem ꝛ repone lius cont. qz ex quo a tpe lit. cont. uit in mora fructus computãtur in ſortem ꝛ quicqd ex eis habet ſupra quartam reſtituitur. Similiter ꝛ cũ non eſt in mora ſi percipit fructus ex voluntate defuncti. non qz poſt tempus rogatus eſt reſtituere hereditatez eos computat in quartam Sed qz ſupra quartam habet non reſtituit. ſi autem heres pricipat fructꝰ negligentia non petentis fideicõ. circa non computat in quartam nec reſtituit ꝙ phatur ff. ad pre. in fideic. ꝛ. l. mulier. §. ſi heres ꝛ. l. ita eum. §. heres. exaſſe. ¶ Itẽ ſi teſtator habet liberos vel parẽtes nõ poteſt eis auferre licentiã excepta ingratitudinis cauſa de qua ingratitudine ſre in tractatu de pre de his quartis hẽs ext. de teſt. Raymundus in glo. nota ergo ꝙ quartam in alia glo. retinebãt et in alia glo. ex quo a tempore.

¶ Ex quadruplici lege.

LEgum alia diuina. alia humana alia iuriſdictio. alia dyoceſa. Itez infra lex diuina eſt pncipium oium legum: quoniã ab ipſa ois ſcientia ſumit exordium. xxvñ. di. §. huic etiã. ¶ Itez leges humane ſunt que faciũt nec bõi inquiete inter malos viuãt. neminẽ th benefacere coguntꝛ ſed per ipſas quilibet malefacere ꝓhibetur. xxiij. q. v. non fruſtra. ꝛ. c. ad finẽ. ¶ Itez nõ dedignãtur leges ſacros canones imitari. in autentꝛ. vt clerici apud ꝓpios epiſcopos ad ſi. col. iit. ꝛ. ñ. q. iij. §. huic colligitur in ſi. ꝛ ext. de noui. operis nunc. tibi. Itez in eccleſiaſticis cauſis totiens legibus vtendũ eſt quotiens ſacris canonibus nõ contradicũt. ꝛ. di. c j. ꝛ. c. ſuſcipitis. ꝛ. §. ecce cuz duobus. c. ſequentibus. ꝛ. lij. di. c. j. ꝛ. iiij. diſt. ex antiquis ꝛ xj. q. iij. ſi in opere. ¶ Itez lex ꝺmponitur rebus verbis. C. cõmuni. de. lij. in ſi. ¶ Item legem alĩs imponere nõ debet qui legem negligit obſeruare ext. de preben. ꝓ illozũ circa finẽ qz fruſtra leg. auxilium implorat qui ꝓmittit in legẽ ext. de vſur. qñ ſupra fruſtra. ¶ Itẽ neceſſitas legem non habetꝛ ext. de regul iuris ꝙ non eſt vbi de hoc. ¶ Item lege vna tolluntur qua naſcuntur ex vna radice. C. de nupt. l. ſi libertaz. ꝛ. j. q. j. ſicut ꝓs ꝛ xxij. di. ſi quis peruentus. ¶ Itẽ leges legibus cõcordare quiciſſimũ eſt. C. de in op. doti. l. ianua ꝛ ar. extra ō iureiur. ad noſtrã. iij. vbi de hoc. ¶ Item leges inique de repetẽdis ſolnẽdis vſuris ꝛ ſimiles ꝛ ꝙ cõmunicãtes pricipes conſtitute cõtra legem diuinã ipſo iure non valent. viij. di. q̃ contra. ꝛ. xxiij. q. vñ. flagitia ꝛ extra de conſti. que in eccleſiarum. ¶ Item religioſi ꝛ etiã plati ſeculares leges audire non debent nec archidiaconi nec clerici plebaz. nec ꝓpoſiti. nec cantores. nec alĩ clerici perſonatus habentes nec ꝓbiteri ext. ne clerici. vel mo. ſuper ſpecula. vbi. de hoc.

Similiter non debẽt legi ꝓfus leges vel audiri. nec etiã in cunctanbus vt in predicto. c. ſup ſpecula ꝛ ext. de priuil. ſuper ſpe. circa finẽ. ¶ Itez lex iuriſdictionis eſt ꝛ lex dyoceſana in quibus conſtit tota ius ꝛ precas epiſcopoz. ſed ad legem iuriſdictionis pertinẽt canonica obedietia. ſubiectio. reuerentia. inſtitutio. correctio. ꝛ reformatio cẽſura eccleſiaſtica iuriſdictio cauſarũ oim ſpectantium de iure ad eccleſiaſticoz foruz penitentie ꝛ ſacramentoz oim que ab ipſo recipiẽda ſunt collatio. ctatio cauſarũ examinatio ꝛ deciſio. ꝛ plura alia de ꝯbus habes ext. ō ok. oz. c. j. ꝛ. h. ꝛ. c. conq̃rente. ꝛ. c. dilectus vbi de hoc in glo. nota hic. ¶ Itẽ ad legem dyoceſanaz ſpectant vocatio ad ſynodũ ad ſepulturas mortuoz. cathedratici. iij. vel. iiij. mor

UVA. BHSC. IyR_347_2

tuorum ꝛ quarta decimarū hospitalū et similia que cōsistunt in recipiendo. Quādoq; tamen lex dyocesana comprehendit leges iurisdictionis extra de prescrip. auditis dicas ergo ꝙ omnia monasteria ipso iure sibi sint. exēpta a dyocesana lege. x. q. j. c. j. ꝛ. iij. q. quinter cetera. ꝛ. xvj. q. j. c. cum p vtilitate. ꝛ. c. placuit ꝛ que spectant ad dioce. l. libera. sunt omnia monasteria nec cogi possunt ad talia facienda. xviij. q. ij. quā siu. ¶ Itē a lege iurisdictionis nō sunt exempta monasteria nisi speciali priuilegio sint munita. Item oia monasteria in sua dyocesi cōstitutra subsunt episcopo quo ad. l. iurisdictionis. xviij. q. ij. hoc tñ. c. monasteria. ꝛ. c. cognouimus. xvj. q. j. interdicimus. ¶ Itē seculares ecclesie subsunt episcopo quantū ad vtrumq; ir. q. j. de his cum seruanda est in predictis cōsuetudo rationabilis ꝛ pscripta. xviij q. ij. seruitium. ꝛ. j. q. iij. quesitum. Item capelle monasteriorū seu territoriū subsunt episcopo quantū ad vtranq; l. extra de offici. or. conquerente ꝛ de priui. cum ꝛ plantare. ꝛ. xvj. q. ij. sane nisi pleno iure subsint monasteriis predictis capelle ꝛ extra de priuil. cum ꝛ plantare. qñ per. ¶ Itē capelle monasteriorum exemptorū subsunt epō sicut ꝛ aliorum non exēptorū nisi sint exēpta monasteria cum capell. suis. extra de priuilegio ex ore in fi. de predictis habes. extra de offi. ordi. dilectus in glo. nota ibi.

¶ De libero hoie ꝛ ecclesie libertino.

LIber homo nō pōt totaliter obligari quāuis cōstituatur in ipso tā ꝙ in pignore in aut. vt nulli iudicius. §. q; vero coll. ix. ¶ Itē liber⁹ ecclesie cui libet successori tenetur pfessionē facere infra annū. xij. q. ij. sepe longinquitates ¶ Itē liber⁹ ecclesie si amonit⁹ redire noluerit qñ alij adhesit manu missio ei⁹ nulla est. vnde. q. ab ecclia eius patrona nunquam discedere debet. xij. q. ij. liberti. j. ꝛ. ij.

¶ De libelli oblatione.

NUnc agendū est de libelli oblatione. vnde videndū est q̄d sit libell⁹. In quib⁹ casib⁹ locū hz libelli oblatio. Que in libello debeāt cōputari. cōstuff. De libellorū effectu ꝛ vtrū possit mutari libell⁹ ¶ Quid est libellus.

LIbell⁹ est scriptura in qua cōtinet res que debetur vl petitur in causa petendi ꝛ nomē actoris ꝛ rei q; semp est in iudicio iudici offerend⁹ ꝛ p iudicē reo. vt ipse reus deliberet. iij. q. iij. §. offerantur. ꝛ debet tradi inscript. extra de libell. obl. c. j. vbi de his in glo. nota. ꝛ. c. ij. ꝛ. iij. ꝛ ext. de pbatione qñ. ¶ Itē libell⁹ est paru⁹ liber. i. modica scriptura. ꝛ est duplex libellus. s. accusationis ꝛ conuentionis prim⁹ in ciuilib⁹ hs in criminalibus causis locū hz. ¶ Itē libell⁹ dari dz in principio litis. qz p ipz actio perpetuatur annal. iij. q. iij §. offeratur Itē libelli oblatio est ō substātia ordis iudiciarij scz quosdā ext. ō libelli oblatione. c. j. vbi de his in glo. nota ꝙ ꝛ de pbat. qñ. Itē libelli pōrigit actor in dicī vt dictū est. iij. q. iij. spacium ꝛ pōre crustrā scribatur in acta. extra de pba. quam contra.

In ꝙbus causis exigitur libellus

LIbell⁹ exigit in ol causa in qua ordinarie agit nisi in quatuor casib⁹ prim⁹ est cū cā vl⁹ lis est brevissia ꝛ maxime illaz rerū seu psonaliū. C. de sen. ex pitu. ꝛ. in aut. nisi scōs ē cū eps cognoscit iter suas familiares vt in pdcto aut. ꝛ. xj. q. j si qs cū clerico. Tertⁱ⁹ est cū hoc fit ex cōsensu ptiū. C. de puil. scola. ꝛ. l. quec. in fi. ꝛ. l. vt. xij. Quart⁹ est cū ex ore iudicis. j. ꝛ. dies cōuenit. vt in aut. vt iudices sine quoquo suffra. §. si necessitatē. coll. ij. Sz si ext. ordiarie agat sec⁹ erit in causa actionis ꝛ denunciationis et inq̄sitiōis quāuis in causa inq̄sitiōis capl'a sint. edēdaꝝ potⁱ exponēda de q̄

UVA. BHSC. IyR_347_2

bus fuerit inquirendū. ext. de act. qualiter. ꝛ qñ. §. oportet alias autez generaliter libellus dand⁹ est fine in ciuilibus causis ext. e. ꝛ. c. j. ñ. q. viij. c. j. siue in criminalibus. ñ. q. viij. §. libellorum.

¶Que in libello debeant contineri.

LIbellus conuētionalis debet, continere nomē actoris ꝛ rei ꝛ nomē iudicis coram quo agitur ꝛ debet continere rem que petitur expresse ꝛ an petitur tota vel pars vt peto totū fundum vel partem eius ꝛ hoc quādo quis agit actione reali vt res venditur. ff. de rei ven. l. si in rez. alias. ñ. reus deliberare non posset. ꝛ iudex sentētiam ferre sup incerto ꝙ esse nō debet. vnde cū hmōi libellus detur in ciuilibus causis debet in ipso exprimi causa quare res petatur ext. de li. ob. c. j. vbi de his in glo. nota ꝙ dupler. ꝛ. c. vlt. ꝛ. c. ñ. ꝛ. ff. de act. §. iurare. ꝛ. xxiij. di. habuisse. ¶Itē cum libellus ad hoc detur vt reus deliberet cedat vel contendat. iñ. q. iij. offeratur quomodo poterit deliberare nisi res que petitur exprimatur. Silr quomodo sciri potest an reus possideat rem q̄ petitur vel non nisi res exprimat peri culosum cū enim subire defensionem huius rei quā forte non possidet. ff. de rei vend. l. is qui preterea res exprimē da est ꝛ iudicia rei. ff. de rei vend. l. si in rem. ꝛ si res que petitur sit imobil exprimi debet confines vt in predita lege si in rem. §. vlt. ¶Item exprimi debent species ꝛ pondus rei. ff. depositi. l. j. §. si quis argentum. ¶Item exprimi debet causa. C. de adop. l. iñ. ꝛ. C. de edic. diui. domini tolle. l. vlt. ¶Item an actio sit edenda vel non dubitatur de hoc inuenies plene in summa. Sof. in. t. de libel. ob. §. in libello sed actio prout significat causam agendi vt cum dico. peto. ꝛ. a tali qz vendidi librum vel qz ei mutuam proponenda est in iudicio ꝛ as ecclesiastico quaz seculari. Sof. Similiter modus agendi exprimendus vt cuz ex eadem forma verboꝝ plures modi agendi resultant ꝛ non exprimēdus est ad quid agatur. de his habes in summa Sof. in predicto. t. ꝛ. §. ¶Itē iudex qui certam debet dare sentētiaz. instic. de act. §. curare. petere debet ex primo de quo ꝛ ad quid agatur. ¶Itē actio significat ius agendi vl petendi instr. de actionibus in primo ꝛ pm hoc dicit nemo fine actiōe experitur. ff. ō admi. tu. l. quocirca. §. j. vnde sciendum est ꝙ si actio. j. formula verboꝝ proponatur in epta reus absolutur ab instātia iudicij extra de iuō. examinata ꝛ. ff. si messor quomodo dixerit. l. j. §. ñ. ꝛ que superi⁹ dicta sunt locum habēt pm virtutē ius ſ. canonicū ꝛ ciuile. ¶Itē oia certa facere debet is qui libellum p̄sentat. qz nō licet euagari cum discrimine alieno. ff. de iniur. l. preter. edixit in prin. ¶Itez inutilibus iudicijs res. exprimi non debent in libello ne in sentētia. sed in exe cutione fit. ff. de peten. hered. l. quanta. ꝛ. l. si quo tempore ꝛ hoc idem obseruandum est cū petitur ecclesia cum iuribus ꝛ pertinētijs suis. vel cuz petitur prebenda cū plenitudine iuris ꝛ bonoris canonica ext. de resti. spol. cum ad sedem circa prin. ꝛ de concel. preben. proposuit in fi. ¶Item libellus generalis in iudicio potest conferri. in quo si ponatur hoc latissime vbi bene continere patet et multa comprehendit extra de resti. spol. cum ad sedem vbi de hoc in glo. hic ergo ꝛ de li. ob. c. ij. et de fide instru. inter vbi de hoc in glo. ¶Itē considerandū est tēpus libelli oblati. qz licet tunc non recte agatur. si tamē post ea incipit ius competere iudicium perfici potest. ff. de pig. act. l. si in rem. §. vl. de hoc habes extra de prebendis. dilectus. ffi in glo. hoc considerandum. Item iudicia vniuersalia; sunt hec petitio he

UVA. BHSC. IyR_347_2

reditatis famil. herci. actio ex testō cū vniuersum peratur ꝛ similitudinarie. ¶Itē pōt dici cū iurisdiale vel archidiaconale vēdicat. Sūt ꝛ ḡnalia iudicia vt cū agit actiōe tutele mādati p socio ꝛ in talib' ac silib' nō sūt res exprimende in libello sed in iudicio ꝛ in inia. C. de iudi. lz. expt. de libelli ob. ca. ij. vbi de hoc in glo. no. ad intelligentiā.

¶De effectu libelli.

LIbelli effectus est facere rem litigiosam. C. de liti. in autē. litigiosa res ꝛ ar. ext. vt lite pen. ecclesia. ꝛ. xj. q. j. qr. res. ¶Item ppetuat actiōes annales. vt est actio iniuriarū. C. quādo libellus in prin. datus. l. cō. fa. l. j. et. ij. ¶Itē interrūpit pscriptionē ꝛ hoc in tñ ꝙ si libellus nullā cām obtineat vel forte obtineat vnā solā olim actionū vel obligationū plonaliū tura interruptio facta ē. C. de annali excep. vel si ex multis. ¶Itē libellus obligat porigentez pducere cām ad finē. C. quō ꝛ quando iudex in autē. qui semel. aliqñ tñ licet porigentē reuocare libellū cū nihil in cōmodi effectuz adhuc senserit aduersarius eius. ff. q. vj. si quis libellos. ꝛ. ff. de cōdi. cā. di. l. si ideo pecuniam. al. nō licet ei penitere cum alterius cautiōe ff. de interro. ac. l. de etate. §. vlti. ¶Itē libellus accusatorius reuocari pōt. ij. q. iij. si quē penituerit. ꝛ. c. si quis irat'. quia post libelli oblationē lz desistere fine pena. ff. ad turpil. l. quesitus tenetur tamen iniuriarū eo ꝙ famauit illum cui libellū porexit. C. de iniurijs ¶Item apud labeonem ꝛ §. si quis libello. ¶Itē qñ inscriptio secuta est libelli porrectionē nompotest accusator penitere nisi ex iusta causa. C. de obla. l. ij. ꝛ. tij. ꝛ q. iij. paulum. sil'r pōt petere absolutionē dūmō reus nō sit passus aliam iniuriā carceris seu vinculorum C. de obla. l. fallaciter. et ar. ext. o accu. lz. ¶Tē libellus accusatiōis dak in questionibus ꝛ causis criminalibus ꝛ debz continere nomē iudicis cora quo agit agitur nomen accusatoris et rei certū de quo agitur et quando ꝙ persona cū qua crimen dz esse cōmissum et locuz in quo continere debet quicquid obꝯditur reo ita vt reus parat' venire possit. v. q. ij. si primates. et. vij. q. viij. §. libellor accusario. et ext. de accusa. fere p totum. ¶Item debet continere dies institute actionis. profecto accusatiōis vt in predicto. c. libellorum. diē autē ꝛ horam cōmissi criminis accusator inuitus comprehendere non tenet hec ola quibusdā ꝓsibus continentur. consule mense. vie. cora prore pfessus. te deferre reū. crimē loca pone sodalē. ¶Et licet hora dies nō mēsis ꝓtereatur. ¶Itē nota ꝙ p libello habetur rescriptū nī i citatoriis literis incertum quo ad inducias denegandas. Gof.

¶Cartā possit mutari libellus.

LIbelus pōt mutari eum dari ꝛ corrigi sicut placet vsq ad litē cōtestatē. ij. q. viij. §. si libellor. ꝛ. §. ō edē. l. iij. post lit. vero conte. mutari nō pōt nec aliquid ibi addi vel minui. ff. de iudi. et nec pe. Item si aliquid muratur vel additur in libello noue indicie dari debēt ad deliberandū nisi in primo libello potuerit instructus teneatur tñ aduersario ad interesse totiens variādo libelli. ff. de interroga. autē. de etate. §. vlti. et ar. ff. de eden. verū. ¶Itez pter te veni ꝛ minimā additionē noue inducie dari nō debent. ext. de dil. litere de hoc i glo. si quis ꝓ in fine.

¶De literis.

QUnc agendū est de lris quib' creditur ꝛ quib' non ꝛ qñ carere ꝺs debet cōmotio. litterarū.

¶Quibus literis creditur.

LIteris episcopi vel prelat credit cum dicit se excōicasse subditum

r

UVA. BHSC. IyR_347_2

sunum.xix.q.iij.statuimus. et xcviij. di. c.j.q.vj.sed tñ circa iudicia non credit eis nisi habeant testium subscriptionē vel quatinus constet de legitimis documentis.ext.de bac.post cessionē vbi de hoc in glo.ex hac materia et de testium a nobis vbi de hoc. ¶Item litteris prelatorum creditur in casu qñq; in preiudicium aliorum cuz vinevoci corum aliquando nō credatur. ext. de maio.et obedientia cum ecclesijs. vbi de hoc in glo.videtur cp et de probatio quoniam contra. ¶Item si scriptura vel littera reperiatur in aliq columnavel lapide seu i albo pectoris faciunt fidem.xxiij.q.ij. sane vero.et.ff de iure omissum.l.j. et.ij.et ar.extra d probatio.cum causam vbi de hoc i gl. no.ergo. ¶Item litteris tabellionis iz credatur circa iudicia.sed tamen circa contractus non creditur eis nisi habeant testium subscriptionem in auten. de re.§.scimus.arg.ext.de proba. qñi. vbi de hoc in glo.sic ergo videtur.

¶Item litteris duorum bonorum virorum in iudicio assumptorum credit vbi tabellio haberi nō potest.vt in predicto.c.qñi in glo.sic ergo. ¶Item generales littere non absolvunt a voto nec a sententia excōicationis et ideo i hoc casu cautum ad hoc non creditur eis.ext.de senten.excō.cum p causa. et de fide instru.cp super his. ¶Item littere dñi pape sine speciali mādato impetrari non valent.nisi in casu cōmunte persone.ext.de rescrip. non nulli.t e.ex parte.iij.vbi de hoc in glo.z.l.p.

¶Item littere non extēduntur ad alias personas nisi ad eas que cōmissiōe continentur.ext.de offi.dele.p.t.§. in fine.et de fozo'compe.signi. Si tñ sūt de simplici iustitia non de facili presumuntur false nisi probetur cp ex certa scia falsuz suggesserit impetrato.z. ext. de fal.accedēs vbi de hoc no.cp. ¶Item littere seu correctione literaz seu ne clericorum obtēte seruis cōe priuilegiuz exceptionis obrogare nō possunt. ext. de rescrip.cū ordinē. ¶Item q; de minoribus negocijs tñi faciunt mentionez: p ipsas nō pñt aliqui sup maioib' negocijs cōiri.ext.de rescrip.sedes vbi de hoc in glo.sed quas. ¶Item que impetrātur a pcuratore excōmunicato vbi valent.ext.de pba.post cessionē z de hereticis fraternitatis nisi cancellari' ex certa scia daret ei cū sciret eum excōicatū esse extra de excep.qz pia innocē. ¶Item littere excōmunicato impetrate non valent.nisi de excōicatione exp̄sse fecerint mentionēz:ar. ext. de rescrip. dilectus.j.vbi de hoc in glo.hoc habes z de ap.vt debit' et de pba. post cessionē.z de pcu.c.vlti. Sz tñ bñ valēt si fuerint ad suā defensionē obtēte. Iz de excōicatiōe nō faciāt mētionē.ext.de excep.c.vlt.vbi de hoc in glo.no.cp z.c. cū inter.z.c.dilecto.z.c.dilecte. ¶Item valēt q; nō faciūt mētionē de appellatiōe aduersē ptis.ext.de rescriptis ex pte.ñ vbi de hoc i glo.z de ofir.bone.z de ap. sepe in fine. ¶Item lfe nō valēt nisi mētionē faciāt.de rescriptis.s. si clericus. ext.de trāsac.ex lfis.Silr si bēat bñficiū cūm curā.ext.de rescript.cū ab eo. vbi de hoc i glo.sed q̄d z.c. si aliq; in q̄ nō ergo z de preben.cū teneamur.vbi de hoc similiter si vult i ecclesia reside re.ext.de cleri.nō resi. relatū. Similit si ē dignus.ext.de rescrip. cū adeo vbi hoc ē de elec. cām q. Silr si ecc'a tot cōmode sustinere poterit.ext.de inst. c.j.z.c.vlt.Silr si ō tra illa ē ordinatus. lxxj.di.hortamur et de cleri.pegri.tua nobis.Silr si habet ppetuā vicariaz q̄ sufficiat sibi ext. de rescrip. postulasti. Silr si ad mādatū pape aliud beneficium non recipiat.vel nisi habeat aliam iustā cām excusationis.ext. de rescrip. si qū z.c.si pponente vbi de his in glo.

UVA. BHSC. IyR_347_2

ne.ergo q. ¶Itẽ ẽm quoldã ꝯuis tu
dex tempore impetrati rescripti. fit ex
cõicatus.si tñ tẽpore receptionis sit ab
solutus rescrip.valet extra.de scriben.
dilectus de hoc in glosa. hic conside
ratur q de ap.sup eo.§. de rescrip.pa
storalis.ad fi.ff.de iudi.l.cũ furiosus
Sed ꝛ alĩ ꝺicit dicentes meli⁹ q ꝑe
dmõi nõ valẽt q ab initio nulle fuerint
vñ post ablolutionẽ nõ ꝓualescũt: ꝛ lõ
in hoc casu tpe impetratiõis ꝓsidera
ri ꝺz qz data ſfaꝛ cõſideꝛãda ẽ semp ex
tra de rescrip.eã re. vbi de hoc i glo. et
ad hoc semp ꝛ.c.cõſtitut⁹.ꝛ ext.de sen.
cõ.ſi aliqñ i casu tñ ꝓsideꝛari ꝺz tpe re
scrip.receptiõis.extra de ꝓbẽ.dilectus.
ñ.vbi de his in glo.hãc ꝓsiderationez
Sikr in lꝛis ℈ vsurarios ipetrans.ext.
de vsuris.qz fruſtra. ¶Itẽ ſi lꝛe diuer
ſe ſũt ipetrate etiã ꝓ bñficio ipetrãdo
ille ſole valẽt.q ꝓio iudicib⁹ ꝓtentaꝛ
nisi ſe faciãt mercatiõnẽ de ꝓmiis. vl
ſi nõdum ꝓ alias illaꝛ ẽ in cã ꝓceſſum.
ext.de rescrip.c.j. vbi de his.ꝛ.c.ſedes õ
ap.vl debitus.ꝛ de offi.dele.ex parte.j.
¶Itẽ plures lꝛasp oꝛerit quis ꝑe ſi
cut plura teſtamenta eiuſdez tenoꝛis.
ff de teſta.l.iuraſſitũ teſtiñ.ꝛ.ff.de his
q in teſtõ ꝺelentur.l.vlt.de hoc habes
ext.de rescrip.ſedes in gl.no.q. ¶Itẽ
lꝛe tradẽde ſunt aduerſario ad vidẽdũ
ꝛ ea q ℈ria ſunt iregraliꝛ ſunt edenda.
ext.de fide inſtru.ꝓpetraꝝ vbi de hoc
i glo.no.circa. ¶Itẽ lꝛis tradiꝯ ꝛ red
ditis parti aduerſe renũciat eo ipo q℈
iuri ſuo ext.de pact.cũ pridẽ ꝛ de renũ
cia.ſane vbi de hoc in glo.et ſit traden
do ſimiliter ſibi redditis inſtrumẽtis
mãcipioꝝ mancipia ipſa donata intel
ligunt.C.de dona.l.j ¶Item lꝛe moni
torie ꝛ ꝑceptorie ꝓle et ꝑceptorie ſcõ
ꝛ executorie ẽtio ẽm curſũ curie ꝓcedũ
tur.vñ nõ valẽt executorie nſi faciant
mẽtionẽ de montoꝝ que nõ ꝓceſſerunt qz impetrate ſũt i falſitate ſuą
geſta.extra de rescrip.ex inſinuatione
vbi de hoc in glo.ſic ꝓ ꝛ.c. ſup literis.
Itẽ ꝙficunq capitulũ ꝺz citari litere ci
tatiõis ꝑaro ꝛ a liq⁹ maioꝝ⁹ de ca
pitulo debẽt mitti vel ſi eoꝝ copia nõ
poſſit hñ ſufficit q legant publice pre
ſentib⁹ aliq⁹ q inueniunt in capitulo
vel in clauſtro vt ext.de poſtu. ad hoc
de ſymonia veniẽs et de ꝓbẽ.c.vlt.et
de dolo ꝛ cõtuma.cauſam qne.

¶Oñ quis carere debeat cõ modo litterarum.

LItteraꝝ cõmodo debent carere
quo ſuo nomine litteras ipetrã
tes aliq⁹ eiuſdẽ nois tradũt. Sikr illi
q eas recipiũt tali modo. Sikr illi qui
trahũt ad iudiciũ illos ℈ quos nullã q
ſtionẽ hñt. Sikr q⁹las ad futura ne
gocia extenduñt que nondũ erant tpe
impetrati rescripti. Sikr q ſuper vno
negocio ad diuerſos iudices reum tra
hũt ꝛ ſup plib⁹ ꝓsonalib⁹ actiõib⁹ reũ
trahũt coꝝ diuerſis iudicib⁹ qui ſub
vno cõmodius tractarent. Sikr reus q
eodẽ tpe trahit actoꝛẽ ad diuerſa loca
vel indeteriate ad villã q habet cõe no
mẽ cũ plib⁹ villis .vñ oẽs ꝑdicti puniẽ
di ſũt in expẽſis.ext. õ rescrip.qz nõ ſo
lũ vbi de his i glo.b.vñ.vicia in hoc.c.
¶Itẽ lꝛe ſubrepticie inrisditionẽ nõ
oſerũt ꝛ irritari ꝺz ꝯd factũ ẽ eccle
ipſarũ.ext.de rescrip.ſup lꝛis.ꝛ.C. ad
audiẽtiã vbi de hoc in glo.ſz q℈ ꝛ.c.di
lect⁹ ꝛ de offi.iuꝺ.tua nobis ꝛ de sentẽ.
ꝛ re iuꝺ.cũ olim.ſz cũ nõ ſunt irrite ipſo
iure ſz ꝑñt ꝓ exceptionẽ irritariſ: et ſic
itelligiq illud eſt.de rescrip.cũ dilecta et
c.ꝓstitut⁹. ¶Itẽ lꝛe q ñ oſtenꝺunt nec ap
pareũt ꝺñr ex fictiõe ꝛ iure nõ.ee.ff.õ ℈
bẽ.ep.a lege ꝛ.l.ruptilia ꝛ.j. polla.ꝛ de
cõ.ꝺi.ñ ſolẽ.rescrip.de hac matꝛia i tra
cta.de rescrip.ꝛ i tracta.de iſtrumẽtis

¶De litis conteſtãtiõe.

NUnc videndũ eſt q̃d ſit litis ꝺteſta
tio et quid ſit exordium qualiter

UVA. BHSC. IyR_347_2

fiat.et quid operetur.

¶Quid sit litis ꝓtestatio ꝛ ei⁹ exordiū

LItis contestatio est negocij ꝓin-cipalis hinc inde apud iudicē facta narratio per principales personas non per aduocatos nisi forte principales adeo fuerint indiscreti. vt eorum defectus de licentia iudicis per alios suppleatur. ext. de iudicijs pastoralis. Similiter si fiere⁹ interrogatio de facto principalis oz rñdere. ff. de introga. acti. l. si fine. et hoc locū ꝯz in oib⁹ int rogatiōib⁹ q̄ fiūt ante litē cōtest. ext. ō dolo et contu. put. Silr locum habet impositionibus que fiunt post litē contesta. q; ꝓbationuz loco succedunt. per eas tñ nō sit cōte. litis. ext. de elec. ondum. Similiter locum habet si inder eqtate motus interroget sup facto q̄ fieri pōt aī lit. ꝓte. ꝛ post vsq; ad sniam ff. de introga. act. l. vbicūq;. ¶Itē bis in q̄b⁹ de facto q̄ritur principales respō deant si etatē habeant de condi. iiij. cū pro pupillis. et est rō quia in talib⁹ ꝓncipaliter persona melius nouit factuz q̄ aduocatus ꝛ ideo ipse per seipsum iurat de calum. et de veritate dicēda et p seipm de facto rñdit ꝛ nō aduocatus. ff. de pcur. l. si actor. ꝛ. C. de lit. con te. l. vlt. hoc tñ fallit in quibusdā casib⁹ ext. de iudi. pastoralis ꝛ quibusdā alijs iuribus habetur de hoc. ¶Itē litē cōtest. faciēda est post libellum porrectū. nam litis conte. potest hoc indultum habitum p nihilo habenda. iij. q. iij. §. In autē. §. sed offeratur. ¶Itē litis exordium quo ad ꝓpetuādā rescrip. ꝑt appellari cito. ext. de offi. deleg: q̄tum ꝛ. c. vlti. Silr quo ad faciendā rem litigiosam potest dici oblatio libelli principi facta. et reo insinuata. C. de lit. auten. litigiosa. ¶Itē exordiū oz ꝓprie litē cōte. q; tunc ꝓstatur iuramentū de calum. ext. de iura calū. cū cām q̄ ꝓstari oz in exordio lit. C. de iura calū. l. cū iudices et extunc de fructibus tenetur etiā bone fidei possessor. C. de rei vēdi. l. certū. et ext. de litis cōte. c. j. vbi ō hoc in glo. sic ō. de elec. ¶Itē litis contest. est de substantia ordinis iudiciarij. ita q̄ ea omissa receptio testium nisi in casu et sententia lata non tenet ext. vt lite nō ꝓte. accedēs. ꝛ. c. oudū essi. ¶Itē lites nō debēt ex litibus gignari. ff. de re iudi. l. essi air ꝓtor.

¶Qualiter fiat litis ꝓtestatio.

LItis ꝓtestatio fit aliq̄s vā. aliq̄s nō vera. sed quasi vera. aut p narrationē actoris aut p narrationez rei vel responsionem rei responsionem vi co contradictoriam. C. de iudi. l. rē nō nouā. §. patroni. ꝛ. C. de lite cōte. l. vna ¶Itē fit q̄lit. conte. cum agitur actione reali et vocatur colonus vel inquilinus qui detinet nomine absentis vocatus nominat dñm. datur tempus ad denunciandū nō venit in termino dato tunc ex his omnibus que precedunt scilicet quia vocatur: inquilinus vel colonus quia auditur nominans dñm absentem et quia datur tempus ad denunciandum domino et expectatus dñs⁹ non venit. habetur lis quasi contestata q̄ ad interrumpendam lōgi temporis prescriptionem. extra vt lite non contest. q̄ fre. §. q̄ si super. et C. vbi iurem actio. l. ij. Item si lit. cōtesta. p iurationē actoris et rei responsionē. dictoriā ita tñ q̄ hmōi narratio fiat animo ꝓcedendi et ea intentione directe ꝛ ex propositoq; si actor ꝓponat et reus rñdeat i iudicio nōlea mēte q̄ velit litem ꝓtestari vel rñdere ei cū ꝓtestatiōe. s. saluo iure suo vl fine ꝓiudicio non ea vt actori restituat vel iudici. ꝫ vt amico seu familiari negocij qualitatē exponat non est ꝓpt hoc lis contest. C. de lite contest. l. vna in fine. et ext. eo. tu. c. j. et de elec. oudu enim ¶Item contestatio litis fieri oz

UVA. BHSC. IyR_347_2

interrogãte a iudice actore pponente actionẽ suã.et nõ rfidente ad interrogationẽ iudicis statim non procedendi vt dictum est.§.e.ti.C.e.ti.l.vna in fine. ¶ Itẽ si plura in libello ponantur ad oia respondẽdũ est vt sit plena ⁊ era contes.litis.ar.ff.de appel.l.cũ vna.⁊.ff.q.iij.§.notãdũ in ꝑ.si plura et ext. de senten.excõ.cum pro causa.⁊.c.officij.sed si reus neget oia in libello cõtẽtavel si fic rfidcat.nego narrata vt narrantur.et dico petita falsum debere plene ỏr fieri cõtra litis quasi ad omnia singulariter fic fisum.ar.ff.de verbo.obligã.ne plurib⁹ in pri.⁊.l.fi. ¶ Itẽ si petã a te.et.⁊ tu confitearis vocar⁹ ad iudiciũ nõ expectans libellum.dicens de plano.te debere ꝙ petitur nõ sic ꝙ prter hoc.contra litẽ.nec sequi põt ỹmia sed mandatũ.ff.ꝙ merus causa.l.ivlti.§.vltimo.si vere nõ post libellũ ponere.cum reus confiteatur se debere ꝙ petitur.tũc eõ testa.facta intelligit.⁊ ỹmia põt sequi.ff.de conte.l.j.⁊.l.iij.⁊.l.v.et ꝑm hoc ỏr in confitentẽ nulle sunt partes iudicis.s.ad examinandũ ⁊ discutiẽdũ sed ad pronuncíandum sic.ff.ad.l.aquil.l.proinde.§.vlti. ¶ Itẽ nõ ỏr cõtestari litẽ qui excipit.ext.de lit.dte.c.j.vbi de hoc in glo.simile.§.de ox.cog.§.fi. ¶ Itẽ lis ỏr a limite qi ciuilẽ cãm tñi ostẽdit et nõ criminalem.ff.de verbo.signi.litis. ¶ Itẽ lite non conte.ꝙ agitur nihil vꝫ.ext.vt lite nõ cõte.q.ꝓ totum.sed tñi cõtra contumacẽvsq; ad sententiã procedi põt etiã lite non cõtesta.ar.ext. de testi.cum olim: vbi de hoc in glo.sic videtur. ¶ Item in ciuilibus causis nunc̃ sententia est fiẽda lite non dte.ar.ext.de dolo ⁊ ptu.put et c.qñ. Simil⁹ nõ pceditur ad receptionẽ testium in principali nisi vbi timek. de morte testium.vel absentia diutur na.ext.vt lite.nõ conte.qñi circa princi.vbi de his in glo.hoc rla fallit ⁊ qui agit nihil valet ext.vt lite non dte.qñi circa prin.vbi ỏ bis i glo.hec rla fallit.

¶ Quid operetur litis cõtestatio.

LItis contesta.hec operatur vt fractus postea pcepti et expensę facte post litez conte.valde contingit ofti ciũ iudicis.ff.de edil.edictio.l.sciẽdum nam illa per officium iudicis veniunt instit.de officio iudicis.§.illorum.⁊.§.papa. ¶ Itẽ facit pro curatorẽ omnis litis.C.de procur.l.nec ꝙ. Similter prestat viri ex legatarijs potestatem citandi.ff.dele.l.j.l.fi pluribus. ¶ Itez tol lit dilatorias exceptiones.iũ.q.iij.§.exceptio.et.C.de proba.l.exceptionem et ext.ỏ exceptio.pastoralis.nisi post modum aliquid perueniat ad noticiã illius qui ꝓponit propter qõ dilatoria exceptionẽ vtatur ext.de exceptio.pastoralis.et de restitⁿ presentiũ. ¶ Itez conditionem occupantis meliorem cõstituit.ext.de procuratoribus nõ iniuste.et.ff.eo.ti.pluribus. ¶ Itẽ ante litis contesta.non dicitur quis agere.iꝫ agere velle.ff.rem ratam habe.l.amplius. ¶ Item lite pendẽte ỏz conductor soluere pensionẽ.xvj.q.iij.volumus.quia lite pendente nihil est innouandũ.vt ext.vt lite pen.a memoria ⁊ quasi per totum. ¶ Item lite pen.ant prelatũ capitulo subditos suos nihilominus debent ei subditi obedire.ext. de accusatio.olim.vbi de hoc et si non obedirent potest eos excõicare prelatus.ar.ext.de offi.ordi.significauit.⁊ ỏ offi.dele.prudentiam.§.sexto.ar.ext. de accusationibus olim. vbi de hoc in glo.nota.ꝙ.

¶ De ludente ad aleas.

NUnc videndu⁹ est de ludente ad aleas ⁊ tarillos an peccet ⁊ an teneatur restituere ⁊ a ꝙ ibi acquirit.

¶ Queritur an cõmittat pctiñ ꝙ ludit ad aleas vel ad tarillos.

LUdẽs aleariũ cũ sit notⁿ et a iure

UVA. BHSC. IyR_347_2

prohibitus. si ducit in cōsuetudinē: si at ex cupiditate pctī est mortale. ꝑm hosti. sicut notauit. xxxv. dis. eps vnde nō solū ludētes. sed etiā qui ludo inter sunt ꝓticipādo ludētibz etiā z inspectores ludi peccant ad minus venialiter. si hoc ducit in consuetudinē z maxime si sunt clerici. ff. de aleatoribꝫ ꝓ totum. et in autē. de sctis ephis. §. interdicim⁹. et ext. de vita z honē. clerici. clerici vbi de hoc in glo. phibetur. et de exec. Platoin. vbi de hoc. ¶ Itez si episcopus vel clericus in sacris ordinibus constitut⁹ ludit in predicto ludo interdicto si moniti nō cessauerunt. a cōione ꝓmuēt ar. xxxv. di. ephs. ar. Presbiter. vñ ꝓ ꝑdictā penā cōstat ꝙ si ducit in cōsuetudinē mortaliter peccat. ꝑm hosti. cū tales pene nō sint imponēde nisi ꝓ crimine graui. xj. q. iij. nemo. z. c. nullus. ¶ Itē ludus alee ꝑm quosdā est offis ludus interpatiue loquendo q̄ viribus fortune iuuitur. z omnis talis ludus ē prohibendus ꝑm lauren. in pena ne fiat. ꝑter ꝙ si ꝯs certet basta vel pilo iaciēdo vel curredo saliēdo luctādo fugādo fit hec cā virtutis. i. fortitudinis corpis vt in auten. vt omnis obe. ꝓnci. ꝓ co. n. ꝙ ponitur: in cōmuno: vescēdi cā permittitur videre familia. vt sic possit aliquis ludere inter se causa commessionis faciēde. Rud. ¶ Itē hmōi ludi prohibiti sunt ꝑm quosdam. non tñ diffinasi. xxxv. di. episcopus. ¶ Itē qui ludibꝝ cauſavtitur habitu irregulari debet grauiter puniri in autē. de sanctis episcopis. §. vlti. non tñ phibet reꝓsentare ꝓsepe dñi in natiuitate et sepulcrū in resurrectionē dñi et similia que ad cōpunctionē inducāt. ext. de vita z honē. clericorum cum decorem vbi de hoc in glo. prohibitum.

¶ An debeat restitui ꝙ in ludo acquiritur.

Ludens ad aleas vel taxillos volūtarie et ex cupiditate sua si aliq̄d amisit non potest petere. si lucratus ē tenetur restituere saltē in iudicio anime. Similiter qui inuitus et attractus vel per vim vel alio modo vel ꝓ nimiam alterius importunitatem. si quid amisit pōt id repetere. si lucratus est non tenetur amitti restituere sed dz id ꝑm quosdā pauperibus erogare Sisr dicendū est de infirmo z debili q̄ causa recreationis modicuz luserit dū mō nō cōpulerit alios ad ludendum z z. j. ꝑm quosdam tales nō tenent restituere ꝙ lucrantur: sed debent pauperibus erogare. et est argu. ꝙ ludus cā recreationis factus nō est prohibitus quia potest ludi bona fide. Rud. ar. ad hoc. xiij. q. v. non sane. et ext. de symo. dilectus. j. et. ff. ad. l. in de vi pnb. de publica vel priuata lege qſti inulta.

¶ Itē cū hmōi ludus sit reꝓbat⁹ qz ꝺ deū ē z ꝺ iura. per talē nullus aliq̄d acquirere pōt nec tituluz. nec bonā si dem habere quia iniustus titulus pro non titulo est habēdus. ff. de pecu. l. ꝓ. l. nullā. Similiter male fidei possessor dicitur qui ꝺ legum interdicta mercat. C. de agri. et censi. l. quēadmodū.

¶ Itē q̄dā ꝓsone sunt ꝙbus indistincte tenet ꝙs restituere quicquid ab eis in ludo hmōi est lucratus vt furiosi ꝑdigi minores. xxv annoꝝ. et pupilli maxime. Similiter mēte capti. surdi. muti. ceci. et qui morbo perpetuo laborant quia tales rebus suis superesse. i. prouidere non possunt. propter ꝙ dādi sūt eis tutores ꝯtū ad pupillos et curatores et ꝯtum ad alios predictos instit. de cur. § furiosi z. §. sed et mēte captus. et idem dicēdum est de seruis et monachis z alijs irregularibus Similiter ꝺ filio familiari. qui nō habet peculium castrense. vel q. et de vxo-

UVA. BHSC. IyR_347_2

re que nō habet res paternales,ꝛ etiaz de administratione rerū ecclesiasticaz que pauperū sunt ꝛ similibus qz cū talibus pecunie administratio ratione p sone ꝛ facti multipliciter fit culpabilis et viciosa restituēda est.non dico eā illi qui amittit in ludo.nisi forte correctus esset ꝛ crederetur in debitos vsus expēsurus qꝫ sibi restitueretur ex hac causa sed restituenda est tutori curatori.pri. monasterio ecclesie dñor marito.Ray. Quidam tamē dicūt qꝫ potest reperi qꝫ perditur ad aleas vel ad taxillos. ff.de aleatoribus.l.vlt.in fi.ꝛ hec probantur per hoc qꝫ dicit greca constitutio qꝫsch ad.l.annos potest reperi qꝫ admittitur in ludo.de hoc habes ext.de vi.ꝛ ho.de ri.officia in glo.hoc phibitur. ¶Item quidam dicūt qꝫ scōm.l.ludi qui amittit nō potest repetere ꝛ qui vicit non tenetur restituere licet aliter peccet ludēdo ꝛ hoc in foro paterne ꝛ ad grecā constitutionem.respōdent qꝫ tenet in foro causarum qz leges rem publicā conservare intēdūt ꝛm hmōi.l.ad fozū penitentie non debet extendi.ō.

¶Nunc videndū est de magistris quales debeāt esse ꝛ an possint accipere collectā a scolaribꝫ suis qualis debeat esse magister.

Agister dz eē benignus ꝛ humilis auditoribus suis.ꝛ cuz humilitate non cum potentia vel ostentatione debet docere.xlvj. di.licet hoc ꝛ dema.tobe.humilis doctrina. ¶Item conceditur ei circa discipulum modica ꝛ leuis coercio, vt nō incurrat excōmunicationē. discipulum etiā verberibus corrigēdo.maxime clericuz in minoribus ordinibus constitutū ext.de sen.ex.cum voluerare ꝛ.c.exteriore.ō.nec sentendi audacia circa discipulū debet ei concedi nec et diligentia debet paterna omitti. xxiij.q.v. circū telliones ad finem. ¶Item bonignor ydoneo magistro nō est licētia deneganda docēdi ꝛ nihil ob eis est ꝓpter hoc exigēdum ext.de magistris.c.j.ꝛ.ij. ꝛ iij. ¶Item magister ydoneus a plato cum capitulo est eligēdus.qui clericos ecclesiarū ipsarum gratis in grāmatica ac alios instruat iuxta posse Metro politana vero ecclesia theologuz nihil homin' habeat ꝗ sacerdotes ꝛ alios in sacra pagina doceat.vīn aliꝰ presertim informet que ad curā animarū spectare noscuntur assignetur autez cuilibet magistrozum a capitulo vnius p̄bende pronētus non qꝫ ꝓpter hoc efficiaꝫ canonicus.sed tādiu redditus ipsos percipiat quādiu prelegerit in domo docendo.xxxvij.di.de quibusdaz ꝛ ext.de magistris.c.j.ꝛ.c.qz nonnulli.ꝛ.c. phibeas.

¶Utrum magister possit recipere collectam a scolaribus.

Magister cui beneficiuz ab ecclesia constitutum est nihil a pauperibus scolaribus exigere debet nec a clericis ecclesiaruz a quibus beneficia percipit.j.q.j.in templo.qz scientia donuz dei est ꝛ ideo vendi non debet. xxj.q.j. conuertimini circa finem.ꝛ.j.q.iij.non solum. ¶Item professores iur' ꝛ si honeste recipiāt sponte oblata inhoneste tamen exigūt.ff.de var.ꝛ extra or.cog. l.j.ō.est quidam.quidā tamē dicunt qꝫ a diuitibus scolaribꝰ potest petere collectam honeste tamen extra.de magistris qꝫ nōnulli.c.vbi dc' in gl.ſz nōdū ¶Itē sacēdū est qꝫ si magro nō sufficiāt

UVA. BHSC. IyR_347_2

sua licite ꝛ honeste potest a scolaribus suis aliquid exigere per expensis Si vero sufficiunt sibi sua non exigat ꝫ sponte obtata recipere potest. x.q.iij. presciptis. xij.q.j. ecclesiarum.j.q.j. quicqd in. iij.ꝛ.c. placuit. ꝛ hoc in his q̃ apti ꝛ ydonei sunt ad docendū: q̃ si qui tempore preueniant ꝛ ad cathedram nimis cito accelerent magistralem arendēres magis discere quaꝫ docere suū negationū gerunt non alienum. ff. de negocia. l. si pupilli. §. tributoꝛ alibus enim est et si sua non sufficiūt non est tamen prouidendum ex debito in expēsis imputaturis sibi qui suam infirmitatē vel imperitiam nō aduertit. ff. ad. l. aquil. l. idem iuris potest ēē magister inopiaꝫ suam exponere scolaribus ꝛ insinuare ꝙ libenter acciperet si gratis daretur sed non licet exigere ꝑm ꝙ exigere est ab inuito extoꝛquere. ff. ad. l. in. l. fidem commissam. §. si rem nec credēdum et ꝙ ō iure possit eos de scol. expellere vel spolia eoꝝ accipere si volunt sponte promittere. Sed postq̃ promiserūt exigere possunt debita promissa Sed licet magister qui habet ab ecclesia stipēdiū exigere non possit vt dictuꝫ est. ē. alij vero qui hmōi stipendia nō habent licet alias sint diuites nō tenētur ꝑm quosdam laboꝛare circa diuites auditoꝛes nisi velint eis moderate dare ꝙ non ꝓ scientia sed pro laboꝛe recipere debent Rud. ¶ Item vbi consuetudo est ꝙ vnus magister alium substituere possit ꝛ aliquis obtenta regenda licentia expēsas postmodum in prandijs vel alijs aliuꝫ bene substituere potest ꝛ recipere expēsas factas pro interesse. Dum tamen vice eiꝰ doceat institutus. Similiter qui habet ecclesiam potest eam alij cōmittere. Sed si totum ius suum trāsferret in illum non deberet aliquid accipere nec cancellarius qui dat scolas quādoq̃ etiā substitutus doceret loco eius non debet pasci cum eo de certa poꝛtione emolumēti habenda sine laboꝛe suo cum nō inueniatur cōcessus ¶ Item magistroꝝ opiniones sequēde sunt ꝛ non derogande eis ext. de decimis. c.j. vbi de hoc in glos. nota hic ꝛ de restit. spol. literas. §. nos autem ꝛ de sententia excōmu. offi. primo dicendus quod aliquid accipere pro licentia docēdi. dā da symonia esset de quo respon. in tractatu de symonia.

¶ De matrimonio.

Nūc videndum est de matrimonio quid sit. ꝛ vnde dicatur. Qualiter contrahaꝫ. Que sit causa. Quis potest contrahere. Quādo fuit institutus vbi etiā quibusverbis ꝛ propter quā causam Quis effectus mrimonij. Que eius bona de clandestino mrimonio.

¶ Quid sit matrimonium et vnde dicatur.

Matrimoniū est coniunctio maris et femine indiuiduam vite retinens cōsuetudinem. xxxvij. q. ij. §. j. circa finē. xxviij. di. j. c. j. Similiter nuptie sunt cōmixtio maris ꝛ femine ꝛ consoꝛtium omnis vite diuini ꝛ humani iuris cōmunicatio. ff. de ritu. nup. l. j. dicitur in diuiduam in te cōsuetudinez retinens vel cōsoꝛtium cōis vite quantū ad primum propositum eoꝝ qui matrimonialiter coniunguntur. q̃ hac intentione iungi debent vt perpetuo simul maneant quāuis post contractuꝫ marrimoniū. ꝛ ante carnalem copulaꝫ possit alter altero inuito religionez intrare sed post cōsummatum matrimonium nō nisi vtroq̃ volente. ꝛ quando ꝙ vtroq̃ monasterium intrāte ext. de conuersi. cōiuga. cum sit predictus ꝛ. c. vxoꝛatus. vel predicta diffinitio intelligitur de matrimonio per carnalē copulam consummatoꝛ de matrimonio

UVA. BHSC. IyR_347_2

fidelius.qz nec matrimoniū in fidelius est etiam cōsummatum.nec matrimonium fidelium ante carnalem copulaz est omnino indissolubile cum possit separari in casu. Si tamē exponatur in diuiduam cōsuetudinem vite retinēs ideſt apta retinere vel poteſt illa diffinitio intelligi.de omni matrimonio et tunc exponе retinēs.i.exigens retinendam. ¶Itē matrimoniū dicitur quasi matris munium a maris et femine matrimonium z officium inde autem magis a matre denominatum mrimonium est est quā a patre: qz licet pater sit generationis actor.z quasi oñs vtoris.xxxiij.q.v.hec ymago matris tamē officium circa filios magis appareret et filij dum infantes sunt magis indigent materno solatio quā paterno. vñ mater ante partum est onerosa z post partum laboriosa.z in partu dolorosa ext. de con.infidelium ex litteris.

¶Quomodo matrimonium contrahatur.

MAtrimonium cōtrahatur solo cōsensu qui solus si defuerit etiam cum ipo coitu celebrata frustratur.i.in auia sunt quo ad matrimoniū celebrādum faciēdum ext.de spon.duoz tuas z.c.duduū z.xxvij.q.ij.sufficiat ex quo eīi vir cōsentit per verba de p̄senti in muliere z mulier in viz mrimōiali affectu vez est mrimonium tū quāuis mrimonium facit solus cōsensus nibilhominꝰ sunt necessaria verba cōsensum exprimentia in valentibus loqui ext.de spō. tue fraternitatiybi de b̄ in glo. lz solo z ideo matrimoniū duo requirit.s.consensum animoꝝ z formam verboꝝ que est hoc.cū dicitur.accipio te in meam.z mulier respōdit.accipio te i meū. vel alia verba consensum exprimentia de presenti siue iuramētum interuenerit sine nō ext.de spon.si inter vel sic. volo te habere de cetero in vxorē z ipsa dicit volo te habere de cetero in iurum vel quibuscūq; alijs verbis signis exprimatur consensus vtriusq; statim mrimoniū est.signis ideo dico: qz mutus z surd⁹ bene possunt matrimoniū contrahere signis z nutibus.lz nō b̄. ff.de iur.doc.l.mutus ext.de spon.duorum tua dudum z de spon.z.c.cū apud sedem:sed nunq̄d eiusdem sunt iudicij hoc verba volo te habere de cetero in vxorem.siue volo q̄ tu sis vxor mea.vt te esse vxorem meam.z ista volo te accipere in vxorem.vel volo cōsentire in te tanquā in meam.z est dicendum q̄ in talibus z similibus cuz proferūtur huiusmodi verba.semper recurrēdus est ad intētionem cōtrahētium z scōm eaz iudicādum est cum de ipsa cōstare possit vere vel p̄sumptiue. Si autem cōstare non possit dicēdū est q̄ propter hoc verba volo te accipere in vxorem.vl volo in te consentire. nec contrahuntur sponsalia nec matrimonium sponsalia non:qz hoc verbum volo nullam significat promissionē matrimonium: non qz hoc verbum volo quando connungitur cuz infinitiuo significāte actionez sine actuz frequētius sumitur ad exprimēdum voluntatem precedētem ipsum actum quam voluntatem cōmunicātem vt cum dico volo comedere volo bibere z filia.vnde per hec verba volo te de cetero habere in vxorez.vel volo te de cetero esse vxorez meā.vel volo q̄ sim maritus tuus non cōtrahitur mrimoniū. Si tamen cum proponātur ex pte iuri z ex parte mulieris similia proponuntur cum intentione cōtrahēdi p̄sumendum est matrimonium esse cōtractuz. p̄sertim cum precedit interrogatio hmōi vis ne habere istam cum intentione contrahēdi in vxorem tuam.vel vis ne istam esse vxorem tuam vel q̄ sit vxor tua.z ipse respondit.volo. ¶Item pone q̄ aliquis desponset ali-

UVA. BHSC. IyR_347_2

quam de futuro vel etiam de presenti non habēt ppositum cōtrahendi ſz de cipiendi vt ſic poſſit ab ea copulā extor quere carnalem deinde cognoſcit eam carnaliter. nunquid ſuper hoc dz idem iudicium ferri p matrimonio in foro penitētiali ꝛ in foro cauſaruz ꝛ dicēduz q̄ ſuper hoc diuerſi diuerſa dixerunt. Dicit etiam quidam q̄ ſi nunq̄ cōſen ſit in eam nō debet ex illo facto matri monium iudicari q̄ſi ex vna parte do lus affuit ꝛ defuit omnino verus cōſen ſus ſine quo mſimoniū eſt nulluz ext. de ſpon. tua nos Sed tamē deceptor ſi veram vult agere penitētiam debet il lam ſine fictione ducere in vxorem ſol lempniter in facie eccleſie. ſi poteſt. ſ. ſi nec ipſe nec ipſa trāſierit ad ſecūda vo ta vel dare ei maritum conuenientem ſibiꝛ hoc ſi cōſtiterit ō fraude ꝛ animo deceptionis in foro cauſarū q̄ fraus et dolus nulli debet patrocinari ext. de re ſcrip. ſedes ꝛ de teſt. offi. Alij dicit q̄ cū quis poſt datam fidem de contrahēdo cum aliqua cognoſcit eam referꝛ viruz hoc faciat animo cōſummādi. mſimo nium vtēdo ea vt iam ſuam q̄ tūc con ſummatur. mſimoniū dum tñ ꝛ illa ſi milem intentionem habeat. ſi trāſeat ad alia vota tenetur redire ad primuz ꝛ tam p̄m iudicium fori cauſarum quaz fori penitētie. aut vtiꝛ ea intentione fornicaria vel vt ſua in futuruz non vt ſua in preſenti. et tūc non eſt iudicāduz in foro penitētiali mſimoniū eſſe con ſummatum. ꝛ ſi p̄am accepit de p̄ſenti debet remanere cum ſecūda ar. ext. de ſpon. veniēs. In foro autē cauſaruz iu dicabitur in hoc caſu quod reuertatur ad primam. cum qua preſumit eccleſia fuiſſe mſimoniū cōſummatum. Alij di cunt q̄ licet nō ſit verum mſimonium ſed tñ preſumptū poſt fidem datā ani mo decipiēdi carnalem copulam poſt ſecutam animo fornicādi. nō ꝯ mſi monium contrahēdi cum hec duo. ſ. fi des data ꝛ carnalis copula ſubſecuta in ter legitimas perſonas ad contraben dum ex cōſtitutione eccleſie impediūt et dirimūt mſimoniū poſtea. cōtrahē dum ꝛ hoc eſt, hodie expreſſum ext. de ſpon. is qui fidem. poteſt enim papa vt eccleſia ex multis cauſis facere pſonas illegitimas ad cōtrahēdum. ſicut patet in machinatione mortis viri vel vxoris q̄ nō impediunt olim matrimoniū in ter dauid ꝛ berſabee. q̄ tamē hodie im pediret ꝛ dirimeret matrimoniū iam cōtractuz ext. de eo qui duxit in ma. c. j. ꝛ iij. ꝛ p̄m hanc opinionem idē eſt iudi cium in foro penitētie et in foro cauſaꝝ de illo q̄ poſt hmōi fidem ꝛ carnalē co pulam trāſiuit ad ſcōa nota cū p̄m eos nullum eſt. matrimoniū cū ſecundaꝛ debet redire ad primā licet ſecundū iu dicium fori penitentiali ꝛ p̄m veritateꝫ nō fuerit cū prima verū mſimoniū. ſed tñ preſumptū ꝛ hāc opinionem dicen dum eſt eſſe tenendam tāquam vera cem. vnde ſi pteſtatus fuerit coꝝ pluri bus q̄ oſa que dicet vel faciet nō faciet animo contrahēdi mſimoniū. ſz tamē poſtea dicat cōſentio in te ꝛ illa reſpon dit ꝛ ego cōſentio in te. hoc iudici conſtat p matrimonio iudicabit q̄ recur rendum eſt ad cōmunē intelligētiāver boꝝ ext. de ſpō. ex lris interp̄tatio eſſi faciēda eſt cōtra eū qui adhibuit dolū. talia eſſi verba nō p̄nt ſeruire ſue intē tioni p̄terea ſi p̄ber pteſtationē quā fe cit potuit tñ poſtea recedere ab illa vo luntate. ꝛ cōſentire in illā ꝛ hoc videtur per id q̄ poſtea publice facit ſi dicat q̄ adhuc ꝛ tēpore cōtractus erat in eadez voluntate nō creditur ei q̄ cōtra eū qui dolū adhibet eſt interp̄tatio faciendā Aud. ext. de ſpō. tua nos. vbi de hoc in glo. ſi iſte. p̄ima ſimulatio ſue dolus non impedit mſimoniū ſpāle. xxxij. di. q̄ interrogaſti ergo nec mſimonius

UVA. BHSC. IyR_347_2

carnale. ¶Itē vbi quis ad cōtrahēdum mrimoniū vel spōsalia animo decipiendi. ſñ vtitur verbis cōſueris dicēdo accipio te vel accipiā te in vxorem: ⁊ sequitur carnalis copula alio fornicādi contra hmōi preceptū. mrimoniū secūdum quosdā nō admittitur pbatio in cōtrarium ⁊ secūdū mrimoniū nō tenet nec ſm iudiciū fori causarū nec ſm iudiciū fori penitētialis vt dictū est. ē. predicta namq; opinio quāuis in foro causaru sit ſuſtinēda in foro tñ penitentiali: credo q; nō sit tenēda. cum mrimoniuz faciat solus cōſensus quātum ad deum. Sed quādo taliter cōtrahēs nō vtitur cōſueta forma verborum: sed dicit. iohānes vel petrus te despōſat. vt ext. de spon. tua nos. tūc ptra hmōi pſumptū mrimoniū ppter carnalem copulā subsecutā. admitti potest pbatio in contrariuz ad probādū fraudem licet difficile sit pbare eā. cōtra probata pronūciabitur. nullum fuisse mrimoniū: ⁊ poterit trāſire ad alia vota. Quid si post fidem et carnalē copulā deceptoria trāseat deceptor aut deceptꝰ ad religionē nunq̄d admittēdus est ad pfessionē. aut si fuerit admissus nunq̄d tenebitur exire cū ille q̄ remanet in seculo reperat ingressum taliter ante pfessionē ⁊ dicēdū sine preiudicio q; hmōi fides ⁊ carnalis copula subsecuta deceptorieyt dictū est si erat impedit ⁊ dirimit. mrimoniū ſz ita impedit religionis ingressum ⁊ pfessionē impedit faciēdā: ⁊ solut iā factaz. vñ neutra psonarū q̄ taliter cōtraxerunt ad religionē reliquo inuētez in seculo remanēte trāſire potest. nisi in his casibus in ḡbus post verū mrimoniū: carnaliter cōſūmatū intrare ⁊ recipi: rez habere posset in religiōe. Sed pria opinio magis tenetur cōmitti. Fud.

¶Quis possit cōtrahere mrimoniū.

¶Trimoniū cōtrahere potest ois homo qui cōſentire potest in coiugalē affectū ⁊ carnalē copulaz nisi ex pfesſe phibeatur ⁊ bene dꝰ qui cōſentire pōt: qñ licet puta. infra. xiij. ānō vl. l. tñ. puella dicat ꝙba ad mrimoniū contrahēdū apta q; pſentire nō potest nullū est mrimoniū ext. de spō. tue fraternitatis. Sikr qui caret vtroq; testiculo cōſentire non potest in carnalē copulam cuz effectu. ext. de frigidē. et maleꝙ sedere. Sikr furiosus vel insanꝰ si dicat illa verba nō cōtrahit: quia oīno nō potest cōſentire. cū nō habeat vsum rationis. xxxij. q. vij. nec furiosus: ⁊ hoc verū quādiu furiosus est in furore constitutꝰ qñ si habet lucida interualla et aliquādo reddit ad sanā mētē: ⁊ nubere pōt ⁊ testari. ⁊ oīa facere q̄ alij possūt ar. xiij. q. ix. iudicisz. xvij. q. j. quāuis iste

¶Itē edictū de mrimonio cōtrahēdo est phibitoriū vnde oēs qui nō phibētur cōtrahere possunt ext. de spon. cuz apud. phibētur essi aliq̄ propter votuz ppter ordinē ⁊ propter quedā impedimēta que infra dicētur. ¶Itē mrimoniū cōtrahi pōt inter absentes. xxxij. q. j. §. cū ergo. Sed q̄d si alicꝰ cōſentit in absentē p verba de pſenti. deinde mittit pcuratorē ad illā: ⁊ ante quā ipsa mulier cōſentiat ipse dissentit. postea mulier cōſentit credēs illū in primo durare cōſensu. dicit q̄dā qꝰ si ille reuocauit mādatū: ⁊ reuocatio puenit ad pcuratorem. re integra. i. ahc q̄ mulier consentiret nihil actū est ext. de pcur. in nostra Si vero puenit postq̄ eriā iā pſenserat nō tenet mrimoniū: qz nec vere. nec interpretatiue cōcurrit cōſensus si tñ constat eccīe de prio cōſensu viri ⁊ de mandato pcuratoris ⁊ pſensu mulieris sub secuto ⁊ nō cōstet de dissensu pdicto cogetur vir ppter pbationis defectū. matrimoniū pſūmare Si aūt postq̄ mlier pcuratorē nec pſenſit nec dissentit credēs ſcīm hmōi obliuiōi eē datū. tūc simpliciter cādū p mrimōio ppt fauorē mrimōij

UVA. BHSC. IyR_347_2

qz nō hz obicere ꝓtrarie volūtaris ext. de sen. z re. iud. duobus et de baptismo et eius effec. maiores in fi. Sz cum nō sufficiat matrimonialiter cōsentire vbi consensu exprimatur et notificetur inter contrahentes. quō pōt matrimoniū e le inter absētes p epīam vel p nūciū donec ille ad quem mittuntur littere vel nūcius notificauerit consensuz suū alteri absenti dicēdum q̄ q̄n mittitur nuncius et ei notificat consensum ille ad quem missus est ꝓtium ac si notificaretur ipsi mittēti. Quādo autez littere mittuntur per nunciuz qui nihil de facto scit. sed nudum nuncium portandi litteras commissum est ei. tunc si ille vel illa cuz mittuntur littere huiusmodi nulli notificat cōsensum suū. dicunt quidam q̄ quantuncumq̄ consentiat non est contractum matrimonium. sz tunc demum suū cū consensum notificauerit absenti. qui misit ei litteras vt eriā alīs dīmodo hic possit constare iudici. sicud. et. ar. xxxij. q. ij. honorantur et ext. qui cleri. velvo. veniens z de conuer. coniu. ex plublico.

¶Quādo institutum fuit matrimoniū vbi z quibus verbis et ꝓpter quam causam.

MAtrimonium institutum est in paradiso z ante pctm. xxxij. q. iiij. §. his ita. ¶Item institutum fuit his verbis scōm quosdam crescite z multiplicamini z. Sz illa verba fuerūt potius nubentum benedictio quā matrimoniū instītutio. vnde dicēdū est q̄ verbis a de ore phībito platis institutū fuit. primo ad officium cum dixit. hoc nunc os ex ossibus meis z caro de carne mea propter hoc dimittet homo patrem et matrem z adherebit vxori sue et erunt duo in carne vna sicut legitur ext. de dnor. gaudemus. post pctm vero z extra paradisum fuit institutuz ad remediū vt carnis viciz cohiberetur vt infirmitas carnis ꝓna nimis in ruinam turpitudinis raperetur honestate coniugū. xxxij. q. iij. §. his ita. ¶Item cause institutionis mīmonij sunt due principales z multe secundarie principales sunt susceptio sobolis z vitatio fornicationis. xxxij. q. ij. bis ita ꝓpter primam causam instituit deus mīmonium in paradiso vbi dicit. crescite z multipl z. propter scōam dixit a plus vnusquisq̄ habeat suam ꝓpriā ꝓpter fornicationem. s. euitandam. ¶Cause sēōarie sunt pulcritudo diuitie z similia. Sed numquid tenet mīmonium ex inhonesta causa contractū. pura pulchritudine diuitiās et potēria. z est dicēdū q̄ sic. xxxij. q. ij. solet q̄ri. ar. de iacob q̄ seruauit pro rachele pulchra. vij. annis.

¶De effectu matrimonij.

MAtrimoniuz effectus est q̄ semel cōtractū nunq̄ desinit esse inter alios etiā si alter coniugū efficiatur hereticus vel paganꝰ. xxxij. q. vij. c. j. z ext. de diuor. quāto. ¶Itez non potest maritus dimittere vxorē suam si postmodum fiat leprosa seu ceca vel aliq̄d simile sibi occurrat nec vxor virū. xxxij. q. v. horrēdus z. c. si quis vxorem nisi i causa fornicationis z tunc maneat siue coniuge vel recōcilietur vxori. xxxij. q. v. dixit dñs. ¶Item alius effectus est q̄ mulier sui corporis potestatē non habet sz vir. z vir similiter potestatem sui corporis nō habet sed mulier. vnde postq̄ inter eos carnal copula est subsecuta nec religionem nec continentiam potest alter pfiteri altero inuito. xxxij. q. ij. sūt qui dicunt z. scripsit z. xxxij. q. v. c. ij. z iij. Sed quid si inuita vxor cognoscatur a viro prestās q̄ vult intrare religionem nunq̄d potest post carnalem copulam intrare inuito marito. z est dicendū q̄ ista q̄stio ofícalis est z disputabilis z diuersi diuersa dixerūt aliqui dicunt q̄ potest trāsire ad religionem

UVA. BHSC. IyR_347_2

ar.xxxiij.q.v.re vera ꝛ.c.ad dñm cū suis concord. alij dicunt contrariū ar.xxxvj. q.ij. Si quis virginem. Sed dicendum est sine preiudicio cū distinctione q; si est sponsa de futuro potest transire ad religionem non obstante carnali copula violenta. Si autē sit vxor seu sponsa de presenti nō potest transire contradicente marito suo. ¶ Itez est alius effectus q; compellēdus est vir reddere vxori debitū licet nō cognouerit eā ꝛ econuerso non obstāte affinitate alia superueniente ext. de eo qui car. cō. ij. c. discretioni. ꝛ.c. fraternitatis. ꝛ.c. de illo. Item in diebus solempnibus ꝛ ieiunorū vel etiaz in loco sacro debet semp exactus reddere debitum nisi caute ꝛ sine adulterij piculo possit differre tamen exigere dictis tēporibus nunq; debet vnde apostolus ad chorin. dicit. Nolite fraudari inuicem ꝛ.c. nisi forte aliquis ex consensu ad tempus ꝛ aliquādo non. Sz numquid peccat moraliter q; in hmōi diebus exigit debitū ꝛo. notauit. h. xxxiij. q. iij. in prin. q; qui in in hmōi diebus exigit debitum siue hoc faciat causa pl; siue causa continētie peccat venialiter q; autē reddit nullo modo peccat: q; causa exaturandi libidinis debitū peccat semp peccat moraliter: scōm. h. sz plus peccat in diebus festiuis ꝛ ieiunoz quā alio tēpore. Similiter q; petit causa incontinētie quocunq; tēpore sm. h. peccat venialiter sz magis peccat in hmōi diebus. Sz videtur cōtradicere aug. in li. de bono coniugali vbi dicit q; concubitus qui nō fit causa prolis nuptie nō cogunt fieri sed impetrant ignoscī: sed cuz nō fit ita nimius vt impediat tēpora orationi deputata. sz soluit. h. dicēs q; augustus loquitur de concupiscentia vel ad terrorem vel de coitu que fit causa explende libidinis. De coitu tēpore menstruozum notauit. h. v. di. ad eius q; cuz mulier q; vir qui exigit debitum tēpore instrumentorum sciēter peccat moraliter: q; preceptum de non coeundo tempore menstruozum mortale est sicut dicunt etiam hodie multi theologi et videtur haberi expresse ex glo. lectionis super ezo. xviij. ꝛ in gl. sup leui. xv. xviij. xx. dicit. h. q; qui reddit exactus hoc tēpore debitū nō peccat potest tñ denegare sine peccato nisi videat exigēti fornicationis periculū immere dicit etiam q; mulier tenetur reuelare menstruū marito suo si exigit ab ea debitum ꝛ etiaz si non exigat ne forte ad exactionis illius mulieris vir reddat ei nihil sciens de menstruo. alij tamē dicunt q; exigere in menstruo debitus scienter nō est peccatum mortale. inter coniugatos. Sed tantū veniale prima tñ opinio videtur verior ꝛ magna cōsonantia auctoritatibus sanctozū in talibus aut. in foro penitētiali. non est precipitanda sententia nec deneganda absolutio si nolit coniugatus tēpore mēstruozum continere: sed maturior est cōsulendum ꝛ terror ex periculo incontiēdū. Sed nunqd cognoscere vxorem impregnantez aut post partum ante purificationē est peccatum mortale. dicēdum q; non licet vxori deatur contra. v. di. ad eius concubitus ꝛ. xxxij. q. v. origo ꝛ. q. vij. non solum: quz illa capitula ad hoc quantum loquunt de honestate ꝛ consilio. qui autez in buiusmodi temporibus debitum reddit non peccat: sed qui exigit debitū veniali ter peccat. Similiter moraliter peccat qui exigit ꝛ etiam qui reddit debitū in sacro loco. si alius locus potest haberi. Si vero alius locus non potest haberi non peccat qui reddit. vnde dicendū est de loco q; dictum est sōz. h. de tempore orationis ꝛ ieiunorum. ¶ Item reus est iure ꝛ particeps peccati vxoris qui scienter cohabitat cum ea in fornicatione pseuerāte nisi ipse fuerit forte fornicationis nō imunis ext. de adulte

UVA. BHSC. IyR_347_2

rñs fivir.ꝛ.c.vlt.ꝛ peñ.ꝛ de diuor.figni. ¶Item.b.notaui.xxvij.q.j. ſi quis vxorem ꝙ ſi alter cõiugum exigat debituꝫ a reliquo in adulterio perſeuerãte ſine occulto ſine manifeſto ſcienter. peccat mortaliter. exigendo qꝫ facit contra inſtitutionem eccleſie. peccaret etiam in reddẽdo ſi celebratus eſſet diuortium per eccleſiaꝫ. aut ſi publice mozatur in adulterio ſi neutrum illozum non peccat reddẽdo qꝫ tenetur ad hoc. Similiter ſi ꝓpter in continentiam ꝛ fragilitatem carnis exigit: mortaliter peccat. ſcõm.ho.qꝫ facit contra inſtitutionem eccleſie. minus tamẽ peccat cum adulterium eſt occultũ. Alij dicunt ꝙ impoñatur continendi a copula carnali excuſat exigẽtem in hoc caſu quozum ſententia benignior eſt licet forte non veri oz. ¶Item cõmiſſo adulterio ſtatiꝫ ipſo iure admittit vlterius petendi debitum ſaltem quãtum ad iudiciuꝫ animeꝫ qꝫ peccando in mrimonio reddit ſe indignum vel non debet id petere niſi culpa purgata per penitentiã. Si tamen peccat ipſe alter debet reddere extra de diuor. poztoꝛ ꝛ li. peñ. laudabileꝫ. Sed quomodo tenetur ſi ille nõ debet petere dicendũ ſic nota. b.xxvij.q.j.a. gathoſa ꝙ vterꝙ coniugum quodãmodo dupler ius habet in reliquo. ſ. ius exigendi debitum ꝛ ius ꝙ ſibi reddi debeat exigenti. primũ amittit fornicãdo ſed non ſm. Similiter prelatus hꝫ ius imperandi ſubdito aliquo illicitũ et ſi dubium ſit an ſit illicitũ. ſubditꝰ tamẽ debet ei obedire etiaꝫ in dubio illicito: ꝛ hoc ius habet prelatus in eo licet nõ habeat ius imparandi. Sed peccat imparando in hoc caſu. xxiij.q.j. quid culpatur.

¶De bonis matrimonij.

Matrimonij bona ſunt tria. ſ. fides proles. ꝛ ſacramentum. xxvij.q.j omne itaqꝫ alibi appellãtur hoc bona ſubſtantialia. ext. de conditionibus appo. c. vlti. ¶Item in fide attenditur ne poſt matrimoniũ. cum alio vel alia coeatur. In prole vt a marito ſuſcipiatur religioſe educẽda in ſacramto vt matrimonium nõ ſeparetur: licet effectoꝛ ſeparatio fiat interdum cauſa fornicationis vel cauſa oꝛationis ex cõi conſenſu ſine cauſa religionis ſacramẽtalis tñ ſeparatio nunqꝫ poteſt fieri inter fideles poſt carnalẽ copulam niſi p mozteꝫ alterius ſed h. nihil cogitauit uxor mulier de iſtis bonis ſufficit ſi non apponant conditionẽ vel pactũ contra predicta. Sed quid ſi neuter hoc exprimat ꝙ velit contrahere ad tempus. vꝫ quãdiu voluerit vel quod velit vitare prolem aut extinguere. Si tñ vterꝙ vel alter hmõi habeat intentionẽ nunquid eſt mrimonium dicendũ ꝙ. h. notauit xxij.q.ij. ſolet queri ꝙ quidam dicunt adiectionem tẽporis vel vitandi plem tunc demũ matrimonium impedire ſi exprimatur in ipſo cõtractu aliter non Sed ipe dicit ꝙ ſiue exprimatur. verbo ſiue non. non eſt ibi. matrimoniũ licet probari non poſſit quãdo non eſt exp̃ſſum a contrahẽtibus ſicut dicit ꝙ non eſt. matrimoniũ vbi non eſt conſenſus animoꝝ licet verbo dicant ſe cõſentire. Similiter quid de illo qui hꝫ propoſitionem ꝓpter bonum continentie nunquam debitum exigendi. Quid eſt de illo qui dum contrahit proponit adulterari nunquid in his caſibus contrahitur mrimonium. Dicunt quidaꝫ ſine preiudicio ꝙ in primo caſu contrahitur matrimonium. Similiter inter beatam virginem ꝛ ioſeph dicẽduꝫ eſt idem. dum tamen non ducatur illud in pactum: qꝫ ſi ducatur in pactum ꝙ licet ei adulterari vel proſtituat vxorem non eſſet matrimoniũ cum hoc ſcit cõtra matrimonij naturaꝫ. Sed ſi cõtra

UVA. BHSC. IyR_347_2

bens ducat in pactum propositum ꝙ habet nunꝙ reddi debitum non est matrimonium. Secus tamē si non exprimatur. h. tamē notauit. xxvij. q. iij. omnia itaq; ꝙ. Sed si aliqui coniugantur sine intentione procreādi prolem nō impeditur matrimonium si autem coniunguntur sine prole. i. ꝙ habeat intentionem nō habendi prolem. vel quod vitent prolem. nō cōtrahitur matrimonium. Similiter distinguit de fide ꝙ sine fide. i. cum intentione non seruandi fidem non cōtrahitur matrimonium de sacramento vero dicit ꝙ semp exigitur ita ꝙ si aliqui cōtrahent eo animo aliquando ꝙ separetur non est matrimonium: qz videntur contrahere ad tempus. alij dicunt ꝙ fides prahit accipit non est de substantia matrimonij: sed tantum ples z sacramētum qz de illis expressum ꝙ sunt de substantia matrimonij. xxij. q. ij. Rud ¶ Itē nota ꝙ aliquando coniuges cōmiscētur causa suscipiende prolis aliquādo causa reddēdi debitum: aliquādo causa incōtinētie fine fornicationis vitāde. aliquādo causa libidinis saturande. de primo z scō casu nullus est peccatū. ¶ In tertio veniale dicit tamen quidā nullū esse peccatum in hoc casu. nam ad bonā fidem vtendum est coniugio. Sed cōtradicit au. xxv. di. §. criminis appellatio vbi dicitur veniale peccatū esse. quocirca excepto filiorū desiderio cognoscit ās vxorē suam: sed forte dices ꝙ aliud est cognoscere vxorē causa incōtinentie: z aliud est cognoscere causa fornicationis vitāde vt cognoscere causa incōtinentie sit cognoscere qz nō potest continere propter nimium feruorem fomitis: z tūc est veniale. cognoscere autē causa vitande fornicationis sit cognoscere vt non tempretur de fornicatione cū non sua. non vt querat voluptatem in coitu cū vxore: sed ne labatur cum alia z tūc forte nullum est pctū sed scō. hoc. v. esset caute coeundi cum vxore. sed magistri cōsuerūt distinguere nisi an z reputāt pro eodem cognoscere causa in continētie. z causa fornicationis vitēde. ¶ Itē quarto modo. i. causa libidinis ex saturande est peccatum mortale. vnde scimus ꝙ nihil fecidi? est quā vxorē amare quasi adulterā de his omnibus habes. xxij. q. ij. per totum z q matrimonij origo z. xxxij. q. ij. §. bis. ver. notauit h. ꝙ cognoscere vxore causa ex saturande libidinis peccatū mortale est. siue fiat hoc in diebus festiuis z ieiuniorum siue alio tpe sed grauius est in diebus in illis festiuis. propter th bonum mi monij min? punitur quā pro alio mortali: qz punitur sicut p veniali. ar. xxxij. q. vij. adulterij. Alij tamē dicūt ꝙ bmōi coitus veniale peccatū est dū tamē seruetur ordo ne ꝙ potest concedi de illis coniugatis qui taliter ex cōfidentia matrimonij. coeunt z iuris ꝙ habet vter ꝙ in alterius corpore nō aliter facturi nisi essent coniugati: sed vt dictū est. h. dicit semper est mortale: z dicit esse differentiam inter coitū causa incontinētie z causa libidinis explende qz in primo casu puenitur hic agens a voluntate z potius vlti. sic peccaret quā fornicari. In scō puenit voluptatem z prouocat eam manibus vel cogitatione vel vtendo calidis z intentius. vt pluries possit cū vxore coire. quidaz dicunt tamen ꝙ sine coitus sit peccatum mortale siue non: nunquā th potest esse sine peccato: qz semper fit cum pzuritu z voluptate que sine culpa esse non potest. ar. xxxij. q. iij. vir. z. xxvij. q. ij. omne.

¶ Item nūquid peccat mortaliter vir cognoscendo vxorem non consueto modo z th hoc faciat in vase naturali. dicē dū est sine pudicio. ꝙ si hoc faciat causa soli? voluptatis amplj? sit q̄rendum peccat mortalr. Sed si pgnās sic peccat

UVA. BHSC. IyR_347_2

mortaliter dummodo timeatur de suffocatione partus: et propter hoc nō auder vir accedere ad eam ex parte anteriori nec peccat mortaliter ex alia parte accedens: dum tamē vasculo mulieb̄ri non abutatur nec semen extra sciēter effundatur. ¶Item dicit si ꝓpter infirmitatem mulieris aliquē aut aliā causam rationabilem hoc faciat: ꝛ longe turius esset ꝙ haberet eam vt sororem in hmōi casibus quam sic eam cognoscere: nō est cōtra. xxxij. q. vij. adultertijs. vbi dicitur ꝙ talia execrabilius fiunt in vxore qz illud intelligitur de aliis contra naturam cognoscentib' vxores aut extra ordinarie polluentibus aut causa libidinis ex saturande ꝛ sine causa hoc facientibus. ¶Rud.

¶De clandestino matrimonio.

¶Videndū est quot modis dicitur matrimoniū clandestinum ꝛ an manifestum matrimoniuꝫ p̄eiudicet clandestino ꝛ que sit pena cōtrabēt̄ium clandestinum. De matrimonio nuciato. m. ꝛ consūmato.

¶Quot modis dicatur mr̄imonium ꝛ clandestinū.

Matrimoniū clandestinū dicit tribus modis vno modo cū occulte ꝛ sine p̄sentia testium cōtrahitur. ita vt ex inde legitime ꝓbari nō possit ext. de clan. spon. c. ij. alio modo dr̄ cū sine solennitatibus cōtrahitur. xxx. q. v. aliter ꝛ ext. de clande. ma. cuz inhibitione in vtroq; casu tenet mr̄imoniū si aliud non obest impedimētū ext. de clā. ma. c. j. ꝛ. h. ꝛ. xxx. q. v. nostrates in si. ¶Item tertio modo dr̄ quādo fit sine p̄missa denūciatione ꝛ quāuis teneat hmōi matrimoniū. quo ad ecclesiaz filij nati inde de recto impedimēto illum erunt ext. de clan. despon. cū inhibitio in glo. vbi de hoc in glo. clandestinum. Similiter quāuis mr̄imoniū nō p̄missa monitione cōtrabatur p̄sentibus ꝛ scientibus impedimētum nihil cū obijcūt contra hmōi matrimonium. publice contractum. si tales qui fuerūt p̄sentes postea volunt hmōi matrimoniū accusare vel cōtra ipsum testificari inuitaꝫ post mortem nullatenus debēt admitti qz non iuratur suspitione carere nisi iurent postea se didicisse que ꝓbare intendunt extra qui mr̄imoniuz accusq. pos. c. vlti. vbi de hoc in gl. ꝛ infra post quā publice factum est nō admittitur contradictor. viij. q. ij. ista. ¶Item banna ꝛ monitio p̄cipiuntur hodie ante mr̄imoniū fieri. vbi est cōsuetudo. ext. de clan. despon. cum inhibitio Sed dicendum ꝙ reuera bāna ꝛ sollempnitates consuece in matrimonio cōtrahendo omitti nō debet sine causa ꝛ qui facit mortaliter peccat ex causa tñ possit omitti sicut notauit. h. xxx. q. v. in p̄in. qz forte senex est vir ꝛ erubescit' contra here cum tāta sollennitate aut accipit ignobile. cum ipse sit nobilis et timet parentes eius ¶Item dicendū est idē quādu manserint sicut vir ꝛ vxor ꝛ modo erubescunt adhibere sollennitates bannoꝝ ꝛ benedictionis nuptialis dicunt esse quidam ꝙ in talibus possit dispensari ꝑ episcopū ex causa nec credūt ꝙ sufficiat dispensatio minoris p̄ciati Sed dicūt ꝙ sufficit simulatio episcopi si animo dispensandi fiat aliter non. Sed nunqd peccat mortaliter qui āte benedictionem nuptiale post cōsensuz de p̄senti cognoscit vxorem dicēdū ꝙ sic si absq; dispēsatione ecclesie ꝛ sine iusta causa faciat hoc in illi locis vbi consuetum est benedictionem nuptialem adhiberi. ¶Item dico si omittantur alie cōsuete sollēnitates causam. h. notauit. xxxvij. q. ij. nūciatur. ꝙ si quis cognoscat sponsam antequā eam tradu-

UVA. BHSC. IyR_347_2

cat pnia vnius anni indicēda est ei ꝑm
q̄dā canones pniales q̄ cuz vbi ꝑhitur
in corpore canonum. Nunq̄d peccāt re
ges z principes z milites q̄ bodie ꝺbīt
fine bāns. ¶ Rñ. dicēdū q̄ nō peccāt
mortaliter vbi nō est ꝓsuetū q̄ mīmo
nia eoz banniantur z q̄ ꝺz ex. de clan.
despon. cū inhibitionē nō extēdit ad
matrimonia istoz nobiliū. q̄ non ꝓsue
uerūt in ecclīa bānri. Quid de illo qui
post ꝑ̄ contraxit cum quadam per ver
ba de presenti occulte postea contraxit
cum alia in facie ecclesie nunquid ad
petitionē primo teneatur eam cogno
scere occulte saltem vel exire in longin
quam regionem vt cum ea cohabitet
debita solemnitate adhibita respon.
ad primum. non tenetur si est in tali
loco vbi consuetum est q̄ ante carnā
lem copulam et traditionem adhibe
atur benedictio nuptialis ad ꝑm. licet
aliqui forte dicant q̄ non tenetur sibi
imputet illa que clandestine contraxit
cū ea z se ingessit periculo dicēdum est
tñ q̄ scōa relicta transeat ad alias par
tes cuz prima in quibus sine scanda
lo possit habere solēnitates debitas
vel cū ea cohabitare solemnitatib' nō
adhibitis quia forte non est cōsuetum
eas ibi adhiberi non peccabit. non est
ptra q̄ solet dici z notari. xxxiij. q. ij. in
prin. et. c. seculares cum suis cōcordā
tiis q̄ vir nō ꝺz dimittere vxorē sine iu
dicio ecclie. hoc est intelligēdū q̄n iter
eos ipedimentū est aliud q̄ sit ligatio
matrimonij sz ibi est illud ligatio matri
monij ꝓcedētis vel ꝑ̄ sit votū solēne ꝓ
pter q̄ ipedimētū nō pōt omitti cuz
ea fine mortali pctō in q̄rñ casu sicut
notauit ho. xxxv. q. vj. multoz. l. si ꝑe
pto ecclesie nō teneant obedire q̄tum
ad reddēdū debitū tñ in cohabitatiōe
necessarioz exhibitiōe ꝺz ei obedire et
sine ordine iuris nō debet hec vxori de
negare cui se ꝺ facto copulauit. Secus
est vbi quis contraxit matrimoniū cū
duabus de presenti successiue q̄ cum
ipso q̄ contraxit cū prima teneatur cū
ea cohabitare et ei necessaria exhibere
quātū ad hoc nō potuit se obligare cū
scōa vnde tenetur redire ad primam
iudicio tamen ecclesie si hoc possit fie
ri. si autē nō possit fieri q̄ si forte veri
tas ꝓbari non potest dicēdū est sine ꝑ
iudicio q̄ autoritate ppria hoc pōt fa
cere imo tenetur ꝑ ferrum si prima nō
fuit i culpa vel si ignorauit ius q̄ ꝓhi
bet clādest. matrimōia sicut not. h. xxxiij
q. ij. c. j. de vxore illi' q̄ credit mortuus
et q̄ ꝓpter hoc ꝓtraxerat cū alio q̄ cō
tradicente ecclesia autoritate ppria ꝑt
redire ad primū si reuertatur. z potī'
debet pati excōicationem ecclesie q̄ re
manere cū scōo ar. xxx. de senten. excō.
inquisitionē notat ꝑm. h. xxx. q. v. alē
q̄ q̄n aliquis clādestine contraxit cuz
prima z postea manifeste cū scōa si ex
cōmunicetur ab ecclesia pro eo q̄ vult
redire ad primā dimissa scōa: potī' ꝺz
obedire conscie ecclesie excōicanti.
si tñ posset vtriq; exhibere dicendū q̄
scōe exhibere victū tenetur q̄ ea q̄ po
test facere sine peccato tenetur ei face
re ad preceptuz ecclesie: nec ea ꝺz ei si
ne ordie iudiciario denegare. Sicr dici
cēdū q̄ si quis post ꝓfectionē legitime
factā in monasterio exeat de facto z ꝺ
bat matrimōiū in facie ecclesie si post
ea reuertatur ad ꝺz pōt redire ad re
ligionē autoritate ppria z postea potī'
tenetur sequi cōsciam q̄ obedire prela
to vel ecclesie precipienti q̄ maneat cū
vxore quia forte non pōt constare pre
lato vel ecclesie de professione ab eo in
monasterio facta. Similiter dicēdū in
opposito casu. s. cū quis post matrimo
niū legitime contractuz z consumma
tum inuita vxore transit ad monastea
riū z ibi facta ꝓfessionē q̄ in hoc casu
non obstāte prohibitione prelati aut

UVA. BHSC. IyR_347_2

cõdicatione ecclesie potest autoritate propria reuerti ad vxorem. ⁊ ad hoc tenetur nisi ab vxore continentiã pfiteri impetrare possit licentiam in monasterio remanendi. aut nisi ipsa interea fuerit fornicata q̃ pretextu fornicationis possit eam repellere. in quo casu poterit ibi remanere ea invita.

¶Item matrimoniũ clãdestine contractũ si ab altero cõiugiũ negaretur viro qui caput est mulieris pbatio incũbit quãdo mulier matrimoniũ negat. Sed si vir matrimoniũ neget probatio incũbit vxori q̃ p matrimonio steti. text. de clamdest. desp̃o. c. j. vbi de hoc in glo. quia caput est. ¶Item si hmõi clandestina matrimonia pbari coram ecclesia nõ pñt: nõ sumitur ab eccl̃ia hmõi cõiuges si vtq̃ negãt otra xisse cõpellẽdi vt simul maneant nisi velint hoc in facie eccl̃ie publicare. vt ext. de clamdest. desp̃o. c. fi. vbi de hoc in glo. si añ. si autem. ¶Itẽ cũ matrimoniũ cõtrahitur tunc sacerdos parrochianus terim ponat. j. qui contra matrimoniũ velit aliquid proponere audiatur et si quis legitimũ matrimoniũ nisi malitiose voluerit impedire canonicã nõ effugiet vltionẽ. xxxi. q. fi. si verã et ext. de clandesti. desp̃o. c. vlti.

¶An matrimonium preiudicio clãdestino et que sit pena cõtrahentium.

MAtrimoniũ manifestum quo ad ecclesiam preiudicat clandestino cum probari clãdestinũ nõ possit. oporet eñ ecclesiam ꝑm allegata iudicare. maxime quãdo alter coniugum matrimoniũ negat. ⁊ hec est causa q̃ matrimonia clãdestina prohibentur. xxx. q. v. §. j. bis ita. ¶Item pena illoꝝ qui clandestine cõtrahunt matrimoniũ de iure constare nõ potest quia no luerunt seruare formam statutam. ⁊ eos ignota non excusaret si ꝯs regularis presumsit interesse. vel etiam si sacerdos parrochialis hmõi clandestina matrimonia cõtempserit pbibere ꝺz vterq̃ grauiter puniri et ab officio vsq̃ ad tres annos suspendi. extra de clãde. despon. si vult. §. placet. ⁊ vlti.

¶Item filij qui nascuntur de clãdestino mrimonio illum cẽsentur de ignorãtia parentũ subdidiũ nullꝰ bituri. ext. de clam. desp̃o. cũ inhibitio. §. si ꝯs

¶Item si quis sponsam cognoscit ãn benedictionẽ nuptialẽ et bannitiões vbi est ꝓsuetudo mortaliter peccat ꝑm quosdã quia si quis famã cognoscat antecq̃ eã traducat imponitur ei ponitẽtia vnius anni ver. in. ix lib. brocardi habetur. cap. virgines. et de hoc nota uit. h. xxv. q. j. virgines nec debitum tenentur ei reddere in hoc casu maxime si spõsa est de futuro. ¶Itẽ qui clandestine contraxerunt et volunt postea in facie ecclesie publicare nisi rationabilis causa puta consanguinitatis ⁊ similia obsistat debet id ab ecclesia apꝓbari quãdo a principio in ecclesie cõspectu fuisse contractũ. ext. de clãdesti. desponsa. ca. fi.

Quãdo dicit ur matrimoniũ iniciatũ ratũ ⁊ cõsummatũ.

MAtrimoniũ iniciatum dicitur aliquãdo ꝑ consensum de presenti. xxxvñ. q. fi. cum iniciatur perfectus autem seu consummatum dicitur ꝑ carniscopulam subsecutam. ext. de bigamis debitũ. Quidam etiam dicũt matrimoniũ iniciatũ ꝑ sponsalia de futuro ratum ꝑ consensum de presenti consummatum per carnalem copulam subsequẽtem. ¶Item matrimoniũ aliud legitimũ non ratũ vt inter fideles. aliud ratũ ⁊ nõ lim vt int fideles quia clãdestine cõtraxerũt aliud ratũ ⁊ legitimũ vt inter fideles sue cũ solẽnitate debita contractũ. arg. xx.

UVA. BHSC. I-R_347_2

viij.q.j. ¶Itē aug.ꝛ ext.de diuor.quā et.c.gaudemus.ꝯ viti.

¶De impedimētis matrimoniꝯ per errorem.

Nunc videndum est q̄ꝛ quot sunt impedimēta q̄ impediūt mr̄imoniū ꝑhēdi er dirimūt iā ꝓtractū.et est sciēdū ꝙ sunt.xij.q̄ his ꝯsibꝰ obtinētur Error:conditio: votum: cognatio: crimē Cultus:disparitas:ius:ordo: ligamen:bo nestas. Si fis affinis: si forte coire nequibis. Hic sociāda verāt ꝓnubia iuncta retractāt. Silr duo alia impedimēta sunt q̄ impediāt ꝓtrahēdū nō tñ dirimūt iam ꝓtractū. vnde ꝯsl. Ecclesie veritū nec nō tēpus feriaruꝫ. Impediūt fieri permittūt facta teneri agēdū ē de q̄ꝫ impedimēto ꝙ se ꝛ primo de impedimēto erroꝛis psone.

¶De erroꝛe psone.

Matrimoniale effectū excludit erroꝛ persone. vnde si alter coniugum errat in persona nullum est matrimoniū quoniā qui errat non consentit.ff.de iurisdi.om iudi.l.si quis ꝙ erroꝛem et errantis voluntas nulla ē C.de iure et facti ignoꝛan.l.per testamentum.et.l.nō iccirco. vnde ad hoc ꝙ aliquis vel aliqua erret consentiendo in vnum ꝙ putat alium necesse est ꝙ per visum vel auditum vel famam habeat aliam noticiaꝫ illius absentis quem credit istum ꝓsentem esse quia in penitus ignotum nec affectum nec consensum dirigere valeamus. argu. extra. ff. de contrahenda empto.l.cum ab eo.§. tamē facti.l.vn de cum consentiat in personam absentem aliqua mulier vr dictum est sibi notaui quā putat esse ꝓsentem constat ꝙ non consentit in ꝓsentem sed in illaꝫ quā ꝓsentem esse putat.ꝛ sic non est matrimonium quādo in persona erratur. Si vero nullā noticiam habeat mulier de persona absente:nō erraꝛ ea si decipitur in ꝓsente. verbi gratia. Si aliquis rusticus de anglia veniens ad aliquā nobilem mulierez dicens se filium regis.cuius noticiam non habet mulier:sed in regis vel filij eius vel ipsius loquentis et contrabit illa cum eo credens esse filiū regis non impeditur matrimonium:quia nō fuit erroꝛ persone sed potius qualitatis qui non impedit sicut nec erroꝛ fortune.xxix.q.j.§.his ita. Sed cuz dicit aliquis in hoc casu.ego sum filius regis. distingue quia si filius teneatur substantiue sub hoc sensu ego sum talis et talis filius regis vel sum ille qui est filius regis distinguendum est simpliciter vtrum.s. notus sit aliquo modo mulieri vel non. Si autem filius teneatur adiectiue vt sit sensus ego sum generatus a rege.id est rex me genuit et ꝓpter hoc contraxit illa cum illo: non est erroꝛ persone sed filiationis tā tum. vnde non impedit matrimoniū siue rex habeat filium siue non: quia erroꝛē relationis et non persone. Similiter si iohannes dicat se esse petrū qui p̄ trus mortuus est.et illa contrahit cum illo. dicendum ꝙ non est hic matrimonium:quia erroꝛ est in persona. Q̄ si alia sciat aliquem multos habere filios quoꝝ tamen nullus notus est ei et vnus illoꝝ nūciatur se primogenitum esse.et illa consentit in eum ꝓpter spem successionis paternoꝝ bonoꝝ dicendum est ꝙ non est erroꝛ persone sep fortune siue relationis scilicet primogeniture et nō impedit matrimonium.sicut nota uit.b. xxix.q.j.in princi.Rud. ¶Item erroꝛ qualitatis dicitur quando quattur bonus vel nobilius vel virgo et similia.ꝛ est malus ignobilis vel coꝛruptus et econuerso. Similiter erroꝛ fortune dicitur quando creditur diues.et ē pauper. Sz q̄d si q̄s desp̄sat per verba de

UVA. BHSC. IyR_347_2

futuro corrupta quā credit ꝓginē esse nunquid comperto ꝙsit corrupta ante carnalem copulam compellendus est matrimoniū cōsummare. dicendū ꝙ sicut notauit.h.xxvij.q.ij.raptorum ꝙ nō est cōpellendus quia ꝓpter hoc impediretur ei ꝓmotio ad ordines sacros. Ex qritur error qualitatis infortune nō impedit matrimoniū sicut error ꝑsone dicēdū ꝙ cōsensus in ꝑsonā necessarius est in mrimoniū nō ꝑsensus i fortunā vel ꝗlitatē ꝛ pp hoc error qualitatis ꝛ fortune mrimonio nō prestat impedimētum.

¶ De impedimento cōditiōis ꝑm ius

Matrimoniū cōtrahere seruus ꝑ hiberi nō dz etiā inuito dño suo non tamē ꝓsueta seruitia subtrahere dño debet. Sed si dns seruicium exigit a seruo et vror debitum petit eodē tempore. dicunt quidem ꝙ potius obediendū est dño nisi periculū timeatur fornicationis vel magnū fiat vrori prejudiciū alij dicūt ꝙ vrori ꝓius debitū reddat cū ꝑ hoc nullū ꝓiudiciū vl̄ modicū fiat dño ꝓp modicā hozā ut si forte dns i n auxilium ꝑsone peteret seruū suū. Quid si dns vellet vendere seruum alicui vicendū in greciam dixit alanus ꝙ vror tenetur eum sequi verius tamen alij dicunt ꝙ talis venditio est ꝓhibenda. ar. C. cōia vtriusq; iuris. l. prescriptionum. et argum. l. iij. distin. fraterniratem. ꝛ extra. de iudi. c. vl. interest enim ne qs re sua male vrat. Instit. de his q̄ sui vel alieni iur. sunt. §. placet. ꝛ ff. e. ꝛ. si dns ꝛ extra. ar. de cōiu. seruoz. c. j. vbi de hoc in glo. ergo si dns. ¶ Itē lib era ꝓbit cum seruo vel liber cū ancilla sciens conditiones eius tenet matrimonium. xix. q. ij si qs liber. ꝛ. c. si quis ancillā. Si vero libera contrarit cū seruo credens eum liberū esse. vel liber cū ancilla quā credit liberā esse. nullum est matrimonium. xxix. q. ij. si quis ingenuus. nisi post ꝙ cognouit eius conditionem consensit verbo vel facto vel per copulam carnalem vt in dicto. c. si quis ingenuus. ꝛ. c. si femina. et ext. de coniug. seruoꝝ ꝓpositum ꝛ. c. ad nostraz. Sed quid de illo qui contrarit cū ancilla ignoraēr quē dominus manumittit illo ignorante nū quid eoipso est mētionē cū iam sunt liberi ambo dicendū ꝙ tancredus non tenet ext. de eo qui ducit in qua. c. j. ꝙ nō est matrimonia quia ipse adhuc ex primo consensu qui erroneus fuit alī effectiuus matrimoniū cognoscit eaz et ideo non preiudicat ei ꝙdiu veritatem ignorat. alij dicunt ꝙ illa manumissa statī est mrimoniū verū q; inhibitū est impedimētū quoꝝ sententia vera esse videt. Sed tamen tenet primum. Sed quid si liber contrarit cum ancilla ignoranter et illa durāte ignorantia illius contrahit cum alio sciens conditionem eius: nunquid valet matrimonium ꝑm? Dicunt quidam ꝙ sic cum nullum fuit primum. Quid de libera que contrarit ignoranter cū seruo et postea quando scit conditionem eius non vult esse cum eo vel ille vult discedere. dicendum est ꝙ ꝓpellendus est remanere cū ea. ar. ext. de eo q̄ duxit in ma. c. j. Quid etiā de isto libo qui cōtrarit ignorant cū ancilla etpost ea audiuit eaz esse ancillam et cognoscit eam debitum exigendo nunquid postea potest separari ab ea. dicendus ꝙ si ex his que audiuit habetur probabilem opinionem de seruitute eius si exigit ab ea debitum non potest eam postea relinquere. Si ante leuem aut temerariam cui credi non debet: non preiudicatur ei arg. ext. de sentē. excō. inquisitionem tituhans enim ꝓ ignorante habetur. C. de cōdi. l. vlti. Quid de illo qui mouet questionem condi-

UVA. BHSC. IyR_347_2

tionis contra vxorē et illa lite pen. petit sibi reddi debitum ab communquid ad hoc compellendus est per ecclesiam ¶Rñdeo. dicunt quidam q̄ tenetur ei reddere debitum exactus ab vxore. et q̄ ad hoc debet compelli per ecclesiam: nec sit ei inde p̄iudiciū exigere ñ debet. extra. de coniu. seruorum ꝓposuit. qr nec exigere dz nec reddere etiam ad mādatū ecclesie q̄vis pp hoc excō municetur. quia si eā cognosceret matrimoniali affectu iam esset vxor et fieret sibi p̄iudiciū. sic aūt fornicatio affectu mortaliter peccaret et ideo petere nō dz. alī dicunt q̄ ad mādatum ecclie pōt reddere sine p̄iudicio suo. qñ nō ē cert' de seruili cōditione vxoris lz habeat alias tñ p̄sumptiones z cognoscat eā in hoc casu pro p̄sensu q̄ consentit in eā a principio nō ex nouo. Secus si pstet ei de seruitute vxoris. qr tūc non dz reddere. ¶Itē no. q̄ lz error deteriorīs conditionis seruilis. s. ipediat vt dictū est ꝛdirimat mrimoniū iam cōtractū nō tñ error paris vel melioris conditionis. vt si seruus ignoranter cōtrahat cū ancilla q̄ credebat liberam esse. vel cum liberta q̄ credebat esse ancillam quia non decipitur nec habet q̄ ei obiciat. ar. xxxij. q. ij. per totum. z ext. de diuor. significasti. primo edictum tale prohibitorium est. vnde quicunq̄ non prohibetur admittitur: sed nunquid error libertine conditionis vel alcripticie vel etiam originarie impedit vel dirimit. et dicendū q̄ nō. sicut notauit. Ho. xxix. q. ij. in princ. quia omnes tales sunt liberi. licet. ad quasdaz operas plus ceteris teneantur. ¶Itē si propter conditionem seruitutis matrimoniū separetur: reddet vir vxori quicquid recepit nomine dotis sed pēdente lite ad mandatuz ecclesie debet vxori petenti debitum reddere ꝑm ꝯdam nisi eam sciret cē seruam p certo ext. de coniu. seruorum proposuit. vbi de hoc in glo. supple. ¶Item si quis contrahat cum filia liberte vbi solut matrimoniū p̄ scrutatē mrīs si pt docere q̄ añ mrimōiū mrimo. fuit mānumissa. ar. ext. de natis ex libero nen. c. vno. ¶Itē rōne seruitutis. matrimoniū solui nō dz ad petitionē mulieris sed seruus pōt docere q̄ pater suus cuius conditionē sequebatur ꝑm legem prouincie q̄uis olim fuerit seruus: tū tempore mortis sue pro libero se gerebat z tanquā liber condidit testamentū. et postea per. v. annos nec noie suo nec noie patris passus est cōtrouersiā status vnde ratione tēporis et in fauorem libertatis vir liber est. z matrimoniū stabit. ext. de coniu. seruorum licz de hoc in glo. ¶Itē ꝑm quosdā error conditionis non impedit matrimonium nisi cuz alter est liber et decipitur seruili conditione. illius cum quo contraxit qu ia talis error ex sui natura ñ impedit matrimonium. sed ex cōstitutiōe ecclie que nisi de hoc constituisset non impediret sicut impedit error q̄litatis vel fortune. qr sicut notauit Ho. xxix. q. ij. in prin. qui ecclesia constituere potest q̄ error qualitatis aut fortune. Similiter matrimonium impediret. sed error persone ex sui natura et etiā ex constitutione ecclesie impedit matrimoniū ad eo q̄ non posset ecclesia statuere q̄ talis error matrimonium non impediat.

¶De conditione apposita.

Nunc videndū est de cōditione apposita quot sint eius species q̄ su suspendāt matrimoniū vel sponsalia que vitiant et que habeantur pro nō adiectis.

Que additiones impediūt mrimōiū z q̄ nō

Matrimoniū impediūt ſdā additiones. z ſdā nō vñ diffinguēdū est qñ. aut est conditio honesta vel inho-

UVA. BHSC. IyR_347_2

neſta. Si hõeſta aut neceſſaria aut voluntaria. ſi vo inhoneſta aut pira ſubſtantiã matrimonij aut non. ¶ Itez conditio honeſta eſt z neceſſaria ſi nõ apponatur: nihil agitur vt cũ xpianus dicit iudee cõtrahã tecũ. ſi facta fueris chriſtiana. xxviij. q. j. nõ debet. ¶ Itez honeſta et voluntaria eſt que põt apponi et nõ apponi. vt contrahã tecũ ſi pater meus voluerit vel ſi dederis mihi centum hoc ſi apponatur ſuſpendit ſponſalia q̃diu non fuerunt adimpleta etiam ſi interueniat iuramẽtũ niſi interim conſenſus de preſenti interueniat vel carnalis copla fuerit ſubſecuta: quia tunc verũ eſt matrimonium eo q̃ iuratur a conditione appoſita receſiſſe. ext. de condi. ap. de illis. et c. ſup eo vbi de hoc in glo. vbi cũ z. c. p tuas. vnde ſi ante coitum pteſtetur ſe nolle pp hoc a ꝓditione recedere nõ p derit. ar. cẽ. de cõ. ap. p tuas. vbi ō hoc in glo. ſed quare z de conſti. cũ in z de ſpon. is qui fidem. alij dicũt q̃ ſi almo fornicandi cognouit eam: nõ eſt verus matrimoniũ in penitẽtiali foro. Qō ſi ſignificauit patri abſenti q̃ contrahit et cũ illa ſi ille voluerit. ſed antq̃ pat consentiat: mutat voluntatem dicens q̃ non vult eam etiam ſi pater cõſentiat. pater tamen ignorãs hoc. conſentit. nunquid eſt matrimoniũ. inf eos. ar. q̃ fic. ext. de pcur. mãda. dicẽdũ q̃ nõ eſt matrimonium inter tales. vñ ſi ꝯbat ille cũ alia: tenebit ꝑm matrimoniũ. q: nõ ꝺr oſſus niſi duret tm̃ tpe quo pater conſentit ante tm̃ quã tranſeat ad ſecũda vota: compelli debet vt illaz recipiat: ex quo ſemel cum conditione in eam conſentit et conditio extat. ar. ext. de ſpon. impub. de i lis. l. nõ ꝺr tm̃ conſenſus vbi continuetur vſq̃ dum conſentiat pater ipſius extra de conditione appoſita ſuper eo. vbi de hoc in glo. niſi enim. ¶ Itez conditio inhoneſta z contra matrimoniũ z ſubſtantiã matrimonij eſt cũ dicit contra bo tecum ad tempus vel ſi prolẽ ſuiſtes vel ſi pro queſtu te adulterandam tradas. ext. de condi. appo. ca. vlti. vbi de hoc in glo. cum dicitur hoc eſt ſi apponatur: nihil agitur. xxij. q. iij. inter cetera. xxij. q. ij. aliquãdo. z. c. ſolet queri. Quid de illo qui contrahit ſponſalia cum alia ſub hac conditione ſi conſenſerit ſe illi nunquid ſequente carnali copula preſumẽdũ eſt pro matrimonio. dicendũ q̃ nõ. ext. de cõdi. appo. ptuas. q̃ hec conditio ꝳ fit inhoneſta non eſt iñ hñda p nõ adiecta ſz ſuſpendit ſpõſalia q̃ in primo coitu erant pura et abſoluta iam extante cõditione in ſcõo ꝺo coitu erit preſumptum matrimoniũ. alij dicũt q̃ ſine preiudicio ſi conditio illa intelligatur de fornicario coitu p nõ adiecta habẽda eſt cũ ſit turpis et in primo coitu extra matrimoniũ preſumptũ ſi autẽ intelligat de legitimo coitu multo fortiꝰ ꝑſumẽdũ eſt p matrimonio ex primo coitu ſubſequẽte hanc cõditionẽ. potius eſſe vir hortatur. l. q̃ pmittat ei ſe hr̃e rez cum ea aut exprimatur modus z cauſa quã veri nominis conditio. Quid ſi dico accipio vel accipiam te in meam vxorẽ ſi inuenero te virginem. ñ. idẽ eſt dicendũ q̃ dictuz eſt in precedenti caſu. Quid ſi dicat pmitto tibi q̃ ſi nñ q̃ contraxero cũ alĩ contrahã tecuz z permittas me coire tecũ. nunq̃d eſt p matrimonio ꝑſumendũ ſi ſequat coitus. ñ. ſi q̃ dictio permittas z. c. ſonz in ꝓditiõez ſub hoc ſenſu. l. ſi pmittas me coire tecũ: ꝺbã te cũ ſi vnq̃ ꝺcero ꝑſumẽdũ ẽ p mrimõio vt dictũ ẽ i ꝓio caſu qnia illa cõditio habenda ẽ p nõ adiecta. ſi intelligatur conditio de coitu fornicario et per inde eſt ac ſi dicatur contrahã tecũ. ſi nunq̃ cõtraxero et ab illa a conditione, ſi nunq̃

UVA. BHSC. IyR_347_2

contrarero receditur per carnalem copulam sequentem. Si autē ꝙ dicitur ꝛ permittas me coire tecum nō sonet in conditionem: sed potius sit quedaz exhortatio ꝛ prouocatio ad coitū. vel exp̄ssio modi vel cause multo fortius p̄sumendū est pro matrimonio vt dictum est in primo casu. Sed nūquid idem iudicandum est: quando spōsalia vel matrimoniū. contrahuntur sub cōditione ꝛ quando sub modo ſco. dicendū ꝙ nō sit idem iudicium sicut non est idem iudicium de donatione aut venditione q̄ fit sub modo. nam donatio vel vēditio que fit sub conditione nō tenet nisi extante cōditione: sed facta sub modo stat tim tenet sed nō extante modo illo aut pacto potest reuocari. C. de dona. que sub modo fiunt. l. j. ꝛ. ij. ꝛ notari soler extra de cōditio. ap. ih. c. verū. Sup donatio vel emptio. vel matrimonium contrahitur sub cōditiōe hoc modo. dono vel vēdo. vel accipio te in vxorem si hoc feceris. vel si hoc contigerit. sub modo autē sic. do vel vendo tibi hoc. vel accipio te in vxorem vt singulis annis hoc facias vel illud. vel p̄mittas me coire tecum. alioquin reuocatur donatio vel emptio. vel matrimoniū q̄ hec conditio sic soler notare ꝙdition̄ sicut hoc dicto vt modū ꝛ hoc coniunctio q̄ causam ꝑm illū versuz. Scito ꝙ vt modus est. si cōditio q̄ causa dicēdū est ꝙ licet matrimoniū ꝛ sponsalia possint cōtrahi sub cōditione. non tamē contrahuntur sub modo ita ꝙ illo modo vl̄ pacto non extante resoluātur siue reuertantur: siue reuocētur sicut fit in donatione vl̄ vēditione facta sub modo. ex quo enim semel cōtracta sunt mrimonia vl̄ sponsalia ita ꝙ teneant: ipso iure resolui vel reuocari nō possunt ꝓpter modum non extātem: siue pactum. Quid si dicat quis accipiam te in vxorem. vel dabo tibi. c. si p̄mittas vel p̄miseris me tecum coire ſco non est credēdū ꝙ per carnalē copulā subsecutā p̄sumendum est ꝑ matrimonio: q̄ cū ille q̄ sic dicit ducā te vel dabo tibi. c. bēat optionem ꝛ liberare possit vtrū licet faciendo non inueni p̄sumptionē inductaz esse a iure ꝙ intelligatur quis recedere ab oprione hmōi p̄ carnalē copulam subsecutā. Quid si dicat p̄mitto tibi ꝙ non deficiā tibi ad vitā meā ꝛ p̄mittas me coire tecū. respōdeo nisi taliter contrahentes per huiusmodi verba interierint sponsalia contraxerent: et vbi de hoc constet iudici. non debet sumere p matrimonio ex his verbis ꝓpter carnalem copulā subsecutaz cū per huiusmodi verba negatiua nō aeficiā tibi et similia verba non cōsueuerunt cōtrahi sponsalia vel mrimoniū. Quid si dicat ego ducā te anno elapso ꝛ p̄mittas. vel si permittas me coire tecū. respondeo. p̄sumēdū est pro mrimonio ꝓpter carnalē copulā interim subsecutam q̄ ꝓpter illā videtur renunciasse dilationi tēporis in his autē casibus qui non sunt expressi a iure vbi est p̄cipitanda sententia alterutrū pertinaciter asserē dū si post hmōi contractus cōditiones transeatur ad aliā vota solemniter fore tuci⁹ est dissimulare ante papā cōsulere quā matrimoniū cuz scōa cōtrahere ꝛ virimere solemniter tam cōtractū Rud. ¶ Itez inhonesta cōditio que nō est cōtra naturaz mrimonij. est cū dicit cōtrahā tecū si furtū feceris vel si bouez interfecerī hoc si apponat infungenda est vel nō ꝑ adiecta hīda ꝛ spōlalia vel mrimoniū tz ext. de odi. ap. c. j. ꝛ. vl. Itē intelligēdū est de impossibili ꝙditiōe vt si dicā p̄trahā tecū si digito celū tetigerī. q̄ impossi. ꝙditio sic̄ tur pro ꝑ nō adiecta est hīda. ext. de ꝙdi ap. c. vl. vbi ō hisin gl. q̄ dr. ꝙd si dicā p̄trahā tecū si sol fuerit i cācro i estate stātī. nunq̄d stat⁹ est mrimo. ar. ꝙ sic dicēdū. ff. ō ꝙdi. ih. l. q̄ō

UVA. BHSC. IyR_347_2

si. Sed dicendū est q non est matrimonium ante quā conditio existat z si medio tempore cōtraheret cum alia teneret. mrimoniū sicut notauit. Jo. ext. de frigidit z male. fraternitatis. Similiter si quis cōtrahat cum alia sub cōditione, z postea cum alia pure cōtrahit sine cōditione tenet matrimoniū scz. nec conditione stante in posito contrariu apposita reuocabitur. Rud. ¶ Itez matrimoniū presumitur nisi in cōtrarium pbetur quādoquis subarrat aliquam per anuli missionem vel p donationem aliarum rerū. z quandoq talis subarratio fit interueniēte z quādoq non interueniente consensu dō tamen constet ō subarratione q nō restat. an facto an verbo quis declaret volūtatez suam. xlij. di. c. j. z ar. ext. de spō. imp. sibi. z. c. vlti. vbi de hoc in glo. sic. xxvij nisi consuetudo loci contraria esset. ar. ext. de p̄sump. illud. ¶ Item matrimonium q a principio nullū est quādoq tractu temporis cōfirmatur p consensum vel carnalem copulam sequētem. ext. de cōiug. seruorum ad nostram vbi de hoc in glo. puta carnaliter z. c. proposuit.

¶ De impedimento voti.

Matrimoniū contrahēdum impedit simplex votum z habitus probatiōis sine p̄fectione susceptus impedit. matrimoniū contrahēdum sz non dirimit iam cōtractum vnde si simpliciter vouēs p̄stitit alicui postea iuramētum q eam duceret in vxorē debet votum adimplere z penitētiā agere ō p̄stito iuramento. ext. qui vel vo. rursus vbi de glo. ergo videtur. z. c. consuluit.

¶ Itē si simpliciter vouens contrahat postea p verba de presenti tenet matrimoniuz vt in dicta dec. rursus z. xxvij. q. j. vt lex z. xxvij. di. si vir. ¶ Itē votum sollempne impedit mrimonium cōtrahendum z dirimet iam cōtractū. xxvij. di. venientibus. z. §. hoc distinguēduz.

¶ Itez cōtrahere potest hereticus qui continentiam non vouit cū etiam p prium possit habere. xix. q. iij. §. ecclesie de hoc habes q de cōuer. coniu. ex prete essi in glo. benedic. ¶ Itē matrimonium cōtrahere potest in minoribꝰ ordinibus cōstitutus secus autē de clericis in sacris ordinibus constitutis qui si de facto cōtrahūt. matrimoniū non tenet. xxj. di. si quis eorum z. c. lectores z. c. placui z. xxj. di. vicena. ¶ Itez matrimoniū contrahēdum impedit propter famam cōtrariam. z etiā per iuramentum z testimoniuz vnius cōfitētis impetratum. alias impedimentuz sed sola denunciatio non impedit nisi assit consentiēs fama vel vnius testis ad minus. p̄ter denunciātem. alias denunciationem. ext. de spō. psona essi vbi de hoc in glo. z ita sit z de consan. sup eo et de test. sup eo. ō matia tta qualiter impediat votum mrimoniū responde in tractatu de voto.

¶ De cognatione.

Nunc agendum est de cognatione que triplex est. scz carnalis. spīaritualis. z legalis. Sed primo videndum est de consanguinitate carnali quid sit consanguinitas quot sunt eius linee. quid eius gradus. z qualiter cōputantur z qualis gradus computatur z vsq ad quē matrimonium pbibetur.

De consanguinitatis gradibus.

Matrimonium cū impediatur per consanguinitatem sciendū est. q consanguinitas est vinculū personaruz ab eodem stipite sine nūero descēdentium carnali p paginatione cōtractus stipitem siue numerum dico illam personam a qua aliqui nati sunt sicut adā fuit stipes z fructus Kaym z Abel. z filiorum qui ab eo p̄cesserunt dicitur consanguinitas a con. z sanguine. q. cōmunem sanguinem habētes ¶ Itez linea

UVA. BHSC. IyR_347_2

est ordinata collectio personarū cōsanguinitate cōiūctarum ab eodem stipite descendentium continens gradus. ¶Item linee sunt tres.s. ascendētiuz et descendentium ꝛ trāsuersalium: sed due linee descendentium.vnaz faciunt transuersalem vbi ꝑbi gra.filij duoruz fratrum attinēt sibi in linea trāsuersaliz quilibet eoꝝ recta linea descēdit ab auo eorum ¶Item gradus est habitudo distātium personarū qua cognoscitur quota generationis distātia due ꝑsone inter se differunt:sed licet gradus computentur in linea ascēdēti.Dicēdū est tamen de eis in linea descendēti tātum ꝛ transuersali indescenti vero.hoc modo computantur gradus ꝑm canones filius filia sunt in primo gradu.nepos neptis in scō.ꝑ nepos ꝓ neptis in tertio.abnepos abneptis in quarto ¶Item in trāsuersali linea ita cōputantur scōm canones duo fratres sunt in primo gradu filij duoruz fratrū in scō. nepotes eoꝝ in tertio.abnepotes eoꝝ in quarto vltra q̄d graduz nulla est hodie consanguinitas sicut nec olim vltra vñ.grad' ꝑgreditur.xxxvñ.q.j.ad sedē. ¶Item videndum est qualiter consanguinitas est ad inueniēda ꝛ cōputanda inter aliquos cū vis scire de consanguinitate aliquoꝝ inter quos quāduz inter se differūt recurrere ad cōmunē personā a qua traxerūt originem vt petrus genauit tycium ꝛ seyū,qui fuerunt fratres.ecce primus gradus scōm canones.si vero non poteris scire quis fuit pater eoꝝ dicas sic.seyus ꝛ tycius fuerūt fratres.hoc ideo dico q̄ fratres semp ponēdi sunt in primo gradu vel frater ꝛ sororꝛ.vel due sorores deinde ꝓcede sic.seyus ꝛ tycius fuerunt fratres qui vt dictum est faciūt primū graduz. Seyus genuit a.ecce scōs gradus a.Genuit b.ecce tertius.b.genuit c.ecce.iiij. pe quo nunc agitur. ¶Item reuertaris ad alium fratrem ꝛ procede sic tycius ꝛ seyus fuerunt fratres vt dictum est in primo gra. tycius genuit.g. ecce scōs gra.g.genuit.h.ecce tertiꝰ de quo nunc agitur.Ecce isti duo vir ꝛ vxor dicuntur vsualiter attinere sibi in parte in tertio gradu in alia vero in quarto vsualiter dico q̄ reuera non attinēt sibi in tertio gradu:sed in quarto rātuz. iuxta illam regulam quarto gradu distat quis a stipite toto gradu distat a quolibet descendentium in linea trāsuersali vsq; ad lineam equalitatis dico quia post illam quelibet descendētium personarum adicit gradum. ¶Item distinguendi sunt gradus ꝛ computandi ꝛ ꝓpꝛijs nominibus vel equipollētibus indictis nominande sunt personе incerta cōputatione a stipite.i.a parētibus.i.a patre ꝛ matre cōmuni qui sunt vnus vel stipes que non faciunt aliquid graduz. vel a germanis.i.a fratribus vel a sororibus.vel fratre ꝛ sorore.qui faciunt primū gradum extra de consang.tua nos ꝛ de testi.licet ex quadam dicēdum est enim q̄ testes ꝑ matrimonio distinguendo ratione cōsanguinitatis deberet ꝑsonas expꝛessis nominibus vel demōstratione vel circunlocutione sufficiēti designare,ꝛ ab vtro q̄ latere singulos gradus clara computatione distinguere ꝛ se accepisse a suis maioꝛibus q̄ deponunt ꝛ credere se infra esse.ꝛ seyidisse personas saltē in vno predictorum graduz constitutas ꝓ consanguineis se habere:ꝛ sic iurati deponant.alias nō valet testimoniū eoꝝ extra de testi.licet.ĥ.ꝛ.c.quotiens in fi. vbi de hoc in glo.hodie ꝛ.c.series. Itez matrimoniū contrahere possunt vir ꝛ mulier.si vnꝰ distat a stipite. v.gradu licet alia in tertio distet vel scōo:q̄ si tu non artes mihi nec ego tibi. semp cū standum est in hoc casu remotiori ꝑsone ext. de consan.c.vlt. vbi de hoc in gl.

UVA. BHSC. IyR_347_2

suus scire. ¶Item vsq; ad quartū gradum inclusiue prohibetur quis aliquā ducere in vxorē de consanguinitate sua longinquitate temporis non obstante non contrariū fecerit.mrimonium solu etur ext.de consanguinitate nō debet t.c.q; super his.t nota q; scōz quosdaz in linea ascendentit descendenti durat consanguinitas vsq; in infinituz.ar.ad hoc institu.de nuptijs.§.inter eas. vnde si adā hodie viueret:cum nulla sue successionis femina cōtrahere posset. Alij dicunt q; nec in linea descendenti durat prohibitio mrimonij hodie nisi vsq; ad quartum gradum sicut nec in transuersali. Item matrimoniū in quarto gradu t ita cō/tractum stare non potest nisi p dispensationem solius pape.ext.de cōsangui. q; circa vbi de hoc in glo.nota q;. Item non potest quis contrahere cū illa que in quarto gradu tenuit sue vxoris.extra de consangui.c.j.vbi de hoc in gl.nota vnde. ¶Itē matrimoniuz contrahere potest pater t filius cū matre et filia:et duo cognati cum duabus cognatis:et auunculus t nepos cum duabus sororibus ext.de consangui.q; super his.

¶Item nō potest de mortuo vxor tua contrahere cum aliquo consanguineo tuo vsq; ad quartuz gradū propter affinitatem. Est enim affinis vxor tua omnibus consanguineis tuis:t tu es affinis omnibus consanguineis eius vsq; ad quartaz graduz.ext.de consangui.c.j.vbi de hoc in glo.Respōde de ista materia in tractatu de affinitate. ¶Item filia cogi potest scōz leges.matrimoniū contrahere ad voluntatē patris q; contradicere non potest nisi pater dederit turpem virū.vel in moribus suis indignum.ff.de spon.l.sed quam patris. Secus est tamē scōm canones. ar.ext. de spon.impu.c.j.vbi de hoc in glo.sed si actione t de spon.cum loco.filius tamen adultus non potest cogi a patre matrimoniū contrahere inuitus. Secus tamen de non adulto cuius voluntas discerni nō pōt.quē pater cui vult potest in sponsum dare q; ratuz habere debet postquā peruenerit ad etatez adultam.tamen si tunc noluerit cōsentire non debet inuitus cogi.ext.q.j.sit quis ext.de sponsa.impu.c.j.vbi de hoc in glo.sed tamen nō debet ante annuz xiij.inuito.xij.in femina.mrimonium contrahere impubes nisi pro bono pacis.ff.de titu.nup.l.minorez de spon. impu.vbi de hoc.t.c.contumeliatur.

¶De cognatione spirituali

Videndum est quid sit cognatio spiritualis. Que ei⁹ species.quid iure sit de matrimonio taliū. de paternitate spirituali.de fraternitate spūali

Quid sit cognatio spiritualis.

Matrimonium cū impediatur per cognationem spiritualē sciendu est q; cognatio spiritualis mrimoniu impedies est propinquitas puemens ex sacerdotis dationevel adoptiōe.i.cū aliquis tenet aliquem in baptismo vel in confirmatione vt ecce sacerdos baptisat puerum tu eum suscipis.vterqve strum est pr̄ spiritualis.xxx.q.j.omnes t ext.de cognatione.spirituali.c.vlti.

Quot sunt species cognationis spiritualis.

Matrimonium impeditur a tripli ci⁹specie cognationis spiritualis quarum vna dicitur cōpaternitas que attenditur inter patrē spirituale pueri et patrē carnalē. vñ⁹ sus. vnus semper erit cōpater spiritualis.alter carnalis. nec fallit regnatalis.sēda species dicit paternitas:t hoc attēditur inter suscipientem t susceptum siue masculus sit siue femina. ¶Item tertia dicitur fra

UVA. BHSC. IyR_347_2

ternitas.que attēditur inter filiū tuuz spiritualem:ꝛ filios tuos carnales.

¶Quid iure sit de matrimonio compatrum et commatrum.

MAtrimoniū contrahere non possum cum illa cuius filiuz de sacro fonte leuaui.si contraxi.est separāduz ipsa enim attinet michi directa specie cōpaternitatis.xxx.q.j.c.j.in fi.ꝛ ext.de cogna.spiritu veniēs. ¶Item alia dicitur indirecta species compaternitatis quādo alter cōiugum postq̄ sunt vna caro effecti filios alioꝝ suscipit de sacro fonte in hoc casu ambo parētes carnales infantes compares efficiūtur etiā alteri coniuguz qui nō suscepit quoniā cōmunicāt sibi cōiuges actiones spūales.xxx.q.iiij.fiticiatur.ꝛ.ca.si quis iuuit ext.de cognatio.spū.martinus. ¶Itē si martinus duxit.a.in vxorē ꝛ lotharij ber.ꝛ postea loti leuauit de sacro fonte filium martini ꝛ a deinde mortui sunt lotharius ꝛ a remāserunt marti.ꝛ ber. cui maritus suus acquisierat cōpaternitatē per filium suū.queritur vtrum possit martinus cōtrahere cū ber.ꝛ dicēdum q̄ nullo modo ext.de cogna.spirituali.martinus ꝛ sic tam directa compaternitas quā indirecta impedit matrimoniū cōtrahendum ꝛ dirimit iam contractum.ar.xx.q.iij. fiscitatur ꝛ.c.si quis exuno. ¶Itē si cōmaternitas precedat matrimoniū saltē ante carnales copulā licite potest quis duas commatres habere.puta maria et berta facte sunt cōmatres postea martinus cōtrahit cū berta ea mortua poterit contrahere cum maria:ꝛ si prima cognouerat post cōmaternitatē cōtractā.dū tamen non ante.ꝛ est hoc causa q̄ per vnionē carnis cōpaternitatem sequentez.non trāsitur ad vnionē specie precedentes. xxx.q.iij.post vxoris obitū.Sed quid si ante. Nunquid si martinus cognoscit fornicarie.ber.si berta postea leuet filium indelige de sacro fonte poterit ne martinus cōtrahere cuz de berta.ꝛ dicēdum q̄ sic ꝛ q̄ dicitur duz tamē non ante intelligitur.de coitu cōiugali non fornicario qui nō est causa querēde cōpaternitatis fornicatoꝝ.per hoc q̄ fornicaria leuat aliquem de sacro fonte sicut coniugales cōcubitus est causa acquirende cōpaternitatis marito cum vxor eius post carnalem copulā aliquē baptisauit. ¶Item matrimoniū possum cōtrahere cuz cōmatre vxoris mee si compaternitas fuerit cōtracta medi ante filio vxoris mee q̄ habuit de alio viro ꝛ eodē modo vxor mea cōtrahere potest me mortuo cum cōpatre meo q̄ baptisauit filiuz meū q̄ habui de alia vxore.non distinguēdo an fuerit carualis copu.subsecuta inter me ꝛ vxorē me am.vel non.quia nulla fuit mihi p̄ hoc cōmaternitas vel cōpaternitas acquisita nec vxori mee.ꝛ in hoc casu potest q̄s habere duas commatres in vxores succesiue ꝛ simili modo duos compatres xxx.q.iij.post vxoris obitum.ꝛ.c. quid spirituale alias contra.xxx.q.iij.c.vlti. vnde de hoc versus. Q̄ mihi vel cuius mea nati fonte leuauit.hec mea commater fieri mea non valet vxor. Si q̄s mee natum non ex me fonte leuauit: hāc post fata mee nō inde vetabor habere.de hoc habes ext.de cog.spū.martinus in glo.ber.c.lotharij.

¶De paternitate spiri tuali.

MAtrimonium esse non potest inter patrm spiritualem qui leuauit de sacro fonte et filiam spiritua-

UVA. BHSC. IyR_347_2

lem suscepta. ¶Inter matrem spiritualem ⁊ filium spiritualem ⁊ si coniungantur: sunt separādi. xxxiij. q. ij. si quis cū matre. ¶Itē matrimoniū non possum cōtrahere cū filia cōpatris p quaz compatres sumus effecti: sed cum alia sit honestū tamē esset a tali cōiugio abstinere cōtractuz tamē tenet. xxx. q. iij. illud etiā. ¶Item clericus in minoribus ordinibus cōstitutus vel layc⁹ contrahere nō potest cum illa quaz ꝓpꝛis manibus baptisauit qz spiritualis filij⁹ ei⁹ sicuti illa quē suscepit de sacro fonte xxx. q. j. omnes ⁊ ar. ext. de cogna. spū. c. vlt. Si tamē contractum esset mrimonium. quidā dicunt ꝙ esset separāduz xxx. q. j. omnes. ⁊ c. de eo ꝙ interrogasti. Alij dicūt qō cū sit nouus casus esset papa cōsulēdus. ext. de trāsl. inter. §. vlti. Sed nō videtur necesse cōsuli papaz super hoc. cum expꝛessum sit hodie. ꝙ ille quid pꝛesbiter baptisauit vt nō possit cōtrahere cum filia carnali illi⁹ pꝛesbiteri. extra. e. t. z. vlt. vbi de hoc in gl. et ita. Sed quid de illo qui mūdat parvulum in necessitate nunquid efficitur cōpater parētum carnalium paruuli. dicēdum ꝙ si per illam inundationem vere baptisatus est: compater efficitur. idem dicēdum est de illo qui baptisat aliquid suis manibus: qz spiritualis paternitas ⁊ filiatio ex hoc cōtrahitur. vn de bonū ⁊ honestuz est vt taliter inundans non ducat in vxorem quaz sic inundauit ⁊ ne filius carnalis inundātis contrahat cuz taliter inundata si tamē contrarit consulat papā pꝛesertum cuz forte aliud sit de inundante paruuluz ad succurſuz. aliud sollempniter baptisare. h. notauit. xxx. q. j. offies ꝙ si quis baptizauit aliquem vel leuauit ꝺ̄ sacro fonte nec ipse nec filius eius carnal⁹ potest eam habere in vxorē. Quid de illo filio episcopi carnali nūquid potest ducere in vxorem illam quā episcop⁹ confirmauit. dicendum ꝙ licet possit ꝺ̄ dici in hoc casu ꝙ dictū est de filio carnali sacerdot⁹ ⁊ de illo quē baptisauit ipse sacerdos. ext. de cogna. spū. c. vlti. tamen qz est dictum de matrimonio pꝛohibitorum est ⁊ nouus casus est si matrimonium contractum esset in hoc casu: consulendus esset papa. Quid de filio sacerdotis carnali nunquid potest illam ducere in vxorem quaz pater eius recepit ad penitētie sacramentuz cum per receptionez ad hmōi sacrāmentum spiritualis cognatio consurgere videatur. xxx. q. j. omnes. sēz illos ꝑ̄sus. quā de fonte leuas tangendo siue tenendo vel confirmando sua vel peccata fatendo. filius ille cui spiritualis erit. dicendum ꝙ. h. notauit. xxx. q. j. offies ꝙ penitētia nō in ꝓpꝛie sacrāmētū nisi exteriozi: sed nec illa ꝓpꝛie. vnde per receptionem ad penitentiam: non cōtrahitur paternitas spiritualis que impedit etiam matrimonium contrahendum vnde filius carnalis sacerdotis scōm ipsum potest contrahere tamen illa quā pater suus ad penitentiam recepit: sed et ille qui aliaz recepit ad penitentiam sed non obstaret ordo sacerdotalis cuz illa posset contrahere cum hoc nūquaz sit pꝛohibitum. Rud.

¶De fraternitate spirituali.

MAtrimonium possunt cōtrahere ad inuicem omnes filij ⁊ filie duorum compatrium siue geniti sint ante compaternitatem siue post. excepta illa pꝛsona per quam compaternitas est contracta. nam illa persona nunquam potest copulari alicui filiozum sui patris spiritualis. xx. q. iij. super quibus ⁊ ext. de cogn. spiritu. c. j. vbi de hoc in gl. h. dixit ⁊ in. c. tua nos. ¶Item contrahere non possum cuz filia carnali sacer

UVA. BHSC. IyR_347_2

dotis vel alteri⁹ qui me baptisauit nec cum spirituali filia patris mei carnalis ext.e.t.c.vlti.vbi de hoc in glo.z.j. Item matrimoniū impedit cōtrahēdum: diri mit iā contractum compaternitas con tracta per sacramētum baptisati z con firmationio in frōte z etiam scōm quos dam per solū catheciſmum: qz catheciſ mus quo ad hoc vt dicūt equipollet cō firmationi z baptismo.xx.q.j.c.perue nit in fi z.q.iiij.si quis vnus z de con.d. iiij.in catheciſmo de hoc habes. ext.de cogna.spū.contracto in glo.ex hoc vide tur. Alij dicūt q⁹ propter tria sacramen ta tātum contrahitur cognatio spiritu alis.s.per catheciſmum baptismum et confirmationem episcopi de con.di.iiij in catheciſmo. Item dicūt z melius q⁹ licet p baptismum z cōfirmationē ma trimoniū impediatur contrahendum z dirimatur iam contractum.xxx.q.j.si quis filiastrum.z.c.de his qui z.q.iiij.si quis ex vno z extra ō cogna.spū. per to tum cōpaternitas tamen per catheciſ mum cōtracta ita est inualida quāuis impediat cōtrahēdum nunq⁹ dirimit iam contractum. Quid si quis nō tan gat ipsum baptisatū.sed simulet se tan gere respōdens cum alijs ad illas inter rogationes. abrenuncias sathane vis baptisari z nominās ipsum puerū cuz alijs &c. non efficitur patrinus nisi tā gat ipsum tenēdo dum baptisatur vl'le uando de sacro fonte vel tenend o ad confirmationez licet respōdeat ad om nia vt dictum est. Quid si teneat vt di ctum est: sed nō respōdeat vt dictuz est cum alijs patrinis intēdens per hoc fa cere ne efficiatur compater z sic possit absq⁹ maiori peccato cognoscere postea matrem pueri ante eam traducere. di cenduz sine p̄iudicio q⁹ nihilhominus efficitur cōpater ex quo tenet ip̄m vel tangit ipsum vt dictum est z intēdit eū tenere vel tangere. hoc enim est agere q⁹ agunt veri patrini: vnde patrinitas sic contrahitur: nec credēdum est q⁹ re sponsio patrinoz̄ sic de substantia rei quo ap cōpaternitatem contrahēdam Quid de illis q⁹ simplicitatez vel igno rantiam aut per fraudez leuant filios vrozum suarum vel maritozum suo rum de sacro fonte. dicendum q⁹ si ex ignota vel necessitate p̄opter periculū mortis factum est excusantur: si vero ex malicia fraus z dolus eis non debet patrocinari. nec p̄opter hoc debet alte ri alter se subtrahere vbi possint ad cō tinentiam induci seruandam. Sz nun quid qui fuit in fraude amisit ius exi gendi debēdum q⁹ cuz non inueniatur p̄ohibitum in hoc casu q⁹ non exigat. non est p̄hibendum debitum exigere ab vroze. alij tamen dicūt q⁹ qui fraudē committit in talibus non debet debitū exigere ab vroze. ¶ Item p̄ohibitum est religiosis de baptismo cōmatres ha bere. c.xxj.q.j.placuit cōi z de con.di.iiij. non licet. z.c.sequēti. Nota ergo q⁹ spiri tualis cognatio impedit z dirimit. ma trimonium in triplici specie cognatio nis. s. in compaternitatez in compatre z cōmatre. Silr in paternitati vt in pa tre z filia spirituali. qz non potest quis habere vrozem quam leuauit de fonte Silr in fraternitate vt in fratre carna li et sozore spirituali. qz non potest filius carnalis habere vrozē filiam spiritu alē patris sui. licet pater carnalis filiā spiri tualem filij sui carnalis accipere possit vrozem qz humor a radice ascendit ad ramos. z non econuerso.

¶ De cognatione legali.

Videndum est de cognatiōe lega li quid sit: z quot sint eius species Qualiter dissoluatur: z qualiter mīmo nio p̄stet impedimentum.

¶ De cognatione legali quid sit.

UVA. BHSC. IyR_347_2

Matrimonium cum impediatur a cognatione legali. Sciēduz est q̄ cognatio legalis est quedā primitas ex adoptione prueniens. Sed qz in iure canonico de hac materia parum tractatur: ideo breuiter est trāsiendū. Et dicēdum q̄ adoptionis tres sunt species, vna descēdentium. alia quasi ex latere veniētium. tertia que legalis affinitas. dici potest p̄sona q̄ est ascendentium attēditur inter me et patrem adoptatorē z filiā meā vel nepotē apoptam. Secūda a. que ex latere veniētiuz et attēditur inter filiū meum naturalem z filiā adoptatā. tertia. s. legalis affinitas attēditur inter me z vxorez filij mei adoptiui. Similiter inter filiū mēum adoptiuū z vxorem meaz. vnde dicendū est q̄ cognatio legalis impedit mr̄imoniuz in scōa specie quādiu sunt in eiusdem patris potestate. eo quoz̄ soluta morte vel emancipatione filij adopti. vel natural. postea non impedit mr̄imoniū. ext. de cogna. lega. c. j. z. xxx. q. iij. ita diligere. ¶ Itē in scōa vel p̄ia specie in videlicet. q. descēdentium z in tertia. s. legali affinitate oīm tempore indistincte impedit. q̄m adoptator nō potest cōtrahere cū filia adoptata vel nepte nec cū vxore illa que fuit filij sui adoptiui etiā post emācipationem. ff. de ritu. nup. l. nam adoptiuus z instic. de nup. §. j. h. z. iij. ¶ Item filius adoptiuus post mortē adoptātis nō potest contrahere cū illa que fuit vxor patris adoptiui. ff. de ritu. nup. l. nam adoptatis ¶ Itē nunquid adoptiuus qui nō trāsit in potestatē adoptātis potest cōtrahere cum filia legitimi patris adoptiui. Ro. h. notauit. xxx. q. iij. in prin. q̄ adoptio que non est arrogatio. non impedit matrimoniū inter filios. vnde quādo adoptatus non transit in potestatem adoptātis nō impeditur matrimoniū cū filia naturali, quādo autē transit impeditur quādiu durat adoptio: sed ea soluta nō impeditur Alij dicunt q̄ adoptatis etiā qui non transit in potestatem adoptātis nō potest copulari filie adoptātis qz z si nō trāseat in potestatez eius acquirūtur ei tamē quedā iura ex adoptione que dissoluūtur per adoptionem. C. de adopt. l. pe. §. finautem iura etiam canonica indistincte z loquūtur de adop. non distinguēdo super arrogatuz z adoptatum. vnde idez ius innuit quo ad hoc esse in vtroq̄ casu. nunquid filij adoptiui p̄nt inter se cōtrahere Ro possunt cuz nunquam inueniatur p̄hibitū sicut notauit. h. xxx. q. iij. ita sunt z spirituales filij alicuius possunt inter se contrahere et etiam spirituales cuz adoptiuis. Quid si adoptiuus durāte adoptione contraxit cū filia legitima adoptātis. nūquid soluetur mr̄imoniū Ro quidā dixerūt q̄ non sed. b. notauit contrariuz cuius opinioni standū est quo ad hoc. ¶ Itē nota q̄ eis solis efficitur cognatus ille qui adoptat qui sunt in potestate p̄ris adoptatoris. ff. e. r. l. in adoptione. Item nūquid filius adoptius potest cōtrahere cum filia illegitima patris adoptiui videtur q̄ sic. qz filius illegitimus vel filia nō est in potestate p̄ris. insti. ō nup. §. vlt. ergo iudicādum est de ea sicut de emācipata contra iura q̄ filius simul non potest copulari filie spirituali p̄ris sui. Ro dicūt quidam sine p̄iudicio q̄ filius illegitimus z filia illegitima p̄nt contrahere cū filijs adoptiuis: qz sicut notauit h. xxx. q. iij. in prin. cum dicitur q̄ filius adoptiuus nō possit cōtrahere cum filia naturali tunc naturalis filius quo ad hoc vt filia naturalis appellatur legitimus filius vel legitima filia de legitimo. s. mr̄imonio nati ad differētiā spiritualis vel adoptiui filij vel filie. alias filij naturales dicūtur filij de concubinatu. xxxij. q. iij. liberi de his

UVA. BHSC. IyR_347_2

habes extra eodem titu.c.vno in glos. fic.xxx.

Que crimina matrimonium impediunt.

Matrimoniū quedā crimina impediunt contrahēdū propter enormitatē eorū: sed non dirimunt iaz contractū sicut incestus.xxxij.q.vij. si quis viduā ꝛ.c.qui dormierit.ꝛ.c. cōcubuisti ꝛ ext. de eo qui cog. cō vx.c.j.ꝛ.ij.ꝛ.c.trāsmisse. Item matrimoniuz contrahere cū alia prohibetur qui interficit vxorez suā.xxxiij.q.ij. āmonere.ꝛ.c. interfectores. Silr qui rapuerit sponsaz alterius xxvij.q.ij. statutū. Similiter qui insidiando mrimonio proprīū filiū de fonte leuauit vt possit coniugem suā priuare carnali debito ꝛ copia sui. xxx.q.j. de eo autē. Silr ille qui interficit presbiterū ext. de penitētia ꝛ re qui presbiterū vbi de predictis in glo. quedā crimina. Similiter qui sciēter monialē accipit in vxorē.xxvij.q.j. hō qui. Silr solemniter penitens.xxxiij.q.ij. de his ꝛ.c. antiq̄ de quibus criminibus. nota ꝓ ius ꝓ hiterum vxorē iz necans natiz patrem' incestus raptor solemnis nō sociantur.

Item quāuis predicta crimina ꝛ forte quedā alia mrimoniū impediāt cōtrahendū: tamen cū adolescētibus qui in continentiā timent potest dyocesanus episcopus cōcedere vt tales vxores ducant.xxxij.q.ij. antiqua.ꝛ.c.m adolescētia ꝛ ext. de eo qui cogno. cō. vx. c. ex lris vel forte etiaz sufficit dispēsatio quo ad hoc ꝑ sacerdotis immo de cōsuetudine hodie quo ad hoc non seruatur iste rigor vt petatur dispensatio in hoc casu. Item quedā crimina sunt que etiā dirimunt, matrimoniū iam cōtractum vt si aliqs adulteratur cū aliqua coniugata ꝛ ipse vel ipsa machinate fuerit in morte vxoris adulteri vel viri adulterē cū effectu ita ꝙ mortuo fuerit inde consecutaꝛ vel simul contrahant: contrahere nō possunt. ꝛ si cōtraxerint separantur. xxxj.q.j. si quis ꝛ ext. e.r. super eo ꝛ. signi. ꝛ.c. veniēs. Unde sciēdū est quo ad scōz. ꝙ si qs ꝓtraxerit viuente vxore suaꝛ fidē dederit de cōtrahendo post mortem vxoris. Si nec āte nec post legitima eius superstite cognouit eādem quāuis grauiter peccauerit ābo: tenet matrimoniū: tamē inter eos cōtractū post mortem vxoris. Ceterum si coniugatus prius vel post viuente vxore illaz adulterio polluisset tollerari nō debet: ꝙ si vir viuēte vxore fidem dedit adultere deducēdo eam post mortez vxoris sue vel cum ea de facto cōtraxit vel machinatus est in mortem viri adultere cum effectu ꝛ post predicta vel alterum predictorum viuente vxore sua. vel uiro adultere cognouit eādem contrahere cum ipsa non potest: ꝛ si cōtraxerit matrimoniū derimatur ext. de eo. ꝙ dr. in ma. c. vlti. vbi de bis in glo. sic patet ꝛ.c.j.ꝛ.c. cum haberet. ꝛ.c. significa. Sed si coniugatus aliam polluerit per adulterium. ꝛ vnū ex tribus non interueniat videlicet ꝙ neuter in mortez legitime machinetur cum effectu nec fides de contrahendo interuenit. nec de facto contraxit nō prohibetur post mortem legitime cōtrahere matrimoniuz cum adultera: nota ꝙ hodie non sufficit fidem dare vel de facto cōtrahere: vel in mortem machinari ad mrimoniū. dirimendum nisi interueniat adulteriū ext. de eo qui duxit in ma. c. veniens. ꝛ. c. vlti. ꝛ.c. super hoc. Sed quid si nō eo animo occidit eum vt contraheret cuz vxore occisi sed in bello vel alias pcussit eum non etiam per odium occidit. dicendum ꝙ. h. notauit. xxj.q.j. si quis viuente ꝙ quocunq̄ modo. vel quacūq̄ causa euz interficiat nō dirimatur. matrimonium postea contractum nisi ad hoc interfecerit vt eā ducat in vxorem

UVA. BHSC. IyR_347_2

Quid si precepit vel mandauit vel consulit interfici ꝛ factum est ita respō. idē est ac si interfecisset sicut notauit.h. in dicto.c.si quis.viuente. Quid iuratum habuerit eū interfectum esse. respon. licet in maleficijs ratihabitatio retrotrahitur ꝛ mādato comparatur. ff. de iust.ꝛ iur ar.l.j.sed ꝛ si cum quis dicēdū est tamen ꝙ non dirimitur matrimoniū sequens propter hoc solum qꝛ edictum de matrimonio prohibitoriuz est ꝛ iste casus prohibitus nō inuenitur et sic notauit lau. Quid si occidat q̄s virū mulieris eo animo vt cuz ea cōtra hac sed tamen eam nō polluit viuēte viro nunquid eam poterit habere in vxorē respō. videt ꝙ non arg. extra. de cōuer. coniu. in fin. laudabilem. vbi nulla fit mentio de adulterina pollutione et cum ibi dicitur ꝙ nec ecclīa ppter fauorem fidei sustinetur matrimoniū contractum inter saracenum conuersum xp̄ianam qui virum suum interficere fecit per eam captiuitate viri ad hoc cōstitutum. Sed contra. xxxj.q.j. relatuz ꝛ.c.sequenti vbi expresse fit mentio de adulterina pollutione. Sed dicendum sine preiudicio ꝙ si nō precessit adulterina pollutio non dirimitur matrimonium ext. de eo qui du. in ma. c. vlti. et il la decretal. laudabilē intelligenda est de sarracenis captiuis adulterantibus vxores dominorum suorum vnde tria sunt necessaria ad hoc vt matrimoniū dirimatur preterea fornicatiōis vel machinationis. s. adulterium occisio actualis ꝛ ꝙ eo animo fiat vt contra hanc simul alij tamen dicunt ꝙ machinatio mortis cum effectu sufficit ad dirimendum matrimonium. licet nō interneneri adulterium ꝛ hoc sōm. h. arg. illius decret. laudabilem. sed ꝙ possit cōtrahere securus est dummodo non eo animo interficiat virum ꝙ vellet matrimonium contrahere cum vxore. ext. eo qui dux. in ma. super eo vbi de hoc. ¶ Item si quis viuente. vxore sua vxor contraxit cum alia insciā ipsum habuisse vxorē: poterit remanere cuz ea mortua prima vxore. si secūda velit in ipsuz postmodum consentire ꝛ hoc in fauorem insciē ꝛ in odium adulteri. ext. de spon. cuz apostolica ꝛ si ignorās voluerit cōsentire vir adulter debet cogi ad consentiendū ext. de eo qui duxit i ma. c.j. vbi de hoc. in glo. h. excusauit et est ratio quia insciā adulterium non cōmittit ext. de spon. cum in aplica et. xxxiij. q.ij. in electum. ¶ Item mortua legitima vxore non cōfirmatur eo ipso matrimonio inter adulterū ꝛ insciam. mā consensus primi viri illegitimus fuit ꝛ adulterinus vnde nouus cōsensus interuenire debet ad hoc vbi matrimonium confirmetur. ꝛ valebit matrimonium non a tēpore primi sed noui consensus. est graui in poestate insciē mulieris separi a viro putatiuo vel implorare ipsum ad publice cōsenciendū cōpelli si voluerit spōte. ext. de eo qui duxit in ma. veniens ꝛ argu. de coniuga. seruorum proposuit. ff. de iure. doti. l. proculus vnde si huiusmodi adulter nouum consensum preueniēs contraxit cum alia de presenti: dicunt quidaz scōm matrimoniū cōstare Sof. ¶ Itē quanuis vxoz suā vir in adulterio deprehensem diuiserit auctoritate episcopi dyoces. non potest tamē ipsa viuēte ꝛ monasterium intrante cum alia contrahere immo si cōtraxit debet matrimonium. separari ext. de eo qui dux. in ma. ex litteris vbi de hoc. ¶ Itē cōtracto matrimonio ꝛ consummato vir non potest vxorem suam dimittere nisi propter fornicationem dūmodo ipe caste viuat tam publice quam priuatiue. xxxij.q.j. in coniugio et ext. de diuor qui sunt vbi de hoc in glo. pronullo ꝛc. fig. vbi de hoc. ¶ Itē vir potest si vult

UVA. BHSC. IyR_347_2

vxorē suā adulterā sibi reconciliare inuitam ext. de diuor. conu. gaudemus et ar. de diuor. ex litteris. vbi de hoc in glo. quianō cōtinuit ¶Item si matrimoniuz separatur ppter adulteriam vxoris nisi vxor recōcilietur viro dotez vel dotalia reperere non valebit: si tamē potius separationē z sententiā ecclesie factā aperuit impedimētū legitimū ppter q̄ a principio matrimoniū nullū fuit tūc mulier repetere dotez z dotaliciū potest ꝑm quosdā. alij tñ contradicūt. ar. ext. de dote post diuor. restitu. plurimūq; vbi de hoc in glo. Sed pone. ¶Item si pp aliā licitā cām matrimoniū separetur quicquid alter cōiugū ab alio hñerit restituere sibi tenet dūmō impedimētuz ignorauit antecq̄ matrimoniū esset cōtractū. ext. de conuug. seruoruz ppositum z de dote post diuor. c. vlr. vbi de hoc. z. c. apl. ñ. Itez qñ matrimoniū est nullū: nulla dos ꝺr eē ibi. z q̄ cognoscit de matrimōio z de dote cognoscere ꝺz. ff. de iuſ. doti. l. iñ. z extra. ō dote diuor. resti. de prudētia vbi de hoc. ¶Itē si q̄ mſimoniū ꝺbūt ꝺ canonicai nstituta sciēter. puta qz cōsanguinei erant soluto mſimonio potius modū quicq̄d alteri ab altero datum est ꝺz ei auferri z applicari fisco. C. de iure nup. l. q̄ cōtra. z ar. ext. de do. post diuor. re. z ſi. vbi de hoc videtur. ¶Itē ꝑscriptio in mſimonio falso ꝺtracto allegari nō potest posteaq̄ veritas est comperta. ext. de consan. non ꝺz in ſi. vbi ō hoc. ¶Itē mſimoniū ſi p falsam sentētiā eccle diſsoluaſ z post mſimoniū appeat eccliam fuisse deceptā. restauari ꝺz primū mſimoniū uscōm ꝺz separari. ext. de fri. c. j. vbi de hoc in glo. c. fraternitatis. vbi de hoc. ¶Itē mſimoniū ꝑt accusari z etiā p sniaz diuidi ꝑbato legitimo ꝑpedimēto absente viro q̄ z dimissa vxore etiā p q̄nquēniuz requisit' nō potuit inueniri. ext. q̄ mſi ac posſ. c. j. vbi de hoc in glo. ergo altera sed hoc nō est ius cōe in spāle ꝑm q̄sdā. ¶Itē vir si iurat' asserit se cognouisse vxorē suam quāuis vxor hoc negat nisi ostēdat se ꝑginē p aspectū corpis sui ni hilomin⁹ mſimoniū ꝑfirmat. ext. de p ba. posuisti. z. ca. cūm mſimonij. et de spō. impu. continebatur. ¶Itē matrimoniū soluit cōsanguinitas ꝑsumptiue ꝑbata. ar. ext. de ꝑba. per tuas. vbi de hoc in glo. sicut pa. et. ¶Itē matrimonio cōtracto vxor tenetur alere virū suum egentē de dote. ff. de iuſ. do. inuitus. §. manēte. z ext. de posſ. di. per nñas. vbi de hoc in glo. z bona. ¶Itez mſimonio cōtracto donatio inter cōiuges facta ex qua alter locupletior alter ꝛo paupior sit nihil ꝺz nisi morte donatoris ꝑfirmetur. ext. de dote post diuor. donatio vbi de hoc in glo. donatio ex qua. ¶Itē soluto matrimonio sicut dos ad mulierē: sic donatio ppē nup. aduirū reuertetur nisi de consuetudine loci aliter habeatur vel ponatur in pacto vel dote vel deuotione iocunda extra. de dote post diuor. donatio. vbi de hoc in glo. ¶Item si quis contrahat cum cōcubina sua filij ante matrimoniū. nō legitimū reputantur ext. qui filij sunt legiti. c. j. vbi de hoc in glo. et. c. tanta.

¶De dispari cultu.

Mātrimoniū nullū est si fidelis cōtrahat cū infideli iudeo seu pagano vel hereticō sponsalia tamen pōt infidelis cum fideli contrahere sub cōditione vt infidelis conuertatur ad fidem. xxix. q. j. § ex his. in fine. z. ca. caue christiane. z. c. non oportez. ¶Itē si infideles inter se contrahāt iudei vel saraceni. verus est matrimoniū. sed si alter conuertatur ad fidem et infidelis non vult cohabitare cū fideli vel simul cohabitare nō tñ sine iniuria z blasphemia nominis christi. vel vt cum pro-

t

UVA. BHSC. IyR_347_2

trahat ad infidelitatē vel adaliud mor tale. Jn istis tribus casibus contumelia creatoris soluitur ius matrimonij circa fidelē: et non potest fidelis licite trahere. ext. de diuor. cp̄to. t. ca. gaudemus. vnde versus. Ad peccata trahens blasphemās atq; relinquens. Sperni tur advora faciens transire secunda.. ¶Item si infidelis vult cohabitare fideli siue fine aliquo predictorum trium si fidelis vult ei cohabitare benefacit si nolit non est compellendus. cum illa inuenire non pot. st aliam accipere vxorem. xxviij. q. ij. §. hoc distinguendum. et ext. de diuor. gaudemus. Sed nunquid potest matrimonium cōtrahi cum infideli sub conditione vt conuertatur sicut sponsalia. ¶Respon. sicut notauit ho. xxviij. q. j. nō oportet cp nō t nihil agitur si dicat fidelis infideliuz fieri. accipio te in meam: si fueris christiana. sponsalis autem contracta simpliciter inter fidelem et infideles non valent. sed contracta sub conditiōe. cōuertendi valent. ter post conuersionem opus est nouo consensu quoniam primus non sufficit qui fuit ad sponsalia tantum. ¶Item si iudei vel pagani contraxerint cum suis consanguineis sm ritus suos post conuersionem remanebunt taliter copulati. quoniam apud infideles verum est matrimonium. nec arctantur canonicis institut[nisi contraxerint in gradibus deuia. l. probibitis. ext. de diuor. gaudeamus in principio. t. xxvj. dist. vna tñ. ¶Item sicut notauit ho. xxij. q. j. §. verum. Si iudeus vxoratus fiat christian' t vxor eius non vult conuerti: vult tamen habitare cuz eo sine blasphemia poterit nihilominus aliam ducere ipsa viuente cum ipse cohabitare possit cum prima etiam si velit et dicit cē aliud in paganis aliudin iudeis. sed qñ rumpitur tur istud matrimonium. ¶Respon. dicit ho. cp post monitionem factam ab ecclesia vxori vt conuertatur cui monitioni si non acquieuerit: ecclesia dabit sententiam separatiōis et sic soluetur matrimonium non per hominē: sed per deum. et hec opinio. ho. non est tenenda. vnde videtur hodie idem iudicium esse vtriq;. scilicet cp tam iudeo cp̄ gentili conuersio licet cohabitare cū vxore in fidelitate remanente si illa voluerit habitare sine blasphemia christi ext. de cōsanguini. de infidelibus: t sm hoc idem. ca. xxviij. q. j. iudei non tenet quo ad hoc nisi intelligatur in eo casu cum infidelis non vult cohabitare nisi contumelia vel quin p̄trahat ad peccatum. ¶Item si infidelis simul contrahat cum pluribus et postea cōuertatur ad fidem: prima illarum est vxor. t ideo solam illaz retinere potest quia nulli licuit: nunc̄ plures vxores simul habere. nisi eā fuerit diuina reuelatione concessum: vt iacob et alijs: q̄ busdam qui plures simul legūtur. habuisse vxores. ext. de diuor. gaudemus §. quia vero. Sed quid si codez momēto contraxerit paganus cum duabus simul dicens. accipio vtranq; vestrum in vxorem que erit vxor ex illis. ¶Respō. neutra nisi forte talis sit altera illaruz cp cum illa non possit contrahere in q̄ casu tenet matrimoniuz cum reliqua. sicut notauit ho. ostien. ¶Item patet ex his cp si infidelis repudiauit vi legitimā vxorem cū tale repudiū in euangelio reprobauit nunc̄ ea viuente licite potent alias ducere quantumcunq; sit ad fidez conuersus. ext. de diuor. gaudemus. §. j. et. ij. nisi in tribus casibus scilicet si non vult in fidem constare aut si cohabitans blasphemat aut trahit ad ptm̄ mortale. vt in dic. decreta. gaudemus. §. qui autem. Si tamē repudiatio facta est in infidelitate: nec vir conuersus non debet restitui vxo-

UVA. BHSC. IyR_347_2

ri taliter repudiate nisi illa conuertatur ad fidez. ante ꝑ̄ vir aliā ducat vxorem: et tūc eam recipere compelletur vt in dicto ca. gaudemus. §. qui autem. §. qui si. Sed nunquid autoritate propria potest in predictis tribus casibus alias ducere an expectandum iudicium ecclesie est. Resp̄ō. si quis istorum predictorum casuum notorius est poterit contrahere cum alia iudicio ecclesie non expectato: nisi quantum ad inhabitationem solemnitatuz que institute sunt ab ecclesia. Si autez dubium est de quolibet trium predictorum casuum: dicendum sicut notauit ℞. xxviij. q. iij. infidelis: quia episcopus sine ecclesia debet mittere ad eam alios qui voluntatem illius requirant super predictis casibus vel recipe reprobationē super hoc si haberi possit et illa noluerit aliter respōdere aut si forte nō inueniatur. als nō creditur ꝙ debeat aliquid ducere: sed tñ si duxerit verum est matrimonium. dum modo aliquis de predictis casibus inueniatur. Rud. ¶ Item nunquid conuersus ad fidem poterit intrare religionem vel fieri subdiaconus inuita vxore remanente in infidelitate etiā pacifice cum ea habitare nolente Respon. hec opinio est super illud. c. si infidelis: q̄ non dz moneri vt cōuertatur: sed si dicat se velle conuerti. sed nō tunc expectanda est. si autem dicat se nolle conuerti. non expectabitur: etiā si contradicat. Alij dicunt ꝙ ea inuita potest fieri monachus vel subdiacon⁹: vel sibi imputet ꝙ conuerti non vult. Quid si ante baptismū dimisit vxorez causa fornicationis: sed vterꝙ postea conuertitur tenebitur ne eam recipere. vel si recepit et eam cognouerit nūquid impeditur a promotione sicut ille qui post adulteriū cognoscit eā. Rñ. ad primū dixit ℞. ꝙ tenetur eam recipere ad secūdum: ꝙ non impedietur a promotiōe: quia peccatū z pena peccati dimittitur in baptismo. z ideo talis fornicatio non imputatur. isti vel illi quo ad aliam penam. nec est simile de fideli cognoscente vxorem post adulterium eius quia penitentia ad puritatem baptismi non adducit omnino. ¶ Item nūquid iudeus potest cōtrahere cum pagana z videtur ꝙ non quia hoc est prohibitum in veteri testamento z in iure gentiū. j. di. iusgētium sīlr qz ibi ē disp cult⁹. Sed videt cōtra. qz hodie pagani sūt idolatre z fere omnes sūt circūcisi et discernūt cibos et iudaizant. Respon. ℞. notauit. xxviij. q. j. §. verum. ꝙ inter tales potest matrimonium contrahi. z ꝙ ꝓpter disparem cultum non impeditur matrimoniū: nuli inter fideles z infideles nec olim aliter fuit phibitū. z ꝙ phibitio iur. gētiū nō ē ad eo efficax vt iter ifideles diuersē infidelitatis matrimoniū cōtrahi nō possit. Rud. ¶ Item qñ fideles contrahunt inter se. et postea alter labitur in hereſim vel infidelitatis errorē nō pōt ꝫhere ꝙ relinq̄tur alio nō defuncto nō distincto vtrū inuenerit carnalis copla vel nō z tenet cōtinere z iō nullo casu interueniente nisi p ingressum religionis ante carnalē copulam pōt matrimoniū dissolui. Sed mīmoniū infideliū nō est ratū z iō dissolui legitime pt. ext. de diuor. quāto. ¶ Itē si vn⁹ ex duob⁹ trib⁹ fidelib⁹ diugib⁹ labatur in hereſim z deinde reuertatur ad fidē is qui in fide remāsit ꝙpellitur reuerso cohabitare nisi, ante quersiones fuissent per sniam ecclesie sepati. ext. 8 diuor. quāto multi. ¶ Item si catholic⁹ contrahat cū hereticā baptizata vl ecō uerso nō tenet matrimoniū ꝓp disparē cultū ꝫ quosdā. xxviij. q. j. sane ꝓpiane z. c. nō dz dicit tñ ℞. ꝙ licet tale matrimoniū contrahi nō debuit ꝑ actum

t ñ.

UVA. BHSC. IyR_347_2

tñ tenet. suffitit essi si ābo sint baptizati vt in ꝓdicto. c. sane christiane.

¶ De impedimento violentie.

Matrimoniū nō est vbi quis cum metu vel violēta ꝓsentit. nisi sit met⁹ leuis. ar. l. di. ꝓbyteros. xxxj. q. ij. c. j. ꝛ. ij. ꝛ extra de despō. vel diuo. veniens. ¶ Itē metus qui cadit in cōstātem virū consensum excludit et ibi nō est matrimoniū. ext. q metus causa p latum. ꝛ. c. sacris. ꝛ. c. ad audientiā. ꝛ de spon. veniens cuiꝫ. Quis metus cadat in cōstantē matrimonialē cōsensus excludit his versibus notatur. Excusare met⁹ hos posse puta quia nescis. stupri sine statꝰ verbis atq necis. De ista materia respōde in tractatu de metu ¶ Item si mulier que allegat metum in matrimonio contrahendo. steterit per annum et dimidium cum marito vel in copulam carnalem consenserit non debet potius ea audiri: si violētia vel metum allegat. ext. de despon. ad id. et qui ma. acti. pof. insuper de illo qui duxit in matrimoniū significauit. Sed quid si ꝓcessit coactio vel metus qui caderet inconstantē virū. Sed tamen sic compulsus factus est velēs nunquid erit matrimoniū. Rñ. dicit quidā q non. quia ex quo cōstat de coactione presumitur nō consensisse nisi probetur contrarium. Q autē quāta q coactione precedēte factus est velēs et consentiens. nunquid habebit exceptionē postea q metus cā. Rñō. notauit ho. xxxj. q. j. in prin. q nō habet hec exceptio locū in matrimonio nec etiaz in alijs cōtractib⁹ quo ad deū. vñ dicit q si quis ꝓuis coactus. promiserit vel iurauerit se facturum aliquid q obseruare nō possit sit peccatū; obseruandū illud. ¶ Itē quid si cōpulsus grauissimo metu pferat ista verba accipiote meā ꝛ pferre. nolit nūqd est mrimoniū. Rñ. q nō est mrimoniū. ex q nō cōsentit: sed si cōsensit ꝓuis per metuz ꝓtūcū q matrimonium ficut notauit ho. xxxj. q. j. in prin.

¶ De impedimēto ligaminis.

Matrimonialiter alligatus vxori si nōdū est mrimoniū p carnalē copulā ꝓsummati: alteri alio iuito pōt monasteriū intrare ꝛ q remanet cum alio pōt ꝓtrahere. ext. de quer. cōiu. veru. ꝛ. c. ex publico. ꝛ de spō. duo. ꝛ. c. licz. Si autē sit cōsensus circa carnalē copulā nō lz alteri alterū dimittere nisi ꝓpter fornicationē. et tunc aliam ducere nō pōt. ꝛ si duxerit mechatur. xxxij. q. vñ. ꝛ. c. ñ. et. iñ. ¶ Itē si vxor credit virū mortuū ꝛ ꝺhit cū alio. ꝛ q diu credit hoc nec ille reuertitur: excusatur ꝺ adultio ꝓpter ignorantiā facti ꝛ filij ex scōo ghati legitimi cēsentur. Sed cum reuertitur primus statim relicto scōo debet redire ad primū q si nō facit: ad ultera iudicatur. xxxiij. q. vñ. cū p bellicā ꝛ. c. cū in captiuitate. ꝛ. capi. si virgo.

¶ Item vxor cū alio contrahere non debet donec certa fuerit de morte viri sui quātocū q numero annoꝝ ꝓmanserit sine viro. si tamen veri simile ꝺubitetur de morte prioris ꝛ mulier nubat. excusatur si in tali casu dubio reddat debitum viro: dum tamen nō exigat ab eodē. debet etiaz statim a scōo recedere cum certa fuerit fuerit de vita prioris. ext. de spon. in presentia vbi de hoc. Sic. j. de secūdis nup. vbi. vbi de his in glo. ca. de spon. ꝛ. ca. de reputen. ꝛ. bodie. ¶ Item sine infamia poterit vidua cōtrahere infra annū ꝑm canones. ext. de secūdis nuptijs super illa. ca. vlti. vbi de hoc licet leges cōtrariū dicāt. C. de repu. l. licet consensu. § si vero. ¶ Itē quid simſiter si mulier cōtraxit cū scōo. et primus de nocte redeat. nō ē tps ad eūdi indicij cū eccle

UVA. BHSC. IyR_347_2

Rñ. dicit. H. q̄ ea nocte debitū potest vtriq; negare sine peccato. dicit tamē q̄dam q̄ auroritate ppria in hoc casu posset redire ad primum et si ecclesia nollet eam separari a scō: potius oz pati excōicationē quā remanere cū secūdo sa tē q̄ ad carnalē copulam. Q̄ si primo reuerso q̄mittat se cognosci a secūdo faciēter nunqd cōpellit primus eā recipere inuit⁹. Rñ. dicat q̄ nō ꝓpellit eā recipere: sine hoc faciat mulier ex iuris igno. credens eā hoc sibi licere sine scienter in contēptu primi viri hoc faciat q̄ ignoratia iur. naturalis est et iō nō excusare eā. Quid si alia putat virū suū viuere qui reuera mortuus est. cō traxit cū alio. nunquid est mīmoniū. Rñ. notauit H. xxxiij. q. ij. cū ꝓbellicaz. et distinxerit q̄ si illa credebat sibi licere cōtrabere cū illo alio primo viuente matrimoniū est. Si nō credebat sibi licere matrimoniū non est. q̄ non maritali affectu sed adulterino sibi copulauit scōm. ¶ Item notauit de illo qui contraxit cū alia q̄ putauit esse cō sanguineā suam et non est. Rñ. tñ dicit sine ꝓiudicio. q̄ quicquid dicat H. matrimoniū est in hoc casu predicto. non distincto vtrū cōtrahētes credant hoc sibi licere necne. ¶ Item scē nuptie et tertie. et vlterius q̄mittunt dum tñ nullū legitimū subsit impedimentum xxxj. q. j. aperiant. et c. q̄ si dormierit tamē scō nubentes non sunt bñdicēdi. ext. ex. de scōis nup. ca. j. et videtur autem quomodo certificabitur mulieri ō monteviri sui qui fuit in exercitu cōtra sarracenos vel in regione longi quā: Rñ. q̄ iuramentum sanctoꝝ eius qui scierūt mortem. vel illius cū quo militauit et post iuramentū hmōi statim nubere potest. ex. de scōis nup. sup illam quid si non sit vnicus testis. Respō. H. notauit. xxxiij. q. j. in primis q̄ sufficit a publica fama coadiuuat dicit etiā. q̄ sola publica fama suff. cit sin reste. si ex alijs ꝓsumptionibus videat mihi simile maritū mortuū esse. vt si multū diu steterit vel si senex et egrotās recessit. et similibus.

De affinitate et publice bone nestatis insticia.

Matrimoniū impedit affinitas ꝓcedens et dirimit illud. ext. de cō sanguitate et affinitate. c. j. vbi de hoc. Secus autē si matrimoniū sequatur q̄ tunc nō soluit illud: et licet q̄ debitū petere non possit ille cuius occasiōe affinitas superuenit. ext. ō eo qui cogna. consangui. vx. sue. c. vlti. et hoc in primo affinitatis tñ et nō in tertio vel scō ext. de cōsan. et affi. nō debet. vbi de hoc in glo. et melius. ¶ Item nullus potest cōtrabere cū ꝑsona affine vsq; ad quartū gradum. ext. de consangui. et affinitate ca. j. et. c. si super his. ¶ Item contrahit affinitas personicariū coitū dū tamē ordine nature seruato. q̄ si extra ordinem. i. extra debitū vas aliquis polluat aliam non impeditur ex hoc alijs ex sanguinitate illam ducere in vxorez licet talis pollutio criminosa sit et dam nata. xxxv. q. ij. extra de eo qui cog. cōsan. vxo. fraternitati. Quid ū innatū claustruz pudoris nec tamē peruenit ad consummationē operis q̄ seminis emissionem. Quid etiam si frāgit claustrum pudoris et emittit ille illa: tñ nō emittit: contrahitur ne affinitas per hmōi coitum: Respō. H. notauit. xxxv. q. ij. extraordinaria q̄ nō est ibi seminis cōmixtio. nec efficiuntur vna caro vnde consanguineus illam possit habere vxorem si de facto posset constare in tali tamen casu non esset credendū iuramentis illorum. vt dicit nec vir iurare posset illam non emisisse et ideo quia in dubijs certior via retinenda est. prohibencia est ex toto copula illi

UVA. BHSC. IyR_347_2

mulieris cum consanguineis illius viri. Quidam tamen dicunt sine preiudicio q̄ siue mulier emittat siue nō: surgit affinitas ex tali coitu postq̄ vir emittit. ¶Item publice honestatis iusticia oritur: cum aliquis desponsat puellam septennem vel vltra: licet eā non cognoscat nec vllus de consanguinitate eius potest eam habere vxorem nec ipse aliam consanguineam eius vsq̄ ad quartum gradum. ext. de spon. ca. j. et. ca. veniens. et. c. ad audientiam Secus autem si ante septennium sponsalia sint contracta: quia tunc nullum matrimonium prestat impedimentū nisi post septennium qui contraxerūt sponsalia approbent ea. extra de spon. impu. continebant. §. vltr. t. c. litteras. et. ca. cum accessit. ¶Item si quis desponsat consanguineam vel monachus seu aliquis in sacris ordinibus constitutus vel frigidus. cecus et perpetuo maleficiatus desponsat aliam de facto nunquid talia sponsalia que nulla prestant impedimentum consanguineis vt non possint contrahere cum talibus sponsis de facto. vel si cōtraxerint tenet. ¶Respon. dicit H. et eius sequaces q̄ per tales consanguineis prestatur impedimentum. extra. de spon. ad audientiam. t habes expresse. xxvij. q. ij. si quis vxorem. t. ca. quidam. alij dicunt q̄ hoc non est propter affinitatē. que non contrahitur: nisi per carnalem copulam. Sed est propter publice honestatis iusticiam que contrahitur p sponsalia siue de futuro siue post verba de presenti siue de iure siue de facto contracta. excepto q̄ ante septēnium contrahant. arg. ad primum. xxvij. q. ij. si quis vxorem. t. ca. quidam Quid si sub conditione fuerunt contracta: vt si dicatur accipiam te in vxorem meam si dederis mihi. c. vel possim de iure te habere in vxorem nunquid huiusmodi sponsalia conditionalia introducunt impedimentum contra publice honestatis iusticiam. dicēdū ē sine preiudicio q̄ non edictum ō matrimonio sit prohibitoriuz. nec sit expressum q̄ huiusmodi sponsalia introducunt huiusmodi publice honestatis iusticiam. ¶Item matrimonium potest contrahere impubes si non distat a pubertate nisi per sex menses vel minus. si malicia supplet etatem. extra. de despon. impub. attestationes. t. ca. continebatur vbi de illis in glo. sed quando. t. ca. j. als impubes contrahere non potest. ext. de spon. impu. a nobis vbi de hoc in glo. ¶Tres matrimoniom licitum est et bonum et si quis propter deum extrahit meretricem ex lupanari. et contrahit postea cum eadem si fidem seruat viro. extra. de spon. inter opera. vbi de hoc in glo. xxxij. q. j. ¶Item de sponsalibus oritur publice honestatis iusticia que p̄hibet consanguineum sponsi cōtrahere cum sponsa et consanguineam spōse cum sponso. extra. de sponsis ad audientiam. t. c. sponsam. Similiter oritur ex sponsal. que de iure non sortiuntur effectum: vt in ca. ad audientiam dummodo contrahentes sint septennes. id est septennio proximi. ext. de sponsis impube. duo pueri. alioquin contra de sponsa. impu. litteras. t. ca. accessit. ¶Item hic prohibitio nō surgit ex consanguinitate et affinitate q̄ contrahitur ex nuptiis cōsummatis: sed ex ꝺ̄a publica iusticia surgit cōtracte publice autem iura iustum iudicium et equum: vt consanguineus spōsi spōsam eius non ducat vxorem nec ergo inhonestum est alios matrimoniaſ iungi nec impedit consanguinitas nec affinitas. nec aliud legitimum substantie impedimētū fuit inductū. hoc ius p̄hibēs mātimoniū ꝓhi t ꝺcti. dissoluēs

UVA. BHSC. IyR_347_2

ext.de spon.impu.duo pueri vocāt publice honestatis iusticia qz in matrimonio non solū quid sit licitū: sed etiaz qd sit honestum cōsiderari debet.ff.de ritu.nup.l.semper.nā affinitas nō cōtrahitur ex nuptijs interdictis.ff.de gradibus.l.non facile.§.sciendū.Sed sciendum scōm quosdā qp in nullo casu locū habet hodie publice honestatis iusticia. nisi in spō.factis de qua in veteri testamento z in nouo prohibitū esse videtur iuxta illud nō licet tibi habere vxorem fratris tui. Similiter reuocata est hodie prohibitio que olim erat in scōo z tertio genere affinitatis z remanet tātum de primo genere que prohibet vsq; ad quartum gradum ext.de consanguin.et affinita.nō. vbi bene de his in glo.melio.

¶De impotentia coeundi z frigidi z maleficiatis.

Nunc agendum est de impotentia coeundi.quid sit z que sunt eius species. Et de impotentia naturali et accidentali.quādo z qualiter fiat diuortium propter ea.

¶De impossibilitate coeundi qd sit.z quot eius species.

Matrimoniuz cum impediatur ab impossibilitate coeundi.Sciēduz est qp talis impossibilitas est viciuz animi vel corporis vel vtriusq; quo quis impeditur alij carnaliter commiscere.

¶Itē species eius sunt doue. impotentia coeundi.alia naturalis.alia accidentalis.Sed in hoc subdistinguitur qz impotentia siue sit naturalis siue sit accidentalis.aut est perpetua aut tēporalis.naturalis impotētia coeundi.est triplex.s. frigiditas in viro.arctatio in muliere. vel aliud impedimentū iustum a natura contractū ext.de fri.z male.ex litteris.Similiter impedimētum etatis in vtroq; vt in pueris. ¶Item accidentalis impotētia est que puenit propter duo scz propter maleficia q dicūtur fortes vel facture vel propter sectiones que impedimēta sūt in viris nō in mulieribꝰ locuz habent.ppetua impedimēta z naturalia sunt frigiditas.z arctatio cui ope medicinali subueniri nō potest z hoc impedit mātimoniuz contrahendū z dirimit iam cōtractū.xxvij.q.ij.c.j.z.ij.z ext.de fri.z male laudabilez z.c.ex litteris.z.c. fraternitatis:sed tñ si propter hoc matrimonium separetur z vir cū alia probetur coire ad personā redire tenetur omissa scōa.z ideo quando propter frigiditatem debent cōiuges separari. primo debent per triennij cohabitare conrinue z dare operā carnali coniunctioni. ext.de fri.z male.c.j.z.c. laudabilem.c. littere in fi.in glo.que enim propter ea si cohabitare noluerint vir habeat cā vt sororem: sed non vxorē suam. Si iaz cohabitauerint vt dictū est per triennij z ambo fatentur qp nunqp se cognouerint tunc septima manu ppinquoruz velvicinoruz bone fame si propinqui defuerint iurāt qp nunquā se cognouerūt z hoc impedimētū frigiditatis vt inpredicto.c.laudabilē in glo.sz quare. Item de arctatione q est in mulieribꝰ quāuis sit a natura tñ si potest ei subueniri bñficio medicine vel p assiduū vsum bois conuenientis nature z stature ullꝰ in lris nō impedit mātimoniū.ext.de fri.ex litteris.ita qp si per arctationē sepat a primo:qz eā non pōt cognoscere z p vsum alteriꝰ cui copulauit se sit facta ydonea prio viro:tūc separāda est a scōo z reddēda est prioviro.ex.de frigi.fraternitatis.vbi de hoc in glosꝭ.qz legitime. Sed quomodo cōstabit qp sit ydonea prioviro scō. dicit aliq; qp iuramēto matronarū cōstabit a q̄bus inspicietur tā ipsa qp vir.vel ad minus ipsa. Quid si reddita priori fuerit z nō inueniat eam aptam quid fiet. Restituetur secundo si cum primus eam petierit restituetur ei nō tantum semel:sed secundo z tertio:z sic

UVA. BHSC. IyR_347_2

vsq; in infinitum p̄m io. sed p̄m tan credum non restituetur vltra tertiā vicem primo viro: sed remanebit cum scō: et ratio est: qz post primā sentētiam non sunt ferende. nisi due sentēcie tm̄ z sup eodem articulo tertio appellari non licet. n̄. q vij. ¶ Itē si quis in quocunq;

¶ Item si a primo nullo modo poterit cognosci sine corporali periculo: nūq; fuit matrimoniū inter eos p̄m vinc. io. tan cre. t. h. t. ar. a contrario sensu. in. c. ext. de fri. fraternitatis ex verbo ibi posito absq; corporali periculo z ar. in illo. c. ex litteris p̄m vnā expositionem vbi in hoc casu si per frequētem vsuz scōi viri redditur ydonea primo viro: non propter hoc restituitur primo viro. sed remanebit cū scōo z ideo si talis arctatio sit cui absq; corporali periculo subueniri non possit. impedit mr̄imoniū contrahēdū z dirimit iam contractum ext. de fri. ex litteris. t. c. fraternitatis impedit mr̄imoniū dico quantū ad illū respectu cuius ei absq; hmōi periculo subueniri nō potest vt in. c. predictis. ¶ Item pone ista est arcta sed p incisionem potest fieri apta nunqd̄ potest matrimoniū contrahi cū ea ante incisionem. ſco. h. dicit q; nō credit sed facta incisione pōt contrahi matrimoniū cum ea. quid si ante incisionē de facto aliquis duxerit eā nunquid facta incisione ab eo: poterit recedere. ſco dicit. h. q; est op' mouo cōsensu ad hoc vt sit matrimoniū quem tamen cōsensum intelligit interuenire si postea carnaliter copulātur. vnde innuit. h. q; nisi interueniat nouus consensus post incisionē potest ab ea recedere z aliam ducere Quidam alij dicūt q; sine p̄eiudicio q; si duret adhuc primus consensus facta incisione non est opus nouo consensu ſz sublato impedimento per incisionem propter q; consensus erat in efficax ad efficiēdum matrimonium iam est efficax ad illud efficiendum. ¶ Item pone q; est arcta vni et apta alteri cui potest sine periculo cōmisceri nunquid est legitima persona ad contrahēdum matrimoniū ſx. h. dicit q; est legitima ad contrahēdum matrimoniū ad illum vel eius similez cui non potest sine periculo cōmisceri non quātū ad illū cui non potest sine periculo cōmisceri. Quid si quis de facto cō traxerit cū arcta que tamē p incisionez potest fieri apta nūquid potest cogi ad sustinendam incisionem ſco dicit. h. q; non cū timeatur periculz mortis et hec omnia notauit. h. xxxij. q. vij. proposuisti. ar. ad hoc ext. de fri. fraternitat ꝫ vbi de hoc̄ glo. ſic. xxxiij.

¶ De impotētia accidentali.

MAtrimoniū dirimitur ꝓpter maleficiuz perpetuum si precedat si vero sequitur non dirimit illud ext. de fri. fraternitatis vbi de hoc in glo. ar. q z. xxxij. q. ij. hō qui sani. t. q. v. si vxorē et ext. vt lite nō cōte. qm̄ frequēter. Sed quid si dubiteretur an maleficiū p̄cedat matrimoniū vel sequatur dicendus q; p̄sumetur subsecutū esse ar. C. de edi. edicl. iij. quia si seq̄retur nō dirimeretur mr̄imoniū etiā duz car. co. nisi per ingressum religionis. ¶ Itē accidentalis impotētia est castratio in viro. cuz quis habet secta virilia ita q; vterq; testiculus sit abscisus. qz p̄m legistas etiā spado potest cōtrahere mr̄imoniuz et optare licet generare non possit. ſic notat. h. xxxij. q. vij. hō qui z querit etiam cū spadones erigāt virgam z eiaz emittant semē ficut aiunt licet inualidū sic ad generādum. vtrū contrahatur affinitas per talem coitū respōdit q; securius est dicere q; cōtrahatur affinitas licet forte ibi nō fit cōmixtio seminū sine qua cōtrahitur affinitas aliquando licet. h. videatur notare cōtrariū. xxxv. q. iij. extraordinaria vnde dicendū est q; hmōi secti inepti sunt ad reddendū de

UVA. BHSC. IyR_347_2

bitum matrimoniū cōtrahere nō poſſunt ſicut nec puer. ext. de ꝓſti. q lledez ꝛ ſi contraxerint ſeparandi ſunt: qz nullum fuit matrimoniū. ¶ Itē ſi matrimoniū preceſſerit ſectionē: non ſeparatur licet vir ad reddēdum vxori ſit factus ineptus. xxxij. q. vij. bñ qui. ꝛ. q. v. ſi vxorem ꝛ ext. vt lite non cōte. qſſi et de fri. fraternitatis. vbi de hoc in gl. ar. q nullum impedimētū ſuperueniēs matrimonio ſepat illud. ſi legitime ſit contractum vt in. c. ꝓcallegatis. ¶ Item licet maleficium ſupueniens matrimonio nō dirimat illud: ſi tamē precedat ꝛ eſt tēpozale. nullū preſtat impedimētum. ſi vero eſt perpetuū ꝛ impedit cōtrahendū et dirimit iam contractum. xxxij. q. j. ſi per ſortiarias. ¶ Itē a principio q licet maleficiū preſumitur temporale qz omnis homo creditur ad totum potens ſed ex quo per triennium habitauerūt dātes operā carnali commixtioni ſtudioſe qz autez non ſufficit ſolum cohabitare: ſi adhuc durat impedimētum preſumitur maleficiū perpetuum eſſe: licet quidā dicant q nullum maleficiuz etiam perpetuuz ſoluit matrimoniū iam contractum. ¶ Zz contrarium eſt verū qz poteſt aliqd maleficium eſſe perpetuuz vt deleri nō poſſit vt ſi datum eſt aliquid alicui edēdum vel bibendū: vel mortuus eſt maleficus vel perditū eſt maleficiuz vel maleficus neſcit ꝛ elere vnde in his locum habere poteſt illud. c. ſi per ſortiarias ꝛ ſic ſtabunt ſimul coniuges per triēniū dantes operam cōmixtioni ꝛ ſi commiſceri non poſſunt debēt ſeparari. ext. de fri. laudabile. ꝛ in aut. de nupt. §. per occaſionem. ¶ Item ſi vir poſt diuortium ratione maleficij cognoſcat carnaliter aliam nec reconciliantur priora cōmunia quia poteſt quis eſſe maleficiatus quo ad vnam ꝛ non quo ad aliam. xxx. q. j. ſi per ſortiarias in ſi. Secus eſt in frigido naturali extra de fri. laudabiles in fine. vbi de hoc in gloſa. cum propter.

¶ Qualiter ꝛ quando fiat diuortiū ꝓpter impedimentum cocundi.

MAtrimonium ſtatim ſeparari debet quando allegatur impoſita coeundi ratione frigiditatis viri. ſeu ſectionis. vel arctationis in mulierez: qñ iſta impedimenta ſtatim poſſunt fieri ſaltem per aſpectū corporis manifeſte. hoc ſm quoſdā extra de frigi. c. j. Alij dicunt q niſi manifeſtis ſignis ꝛ ꝓbationibus conſtat illos frigidos eſſe. vel illas arctas. ita q per beneficiū hominis eis ſubueniri nō poſſit nō ſunt ante triennium ab inuicē ſeparādi. ext. de fri. laudabiles ꝛ. c. frigiditatis. In aut. de nup. §. ſi per arctationē. ¶ Itē frigidus nullam poteſt cognoſcere mulierē nec voluntatem coeūdi habere. Sed maleficiatus poteſt alias cognoſcere preter illam cuz qua eſt maleficiatus: ꝛ ideo frigido nō datur licētia q ducat aliā poſt ſeparationez mimonij ſui: ꝛ ſi duxerit ſeparatur ſcōz ꝛ reparatur primū matrimoniū qſſi apparet eccleſiā deceptā fuiſſe. xxxij. q. j. de his. ꝛ. c. requiſiſti. Similiter ſi ſeparatur ꝓpter arctationem mulieris ſi ipſa nubat alij reſtituitur mimonij. primuz ext. de frigidis fraternitatis ſecus eſt ſi ratione maleficij ſeparātur coniuges. licet qſſi vir aliā accipiat non tamen reſtituitur prime ſcōe viuente. xxxij. q. j. ſi per ſortiarias. ¶ Item ſi aliqui contrahunt cū mulieribus arctis eccleſie romane conſuenit indicere vt tanquā vrores habere non poſſent habeant vt ſozores ext. de frigi. conſultationem. ¶ Item contrahere non poſſunt qui ad reddēdum debitum ſunt ineptꝰi. ext. de fri. fraternitatis vbi de hoc in glo. ar. a cōtrario ſm.

UVA. BHSC. IyR_347_2

¶Item quando mulier proclamat et dicit q̄ vbi non potest eam cognoscere et vir dicit q̄ potest standum est iuramento viri qui caput est mulier ⁊ xxxiij q.j. si quis accepit nisi mulier. ostendat se virginem matronis. q̄ stādū est mulieris probationibus. xxvij. q.j. nisi aliā et ext. de proba. propositi ⁊ quamuis postquā ita probauerit mulier possint separari tamē cautela magna est adhibēda in hmōi aspectione ita vt fiat per duas vel per plures matronas bone stast peritas in opere nuptiali. ext. de frigi. c. vlt. ⁊. ff. de ven. inspi. l.j. ⁊. ñ. ⁊ hoc ideo q̄ res occulta est ⁊ non paruia visui. vnde manus obstetricum ⁊ ocul'. cōsulitur sepe. xxvij. q.j. te nec aliā. ¶Itē si ambo coniuges confitentur contra matrimoniuz. nec essent ppter hoc ab ecclesia separandi. q̄ non nulli inter se et contra mr̄imonium. vellent colludere si sue cōfessioni esset standum. ⁊ hoc propter matrimonij fauorē ext. de eo ꝙ cog. cansang. vj. l.c. super eo vbi de hoc in glo. ⁊ de sententia ⁊ re. iudi. c. vltimo

¶Item si frigidus ⁊ ineptus ad matrimonium contrahendū vel sectus scienter contrahit cū muliere arcta vel si arcta scienter contrahat cū frigido vel secto. nunquid poterunt separationē petere tales. dicendū ad primum q̄ non pōt vir a talivxore recedere si ipsa vult ei cohabitare etiā si mulier sic potens viri. ar. cē. de eo qui du. in ma. c.j. in frigidis consultationi. ⁊ idē dicendū si arcta contrahat. cum aliquo valēre coire q̄ ipsa separationem petere nō potest. Similiter ad alia duo iura dicendum esse dicendū de fri. ⁊ male. c.j. §. illa. ex. C. de spon. l. vl. ⁊. ff. de adul. l. si vxor in fi. ¶Item si frigidus contrahit cuz arcta ⁊ vter sciat impedimentū suum nisi ambo consentiant separationi debent stare saltem sicut frater ⁊ soror. ext. de fri. consultatione.

¶De impedimento feriarum.

Matrimonium licet possit cōtrahi tēpore feriaruz q̄ solo consensu contrahitur. Sed tamē traductio vxoris nuptiarū solemnitas ⁊ carna. co. prohibentur extra de matri. contra interdictum ecclesie. contrac. c.ij. afere per totum ⁊ xxxiij. q.iij. non debet. ⁊ trib'. c. sequentibus in quibus dicitur q̄ nec nuptie nec quilibet natalia in quadragesima sunt celebranda ⁊ a. lxx. vsq̄ ad octauis pasche in trib' ebdomadis inter fest. sancti Jo. baptiste ⁊ ab aduētu vsq̄ ad octa. epiphanie nō sunt nuptie celebrande de istis tribus septimanis diuerse fuerunt oli opiniones quā do inciperent sed determinatū est hodie ꝙ incipiunt tribus ante dieb' ascēsionem ⁊ proceduntur vsq̄ ad octabas penthec. exclusiue q̄ festum penthecostes non habet octauam. vnde in dominica post penthec. possiunt nuptie celebrari ext. de fer. capellanus.

¶De matrimonio contracto contra interdictum ecclesie.

Matrimoniū contra interdictū ecclesie contrahi non debet contractum tñ nisi aliud subsistat impedimētur nō separatur nisi ad tēpus vt agāt penitentiam de mandato ecclesie non seruato ext. de ma. cōtra interdictū ecclesie contracto p totū. Si vero alia decreta inueniuntur que dicant tale matrimoniuz separandū vt. xxxj. q. iij. nō opz exponenda est littera quo ad tempus sunt separandi tales vt dicūt tres decretales predicte.

¶Qui matrimonium accusare possiunt.

Matrimonium accusare possiunt solū vicini ⁊ non alij vt cum agitur

UVA. BHSC. IyR_347_2

de impedimēto alīquo perpetuo, vt de frigiditate naturali ⁊ de arctatione et de similibus ⁊ idem dicendū est de errore conditionis qr sic coniuncti nō peccant in continenti immo cōsulitur illis, vt si non possunt habere coniuges vt vxores, saltem habeant vt sorores extra de fri. cōsultationi ⁊ de cōiu. ſz pro posuit. ¶Item vbi agitur ad separationē thori propter adulteriū alterius cōmissum solus marit⁹ vel sola vxor agere potest voluntarie si velit. xxxii. q. j. in coniugio. ⁊. c. si quis. j. ⁊. ij. ¶Item potest remittere adulteriū vnus alteri iā cōmissus ext. de iureiurā. quēadmodum. ¶Item post diuor. potest adulter reconciliari. xxxii. q. j. q. ij. ⁊ aūt ⁊ de cōuer. coniu. gaudemus. ¶Item in matrimonio non dicitur ꝓprie fieri accusatio qñ non fit inscriptio in qua accusator obligat se ad talionem sed ꝓprie debet dici denunciatio. q. occulta. ſm illud. Mt. xviij. si peccauerit in te frater tuus ⁊c. melius est ⁊ rutius vt hoc denunciatio fiat inscriptis ex. de rest. spolia litteras ⁊ qui ma. ac. pos. a nobis. ¶Item licet duo fratres, vel duo ꝓsanguinei habeant duas vxores consanguineas vel sorores et inter alterū eorū ⁊ vxorē suā feratur sententia diuortij ab ecclesia per cōsanguinitatem obiectā, nō tñ propter hoc debet alī⁹ separari ab vxore suaq; res inter alios acta alijs nō preiudicat extra de fide instru. inter dilec. si tamē fit impedimentū cōsanguinitatis vel similē inter se ⁊ vxorē suā debitus nō exigat nec reddat; sed si etiā ꝓpter hoc excōicaretur. si vero nesciat sed ex causa ꝓbabili credat tūc non exigere. Sed reddere tantū debet. Si vero ex causa leui ⁊ temeraria credat tunc reddat ⁊ depositā cōsciētia erronea ad consiliū sapientis etiā debitus exigere potest. ext. de sen. ex. inq̄sitioni. Sed nunq̄d cum aliquis audit perpetuū impedimētū esse inter se ⁊ vxorē suā tenetur inquirere veritatem maxime, si credit q̄ impedimētus illud ꝓbari nō posset in iudicio ſco. si audierit impedimentū a fide dignis et non suspectis cū non debeat esse negligens sue saluti; tenetur inq̄rere veritatem, nec debet dissimulare vt quasi per hoc minus peccat q̄ nescit veritatez qr hoc esset affectata ignorātia que nō excusat ⁊ si ad testamentū alicuius fide digni iurati vel nō iurati cōpiat ꝓbabilem opinionē nō debet exigere debitum, licet debeat reddere. Sed nunq̄d tenetur credere hmōi viro fide digno maxime iurato, si dicit se scire veritatē Similiter tenet credere cōpatri suo Si militer debēti, aut etiam sacerdoti suo aut etiam fame publice. ſco nō est dicēdum q̄ teneatur ita q̄ mortaliter peccet si nō credit licet venialiter peccet ex humana tēptatione si non credat nisi vbi ꝓbabiler credēdū esset. sicut etiam pecccare venialiter potest credendo nimis de facili vbi credendum non esset. Sed nunquid peccat mortaliter sacerdos vel etiā alter coniugū vel etiaz qui cunq; alius insinuando hmōi impedimentū alteri coniugū v⁹l ambob⁹ ſco. si credit q̄ ꝓbare nō posſit indiscrete agit nisi credat q̄ in hac parte velint pitori consilio obedire. q̄ si ꝓbare potest impedimentū ⁊ hoc credat vel sciat parrochialis sacerdos vel alter coniugum ſco dicendū q̄ tunc tenetur tā iste quā ille solēniter ad diuortiū agere nisi impetrari possit de cōmuni cōsensu ipsoz coniugū q̄ cohabitāt simul tanquā frater ⁊ soror. Nunq̄d ꝓpter quantācūq; ꝓbabilē opinionē ex impedimēto ppetuo absq; tñ certa sciētia tenet alter coniugū vel vterq; denegare debitū reliquo. ſco. nō tenet nisi illa ꝓbabil⁹ opinio surgat ex tali facto super quo inducat tantam p̄sumptionē vt qñ vxor consilat q̄ vir ei⁹, āte mr̄imoniū cū ea ꝓtractuz

UVA. BHSC. IyR_347_2

iacuit nudus cum nuda sozore vel consanguinea eiusdem vxoris. ¶Itē maritus potest accusare vxorē de adulterio de iure mariti infra.xl.dies cōputādas a tempore diuorti.ff.de adulte.l.is cui? sed hoc hodie non videtur locum habere nisi ꝙ constāre matrimonio pōt eas accusare:sed tamē se ad penā talionis non potest obligare coā iudice ecclesiastico ne forte cum in probatione defecerit intentionis sue cōsequatur effectū: secus tamen coā iudice seculari vbi potest eam accusare ꝛ se ad penam talionis obligare ext.de pcu.tue vbi de hoc in glo.¶ esset separatur ꝛ in alia glos. olim infra similiter iure extranei pōt eam accusare infra quinquennium.ff. ad.l.iul.de adulte.l. mariti.§. preterea. Similiter ad thori separationem post dictum tempus etiā auditur.xxiii.q.i. ammonere. ¶Itē sola suspitio violenta de adulterio facit eam vxorem.xxx. q.iii.§.aliquando?.C.de adul.l.quamuis ꝛ ext.de adul.maritus.de suspitione violenta habes.xxxii.q.i. dixit? ext. de presumptione litteris. ¶Itē quando agitur de consanguinitate? affinitate de cognatione spirituali? de publice honestatis iusticia.qz hmōi coniunctiones nefarie sunt ꝛ coitum incestuosum inducunt non solum viro vel vxori licet propter hoc matrimoniū accusare:sed etiam licet parētibus qui si defecerunt proximiores alī admittitur ar.ext.de eo qui ma ac pos.videtur ꝛ. ff.ad. l.iul. de adul.l.j.§.j.§.vlti.ꝛ.l.si mariꝰ. sed ꝺ dictis cessantibus etiā extranei admittuntur.C.ad.l.iul.de adul.l.quamuis ¶Item licet contractū. matrimoniuz accusari possit.contrahendū tamen nequaquā qz ꝙ non est accusari non potest:sed potest denunciari consanguinitas vel aliud impedimentū ꝙ quo matrimoniū prohibetur.ext.de spon.impu.ad dissoluendum. ¶Item licet vir confiteatur se cognouisse cōsanguineā vxoris sue cum propter hoc matrimonium separari non debet etiā si minor vicinie videatur hoc clamare nisi alias per dignas ꝛ legitimas probationes probetur qz consanguinitas vel affinitas matrimoniū precessit:secus tñ si sequeretur ext.de eo qui?cogno cō.vxoris sue super eo vbi de hoc in glo.sed iuꝝ. Itez matrimonialis causa non potest in arbitriū compromitti.ext.de trāsac.c.vlt. ꝛ ar.de consangui.c.j.in fine. vbi ,ō hoc in glo.nota ꝙ. ¶Itē matrimoniū contractum propter mecū qui possit cadere inconstantem virū:non tenet ext.de spon.requisitus ꝛ.c.alias gēma nisi postea consentiat facto vel verbo. ext.de bis qui matrimoniū ac.posī. insup vbi de hoc in glo.ꝛ extra de eo qui duxit in ma.signauit. ¶Itē matrimoniū contra statutū hominū copulatū tollerabilius relinquitur quam contra statutuz dei soluatur matrimoniū legitime cōtractū ext.de testamē.mulieris.vbi de hoc in glo.nota ꝙ ꝛ.iii.c.licet ex quadā in fi. ¶Itē matrimoniū potest accusari ꝛ etiā per sniaz diuidi?i probato legitimo impedimēto absente viro ꝺ dimissa vxore etiā per quinquēnū requisitus non potuit inueniri ext.de eo qui matrimoniū accu.pos.c.j.vbi de hoc in glo.ergo. Sed hoc non est ius cōmune sēm quosdam.

¶De coniugio leprosorum.

¶Matrimoniū contrahere potest leprosus ꝛ vxor eius etiā si est sana sequitur leprosum ꝛ ei reddere debitus coniugale:ꝛ ecōuerso vir licet sit sanus debitum tenetur reddere leprose vxori non tñ debet sanus vel sanatum leprosa vel leprosa compelli continue in loco morari sufficit effi si alter debitum reddat ext.de coniu.leprosi.c.j.vbi de hoc

UVA. BHSC. IyR_347_2

nunquid in eodem. Quidam tamen dicunt q̄ sanus non solum reddere tenetur leprose coniugale debitum sed autem cohabitare tenetur. nec obstat predicta decretalis. q̄ illa loquitur monitorie ꝛ non preceptorie q̄ si ad reddendum debitum ad inuicem exhortationibus adduci non possunt compellantur vtrīq; viuere caste vt nō fiāt improbi ad exactionē debitiuide illa decretalis corrigitur per sequētem ext. e. ꝛ. c. ij.

¶Item lepra superueniens nec̄ infirmitas aliqua vel affinitas soluit matrimonium legitime iam cōtractū ext. de coniug. leprosorū. c. j. ꝛ. ij. ꝛ. xxxij. q. v. horrendus. ꝛ. c. vnicum ꝛ ext. de eo qui cog. p. vnicis sue discretionē. ꝛ. c. tue. vn de vnus solus casus inuenitur in quo matrimoniū dissoluitur non consummatum. s. per ingressum religionis ex. de cōuer. coniug. verū ꝛ. c. ex publico.

¶Item si leprosus ingredīt domuz leprosorum in quā multi leprosi subvno magistro viuunt ext. de edif. cuz dicat non tenetur tunc sana sequi virū suuz leprosum si in cōuer. leprosi dormiant et in cōmuni vescantur: sed si cella alia daretur vel dom⁹ proximis in qua habitaret vir ꝛ vxor tunc vxor tenetur secū eum scōm quosdaz. Similiter filij sem qui de leproso nascuntur cum sano vel sana remanere debent ne inficiantur cum sit morbus contagiosus.

¶De diuortio propter fornicationem.

Nunc videndum est de diuortijs propter quid fiat in matrimonio et vtrum separata ꝓpter fornicationem possit viro reconciliari.

¶Propter quid fiat diuortium in matrimonio.

Matrimonium cum dissoluatur propter multas causas ꝑm legem vt in aut. de nup. §. per occasionem in auten. vt liceat ma. ꝛ auie. §. q̄ vero tamē ꝑm canones duc sunt cause legitime propter quas separatur mr̄imonium quo ad thorū ꝛ mutuā seruitutem sed non quo ad effectū ꝛ vinculū mr̄imoniale. q̄ consummatum mr̄imoniū legitime si sēl tenuit non dirimitur nisi morte. xxxij. q. vij. intercedente licite. Item vna causa dirimendi mr̄imoniū non consummatuz est ingressus religionis ext. de cōuer. coniug. verū. ꝛ. c. ex publico. ¶Trē alia causa est. s. fornicationis. Causa fornicationis duplex est. corporalis ꝛ spiritualis. q̄m propter fornicationez. s. corporalē licite dirimitur matrimoniū quo ad thorū vt dictū est. ꝑ. xxxij. q. j. dixit dñs ꝛ. q. vij. licitet ista causa extenditur ad fornicationis suspitionem violentā vt bigamia si probatur q̄ finit solus cū sola. nudus cū nuda in eodem lecto iacēs loco ꝛ hora secretissimo adhuc cōmodissimo vt in dicto. c. dixit dñs q̄rubicanū est fornicatio vel fornicationis presumptio violenta libere dimitti tur vxor ext. de presump. li. vi. ꝛ. c. ij. ſi. ¶Item extēditur ista fornicatio ad crimē sodomiticū vt propter illud possit vxor dimittere virū ꝛ econuerso. xxxij. q. vij. omnes causationes. ꝛ. c. adulterij malum: ꝛ hoc siue masculus in masculū: siue fema in feminā inspiritudinē operetur. Quid si vir cū propria vxore tale opus exerceat. ꝛo. b. notauit sup illo. c. xxxij. q. iiij. meretrices q̄ propter qualibet pollutionē extra ordinariaz. potest vir vxorē ꝛ econuerso dimittere si alter agat cū altero in mēbro in naturali vel posteriori. ih causa autē q̄ habet. xxxij. q. vij. omnes cautiones satis idē nomi nasse videtur. Quid si polluat aliā quaz vxorē extra claustrū pudoris vel vas vel aliqs polluat se propriis manibus: nunquid propter hoc poterit vir vxorez dimittere vel econuerso. ar. q̄ sic. xxxij. q.

UVA. BHSC. IyR_347_2

tiū. meretrices vbi dicitur q nomine mechie omnis illicitus cōcubitus arcē illorum membrorū non legitim⁹ vsus intelligi debet ꝛo. dicit. b. q non credit q propter hoc possit dimitti maritus vel vxor. ar. xxxv. q. iij. ext. oz̄ō. Nunquid propter voluntatem fornicandi sine actu poterit dimitti vir siue vxor cū hmōi voluntas dicatur fornicatio. xxxij. q. vij. non soluz. ꝛo. non potest dimitti propter hmōi voluntatem q creditur q propter fornicationem potest dimitti vir vel vxor verbū fornicationis cum effectu accipiendum est. ar. de pe. di. j. §. autem. ¶ Item sunt quidam casus in quibus vxor adultera accusari non potest a viro. primus est si ipse. similiter fornicatur. xxxij. q. vj. per totum extra de diuor. signi. mutua enim crimina pari compensatione tolluntur ext. de adul. intellexim⁹. Secundo si vir constituat vxorē ext. de eo qui cog. consang. vx. s. super eo ꝛ. c. dilectionem. Tertius si mulier credit maritum mortuum et nubit alteri. q. maritus rediens tenetur eam reuertentem ad se statim recipere sine fornicationis exceptione nisi steterit scienter cum secundo postquaz redierit primus. xxxiiij. q. ij. cum p belli cam. ꝛ. c. si virgo. Quartus si quis falso simulat se marituz lectū illius intrauit et cognouit vxorem. xxxij. q. ij. in lectionem. ꝛ. c. propositio. Quintus si mulier fuerit oppressa vi. vt in dicto. c. proposito quod intelligendum est de vi absoluta non conditionali q ꝛo nullo metu debet quis fornicari. xxxij. q. vij. omnes cautiones. Sextus quando maritus adulteram reconciliat vbi vel eam publice adulterantem retinet in cōsortio maritali. xxxij. q. j. c. ij. ꝛ. iij. ꝛ. C. ad. l. iul. de adult l. crimen talis non est factus infamis ꝛ inustus q retinet meretricem: q qui tenet adulteram: stultus et impius est ꝛ fornicator vxorē inquinat vt iam nō sit viro suo licita. ſ adultera hoc enim dicuntur in supradictis. c. j. ij ꝛ. iij. ¶ Item si maritus accusat vxorez de adulterio ꝛ probat q inedit vel mulier confitetur nec replicat contra eum aliquem de casibus predictis absoluitur vir ab eius cohabitatione ꝛ seruitute. ꝛ babitum religionis potest suscipere ipsa inuita vel potest sine ipsa in seculo manere dūmodo continenter viuat quamdiu illa viuat. xxxvij. q. ij. agathosa. Quid si ꝑpter autoritate dimiserit eam ꝛ intrauit in monasteriū nūquid potest reuocari ab ea ꝛo. b. notauit super illud. c. agathosa q si publice morata est cum adultero. potest vir ante sententiam ecclesie intrare monasterium ea inuita Sed eo inuito illa non potest. ¶ Item pone q vir adulteratus est occulte ꝛ vxor manifeste nunq̄d potest vir eam accusare ꝛ per sententiam dimittere sine peccato. dicunt quidam q non: quia non deficit vxori ius excipiendi: sed probatio iuris. xxxij. q. vij. per totum si tamen vir egisset penitētiam ꝛ vxor monita nollet penitere. sed in adulterio perseuerare. dicunt q posset eam sine peccato accusare: ꝛ per sententiam dimittere. xxxij. q. j. c. j. ſ. iij. ꝛ. iiij. ¶ Item vxor adultera post penitētiaz non potest repellere virum ab accusatione vel econuerso. vir vxorem q penitentia non tollit ius accusandi vel excipiendi. vel replicandi in foro causaruz. xxv. q. vj. primum ꝛ. xxxiij. q. ij. amouere ꝛ. vj. q. ij. qui crimen ext. de test. testamentum. ¶ Item si vterq̄ commisit fornicationem potest ne alter altero inuito monasterium intrare dicendum q non. ꝛ si intrauit sine consensu alterius extrahetur ab eo quia cū sint pari causa turpitudinis neuter potest alterum dimittere vel accusare: ꝛ secundus b. ille etiam qui immunis est a fornicatione in nullo casu potest ante iudicium

UVA. BHSC. IyR_347_2

ecclesie monachꝰ fieri altero inuito nisi cum alter est publice in adulterio cōmoratus. Quid si vterq; intrat monasterium sine licentia alterius nunquid poterit alter exire ꝛ alterum repetere si velit ſxo.h.dicit q; non qꝛ vtriusq; tenet quantum ad non exigendum.ad quid ergo alter alterum repeteret cuꝫ ab ea nihil exigere posset.prima vterq; in ipso ingressu iurꝫ absoluere reliquū a debito reddendo ꝛ ita vtriusq; votuꝫ tenet quo ad non exigendum debituꝫ et quo ad non reddendum debitum.

¶Item si lata sit sentētia diuorcij quo ad thorum propter adulterium vxoris vir similiter adulteretur postea quidā dicunt q; mulier non potest repetere dotem nec virum propter hoc de iur. rigore ar.vj.q.iiij.q; bene sed tñ canoni ca equitate potest vxorvirum repetere in hoc casu qꝛ exceptionez rei iudicate elidit replicatio de adulterio prima. iudex ex officio suo debet illum cogere ad vxorem redire in casu isto.ext.de diuoꝛ ex litteris ꝛ de iureiurā.tua nos.

¶Item quando maritus accusat vxorem de adulterio durante accusatione si adulterium publicuꝫ est. Vir nec exigere debet debitum nec reddere vxori nisi ipe fuerit fornicatus.ext.de diuoꝛ. significastiꝫ si autem voluntarius exigat vel reddat debitum sibi preiudicat ext. de conuꝫ.ser proposuit. Similiter irregularitatem incurrit.xxxiij.di.si cuius ꝛ.c.vxorem ꝛ.xxxij.q.j.c.j.ꝛ.c.si quis quidam tamen dicunt q; nec ad mandatum ecclesie tenetur vir vxori fornicarie reddere debitum coniugale ext.de rest.spol.litteras.vbi de hoc in glo.hic patet.alij vero dicunt q; lite pen.tenetur ad mandatuꝫ ecclesie adultere vxori reddere debitum coniugale quoniā ante sententiam iure suo priuari nō debet ar.ext.de adult.c.vlt. vbi de hoc in glo.in hoc fuit. Si vero adulteriuꝫ mulier.non sic notoriuꝫ tunc vir non exigat debitum: sed reddat exactus ante sententiam non debeat priuare vxoꝛ iure suo ext.vtrūte pen. laudabilez ꝛ de diuoꝛ.porro ꝛ.ix.q.iij.nonne.

¶An possit vir reconciliare sibi vxorem adulteratam inuitam.

¶Matrimonium licite soluitur quo ad thorum per sententiam ecclesie potest tñ vir adulteraꝫ reconciliare inuitam dummodo ipse non fuerit foꝛnicatus non obstante sentētia qꝛ q; in eo nomine ꝛ fauoꝛe introductuꝫ ed in damnum meum retorqueri nō debet. C.de regib⁹ q; fauoꝛe. Quid si illa post sententiam iam monasterium est ingressa viro non contradicente nūquid poterit eam reuocare.dicunt quidā q; non.h.tñ notauit super illud.c.xxvij.q.j.agathosa quod lata sententia diuoꝛtij propter fornicationem idez iudicauꝫ est de viro ꝛ muliere.ſ.q; vterq; potest intrare monasterium altero inuito qꝛ per sententiam ecclesie vtriq; ex toto renunciat iuri suo.sed tñ ante sententiaꝫ potest vir reconciliare sibi vt dictuꝫ est vxorem inuitaꝫ alioquin multe hodie habētes viros odiosos fornicarētur vt sic separate a viris nō cohabitarēt eisdem ꝛ ideo rollenda est materia fornicandi extra de diuoꝛ.quanto in fi. Irez vxoꝛ feneratoris siue raptoris dz primo dimittere cohabitationē viri quā comedere de vsuravel rapina nisi habeat vnde restituere possit? tunc comedere potest cū proposito restituendi alias non nec debet cohabitare viro q; eā cōpellit peccare ꝛ facit eam cōtractare rem alienam inuito domino suoꝛ si dicatur q; vxoꝛ nō debeat dimittere virū nisi ex cō

UVA. BHSC. IyR_347_2

fornicationis dicēdū est ꝙ intelligitur scōm glo. ibi posita non solū de fornicatione corporaliter etiā de spirituali que est in omni peccato mortali. z ideo prius debet dimittere cohabitationem viri quam contractarent dictum est aliena tenetur mulier obedire viro saluo tamen iudicio z dīno summi sponsi. Item dicendū est de famulis eorundē ꝙ non debent comedere vel recipere stipēdia de rapina z usura z furto scōm quosdā. ¶Item si qua mulier petatur a duobus z uterq; equaliter suā uxorē probet tunc illi detur in quā ipsa consentit. C. de nup. l. vidue. z. l. ꝙ vlt. scimus. Si autem non vult cōsentire in aliquē illorū tunc detur meliori z ditiori nō deteriori si vero sint potētia pares: sorte alteri detur per iura predicta. z. xxj. distinct. clericos. de hoc habes ext. de test. in nostra in glo. super cōtrarietate circa finē ¶Item uxor vel vir continere tenetur in pluribus casibus sine culpa: non tamen sine causa. s. si alter efficiatur here ticus: z nolit cohabitare ext. de diuor. quanto. ¶Item si vir abscidatur vel mulier impotēs fiat: post matrimoniū ad reddendā debitū viro. xxxij. q. vj. illiqui. Similiter si alius factus fuerit furiosus. similiter si alter in captiuitate tenetur ext. de spon. in presentia: z in pluribus alijs casibus. ¶Item si uxor monasterium ingreditur antequā cognoscatur a viro potest cōpelli per episcopum ꝙ aut profiteatur aut reuertatur ad virū ext. de conuer. coniu. ex ipublico. ¶Itē uxor potest petere virum qui ea non consentiēte factus est sacerdos dūmodo nō fuerit fornicata z etiā si factus fuerit episcopus vel papa sicut notauit. b. xxvij. q. ij. agatbosa nisi illa possit induci ad continēdum z repetet uxor papam coram generali cōcilio vel coram cardinalibus vel coram ipso papa qui sicut de alio ius debet facere ita de se ipso. Similiter scōm. h. tak restitutus uxori non portabit coronaz aut habitum monachalem cum scandalo uxoris si monachus fuerit factus de facto Rud. ar. ext. de conuer. coniug. sane vbi de hoc in glo. sed quid. ¶Item nullus coniugatus potest fieri episcopus nisi uxor promissa continentia publice monasterium intret quantuncunq; sit senex z hoc est speciale in episcopo scōm quosdam quia alterius uxor senex promissa publice continentia potest in seculo remanere extra de conuer. cōiug. sane vbi de hoc in glo. sed quid. ¶Item si uxor publice adulteratur potest de domo a viro expelli scōm quosdam ne debitum reddat dummodo ipse non fuerit fornicatus ext. de adul. c. vlti. vbi de hoc in glo. in hoc fuit. ¶Item vir celans crimen uxoris dicitur patronus turpitudinis esse z non debet manere cum ea nisi ipsa penitentiā agat z tunc si reuerti voluerit debet sed nō sepe recipere peccatrices ext. de adul. si vir. vbi de hoc in glos. ꝰno videtur. ¶Item uxor non debet restitui viro spoliato: si probet viri impedimentum in dispēsabile in continēti ext. de restitu. spo. litteras. Similiter si uxor fuerit virgo et timeatur esse corrupta per adulteriuz ext. de spon. cum locum z de restit. spo. ex transmissa z. c. ex parte. Similiter quando timetur de senicia viri ext. de resti. spo. litteras in fi. vel si tunc fiat restitutio ante principalis cause ingressum tñc prestita prīo ydonea cautione si fieri potest ō impunitate persone restitutio fieri debet nisi tanta esset senicia viri ꝙ uxor non auderet se committere discrimini qz tunc nullo modo restitui debet sed debet honeste mulieri ante sententiā committi vbi secure moretur extra de restit. spo. litteras. §. vlt.

UVA. BHSC. IyR_347_2

vbi de hoc in glo.xxxij.q.j. ¶Itē mīmonīū soluīt pp fornicationē spūalēr si alter ouguī incidat in hereſim vel in daīsmū vel gētilitatis errorē. xxviij.q.j.idolatria. et ext. de pniuor. que sunt. et c. de illa. x. c. quāto. de ista tamen materia dictū est supra: qñ tractatum est de matrimonio infidelium.

¶De malicia mancipiorū.

MAlicia aliqñ appellatur prudentia. aliqñ carnalis cōcupiscentia. ext. de spon. impu. c. vlti. vbi de hoc in glo. cū carnalis ꝯcupiscētia. x. ar. xxij.q.j. nō effi. ¶Itē malicia in pubere supplet etatem. ext. de spon. impub. illis.

¶Item malicīs hoīm non est indulgendū. ext. de rescrip. sedes. maleficia impunita remanere non debent. ext. de ſſenten. excō. infame. ¶Item male meritus egestate laborare debet. ff. de impo. bona fides. ¶Item mācipia dicuntur nouicia que ante nō seruierūt ff. de publi. x. vect. l. vlt. § quocumq;.

¶De manifesto x occulto crimine.

MAnifestum crimen dicitur q̄ ex scientia et certo actore pceditte q̄ potest pbari. ff. de testi. l. heredes. x l. palā. x. q. iij. eoꝝ qui. ¶Item dicitur occultū crimē quādoq; q̄ potest pbari. C. de appel. l. eos. §. si quis autem.

¶Itē manifestū dicitur quandoq; de quo constat per confessionis pfessionē vel probationē vel euidentiā facti. ext. ver. signi. cū olim. sed tale manifestum potius dicitur notorium. ext. de cohabita. cleri. x mulierū. c. vlti. x. c. nſa. vbi de hoc in glo. ad intelligentiā. ¶Item id ppzie dr mīmonīū q̄ nō eget pbatiōe. xj.q.iij. eoꝝ. Sz hic sumit mīmonīū p notorio. put dr in fine illius ca. eoꝝ. x. ij.q.j. de manifesta. ¶Item aliqñ dr mīmonīū q̄ iudici videt: sicut dicitur probabile q̄ ei videtur sed hoc improprie. ext. de verbo. signi. cū olim. vbi de hoc in glo. x hoc factū siue statutum erat.

¶De mādato regis obediēdo.

MAndato regis obediendū est ab illo qui regalia tenet a rege magis q̄ mādato alicuius prelati post dominū papā. xxiij.q.vltī. §. ecce. ¶Item mandatum exacta diligentia est seruādum. ext. de rescrip. cum dilecta in fine ¶Item mandatum factum predecessori prelato ratione officij: successor ad implere tenetur. xviij.q.ij. dudum.

¶Item si non probetur mandatum delegati per ostensionem rescripti: nō tenetur executor obedire iudici delegato. extra. de offi. dele. cum in iure. vbi de hoc in glo. hoc valet. ¶Item mandatum illud est exequendū. primo q̄ principaliter in rescripto mandatur. sed q̄ secundo mandatur tanq̄ accessorium postea expediri debet: quia in rescripto ordo scripture est seruandus. ext. de rescriptis. cum dilecta. vbi de hoc in glo. nota in rescripto. ¶Itē vbi plura principaliter mādatur in rescripto non refert q̄ illorum primo tractetur nisi alterum de sua natura precedit. ext. de rescrip. causam. arg. de causa. possess. x proprie pastoralis. ¶Item si iudex formam dati non seruat: ipso iure videtur irritum q̄ facit extra de rescrip. cum dilecta in glo. vbi de hoc no. in rescrip. de restit. spo. pisanis in fi. vbi de hoc in glo. no. q̄ dicit. ¶Item in generali mandato non intelliguntur cōmissa maiora nisi specialiter committantur. ff. de procur. l. pompt. l. mandato. Respō. de huiusmodi i tractatu de generalitate. ¶Item si aliquid mandatur vl committitur alicui q̄ illud faciat cum cōsilio aliquorum tenetur expectare cōsilium nec sufficit q̄ consiliū tantum requirat. extra. de elec. cum in veteri. de hoc respōde in tractatu de

v

UVA. BHSC. IyR_347_2

consilio. ¶Item mandato generali nō prohibentur: nisi que illicita sunt. xxxiij. q. ij quos deus. et arg. ext. de ver. signi. super quibusdam. vbi de hoc in glo. ¶Item mandatū generale secundo impetratū derogat speciali primo impetratum. extra de rescrip. abbatē. vbi de hoc in glo. habes hic. ¶Itē qui prius presentat mādatum sup obtinēdo beneficio ipse debet prius beneficiū obtinere. ext. de rescrip. c. j. vbi de hoc. z de ap. debitus. ¶Item non excedi tur mandatum: si facit siue fiat illud qō est vicinum mandato. ext. de elect. in causis. z. ff. non sol. l. iam tamen. §. vlti. ¶Itē si mandatus pape non adimpletur ꝓpter aliquā legitimam causam papa sustinet patienter donec sibi notificetur: quare mandatum ipsius obseruatum non fuit. ext. de rescript. quādo. vbi de hoc.

¶Dicitur maius vnus alio et quare

MAior dicitur vnus alio: quādoq; potestate sine iurisdictione qua preest archidiaconus a presbytero. ex. de offi. archi. c. j. ¶Itez maior dicitur quis ordie archi pbyter archidiacono preest. xiij. di. legitim' in fi. Similiter diaconus subdiacono preest: et sic de singulis. xiij. di. si a subdiacono. z. lxxxviij. di. ad ad hoc in fi. ¶Itē maior ōr ꝯs cōsecratiōe qua eps preest cīctis in ecclesia cōstitutis. xcv. di. olim epus. et xxv. di. perlectis. ¶Itē maior dicitur quis antiquitate vt prior habeatur q̄ prior est ordinarius. vt lxx. di. ordinationes. z ext. de maioritate z obedientia. c. j. z de elec. dudum. ¶Itē maior ōr ꝯs ꝓgatiua ordinār̄ vt maior habeat q̄ a maiori est ordinatus. ext. de ma. z obe. per tuas. ff. de albo scri. l. ñ. ¶Item maior de iure negli. supplere minoris. viij. q. iij. cū scimus Silr minor ut casu negligentiā supplet maioris. extra. de concessione prebende de nulla. z. c. quia diuersitatē.

¶De mendacio et eius effectu.

NUnc videndum est de mendacio quid sit: et in quo differant hec tria. scilicet mendacium mentiri et dicere falsum. et quot sunt genera mendaciorum et quando dicatur mortale et quando veniale.

MEndacium vt ait Augustinus ē falsa significatio vocis cum intētione fallendi. xxij. q. ij. §. alle ergo. falsitas est mutatio veritatis ꝑm. l. in autē. de fide instrument. in principio. mentiri est contra mentem ire. iuxta ethimologiam vocabuli. i. dicere vel facere aliquid q̄ est contra id q̄ habet inconscia. vnde Augu. dicit is qui mentitur contra id q̄ animo sentit loquit. voluntate fallendi z hic strictius sumitur mentiri. xxij. q. ij. bis autē. ¶Itez dicere falsum est dicere aliquid q̄ nō est. j. distin. vtrum intendat dicere verū vel falsum ¶Itē mēdaciū ꝓprehendit vtriq; q̄ patet ex diffinitiōe vt mēdacium est falsa significatio vocis ecce falsum dicere: cuz intentione fallendi ecce mentiri et prima pars diffinitōis mēdaciū cōprehēdit falsū dicere: scā mētiri vnde hec duo. s. mētiri z falsum dicere habent se vt excedentia z excessa quia non omnis qui mentitur dicit falsuz: imo aliq̄s verū dicit iz intendit dicere falsū. Silr nō ois q̄ dicit falsuz mētit. imo aliq̄s credit dīe verū iz dicat falsū. z sic qui mētit semp fallit vo lūtate fallit aliq̄s fallit in facti ꝓprietate z iō semp peccat qz rea lingua nō facit nisi rea mēs. xxij. q. ij. boues i fi. ¶Itē q̄ dicat falsū nō ꝑ se peccat nisi dicat illō cum intētiōe fallēdi qz tunc peccat. Si tamen dicat falsum z semp credat dicere verum et adhibet diligētiam q̄ debet nō peccat. Si autem peccat venialiter (alterum sed qui dicit mendacium)

UVA. BHSC. IyR_347_2

semper peccat:cū habeat intētionem fallendi.xxij.q.ij.homines.

¶Quot sunt genera mendaciorū.

¶Ēndaciorum genera ꝑm Augu. sunt octo primus mendacium: ꝙ fit in doctrina religiōis ⁊ religionez hic appellarat fidem articulorum qua religamur deo vt si dicat christum nō esse natum de virgine:vel non esse passum et similia circa articulos fidei. Secundum est vt aliquē ledat iniuste ꝙ ē tale ꝙ nulli profit matrimoniū et obfit alicui:vt est mendaciū detractoris ⁊ falsi testis in causa criminali:quia nulli prodest ad sue iusticie conseruationē ꝙ dico quia falsus testis in causa criminali siue contra reum siue ꝓ reo testamentum dicat: prodest reo ad euadendam penam debitam vel accusatori ad euadendam calum.penā. ¶Tertz certum est ꝙ ꝑdest alicui ita vbi obfit alteri prodest dico tēporaliter ne amittat rem temporalez que deducitur in iudicium et obest alteri cuius non ad vindictam corporalem ꝙ contingeret si per tale testimonium coniungerur matrimonia lit.consanguinei vel affines vbi mendacium testis in causa pecuniaria. ¶Itē quartum est ꝙ fit solo mentiendi fallendi est libidine quasi sine causa ⁊ vtilitate et hec appellatur ab augu. verum mēdacium. ¶Item quintum est ꝙ fit placendi cupiditate per eloquium suaue vt mendaciuz adulatoris. ¶Item sextuz est ꝙ nulli obest ⁊ alicui ꝑdest ad euitādū periculuz pecunie. vt cū aliquid scit pecuniam esse tollendaz iniuste a latrone vel ꝑdone ⁊ interrogatus vbi sit pecunia esse tollēda se nescire mentiatur.

¶Item septimum est ꝙ nulli obest ⁊ alicui ꝑdest ad euitādū periculū psone vt si ꝯs mēriatur volēs ꝑdere hominē quesitū ad mortē. ¶Itē octauum est ꝙ nulli obest et ad hoc ꝑdest vt ab immundicia corporali aliqua tueatur vbi si volenti corpore virginē dicat eam et mentiatur esse coniugatam. In his autem tantū minus peccat quis cū mentitur. ꝙto magis a primo recedit. Sic videtur cōtra ꝙ minus peccatū est septimū mēdaciū ꝙ octauū. ꝓ.o. dicendus ꝙ recessus iste a primo non attēditur quantū ad ordinē hic posituz:sed quātum ad qualitatē ⁊ deformitatē primi mendaciꝫ ꝙ in religione fidei nec ꝺ hic ꝙ quanto ꝙ licet istorū mendaciorum recedit a primo tanto magis est peccatū.licet quanto mentiēs plus recedit. vel dic ꝙ tria vltima nō differunt nisi ꝑm qualitatē facti ⁊ reputantur ꝑ vnico mēdacio. vel dic ꝙ in homicidio vitādo pōt haberi respectus ad salutē corporis tantū ne ille interficiatur: ⁊ sic est de.de.vij.genere mēdaciū illud. vel pōt haberi respectus vt ille interficiat vel ne interficiendus moriatur in peccato mortali: et tunc mēdacium illud pertinet ad octauū genus. qm̄ ad salutem anime habetur respectus:et sic cōstat obiectio: quia idem mendacium erit in septimo ⁊ octauo genere ꝑm diuersos respectus.vel dic ꝙ. vij.locum habet tantū qñ timet ne in immunditiam corporalem sequatur immūdicia cordis propt fragilitatē carnis. ¶Tres illa.vij.gña mēdaciorꝫ ꝓdicta sunt scripta ⁊ sumpta ab augu.xxij.q.ij. primū ¶Itē alia distinctio breuior et ramen planior mēdaciꝫ fit a magistris sic. mēdaciorum aliud pernicioſum siue malignitatis: aliud officioſum siue pietatis.aliud iocoſum. xxij.q.ij.ne quis. ¶Item primuz membrum huiusmodi comprehēdit quinq; genera prime distinctionis ꝑm tria vltima ciusdem. ꝓ.ō.tertium.c.iocoſitatis additur.

¶Qñ mendaciuz ꝺ veniale et ¶Ēndacium ¶quādo mortale.

UVA. BHSC. IyR_347_2

licet videatur quibusdaz ꝙ semper sit mortale ꝑm illud. ꝓs. perdes omnes qui loquuntur mendacium. z sapiē. i. os ꝙ mentitur occidit animam ꝙ intelligit de ꝓtu conso. z augu. dicit nec artificioso mendacio nec simplici verbo oportet quicq̄ decipere: quia quaz tumlibet mentiatur quis occidit animam suā. Augu. de ꝓtu cōs. mendacio loquitur. xxij. q. ij. mibi quidem. ¶ Itez omne mendacium perniciosum. i. ꝙ nocet proximo et ꝙ cōprehenditur in v. generibus prime distinctionis ē peccatum mortale. xxij. q. ij. ne quis. z. ca. primū. ¶ Item mendaciū officiosum .i. ꝙ nulli obest et pdest alicui vt in tribus gradibus scōe distinctionis venia le est ꝑm omnes in homie imperfecto z idem de iocoso mendacio. xxij. q. ij. ne quis. ¶ Item quidam dicunt officiosum mendacium maius peccatum eē q̄ iocosum quia fallit primū: licet nō noceat ꝙ nō facit iocosum mendaciū. iocosū pōt pdesse ꝓio qñ pfectū ad recreationē illi' cui dicitur z forte nullū est peccatum: quia ille ad cuius consolationem dicitur iocandi causa scit esse dictū. dicendū est tamen plane de iocoso ꝙ est veniale ꝯz si illud dicat ex iocatione. sed de officioso dicunt quidam ꝙ nō est peccatum. Rud. ¶ Item alij quorum dura est sententia dicunt contrariū scilicet ꝙ officiosum mēdacium sit minus pctm̄ q̄ iocosum q; pdest ꝓximo ꝙ non facit iocosum in homine: autez perfecto. i. claustrali qui ex toto renūciauit mūdo pp deū. dicunt idem ꝙ s. vtrūq; tā officiosū q̄ iocosuz sit in eo veniale: sed tamen grauius ch̄ in homine imperfecto. ¶ Item alij dicunt quorum verior est sententia: ꝙ mendacium officiosuz semper est mortale in homine perfecto iocosum vero veniale. ¶ Item queritur ꝑm istos nō expouit magister magis mortale iocosum mendacium ꝙ alicui prodest. Respō. quia iocosum ex animo non sit et per officiosum intendit decipere per iocosum non. sed prima opinio humanior est et magis placet ꝙ tamen dictum. ē de iocoso mēdacio ꝙ veniale est in homine perfecto intelligendum videtur ꝙ non fallit. nouit esse ille cui dicitur iocandi causa fuisse dictum vt dicit augu. xxij. q. ij. ne quis z hoc etiam intelligas nisi dicatur ex quadam placentia seu delectatione q̄ ille inde habet. nā tunc si illa placentia vel delecto preponitur delectationi dei z mandatorum eius est mortale peccatū. mortale etiā in homine imperfecto. quia nō est ad eo veniale: ꝙ non fiat mortale dū placet. xxv. di. §. criminis appellatio. Similiter dicendum ꝙ si tale mendaciū inconsuetudinē ducunt ꝑm quosdam cōsuetudo nunc̄ facit peccatum in aliquo actu nisi eam committetur libido delectandi mortaliter. argu. xxv. dist. § als ea deinde. ¶ Item mendacium adulationis non est mortale ꝑm aug. qui illud numerat inter venialia peccata xxv. di. §. alle. al'. ea iter venialia peccata. xxv. di. §. al'. ea deinde. Sed dicendum ꝙ tribus modis quis adulatur. scilicet attribuendo alicui bonū ꝙ nō habet: et approbando malum quod habet: super extollendo bonum ꝙ habet in primo et secundo casu dicunt quidam esse mortale: sed grauius in secundo. xxij. q. ij. primum. rlvj. di. sunt nonnulli. et. ca. clericus. ¶ Item in tertio casu veniale. xxv. di. §. al'. ea deinde quidam dicunt in primo casu esse veniale. ¶ Item pone ꝙ aliquis sciat in domo sua vel in aliquo loco latitare aliquem qui queritur occidendus z interrogatus vbi sit: videtur enim iste proplexus quia si manifestat eum timet crimen perditionis et homicidij: cui videtur dedisse causam ostendēdo

UVA. BHSC. IyR_347_2

ei personam. timet etiam peccatuz eorum qui occidunt: et sic grauius morient in aia: ꝙ etiam timet in latitāte si forte in mortali ⁊ ipenitens moriatur: si vero non manifestat formidat ipsum mendacium sine quo nullum videtur posse adhiberi remedium. Respon. dicendū ꝑm Augu. ꝙ nullus debet mentiri et maxime perfectus pro alterius vita redimenda. xxij. q. ij. primū. ⁊. c. ne quis ad sempiternam salutē. nullius effi est ducendus opitulante mendacio. i. ne quis arbitretur perfectū et spirituale hominē pro ista tēporali vita. morte cuius sua vel alterius nō occiditur anima debere mentiri. sed ꝑm hanc litteraz illo. post. exponit sic. ꝑ ista tēporali vita conseruanda. ⁊ exꝑpone morte. i. de fectu ⁊ dissolutione. et illud relatiuū cuius ad illud ablatiuū morte refertur. vel sic expone vt sit sensus ꝙ non debet perfectus vir mētiri ꝑ vita cuiuslibet hominis cōseruāda: cuius hominis morte. i. si interficiatur alia sua. i. perfecti tacentis vel alterius. i. occisi. non occiditur: quia reuera occisione corporis non occiditur alia. Quidaz libri dicunt siue occiditur siue nō. ⁊ ꝑm hoc expone ꝙ perfectus vir nō debet mentiri ꝑ seruanda vita hominis ꝑ cuius hominis morte vitā da. i. peticiōe mortis illius occiditur anima ipsius puincientis vel morientis. vel alterius. i. illoz qui peccāt eius exemplo. quidaz tamen dicunt ⁊ exponunt occiditur. i. leditur per veniale peccatum. potest igitur talis perfect' tacere. vt sic nec prodat nec vitiatur ne ꝙ occidat animam suam pro corpore alterius ꝙ contingeret si mentiretur ⁊ crederet peccare mortaliter. sic mentiendo quia taliter facit contra conscientiam: et sic edificaret ad gehennam. ar. xxij. q. ij. primum et. capit. ne quis. ⁊. ca. ecclesiaz oīa. ¶ Item aliī dicunt in tali casu mentiēdū esse: potest mentiri aliquis sine peccato nō cuz tenetur: posset tamen forte dici ꝑm illos ꝙ ex quo sine peccato in hoc casu pōt mētiri tenetur illud facere pp̄ anime ⁊ corporis alterius periculū euitandū. ¶ Item quidā dicūt saluo meliori iudicio ꝙ talis debet esse in hoc casu processus. primo debet tacere vt dicat Augustu. ⁊ si videatur ei ꝙ taciturnitas sit periculosa: quia si ex ea credit interrogans cedere illum esse in domo tantum transferat se si potest ad aliam domum quasi interrogando eum de aliquo facto vel simile. argu. xliij. di. in mandatis: vel respondeat verbū equiuocum quoniam elidendam maliciā aliciuz possumus vti etiam iuramētis ⁊ duplicibus verbis in alio sensu sciēter quoniam ille intelligat vtputa non est hic. i. non cōmedit hic. vel aliquid simile. ⁊ ad hoc habes multa exēpla. Iocob. ij. dixit patri suo ysaac. se eē esau primogenitum. non tamen natiuitate: quia tunc mentiretur: sed vi primo gēiture quā emerat. Similiter abrahām dixit vxorē esse sororem suā cum descenderet in egyptū ad pharaonē ⁊ vez dixit. sed equiuoce. soror eius dicebatur: quia filia fratris erat. ¶ Itē quidam dicunt si potest in predicto casu ꝙ debet negare vel afferere eum nō esse ibi. si cum conscientia diceret sibi ꝙ illa debeat dicere tunc enim non dicat contra conscientiam immo sequatur eam ⁊ nullo modo peccabit. est enī duplex cōscientia. veri ꝙ dicit. consētia dicendi contra quem non facit sic dicendo. ex quo dicat si conscientia. ꝙ debeat sic dicere. Similiter conscientia dicendi dicitur vno modo. conscientia eius qō debet dici de necessitate alio modo. conscientia eius ꝙ debet dici de honestate. Similiter cōscientia no dicendi ꝺupliciter accipitur: vno modo

UVA. BHSC. IyR_347_2

cōsdentia ꝙ debet d. d. alio modo con dentia ei? ꝙ nō debet dici. Jn vtroq; tamē casu verbū dicendi potest intelli gi vel de honestate vel de necessitate non contradicit istis, in aliquo. Augu. qz ibi nō metietur. i. nō ibit cōtra mē tem. z hoc innuit idē Augusti. xxij. q. ij. primū. vnū si est requisisset. ¶Item circa mēdacij pietatis queritur vtruz quis per eandem actionez mereatur. et demereatur. et hoc videtur exēplo obstetricum que ex pietate ꝙ intende bant nō occidere pueros hebreozum: ad mandatū pharaonis merebantur pre mia eterna ex condigno si erāt in cari tate. Si merebantur. i. ad merendum se. preparabāt ad gram recipiendam ppter illam piam mentem z intentio nem: sed quia mentiebantur phm dicēdo se interfecturas: demeruerūt cum primum eternum pro pietate de bita mutauit deus eis ī tempozale bo num vt ait aug. xxij. q. ij. si quilibet. tunc ergo videtur ꝙ eadem actio pos sit contraria operari. ext. de baptismo et eius effectu maiores. z. lviij. di. si ḡs. Sed videtur ꝙ non possit esse ꝙ eadē actio sit meritoria et demeritoria: sed dicēdum ꝙ potest esse bene ꝙ aliqua actio sit demeritoria et aliqua pia intē tio concomitans illā actionem sit me ritoria. i. ad gratiam percipiendā pre paratoria et econuerso qz aliqua actio sit meritoria vite eterne et aliqua pra ua intentio cōcomitans sit demerito ria. id est ad gratiam amittendam pre paratoria: qua amissa cadit homo in demeritum.

¶Quid sit metus et quis metus excuset.

Nunc videndū est de metu quid sit et quis metus excusat. qui subue niunt metū passo.

Metus est impetus maioris rei cui resisti non potest: vel met? est instantis vel futuri periculi causa mentis trepidatio. ff. ꝙ metus causa. l. v. z. vj. ¶Item metus continet in se vim. quia qui metu aliquid facit violē ter id facere videtur. ff. quod metus cā l. ij. ¶Item metus habet in se iustam ignorantie causam. ff. eo. l. si cum excē ptione. §. nihil metum dico nō quem libet timorem sed maioris mali. ff. eo. titu. l. metum.

¶Quis sit metus mortis

Metus mortis z cruciatus corpo ris stupri verberum et seruitutis excusat: quia potest cadere inconstan tem et non tenet ꝙ fit per huiusmo dumetum. vt. ff. eo. ti. l. isti quidez. z. C. de trāsactio. l. interpositas. z ext ꝙ me tus cau. c. ij. vbi de hoc in glo. z in pluri bus. z in. ca. cū dilecta. ¶Itē metus q excusat non est vani hominis sed qui potest cadere inconstantē. ff. e. ti. l. me tum. z ext. ꝙ metus causa ad audien tiam. ¶Item metus aut est probabi lis. vt ille qui potest cadere inconstan tem et animosum virum. aut non pro babilis vt ille qui caderet in virum pu sillanimē: formidolosum z hic non ex cusat. ff. eo. ti. l. v. z. vj. Sz probabilis me tus excusat z rescindit qđ factū ē ꝙ ipse vt metus amissionis rerum et metus damni. extra. eo. titulo. abbas: vbi de hoc. z. l. de hybreros. sed est sciēdum ꝙ graue dānū excusat vt dānū olim re rum vel maioris partis. ar. ff. de recu. tu. l. ppter lutē. ¶Item ꝙ nullo metu debet quis operari peccatum mortale xxij. q. v. j. me. extra. ꝙ metus causa sacris. ¶Item metus amissionis rez excusat. qđq; l. di. phybros. et ex. ꝙ me tus causa. c. abbas. Similiter met? li bertatis amittēde. ff. quarum rerum

UVA. BHSC. IyR_347_2

actio non datur.l.j. §.que ignorando. Similiter metus alicuius potentis.C. e.t.l.penulti.t viti. ¶Item excusat metus verborum quādocꝫ.ff.de acquirenda. equitare.l.vj.t.vñ.di.c.j. ¶Item metus status vel honoris sui ipsius vel filiorum suorū excusat.ff.e.t.ilti quidā. ¶Itē quandocꝫ suspitio metus excusat.ff.loc.l.habitatores.§.vlt. ¶Item quis metus debeat excusare.t quis nō est in arbitrium iudicis relinquēdum multis consideratis circunstantiis.ff.e.t. verisimile non est.t.ff.ex quibus causis maiores.l.iij. ¶Itē metus ex culpa iniuriosa miraculosa ꝓuenies nō excusat nisi sit legitim⁹ t a iure sumat initium. Si autem sit iniuriosus.l.iniuriaz timens excusat. Sed dicendum ꝙ aliquid fit per metum siue per coactionez et tñc distinguitur.qz aut est coactio absoluta.scz cum quis violenter trahitur ad aliquid faciendū: hic excusat omnino vt.l.di.presbiteros.t.j.q.j. constat.t. xxxij.q.v.fere per totuz.aut est coactio conditionalis vt cum quis metum vel cruciatuz corporis seu aliquid minatur graue.t hec excusat a tanto.sed nō a toto.qz si metus incutiatur soluz perverba nec excusat nec dicitur cadere inconstantem.ff.ꝙ metus causa.l.metum et ext.e.t.c.ij.vbi de hoc in glo.t in plurib⁹ et in.c.sacris. ¶Item distinguendum est inter iuramentum promissoriuz et assertoriuz quia in promissorio metus conditionalis excusat in assertorio autem non excusat.quia non debemus ꝓ aliquo malo operari peccatū.xxxij.q.v.ita ne.

¶Qualiter subueniatur metum passis.

METum passo subuenitur scōm canonē.contra omni passionez.iij.q.j.re integranda.t.q.ij.c.j.t.ff.de in ficte.l.ceuz qui.j.fi. ¶Item sufficit spoliato ꝓbare violentiam per testes et et super reb⁹ amissis stabitur iuramento ipsius extra ꝙ metus causa. c.viti.t. C.vdne.vj.l.si quando. ¶Item qui agit aliquid metu potest agere:taz contra possessorem quaz contra illum qui intulit metum.ff.e.t.l.pedius.§.vlti.in fi. ¶Item metū vel dolo renuncians quis ecclesie vel alicui rei sue restitui debet qz que fiunt per metum nō tenent extra.eoꝺ.titu.ad audientiā vbi de hoc ꝛc.abbas t.xv.q.vj.c.j.ij.t.iij. ¶Item ꝙ metus t vi latentur contra ius cōmune introductus est nihil valet. extra de ver.sig.quod latent vbi de hoc. ¶Itez per metum passo duo remedia dātur. scz vtilis reivendicatio t actio ꝙ metus causa datur etiam t tertium.scz actio. q.de dolo.quia qui metum facit de dolo.certum est ipsum fecisse.ar.ff.e.t.l.si cum exceptione.§.cum qui. ¶Item quedam fiunt per metum que ipso iure non valent vt contractus matrimonij.ext.de spon.cum locuz t.xxx.q.ij.ubi non est Similiter promissio dotis.ff.e. t.l.si mulier.§.si dos Similiter iudicis additio.ff.de iudi.l.iij.§.j.in fi. Similiter autoritatis prestatio.ff.de auc.tu.l. ij. ¶Item si res ecclesiastica metu tradatur vel promittatur non tenet etiaz si hoc iuramento firmetur.xv.q.vj.c.j. et ext.de iureiurā.peruenit effi. ¶Itez traditio rei ecclesiastice metu facta etiā a prelato nō tenet.C.de legibus.l.non dubium t ext.de foro competenti.si diligenti. ¶Item iurisdictio extorta per metum non tenet.ff.de iudi.l.j.i. fi.similiter nec autoritas tutoris.ff.de auc.tu.l.iij.§.vltimo. ¶Item pronunciatio sententie ex metu non tenet.xj. q.iij.iniustum alias autem que per metum fiunt tenent: sed rescinduntur per actionez ꝙ metus causa si sunt perfecta. Si vero sunt impfecta rescinduntur ꝓ exceptionē.ff.ꝙ metus.c.iij.l.metum.§.si ꝙ pretoz. ¶Item si per me

UVA. BHSC. IyR_347_2

tum rez meā corpoalem tradā possiz agere vtili rei ven.ꝛ contra metū inferentem ꝛ contra quemlibet possessorez ad quē res peruenit Sufficit enim do cere metum illa cum a quocūq; nec co gor probare quis intulerat metū cum liceat mihi ignorare ipsum maxime si erat nox vel dies: sed multitudine hominuz maleficiū comprehendere non valebam.ff.e.t.l.metum. §.voleti.ꝛ.§. licer.t.l.fi cum exceptione.c.§.in hac.

¶Item vtilis rei vendicatio nunquaz competit mihi nisi in simpluz actio vero ꝙ metus causa est a principio in simplum.ꝛ in simpluz condēnatus reus.i. in rem ipsam.si extet vel in estimationem ipsius.si non extet cui sententie.si pereat is qui metum intulit soluendo liberatur.ꝙ si non pereat in quadruplum cōdēnatur vt quadrupleꝛ omne qō erat soluendum in simplū ꝛ quadruplo contineatur res si potest restitui alioquin estimatio rei.ff.de reiven. l.ꝙ si possessor.ꝛ hoc locum habet sine agatur contra metum inferentez sine contra illum ad quē res peruenit.ff.e. t.l.ficut exceptione. §.j.ꝛ.§.in hac.ꝛ.§. quadruplabitur.ꝛ.§.quatenus ¶Itez quadruplatio considerabitur in hoc qz aut metum passus siue in re meavel in possessione mea naz aliud est precium rei ꝛ aliud precium,solutionis siue possessionis.ff.e.t.l.similiter.§.qui possessionem. ¶Item meū aliquid existens ex vna causa amplius meū fieri ex alia causa nō potest ext.de fide instru.inter instit.de act.§.sic tenent.

¶Qui missam celebrare possint.

MIssaz celebrare potest solus sacerdos qui post baptismū rite fuerit ordinatus ext.de sum tri.infirmiter.§. vna et de con.di.j. ꝛ.c.j.ꝛ.c.ficut.ꝛ.j.q.j. dictum. ¶Item si missa pro.c.dicit nihil minus quā si pro vno quolibet illorum diceretur accipit.de con.di.v.non mediocriter.ꝛ hoc verum est maxime quantum ad meritum dicentis missaz cum animi alacritate ꝛ nō cū anxietate. ¶Item missam cantare potest omnis sacerdos nō precisus vt tollatur obiectio de suspensis ꝛ de excōmunicatis preter symoniacum ex.de symo.tanta. et preter enormiter delinquentes seu mediocriter si eorum crimina sunt notoria de iur vel de facto.ext.de tempo. or.c.vlti.ꝛ de renun.vbi cum pridem.

¶Item missa sacerdotis concubinarij audiri non debet.si hoc est notorium iur vel facti alioquin dum ab ecclesia toleratur audiri potest ex.de cohabi.cleri. et mu.videtur vbi de hoc in glo.ꝛ.c.vlti.vbi de hoc.ꝛ.c.tua ¶Itē queritur si sciam aliquem percussisse alterum ad mortem ꝛ percussorem illo mortuo video; celebrare in officio sacerdotali. et ignorantem tamē se illū occidisse an te near ei dicere veritatem. Similiter qd si scio aliquem ministrare quez th scio non esse ordinatuz in forma ecclesie vel a tali qui non poterat ordinare vt scio ipsum ordinatum non esse baptisatuz in forma ecclesie. Similiter quid si scio aliquem excōmunicatum ignoraēter ordinatum esse.aut tenere rem alienam aut comedere super pallas altaris aut facere immūdiciam corporalem in loco sacro vel habere vxorem quam de iure habere non potest.aut ecclesiam vel prebendam.vel per symoniā aliena de qua nullam haberi conscientiam ꝙ.dicendum ad hoc omnia ꝙ si tales laborant crassa ignorantia ꝛ supina cum talis ignorantia non excuser eos in hac p te teneor eis dicere vel per me vel per alium si cōmode possiz maxime si credo eos corrigibiles.si autem laborant probabili ignorātia credo nihominus ꝙ teneor eis dicere veritatem.nō propter hoc ꝙ peccant taliter ignorantes. Sed propter periculum vel dampnuz

UVA. BHSC. IyR_347_2

alienum ꝛ iniuriam sacrozuꝫ aut sacra rum rerum qꝛ non ordinatus celebrãs de facto decipit illos qui audiũt missaꝫ eius aut ab illo cõmunicãt: ꝛ qui tenẽt rem proximi damnificãt eum ꝛ excommunicatus. autẽ irregularis facit iniuriam sacramento ꝛ hmõi sacramẽtoꝝ tur quasi re nõ sacra vtitur iniuriaꝫ ei facit. ꝛ qui habet consanguineam pyxre iniuriatur matrimonio. ꝛ quãdo qs habet prebendam vel ecclesiam per symoniã alienam habet eam in preiudicium illius ecclesie. Circa hoc tamẽ ita est dicendum ꝙ quando talis taliter ignorãs tractabilis siue per suadibilis spiritualis ꝛ timens deum teneoꝝ dicere. Si autem nõ sit talis. Sed timetur potius de eius scandalo. non teneoꝝ ei dicere: sed sufficit ꝙ dicam eius ꝑlato non tamen denunciando cum eũ non monuerim nec accusando cum probare non possim. Si autez possim probare nunquid teneoꝝ probare in aliquo casuuꝫ predictoꝝ ꝛo. ꝛm illos qui dicunt ꝙ omnes tenentur ad illud precepꝰ si peccauerit ꝛc. teneoꝝ probare in modum denunciationis. sed sc̃oꝝ alios quoꝝ cõmunioꝝ est opinio nõ teneoꝝ nisi in eo casu vbi quis non ordinatus ministrat siue ignoranter siue scienter in ordine sacerdotali maxime officiando ecclesiam. ꝛ tunc credo ꝙ teneoꝝ denunciare si possuꝫ probare non ꝓpter peccatum illius qui ministrat sed ꝓpter periculum illoꝝ quibus de facto ministrat. ¶Item nunquid familia tenetur duo reuelare dampnum ꝙ fit eidem in rebus suis occulte. ꝛo. dic de hoc. vt no. est sup̃. de iuramẽtoꝝ periurio ꝛ.c. vl. Quid de illo si ꝑpulsus. distingue ficut superius distinximus. ibi de ꝓpositto ꝛ familia quem dominus fecit iurare de talibus. ¶Item licet sacerdotes criminosi et fornicatores notorij celebrare non possint qꝛ suspensi sunt quo ad se ꝛ quo ad alios. xxij. dist. nullus ꝛ.c. potest hoc tamen sacerdotes id possunt in aliis peccatis mortalib' constituti etiã si suspensi sunt quo ad se nõ tamen quo ad alios vt. j. q. j. §. sacerdotes vnde ꝙ dicitur omnis sacerdos peccator missam cãrare potest. intelligi debet de officij potestate. nõ de merito vite. ¶Item missam non potest sacerdos celebrare qui duos digitos vel etiã vnum de illis cum quibus posttiam leuat amiserit. ext. de cleri. egro. c. ij. Similiter nec leprosus ext. de cleri. egro. de rectoribus ꝛ.c. tua. Leprosus essi nõ debet populo celebrare ꝓpter scandalum. sed si velit celebrare priuatiꝰ non est inhibendus sc̃m quosdam duꝫ tamen non sit nimis debil' aut deformis qꝛ sic notauit. h. xlix. distin. §. hinc ꝛ essi leprosi cũ repellantur a cõmuni cohabitatione hominũ multo fortius ab ordinibus sacris. Si tñ sit presbiter ꝛ fiat leprosus cessabit a ministerio quo ad sanos sed leprosis cantare poterit ꝛ ministrare diuina. Sed quid de gibbosis et de illis qui habẽt digitos conflictos dicendum ꝙ talia et consimilia corporis vitia nisi nimiaꝫ deformitatem aut debiliratem inducant ab honorib' vel ab ordinibus non repelluntur. In pede tamẽ si est deformitas qꝛ plures habet digitos quam debet vel pauciores talis deformitas ab ordinibus non repellit si veste vel sotularibus hmõi vicium possit velari. ¶Item quid de furiosis lunaticis vel demoniacis vel caducis ꝛo. nullus talis promoueri debz etiaꝫ positꝫ fuerit liberatus ex toto Si autẽ fuerit liberatus ex toto potest ereꝯ officium suum etiã si fuerit demoniac' secundum. h. sed sc̃oꝝ alios demoniacus ex toto etiã liberatus missaꝫ celebrare non debet. Si autẽ hmõi persone non sunt ex toto liberate distingue. quia demoniacus debet cessare a celebratione

UVA. BHSC. IyR_347_2

misse donec plenius fuerit liberatus. xxxiij. distin. cōmuniter vsq; a deo furio si vero lunatici z epilentici siue caduci. si frequēter eis acciderint hmōi passiones omnino cessare debēt a celebratione misse. Similiter si z raro cuz spume iactione. z confuse vocis emissione. vñ. q. ij. in litteris. Si autem sine spume iactione z vocis emissione accidant non prohibentur ab officio misse duz tamē habeant intra se alium sacerdotez qui cepta officia supleat si deficiant vel collidantur ad terram. vñ. q. j. illud quāto autez tempore debet probari dicte persone vtrum sint ex toto liberate z qualiter habetur. xxxiij. distin. cōmuniter. et. vñ. q. ij. §. vlti. z potest dici q; tempus probationis ad arbitriū est circunstantiis persone et dignitatis pensatis z aliis. Similiter nec qui pernoctauit in taberna. q; non videtur ieiunus ex. de accusa. si constiterit vbi de hoc. Similiter nec prausus de con. distin. iiij. sacramenta z di. ij. liquido. ¶ Item missa est scōm quosdaz de substātia consecrationis crismatis ext. de celeb. mis. referente vbi de hoc in glo. archiepiscopus. Sed. ij. contradicit ext. de elec. cuz cūm in fi. Similiter videtur esse de subtecta collationis ordinum fm quosdaz vt in eodem ca. te referente in gl. archi episcop' z ar. de transl. inter corporalia.

¶ Qualiter missa sit celebranda.

Missa celebrāda est diuersis horis scōm diuersitatem dierum nam in diebus ieiunorum celebrari debet in hora nona de con. di. i. solent. ¶ Itē in quattuor temporibus celebrari debet circa horam vespertinam quando ordines celebrātur. xxxv. dist. q; a patribus z. c. ordinationes z. xxxvj. di. dilectionis. ¶ Item in diebus dominicis z festiuis et priuatis potest missa prima ꝓ die celebrari ꝑde con. di. j. c. j. necesse. Sed si sacerdos solus esset in ecclesia non celebrabit vsq; ad horam tertiam vt necessitatibus peregrinorū hospituz siue diuersorum commeantium infirmorum atq; defunctorū succurrere possit ex. de celeb. mis. c. j. vbi de hoc in glo. missam. z. c. accedit. z. xliij. dist. non licet. ¶ Item in conuentualibus z collegiatis ecclesijs z si missa cantetur prima hora diei nihilhominus in tertia solemnius debet cantari z sic intelligitur de con. di. j. necesse. ¶ Item vnam missam debet cantare sacerdos in die z de die; q; felix est qui vnam missaz digne celebrare potest tamē si necesse fuerit poterit aliaz cantare ꝓ defunctis. dummodo perfusionem siue manuum lotionem cuz aqua z vino sine aqua factam non sumpserit de con. di. j. sufficit z ext. de celeb. mis. te referente. ¶ Item missaz de die et non de festiuitatibus sanctoruz qui tunc non sunt vel de feria sicut faciunt quidam. Nam fm congruentiam dierum z missarū solemnia sunt celebranda ext. de celeb. mis. quidam. z. c. cūm creatura. ¶ Item missa celebrari non debet die veneris sancti et die sabbati sancti de con. dist. iij. Sabbato vero. illa enim que celebratur sabbato non ad sabbatum sed ad noctem paschalem festiuitatis sicut in oratione eiusdem dicitur nosci tur pertinere. Sed nūquid de nocte possit missa cantari vel ante matutinas vel ante primā dictā. ꝛo dicēduz q; qui scienter ante diem celebrat cūm sit contra constitutionem generalē ecclesie mortaliter peccat. nisi super hoc per episcopum vel per superiorem dispensaretur in casu vt si aliquez vel aliquos contingeret infirmari ad mortez nec posset haberi eucharistia. nisi ante diem confiteretur. ¶ Idē dicenduz de illis qui nondum dictis matutinis celebrant cuz hoc sit contra generalē cōs

UVA. BHSC. IyR_347_2

suetudinem et approbatam qui autez celebrat anteꝯ primam cantet nō peccat mortaliter nisi sit contraria consuetudo loci aut statutum synodale aut prouinciale. Qui autem per negligentiam pretermissa prima dicit tertiam dicendū ꝙ sufficit ꝙ caute suppleat ꝙ pretermissum est et agat penitentiam de negligentia. ¶Item sacerdos non solus sed cum socio qui ei respondeat missam dicere debet. vñ. q. j. illud. et de consc. dist. ñ. hoc statutū. z. c. nēo. z. j. q. ñ. placuit. ¶Itē ieiun' celebrare dz. nā cib' ḡlz z potus vini vel aq̄ cuiuscꝫ liquoris quantumlibet minimus impedit celebrare missam. vñ. q. j. nihilꝙ ob reuerentiam sacramenti introductuz est. de consc. di. ñ. liquido. z. ca. sacramēto. z de celebratione missarum ex parte. vbi de hoc. ¶Item missa non debet celebrari in oratoriis vel in domibus priuatis siue permiserit diocesani de con. di. j. missarum. z. c. vniuicꝫ. z. c. clericos. z. ca. fi ḡs ¶Item in altari in quo missaz cantauit episcopus presbyter eo die aliā celebrare nō pōt nec prius sumat sine ipsius consensu. de con. e. di. ñ. capi. ñ. vel nisi necessitate vrgente vñ. d. j. nihil. Sed forsan potest rationabiliter dici ꝙ huic viri derogatum est per contrariam consuetudinem prescriptam que derogat iuri scripto. In Romana autem curia celebratur sepe a pluribus āte z post in altari vbi cardinales episcopi celebrauerint scientibus papa z ipsis z cum non contradicunt: propter ꝙ videtur id approbasse ¶Item missa celebrari debet in ecclesia consecrata solum si fieri potest. vel saltem in altari ecclesie consecrato. vel si hoc non habeatur semper ad min' parua tabula consecrata lapidea non tamen terrea. vel lignea. sed z lapidea consecrari non debet nisi habeat casulam. De casula autem illa qui propagi-

natur tabula illa non refert vtrum sit lignea vel lapidea vel de alia materia solida in necessitate etiam potest missa sub dio publice celebrari. seu intentoriis. scilicet in itinere honesto vel similē super terraz solidam non in naui: quia in mari vel in fluctibus fluctuat ne ea vagante fiat sanguinis effusio vel corporis christi in debita cōmotio introitus tamen missa potest ibi dici. pōt ergo i necessitate celebrari sub dio vt dictum est dum tamen habeatur ibi semper parua tabula lapidea consecrata. z. ea. ornamenta que necessaria sunt ad celelebrandum missam. de consc. distinct. j. c. j. circa finem. z. c. concedimus. Sed nunquid sine vestibus officio misse deputatis conficitur corpus christi. Respon. dicendum ꝙ si fiat verum erit sacramentum licet grauissime peccet qui hoc scienter vt supra faciendum. ¶Item quid de sacerdote qui celebraturus missam per negligentiam panem non munstrauit vinum in calice aut aquam. nec auertit defectum donec veniat ad verba confectionis vel etiam vsq̄ ad consummationē nec auertit defectum panis vel vini. vl aque. Respō. defectū panis vel vini vel aque. vel cuiuslibet istorum si tamē deprehendit anteꝯ veniat ad verba que sunt de substantia consecrationis suppleat apponendo ꝙ pretermissuz est ¶Item si pretermissum est vinuz tm̄ apponitur cum hostia nouā z fiat iterario p̄b̄ z a te igit̄ sup hostiam de nouo appositā z sup vinū hostia alia si iaz ꝺsecrata est in ptē se posita. ita ꝙ super eā nihil ꝙ dictuz est repetatur. Si autē panis p̄termissus ē tm̄ z hoc deꝑhēdit cū vētū est ad p̄ba c̄b' ꝺficiē sacrm̄ corporis apponatur quātū pōt fieri sine scandalo z repetantur omnia a te igit̄ sup totū cū nōdū sit aliq̄d cōsecratū. Si autē aqua sit p̄termissa. z hoc de

UVA. BHSC. IyR_347_2

prehenditur ante tempus consecratio nis apponatur aqua ꝛ totū reiteretur a te agitur super totū q̄ nondū est aliquid consecratū ibi. Si autē deprehendatur postꝙ facta est cōsecratio corporis ꝛ sanguinis aut non apponat aqua aut si apponatur nulla fiat iteratio verborum cū iam facta sit consecratio tz corporis quā sanguinis. Si autez facta est cōsecratio corpis apponatur aqua et nihil reiteretur. Si autē cumventuz est ad sumptionē tunc primo deprehēditur. ꝙ vinū est pretermissum nōvidetur aliqđ remediū nisi vt pcedatur ad finē ꝛ agatur penitentia de tanta negligentia nisi forte sine magno scandalo assistentiū possit misceri vinū ꝛ nouus panis super que totū iteratur non super hostiā iam consecratā. ℟fid. ℭ Item calix non debet fieri de lignovitro. ere. plumbovel auricalco ne advomitū pro nocet: sed debet fieri de auro ꝛ argento vel stagno nec corporale debet fieri. de serico vel de panno tincto: sed de puro et candido lino de con. di. i. altaria. ꝛ. c. vasa. ℭ Item licet vnā missam tantum celebrare possit in die sacerdos. tamen in die natalis domini tres missas posset cantare. Sed in alijs diebus posset un casu cantare vnā pro defunctis non solum quando funus presentē vt quidaz dixerunt cū canon non distinguat in hac parte. vtrū debeat hoc fieri pñte funere. aut in āniuersario. aut ꝑ deuotione. dū tamen non sit corrupta intentio nec contra consuetudinē loci approbatā vel contra constitutiones synodales fiat. ꝛ alterā die si necesse fuerit vt dictū est potest celebrare vltra tamē duas missas in die excepto die natiuitatis nullus presumat celebrare. ꝛ si q̄s cupiditate pecunie vel propter adulationem celebraret peccaret mortaliter de con. di. i. sufficit ꝛ ext. de celeb. mis. c. j. ꝛ. c. constituisti vbi de hoc in glo. sz q̄d.

ℭ Item propter missam peculiarem. ideſt specialez de aliquo sancto. vel pro defunctis aut de alijs non debet q̄s dimittere quin audiat missam de die. extra de celeb. mis. c. ij. ꝛ hoc intelligendū quando dies habet propriā missam: vel de illis q̄ quotidie missam audire tenētur ꝛ est ar. contra illos q̄ dicunt ꝙ in dieb⁹ festiuis sufficit. audire soli introitum de festo postquā celebrauerint de bta virgine vel de mortuis quoniā tales non audiunt propter hoc missaz de die. quia missa appellatur officiuz cum canone vt in. c. supradicto ℭ Item in diebus non festiuis cū solemniter cātatur missa de beata virgine vel de sancto spiritu ꝛ similibus non debet gloria in excelsis cantari nec credo in vnū deuz debet cantari. licet in missa ꝓpria ꝓfatio decantetur vt inter cōmemorationem et solemnitatē differentia ostendatur. ext. de celeb. mis. concilium.

ℭ Utrum monachi eccleſijs prefici possint.

Monachi eccleſijs ꝓfici possunt in eccleſijs parrochialibus causavtilitatis dūmodo possint ibi plures ꝛ monachi esse. xxvj. dist. cum pro vtilitate. Secus tñ si ecclesia talis sit. in qua oportet monachum solū esse ext. de statu. mo. c. ij. in prin. ꝛ. c. ꝙ dei timore ℭ Item scōm quosdam episcopus potest monachos prefficere secularib⁹ eccleſijs cuz abbatis consensu. lvij. dist. c. j. ꝛ hoc in eccleſijs que non spectāt ad monachos pleno iure ext. de suppl. negl. ꝓla. sicut et de ꝓben. de monachis ꝛ. de priuil. cuz et plantare. §. in eccleſijs vbi de hoc in glo. in vtro ℭ. In his autez que ad monachos pertinent pleno iure sufficit solum abbatis cōsensus. xvij. q. ij. vlis prima qui sic fuerūt instituti. possunt predicare baptisare. missam ad populū ce-

UVA. BHSC. IyR_347_2

lebrare.ꝛ cetera officia sacerdotalia ministrare.xvj.q.j.§.ecclesie ꝛ fere per totum alias autez monachi non habent bmōi officia.vt.xv.q.j.per totū ¶Itez cum monachi ad prelaturas transeūt seculares absoluuntur a ieiunio silētio et vigilijs quia vt dicit canon.nemo potest ecclesiasticis obsequijs deseruire: et etiā in monastica regula viuere vel existere ordinate.xvj.q.j.nemo ab alijs ei non absoluitur vt in habitu seruādo ꝛ continentia ꝛ proprium non habendo. ¶Item si transfertur ad ecclesiam episcopalez omīno absoluitur a iurisdictione ꝛ obedientia sui abbatis.xvij.q.j.vno Sed si ad aliaz mīnorem subdistingue quia si illa subiecta est abbati suo quo ad tēporalia tunc eximitur ab obedientia illius quo ad spiritualia.xvj.q.ꝯ.sane ꝛ ext.de capell.mo.c.j.si vero ecclesia subiecta sit suo abbati in spiritualibus et temporalibus tunc trāslatus remanet in omnibus subiectus abbati ex seruabit omnia sicut prius preter tria. scz ieiunium vigilias ꝛ silentū que in ecclesia seculari seruari non possent;vt supi' dictum est.Si vero ecclesia in nullo sit abbati subiecta.tunc translatus in nullo abbati subiectus remanet.xvj.q.j.in parrochia.nec tunc ecclesiam reget secundum officium monachale qm̄ ad quācunꝯ veneris ecclesiam illius consuetudinem seruabis.xij.di.de illa.ꝛ.xij.dist. quisquis.Similiter potest dici ꝙ eximitur quantum ad esum carnium in hoc casu ne alijs cū quibus viuit ex hoc scādalum inducatur.vt.xlj.di. quisquis secus vbi scandalum non generatur quia tūc seruabit naturā suā quantū ad esum carnium de con.di.v.carnē ꝛ ext.eoð.t.ꝙ dei timorem. ¶Itē monachi correctio primo loco ad abbatem spectat ext.de ap.reprehēsibilis ꝛ.xxiij.q.iij.corripiātur. ¶Item monachus mutuum accipe vel fideiubere non pōt ꝙ si faciat non propter hoc monasterium obligatur extra de fideiuſ.ꝙ quibusdam vbi de hoc in glo.ne clericus. ¶Item monachus proprium nullo modo habere potest ſz nunquid habet statim resignet.alioqn si inuentus fuerit aliqd habere in morte insignum perditionis extra monasterium in sterquilinio subtraheretur. vnde si quicꝯ alicui fuerit specialiter destinatum non presumat illud accipere ſz abbati aut priori aut celerario assignetur extra de statu.mo.cum ad monasteriū circa prin. ¶Item monachus sine consensu abbatis vouere non licet.ꝛ si vouerit debet votum frangi ad mādatum abbatis.xx.q.vlt.monachis. ¶Item quicqd acquirit extra monachus nō sibi sed monasterio acquirit ext.e.t.cum ad monasterium. ¶Item monachus iniuriam sibi factam remittere nō potest nec agere contra iniuriantem sicut nec seruus nec filiusfamil. sed actio de predictis cōpetit monasterio domino et patri famil.ff.de pact.l.in persona ꝛ ar.ex.de sen.excō.parrochianos vbi de hoc in glo.sed nunquid ꝛ.ff.de iniuſ.l.j.§.vlcꝯ. ¶Itē monachi sine licētia abbatis nec agere nec respondere possunt ext.de iudic.casum ꝛ.xvj.q.j.monachi a monasterio. ¶Item monachum propria deuotio aut confessio facit.xx.q.j.monachum.

¶Monachi facti prelati remoueri non debent.

Monachi si per electionem canonicam fuerint alicubi priores instituti et per superiores confirmati sine causa remoueri non debent: quia sine culpa nullus debet suo iure priuari.l.vj.di.satis.ꝛext.de sta.monachorū.c.ij.§.priores ꝛ de iudi.c.j.alij autez priores qui per electionem canonicam non creantur sed eos abbates instituunt sicut

UVA. BHSC. IyR_347_2

noſcunt ad voluntatē abbatū de facili remouentur extra.e.t.cū ad monaſterium.§.tales.t.c.ij.§.vlti.vbi de hoc in glo.hoc intelligitur: t de ſymonia per tuas in fi.t de accu.qualiter et quando in fi. ¶ Iſē priozatus eozuz qui eligunt confirmari poſſunt.ext.de preben. vbi de hoc.aliozū vero priozatus minime ext.de confir.vti.vel inuti.pozrecta vbi de hoc in gl.licet enim t de ſta.mo. cum ad monaſteriū.§.vlti. ¶ Itez monachi clauſtrum exire non debent: ſed cōmuniter comedere t dozmire ext.ne clerici.vel mo.non magno.t.c.ſuper ſpecula t de vi.t ho.clerico.quoniā t.xxxij. diſt.preter hoc.

¶ Monaſteria templa: alia loca religioſa religioſe domus di cuntur.

Monaſteria templa t hoſpitalia: t alia loca ſimilia ad pios t religioſos vſus deputata quocunq; nomine cenſeātur religioſe domus dicūtur conſtruende ſunt autozitate epiſcopali.xvj q.j.quicūq; t ext.de rel.do.ſenedochūs et debet conſtitui cum ſolemnitate illa que habetur de con.di.j.nemo. ¶ Itez monaſteria t religioſe domus ſubſunt epō dyoceſano.xvij.q.ij. mōaſteria et. xvj.q.vij.oēs baſilice t ext de rel.do.de ſenedochūs niſi priuilegiū ſint muniti vel preſcriptione ex.de rel.do.conſtitutus t de preſcrip.auditis. ¶ Itē monaſteria omnia licet ſubſint lege iuriſdictionis quodammodo in fauozem religionis ſunt ipſo iure a lege dyoceſana exempta.x.q.j.c.j.t.xxiij.q.ij.quaz ſic in fi.t.xvj.q.j.placuit t.c.cū pro vtilitate. ¶ Item a lege iuriſdictionis ſiue adminiſtrationis non ſunt exēpta niſi ſuper ſpeciali priuilegio ſint miſſita. xvij.q.ij. hoc tantū.t.c.monaſteria t.c.cognouimus t.xvj.q.j.interdictēs ¶ Itez monachoꝝ t aliozū regularium capelle ſubſunt epiſcopo quantū ad legē dyoc. et iuriſdictionē ext.de priuil.cū t plantare.§.j.t de offi.ord.conquerēte t.xvj. q.ij.ſar.niſi vbi hmōi capelle pleno iure monaſteriis ſubſint vel niſi monaſteria exempta ſint cū ſuis capellis ext.de priuil.qm̄ per.t.c.ex oze.in fi.de predictis legib' ſic in tractatu de lege iuriſdictionis t dyoceſ.

¶ Qui ius habent monachi in capellis: quas fundant.

Monachi ſi capellas in proprio ſolo et propriis vſibus ſiue expēſis ſuis fundauerūt habent in eis omnia temporalia: epiſcopus omnia ſpiritualia.ar.xvj.q.ij.ſane t.c. ſtatuendū ſiue ſciendum t ext.de priuil.cum t plantare.§.in eccliis t ext.e.t.c.j.t nihilhominus habent ius preſentrandi ext.de ſupplen.negl.prela.ſicut. ¶ Item ſi monaſteria ex donatione ipſius epiſcopi ius habeant in capella tunc ſi certo modo donauit epiſcopus illud ius habebunt q̄ expreſſum eſt in donatione.ar. ff.de pact.l.in conditionibus ſed ſi epiſcop' contulit eis pleno iure tūc monachi habebunt temporalia t ſpiritualia t inſtitutiones.xvj.q.ij. viſis. ¶ Si epiſcopus ſimpliciter donec tunc illam portionē videtur contraliſſe quoniā epiſcop' tem poraliter in eadē percipere conſueuit forte aliquid impoſitum erat tempore dedicationis: ſed ſi epiſcopus nihil percipiatur in ipſa tunc donaſſe videtur ſi lud q̄ ſpirituali iure percipiat meā.vt tertiam vel quartam de oblationibus viuoꝝ t mortuoꝝ preter cathedraliū mvt autē hec donatio ſit legalis conſenſus.e.t.requirēd' ext.de don.paſto ¶ Item poteſt acquiri per monachuꝝ abbatio alteri monacho etiaz per monachum fugitiuum.ff.de acquirē.poſſeſſ.l.j .capi.xvij.queſtio.ij. abbates.

UVA. BHSC. IyR_347_2

¶Item quãdo monachi ex donatione laycorum ius sibi vendicant in capell. tunc tantũmodo ius obtinẽt patronatus ext. de capell.mo. eum ſm vbi de hoc. ſi aliquid percipiebat laycus tem porale in ea non eſſi potuit layc⁹ plus iure conferre quã competeret sibi ext. de dote poſt diuor. reſti. nup. c. j. q. j. c. j. et. q. vij. dalbertum. ¶Item licet eccle ſia male a layco detenta. ex donatione ipſius layci in vſus transierit monacho rum epiſcopus loci prebende cõſenſus conſtabit hec donatio perpetua firmi tate ſubnixa. xvj. q. j. c. vlt. vt ſi layc⁹ erat patronus ius patronatus transeat ad eoſdem. z nihilhominus quã tẽporaliter epiſcop⁹ obtinebat. Si vero laycus patronus non erat ſaltem ius epiſcopi tranſit ext. de dona paſto. z de iure pa. illud. z hec omnia locus habent in monaſteriis non exemptis cum ſuis capellis. Secus tamẽ de monaſteriis exemptis quia tunc epiſcop⁹ dyoc. nihil iur̃ habet in capel. ſicut nec in monaſteriis exemptis ex quibus capelle dependent q̃ tunc capelle eadem lege quaz monaſteria cenſentur exempta ext. de priuil. q̃ffi. z. c. cum capell. z. arg. xvj. q. j. in ſi.

¶Item non debent monaſteria grauare vicarias ſuarũ eccleſiarũ ita q̃ hoſpitalitatem nõ poſſint tenere. z epiſcopalia iura ſoluere. z et clerici inde viuere congruenter ext. de prebẽ. de monach. vbi de hoc in glo. per hoc patet. ¶Item monaſterius ꝑſtare debet epiſcopo ſeruitiũ multiplici ratione. ſ. ex prima con ſtitutione. xviij. q. iij. eleutherius Similiter ratione cõſuetudinis. xvij. q. ij. ſeruitium. Similiter procurationẽ debet ratione indictionis ext. de preſcrip. cũ ex officij. ¶Item monaſteria monialium multũ longe debent ſteri a monaſteriis monachor̃. xvij. q. ij. mõaſteria.

¶Quomodo mora purgari poteſt.

Mora purgari poteſt. ff. de ver. ob. l. interdum. §. vl. z. ff. ſi quis a vic l. et ſi poſt tres. ¶Item mora poſterior nocet illi per quem fit illa mora. ff. de peri. z cõmo. rei vend. l. illud. z. ff. de vſu. l. debitor. ¶Item mora ſiue dilatio ſemper vitanda eſt vbi periculũ ſecum trahit. xxxiij. diſt. de ſyracuſane. ¶Item moneta debet habere quantitatẽ ponderis menſurã z materiam debitaz et publicam formã. ff. de contrahẽ. emp. l. j. ¶Item monete ciuitatis falſarius capite punit C. de falſa. l. j. ſe. de hoc. ſ. in tractatu de falſarijs.

¶De multitudine onerosa.

Multitudo cuz ſit canonibus in inuita ext. de prebẽ. qz in tantum nõ eſt effrenata multitudo cõtrahẽda in iudicium per clauſulã generalez ext. de reſc. ſedes. z de teſti. cũ cauſaz. ¶Item multitudo effrenata vocatur aliquãdo iij. ext. de reſc. cum in multis aliquãdo duo inſti. de iure perſonarũ in ſi. quando vltra. xx. q. iij. viuo ad finez quãdo ꝙ. xl. vt ext. de cleri. excõ. latrones. Item multitudo onerosa nihil habet honeſti. in auth. de referen. pa. affi. colꝯ. et ext. de eta. z quali. c. penulti. ¶Item multitudo quandoq̃ diſpenſationem inducit. xliij. di. cõmeſſationes ext. de clerico. ex. nimis latrones vbi de hoc in glo. hic enim non patitur.

¶De neceſſitate que excuſat.

Neceſſitas cuz legez nõ habeat excuſat illum qui ppter neceſſitatez ſiue egritudinem comedit in quadrageſima carnes ext. de regulis iuris q̃ non eſt vbi de hoc in glo. hoc ideo z in alia glo.

UVA. BHSC. IyR_347_2

si in.xl.de obser.ie.c.ij.in fi. ¶Itē tēpore necessitatis omnia communia sunt. xij.q.j.dilectissimus.z.ff.ad.l.rodh.l.ij.§ cum in eadem in fi. ¶Item propter necessitatem famis potest pater vendere filiū suum.C.de patri.qui filiū distra.l.ij.

¶De negatiua an possit haberi.

NEgatiua dicitur tribus modis.s. negatiua iure facti .et qualitatis negatiua facti est duplex.s.pura et simplex.pura que nō habet determinationem loci z temporis vel alterius rei.et hoc probari non potest directe vel indirecte vt si quis dicat se nunq̄ fuisse citatum vel nunq̄ contrariſſe cum beata. Unde probandi onus tunc transfertur ad aduersariū qz negationum nō sunt causę.z de hac negatiua habes extra de elec.bone.i.vbi de hoc in glo.i.p̄m cursum.Si autē adiciatur tempus vel locus vel aliq̄ simile tunc potest indirecte probari ext.de test.ex tenore z.c.series z.C.de contra z cōmitten. stipu.l. optimam vt si exhibeatur instrumētū in quo contineatur stipulatio facta tali die z loco.vt in predictis iuribus nec obstat q̄ dicitur ex.de proba.iñ.z.de testi.cum litteris in fi.qz ibi non probatur directe vel indirecte.sed presumptiue.

¶Item negatiua facti probatur cū habet implicitā affirmatiuaz vt si dicatur ego non sponte renunciaui cum dicat renuncians coactus.z hoc pbare debet qui negat ext.de renūci.super hoc. Itē negatiua iur.bene pbatur vt si negas emancipationem non recte factaz hoc ipsum probare debes.ff.de pba.l.ab ea parte.§.j.qz qui negat aliquid iuste factum.dicit illud esse factū iniuste.vnde illud probare debes. ¶Item negatiua qualitatis dicitur illaz quādo q̄s negat aliquem esse ydoneum dicēs hoc nō est ydoneus.vel hic nō est legitim⁹ vel non est soluendo in his negatur qualitas et hoc probare debet q̄ hoc negat:qz quilibet presumitur ydoneus z legitim⁹ nisi pbetur contrariū ext.de presumpt.oudum z de scrutino.c.vno z.ff.de lega.l. cum quidā z.l.cuz pater.§.rogo z.C.de in offi.te.omni modo ar.C.de pbat.ex persona de ista multiplici negatiua.habes ext.de elec.bone in prima glo.i.p̄m cursum causarū. ¶Itē negatiua facti potest pbari hoc modo cōtra instrumētū.z hec pbatio est indirecta ext.de proba.tertio ¶Itē negatiua potest probari hoc modo.Ego iuro q̄ martin⁹ non fuit citatus q̄ ego sciā:is nō est pbatio proprie ext.de pur.ca.quod.et in qualiter in fi.z.ij.q.iij.arcaldus. ¶Item negato aliquo negantur z oia que necessario sequētur ex illo ext.de cōsti.nā ex cō cupiscētia. ¶Itēs negantis positiones que pbari nō p̄nt nisi p confessionem aduersarij iudex admittere potest illas positiones si ei visuz fuerit expedire ex. de eo qui mit.impol.causa rei ser.statuimus vbi de hoc.

¶De negligentia.

NEgligētia vnius alteri obesse nō debet qz iniquum est q̄ alijs alterius odio ꝓgraueť. C.de in offi. testa.l. cū quis. ¶Itē negligentia imputat negligēti ext.de iniur.c.vlt. ¶Itē negligētia dissoluta ppe dolū est.ff. manū.l.si fideiussor.j.&.z.l.di.sepe. ¶Itē neligētia dissoluta habet p cōscientia.ff.ō edic. edic.l.cū ser de his habes ex.de pe.z requestū in glo.negligēta. ¶Itē negligētia dissoluta in ꝑato mortale peccatū est qz oz solicite inqrere et corrigere subditoz excessus nec excusat si ignorat ext.de of.ar.ea q̄ de reg.iur.§.pen.prelatus cūm de negligētia teneť z ppter negligētiā remoueri oz ext.de offi.archi. ea que vbi de hoc in glo.prelat⁹ enim.

UVA. BHSC. IyR_347_2

crimē aliquius est notoziū, nec etiā est impunitus tñc negligēs, pb' ꝑ ꝓlatus, vñ. superior inquirere pōt ⁊ cogere subditū suffraganei sui: ⁊ ita quousq; constet de negligētia suffraganeoꝝ merito poterit visitare nō obstante. de accusa. sicut olim. vbi de hoc in glo. si isti. non. ¶ Itē negligēs seu dolosus ꝓsumit̄ q̄ stat per annū q̄ nō vtitur lris. Sed iudicis copia possit hīe. et. de rescrip. pluries. vbi de hoc in glo. nota hic ⁊ i alia glo. ibidē si quis probabit.

¶ De nominatiōe canonica.

NOminatio canonica est cū oēs de collegio pcordāt in aliquo eligibili assumēdo ⁊ reḡrūt assensum eius a q̄ est petēdus ⁊ est filius postulationi. ext. de postu. bone. j. sed p̄ hmōi nolationē nullū ius acquirit nolato. ext. de elect. publicato. ⁊. c. q̄ ficut ⁊ gl. ex tali. Sed ex illa nolatiōe que fit in scrutinio ipo publicato ius acquirit nolato. ext. de elec. publicato. ⁊. c. q̄ ficut. vbi de hoc i glo. ex tali. ¶ Itē nota illoꝝ qui prēmanēt sunt in scrutinio ꝑio scribēda. ff. de albo scribēdo. l. vlti. Itē note alterius pōt ds recipe institutionē. ext. de ꝓbē. acceptēs. ¶ Itē note alterius recipit quis vsuras. xlvj. di. sicut non suo. ¶ Itē note ppli cōtinetur etiā senatores instit. de iure naturali. §. plebs.

¶ Itē note familie dñs ꝓtinetur. ff. de ꝝbo. signi. l. familia. ¶ Itē note eccl'ie cōprehēdit eps q̄ficq. xlij. di. §. ex his. ⁊ ff. de ꝝbo. signi. cuz clerici. ¶ Itē note capituli. continetur decanus. ext. de cōcess. preben. post electionem vbi de. bis in glo. nec erit.

¶ De notorio quot modis dicitur.

NOtoziū aliud facti aliud iuris aliud presumptionis. Notoziū facti est cuius testis ē pplus ⁊ dissimulatiōi vel inficiatiōi nō est locus. q̄ illa exhibet se cōspectui boim q̄ nulla pōt tergiuersatiōe celari et de hoc nullus auditur appellās. ext. de cohabi. cle. ⁊ mulie. tua nos. ⁊. c. vlt. ⁊ de appel. cū sit nō. ⁊. c. peruenit. ⁊. lvj. di. in sacerdotib' in fi. ⁊ intelligitur ppls testis esse siue sit crimen notū omnibus qui sunt in loco siue maiori parti vt q̄n oēs admiserūt scelus proclamant. ff. q. j. scelus. et. c. de manifesta. ¶ Itē in notorio facti non requiritur ordo iuris. qui est alis irregulariter obseruādus q̄ euidētia parrati scelerīs clamore nō indiget accusatoris. ext. de accu. euidētia. nec auditur appellās vt dictū est. ext. de ap. ꝑsona. ¶ Item notoziū aliud est facti manentis vt dum quis tenet adulteram vel concubinā in domo. aliud notoziū facti transeuntis actu. vt si quis in publico interfecit hominē vel simile. ¶ Itē notoziū facti manentis actu credit simplici officiali. iij. q. iij. §. aliquando. ¶ Itē notoziū iuris est de q̄ aliquis cōdēnatur in iure p̄ sententiā vt si quis fuit i iure cōfessus. ff. de stabo. l. vlti. ⁊. ff. de regu. iur. re iudicata. ⁊ ext. de cohabita. cleri. ⁊ mulie. nostra. vbi de hoc in glo. ad intelligentiaz. ca. vlti. ¶ Itē notoziū iuris si negēt reḡri tur ꝓbatio q̄ficq. ext. de re iudi. sicut.

¶ Itē notoziū ꝑsūptiōis siue facti ꝑsūptiue vt cū aliquis publice habitus est ꝓ filio vel consanguineo vel affini alicuius. ff. de in ius vo. l. ꝙ semper. et ext. de filiis presbyteroꝝ conquerente. ¶ Consanguinitas cuiz dicitur notoria ꝑsumpta. cē. de diuo. porro. §. j. q̄n q̄ aliquis sit filius alterius nō potest vere ꝓbari. ff. de cō. ⁊ mo. l. lucius. de hoc habes in ꝓdicta glo. ad intelligētiam.

¶ De noui operis nuntiatione.

NUnc agendū est de noui opis nūciatione. quid sit nouuz opus et quid nunciare et ad que noua opera pertineat nunciatio. Et cui sit nunciādum. Et qualiter fiat nūciatio. Et q̄n sit nunciationis effectus.

UVA. BHSC. IyR_347_2

¶Quid sit nouum opus facere ꝛ quid nuntiare.

Nouū opus facere dꝛ qui aut edificando aut detrahendo ad pristinam operis sumitur.ff.eoꝫ.titu.l.j.§. opus nouum. Si quis aūt vetus edificiū fulciat aut si vnū vel alterū cementū imponat nouū opus facere nō videtur.ff.e.ti.l.j.§.si quis edificium.ꝛ.l.stipulatio.§.opus autez.ꝛ ext. de iudeis cōsuluit longe est aliud facere aliud reficere.ext.de iudeis;consuluit.ꝛ.c. iudeis. ¶Item noua res et nouum consilium ꝛ remedium exigit.ff. de ven. inspi.l.j.in prin. ¶Item que de nouo emergunt indigent consilio ꝛ auxilio. nouo.ext.de int.ac.l.de etate. ¶Item noua iniuria noua stipulatione opus est.ff.de excep.rei iu.l.si iur.§.ff. ¶Item nouū opus in pudicū alius fieri nō debet.alioqn:de meliori dꝛ.ext.e.t.c.j. vbi de hoc in glo.ꝛ de accu.ad audientiam. ¶Item renunciare idem est qꝫ phibere vt p eo habeatur quo ad effectū siue quis dicat nuncio nouū opus vel phibeo nouū opus.ext.e.t.significātib'.ꝛ.ff.ti.l.iij.§.nūciam'. ¶Item nūciatio fieri dꝛ nō ad ola opa. Sꝛ ad ea solū q̄ solo ꝺiuncta sunt quoꝝ edificio vel demolitio videtur ꝑtinere nouum opus.ff.e.ti.l.j. §.hoc ante edictum.

¶Quibus et qualiter sit nouū opus nunciandum.

Nunciatio noui operis fit omnib' existentibus in edificio.ff.eo.tit. l.operis noui.ꝛ.l.pupillo.§.ff.ꝛ.iij.

¶Item si fiat nunciatio ad ipsum locum venie in edificio existente denunciatio tenet:qz ꝛ si null' aci edificio potest aliquis esse presens ꝛ nuciationem audire ꝛ domino operis iudicare, vel sufficit in ꝓsenti nunciare.ff.e.ti.l.de pupillo.§.iij. ¶Item denunciatio noui operis locum habet.siue fiat ipi domino siue ꝓcuratori eius siue seruo: vel puero vel ipsi fabro qui edificat dū tamen inpresenti et in ipso opere non tamen domino sed illis qui sunt ibi.ff. e.tit.de pupillo.§.nunciare.ꝛ extra.e.t.c.j.ꝛ.ff. vbi de hoc in glo.denunciatio

¶Item huiusmodi denunciatio est rem non in personam.ff.eo.titulo.l. noui operis. vnde quecunqꝫ fiat nunciatio,dummodo in re presenti tenet C.e.ti.cuilibet.alibi tamen facta ꝑ iure non tenet nunciatio.ff.e.t.de pupillo.§.si quis forte. ¶Item nec obstat absentia domini quando opus denunciatur.ext.e.t.c.ff.in prin.diatur tamen nullius esse momenti ꝑtum ad illa que fiunt in opere anteqꝫ ipse dominus redeat ad opus non enim omnia que facta sunt post talem nunciationem demolieda sunt. Sed illa post regressum eius et ad opus edificatur.

¶Item denuncians primo iurare debet qꝫ non denuncier ex calumnia. et hoc iuramentum exigitur ab aduersario actore presente.ff.e.tit.l.de pupillo §.qui opus. ¶Item qui nunciat demonstrare debet in aliquo loco nouū opus nunciauit:vt sciat edificator vbi possit edificare ꝛ vbi sit interim abstinendum.ff.e.titu.de pupillo. ¶Item qui nunciat referre debet si quis operis iam factum erat intestationes: vt sciatur quem postea factum.e.titu.nō soluz. Similiter modulos habere debet qui nunciat vt probari possit quid postea fit edificatum vt in predicta lege.§.sciendum. ¶Item qui alieno nomine nūciat necesse habet satisda re rem ratam dominum habiturum. ff.e.titu.l.quid iure.§procuratorio.

¶Item si nouum opus edificatum est domino inuito.vel si seruus edificauit sine iussu domini sui: tunc sufficit domino patientiā prestare qꝫ destruatur sine suis expensis.ff.qꝫ vi aut clam l.si alius.primo respon.ꝛ.l. deniqꝫ.§.

UVA. BHSC. IyR_347_2

vlti.ꝛ extra.e.tit.c.j.ꝛ.ij. vbi de hoc in glo.sed quia. ¶Item nouus opus denunciare potest quilibet cuius si edificatur in publico.ff.e.titu.l. in puinciali.§.vlti. ¶Item vsufructuarius denunciare potest sed nō ꝓhim.ff. de remissi.l.j.§.ij. ¶Item seruus pōt denunciare nole dñi siue alterius.sed non nomine suo.ff.eo vi aut clam.l.ij. ¶Itē si ante quam edificatum esset aliquis ageret cum vicino ne alterius tolleret edes.nec res defēdatur.hoc facere debet ꝓtor vt ille ꝑstet cautionem nō prima edificare ꝙ vltra agat ius sibi esse ff.e.ti.ij primū. ¶Item denuncians non tenetur cautionē recipere ab edificāte de ope demoliendo si statim vsq; ad tres mēses vult ꝓbare de iure suo.ext.e.ti.ca.ij.penul.ꝛ vlti. ¶Itē si ꝗs post denūciationem sibi factam faciat nouū opus caueat de ope demoliēdo. si appareat eum edificasse iuste ꝛ post ea edificet nisi opus nūciās se offerat ad ꝓbandū vsq; ad tres menses.C.de opis priuatis.l.vna.ꝛ ext.e.ti.c.ij.ꝛ vlt. ¶Item denunciatio remitti potest. exꝑsse recepta.s. antiōe demoliēdo.ff. e.ti.non solū.§.fuēdū. Similiter qñq; remittitur tacite morte.s. vt in predicta.l.§.morte.

¶Qualiter fiat denunciatio.

NOui opis nūciatio fit tribus modis.s.ꝑ iactū lapidis ꝙ ꝑba ꝛ ꝑ tonos iurisdictionē ꝑ factum lapidis dicunt ꝗdā qꝫ nō debēt tunc ꝑba interuenire cū sic denūciatur alij dicūt posse tunc ꝙ ꝑba interuenire: vt denūcians si dicat denuncio nouū opus ꝑ iactus lapidis. Similiter fit.solo verbo cum dico nūcio tibi nouum opus ꝛ ꝑ bmōi nūciationē edificās sit possessor.ff.e.ti. l.v.§.an opis. ¶Itē cū denūciatio sit ꝑ factum lapillorum: tunc denuncians possessor efficitur ꝛ retinet possessionē ff.e.tit.l.de pupillo.§.interesse.ꝛ ext. e.ti.c.j.ꝛ.ij.vbi de hoc in glo.denunciatio.ꝛ de verbo.signi.ex parte.ij.vbi de hoc. Similiter si fiat denunciatio per pretorem vt in predicta lege. ¶Item qui lapillum ꝓiicit ꝛ sic nunciat nō pretendit signum timidi hominis effugientis sed audacis ꝛ possessionē defendere volentis ꝛ ideo nō amittit passionē ꝛ idē est cū quis pretorem adiit per prelatum loquens cuꝫ audacia mētis ꝛ dicit.ꝺñe talis edificat in meo.facias illum in continenti exire.alioquin iam videbitis quid fiet. vbi vero quis in humilitate verborum ꝛ cum timore proponit edificatori suadens in omnatu ꝛ policione sermonis. et per hoc ipsum mouere intēdens vt de possessione exeat vel si in miseria et depressiōe quidam supplicat ꝛ exorat.ꝑdit possessionem vt dictum est.

¶De effectu nunciationis noui operis.

NOui operis nunciationis effect' est vt quicquid postea edificatus fuerit post denunciationez et ante remissionē vel satisdationem de opere demoliendo iure vel iniuria: etiam si ius habeat edificandi totum debet demoliri.ff.e.titu.l.j.in prin.ꝛ.l.pretor.ꝛ §.aliquid pretor.ext.e.t.c.ij.vbi de hoc in glo. hoc sumptum est vnde similia sunt ꝙdā ad hoc noui operis nunciatio ꝛ excōmunicatio: quia vtraq; tenet siue iusta cā siue iniusta.siue fiat iure vel iniuria.xj.q.iij.§.j.ꝛ.c.sniia.qz in nūciatiōe spernitur auctoritas ꝓtoris ꝛ excōmunicatiōe vero ꝓtentus est dauiū. ¶Item tot debent esse denunciationes ꝛ tot remissiones.quot sunt loca i quibus edificantur.ff.eo.titu.l.de pupillo.ꝛ.§.in pluribus.ꝛ ext.e.t.c.ij. vbi de hoc in glo.hoc sumptū est. ¶Item alius effectus ē vt si is cui nūciatū ē nouū op' nolit defendere.s.tres mēses trāsꝛ ij

UVA. BHSC. IyR_347_2

feratur in eum onus probationis. ff. e.ti.l.si prius.¶ spāle est in hac cā. ext. e.ti.c.vlt.z.C.de edifi.priuatis.l. vlti.

¶Itē effectus nūciationis tollitur p remissionē exhīsaz.ext.eo.ti.c.nō. in pci.l.j.c.vlti.z.ff.de remiss.l.j.Similiter p tacitā.ff.e.ti.l.j.§ post operis.z.l.non solum.§.mortem.

¶De noualibus.

NOualia dicuntur quorum nō extat memoria q̄ culta fuerūt, sed mō ager est primo pcisus. ext.de ỹbo. signi.c.j.z.ca.q̄d p nouale. z ab istis no nualib⁹ oēs religiosi sunt exēpti quātum ad decimas nō psoluēdas. z q̄ se mel fuit nouale semp erit nouale. quo ad hoc q̄ decime non soluātur de tali terra.ext.de primic.c. vlti. vbi de his in glo.sic ḡ dz nisi ecclia prochialis grauit ide ledat: q̄ tūc definit eē nouale. ar. ex.de dona.aplice.et de ỹbo. signi. q̄d p nouale. vbi de hoc in glo. ergo a contrario. ¶Itē nouitas iuduci absq; vti li cā. z euidēti nō dz. ff. de legi. z stipula. in prin. z ext. de consti. cognoscentes. z pl. di. quis nesciat.

¶De obedientia.

NUnc agēdus est de obedientia in quibus consistat. et cui obediendum. et in quibus.

¶In quibus cōsistit obedientia.

OBedientia consistit in tribus. scilicet in in reuerentia. iudicio. z pcepto. Reuerentia debetur ei qui precedit ordine vel antiquitate. scilicet minor assurgat maiori nec sedeat illo stante. xcvij. dist. a subdiacono. z. c. nō oportet. et. ff. de albo scrib. l. j. Similiter vt maior pcedat z minor sequatur in sedendo z subscribendo vt in dicta lege. z. xvij. di. §. vlti. z. xcvj. dist. bene quidem. Similiter in consuetis z in honestis seruitijs faciendis. extra. de maio. z obedi. statuimus et. de consuetu. quoniam. ¶Item obediendū est plato z reuerentia q̄q; licet consimile et non pcipere videatur. extra. ō eta. z qualita. ad aures. vbi de hoc in glo. hoc est consiliuz. z de symo. monachus in fine. et. xvj. di. testimonium. ¶Item obedientia iudicū z pcepti debetur ei qui preest consecratione vel iurisditione. nam al' sententia a nō suo iudice lata non tenet. ext. de clerici iudi. ac si. z. C. si non a ppe. iudi l. iudicis per totum. z idem dicendū est in pcepto quia subditus tenetur obedire pcepto plati sui ex necessitate. vij. q. j. q̄ frater. z. viij. q. i. quia sciendus. ¶Itē obedientia melior est q̄ victima. vnde nullus p aliquo commodo vicum inobedientie incurrere debet. ext. de maio. z obedi. illud. ¶Item obedire nolētes excōmunicandi sunt vsq; ad satisfactionem condignam. vt ab omnibus euitentur. vt ext. de maio. z obedi. cuz in ecclesijs. vbi de hoc in g.o. ecce pena z de regular. c. vlti. in fine.

¶Cui obediendū sit z in quibus.

OBediendum est domino pape ēt si pcipiat aliquid graue. xix. dist. in memoria. z. c. di. contra morem

¶Item obedire debent omnes principes terre. episcopis suis. extra. de maio. et obedien. omnes principes. vbi ō hoc. ergo pncipes. z. c. solite. z. xcvj. dis. duo sunt. ¶Item obedire debent omnes de certo episcopi sui alioqum sunt excommunicandi. ext. de maio. z obedien. si quis. vbi de hoc in glo. iustam z sic. ¶Item obedire debent clerici superiori suo in omnibus que pertinent ad dominiū cultū vel ecclesiasticam vtiliratem. vij. q. j. quia super. ¶Itē obedire debent clerici z etiam epi principi

UVA. BHSC. IyR_347_2

seculari a quo regalia ꝛ temporalia recipiunt ꝛ tenent magis ꝙ alteri prelato etiam archiepiscopo post dñm papam ii mandatum principis ꝓuenit aliorum prelatorum mandatum.ext. de ap.cum pati.vbi de hoc in glo.arg. quia excusaret de maio.ꝛ obedi.solite. ¶Item ꝙuis superiori obediendum sit in mandatis licitis nullus tamen tenetur obedire in his que contra regulam suam vel contra iura.vel alꝯ contra dominica parte.xj.q.ii.quelibet.iij. non semper.ꝛ.extra.de symo.ne dei.vbi de hoc in glo.nam contra. ¶Item licet obediendum sit prelato in his que spectant ad officium suū. non tamen in his qne ad officium suum non spectant.ff.de regu.iuris.l. factum a iudice.argu. xj. q.j. factis. ¶Item nunꝙ ꝓpter obedientiam malum est committendum. sed aliquando debet bonum ꝙ agitur intermitti.xj.q.iij.quid ergo. ¶Item cuꝫ dubitatur an preceptum sit licitum aut illicitū in tali dubio debet subditus obedire.vbi dubitatio crassa sit ꝛ suppina.vt si ꝑiceret contra generalem statutū ecclesie ꝛ similia.vt.xviij.di.q j.quid culpatur in fi.ꝛ.xj.q.iij.quid ergo.ꝛ.xxj.q.j.si cupis nam licet prelatus peccet ꝑcipiendo illicitum non tamē subditus peccat,qñ probabiliter dubitat obediendo.xxviij q.v.manifestum.ꝛ.c.noluit.ꝛ extra.de iure debitor. ¶Item ꝛ si onerosum est ꝙ mandatur obediendum est.superiori.xviij.di.in memoria. ¶Item iniusta correctio est propter bonum obedientie toleranda.c.di.ꝓpter nouem. ¶Item cum duo iudices precipiunt contrarium semper maiori est obediēdum.xj.q.iij.quid resistit. ¶Item monachus magis abbati ꝙ episcopo tenetur obedire.vt.l.dis.ca.j.ꝛ.ij. clerici tamen magis tenentur ep̄o ꝙ archiepo obedire.vt.iij.q.iij.per totum: nisi negocij sit archiepm p ap. appellationē transfarū.ex.de offi.dele.prudentiam in fi. ¶Item si epa velit monachum in seculari ecclia facere ꝑlatū.ꝛ abbas ꝺdicat magis est obediendum abbati xvj.q.j.cū p vtilitate.ꝛ.c.monachi vagā res.ꝛ.dvij.di.c.j.ꝛ.ij. Si tñ esset magna vtilitas vel necessitas tunc ꝙ superiorem cogendus eēt abbas vt monachus licē tiaret in tali casu.xvj.q.j. si vere.ꝛ.c.p vtilitate.Goff. ¶Item epus non pōt vocare monachū contradicente abbato suo ad monasterium suū: quia hoc solius pape.vt monachū vocet ad standum secum.vel clericuꝫ seculariē.ar.q. iij.per principalem.ꝛ.viij.dis.que contra mores. ¶Item si epūs aliquē religiosum vocet ad suum conuiuiuꝫ. vbi religiosus generalia statuta sui ordinis seruare non potest. non pōt ire cōtradicente ꝑlato.arg.xvj.di. sicut non suo.ꝛ.xvj.q.j.si cupit. ¶Item irregulares magis sunt astricti obedire ꝑlato sun ꝙ clerici seculares suo epō:ꝛ clerici magis ꝙ layci. xij.q.j.non dicatis. ꝛ.lxij.di.priuatus.ꝛ ext.de officio ord. quanto. ¶Item obicere nullus debet alteri ꝙ ipse nolit obseruare. extra.de except. cum ecclesiastice.et de preben. per illorum.et de ap.an sit.

¶De oblationibus.

Nunc agendū est de oblatiōibus. Quot sunt eius species. Et cui sint dande ꝛ an necessario sūt soluēde. Oblationum species sunt tres.quarum vna est alicuius rei donatio facta gratis inter vivos deo et ecclesie alia est rei donatio deo vel ecclie facta causa mortis que hodie ad exemplum vel instar legatorum redacta vt idem iure sit in vtraꝙ dictarum obligatio num. Instit. de dona. §.ñ.ꝛ.§.bis. tñ. q.ñ.qui abstulerint. ¶Item sciendū ē sit ꝙ donatio causa mortis.cum quis

UVA. BHSC. IyR_347_2

magis vult rē ñ habere q̄ eñ cui dōat. magis ē cum cui donat q̄ heredem suum. ff. de donatio. causa mortis. l. j. et instit. de donatio. §. ij. Quod autem dictum est donatio est oblatio deo vel ecclesie facta causa mor. cum quis magis vult se habere. q̄ eñ cui donat sub aucti rem donaram vel se obligādo ne illa diffinitio contineat legata. Rud.

¶Item quod dictum est ad instar legatorum dicendum est q̄ differentia est inter legatū t donationē cā mortis t in quibusdam quia legatus ab herede semp tradit legatū vero vel donatio causa mortis quandoq; ab herede tradatur q̄ñq; a testatore pria i donatione cā mortis obligatur donās t nō in legato. pria si ds accusat testimōt falsum amittit legatū t nō donationē cā mortis. ass si ex aliqua causa refundit testim. tñc t donatio cā mortis. hec t q̄dā alia circa differentiā legati t donationis causa mortis vocari solent. C. ō dona. cā mor. dn summa. t. l. in littera

¶Item tertia species oblationis est q̄tidiana t vsualis quā faciunt ad altare vel plato ad manus sacerdotis parrochialis vel ecclesie cōētualis t tales oblatiōes dande sunt sacerdoti tantū q: p̄ p̄cis offeruntur t ille tenetur ora re p̄ pp̄lo ex officio suo. vel si a l'ecclesie offerāt plato eiusdem ecclesie dāde qua oblationes hmōi. x. q. j. quia sacerdotes. t. c. hanc consuetudinē. t. xvi. q. j. datos siue datoris.

¶Si oblatiōes necessarie sint soluende.

OBlatiōes gratis facte in vinos vel causa mortis necessario sunt soluende t maxime oblationes mortuorū a deo q̄ qui nō soluūt. sacrilegi iudicantur. xij. q. ij. nulli. t. c. qui abstulerit. Silr dicuntur egentuz necatores et infideles t homicide. xij. q. j. oblationes.

¶Itē oblatiōes quotidiane necessario sunt soluende sm̄ ds. t qui nō soluunt debent excommunicari. de consecra. dis. j. ois christianus. xxvj. q. j. statuim̄. Sed hoc ca. intelligendū dicit quida de oblatione denotionis vel aliorum bonorū operū vel de oblatiōibus inter vivos facta t causa mortis vt dictū est. ¶Item nisi laya offerant vsuales oblationes potest sacerdos si pauper est subtrahere ipsi diuina officia: quia nemo cogitur suis stipendiis militare ext. de symo. cū sit. t. c. ad apostolicā. q̄ etiam dici potest de his oblationibus quas parrochiani incertis t precipuis festis cōsueuerunt offerre t possunt cogi ad tenendum piam consuetudinem nō a p̄sbytero per officij subtractionē sed ab epo cui' officiū est in talibus imploranda. ext. de symo. ad apostolicā.

¶Item non sunt recipiende oblationes p illis q̄ moriūt publice in p̄cō mortali. ext. de incēdiar. sup eo vbi hoc t de vsuris q: in oibus. ¶Itē obligatio dz q̄cq̄ ecclesie vel in decimis t primitus vel al'in oblatiōib' quot diuinis sacerdotis t in missis dar. ext. de sig. signi. cū inter nos ad finem.

De obligatiōe q̄si tenet t q̄si nō tenet.

OBligare potest aliquis sub pena anathematis vel sub pena ordinis sui. l. q. vij. quocū in prin. t de consecratione. di. ij. ego berengarius. Similiter sub pena beneficij. ext. de elec cum dilecti ad finē vbi de hoc t de fal. c. vlt.

¶Itē obligat ds q̄ñq; p̄ nuda p̄ba ex. de testi. iudicāte. vbi de hoc. t. xij. q. ij. q̄cūq;. ¶Itē quelibet obligatio p̄ q̄scū q̄ cās nasc̄t p̄ easdē soluit. fallit tñ in voto baptismo t ordine. ext. de re. iur. c. j. vbi de hoc in glo. pōt exponi. ¶Itē nullus dz se obligare nisi alio se obligare intēdat. ff. de actio. t obli. l. obligationū. et ar. ff. si cer. pet. l. si ego. ¶Itē obligatio facta per errorē nō tenet. ff. si quis. caut. l. sed et si. §. vlt. ff. de fide

UVA. BHSC. IyR_347_2

iusso.l.quis postquã. Similiter facta p vim vel metum nõ tenet.ext.de reg.iuris.q ex primo.vbi de hoc.& q metus causa.c.j. ☞Item obligatio semel extincta amplius non reuiuiscit. ff.de solut. l.qui tel.§.arena.& de con.di.queris.iij ☞Item obligatur dñs & tenetur de facto ꝑm in quantus peruenit ad ipsum. vel vbi ad ipsum peruenit.tenetur naturaliter nomine illius serui.ff.de.vi.& vi arma.l.j.§.sed cum quis.&.§.sequenti. ☞Item de facto familie sue dñs nõ tenetur nisi mandauerit vel ratũ habuit q factum est nomine suo.ff.de.vi.& vi ar.l.sed in me. ☞Item ꝑm canones possum habere ratum q meo nomine nõ est gestũ.ix.q.ij.lugdunensis de hoc habes ext.de rest.spol.cum ad sedẽ in glo. sic patet q primo. ☞Item omnia nra facimus quibus auctoritatez ꝑstamus vel impartimur.C.de veteri iure.eum.l.j.§.que in fi. ☞Item obligata sunt omnia bona mariti vxori ratione dotis et etiam ad parafernalia extendũtur.C. de pactis conuẽtis super dotem.l.vlti. sed non ad doñ.ꝓpter nup. C.qui pos. in pig.ha.l.vlt.in fi. ☞Item omnia bona prelati sunt ecclesie obligata.si male administrauerit sicut & res tutoris pupillo.C.quib⁹ cautis pignus ca.de hoc habes.extr. de pign.ex litteris vbi hoc priuilegium.

☞Qui dicuntur officiales episcoporum.

Officiales episcoporũ dicũtur q̃bus episcopi vices suas committũt ex. de institu.ex frequẽti.vbi de hoc in glo. ☞Item officium duplex in eadez causa nemo habere debet q singula officia singulis ꝓsonis sunt cõmittẽda ext. de testi.insup vbi de hoc & iiij.q.iiij.c.j. et.ij. ☞Item officiales metropolitanorũ non debẽt interdicere suspendere.aut excõmunicare suffraganeos quãdiu in sua puincia vl circa illa exteterit metropolitanus si tamen faciat:factũ erit.q multa fieri nõ debent.facta tñ tenent. ext.de reg.iur.ad apostolicam. ☞Item officiales foranei dicuntur:qui foris in dyoc.cõstituũtur quosarchiꝑs in dyoc.suffraganei sui cõstituere nõ potest nisi in casibus quibusdam:sed hoc ex cõsuetudine nõ habet.ext.de off.or.romana ecclesia vbi de his in glo.hic voluit & in alia foranea.

☞De ordinibus.

Nunc agendũ est de ordinibus conferendis.& primo de tpibus ordinandorũ & qualitate. ꝙs potest ordines conferre.De forma ordinandi.De clerico ordinato p saltũ & de ordinato ministrante de ordinatis a symo.& hereticoet excõicato.De etate ordinãdoꝝ.de seruis & illegitimis natis nõ ordinandis.

☞De tempoꝛib⁹ quibus ordines conferuntur & de eo qui furtiue ordines suscepit.

Ordines sacri ex quatuoꝛ tpa anni conferri non debent alias puniri debet ordinator & ordinatus a suscepto ordine debet suspẽdi & ordinator potestate conferẽdi priuatur.ext.de tpibus ordiñ.cum quidã vbi de hoc in glo.primo cis.&.c.fane. ☞Item ꝑt cõferri in sabbato.de sitiẽtes pẽthec.& etiã in sabbato ſacto ꝑm quosdã sed alij ꝺicitur q nec missa eo die cantatur nisi in sero in vespis.de cõ.di.iij.in sabbato.& ☞Item summ⁹ põtifex quolibet die dñico subdyaconatũ põt cõferre & ꝓgines consecrare ex.de tpi.or.c.j. ☞Item episcopalis dignitas die dñico tñi cõfertur.ex.d.c. j. ☞Item duos sacros ordines die vno vel vnũ in sabbato altez in dñico continuato ieiunio nulli põt cõferre & si contrariũ fieret cõferẽs a collatione sacerdotũ & dyaconat⁹ suspẽditur & ordinat⁹ ab executiõe officij illi⁹ ordinis suscepti est suspẽsus.ext.de tpi.or.lras vbi ꝺ hoc in glo.immo.& c.dilectus. ☞Item ordines

UVA. BHSC. IyR_347_2

minores omnes simul in diebus dominicis ꝛ aliis solemnibus festis ab episcopis possunt conferri.sicut hodie observatur de facto.ext. de tẽp.or.de eo vbi de hoc in glo. sic videtur.h.tñ dicit ꝙ non omnes simul conferũtur vbi scandalum est ꝛ consuetudo repugnat ar. ext.de clerico.coniu.cum olim.ꝛ de hoc habes in predicta glo. ¶Item ordo clericalis confertur etiam p ipsam tonsuram primã ext.de eta.ꝛ quali. cum contingat. ¶Item subdyaconatus in dñicis diebus conferri non potest nisi a solo papa vt supradictũ est ¶Item qui ꝑm patrie consuetudinem receptis simul quatuor ordinibus minoribus subdyaconatum eodẽ die furtiue suscipit.poterit vniuersalr in minoribꝰ ꝓmitti ministrare tñ ꝛ si religionem intrauerit et bene vixerit.poterit si abbas dispẽsauerit in alijs ordinibus ministrare ext. de eo.qui fur.or.suscepit.cum. h.latoꝛ sed si hoc fuerit prohibitum sub excõmunicatione.tunc potest episcopus vt in susceptis ordinibus ministret dispẽsareꝛ si monasteriũ intret dispensabit in suscipiendis postꝫ in eo fuerit laudabiliter conuersatus. Sivero non fuerit prohibitũ sub excõmunicatione poterit episcopus etiã cuz remanẽte in seculo post condignam satisfactionẽ:tam in susceptis quam in suscipiendis ordinibus dispensare.ext.de eo qui fur.or. sus.c.j. ¶Itẽ si aliquis contra prohibitionem excõicationis clã recepit simul duos ordines sacros non poterit cũ eo etiam si religionẽ intrauerit in executione ordinum episcopus dispensare. Similiter si aliquis minores ordines etsubdyaconatum vel aliuz sacrũ ordinem simul recipiat nisi de licẽtia summi pontificis non poterit cũ talibus dispensari ext.de eo.qui fur.or.sus.dilec.

¶Item pena illius qui subdyaconatũ cum minoribus ordinibus vel duos sacros ordines simul vel alias cõtra canonicam ordinationem ordines contulerit est de ipso si hoc fecerit ex certa scientia nisi dispensatiue hoc fecerit in casu sibi concesso.l.di.si in aliquo ꝛ.xxxj.tantis.ꝛ.lxxxñ.di.c.vlt.Sivero negligenter qꝛ non examinauit vt debuit tũc debet priuari potestate talem ordinem conferendi.xxxv.dist.qui ecclesiastica.ꝛ.j.q.j. si quis episcopi.ꝛ ext.de temꝑi.ordi.literas.ꝛ.c.dilectus.

¶Quis possit ordines conferre.

ORdines conferre possunt episcopi dyoceꝭ.clericis suis.alñ aũt episcopi clericis alienis.ꝛ in dyocesib' alienis ordines conferre nõ possunt nisi fuerit inuitati vt ad alies dyoceses accedẽtes ordinationes ibi debẽt celebrare. xx.q. ñ.per totũ vel nisi rogati fuerint ꝑ litteras cõmendaticias vt in suis dyoceꝭ. clericos ordinent alienos vt.xxj.di.c.ñ. ꝛ.iñ.di.per totum. ¶Item in hoc casu non sufficiunt littere archidia.si episcopus est absens ext.prouinciam suã nisi ordinandoꝝ necessitas vel vtilitas imineret ext.de offi.archiñ.signi.vbi de hoc in gl.ꝛ ita patet. ¶Itẽ si episcopus ordinãs clericum alienũ omissa forma predicta ꝛ episcopus ordinãs. rataz habet ordinationẽ dñmodo alia canonice ꝛ pure fit ordinatus recipi potest ad executionem ordinis ex indulgentia ordinarñ.ix.q.ñ.lugdunensis. ¶Itez minores conferre ordines potest episcopꝰ qui resignauit loco ꝛ dignitari.sed si resignauit loco tñ potest cõferre sacros ordines si fuerit inuitatus ꝛ nõ sit prohibitꝰ a papa vel eius legato ext.de episcopo qui resignauit ẽpatui.c.j.ꝛ hec fiant de licẽtia epi dyoce.alias debet deponi taliter ordinatus. vñ.q.j.epus in dyoc.ꝛ.ix.q.j.epm. ¶Itẽ abbates loco epi possunt cõferre tres minores ordines.s.psalmistatũ ꝛ lectoriz atũ:ꝛ postis

UVA. BHSC. IyR_347_2

rizarum monachis suis ⁊ alijs pleno iure sibi subiectis ⁊ hoc in suo mōasterio alijs autem ⁊ in alio loco non debēt abbates hmōi ordines conferre. si tñ contulerint conferunt caracterem: ⁊ hoc intelligendum est de abbatibus qui sunt presbiteri ⁊ quibus sunt impposite manus ab epo ꝑm morem prefici debitorum abbatum. ixij. di. c. j. ⁊. ij. ¶ Item presbiter potest cōferre psalmistatū ꝑm quosdam. xxiij. dist. psalmistatū vnde. h. notauit. ibi ꝙ simplex sacerdos potest cōferre hunc ordinem quandouult in die dominico vel in alio die festo. dicit etiā ꝙ in campania simplex presbiter ⁊ maxime archipresbiteri conferūt hunc ordinem Rud. Quidam autē hoc nō concedunt.

¶ De forma ordinandi.

ORdinādi forma hec est vt sacerdotibus dyaconibus manꝰ imponatur sed differenter qr cū presbiter ordinatur episcopus si oēs presbiteri q̄ ibi sunt manus super caput ipsius presbiteri ordinandi imponūt. xxxij. di. ꝓbiteri. cum or. dyacono vero solus episcopus manus sup caput ipsius ponit. vt. xxiij. di. dyaconus ⁊ manus talis impositio fieri debet tactu corporali ex. de sacrāmētis iterandis. c. vlti. vbi de hoc in glo. sacerdotibus ⁊ in alia gl. apls. ⁊. c. j. in gl. simile. ⁊ manuū impositio omittatur in predictis nihil plus ministret quā supleat caute ꝙ fuerat omissuz statuto tēpore ad hmōi ordines conferendos ext. de sacramentis iterandis. c. j. ⁊ vlti. ⁊. lij. di. c. j. ⁊. xxxvj. di. qui ecclesiasticis. ¶ Item subdyaconus cum ordinatur debet recipere calicem vacuū ⁊ patenam de manu episcopi. ⁊ aquam ⁊ vrceolum ⁊ manutergiū de manu archidiaconi. Similiter acolitus cādelabrum cum cereo ⁊ vrceolū vacuū ab archidyacono. Similiter exorcista debet recipere librum exorcismorū de manu episcopi Similiter lector librum in quo lecturus est debet recipere de manu episcopi Similiter hostiarius debet recipere claues eccīe ab episcopo. Psalmista vero absq; cōsēcia episcopi sola missione presbiteri officiū cantādi suscipere pōt. xxiij. di. pbiter. ⁊. c. dyaconꝰ. ⁊. c. subdyaconus. ⁊. c. acolitꝰ. ⁊. c. exorcista. ⁊. c. lector ⁊. c. hostiarius. ⁊. c. psalmista. ¶ Item ꝗd si aliquid omittatur de forma ista nunquid tenet ordinatio ⁊ ghaliter dicit ꝙ nō ꝙ si aliquid est omissum de his que fieri debuerunt nihil est actuz. xxxviij. di. que epis. Sed quāuis varie sint de hmōi quorundā opiniones. dicendum est tamen ꝙ in his quibus non constat que sint de tota substātia. or. ⁊. q̄ nō inuenitur tamen in iure ꝙ debet fieri intelligas oia esse de substantia nisi inueniatis iniure exp̄ssum ꝙ non sunt de substantia. vnde si aliq̄d de quo dubitatur vtrum sit de substātia. fuerit omissum. potest ordo iterari ex toto. quasi nihil sit actum qr nō intelligitur iteratuz qō nescitur esse factū. xlviij. di. pbiter. ⁊ de con. di. j. solēnitates. si vero fuerit omissum id de quo exp̄ssuz est ꝙ non est de substātia non debet ordo iterari: sed ꝙ omissum est statuto tēpore ad hmōi ordines conferendos caute debet supplerī. ext. de sacraīt. iteran. c. vlt. ¶ Item ex presso est iniure quedam non esse de substātia ordinis cōferēdi. s. tēpus ext. de tēpore. or. sane. Similiter etas. xxxij. di. subdyaconꝰ. ⁊. c. in veteri. Similiter vnctio ext. de sacraīt. vnc. c. j. in fi. ⁊ ō sacra nō iterā. c. j. Sīr manus impositio epi super pbiterū ⁊ dyaconē ordinādū vel ꝙ appōio episcopo recipiat ordines vel ꝙ recipiat singulos seruatis debitis circunstantijs. nō simul nō est substantia. ex. de sacraīt. iteran. c. vlt. ⁊ de tempori. or. ꝓ trāslationez. ⁊. c. lras. ⁊. viij. q. ij. lugō. Item sunt quedā alia de quibus nescitur vtrū sint de substantia vel non

UVA. BHSC. IyR_347_2

sit missa.h.tñ.notauit.xxv.di.ordiationes Sed etiã sacerdotalis ꝛ episcopalis ordo potest conferri absq; missa.lz hoc fieri nõ debeat Similiter notauit.xxv.di.c.q a patribus q pransus conferre potest ordines ꝛ accipere q licet aliud sacramentũ ibi tamẽ dicit q sacramentum altaris non conficitur nisi a ieiunio.ar.de con.di.ij.liquido. Sed in hoc vltimo non est opinio eius tenenda.

¶Item.ix.ordines sunt ꝑm quosdã.l.v.nõ sacri.ꝛ quatuor sacri. minores nõ sunt sacri.s.psalmista.hostiarius.lector exorcista.ꝛ acolitus.maiores sunt.subdyaconus.dyaconus.ꝛ presbiter.et eps alij autem dicũt.vij.esse tñ.negant etiã psalmistã ꝛ episcopũ ordiñ.esse ar.xxvij di.illud.opinio prima probatur expresse.xxiij.distin.psalmista.xij.di. seriatim ext.de eta.ꝛ quali.cum cõtingat de presbitero non baptisato veniens.ꝛ.lxxvij. di.c.ij.ꝛ.xxj.di.clericos.

¶De clerico q saltum promotor de non ordinato ministrante.

ORdinatus per saltũ si vno vel pluribus ordinibus ꝑtermissis aliquẽ superiorẽ ordinẽ recipiat.lz caracterez habeat. Debet tñ de rigore iur. deponi et si ex maleficia fecit.nõ posset cum eo episcop' dispẽsare Sed si ignorãter hoc fecerit potest de iure agi secum nec conferatur ei ordo obmissus ext.e.t.c. tue. vbi de hoc in glo.ꝛ nihil casu isto ꝛ.lij.d. sollicitudo suspensus est tñ quantuz ad superiorẽ ordinis executionẽ.xlix.di.si cui olim.potest etiã ꝑm quosdam ad superiores ordines ꝓmoueri cũ hoc non inueniatur ꝓhibitum Rud. ¶Item potest laycus ordinem sacerdotalem recipere alijs ordinibus ꝑtermissis secũdũ quosdam dũmodo sit baptisatus.q ex quo est baptisatus.susceptibilis est cuiuslibet sacramenti.cum baptismus sit ianua omnium sacramentorum.xxiij.di. ꝟ.verum circa finem ꝛ ar.j.q.j.ventum ver.si dicatur.sed alij dicunt q non.vr. h.q.ꝟ substantia summi sacerdotij sunt eloquia dirimitus tradita.ar.extra.de cleri.per saltum.p.c.tue. vbi de hoc in glo.in casu isto.ꝛ.xxxviij.di.omnis.ꝛ ar. xl.di.Super ver.clericar' ꝛ sacerdotiuz Sed primi respondent ad ista capitula q intelliguntur quantũ ad executionẽ ordinis que sine litteris fieri nõ potest non ordinis quãtum ad caracterem

¶Item fieri nõ potest episcopus aliqs. nisi prius sit sacerdos ext.de excel.pla. ex litteris.alij dicunt q bene potest fieri sed non habet executionem ¶Item ordinatus in episcopũ ꝑtermisso aliquo ordine inferiori a sacerdote nõ potest cõferre illum ordinẽ alicui quẽ nõ recipit. q nõ potest dare q non habet j.q.j.gratia ꝛ.q.vij.dalbertum ¶Item qui nullum habẽtes ordinẽ diuinũ officium exercẽt.sunt excommunicandi.si sunt ita cõtumaces q nolint cessare.sed si qui habẽtes aliquẽ ordinem exercẽt officiũ alterius ordinis quem non habent sunt deponẽdi siue perpetuo suspendendi ab illo ordine quez habebãt nisi post cõ iurta permissionem episcopi biennio vel triẽmo fuerint suspensi a iure tolleretur.nunquã tñ ꝑm quosdam poterũt vlterius ꝓmoueri ext.de non.ordiñ.c.j.ꝛ.ij.ꝛ.xj.q.iij.primilegium et.xxv.q.ij.sic decet.si tñ in sacris ordinibus cõstitutus potest ꝟ iure simplex beneficiuz obtinere ext.de nõ.ordi.c. ij.hoc intelligit quidam de his q̃ mentiuntur sepmotos ad ordines ad quos reuera nõ sunt ꝓmoti.vel si tanquam scismatica ingerunt se officio ordiñ.quẽ nõ habent sicut rex ossas vsurpauit officiũ sacerdotis nec credunt istum rigorem iuris extendendũ esse ad clericos minoruz ordinũ q̃ in missis nouis ministrãt in officio subdyaconat' causa cuiusdaz

UVA. BHSC. IyR_347_2

gaudij et solemnitatis faciẽde nõ mentientes de ordinibus suis q̃ cũ omnes assistentes sciunt veritatem. cum tales grauiter peccant talia etiam sine malicia attendendo Sed quid de illis clericis sacerdotum in minoribus constitutis qui in missa legunt epistolam nunquid sunt irregulares aut peccant ꝛo. dicendum q̃ non ex quo sine solemnitate hoc faciunt cum concessum sit presbiteris parrochialibus habere secum clericos qui cum eis cantent lectiones et epistolas legant ext. de. vi. ꝛ ho. cleri. vt quisq̃ q̃ intelligitur de clericis in minoribus ordinibus cõstitutis si tamen presens sit subdyaconus. potius debet legere epistolam quaꝫ acolitus vel psalmista si tamen acolitus eaꝫ legat bona intentione ꝛ absq̃ ꝑsumptione superbie aut modicuꝫ aut in nullo peccabit maxime vbi est cõsuetudo talis ꝛ ius ignorantur vt in dicto capitulo vbi quisq̃ vbi de hoc in glo. ꝛ sic acolitus. ¶ Item licet quis non habeat aliquem inferiorem ordinem potest recipere sacerdotium licet fieri nõ debeat ar. ext. de clerico per saltum ꝑmo. c. vno. vbi de hoc in glo. in casu isto. ¶ Itez ordinari non debet clericus ab episcopo greco qui ipsa statuta non seruat ext. de tempi. or. cum scõm vbi de hoc in glo. latini. Itez si quis fiat sacerdos aliquo inferiori ordine ꝑmisso. debet suspẽdi donec recipiat ꝑmissum ꝛ tñc per acta penitentia potest cũ eo vt in sacerdotio ministret episcopus suus dispensare ext. de clerico per saltum ꝑmoto. c. vno vbi de hoc in glo. in casu isto. ¶ Item cum episcopus ordinatur duo episcopi imponant ꝛ tenent euangeliorum codices super caput ꝛ verticem eius ꝛ vno fundente super eo benedictionem reliqui omnes episcopi qui assistunt manibus suis caput eius tangent ꝛ necesse est q̃ in ordinatiõe episcopi tres epi sint ad minus. qꝛ ternarius iste est de consecrationis episcopi substãtia. vnde si a paucioribus consecretur. nihil est actum sicut notauit. h. xlvj. di. posito ꝛ xxiij. dist. episcopus. ¶ Item episcopus potest cogere clericum ad recipiendum ordines annexum beneficio vel dignitati quam habet per subtractionem illius beneficij vel dignitatis vt electꝰ in archidyaconũ dyaconus fiat ꝛ electꝰ in archipresiterum abbatem vel prepositum. prebiter fiat. ap. re. xl. di. innouamus et ext. de elec cum in cunctis ꝛ de eta. ꝛ quali. c. j. fallit tamen hoc in vno casu. scz sine culpa sua posit electionẽ vel cõfirmationem ire sed ante ordinem factus est irregularis vt in dicto capitulo cũ in cunctis. ¶ Item si necessitas vel vtilitas ecclesie aliquem exigit promoueri potest episcopus ipsum cogere clericum ad ordinem illum suscipiendum. nisi exstet se ratione criminis aut suscepturꝫ beneficium perperam ꝛ tunc episcopus inferiores clericos ꝑmouebit ad ordinem illum ꝛ criminosum a beneficio remouebit nisi alias sit necessarius ecclesie. vel vtilis valde ext. de eta. ꝛ quali. querꝫ et ita intelligitur. c. illud. lxxxiij. di. consuluit. ¶ Itẽ si clericus excusat se nõ ratione criminis sed alterius impedimẽti realis vel ꝑpetui q̃ non pertinent ex delicto tunc nõ est cogendus. ꝛ si cogeretur posset appellare. Similiter de tutore. ff. quãdo fit. ap. l. j. §. si quis tutor. Si vero sola voluntate se excusat nullã causam precedẽte rationabilẽ compelli debet per subtractionem beneficij et officij. ap. re. lxxxiij. dist. c. iij. ꝛ iiij. ext. de eta. ꝛ qualita. queritꝰ. ¶ Itẽ vbi non exigit necessitas vel vtilitas ecclesie non debet episcopꝰ cogere aliquos inuitos ad ordinandum. ꝛ si faciat puniendus est. lxxiij. distinc. c. j. ꝛ. ij. et. c. vbi isti.

¶ Item qui coactus ordinatur caracterẽ recipit. si est coactio cõditionalis

UVA. BHSC. IyR_347_2

vt.xlv.di.de iudeis.r.j.q.j.quod quidã. ¶Conditionalis coactio est cõmutatio mortis vel cruciatus corporis nisi le patiatur ordinarius si fuerit coactio absoluta:nullum recipit caracterẽ sicut nec in tali casu reciperet baptismũ absoluta autem coactio est si omnino tractatus violenter cũ manibus ordinatis. ext.de baptismo maiores circa fi.r.l.d. presbiteros. ¶Item qui ordinatur cõditionali coactione tenetur continere scõm quosdam ꝙ licet nõ debuerit cogi ad ordinem suscipiendũ. susceptum tamen per talẽ coactionẽ seruare tenetur.xlv.di.de iudeis Joh.vero dixit ipsum non teneri si met' vel coactio fuit talis que posset cadere in cõstãtẽ.alias sic extra ꝙ metus causa per latũ.r.c.cũ dilectus Integritas eſſ̃ corporis rei est noti r non percepti ¶ ergo ordinatus in sacris ordinibus continere tenetur. hoc non est ꝓpter notum annexũ ordini sicut in grecis patet.r in illis q̃ apud nos multis vrozibus ordinantur q̃ ad continentiã non tenentur sed istud est ꝓpter institutionẽ ecclesie super hoc facram r ꝓpter honestatem ordinis seruandam ¶Item ordinari nõ possunt religiosi contradicentib' eorum ꝓlatis qui conditionem scire tenẽtur ext.de tempori.or.ad aures.

¶De ordinatis ab heretico symoniaco:r excõmunicato.

¶Ordinatus ab epis qui ordinẽ epa lem in ecclesia non in heresi.vel in scismate receperũt:sed postmodũ lapsi in heresim ordinauerũt oũmodo fit ordinatus in forma ecclesie caracteres ordinis r ecipit:sed non executiones siue scienter siue ignoranter.a tali heretico vel scismatico fuerit ordinatus.tolleratur autẽ si alias dignus est taliter ordinatus nisi in.iij.casib'.s.si fuerit iterata vnctione maculatus.j.q.vij.saluberrimum.a.si fecerit se iterum in eodẽ ordine ordinari. ¶Item si fecerit se interim baptizari or.con.dist.iiij.cos.r.c. quibus. ¶Item si ad subuertionem fidei adhesit hereticis r in contemptu ecclesie se ab hereticis fecit ordinari.j.q. vij.conuenientibus. ¶Item si symoniace a symoniaco in ordine se fecerit promoueri.vt.iij.q.j.ab excommunicatis vij ꝙ ius.Si bis ordo datur seu baptisma tus repetatur. Siue vt euertetur fidei status ordo petatur. vel si presbiter vt vtriusq; symon operetur.vt dispẽsetur spes irrita prius habetur. ¶Item qui scienter ab heretico symoniaco:r excommunicato.vel scismatico fuerit ordinatus nõ tolleratur:sed ignoranter puta q: puer erat vel nesciebat ipsum talem vnde tollerat.ix.q.j.opz.r hoc totũ intelligo in ꝓlato per sentẽtiã ab ecclesia ꝓfso. ¶Item omnes ꝓdicti vera conferunt sacramẽta.r verum xpi cõficiũt corpus oũmodo formã ecclesie gerant. xix.di.pm.r.j.q.j.dictum est. §.ꝙ vero. r.c.ꝙ quidam r de con. di.iij.oportet. Si vero formam ecclesie nõ seruant.nihil agitur ar.j.q.j.extra catholicã r ext. de scisma.c.j.r.j.q.j.si ꝺo a symoniacis ¶Item si sciat epm hereticum symoniacum r tamen occultũ r non per sententiam ꝓlatum r compellat me ad ordinandũ per excõmunicationẽ nõ permittam me ordinari.ab eo sed potius permittam me excõmunicari.ar.ex.de sen.ex.inquisitionem.tales effi nõ conferunt executionẽ ordinum quã nõ habent.i.q.vij.dalbertum:r idẽ de suspenso r interdicto. ¶Item si sciã episcopũ meum occultum symoniacum vel notorium fornicatorem nõ ordinaboz a tali cum sit suspẽsus quo ad se:r quo ad alios.extra.di.null'.a.c.ꝓter hoc.r.§.verũ symoniacus effi in ordine vitiosum habet caracterem r ideo ab eo non debeo ordinari.j.q.si quis a symoniacis.a.c.fe

UVA. BHSC. IyR_347_2

periuntur.t.c.quibusdã t ext.de symo. per tuas fm.h.tamẽ dicit q̃ possuz ordinari ab eo quãdiu ab ecclesia tollera tur.xvij.dist. consulendus t.j.q. vlti.c. vlti:sed alij non concedunt. ¶Item si ordiner ab episcopo symoniaco ignorã ter non recipio executionem t indigeo. dispensatione t in criminis detestatione. j.q.j.§.si qui a symoniacis coactus tamẽ coactione cõditionali recipit executionẽ cum ordinatur a tali.j.q.j.constat:sed absolute coactus nõ recipit caracterem ext.de baptismo maiores.

¶Item si episcopus non in suo ordine symoniacus sed in collatione ordinum seu beneficiorum cõpellat me ad ordines.si non possum licentiam obtinere ab episcopo vt ab alio valeam ordinari.ordinabor ab eo. quãdu crimen est occultum t ipse ab ecclesia tolleratur. nec obstat si conscientia mihi repugnet q̃ erronea est in hoc casu.vñ.di. veruz. t.j.q.iij.tibi est:sed videtur manifeste obstare.ext.de symonia.per tuas enim Sed dicas quod illa intelligitur in alio casu de monacho qui spõte nolebat ab episcopo ordinari. vnde si mala audias de ꝓlato tuo nõ statim credere debes. xxiij.di.babuisse ¶Item ordinatus debet esse vnius vroris vir.xxxj. di.c.j.

¶Item debet esse prudẽs ordinandus triplici peritia.s.scientia sacre scripture ad subditorũ alas informandas. xxxvj. di.§.ecce.t.c.vñ.t.xxxiij.dist.per totum. Similiter scientia secularium scripturarum vt per eas sciat discernere veruz a falso t viam habeat ad scientias pitas. xxxvij.di.§.sed cõtra.t.c.turbatur.t. §. cum ergo. Similiter scientiarum secularium negotiorum.xxxix.di.per totum sufficit tamen q̃ ordinatus scientiã habeat competentem: t si non eminẽtem ext.de elec.cum nobis olim. ¶Item ordinatus in ordinatione sua cum interrogatur impedimentũ prodere debet. xxiij.di.qñ.c.vlti.t.lxxxj:di. cautus daniel.t.c.quicunq̃.t.viij.q.j. arcaldus in fi.quilibet etiam in iure cõfiteri debet crimen suum de quo agitur si fuerit super eo interrogatus.xj.q.iij.si quis.xxv q.vj.si duo.t.j.q.vlt.c.j.t vlti. Quidã tamen dicunt q̃ sufficit ordinato si dicat in genere se criminosum cũ interrogatur:t sic peteret dispensationem sed si specialiter pro aliquo crimine interrogatur:vt respondeat se penitentiaz egisse vel nihil respõdebit ar.ff.de questionibus.l.j.§.si q̃s q̃stioni. Sz dicẽdũ est q̃ in examinatione ordinis nisi quis prodat crimen suum non poterit cum eo dispensari:debet se prodere coram pluribus scõm quosdam:q̃ pdere est in publico aliq̃d dare.h.q.j.si peccauerit quo modo igitur pbare poterit secũ dispensatuz fuisse nisi coram pluribus dispensetur cum eo ext.de scis.fraternitatis. alij dicũt q̃ nec in iudicio nec in examinatione ordinis tenetur quis se pdere q̃ t dns occultat peccatuz ex quo quis est confessus.xxij.q.j.apkus.Goffr.dixit q̃ tpe ordinatiõis.qõ de occultis peccatis.t nõ enormibus de quibus acta est penitentia non tenetur ordinandus in genere vel specie confiteri.non esset dispensatione q̃ non ebdant iam pmotum nec impediunt.pmouendum.siue in genere siue in specie queratur possit sic responderi.Si hoc de quo queritur vel alia mortalia commisi. penitẽtiam inde egi.Sed si dicat se inde penitẽtiaz non egisse nec hindicat sibi nisi in hoc solo vt nõ admittatur ad ordinẽ.xxiij. di.qñ in fi.t ext.de excep.deinde.§.vlt. et de ordini.cog.cum dilecti.

¶De etate ordinandorum.

ORdinãdus est qui ab infantia sua tradit militie clericali a septio annovsq̃ ad.xij.potest recipere oẽs mino

UVA. BHSC. IyR_347_2

res ordines vsq; ad acolitatus exclusiue a.xij.vsq;.xxiij. annum potest recipere acolitatum ꝛ subdyaconatum ita q; in xxj. anno recipiat subdyaconatū.in.xxv anno dyaconatum.ꝛ in.xxxj.presbiteratum.postea si meruerit potest recipere episcopatū.lxxxvj.di.in singulis.ꝛ.c.qui cunq;. ¶Item grādeuus quęs petit ordinari.ita.vij.ānos potest recipere omnes ordines hoc modo in duob⁹ primis recipiat minores in reliquis.v. omnes alios.lxxvij.di.quicunq; dispensatione tamen ꝛ ppter ecclesie necessitatē posset aliquis laycus grandeuus recipere omnes ordines infra annum ꝛ dimidium.monachus vero infra annū.lxxvij. di.monachus ¶Item de iure cōmuni potest quis in presbiterū ordinari post quam habet.xxv.annos quipotest eligi talis ad regimen ecclesie que habet ordinem sacerdotalē annexum ext.de electum in cunctis.ꝛ de etate.ꝛ qualitate.c.j.ꝛ.iij ꝛ.c.peñ. ¶Itē in episcopum potest q̄s ordinari si habet.xxx.annū ext.de elect. cum in cunctis.

¶De seruis non ordinandis.

ORdinandus nō est aliquis seruus siue sit priuati.siue ecclie.nisi pr⁹ manumittatur.liij.di.c.j.ñ.ꝛ.iij ¶Item ordinatus seruus dño contradicēte debet reddi dño etiā si factus sit sacerdos ſm quosdam.liij.di.ex antiquis ſ; quidam contradicit. ¶Item si sciēte dño et non contradicente seruus ordinatur libertate ingenuus fit in quocunq; ordine fuerit ordinatus.liij.di.seruus. ¶Item si ordinetur ignorante dño ignorantibus etiā ordinatore ꝛ presentatore tñc ordinatus in minoribus ordinibus reuocatur in seruitutem ꝛ redditur dño. liij.di.nulli.ꝛ.c. ex antiquis subdyaconus autem factus dabit vicarium sicut dyaconus.cuz hodie sit sacer ordo licet contradicat illud.c. ex antiquis quādo non erat sacer ordo. Ex hodie secus ex de tempi.ordi. multis ꝛ de seruis non ordi. miramur.sed si vicarius dare non possit reddetur dño taz dyaconus quā subdyaconus:sed si factus sit sacerdos statum liber efficitur. mulctatur cuz amissione peculij suiz si non habeat peculium seruat dño in officijs diuinis. liij.di.er antiquis ꝛ.c. frequens.si vero monachus efficitur potest a dño repeti vsq; ad triennium vel seprennū tāmz vltra vero liber ꝛ monach⁹ remanebit. lxxj.di.si seruus. ¶Item si sciente ordinatore ꝛ presente fuerit ordinatus:remanet liber in quocūq; ordine ordinetur:sed ordinator seu presentator duo mancipia dño dare tenentur.liij.di.si seruus:sed eis non habentib⁹ vnde soluant tunc minores clerici precisi dño tenentur reddere.subdyaconus autez et dyaconus aut vicarium dabūt aut reddentur dñis suis presbiter vero nō reditur sed in peculio mulctatur vt dictū est.ſ. ¶Itez libertus ecclesie potest ordinari quāuis ecclesia que manu misit eum retineat iuspatronatus in manumisso quo ad hoc vt non minuetur ecclesie.nec accuset nec testificetur contra illam alioquin reuocetur in seruitutez xij.q.ij.dicimus ¶Itē ordinatus suus ecclesie si manumittitur conditionaliter vt seruat ecclesie.in ecclesia matrona ad aliam ecclesiā transire nō potest Sed si manumittitur liberet absolute tunc ire potest ad aliam ecclesiā sicut liber ext.de seruis non ord.eo libentius vbi de boc.immo si nollet in eccla seruire debet deponi ext.de seruis non ordi. c.j.vbi de boc.nullus.ꝛ.c.vbi de boc.

¶Item obligatus ratiocinijs alicuius priuate persone.si in officio suo voluerit remanere ordinari non dzar.xxj.q. iij.c.j.ꝛ.ix. ¶Itez obligatus ratiocinijs ecclesiastice aut miserabilis persone ordinari.potest etiā si perseuerat in officio dum tñ aliud nō obsistat.lxxxvj.di.

UVA. BHSC. IyR_347_2

peruenit. ¶Item si ordinetur clericus prohibente creditore cui ppter rationicinia est obligatus nō deponetur ppter hoc:sed bona sua creditori suo reddent insolidum que si non sufficiunt episcopus ei tenetur qui abstulit ei occasionē negociandi.lxxxviij.di. fornicari. Item episcopus puidere tenetur illi quē ordinauit in beneficio competenti extra de preben. cum ꝑm ꝛ de tempori. ordi.vel non est vbi de his in glo. ¶Item si ordinat aliquem ab archidiacono nō presentratur.potest post ordinationē iterū examinare ordinatum in casu extra de offi.archid.ad hoc ꝛ de preben.cuz ꝑm. ¶Itē si ordinat aliquē añ legitimā etatem in ordinibus sacris a collatione ordinis debet suspēdi ꝛ ordinatus ab executione officij suiusq; ad etatē legitimā suspendatur.ext.de tempi ord. vel non est vbi de hoc ¶Item ordinator debet eo ēpo indignus.qz ordinauit indignū lxxxj.di.tantis in fi. ¶Item ordinandi opinio in nullo debet vacillari.xxxiij.d. layci ꝛ ar.ext.de except.denicq. ¶Item propter modicam deformitatem non repellitur ordinandus ext.de cor. vicia c.j.ꝛ.vlti.vbi de hoc. Secus est tñ ppter magnam ꝛ in magistr nobilib⁹ membris deformitatem.lv.di.si euāgelica et ext.de clerī.egro.ꝑbiterum.ꝛc de his in tractatu de irregularitate. ¶Item nullus ordinari debet sine missa ar.ex. de celeb.mis.te referente vbi de hoc.

¶Itez filius libere mulieris libere ordinari potest etiā si pater eius sit seruꝰ. partus enim quo ad libertatem seruitutem sequitur matris conditionē.etiā si dominus patris contradicat ext.de seruis non ordi.c.vlt.vbi de hoc in glo. ¶Item ordo sacris liberat a patria potestate.lxiij.di.ex antiquis.ꝛ.c.si seruus.

¶De pactis et eorum diuisione.

Nunc videndum est de pactis. Quid sit pactum:et vnde dicatur.ꝛ quot sunt species pactorū ꝛ eorū diuisiones. Pactū est duorum vel plurium cōsensus in idē.l.duandum vel faciēdū nō autem in eodē vero vel falso.vel pactū dicit ex pace conueniēs factum extra de verb. signi.pactum vbi de hoc. ¶Itē pactus dicitur a pactione.ff.e.ꝛ.l.j. Itez pactio dicitur a pace ꝛ actu.q.pacis actio nam qui paciscuntur ex diuersis in contrarijs motib⁹ animorū post multa varia et certamina in vnā cōsonātem sententiam peruenire dicūtur C.de rescin.vend.l.si voluntate ꝛ.ff.de pactis.l.prima.§.cōuentionis ¶Itē hoc nomē pactū generale est ad ola que agūtur inter partes causa contrahende vel tollende obligationis sed hoc nomē conuētionis ꝑpalissimū est. Nā ꝛ scolares in scolis.ꝛ clerici in.c.ꝛ ꝑplus in foro.cōuenire dr̄:vt dicto.§.conuentionis vel pactū dicitur a percussione palmarū vereres effi cuz obligarent percutiebant sibi palmas insignum fidei inuiolande. vnde pactum ictus palme.

¶De speciebus pacti ꝛ eius diuisione.

Pactorū species due sunt quedam sunt in rez vt quotiens generalit paciscor ne petam. Quedā sunt in personaz vt quando paciscor vt a ꝑsona petam in pacto in rem nec ab illo cui sit pactū peti potest nec ab heredib⁹ eius. Sed nec is q̄ paciscitur nec eius heres petere potest in scdo pactū ꝑsonale ad alterz non ptinet nec etiā ad heredem.ff.de pact. idem.§.pactū. ¶Item videtur in rem

UVA. BHSC. IyR_347_2

ante in ꝓsonā pactū factū sit nō minus ex verbis quam ex mēte contrahēntiz existimandū est plerumq; enim ꝓsona pacto inseritur non vt personale sit pactum sed vt demonstratur cum quo pactum factum sit. ff. e. t. l. j. §. pactoruz divisiones sunt due. q̄ quedam sunt vtilia. quedam inutilia. vtilia sunt omnia que non sunt inutilia. Inutilium vero exempla multa imponuntur. ¶ Item pacta inutilia sunt ratione personaruz vt si paciscatur furiosus quando nō habet lucida interualla qui nec exp̄sse consentire potest. nec tacite nisi in casu. vt. ff. loc. t cōduc. l. qui ad certū t. ff. so. mat. §. olim. ff. de act. t obliga. l. j. §. furiosum t. vñ. q. j. quamuis. Similiter si pupillus qui non est voli capax. vt in ꝓdicto. §. furiosum. Similiter monach⁹ et religiosus ar. ext. de confir. vti. c. ad nostram. t. c. postrecta t in multis alīs personis. ¶ Item cessat pactuz in collatione rerum spiritualium. j. q. ij. quā pro. ¶ Item pacta conuentionalia facta de his que obseruata vergunt in detrimētum animarum obseruari non debet etiaz si iuramētū firmetur ext. de pac. pactiones. vbi de hoc in gl. in spiritualibus. Similiter dicendum est p eadez iura de pacto turpi vel impossibili de iure vel de facto q̄ in illaz obligationē induc. ff. de verb. obl. l. generaliter. t extra de pac. c. vlti. ¶ Itē pactū factū cōtra leges vel contra constitutiones ecclesie vel contra bonos mores non valet. C. de pact. l. pacta. ¶ Item pactum q̄ alteri parti est captiosum non valet. ff. de rescin. ven. l. si id q̄ ad finem. Similiter pactum q̄ ꝓpter dolū inuitum est non valet. C. de emp. t p̄scri. l. aduersus. ¶ Item pactum quandoq; non extenditur ad heredes. ff. e. t. l. id ē in duobus. §. personale t. l. iure gentiuz. §. pactorum. ¶ Item pactum predecessoris obligat successorem sicut filiuz pactum patris dūmodo pactū fuerit inutilitatē ecclesie contractum ext. de scol. c. j. al. secus si fiat p̄iudicium ecclesie extra de transac. veniens vbi de hoc in glo. sicut ext. de p̄ecar. c. ij. ¶ Item legitima pacta seruanda t custodienda sunt extra de pact. c. j. t. xj. q. j. per tm. ¶ Item pactum legibus non contractum potest quilibet apponere in traditionibus rei sue arg. ext. de conditione apposita verum. vbi de hoc in glo. si aliquis. Item pactuz de non accusando aliquē de crimine iam commisso seruari debet. Secus de crimine nondum commisso. sed cōmittendo ext. de iureiurā. quēadmodum t. ff. de pact. l. si minus pacta et. §. illud. ¶ Item pacta nouissima valent. C. de pac. l. pacta t. ff. e. t. l. si vnus. §. pactum t ext. de rescrip. ceterū t de trāsac. c. j. vbi de hoc. ¶ Item pactum p̄decessoris non obligat si fiat in p̄iudiciuz ecclesie ext. de transac. veniens vbi de hoc in glo. sic. ff. de pretor. c. ij. ¶ Item nudum pactū quandoq; obligationez p̄m canones inducit. ext. de pact. c. j. t. de tempore indicante vbi de hoc. Sed contrarium est p̄m legem. ff. de pac. l. iuſ. gentiū. §. sed cum nulla ¶ Item licet pactum ab initio non tenuit sit tñ validum per rati habitionem supioris ext de pact. c. ij. et de transac. c. j. ¶ Item paciſci non possumus de alterius hereditate nisi cum voluntate illius cui⁹ est. C. de pac. l. vlti. ¶ Item paciſci alterius factuz vel stipulari nullus potest insuper. de inutil. stip. §. si quis alium. §. alteri et. ff. de verb. ob. stipulatio ista. §. alteri. ¶ Itez pacta inter alios acta alīs non p̄iudicant ext. de transac. veniens t. ff. de pac. si vnus. §. item excipiat in fi. ¶ Item pactum fieri non potest vt post mortez bñficiati in aliqua ecclesia alī notatim succedant ext de pac. accepimus. vbi de

UVA. BHSC. IyR_347_2

hoc ꝛ de fil. ꝑsbꝛoꝝ ad extirpandas. et q. per totum. ¶ Itez si paciscatur clericus. cum ꝓlatis ad quos ecclesiastica bñficia spectant. ꝙ si dant ei bñficiū in ecclesiis suis dabit ei pēsiones maiores nihil valet nec obseruari dz. ext. ō pacū dilecta. vbi de hoc. ¶ Itē pactio q̄libet ꝛ cōuētio dz in spūalib' tā a pferēte ꝙ a recipiēte omino cessare. ext. de pactis pactiones. ꝛ. j. q. ij. ꝙ pio ꝛ. c. super eo. ꝛ hoc tā tacite ꝙ exp̄sse. ex. de symo. tua. ¶ Itē pactū ꝙ faciūt tā irregulares ꝙ clerici seculares qui dant possessiones suas laycis vt de eis decimas soluant ꝛ apud eos eligāt sepulturam nō valet nec obseruari. ext. de pac. clericꝙ. vbi de hoc. ꝛ. xvj. q. j. si quis laycus in summa. notandū ꝙ oē pactum ꝙ seruatum nō vergit in anime detrimentum seruandū est vt ōnis in iuramento de iurisdi. si vero. ꝛ. xxij. q. iij. si aliqd nec sit in dānū alterius ꝙuis sit in dānum paciscentis. vt ext. de iurisdi. cuz contingat. sed obstat in eo. titu. debitores. vbi pactum de soluēdis vsuris nō seruatur. sed iuramentū seruatur: ad ꝙ respondeo ibi pactum nō seruatur non iudicis autoritate sed permissione seruatur per allega. dec. c. ti. examinatis tractatione.

¶ De pacientia.

PAtiētia sola ꝑ titulo habetur qñ ꝙ quia patiētia loco traditionis rei habetur. ff. de pupill. ac. si ego. §. j. vbi de hoc habes ext. de causa. pos. cuz ecclesia in glo. ber. ꝛ ita ps. ¶ Itē patientia multa tolerantur que si in iudicio deuenirēt cassarentur. ext. de sup. negli. prelatoꝝ. ias. ꝛ de ꝓben. cum iam dudum vbi de hoc. ¶ Itē patientia vayl̄tatē requirit. ff. de tribu. l. j.

¶ De patriarcha ꝛ primate.

PAtriarcha ꝛ primas differunt in omnibus: sed dignitas est eadē. extra. di. c. j. ꝛ. ij. ꝛ extra. de offi. ordi. duo

sunt. vbi de hoc. ꝛ de resti. in integrum causam. vbi de hoc.

De patre quot modis dicitur ꝛ de potestate patris ad filium.

PAter in diuia scriptura sumitur ꝑ auo ꝛ etiā ꝑ auo. ꝛ deinceps in linea ascendenti sicut filij dicuntur nepotes ꝛ etiā pnepotes. ꝛ deinceps in linea descendenti. ext. de verbo. signifi. nam rex. vbi de hoc in glo. nam offices ¶ Item pater ꝛ filius in creaturis ꝓ vna persona sumunt. xxxv. q. iij. §. hoc aut̄. de hoc habes ext. de testa. sup eo essi. in glo. ꝛ ita. ¶ Item pater habet vsumfructum de reb' ꝓprijs sue. mortua ipsa sed licet res ipsa in eius sit potestate quantū ad diligentiā rei tacen de tamē alienare rem filij vel donare nō potest. C. de procur. l. j. ꝛ. ij. ¶ Itez pater necessitate ꝓstitutus potest vendere filium suum. al. vero homo liber obligare nō potest. C. de patribus qui filios di. l. ij. ¶ Item pater non debet ex caloze iracundie vel fine iusta causa exheredare filium suum. sed plane fic faciat si habeat vnum filiū plano animo. putet ipsum esse alterum si habet duos putet ipsum tertiuz. et sic de alijs. xiij. q. ij. si quis. ꝛ. ca. sequenti. Si aliquis th exheredato filio sine causa heredem ecclesiam facit. ecclesia hoc recipere nō debet. immo si aliqua ecclesia licite sunt donata sine dotata licite reddere debet in casu donanti ne videatur auara. et hoc ꝙuis non iure fori. sed etiaz iure poli facere debet. xvj. q. vlti. c. vlti. cum sequēti. ¶ Itē nole patris quādoq; ꝛ telligitur iura sicut ps trona nole patroni. ff. de ꝝ. sig. l. patroni. ¶ Itē ꝑ pluribus de causis pōt exheredare filiū suū. l. si filij' pēnd' manliecerit. Similiter si grauē injuriā eis fecerit. Sīr si eos criminaliter accusauerit de cā que nō sit aduersus principem

UVA. BHSC. IyR_347_2

vel rem publicam. Similiter cū filius. cū maleficis conuersatur. vel maleficus efficiatur. Similiter si iure parentum insidiatur. Similiter si vxor patris vel cōcubine se immiscuerit si p̄ p̄sona vel debito patris filius mascul' inquantū pōt fideiubere noluerit. Si militer si phibuerit patrē facere testm̄. Silr si contra parētum voluntatem inter arenarios minos pseuerauerit eum pater eius non fit illius professionis. Similiter si filia vitam luxuriosaz elegerit. cum pentes vellent eam p̄ posse dotare nisi negleuerint eam nubere vsq; ad. xxv. ānos. similiter si pentibus furiosis debitam curam nō impēderit. Similiter si pentes captiuos de carcere educere negleuerit. in aut̄. vbi cum de raptoribus. §. j. cognoscitur. §. causas. colla. viij. Item si pater sciat filiū suū hereticum esse nō debet instituere eum heredem. ext. de hereticis excōmunicamus. §. j. credētes.

¶ De iure patronatus.

Nunc agendum est de iure patronatus. quid sit. et quibus causis p̄ueniat que cōpetunt patrono.

¶ Quid sit ius patronatus et ex quibus causis p̄uenit.

Patronatus ius est auctoritas seu potestas p̄ueniens ex beneficio ante consecrationem ecclesie collato p̄uenit enim ius patronatus ex fūdatione ecclesie dotatione et sola collatione. xvi. q. vij. filius. et. ca. quicunq;. et xvij. q. ij. abbatē. Unde p̄. Patronum faciunt dos edificatio fundus.

¶ Que cōpetunt patrono.

Patrono competit aliquid q̄ est honoris et q̄ est oneris. et q̄ est vtilitatis aliquid tenetur ei. q̄nia si ecclesia non fuerit collegiata. ipse p̄sentabit. vt ext. de iure p̄o. sere p totū; sed si fuerit collegiata tūc nō electiōi plati faciēde. sed tā facte patroni postulat assensus nisi ex speciali concessione obtineat vt ptes suas interponere debeat electionem tractāde. ext. e. ti. nobis.

¶ Item patronus laycus in p̄sentando soli gratie debet inuiti. xvj. q. v. si quis eōrum. ¶ Item nō debet se intromittere de rebus ecclesie: nisi in quo ad defensionē. ar. ext. de offi. or. di. c. j. vbi de hoc. et. xvj. q. vij. decreuimus.

¶ Item habet etiam aliquid honoris quia in p̄cessione primus incedit. xvj. q. vij. pie mentis. et. c. fulgētius. ¶ Item habet aliquid oneris quia tenetur defendere eccl̄iam ab omnibus oppressionibus suis. xvi. q. vij. filius. ¶ Item habet aliq̄d vtilitatis. quia si vergat ad inopiam tunc de bonis ecclesie est alendus. xvij. q. vij. alēdus. et. c. quicunq;. vñ p̄'. Patrono debetur honor onus vtilitas q̄. Presentet p̄sit. defendit alatur egenus. ¶ Item pōt patron' p̄ter egestatē aliquos moderatos reditus b̄re ab ecclesia cuius p̄tonus existit. ar. de iure patro. l. j. et. xxiij. di. tributū. et. xvi. q. vij. illud. et. q. j. possessiones

¶ An valeat instituī quem patronus non p̄sentauit.

Patrono non pōt ius patronat' auferri q̄ habet ratione patroni sui. ext. e. ti. postulasti. ¶ Item sine p̄sentatiōe p̄toni nullus debz instituī in eccl̄ia q̄ patronum hz. si contrariū fiat talis institutio est irritāda. vel irrita nuncianda. et alius quē patronus p̄sentauerit ibi est instituendus. ext. eo. ti. illud in fi. et. xvi. q. vij. decernimus.

¶ Item si laycus patronus p̄sentauerit et postea variauerit alium p̄sentando: videtur a p̄mo recedere. et tunc est arbitrio epi relinquēdū. quis eorum alteri p̄ficiatur. ff. de pact. l. si cum. §. vlt. et pact. in gl. non iniuste. et ext. de iure p̄to. si aūt aduocat'. ¶ Item cū plu-

UVA. BHSC. IyR_347_2

res in discordia p̄sentantur a diuersis patronis ille obtineat qui a plurib⁹ est electus ꝛ maioꝛibus meritis adiuuatur. ext. de iure patro. l. si cum. §. vl. quoniam in quibusdam. ꝛ ex. de pcur. in glo. ꝛ de officio dele. sup eo. ¶ Itez p̄sentatio non dat plenum ius p̄sentato: quia pinguius ius habet platus in confirmatione siue concessione cꝫ patronus in p̄sentatione. ext. eo. ti. pastoꝛalis. ꝛ de offi. leg. cꝫ autem. ꝛ. c. dilect⁹

¶ Item si patronus p̄sentat aliquem nec recedit a primo alium p̄sentando: tunc taliter p̄sentatus. potest ab episcopo petere confirmationem ꝛ si eum episcopus non admittit potest contra ipsum agere ad interesse. ꝛ si post modum alius p̄sentetur: vt omittatur p̄. si primus non fuerit confirmatus potest patronus alium p̄sentare. ext. eo titu. pastoꝛalis. vbi de hoc in glo. ciulis ap. ꝛ. ca. cꝫ autem. ꝛ de senten. ꝛ re iudi. cum Bertoldus. Item licet aliꝯ p̄sentetur ē patrono nisi p episcopum probetur ratum non est cꝫ a patrono fuerit inchoatum. ext. argu. cꝫ autem. potest tamē si idoneus est agere cōtra episcopum si eum non admittit. extr. de senten. ꝛ re iudi. cum Bertoldus. et xvj. q. vī. decreuimus. sed qñ patron⁹ recedit a primo aliū p̄sentando: tñc in isto casu locus est gratificationi ꝛ ideo est arbitrio episcopi relinquendū. ext. e. ti. cū aduocatus. ꝛ. ff. de rel. ꝛ sūp. fu. l. vlt. ¶ Itē admittenda est p̄sentatio patroni. qui debet p̄sentare si est layc⁹ infra quatuoꝛ menses a tēpoꝛe motis. ext. e. ti. qñ in quibusdā. ꝛ. c. cum ppter vel infra sex mēses. a tempeꝛa cationis. ext. e. ti. eam te. Quidā tamē dicunt cꝫ correcta est ista decretalis eam te per illā: cum ppter ꝛ tēpus semestre. ad quadrumestre tēpus reducū est. Itē patrono clerico dantur sex menses ad p̄sentandū. ext. e. titu. eam te. vbi de hoc in glo contra. ā eo. de cōcessio. plebē. nulla. Sed nunquid seipsum p̄sentare potest clericus patronus si est idoneus. ꝛ dicendum cꝫ nō. extra. eo. titu. p nostras. vbi de hoc in glo. quia differētia. ¶ Item si ppter scandalum seu ppter discordias laycorum patroni nullum p̄sentēt tunc debet episcopus yconomum in ecclia ponere qui bona ecclesie conseruet vsq; ad quatuoꝛ mēses: quibus elapsis oꝛdinabit episcopus ecclesiam de rectoꝛe. saluo tamē iure in posterum veris p̄onis ꝛ claudit eiusdem ecclesie hostia vsq; ad diē concordie vt nullus in ea celebꝛet aliꝯ vnū eligunt in ea p̄byterum qui sacrosancta fit idoneus celebꝛare. ext. eo. titu. quoniam in quibusdam. ꝛ. c. cum ppter. ꝛ. c. quecunq;. vbi de hoc in glo. quidam dicunt.

¶ Itē si contrētio fit inter p̄sentantes quis eoꝝ sit patronus expectet eos vsq; ad sex mēses: ꝛ si vsq; tunc non fuerit diffinitum puideat episcopus ecclesie de pastoꝛe. saluo in posterum iure illius cui interit. vel si voluerit tanto tēpoꝛe expectare faciat hoc in fine quatuoꝛ mēsiū. ext. e. ti. si vero. ꝛ. c. qñ in quibusdam. ꝛ. c. cum ppter. ¶ Itez post controuersiam motā patronus aliquē ad ecclesiam p̄sentare non dz. ¶ Itē si collegium vel p̄sona ecclīastica aliquem rep̄sentet tunc ius acquirit taliter p̄sentationē. siue p̄firmationē petere. ac si eēt electꝰ: qꝛ p̄son⁹ ecclīastic⁹ post p̄hitationē votū variare non pōt. ext. de iure p̄o. cꝫ aūt aduocatus vbi de hoc in glo. qꝛ clerici. ꝛ. c. pastoꝛalis. ¶ Item patronus irregularis debet episcopo ad vacantes ecclesias clericos idoneos p̄sentare ꝛ institutos p eūm nō dz p̄iudi⁹ aggrauare. alioquin si fuerint negligentes. tunc episcopus instituat in huiusmodi ecclesiis idoneos clericos p se ipm ita cꝫ nō

UVA. BHSC. IyR_347_2

Cat pfono pp hoc aliqñ hñdiciñ i futu
rñ.ext.de supplē.negñ.plato; sicut no
bis vbi de hoc in glo.p istā effi.t de cē
sib' phibem'. ¶Itē irrīaris pfon' pōt
suscipere clericos in ecclesiis ad ips spe
crātib' pleno iure.xv.q.ñ.ca.j.t ext.de
pscrip.cñ olim.t de puil.affi' ¶Itē si
pson ecclīastica pfona pſentet vel eli
gat indignū tñc ipso iure est prāte pñtā
di vel eligēdi ea vite puata.layc' ño nō
est ppter hoc priuatus seu priuādus.
ext.de elec.cum in cunctis.t de offi.or.
cñ nos in glo.et sic patet.

¶Patrñ ius patronatus heredes
trāsferat t diuidatur.

Patronatus ius ap. quēlz heredē
est isolidum quo ad omnes eius
effectus pter sacerdotis presentationē
que est apō oēs illa q apud nullñ.ext.
e.ti.c.j.vbi de hoc in glo.q ad mutabi
litatē.t hoc iō q cñ sit simplex res pue
nit ad quēlibet heredē insolidū. etiaz
si ex diuersis t ineqlib' ptib' sint here
des.ff.de puil.l.met'.t.ff.de ad.l. fal.l.
j.§. si vsuras. spñalia effi t coz̄poralia
nō diuidūtur.ar.vñ.q.j.vbi de his ba
bes i dicta glo.q ad imunitatē. ¶Itē
iuspfonat' qñq cōsistit in suo nolle qñ
q̄ oz aduocaticia.ext.eo.t.q clerici qñ
q̄ vicedñat'.qñq̄ custodia qñq̄ guar
dia.qñq̄ ius frequentatiōis vel possel
siōnē.qñq̄ gra.ext.eo.t.q clerici. vbi
de his in gl.ius pfonatus.t.c.j. prima
t.xvj.q.vñ.pie mētis.t.c.frigentius. et
q.v. si quis episcoporum. ¶Itē ius pa
tronatus cñ sit spirituali annexñ nul
lus iudex nisi ecclesiastic' pōt iudicare
de ipso.ext.de iudi.quanto.t.xvj.q.vñ
pie mentis.pōt tamen a layco possīde
ri sed nō vēdi.trāsit essi cñ vniuersitate
nisi specialiter excipiatur de ipso. ext.
e.ti. de iure. vbi de hoc in glo. p se cōi.
t in alia glo.ibidē ipso iure.t.c.cum in
ecclesiarum vbi de hoc in glo.sicergo.t.c.
ex litteris. ¶Item in donationibus
ecclesiarum requirendus est patronō
rum consensus t expectandus sed nisi
episcopus prestet autoritatē donari ec
clesia nō pōt.ex.e.ti.suggestū. ¶Itē si
pfonus cōcedit ecclesiā de cōsensu epi
nō videtur eps aliquid cōcessisse.ſz do
nationē laycā ratā habuisse t patron'
donat q suum est.q.ius patronatus ō
cōsensu episcopi.sed si eps pcedat eccle
siam religiosis de psensu capituli sui cñ
omni iure suo. tam tēpalia q̄ spiri
tualia.a legitīa donatio erit. sec' tamē
si simpliciter dicit pcedo vobis eccliam
ext.de dona.pasto.in glo.per hoc pba
tur t in alia glo.si ergo t de iure patro
na.q autem.§.de cetero vbi de hoc in
glo.t ita si. ¶Item si patronus donā
do t tradēdo cōcedēdo ecclesiam vel in
stituēdo in ea quoad nihil agit. ext. e.
t.ca.vlti.vbi de hoc in glo.nota ḡ si h
dicit simplr.do tibi ecclesiam videt do
nare ius pfona.ext.e.t.q affi.

¶De pallio.

Nunc agendum est de pallio.quid
sit pallium. Cui debeat concedi
et a quo t in quibus locis ac tempori
bus sit vtendum.

¶Quid sit pallium.

Pallium est insigne ornamentum
archiepi vel epi sumptū de cor
pore.i.de altari bti petri.ext.de elec. si
gnī. ¶Itē in pallio plenitudo pōtifi
cali offich oferf.ext.de autoritate t vsu
pall.vbi.vñ ad pallij receptionē eccla
oz viduata.c.di.qffi.q; sine pallio que
dā expediri nō pñt.ext de elec. q sicut
§.preterea. in papa vero pallium desi
gnat plenitudinē prātis.ext. de auc. t
vsu pall.ad honorem.

¶Cui pcedi debet pallij et a quo.

Pallij pceditur olib' archiepis et
aliqb' epis de gra speciali.ext.de
psumpt.cum in iuuentute. ¶Itē pal
lium cōcedit summus pontifex alicui

UVA. BHSC. IyR_347_2

plato in curia existēti vel eius nuncio. vel mittit illud per apocrisarios roma ne curie.extra.de elec.significasti.¶ de pal.j.t.ij.¶.c.scriptor. ¶ Itē dari non debet nisi soli postulāti nisi gratiā facere velit.xxiij.di.epus.¶.c. de pēsta.et ext.de postu.bone in fine. ¶ Itē pcedit pallij sub hac forma ad honorem dei ol potētis.¶ dē marie ꝑginis ¶. ca. de hac forma habes.ext.e.ti.ad honorem in glo.i.sub hac forma.

¶ Quibus temporibus ¶ locis vtendū sit pallio.

PAllio vti debet archiepus vel epus certis diebus ¶ tēporibus pm q cōtinetur i priuilegio suo cui pceditur nec semp nec vbiq. Sz in ecclesia sua i ꝺ iurisdictione hz ecclesiasticā extra ecclesiam vero vti non debet in pcessione.ext.eo.ti.ca.j.¶.ca.ad honorem.vbi de hoc i glo.j.iter. ¶ Itē sūm⁹ pōtifex vtitur pallio semp ¶ vbiq. alij autē prelati quibus cōceditur vtuntur in qualiber ecclesia sue pūcie.si est metropolitanus vel sue dioce.si est epus.¶ certis diebus vti debet vt i suo priuilegio cōtinetur.extra eo.ti. ad honorē. vbi de hoc.ad honorē.vbi de hoc in glo.i.sub hac forma.¶.c.j.¶.c.vlti. ¶ Item aliqñ speciali cōcessione licet alicui. extra pūnciam vel dioc̄sim. vti pallio p celebrandis in illis.pro consecrandis suffraganeis ¶ clericis ordinandis fiat ō voluntate epi dioc̄sani.ext.e.ti.ex tuarum.¶.c.cum sis. ¶ Itē palliuz cōmo dari nō potest alteri cum debeat seperiri palliū cum psona: q palliū psona le est ¶ personam non transit. ext.eo. ti.ca.ñ.vbi de hoc in glo.¶ ita.

¶ De parrochijs.

NUnc agēdū est de prochijs ¶ alienis prochianis.ſ.quid sit parrochia:¶ in qb⁹ prochianis pſistat.

¶ De parrochijs ¶ alienis parrochianis.

PArrochia est locus in quo degit populus alicui ecclesie deputat⁹ Diuisio autem parrochiaruz a dionysio incepit.xvij.q.j.c.j. ¶ Itē ius parrochiale cōsistit in hoc vt omnes parrochiani missam audiant in prochiali ecclesia diebus dnicis ¶ festiuis nisi sint absentes ex iusta causa.ext.eo.ti.vt diuersis.vbi de hoc in glo.benedicat.¶.c. j.de con.di.j.si quis. ¶ Item consistit ius parrochiale in decimis personalibus et in oblationibus ¶ in pluribus alijs de quibus tractat Goff.e.ti.in sūma sua. ¶ Itē parrochianū alterius nullus debet absoluere vel ligare seu indicare vel ordinare sine licentia proprij sacerdotis.ext.e.ti. nullus. vbi de hoc.in glo.sic.xxiij.q.vj.¶ de peni. ¶ re. omnis.¶ de pe.di.j.placuit ꝓprius autem sacerdos intelligitur hic nō soluz prochialis sz ēt epūs ¶ legat⁹ dñi pape

¶ De pedagijs Guidagijs. ¶ salinarijs.¶ ꝺs pōt eos cōstituere.

PEdagia Guidagia ¶ salinaria potest statuere solus princeps ¶ nō ciuitas.C. noua vectig. consti. non pos se.l.ij.¶.iij. ¶ Item illa pedagia possūt peti que sacra sunt ¶ constituta de licētia imperatozum vel regum. vel ab alio quo principe vel concilio. latera. vel ex antiqua cōsuetudine cuius non est memoria. ¶ idem de guidagijs ¶ salinarijs est dicendum. pedagia dicitur que dantur a trāscuntibus in locis a principe constitutis. Guidagia dicuntur que dantur pro ducatu per terras alicuius vt securus vadat. Salinaria que dantur pro sale ¶ omnia ista dicitur portoria siue pretoria. nec danda sunt nisi cuz causa negociatiōis aliqd portatur.ext.de verbo⁹ signi. sup quibus.¶.j. vbi de hoc in glo.pedagia.¶.C de vecti.¶.con.l.iij. ¶ Item pecunie nomine appellantur quicquid habēt homines siue mobile siue immobile

¶ iij.

UVA. BHSC. IyR_347_2

fit illud.j.q.iij.per totum.

¶De pena.

Nunc videndū est de pena. Quid sit. Et q̄t sint ei' species. Que quibus & a quibus inferri debeat.

¶Quid sit pena et que sunt eius species.

Pena est debita cohertio delictorum. ¶Itē penarum due sunt species alia eterna alia tēporalis. pena eterna debetur p quolz peccato mortali. et hec remittitur in corde contritione. de pe. di. j. in prin. Sed si contritio non sufficit ad oēm pēnā tollendā obligatur pctōr ad penam tēporalem que purgatur per satisfactionē. exterioris penitentie. que si non pficitur in in hac vita perficietur in purgatorio xxiij.q.v. quid ergo. de hoc habes ext. de incendiar. in glo. B. hoc quantum. ¶Itē alia pena ē tēporalis & hec alia spūalis. alia corpalis. alia pecuniaria spūalis. alia increpatiōis. lxxviij. di. p uenit. alia. interdicti suspēsionis & excō municatiōis que sub ecclesiastica censura cōprehendūtur. ext. de verbo. si quis. querenti. & require de his in tractatibus vniuscuiusq;. ¶Itē corporalis pena. alia est ueiunij que p sceleribus debet imponi. ar. xxx. di. si quis. & xxvij.q.j. si esses. ¶Itē alia liberationis. xxxiij.q.v. circūcisiōis. Itē alia publicatiōis oīz bonoz. alia ex alijs xij. di. adrian' i fi. xliij. di. i fi. & ext. ad vlt. puenit. & ij.q.j. in primis. ¶Itez pena pecūiaria aliqñ infertur p iniuria late pſone vel loco. aliqñ p dāni satisfactione vel p furto vel rapina vel simili. vel p cōtumacia. ext. de penis dilec. nam oibus magistratib' pmissum est iurisdictionē suā defendere penali iudicio. ff. si quis iuri dictionē nō obtemperauit. l. ij. ¶Itē penas peculiarias imponere potest ordinarius. C. de iudi. l. ij. §. vlti. Similiter delegatus. C. de sportu. ij. Similiter arbiter. ff. de arbi. l. si ex omnibus.

¶Que pena peti possit.

Penam a iure permissam petere possunt etiam religiosi. xvi.q.j. & j.q.vlt. quotiēs. & ext. de symo. nemo. Similiter pena q̄ ponitur loco interesse. peti potest a quocūq; quāti sua interest. ff. de act. emp. & vend. l. p̄dia. Similiter si p cōtumacia apponatur potest ijn totum peti. & etiaz res potest peti. ff. de colla. bo. l. ij. §. si cuz ex plurib'. & ff. de tabul. exhiben. l. locum. §. condemnatio. ¶Item si pena in fraudez vsurarum apponatur peti non potest ext. de emp. & venditiōe ad nostrā. & de pig. ille. ff. de ac. emp. & ven. l. iulianus §. inde pōponi'. Sed nūquid pena soluta stabit contractus. videtur q̄ sic. xxiij.q.j.c. quicunq; ibi dicitur q̄ qui violauerit priuilegiuz ecclie. soluat penam & nihilominus stet priuilegium ad idem. xij.q.ij. eps. qui mancip. xxiij. di. q̄q̄ in fine. ff. de transac. qui fidem. ar. contra. ext. de peni. suam. vicium enim est q̄ si mul habetur et res & pena. ff. ō doli. excep. apud celsum. §. labeo. Respon. quādo hoc actū est exp̄sse vt stet contractus & pena. soluatur vtrūq; potest peti. al. non. vel distingue vtrum ponatur pena contumacie. vt tunc possit peti pecia & res. aut loco interesse aut in fraudem vsurarum. & tunc non possit peti pena vt supradictū est & per eadem iura. Item pena conuentionalis a iure pmissa peti potest non tamē causa auaricie. ext. de arbi. dilecti. vbi de his in glo. sic ergo religiosi. & de symo. nemo suam. & de dolo & contu. c. j. ¶Item pena cum in iure non est expressa iudi. arbitrio relinquatur. ext. de offi. del. de causis. c. ff. de iure dotil. j. in fine.

Quando pena committitur in totum. & quando in partem.

UVA. BHSC. IyR_347_2

Pena in totum cõmittitur licet in parte fit satisfactũ illud est ꝙ compromissuz sub pena qñ hmõi compromissum consistit in dando vel etiaz in faciendo si est indiuiduũ qz in his duobus pena cõmittitur in totũ.ff.famil. herciscunde.l.heredes.§.in illa ꝛ.§.an ea stipulatio:sed quando pmissum consistit in dando.dicũt quidam ꝙ opposita exceptione repellitur a pena pro rata solute partis.aliter vero pena remissa videt creditor eo ipso ꝙ fortez accepit.ff.de eo qui certo loco.l. vlti.in fi.et ext.de penis suam.vbi de hoc in glo. in fi.eo ipso. ¶Itez pena recepta que fuit appposita in contractu non potest peti postea vt sententie stetur nisi apponat in compromisso ꝙ pena soluta cũ arbitrio pmisso stetur.ext.de ar.dilecti.vbi de hoc in gl.si ergo religiosi.in fi.de elẽ inter &.ꝛ de ap. solicitudinẽ et ar. ff.de ar.l.fi.ꝛ de transac.l.cum pro eis.

¶Item crescente contumacia crescere debet ꝛ pena ext.vt lite non conte.qñ et ar.extra de test.cog.cum sup vbi de hoc ¶Item delinquẽti est pena ẽm arbitrium iudicis imponenda.vbi a iure non est taxata ext.de offi.del.de causis vbi de hoc. ¶Itẽ pena patronoruz et aduocatorum ecclesiarũ ꝛ similiuz officialium qui per se vel per alios occiderunt vel mutilauerunt rectores ecclesie vel clericos seruiẽtes ibidem: vel q̃ sui episcopum occiderũt est ꝙ omni beneficio ecclesiastico ꝛ feudis ipsi ꝛ eoz heredes priuari debẽt vsq; ad quartũ gradum ꝛ puniri etiaz pena maiori.ext.de pen.in quibusdam. vbi de hoc ingl. descendẽtes.ꝛ.c.ad aures.ꝛ.c.vlt.ꝛ.xxij.q. v.sunt quidam. ¶Itez pena pro parte tantũ cõmittitur quando illud ꝙ compromissum est sub pena diuidi potest. ff.rem ratam haberi.l.si procurator et hoc verũ est quando pars sortis est soluta ẽ certo tertio qz nemo debet cum alterius iactura ditari ext.de pen.suaz vbi de hoc in glo.eo ipso ꝛ.xxij.q.ij.pncipiuz pena posita in cõtractu ex vtraq; parte remittit vtriq; quãdo pars vtra; q; offendit qz per ar.delictũ mutuã penẽ compẽsationem facit ext.de pen.cõstitutus.vbi de hoc in glo.sed videt.et de adult.c.penul. ¶Itẽ due pene non sunt ab vtutio ponẽde ext.de iuẽ. ar. si cleri in fi.vbi de hoc.ꝛ vbi diuerse statute sunt pene tñc mitior est imponenda de pe.di.j.pene.vel locus erit gratificationi vel etiam imponetur.scõum.h.ida que magis timet quando iudex potest dispensare pro pena. xxiij.q.iiij.ea vero dicta Sed quando in pena dispensari non potest.tñc secus ext.de pe.licet vbi de hoc in glo.ex hac dec.ꝛ extra vrl tetnon contest.qñ. ¶Item pena non debet alicui tribuere immunitatez. ff. de interdictis ꝛ rel.l.legatorum. §.vlti. t.l.fi. Similiter nec vtra trahi.C.de legi.l.qui fauere ¶Item pena suos tñs vz tenere auctores.C.de legi.l.sancim ¶Item penaynius debet alijs incutere metũ.h.q.vij.qua propter ꝛ extra de cleri.male.c.ñ. ¶Item pena carere debet ꝙ est legitime factum.

¶A quo debet imponi pena et a quibus.

Pena non est inferẽda nisi per iudicez vel ei⁹ auctoritate.xxiij.q.ij. §.in hoc. ¶Itẽ penaz apud iudicẽ nullius meret propter cogitationẽ voluntatem.tamẽ secus est apud deũ qui secretorum sol⁹ est vltor.de pe.di.j.§.j.cogitatio. ¶Itez in spõsal.pena non debet apponi.et si apponat peti nõ potest.C. de sponsa.l.vlti.in fine ꝛ ext.de spon.gẽma in fi.vbi de hoc in glo. stipulatio. ¶Item penam pecuniariam constituta a iure pro aliquo crimine infligere potest q̃libet iudex q̃ cognoscat de crimine illo.ff.de iud.l.ñ.§.vlt.penaz vero

UVA. BHSC. IyR_347_2

corporalem vel spiritualem constituta a iure in aliquo crimine iudex in aliam penam cōmutare non potest sed cū de pena criminis an sit pecuniaria vel nō nihil in iure caueatur tunc ꝑm arbitriū iudicis debet illa infligi que magis conueniens videbatur ext. de pe. h. vbi de his in glo. ex hac decretali. ⁊ de of. dele. de causis. ¶Item pene non sunt ampliande sed potius restringende ext. de verb. signi. cum in partibus ⁊ de loca. ⁊ condu. c. j. vbi de hoc. ⁊ de pe. di. j. §. pene ⁊ ext. de his que fi. a ma. par. c. que sunt. ¶Item talis pena imponēda est ꝙ qui fuit stultus in culpa fiat sapiens in pena. xxxviij. distin. qui ea. ⁊ xxvij. q. j. si homo. ¶Item qui conqueritur in iuste de iudice propter iniuriam punitur in expensis quas propter hoc iudex fecit ⁊ scōm leges est infamis. ex. de pe. dilectus. vbi de hoc in glo. ar. ꝙ. ¶Item pena temere litigantium est ꝙ efficiuntur infames. C. de calump. l. iij. ⁊ ex. de pe. calump. vbi de hoc in glos. ¶Item qui calumpniatur pecuniarijs causis victus condempnatur in expēsis victori postꝙ apparet calumpniatus fuisse. ext. de pen. calump. vbi de hoc in glo. victus in expensis. ¶Item penas spirituales que inferuntur personis imponere possunt tā ordinarij iudices quaz delegati excepta pena depositiōis que ꝛon imponitur nisi ab episcopo nō tamen solo ext. de transla. inter corporalia ⁊. xv. q. vij. episcopus. ⁊. c solus. Item penas corpales imponere possunt sunt ordinarij inferiores ab episcopo. ext. de appel. dilec. ¶Item penas pecuniarias potest imponere ordinarius. ff. de iudi. l. j. §. vlti. Similiter del. C. de spōt. l. iij. Similiter arbiter. ff. de ar. l. nō ex omnibus. ¶Item differentia est inter penam ⁊ mulctam. qz pena est certa et a iure inducta mulcta vero est que a iudice per sententiam irrogatur. vnde a pena non appellatur. ff. de verb. sign. l. si qua pena. ¶Item in penis infligendis plura debent a iudice considerari. scz dignitas ext. de of. dele. sane. Similiter nobilitas. xxiij. q. j. qui contra ⁊. ff. de pe. l. in seruorum. Similiter ordo. l. di. contumaces. Similiter etas ext. de delic. puerorum. c. j. in fi. ⁊. c. fi. ¶Similiter metus ext. ꝙ metus causa. sacris. et. l. di. presbiteros. Similiter insania xv. q. j. si quis insaniens. Similiter qualitas delicti aliter enim punitur ius publicum quam priuatum cum armis. quam sine armis furta manifesta quā occulta. ff. de iure publico et prīna. Itē consideratur quantitas episcopus locus euentus. ff. de pen. l. aut facta. Similiter delinquentium multitudo. l. di. vt constitueretur ⁊ extra de cleri. ex com. mini. latores. ¶Item aliquando exagerantur maleficiorū supplicia cum multis craſſantibus opus est exemplo ff. de pen. l. aut facta. §. vltim. predicta essi peccata extenuant ⁊ mitigāt penas.

¶De pena furis raptoris et quorundā aliorum.

PEna simplicis furꝫ est vt arbitrio iudicis puniatur. s. vt fustigetur. exulet. vel alio modo sicut visum fuerit iudici expedire sed si est plus quam furta qz cuz armis aggreditur in domibus vel sepibus in itinere vel in mari vt pirate. tunc acrius proceditur cōtra eum cum agitur criminaliter cōtra eū. ff. de pe. capitalium. §. craſſatores et. §. famosos ext. de homici. si perfodiens. ¶Item pena furis manifesti cum agitur ciuiliter est in quadruplum non manifesti est in duplum ⁊ hoc pena poti potest etiam post annum inst. de pe. §. aduersus hoc. ¶Item pena raptoris rerum est ꝑm leges ꝙ infra annum puniatur in quadruplum post annum in

UVA. BHSC. IyR_347_2

simplum.ff.vi.bo.rap.l.j.z.ij.scoz canones vero excōmunicatur non solum a suo episcopo sed ab illo in cuius episcopatu delict.vj.q.iij. placuit ext.de rap. c.j.vbi de hoc in glo quia in ratione et denegat ei penitentia nisi reddat obla ta.si est soluendo vel securitatem faciat de reddendo extra de rap.super eo vbi de hoc.z.c.in litteris. Similiter pena predonis est eadem que et raptoris cuz vtercz vere raptor dicatur.xv.q.iij.sane

¶Item pena raptoris mulieris est secundū leges cp capite puniatur z substā tia eius applicetur rapte si est ingenua si vero est libera vel ancilla substantiam non amittat:sed tantum capite punia tur ar.xxxvj.q.j.de raptoribus sed scoz canones raptor debet esse seruꝰ rapte nisi se redimere velit vt in dicto capitu lo.de rapte Similiter debet excommu nicari cum fautoribus suis.xxxj.q.ij.c.j et.iiij.

¶Item ꝑm leges qui dolo ignez apponit. igne cremetur vel capite pu niatur.ff.de incēdiaꝝ.tui.nau.l.q̄ edes et.l.penult.z.l.vlt.

¶Item pena quan doqz extenditur ad eos qui non pecca uerint in illo pro quo puniuntur isto li cet occulto iudicio dei extra de tempi. oz.litteras.z de transl.quantū.

¶Item puniri debet quis quotiens delict ext. de pe.c.j.vbi de hoc in glo.sic.vj.q. Item puniri debet aliquis si suppremit cp re uelare tenetur.l.di.ex penitentibus.

¶Item miles qui preposito intulit ma nus.z quilibet contumax contra presidē vel ducem capite punitur ꝑm leges. ff.de remiſ.l.omne delictum. §.j.z.ij. Similiter iurta diuinum oraculuz con tumacia parētis capite punitur.lxxxvj. di.culpaz in fine.Similiter qui resistit castigare volenti.ff.de re.mili.l. miles. §.iuuenis.

¶Item puniri debet q̄ cau sam prestat cause.sicut z qui causam p rimam prestat ext.de homicid.presbi terum vbi de hoc iij glo.vnde moritur et.c.de cetero.

¶Item puniri debet ꝑm arbitrium discreti iudicis siue est soluē do qui exceptionem calumnioſam pro ponit in causam ext.de dolo.z contu.si nem in fi.vbi de hoc z.xiij.q.vj. si res

¶Item sodomita capite punitur ꝑm leges in aut.vt nō luxurietur boles;cō tra naturaz.circa finem coll.vj.sed scoz canones clerici in monasterio ppetuo detrudantur.laya vero excommunicē tur ext.de excess.prela.cleri.z de pe.di.j. Sed ex contrario z.xxxij.q.vij. flagitia.

¶Item puniri non debet vxor ppter maleficium viri.C.de dona.inter viruz et vxo.l.res vxoris.Similiter nec ppter delictuz patris.C.soluto mrimonio.l. iij.nisi in casu C.quibus mo.pig.pa.cir ca.l.satis.de hoc habes ext.de pig.ex lit teris in glo.propter maleficium.

¶Item innocens sub pretextu nocentis puni ri non debet.C.de his qui Ao. cre. l.ij. Satius est enim impunituz relinque re nocentem quam innocētem cōdem nare.ff.de pe.l.insontem.

¶Item cul pa est culpam relinquere in correctam extra de postul.c.j.ad finem vbi de hoc in glo.xxviij.di.qz sunt culpe.

¶De penitentia.

Nunc agendum est de penitentia. Quid sit penitētia z vnde dicatur et de speciebus eiusdem De penitentia publica z priuata z quis possit priuatā imponere vtrum alius quam proprius sacerdos an penitentia possit imponi a non sacerdote proprio an sit penitētia diuidenda.Si teneamur venialia cōfi teri.ante quis absolui sub conditione z an recidiuans teneatur de nouo om nia confiteri.an teneatur quis circum stantias peccatorum. vtruz sacerdos in aliquo casu possit reuelare cōfessionez De penitentia imponenda qñ sanguis christi cadit super altare.

UVA. BHSC. IyR_347_2

¶De penitentia quidꝫ sit. et vnde dicatur.

Penitentia diuersimode describit a sanctis. vnde ambros. penitētia est commissa mala plangere ⁊ plangenda iterū non cōmitere. i. habere ꝓpositū non committendi ⁊ aug. penitentia est quedam dolentis vindicta puniēs in se ꝙ commisisse dolet de pe. di. iij. in prin. ⁊. c. j. ⁊. iij. ⁊ ext. de verb. sign. noui musvbi de hoc. ¶Itez sola penitentia est scōa tabula post naufragiū de pe. di. v. c. ij. ⁊ tabula. dicit hic baptism' vel penitentia qꝛ sicut naure naue fracta: adherendo alicui tabule euadit maris pi culū ita peccator pericula hui' mundi euadit per baptismū vel penitentiā vnde prima tabula baptism' appellat' cuius sanctas si fuit amissa per peccatū: non restat remediū nisi per penitētiaz que est scōa tabula ad euadendū peccati naufragiū ⁊ ad partē adducit salutarem. ¶Itē penitentia dicit quasi intētio pene a puniendo qꝛ ꝑ illaz quis punit illicita q̄ commisit de pe. di. iij. circa prin. ⁊. c. irrisor.

¶De speciebus penitentie.

Penitentie species sunt tres. scz solemnis. publica. ⁊ priuata penitentia. Solemnis est q̄ fit in capite. xl. cum solemnitate q̄ habet. j. dist. in capue beantur imposita ab episcopo quando vel de mandato eius a sacerdote ei' imponenda est ꝓ crimine publico ⁊ vulgatissimo: siue grauissimo ꝙ totā commouerit vrbem vel etiam aliuz locum. xxvij. q. vj. c. vlt. ⁊ hec penitētia non est iterabilis qꝛ sacramentalis. l. di. confirmandū. ⁊. c. illud. ⁊. c. alienū. ¶Itez hec penitentia nō debet imponi clerico nisi de deposito et q̄ eam egerit nō debet postea ꝓmoueri si est clericus nec eiaz ministrare in ordine iam suscepto. Si est laycus. nec debet mīsimoniū contrahere. Si tamen contraxerit tenet. l. di. confirmandū. ⁊. c. illud. ⁊. c. alienum. et. xxvj. q. vj. c. vl. notauit. h. quod quando crimen est magnū ⁊ publicū ita ꝙ scandalum mouet potest ꝯs cogi per excōmunicationem ad suscipiendam solemnem penitētiam si sponte nō velit subire. dicit etiam ꝓ occulto crimine pōt imponi si penitens velit alias nō. et ꝙ etiam ꝓ veniali si petat penitentia et fine omni peccato potest quis sic penitere si voluerit. et peterit alias non ar. de pe. di. iij. de peniten. dicit ꝙ non est facile imponenda iuuenibus vel decrepitis Sed nunquid fratres minores et predicatores q̄bus commissa est auctoritas ab episcopo audiendi cōfessiones possunt iniungere hmōi penitētias solemnes dicendū ꝙ nō possunt sine speciali mandato nisi vbi est consuetudo. ꝙ hmōi penitentias ghales iniūgant hmōi penitentias patribus vel matrtibus ꝓpter quoꝛ in curiam manifestam eoꝛ paruuli perierūt ⁊ tūc debēt talibus imponere ꝙ in capite. xl. se coram episcopo rep̄sent. vt per euz vel de mandato eius speciali adhibeat debita solemnitas. l. di. in capite. ¶Item solēnis penitentia dicit non ꝓprie quando aliquis inuitus ad penitentiaz peragendam mittitur in monasteriū. l. di. si ille.

¶De penitentia publica et priuata.

Penitentia publica dicit quādoq̄ ꝓprie illa que fit in facie ecclesie non cum ꝑdicta solemnitate. vt cum iniungitur pegrinatio ꝙ mūdū cum bacilo cubitali vel scapulari vel veste aliqua ad hoc consuetudo. ⁊ hāc imponere ꝓ nere potest quilibet sacerdos suo parrochiano. ⁊ multo fortius penitētiarii episcoꝛum ghales qꝛ non inuenitur

UVA. BHSC. IyR_347_2

prohibitum, eis nec debet imponi nisi pro enormi crimine ⁊ manifesto de pe. di. vj. sacerdos. ¶ Itez potest sacerdos penitentiam publicā facere quādo publicus est ei⁹ excessus. xxvij. di. p̄sbiterū q⁹ publice ac manifeste puniri quis debet p publicis ⁊ manifestis offensis ex. de pe. ⁊. re. c. j. vbi de hoc. ⁊ hoc tā in gra ui quam in leui excessu. h. q. j. si peccauerit solemnem tamen penitētiam facere. non debet ext. e. t. quefitti. vbi ō hoc in glo. nunc essi ¶ Itē priuata penitentia dicit illa q̄ singulariter fit quotidie cum quis peccata sua confitetur secrete sacerdoti ppio⁹ hec est sacramentalis⁹. quam nec verbo nec aliquo signo sacerdos reuelare debet. alioquin depositus in monasterio detrudat vel omnibus diebꝰ vite sue ignominiosus per mundū peregrinando vadat si tñ consulere vult aliquem peritū quantū super penitentia imponenda faciat ita caute. q⁹ psona confessa nullatenus reueletur ext. de pe. ⁊ re. omnis. §. vlt. de pe. di. vj. sacerdos. ¶ Itez ad verā penitentiā necessaria sunt tria. cordis cōtricio. oris confessio. operis satisfactio. q⁹ p fecta penitēta cogit peccantē omnia libēter sustinere de pe. di. j. pfectā. et hec tria sunt in p̄cepto. vnde iacobus. confitemini alterutrū peccata vra. ⁊ dns in euāgelio. penitētiā agite. ¶ Itē penitētiā. ⁊ absolutio imponēda est a ppio sacerdote q⁹ si ponatur ab illo q̄ prelatus credit ⁊ nō est paz aut nhil valet ex. de elec. dudū essi vbi ō hoc in glo⁹. q⁹ cū et ext de pe ⁊ re. omnis. §. j. propriū tamē sacerdotē quo ad hoc intelligo omnem illū sacerdotē qui habet curā aie ei⁹ ordinariā sicut papa legat⁹ pape. epūs p prius. vñ aliq⁹ potest habere plures p pios sacerdotes. dicēdum est tñ q⁹ nisi subsit rationabilis causa ppter quā p rochian⁹ nolit cōfiteri ppio sacerdoti ꝛ rochiali. dz ei cōfiteri vel de licētia ei⁹ alij q̄liali vel speciali. si autē subsit causa rational⁹ q⁹ forte interfecat aliquē cōfites occulte de cōsanguineis sacerdotis aut corrupit aliquez de consanguineis suis aut machinatus est in mortē sacerdotis. aut dāpnificauit eum. aut aliq̄d aliud fecit de quo timetur scādalium sacerdotis si ei fiat cōfessio. aut merito suspectus habet de reuelatione confessionis: potest hmōi subiect⁹ cōfiteri superiori ab eo absoluit: nec tenetur confiteri hmōi peccatū ppio sacerdoti. ille tamē sacerdos non tenetur ei credere q⁹ taliter sit absolutus ⁊ q⁹ cōfessus est superiori nisi constiterit eidē hoc p litteras superiori vel alio modo legitimo nec credēdum est q⁹ sola erubescētia sit causa sufficiēs. quare penitēs absolui debeat ne confiteatur ppio sacerdoti. ¶ Itez penitētia pro peccato imponi debet cū absolutione ex arbitrio sacerdotis qui a deo constitut⁹ est iudex alaruz de pe. di. j. verbum. dns ergo remittit penaz eternā. sacerdos vero tpalē. q⁹ p peccato duplex pena debet eternaz. ⁊ tēporalē. de pe. di. j. sicut peccatū. ⁊. c. sicut primi. ¶ Item nō est imponēda penitētia in gredientibus monasteriū p peccatis ante cōmissis. de pe. di. j. §. his autoritatibus ⁊ ext. de not. scripture. vbi de hoc in gl. nō essi sz imponēda est p peccatis que post ingressuz cōmittit ext. de irregularib⁹. c. vlt. ⁊ de sen. excō. cū illorum.

¶ An penitētia possit imponi a non ppio sacerdote.

Penitētia licet imponi debeat regulariter a ppio sacerdote vt supius est dictū de pe. di. vj. placuit. ⁊ ext. de penitenti. ⁊ remissi. omnis vtriusq; sexus fallit tamē hec res in casibus in quibus potest⁹ confiteri; non ppio sacerdoti. primus est quando ḡs habet confessionem indiscretum ⁊ insufficientem de pe. di. vj. placuit. ⁊. c. q̄ vult ¶ Item cum aliquis parrochianus

UVA. BHSC. IyR_347_2

domicilium suum transfert in prochiā alterius sicut dicitur ꝙ forus quis con trahit rōne domicilij. ff. ō iudicil. heres absens. ext. de fo. compe. c. vlt. ¶ Item cum quis vagabund' existit. Similiter si arripiat longum iter querēs quo se cōferat. ff. ad municipal. l. labeo in pri. et. l. eius ꝙ celsus Similiter in articulo necessitatis probantur. hoc. vij. q. j. placuit z. xiij. q. ij. si quis trāsire z de pe. di. vj. placuit z ext. de decimis ad apostolicē Quid de peregrinis z romipetis dicendum ꝙ si acceperunt peram z bacu lum a ꝓprijs sacerdotibus vel alijs cuj licentia sacerdotū suorum. vel iterū arripuerunt eo ipso ꝑsumenduz est datā eis esse licentiam de eisque cōmiserint in via vel que per obliuionē dimiserint confiteri. autē etiaz scienter duz tamen de illis proponant confiteri proprio sacerdoti postquam redierint. dicenduz est etiam talibus esse data licentiam recipiendi in pascha corpus christi. Sz quid si tale est peccatum cuius absolutionem retinuit sibi episcopus dyoces. nunquid poterit de illo in via vel ante iter arreptum commisso absolui dum est in peregrinatiōe a simplici sacerdote. z dicēdū ꝙ sic. maxime si sufficiat tēpus ghalis cōmunionis in pascha. debet tamen inungi ei a penitentiario ꝙ cuj habuerit copiam sui episcopi iteꝝ confiteatur ei. z ab eo recipiat penitentiam de illo peccato. prima si ꝯs fornicat' est vel adulteratus seu aliud crimen cōmiserit in parrochia aliena ꝓpter quod crimem tñ nō fit excommunicatus ꝑlato illius loci debet z potest de illo peccato confiteri proprio sacerdoti. si autē fit excōmunicat' ꝓpter illud sicut fieri consueuit in furtis z rapinis z hmōi quorum ignorantur actores tunc mittendus ad excōmunicatorem absoluendus. ꝙ non poterit absolui ab illa excōmunicatione per ꝓpriū sacerdotem et ꝙ dicit ius ꝙ ratione delicti sortitur quis forum intelligēdum est quo ad illa que pertinēt ad forum contētiosum qz potest inconueniri z puniri de crimine ibi publice commisso secus de occulto Rud. ¶ Item licet sacerdos extraneus non potest audire parrochianos alienos nisi in casibus pactis possunt tamē eis dare cōsilium ꝙ etiā licet cuilibet discreto. ¶ Similiter possunt dare penitētiam nomine plati eius qvult confiteri z ponere ꝑ pem iurati habitatione plati. z tunc debet dicere penitēti quaz cito poterit rep̄sentet se plato suo et confiteatur ei z dicat penitentiā quā ipse imponit sub spe premissa si habuit ratum bene quidē. sin autē accipiat penitentiam ab illo ꝙ sibi consultius est. vnde in quocunꝙ casu aliquis audit parochianum alterius in confessione sine licētia eius dicat ei ꝙ quādo poterit cōfiteatur plato suo ar. de pe. d. vj. placuit dicēdum est tñ ꝙ si hmōi penitēs erat excōmunicatus al ꝓprio sacerdote nō potest eū absoluere nomine plati etiaz si intēdat gerere negociationē eius circa penitērem z sic de facto absoluat nō debet se gerere pro absoluto ante rati habitionem sui plati nec ante debet intrare ecclesiam z ingerere se cōmuni fidelium si erat excōmunicatus maiori excōmunicatione aut etiaz recipere corpus xp̄i. si mortale erat peccatū de quo confessus est extraneo sacerdoti. ¶ Itē in articulo necessitatis quādo vehemēter timetur de morte si de est ꝓpriꝰ sacerdos cōfiteri potest non sol. extraneo sacerdoti sed etiā cuicūꝙ clerico catholico z etiā layco. de pe. di. j. quē penitet et de consecratione. di. iiij. sctīs est. Item in articulo necessitatis ꝓdicte. si nō pōt catholicum inuenire. non tamē debet confiteri heretico. scismatico. vel excommunicato sed doleat de peccatis z confiteatur in corde deo. z sufficiat ei. talis cō

UVA. BHSC. IyR_347_2

ponerēt ipsum de facili in errorē vel in
desperationē sicut pharisei indurati di
cētes. quid ad nos tu vides de pc. d. vj
q. j. t. xxxvj. di. §. verum t. §. prohibetur.
¶ Irē parrochialis sacerdos potest im
ponere penitētias subditis suis. de om
ni crimine exceptis. v. casibus. unus est
dum alieni est solēnis penitētia impo
nēda. xxxvj. c. vlti. Scūs est de excōmu
nicatis maxime a iudice. Tertiꝰ est vbi
cunq; inuenit irregularitatē cōtractaz.
Quartus de incēdiar. sacrozum locozuz
maxime publicis. xiij. q. vlti. si quis t ex
tra de sentē. excō. tua. Quintus est si est
consuetudo in aliquo ꝓbatu ꝙ aliqua
certa crimina vt homicidium sacrilegi
um falsarium. violatorē immunitatis
ecclesie t alia enormia crimina ad epi
scopum referātur. Quid de excommu
nicationibus que fiunt ꝓ furtis t per
diris rebus nunquid fratres minores
t ꝑdicatores t ꝯnales penitentiariꝰ epi
scopozum possunt taliter excommuni
catos absoluere sine licētia sacerdotuz
qui eos excōmunicauerunt ꝯ. o. si exꝑ
se talium absolutio fit eis cōmissa ꝑnt
absoluere de hmōi excommunicationi
bus. non tamē ipsi nec episcopus vel sa
cerdos qui tulit sentētiam sine certa ra
tione contra voluntatē eius ad cuiꝰ in
stantiam sentētia lata est t cui factū est
dampnum debet taliter hmōi excōmu
nicatos absoluere in ꝓiudicium alienū
aliud effi habet hmōi excōmunicatio
vel absolutio ꝙ ꝓrinet ad forum cōten
tiosum ex quo ad instantiam eius qui
dampnum passus est. hmōi sentētia la
ta est sine certa ratione ꝙ si is ꝙ damp
num intulit nullo modo est soluēdo et
paratus est satisfacere quaz citius pote
rit potest eius episcopus vel sacerdos ꝙ
eum excommunicauit taliter excōmu
nicatuz absoluere inuito eo qui damp
num passus est. Sed quid si taliter ex
communicatus qui tamē vere penite
de commisso nullo modo non est solue
do nec audet confiteri in publico sed oc
culte petit absolui t cessari a denūciatio
ne excōmunicationis t ille qui dāpnuz
passus est nihilhominus petit sentētiaz
publice innouari. quid faciet sacerdos
qui scit hanc veritatē ꝯ. o. sine ꝓiudicio
ꝙ in hoc casu non debet nec episcopus
nec sacerdos sententiam innouare. sed
etiam ab excommunicatione cessare et
taliter excommunicatum absoluere in
forma ecclesie ar. xiij. q. vj. si res aliena
t instantiam eius qui passus est dampnuz
ꝓout poterit prudēter t sine scan
dalo repellere t pia quadam fraude il
ludere. ac si forte ꝓpter ꝓtinaciā eius
aliter euadere nō potest. vtatur verbo
sophistico t equiuoco dum videtur sen
tētiam innouare. t in illo modo intenꝺat illum ligare quecunq; verba profe
rat t respondēduz est simile de illo qui
queritur ad occidēdum vt supra dictuz
est. Sed q̄d de sacerdotibus parrochia
libus qui monachos aut alios irregula
res vocant ad audiēdum confessiones
parrochianozum suozum maxime in
rl. qui non sufficiunt ad multitudinez
audiēdam cum tales regulares nō pos
sunt iniungere penitētias nec baptisa
re nec ꝑdicare. t similia. nisi fuerint ele
cti a populo t ab episcopo cum consen
su abbatis vel alterius prelati instituti
xvj. q. j. quenit. t. c. alia. t. §. ecce in hoc. t
§. hoc idē rescripto. vt talis cōsuetudo
est ꝙ episcopi sciunt t non reprobant ꝙ
ꝓter ꝙ eaz approbare videtur. possunt
taliter vocati audire confessiones bu
iusmodi qz consuetudo dat iurisdictio
nē. quandoq; ei qui eam aliās non ha
bet t derogat iuri scripto ext. de arbit.
dilectus filius. vbi de hoc. t argu. extra
de cōsuetudine dilectus filius. t. c. ex lit
teris. ¶ Item sacerdos parrochialis

UVA. BHSC. IyR_347_2

non potest absoluere vicinum sacerdotem a mortali sine licentia sup̃ioris generali vel speciali tacita vel expressa. tacita dico q̃ si episcopus scit cõmuniter talia fieri a sacerdotibus. mõ reclamat sed sustinet q̃ sic fiat. eo ipso p̃sumẽdũ est eum tacite approbare hmõi absolutiones ⁊ licẽtiam dare sacerdotibus se inuicem absoluendis Rud. ¶Item penitentia potest ex causa mutari ab eo q̃ eam iniunxerit vel ab eius sup̃ioze vel etiam ab equali. sc̃m quosdam. extra de voto q̃ sup bis §. rursus in fi. vbi de hoc in glo. vnde sub est causa. Sz distinguez. q̃ si penitens petijt ꝓmutari penitentiam vel relaxari p̃ illum eundẽ qui eã eam iniunxit aut per successorẽ eius si primus a motus est a beneficio poterit ille cõmutare ⁊ relaxare. ⁊ idem dicas in sup̃iori illius q̃ iniunxit. si est ordinarius iudex ipsi⁹ penitentis quo ad hoc dicẽdo q̃m archiepiscop⁹ videt esse ordinarius quo ad forum penitentiale subditorũ suffraganei sui quãuis nõ sit eius ordinarius quo ad forũ contencio sum nisi in casibus exp̃ssis a iure extr. de offi. or. pasto. ¶ autẽ sit ordinarius ipsius subditi quo ad forum penitẽtiale pbatur p̃ hoc quod archiep⁹ p̃ puincia suam potest remissionis concedere litteras gñales ext. de pe. ⁊ re. nr̃o. Certũ est autẽ quod nullus ep̃s potest facere remissiones nisi subditis suis aut alijs de voluntate p̃latorum suorum ext. de pe. ⁊ re. q̃ autem ergo subditi suffraganeorum quo ad hoc sunt subditi archiep̃is suis. Si autem pares sunt ille q̃ iniunxit penitentiam ⁊ ille a quo petitur relaxari vel mutari distinguitur: q̃ vel sunt ita pauperes q̃ sunt penitẽtiarij eiusdem ep̃i vel sunt duo sacerdotes de pari insolidum de consuetudine curaz habẽtes eiusdẽ parrochie vel duo ep̃i ⁊ quorum vtriusq̃ dyoce. domicilium habet penitens. ita q̃ parrochianus vtriusq̃ est si pena publica vel solemnis indicta fuerat ne scãdalizetur primus confessor reprehendus est consenlus eius vel successoris eius si de facili possit reperi maxime si penitẽs publice iã inchoauerat penitẽtiam sibi iniunctam a primo. Si autem non de facili posset reperi. aut si penitentia iniuncta fuerit occulta. poterit sc̃s confessor commutare ⁊ relaxare. non obstãte subtilitate iuris qua dicitur q̃ duobus pcuratoribꝰ insolidũ datis melior est conditio occupantis q̃ illud locum habet in cõtẽtiosa iurisdictione nõ in voluntaria. si autẽ ita pares sint q̃ vter q̃ confessor sacerdos parrochialis. vel episcopus ⁊ penitens tr anstulit domicilium de prochia in prochiam. ⁊ de dyoce. in dyo. poterit sc̃s confessor relaxare vel cõmutare penitentiam a primo iniunctã nõ obstante q̃ dici solet q̃ sentẽtia vnius episcopi nõ potest per ep̃s reuocare. q̃ illud locũ habet in sententia excõmunicationis ⁊ suspectionis ⁊ ceteris ad forũ contentiosum p̃tinentibus nõ ad penitentiale nõ esse sunt omnio simules voluntaria et cõtẽtiosa iurisditio cuz iudex non possit reuocare sententiam quam tulit quãuis iniustam confessor autez potest reuocare penitẽtiam quam iniunxit.

¶Item q̃d si papa vel penitentiarius eius vel ep̃s iniunxit penitẽtiaz modo petitur relaxari vel mutari p̃ inferiorẽ q̃o. Si penitẽtia iniuncta est in casu reseruato superiori nõ potest inferior relaxare vel cõmutare absq̃ licentia eius qui iniunxit nisi vigeat necessitas vel suadeat vtilitas. peni. est interpretari q̃ sup̃iores in hmõi casibus cõcessit inferioribus potentiam commutandi vel relaxandi. Si aũt non erat casus reseruatus sup̃ioris. sed talis erat in quo ab initio posset inferior penitentiã iniũge

UVA. BHSC. IyR_347_2

re inferior relaxare vel cõmutare pote rit nisi certum sit q̃ supior reseruauerit sibi relaxationem vel cõmutationes hmõi ¶ Itez penitẽtie arbitrarie sunt xxvj. q. vñ. tpe. & ext. de pe. & re. quesitus & c. significauit. vbi de hoc in glo. et sic. ¶ Item penitẽtia septẽnis imponitur scõm ordinem iuris p̃ mortali peccato quandoq; tñ minor quãdoq; maior im ponitur. scõm quantitatẽ & qualitatez p̃sone. atq; delicti ar. xxxiij. q. ij. hoc ipm & c. admonere. & extr. de pe. & re. c. ij. vbi de hoc in glo. ar. contra. ¶ Item penitẽtia imponẽda est etiã iniuste pugnanti p̃ ecclesia si modus in pugnãdo excedatur ext. de pe. & re. significauit vbi de hoc. ¶ Item penitentia imponẽda est illi non tñ absoluendus qui de q̃busdã peccatis vult abstinere & de quibusdaz non. q̃ quamuis nihil prosit ei quo ad vitam eternam. alias tñ valet ad plura ext. de pe. & re. q̃ quidã vbi de hoc in gl. talis penitentia. ¶ Item si penitentia in pane & aqua imponatur nõ habenti panem potest loco panis leguminibus et pisciculis vti. vel etiam alijs si necessitas illõ exposcat ext. de pe. & re. Izvbi de hoc in glo. ar. q̃. ¶ Item infirm⁹ prius penitentiam recipere debet a pprio sacerdote vel ab alio de sui licentia vt dictum est quã medicinam corporalem a medico corporali. ext. de pe. & re. cum infirmi ¶ Itez quilibet adultus tenetur semel in anno penitentiã recipe a proprio sacerdote. & in pascha ad minus recipere corpus christi. nisi de licentia sacerdotis pprij hoc dimittat ex rationabili causa alioquin viuens ab ingressu ecclesie arceatur & moriens careat ecclesiastica sepultura. & si quis alieno sacerdoti vult confiteri licẽtiam prius obtineat a pprio sacerdote vel epo. vel dñi pape legato ext. de pe. & remiss. & de con. di. v. consideret. ¶ Item sacerdos qui penitentiam denegat monẽti graviter peccat q̃ vitam spiritualem auferret ei & ideo statim cũ ab infirmo vocat currere debet ad ipsum ext. de pe. & re. c. vlti. vbi de hoc in glo. sic propter & xxvj. q. vj. si presbiter & c. sequenti. non est tamen penitentia iniungenda morientibus: sed innouescenda & amicoꝝ monitionibus & electis subleuanda. xxv. q. vj ab infirmis. ¶ Itez penitentiam recipere possunt episcopi & alij p̃lati exempti a quocunq; velint sacerdote dũmodo a catholico & discreto & non excõmunicato preter licentiam superioris extra de pe & re. c. vlti. nõ tamen propter hoc singuli de collegio possunt sibi eligere confessorem ex quo habent abbatẽ vel alium prelatum cui subsunt. & ideo prelato confiteri debet vel alij de mãdato eius. quia illud ca. extra de pe. & re. ne prouidatione non loquatur nisi de prelatis solis.

¶ An penitẽtia sit diuidenda. vel teneamur venialia confiteri.

Penitentie sacramẽtum nõ est diuidendum. et ideo non sufficit q̃ vnus sacerdos audiat cõfessionẽ & alius faciat absolutionẽ. ar. xxiij. di. quoniã nihilominus tñ potest q̃s p̃ interp̃tẽ confiteri q̃n sacerdos non intelligit ydioma confitẽtis dũmodo presente sacerdote et p̃sens etiã sit ille q̃ interp̃tez cõfitet. Sed nunq̃d sufficit. si aliquo penitente p̃sente coꝝ sacerdote q̃ alius dicat peccata eius in p̃sentia sua. dicẽdũ q̃ non: q̃p se ipsum nõ per alium. nec p̃ nũcium nec p̃ scriptũ ex q̃s sacerdoti cõfiteri de & c. quem penitet. Si tñ sacerdos interroget peccatorẽ & ille ad interrogata respondeat sufficit quantum ad ea de q̃bus interrogatur nisi sit talis qui prius dimitteret cõfiteri quã ore pprio cõfiteretur peccatũ suum. q̃ ex superbia procedet istud. de pe. distinc. v. c. j. circa

UVA. BHSC. IyR_347_2

fines. Similiter non sufficit per epistolam confiteri nec fieri absolutio per epistolam sed presens confitens a presenti sacerdote debet absolui potest tamē penitens peccatum suum quicunq; voluerit per litteras intimare ⁊ cōfiliū eius per litteras recipere: sed non sufficit hoc vt dictū est ad penitentie sacramentum. Similiter nō sufficit si episcopus in collatione ordinum imponat manus super caput ordinādi. ⁊ alius sacerdos proferat ei debita verba. vñ. dist. quorundam. ¶ Item ppheta nō dixit peccatori scribevel per alium significa peccata tua. Sed dixit tu dices iniq̄tates tuas vt iustificeris de pe. di. j. §. alij ecōtra. ¶ Itez nō videtur q̄ venialia peccata teneatur quis cōfiteri. nam illa delentur per oratione dñicam de pe. d. j. tres sunt ⁊ di. iij. de quotidianis. Quidam tamen dicunt q̄ quis tenetur cōfiteri venialia de consilio ⁊ nō de necessitate nisi sint regulares. qui aut per votum aut per cōstitutiones suas tenentur ad confitenda venialia p̄ christo vel nisi aliquis in pascha. nō conscius sibi de mortali et ppter hoc cum teneatur confiteri semel in anno tunc cōfiteatur venialia sed tamen non credo q̄ tunc etiam teneatur illa confiteri in speciali sed sufficit in generali venialia vero nō sunt excessus in cibo. ⁊ potu. vel ꝯdo taciturnitatis ex asperatio paupis comedere alijs abstinētibus. tardius ppter somnum ad ecclesiam venire. cognoscere vtrōē propter spem prolis. tardius visitare infirmos vel incarceratos. tardi⁹ reuocare ad concordiam discordantes ex aspatio vtrōis filiorum vel seruorum vel proximi excessus in blandiēdo adulatio. delicioſa. ⁊ sumptuosa. paupibus errogare ociosis verbis in ecclesia vel extra intendere iocando⁊ in caute iurare. ⁊ non implēdo q̄ iuratum est ex alia necessitate quod iurant est peierare. Simile facile ⁊ temere maledicere. Dicunt tamē quidam q̄ melius est et perfectius. ⁊ si tam de venialibus q̄ de mortalibus quis confiteatur de mortalibus ⁊ de venialibus habes quedā exēpla. xxv. di. §. criminis Rud. ¶ Itē licet episcopus deleget aliquibus vices suas circa penitētias imponēdas. dicēs committe nobis poreſtatē meaz in foro penitētiali vt possitis absoluere in omnibus casibus in quibus possum. tutum non est tñ propter hmōi commissionez generalem vsurpare que a iure sunt reseruata episcopo. specialiter nisi certus sit q̄ p hmōi verba ghalia intēdat committere huiusmodi specialia. ea tñ que in synodo sua episcopus sibi reseruare consueuit satis credēduz est q̄ p hmōi verba ghalia commissa esse debeant intelligi hmōi specialia. absolutiones tñ excōmunicationum que fiūt a sacerdotibus pro furtis ⁊ dampnis quoz ignorantur actores cum nō soluz ptineant ad forum penitētiale sed quo ad quid spectant ad contētiosum vt dictum est non sunt intelligēde delegari p hmōi verba ghalia ⁊ multo fortius absolutiones eorum q̄ in forma iudicij excōmunicati sunt p cōtumacia aut p re indicata aut pro offensa. quantuncunq; etiam ghaliter exp̄sse episcopus cōmittat vices suas quo ad forum penitētiale alicui. nō propter hoc potest ille sine speciali mādato mutare votum aut relaxare iuramēta de quibus certum est q̄ possunt vel de quibus dubium est an possint licite obseruari licet de trāsgressione voti iam facta ⁊ de piurio possint penitētiam iniungere.

¶ An debeat quis absolui sub conditione ⁊ an rec̄diuās teneatur de no vo confiteri.

UVA. BHSC. IyR_347_2

Penitẽs ꝙ ꝓponit abstinere de cetero a ꝓcis nõ tñ vult subire sufficiens on⁹ ꝓnue sinõ ꝑt ꝙ sacerdotũ ad hoc inducti dz sacerdos talem ei ꝓniam ꝓponere vel iniũgere quã possit portare. vel ad min⁹ ad illam ꝙ spõte ⁊ sine murmure noluerit suscipere. vltra nõ expedit ꝙ imponat ei. ⁊ hoc ꝓp vitãdã trãsgressionem ⁊ inobedientiã ꝙ aut nulla aut pauca iniũgatur sub ꝑcepto ⁊ ꝙ cedatur ei ꝙ licet sibi iniunctum ieiuniũ ⁊ oronẽ aut ecclesiã ⁊ quecũq; alia sibi sunt iniuncta redimere cũ noluerit. Sed nunquid si credat eum nõ facturum que ꝓmittit. aut que iniũguntur ei penitentia nunquid absoluendum est sub hac cõditione. s. si hoc feceriã. ℟espon. penitentiarius vel aq̃ um transgressionis ꝓparet penitenti non debet ab eo exigere ꝓmissionem aut votũ de aliqua ꝑtia perficiẽda aut etiam iuramentum nisi in casibus expressis a iure. Sed sufficit ꝙ dicat se habere ꝓpositum faciẽdi que sibi iniunguntur: ⁊ sic debet absolui simpliciter et sine condition facta tamen ꝓtestatiõe coram ipso si suspectus habeatur: ꝙ si non restituat que abstulit. aut non faciat alia ad que tenetur. dum tamen possit ꝙ fructũ scẽ confessionis ⁊ absolutionis euacuabit ℟nd. ¶ Item qui confitetur peccata ⁊ tamen in posterũ nonvult abstinere ⁊ in alio remanere. licet sacerdos istiꝰ confessionem accipiat. ⁊ ei. de criminibus consilium impendat: non tamen debet esse absoluere cum non sit vera penitentia nec ꝓsit ad vitam eternã est tamen quantum ad consilium dãnum admittenda ⁊ salubribus monitis penitentia est indicenda. i. ieiunia elemosine ⁊ orationes. extra. de pẽi. ꝙ quidam. ⁊ de pe. distin. iij. penitẽtes ⁊. caꝑ. irrisor. Sed nunquid si postea concipiat ꝓpositum de abstinẽdo de oibus peccatis et conteraꝫ tenetur de nouo confiteri ⁊ dicendum ꝙ non si confiteatur eidem sacerdoti cui ꝓius ⁊ qui adhuc habet in memoria a peccata eius que audiunt. Si autem nouo sacerdoti confiteatur qui aliter nõ audiuit eum. aut etiam ꝓmo si obliuius est que audiuit. debet iterum totũ cõfiteri ꝑm quosdam. Similiter si cõtempsit satisfacere ⁊ oblitus est penitentiam sibi iniunctam. si confiteatur tali sacerdoti vel qui non recolit. vel talis non audiuit in cõfessione peccata eius tenetur totum confiteri de nouo alias. alis essi sacerdos nesciret. quantam penitentiam sibi iungere deberet. Si autem recolit sacerdos cui confessus est ꝓio non oportet ꝙ iteret illud qõ antea confessus est. Si autem recolit penitens de penitentia sibi ante iniuncta ꝙ tamen facre contempsit sufficit ꝙ idem penitens eam exprimat sacerdoti cui de nouo confiteturet in hoc casu non tenetur confiteri peccata q̃ alis confessus est: ⁊ de quibus iniuncta fuit ei penitentia illa: nec obstat si obiciatur ꝙ sacramentum penitentie vnum est. ideo simul cõcomitari se debent contritio confessio penitentie. iniunctio absolutione fiat diuisio sacramenti. quoniam sacramentum penitentie non tantum exigit continuationem dicendorum ⁊ agendorum quantum exigunt cetera sacramenta. vnde penitentiarij quando aliquem audiunt ꝓ parte vna die et ꝓ parte in crastinum quandoq; vna die audiunt confessiones ⁊ in alia iniungunt ei penitentiam ⁊ impendunt absolutionẽ quandoq; etiam absoluunt de quibusdam peccatis vel excommunicationibus ⁊ de alijs mittunt eos ab alijs absoluendos. Sed quid de illo qui completa penitẽtia patitur recidiuum nisi quid tam illud recidiuum ꝙ omnia

UVA. BHSC. IyR_347_2

que ab. cõmiserat teneatur cõfiteri maxime si confiteatur tali qui nunq̃ audiuit eũ. dicendũ q̃ non teneatur dicere specialiter ꝛ indistincte illa que ante fuit confessus. sed sufficit confiteri de illis in generali exprimendo suã ingratitudinem et dicendo de multis ꝛ magnis peccatis mortalibus uberaui me dñs p penitẽtiam ꝛ ego ingratus existens nihilominus sic eum offendi ꝛ si forte nescit exprimere: aut non exprimit nomen ingratitudinis non nocet dum tamen talia verba dicat. ex quib⁹ sacerdos ingratitudinem intelligere possit. ¶ Item nunquid sacerdos debet fornicariam suam ad confessiones recipere de illo peccato maxime q̃ secum peccauit. ꝛ dicendum q̃ non quia ei auferret erubescentiam. que est maxima pars penitẽtie. Sed debet eã mittere ad alium sacerdotem sicut notauit ho. contra presbyterum ꝛ propriam eius uxorem. ¶ Item dicendum est de omni peccato. in quo presbyter fuit. cõsentiens et cooperator. sed si absoluat parrochianum penitentem in huiusmodi casibus absolutus erit. nec est cõtra q̃ episcopus non potest dispensare in symoniacum ipso commissa. quia dispensatio dignitatis est absolutio uero necessitatis ꝛ ideo non tam facile ꝯs amittit potestatem absoluendi seu dispensandi. ¶ Item quid valet penitentia ei qui de quibusdam penitet et non de alijs dicendum quod licet non valeat ad uitam eternam: valet. tamen ad multa: scilicet aut ad minus supplicium subeundum. ꝯe peni. distinc. iij. si quis autem. aut ad bona temporalia assequenda. xxij. q. ij. si quelibet aut ad hoc ut deus citius illustret cor eius ad veram penitentiam. de pe. dist. j. falsas ꝛ dist. iij. §. ulti. in fi. non tamen valet iñ quãtũ ad uitã eternã: ut dictũ ẽ. de peñ. dist. iij. penitens ꝛ c. irriso. ꝛ. xxiij q. ij. qui legitur. ¶ Item penitentia neganda non est mulieri que sibi alienũ suppossuit partum quãuis hoc reuelare non audeat propter scandalum q̃ posset inde oriri. ext. de pe. ꝛ re. officij. ubi de hoc in glo. hoc irritum siue mirum est ꝛ in alijs glo. ibidem.

¶ An teneatur quis confiteri circunstantias peccatorum.

Penitens confiteri debet quodlibet peccatum suo proprio nomine nõ palliatis uerbis sed exprese quãtumcunq̃ turpia sunt peccata sufficit tamen exprimere peccatum per bone sta uerba ita tamen q̃ sacerdos intelligere possit expresse peccatum puta cuz dicit. ego dormiui cum talitaut cognoui talem nec oportet confitentem loquiꝛ ribaldus turpiter. Similiter nõ debet soluz peccata exprimere. sed etiam omnes circunstantias peccatoruz per quas credit aggrauari peccatum quantumcunq̃ sint turpes ꝛ abominabiles. de pe. di. v. confideret ꝛ maxime illas circunstantias confiteri debet que ponunt ipsum actum in alio genere peccati. ꝛ etiam que aggrauant peccatum: quia magis peccat in eodẽ genere peti clericus q̃ laycus. prelatus q̃ subditus ꝛ magis peccat in loco sacro q̃ in prophano ꝛ in die festo q̃ non festo. xxv. q. j. nulli fas. ꝛ. j. q. iñ. saluator. ꝛ ext. de hereticis excommunicamus. §. primo sed tamen peccatum grauius ꝛ leuius dicitur sm qualitatem contẽptus. vñ. q. j. §. cum uero. uoluntas ei ꝛ ppositũ distinguit. ff. ad. l. cor. de fic. l. diuus. ꝛ ext. de sen. excõ. cum uoluntate. ¶ Item penitens non debet specificare personam cuz qua peccauit. nec etiam circunstantias per quas intelli

UVA. BHSC. IyR_347_2

gi possit illa persona nisi forte esset no torium vel al' non possit confiteri recte Similiter sacerdos nō debet specifica re psonam interrogatione sua sed th si confitēs exprimat psonam bona in tentione penitentiario qui ē persona qui potest prodesse ⁊ non obesse, nō vt prodat illam cum qua peccauit. Sed vt sacerdos oret pro ea aut secreto la boret ad correctionem quis nō peccat hoc faciendo se pōt' mererur. ar. xxvj. q. v. hocvidet. Similiter si penitētiar' inquirat de illa persona bona fide vt oret pro ea, aut corrigat eam in occul to nō peccat, dum tamen confitentem nullo modo cogat, ad nominandū illā personam aut eius expressionez extor queat ab imito. ¶Item sacerdos cau te inuestigare debet ⁊ interrogare pec catorē de generibus peccatorū quādo videt ipsum propter verecundiam seu simplicitatem p peccatum aliquod oc cultare. ita tamen ꝙ nullo modo inkroget de aliquo crimine inusitato.

Sed nunquid tenetur confessio redu cere ad memoriam confitentis pecca ta que audiuit vel scuit ipsum commi sisse. ¶Respon. De hoc habes tā conscie tiam aut probabilem opinionē de hu iusmodi peccato tunc reducere debet ei ad memoriam. si de hoc recolit con fessor ⁊ confitens super hoc nondum confessus est, quia potest timere sacer dos, ne cōfitens sup hoc crassa laboret ignorantia, atque non excusat. vel ꝙ nō exhibeat debitam diligentiam ad re colēda peccata sua. Quid si parrochia lis sacerdos sciat vel credat impedimē tum esse perpetuum in matrimonio aliquorum suorum parrochianorum nunquid tenetur reuelare in foro pe nitentiali. vel ext. ¶Respon. aut scit. aut probabiliter credit. ꝙ illud impedimē tum possit probari aut non. In primo casu debet eis reuelare vt ipsi procu rent diuortium vel sci habeant vt fra ter et soror vel ipse sacerdos denunci et hec superiori ⁊ subministret proba tiones si oporteat. quia cum sit prela tus tenetur ad illud preceptū. Si pec cauerit. si autem scit aut probabiliter credit quod probari non possit non te netur eis dicere nisi credat ꝙ sup hoc laborares crassa ignorātia que non ex cusat. in quo casu debet eis dicere. si p babiliter credit ꝙ parati sunt sup hoc acquiescere consilio bonorū aliter eis non tenetur dicere. ¶Item sacerdos non debet absoluere penitentem nisi dimittat rancorem contra aduersari um suum: quia nisi dimittat non di mitteretur ei. de peni. distin. iiij. ca. j. ⁊ vij. capīs seqntib'. ¶Itē dicit Augu. prius dicit dns dimitte ⁊ postea dicit di mittetur vobis. Nam si non remiseris non reuocabo te. ⁊ quicquid dimiserā replicabo tibi. Similiter Augustinus qui diuini benefici oblitus suas vult iniurias vindicare non solum de futu ris peccatis veniam non merebitur. sed preterita que iam dimissa sibi cre debat ei ad vindictam replicabuntur.

¶Utrum sacerdos in aliquo ca su possit reuelare confessionem.

Penitens si confiteatur se in here si a qua non vult exire potest sa cerdos ire ad episcopum ⁊ dicere sibi vigila super gregem: quia lupus est in grege: ⁊ sm quosdam potest reuelare talibus qui possunt prodesse ⁊ non ob esse nec est astrictus sacerdos propter vim penitentie tamen quia ille non egit penitentiem tum quia non ser uat fidem cum sit infidelis: et ideo ta li non est fides seruanda. Et similiter posset dici cum aliis similibus. xxij. q. ij. noli. ¶Item sacerdos peccatum in penitētia sibi detectū reuelare non de ext. de pe. ⁊ re. omnis. Sed hoc intelli

UVA. BHSC. IyR_347_2

ge de peccato commisso non commit
tendo. quia si quis cõfitetur sacerdoti
q̃ vult interficere hominem vel aliud
nequiter operari nõ tenetur sacerdos
omnino celare. sed tali persone revela
re debet que possit prodesse. xxij. q. v.
hoc videtur. Similiter debet premuni
re quantumcunq̃ poterit fine peccato
z scandalo illuz cui alius ꝓponit infer
re damnũ vel iniuriam z debet confi-
tenti qui huiusmodi nequam ꝓponit
cõfessus est. q̃ nec recipit nec tenetur
recipere sub sigillo cõfessionis: sed hoc
intelligendum est de illo qui habet fir
mum ꝓpositum aliquid nequiter per
petrandi. nec ad hoc vult cessare. secus
est de illo qui confitetur se tentari sup
aliquo flagicio seu facinore ꝓpetrando
z se aliquando consentire in hoc. z hoc
aliquãdo dissentire et in hoc casu non
debet facile revelare. Qualiter tamen
in hoc casu debet sacerdos procedere
pensatis circunstantiis negocij z quali
tate z quantitate iminentis periculi.
arbitrio boni viri z vncliõi que docet
de oibus potius relinquendum est q̃
per doctrinam aliquam imitandum.
Aud. ¶ Item quid de sacerdote q̃ au-
diuit cõfessionẽ alicuius de aliquo pec
cato. si postea producatur in testamen
tum contra illum in forma iudicij
in causa inquisitionis vel denuncia-
tionis vel etiam cum criminaliter ac-
cusatur super illo peccato. Respõ. si sa
cerdos huiusmodi alio modo sciat ve-
ritatem qsi ꝑ confessionem tunc pote
rit dicere q̃ al' nouit de illo negocio
non revelato aliquo de illa confessiõe
sibi facta. Si autẽ nihil scit nisi ꝑ ꝓfessi
onẽ non tenetur ex iuramẽto q̃ ꝓsti-
terit sicut testis illud revelare. etiam
si iudex precipiat ei aut excommunicet
nisi revelauerit immo etiam si expres-
se iurasset q̃ revelaret nõ est obligato
risi hoc iuramẽtum. z est dicendum q̃
si iudice maliciose insistẽte z inquiren
te an sciret sacerdos aliquid siue per
confessionẽ siue alio modo denegatio.
z non posset alio modo euadere sacer-
dos transferẽdo sermonem ad aliud
vel aliquo modo iniquũ iudicẽ deludẽ
do siue deducẽdo posset respondere so
phistice dolum malum. pro dolo ex-
cludẽdo nihil mihi scio omnino subin
telligẽdo nihil scio vt hõ z nihil scio ni
si ꝑ cõfessionem vel intelligendo nihil
scio tibi revelãdũ. sicut dicitur Mat.
xxiij. de die illa et hora nemo scit nec
angeli in celo nec filius. et subintelligi
tur q̃ filius nihil scit ad revelandum
nobis. ¶ Item quid: si quis revelat sa
cerdoti in confessione z ea que debet. z
ea que sibi deberetur z sacerdos reci-
pit ofia sub sigillo ꝓfessiõis. Quid eri
am si quis habeat pecuniam alienam
in depposito receptam sub sigillo ꝓfessio
nis si fiat inquisitio de predictis debi-
tis aut pecuniam a sacerdote predicto
aut depositario quid faciet? Respõ. si
quis confitetur sacerdoti se habere q̃
furtũ vel rapinam vel al'. cum peccato
tenetur celare sacerdos. Si autez ali-
quis ea que debet vel que sibi deben-
tur dicit sacerdoti non dz illud recipe-
re sub sigillo confessionis si tamen per
indiscretionẽ suã recipiat. non tamen
tenetur celare nisi per modum consi-
liꝫ vel secreti. z iura que puniunt reve-
lantes confessiones non extenduntur
nisi ad peccata. vnde si autoritate epi-
scopi vel iudicis super hoc poteſtatem
habentis compellatur sacerdos iurare
vel dicere veritatẽ de hmõi debito si-
bi taliter revelato vel depositarius de
pecunia penes se deposita teneturvtri
q̃ dicere veritatẽ quocũq̃ mõ iuste q̃
iudicẽ fiat inq̃sitio vel occupatio hmõi
debitoz aut rerũ depositarũ vel quia
cessit bonis is cui debetur debitum vt
qz depposuit. aut alia iusta rõne ꝓsitent

UVA. BHSC. IyR_347_2

aut accipiantur hmōi bona non obstā te q̄ p idiscretionē sub sigillo pfessiōis talia sūt recepta.q; q̄ sic recipit de hoc casu nō cogitauit.& si cogitasset vel etiā iurasset q̄ non reuelaret in hmōi casu illiatū esset iuramētū & nō esset obliga torū aut seruandū in p̄iudicium iuris alieni. Si aūt p p̄done vel tyrannū requireret iniuste hmōi debitū vel depositū cōscius hmōi debiti vel depositi te quisitus oz tacere vel trāsferre sermonē ad alīū vel sophistice respondere vt supra de mendacio dictū est.

¶De penitētia imponēda quando sanguis xpi cadit sup altare.

Penitere oz sacerdos tribus diebus si p eius negligentiā aliquid de sanguine xpi stillauerit sup altare non interposita palla oz stillā sorbere. sed sup lintheū altaris vel ad aliud stilla p̄uenerit q̄tuor diebus peniteat.sed vsq; ad tertiū lintheum.ix.diebus. Si vsq; ad quartum.xx diebus penitear.& lintheamina que retigerit stilla tribus viabus sacerdos abluat interposito sine subterposito calice & aqua lotionis sumatur:vel iuxta altare p̄datur: de illo aūt qui euomit eucharistiā vel veritus speciē si hoc p ebrietatē vel vorācitatem euenerit:si laycus est peniteat.xl. dieb⁹.Si vō clerici mōachi seu p̄sbīri⁹ dyaconi sunt.xl. diebus peniteāt. epi vō.xc.dieb⁹. Si vero infirmitatis causa euomuerit peniteat.vij. diebus. Si vō de sanguine stillauerit in terrā vel in tabulā que solet esse sub pedibus sacerdotis celebrantis in aliquib⁹ locis. lingua lambatur stilla illa et tabula radatur.& igne consumetur & cinis intra altare cōdatur & sacerdos.xl.dieb⁹ peniteat.& q̄ nō dicat canō q̄ ieuniū i pane & aqua sufficit nihil casu ieiunare. i cibo q̄dragesimali vel etiā sicut solet ieiunare in ferijs.vi.de cōse.di.ij.si p negligentiā.& c.li quis p sobrietatē. In q̄busdam tamē quaternis synodalibus inuenitur q̄ corpale sup q̄ stilla sanguinis ceciderit p reliquijs reponat sufficit th p̄m quosdā q̄ fiatvt dictū est sup in capīs illis si q̄s p negligentiā & si q̄s p ebrietatē. Qñ vō ppter infirmitatez quis vomit diligenter oz sumi & cremari & cineres iuxta altare recondi.

¶De plus petitionibus.

Petit aliquis plus causa re tempore & loco.petit quis plus causare quando p̄missum sibi indistincte. ipse id petit distincte.& tunc iudicū non p̄cedit sed cōdēnatur actor ad omnes expensas in triplum & ad omne damnum quod pertulit reus occasione huiusmodi conuentionis instit.de act.§. sed hoc quidem. ¶Itē petit quis plus re.qñ sibi debentur.x.& petit.xx.& tunc non p̄cedit petitio & condēnatur actor in triplum eo q̄ actor expendit instit. de act.§.tripli. ¶Item petit quis pl⁹ tēpore qñ q̄ sibi debetur certo tēpore petit illud ante cuius importunitas puniri debet per iudicem vt iudicium nō p̄cedat & inducie duplicentur reo & expense soluantur vsq; ad litē contest. instit.de actio.§.tēporalis. ¶Itē petit quis plus quando sibi p̄missum est in vno loco petit in alio. in hoc casu p̄cedit iudicium si agatur in competenti foro q̄uis in alijs nō p̄cedat & punitur actor ad interesse.l. quanti. interest q̄ agitur hic soluere. & nō vbi p̄uenit.ff.de his q̄ certo loco.l.j. & ext. de plus peti.c.j. vbi de his in diuersis glo. ¶Itē qui aliquid petit debet assignare causam petēdi & qualiter agere velit.& res quas petit aperte specificare.ext.de li.ob.c.ij.& ij.& de dilatio. c.ij.vbi de hoc in glo.q; in litteris.

¶De pensionibus rei ecclesiastice.

Pensionem rei ecclesiastice in cōpheoſim date.si quisnō soluat per biennium cadit a iure suo.x.q.iij.

UVA. BHSC. IyR_347_2

§. hoc ius. & ext. de vilar. ife. vbi de hoc in glo. si quis. ¶ Item emphiteota potest purgare moram offerendo canonem post biennium. ext. de locat. conductio. c. penulti. Sed quantū tempus debitur ad purgandum moram istam. videtur q̄ante sententiam. ff. de mosfi. testa. l. pompo. §. meminisse. vel etiā vsq̄ ad litē contestatē. ff. rē. ra. ba. l. am plius. & C. de plus petit. l. vna. vel modicū tps debit fortitan. xx. dierū. ff. de cōfti. l. pecunia. & l. pmissor. §. j. ¶ Itē q̄dam dicūt q̄ vsq̄ ad litē contest. potest emphiteota vitare penam offerendo canonem. ff. rem ratā. hab. l. am plius. Quidam tamen dicunt q̄ non potest purgare moram emphiteota vsq̄ ad litē conte. quia hoc modo posset differri vsq̄ ad duos annos vel plures. post tempus statutum biennū & ita non esset sceleris satisfactio. Papa hoc videre tur facere potius rimore pene q̄ voluntate. Sed tempus statutum ipsum intellige in quo vltro se debet offerre. C. de iure emphi. l. ij. vnde dandum est ei modicum post biennium elapsum talis essi sceleritas ad modicum refertur post biennium respectu ipsius biennij sicut hec adiectio plus ad modicā quātitatem refertur respectu quantitatis nominare. ff. de verbo. signi. l. hec adiectio & illud modicum considerabit arbitrio iudicis ex quo non determinatum est in iure. ff. de offi. del. in causis vbi de his habes. ex. de loc. & conduc. c. vlti. vbi de hocin glo. & j. patet.

¶ Item si colonus dere priuata pensionē non soluit cadit a iure suo cū ad longum tempus fuerit locatio facta. ff. loca. l. quero. §. inter locatorem.

¶ Item pensio consueta quandoq; diminuenda est a colonis ppter temporis sterilitatem. Similiter fit remissio pensionis quando magno incōmodo afficitur conductor. q; modicum dānū sustinere conductor. ff. de loca. & cōduc. §. j. & l. habitatores. de hoc habes. ext. de loca. & conduc. c. vlti. in glo. quando magno.

¶ Quot modis dicitur perfectus.

PErfectus dicitur pluribus modis. Dicitur essi. perfect⁹ qui paratus est mortem pro fratribus subire. de pe. di. ij. si quis tantū. & xxij. q. ij. ne quis. Itē pfectus dicitur qui perfectionis viam aggreditur vt va de. & vende omnia que habes. & c. xxiij. q. j. per totum. ¶ Item dicitur qui perfectus ꝑ ffm. propter conscientie puritatem. Similiter dicitur quis perfectus, rōne sufficientie vt homo bonus iustus. de his nota. xxiij. q. j. §. j. ¶ Itē perfectus perhiberur etiam iudicio stare. & cōtendere pro lucro captando. secus tamē p damno vitando. xiij. q. j. §. ij.

¶ De personatu.

PErsonatus & dignitas sunt nomina generalia archidiaconatū prepositura. archipresbyteratum. &c. extra. de offi. archid. cum sequentibus titulis. & de eo qui mittit in possessio. cā rei ser. p eum qui super vbi de hoc. ¶ Itē vna persona pater & filius reputantur. xxv. q. ij. §. hac autoritate. de hoc habes ext. de testi. super eo. ij. glo. & ista videtur. Item clerici nominantur inter personas coniunctas. ar. xij. q. ij. non licet. ¶ Item persone maiores & digniores sub clausula gñali compēdi nō dicūtur vt ad iudiciū ppter hoc trahi possint. ext. de rescrip. sedes aplica. vbi de hoc. ¶ Itē psone dignitas pcīm aggrauat delinquntis. xl. dist. hō ꝓhianus. xj. q. iij. ꝺcipue. ¶ Itē quātitas pcī mēsuratur ꝑm quātitatē cōtemptus. ar. xj. q. iij. §. cum ergo in fi.

¶ De permutatione.

HUnc agendum est de permutatione. quid sit & qualiter contrahat & que res valent permutari.

UVA. BHSC. IyR_347_2

¶De permutatione rerum que fiat qualiter ꝓtrahatur.

PErmutatio est vnus rei cū aliena vicaria mutatio. ¶Item permutatio contrahitur scōm quosdā quādo inter aliquos conuenitur vt certa species detur p certa. C.e.t.l.qſſi asseris qſi conuenirent vt certa res vel incerta, pro certa daretur esset cōtractus innominatus. vt do. vt des. ꝛ nō esset cōtractus pmutationis. Item permutatio non solo pacto cōtrahitur sed ex interuentu in qua res ꝛ precium simul esse non debent vt. ff. de contraben. emp. ꝛ ven. l. nec emp. ꝛ. l. ſ. §. sane cōtrahitur autē postquā de pcio cōuenitur etiā sine re. vt in pdicta. l. nec emp. §. aliqñ.

¶Que res valent permutari.

p Ermutari possunt qcūq; possunt vendi. Sed fallit hoc in ecclesijs q̄ pmutantur ꝛ nō tñ vēdūt ext. de reruꝫ permu. ad qſtiones ꝛ. xvj. q. vlt. nemini ¶Itē pmutatio rei spiritualis cuꝫ re corpali fieri non potest ext. c. t. exhibita ꝛ de transac. pſona ¶Itē pmutatio in spūalibus non ex pacto p tñs. sed totuꝫ q̄ gerit ex autoritate ꝛ arbitrio superioris cōfertur q̄ ex arbitrio suo de rebus pmutandis disponit. vt omne vicium aboleatur. ff. de bis qui no. infa. l. furti §. qui iussu. ꝛ ext. de pben. nisi. ꝛ de pact. cum pxdē. ¶Itē supior poterit facere permutationes rerū ꝛ etiā personaruꝫ ext. e. t. quesitū. ꝛ. c. cū vniuersoꝝ et. vij. q. ſ. mutatiōes. ¶Itē permutationes prebēdarū de iure fieri nō possunt nec ecclesia cū ecclesia pmutari potest pſertim pactione pmissa. Sed potest ecclia cum ecclesia pmutari autoritate supioris in dāpnitate vtriuſq; seruata ext. c. ti. quesitū. ꝛ. c. ad qſtiones vbi de hoc in glo. ꝛ ita spūale. ꝛ. ꝛ. q. iij. §. hoc ius. Item quādo vna ecclesia q̄ magis habundat possessionibus cū alia que min⁹ habundat ex supioris autoritate p maiori vtilitate ecclesiarū permutantur tunc potest pecunia refundi pro melioratione possessionum non tñ pro ecclesia. ita tñ q̄ isti duo contractus in nullo se cōtingant. ſ. q. iij. si quis ꝛ ext. de reruꝫ pmut. ad questiones vbi de hoc in gl. duo effi.

De subdio pegrinoꝝ ꝛ rex indulgētia

VIdendum est qui dicantur pegrini q̄ subsidium indulgeatur eis a iure.

¶Peregrini qui dicantur

p Eregrini possunt appellari large omnes qui non sunt de epatu ordinarij episcopi siue sint clerici siue sint layci q̄ tales nō debēt recipi ab aliquo episcopo quo ad dignitates vel ad ordines. vel ad alia ecclesiastica sacramenta lxxj. di. primitijs ꝛ fere per totū ꝛ ext. de parroch. c. j. ꝛ. ñ. sed huic iuri derogatum est per contrariā consuetudinē cū quotidie clerici alterius dyoces. beneficientur ab episcopis alterius dyoc. sine dimissorijs litteris recipiantur ꝛ q̄ oēs predicti pegrini et extranei dicāntur est ar. vj. q. j. ꝛ. vij. q. iij. c. j. ꝛ. h ¶Item peregrini intelligūtur romipete aplorum limina. ꝛ aliorum sanctorum oratoria visitantes. vt. xxiij. q. iij. si quis romipetes paternarum. ꝛ. c. illi qui ꝛ ext. de treuga et pace innouamus. Similiter qui accedunt ad presentiam domini pape ext. eo. ti. c. j. ꝛ. ñ. q. vj. arguta. ¶Itez ignoti dicuntur quorum origo vita ꝛ religiositas est episcopo ignota non distincto vtrum sint de eodem episcopatu vel de alio. xxiij. di. quando. ꝛ. lxxj. di. quiescamus. ver. si est in seculo. ¶Item repelluntur predicti a promotione duab⁹ de causis vna q̄ nō licet eis ponere falcez sue iurisdictionis in alienam messez ordinando subditū alterius vel iudicādo lxx. di. per totum. ꝛ. vj. q. iij. per totum. Sed cum primo beneficiat clericum alterius episcopi bene pōt ipsuꝫ ordinare.

UVA. BHSC. IyR_347_2

qz sic beneficiando facit ipsum clericuz suuz. Alia causa est qz ignoti predicti solent esse pro magna parte criminosi. infames irregulares. et sepe mentiuntur se habere ordines. z maxime maiores cum non habeant. xxviij. di. ad fores. et xix. q. ij. due. admittuntur tñ clerici pegrini cum. v. figill. episcoporuz. qñ sunt ignota figilla. xxviij. di. c. j. z. h. z ext. e. vi. alias sufficeret figillū epi sui tñ si esset notum. lxxj. di. primatus z. xix. q. ij. due et hoc verū est quando hmōi clerici pegrini nolunt publice populo celebrare qz si vellent ex deuotione in secreto celebrare sustineri posset ext. e. t. tue fraternitati. ¶Item quamuis predicti amiserit litteras suas recipiēdi sunt tñ si ꝓbant p duos testes de ordinatione et conuersatione honesta post ordinationem z de absolutione ppij episcopi quod totum debet in litteris contineri alias vero si ꝓdicta firmarent. propio iuramento ext. e. inter. z. c. tue. z. C. de fide instru. l. in exercendis. ¶Item si archidyaconi abbates z alij superiores prelati habent ius instituendi clericos in quibusdam ecclesijs z ꝓpter hoc instituunt clericos alterius episcopatus non valet talis institutio immo tales dyoces. episcopus potuit remouere nisi ex dispensatione duxerit dimittendos. extra. e. t. c. vlti. abbates essi vel archidyaconi vt alij inferiores ꝓlati in hoc dispē sare non possunt.

¶Q subsidium perigrinis indulgeatur a iure.

PEregrini de iure recipiuntur sub protectione dñi pape z specialiter ad curiam ꝑperantes siue ꝑgentes hꝫ essi facto appellare vel verius pronocatore videntur extra de ap. cū sit romana. z. c. dilecti. ¶Item venientes ad curiam romanam hoc ꝓsidium habēt a iure vt si quid vel acceptum est eis vel sublatum post iter arreptum. restituatur eis. extra. e. t. c. ij. etiaz si per. iudicē sit subtractū: agent. condic. ex hac de

¶Item etiam ꝓsidium habent appellantes ext. de ap. cum teneamur. z. ij. q. vij. arguta. z. c. quotiens. ¶Item pere grinis seu absentibus iusta de causa hoc a iure indulgetur ꝓsidium vt si eoꝝ possessio turbata fuerit. vel per vim expulsus fuerit is qui eoꝝ nomine possidebat datur eis cōditio ex lege ad recuperandā possessionē absentiū nomine siue fuerit filij siue extranei etiaz si mandatū non habeant qꝫ est speciale contra regulam generalem. C. si quis vel alio modo turba. fiu. absen. pos. l. j.

¶De pignore.

NUnc videndū est de pignore quid sit vnde dicatur z qualiter obligatio pignoris cōtrahebatur. Que res pignori obligari possiunt ad quid datur et ad qđ receptor pignoris teneatur.

¶Quid sit pignus z vnde dicatur.

PIgnus est res obligata ꝓ debito ad securitatē creditoris qz tutius est incūbere pignori quaz agere in personam. instit. de oblig. que ex delic. nas. §. furti. ¶Item dicitur pignus ꝓprie rei mobilis quasi a pugno. seu a manu tradita. ff. de verb. signifi. l. plures. §. pignus in ꝓpin. sed ypotheca est oblatio rei immobilis instit. de act. §. inter pignus. ¶Item in re mobili traditione rei pignoris obligatio contrahitur z pignoratitia actio nascitur sed vbi res nō transit in creditorem dicitur ypotheca ff. de pig. act. l. si rem. §. ꝓprie. ¶Itez quantum ad ypothecariaz. act. nihil refert inter pignus z ypothecam qz differūt nomine tñ. ff. de pig. l. res ypothece. §. inter pignus z instit. de act. §. inter pignus.

¶Qualiter obligatio pignoris contrahitur.

UVA. BHSC. IyR_347_2

PIgnoris obligatio ptrahitur duobus modis tacitez expresse.tacitevt bona mariti tacite obligãtur. pro dote ext.c.t.ex litteris. Similiter bona tutoris tacite obligantur pupillo.C.in quibus.c.pig.ta.contrahi.l.si iure.t.ff.e.t.l.vlt.Similiter bona cõductoris inuenta t illata tacite p pensionibus obligãtur. C.in quibus ca.pig.ta. contra.l.si inducta t.l.vlt.t. ff.e.t.l.cũ differentia. ¶Item cõtrahitur pignus generaliter vt cum quis omnia bona pignori sua obligauit quo casu obligata itelligit habita t habẽda quedã specialiter obligãtur vt ager.liber.t equus.C.q̃ res pig. obl.pos.l.vlt. ¶Item pignus aliud conuentionale quãdo res ipso facto nomẽ assumpsit.ff.e.t.l.j. ¶Item aliud pretorium q̃ constituitur p missiones in possessionem.ff.de pig.acc.l.non est miruz §.sciendum. ¶Item pignus ptoriuz est si fiat ex ea causa quã pretor fieri iubet. puta vt caueatur p legatis vel de damno infecto vel de ope demoliẽdo in noui operis denunciatione ext.de no.op. nun.c.vlt.t fere p totũ. ¶Item pign' iudiciale est vt cũ iudex iubet mitti in possessionem.vel cum sententiam diffiniti nam executioni demãdat t tũc primo capiuntur mobilia t postmodũ immobilia demum puenitur ad nomina.ff. de re.iudi.l.admo.pio. ¶Item aliq̃n pignus iudiciale dicitur ptoriuz t ecõuerso.pretoriũ dr iudiciale.q̃ vtrumq̃ a iudice constituitur.C.de pto.pig.l.j.

¶Que res pignori obligari possunt.

PIgnori obligari possunt quecũq̃ possunt vẽdi.Que aut vẽndi non possunt nec pignori obligantur.ff.que res pig.ob.pos.l.j.§.vlti. ¶Item ãdaz vẽdi possunt que pignori obligari non possunt vt qz rẽ alienã quã posse vẽdi. nulla dubitatio est.ff.de cõtrahẽ.emp' et ven.l.rem alienaz nõ possumus nisi ea que de bonis nostris obnoxia facimus.C.que res pig.ob.l.qui filios. Q̃ dixi rem alienam vendi posse. verũ est de immobili quia si mobilis res aliena vendatur furtuz cõmittitur t ideo nec exemptio nec venditio contrahitur.ff. de contrahen.emp.t ven.l.si emptore et instit.de vsura.§.vnde in rebus. Itẽ res pignori obligata nõ dicitur a creditore proprie possideri. ff.qui satisdare cogantur.l.sciendũ.§. creditor. ¶Itez nullo tempore potest pignus a creditore prescribi.ff.de vsur.l.cum nõ solum. §.pignori. ¶Itez obligari possunt res presentes t future.t fructus pendentes partus ancille fetus pecorum t ea que nascuntur.ff.e.t.l.t que nondum. Itez res corporales t incorporales vt cautiones t nomina.ff.e.l.non cõuenit.Item seruitutes psonales vsus t vsufructus. ff.e.t.l.si is.§.vsufruct. ¶Item seruitutes prediales t rustice.ff.e.t.l.sed arme ¶Item iura dignitatum vrbanorum pignori obligari non possunt.ff.e.t.l.si is §.vlti. ¶Item res sacre obligari non possunt vt vasa sacra t ornamẽta. C.de sacrosanct.ecc.l.nemini.nisi ecclesia habeat superflua vasa t debitum vigeat. t.q.h.in auten.hoc ius vel in alijs causis necessarijs in quibus res.ec.obligari non possunt.xij.q.ij.affit. ¶Item ecclesie non possunt pignori obligari.in auten.de aliena emphi.§.qñi. ¶Item liber homo obligari non potest nec pro debito detineri.t si res defuerit dñmo dedat bonis.ext.de pig.lator. vbi de hoc nisi cum ab hostibus detinetur.C. de predo.l.absistit.l.j.t.l.vlt. ¶Itẽ liber homo potest in hostagio obligari extr. de iureiurã.ex rescripto de his habes. de pig.lotozin glo.ber.t.C.de ag.acc.t oblig. ¶Itẽ non licet presbitero libros et alia ornamenta ecclesiastica laycis pi

UVA. BHSC. IyR_347_2

gnori obligare absq; summa necessitate ext. de pign. r. l. vbi de hoc in glo. non prohibet. r. c. ex presentium.

¶ Ad quid datur? r ad quid receptor pignoris teneatur.

Pignoris dator tenetur soluere debitum si pignus perit absq; culpa creditoris instit. q̃bus mo. re. cõtra. ob. §. vlti. nisi actus sit q̃ amissio pignoris liberet creditorem. C. de pig. act. l. qui furtiuus. ¶ Item impensas in pignore bona fide factas reddere d̃z nisi fuerit immoderate. ff. de pig. act. l. si seruus. Similiter rem vni pignorata alteri nõ debet pignorari alioquin crimen stellionat⁹ poterit accusari vt. C. de crimi. stelli. l. j. r vlti. nisi res sit talis q̃ sufficiat vtriq;. ff. de pig. act. l. si q̃s in pig. §. vlti. ¶ Item si debitor scienter rem alienam obligauerit absq; diuini voluntate vel rem obligatã surripuerit crimini stellionatus subiect⁹ extra. C. de crimi. stelli. l. ij. r. ff. e. r. l. iij. ¶ Item creditor integre sibi soluto debito pign⁹ red dere tenetur. C. de sol. pig. l. vlt. debito tamen pro pte soluto. p reliqua pte totum pignus remanet obligatum. C. de distrac. pig. l. quãdiu. ¶ Item tenetur reddere pignus non aliꝰ obligatus nec deteriorat̃. ff. e. r. l. si tamen. §. venit et. l. creditor. ¶ Item quando in fraudem pignoris res venditur ibi cõmittitur frequenter vsura q̃ ex forma contractus r corrupta intentione emptoris et venditoris. r ex comparatione precij ad rem comprehendi potest. extra. e. r. illo. r de emp. r ven. l. iulianus. §. ibidẽ. ¶ Item quibuscunq; res pignorate debent computari fructus in sortem deducti expensis. r etiã si res transeat per creditores multos r statim cum fructꝰ adequatur sorti possessio rei pignorate reddi debet domino suo ext. e. r. quam contra. vbi de hoc in glo. non enim. ¶ Item pignus recuperari potest a creditore quandocunq; venerit nisi sit distractum. C. de distrac. pig. l. si pignus. Resõ materia ista in tractatu õ credi. ¶ Item secundum quosdam potest q̃s vendere pignus vltra terminũ inuito r contradicendo creditore nisi offerat debitum r eo vendito bona fide si minus accepit potest agere ad supplementum sibi vero plus tenetur restituere debitori creditorem tamen circa talia faciẽda est distinctio q̃ aut pactus est q̃ posset vendere. aut q̃ nõ vẽderet. aut de hoc nulla fuit mentio. in primo casu debet nunciare creditori. r postea vẽdere alis non. In scõo casu etiam potest vendere Sed primo tenetur r debet nunciare debitori vt soluat. q̃ si non soluerit ꝑuendere. alis si ante tertiam denũciationẽ vendiderit. furti tenetur. In tertio casu sufficit vna denũciatio. r postea elapso biennio poterit fieri venditio. Similiter si pignus casu fortuito sine culpa sua perit vel deterioratum fuerit non tenetur creditor sed si dolo vl culpa sua perit tenetur. Similiter si creditor vltra terminum pignorauit alteri auctoritate sua etiam cum licentia debitoris contra vel supra voluntatem. Sz omnes fructus quos ꝑ⁹ creditor recipit sibi computantur in sortem nisi ipse debitor obligauerit pignus suum secundo creditori.

¶ Quid continetur populi nomine.

Populi nomine continentur senatores instit. õ iure naturali. §. populus. ¶ Item nomine familie dominus continetur. ff. de verb. signi. familie. ¶ Item populum faciunt. x. homines r. q. iij. vno. ¶ Item plures quã. x. aut. xx. faciunt turbam. ff. vi. bo. rap. pretor

UVA. BHSC. IyR_347_2

git. §. j. ¶ Itē. nñ. vel. v. porci vel. r. oues faciunt gregem. ff. de abigeis. oues de hoc habes ext. de ele. c. j. in. glo. ber. no. q̄ duo. ¶ Item duo faciunt congregationem ꝛ tres collegium. ff. de verb. sig. l. veracius. ¶ Itez populus docendus est ꝛ non sequendus. lxij. di. docendus. ꝛ. lxj. di. miramur. ¶ Item vane voces populi non sunt audiende. C. de pe. de curionum filij.

¶ De postulatione.

Nunc agendum est de postulatione. quid sit. quid debeat postulari. et qui valeant postulare. et qualiter fieri debeat: p quos quis sit eius effectus: et quid iuris acquiritur per eam.

¶ Quid sit postulatio ꝛ quid postulari possit.

Postulatio est gratie petitio. vt cuz ex gratia petit quis aliquē in eligibilem licenter eligi. hoc est si tā ex iustitia quā ex grā mouetur. ext. de post. bone. ij. ¶ Itē postulari potest omnis qui alis nō potest eligi vt clericꝰ alterꝰ vocꝰ. vl clericus in minoribus constitutus ordinibus si debeat in episcopū eligi. Similiter laycus curialis irregularis et quicunq; indiget dispensatione. Similiter epūs electus confirmatus. lxj. di. cū suis ꝛ. lxxj. di. p totū ꝛ ext. de elect. ad nostram ꝛ. c. innouit circa fi. ꝛ. c. officij. ¶ Item laycus postulatur a papa cum sit in eligibilis. lxj. di. per totū ꝛ in dictis. c. cū ad nostrā. ꝛ. c. officij. sed clericus alienus nō eligibilis in aliena dyo. sed postulandus a suo p̄lato. lxxj. di. fraternitatem ꝛ. lxxxv. di. archiō. florenter. ¶ Itez si is a quo postulatur noluerit concedere postulatū non potest cōstringi. lxxij. di. litteras. si tamen hoc exigit iusta causa potest p superiorem cōpelli concedere postulatum. vij. q. j. omnes: et. iij. q. iij. nunc vero ꝛ ext. de iure patro nullus. ¶ Itez postulatur illegitimus vt legitimetur. vel dispensetur cum eo. lvj. di. cenomanensis ꝛ ext. de elec. inno tuit. Similiter infra etatē legitimam si ue in minoribus ordinibus cōstitutus ext. de elec. dudum. c. j. vbi de hoc. et de eta. ꝛ quali. p̄sona. ¶ Itē postulatur tñ et non potest eligi qui consentire non pōt. ext. de postul. ꝛ si manumittit. vbi de hoc in glo. sic qua. e. t. c. bone. ¶ Itē postulari tñ potest̄a papa p̄lat' exemptus ext. de cōsuetu. cum venerabilis.

¶ Qui postulare possunt.

Postulare possunt oñes ad quos electio spectat ext. e. t. per totum ꝛ de elect. innotuit. ¶ Itez absentes possunt postulationi diuersis tpibus consentire ar. ext. co. t. bone. ij. in fine. vbi de hoc in glo. ar. q̄ si omnes ꝛ de elect. quod sicut. ¶ Item si ds pōt postulare non ꝓpter hoc potest eligere quamuis teneat ecōuerso. ff. de ritu. nup. l. gñali. et ext. de elec. in causis vbi de hoc in gl. hic habes. ꝛ. c. innotuit.

¶ Qualiter fieri debeat postulatio ꝛ per quos.

Postulatio fieri debet in cōcordia cum gre imitatur: q̄ si in discordia fieret nō admitteretur de leui. ext. e. t. bone. j. vbi de hoc posset tñ eccl'a recipere postulationē a maiori et saniori parte capituli. factam minori parte nec minem eligēte q̄ si maior pars facit totum. c. facere videt ext. de bis que fiunt a ma. per. c. fere p totum ꝛ. q. q. ij. §. hoc ius ꝛ. lxv. di. c. j. ij. ꝛ. iij. ¶ Sz in maiori pte aliquā dignū de gremio ecclesie eligente ad hoc postulatio electioni p̄mitteret. oportet q̄ due pres cōueniāt in postulādo ext. de el. scriptū est. circa fi. vbi de hoc in gl. hoc habes q̄. Itē postulati dignitas ꝛ ydoneitas in sciētia ꝛ in vite est solicite rep̄hēdat: q̄ ydone' de sua ꝛ aliena pōt eccl'a postulari ext. de el. nihil est. ꝛ. c. cū inter canonicos. vbi ō ly in gl. hic sumtū. Itē postulās idignū p̄tare postulādi eavice p̄mittatur. ext. e. t. lin fi.

UVA. BHSC. IyR_347_2

vbi de hoc in gl. ꝙ ergo. ¶Item si postulatio vitio persone cassetur non ꝺꝫ interim maxime ad eā eccliam talꝭ eligi vel postulari extra eo. c. ꝯ. vbi de hoc in glo. postulando. ¶Item postulaꝭ eligendus aliquando a seipso tm̄ vt laycꝰ solutus eiusdē ꝺyoceſ. vel clericus i minoribus ordinibus constitutꝰ q̄ non ꝓt eligi in epm̄ de iure. lxj. ꝺ. conscius. t. c. bene nouit. ¶Item ꝓt fieri postulatō in his verbis vel equipolentib⁹. nolumus te eligere petimus et postulam⁹ vt facias te ꝓmoueri. Similiter si a seipso et alio postulaꝭ curialis irregularis criminosus post penitentiā: laycus vel clericus alterius ꝺyoceſ. vel laycꝰ cōiugatus seu curialis postulatur ab imperatore vel alio ꝓncipe cuius curie est astrictus. lxj. ꝺi. cōscius. t. lxxꝯ. ꝺi. ꝓncipalis. Similiter irregularis vel criminosus postulatur ab eo qui ꝓbet ptātez ꝺispensandi. sed laycus coniugatus ꝺꝫ postulari ab vxore. xxviij. ꝺi. debis in fi. et. xxxꝯ. ꝺi. seriatim. Et laycus vel clericus alterius ꝺyoceſ. debet postulari ab eo et aliis ꝓlatis quibus subsunt. lx xj. ꝺi. ꝓtinatus t ex. de elec. admonet

¶De effectu postulationis quod ius acquiratur.

POstulationis effectꝰ est quod postulatione admissa potest elegi postulatus. vt ex. de elec. inmotuit in fi. sed postquā ecclesia romana postulationē admittat non ꝺꝫ sequi electō: sed appꝛobatio postulationis t tunc postulatio pꝛo electione et confirmatione habeaꝭ. vt ex. de electio. cum inter canonicos t hoc fit vt euitentur ecclesiarum ꝺispendia et ꝺiscursus. ar. ex. de elec. nihil. t. ff. de condi. indebiti. l. j. ¶Item quānis nullum ius acquiratur per postulationem postulantibus seu postulato. ꝙ ꝙ agere valeant ex gratia enim pꝛocedit vt postulatio admittaꝭ ex. e. ti. postulationem t. c. bone. j. Si tamen postulatio fiat in concoꝛdia et ꝺe digno: tūc superior ex ꝺebito ipsaꝫ admittere ꝺebet et si non admiserit iniuriam facit postulantibus et postulato. ff. qui sanissdare cog. l. ij. vero. in fi. ar. ex. de de iure patro. cum aduocatus t. c. pastoꝛalis.

¶Item in ꝺicto. c. est iudicis officium implorandum et non iure accusatiōis agendum ex. e. ti. ad hoc in fi. alꝭ nullū ius acquiritur postulato. ex. e. ti. c. vlt. vbi ꝺe hoc in glo. t ideo possunt. ¶Itē ꝑm quosdam per postulationē nō subscripram nec pꝛesentatam nullum ius acquiritur postulatio ex. e. t. postulatio nem si autem fuerit subscripta et ꝑsentata secus. qm̄ alꝭ illuderetur superiori. extra. e. ti. bone. ꝯ. et ꝯ. si em̄. ¶Itez si postulatio in cōcoꝛdia canonice fiat. et ꝺe digno postulantes variare nequeunt anteqū approbetur vel reprobetur postq̄ ꝓsentata est superiori vel scrutinium publicatum ex. e. ti. c. penul. vbi ꝺe hoc in glo. et ideo ar. ext. ꝺe elec. publicato. ¶Item postulato acquiritur hoc ius scm̄ quosdam ꝙ si in concoꝛdia fiat vt ꝺictum est poꝛest petere cōfirmationem ne alias iuria fiat ei ad minus iudicis officium implorando ext. eo. ti. ad hoc in fi. t ꝺe accu. super his.

¶Item ex nominatione tali vt cū. ca. pertt. puideri a papa ecclesie nominandos duo vel tres vel ꝑligat papa vnū ex illis acquiritur hoc ius. vt pendente nominatione illa variare nequeunt nominantes sicut nec postulantes ne alꝭ pape videatur illuꝺi ex. e. t. bone. t. ar. xxj. q. vlt. contra sanctorum t. ꝯ. q. vj. ꝯ. ꝺiffinitam. ꝯ. nominationes. ¶Item nominato nullum ius acquiritur ante publicationem scrutinij. ex. ꝺe elect. publicato. vnde licet canonici ꝺicāt inter se sic talis esset bonus ꝓlatus: vel talis ex nominatione nullus ius acquiritur ext. ꝺe elec. ꝙ ſicut.

UVA. BHSC. IyR_347_2

De causa possessionis.

Nunc agendum est de causa possessionis z de eo qui mit.in pos.causa rei ser.z primo queritur quot sunt q̃stiones possessionis z quis debet possidere de possessione iusta z iniusta.zqualiter possessio transferatur.

Quot sunt cause possessionis quis possidere dicitur.

Possessionis q̃stiões tot sunt quot sunt interdicta possessoria.sunt añ interdicta possessoria.h.s.adipiscẽde possessionis retinende z recuperande.

Itẽ interdictũ adipiscẽde possessiõis datur bonorũ possessori.i.ei qui est loco heredis z datur heredib⁹ hereditarijs instit.de interdictis.§.adipiscendo instit.de bo.pos.§.antẽ. Itẽ est interdictus salua nõ adipiscende possessionis causa comptũ eo q̃ vtitur dominus feudi de rebus coloni quas pro mentibus fundi pignori futuras pepigisset instit. de interdictis.§.interdictum. Item possessionis causa retinẽde comparata sunt interdicta. vti possidetis vtrobiqz vti possidet interdictũ locũ habet in rebus immobilibus.interdictum vtrobiqz in rebus mobilib⁹ instit.e.t.§. interdictum. Itẽ interdictũ recuperande possessionis q̃ datur alicui vi eiecto de possessione est.vnde in cui.datur benefici cõstitutionis illius.C. vnde.vi.l.si quis in tñi. Similiter agi potest.l.iul. de vi publica vel priuata.si cum armis vel sine armis facta sit eiectio instit.de interdictis.§.recuperande Itẽ interdictum vtrobiqz nihil aliud est quã verborũ solẽnis conceptio quibus pretor aliquid fieri iubeat vel pbibeat qz tũc maxime faciebat cuz de possessione vel quasi inter aliquos cõtẽdebatur.instit. de interdictis in prin.de hmõi interdictis habes ext.e.t.pasto.in glo. ad intelligentiam z de pbat.lz.in glo. qñq; tñ.

Itẽ possidere quis dr̃ cuius nomine possidetur:qz põt quis nomine alteri⁹ possidere.ff.de acq.pos.l.quicquid.z.l.q; in eo z.l.generaliter z ext.de restit.spol. cũ venisset in fi.vbi de hoc in glo.i.õ presumptione. Itez si is q̃ possidet meo nomine expellitur vel alteri tradat possessionẽ de rebus mobilib⁹ statim pdo eam.ff.de acqui.pos.l. possideri. §.q; si seruus. Sed si quis rem tuam mobilez occupat.statim pdis possessionem.ff.e.t.l.si rem mobilem de hoc habes ex.de restit.spol.olim causam in glo.vbi scias Itẽ possidere q̃s dicitur aliquid pleno iure si vtroq; iure possidet illud tam in spũalibus quã in corpalibus ar.ext. de priuil.cum z plãtare.vbi de hoc.z.c. qñ vbi de hoc in glo.i.in spiritualibus Item possessio dr̃ quasi pedis cessio q̃ de corpali possessione intelligẽdũ est tñi.ff.de acq.poss.l.j.naz oia iura in corpoalia vt in iurisdictio seruitus et silia possideri nõ possunt.sed dicitur quasi possideri.ext.de causa pos.cũ ecclesia circa mediũ vbi de hoc in gl.hoc ideo dicit et.ff.de vsu.l.sequitur.§.siviam.

De possessione iusta z iniusta.

Possidet iuste q̃ ptore actore possidet.ff.de acqui.pos.l.possideri z.l. quẽadmoduz. Similiter sicut possessio corpe z aio acq̃ritur.ita z eodẽ modo amittit.ff.de acq.pos.l. possideri et.ff.de ver.signi.l.quẽadmoduz de hoc habes.ext de reg.iur.c.j.in glos.potest exponi. Itẽ nõ sufficit possidere solũ nisi ius acq̃reret Sed q̃s intẽdat sic possidendo ff.de.vi.actuq; prima.l.vl.de hoc habes ext.de causa pos.cũ eccl̃ia in glo.tante. Itẽ quasi possidere q̃s vr̃ cũ trib⁹ vicibus vtr̃ aliquo iur.ar.C.de fidei.cõ. l.j.de hoc habes in victo.ca.cũ eccl̃ia in glo.et hoc videt. Item p duos actus intelligitur quis esse in possessione vel

UVA. BHSC. IyR_347_2

quasi ext. de cā pos. cū olim. Itē binus actus nō solū possessionem vel quasi ꝫ etiam cōsuetudinem inducit quādoq; C. de epīscopali audi. l. ij in fi. t. xxv. q. ij ista nos t multo fortius ternus act⁹ ext. de causa poss. cum ecclesia. t. C. de fideic. com. l. j. ¶ Item per vnicum actū perditur ext. de consti. cuz. m. t de preben. pro illoz. Similiter sicut acquiritur sic et retinetur. C. de seruit. t aqua. l. cū tali ¶ Item aqua dicatur quotidiana que vna die ducitur. ff. de aqua toti t estiua l. q; autem. ¶ Item si misero tigna in pariete tuo statim incipio possidere vel quasi seruitutez. ff. de seruitute vr. prel. seruitutes. §. que in superficie. ¶ Item possessio nulli est auferenda ante cause cognitionē. xij. q. j. c. j. in fi. t extr. vt lite pen. fere per totum. ¶ Item possessori qui rem possidet non datur vendicatio rei. instit. de actio. §. j ¶ Item possessio momentanea est q̄ paruz durat apud possessorem alcuius sententia non appellatur ꝼm leges. C. de momen. poss. l. vna t ext. de causa poss. c. j. vbi de hoc in glo. j. possessionis ¶ Item q̄ possidet bona fide nō tenetur de fructibus durante bona fide consumptis. ꝫ tenetur postquā incipit possidere mala fide de fructibus extantibus tñi. C. ō rei ven. l. certum. ¶ Item possidens iniuste sine titulo tenetur generaliter ad omnia dampna t lucra pcepta t pcipienda. de ductis expensis in fructibus. ff. de reuindi. l. si nauis. §. ḡfialiter. ¶ Itē possessor licet sponte recedat sub cōditione tamen t nō omnio deserēdi. adhuc possessionē quā per se possidet retinere dꝰ nisi sciēter negligat eaz. t si alter intrat talem possessionē quam animo solo retineo adhuc retinere dicar possessionez nisi ille me venientem non admittat. Similiter siue audeo accedere ad possessionem q̄ suspicor me posse repelli. ff. de acquir. poss. l. si de eo. §. j. t §. si ille q̄. §. vlt. t. l. clam possidere. § qui ad nūciuas. Similiter quā cito in ꝓ aliquā eē in possessione possum expellere ipuz de iure ext. de resti. spol. causam vbi de his in glo. ḡlas quādo. ¶ Item possessio facilius perditur q̄ soloanimo quā acquiratur q̄ ibi necessarius est corpalis actus. ff. de acqui. poss. l. possideri. §. in admittenda. ¶ Item possidere dicitur qui rem deponit nisi aduersarium in deponendo expresse constituat possessorem ext. de restit. spo. pisanis et de deposito. bona fides vbi de hoc et instit. de acc. §. j. ¶ Item non facit de curionem possessio sola sed electio iuta. ff. de decur. l. habemus. ¶ Item sola possessio sufficit in ecclesiasticis bñficijs nisi aliꝰ quis sit canonice institutus extra. de institu. ex frequentibus. t ideo debet habere litteras inde. j. q. j. lex iulia. Quidam tamen dicunt q̄ possidēs nō tenetur probare suam institutionem. C. de pe. heredum. Similiter nō tenetur probare titulum possessionis sue. ext de rei ven. l. vlt. t. ij. q. v. §. j. ¶ Item possessio sola nō prescripta non dat ius alicui nec causat ext. de causa poss. cum ecclesia t de institu. ex frequentibus.

¶ Item quamuis ecclesia nō comprehendat possessionem rei sibi collate dominum tñi acquirit sed non ita pōt in persona priuata C. de rei ven. l. sciō in ira. ¶ Item possessionem non videtur quis adeptus si eam statim amiserit. ff. de acqui. poss. ¶ Itez possessio plus quādoq; habet facti quā iuris. quando q; vero ecōuerso. qñ in acquirēda possessione plurimū facti cōsistit. t parum iuris. qñ sine corpali actu nō procedit. ꝫ in retinēdo plurimū iuris habet q̄ solo animo retinetur. C. de acqui. poss. l. nemo ābiguū. t. l. licet ¶ Item solo animo pditur. ff. de acq. poss. l. possideri. §. in admittēdo t ar. ext. de cōcessi. pben. cū nīis vbi de his in glo. q; alicui Itē

UVA. BHSC. IyR_347_2

non debet semper in acquirendo possessionem actus corporalis interuenire.ff.de acquiren.pos.l.j.§.vlti. ¶Item quicunq; modo alter possideat.non tñ possessio vacua.q̃uis re vera nullus sit possessor.ff.de accu.l.ñ.et ext.de concess. preben.cum nostris.vbi de hoc in glo. nota q̃ alicui. ¶Item plena & pacifica debet quis possessione sibi adiudicara gaudere non obstante q̃ aduersarius eius offerat ei pignus. extra de sentẽ. extre.iu.cum aliquibus vbi de hoc.t.j. q.vj.de possessione. ¶Item possidens precario vel gratia nõ potest petere.restitutionẽ.x.q.ij.q.ij. Similiꝫ si obtiniat q̃ alius inde incontinẽti deiecit.ff.de vi et vi.ar.§.vnde.vi.vbi de hoc habes.extra de rest.spol.olim in glo.& sic patet. Item possessorẽ reiitiose semp sequitur vicium rei.ff.de acquiren.pos.l.incon. er ar.extra de resti.spol.sepe.vbi de hoc in glo.quia vicium. ¶Item qui offert se liti actore ignorante de re litigiosa.licet non possideat condemnabitur tanq̃ si possideret secus si actor sciret illuz non possidere.ff.de re.ven.l.finautem. in princi.et.l.is qui sterili. ¶Item male fidei possessor agit ad precium in speciali casu.C.cõmunia deleg.l.vlti.§.vlt. vbi de hoc habes extr. de rebus eccles. non alie.ad audientiaz in fine glos.sed nunquid.

¶Qualiter possessio transferatur.

POssessio transfertur pluribus modis.l.per claues etiam si res non apprehendatur.ff.de contrahen.emp. clauibus. ¶Item etiã iussu.ff.de acq̃pos.q̃ in eo. ¶Item si rem meam penes te,depositam vendidi instituto.de rerum di.§.interdum. ¶Item si quis rẽ meam nomine alterius possideret.ff. de rei vendi.l.vt que dicta. vnde supradictum est non semper necesse est in acquirenda possessione actum corporalem interuenire. ff.de acq̃rẽ. possessio. l.j.§.penul.vñ§ sus.visu siue rei mutua te venditione clamibus.et cartis mea sint cõduco scienter.quamuis nõ alias detur possessio transit. ¶Item possideri liber homo non potest q̃ ex sola possessione facti nulla seruitus vel obligatio cõtrahitur extr.de pstump. causaruz. et de restit.spol.causam que vbi de hoc in glo.sic.ff.

¶Quis mitti debeat in possessione causa rei seruãde.

NUnc agendum eo qui mittitur in possessione causa rei ser.s.ꝯs mitti,debeat & ob quam causam. ¶Similiter quid iuris sequatur missus tam in personali actione quam in reali et que differentia sit inter primum decretuz et secundum.

POssessiones rei petite adipiscitur actor in actione reali statim in eã mittitur. C.de pscript.xxx.an.l.si quis exẽptionis.§.pen.& ext.de dolo & cõtu. cõtingit.vbi de hoc in gl.ꝑm legistas vt cũ in possessione rerũ ipsius remittitur iuxta mẽsurã debiti declarati sacramẽto actoris si non venerit reus legitime citatus in auten.de exhiben.§.si vero colle.v.sed scõum iura canonica non est possessor ante annũ:sed potius custos causa rei ser.extr.de eo q̃ mit. in possi.c. vlti.& de dolo.& contu.contingit vbi de hoc in glo.ꝑm legistas. ¶Item si locus non habeat missio in possessionem tñc loco missionis succedit excommunicatio:& sic intelligitur extra vt lite nõ contestatioñ.tue. ¶Item quando contingit actorem adesse.reum vero abesse.citari debet reus tribus edictis.i.tribus vicibus seu tribus denunciationibus vel vna ꝓ omnibus perẽptoria ꝓ vt index ordine vel compendium edictorum duxerit moderandum.ff.de iudic.l.ad peremptoriuz.& l.sequen.& xxiij.q.iij. de illicita & C.quomodo et qñ iudex.l.

UVA. BHSC. IyR_347_2

tres denunciationes. ¶Item quelibet denunciatio cõtinet.xxx.dies in auteñ. de lit.§.per omnẽ coll.viij.quidã tamẽ dixerunt q̃ auc.illud loquitur in actore sed lex vetus.C.de iudi.l.properandus. si quidã dicit quãlibet citationem cõtinere debere.x.dies.ñ.q.iij.reo stabit q̃ essi non muratur quis stare phibebit. C.de testa.l.scimus poterit tñ iudex ne cessitate vigente peremptorii matiuare ext.de app.c.j.z de offic.del.cõsuluit. et in ꝑdicta.l.ad peremptorium cum sequenti.l. ¶Item quedam sunt in quibus locis nõ habet missio in possessionem vt cum agitur inter duos de prelatura licet enim ꝓcedatur contra electum contumacem extra vt lite nõ contest.qñ frequenter non tñ alter in possessionem mittitur si duo ad ꝓlaturam contendent.ne ex scõo decreto postmodum missio si fiat ageret vt ꝓlatus:et si forte in electione ius non haberet animas subditorum decipet q̃ esset obsurdum ext.de elec.dudum.i.idem dicendum est in causa matrimoniali ne missus in possessiõe ex scõo decreto ageret vt maritus reuera cũ nõ esset. ¶Item facta missione ex scõo decreto restabit reo quo de proprietate extra vt lite nõ conte.qñ.§.in aliis z.C.in rem actio.l. ñ.in fi. Similiter fiet de possessore petitor.§.quomodo z quãdo iudex.l.cõsentaneum ext.de dolo.z cõtu.ppter in fi. et hoc loco habent in actione reali.

¶Item in actione ꝓsonali hoc contingit.q̃ sicut in reali reus veniẽs.j.annũ reciperet possessionem ꝓstita cautione et restitutis expensis. Factis circa iter et circa ingressum litis z salaria aduocatorum.C.de act.l.qui crimen z.C.de iudic.l.scimus fiet in ꝓsonali. Similiter sicut in reali missus possidet donec aduersarius probet de proprietate sic z in personali missus in possessionem possidebit pignus pretorium donec debito liqueat misso probante debitum. Quidam tamen dicunt q̃ passo missionem non probante debitum esse vel solutum constat de debitor propter auctoritatem scõi decreti q̃ tamen dictum est prius magis placet quibusdam vnde si cõstat de debito tenebitur pignus pretorium donec satisfaciat sicut res commodata tenebitur loco pignoris iuris auctoritate propter expensas. ff.de furtis.l.creditoris.§.si cum z.ff. commo.l. in rebus.§.vlti. ¶Item si reo veniẽte actor non venit tunc reus absoluatur fm cursum causarum.tñ fm iura actor citandus est tribus edictis. vel vno pro omnibus continente spacium trium et tunc si non venerit absoluetur reus ab obseruatione iudicij:z si non liquet de causa C.de iudic.l.ꝓperandum.§. j.z dabitur actori annus.j.quaz causaz prosequi possit. Si vero.j.annũ veniẽs iterum causam deserat ab omni cadet actione ipso iure. C.quomodo.z.quãdo iudex autem qui semel.

¶Quid iuris seq̃tur missus tam in personali actione quam in reali.

POssidere dicitur statim qui mittitur in possessionez in actione reali scõm quosdam C.de prescrip.xxx.an. l.si quis emptionis. §.penulti.et. ff.de damp.infec.l.a quo.sed secũdum alios non possidet sed custodit.ff.de acquirẽ. pos.l.possideri.§.vlti. ¶Item dicendũ est quod missus in possessionẽ etiam in reali dicitur custos eo respectu q̃ vsq̃ ad annum non possidet in commutabiliter nam passus missionem veniens infra annum z prestans cautionẽ et restitutis expensis recuperat possessionẽ vt dictum est.ũ.vnde missus in possessionem statim possidet ꝓmutabiliter non tamen incommutabiliter sed in actio-

UVA. BHSC. IyR_347_2

nerali verus possessor post annum efficitur ipso iure qui mit. in pos. cā rei ser. extra. de offi. or. pastoralis. ⁊ de eo qui mit. in pos. c. j. de hoc habes. ext. de dolo et contumacia cōtingit in glo. nō deterioratur hic. ¶Item in actione psonali nō efficitur possessor. sed custos ex primo decreto tantum. ext. de dolo et contuma. c. j. vbi de hoc in glo. q. ñ. ⁊ c. contingit. ⁊ de eo qui mit. in possessi. causa rei seruande. c. vlti. ¶Item possidens ex primo decreto tantum nō vtitur fructibus. sed eos conseruare debz vbi restituat eos cum ipsa re: si infra annum possessionē recuperat reus. extr. de sequestra. c. h. si veco rem non recuperat infra annum in actione reali habebit oēs fructus vsq; ad litem contestatā. postea experiens de proprietate: de hoc habes extra. de dolo ⁊ cōtuma. contingit in glo. non deteriorat vltra medium. ¶Item si reus cautionē offerat infra annū standi iuri cora iudice si potest haberi: alioquin coram honestis personis quia tunc interrumpit prescriptionem annalem recuperat possessionē. ext. de eo qui mittitur in possessio. causa rei seruan. cap. j. vbi de hoc. in glo. ⁊ c. cum venissent.

¶Item quando missio in possel. fit p litem contestatā statim missus ex primo decreto possidet ⁊ sola questio proprietatis reseruatur absenti. C. quō et quando iudex. l. consentaneus. ¶Itē post annum a die missiōis absente in sua contumacia perdurante. missus efficitur verus possessor. l. incommutabilis nisi super proprietate pronficietur contra eum missus erit post annū efficitur de petitore possessor ⁊ passus missionem de possessore. petitor. ¶Item lapsus anni tantū efficit missu in possessionē verū possessorem in realibus actionibus personalibus requiri ſ̄m decretū. ñ. sc̄a missio. vel auctoritas seu iudicialis. sed in personalibus act. ſ̄m decretus diuersimode operatur. quia licet generaliter verum cōstituat possessorem. in quibusdam tamen efficit dominum si dominus erat is contra quoniā fit missio alioquin prestat viaz vicapiēdi vel prescribendi vt actione norali ⁊ damni infecti. ff. de noxali. l. generaliter. ⁊ ff. de dam. infec. l. si finita. §. iulianus. ¶Item possidere non dicitur alter litigantium rem positaz. ap. sequestr. ff. depositi. l. j. §. j. vbi vt dicitur est vt tantum causa custodie deponatur apud sequestr. ff. de acquirend. possel. l. interesse puto ⁊ sic possessio restituitur illi qui obtinet in proprietate vt sequitur: quia proprietas ad se trahit possessionem extra de causa. pos. cū dilectus. de hoc habes extra. de sequestra. ca. j. in glo. sed ideo fecit. ¶Itē si possidens condemnatur de pprietate per consequens condemnabitur ō possessione nisi de possessione excipit vicq; quia possessio sequitur pprietatem. ff. de rei ven. l. officium in fine. de his habes ext. de causa. pos. ⁊ pprie pastoral. in glo. ergo si quis. ¶Item possessor quādiu est in possessiōe debet mea defendi. extra vt lite pendente quasi per totum. ⁊ de elec. querelam ⁊ de causa. pos. cum ecclesia. ¶Item qui iure possidet iuste possidet. xiiij. q. iij. ꝙ dicam ¶Itē questio possessionis cum simul agitur cum violenta deiectione primo agi debet de possessione ꝙ de violenta deiectione. C. de ap. l. j. ¶Item possessio etiam causa rei ser. nemini dari debz nisi primo interueniat de calump. iuramentum. ext. vt lite non contest. qm̄

¶Item ꝙ facit lapsus anni in actione reali. hoc facit in personali sc̄ōm decretum: quia efficitur verus possessor. l. incōmutabilis vt dictum est. supra. ⁊ ꝙ dicitur in psonali actione missus. nullo tēpore possidet. qz pignus

z

UVA. BHSC. IyR_347_2

preteritorum non possidetur. ff. litigi. pos. l. si duo. §. creditores. dicendum q̄ hoc verum est ex primo decreto. secus si ex secundo si. ¶ Itē filius qui in possessione mittitur per iudicem non possit nanciscī possessionem corporaliter propter dolum siue potentiam partis aduersę nihilominus tamen post annum fit ipso iure ver⁹ possessor in actione reali. extra. de dolo ⁊ contumacia cōtingit. de hoc respōde in tractatu. si de actore. licet ꝑm iura multa puniri possit iudicio penali vel temporali pars aduersa. ff. si quis nimis. vero nō re. l. ij. tamē scōm iura canonica si passus missionem velit cauere de parendo vt dictum est. §. non punitur pena legalis ed condemnatur in expensis. extra de dolo ⁊ contumacia ex litteris ⁊. c. filiali. ⁊ de pēn. calum.

¶ De differentia inter priuilegiū ⁊ secundum decretum

POssidens ex primo decreto ⁊ secundo qualiter differat satis dictum est. §. q̄ primum decretum facit custodem. secundum vero verum instituit siue confirmat possessorem. Similiter post primum decretum commutabilis est possessor post secundum vero incommutabilis. ¶ Item missus ex primo decreto seruat rem sed passus missionem ex secundo tollit ⁊ percipit fructus ipsos custodit. ff. vt in pos. le. l. is cui. §. qui legatoꝝ. sed si reus non colat colit missus ⁊ colligit. ⁊ fructꝰ percipit vendit ⁊ precium seruat vt in dicta. l. ⁊. §. i. ¶ Item missus ex primo decreto non vtitur fructibus. ff. ex quibus causis impo. eadē. l. fulcinius in prin. ⁊. l. prętor. ⁊ hoc nisi in casibus vt in. l. fulcinius. §. vltimo. ¶ Itez missus ex secundo decreto vtitur ⁊ fruitur ⁊ delecit rem. sed missus ex primo patitur: rem in possessione. ff. de damno infecto. l. si fini. §. si forte. duo. enim insolidum possidere non possunt. ff. de precar. l. duo.

¶ De differentia realis ⁊ personalis actionis.

POssidēs actione reali ⁊ personali differre: quia realis actio ē que rem persequitur ad quēcunq; producta fuerit possessorem ꝑsonalis est que in personam obligatam intenditur vt eius heredem detinet propīe cum loquendo petitio dicitur in rem actio i personam. persecutio vero in vtroq;. ff. de actionibus ⁊ obligationibus. l. actio. ¶ Item prętor seruat sibi missionem que est ex secundo decreto. ff. de dam. infec. l. dies. cautionem. §. j.

¶ Possessiones affirmatiue et negatiue quando quomodo fieri debeant.

POssessiones assertiue fieri debēt in causa speciali vel veritatem in ꝛta formam iuramenti de veritate dicenda: de quo iuramēto habes. extra. de ele. dudum enim. ⁊ extra de confessis statuimus in glo. nota q̄ possessiones. ¶ Item potest fieri possessio qfic ꝑm credulitatē. quandoq; ꝑm veritatē assertiue. quandoq; iuramētum vtrūq; articulum cōprehendunt tunc responsio debet fieri de ꝓitate ⁊ credulitate ꝑm q̄ positio fiet ō hmōi iuramētis. habes ext. de test. ꝓsentis ⁊ de confes. statuim⁹. vbi de hoc in glo. nota. q̄. ¶ Itē posito negatiua recipi a iudice pōt cum sibi visum fuerit expedire. q̄ uis nisi per confessionē aduersarij ꝓbari non possit vt in dictis capitulis ⁊ gl. ¶ Itē possessio fieri debeti causa ciuili ꝑm q̄ credit vel extimat ille qui facit positionē ꝑm formam q̄ habes. C. de iura calum. l. ij. j. rū. §. j. ¶ Respō. vero sic

UVA. BHSC. IyR_347_2

ri debet hoc modo credo vel non credo. de hoc habes ext. de confes. statuim⁹ vbi de hoc i glo. ¶Itē possessio q̄ ad factū nō ptinet: fieri non debet q̄ non est pbandū vel confitēdū quo p̄barto vel pfessato non pdest. ext. de of. del. tum contingit ꝛ de confessis statuimus. vbi de hoc. ¶Itē possessio ꝫ aliā possessionē fieri nō dz nec ab aduersario nec ab eodē ne alia ps i piuriū cadat. ff. ō interroga. ac. l. si fideiussor. ꝛ. l. si defensor. §. illud. ¶Itē pari aduersa cōplenda est rñdere positioni. alioquin ipsa tacturnitas pro confessione habetur. ext. de testi. ꝑsentiū. ¶Itē possessio fieri debet lite contest. ꝛ iuramēto p̄stito de calum. in causa ciuili vel de veritate dicēda in causa spirituali. ext. de confessis. statuimus. vbi de hoc in glo. nota. q̄.

¶Quid dicimur posse.

POsse dicimur id q̄ de iure possumus ꝛ valemus. xxij. q. ij. faciat. ꝛ argu. ext. de rescript. scisitatus. vbi de hoc i glo. aliquis dicitur. ¶Itē plura possumus p̄ alios q̄ p nos nō possum⁹ ext. de instit. c. vlti. vbi de hoc vide elec. suffrageneis. ꝛ. lxxj. viij. di. eps scō. ꝛ. ff. q̄ res pignori. ob. pos. l. penulti.

¶De puero quid sit.

PUer ōr a septimo vsq̄ xiij. annuz ext. de regularibus ad nostram. ꝛ. xx. q. j. c. j. ¶Itē quāuis fieri non deberet si tamē puer fieret archidia. nō haberet vocē in capitulo infra pubertatē. arg. ff. de decurioñ. l. spurñ. §. minores. ꝛ. C. de testa. milita. l. vlt. ¶Itē lz puer dispēsatue tolleretur in plationē tñ vsq̄ ad legitimam etatē alienare non pōt. C. de his que ne. impe. l. eos. ¶Itē quātū ad ordines ꝛ ecclesiastica bñficia pueri dicūtur vsq̄ ad. vij. annū q̄ fuire nō pñt post. vij. ꝙ an. idonei reputātur si sint doli capaces. sed non quātū ad dignitates. j. q. j. pueri. ꝛ ext. de eta. ꝛ quali. q̄ rōne. ꝛ. c. seqnti. ꝛ ar. ext. de pbē. sup. vbi de hoc in glo. si q̄s. ¶Itē puer. vij. annoꝝ mētiri ꝛ dicere verū potest. ꝛ pñteri. ꝛ negare deū siue verū. ꝛ alꝫ peccare pōt ext. de delic. pu. c. j. vbi de hoc. ¶Itē puer cū est doli capax pōt cōmittere furtū. ff. de furt. impuberes ¶Itē tenetur ex delict. C. si aduersus delic. l. j. ꝛ. C. de penis impunitas. ¶Itē p̄ter delictum carnis in alia cadere pōt. ff. ad sill. l. j. §. impuberes. ꝛ ext. de delic. pu. capi. j. vbi ō hoc in glo. ficergo. Sed cōtra. e. tit. c. inter vbi de hoc.

¶De prebendis.

NUnc agēdū est de pbēdis. quid sit pbēda. cui cōferri debeat a quo ꝛ qualiter infra q̄ tēpus debeat oferri pbēda ꝛ ad quē devoluitur ptās. si j illud tēpus non cōferatur.

Quid sit pbenda ꝛ cui conferri debeat ꝛ a quo.

PRebēda est ius percipiendi puētus in ecclia competēs alicui tanq̄ viri de collegio q̄ ius ex canonia descendit. nō essi debet esse canonicus sine pbēda. ext. de pbē. relatū. ꝛ. c. dilect? ¶Item pbēda est que pcedit ex institutiōe ꝛ ex officio. qñ qui officiū habet bñficium debet habere. laycus tñ pbē darius pōt esse non tñ canonicus. ext. de instit. in ecclia. vbi de hoc. ¶Itē canonia est quoddā ius q̄ oritur ex electione vñ receptione in canonicū ꝛ in fratrē vel creatur de nouo vbi certus numerus canonicoꝝ non habetur. extra de pbē. dilec. ¶Itē dictuz ius oritur vel creat in loco in capło ꝛ in alijs quoꝝ cōmunis est vsus. ext. de pbē. relatū. ꝛ. c. p illorum. ¶Itē conferri debet prebēda idonee persone que rēsidere in loco possit ꝛ curam eius per se valeat exercere. ex. de cleri. nō resi. relatum ¶Itē cōferi dz pbēda regl'arit a plato illius ecclie in qua confertur. ext. c. ti.

UVA. BHSC. IyR_347_2

ex frequentibus.t.l. ad decorem. Similiter collatio ecclesiarum de iure ordinario ptinet ad plat̃um.ext. de offi. ord.cum nos.t.j.q.iñ.si quis episcopus. t.c.penult. ꝛ in plerisq; locis secus obtinet de ꝓsuetudine speciali tam in collatione ꝓbend.extra.de elec.cum ecclia. vlti.t de cõcess.ꝓben.nulla quã in ordinatiõe ecclesiarum.xxiñ.distin.in plebibus.t.lxx.distin.ca.ñ. ¶Item alicubi spectat communiter ad ꝑlatum t capitulum collatio ꝓbendarum. extra.de cõce.ꝓben.postulastis sed de iure cõi si cui⁹ dictus est prelatus vna cum capitulo suo institutiones cõfessiones facere debet alicubi tamen solus ꝑlatus sine ca.conferre potest.de cõsuetudine iam ꝓscripta.extra.de his que fi.a ꝑla.ca.j. ñ.t.iñ.t.c.nouit.t.c. cognoscitur sed alicubi capitulũ sine ꝑlato confert.ext.de elec.cñ ecclesia vulterana.

¶Qualiter conferri debeant ꝓbende.

¶Rebende conferende sunt plene cum iuribus ꝛ ptinentiis suis et sine aliqua diminutiõe ext.vt eccle fiasti.bene di.conse.vt nr̃m.t.j.q.iñ.si quis ꝓbendas.ita vt ꝙ ꝓbendis annexum est nõ separatur ab eis.ext. de cõsti.cum omnes.t de ꝓben.ꝓpositi ¶Itez ꝓbendarum sectio seu diuisio fieri phiberur.extra.de ꝓbe.minoribꝫ ꝛ nõ possunt eligi duos adynam ꝓbendam vt inter se diuidãt fructus ꝓbẽde vel ꝙ vnusquisq; ex ipis ꝓbendam vacantem habeat alter vacaturam expectet.extr.de ꝓbe.c.tue. ¶Item si ꝓbẽda talis sit ꝙ diuisa duobus sufficiat dñ̃ potest diuidi in duas aliquãdo vna ꝓbenda ext.e.ti.vacante. Itẽ pure ꝛ simpliciter sine pactione ꝛ sine mõ cõferri debẽt ꝓbende.ext.vt ecclia bñ fi.sine.di. cõferantur.vt nostrũ in spiritualibus nõ debent fieri pacta.extr. de pactis.c.vlti.t de symo.tua.t. ca. p tuas.t.j.q.ñ.quã pio. Si tamen aliud onus est ãnexum ꝓbẽdevr cãtare quotidie missaz de sancta maria si possibilitas adest tñc ꝓbenda tranfit cuz onere suo.ext.e.ti.signatum. t de decimis non fit.t.ff.de pigno.act.l.si cõuenerit ℌ.ij. Similiter vbi cõditio siue modus ineſt ex natura rei non facit rem cõditionalem.ff.de condi.t demon.l.condiciones.

¶Quo tempore debeant cõferri ꝓbẽda et ad quem deuoluat̃ potestas si infra illud tempus non conferatur.

¶Rebenda cõferri debet infra sex menses.postq̃ vacauerint alioq̃ is ad quẽ spectat collatio priuatur potestate cõferendi.ext.de cõces.ꝓbẽ. nulla tamẽ hoc semestre nõ currit tẽpore suspẽsionis illius ad quẽ spectat collatio etiam si ex culpa sua sit suspẽsus vt excommunicatus dum non sit in mora petẽde absolutionis.extr.de concess. ꝓben.ca.iñ. Similiter hoc semestre nõ currit quãdiu talis vadit ad curiaz ratione absolutiõis.manet t̃ discedit absens.si aliquo impedimẽto legitimo detinetur.nec currit ei a die noticie. ext. de ꝓces.ꝓben.quoniam.ℌ. tempus.t de suppliẽ.negligẽ.ꝑla.licet. ¶Item si collatio spectat ad ad episcopum ꝛ ipe negligat deuoluitur.ad. ꝯa. conferẽdi potestas. Si vero ad capitulum pertinet ꝛ capl̃m negligẽs fuerit.ad epm̃;deuoluitur.ꝛ si ad vtrunq; pertinet collatio ꝛ negligant tunc ad superiorem deuoluitur ius cõferendi. ext. de concess. ꝓben.nulla.t.c.postulasti si tamẽ mortuus episcopus ad quẽ ptinet collatio ꝓpter hoc nõ deuoluitur ad.ca.ius cõferendi.extra.ne sede vacante illa.

¶Item ꝓbendam primo vacaturã potest iudex reseruare sibi si ei cõmissum est a domino papa scõm banc formam prouideas talem aliqua ecclesia

UVA. BHSC. IyR_347_2

dultatis vel diocesis. vel conferat tali bñficium in aliqua ecclesiarum. r. ca. quia propter talis ter mandando canonicis illius ecclesie potestatem abstulit eligẽdi r nomine beneficij contineatur prebenda. vnde cum mandatur predicto modo. tunc est de simplici bñficio tantum intelligẽdum r nõ de dignitate vel psonatu. argu. extra de pben. ca. vlti. vbi de his in glo. si dignitates. r de concess. pben. constitutus. sed quando ꝙ nomẽ bñficij latius patet ꝙ pbende quia beneficium dicitur distinctus vel indistinctum prebenda vero non indistincta. ext. de concessio. preben. ex parte. ¶Item prebende non dicuntur vacature nec post mortem canonicorum vbi non sunt distincte nec est ibi cert9 canonicorum numerus. vt in dicto. c. ex parte. vbi de hoc in glo. r ita ibi.

¶Item prebende vel dignitates commutari non possunt presertim pactione premissa. extra. de rerum pmutatione quesitum. r. c. cum olim. ¶Item recepta secunda prebenda prima ipso iure vacare videtur. arg. ext. de concess. prebende litteras. sicut in beneficio curam animarum habente. et in personalibus. extra de preben. de multa. r de elec. dudum. r. ca. cum in cunctis. r. xxj. q. ij. si quis iam. sed dicendũ quod hoc intelligitur cum secunda prebenda nõ recipiatur vt simplex beneficium vel vt stipendium: quia tunc secus sed recipitur vt titulus vt in dicta decretali litteras in glo. ꝙ hoc videtur. ¶Item is qui habet duas prebendas vt titulum vel duo beneficia vt curam animarum habentia seu personatus recepto secundo primum vacat ipso iure. et si vtrum ꝯ retinere contenderit vsq; ad litem cõtre. carebit vtroq; ext. de preben. de multa. r. arg. vij. q. j. si quis eps. r ext. de transla. quanto in fine. ¶Item in pluralitate beneficiorum dispẽsare potest ẽm Job. solus papa in eadem dioce. tantũ. lxx. di. sanctorum. sed in diuersis dioce. alius a papa dispẽsare potest Quidam tamen dicunt ꝙ nullus dispẽsare potest in hoc casu. siue in eodẽ siue in diuersis diocesibus nisi papa. r peccat electus recipiendo diuersa beneficia in diocesibus diuersis. ¶Item si sciat primum beneficium vacaturus recepto secundo peccat cum per aliam deserendo primum ꝙ fortitus ẽ r eligit secundũ. quia magis pingue. vij. q. j. si quis sue. r. c. si quis. ¶Item clerico bñficiato potest aliquis in bñficium vel stipendium sine titulo conferri. xxj. q. j. possessiones. r. q. vj. aliud vel illud. ¶Item si papa mandat alicui conferre pbendam vacãtem vel primo vacaturã licet episcopus seu canonici ad quos spectat collatio cõferant eam alteri inclusione apostolici mandati nihilominus ih̃ p quo scriptus est ius habet in illa ẽm quosdã. extra. de preben. inter cetera. r. c. dilectus. vltra medium. r de rescrip. constitutus licet alij contradicunt. argu. illius. c. de preben. dilec. iij.

¶De concessione prebende.

Videndum est de concessione pbende que pbenda videtur nõ vacare etiam quis possit condere vel pmittere non vacantem.

¶Que pbenda dicitur non vacare r quis possit concedere.

Prebenda seu ecclesia que non vacat tam de iure ꝙ de facto sed de altero tantũ dicitur non vacare ꝙh̃ aliquis obtinet litteras a superiore sup ecclesia vel prebenda afferens eam nõ vacare cum vtroq; modo non vacet. extra de concess. pben. cum nostris. als th conferri potest vacans de iure sed nõ de facto. ¶Item pbendas seu ecclesias nõ vacantes solus papa pmittere vel cõcedere potest: quia ipse est supra

UVA. BHSC. IyR_347_2

ius: cōstitutionibus nō ligatur. extra. de offic. dele. ex parte. ⁊ de cōcess. prebē. proponit. ⁊. C. de leg. ⁊ cōstitu. l. digna sed tamen legatus facere predicta non potest. ext. de pben. dilec. filius. ¶ Itē quilibet. plat⁹ potest alicui pmittere q̄ cū poterit puidere. eidē ⁊ hoc ē promittere vacaturam. ext. de concessiōe prebē. accedēs. ¶ Item pbēda seu beneficium pmitti seu concedi nō debet ante q̄ vacet. ext. de concess. pben. relatum. ⁊. c. ex tenore. ⁊. c. nulla. nisi primo quis pure receptus fuerit in canonicū ⁊ in fratrem. tali cui pmittere pōt episcopus primam prebendarum vacaturam eo enim ipso q̄ receptus est in canonicum. debetur ei beneficium vel p̄benda. extra. de pben. relatum. vbi de hoc in glo. arg. c̄. ¶ Itez permutatio prebēdarum fieri non potest sine superioris autoritate ⁊ si quis contrafecerit est illis bñficijs spoliandus nisi dispensetur cum eo. extra. de rerū pmu. cum olim. ⁊. c. cum vniuersorum et diuersorum. ⁊. c. quesitum. et de preben. maloz⁹. vbi de hoc in glo. pmutatio.

¶ Quod ius acquiratur recepto ad primam vacantem ⁊ qualiter prima vacatura pmitti nō debet

¶ Rebenda cū vacauerit nō potest ex pmissione petere receptus ad primā vacantē: sed quia canonicus nō habet esse fine pbenda pōt ipsam petere ratione canonie. ⁊ hoc de iure cōi extra. de pben. relatū. ⁊. c. inter. dilec⁹ filius. Gof. ¶ Item recepto in canonicum cum ad primam vacantem: acquiritur ius canonie quo iure pōt pbendā petere. quando vacat. ext. de pben. dilectus filius. ¶ Item pmitti seu cōcedi pbenda primo vacatura nō debet ne desiderare quis mortem primi videatur in cuius locum credit se successurum. extra. de cōcessio. pben. nulla. Similiter eadē est ratio in pacto de futura successione. C. de pac. l. vlt. ¶ Itē si quis receptus fuerit cōtradictū. ca. nulla non poterunt. recipientes excipere contra eum. extra. de cōcessione prebende cum super. ¶ Item licet quidā dixerunt q̄ pmissio de non vacanteva leant sicut pac. de futura successiōe hereditatis si fiat de voluntate illius cuius est hereditas. C. de pac. l. vlt. dictus est ramen. q̄ nisi is de cuius beneficio agitur omnino renunciet pmissio de prima vacatura non valet. ext. de offi. dele. ex parte.

¶ De precariis.

Nunc agendum est de p̄cario q̄d sit ⁊ vñ dicatur. ⁊ quid p̄caria sit: de differētia inter precarium donationem ⁊ cōmodat. Qualiter precarium constituatur ⁊ soluatur.

¶ Quid sit p̄cariū ⁊ vnde dicatur.

p Recariū est q̄ p̄ab⁹ petēti vtēdū cōceditur q̄diu is qui cōcessit patitur. ff. de precario. l. ñ. ⁊ extr. de p̄car. c. vlt. vbi de hoc. ¶ Itē p̄cariū dicitur pignus obligatum creditori. ⁊ a creditore debitori ad vtēdū cōcessum. q̄diu patitur qui dcessit. ff. de p̄car. l. j. ex. c. ⁊. c. vlt. ¶ Itē ꝺ̄ p̄cariꝰ iure pprio possessiōis gratia que est apud creditorez nisi gratia pprietatis. ff. c. ti. l. certe. §. vlti. Itē p̄caria dicitur donatio ad preces facta vsq̄ ad mortem accipientis. xij. q. ij. sepe. ¶ Itē p̄caria dicuntur cō cōtractus ad p̄ces facte vsq̄ ad mortē accipientis ⁊ hmōi ꝓtract⁹ naturalis est q̄ habetur. x. q. j. p̄carie. ⁊ ext. c. ti. c. vlti. ⁊ ꝺ̄ ꝓtract⁹ innoiar⁹. ¶ Itē p̄caria ꝺ̄ Actus inuitus ad preces aliquozꝫ vsq̄ ad quinquēnium ⁊ de quinquēnio in q̄nquēnium renouādum. ext. de p̄car. c. j. vbi de hoc. ¶ Item precarium sumitur p cōtractu ad preces facto. ext. eo. titu. ca. j. ⁊ vlti. vbi de hoc. ¶ Item p̄caria dicitur concessio vsufructus ad

UVA. BHSC. IyR_347_2

preces facta.ꝛ.q.ij.p̃caric. ¶Item p̃carium consistit in rebus mobilibus ꝛ immobilibus vt si me rogaueris ꝙ p̃ fundum meum ire tibi liceat vel tectuz seu aream edium mearũ stillicidium vel immissuz meum tignũ habere.ff.e.ꝛ.l.ij.§ vlt.ꝛ.l.ij.ꝛ.iij.in prin. ¶Itez p̃carie q̃ dantur sub modico sensu reuocari possunt.si ecclesia tpe contractus fuerit decepta extra eo.tit.c.ij. vbi de hoc in gl. cum autem.

¶De differentia inter p̃carium donationem ꝛ cõmodatum.

PRecariuz et donatio differunt in hoc:ꝙ qui donat sic donat vt nõ recipiat ꝙ dat. Sed qui p̃carium cõcedit recupare potest quãdocunq; placebit:ꝙ tandiu durat quandiu ipse patitur.ff.e.ꝛ.l.ij.ꝛ ext.e.ti.c.vlti. Itẽ p̃cariũ ꝛ commodatũ differunt:ꝙ cõmodatũ fit ad certum vsuz nec reuocari potest nisi vsu expleto.ff.cõmoda.l.iij.commodati.§.sic. Sed p̃cariuz quandoq; reuocari potest ext.eoꝺ.titu.p̃cariuz.ff.e.ti.l.i.ꝛ.l.cum p̃cario. ¶Itẽ qui p̃cariuz recipit non tenetur p̃stare nisi latã culpam.ff.e.ꝛ.l.que sint.§.illud sed cõmodatarius de leui ꝛ leuissima culpa tenetur.ext.de commodato.c.vno.

¶Qualiter p̃carium constituat ꝛ soluatur.

PRecariũ constituitur inter presentes ꝛ absentes etiam p epistolam.ff.e.ꝛ.l.p̃cario. ¶Itez si p̃cario durante progatur in vlteriꝰ tẽpus non omittat causaz possessionis. ff.e.ꝛ.sed si manente de bis habes extra.e.ꝛ.c.vlti. in glo est autem. ¶Item p̃carium soluitur pluribus modis.s. contraria voluntate illius qui concessit.ff.eo. tit.l.j.

¶Similiter morte illius cui datum est ꝛ non morte concedentis:ꝙ si alienatum est potest a nouo dño reuocari. ff.e.ꝛ.l.p̃cario.C.p̃car. Sed p̃carie que de quinquennio in quinquẽniuz fiunt non reuocantur.p̃carium em̃ trãsit ad heredem concedentis:sed non ad heredem cui concessum est vt.in.l.predicta.

¶Item soluitur p alienationẽ rei precarie.si is cui alienarum est nolit precarium vltra durare.ff.e.ꝛ.l.quesitum.§. ꝙ actio ꝛ est ratio.ꝙ per conuẽtionem hmõi non licet rem aliẽ inuito dño possidere.ff.e.ꝛ.l.cum p̃cario.ꝛ. res.p̃carium em̃ possidet tam ille qui concedit quam ille qui progat.sed vnde ciuiliter alter naturali.ff.e.ꝛ.l.ꝛ habetur. §.vlt. duo tamen insolidum p̃cario possideri non possunt.ff.e.ꝛ.l.duo. ¶Item soluitur tpe finito vsq; ad p̃cariũ obtentum ff.e.ꝛ.cum p̃cario. ¶Item cuz debitor soluit creditori ꝙ debet.tũc finitur precarium pignoris qz designit esse pign⁹. ff.e.ꝛ.l.si debitor. ¶Item p̃carium restitui debet in pristinam causam alias condemnabitur inde tãti quantuz actoris interfuit.ff.e.ꝛ.quesitum ex hoc interdicto potest em̃ p̃carius cum simpliciter cõcessum est reuocari p interdictuz de p̃cario.ff.e.ꝛ.l.ij.

¶De plato quid possit p se.et q̃d de consensu capituli.

PRelatus maxime conuẽtualis cũ dicatur esse iudex ordinarius subditorum suoꝝ.ar.ext.de offi.ordi.cum ab ecclesiaruz.ꝛ.xxv.di.plectis ꝑlatura tamẽ dari ad tẽpus non potest. bo.di. precepta. Similiter nec hereditas etiã tẽporalis.ff.de adopt.l.si tibi ꝛ.ff.de heredib' instit.l.hereditas. Similiter nec libertas.ff.de manu.testa.l.libertas et. ff.de pecul.l.quesitum.§.ij. ¶Item ꝑlatus iurisdictiones suaz penali iudicio defenddere potest.ff.si quis ius dicenti ob tpa.l.j. ¶Item vbi deficit potestas eius recurrere dz ad brabium secularе.qz vna potestas ab alio dz iuuari. xcvj.di.cum adverum ꝛ.xj.q.j.petimus ꝛ ext.de offi.dele.c.j.vbi de hoc.ꝛ.c. qm̃ vbi de hoc. ¶Itẽ ꝑlati adinuicem con-

ꝛ iiij

UVA. BHSC. IyR_347_2

filium ⁊ auxilium sibi prestare tenētur xliij.di.peipimus ⁊ ext.de treu.⁊ pa.c.j. in fi.vbi de hoc. ¶Item prelati iurisdi ctio suspensa est ac si esset appellatiō ab illo postquā causa incepta inter ipsum et subditos suos ⁊ ad superiorem suum deducta ext.de act.olim.vbi de hoc ⁊.c. dilect. ¶Item corrigere potest subditus suum publice ac priuate sicut pater.fi lium.subditus vero vel filius nō potest publice prelatum corrigere siue patrez ext.de hered.cum ex iniuncis vbi ō hoc ¶Item prelatus debet solicite corrige re subditorum excessus ne sanguis eoz de eius manibus requiratur. extra.de of.oz.irrefragabili in prin. vbi de hoc. et.xliij.di.ephesij. ¶Item nō excusatur prelatus si lupus comedit ouem ⁊ ipse ignorat oues extr.de regul.iur.quāuis vbi de hoc. ¶Item si plati nimiam ser uant humilitatem.frāgunt regēdi au toritatem.lxvj.di.qsi vel quāuis neces sitas nō tñ prelato erga subiectos seuiē di audacia est concessa:sed paterna dili gentia non ab eo dimittenda.xxiij.q.v. circumstelliones. ¶Item qui eligitur ad regimen animarum nō debet esse puer.sed discret⁹ litteratus ext.de eta. et quali.indecorū vbi de hoc.⁊ de elect. cum in ecclesiis. Si tñ plat⁹ minor sit li beratur nihilomin⁹ a prima potestate ff.ad trebell.l.nam q ad ius.de hoc ba bes ext.de eta.⁊ qualita.c.indecoruz in glo.qui essi in plat⁹a ¶Item plati non possunt se ipsos instituere alicubi qz dif ferentia dz esse inter instituētez ⁊ insti tutum extr.de concessi.pben. ad aures vbi de hoc in glo.vt ad opus ¶Item pre latus nō debet assumi in aliena dūmo do ydoneus in ecclesia ppria inueniri possit ar.ext.de clerico peregri.c.vl.vbi de hoc ⁊.lxj.di.nullus. ¶Item prelati debent bonos ⁊ non indignos assume re ad dignitatem ⁊ regimen animaruz et contrarium facientes si ammoniti non corriguntur debent a beneficioruz collatione suspendi.nec absolutionem merebuntur ne restituatur nisi per papam vel per ppriū episcopum vel patriarchā ext.de preben.graue vbi de hoc. ¶Item platus exēptus.⁊ non exemptus si nō habet populum ire ad synodum nō tenetur secus tamen de prelato q̄ populuz habet. xviij.q.ij.quā fit in fi.⁊.xviij.di.episcopus. ¶Item pre latus cōditionē ecclesie sue facere dete riozem non potest ꝑm quosdam extra de donat.fraternitatem ⁊ de restitu.in integr.c.j. ¶Item nō pōt remittere in iuriam ecclesie factam.secus tamen de propria.xxiij.q.iij.si is qui.⁊.lxiij.di.sa lutare. ¶Item prelatus potest ha bere vnam ecclesiam intitulatā ⁊ aliaz commendatam.xxj.q.j.cum plures et extra.de elec.dudū essi vbi de hoc. Si militer propter paupertatem plures ec clesias potest habere quādorna depen det ab altera ext.de eta.⁊ qualita.eaz te vbi de hoc.⁊.x.q.iij.vnio.⁊.xxj.q.j.c.j.

¶Item sacerdos prochialis cōstituere potest vicarium in ecclesia fundata in suo fundo.⁊ ipse prelatus dicitur virius q̄ cum vna dependeat ab altera qz ex di spensatione episcopi.vnius prelatus di uersis ecclesijs sibi ad inuicem depen dentibus potest esse.lxx.di.sanctoruz. ⁊ ext.de elec.dudū essi ad fi. vbi de hoc. et de ꝑben.extirpandum vbi de hoc.

¶Item platus cum sit ꝓcuratoꝛ non dūs ecclesie sue.ext.de dona.c.ij.vbi de hoc.debet reddere rationē administra tionis sue tanquaz tutoꝛ. C.de in⁹.d.ij et ext.de accusa.qualiter.ꝛ quādo enim vbi de hoc. ¶Item plati ecclesiarū ad ordines recipiendos sunt cogendi et si ante promotionē ꝓmiserint tale quidē etiam si sit occultum propter quod ad ordinem promoueri nō possunt remo ueantur qz in sui examinatione nolue runt id confiteri.xxviij.dist.c.vlt.⁊.l.di.

UVA. BHSC. IyR_347_2

de penitentibus.⁊ ext.de eta.⁊ qualita. ꝓficẽdum queris vbi de hoc in gl.aut isti debent si post ꝓlationem talia commiserint ꝙ promoueri non possunt licet sint remouẽdi.possunt tamen tolleꝛari propter vtilitatem ecclesie si sunt peccata occulta.vt in predicto capitulo queris.⁊ in eadem glo. ¶Item ꝑlatus regularis potest ꝓ causis modicis remoueri ext.de accu. inquisitionis. vbi de hoc.⁊ de symo.per tuas ¶Item prelatus compellit subditum suũ ordines recipere etiã si pluries delinquat. xxvij q.j peruenit debet tamen ꝑlatus inutilis ⁊ negligẽs remoueri ext.de off. or.c. j.vbi de hoc.⁊.xcij.di.dictum. ¶Item prelatus intrusus vel symoniacus alienare non potest.xij.q.ij.alienationes. ¶Item ꝑlato leproso qui missam celebrare nõ potest ministrẽtur necessaria iuxta facultates ecclesie.vandus est ei coadiutoꝛ ꝙ coadiutoꝛ prelatus erit ꝑm quosdam ⁊ hoc ꝓpter horribilitatez lepre.ext.de clerico.egro.tua. vbi de hoc. et.c.ex parte.⁊.c.de rectoribus.Similiter faciendũ est de ꝑlato muto vel ceco seu alia incurabili infirmitate grauato ext.de clerico.egro.consultationibus.

¶Quid potest prelatus de cõsensu capituli sui.⁊ quid non.

PRelatus potest vendere. donare. et cõmutare bona ecclesie cuz consensu.c.clericoz̃ suscriptione extra.de his que fi.a ꝑla.sine consensu ca.c.j.ij.⁊ iij.a contrario sensu. Similiter potest ꝑsentare vbi habet ius patronatus.extra.de his que fi.a prela.sine consensu.c.ea noscitur. ¶Similiter potest donare ext.de donati.pastoꝛ.in fi. Similiter potest positionẽ facere ext.de transact. contingit.⁊ de decimis ex multiplici. ¶Item prelatus nec cõuenire nec conueniri potest sine cõsensu ca. Similiter capitulum sine cõsensu prelati.sz ꝙ symdicũ actoꝛẽ vel procuratoꝛẽ a ꝑlato sine consensu.ca. constitutum si negotium principaliter tangat ꝑlatum agat ext.de pcura.c.j. Sz si negotium principaliter capitulum tãgat syndicus cõstituatur a capitulo autoꝛitate ꝑlati ext. de iudic.causam vbi de hoc ⁊ de rescrip.c ceteri vbi de hoc ⁊.xij.di.non licet. ¶Itẽ prelatus de consensu litigare potest extra.de procur.alia quidẽ. ¶Itez prelatus solus sine consensu capituli ꝑsonaz subditi sui alienare vl̃ donare. vl̃ ad parem ordinẽ licentiare non potest extra de transacti.post translationem.vbi de hoc in gloz.⁊ a capitulo ar.xij.q.ij. sine exceptione.⁊.xix.q.iij. statuimus.

¶De prescriptione.

NUnc videndum est de ꝓscriptione. quid sit.⁊que exigantur in prescriptione ꝓtra quẽ ⁊ quãdo ꝓscriptio non currit de his qui prescribere non possunt.De specie prescriptionum. De effectu prescriptionis.

¶De prescriptione quid sit et que exigantur in ea.

p Rescriptio est ius quodã substantiam ex tẽpore capiens.i.firmitatem.vnde ꝓscriptio in rebus immobilibus locꝛi habet:sed vsucapio in rebus mobilibus.vsucapio est acquisitio dñij per cõtumationem possessionis temporis longe diffiniti.ff.de vsura.l.iij. Itez iij. exiguntur in canonica ꝓscriptione. ſ.bona fides vt is qui possidet credit rẽ quã possidet suaz esse vel credat tradentem esse dñm ⁊ ius detrahendi habere licet errat in facto.ff.deverb.sig.dan bone fidei. ¶Itẽ dicitur quis bonã fidez habere in possidẽdo scõm quosdã etiã si dubitet ⁊ interim fratribus vtitur et etiã ꝓscribere potest.ff.de vsu.l. quicũq; sit. ſ. bone fidei. ¶Item bona fides ꝓsumitur nisi ꝓbetur mala ar. ff.de ꝓbat.l.verius.⁊ hoc in foꝛo causaz. ¶Itẽ

UVA. BHSC. IyR_347_2

presumitur mala fides si denuncietur emptori ne emat. et emit. C. de reiven. l. fraude. Similiter si emat a procuratore meo per collusionem vel a luxurioso cum eum sciret protinus sciorto pecuniam esse daturum. ff. de vsuca. pro emptore. l. qui fundum. §. qui sciens. et. l. si quis. ¶ Item non obest accipienti mala fides tradentis. ff. de dñi. t tem. presc. l. vicium. t ar. extra de prescrip. de quarta. ¶ Item dicitur bona fides licet error iuris de iure patro. c. pastor. et ff. de pet. here. l. sed t si. §. scire. secus est in vsuca. ff. de vsuca. l. nunquã. ¶ Item si quis bona fide durãte prescriptione complenerit tutus erit. t rem hmõi restituere non tenetur ẽm quosdam etiã si postm odum adueniat mala fides extra. de prescrip. de quarta. t. c. ad aures sed prescribere non possunt male fidei possessores extr. de prescrip. vigilãti vbi de his in glo. q̃ est intelligendũ. ¶ Item prescribere volens non solum bonam fidẽ: sed etiam iustum titulus debet habere extr. de prescrip. si diligenti ad finẽ. vbi de hoc in glo. ex hoc Tempus enim solum non modus inducende obligationis conspicitur. ff. de acti. t obliga. l. obligatur fere q̃ placet. ¶ Item exigitur in prescrip. causa vera. nõ legitima Nam legitima fou locum prescriptio non haberet q̃ non posset eadem res ex duabus causis acquiri. extr. de fide instru. inter. Similiter nõ posset titulus duplicari. C. de contraben. emp. t ven. l. cum res. ¶ Item in donatione que fit ab episcopo sine consensu capituli. licet sit titulus verus. non tamen legitimus nec sufficiens. presstat tamẽ causam. possidendi t pscribendi. t sic intelligitur extra eodẽ. titulo. de quarta. t de iure patro. iure. t. c. passto. Similiter titulus mouens prestat causam possidendi et prescribendi. t sic intelligitur extra eo. titu. de quarta. t de iure patro. iure. t. c. pastoralis Similiter titulus vltroneus prestat causam prescribendi. ff. de prescrip. l. q̃ vulgo. t. ff. pro suo. l. vltima. ¶ Item ẽm quosdã nouum necessarium probare titulum possessionis nisi quis possideat pro herede vel possessore. C. de pet. l. cogi. t. ñ. q. v. §. j. Similiter nisi fit prescriptio contra possessores. C. de proba. l. siue possidetis. Similiter nisi quis titulum sponte alleget extr. de proba. licet. et de decimis dudum sufficit essi probari temporis contumationem extr. de pbat. ex litteris. xviij. q. ij. seruitium t. j. q. iij. que sunt. t. C. de pscript. xxx. an. l. competit. ¶ Item exigitur in prescriptione q̃ res possessa cõtinue vsq̃ ad finem prescri. sine interruptione possideatur extr. eo. titu. illud. t. c. auditis. Interrũpitur essi prescriptio naturaliter t ciuiliter. naturaliter duobus modis. s. per inundationem maris et fluminis vt cum predium prescribẽdus inundatur. ff. de acquiren. pos. l. quiviuersitas. § ¶ Item labeo. t. ff. de bo. auto. in poss. l. cum vnus. §. vlti. ¶ Itẽ fit interruptio p deiectionem t impulsionem. ff. de vsuca. l. naturaliter. ¶ Item ciuiliter fit interruptio. pluribꝰ modis scz. per libellus principi oblatũ in actione annali. C. quando li. prin. datus. lit. cont. fa. l. ij. Similiter p litem contestatam locum in ppetuis ac. xvj. q. iij. §. potest. t. §. q̃ de his aut. t cozã suo iudice. C. de statu. fu. l. penul. Similiter post lit. contestatam. suffi. iudicẽ audire t libellum offerre contra absentem vel eum qui cõueniri non post alia de causa t in querimoniã deducere ius suum vel cozam publicis personis vel ad domicilium rei ꝓponat cum iudex haberi non poterit t sic pscriptio est interrupta. C. de annali excep. l. perfectius t predicto. §. potest. et. §. q̃ his aut de his habeẽ de prescript. illud in glo. nota q̃ interruptio. ¶ Item tẽs prescriptio interrumpitur ciuiliter per sa-

UVA. BHSC. IyR_347_2

crum oraculum principi oblatum ꝛ per executores si postea subsecuta fuerit cognitio vel coniuncto. C. de prescrip. xxx. an. si quid in rem. Similiter per solutionem usurarū. C. de prescript. xxx. an. l. si quis empti. in fine. Similiter ꝓpter synodalem ꝓclamationem ext. de prescrī. nos sctōrū. vbi de hoc. Similiter si is contra quē. ꝓscribitur naucisci possessionem que ꝓscribitur. C. de prescri. xxx. an. l. cum notissimi. §. sed si quis. Similiter per nunciationem factā colono ext. vt lit. non conte. qm̄ ꝙ si sup. Similiter cum is contra quem prescribitur protestatur coram episcopo vel archidyacono vel rabellione cum trib⁹ bonis viris ad domū illius que est in possessione. dicens ꝙ vult contestari litem et stare iuri ꝛ possessionem recuperare ext. de offi. or. pasto. in fi. vbi de hoc in glo. si vsq.

¶ Contra ꝙ ꝛ quando prescriptio non currit.

p Rescriptio non currit contra matrimoniū vel contra votum ext. de consan. ꝛ affini. nō debet vbi de hoc. et. xxxiij. q. j. ꝙ deo. ¶ Item non currit contra obedientiā reuerentiā ratione temporis ext. de ꝓscriptione cum nō liceat in fi. vbi de hoc. Similiter nō currit in procurationibus ratione visitationis ext. eo. titu. accedens. Similiter nec in decimis a layco possessis. eo. titu. causam que. Similiter nec in tributis siue solutionib⁹ siue publicis fruitionibus et liber homo nō prescribitur. xiij. q. iij. §. peteſt. ꝛ §. ꝙ si priuatus ꝛ sequen. Similiter tēpore vacationis ecclesie ꝛ tempore cōcatus extra eodē. titu. c. j. ꝛ c. de quarta. ꝛ c. cum nobis. Similiter tēpore hostilitatis extra eo. titu. transmissa. Similiter nec contra normam ecclesiastice discipline. ext. de consuetudine cuz inter. ¶ Similiter nec in rem. que iure cōmuni possideri non potest. xciij. dist. contra morem. ¶ Similiter nec in re spirituali titulo iusto quesita extra. de transac. ꝓsona. Sīr limites ꝓscribi non possunt. xxj. q. iij. licet. ꝛ ext. de prochia super eo. Similiter nec via publica. ff. de vi. pu. l. viam. Similiter nec contra ius publicum. C. de opibus publicis. l. prescrip. Similiter res sacra nec res fiscalis instituꝛ. de vsuca. §. j. ꝛ §. res fisci. Similiter res ꝓfidi data contra legem repetendarum. Similiter res pupilla. ff. de acquiſ. rerū. do. si rem. Similiter fundus dotalis. ff. de fundo dotis si fundus. Similiter pupillo non currit prescriptio. C. quibus in integr. restit. non est. ne. l. viti. Similiter ꝓcōi durāte matrimonio non currit ꝓscriptio. nisi maritus vergat ad inopiā. C. de iure do. l. in rebus. §. oēs. Similiter in reb⁹ que sub conditione debentur nō currit prescriptio nisi a tempore delectionis extā tis. C. de ꝓscrip. xxx. an. l. cum notissimi §. illud aut. Similiter tempore suspensionis ꝓlati ext. de concess. preben. qz di uersitatem. Similiter filiofamil. non currit duz est in potestate patris. C. de annali exceptiōe. l. j. in fi. Similiter prescribi non possunt que spectāt ad legez iurisdictionis. secus que spectant ad legem dyoces. lxvj. distinc. quam. is. et. c. cor episcopi. Similiter siue possessione prescriptio non procedit. ff. de vsucap. l. ih̄. ¶ Similiter prescribi non potest ꝙ precario tenetur. xvj. questione. iij. clerici. ꝛ capi. sequen. de his habes. extra. de prescrip. cum non liceat in glo. nota hic casus.

¶ De bisqui prescribere non possiunt.

Rescribere nō possiunt precario
p tenentes. ꝛ. q. iij. cognoui. Similiter colonus. xvj. questione. iij.

UVA. BHSC. IyR_347_2

clerici.r.c.sequē.Similiter qui possidet nomine alieno.ext.de prescrip.si diligēter.Similiter usufructuarius.instit.per quas.§.no.acquiritur.§.usufructuarius.Similiter nec creditor pscribit pignus.ff.de usuca.l.nō sol.§.quid pignori.r.C.de pig.act.l.nec creditores r hoc intellige de longa prescriptione.nō de longissima de his habes ext.de pscrip.vt liceat in glo.nota hic casus. ¶Item prescrip.non inducit factū usurpatum.xij.di.illud r.xxj.q.iij.licet iure. ¶Item vnus episcopus contra alium pscribere potest in casu ppter fauorem catholice fidei post tres annos r dimidium ext.e.r.c.i.vbi de hoc in glo.signatur. Item prescribere potest clericus contra epm in quarta decime r oblationuz quadrs genaria prescript.dummodo titulū habeat iustum.ext.de prescrip.de quarta vbi de hoc in glo.Sed videtur q̄ similiter super decimis quas vna ecclesia in alterius parrochia annis.xl.possidet.ext.e.r.ad aures. ¶Item prescribi phīt esse per alia iura ar.extra.eo.titu.audi tis.r.c.cum olim.vbi de hoc. ¶Itē prescriptio semper currit:sed si aliquis leditur inde restituitur ex iusta causa.ff. ex quibus causis maio.l.ij.in fi. ¶Item prescrip.renunciare videtur qui super eo q̄ scripsit priuilegium impetrauit. ext.de prescrip.veniens ad fi.vbi de hoc in glo.nota q̄. ¶Item si quis pscribit q̄ de iure communi possidere non potest.titulum iustum oportet eum pscribendo habere alias non valet prescriptio.ext.de decimis dudum vbi de hoc ¶Item prescribi possunt tam corporalia quam spiritualia que iuris limites sunt dummodo adhereant limitibus ipsis ext.de prescri.ad aures vbi de hoc r.c.si diligenti.vbi de hoc. ¶Item prescribi non possunt limites distinguere protinciaruz nec ea que per ipsis adherēt dummodo distinctio possit probari.ff. de reiveñ.l.qui religiosus r.ff.de cōtrahen.emp.l.in modicis.§.item in modicis. ¶Item fines dyoceseñ.prescribi non possunt nisi per libros antiquos vel alios probari possunt legitime fuisse distinctos ext.de parrochijs super eo vbi de hoc.r de proba.cum causa si vero pbari non potest prescribantur. xxj.q.iij. nolumus.r.q.iij.inter.

¶De speciebus prescriptionum.

¶Prescriptionuz species multe sunt est enim pscriptio.x.dierum que currit non contra appellantem.ij.q.vj. biduuz.Similiter est pscriptio vj.mensium vt in recidiuoria actione vt.ff.de recidi.act.l.in tātum.§.similiter in beneficiozum collegione ext.de excess.prela.nulla.Similiter in expectatione absentium cum agitur de spirituali cōmigio contrahendo.ext.vt lite non contestā.§.si vero alter. ¶Item est prescriptio trium mensium que currit.c.non eligenti.l.dj.post quam r.lxiij.di.abeuntibus.r ext.de elec.c.vlt. Similiter eiusdem temporis prescriptio currit electo negligenti petere consecrationem seu pallium.c.di.qñ r extr.de transl.inter Similiter pscriptio vnī anni obicitur agenti iniurlarum.C.de iniur.l.si committi.r idem opponitur non prosequēti appellationem ext.de ap.cum sit romana.Similiter biennium currit debitori.C.de non numerata pecunia.l. in contractibus. Similiter triennium ext.de pscript.c.j.. Similiter quadriennium. xxj.q.vj.§.quas actiones. C.de quadri.pscript.r hoc comperit fisco et contra fiscum.vt ibi. ¶Item prescriptio decennij vel viceñij que requirat titulum:r bonam fidem etiam pm leges.xxj.q.iij.§.penul.cñ. ¶Item prescriptio.xl.annoruz contra ecclesiā vel

UVA. BHSC. IyR_347_2

monasteriuz currit hodie: z hoc omnez actionem que prescribi potest excludit extr. de causa possess. ecclesia vbi de hoc et de pscrip. de quarta. c. ad aures: et licet antiqui canones admittant contra ecclesiam prescriptionem. xxx. an. xxv. q. iij. c. j. ij. z. iij. hodie tm̃ tota. xl. an. prescrip. admittitur contra ecclesiam vt in dictis capi. de quarta z. c. ad iures. Jtez prescripto. c. annozum z non alia cõtra romanam ecclesiam currit que probari potest per illud tempus cuius memoria non existat extra eode titulo. ad audientiam z. c. cum tibi. z. c. cum nobis et. xvj. q. iij. §. quas actiones. ¶ Jtẽ prescriptio currit propter taciturnitatẽ et negligentiam prelatozum extr. co. ti. c. j. z fere per totum sed non currit tempore prelati maxime alienantis. xvj. q. iij. si sacerdos. Similiter non currit ecclesia vacante vel prelato heretico existente extra eodem titulo capitulo primo. ¶ Item prescriptio non valet post quam interruptio legitime est probata extra eo. titu. illud. z. xvj. q. iij. §. prescriptionem. ¶ Item prescriptio quadrienniũ que currit aduersus eus cuius rem imperator donat. C. de quadrien. prescrip. bene azenone cõtra ecclesiam locum non habet ar. xij. q. ij. quisqs z extra. de rebus ecc. non alie. c. j. ¶ Item vsucapio triẽnij in rebus ecclesiasticis mobilibus: prophanis locum haberet in dicta. l. xvj. q. iij. z quas actiones. Quidam tamen dicunt q̃ non sicut nec in rebus fisci. instit. de vsuca. §. res fisci.

¶ Item prescriptionis annus tũc currere incipit: qñ quis agere põt: iudicis copiã habz. ff. de tpe pre. l. j. z. ij. q vj. biduũ ¶ Item prescribi potest ius eligẽdi qñ ad collegium tenent eligere decreto loco extr. constit. cum dilectus et q̃ per. ss. gnifi. cum abbate vbi de hoc.

De effectu prescriptionis.

¶ Resumptionis quadragenarie effectus est q̃ acquirit exceptio contra dominũ rei vel creditorez cu res est obligata. C. de pscrip. xxx. vel. xl. an. l. si quis emptionis in prin. talis enim est effectus quadragenarie prescriptionis qualis est effectus lõge prescriptiõis tz leges: quia eadem que requiruntur in vna ẽm leges z in alia ẽm canones requiruntur bona fides. iustus titulus et q̃ res sit prescriptibilis. ¶ Jtez prescriptio habet vtile ẽtium. C. õ bonis maternis. l. j. Similiter habet vtilem rei vẽdicationem etiam contra verum dñm cum lex dicat dñm non mutari prescriptione. ff. de vsuc. l. cuz qui edes. ¶ Jtẽ per scriptionem acquiritur exceptio q̃ omnem prius actionem excludit eode titu. ad aures. sed per vsuca. triennij ac quiritur solum dominiũ. ¶ Item cuz mala fide prescribere quis non potest etiam tempore longissimo quia in prescriptione canonica semper requiritur bona fides. xxxiij. q. ij. si virgo. et extr. eodem titu. vigilanti z. c. si diligenti. ita q̃ in illa parte temporis prescriptionis possessor conscientiam rei habet aliene extr. eodem titu. capitu. vlti. et in hoc de rogatur iuri ciuili expresse et in quibus dicta alĩs. extr. de do. et con. capit. j. z de offi. deleg. super questionum. ¶ Item pone q̃ post completam prescriptionẽ incipiat quis habere conscientiam rei aliene nunquid tenetur restituere prio ri dño videtur q̃ sic quia non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatũ vt. xiij. q. vj. si res aliena et nullus numerus in hoc defendit annozũ. xxxiij. q. ij. si virgo. Sed contra videtur q̃ cõpleta prescriptione tytus est possessor ẽm vtrumq̃ ius extra eodem titulo de quarta. z. c. ad aures. xxvj. q. vij. z. c. ij. z. c. dilecto ergo iure possidet: sed si iure possidet. tunc iuste z bene possidet xxiij. q. iij. quid dicam. ¶ Item nõ est

UVA. BHSC. IyR_347_2

iam alienum q̄ p̄scriptione factum est meum ⁊ in dicto.ca. quid dicam prima iura faciunt hoc tuum illud meus. vñ. vi. quo iure prima. cōditor legis⁊ canonis potest donare mihi alienā res ⁊ tutus sum. ff. de euic. l. lucius. C. de quadrage. p̄script. l. bene ergo potuit statuere q̄ qui p. xl. an. rem possidet alienam efficiatur per p̄scriptionem suam ¶Item theologi dicunt q̄ quandoq̄ quis habeat cōsciētiam rei aliene restituere tenetur. alis peccat: sed hoc tm̄ consilium est: sed de iure non tenetur quia iam non est alienum sed suum vt in dicto capitulo quid dicam. ¶Item⁊ Ianus dixit q̄ si quis rem quam p̄scripsit habeat ex causa lucrativa: debet eā restituere ar. ff. de his qui sui vel alieni iuris sunt. l. q̄. autem. §. si quid cum. Sed si ex causa non lucrativa habuit eam restituere non tenetur dicēdū est grauiq̄ acquiescere consilio theologorum non est necessitatis sed voluntatis xiij. q. j. q̄ precipitur.

¶De p̄sumptione.

Videduz est de p̄sumptione quid sit ⁊ quō sint eius species: ⁊ quibus p̄sumptionibus stat̄ur. et de quibus non.

¶Quid sit p̄sumptio ⁊ quot sunt eius species.

Presumptio est alicuius facti dubij aliquotiēs semiplena aliquotiens plena inuestigatio. ¶Item species p̄sumptionum alia temeraria alia probabilis. alia violēta temeraria reprobat. ij. q. j. primo. ⁊ vj. q. j. ones. ¶Item p̄sumptio probabilis admittitur ad semiplenam probationē ext. de. sentē. ex cō. inq̄sitionē ⁊ de restitu. spol. solicite. Similiter recipitur ad purgationē indicēdas. ij. q. v. p̄biter. ⁊ extra. de purga. ca. si q̄s de gradu. ¶Item violenta p̄sumptio ad pronunciandum sufficiēs reputatur q̄ facit plenam probationem. xxxij. q. j. dixit dominus. ⁊ ext. eodē titulo litteris. et. ff. de his qui sui iuris sunt vel alie. l. filium. ¶Item circa violentas presumptiones subdistinguitur: quia presumptionum alia est iuris ⁊ canonis siue legis. alia est hominis. alia nature. alia facti. ¶Item presumptio iuris ⁊ canonis siue legis non recipit probationem in contrarium. vt lex presumit mulierem dotem stipulatam sibi reddi que non est stipulata ⁊ si quis vellet probare contrarium non audiretur. Similiter in arrogato q̄ semp̄ intelligitur stipulatus quartam partem de bonis arrogatoris si emancipetur. ff. de leg. si arrogatur. ¶Item⁊ presumptio hominis est cum presumitur contra aliquem hominem propter malam famam⁊ contrahant presumptionem admittitur probatio in contrarium ext. de spon. cum in tua ⁊ de purgat. canoñ. cum hoc. ⁊. ij. q. v. cuz presbiter. ⁊. c. si mala. ff. q̄ metus causa. l. non est verisimile. ¶Item p̄sumptio nature est vt cum ex heredo filius meum presumitur contra me q̄ iniuste ex heredauerim eum ⁊ hoc propter naturam ⁊ ideo heredes mei probare tenentur q̄ iuste ex heredaucrim ipsum. C. de in offi. de testa. autem licebat patri. ¶Item p̄sumptio facti alia precedens contra futura. vt si semel calumpniatus es me et iterum velis me accusare presumitur te velle modo calumpniare. ff. de accusa. l. si cui. §. is idē et. iij. q. x. placuit. ⁊. c. si accusato. ⁊ extra eodem titulo mandati. ⁊. c. scribam. ¶Item p̄sumptio facti subsequentis circa preterita est vt si aliqui fuerint accusati adulteri q̄ repellebantur p̄ter proximitatis si postea se in matrimonium coniunxerunt manifeste presumitur facinus in quo accusati fuerint. ff. de adult. l. si qui adulterij. ¶Item alia

UVA. BHSC. IyR_347_2

est presumptio iuris tantum vt si vir diu cohabitauit vxo. presumitur ab eo cognita .xxxij.questi.j. dixit dominus. et.xxxij.q.j.nec aliqua. Et contrabentis admittitur probatio extra.de probatione proposuisti.ff.de probat.l.si cyrographum. ¶Item aliqñ dicitur mrimonium presumptum quando quis dat fidem mulieri de matrimonio contrahendo: postea sequitur copula carnalis: contra istam presumptionem non est probatio admittenda extr.de sponsis qui fidem vbi de bis in glo.not.circa huiusmodi ¶Item quando ius presumit aliquid: non statuit presumptum contra presumptum recipit contrariā probationez vt.xxxv.q.iij.extra ordinaria. et extra.de testa.requisisti.et.ff. de donat.inter virum et vxorem.l.quintus.

¶Item cum ius presumit seu fingit aliquid: postea statuit supra psumptum et ficto. contra talem presumptionem probatio non est admittenda vt per copulam carnalem presumit vir a conditione recedere in matrimonio.extr.de sponsal.nec qui fidem.x.c.commissum. et.lxij.distinc. fraternitatem. ¶Item presumptio sequens elidit primam vbi ff.de in integr.resti.l.diuus: extra qui filij sunt legi. transmisse.vbi de hoc.

¶Item presumptio violenta eliditur per iuramentum quandoq; extra de restit.in integr.et litteris vbi de bis in glo.hoc dicit. ¶Item fortiori presumptioni semper est stādum ext.de sponsis qui.x.l.qui sunt legitimi extra eod̄ titulo.afferre.vbi de hoc. ¶Item presumptio etiam violenta probatione inducit extra eodem titulo afferte vbi de hoc. ¶Item presumitur ex preteritis circa futura extra eodem titulo mandata.x.c.scribam. vbi de hoc. ¶Item presumitur quilibet bonus et dignus nisi contrarium probetur extra eodez titulo dudum in fi. vbi de hoc Sed contrarium est in casu.C.de probat.l.ex psona: qz presumitur quisin casu nō ydoneus nisi probetur ydoneus. C.de his qui ven.empampe.l.iij.x.C.de probat.l.ex parte. ¶Item de nullo presumi debet q̄ sit immemor sue salutis.j.q.vlti.scimus. ¶Itez presumiturin dubio quis excommunicatus ext.de sentē.ex com.cum desideres.§.secūde questioni ¶Itez quandoq; presumitur pori' fornicatio quam mrimonium.xxx.q.v.aliter. ¶Itē psumere debet quis peiorē vbi tutior esset via.x als periculū.anime posset esse ext.de sponsa.inuenis.vbi de hoc. ¶Itē in iudicio presumitur quis iustus x bonus nisi probetur cōtrarius lxxx.distin.si ḡs. ¶Itē que esse inconuenienti fiunt psumuntur in eccl.extr.de elect.offic.vitra medium.vbi de hoc in glo.presumitur aliquid. ¶Item presumitur aliquid non latere in vicino q̄ longinquo scitur extra eodem titulo. quanto. vbi de hoc. ¶Item omne bonum factum recte presumitur actus Omne maleficius persone presumitur actum ar.extra eodē.titu.c.j.x vj.q.j.si omnia.

¶De primitijs.

Videndum est de primitijs quid sit.vbi sint dande:et quanta debeat esse.

¶Quid sit primitia.vbi et quanta debeat dari.

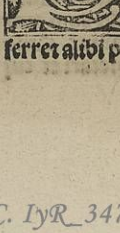

Primitia est prima pars frugū dño offerēda Itē primitie dande sunt ex precepto domini exodo dicentis decimas et primitias nō tardabit offerre alibi primitias frugum tuarum

UVA. BHSC. IyR_347_2

deferes in domum dei tui. ¶Item dandę sunt ex constitutione ecclesie. xxj. q. j. reuertimini. 2. xxj. di. preter hoc ¶Item ex autoritate sancti Johan. ex maiori traditione introductus est q̄ qui plurimū dabant quadragesimā partem qui autem minimū. lx. 2 inter. xl. 2. lx. licebat offerre pro voluntate soluentis ext. de decimis. c. j. 2 hoc verum est in aridis. et liquidis in pecudibus vero primogenitum debatur: sed hugo putans hoc de rum esse. dixit q̄ deducentis dandū est vnum. 2 si quis tot capita non habeat proportionaliter estimatio erit danda. ¶Item lanf. 2 io. dixerunt centesimus esse dandum Sed dicendū est q̄ vbicū q̄ consuetudo est q̄ nihil soluatur vel exigatur de his primitiis excusantur a peccato non soluentes dum cōsuetudo talis sine cōtradictione obtēta fit a tempore cuius non extat memoria ar. extr. de sepul. certificari ¶Item primitie dande sunt sacerdoti prochiali. xvj. q. j. decros quanta pars debeat dari habes superius diuersas opiniones 2 ideo stādum est consuetudini vt dictum est.

¶De principio quid sit.

PRincipium est potissima pars rei eiusdem de re. in. l. j. ¶Item principali cassato intelligitur 2 accessorii eē cassatum ext. de fide instru. inter vbi de hoc. 2. ff. q. vi. §. si quis ex pluribꝰ q̄ nullam obligationem facit accessorius vbi nihil obligat principale vt in dicto capitulo. cū suis cōcordantijs. 2 posito principali 2 accessorium intelligitur esse concessum extra. de offic. deleg. papa. vbi de hoc.

¶De priuilegijs.

QUnc videndum est de priuilegijs quid sint. 2 vnde dicantur. Quot sunt eius species. Quis possit eum concedere. Quanto tempore durat. Quis potest priuilegium interpretari et cui datur priuilegium.

¶Quis sit priuilegium 2 vnde dicatur: 2 quot sint ei⁹ species.

PRiuilegiū est beneficius cōtra ius commune indultū non enim est priuilegiū nisi aliqd̄ iudulgeat speciale extra. de ver. sign. abbate 2 de priuilegijs in his 2. C. de thesauris. l. vna vel. x. vel. xxv. §. vult. ¶Item priuilegia dicūtur leges priuatorum. l. a iure cōmuni exceptorum esse cū priuilegia. ¶Item priuilegia singulorum p̄m Joh. non faciūt legem cōmunem. xvij. q. ij. non exemplo. ¶Item species priuilegiorū sunt due: priuilegium aliud ghale aliud speciale. ¶Item ghale priuilegium est q̄ corpori vel collegio conceditur ext. c. r. cū 2 plantare. 2. c. si de terra. 2. c. porro Similiter si vniuersitati concedatur. xvij. q. iij. si quis suadente 2 de sen. exc. contingit et de foro cōpe. si diligenti. ¶Item priuilegiū illud q̄ cōcessum est minoribus et ecclesijs circa contractus vel quasi. 2 circa iudicia. ff. e. r. per totum 2 ext. de integrū. restit. Similiter q̄ cōcessum est mulieribus circa fideiussionē. ¶Item priuilegiatus in cuius priuilegijs cōtinētur hec verba. scias ad iudicium percepte libertatis. talis exemptꝰ est a iurisdictione episcoporum ex toto: sed si in priuilegio continentur hec verba. scias ad iudicia percepte protectionis non ex hoc intelligitur iuri episcopi dyoce. aliquid esse subtractū ext. de priuilegijs receptimus vbi de his in glo. vbicunq̄ 2 in alia glo. licet papa. 2. c. ex parte. talis precio parui valet sicut confirmatio informa cōmuni cum aliqua reuerentia plus debetur vel quasi alijs 2 forte papa citius moueretur pro eis cum iniuste grauarentur ad litteras concedendas argu. extra eodem titulo. recepimus. vbi de hoc in glosa. licet papa. ¶Item

UVA. BHSC. IyR_347_2

¶Item si monasterium priuilegietur cuz oibus que possidet tempore priuilegij concessi. nō dicit priuilegiatū quo ad postmoduz acquisita nisi de hoc in priuilegio caueatur. cē. e. t. cum capella vbi de hoc in glo. quod colligit. ¶Itē si monasterium est exemptum cū omnibus capellis suis. ⁊ postea tempore procedente acquirit alias capellas: tūc distinguendum est an acquirat nouas capellas p̄ioriū accessorias an q̄ p̄incipaliter sūt ab alijs omnio segregate in primo casu participant eodem priuilegio in scō vero nequaq̄. arg. ff. de lib. leg. l. vlti. §. gaio. ⁊. ff. de leg. ij. l. vbi ri. j. ff. ⁊. l. cum quis in fi. cē. e. t. cum capellas. Sed huic decreta videtur cōtra. xvj. q. j. ff. nostre et. xij. q. ij. cognouimus quia vna ⁊ eadem res non debet duplici iure censeri. cē. de decimis cum in tua sed non obstāt predicta quia q̄tum ad capellam istam sunt liberi ab episcopo. et in hijs que spectant ad ipsam. Sedtn̄ his quibus sub sunt epō non sunt exēpti ⁊ ideo diuerso iure censentur quo ad diuersa non quo ad idē sic potest quis habere plura domicilia extra de foro compe. experte ⁊ quo ad vnū foruz potest censeri vno iure ⁊ quo ad aliud alio. ⁊ sic exemptus potest iudicari ab episcopo loci sed nō in hijs in quibus exemptus est propter dicit cē. de priuilegijs hec tuaruz ⁊. c. cum capellavbi de hoc in glo. q̄ tollitur. ¶Item licet sit datum priuilegium capiti non tamen eo ipso datum est membris nisi de hoc caueatur in ipso. cē. e. t. cuz capella ⁊. c. ex ore circa finez vbi de hoc in glo. ergo licet. ¶Item priuilegiatus ⁊ exemptus quo ad personas. si tamen possidet rem non exemptaz subiicitur episcopo ratione illius rei. cē. e. t. cum capella. ⁊ c. q̄nō vbi de hoc in glo. similis interpretatio ⁊ c. ex ore in fi. ¶Itez ordinarius potest punire exemptos cuz publice delinquent sed p̄o leuibus et nummis non potest eos punire nec ex communicare sed si aliquis eorum infamatus esset nō posset ad purgandū per episcopum compelli. Quidā tamē dicunt q̄ nullo modo eos potest exemptos punire. quia papa hoc sibi specialiter reseruauit sed ⁊ lo. distinxit ita si priuilegiarius delinquat circa rē non exemptam vt contractu vel maleficio adulterando vel hominem occidendo et similia. talia delicta potest punire episcop' loc quia. ⁊ sit persona sit exempta res tamen in qua delinquit nō est exempta cum ex ira quasi ratione rei non exempte sortitur forum. cē. de foro compe. c. vlti. Si vero deliquit circa rem exemptam. sez male gerendo se in officio suo vel in alienando res in ecclesie rituk. a solo papa punitur quia in his exemptus est. vbi vero factum preiudicium afferre nō exemptus ibi eos punit eos vbi factum non preiudicat non exemptis tunc secus. ext. e. t. cum capella ⁊c. ⁊ tuarum vbi de his in glo. sic ergo videtur nisi aliud specialibus in priuilegijs cauetur et aliud seruetur ext. e. t. pozro. ¶Item si priuilegiatus est semel semper intelligitur priuilegiatus. quia priuilegia perpetua sunt nisi perdantur. ext. eodem ritu. c. vlt. vbi de hoc in glo. sic ergo patet ⁊. xxv. q. ij. c. j. et. ij. ¶Item priuilegium in quo ponitur verbum generale ⁊ indifinite prolatum ad futurum extenditur. Sed vbi generale verbum ponitur. extenditur ad omnia appellatiua. ext. eodē tit. q̄ circa in fi. vbi de hoc in glo. argu. q̄ in p̄in. ⁊ de decimis ex multiplici. ¶Itē priuilegia videlicet etiam si ponantur in eo verba que cōditionem importa reuidentur quia tunc priuilegia interpretari debet. extra de ver. signi. abbate circa fi. ¶Item licet aliqui recepti sint sub protectione dñi pape. per hu-

UVA. BHSC. IyR_347_2

ius priuilegium non sunt exemptꝰ ꝛ parum valet ext. eo. tit. ex parte. ff. vbi de hoc in glo. sic ergo. ¶ Item priuilegiū innouatum nisi plus iuris habet ſꝫ cō seruat antiquum. ext. eo. ti. quia intentionis vbi de hoc in glo. hic ꝓꝫ. ¶ Itē priuilegiatus vel exemptus siue aut nihil te oyoce. episcopi licentia ecclesiam edificare non debet ext. eo. ti. cuz olim ff. vbi de hoc i glo. nota ꝙ eccl'ia. ¶ Itē delinquentes maxime circa rem nō. ex empram nullo priuilegio vti debent. quin puniantur ratione delicti in auten. de inquili. prin. §. ꝙ si delinquentis priuilegiū namꝫ. preextu non debet auroziras crescere flagitiozum. C. de priuile. scola. l. ff. lib. xii. ext. eo. ꝛ. tuarum vbi de hoc in glo. sic ergo videtur. ¶ Item priuilegiati sunt predicatozes et minozes in multis articulis qui continentur. ext. de concef. prela. nimis iniqua ꝛ nimis praua. ¶ Item priuilegiate sunt ꝛ exempte res ecclesiastice ꝛ nō debet de ipsis alia collecta dari vel exactionibus secularibus nisi prius dominus papa requiratur. eē. de immu. ec. aduersus. Nota etiam ꝙ bona clericorum ꝛ ecclesiarum gaudent eodem priuilegio. in predictis nisi in culpa clerici sint culpabiles quia tunc cozum bona subiacēt statutis patrie. ext. de vi. ꝛ bo. cleri. c. vlti. in glo. ¶ Item priuilegiati sunt predicatozes et minozes i multis articulis qui continentur. ext. de excef. prela. nimis iniqua ꝛ nimis praua. vbi cunꝫ enim moriantur sine parrochialis iuris prciudicio cū altari viatico valeant celebrare quia eis licet sine lumine prelatozum. ext. eo. ti. in his. ¶ Itez templarij ꝛ hospitalarij cistertiasis ꝛ albi monachi hoc priuilegium habent vt nō soluant decimas de his terris quas propꝛijs manibus et sumptibus colūt ext. de decimis ex parte. sed hoc hodie est restrictum. ext. de decimis nuper.

¶ Item priuilegium habent leprosi vt vbicunꝫ simul fuerint sub communi vita congregati ꝙ ecclesiam cum cimiterio sibi construere et propꝛio valeant gaudere priuilegio sine contradictione aut permittātur. ꝛ de hortis ꝛ terris et fecibus animalium suozum quos nutriunt decimas soluere non cogantur ext. de ecclesijs edificandis cum dicat'. ¶ Item est priuilegium omniū regularium conuentualium ꝙ si quis manus violentas inciat in cōfratrem ad curiam non mittatur. ext. de senten. ex. monachi ꝛ. c. cum illozum. ¶ Itē competit monialibus et templarijs et hospitalarijs qui possūt absolui ab abbatibus ꝛ pꝛiozibus suis nisi fuerit enormis excessus. ext. de senten. ex. canonica. ꝛ. c. cum illozum non monialesvero ab episcopis absoluantur etiam si sunt exempte. ext. de senten. excom. de monialibus vbi de hoc in glo. impediti. ¶ Item templarij et hospitalarij cum ad ecclesiam venunt interdictū nō nisi semel in anno ad ecclesiasticum officiū admittantur. Sed nunquid hoc fiet in aduentu vnius vel plurium et si vnus cuius? primi vel maioꝛ. vicendū ꝙ hoc fiet in aduētu illius qui hoc priuilegio vti nolet. quo vtente illo anno nō erit priuilegio locus. ꝛ hoc in vna tantū ecclesia ciuitatis ext de priui. cum ꝛ plantare. §. ꝙ si templarij. nec tunc ibi sepeliantur corda defunctoꝛuz nisi fuerint fratres ipsozum qui sepeliri possunt in ecclesia interdicta. Si non sunt excommunicati vel nominatiui interdicti vt in dicto. §. nichil. vbi de hoc in glo. nisi fuerint. ꝛ. c. vt priuilegio. §. illud. ¶ Itē priuilegium est cuiuslibet collegij? cōm quosdam et maxime religiosi ꝙ si in pꝛio solo capellam construerint nō solum ius patronatus acquiritur. ꝙ in prestando consistit si ecclesia in omnibus temporalibus est eis subiecta. ars.

UVA. BHSC. IyR_347_2

extra de iure patro. nobis. ¶ Item priuilegium ꝙ habent quidam vt tempore generalis interdicti liceat eis siue cōfratribus suis nō excommunicatis vel interdictis nominatim ecclesiasticam concedere sepulturam de quibus fratribus intelligendum sit quare ꝛ dicendum ꝙ de illis intelligendū est qui tradiderunt se ꝛ sua diuino obsequio dando maiorem partem bonorum suorum et mutando habitum secularem licet ex toto non habeant habitum monachalez siue in ecclesia seculari siue in regulari. quia ex toto translati sunt in forо ecclesie. et ideo ecclesiastice persone censentur et ecclesiasticam habēt imunitatem. xvij. q. iiij. quisquis. ꝛ xij. q. j. duo. tales enim gaudere debent priuilegio illorum quorum vitam et religionem assumunt. extra. de statu. mo. recolentes et de sentē. excom. nō est dubium vbi de hoc in glo. ita eodem ex tenore. ¶ Item si predicti confratres se omnino non reddant sed in proprietatibus suis omnino duxerentur remouendum propter hoc ab episcoporum suorum sententia nullatenus existimantur sed eis faciant sicut de parrochianis suis extra. de priuileg. cum et plantare. §. confratribus vbi de hoc in glo. ſ. eo. tuarum ꝛ. cap. vt priuilegia circa medium verb. de hoc in glos. quid si medietatem. ¶ Item huius cōfratres ꝙdiu in domibus suis morantur potest eos episcopus compellere ad iura sibi integre persoluenda quia non sufficit sola receptio nisi se contra translatio plena. x. xl. quest. ij. si quis iam ꝛ ext. de priuile. ca. penult. vbi de hoc in glo. et ita non sufficit. ¶ Item priuilegium religiosi de suppressa voce tempore generalis interdicti diuina officia celebrare queūt. qualiter intelligitur illud submissa voce. extra. de penitē. ꝙ iure. §. licet dicendum ꝙ legendo ꝛ non cātando. vel si cantando aut legendo ita plane hoc dicant vt ab alijs qui extra ecclesiam sunt audiri non possunt. Gof. ¶ Item priuilegium speciale est ꝙ persone conceditur et extinguitur cū persona. vij. quest. j. peruisti. ct. ff. de regulis iuris. l. priuilegia ꝛ ext. de restitu. spolia. cum venisset. ¶ Item nulli dicenti se habere priuilegium creditur nisi prius illud ostendat extra. eodem titu. pozo vbi de hoc in glo. ꝛ sic de offi. deleg. cum in iure.

¶ Quis priuilegium concedere possit ꝛ quanto tempore durat.

PRiuilegium concedere potest papa vel imperator qui sunt supra iura et iuribus nō ligantur cc. de concef. preben. ppo. nit vt. C. de legi. ꝛ cōstitu. l. nam digna. ¶ Item priuilegium concedere possum archiepiscopi et episcopi arg. ext. de his que fi. apela. quanto et de pe. et re. nostro. vbi de hoc in glos. nota ꝙ. et de iu re patro. nulli. s. ¶ Item priuilegium in quo episcopus de consensu. ca. remittit monasterio decimas omnium possessionum suarum simpliciter. per verbum generale et in diffinite prolatum extenditur etiaz ad decimas possessionum postea acquisitarum. extra de priuilegiis ꝙ actu. circa fi. vbi de hoc in glo. arg. ꝙ ꝛ de decimis ex parte. si qui tamen ex transactione vel pacto decimas soluere tenerentur non absoluuntur propter priuilegium de decimis non solutis nisi hoc exprimatur in ipso vel nisi enormiter lederetur ecclesia parrochialis: vel nisi soluentes eas facimus contra priuilegium suum. extra. de decimis ex multi

UVA. BHSC. IyR_347_2

plici.r.c.substantiā r.c.fide terra vbi de hoc. ¶Item priuilegium datum clericis vel laycis ab iperatore de decimis nō soluendis iud. vsq; ext. de decimis tua. l. vbi de hoc. ¶Item priuilegium libertatis potest dari a rege quo ad tēporalem iurisdictionē. ext. de restit. in integ. auditis r hēri. do. in synodo. ¶Item priuilegium datum ad agendum tanto tempore durat. qto tempore durat actio super qua priuilegium indulgetur. C. de in offi. testa. l. si quando ext. de elec. ecclesia nostra. ¶Item si priuilegium concedatur ad excipiendū per petuo durat quia que temporalia sūt ad agendum sunt perpetua ad excipiēdum sed si agatur r is cui competit exceptio ex priuilegio non excipiat fit ei preiudicium quo ad illum actū de quo agitur. C. de episcopis. et clerici autē presbyter. r. C. de excusa. tu. Voluntarie Sed si agatur de iure eius rei sup qua priuilegium est concessum r excipiatur de priui. ac iudicio exhibeatur r iudex sententiam ferat contra illud. tunc priuilegium reprobasse videt. Si vero nō fuit exhibitus prerextu priuilegij de no uo reperti non debet sentēria retractari vt extra de senten. r re. iudi. sub ortā in fine r tunc fit iudicium in perpetuū sententria transeunte in rem iudicatā. ¶Item si quis ext. iudicium tāto tempore contra priuilegiū veniat nōvrens priuilegio vt mihi simile sit ipsum priuilegium renunciasse. puta spacio. xxx. vel. xl. annorum vel artiori vel curtiori vel ulteriori parit priuilegium imperpetuum r sic intellige. ext. eo. ti. accedēdentibus r. c. si de terra r hec vera sunt in priuilegio aditus concessū hoc est ad agendum vel excipiendum. ¶Item si priuilegium datur ad faciendum r impetrator non vtitur eo per spaciū. xxx. annorum perdit illud. ff. de nundinis. rege. j. ¶Item priuilegium concessum ad factum perditur vnico actu contrario. ext. de constitu. cum accessissent et de preben. pro illorum vbi de hoc i glo. et ita qui semel. r de priuil. si de terra. vbi de hoc. ¶Item priuilegium perditur vnico actu solum quandoq; si dicrete agatur contra ipsum. ext. de priui. accedentibus vbi de hoc in glo. r sic pt; Similiter perditur priuilegium a quis non vtatur eo per. xxx. vel. xl. annos qr contra priuilegium potest prescribi. ext. de priui. accedēdentibus vbi de hoc in glo. et sic patet. ¶Item priuilegium et leges per dissuetudinem abrogant. ff. de legi. l. de quibus quia priuilegiū et res de facili redit ad ius cōmune. ff. de pac. lege si vnus. §. qr si non totū ext. de priuileg. accedentibus vbi de his in glo. ¶Item priuilegium perditur qñ quis abutit eo. xj. q. iij. in priuilegiū r. lxxiij. di. nisi. fta. Similiter perditur per delictum ciuium. xxv. q. ij. ita nos. ¶Item laycus perdit priuilegium ab ecclesia vbi datum quādo non obseruat illud propter quod datū fuit. xj. q. iij. priuilegium r hem. di. §. verum. Similiter si scienter contra priuilegiū facit vel commictit enorme scelus cēsurā ecclesiasticam mutilando vel simile ext. de decimis suggestum r de priuilegiis ad audientiam r. vij. q. j. iā periculosum.

¶Item priuilegium ecclesie in hoc est vtile nondum sibi tradita diuinū eius acquirat. ext. de consue. ex litteris vbi de hoc in glo. si a nobis r hoc maxime in decimis tenet. ext. de decimis tua ñ. vbi de hoc. ¶Item tollitur priuilegium prius per posterius si in posteriori fiat mentio de primo al. non ext. de excep. veniens r de offi. deleg. ex parte quidam tamen dicunt qr posterius tollit primum etiam si non faciat mētionem de ipso qr non est concedendū ¶Item priuilegium tollitur per priam et expressam renunciationem

UVA. BHSC. IyR_347_2

extra de decim's suggestum ꝛ ext.co.r. dilecti. ¶Item papa non dat priuilegium vt eo in preiudiciū alterius quis vtatur extra de offi.or.licet ꝛ de priuil. quia intentionis vnde si priuilegium incipit alteri esse iniquum ꝛ nimis grue.perdatur tunc ext.de ver.signi. dilecto.vbi de hoc in glo.nota ꝙ ꝛ.c.abbate. ¶Item priuilegium vel indulgentia que ius alterius in totuz absorbent non valet ad ius commune debet reduci.C.de preci.impera.offeren. l.quo cum.argu.ext.de verb.signi.dilectio vbi de hoc in glo.nota ꝙ ꝛ.c.abbate. ¶Item priuilegium alicui concessum ꝙ aliter ei competit de iure cōmuni parū valt.aut nichil nisi ꝙ cōsueuit aliquando plus timeri.ext.de ver.signi. dilectio,vbi de hoc.ꝛ de hereti.sz aduersus. ¶Item licet suspendatur priuilegium quādoq; ad tempus propter delictum impetrantis.nō tamen expirat ꝓp.q.vj.iuratos ꝛ arg.ext. de vita.ꝛ honcleri.ca.vlti.vbi de hoc. ¶Item priuilegium ꝛ indulgentia que impetrātur tacita veritate vel suggesta falsitate nō valent ext.de respō.super litteris vbi de hoc ꝛ.c.cum ad eo.ꝛ de elec.dudum.ñ. et de decimis ex multiplici. ¶Item perditur priuilegium quando quis in arbitrium compromisit ꝙ sibi ex priuilegio competebat.ext. de prescript.cum olim vbi de hoc. ¶Item priuilegiū renunciare videtur qui allegat super eadem causa prescriptionem.ext. de prescrip.audiris vbi de hoc in glo. sic ergo abbas.et.xxvij.q.j.cum renunciatur. Similiter si super eadem causa vtitur iure cōmuni.ext.de priuileg.accedentibus.vbi de hoc in glo.sic patet ꝛ.c.si de terra. ¶Item priuilegium tollitur per sententiam sicut per quentionē ext. de decimis ex multiplici vbi de hoc ¶Item eodem priuilegio quo ad quedam censentur membra apud se non quo ad omnia ext.de prescrip.cum nisi liceat ꝛ de cogna.spirituali super eo. ¶Item priuilegium factum religiosis de decimis non soluendis. perditur si ecclesia per ipsum fuerit enormiter lesa.ext. de decimis dilectus filꝰ,vbi de hoc.ꝛ dever. sign. quid per nouale. ¶Item ꝙns detur eis priuilegium de decimis non soluen.de laboribus suis.non tamē extenditur ad conducticias possessiones ad firmas,ext.de decimis dilecti vbi de hoc in glo.forte. ¶Item nec ad possessiones alias datas.ext. de decimis licet vbi de hoc in glo.ad hoc. ¶Item priuilegiati ꝛ alij religiosi non possunt ecclesias ꝛ decimas de manu laycorum recipere absq; consensu episcopozum ꝛ si quasi recepiūt dimittere debēt ext.de priui.cum ꝛ plantare. circa prima pars vbi de hoc.

¶Quis potest priuilegium interpretari et cui datur priuilegium.

PRiuilegium ecclesie ratione non debet per alium interpretari nisi per papam quia eiusdem interpretari cuius est ꝛ cōdere.ext.de sentē. ex. iu. vbi de hoc ꝛ xj.q.j.§.ex his ꝛ C.de leg. l.vlti. ¶Item quando verba priuilegij clara sunt et non obscura. potest tunc dicere iudex priuileg.obstat vt non obstat.arg.ext.de fide instru.accepimus. ¶Item priuilegium in sua forma tantum seruari debet,et nō vltra extendi. ext.co.tit.porro vbi de hoc.ꝛ.c. accepimus. ¶Item cum episcopus agit cōtra ecclesiam iure cōmuni.ꝛ ecclesia se dicit exemptam ꝛ super hoc priuilegiū producit.de tali priuilegio non potest iudicari nisi per papam.et iudicium alterius super ipso nullum erit ext.de testa.in integ.cum venisset ꝛ de sen.et re. iudi. suborta et de elect. constitutus,

UVA. BHSC. IyR_347_2

¶Item priuilegijs indulgentijs libertatis priuilegiatus sine sentētia romani pontificis renunciare potest ext. de arbitrio cum tempore. Sed vbi verba priuilegij sunt ambigua ordinarius vel delegatus iudicare nisi potest ext. eod. t. vt priuileg. t de sequestra. ad hoc. t de sentēn. excom. inter alia. ¶Item priuilegius principis est largissime interpretandum. extra de verb. signiſ. olim. et cap. de litteris quibus cum multa in fi. ¶Item aliquid priuilegium concedere debet. alias esset inutile q̄ est inconueniens ext. de priuileg. in his. ¶Item qui stricte priuilegiū interpretatur infamiam incurrit. C. de leg. l. ij. ¶Item qui priuilegiū alterius non seruat non est ab alijs priuilegium eius seruandū ext. de ap. an. sit. ¶Item qui nō seruat priuilegium sibi concessum alij non tenentur seruare illud. ext. de sentēn. excommu. ad audientiam t argumē. ext. de priui. perfisi. vbi de hoc in glo. non debent. ¶Item cum priuilegia omnia perpetuo sint seruanda. xxv. q. ij. c. j. t. ij. tamen priuilegium non derogat iuri alterius nisi hoc exprimatur et de ipso specialem faciat mentionem ext. de decimis. ouodum. t de offi. del. super eo vbi de hic. ¶Item priuilegium nō datur collegio q̄ nōdum existit. ext. de spon. impu. ad dissoluendū vbi de hoc in glo. benedicit. t de eccle. edifi. ad audientiam. ¶Item priuilegia destruūtur loco t re. priuilegiata destructis. ext. de ver. signi. abbate in fi. vbi de hoc in glo. arg. q̄ si. t de noui. op. nun. c. ij. vbi de hoc. ¶Item priuilegiati renentur excommunicatos et interdictos vitare priuilegio non obstante. extra. eodem titu. cum t plantare. §. j. vbi de hoc t. c. vt priuileg. et de sentēn. excommu. nulli. ¶Item priuilegium q̄ habent aliqui q̄ excommunicari non possunt extenditur etiam ad communicantes et participantes cum eis. qui et ipsi excōmunicari non possunt ne fraus priuilegio fiat. quia si ego excommunicari non possum ergo nec qui cōmunicat mecum. extra. de priuil. quando vbi de hoc in glo. et sic patet. ¶Item priuilegium super re litigiosa non potest impetrare de nouo. extra. de restitu. spol. vbi de hoc vt lite penden. cap. j. et vlti. ¶Item eodem priuilegio gaudere debent res ecclesiarum t res clericorum. xij. q. ij. ecclesiarum seruos et argu. ext. de vita. t ho. clerici. ca. vlt. vbi de hoc in glo. benedicit. ¶Item priuilegiū clanstralium cum petit vt aperte exhibeat aduerse parti in clausstro eorum nō in alio loco secure intra certus tempus vt inspiciat ipsum cum. xij. personis. t dicat quicquid vult dicere contra ipsum et iurabit pars aduersa q̄ calumnioſe nihil contra priuilegium dicet nec alia capitula priuileg. dicendū est ostēdi nisi tantum illud. ca. super q̄ questio mota est. extra. de fide instrum. accepimus §. vlti. vbi de hoc t. ca. contingit vbi de hoc. ¶Item priuilegio clericali gaudet clericus vxoratus habens intentionem redeundi ad clericatum t maxime si beneficium ecclesiasticū habet. t nō transfert se ad contrarium actum vt ad bigamiam vel homicidium et similia. quia tunc nō gaudet priuilegio clericali. nec cogi debet portare tonsuram et si non transfert se ad contrarium actus tunc debet portare tonsuram et ecclesiasticum beneficium potest habere. ext. de vita et ho. clerico. clerici. ¶Item si clericus coniugatus nullum percipit ecclesiasticum beneficiū nec habet spem redeundi ad clericatum nō debet gaudere priuilegio clericali. nec aliquid ostendere de clerico. nec debet compelli ad portandum tonsuram. extra de clerici. coniug. iob. vbi de hoc in glo. t. ca. exparte. ¶Item priuilegium mihi da

UVA. BHSC. IyR_347_2

tum ꝙ valeam appellare dat michi licentiam appellandi.vbi etiam nō gravarer. extra de resc. ca. j. vbi de hoc in glo. ista indulgentia. Sof. ꝛ de offi. dele. studuisti. ¶Item priuilegia etiura nō sunt illis seruanda: qui priuilegia ꝛiura violant aliozum. extra. eodem titu. dilecti.i. vbi de hoc in glo. non sunt.

¶De probationibus.

Nunc agendum est de probationibus quid sit ꝛ vnde dicatur. Quis debeat probare cui ꝛ qualiter et quando sit facienda probatio.

¶De probationibus quid sit et vnde dicatur.

Probatio est fm Azo. rei du per argumenta ostensio et et hoc descriptio licet locus habeat in his que probantur per instantiam disputandi non tamen locum habet in his que in iudicio probantur. quia illa probantur per restes vel instrumēta ꝛ plerumq; per presumptiones violentas et iudicia vnde sic describi potest probatio est rei dubie per restes vel instrumēta et plurimum iudicia ꝛ presumptiones ostensio. per plurimumq; ideo dicitur quia si in causis pecuniarum quelibet presumptiones et iudicia probēt. C. de fide instru. l. sicut et extra de presup. per totuz ita vt per eas si certe fuerint. vel violente ad sententiam procedatur. xxx. q. iij. cum dixit. et ext. de presump. litteris ꝛ ff. de his qui sui vel alieni iur. sunt. l. filium non tamen in criminalibus ad contemnandum sufficiunt. quia in criminibus ad penam ex presumptionibus procedi non debet. ext. de prescrip. litteras. et. ff. de penis. lege absentem. ꝛ. ij. q. j. nisi essent iudicia indubitata et et luce clariora. C. de proba. l. sciant. ¶Item dicitur probatio a probe aduerbio quia probe facit q̄ probat ꝙ intendit vere nam phūs. penas non probat cum eniitat.

¶Quis debeat probare.

Probare debet impetrator rescripti omnia premissa esse vera licet aliqua sufficiant ad probandum quādo ponitur in res. hec clausula si est ita vel vbi premissa sint vera. ext. de rescrip. olim. ad fi. vbi de hoc in glo. videtur ergo ꝙ per. ꝛ. ca. ex parte. ij. ¶Item nisi quis probet intentionem suam succūbit. C. de rei. vendi. l. vlti. ¶Item probare debet actor qui aliquid affirmat. ff. de proba. l. ei qui dicit quia negantis factum per rerum naturam nulla probatio. vj. q. v. actor. ꝛ ext. de elec. bone. i. et de renunc. super hoc. fallit tamē hoc in casibus quando negatiua implicitam habet affirmatiuam de hoc ꝛe in tractatu de negatiua. similiter fallit si prescriptio sit pro actore. arg. C. de proba. l. siue possideris. ¶Item fallit hoc in multis negatiuis probationibus de quibus inuenies in tractatu de negatiua. ¶Item incumbit aliquando probatio neganti cum nam negociatione impugnatvnde cum quis negat hominem furiosum quia vera quemlibet esse sane mentis pſumit. C. de codi. l. nec codicillos ꝛ. iij. q. ix. iudicas. ¶Item cū nemo credatur ita suppinus vt pecunias suas de facili iacter neganti debitum et asserenti eidem debitum solusse sibi probatio incumbit. ff. de proba. l. cum in debito. §. sivero. ¶Item si negocium impugner honestos neganti probatio incumbit vt nullo casu. vt cūvxor neget acquisiuisse aliquid de bonis viri probare habet. aliunde acquisiuisse ne incidat in suspicionem turpē quest ff. de donat. iter. viuum ꝛ vx. l. quintus

UVA. BHSC. IyR_347_2

nuncius ꝛ C. e. t. l. etiã. Similiter idez est in prelato cũ queritur an de bonis ecclesie vel aliunde acquisiuit. C. de epi scopis ꝛ clerici. l. sacro. ꝛ aut. ibi signata licenti. ¶ Item cũ dicitur actori probario incumbit pro actore large cõprehendas actorem et reum excipientem nam reus actor efficitur quandoq; ff. de proba. l. in excep. ꝛ C. eod. tit. l. ij. ¶ Item qui aliquid obicit electo confirmando vel cõsecrando pbare debet ext. de actu. super his. Super denũciatore. promotore procuratore vel auditore inquisitionis ad cuius denunciationem commissa est inquisitio probare debet alioquin puniet ext. de actu. ꝛ inscrip. l. j. vel. xij. extra de accusa. cum oporteat.

¶ Cum et qualiter sit facienda probatio.

PRobatio facienda est iudicij. ij. q. vij. pluries ꝛ. iij. q. iij. §. itẽ in criminali vt si testes ꝛ. C. ob turpẽ causã l. j. Sup hoc aduersario presente. C. de resta. l. si quãdo. §. si cura. ꝛ ext. de rest. spo. in nomine. ¶ Item probandũ est id q̃ probatũ reueler probantẽ. C. de probat. l. approbationẽ vt siquis. ¶ Item probare debent duo q̃uis ad alterum eorum sufficeret qui astrixerit ad duo probanda. C. de rei ven. l. vlti. ꝛ hoc habes. ext. de pba. licet in glo. Similiter videtur ꝛ de causa pos. cũ eccl̃a. ¶ Itẽ probari dz vtrũq; quando deo cõiuncti mandant ꝛ neut sufficit. perse. ext. de p̃scrip. olim. sed si alterum per se sufficit ad remorionez alicuius tunc sufficit si aliter non probetur q̃uis copulatiue illi duo mandentur. ext. de resp. expar. reconuentrensis vbi de hoc in glo. sed numquid ꝛ. c. vlt. ¶ Item quilibet renetur pbare q̃ alteri obicit. quia ei qui vis dicit probatio incumbit. ff. de proba. l. q. ¶ Item semel sufficienter pbatum amplius reprobari non potest. ff. de adulte. l. si vxor ꝛ ar. de spon. impu. continebatur vbi de hoc er. xxxij. q. vij. horrendum. ¶ Item probationũ species sunt. vj. probationes. ij. euidentiores ille sunt quasi per euidentiam rei ext. de elec. bono. l. circa mediũ ꝛ de ac. euiden. ꝛ de coha. clerici. ꝛ muli. nostra et. c. vlti. Similiter cum quid ita est notorium. q̃ nulla potest rergiuersatiõe cellari vt in dictis. c. euidentia. ꝛ. c. nostra vbi de hoc. Similiter per famam vt. iij. q. iij. §. item in criminali. ver. ¶ Item sepe. ext. de testa. ram ex litteris ꝛ. c. quoniam epipha. ¶ Item per presumptionem. xviij. dist. peruenit ꝛ. xlij. distin. mulieris ꝛ ext. de cohabi. clerici. ꝛ muli. si quisq̃. Similiter per iuramenti delationem. xv. q. iij. dilectio et ff. de iureiuran. l. manifeste. ꝛ. §. nereb̃ l. in bone fidei ꝛ ext. eo. ri. sicut. Similiter per instrumenta. ext. de fide instru. per totum. ¶ Itez probatio legitima fit sine per testes siue per confessionez factam in iure. ext. de testam. spo. cum ad sedem in fi. ꝛ ar. de ver. sig. fortes vbi de hoc in glo. arg. arch. ¶ Item quedã melius probantur per instrumentũ q̃ per testes quedã comodo ext. de pba. vi. vbi de hoc in glo. sic ergo testes preferuntur instrumento. extra de fide. instru. cum Job. aliquando in instrumentum. ff. de proba. l. sensus. ꝛ. l. cum indebito. §. vlti. aliquando sequiualẽt testes et instrumentum. C. de fide instru. l. in exercẽdis qualiter autẽ ista diuersitas intelligatur habes in p̃dicta glo. sic ergo testes. ¶ Item probare debet actor suam intellectionem post lit. con. reus non probabit exceptiones peremptorias postq̃ actor suam intentionẽ probauerit. C. de excep. l. siquidez. ꝛ. C. sententt. cer. non pos. l. peremptorias. ¶ Item probata intentiõe ꝛ exceptione replicatio debet probari vel similis

UVA. BHSC. IyR_347_2

excipiens et replicans pbent.ita tamē vt posterius probans.non dicitur testificata prioris alioquin secus.et hoc intellige numerū esse per testes.secus si p instrumenta.extra de prescrip.illud.et de renun.super hoc et de fide instru.cū dilectus. ¶Item in duplicibus iudicibus vtraq; pars probat extra eodem titu.et litteris. Similiter probatur aliq̄d per aspectum.extra eo.titu.proposuisti et.ff.de vētre.inspi.l.j. in princi. ¶Itē probātur limitationes dioceſ.et ecclesiarum parrochialium per libros antiquos et libros censuales similiter ⁊ census extra.e.titu.cuz causa.⁊ de prescrip. ad audientiaz. Similiter per instrumēta priuata ex archino producta.C.de fide instru.in aut.ad hoc.et.ext.q.j.pernenit. ¶Item probantur qō ad breuitatem notarij.defuncti.vnde complenda est ad instrumentum publicum reducenda extra de fide instru.capitu.vl. ¶Item probandi facultas neminem arctāda.iij.q.vij.§ tria.nisi si quis. extra de rest.spoliat. ¶Item pbandi on' transfertur quādoq; ad reuz propter p̄ sumptionem et fauorem. extra de procurato.ex insinuatione.vbi de hoc i gl. ar.q; et de iureiur.capitu. vlti. vbi de h̄ in glo.nota q;. ¶Itez probatur admissio priuil'.vel instrumenti per iuramentum amittentis.C.de fide instru.l.vlt. et tunc oporteret eum probare non solū amissionem licet etiam tenorem priuilegij.vel instrumēti et etiā q; fuerit sine aliquo vicio falsitat⁊.ar. extra de priui. cum olim.vbi de hoc in glo. hoc est nota dignum. ¶Item amissio rerum cōtra p̄dictū siue possessorē pbat̄ p̄ iuramentū amittētis.C.nu.iuſ.l.si qs et ex q; mer' cā.c.vl.t.ij.q.j.in primis similiter modo p̄t pbari amissio l'arū ad delegatos et teco illarū ⁊ q; fuerint sine vicio fl'aris ⁊ h̄ p bonos testes. ⁊ discretos ar.ex de p̄ul.cū oli vbi de hoc i gl.h̄ est no. ¶Itē que agunt̄ in capitulo p̄ illos qui de capitulo sunt debēt.⁊ possunt probari ext.eo.ti.tertio vbi de hoc in glo.nulli creditur ⁊ de testi. veniens in fi.vbi de hoc in glo.q.ij.in capitulo.

¶De procuratoribus

Nunc agendum est de procuratore Quis dicatur procurator.⁊ qualiter constituatur Et quis instituat.⁊ q̄s instituatur. Et de procuratorio mandato. In qua causa datur procurator es.De reuocatione procuratoris.

¶Quis dicatur procurator et qualiter constituatur.

PRocurator hic est qui negocia aliena mādato sibi a dño facto gerenda graruito suscipit ⁊ in iudicio administrat negocia plura vel vnuz. ff.de neg.ge.l.iij.§.negotionū et.ff.de vi.bo.rap.l.iij.§.ait.⁊.ff.de pcurato.l.j. Similiter dic' p̄curator ad negotia.ff.man.l.si numerandi.§.j. ¶Itez procurator constituitur mandato generali vel speciali.ff.e.t.l.j. Sunt tamen quedaz persone que sine mandato admittūtur ad agendum.ff.e.t.sed hec persone. Similiter ad impetrandum extra.e.t.nōnulli in fi.q; intelligendum est in cōiūctis cognatione carnali vsq; ad quartū gradum ext.de consang.⁊ affini.nō debet. et.C.de episcopis ⁊ cleri.in anten.licentiam. ¶Item procurator cōstituituro vero dño tñi.ff.eod.tit u.l.j.⁊ tunc nō ipse sed dñs de ea lum p.debet iura. C.de iura.calumpni.l.ij §.sin autem a ¶Itez proprie sumpto vocabulo: no constituitur procurator: sed syndicus si ue actor a collegio seu vniuersitate p̄m leges.C.de episcopis⁊ cleri.l.omnes.§. nihilominus Sed p̄m canones pcurator bene constituitur ab vniuersitate seu collegio ⁊ tunc procurator ⁊ nō collegium de calumpn.debet iurare extra

UVA. BHSC. IyR_347_2

de iuramento calump. cuz causam. vbi de hoc in glo. hoc ptz. ¶Item cum prelati suo nomine non ecclesiaruz conueniuntur tuncq; procuratorē agere z defendere possunt. i aut. de sancti. episcopis. §. si quando. ¶Item procurator ad iudicium non constituit procuratorē nisi lit. contest. cum tam dns lit. est effect' C. eo. titu. l. necq; tutorem nisi fit procurator in rem ipsam. q; et ante litem cōtest. constituere potest. C. de donat. l. illa. sed procurator ad negotia procuratorem instituit q̄nq. ff. manda. l. si procuratorem. §. j. ¶Itē si procurator gratis mandatum suscipiat. et postea dns causa remunerandi laboris aliquid ei doner nichilomin' actio erit mandati. C. eo. titu. l. litem. Si vero propter mercedem suscipiat non gratuito: tūc est officio merces. ff. mādati. l. j. §. ij. ¶Itez procurator potest procuratorez facere ad negocia procuranda maxime si hoc in madato procuratorio continetur. ff. manda. l. si procuratorem. §. j. et. ff. de nego. gest. l. si quis manda. ¶Item generalis procurator non sufficit ad impetrandum litteras. nec ad transigendum. sed queritur sup hoc speciale mādatum. C. de transac. l. transactionis et ext. de rescrip. nōnulli. ad fi. vbi de hoc in glo. sic ergo. ¶Item procurator cōstitui debet non solum ad agendum sz ad respondendū aduersario si recōueniat eum. als si nō defenderet denegaretur ei actio. ff. e. tit. l. mucius. §. pena. et ext. eodem titu. peritio. vbi de hoc in glo. sic ptz. ¶Item potest constitui procurator ad vnum negocium vel ad plura ad litem presentem vel futuram in diem. vel ad diem. vel in perpetuz pure vel sub conditione absens vel presēs. ff. eo. titu. l. j. z. consequentibus z ext. eo. titu. non iniuste vbi de hoc in glo. ad p̄sentes. ¶Itez procurator vnus vel plures constitui possunt. sed quando procuratores plures insolidum dati simul concurrunt ad litem contesta. tunc iudex eligere potest magis ydoneum ne inconueniens et repugnantia contingat et si ageret vterq; z vnus negaret q̄ alter concederet z ecōtrario. ff. de accu. l. si plures. z. ff. de administ. tuto. l. dilecto. in fi. ¶Item si plures sunt dati simul in solidū potior est conditio occupantis. ff. eodem titu. l. pluribus. et ille tñ dicatur iusoccupare qui p̄mo ad sententiam venit. ff. de opti. int. l. si vero. Sed si non sunt in solidum dati z simpliciter: tunc neut agere vel defendere potest sine reliquo et tunc simul sunt admittendi sicut videntes qui dantur sine clausula illa. q̄ si non oēs ec. cle. ar. ext. eodem titu. cum iniuste vbi de his in glo. Sic ergo patet. ¶Itez si plures dātur successiue debet inter eos ius obtinere scōm locum. quia datus scōo. p̄mus intelligitur reuocatus vt in dicto capitu. non iniuste. in glo. Sic ergo patet nisi dando secundus exp̄imat q̄ velit donare primum. ff. de leg. l. si in pluribus et ar. extr. de rescriptis ecclesiam. als ceterum. ¶Item procurator syndicus actor et defensor quorum nomina licet sint diuersa tamen officium est idē et tali modo constitui debet constituimus talem syndicum siue procuratorē siue actorem ad talem causam z per tales persone sic constitute in causa vniuersitatis seu collegij deberēt iurare de calump. in propriam animam secus in procuratore alicuius dñi qui non iurat sed dominus principalis. ext. de iura. calump. capitu. j. ad fi. vbi de hoc in glo. j. syndicus. z. in pertractandis vbi de hoc in glo. et ita syndicus. et capitu. cuz causam vbi de hoc in glo. sic ptz. ¶Itē ꝑm canones omnes administratores ecclesie nomie procuratoris intelligi possunt. j. q. iij. saluator. procurator enim nomē est generale ad syndicos et actores

UVA. BHSC. IyR_347_2

ext. eodem titu. petitiovbi de hoc in gl. ꝑm canonem. ¶Item vniuersitas syndicum vel actorem autoritare episcopi constituere debet. C. de epiſcopis. ꝛ de ri. l. omnia. §. nichilominus. vel autoritate pape licet concessuꝫ sit ei a iure cōmuni. ext. eodem titu. quia vbi de hoc in glo. nota q̄. ¶Item procurator ad omnia intelligitur constitutus que ad causam spectare videtur. licet simpliciter sit institutus ar. ext. de offi. deleg. ꝑter. j. ꝛ. C. cum olim. ꝛ. C. codex titu. l. allega. z. l. ad rem mobilem.

¶Quis constituat et quis constituatur ꝛ de ꝓcuratorum mādato.

PRocuratorem constituere potest paterfamil'. sed et filiusfamil'. constituit quandaq̄. vt si habeat peculiuꝫ castrense vel quasi. vel aduenticiuꝫ ꝛ p̄ eius sit absens ac patris procurator. ff. eodem titu. l. filius. et. ff. de iudi. l. si longius et. ff. de iureran. l. si vnus. §. filio.

¶Item liber homo procuratorem cōstituit seruus enim non constituit procura. niſi ipse sit quasi in possessionē libertatis et moueatur questio statusvl' ipse moueat alijs al's causas. quia interim pro libero se gerit. ff. eodem titu. l. seruuꝫ. rñ. hic. l. ꝛ. §. j. ¶Itē maior. xxv. ann. quia minor non constituit per se sed autoritate tutoris vel tutor seu curator dat ei actorem vel post litem. a se contesta dat ei procuratorem. C. eodē titu. l. neq̄. fa lit hoc in hīs in quib' minor pro maiore habetur vt in matrimonio contrahendo i quo minor. xxv. an. maior rñ. vel. rñ. pro maiore habetur. ext. despon. impu. et litteris. vnde et ipse casu matrimoniale agere potest et p procuratorem ext. de restitu. spoliat. ex parte. ¶Item procurator cesar' cognoscere potest de causa fiscali. ff. de offic. p consul. l. nec q̄ quā. ¶Item procuratorem constituit prelat' in propijs negocijs ext. eodem titulo petitio. In casib' non qui contingunt ipsos et capitula sua constituunt cum ipsorum capitulorum consensu et hoc tam in agendo q̄ in defendendo ext. eodem titu. capitu. j. in glo. sicut ergo. ext. eo. de iudi. cām.

¶Item procuratorem constituit capitulum ecclesia vacante pro causis monasterij maxime quando questio est de electio. prelati. ext. de restitutio. in int. cum venissent. al's secus esset quia tunc debet fieri cum consensu capituli sui vl' episcopi. ext. de iudic. causam q̄. vbi de hoc in glo. quia sine ꝛ ne sede. va. fere p totum. ¶Item procurator cōstitui potest a paucis vel etiam ab vno de capitulo in casu et posset litteras pro capi. vel pro ecclesia impetrare cum sint coniuncte persone. ext. de rescrip. nonnulli. ¶Item procurator pro maiori parte capitu. constitutus dicitur capituli p curator ꝛ a capitulo expēsas habere debet. ext. de hīs que fi. a prela. quātō et de elec. cum inter canones q̄ licz in pn̄cipio vbi de hoc in gloſ. nota q̄ licet.

¶Item excōmunicati procuratorem constituere non possunt ext. eodem tit. capitu. vlti. Similiter nec constitui extra. de probationi. post cessionem.

¶Item procurator constitutus a ciuitate in qua potestas ꝛ maiores p quos ciuitas regitur sunt excommunicati. admittendus est niſi in tribus casibus scz si excōmunicatorum nota in litter' exprimantur procuratoris. vel autoritate excommunicatoruꝫ sit facta talis procuratio. vel cōmune ciuitatis scienter et malicioſe receperunt ad faciēdū procuratorem. ext. de procuratori. consulti. vbi de hoc in glo. idē. ꝛ p hoc videbatur. ꝛ in alia gl. ibidē ꝛ rō imputatur ¶Item procuratorē cōstituere pōt ꝛ cō

UVA. BHSC. IyR_347_2

stituit omnis qui non prohibetur quia edictum de constituendo procuratores prohibitorum est. ff. e. titu. mucius. §. i. ¶ Item quidam non admittuntur ad agendum. sed constituntur dare procuratorem ad defendendum vt excōmunicatus. extra de iudi. intellexim⁹. Similiter persona illustris. C. e. tit. l. quicunq⁹. Similiter episcop⁹. v. q. iij. quia episcopi. Similiter prelati maiores et minores in collegio quoruz singula singulos habere debent syndicos vel procuratores. xj. q. iij. cresci⁹. ¶ Item pro curator constitui potest filiusfamil. ad agendum et defendendum pro patre r sine mandato prestita satisdatione si esset minor. qz iustius est tales admittere q̄ absentē in defensuz condēpnare. C. e. titu. erigēdi. Similiter potest simpliciter constitui procurator ad agendum r defendendum nisi esset minor qz tunc non debet admitti. qz si decipiatur restitui potest. ff. e. t. l. minor. et. l. filiusfamil. §. ipsa quo⁹ nisi forte pro patre vt dictum est. s. ar. extra. e. ti. non iniuste. vbi de hoc in glo. filiusfamil. Similiter de benignitate non de rigore iuris debet admitti pro patre ad defendenduz etiam si minor esset. C. de pcurat. l. credendi in fi. ¶ Item procuratorem constituere possunt scolares i generali studio cōmorantes r hoc tā ex gratia q̄ ex iure cōmuni. extra. e. ti. qz in causis vbi de hoc in glo. nota q⁹. ¶ Item procurator potest esse abbas. et de censi. sopite et de transac. cōtingit. monachus vero sine abbatis licētia etiam prouidita te monasterij pcurator esse non potest xvi. q. j. monachi. cum r. c. de presentium. ¶ Item procuratorem tenetur q̄libet dimittere quādo se absētat alioq̄n procederetur contra absentem si non defenderetur. ff. quib⁹ ex causis maiores. l. tunc agit. et. l. sequenti. sed si quis procuratorem insufficientem dimittit cum tumax reputatur insufficiens esse dicit procurator qui constituitur solūmodo ad agenduz extra. e. titu. cōstitutus vbi de hoc in glo. sic ergo debet. ¶ Item procuratorium mandatum legaliter fieri debet et continere debet nomen constituentis. et nomen procuratoris. r in qua cā et q̄rum habebit quicq̄d cuz eo actum erit. Similiter coram quib⁹ iudicibus delegatis. ff. e. tit. l. si procuratorem et iste litterē aduersario mitti debent vel iudici. sed si quis ita scribat. Ego talis instituo mihi procuratorem talem in casu tali cōra iudice tali. cuius litterē que mandatum continent non dirigātur aduersario vel iudici nichilominus sufficiunt ꝺm quosdam sed tñ iudici dirigende sunt. ff. de proba. l. qui quaginta r. xñ. q. ij. pluriū et extra. e. ti. mandato vel dirigatur aduersario. ff. e. titu l. si procuratorem quia mādati reuocatio eidem est insinuanda. extra. e. ti. mādato. ¶ Item si procuratorij mādatum cōtinet generalia vel dubia verba. recurrendum est sicut in priuilegijs ad intentionez constituentis. extra de offi. or. licet in originis vbi de hoc et de procurato. peritero vbi de hoc in glo⁹. sic patet. q̄ r de decimis ex multiplici. ¶ Item in quibusdaz casibus non sufficit q̄ mandatum procuratoris generale simpliciter sic constitutus ad causam. ff. de minoribus. l. illud. §. e. tit. nō solum. §. item alijs. Similiter in cā restit. in integ. ff. de minoribus. l. illud. §. sirat. Similiter interdicto de liberis ducendis vel exhibendis ff. e. tit. l. pomponius. Similiter in litteris apostolicis impetrandum. extra de repub. non nulli alijs aūt ꝺm rerū sufficit generale mandat. extra. e. tit. petitio. r. ff. pro socio. l. accusatione. § renunciare. ¶ Itē procurator simpliciter seu generaliter constitutus transigere vel componere nō potest. extra de arbi. q̄ tuas. r. C. de

UVA. BHSC. IyR_347_2

transac. l. transactiões. nisi adiiciatur illa clausula t quicquid sup hoc etiam fecerit ratum habebit. quia trãsigere t componere potest. ff. e. titu. l mandato de his habes extra de ar. p tuas in glo. bene allegabant. ¶ Item si procurator meus stipulatus fuerit satisdationem iudicatum solui vtil' actio datur mihi nisi me inuito potest agere procurator ff. e. tit. l. si procurator. ¶ Item procuratoris litterę quas fecit de rato semp sunt iudici presentãde. ff. rem. ra. haberi lege ne satisdatio et. ff. co. tit. l. si procuratorem. Sed non tenetur satisdare dominũ ratum habiturum. si certum est ipsum procuratorium mandatũ habere. vl' si pcurator fiat pśente domino confirmante. Similiter si fact' est apõ acta. C. de satisdando. l. j. ¶ Item si certum est non habere mandatum repellere etiam si velit satisdare nisi sit coniuncta persona que admittitur cum satisdatione. nisi appareat de contraria voluntate. ff. e. titu. l. pomponius. §. vlti. et. l. hec persone. ¶ Irę admittitur procurator in quibusdam casibus contra voluntatem dñi. l. pro libertate. ff. de liberali causa. l. j. ij. t iij. Similiter p defensione ꝺdẽpnari. ff. de ap. l. non tã de hoc habes extra de procura. ca. j. in glo. quia constabat. ¶ Irẽ procurator de cuius mandato dubitatur debet ꝑ quosdam probare mandatum vel cauere de rato. et quodcunq; istorum pstare voluerit liberatur. ff. de iure dotium l. plerũq;. §. vlti. et. ff. de cõdictio. unde vl si quis seruum. ¶ Item procurator satisdare debet quando de mandato dubitatur. C. e. titu. l. j. Similiter in actore vniuersitatis. ff. cp cuiusq; vniu. l. item eorum. §. actorum. de his habes extra eo. titu. c. j. in gl. circa procuratorem in fine.

¶ In qua causa pcuratores dant.

PRocuratores dantur in causis ciuilibus et cum agitur etiam de crimine. non criminaliter. sed ciuiliter extra. de procurato. tuę. t de accusa. super his in fi. vbi de hoc in glo. si supra. Similiter i leuibus criminibus. ff. de accusa. l. leuia Similiter si crimen non extedit penã religionis ff. an. per appellatio. et possessio. l. j. Similiter in crimine suspecti tutoris. ff. de procurato. non sol. l. vlti. Similiter cum quis accusat alium de ingratitudine magnitudine. ff. eo. titu. l. j. et hec persone. Similiter in in accusatiõe populari ad agendum de priuato dampno. ff. e. titu. licet in popularibus. Sed in publico dampno non interuenit procurator ad agendum et defendendum. ff. de popularibus accusa. l. qui populari. ¶ Item in crimine iniuriarum illustris per quam agit t defendit per procuratorem. ff. q. ix. §. nisi. criminaliter agatur. C. de iureiuran. l. vlti. et tunc sñia cõcipitur in persona illustris non procuratoris vt in predicta. l. ¶ Item cum ciuiliter agitur cuilibet licet agere iniuriarum per procuratorem. ff. de iniur. l. non soluz. §. nam agere re. ¶ Irę interuenit procurator in causa inquisitionis licet sit popularis extra de sentẽ. et re iudi. l. rum. t. l. ad nam et si inquisitio fiat de crimine nõ tamen est criminalis ꝓpter moduz extra. e. titu. tue. et maxime cum sit inq̃sitio tam in capite quã in membris vbi de hoc plano inquiritur. extra de accusa. olim vnde in causa inquisitionis concipientur verba sententie in persona procuratoris circa remotionẽ ab administratione que ex inquisitione procedit. extra de symo. licet heli. sed dicendũ est in casu isto cp sentẽtia concipitur in pso na principalis et nõ procuratoris sicut in crimine iniuriarum illustris per procuratorem defenditur. C. de iniur. l. vlti. Similiter fiet in causa matrimoniali cum agitur et defenditur per procu-

UVA. BHSC. IyR_347_2

ratorē non.n.pnunciabitur matrimonium fore inter pcuratores ꝫ inter pncipales.ꝛ idem dom est in cā electionis ¶Itē in grauibus causis non compellitur constituere pcuratorem si citat' sit quis vt compareat in ppria persona et si pparere nō possit non tenetur mittere pcuratorem ꝛ si sit nec venerit:qz nō potuit nec misit qz noluit:totumqz non dr ex.e.t.querelam. ¶Causas gues in quibus potest quis si velit pcuratorez instituere sed non cogitur:puto ēt qꝫ habes similes casus in causa status cum ds vendicatur i pua vt.C.de aſſ. tollē.l.vna.in pn.lib.dist.frequēs sec' cum quis proclamat in liberalitatē vt ñ.q.vj.si qñ. ¶Item vbi agitur ad reuocationē vt.ex.ō accusa.qualiter ꝛ qñ ¶Item de toto beneficio ꝛ de toto patrimonio seu maiore parte ipius ar.ff. de accu.tu.ppter litem. ¶Itē ciratus tenetur constituere pcuratorem si venire non potest.nam potestatē excipiēdi habere dicitur qui per pcuratorem agere potest.ff.de diuer.temp.l.j.ꝛ hoc vnū est siue agatur saltē p pcuratorem tempora cedant non tamen vt quis cō contumax reputetur. ¶Item pcurator rei etiam si constat de mandato cauere debet iudicatum solui.C.de satisda.l.vna. Et cautio quā ponit pcurator rei.ſ.iudicatū solui tria continere dz.ſ.defensionem cause faciendam ꝛ sine dolo ꝛ cꝫtum verbum sonat.vt.ff.iudi.solui.l.iudicans soluit ꝛ fidē habebit domin' p hac satisdatione pns pcuratorem constituit:sup ypotheca rerum suarum.p non pcuratore pītem in rei iligas dom si sit in vbe vel in burgis vel in momentribus continentibus edificiis.ff.e.t.presens.ꝛ.l.qui in foro ꝛ.l.ideo ¶Item si pcurator defendit dom absentē exponitur de ipso pcuratore cautio etiam si non sit locupletissimus.ff. iudicat.solui.l.si ad defendendū.et.ff. e.t.l.si minor.§.vl. ¶Item falsus procurator est qui dicit se pcuratorem cuz non sit.et cū tali iudicio nullū est ꝛ cōtrouersie multe.ff.de ver.signi.paulus ꝛ.ff.de iudi.l.licet.

¶De reuocatione pcuratoris.

PRocurator reuocari pt re itegra etiā ipso pcuratore absente.q reuocatione coram testibus fieri debz:extra.e.ti.ex insinuatione ꝛ.c.sequenti et tunc aut reuocatio peruenit ad pcuratorem tantum:aduersarius si pmo modo preiudicat aduersario:qz iudicium qꝫ idem quasi pcurator postmodus expectatus esse debet de rescrip.ex parte.et.ff.de pcur.l.si pcuratorem in fine.si vero reuocatio perueniat ad iudicem vel aduersarium quicqd fit cum eo tanqꝫ cum falso pcuratore non valet ꝛ hoc a cōtrario sensu.ex.de rescrip.ex parte iñ.et postea non pcedit iudex cum illo pcuratore.ex.e.ti.audivis ꝛ.c.ex insinuante. Similiter qui vult reuocare procuratorem certificare debz aduersarium vel iudicem sicut vt de rato mittitur iudici et aduersario.ff.e.t.si pcuratorem als.n.multi possent decipi:si reuocatio non denunciaret aduersario vel iudici qñcūqꝫ reuocatio fiat:certificādus ē aduersari':als iputet sibi q̄ hoc tacuit. Si milit si reuocatio sit missa pcu.añ litis pte.ꝛ occultat pcuratori ꝺ ē ei iputādū vt vꝭ qz eā nō obtulit ꝛ sniam cꝫtū ad cuz valeat.ꝛ non quātū ad dom:qz obtulit liti aliene.ff.rē ra.ha.l.ij.§. falsus sed hoc forsan posset habere locū cum pcurator est soluēdo.al.nō.ar.ex.e.ti.ex insinuatione.ꝛ.c.in nostra. Sed dicendū etiam qꝫ post litem contē.indifferenter reuocari pt pcurator absqꝫ cause cognitione.extra co.ti.ma.vbi de bis in glosa circa hui' reuocationē. ¶Itēpcurator falsus ꝺr post cꝫ fuit reuocat' ext.e.titu.in nſa.in fi.vbi de hoc in glo qñ dī

UVA. BHSC. IyR_347_2

catur. ¶Item procurator reuocari nō debet postq̄ est conclusus, alioquin reuocās a tempore reuocationis debet i expensis condemnari donec in negocio canonice procedatur ꝛ non obstante tali reuocatione potest fieri sinia sup bis in quibus est conclusum. ar. ext. eo. titu. auditis. vbi de hoc in glo. ꝛ aduersarium ꝛ xxxviij. di. q̄ ea. ¶Item cert⁹ procurator constitui debet. quia cōmissio in personam incertam non valet. ff. eo. titu. l. ij. ¶Item procurator rei prestare debet duplicem cautionē cū seru⁹ proclamat in libertatem contra procuratorem dñi sui scz iudicatum solui ꝛ rē ratam dñm habiturum. ff. e. titu. l. pōponius. §. si his. ꝛ. l. si defunctus. §. vlti. quia in hoc iudicio vtraq; pre sustinet iudicem duorum. ext. de proba. ex litteris. vbi de hoc in glo. hoc iudicium. ꝛ. ff. eo. titu. non solū. §. si status. ¶Item procuratorem mittere non sufficit nec cōpellere qui citat⁹ est vt personaliter veniat ad causam. vel si citatus est simpliciter et non personaliter veniat q̄n causa ardua est ext. de maio. et obe. humil. vbi de hoc in glo. cum quis. et. C. de procura. l. vlti. sed debet in vtroq; casu nunciū destinare ad allegādas causas q̄re non venit vel venire nequiuit. ext. de procurato. querela. vbi de hoc in glo. iusta fuit causa.

De officio procuratoris.

PRocuratoris officium est litem p agere post mandatum susceptum sed si non susceperisset non tenebatur. vn de versus. Sperne mandatum licet et finire necesse est. ff. eo. tit. l. filius. §. nuncius. ¶Item potest procurator causa finita si necesse est appellare vel in dicta. l. nuntius. vel saltem dño nūciare vt si velit appellet ext. eo. titu. non iniuste. nō tñ tenetur prosequi appellationem nisi ad appellandum et prosequendum fit specialiter institutus. C. eo. titu. l. inter et. C. de appella. l. ffactor. ꝛ. ff. an p alium cause ap. l. vna. ¶Item̄ procuratoris cōtumacia et cōfessio nocet dño ꝛ ignorauit ext. de sen. ꝛ re. iudi. subscripta ꝛ vt lite nō cōtest. c. j. in fi. vbi de hoc in gl. ex hoc loco. ¶Item̄ dolus procuratoris nocet dño ff. de tribu. l. procuratoris q̄ si procurator cōmittit dolū in cā. tenetur dominо de dolo. et culpa. ꝛ dñs de hoc pōt agere contra eum. C. man. l. procuratorib⁹.

¶Item procurator cum sit sufficiēter institutus q̄ ad agendū et defendēdum et rñdendum ext. de dolo. ꝛ contu. c. vl. vbi de hoc ꝛ de pcura. ca. j. ꝛ. c. accedens non debet omittere cōperentem exceptionem. ex parte rei. ff. man. l. denicp. et l. si fideiussorū. rñ. j. ¶Item negligētia procuratoris dño imputatur qui talem instituit. ff. de minori. l. q̄ mandato. et ar. ext. de offic. deleg. cum olim. ¶Item procuratoris factū nocet dño maxime si fines mandati excedat dño sciente et non cōtradicente. secus si ignorante. C. e. titu. l. si procurator ꝛ ext. vt lit. nō cōtest. c. j. vbi de hoc in gl. ex hoc loco et de cā pos. cū olim si postea ratū a dño habeatur. tenet q̄ fertur est ꝛ si fines mādati excedat. ext. de of. deleg. cū olim. j. vbi de hoc in gl. ꝛ hoc videt q̄ similiter si nullū hz. mandatū tenet p. ratihabitionem dñi. ff. de inō. l. licz verū. ¶Item̄ pōt oueniri procurator ad interesse q̄uis nō habuerit sufficiēs mādatū postq̄ se obtulit defēsiōi aliene. ff. e. ꝛ. l. paucis. ꝛ ex ō arb. p tuas. ¶Item̄ plēs hōdes ne cesse hñt dare iustū procuratorē in cā ne actio incōmodo afficiat vnū defēsio diuidat in plēs. ff. iudicat. sol. l. iā effi. §. si effi. ꝛ. ff. de exercitoria. l. ne in plures. Item̄ si duo relicti sunt ab aliquo sup oibus rebus tuis alter ab altero nō pōt exigere sine speciali mandato. ff. e. ꝛ. l. q̄ duos ¶Item sup q̄stiones desponsalib⁹ procurator cōstitui pōt ab vtraq; pre. ext. e. t. accedēs. ¶Item̄ procurator nō pt̄ deferre

UVA. BHSC. IyR_347_2

vel recipere iuramētū sine speciali mā-
dato.ff.de iureiur.l.iusiurandum.§.p
curator. ¶Item procurator licet non
possit prorogare cām de re ad rem po-
test tamen prorogare de tempore ad
tempus.non est enī ei datum vt confe-
stim agat.ff.e.tit.l.qui procuratorem.
Similiter potest prorogare mandatus
ad id qō est ppie mandatum.extra de
elec.in causis t de renū.post translatio
nem. Similiter prorogat ad ea que p
priatoria sunt ad mandatum.ff.e.titu.
l.ad rem mobilem.et.l.ad legatum Si
militer ad accessorium siue ad sequelas
de his habes.extra de offi.dele.cum oli
in glo.ex hoc videtur ꝙ sit. ¶Item licz
mittere possit vir procuratorem si agit
contra vxorem adulteras ad separatio
nem thori tuz quia agit de crimine nō
tamen criminaliter.xxxij.q.j.de benedi
cto. Si tamen agat contra vxorē adul-
teram ad penā sanguinis coram iudice
seculari non per procuratorem:sed per
se prefatē accusare debet t ad penā tali
onis se obligare:quia in causa crimina
li cum criminaliter agitur. procurator
interuenire non potest secus si ciuiliter
agitur eriaz in causa criminali extra.e.
titu.tue in fi.t.ij.q.ix.c.j.t.C.de ad vlt.
l.ꝙuis adulteri.

¶De effectu ꝓcuratoris.

PRocuratoris siue ꝓcurationis ef
fectus est vt raruz sit ꝙ cum dño
actum esset nisi postmodum appareat
cum ẽm vel reuocatum fuisse vt dictuz
est.§.vel aliquid aliud ppter ꝙ reddaꝫ
iudicium retro nullum. extra.co. titu.
ca.j.t.ff.de iud.nō idcirco.§.cū postea.

¶Qualiter potest quis ꝓfiteri.

PRofiteri quis potest in manu epi
xxvij.q.j.induitatis. Similiter in
manu monachi et super altare extra.
qui clerici vel vouan. insinuante t cap.
consuluit. Similiter t coram sacerdote
per benedictionem ipsius.xxvij.q.j.scie
dum t.xx.q.j.vidua de his tracte
tatu de noto. ¶Item homines diuerse
professiōis in officio vel collegio vno so
ciari non debent quia in asino et boue
non est arandum.xxj.q.viij.in noua.

¶Item professio expressa est que fit p
verba fisci statutum ordinis t formaz.
tacita est autē que fit p receptionez ha
bitus professoruz t per hoc ꝙ inuenis
inter regulares legit et cantat sicut p-
fessi.t.comia.facit et perinde ac si feci
sset expressam professionem mō obstan
te si dicat se simulare habitum portas
se extra dextra de parte vbi de hoc.t.c.
vidua.

¶De protestatione.

PRotestatio ab initio facta durare
intelligit donec reuocata fuerit
tacite vel expresse.xxxj.q.ij.lotharius.t
ff.deleg.iij.l.si ꝙs in prin. ¶Item pro
testatio de vi vel metu illata vel inferen
dum valet t tenet et ppter metū omis
sa non obedientie.ff.de rebus cre.l.gene
raliter.§.ecce.et.xxxj.q.ij.lotharius.et
extra ꝙ metus cā.c.j. vbi de ẽ. ¶Item
protestatio quando est contra substan
tiā rei vel facti non valet. extra de con
stit.cum.iñ.feria. Similiter si prestans
facit contra protestationez extra de cō
stitutio.cum.iñ.feria.c.j.t de ap. solici
tudinem et de censibus olim causa.nisi
faceret illud ex certa et legitima causa.
extra. ꝙ metus caus. per latū. ¶Item
protestatio facienda est quando aliqui
aduocantur ad ea in quibus ius nō ha
bent.vñ.q.j.pōtifices.xxiij.distinctio.j.
presbytero.

¶De prohibitione t ꝓcesso.

PRohibito aliquo prohibetur om
ne id propter qō deuenitur ad il
lud.ff.de spon.l.omnino.et extra de ꝓ
cura.tue.vbi de hoc. ¶Ites prohibitū
videtur ꝙ non est concessum.ff.de codi.
l.j.in princi.t.xviij.q.ij.habitur sim.t.ij
q.iij.conquestus.sed rñ.ista locuz hz in

UVA. BHSC. IyR_347_2

iudicijs stricti iuris.quia quicquid astringende obligationis causa dictum est nisi verbis exprimatur omissum intelligitur.ff.de ver.obl.l.quicquid.Similiter locum habet i arbitris.ext.de arbitris cum dilectus.t.ff.de ar.l. sicut duos.§. plenū.Similiter in priuilegijs sicut dictum est.Secus tamē est in iudicijs bone fidei quia illi omnia itelligūtur esse concessa et venire in iudicium nisi expse prohibeantur.ext.de causa posses.cū ecclesia.et.ff.de iudicijs solēnis.Similiter secus est i beneficijs que largissime sunt interpretanda.ext.de priuil.olim. et de dona.cum dilec.in fine.Similiter secus in absolutionibus.ext.de sentē. excō.nuper. ¶Item concessa intelligūt que prohibita non inueniūtur expresse xxx.q.iij.illud.t.q.iiij.q spirituale.t.v. dist.ad eius.t.ff. de procur.l.mutius.t ff.de test.l.j.sup hoc.consuevit dici.q si constitutio priuilegiara fuerit affirmatiue concessum intelligitur q prohibitum ibi non reperitur de hoc.xxxj.q. j.deus masculum.t.ca.quasi si dormierit.Si vero fuerit negatiue priuilegiata expresse semper intelligitur prohibitum maxime vbi fuerit eadem ratio nisi inueniatur concessum. de hoc.xxij. quest.v.si non licet.nam cuncta licerēt si iura non vetarent de predictis habes extra de transla.interlocutoria in glo. ar.q non est concessum. ¶Item quando aliquid prohibet vna via altera via non debet admitti.C.ne mancipium veniat.l.vlti.et ext.de procura.tue.vbi de hoc in glo.q esset.arg.contra.iiij.q. iij.§.serui.nec. ¶Item prohibetur aliqd qñq non quia ipsum maluz sit sed quia inde maluz sequitur vl prosequit iij.dist.deniq.t.xxxvij.di.io. ¶Item q quis in sua persona facere prohibetur illud per subiectam personam exercere vel facere non debet.ff.de admini.regula.ad titu.parti.l.ij.§.j. ¶Item q meo nomide facere non debeo nō debeo illud facere nomine alieno.xlv.dist.sicut non suo.t.xxiij.q.vlti.hijs a quibus.

¶De promissione.

PRomittens alicui facere nauem vel aliquid simile per seipsum nō potest illud facere p alium sine cōsensu illius cui promisit.q i talibus industriam parte electa esse videtur.ff.de solu.inter artifices. ¶Item promisisti mihi facere domum.j.temp' t tm̄ distulisti q.j.tempus statutum fieri non pōt possum agere contra te licet adhuc nō transierit totum tempus quia inde est ac si transisset totum.ff.de ver.ob.si ita stipulatus. ¶Item si promisisti alicui soluere pecuniā vel aliquid aliud certo loco si non solueris teneris ad interesse illi cui promisisti.ff.de eo qui certo loco.l.ij.et ext.de offi.deleg.p.t.g.vbi de hoc. ¶Item si quis pmittat ne illa excepta deserti iudicij obijciatur nō valet ff.cautio.l.sed t si quis.§.q̄tum.

¶Quid dicatur pubes t pubera q̄d prudentia.

PUbes dicitur vir post quartumdecimū annū femina post.xij.Similiter pubes vocatur ille qui potest filios generare quia pubes a prudētia corporis nūcupatur puerpera vero vocatur que in annis puerilib' parit ext.de spō. impu.puberes vbi de hoc. ¶Item prudentia quandoq dicitur carnalis concupiscentia.ar.xxxij.q.ij.non enim aliquando appellatur milicia.ext.de spō. impu.de illis aliquādo doli capacitas ext.de delic.pu.plus de his habes.ext. de spon.impu.c.vlti.vbi de bis in glo.j. carnalis.

¶De prorogatione qualiter fiat.

PRorogatio fit de re ad rem. puta datus est iudex.vel arbiter.pvna re tm̄ si tamen consentiāt ptes et iudex potest etiam super alia re iuredictio prorogari.ff.de iudi.l.de qua re.§.j.et.ext.

UVA. BHSC. IyR_347_2

de of.deleg.cū olim.j.vbi de hoc. ¶Itē prozogatio iurisditionis delegati fit de persona in personaz inuita altera parte.et contra illud ꝙ habes ext. de offi. deleg.p.t.g.sed hoc est speciale in odiū illozum.quia eis inuitis hoc fit cuz alis prozogatio de consensu partiū fiat ext. de offi.deleg.de causis.t ar. ext.de alie. iu.mu.causa fac.capitu.j. vbi de hoc in glo.transferendo. ¶Item de tempoze ad tempus. vt si pape mandat causaz j.certuz tempus terminari illo elapso expirat iurisditio nisi tempus de cōsensu partium prozogetur et hoc iudicis auctoritate ext.de of.deleg.de causis vbi de hoc.et.ff.de iudicijs.l.ij.§.sed et si iudex et etiā in hmōi requiritur triplex consensus.s.vtriusꝫ partis et iudicis. Similiter arbitrium prozogatur.ff.de arbi.j.diez proferre.t.l.si arbit.ex compromisso et si arbiter fuit in moza cōpellitur finito tempoze interim suscipere arbitrium.ff.de arbi.si cū dies.j.ffi. ¶Item prozogatur iurisditio de vno iudice ad alium.C.de iuſ.capitu.iij.l.j. et hec prozogatio que fit in iudicez alienum fieri debet ex certa scientia et non per errorē.ff.de iuriditioni.l.si super errorem.t.ff.de iuſ.l.j.t.ij.in princi.t hoc intellige vbi ille in quem partes prozogant iuriditionē habeat ordinariā alis non quia consensus priuatorum eum iudicem nō facit. qui nulli iudicio pest vnde in iudicem delegatum prozogari non potest.C.de iurisdi.om.iudi.priuatorum. ¶Item progare non possunt in se clerici iurisditionem secularem ꝙrumlibet consentiāt nec etiā alterius iudicis ecclesiastici nisi de licētia epi sui ext.de foro compe.sig.t.c. si diligenti in quibus de hoc

¶De purgatione canonica.

Nunc agendum est de purgatione canonica quid sit.cui sit iudicēda et qualiter. Quis nſerus compurgatorum.et an purgatus possit super eo iterum accusari. De pena deficētis in purgatione.

¶Quid sit purgatio canonica cui sit iudicenda t qualiter.

Purgatio est de obiecto crimie innocentie ostensio. ¶Itez purgatio indigenda infamato apud bonos t graues de crimine vndecunꝙ crimina oriantur nisi probetur ꝙ sit a maliuol orta.quia tunc non esset inquisitio facienda nisi scandalum esset ortum vide ext.de accu. qualiter et quando.n.vbi de hoc in glo.si constaret.et ar.de pur. ca.accedens. ¶Item purgatio canonica ꝙuis generaliter ratione criminis iudicatur interdicitur ramē aliquādo ratione defectus natal.ext.codez titu. accedens. Similiter propter surreptionem ext.de of.oz.ex parte. ¶Item videtur purgatio in causis iure ciuilib⁹ scōm quosdam.ar.ext.de sentē.t re. iudi.quo ad consultationem p̄m vnam lecturā. ¶Item purgari debent moniales de libidine.vel infamia si alis nō potest illud probari per testes.ext.eōd titu.moniales. Similiter ordinandus si est infamatus ꝙ sit filius sacerdotis vel similī purgare se debet ext. eodez titu.accedens vbi de hoc in glo.et quō. Similiter si laycus est infamat⁹ de crimibus que ad ecclesiasticum iudicez spectant vt de adulterio hereſi et similia compellendus est coram ecclesiastico iudice se purgare.ext.eodem ti.noſ. int.vbi de hoc in glo.vnde etiā nullus ar.de iuō.nouit.et de hereſ.excommunicamus.§.adicimus. ¶Item regula est ꝙ infamatus apō bonos et graues vndecunꝙ orta sit infamia de crimine ōſmodo nō a maliuolis etiā si nullus appareat accusator se purgari est compellendus ext.e.t.nos inter. vbi de hoc in glo.vel et nullus.t.c.cū dilectus filiꝰ ſ.vbi de hoc in gl. vel etiā nullus.t.c.cū

UVA. BHSC. IyR_347_2

dilectus.nota q dicit.t.ij.q.v. si miles. et.c.presbyter. ¶Itē purgationis forma hec est.qz infamatus iurabit se immunē esse a crimine quo infamatur et q nec per se.nec per submissam psonā nec aliqs;p eo se sciente cōmiserit illud deinde cōpurgatores iurabūt sup scrā dei euangelia.qō ipsi credunt eum verā iurasse.ext.c.t.quotiēs.t.c.vlti.in fi.vbi de hōs in diuersis gl.als aūt nō debet deponere purgandus ne anceps periū subiret.ff.de illicitis.iura.l.videam? et.ff.de regula.annotarium.l.marcellus. ¶Item aduena infamat? purgare se potest ,prio iuramento si als cōpurgatores habere nō pōt si vero bonos laycos potest habere ad se purgandum recipi debent.ext.de accu. cum p. vbi de hoc in glo.arbitrari?.n.est de iureiur.c.vlt.ij.q.j. in primis.t.ff.de hōs. q no.infa.furti.l.accipe.§.iussu. ¶Itē de hereti infamat? purgare se debet ꝑm arbitriū epi sui.t abiurare dz heresim de qua est infamatus.ext.e.titu. inter. ad fi.vbi de hoc in gl.qui.n.est et de hereticis.excōmunicamus.§.qui autez.t ca.ad abolendam.

¶De numero purgatorꝝ et an purgatus sit sup eo iterum accusandus.

Purgatorum numerus est,vt eps purgetur cum.xij.sui ordinis.sacerdotes.cum.vij.diaconus cuz tribus ij.q.cum omnib?.t.c.si legitima.t.c.presbyter.si a plebe.vnde versus. pontificē paruū manus purget duodena.Sexta sacerdotem leuitam,tertia purgat.maiorꝝ maiori,minor est adhibenda minori.Quem plebs accusat purgabitur in manifesto. Quem thorus aīe thoꝝ sua sit purgatio presto.vbi.n.contingit malum.vbi moriatur.ij.q.j.si peccauerit. ¶Item iudicenda est purgatio qñq cum pluribus.quando q cū paucioribꝰ scōm maioritatem et minoritatem criminis.ꝓpter visum fuit imponenti.arbitrarius cñi est nūerus purgatorum. ij.q.v.presbiter.t ext.eo. titu. circa medium vbi de hoc in glo.ibi extenditur t.c.cum inuentute. ¶Item compurgatores debent esse bone fame.ita q veri simile sit eos peierare nolle t q ab ecclia rollercntur t q votum habeant cōuersationem purgandi tam preteritaz quam modernam ext.eodem titu. cuz p.t.c.cum dilec.j.vbi de hoc in glo. ex hoc presumitur t.c.constitutus. vbi de hoc in glo.q sit.t.c.inter. ¶Item purgatio a suo non iudice in dicta non valet nec fidem facit ext.de consue. ad audiē tiam.et de offi.deleg.licet. ¶Item purgare se debet cui probat crimen in modum exceptiōis.Si apud bonos t graues remaneat infamatus.ext.eo. titu. inter.vbi de hoc in glo.ar.q ille.Similiter sic infamatus ante purgationem non potest promoueri.ext. de testi. restimonium vnde licet exceptio nō infamat.ext.de ordine cog. cuz dilectus in fi.tamen infamari opinionem sigillat vt.ff.de doli excep.l. apud celsum.§.ad uersarium de hōs habes in dicta glos. arg.q. ¶Item purgatio iudicenda est super hōs tñi de quibus est aliquis infamatus nec inquisitio nec testium receptio ad alia debet extēdi ext. de accuinquisitionis.§.j.vbi de hoc in glos. ex hoc habes t.c.qualiter et quando.j.in fi.vbi de hoc in glo.super hōs. ¶Item purgare debet se episcopus infamatus de symonia cum tribus episcopis t.iiij. de abbatibus.fs primo debet iurare q nec per se nec per alium simoniacum se sciente recepit ext.eodem ti.quotiēs. ¶Item ingenuus et nobilis infamatus debet cum.xij.ingenuis hominib? purgari nisi sit periurus. vel latro vel falsarius.quia tūc sicut alñ tales debet

UVA. BHSC. IyR_347_2

purgari quia pp̃ter timere perdidit nomen dignitatis ext.c.t.c.j.vbi de his in diuersis glo. ¶Itez purgare se põt quis cum clericis ordinis inferioriꝫ in casu.t si alij sint inimici eius t conspiratores tunc potest se cum laycis t etiam cum feminis purgare arg.xviij.q.ij. in dicta.t.ij.q.v.si legittima. ¶Item si actione precedente purgatio interdicat iterum super eo accusari non potest secundum quosdam ext.de accuſ.de his et.xviij.q.iiij. si de illis. ne de eius bonis delicto sepius q̃ratur. ff. nau. cau. sta.l.licet preter quã in casibus.ff.de p̃uari.l.ij.t.ff.de accu.btõ cui.§.hñdem secus si nulla p̃cedente accusatione ꝙa tunc poterit post purgationem denuo accusari.ar.ij.q.v.habet hoc proprium et ca.meremur. ¶Item post primam purgationem admittitur accusatio.qz post penitentiam quis accusatur.xviij. q.ij.ammouere. Similiter post absolutionem indicitur purgatio.ita vt videtur post purgationem eius accusatio admittenda.argu.ext.de accu.veniẽs. ¶Item alij dicunt ꝙ siue p̃cedente accusatione.siue non purgatio iudicatur purgatus de eodem nõ poterit iterum accusari quia sacramẽtum est maioris sententie.ff.de iureiuran.l.iij. Similiter iuramentum fide bona exactũ actionem popularem consumit.ff.eo. tit.cum qui.§.in popularibus de purgatus nõ potest iterum accusari super eo super quo se purgauit.nisi accusans suum dolorem prosequatur. docceat ꝙ se ignorasse purgationem indictã arg. ff.de accusa.l.si cui.§.his.t ext.qui matrimoniũ.ac.pos. cũ in tua. Similiter si velit probare purgatum deierasse ꝙ fieri potest.ff.de iurciur.l.admonẽdi.

¶De pena deficientis in purgatione.

Purgandus in purgatione deficiens puniri debet sicut cum quis conuictus punitur de crimine de quo imperebatur considerato modo agendi.vnde,si agebatur per modũ accusationis de crimine t deficiente accusatore purgatio iudicatur si purgandus deficiat deponetur.ext.de symoñ. de hoc purgatus casu inter in fi. ¶Item si crimen imponatur in modum exceptionis contra aliquẽ vt a suo beneficio excludatur defectus purgationis decens ex crimine sic propofito exclusionẽ a beneficio inducit.ext.de accusa.accedens. ¶Item purgãdus si in purgatione defecerit pro conuicto habetur ac si de crimine esset probatum.ext.eo.ti.ca.pe.t vj.t.c.inter de symonia de hoc.t.c. insinuatum.vbi de hoc t de accu.accedens ¶Item suspendere potest episcop⁹ infamatum de crimine enormi ab offi. cio t beneficio si scandalum est ortum vide etiam anteꝓ purgetur.ext.eo.ca. inter circa p̃in.vbi de hoc in glo. que dicit ꝙ infamati t.c.et tuarũ. ¶Item purgatio iudicenda non est in crimine notorio.vel quando accusator affert se ad probandum.extra.eo.titu.ca.ij.t.c. cum dilectus t.ca.si quis.ij. ¶Item si quis iudici tantum est suspectus nõ est propter hoc compellendus ad se purgandum nisi fuerit coraꝫ eo accusatus et accusatore non valente probare reus remaneat suspiciosus et infamis apud episcopum t tunc poterit sibi purgationem indicere. ij.q.v.omnibus et argu.ext.de accusa.veniẽs de ista materia require de fama in tractatu de inquisitione.

¶De purgatione vulgari quid sit quasi pro habita est t quid valet.

Purgatio vulgaris est que a vulgo est inuenta vt facti candentis aq̃ feruẽtis.vel fratri de panis t casei monomachie t.ca.huius.ff.eo.titu.per totum.iij.quest.v.monomachiam.t.cap. mennam.t.ca.cõsiluisti. ¶Item pur-

UVA. BHSC. IyR_347_2

gatio ista ꝓhibita est reꝓbata ꝛ maledicta tum quia inuenta est dyabolo suggerente cum inuidia fabricante, tū quia a sacris canonibus generaliter ꝓhiberetur. ff.q.v.in vna ꝛ.ca.mennam. et ca.consuluisti. Similiterq; deus i ea temptari videtur. ext.eo.ti.ca.vlti. Similiter quia plerumq; innocens condemnatur ext.eo.tit. significantibus. ¶Item purgatio que fit per aquā frigidam vel ferrum candens vel per duellum ꝛ similia nō valet nec fidem facit sed est penitus reꝓbata. ext.de purg. ca.ex tuarum vbi de hoc in glo.hec purgatio.ꝛ de purga.vulgari quasi per totum. ¶Item quia sententia exꝑgatione vulgari dicrata lata est cōtra ius scriptum ꝛ nulla est. ff.q.vj.§.diffinita. ver.si sententiā.ꝛ.C.de senten.ꝛ inter. in.l.ꝓlatum retractanda est sententia talis maxime veritate comparata. ff.de condict.sine causa.l.si fullo. ¶Itē episcopi abbates ꝛ similes qui huiꝰ iudicia ferri candentis ꝛ similium faciūt aut fieri permittunt in curijs suis non excusantur amor tali peccato cum talia ꝑm vetera iura ꝛ noua ꝓhibita sunt vt superius dictū est ꝛ ext. ne clerici vel monachi senten. in fi. maxime episcopi et abbates a quibus huius ius ignorare. nō licet vnde hoc in publicis predicationibus debēt insinuari modeste tamen ꝛ quasi per modum compassionis: maxime in illis locis vbi sūt aliqui qui hoc ignorāt esse peccatum respon.

¶De questionibus regulariꝫ questoribus.

QUestiones si due sūt ꝓncipales et sint ambe ciuiles: que ꝓmo ꝓponit. ꝓmo tractatur in vna sententia terminatur. ext. de ordi. cogni. cum dilectus. ꝛ ca. tuam vbi de hoc. ¶Itē questio ciuilis ꝓmo tractanda est quā criminalis ꝛ questio incidens quandoq; ꝓmo quā principalis. ff. q. ij. §. si crimen de hoc habes. ext. de ordi. cogno. tuam in glo. ꝛ hoc loco. ¶Item questio incidens dicitur que competit reo ante litem cōtesta argu. ext. de or. cog. ca. j. vbi de hoc. ¶Item questiones de spoliatione quando debeant simul tractari ꝛ quando nō ꝛ quomodo ꝓcedatur circa huius habetur in glo. ver. ext. de ordi. cogn. c. vlt. qui eum petit resti. ¶Item questores clericorum non admittantur nisi habeāt litteras apostolicas vel episcopi illius loci. ꝛ tunc nō ꝓponat vltra quā contineatur in forma litterarum suarū. ¶Item huius questores debent esse honesti ꝛ discreti. qui nec in tabernis nec in locis inhonestis hospitentur: nec inutiles faciant exꝑēsas. ext. de pe. ꝛ re. cum eo alioquin per episcopum puniantur. ext. de ꝓbend. ex tuorum vbi de hoc in glo. sic ergo videt

¶De raptoribus.

NUncagendum est de raptoribus quis dicatur raptor: que ei pene.

¶Quis dicatur raptor.

RAptor dicitur duobus modis. scz raptor regulare ꝛ raptor hominum et maxime raptor feminarum ꝓprie autē. dicitur rapina regulare et raptus mulierum. ꝛ maxime virginum. ¶Item rapine criminum committitur cum quis per violentiam vi ꝛ aperte res alienas vndecunq; excepto loco sacro vel re ecclesiastica. quia tunc committitur sacrilegium. ext. de re. iudica.

UVA. BHSC. IyR_347_2

que multociens vbi de hoc.de hoc ſſñ de in tractatu.de ſacrił. ¶Item rapina quandoq; fit cum armis aliquando ſine armis quorum diuerſa eſt pena.vnde ſciendum q; omnis raptor eſt fur ſz non conuertitur quia nullus improbi or fure.quā qui vi rapit iſtit.vi bo.rap. in princi. ¶Item raptus mulieruz nō ſolum cōmittitur in virgine cum ipſa puella violēter rapitur vt in perpetuū teneatur.Sed etiaz invidua et ſcimoł. xxxvij.q.j.raptores.z inſtit.de publicis iudi.§.item lex. ¶Item raptus dicitur non ſoł.cuz puella ipſa rapitur violenter etiam ſed cum non ipſa rapitur violenter,ſed vſus eius ea prohibente violenter vſurpatur.xxxv.q.j.§.ex hac. ¶Item tunc demum committitur raptus.cum ipſe raptor nō primo deſpōſauerit ipſam puellam.xxxvj.q.j.c.lex il la.z.q.ij.de puel.z.c.ſi quis virginē.ſm leges.Sed raptus ſm canones non cō mittitur rapina in propria ſponſa ſed cōtrarium ſm leges.C.de rap.virgi.l. j.circa medium et ext.de rap.cum cauſa vbi de hoc in glo.ſm leges. ¶Item raptus non eſt quando puella rapi cōſentit.ext.eodem titu.cuz cauſa. Similiter rapta poteſt contrahere.cum raptore ſi velit.ext.e.t. acceden.vbi de hoc in glo.ſm antiquos. ¶Item vlidorus generaliter accipit raptum pro quolibet illicito coitu.xxvij.q.ij.raptus.eſt illicitus coitus.a corrumpendo dictus.

¶Item nota q; aliud eſt fornicatio aliū ſtuprum.aliud adulterium.aliud inceſtus.aliud raptus.Sed horum omniū peſſimum eſt quod fit contra naturam quia vſus contra naturā execrabiliter fit in meretrice.ſed execrabiliꝰ fit in vxore.xxij.q.vij.adulterij.Sed hec omnia excedit cum vir nubit in feminā vel fornicariam. ¶Item fornicatio licet videatur eſſe genus cuiuſlibet illiciti coitus qui fit extra vxorem legitimam tamen ſpecialiter cōmitti dicitur in vſu viduarum vel meretricum vel concubinarū ¶Item ſtuprum non eſt proprie virginum deflorario.quādo videlicet nō procedente coniugali pactione vtriuſq; voluntate virgo corrūpitur.ff. de adulte. et ſtu.l.inter liberos.§.lex iulia. ¶Item inceſtus eſt conſanguinearum vel affinium abuſus vel etiam ſcimonialiuz. ¶Item raptus cōmittitur cum puella violenter a domo patris ducitur vt corrupta in vxorem vel concubinā habeatur.quia raptus cōmittitur vbi nil de nuptijs ante agitur.ext.eodem titu. cum cauſam.et hoc ſiue ius illarū conſtiterit puelle ſolūmodo ſine parentibꝰ tantum ſiue vtriuſq;.xxxiij.q.j.§.cum ergo. ¶Item adulteriuz eſt alicui thori violatio vel quaſi alterius thori acceſſio. ¶Et eſt aduertendum q; cū ſeruus ſe imiſcit cū dña ſua tūc punitur pena contenta in.l.j.C.de ſeruis que cū proprijs dñis imiſcue.mulier ꝓo punieba tur vltimo ſupplicio.Ita bal.in.d.l.puma et cōiter docto.ibiō ſcribēres quod eſt notandū pro dñarum attentatoribus qui etiā vltimo puniūtur ſuplicio in.l.ſi quis non nō dicā cape.C.de epi co.z cleri.z ibi Albe.Bal.z Alex.

¶De pena raptoris regularis et mulierum.

RAptoris regularꝭ pena eſt ſm leges.q.j.annum in quadruplum poſt annum vero puniatur in ſimplu re ipſa in quadruplo computata.ff.vi. bo.rap.l.j.et.h.z hoc ſi ciuiliter agatur contra eum ſi vero criminaliter.ppter vim priuatam.i.ſine armis illatam ad penam ſanguinis vel corporis.vel ad penam exiliꝰ relegationis et ſimilia agitur tunc reus deponitur ab ordine regulari vel ab ordinatione rerum ſua-

UVA. BHSC. IyR_347_2

rum quia amittit facturam testamēti. Similiter si ꝓpter vim publicam. i. cum armis illataꝫ contra reum agitur tunc deportatur in insulam et reum partem bonorum suorum amittit. ff. de publicīs iudi. §. item. et. ff. de vi. priua. l. viri. vnde versus. vis priuata rei in deponit ab ordine frater. Sed deportatur. si vis armata probatur. ¶ Item pena canonica est multipliciter. scilz vt raptor excommunicetur non soluz ab episcopo suo sed etiam ab illo in cuius episcopatu rapinam commisit. et hoc ratione delicti. ext. eo. titulo. ca. j. ⁊. j. q. iij. placuit. et de foro compe. lz. ¶ Item denegatur ei penitentia nisi restituat ablata vel plenam securitatez faciat de restituenda si est solūdo. Si vero cum potuit noluit. et contumaciter distulit accipere penitentiam vsq; ad mortis articulum cum iam non habeat. vnde satisfaciat tunc si petit penitētiam. dabitur ei et etiam viaticum et ecclesiastica sepultura. Si heredes vel alii ꝓpinqui satisfacere noluerint ꝓ eo. Immo cōpellēdi sunt heredes satisfacere quādo habent de bonis illorū quibus succedunt secundum facultates suas. ⁊ sic intelligitur. extra. eodem titulo in litteris. ¶ Item si decedat hmōi raptor impenitens priuatur viatico et ecclesiastica sepultura. extra eodem titulo super eo ⁊ ca in litteris. ⁊ hoc in intellige de notoriīs raptoribus nō de occultis ¶ Item si non habet hmōi raptor vnde reddat nec heredes nec propinqui volunt satisfacere ꝓ eo. cum non teneantur de suo nisi velint nec illi succedant in aliquo ille tamen fuit bene cōtritus. et fecit ꝙ potuit licet tarde nunquid priuabitur sepultura dicunt omnes doctores fere ꝙ sic. extra. eodem titulo super eo. Quidam tamen dicunt ꝙ illa decre. super eo localis vel intelligitur de non penitentibus vere. Dicit etiam quidam ꝙ presbiteri qui talem sepelierunt. vel simile fecerint. ab officio et beneficio debeant deponi. vt illa super eo et hoc fit ad terrorem et confusionem consanguineorum velut per hoc ad satisfactionem inducantur sed licet clerici eorum sepulture non debeant interesse cimiterium tamen eis non negatur debēt enim tales sepelire sed iuxta quosdam in campis quia talis sepultura defunctis non nocet ext. de sepultu. sacris et sic intelligitur. ext. eodem titulo. capi. ñ. vbi de hoc in glo. hoc referas et de roneamentis. cap. j. vbi de hoc in glo. Simile. j. de rap. tamen postquam est secundum formam ecclesie absolutus nō debēt cimiteriū ⁊ alia ecclesie suffragia denegari. ext. de sepultu. capi. vltimo. vnde predicta capitula. extra. de raptoribus super eo et similia sunt locali a secundū quosdam de hoc Resu. intractatu de sepultura.

¶ Item pena raptoris mulieris est secundum leges vt capite puniatur ⁊ ei substantia rapte applicetur si ingenuā vel mulierem bone fame rapuerit: secus si ancillam vel libertam vel meretricem tunc non amittit substantiā sed tantum decapitatur. C. de rapt. virgi. lege vna. in princi. et arguit. xxvj. quest. j. de rapt. ¶ Item secundum canones raptor efficitur seruus rapte nisi velit se redimere vt in dicto. capi. de raptoribus hec tamen pena. in foro penitentie non est infligenda. sed in foro iudicij potest infligi. ¶ Item qui defloratam virginem solutam voluntariam non tenetur eam ducere in vxorem vel maritare. extra. de adulte. ca. j. Si autem inuitam aut per dolum indultam ad cōsentiendum: tunc in foro penitentiali est ei iniungendum ꝙ ei satisfaciat. ad penam auto. predicte decr. nō tenetur nisi i foro causaꝝ ⁊ glosatores exponūt de rap. q̄ se ducit virginem ⁊ abstrahit

UVA. BHSC. IyR_347_2

virginem per violentiam a domo patrina. ¶Item si princeps committit iudici ecclesiastico potestatem puniendi tales ipse citra mortem et membri mutilationem vel sanguinis effusionē enormem non debet se intromittere sed poterit iubere raptorē incarcerari vel flagellari ita tamen q̄ in sanguinis vindicta flagella transigere minime videatur: poterit etiam tales pecuniaria pena punire mortem vero seu membri mutilationez reseruare debet regie potestati ext. eodem titu. in archiepiscopatu. ¶Item raptor bui? debet excōmunicari cuz fautoribus. xxxvij. q. ij. cap. j. et. iij. ¶Item predo dicitur duobus modis scz qui alios iniuste predatur vt sunt qui maioribus auferunt sua. Similiter predo est miles qui requirit vltrā stipendium sibi assignatum quia sunt sumptus superf lui quare predo crassatur. xxij. q. j. militare. ¶Item pena predonis est eadem cuz pena raptoris. ar. xv. q. ij. sanc. ¶Item raptor regularis est clericus vel laycus qui cuz viderint pauperes indigere etiam superflua non tribuit eis. xvj. dist. sicut hñ. ¶Item raptores sunt prelati qui bona ecclesiastica que pauperum sunt donant meretricibus ystrionibus consanguineis et alijs similibus personis sine iusta cā. xvj. questio. j. capit. vlt. et. xij. q. j. capitu. vltr. ffide de pena raptoruz ad quid teneatur i tractatu de restitutio. raptorum.

¶De ratihabitione.

RAtihabitio in maleficijs retrotrahitur et mandato comparat. arg. ext. de clandesti. desponsa. capitu. ij. et. ff. de pigno. l. si fundus. §. si uestiētes de hoc notauit hostien. xxxj. questio. j. si quis inuente et argu. de iur. ar. §. sed et si. Sed contra. ff. de hijs qui no. infam. quid ergo. ¶Item ratihabitio tutoris nonvalet quādo fuit presens in negocio pupilli. ¶Item mittitur de aut. tu. §. tutor. Similiter non tenet in seruo. ff. de acquiren. habetur l. si quis. §. iussu nisi debet perdere ius suum domin?. ¶Item ratum habere possum q̄ gestum est nomie meo. ff. de nego. gest. l. si pu. §. item queritur. z. ix. q. ij. lugdunensis.

¶Oñ qs pōt cōuenire z recōuenire.

REconuenire potest reus actorem mox apud eundem iudicem z nō apud alium nisi lite finita. in autē. de executo. §. sancimus. et de rescrip. dispē dia litium. vbi de hoc. ¶Itē potest reconueniri actor a reo coram iudice delegato. qui iudex causa conuentionis z reconuentionis vicissim. debet tractare z vtram q̄ cām vna sententia terminare. extra de mutuis pet. capitu. j. vbi de hoc. z de ordi. cog. cū dilectus. ¶Itē si actor reconuentus a reo nollet ei respondere tunc iudex debet actori instā ciam denegare nec ipsum audire super alia causa. C. de cōperi. nec scripturas et extra de ordi. cog. capitu. j. et vlti. et de mut. pe. c. j. vbi de hoc. et ca. vltimo. ¶Item reconueniri potest actor agēs possessorie a reo et sup alia spoliatione sed potest reus ipsum reconuenire petitorio quia questio spoliationis prius legitta est. vt primo expediatur vt extra de mutatione pene. capitu. j. vbi de hoc et de ordi. cog. sup spol. vbi d hoc. ¶Itē bene potest actorem reus reconuenire in modum actionis. extra de ordi. cog. cum dilectus. Similiter reus potest actorem reconuenire super pluribus licet actor non conuenerit eum per litteras nisi super hoc vno extra de mutuo pe. c. j. z. ñ. vbi de hoc in glo. j. fz leandez. ¶Itez per reconuentiones reus fieri actor non potest iterim recōueniri ab actore qui eum primo cōuenit. quia re-

UVA. BHSC. IyR_347_2

conuentio non intelligitur nisi ꝙtum ad illum qui primo conuenitur ne sit processus in infinitum. Rñd. de hoc habes extra de mu. pe. capitu. vlti. in glo. j. ꝑm eandem formam ad fi. ¶ Item reconuentio et conuentio simul tractandi sunt. extra de mut. pe. capitu. j. de b habes extra de ordi. cog. cum dilectus in glo. si isti nobiles. ¶ Item si reus reconueniens actorem differat suam petitionem porrigere vsq; post lit. contes. non tenetur ei actor respondere. nisi ō infinita conuentione. C. de sentē. et interlocuto. aut. et cōsequēter ⁊ extra de mu. pet. capit. j. vbi de hoc. ⁊ de rescrip. dispendium vbi de hoc. ¶ Item reconuentio coram arbitris non habet locū nisi sit hoc expressum in compromisso. extra de arbi. cum dilectus vbi de hoc. Similiter nec in criminibus habet locum ij. q. ij. capitu. j. quia non relatione criminum: sed innocentia reus purgatur ff. de pub. i his qui. Similiter nec in cā spoliationis extra de resti. spolia. ex conquestione et de ordi. cog. capitu. vltimo vbi de hoc. Similiter nec in momenta nea possessione. C. qui legitimā personam. l. vltima. Similiter nec spoliatione facta ecclesijs ⁊ ecclesiasticis iuribus vel viris. extra de iure patrona. relatum ff. de iud. l. ij. §. si agant de hoc habes extra de arbi. cuz dilectus in glo. cessat reconuentio. ¶ Item recōueniri potest clericus ⁊ cum laico quando conuenit coram eodez iudice seculari de causa ciuili tm̄ extra de mutu. pe. capi. j. vbi de hoc. ⁊. c. ij. ⁊. iij. nisi sit causa que coram ecclesiastico iudice tm̄ sit tractanda extra de foro competen. ex tenore. Similiter in causa criminali non potest recōueniri a layco qui nec potest lay cum cōuenire criminaliter coram iudice seculari. ix. q. j. capitu. j. ⁊. ij. ⁊. c. continua.

¶ De regularibus et religiosis.

Nunc videndum est de regularibus et religiosis. Qui dicātur regulares et qui religiosi ⁊ quid profiteri debent regulares. Et qualiter. Et in cuius manibus de professione tacita et expressa. de tempore probationis ⁊ etate ingredientiū ⁊ an regulares possunt ad aliā religionem transire.

¶ Qui dicuntur regulares et qui religiosi.

Regulares dicuntur qui ad viuendum regulariter se astringunt siue sint monachi. siue sint canonici regulares qui ⁊ si a sanctorum monachorum consortio non putentur se iuncti regule tamen inseruiunt laxiori. extra de sta. monacho. ꝙ debent timorem in multis autē condicio eorum concordat ext. ne clerici vel mona. ex parte ⁊ capi. super specula. ⁊. xx. q. iij. presens. Similiter regulares conuersi professi sunt. xxvij. q. j. vt lex. Secus tamē de conuersis non professis qui se et sua non dedicant deo. ext. de priuile. cle. ⁊ plā[…]. §. de confratrib. ⁊ capitu. vt priuilegia. ¶ Item religiosi dicūtur largo mō nō sol. monachi et alij regulares sed etiaz clerici. ij. q. j. nullus. ij. Similiter qui in propijs domibus religiose viuunt ꝙ uis non sint professi. xxviij. q. v. ꝙ deo. ad hec. ff. de rei vendi. l. qui religio. Similiter conuersi ecclesiarum. xviij. di. si qua vidua lar. ext. ō voto. ⁊ vo. re. vbi de hoc. ¶ Item largo modo ecclesiastica parte censentur oblati monasterio etiam si remanent i seculo dūmodo mutato habitu seculari ꝙuis non ex toto habitum habeat monachalez. xxviij. q. v. ꝙ deo ⁊. xxij. q. j. vt lex. et. xxj. q. j. vt duo. ext. de priuil. priuilegia vbi de hoc in glo. ¶ Item ꝙ habitus. ¶ Item religiosa sunt que religionis.

¶ Quod pfiteri debeant regulares ⁊ qualiter ⁊ in cuius manib⁹

UVA. BHSC. IyR_347_2

Regulares tria profiteri debent. s. obedientiam castitatem pauper tatem hoc enim sunt substantialia regularis disciplinę cū regularis homini se subijcit de vite renunciat proprie voluntati. xxiij. q. iij. statutus. ℟. xij. q. j. si non dicaris. Similiter cum quis religionez ingreditur se ℟ sua dedicat deo. C. de episcopis ℟ clerici. in auten. ingressi ℟. viij. q. iij. ingredientibus. ℟. c. si qua mulier. ℟. ca. tunc autē. et ideo post ingressum potestatem in corpore ℟ in rebus amittit. in his aūt tribus substantialibus dispensari nō potest maxime in castitate ℟ paupertate. ext. de statu. mona. cum ad monasteriū in fi. ¶ Itē professio cū nichil aliud sit quā solēnis religionis promissio in qua professione veniunt tria predicta. talis pfessio fieri debet in manibus prelatorum ex. e. ti. porrectum. ℟. ca. ad apostolicā. Similiter fit in manu episcopi ℟ in manu monachi ℟ in manu sacerdotis. et etiā sup altare de quibus Ref. sup. in tractatu de profiten.

¶ De pfessione tacita ℟ expressa.

Regularis pfessio est expressa verbis cū quis reddit se in manu abbatis ℟ in monachum ℟ in fratrē monachum nō facit siue fiat in manu abbatis vt dictū est siue in manu monachi et quomodo recipiatur eius pfessio ab abbate ℟ fratribus. quia tāc monachꝰ est ℟ solemnizarum est votum. ext. e. ti. porrectum. vbi de hoc in glo. hic cuidēter. ℟ qui clerici vel. mo. insinuante.

¶ Item qui habitum professoris portat per annum monasterio ingressus licet dicat simpliciter ℟ simulate habitum portasse. cōpellendus est tamē publice profiteri quia cuis expressam professionem nō fecerit eo ipso q habituz per annū portauit intelligitur vere licite tacite esse pfessus. vnde postea exire nō potest nec probatio in contrarium

deber admitti. ext. eo. ti. ex parte vbi de hoc in glo. hoc ideo dicit. ℟. c. porrectū. et. c. vidua. ℟. c. vt clerici. vbi de hoc glo. nota. ¶ Item regularis qui de licētia prioris intrauit monasteriū. ea mortua aliam habere non potest sed in monasterio mozari oz cōpelli. ex. de cōuersi. conu. consuluit. vbi de hoc in glo. ergo norum Ref. de hoc in tractatu devoto. ¶ Item regulares diuersarum pfessiō num simul in vna ecclesia sociari nō debent propter scandalum aliozū nisi in casu ℟ tunc concordant de super habitu honesto ℟ condecenti. sed interius ferant vestes cōgruentes siue religioni. xxj. q. vij. in nouo ℟. xxj. q. vij. fere per totū. Similiter canonicis regularis potest fieri fm host. in ecclesia seculari. ar. ext. de vita ℟ ho. clerici deus qui vbi de his in glo. q sicut. ¶ Item regulares sine cōsensu episcopi ecclesiastica beneficia vel decimas de manu layci recipere non presumant. nec excōmunicatos nec interdictos recipiāt ad diuina. nec in ecclesijs que ad ipsos pertinent plenonuite sine autoritate episcopi clericos instituere vel destituere possunt. ext. de preben. in laceranēi. ¶ Item regulares in suis oratorijs cōtra prohibitiōes episcoporū campanas habere nō possunt nec ibi missas celebrare ext. de priuil. patentibus vbi de hoc. ℟ de con. di. j. vnicuiq; ℟. c. clericos. Similiter si recipiant aliquē ad ordinem suū taliter receptus nō eximitur a iure episcopali p̄ solam receptionem nisi sequatur translatio plena ext. de priui. c. penul. vbi de hoc in glo. ℟ ita non ℟. cum a plantare C. de conf rattribus vbi de hoc in glo. sic j. eo. ti. tuarū vbi de hoc. ¶ Item regularis non repellitur ab agendo licz ei natio sit ignota. quia legittima persona presumi debet. ext. de iudi. cum deputati vbi de hoc in glos. forte ideo. xj. quest. iij. eorum.

UVA. BHSC. IyR_347_2

¶ De tempore probationis ꝛ etate ingredientium.

REgularis probationis tempora sunt diuersa. nā clericus notus p̄bar ꝛ probatur per annū. xvij. q. ij. gonsaldus. sed clericus ignotus ꝛ laycus notus per biennium. xix. q. iij. monasterium. Sed hoc diuersitas temporum ad annum reducitur. ext. eo. ti. ad apostolicam ꝛ. cap. postulasti. ꝛ. cap. ex parte. ¶ Item regularis tam masculus quā femina ante annū probationis p̄fiteri nō debet. si tamē p̄fiteat p̄fessio ei⁹ tenet. quia multa fieri p̄hibentur que facta tenent si fiant. ext. eo. ti. ad aplicā vbi de hoc. ¶ Item regularis post. xiij annum in viro. ꝛ. xij. in femina profiteri nō potest vel religionem intrare. xx. q. j. ca. j. ꝛ. q. ij. si in qualibet ꝛ. ca. puella nec obstat. ext. eo. ti. quia quoniā illud fit p̄propter nimiam asperitatem loci. vt ibi nota. Si vero minor. xiij. annis monasterium ingreditur. poterit egredi tē. xv. annum. xx. q. j. illud ꝛ nota. ꝙ in hoc casu annus inceptus pro completo nō habetur. j. q. j. illud ꝛ ideo exigit annus completus. ext. de regularibus ad nostram vbi de hoc in glo⁹. nota ex hoc verbo. sed ho. dicrat discretum ꝛ doli capacem ingredientem monasteriū obligari etiam ante. xiij. annum quia sicut ante illud tēp⁹ potest quis se obligare dyabolo. ꝛ deo. ext. de delic. parue pueris. ¶ Item si iuuenis in annis discretionis existens obligatus monasterio a parentibus nō cōtradicat postea exire vel ad seculum redire non potest quia monachum aut paterna deuotio aut p̄pria p̄fessio facit ext. eo. titu. cum vnū vbi de hoc. Si vero. j. annos discretionis secus ext. eo. ti. sig̃ficatū vbi de hoc in glo. si fuisset paterna cessa deuotio nō facit monachum. vbi p̄sumptiue vel nisi ratum habeat oblatus ꝙ factum fuerit a patre. ext. eo. ti. cum vi-
ruꝫ. vbi de hoc in glo. paterna deuotio. ¶ Item si puer post. xiij. annum ꝛ femina post. xij. monasterium ingreditur liberi sūt ꝛ absoluti a iure patrie potestatis post ingressum religionis. xx. q. j. ca. j. ꝛ. ij. Sed si predicti monasteriū ingrediantur infra predictos annos discretionis reuocari possunt a patre ꝛ a tutore vsq; ad annum ꝛ diem. xx. q. ij. si puella ꝛ ext. eo. ti. si quis autem. nisi monasterium sit tantū remotum ꝙ ad patrem seu ad tutorem rumor per tantū tempus venire nō possit quia tunc indulgebitur maius tempus arg. xvij. q. ij. si quis incognitus. ꝛ annus iste incipiet currere a tempore scientie vt in decto ca. si quis in cognitus licet quidam dicant ꝙ a tēpore ammonitionis. ext. de concess. preben. quoniā. ¶ Item ingressus monasterium nō facta p̄fessione ad priorem statum redire nō potest si tempore ingressus euidenter i eo appareant signa ꝙ absolute voluerit vitam mutare signa hec sunt si renunciauerit seculo expresse vel si statim recipiat vestes scienter que tantum p̄fitentibus consueuerunt dari vel si testamentum faciter trāsfert omnia bona sua in heredes legatarios vel distribuit omnia bona sua ecclesiis seu pauperibus erogauit vel p̄testatur in p̄uilegio ꝙ vult vitam mutare alias qui simpliciter intrat ꝛ nō facit professionem nec recipiat vestes que p̄fitenti tibus conceduntur p̄sumitur ꝙ conditionaliter voluerit expiri obseruantiam regularem ꝛ ita. j. annum ad seculum potest redire. extra. eoꝫ. titulo statuimus vbi de hoc in gloꝫ. ex hoc videtur ꝛ cap. consulti in fi. vbi de hoc in glo. ꝙ si non. ¶ Item qui habitum in monasterio assumpsit. quamuis habitus non solemnizet. votum nec simpliciter votū matrimoniū dānat vel viri mit⁹ ex. e. r. potrectū uꝫ clericivel mo.

UVA. BHSC. IyR_347_2

consuluit.t ca.rursus.non solemnizet
dico quantum ad religionē assumptā
solemnizat tamen q̄tum ad religionē
in genere in quā generaliter consensit
intendens ab solēnitate viram mutare
cum habitum assumpsit vnde si egre-
diatur vt laxiorem religionem intret.t
post egressum assumpte.t ante ingressū
assumende contrahat.matrimo.nō tz
p̄m quosdaz quia in propria domo.p o
test quis esse monachus.t ad continen-
tiaz obligari.xxiij.q.v.q̄ domo.t.xxvij.
q.de viduis.t.C.de episcopis.t clerici.l.
raptores. ¶Item si susceptio habitus
norum subsequatur solēnizat votū ex-
e.t.ex parte.t.c.cle.vel no.ifinuante et
xxvij.q.j.c.j. ¶Item probari deberno
uicius.t probari p̄m lau.in habitu mo
nachali q̄m alias nō posset probare au
steritatem monachalem que investib?
p̄o magna parte consistit.ext.e.ti. vbi
de hoc in glo.sed qua veste.t.ca. statui
mus.vnde licet habitus nō faciat mo
nachum sed professio vera.t.expressa fa
cit tamē professiōe presumpta.t occul
ta.ext.eo.ti.vidua.t.c.ex parte.t.ca. sta
tuimus.t.xxvij.q.j. vidua. ¶Item si
ludibriū causa vtr habitu regulari.gra
uiter debet puniri.in auten.de sanctis
episcopis.§.vlti.ext.de vi.t ho.cleri.cū
decoxem vbi de hoc. ¶Item professio
regularis ante annos discretiōis facta
non tenet.xp̄ñ.q.j.illud nisi post annos
discretionis ratificetur tacite per susce-
ptionem habitus vel expresse perverba
ext.e.t.c.vnum vbi de hoc in glo.sed q̄d
si ante.t.c.significatum.t.xx.q.j. vidua
¶Item si vir extra licentia ab vxore
monasterium intret: potest cōpelli ad
eam redire.t debitum ei reddere si pe-
rat sed exigere non potest nisi vxor ipso
casu viuēte fuerit fornicata.quia tunc
ipsum repetere nō valeret.ext. de con-
uer.coniug.veniens vbi de hoc in glo.
hoc est: argu.t ca. accedens vbi de hoc
in glo.inuita.t coacta.t in alia glo.ibi-
dem. Sed videtur.

¶Si regularis poterit ad aliam religionem transire.

REgularis professus ad alium or-
dinem sine licentia prelati petita
et obtenta transire nō debet alioquin
ad priorem ordinez redire compellitur
nisi seruus ordo stricti⁹ esset quia tūc
etiam si sine licētia transeat: reuocari
non debet.dummodo nō transierit le-
uitatis causa.t quicquid habz resignet
in manu prelati sui.sic ext.e.t. licet vbi
de hoc in glo.sufficit ergo.t ca.iohan.
¶Item regularis professus de licētia
sui prelati cuz consensu capituli sui ad
equalem ordinem transire potest ex le
gitrima causa.sed ad minorem nunq̄
ext.e.ti.nō est.vbi de hoc in glo.t meri
to.sed si petita licentia licet nō obtenta
siue ad religionem transierit strictiorē
ad primum locuz postea redire nō po-
test.ext.eo.tit.licet.de hoc.ext.de eta.et
quali.intellexerimus in glo.hocvidetur
q̄. ¶Item si transit ad monachos ni
gros sine licentia sui prelati.t reuerta-
tur postmodū ad priorem locum.vlti-
mus sit in choro poterit tamen eligi licī
te in abbatem vt in dicto.c.intellexim⁹
et.xxviij.q.j.apud.e.t.c.cum renuncia-
tur. ¶Item si episcop⁹ vult ad religio-
nem transire siue sit consecratus siue
non. non sufficit licentiam petere nisi
sit obtenta.ext.eo.tit.licet q̄e transla.
iur. ¶Item regularis factus episcop⁹
nō penit⁹ absoluitur a regula sua.xxj.
q.vij.inuentum.t ext.de vita.t ho.cleri
clerici officiū vbi de hoc in glo.vel arg.
quia q̄. ¶Item si regularis in episco
pum postuletur vel eligatur peti p̄mo
debet a suo prelato cū consensu capitu
li sui qui sit nollet cum ordare: tūc debet
si vtilitas magis fuerit per superiorem
compelli.ext.de renun.post translatio
nem.vbi de hoc in glo.ea ca. ¶Item re-

UVA. BHSC. IyR_347_2

gulares,de facili ꝛ ex leuib⁹ causis possunt a suis administrationibus remoueri,ext.de iacctu.qualiter ꝛquādo.cuiz in fi.ꝛ de symo.per tuas circa fi.nec dicendū super prioratibus suis impetrare litteras cōditione sue religionis suppressa quia tunc nihil valeret si confirmaretur hoc modo.ext. de confir.vtili. porrecta vbi de hoc in glo.licet prioratus ꝛ.c.ad nostraz. ¶Item si regulares cedere nolūt in cōmuni capitulo ꝙ facere debent tunc abbates ꝛ priores capitulo presidentes denuncient hoc episcopo dyoc.vt remoueat eos ext. de statu mo.c.vlt.§.ꝙ si abbas.vbi de hoc in glo.quia de plano ꝛ.c. in singulis Resp. de ista matia.in tractatu de priui.ꝙtractatu de statu monachoruz. ¶Item si quis leuitatis causa transit etiā ab maiorem religionem nō sufficit licētia petita nisi sit obtenta p̄m quosdaz.xix.q.iij.statuimus ꝛ ext.de etate.ꝛ quali intelligimus vbi de hoc in glo.hoc videt ꝙ contra.ext. de regularibus. licet vbi de hoc in glo.sufficit. ¶Item prelati ꝛ qui p̄e sunt capitulis generalibus tenētur questio licet anno requirere fugitiuos et eos recipere si redire volunt dūmodo sine scādalo facere possint salua tamen ordinis disciplina.alioquin causā fugientes quā electos in obedientes excommunicent ꝛ excōmunicatos faciēt a prelatis ecclesiarum publice tam diu nunciari donec ad mandatum ipsoꝝ humiliter reuertantur.ext.e.t.ca. vlti. vbi de hoc.si vero subditum suum apostatam volentem redire nō recipit vel etiam vagabundū,vtꝛ redeat nō requirit nō potest postmodum petere etiā post mortez.Si aliquid a postata huius acquisierit quia ei alimēta negant ꝛ eū recipere nolunt.C.de latina.lib.xoll.l. vna.§.ꝛ si scimus ꝛ ext.de langui.expo.ca.vno vbi de hoc. ¶Item si quis habet ecclesiam transeat ad religionē tenet ingressus nec reuocari potest ab ecclesia vel episcopo in cōsulto trāsiuit nam ꝙuis licentiam petere debuisset. valet tamen ingressus licētia nulla petita ext.c.t.licet ꝛ.xix.di.due.

¶De veneratione reliquiarum.

Reliquie in veneratione habende nō sunt nisi prima auctoritate summi pontificis fuerint approbate.ex. eo.ti. cum.c. que taliter approbare.ext. cassam ostendi.nō debent nec venales exponi.quia olim christiane religioni sepius est detractum.ext.eo.titu.ca.ij. et.C.de sacrosanct.ecc.l.nemo.nā sancta extimationem nō accipiūt.ff.de regulare.di.l.de sacrosancta.§.penul.nō enim possunt vendi.cumvendicio sine precio nō existat.institu.de emp.vend. §.precium.Sed nunquid possunt furtiue subtrahi vt in honestiori loco possunt imponi Resp.nō. immo sacrilegiū est quotiens aufertur sacrum de sacro et ca.xvij.q.iij.quisquis.dicendū est ꝙ reliquias emere velvendere illicitus est contractus,ꝛ symoniachus. ¶Item reliquias de nouo inuentas nullus debz publice venerari. nec prelati debent permittere illos qui a deoꝝ ecclesias causa veneratiōis accedūt ꝛ varijs figmentis.aūt falsis dozmientis decipi sicut in pleriscꝫ locis. occasione questus fieri consueuit.ext.de reliquijs ꝛ veneratione sanctorum audiuimus.ꝛ de consti.cum ex eo.de con.di.j.placuitꝛ altaria. ¶Item quando reliquie sanctoꝝ canonizari debent obseruetur ꝙ legitur.xix.q.iij.quoniā taliter peruenitur ¶Item inquirendum est an illoz qui canonizādi sunt prior vita ,testimoniū precedat sanctitati.scilicet vtrum virtuose pie iuste ꝛ caste vixerint in hac vitaꝛ lxi.di.mirantur ꝛ an fuerunt in sua vita laudabilis fame vt.xxi.q.ij.quattuor et maxime querenduz de simplicitate

UVA. BHSC. IyR_347_2

ipsoꝝ et vera humilitate ex. de ꝓsump. ex studijs. Itē querendū est de miraculis factis ab eis invita t etiā post mortem: t nota q̄ ad hoc sit miraculū quaruor requiruntur. Primo vt a deo fiat et non ex arte. vt. j. q. j. reneamus &c. p̄phetauit t. ñ. q. vñ. §. ¶ Item balaam secundo vt sit cōtra et supra naturam tertio q̄ nō ex viverboꝝ sicut panis miraculoſe transubstantiatur ex vi verborum in corpus x̄pi. si ex merito hominis hoc contingat de conſe. dis. ij. quia corpus t. c. in quibusdaꝫ. quarto vt sit ad corroborationē fidei. Sof.

¶De renunciatione.

n Unc videndum est quid sit renūciatio. Quis possit et cui renunciari debeat. Quis sit effectus renūciationis. Quis compellatur renunciare. Si renuncians potest postea penitere

¶Quid sit renunciatio et quis possit renunciare.

r Enunciatio est ꝓprie rei vel iuris ſpōtanea reſuſcitatio. ¶Itē renūciare pōt is ad quē ꝓtinet id q̄ renunciat quoniam generaliter quilibꝫ renunciare potest rei sue vel ꝓprio iuri ñ. q. j. quam periculoſum t. C. de pact. l. si quis in conſcribendo et extra de ſo. compe. si diligenti et de regularib⁹ ad apoſtolicam. ¶Item quidam sunt q̄ renunciare non possunt vt ꝓlati quorum cā quare renunciāt examinanda est vnde ſine ſuperioꝝ licentia renunciare non poſſunt. ex. e. ti. literas t. c. ni ſi. ¶Itē renūciare non poſſunt furioſi et qui non sunt compotes ſui niſi habeant dilucida interualla in quibus renunciare valent. vñ. q. j. q̄uis triſte.

¶Item renunciare non potest bis q̄ sunt iure priuati. ff. de edil. edic. l. iij. §. ſi venditor extra de priuil. ſi de terra t. c. accedentib⁹. t. ff. de pac. l. paſciſti. et ff. de fer. l. j. C. de tempi. ap. l. vlti. in fi. ¶Item ſi quis renunciat iuri ſuo per puram compoſitionem? poſtea nō auditur extra de elec. cum inter. vbi de b̄ in gloſa. Sed nonne de renuncia. in p̄ſentia. ¶Item renunciare non potest quis iuri ſuo aliquando anteq̄ competat ſibi de illo. extra de decimis: et multiplici vbi de hoc in gloſa. ar. q̄ t. ff. de acquiren. hered. l. is qui t. C. de pact. l. j. ¶Item iuri publico vel iuri introducto in fauorem omnium renunciari potest. ff. de pact. l. ius publicum: et extra de ſenten. excommunica. contingit et de foro competen. ſi diligenti.

¶Item iuri fauorabili tantum renūciari potest: ſed iuri fauorabili et odioſo ſicut est illud de quo loquitur illud. cap. ſi diligenti &c. contingit: renunciari non potest. ¶Item iuri illi quo clerici indulgetur. de foro vt nō poſſint cōueniri de crimine maxime coram ſub iudice ſeculari. extra de iudi. cap. nō ab homine et etiam iuri quo excommunicatus quicunq̄ in cleri. manus iniecit violentas. extra de ſententia excōmu. cum non ab homine t. c. non dubium et. xvij. q. iij. ſi quis ſuadēte q̄ inducti eſtrin fauorem clericoꝝ et in odiuꝫ laycoruꝫ qui clericis oppido sunt infeſti. ñ. q. vñ. laicos renunciare nō potest quicunq̄ clericus componat cum laico verberando ipſum quin sit excommunicatus tal laycus ꝓpter iniectionē manuſi. extra de ſenten. excōmuni. contingit. vbi de hoc in glo. cuicūq̄ fit. in gloſa quando in quouis. Nam ſi clericus actionem iniuriarum remittere poſſit. xxvij. queſtio. iiij. ſi is q̄ t. c. ſi illic iniuriam factam toti ordini clericali abſoluere non potest. vnde eo remittente actionem ſuam temere manus violentas in eum iniecit excommunicatio tamē durat vt in dicto. i. ꝓtingit.

UVA. BHSC. IyR_347_2

Quidam tamen dicunt q̃ clericus etiam in foro ꝛ priuilegio renunciare nõ possit expresse. tacite tamen potest. ar. ff. de procura. l. filiusfami. §. veteram ꝛ C. de iura. calum. l. ij. Quod autem primum dictum est teneatur. ¶ Item renunciare non potest quis his per que deo et homini obligatur vt votis pollicitationibus iuramentis conuentionibus ꝛ promissis. vnde matrimonio renunciari nõ potest q̃uis iuri exigendi debitum renunciari possit. ext. de conuer. coniu. quedam.

¶ Cui renunciari debeat et quis sit effectus renunciationis

REnunciatio facienda est eide ecclesiis beneficiis et prebendis. vt vij. q. j. si quis presbyter. a quo hec sunt recepta vt mihi fiat animarũ cure priuatõ. vnde dicit aliqui q̃ incõsulto episcopo ecclesiaz dimittere nullus debz ext. eo. titu. ammoneat. vbi de hoc i glo. et. vij. q. j. ¶ Item si quis renunciat ecclesiam in manu layci non tenet renũciatio quin eam possit superior reuocare. ipse tamen repetere eaz non potest postq̃ taliter renunciauerit. extra. e. t. quoniam in dubiis vbi de hoc in glos. non videtur q̃ ꝛ. ff. de pact. l. si vnus. §. vlti. ¶ Item renuncians suo beneficio cum iuramento recipere potest illud nichilominus si postmodum eligatur non obstante huius iuramento extra. eoõ. titulo. capitu. ij. vbi de hoc in glo. iste p. Sed si sponte renunciationẽ cõfirmat cum iuramento. repetere eam postmodum non potest ext. eo. titu. super hoc vbi de hoc in glos. allegata ab ipso. ¶ Item renunciationis effectus est. vt renuncians repetere non possit quod semel sponte renunciauit maxime cum iuramento. vij. questio. j. quaz periculosuz. et. ff. de edili. edic. l. q̃. §. q̃ si venditionis. et. C. de iureiurãdo. l. si quis iusiurandum. extra. de renuncia' super hoc vbi de hoc in glo. allegata.

¶ Quis compellitur renunciare.

REnunciare tenetur intrusus ꝛ symoniacus: quia titulum non habent: et ideo renunciare non possunt secundum quosdam: etiam sine licentia pape et restituere tenentur omnia lucra percepta et percipienda. j. questi. prima. si quisq̃. ¶ Item renunciare cogitur ille qui obtinuit licentiam renũciandi si renunciare nonvult. extra eo. titu. quidam cedendi vel cogendi vbi de hoc in glosa nota. q̃. ¶ Item renũciatio debet fieri coram illo qui confirmare potest. xvj. questione. ij. abbas. ij. Si enim fiat in manu prelati prelati q̃ eam recipere nõ potest. non valet nisi quantum ad renunciantem. extra eo. titu. cap. vlti. vbi de hoc ꝛc. q̃ in dubiis vbi de hoc in glosa non videtur q̃. vnde nisi non tenet renũciatio non valet electio: quia vbi non quis legitime destitutus: alius in locum eius non est legitime destitutus. iij. questio. vj. hoc quippe et extra de accusa. ad petitionem. et de renunciatione. cap. vlt. vbi de hoc si nõ tenuit. ¶ Item renunciatio facta i manibus conuentus a prelato exempto non tenet. immo si aliquis fuerit ibi clericus secundo depositus debet restitui primus. extra eo. titu. capi. primo. ¶ Item qui renũciat ad suggestiones emulorum suorum non in manu prelati sui non valet. sed etiã si absoluat monachos ab obedientia sua debet in irritum reuocari. extra. eodem titulo lecte coram vbi de hoc in glos. et sic videtur. ¶ Item renunciare debet quis ꝓpter plura. l. ꝓpter defectum scie necessarie ext. e. t. vbi. §. p defectu. vbi de b. ¶ Irrẽ ꝓpt insufficientiã dz ꝯsẽmoueri. xvij. q. ij.

UVA. BHSC. IyR_347_2

si quis abbbas. Similiter ppter negligẽtiam ext. de officio tu. c. j. Similiter ppter maliciã plebis. l. quando sunt tot mali ꝙ nulli possũt pdesse. vñ. q. v. c. vl. Similiter ppter debilitatem corpis qñ pdesse non potest nec etiam est spes de sanitate. vñ. q. j. c. j. qualiter. Similiter ppter scandalum graue ꝙ fine peccato mortali iurari nõ potest. xcij. di. si quis episcopus. Similiter ppter irregularitatem pſone ppter quam executionez perdit offici. vt ppter bigamiam vel homicidiũ ꝛ similia. lvñ. di. cenomanẽ sis. ꝛ. c. qꝛ simpliciter. ꝛ. xxvñ. d. accutius ext. ext. de renun. nisi cum pridez. vbi de bis in diuersis glo. ibidem positis Item qui cum magna instantia ꝛ pseuerãtia renunciationem suã petit admitti presumitur contra eũ de pe. di. j. dinoritus

¶ Item renunciatio beneficij a spoliato ãte restitutionem facta non tenet ext. de restitu. spol. c. i. vbi de hoc. ꝛ. c. solicite. Similiter renunciatio beneficij ꝛ spoliatio ꝙ metum facta tenet. xv. q. i. merito. Sed tamen datur actio pretoria. ff. de edict. edic. l. similiter. §. secretario.

¶ Item si quis vult pbare ꝙ non sponte renunciauit debet audiri extra eoꝺ titu. c. sup hoc. vbi de hoc in glo. allegata.

¶ Item renunciare videtur ꝗs exhisse restituendo litteras aduerse pti. extra eoꝺ titu. sane vbi de hoc. ꝛ. c. veniens.

¶ Item renunciare non compellitur quis inuitus. vñ. q. i. quamuis qꝛ renunciatio voluntaria. debet esse non extorta extra ꝙ metus causa ad audiẽtiam.

¶ Item absolute debet quis renunciare iure spirituali nullo pacto vel conditione interueniente ext. de offic. del. ex parte ꝛ de symo. ex insinuatione et. i. q. ñ. quam pio in fi.

¶ Item licet quis renunciet iuri spirituali simpliciter ꝛ absolute sine conditiõe vel pacto. si tamen ex renunciatione intendit ꝙ aliquid sibi temporale accedat culpabilis iudicatur apud deum. quia sola voluntas symoniachi facit ext. de symo. in fi. ꝛ. j. q. j. qui studet.

¶ Itẽ cessio episcoporum in scriptis est facienda. vñ. q. j. §. eccce. ꝛ. c. qualiter. ꝛ. c. ꝙuis iuste.

¶ Si renuncians postea possit penitere.

Renunciare intendens si nocet superiorem litteris seu nuncio vt veniat recipere cessionem ipsius ꝛ anteꝙ superior veniat peniteat. vocatio non nocet. vel non tenet. ext. eo. titu. lecte qꝛ tunc est penitentie locus. ñ. q. vñ. si ꝗs. ꝛ hoc verum est nisi penitentia sit alteri captiosa. ff. de regul. iuꝛ. l. nẽo. vel si res non sit integra. vt a superiori petita est credẽdi licentia ꝛ admissa. iustic. man. §. recte. et ext. de elec. i causis. ꝛ de renũcia. quidam. ꝛ sunt due rationes quare non est pñe locus vna ne superiori videatur illudi cessiõe admissa ext. de postul. bona. ñ. §. sicut alia qꝛ presumptio iuꝛ est. ꝙ is qui cedit vtilitatem ecclesie respiciat incedendo dum se insufficientem recognoscit. ext. e. tit. c. vlti. vel propriam saltem attendat dñi conſciam criminis habet. xxij. di. iij. et ext. c. ti. nisi. §. j. ꝛ de symo. ex insinuatione. aliud tñ est in cessione bonorum fm leges. nam post cessionez rebus tamẽ integris manentibus locus est penitentie. ff. de cõcessionibus bonorum. l. is qui.

¶ Itez renunciare nõ potest rei quam quis sibi competere ignorat. ff. de inoffi. testi. l. mater decedens. ꝛ. ff. de acquiꝛ. here. l. is qui. §. si quis. du. ꝛ. l. is qui putat.

¶ Itez renunciare non potest rei que non habetur. nec haberi potest. ff. de regu. iuꝛ. l. eius. et. l. qui potest. pacto an remitti non potest ꝙ nondum competit. ff. de pac. l. pactum.

¶ De rescriptis.

Nuncvidendum de rescriptis quid sit et quis rescriptum concedere possit. Super quibus rebus De differẽ

UVA. BHSC. IyR_347_2

ria rescriptorum. Quare scripta tollantur. Quis potest interpretari ꝛ quanto tempore durat rescriptum. de generali ꝛ speciali rescripto. Quando confert iurisdictionem. Quale debeat esse rescriptum ꝛ qualiter puniatur qui impetrat ipsum falso.

¶ Quid sit rescriptum: ꝛ quis concedere possit.

Rescripta pape vel principis sunt mandata que ad instantiã alicuꝰ vel aliquorum seu proprio motu vel ex relationibus absentium vel ex suggestionibus presentium vel ad consultationẽ facit. vel cum aliquid alicui vel aliqbus corporali collegio vniuersitati ꝛ ciuitati mandatur. talia cẽ rescripta iusfaciũt non ghale ꝫ speciale in negotijs ꝛ inter personas in quibus ꝛ inter quas priuilegiata sunt. C. de leg. ꝛ const. l. ij. ¶ Itẽ rescriptum concedere potest in ecclesia sticis papa. in secularibus imperator.

¶ De differẽtia rescriptorum.

Rescriptor aliud est ꝑm ius. aliud ꝑter ius. aliꝰ cõtra ius. ¶ Item rescriptũ ꝑm ius vim constitutionis habet: ꝛ talis est decretalis epistola. que in causis diffiniendis auctoritatem habet. ix. di. per totũ. ¶ Item rescriptũ ꝑter ius Similiter vim cõstitutionis habet vt in dicta di. per totũ. ꝛ arctat illos ad quos dirigit nam ꝛ si ius ferendi iuguꝫ ab ecclesia romana imponit. tamẽ cuꝫ deuotione tollerandũ est vt in dicta di. ¶ Item cui mandatũ dirigitur in ghe rationabilem causam assignare debet quare mandatũ ad implere nõ possit. extra eo. titu. si qñ ¶ Item si rescriptũ contra ius forte dictũ dei ꝛ apostolorum aliquid prodeat per rescriptũ omnino respuit. xxv. q. j. sunt q̃dam potest tamẽ propter dicta vel statuta apostolorꝫ modificare ex causa vt illud q̃ deus coniunxit homo non separet: sic modificat papa coniunxit consensu animorum ꝛ copula carnali. alꝫ si primum intereniat ideſt consensus siue sc̃o separatur per ingressum religionis ext. de cõuer. coniu. verum. ꝛ. c. ex publico Similiter modificatur ꝛ aliter homo non separet. sc̃z violenter ꝛ absq; legitima causa. xxx. q. ij. quos deus. Item modificatur dictuꝫ apostoli oportet ordinãdũ. l. ad sacros ordines esse vnius vxoris virum. xxvij. dist. in pn. ꝛ. c. j. et ext. de biga. super eo alioquin ex dispensatione ad subdyaconatuꝫ, bigamus promouetur. xxiij. di. lector. ꝛ. xxxij. dist. eos. ¶ Item apostolus dicit. oportet ordinarꝺ. sine crimine esse. xxv. di. §. nunc autem. Sed ꝟ modificat papa; dispensando cũ adulteris et in minoribus criminib⁹. ext. de iudicijs. at si clericꝰ ꝫ potest dici q̃ apostolus non prohibet cum talibus dispẽsari vel potest etiaꝫ dici q̃ papa qui est loco petri. maior est paulo in administratione. xx. dist. §. j. ꝛ. xxiij. q. j. quã vetus ꝛ in multꝫ alijs locis iur. inuenitur papa modificasse dictum dñi et apostolorum eius ex causa. ¶ Item verba in rescripto contestata intelligi debẽt ꝑm ius cõmune. ext. de offi. deleg. super q̃stionum. §. si vero. ꝛ de rescrip. super literis nec est recedendum a iure cõmuni ratione rescripti. ext. de ẽta. et qualitcam te nisi expresse in rescripto contineatur. non obstante constitutione vl iure tali. ff. deleg. iij. l. si quis in princ. et in dicto capitu. super questionum. alꝫ non est verisimile papam vna epistola multa velle iura tollere ext. ꝺ elec. ecclesia. ꝛ. C. de inoffi. test. l. si quãdo. ¶ Itẽ si rescriptũ manat cõtra ius positiuuꝫ abhciendum est nisi mentionem faciat de illo iure. vt dictuꝫ est supra. xxv. q. ij. rescripta. Sed si super iure aliquo dubitetur consulendus est papa. ext. de fo de instrumen. pastor. et de concel. proben. dilectus. ¶ Item seruandus est or

a

UVA. BHSC. IyR_347_2

do scripture in ℜescripto.cõtemptus. ext. de res. cum dilecta quia ordo verborum in rescripto ordinem processus ostendit.de con.dist.ñ.in christo pater. ¶Itẽ forma rescripti seruanda est vbi contra dicitur.Si vero contradicat se cus esset.ext.eo.titu.cum dilecta vbi de hoc in glo.nota.in rescriptis.ꝛ ca. causam qui inter ext. de eta.ꝛ quali.eaz te. Sed tamen obediendũ est pape.ꝛ si cõtra ius maxime positiuum.ex certa sciẽtia scribat.c.distin.contra morem.

¶Item si rescriptum sit cõtra consuetudinem tunc prealet cõsuetudo prescripta quia etiã prealet iuri.ext.eo.t. ca.vlti.Similiter si rescriptũ sit contra fiscum vel cõtra publicam vtilitatẽ respuitur prima iussio ꝛ expectatur scda. C.de preci.impera.offer.l. ne damnosa in autẽ.vt nulli iudi.§.ꝛ hoc quocũq. ¶Item si rescriptũ sit cõtra ius priuate persone distinguitur quia aut in leuem ꝛ modicam lesionem vt si papa mandet in rescripto ꝙ nõ admissis dilatoriis exceptionibus procedatur.in principali ꝛ simile tale rescriptũ valet. C.de preci.impera.offeren.l.quotiens el.rescripta naz modica dãna facile tolerantur.ar.ff.q.ñ.ferulas ꝛ.c. si quos et ca.bone.ꝛ.ff.de mi.l.in cauendis.§. idem põponius.magna vero rescindũ tur.C.de rescin.vendi.l.rem maiorẽ.

¶Item si rescriptum enormez.alicui lesionem inducit ꝛ in totuz ius eius absorbeat nõ valet.C.de preci.impe.offe. l.quotiẽs.ꝛ ex.de decimis suggestũ.ꝛ de dona.apostolice ꝛ de ver.signi. quid ꝙ nouale.eo tamen saluo ꝙ propter delicta auferuntur.omnia bona.C.de bonis dam.per totum.ex.de hereti.vergentis. ¶Item vbicũq; denegatur petitio denegandum est.rescriptum.C.si impe.ex re.pe.l.ñ. nisi forte aliquid sit ꝙ prosit impetranti.ꝛ nulli obstet.ff. de

sena.l.nupte.

¶Quare rescripta tollantur.

Escripta tolluntur.et viciantur pter clausulam latinitatem grãmaticalem ext.eo.titu.ad audientiam Similiter si papa vni loquatur in plurali aut si patriarchas vel episcopos filios appellat ꝛ cõtra hoc pbatio in contrarium nõ debet admitti.ext. de falsa licet.ꝛ.c.quã graui. ¶Item tollitur rescriptum per suggestionẽ falsi vniꝛ suppressionem scienter vel ignoranter si sit talis veritas vel falsitas qua interueniẽte non fuisset.obtentum ext.eo.ti. super literis etiam si rescriptum sit consentaneum viri.ext.q.ñ.ꝛ si legibus.Similiter perditur propter negligẽtiam impetrãtis ãno elapso extra eo.titu.si autẽ vbi de hoc.Similr per sollicitudinem preuenientis extra de foro competẽ.c. penulti.vbi de hoc.et de ap.vt debitus ¶Item tollitur rescriptum per fraudem si sub eodem duo pia fuerint impetrata quoꝝ posteri? de priori mẽtionem nõ facit si ad diuersos iudices obtẽta sint causa verãdi reñ:nec coraz istis nec coraz illis.Secus tamẽ si hoc fiat ad cautelã ne alterũ perditur:vel ne iudices vnius iterim moriãtur vno tamen eoꝝ intendit vtiimpetrator extra eo.titu.ex tenore i fi.vbi de hoc. Sed si duo rescripta eiusdem tenoris ad eosdem iudices impetrant tñc nullum est vitiũ quia vnum esse videntur ff.de test.vnde testiũ.consuetudo enim est curie propter viarum pericula litteras frequentius duplicare. ¶Si quis item impetrat diuersa rescripta ad diuersos iudices et cõtra diuersos nihil obstet.Sed contra eũdem tñc obstet i personalibus actiõibus quia commodius coram eodem vel eisdem iudicib? poterant expediri.extra eo.titu.c.vlti. Sed si diuersi impetrant literas diuer-

UVA. BHSC. IyR_347_2

sas contra diuersos nihil obest. Similiter cõtra eundem. Sed si plures impetrãt diuersas literas super diuersis beneficijs ꝛ eandem ecclesiam vnus illorum obtiebit qui prius ad executores literas deportabit et hoc verum est. cũ papa non intendat grauare ecclesiam in receptione duorum extra. co. titulo capitulus et hoc cognoscitur ex forma literarum: vt si ponantur ibi nisi pro alio et per nos ecclesia sit grauata ext. eodez titu. literis vniuersi hoc vel similia in rescripto inueniantur ꝙuis ecclesia sit grauata i alicuius receptiõe de mandato domini pape non tamen cõpetit exceptio quia et si graue ꝺd mãdetur a papa obediendum est ei. xviij. dis. in memoriam vel saltem excusandum ex. co. titu. si quãdo. ¶ Item perditur si nõ fit ibi mentio de appell'. ad uerse partis qõ fuit impetratum ab appellato infra tempus appellationi prefixum ex. eodem titu. ex parte eniz vbi de hoc et de appel. sepe in fi. ꝛc. oblate et de confir. bone. ¶ Item si non fit ibi mentio de excommunicatione impetrantis ex. eoꝺ. titu. dilec. j. vbi de hoc et de proba. post cessionem ꝛ de reudi. inter. et de era. et quali. cum bone. ¶ Item tollitur primum rescriptũ per posterius. si fiat ibi mentio. de primo. ext. de offi. deleg. et litteris. ꝛ capi. pasto. §. j. in fi. Si vero posteriori mentio non fiat. de primo tunc tollitur posterius per primum. sed non ipso iure. sicut in predicto sed per exceptionẽ ext. eodem titu. ceterum. ꝛ capitu. ex parte. ¶ Itez vbi dubitatur de duob' rescrip. ꝙ sit primum ꝛ ꝙ posterius. vt puta qꝛ eadem est data vtriuscz sed impetrata a diuersis super diuersa. si ad eoſdẽ iudices fuerunt tunc superior cõsulatur ext. de offi. deleg. sane. Si vero diuersa fuerunt obtenta ꝛ a diuersis ad diuersos iudices si super eodez negocio ꝛ dubitatur ꝙ sit prius et quod posterius tunc seruandum est ꝙ dicitur ext. eodẽ titu. pasto. ꝛ capitu. cuz contingat. ꝛ capitu. ex tenore. vbi de hoc in glo. nota ꝙ. ¶ Item tollitur primum rescriptuz generale per posterius speciale etiam si tu speciali de generali mentio nõ habetur ext. eodem titu. pasto. vbi de hoc in glo. hic patet. Sed vbi vtriuscz rescriptum est speciale. Sed vnum est super incerto. aliud super certo. tunc requiritur in scõo mentio de priori. ext. de offi. deleg. ex parte. ¶ Item rescriptum cõtra priuilegium ꝑm ius cõmune impetratum non valet nisi de priuilegio fiat mentionem. quia impetratum videtur tacita ꝓtate ext. eo. titu. cum ordine vbi de hoc rescriptum enim semp continet conditionem illam si preces initantur veritati etiam si nõ apponatur. ext. eo. titu. ex parte conue. ¶ Itez rescriptum impetratum contra ius et contra publicam vtilitatem non valet extra eodem titu. ex parte. quia rescripti verba. cum sint stricti iuris. ext. eoꝺ titu. non nulli. potius sunt restringenda ꝙ amplianda ext. de offi. deleg. cum olim abbas in fine. ꝛ de rescrip. nõ nulli vbi de hoc in gl. sic de pe. dist. j. ¶ Itẽ quando rescriptum impetratur ꝑm cõmunem formam qua mandatur vt ꝓuideatur alicui in aliqua ecclesiarus ciuitatis vel dioceſ. tunc potest prouideri per tale rescriptuz in ecclesia cathedrali ext. eodem titu. de etate et qualitate accipimus in fine vbi de hoc in glo nota ꝙ. et de preben. pro illorum non tamen per illam formam posset eis ꝓuideri in aliqua prelatura. extra. de ꝓben. capitulo vltimo. Similiter si mãdetur ꝙ prouideatur in aliqua ecclesia ciuitatis non potest prouideri per ipsum in aliqua ecclesia dioceſ. ꝛ si mãdatur ꝙ prouiderur in aliqua dioſ. nõ potest ei prouideri in ecclesia ciuitatis

UVA. BHSC. IyR_347_2

quia diuerse sunt ciuitates ꝛ dyoce. in hoc casu. Similiter vbi continetur qꝫ debeant conueniri aliqui de dyoce. ꝓpter hoc nō possunt conueniri aliqui de ciuitate. Eodem modo vbi continetur de ciuitate per ipsum de dyocesis. aliqui conueniri non possunt: quia vt dictum est ciuitas et dyocesis. sunt diuisa: extra eo. titulo. ca. Adulphus vbi de hoc per hoc patet. ¶ Item si impetretur ꝓ beneficio puer obtinendo non valet nisi de constitutione fecerit mentionem ex. de eta. et quali. eam tetet de elec. cum in cunctis. Similiter editur rescriptū impetratum lite pen. ex. vt lite. pen. c. j. ñ. et vlti. et. C. vt lite. pen. l. ñ. ¶ Item si in rescripto non exprimatur series facti et ꝓcessus cause tollitur ext. eo. dilec. j. vbi de hoc in gl. nota. et de coha. clerici et mulie. super eo et e. ti. super literis. Similiter si nō fiat mentio de beneficio impetrantis ꝯtunc̄ꝫ paruo nō valet extra eodē titu. si proponente. Similiter si non fit mentio de dispensatione extra de filiis presby. ex tuarum. Similiter de cō positione extra de decimis ex multiplici. Similiter de statuto ꝓuilegio partis aduerse extra eo titu. constitutus ꝛ cap. cum ordinem et. c. nonnulli. Similiter de sententia lata extra de sen. ꝛ re. inter. vnde versus. Si ꝓuilegiuz si dispensatio pactum. vel si rescriptum sententia siue statutum. finis tollerur nisi mentio facta ꝓbetur. ¶ Item rescriptum impetratuz vltra duas dietas nō valet nisi aduersarius citetur infra duas dietas vel nisi de illa constitutione que hoc ꝓhibetis mentio fiat. ex. codē titu. nonnulli vbi de hoc vt si ita ꝛ cap. dilectus. ñ. Sed de quibus dictis intelligitur dicendū ꝙ de vulgaribus dictꝫ vt habetur in glo. illius capituli nōnulli. ¶ Item non extēditur rescriptū ad res vel personas in eo non comprehēsas qñ rescriptum est stricte intelligēdum extra eo. titu. sedes. et de of. dele. p. et. g. ꝛ. c. cum olim dilecti. ¶ Itē rescriptum dicitur falsum si est impetratum sine mandato ex. eo. titu. nōnulli vbi de hoc in glo. sic ergo nisi impetretur a personis a quibus non exigitur de iure mandatum extra eo. titu. non nulli in fi. et. ca. ex. parte in fi. ff. de ꝓcura. l. sed hec persone.

¶ Quis potest interpetrare rescriptum et quāto tempore durat.

r Escriptū domini pape super beneficio obtinēdo quilibet iudex plenissime debet interpretari. ex. de donationibus. c. dilec. in fi. vbi de hoc ꝛ. ff. de constitu. ꝓin. l. beneficia ꝛ ex. de priuil. qz circa. De hac materia respondeꝫ in tractatu. de interpretatione. ¶ Itē durat rescriptum per decenniuz si impetrantes copiam iudicum non habuerint vel neglexerint vti: quia infra illō tempus quandoc̄ ꝓterunt experiri. C. de diuer. rescrip. l. falso. ¶ Quidam tamen dicunt ꝙ infra annum nisi qs vtatur eo cum copiam iudicum habuerit lapsu anni perit rescrip. ex. eo. tit. si autem et. c. plerūc̄ꝫ et isti dicunt legē illam falso esse correctam per decretales predictas. ¶ Item ſm quosdam rescripta ꝓpetua sunt sicut et iurisdictio iudicis. C. de diuer. rescrip. falso. et ar. C. de constitu. ꝓin. l. ñ. Sed non extenditur ad lites futuras que non erant tempore impetrati. rescrip. ex. eo. titu. vbi de hoc in glo. sed noster ꝛ de despō. impu. ad dissoluendum vbi de hoc.

¶ Item si quis impetrat rescriptum ad iudices delegatos. et infra annum habita iudicum copia postposuerit vt neglexerit ex malicia eo poterit postea per alias literas cōueniri sed de reseri pro nullam faciat mentionem ex. e. ti.

UVA. BHSC. IyR_347_2

plurimũ vbi de hoc in glo no. hoc contra annalem ꝛ de of. del. pasto. ¶ Item rescripti copia dz dari aduerse parti. ad ispiciẽdum quãdo hoc petitur a iudice competenti ex. de prãui. porro vbi de hoc ꝛ c. recepimus. ¶ Item si rescriptum seu prãui. concedatur ad faciẽdũ scz vt liceat aliquid facere vt si alicui capitulo concedatur qꝫ canonicos et prebendas ad certum iudiciũ reducantur: tunc tale rescriptum dicatur scz decennium. vt vsqꝫ tunc liceat hoc fieri qõ est concessum. ff. de nundinis. l. j. ¶ Item legar' dñi pape interpretari potest rescriptũ dñi pape. ext. de postu. c. j. de bñ habes ex. de ver. sig. ex parte. iñ. in glo. si ergo. ¶ Item rescrip. in quo hec clausula continet vocatis que fuerunt vocãdi per hoc vocandi sunt omnes quos negocium tangit ext. de iudi. exhibita vbi de hoc ꝛ de rẽpore ordi. si archiepis Similiter si impetret contra platum ratione inutili cõtracti putilitate ecclesie sue qꝫ si nõ soluit extenditur ad successores lz ppium nomen antecessoris. sit in rescripto expressus nec obstat in hoc casu exp̃sso nomie antecessoris: quia in hoc casu vna dicitur esse persona ex. c. t. significauit et de foro competenti. dilec. filius vbi de hoc.

¶ De generali et speciali rescripto quando confert iurisdictionem.

r Escripta generalia sunt in quib' generales seu indefinite clausule cõtinentur vt. cũ dz talis et ẽlis. et quidam alĩ iniuriantur eidez vel sic super decimis et possessiõibus et rebus alĩs quo casu rescripta ad maiozes et digniozes personas vel ad maiora negocia expressis nõ extendimur ex. c. ti. sedes appostolica et. c. pastoza. Similr si ponatur clausula illa cõtradictozes. ¶ Similiter illa ammonitio iuõ. ꝛc. ꝛ illa vocatis ꝛ c. tales. enim clausule et cõsimiles faciunt generale rescriptum Similiter cum litere dirigũtur ad oẽs ex. de pe. et re. cum ex eo. ¶ Item spãle rescriptum est qõ ad certos dirigitur ꝛ super certis et exp̃ssis rebus seu negocijs sine clausula generali. ex. c. t. c. j. ꝛ c. pastoralis et tale rescriptum non extẽditur ad alias personas vel res ext. de of. deleg. cum olim et. c. p. et. g. Similit et prãuilegiũ personale non transgreditur personam ex. de vsu pallij. c. ij. et de of. deleg. quoniã abbas nec obstat ext. de offi. del. c. j. vbi iurisdictio ex literis specialibus extenditur ad alios quia ille casus specialis est vt non extenda tur iurisdictio ad illos qui impediunt iudicis pcessum extra de offi. deleg. ex litteris. vnde primum rescriptum gñale tollitur per posterius speciale etiam si in speciali de generali mentio nõ hr ex. co. ti. pastoralis. ¶ Item iurisdictio nẽ conferunt omnia rescripta in quibus cause. cognitio demandatur. qꝫ ex forma eorum tollitur: vt cum in eis cõtinetur. si est ira. ꝛc. vel si pmissis veritas suffragatur vel cognita veritate vl iusticia mediante vel sicut de iure fuerit: vel qꝫ canonicum qꝫ iustum. vel vt pmisit vt teneatur prout instrõ inde. confecto vel literis cõtinetur. Et talis iudex, cui negocium a principe cõmittitur sub aliqua de istis formis potest in figura iudicij pcedere et etiam põt alĩ. vel alĩs committere totam causaz vel partez ex. de of. deleg. cum te. Silr principium mediuz vel finem cognitionem vel executionez committere põt. ex. de of. deleg. super questionum. Similiter talis potest recusari ex causa ni si fuerit iudex peritus ex. de of. del. cuz olim magister er. iñ. q. iñ. §. spaciñ. Sz etiam tñc recusari poterit. ex noua cã de offi. del. insinuãte. ¶ Itẽ rescriptũ istud continet gratiam vbi dicitur qõ

UVA. BHSC. IyR_347_2

possit dispensare et remissionem inde bite pene facere: in quo ppter fauorem vtilitatem seu necessitatem recedit̃ a iure cõmuni. tria enim sunt que faciunt a iure discedi. scz necessitas vtilitas ⁊ euidens meritorũ prerogatiua. j. q. viij. ta li ⁊ ext. de elec. innotuit.

Quale debeat esse rescriptum ⁊ qualiter punitur qui falso impetrat ipsum.

¶ Escriptum debet apparere non viciatum nõ cancellatum sine reprehensione bulle. cartevel littere. C. de edic. diuiadri. tollen. l. vlti. ⁊ ext. de priuileg. olim in fi. vbi de hoc m glo. tamen vero. Sed tamen hoc intellige in locovbi est ius questionis ⁊ vbi papa respõdet de iure ⁊ vbi est questio fidei. C. de testamen. l. si vnus. Sed tamen in narratione facti potest radi. nec dicitur postea viciosum. si de eadem manu rasura reponatur in loco vt dictum est nõ suspecto. Similiter viciat̃ rescriptum propter rasuram factam in nominibus actoris vel rei iudicis vel possessionũ. ext. de fide instru. ex literis vbi de his in glo. vnde videbatur. ¶ Item rescriptum nullam dictionem superuacue cõtinere debet. alioquin frustra oc cuparet mẽbranas. xix. di. si romanorum sed propter defectus legitimevel etiam simile nõ viciatur rescriptũ. licet alias legitimũ erit ext. de fide instru. ex parte vbi de hoc. ¶ Item quotz rescriptum deber haberi suspectũ. si nõ emanauerit de conscientia pape. ext. eo. ti. cum dilecta ⁊ de cõfir. potrecta. Similiter si nõ fit mentio de appellatione aduersus partis. ext. e. t. ex parte vbi de hoc et de appellatione sepe in fi. ¶ Item pena impetrantium rescriptũ per susceptionem est ꝙ cõdemnandi sunt ad expensas quas altera pars facit in negocio illo ⁊ circa ipsum ex. e. t. ceterũ in fi. Et. C. de his qui accu. posl. qui crimẽ. Similiter si veritati iudicantium subiacere debet. xxv. q. j. ⁊ si cognitio. Similiter. l. cornelia de falsis puniri possũt. ff. ad. l. cor. de fal. l. si quis irrepserit.

¶ De restitutione.

Nunc agendum est de restitutione Quid sit. Quis debeat restituere. Cui quando. Et qualiter. faciẽda sit: Et primo de restitutione prelatorũ et clericorum. restitutione turpiter acquisitorum de restitutione naufragiũ. ⁊ pedagiũ. de restitutione questorũ ⁊ calliorum. De restitutione damnorũ in bello iusto faciẽdo. De restitutione raptorum. De restitutione emptorum. De rapina. De restitutione heredum raptoris. De restitutione iudicis male iudicantis. De restitutione falsi aduocati. testis ⁊ accusatoris. De forma restitutionis. De restitutione furti vsure. et symonie. De quibus restituẽs potest facere elemosinã. De restitutione spo. De restitutiõe in integrũ quid sit. quomodo et quando ⁊ a quo possit restituio in integrum iudulgeri.

¶ De restitutione prelatorum et clericorum.

¶ Estituere tenẽtur prelati ecclesiarum aliũ clerici bona ecclesiastica pauperibus debita. que cõsumunt in vsus illicitos dando ea meretricibus. ystrionibus ⁊ similibus personis turpibus. Similiter dando ea cõsanguineis potentibus nõ propter naturam sustẽtandam vel aliam licitam vel honestam causam sed vt faciant eos diuites notabiliter vltra statum conditionis generis eorum vel parentele vt cũ episcopi vel aliũ clerici de humili genere nati cõsanguineas suas maritant baronibus et similia et hoc quia contractant rem alienam muro dño bona enim ecclesiastica pauperum sunt secundũ leonis nũ ⁊ augustinũ. xvj. q. j. quoniã quicqd er. xxiij. q. viij. ꝙ aut. ⁊. q. viij. conuenio.

UVA. BHSC. IyR_347_2

xij. q. j. c. vlt. Sed nunquid tenētur hāc restitutionez facere, de bonis patrimonialibus siēa habent aut sufficit q illa faciant restitutionē de fructibus ecclesie, quos iaz habēt vel habituri sūt restituendū q cū quicquid super est eorūz vsibus debeatur prouētibus ecclesiarum debeatur pauperibus vt dictū est supra, xij. q. ij. gloria epi. z. xiiij. q. vj. si res aliena nō sufficit facere restitutionē de talib⁹ fructibus ecclesie cū habeant bona patrimonialia vel aliūde quā de ecclesia acquisita nisi quatenus subtraxerint sibi de necessarijs vel quandoq expenderint circa vtilitatē ecclesie de bonis patrimonialibus aut aliūde quā p ecclesiam acquisitis. ¶ Item si illi prelati seu clerici q nulla extreb⁹ suis patrimonialibus pauperibus xp̄i distribuūt. eterni iudicis voce dānabuntur q̄to magis hi qui auferunt pauperibus ecclesiastica bona, que nō dederūt. xij. q. ij. z si illi. Silr ne dum clericus male consumēs vel qō min⁹ malū est male seruans res ecclīasticas. Sed z layeus res ppias seruās vltra sumptus suos. cū sciat vel videat pauperes idigere raptores dicitur. xxiij. amb. xlvij. di. sicut hi. ¶ Item meretrices ystriones. z alie turpes psone predicte q pascūtur de bonis ecclesie et etiā cōsanguinei q vt dictū est dicantur notabiliter vltra statū cōditionis. sue ad restitutionē tenentur eoz q̄ habuerūt de bonis eccle. nisi p̄dicte turpes psone receperint elemosinas quādo in necessitate erant. xiiij. q. vj. si res aliena. z. lxxv. di. pascbe. Diuites vero et potētes similiter tenētur quādo per fraudes vel minas vel impozunitatez nimiā vel alias recipiunt sine iusta causa. Secus tamen ppter necessitatē vel hospitalitatem recipiunt. arg. xj. q. iij. quoniam multas. z. xlij. dist. quiescam⁹ Similiter si sunt bene meriti honesti. et spirituales viri p̄sertim quia imperderunt iam ecclesie suum seruitiuz vel defendendum eam contra predones vel p̄stauerunt patrocinium in ecclesia vel dederunt de p̄priis bonis et similia talibus enim tenetur ecclesia rependere incen. xij. q. ij. quicunq. z ca. sicut cui sic iniuriose ablatum est vel etiam eiusdem loci pauperibus si hoc expedire videbitur prelatio. Si tamē penitentiarius super talibus disponēdis habeat potestatem. arg. xvij. q. iij. si quis. in atrio. z hoc q conueniens est pauperibus detur cum indigeāt. z ecclesia sacra habunder alio quin si ecclesia pauper est. melius est q in vtilitatem ecclesie conuertatur.

¶ De restitutione turpiter acquisitorum.

REstituere tenentur in casu q turpiter acquirunt. Sed nunquid possunt sibi p̄uidere. in aliquo casu vt retineant illud. Et dicendū est q in turpiter acquisitis vbi trāsla. est dominium in accipiente z. nō competit repetitio illi cuius fuit res illa distingui potest. quia in his q̄ sunt p̄hibita q̄ mala quedam sunt que non puniuntur a iure ciuili in forma iudicij nisi pena infamie vt ystrionatus z exercitium illorum qui pugnant in arena vel in duello. vel opere meretricum solutarij z in talibus. turpiter acquisitores retineri potest ad vsum acquirentis. Quedaz sunt que puniuntur a iure per corporalem penam vel per extorsionem turpium lucrorum et taliter acquisita retineri non debet ad vsum acquirentis nisi concedatur ei a penitentiario causa quam alij pauperi. Sed debent in vsus pios erogari nisi forte restituenda sint iam illis a quibus iam habita sunt vel nisi ille qui habet restituere velit eis a quibus habuit ad q̄ p̄tum

UVA. BHSC. IyR_347_2

non teneturꝫet huiusmodi restitutio in foro penitentiali iudicenda est pro parte sanctificationis: et ideo illi late patet officium penitentiarij.et illi pōt forte dispēsare sicut in limitando tempus penitentie et mensuram ieiunioꝝ. ¶In illis autem que sunt mala quia prohibita sunt sicut roꝛneamenta ꝛ negociatio clericis lucrum aduocatiōis: vel medicine in casibus non concessis emere bladum vel vinū vt postea cariꝰ vēdatur facere sertas de floribus advendendum quorum vsus frequentius adlascuiaz monēt facere decoꝛes simplices vt inde gloꝛientur et similia. Si tñ tamen talia sunt prohibita ex his causis acquisita retineri possunt ꝛ autem hec distinctio videatur ꝓbabilis q̄ cū pene restringende sunt et qui nimis emungit elicit sanguinem veriꝰ credo q̄ licet in predictis casibus bonum sit et salubꝛe q̄ penitens inducatur in foro penitentiali ad eroganduz in pios vsus taliter acquisita:non est tamē cōpellendus nisi velit nec iudicandus est non esse in statu saluandoꝝ. Si etiā velit huiusmodi penitentiaz recipere nisi in casibus a iure expꝛessis vt symōia de qua expꝛessum est q̄ pecunia symoniaca restituenda est ecclesie.in cuius ignominiam est accepta:licet hoc posset intelligi quando recepta est de bonis eiusdem ecclesie vel quando ō hoc agitur in foro causaꝝ.Similiter cū quis aliquid accipit vt faciat damnuz vel iniuriam vel calumniam alīi:quia tunc non ille qui dedit repetere potest sed ille cōtra quē datuz est.ff.de calūp. l.et generaliter.§.j.q̄ tamen intelligitur in forma iudicij quam seueritatez non opoꝛtet obseruari in foro penitentiali ¶Item quid de muliere que recepit pecuniaz de opere carnali. ¶Rndeo si recepit ab aliquo de rebus pꝛopꝛijs non ecclesiasticis non tenetur restitue re etiam si sit monialis cui datum est sed acquiritur mōasterio q̄ sic accepit honestius tamen est q̄ monasterium non retineat sed eroget in pios vsus. Si autem a clerico seculari datum est de rebus ecclesie:facienda est restitutō ecclesie secundum qōs magistri dicunt: nisi episcopus velit dispensare cum illa que recepit qō retineat illud si secularis est mulier aut cum monasterio si recularis est. Si autem accepit a persona regulari de rebus monasteriꝝ qō presumendum est nisi constet de contrario.distingue.aut recepit ab habente admīistrationē.aut a simplici claustrali in primo casu facienda est restitutio monasterio vel pꝛiozatui vel admīistratoꝛi de cuius bonis datum est et potest fieri restitutio eidem persone q̄ dedit si adhuc remaneat i admīistratione illa maxime si tam credatur coꝛrectus:vel securius est ei qō non reddatur ꝛ sed. fiat iquod dictum est.si tamen tali non coꝛrecto facta sit restitutio liberata est que accepit. Si autem ammotus sit ab admīistratione illa aut si claustralis est simplex qui dedit: facienda est restitutio monasterio vel pꝛiozatui vel admīistratoꝛi nec liberabitur si solueret illi qui dedit:nisi tunc demum cum conuersum fuerit in vtilitatem monasteriꝝ pꝛiozatusvel admīistrationis nec poterit retineri a monasterio irregularis mulier ꝛ huiusmodi que accepit a regulari alterius loci nisi de consensu abbatis vel conuentꝰ si magnum fuerit donum:aut abbaꝛ solius si paruum aut mediocre.Quod autem dictum est de rebus taliter datis apersonis regularibus idem intelligas de rebus datis a personis secularibus et laycis qui sui iuri non sunt.Si cureſt seruus et filiusfamilias.quando donat de rebus taliter etiam peculiaribus nisi illarum rerum ꝛta liberam

UVA. BHSC. IyR_347_2

habeant administrationez quod quasi paterfamilias possit disponere de eisdem. ¶Item dictum est de moniali respectu viri regularis teneas et econuerso quando irregularis receperit aliquid a muliere regulari. ¶Vir secularis qui recipit pro opere carnis a cõiugata restituere debz marito si dedit illa de rebus dotalibus aut communibus. Si autem dedit de paternalibus vbi de consuetudine habent mulieres paternalia aut si mulier soluta sit sui iur̃. dedit amasio aliquid de rebus propr̃is. licet honestum sit q illud expendat in pias causas non tamen credendum est q teneatur nisi velit poterit etiam restituere ei qui dedit q melius videtur si peniteat vel egeat. ¶Numquid regularis persona restituere poterit auctoritate propria q accepit pro carnali opere vel quod habet de furto vel rapina. ¶Respondeo si cui quã competit dare ei repetitio. distinguet quia si extat nota adhuc res data penes illum cui data est: sed non audet: aut timet. aut non potest impetrare q fiat restitutio per prelatum collegij tñc restituat auctoritate propria scõm formam supradictam etiam contradicente prelato quia plus est obediendũ deo quam homini. Si autem non extat. q iam consumpta est. tunc inanis est actio quam excludit inopia debitoris. Si autez non est consumpta. penitus sed conuersa est in vtilitatem monasterij vel habet aliquid q comparauit ex re sibi data. Sed non potest. vel non audet aut timet impetrare quod fiat restitutio per prelatum gerat negñi monasterij restituendo cui debetur vt dictum est. vel si fuit datum de bonis ecclesie secularis impetrando dispensationem episcopi. q posset retineri a monasterio. vel erogari in piosvsus. non tamen contradicẽte prelato hoc faciat propter bonum obedientie nisi sit illa res comparata de pecunia ecclesiie aut persone priuilegiate in hoc q rem empta de sua pecunia possit vendicare sicut miles et pupillus in quo casu etiã contradicente prelato poterit eam restituere si eam habeat vt dictum est de re adhuc extante penes eam personam que accepit. ¶Item mulier que de adulterio suscepit filium vel supposuit sibi alienum partum debet laborare quali tercunq; potest. caute tamẽ vt legitimi heredes non fraudentur hereditate paterna. reuelare. n. simpliciter. marito vel ipsi spurio vel suppositio nõ expedit absolute. tũ q; guerre homicidia et adulteria oriũtur inde. tũ q; mariti forte dimitteret eã t nõ valentes. forsitaz cõtinere adulterarẽtur. alia multa pricula possent inde oriri. tum quia forte nõ crederet sibi. ¶Ex altera parte nõ vf q posset agere penitentiam vel esse in statu saluãdoz durãte tali deceptiõe quia non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum. xviij. queſt. vj. si res Veruntamen propter hoc non est penitentia deneganda ei extra de penitẽtia et remiſſi. officij. Ita pcedat. reueler in penitentia factum suum sacerdoti parrochiali vel episcopo aut penitẽtiario eius. vel de licentia illius. alij forte magis perito si non audet aut non vult parrochiali sacerdoti confiteri propter aliquam probabilem causam: et postea cum ipso confessore vel etiam sine ipso reuelet episcopo suo. Similiter in penitentia et tunc eps vel sacerdos discretus vel ambo simul inquirant diligenter et caute si ipse spurius vel suppositus sit homo spiritualis et timens deum et tunc eo vocato secrete coram muliere et si videbitur expedire recepto prius iuramento ab ipsa q calũp-

UVA. BHSC. IyR_347_2

niose non procedit. et ab illo quod fa-
ctum secrete teneat poterunt reuelare
sibi et eidem consulere vt ingrediatur
religionem vel transferat se ad longin
quas partes vt sic nihil percipiat de bo
nis putatiui patris. ea autem que con
sumpsit de bonis predictis duz habuit
bonam fidem credens se esse filium le
gitimuz consulendum ē ei vt restituat
vel componat vel petat remissionem a
patre putatiuo si viuit. sinautez ab he
redibus legitimis. nec tamē hoc per se
faciat ne factuz reueletur. sed per sacer
dotem vel aliā similem personā. que ꝫ
procuret tacitis semp personis ꝛ facto
non tamē tenetur restituere vel remis
sionem petere de bona fide consump
tis si non vult. si tamen non potest re
stituere componere vel remissionē pe
tere vel etiaz si potest: non potest de fa
cili induci ad hoc dicēduz est ꝙ nō de
bet precise cogi ad restituendum quia
bone fidei possessores non tenentur de
iam consumptis. C. de reiven. l. ticiuz.
Similiter si spurio vel supposito nō pt
reuelari sine periculo vel etiam si reue
letur secundum formam predictaz nō
vult acquiescere consilio tunc iniunga
tur mulieri ꝙ de dote et donatione p
ter nuptias et alīs rebus quas habz
vel in futuro habere poterit satisface
re iuxta posse post mortem mariti ta-
men quia maritus quādiu viuit habz
administrationem dotalium rerū: do
leat semper de peccato et quia nō po-
test plene satisfacere et ꝓponat firmi-
ter in animo semper ꝙ satisfaciet: quā
cito poterit et hec satisfactio fiat medi
ante penitentiario. vel persona religio
sa secrete vel caute que potest vti hīs
verbis. Quedam persona tenetur no-
bis in ꝝ accipiret erit ait in bono statu
ar. extra. q. v. bocvidetur. et extra de peni
ten. et remissi. officiū. vbi de hoc in plu-
ribus glosis ibidem positis. ¶ Item
nunquid tenetur aliquis petere veniā
vel dilationem ab illis quos predicto
modo vel alio dampnificauit quando re
stituere nō potest respōdeo quādo ꝯs
dampnificatus est ab aliquo quocunq;
modo indebite et scit quia dampnifica-
tus est? Dicendum qō debet venia z pe
tere per seipsum si potest: quia damni
ficauit si audet vel per aliam personaz
si non potest aut non audet per se que
tñ persona subdicere debet nomen et
circunstantias persone pro qua inten
dit si per expressionem periculum vel
scandalum timeatur qui eniz offendit
aliquem tum eo ipso offensus habeat
aliquid aduersus eum: debz ire et recō
ciliari fratri suo secundum qꝫ habetur
in euangelio: oz ire inquā per se vel p
alium vt dictum est. ¶ Si autem qui
dampnificatur nec scit hoc nec sciuit cre
denduz est qō licet tucius sit petere ve
niam vt dictum est quādo non potest
satisfacere non tamē tenetur: quia nō
est in mora in hoc casu quo ad iudiciū
diuium. ¶ Si autem satisfacere po-
test semper est in mora: donec satisfece
rit aut dilationem impetrauerit. hoc
autem credendum obseruandum esse
vbi aliquis debitor est alicui ex cōtra-
ctu vel quasi. Similiter et distinguen-
dum est hic. et etiam obseruandum est
in regularibus qui recolunt se esse debi
tores alicui ex eo quod fecerunt i secu
lo. ¶ Itez quid de filīs illius qui viuē
te vxore sua adduxit aliam tam ipsoꝯ
supradicta scientе impedimentum qd
inquam de filīs susceptis. de secundo
matrimonio illo munqd possunt succe
dere in hereditate patris: an tenentur
totum restituere filīs primi matrimo
nii: aut alīs veris heredibus. aut sufficiat ꝙ tantuz reddant eis qō teneant
se pro pagatis cum paruz sufficiat eis

UVA. BHSC. IyR_347_2

cū iā pauperes sint: credunt totū amisisse. ℟ spondeo si prescripserint cū bona fide non tenent aliquid restituere maxime si adhuc post oblatam prescriptionem retinent bonaz fidē si adit nō est completa legitima prescriptio tenētur totam hereditatem cuz fructibus mala fide consumptis restituere quantuncūc oporteat eos indigere vel mēdicare nisi ꝑtum fuerit eis datum vel remissum a veris heredibus: et hoc quando parati sunt huiusmodi possessores sine dolo et fraude totum eis restituere si velint recipere. ¶ Item quid si mulier habet filiuz vel filios de adulterio occulto? potest ne eos facere heredes? saltem in partem hereditatis suę. cum legitimos filios non habeat. vel si habeat nunquid possunt de consensu eorum quasi legitimi admitti ad portionem hereditatis. Similiter ūn tuncunque potest ipsa vel cuicunc alienare ō hereditate sua. ¶ Ad primū respondeo ꝙ ꝑm iura scripta potest q̄libet suo extraneum dū tamen non sit turpis vel indigna persona siue vnum ex filiis quem maluerit heredem instituere in totum vel in partem reservata legitima liberis suis sed ꝑm consuetudinem gallicani regni non potest testator dare vltra quintam partē sue hereditatis in quibusdam locis i alijs vltra tertiam. aliud etiam obseruetur de consuetudine alibi de donationib⁹ inter vinos et aliud in donationib⁹ in causa mortis. In qōne ꝙ ꝑpposita retinenda est consuetudo regionis vel mater etiam de consensu legitimorum filiorum heredes aliorum facere potest il legitimos filios suos coheredes legitimorum nisi repugnet loci consuetudo

¶ De restitutione naufragij z pedagij

r Estituenduz est naufragus ꝗc quid de ipso naufragio inuētū est siue illud sit acceptum de ipso naufragio siue de mari siue de littore et nihil est ei auferendum. ff. ō incēnō. rui. naufra. l. si qui ex naufragio. ¶ Item non excusatur a peccato mortali quicunc recipit aliquid de predictis nisi ea intentione recipiat vt restituat ei cuius est nec excusatur aliquis alia consuetudine vel statuto vel precepto cuz hoc sit contra preceptū domini: vnde episcopus vel quilibet prelatus vel clericus qui tanti criminis esset particeps vel consentiens deponeretur. ar. extra de accu. cum dilecti laycus vero nisi amonitus satisfecerit debet anathematizari. ar. xxiij. q. iij. si quis de potentibus z. cilli qui. et ex. de treuga z pa. in non annis. z ꝫ leges tenetur infra annum in quadruplum. post annum in simplum. ff. de incēnō. et rui. naufra. l. j. z hoc non intelligas de naufragio piratico vel saracenico. vt in cōstitu. nostre. adde ti. et hoc. c. non est modo i corpore dec. Sed quid de illis principibus qui conueniunt cum nautis ꝙ reddāt eis tertiam summam pro singulis nauibus currentibus per terminos eorū pro quietando eis huiusmodi abusuz nunquid potest pro quietatione hmōi aliquid accipere vel illam summam accipere sine peccato. dicendum qō cum gratis debeant hec quietare non possunt pro quietatione huiusmodi aliqd recipere sed tenentur sic acceptū reddere cum naute pensionem: et huiusmodi non cōstiterunt simpliciter z absolute et spontanee: sed ne deterius sustinerent. ¶ Item pedagia et theleonca antiqua a principibus vel regibus posita propter defensiones strate vel maris licite possunt recipi dum modo recipiens faciat illud propter ꝙ fuerunt imposita: alias non. Si vero nescit a quibus fuerunt imposita cre-

UVA. BHSC. IyR_347_2

dit cum quo ab illis qui poterunt pro
pter defensionem patrie. vel pro alia si
mili causa fuerint instituta. recipi po
test. Sed idem dicendum est q̄ si iste
non laborat modo nec facit expensas
cum non sint necessarie per actus ta
men ꝛ labores ꝛ expensas impendere
tempore necessitatis ita q̄ nō solum q̄
tunc acciperet expenderet. sed etiam
vltra si erit necesse vt q̄ fieret recom
pensario annorum in quibus nihil vel
parū expenderit ad illos in quibus opor
tet se expendere multū si hoc itaq̄ ges
serit pure et bona fide recipere potest.
¶ Item si pedagia noua sint nullo mo
do potest quis occasione illorum ab ad
uenientibus vel transeūtibus aliquid
accipere sine peccato nisi certum sit il
lud a principe vel a rege fore statutum
vel propter eminentem necessitatem a
liam de supradictis ꝛ tunc procedit per
omnia vt dictum est de antiquis. xxiij.
q. iij. romi petas et ext. de treuga. ꝛ pa.
innouamus ꝛ de censi. peruenit. ꝛ cap.
cum apostolus. ꝛ. ff. de publi. ꝛ vecti. l.
vectigalia vnde si contra formā predi
ctam aliquid est acceptum restituen
dum est illi a quo iniurioſe acceptum
est si fieri potest. Vinautem consilio ec
clesie in pijs causis est extendendum.
¶ Item mercatores ꝛ transeuntes qui
per huius iusta pedagia antiqua. ꝛ eti
am noua debite accepta defraudātur.
dummodo recipiens faciat illud pro
pter q̄ vt dictum est fuerūt statuta re
stituere deber alioquin si non possint
eis. quibus debent restituere: ad man
datum ecclesie pauperibus erogētur.
q̄ si non facerent propter q̄ fuerūt in
stituta cesset in istis obligatio. quia il
lo non seruante fidem isti non tenen
tur ei argu. lxj. dist. his omnibus ꝛ ext.
de iureiuran. cap. peruenit. ij. ¶ Item
caueant mercatores semp mendaciuꝫ
quia si illi vt dictum est faciunt q̄ suuꝫ
est ꝛ isti aliud subtraherent: rapina vel
furtum esset. vnde precise tenentur eis
ad restitutionem et agere insuper pe
nitentiaꝫ de furto ꝛ mendacio sicut de
aliis peccatis ibi commissis. sed si iniu
ste reciperet ille ꝛ isti mercatores furti
ue subtraherent per mendacium pec
carent ad minus veni aliter propter mē
dacium ad restitutionem tamen nō re
nentur secundum quosdam. ¶ Item
nunquid ad emendam penaruꝫ peda
giorum subtractarum tenentur aliqui
et iniungendum est eis in foro penitē
tie q̄ ea soluant Resp. dicunt quidaꝫ q̄
in predicto casu nec in similibus tene
tur quis ad soluendum emendam pe
narum nisi fuerit iudicatum contra
ipsum in foro causarum quia talia nō
debentur. nisi tunc demum cum quis
condemnatus est per sententiā in for
ma iudicij. vnde si quis furtiue aspor
tauerit pedagium. vel inciderit alienā
siluam vel commiserit furtum aut sa
crilegium. aut similibus super quibus
statuta est pena corporalis vel pecu
niaria per legem vel per canonem non
est iniungendum penitenti in foro pe
nitentiali q̄ soluat hui⁹ penas nisi hic
demum fuerint condemnatus ad illas
sed sufficit q̄ soluat interesse vel satisfa
ciat ad arbitrium boni viri si iniuriam
intulit hoc etiaꝫ dici potest forte de pe
cunia habita per symoniam de qua so
let dici q̄ restituenda est illi ecclesie in
cuius ignominiam data et recepta per
illud. capitu. extra de symo. de hoc au
tem illud. capi. intelligi potest quando
de bonis ecclesie erat data pecunia vel
ante agebatur in forma iudicij contra
recipientem: et idem potest intelligi in
omnibus casibus similibus in quibus
iura dicunt extorquendam peccuniaꝫ
turpiter acceptam cuius repetitio ran
tum nō datur ei qui turpiter dedit pec
cuniā ꝛ hoc dedit propter magnitudi

UVA. BHSC. IyR_347_2

nem qui dedit pecuniam pro habēdis scolis. cui competit data pecunie repetitio vt dictus est supra de magistris et idem est in similibus casibus si qui sunt tales. ¶ Contra id tamen q dictus est de pecunia symoniace acceptavel ac quisita. argu. de symoñ. mandato vbi dicitur a contrario sensu q pecuniam per pactum symoniachum acceptam transigere resignare renetur qui eā acceperit. licz secus si absq pacto fuit acceptā et ideo turius est dicere q pecunia ex pacto symoniaco acquisita retineri non potest etiam sm iudiciū fori penitētialis. ¶ Item christiani qui temporaliter treuge accedunt ad ciuitates paganorum et non portant illuc merces prohibitas et ipsi sarraceni seu pagani tenent eis fidem defendendo. eos in territorio suo et in mari a latronibus vel piratis tunc debēt ipsi christiani soluere eis pedagium fideliter secundum statutum vel pactum. alias tenentur eis ad restitutionem. si possunt alioqui debēt ea errogare ad mandatum ecclesie in pauperum vsus. quia si des etiam hosti. seruanda est. xxij. que. iij. innocens. et. xxiij. questio. j. noli.

¶ Item si fuerunt tempore guerre vel etiam tempore treuge. sed cum mercibus prohibitis tunc non renentur eis ad restitutionem: sed quia peccauerūt hi contra christianam religionem dicunt quidam q iungendum est eis in penitentia vt istud dictū in redemptionem captiuorum vel in subsidium eorum qui pugnant pro fide vel ipsimet expendant in codez subsidio. si adhuc sunt ydoney corporaliter laborādo arg. xvij. questō. iij. si quis marrici Sed si volunt, huius penitentiam recipere licet bonum sit q inducantur ad eam recipiendam non tamē sunt precise ad hoc compellendi nec denegāda est eis absolutio dūmodo velint alias penitere. ¶ Item licet de pacto inito inter eos teneantur christiani pedagium soluere vt dictum est sarracenis cum. tamen sint male fidei possessores terre quam tenent quomodo eorū statuta seu pacta de pedagijs soluēdis ligant christianos. Resc. dicunt quidam q statuta illorum qui per vim occupauerunt ⁊ tenent terram que aliquando fuit christianorum non obligant fideles vbi cō senserint vel spōte se subiecerint hmōi statutis secus tamen dicunt de illis sarracenis qui non sunt violenti possessores terrarū quas tenēt. Similiter etiam hi de quibus primo dictum est cuz sint in possessione statuendi et ordinandi non sunt a christianis in hoc defraudādi vel spoliādi illa quasi possessione autoritate alicuius persone priuate. vnde ab huius pedagijs defraudari non debent per aliquem christianum transeūtem per terram eorum.

De restitutione questorum et talliarum.

REstituere tenetur subditus sicut fur q̄cquid subtraxit de his que soluere debet domino absq volūtate domini sui soluere enim debet ea que inter ipsum et antecessores suos ⁊ dominum et antecessores eius plane, bona fide sine dolo et coactione cōuenit sicut solet fieri cum census vel ville conceduntur de nouo colonis vel alijs personis de quo consueuit fieri instrumentuz in quo ponitur census annus ponuntur et annue seruitutes et pactiones hinc inde ideo omnia talia dummodo non sint turpia vel contra deum peti possunt, et soluenda sunt.

UVA. BHSC. IyR_347_2

nam quilibet in traditione rei sue pōt ponere legem quā vult dūmodo honestā ext. de condi. appo. verū. t. xviij. q. ij. cleutherius vbi tñ mēsurare est positū in instrumento. Ad tale verbum collecta. tallia questa vel simile intelligendū est ꝙ debet ea⁹ moderate perere inspecto onere in facultatibus subditoꝝ ext. de cens. cuz apostolus. in fi. t. r. q. iij. capitu. vltimo. Similiter cum instrumēto continetur. ꝙ talis dominus potest facere talliam ad iussum vel ad placitū aut talis est consuetudo etiam sine scripto tunc illud iussum aut placitum moderandum est ad arbitrium boni viri i spectis facultatibus subditoꝝ. ¶ Itē scōm quosdam qui faciunt collectas et exactiones in debitas i clericos et etiā laycos inuidia vel odio sicut faciūt cōmuniter qui fozū diuidunt et etiam sicut faciūt milites qui nimis aggrauāt rusticos suos i collectis in debitis t angarijs qui omnes tenentur ad restitutionez eoꝝ quos dampnificant. ¶ Itē conciues qui collectas seu fodrum diuiserunt super alios si scienter aggrauāt eū quem vltra quā deberet inuidiavel odio: tenentur ad restitutionem ei. Si autem se vel alios alleuiāt peccāt mortaliter in iuramentum assertoriuz. sed non tenentur ad restitutionem cōmunicati quia non aggrauāt eam in hoc. Sed inimicos. et hoc est quando quantitas summe est sibi a communi determinata. Si vero cōpleta esset antiqua et debita domini temporalis t grauat inimicum tenetur ei in tantū. si autem se alleuiant dño tenentur in tñ. si vero amicum alleuiant tenentur similiter domino intrū nisi amicus prius restituerit quia hoc debitū pertinet ad ius dominij si autē est cōpleta a communi ville pro cōmuni vtilitate posita vel iniuste a domino nouo ad propriā vtilitatem nō tenentur ex actores predicti communi nec domino restituere. nisi inimico si grauauerunt eum tunc domino non deberet obedire contra conscientiam in collecta iniusta. ¶ Itē nota ꝙ collecta seu fodrum fit duob⁹ modis in ciuitatibus. per alios scz t per se. et per alios duobus modis determinate. s. et in determinate, determinate qñ determinatur sūma a cōmuni vel alijs qui soluenda imponunt et tunc si alleuiant se vel amicos non aggrauant cōmune. sed inimicum tantum. t ideo tenentur tantumm odo illi. In determinate vero fit quando summa nō determinatur ei. sed dicitur ꝙ imponant cuilibet. r. dena. pro libza. t tūc si sevel amicos alleuiant. defraudant commune. sed scōm cōmune quosdam non tenentur ei ad restitutionem quia dicūt hoc non esse de iure diuino instituturn sed publico. vel ciuili. sed ppter bonum patrie. peccant tamē mortaliter propter iuramentum promissoꝝ infra tempus quantum ad taxationē non ꝓtuz ad solutionem quia hoc nō iurauerūt sed hoc mihi non placet. ¶ Item quādo fit fodruum per se fit similiter duobus modis primo quādo debet homo manifestare in iuramēto quicquid h⁹ tunc si habet mille. et iuret tñ centum periurus est. sed non tenetur restituere ꝙ hec datio nō est de iure diuino vt dicunt. Similiter 2o modo fit quādo homo iurat se missurum. r. dena. pro vna quaꝝ libza quam habet in archa reposita alicui ad tempus infra tempus illud tenetur. elapso illo tempore periurus est si non fecit ꝙ iurauit sed scōm quosdam non tenetur ad restitutionē. quia non contractaut rem alienā quā adꝑhuc dominium rei nō recessit ab eo et dicunt ꝙ hec datio nō est de iure diuino sicut dictum est supza. hec autem opinio est precedenti non placet mihi propter dolum et fraudem quam con-

UVA. BHSC. IyR_347_2

num vel qui portant res contra edictū vel simile non tenentur ad restitutionem nisi si quid dederūt sibi bāniti deberent communi in cuius iniuriam datus est ei vel pro bono dicto qꝫ turpe tinent que nulli debet patrocinari ſm canonicas sanctiones. si autem iurant dare tantum communi tenentur semper ex virtute promissoꝝ iuramenti.

¶Item si dominus vltra consueta statuta inter ipsum et subditos alia sponte oblata nulla fraude adhibita. vel nimis vel coactione directa recipiat. non tenetur ad restitutionē. sed exacta a se vel a suis directe vel indirecte. scilz quā do negat eis iusticiam vel defensionem quam eis deberet sic aliquid extorqueat vel insinuam eis faciat qꝫ vult aliqd ab eis habere. tunc restituere tenetur. xviij. distinctio. in eulogijs. vt. j. q. j. placuit. ⁊ capitu. quāpio. veritamen si ex aliquibus circunstātijs appareret multum difficilis restitutio satis videtur qꝫ posset hmōi principibus et militib⁹ cōsuli qꝫ in recompensatione eorum vel remitterit eis cōmuniter cum eorumō consensu et libera voluntate animi seruitutem siue anime prestationem imperpetuum vel ad tempus. ita qꝫ plenissime videretur eis satisfactum. vel etiā facerent in remissionem peccatoꝝ illorum quibus tenentur aliquod hospitale vel opus simile pietatis cum consensu tamen eorumdem si potest requiri et hoc intelligas nisi iusta causa ipsis dominum ad talem exactionem faciendam inducat. vt pro defensione patrie cum iniuste inuaditur ab hostibus. ad hoc enim tenētur omnes non solum res suas partiri. sed hoc et corporaliter laborare munire in castro. vel ciuitate et vigilare vt sic se ipsos et res suas saluent. xviij. questio. iij. fortitudo et ext. de immuni. eccle. quenit. Similiter quā do dominus maritat filiam suam aut filium facit militem aut auget nouum feudum comparādo et cuꝫ talia videā tur respicere cōmodum subditorum p eo qꝫ cum dominus maritat filiam acquirat. Si amicos et augendo feudum fit ditior iam plus potest perdere subditis quam ante. et cum facit filium militem potentior est ad defendēdum terram. dicunt quidam qꝫ non dampnandi sint qui talia recipiunt vbi constitutum est vel consuetum. dum tamen aliquid consuetum est et si ad arbitrium exigi consuenit cum moderamine exigatur. ¶Item potest dominus recipere a seruis suis et petere auxilium moderatum cū vadit in exercitum seu bellum iustum pro expensis illi factis. Tamen nō potest ipsis inuitis cogere ad seruitium alterius domini sicut vassallus non tenetur prestare fidelitatez emptori feudi vt tenet dominus Albe. de rosa. in. l. iij. ff. solu. ma. ⁊ istud scꝫt bar. Similiter quando in codē exercitui caperetur. Similiter quādo vadit ad principem et procurat pacem subditorum conseruare et pro aliis similibus causis potest petere vt dictum est moderatum auxilium sine violentia tamē ar. ⁊. q. iij. viuo. circa me. ⁊ de cen. apostol⁹.

¶Item prelati ecclesiarum si procuratione vel seruitium aliqō impēdunt legato vel alij et pl⁹ a subditis extorquēt quam soluant. tunc sic extorta restituere debēt eteſſi pauperibus errogare et si superior cui querela deponitur negligens fuerit in executione huiusmodi statuti canonice puniatur. extra de immuni. eccle. qꝫ plerisqꝫ. ¶Item illi qui defraudant cōmune in bannis etiaz iustis pro se vel pro aliis sicut faciunt qui periurio tegunt se vel alium homicidā qui radunt de communi quaterno bā-

UVA. BHSC. IyR_347_2

lucrū est. ¶Item non tenentur ad re-
stitutionē q̄ deprędant res ꝓtra bānū
executas vel contra edictū pacis. ita ta-
men q̄ potestas hoc edictuꝫ fecerit cū
consilio regentium ciuitatem et p cō-
muni vtilitate. nam in talibus amittē-
ti nō competit reppetitio et per conse-
quens accipiens reddere non tenetur.
quia melioꝫ est conditio possidēris. ta-
men melius facerent quo ad deum si
redderent. ne ex auaricia rapere videā
tur. Nota q̄ banna etiaꝫ iusta nō sunt
de iure diuino sed ciuili tm̄ quia pena-
lia sunt et non arctant aium per se. sed
in auum et ideo post factum nō angu-
stant conscientiam sed bursam vel car-
nem et ideo melioꝫ est conditio possidē
tis vt dictum est sed tunc quis tenetur
ad ea cum per sententiā fuerit condem
natus vt dicetur. j. de resti. spol. §. tunc
restituere. ¶Item dñs qui a subditis
recipit tallias vel questus qui sibi et an
tecessoribus suis soluta fuit ab antiquo
si hoc scitur vel probabiliter creditur q̄
ex imposita iusta causa fuerint et solu
tas licite exigere potest si tamen nec scitur
nec creditur quod ex iusta causa tunc
non debet exigere sed restituere debet
si potest q̄ cum mala fide recepit. xiij.
q. vj. si res. sed quomodo hoc scīri po-
test. Rescripto potest scīri si super hoc cō
fectum est instrumentū si etiam ita ser
uatum est a tempore ex quo non extat
memoria p̄m quosdam p̄esumendum
est. q̄ ex iusta causa fuerit imposita. ar.
xiij. dist. illa q̄ satis credendum est nisi
violenta sit p̄esumptio in contrariuꝫ
p̄esertim cum dicatur q̄ in lōgissimis
p̄escriptionibus non debet probare ti
tulum sed ex lapsu temporis p̄esumit
titulus interuenisse qui allegat. Quid
de illis qui tali vtuntur consuetudine
in hominibus suis q̄ de mobilibus eo
rum capiunt q̄tum et quando volunt
et cum suspicantur velle eos trāsire ad
alium dīm omnino expoliant eos. nisi
quid excusari possunt per consuetudi-
nem et an teneātur ad restitutionem
et an sint absoluendi. si volunt restitue
re. Rndeo. Si certū est q̄ ab initio fuit
impositum tale onus terre sine mali-
cia et fraude credendum est q̄ domin⁹
possit ab habitatoribus quādo t q̄tū
vult capere t q̄ possit retinere omnia
mobilia si recesserint cum quilibet pos
sit imponere rei sue onus q̄ voluerit
videtur tollerari posse q̄ in tm̄ vratur
hmōi constitutione q̄ non grauet eos
vltra modum aut manentes aut re-
cedentes et quod domini non tenētur
ad restitutionem taliter receptorum. si
autem non est certum et si creditur q̄
non fuerit ab initio legitime institutū.
credendum est q̄ cum hmōi spoliatio-
nis ipso genere facti mali sint. peccant
qui hoc faciunt et tenentur ad restitu-
tionem. In hoc tamen casu et similib⁹
qui tollerātur ab ecclesia pro eo q̄ alia
potest illi esse dubitatio de iure aut de
facto. nō credēdum est simpliciter esse
denegandam absolutionem sed facien
da est tamen cum quadam dubitatio-
ne et protestatiōe sic. absoluo te de hoc
inquantum possum. sed timeo vel cre-
do q̄ non sufficit tibi ad salutem. nisi
te aliter habueris in hoc casu. ¶Item
quid de illis qui emunt p̄eposituras se
culares vbi non sunt redditus sed sole
exactiones et iniurie et seruitia que re-
cipiunt hmōi p̄elati p̄epositi nunq̄d
tenentur talia restituere aut si compel
lūtur a dominis huiusmodi officia ex-
ercere. nunquid tenenť potius omnia
sua dimittere quā in hoc casu obedire.
Quid de dñis qui vendunt hmōi p̄e-
posituras Rndeo si nō possunt hmōi
officia exercere sine pctō mortali pon⁹
dñt oia mala tollare q̄ sic peccare t pec

UVA. BHSC. IyR_347_2

cant mortaliter quotiens munera recipiunt ꝓpter faciendã ꝑfam alicui in ꝓiudiciũ alterius. aut si munis aut terroꝛib⁹ aliquid extorqueãt aut quosdã grauãt vt alij timentes eis seruiant ne talia patiantur tenẽtur ad restitutionẽ oim talium si possint nec sunt als absolutẽ dimittendo peccant. dñi q̃ tales ꝓposituras vẽdunt aut ad emẽdũ alicꝰ cõpellũt cũ gratis eas ꝓmittere deberẽt et quo nõ iunt ibi redditus aut ꝓuentus instituti tenentur ad interesse illius qui ꝓ hmõi ꝓposituras taliter fũt ꝛ oliati. hoc aũt intelligẽdũ est de illis ꝓpositis qui reddũt iura. ¶ Itẽ quid de hoibus multis qui cũ habent vsuarium in syluis alterius militis ꝛ ille abstulit eis vel ab damnificauit eos nunquid sufficit si ille satisfaciat de hoc dño illoꝝ cũ ille dñs vtatur hac cõsuetudine. ꝙ de bonis eoꝝ accipit quantuꝫ ꝛ qñ vult. ℟. si tales hoies sunt mihi serui nihil habẽt ꝓꝓiũ ꝛ peculium si ꝙ dñs in ꝓãte est dñi vt reuocet illud quãdo voluerit. vel si vsuariuꝫ habẽt in nemore alio ꝓ peculio vel aliquid aliud dñs põt illud reuocare ꝛ de dãnis eis illatꝫ ab alicꝺ. ſ. sufficit ei satisfieri dño. si aũt sunt serui de corpore quales sunt i frãcia quidã serui ecclesiarũ ꝛ quorundam nobiliũ nõ põt dñs auferre eis vsuarium hmõi aut seruitia ꝛ de dãnis illatꝫ nõ sufficit satisfieri dño ꝛ multo fortiꝰ verũ est hoc in illis qui non aliter sunt serui nisi intantũ ꝙ dñs eoꝝ põt de consuetudine quantum ꝛ quando vult de bonis eoꝝ capere ꝛ in talibus restringenda est hmõi abusio ꝛ extorsio potius ꝙ laxanda.

¶ De restitutione damnoꝝ in bello iusto facienda.

REstituere non tenent̃ principes vel milites habẽtes guerras ad inuicẽ que capiunt ab hostibus cõtra quos habẽt iustum bellum vel guerrã j. dicius gentium. xxiij. q. vij. si de reb⁹ bellum iustũ requirit. v. ſ. personã res causam animũ ꝛ autoritatẽ. de quib⁹ require in tractatu de bello iusto.

¶ Itẽ nõ tenentur restituere quando bellant ꝓ rebus repetendis vsq; quo satisfactũ sit eis de omni damno ꝛ interesse ꝙ iniuste ab hostibus illatũ est eis. ar. xxiij. q. ij. c. j. ꝛ q. iij. fortitudo. et q. viij. si in illa. ¶ Itẽ pugnandũ est autoritate principis. xxiij. q. j. quid culpatur. ꝛ q. ij. c. j. dicit enim imperator. nulli ꝓfus nobis inimicus vicꝰ atq; incõsultis quoꝝlibet armoꝝ mouendoꝝ copia tribuatur. C. vt armoꝝ vsus inscio. princi. l. interfit. lib. xj.

¶ Item quid si barones subditi comitis vel ducis habent guerrã contra eũ aut comes contra regem suum vel ecõuerso cuius principis autoritas est requirenda. ℟. sponsio ꝓiceps qui nullum habet superiorem siue sit rex siue imperator autoritate ꝓpria si iusta cã subsit ꝓmouere bellũ tam ꝓtra subditos ꝙ cõtra extraneos. potest etiã subditis suis dare autoritatem mouendi bellum tam contra principem extraneum. ꝙ cõtra subditos eius si causa subsit ꝛ viderit expedire. sed non ꝓtra subditos ꝓprios quãdiu potest iniuriantem iusticiare vel quãdiu vult stare iuri coram eo vel coram iudice si est inter medius inter huiusmodi principem ꝛ iniuriantem. si autẽ non potest euz iusticiare aut si ille nõ vult stare iuri. potest non solum princeps huiusmodi. sed ille etiam princeps qui habet super se superiorem autoritate ꝓpria mouere bellum contra huiusmodi iniuriantẽ si subest mediate vel immediate ꝛ dare licentiam iniuriam passo mouendi

UVA. BHSC. IyR_347_2

contra eum arma. Si autem iniurians non subest mediate vel immediate principi habenti super se superiorem: princeps ille non potest dare auctoritatem subdito suo mouendi contra eum arma. sed auctoritas principis superioris est requirenda. maxime si ille iniurians pertinet mediate vel immediate ad iurisdictionem illius superioris principis. Cum ergo vasallus comitis habet guerram contra comitem regis est auctoritas requirenda.

Si autem comes contra regem et rex nolit ei ius exhiberi per parcs curie humiliter requisitus. dicendum est q̄ si ius suum armis defendat cum moderamine inculpate tutele non peccat impugnare tamē regem auctoritate p̄pria non poterit papa tamen facta denuntiatione de excessu regis si rex nolleret a peccato desistere posset regem excōmunicare et crescente cōtumacia dare auctoritatem mouendi arma ℨ etc.

Cum autem rex habet causam guerre contra imperatorem vel econuerso non est dicendum q̄ vterq; vel alteruter teneatur vt suum p̄sequi in forma. iudicij cū neuter eorum habeat sup se superiorem: peccaret tamen mouēdo bellū passus iniuriam si iniuriator offerret debitam satisfactionem ad arbitrium bonorum virorum. de plano et sine strepitu iudiciorum. ¶Item si aliquod predictorum. v. in bello defuerit bellum dicetur iniustum: sed nunquid si defuerit aliquid quinq; predictorum nunquid tenebitur restituere quicqd adeptus est de huiusmodi bello ille qui mouit illud. respon. quamuis bellum non fuerit iustum ex causa et ex animo et ex persona et ex auctoritate: si tamen res subsit q̄ pro rebus petēdis factum est non tenetur qui mouit bellum restituere q̄ ibi accepit: nisi cepe-rit vel damnificauerit aduersarium suum vltra q̄ habuerat ille de suo iniuste aut damnificauerat eū et hoc dicendū est sm iudiciū fori penitētialis. vbi habet locū compēsatio etiam vt liquidum ad liquidū quenō habet locum in foro contētioso. vnde in foro penitētiali si confiteatur se per furtū habuisse. et. de rebus illius qui manifeste abstulerat ei. et. facere cōsueuit et bñ iudex penitētialis compēsationem nec iniūget ei restitutionez illarū. et. nisi aduersarius eius postmodū restauraret ei. et. ablata iniunget tamē ei penitentiaz de furto cōmisso. ¶Item quid si clericus in bello iusto vadens cum domino suo consequitur aliquid de illa guerra nūquid tenetur restituere. ℜespon. si datū est ei ab eis quibus capere licuit pōt illud retinere. Si autez ipse rapuit cū in rapiēdo peccauerit inducēdus est in foro penitētiali s. potest q̄ restituat illud illi cui abstulit si scit quis sit sinautem q̄ det pauperibus huiusmodi effi clericus rem illam capiēdo non fecit suam q̄ sicut dominus ei⁹ non potuit ei dare auctoritatem bellandi: ita nec auctoritatem rapiēdi. sic nec retinēdi credēdū est tamē q̄ rem taliter capta de consensu de ꝓsensu domini sui pōt retinere dū tamen consenserit dominus durante adhuc guerra q̄ pinde est in hoc casu ac si ossis rem illaz ei dedisset. ¶Item miles babēs iustuz bellū contra alium milites licite facit suū quicquid capit ab hoste. vel fautoribus eius siue subditis suis siue alijs q̄uscq; iurta cōscientiam suam sit sibi satisfactum de omni damno dato et laboze et opib⁹ tā suis q̄ hoim suoz vel donec ipse hostis offerat ius vel satisfaciat ipsi subdito aut illi qui deū pluscq; homines timentes nolunt domino suo in bello illicito impendere consilium auxiliuz vel fauorem nullatenus sunt spoliandi vel in aliquo puniendi pena eniz sa

UVA. BHSC. IyR_347_2

os debet tenere/autores nec est viteri⁹ protrahenda quā delictū fit in excedē te repertum. arg. extra. de his que fiūt a maio. pa. capi. que sunt. t. j. q. iiij. c. j.

¶Item licet habens iustum belluz satisfacere posset sibi vt dictū est de omni damno sibi t suis iniuste tam in depredationibus t rapinis q̄ incendijs t fracturis vulneribus cedibus t alijs q̄buscūq. Quid tamē si talis qui iustum habet bellum fecit incēdia vel effracturas vel incisiones arborum aut vinearum exstirpationes in propria terra. aduersarij sui vel hominum eius nunquid pro his tenebitur in aliquo. ¶Respondeo de illis damnis non tenebit⁹ que bona fide intulit a quibus cōmode abstinere non potuit p̄m industriā t consuetudinem bona fide pugnantium. si qua crassandi animo t malicioſe intulit cum al' posset sibi commode consulere tenetur t compensabuntur illa damna cum damnis sibi datis et hominibus suis vsq; ad quantitates concurrentes t de eo q̄ super exc̄uerit tenebitur satisfacere illis quos damnificauit. Qui autē iniuste mouet belluz tenetur de omnibus damnis que ipe vel sui intulerunt aduersario suo t hominibus suis: tenetur etiam hominibus propriis de damnis ab aduersarijs illatis et iuste rebellat ipse aduersarius nisi t ipsi mala fide tuuerunt euz in quo casu non habent contra ipsum actionem cum nullus ex culpa sua sēc debeat actionem. nobilis autem ille qui iuste pugnat non tenebitur hominibus suis de damnis qui passi sūt ab aduersarijs suis cum ipsi t se t sua p domino suo teneantur exponere. non tenentur in quā nisi fuerit in culpa negligenter defendendo eos quā si componant duo nobiles super guerra sua nīquid possunt componere vel transigere super damnis datis hominibus suis nulla facta restitutione hominū eorum damnificatis. ¶Respō. si compositio fiat de consensu damnificatorum standum est illi als non est dicendum quod ille qui fuit in culpa iniuste mouendo bellum q̄ per suam compositionem possit preiudicari hominibus suis quin ipse de proprio teneatur eis satisfacere de damnis suis nisi etiam culpa sua pariter fuerint cū eo vt dictum est q̄ t si non iure fori cōtentiosi teneatur eis in aliq̄ p eo q̄ participauerunt ei in crimine scienter. In foro tamē penitētiali tenetur si ad psuasionem suā fecerunt hec al' non facturi. Qui aūt habet iustū bellum cōponere non debet cū aduersario in preiudicū hominū suorum. Sed vel ipse debet eis reddere damna illata sibi vel curare q̄ ab aduersario reddantur hoc tamē intelligēdū est de damnis illis que passi sunt incendijs t rapinis rerum suarum de expensis autem quas fecerūt veniēdo ad exercitū vel morādo ibi consueuerunt principes componere vel dissimulare autoritate propria quia t de p̄fatis damnis concedi potest. si ex causa pbabili viderit principes ea potius esse remittenda q̄ carere cōmodo pacis t incurrere bellorū pericula in hoc casu principes gerūt vtiliter negocium subditoz taliter cōponēdo tenētur subditi ratū habere. Sed et si ab initio cōtradicant ne fiat cōpositio nisi refusis sibi damnis si ex iusta causa videāt expedire possunt a bellando desistere q̄uis forte non possunt illata damna quictare: quia sicut autoritas mouendi bellū penes solos principes est ita t autoritas resistēdi vi et arma deponēdi.

¶De restitutione raptorum.

RESTituere tenet̄ quilz iusto iudici. i. foro dāno dato qui raptoribus dat corporale auxilium vel consilium vel fauorem que nisi dedisset raptores

UVA. BHSC. IyR_347_2

non rapuissent. Si vero scit vel ꝓbabiliter credit ꝙ ꝓpter consilium suū auxilium vel fauorē non plus fecerunt illi raptores ꝙꝫ alī fuissent facturi tunc tenetur de his que inde habuerit vel expendit ⁊ etiam de omni damno ꝙ ipe vel aliquis de familia fecerit directe vl occasionaliter.ar.ext.de sentē.⁊ re iudicata.c.j.et de erate ⁊ qualitate tuam facientes enim ⁊ consentiētes pari pena sunt puniendi.xvij.q.iij. omnes.⁊ ñ.q.ij.notum in fine. ¶Item qui defendunt raptores ⁊ recipiunt eos in castris suis. Similiter illi quoꝝ noie fit rapina.si ipsi primo mandauerunt vl postea ratū habuerunt ꝙ eoꝝ nomie gestuz est restituere tenentur insolidū quando ꝓpter hmōi defensionē vel receptionē seu ratihabitionem impediūtur damnificati recuperare damna.xj.q.iij.qui cōsentit.⁊.ca.ñ.sequentibus.⁊ extra.de restit.spol.cum a sede in fine. ¶Item si principalis vel vnus eorum satisfecerit qui tenentur insoliō de toto damno dato alij liberantur quo ad ipsū damnū vel interesse qz bona fides nō patit vt idē bis exigaī ff.de reg.iur. bona fides. Prima illi intelligas tenere insolidum qñ alī fine ipso non audeꝛent vel non possent damnum inferre quia tunc oēs dicuntur quasi vnus eet alī añt quilibet tenetur ꝓ parte damni qō intulit. ¶Itē ille cui satisfactū est ab aliquo predictoꝝ tenetur satisfaciēti cedere actionē sibi cōperentē contra alios ꝙꝫ ad iudicium animeꝫ nōvt ab vno insoliō excepto principali sed ꝓ partibus petit a singulis:sed nō teneī cedere quo ad iudiciuz contentiosum sed ꝙ pōt ab eis exigi quadruplici pena infra annum.ff.vi bo.rapt.l.j. ⁊.ñ. vñ cōsulendum.est talibus ꝙ ad cautelā posī satisfactionem damni petant humiliter remissionem de pena marime cum pena detur ꝓ iniuria.xvij.q.ij. cum deuotissima. ¶Itē si plures sint raptores quasi pares quia nullus inducit alium ad eundem: nec est aliꝯ dominus alterius si quilibet per se dicit:tunc si vadunt insimul quasi vnus exercitus quilibet tenetur in solidum quia vn⁹ sine alīs non auderet ⁊ vel non posset damnum inferre qz in tali casu quilibet iuuat alios ⁊ facit eos fortiores ⁊ sunt quasi squame sese ꝑmentes ⁊ omnes sunt cooperatores. argu. ext.de homici. sicut dignum. Si vero non iuerunt simul: sed quilibet per se faciebat damnū non prouocans alios ad damnandū tūc tenetur quilibet ꝓ ꝓ eo ꝙ fecit vel forte vel in vtroꝯ casu posset tollerare ꝙ quilibet satisfaciat ō bis que habuerit ⁊ inducat alios ꝓ posse ad satisfaciēdum. Sed qō primo dictum est tutius videtur nisi hoc intelligatur quando vnus etiam sine ad iutorio vel societate dedisset damnum alioquin in eadem equitate idem esset dicendū in eodem casu cum exercitus aliquis qui subestvni domio facit rapinam.l.ꝙ quilibet de illo exercitu excepto ꝓncipali domino tenetur tam ꝓ illa parte damni ꝙ intulisset.c certuz est enim ꝙ actoꝛ qui est ꝓncipalis insolidum tenetur. ¶Item quicuꝯ aliq̄d accipit de rapina ex dono vel comedēdo vel bibendo vel invsus necessarios expendēdo vt vroꝛ raptoris ⁊ ceteri de familia tenentur de omnibus que sic accipiunt vel expendunt nisi in casu cū agunt spoliatoꝝ negocium mouendo ⁊ inducēdo ipsum raptorem ꝓposse ad restituendū tunc non tenetur: qñ q alterius negocium gerit vtiliter etiam ignorantis ⁊ absentis licite recipit expensas siue secuta fuerit vtilitas siue nō.vnde ꝑdicatores q̄ vadūt ad raptores vt eos inducant ad penitēt̄ia in generali predicatione aut persuasiōe speciali ad restitutionem faciendam exu

UVA. BHSC. IyR_347_2

fantur. Si comedāt apud illos si apō alios inuenire nō possunt. xj. q. iij. qui multos. & ff. ō neg. gest. l. ij. & ex. de accusa. ex parte. & de sententia excom. cum voluntate. §. predicatores. & hoc intelligas quādo habetur spes probabiliter de correctione raptorū vel si ppt eorū expēsas ipsi raptori non subtrahatur in toto vel in magna parte facultas restituendi. argu. ij. q. vj. anteriora. §. illud

¶ Item vxor & familia quādo non habetur spes de correctione raptoris vt videtur eum vergere ad inopiam & fieri non soluendo tunc si sunt ibi aliqua de iusto de illis separatim potest expēdere & comedere alioquin de rapina. i. de ipsa rapta in specie vt de oue rapta vel capra vel fetu eius etiam nato vel cōcepto apud raptorē nullo modo cōmeat nisi sit casus vltime necessitatis si aliter sit res empta ō re rapta poterit inde comedere & fine casu vltie necessitatis cum ppōsito eam restituendi vt aliunde sibi victum querat vt ab amicis & cōsanguineis suis vel laborando manibus suis vel alio quocūq; modo honesto tamē nec reputatur quantus ad hoc inhonestum querere in tali casu elemosynas hostiatim. Sicr dicēdū est si sunt ibi aliqua de iusto. Sed ita mixta sunt q; non possunt discerni. vel licet posset discerni maritus tamē iniquitate plenus non permittit eam comedere nisi de rebus raptis. Si tamē mixta sunt licite potest comedere & necessaria recipere si maritus est soluendo dū rē in mente habeat viuere de licite acquisitis. Si aūt nō est soluēdo qr quicqd habet nō sufficeret ad satisfactionem rūc idem dicendum est q; in pcedenti casu quando nihil est nisi de rapina. ¶ Item quando nihil inuenit vxor apud virū nisi de rapina. tunc ne moriatur fame subest ei triplex auxilium vnū si pōt habere de dote. q; pōt recupare etiā cōstāte matrimonio qñ vir vergeret ad inopiā. sed vt denunciet talib⁹ amicis qui ei suadeāt q; pot⁹ sit pdesse q; obesse vel si necesse est pt adire ep̄m vt ipse compellat eū pascere eam de iusto. ñ. q. j. si peccauerit. & xxij. q. v. hoc videtur. & ext. de iureiurā. quēadmodū vel tradat ei sponsaliciuz vel ptē vel cōmittat alicui psone bone ste q; de honesto lucro pecūie q; fuerat data in dotē de qua negociabatur illa psona cui cōmittetur. put dicit ei. ext. de pig. ex lris. & de dona. pp nuptias p nras. Tertiū est si esset in archā posita q; nec inueniret q̄d cōederet etiā p elemosynā nec posset vlteri⁹ sine pculo sustinere necessitatē famis tunc si aliō nō posset & de rapina & de alijs vndicq; viuere posset qz necessitas nō habet legem. ext. de reg. iur. q; nō est. & de consecra. di. j. sicut. ¶ Item quicquid expēderit vxor vel familia de rebus raptis voleat in alio. & pponat firmiter q; cito poterit etiā necessitate coacta quicqd inde expēderit restituere. In omni casu tenetur vxor debitum reddere viro nisi subsit aliud impedimētū. xxxiij. q. v. si dicat. dicunt th quidam q; vxor fenestratoris seu raptoris nullo modo comedere possit debet de vsura vel rapina nisi habeat vnde restituere possit. et tunc comedere potest cum ppōsito restituendi al⁹ nō. imo potius dz dimittere cohabitationē viri cū q; habitare nō dz si eam cōpellit peccare q; esti dz mulier non habet potestatē sui corpis sed vir. vñ verum est q; licz non cohabitet tenetur debitū reddere viro pro loco & tēpore. & si dicatur q; vxor nō dz dimittere virū nisi cā fornicationis dicēdū est q; hoc intelligit ſm glo. ibi nō solū de fornicatiōe corpali. Sz ēt ſpūali q; est in omni pctō mortali. tenet⁹ astr mulier obedire viro saluo dño summi sponsi. ¶ Itē dicendum est de familia

UVA. BHSC. IyR_347_2

eorūdē.q̄ nō debēt comedere nec stipēdia recipe de rapina vsura ⁊ furto.

¶De restitutione emptorum ⁊ de rapina.

Restituere tenēt indistincte vel directe districti q̄ mala fide emerūt de rapina. si rē emptā sciebant esse raptam vel pbabiliter credebant nec liberātur vēdēdo ipsam rem alteri etiā si trāseat p centū emptores. vel si alienāt vel etiā si res pereat morte vel alio casu vel sibi violēter auferatur vel furtiue subtrahatur vel alio simili modo ⁊ est rō q̄ furtū cōmittit cōtractādo rē alienā inuito dño. ff. de fur. l. j. Silr q̄a fur semp est in mora restituendi. ff. de cōdic. fur. l. j. ⁊ l. si p fure. §. de cōditio. ⁊ l. penul. ¶Itē pciuz q̄ dedit nō pōt repetere ab eo cuius est res nec expensas. Si quas ibi fecit ⁊ oēm vtilitatem quā ex illa re habuit tenēt restituere ⁊ si restituat rē deteriorē q̄ ad ipsum puenit nō liberatur. Silr si aliquo tēpore medio melior fuit res q̄ fuerit tēpore emptiōis. Similiter cū postea vēdidit alteri eiusq̄ plurium fuit estimatio erit facienda ad maiorē estimationem totiꝰ tēporis medij. ff. de furtis. l. qui munita. ⁊. ff. de cōd. fur. l. in rē furtiuā. ⁊. C. de rei venō. l. certū. ¶Item si principalis primus raptor restituat plene rei estimationē cū toto interesse ceteri q̄ emerūt ab eo vel donū acceperunt liberantur quantū ad restitutionem faciendā dño rei tñ de puro ⁊ sano cōsilio dicendū est eis qō quicquid inde ex lucro habuerint siue totum si fuit ibi res data gratis. siue q̄ super ē deducto precio dato pro ea re ⁊ si fuit res empta debent cum consilio ecclesie in vsus pauperum erogare ⁊ agant penitentiam de furto. xiiij. q. v. qui habetis. hoc autem consilium est non necessitas ꝑm quosdam q̄ si plene satisfactus est domino de re sua licite potest res illa remanere penes possidentem. nec intelligitur iam ex prima causa. Sed ex voluntate domini possidet. ar. ff. de cauc. l. si seruus §. duplex. ⁊. ff. de pcaſ. l. certe. §. iulianus ait. ¶Item satisfaciens non potest sibi consulere de precio soluto aduersus vēditorem. In primo casu nisi quando emit expresse fecit sibi cauere obstat enim turpitudo sua sibi. C. de rei ven. l. si mancipiū ⁊. C. de emp. l. si fundum. ¶Item si emit aliquid bona fide a raptore vel alio rem de rapina vel furto bona. s. intentione non vt sibi lucraretur. Sz vt spoliato restitueret potest a spoliato repetere illud q̄ dedit vt dictum ē pro ipsa re bona fide ⁊ etiam quicquid expendit post confirmationem illius rei nisi forte quando res illa lucrabatur aliqua vnde posset facere dictas expensas ⁊ breuiter quicquid sibi adest ex illa re vt pensio merces fructus ⁊ similia tenentur restituere ⁊ quicquid sibi abest vt precium et moderate expē se potest repetere vt cum eo q̄ ex ipsa re sibi aduenit vsq̄ ad concurrentem compensare quantitatem ⁊ ratio huius est quia gessit vtiliter negocium illius absentis spoliati vt dictum est supra. Sed quid si fecit inquiri diligēter post q̄ emat rem bona fide inquiri dico vt restitueret eam vero domino et non potuit inuenire cuius esset res. cōsulendum est rei immo de necessitate dicendum q̄ quicquid res illa valet vltra id q̄ sibi debetur cum autoritate ecclesie eroget in pias causas pro anima illius cuius res fuit ⁊ hoc fiat publice vt cuitetur omnis suspitio et erit liberatus quia etiā in hoc vtiliter negocium illius gessit. xij. questione. ij. quatuor circa finem. ¶Item si emēs

UVA. BHSC. IyR_347_2

credebat de iusto esse q̄ emebat vel forte habebat animū indifferētem vel nihil super hoc cogitabat excusatur diuersimode nam qui sciebat vel probabiliter credebat esse de iusto quod emebat ad restitutionē simpliciter nō tenetur in aliquo durāte bona fide ḡuero temere credebat vel ignorabat ignorātia tñ crassa et suppina vel ꝓpter fatuitatē vl simplicitatez nihil super hoc cogitabat tenetur ad restitutionē. ¶ Itē subdit' qui mouet bellum ꝓ dño sibi mediāte et scit bellum esse iustū non tenetur ad restitutionem eorum que accipit ab hostibus iuxta edictum dñi nec peccat nisi habeat corruptam intrētionez per cupiditatem vel odiū vel similia. Si autē sciebat bellū esse iniustum tenetur restituere q̄ plus timuit hominē quā deū. Si vero dubitabat vtrum esset bellum iustum vel iniustū siue ratione persone siue rei aut cause aut autoritatis ex his enim causis potest esse bellū iustum vel iniustum vt dictum est supra non tenetur. vnde si vassalli' ducis vel comitis vocetur ad bellum mouendū ab eodez comite vel duce contra hostem suū cōtra quē non licet ei autoritate ꝓpria mouere bellum excusatur vassallus si dubitet vtrum idem comes vel dux habeat autoritatem a rege super hoc excusat̄ tñ ꝓpter bonū obedientie licet forte peccet dñs contra deū in male precipiēdo. xxiij. q. j. quid culpatur. Sed nunquid similiter excusant amici et cognati mouentis bellū qui non sunt ei subditi et milites seruientes et stipēdiarij extranei si credant iustum bellum esse. ꝯ dicēdum q̄ non: quia non excusat eos bonum obedientie sicut subditos nec dñt se committere discrimini in dubiotnec iuuēt aliquem in preiudicium alterius quia sicut dicit ambrosius. si nō potest alicui subueniri quin grauet alter commodius est neutrum iuuare quaz grauare alteruz. xxiij. q. v. denich. Nec est simile de aduocato quem excusat bona fides quandiu credit iustam esse causam quam fouet licet in veritate sit iniusta quia ibi est iudex superior qui causam examinat et iudicat de allegatis in bello vero siue in guerra viribus corporalibus negocium nititur non ꝓpter rationem dijudicantis. ¶ Item sic procedendus est de emptore de rapina q̄ fisicit venditorem iuste. et ex iusto bello habuisse licite potest emere nec tenetur restituere durante bona fide. Quivero nesciebat de iusto bello. si credebat probabiliter. Nam omnes vicini sui aut maior pars vel ad minus sapientes credebant ita ꝓ vt sibi emptori videbatur iste non tenetur durante bona fide Sed si postea sciat restituere debet et rem et fructus extantes de consumptis essi non tenetur bona fide durante. ¶ Similiter si iudicialiter. i. autoritate et per sententiam iudicis restituerit poterit a venditore etiam inuito precium petere. xij. q. ij. vulterane. Si vero simpliciter sine autoritate iudiciaria in penitentia restituerit tenebitur venditori in penitētiali iudicio sed in iudicio causarum nō poterit ad hoc cogi. ff. de euic. l. si rem et ext. de empt. et ven. si venditori ¶ Item qui emerunt de rapina et in iudicio animo dicunt se illud fecisse ignoranter si fuit ignorantia iuris non excusat in hoc casu. Si ignorantia facti fuit crassa et suppina. scilicet quia omnes vicini vel ꝓ maiori parte. vel etiā pauciores sed sapientiores dicebant illud bellum esse iniustum vel contra dñs vel forte quia ecclesia prohibebat vel excommunicabat publicos actores et participes ipsius belli tenentur ad restitutionem. xij. qstione. ij. qui ab humani et ext. de ordi. ab episcopo qui renūciat

UVA. BHSC. IyR_347_2

epiſcopatui. requiſiuit in fine. Quid de bis que rapiũtur in eccleſijs aut de bonis clericoꝝ aut eccleſiarũ que ſunt in terra illius contra quã iuſte geritur bellum nũquid qui rapiũt eque tenentur ad reſtitutionẽ ſco dicẽdũ q̃ ſic niſi autoritate eccl'aſtici p̃lati hoc fiat. ¶Item quid de illis qui confugerũt ad eccleſiã imminẽtibus hoſtibus: vbi capiuntur ab eis nũquid debet dimittere eos libe ros ſco dicẽdum q̃ ſic niſi incaſtellauerunt eccleſiã aut inde impugnauerunt hoſtes in hoc enim caſu cũ ipſi immunitatem eccleſiarum violãt impugnando non debẽt gaudere immunitate eccleſie. Similiter dicẽdum eſt ſi ibi reponant victualia ſua de quibus ſuſtentantur in pugnatione hoſtiũ ſuoꝝ. ſ. quod ſi rapiantur ab aduerſarijs iniuſte bellantibus non tenẽtur ad reſtitutionez er forte nõ peccant etiã rapiẽdo ¶Item quid de illis qui incendũt eccleſiam in iuſto bello nũquid tenẽtur de damno dato ſco ſi non ſunt in caſtellate: et hoc fiat ex prepoſito tenẽtur Si autez ſunt in caſtellate aut ſi nõ ex prouiſo intẽdantur ſed caſu dum illi iuſte bellãtes preſtant operam licite rei cum intẽdũt machinas hoſtiũ aut caſtruz aut villam quam alias nõ poſſunt expugnare commode dicẽdum quod nõ tenentur. Itẽ ſi hmõi pſone reſtituentes rem vel eſtimationem rei a deo pauperes remanent forte cũ filijs z familia q̃ non habent aliquid vnde viuant. Si poteſt ſciri pſona cuius fuit res oſtẽdant ꝓpoſitum reſtituẽdi z etiã neceſſitatẽ ſuaz et poſſunt petere dilationẽ vel etiaz quicrationem. z ſi contritio volũt eriam illud modicũ q̃ habẽt reſtituere ſine ſimulatione z fraude ita q̃ exprimant quantitatem damni dati ſi ſciant illam niſi aliter poſſunt conſulere anime ſue. i. ſi non poſſunt impetrare quicrationem vel dilationez. Si ſpoliatus intuitu dei et eccl. remittat eis totũ vel partem liberãtur alioq̃n ỹ̃ facere poſſe ſuum. xiiij. q. vj. ſi res ỹ̃ etiaz reſtituere vſq; adveditionem hereditatis z omnũ bonorum z ſi oporteat ipſum z familiam ſuam mẽdicare. ¶Item quid de illis qui ſi vellẽt dimittere ſuperfluas expenſas poſſent rapta reſtituere. Quid etiã de illis qui reſignant omnia bona ſua in manu penitẽtiarij ꝓmittentes q̃ damnificantes tantum facient q̃ tenebunt ſe ꝓ pacatis putant eum q̃ ꝓ modica quantitate quicrabunt eos q̃ credunt ſe totum amiſiſſe Quid etiam de illis q̃ non reſignarent in manu penitentiarij niſi crederẽt q̃ penitentiarius reſtitueret eis totuz vel ꝓ parte quando neſcitur cui faciẽda eſt reſtitutio Nũquid tales ſunt in ſtatu ſaluãdorum ſco dicẽdum q̃ non. oporteret enim q̃ bona fide ſine fraude faciat raptor quicquid poteſt. Ita q̃ aut damnificatis ſatiſſaciat ſi nouit eos aut pauperibus eroget ſi non nouit alioquin non eſt abſoluẽdus ſi conſiterit penitẽtiario de eius impenitẽtia vel prauа intentione. Nõ eſt tamẽ neceſſarie q̃ fiat huiſmodi reſignatio in manu penitẽtiarij dum tñ vel paratus ſit ad arbitriuz eius ſatiſſacere vel alterius boni viri

¶Item quãdo nõ poteſt ſciri perſona cui faciẽda eſt reſtitutio tũc cũ conſilio eccleſie erogandũ eſt in pias cauſas in hoc caſu poteſt epiſcop⁹ qui eſt diſpẽſator pauperũ dilationẽ dare vel partem remittere aut etiam totũ ſi viderit expedire ad neceſſariã ſuſtẽtationem illi⁹ tanquã alicuius pauperis alterius. ita tamẽ q̃ quantũ vtilius poteſt gerat negociũ illius cui facienda eſſet reſtitutio ſi perſona eius poſſet ſciri expẽdẽdo. ſ. illa que eſſent ei reſtituenda in vſus illos qui magis poſſent eis proficere quo ad deum reſponꝺ.

¶De reſtitutione heredũ raptoris.

UVA. BHSC. IyR_347_2

RESTituere tenetur quilibet heres siue sit filius siue extraneus, siue sit heres raptoris siue alterius ꝑm iura canonica omnia debita defuncti siue fuerint ex contractu vt est emptio venditio locatio cõductio mutuũ: simi lia vel quasi vt tutela negociorũ gestio alienorum. Similiter siue fuerunt ex maleficio vt furtus rapina ⁊ similia: vel quasi vt cum iudex per imperitiã iudicat, vel cum de domo aliquid est electũ vel effusum ꝙ nocuit transeunti ꝙ viã siue puenerit res illa ꝓ qua debitum fuerit contractũ ad heredem siue non siue ius fuerit contestata cum defuncto siue non. xvj. q. vj. si eꝝm. ⁊ de pigno. ex presentium ⁊ de sol. c. j. ⁊ de vsuris tua nos. ⁊. de raptoribus ex litteris ⁊ de sepulturis. c. vlti. ⁊ de sent. exc. a nobis in fine. ff. de cõdi. fur. l. si fure. §. si cõditio. ⁊ hoc ꝑm Lanf. ⁊ Iohã. ⁊ alios quam plures. alan⁹ ꝙ o. distinxit ꝑm leges vtrũ scz fuerit: lis. conte. cũ defuncto necne ⁊ vtrum aliꝙd deuenerit ad heredem de maleficio necne quam distinctionẽ nõ approbãt quidã. ¶Item hereditas si non sufficit ad debita dissoluẽda videt qõ si heres nõ fecit inuẽtariũ nihilominus teneat ad ola. Si vero fecit tũc nõ tenetur nisi quantũ hereditas sufficit. C. de iure. delib. l. scimus. Sz tñ in iudicio anime nõ tenet heres ꝑm quosdaz nisi quãtũ hereditas sufficit. distinctio tñ inter debita ⁊ legata siue relicta: qz debita tenent̃ soluere absq; detractione legitime. Quid autẽ sit legitima ꝛc in tractatu de legitima delegatis autez potest detrahere suã legitimã si tot sũt ꝙ illis solutis legitima non remanet si bi. Nã in legitima pat nõ põt grauare filiũ suũ ꝙ legata vel fideicõmissa qz legitima debet ei iure nature grauatur tñ ⁊ excluditur a toto cõmodo hereditatis si non sufficit hereditas ad debita ꝙr soluenda. Similiter in legatis ad pias causas non deducitur falcidia. C. ad legem falcidiaz aut similiter ⁊ in auten. de ecclesiast. ti. §. si autẽ. de hoc habes ext. de restitutio. cum esset in glosz derelicta. ¶Item inuentarium est scriptura quã debet heres ꝑm leges in choare. ita. xxx. dies. a morte testatoris vel postquã scit se esse heredem instituturn: ⁊ debet ibi scribere oẽs res defuncti sub testibus ⁊ debet illã scripturam pficere infra. ix. dies. vel infra annuz si res sint remote: ⁊ tũc nõ tenebitur creditoribus vltra id ꝙ inuentum fuerit in hereditate alꝛnon si fecerit inuentarium tenebitur insolidũ. ¶Item si creditores ⁊ legatarij simul veniant ad heredem primo est creditorib⁹ satisfaciendum. Sz si venerit separi liberantur heredes soluendo per ordines cuilibet venienti sine creditori sine legatario duz tamẽ nihil faciat in dolo vel in fraude. Creditores enim sunt quibus testator aliquid dare tenebatur ex quocunq; cõtractu ⁊ ꝑm canones q̃bus tenebatur ex maleficio legatarij vero sunt quibus ex vna liberalitate aliquid relinquitur in testamẽto versũ tñ si legatarij ꝓueniãt creditores ⁊ accipiãt vel posteriores creditores ꝓiores: posteriores in iure preueniũt creditores postmodũ venientes nõ debent q̃tare heredẽ nec illos qui ab eo cõparẽtur res quarum ꝓcia vel legata vel fideicõmissa vel alios creditores ꝓcesserũt vel remãserunt heredi. de liberalitate vñ posset eis ad hec satisfacere: sz habẽt tãquã potiores in ius saluum cõtra legatarios q̃ primo acceperunt. Similiter anteriores creditores habẽt ius saluũ cõtra posteriores potẽtiores qui primo acceperũt ar. C. de iure deli. l. scimus. ¶Item licet obligatio testatoris transeat ad heredẽ potest tamẽ heres ante omnia deducere omnes expensas quas fecit in necessarias causas hereditatis siue in funere siue

UVA. BHSC. IyR_347_2

in inuētario in testamēti ofectione vel simili t breuiter sicut debitis totam hereditatem exhaurientibus a lucro debet esse imunis ita et a grauamine. C. de iure delib. l. sancimus. §. t si prefati. et. v. q. §. sequē. ¶ Item quilibet heredes si plures sunt renenē pro parte hereditatis. C. de ac. here. l. i. et. ñ. et excipiuntur tamen quinq casus. Primus est si aliquod indiuiduū est in obligatione tñc essi quilibet tenetur insolidū vt si testator promisit se aliquod opus facturū: vel promisit se t heredem suū non fieri quo minus per fundum suus frui ire agere liceat hic q̄libet heredū erit insolidum obligatus. ar. ff. de verbo. ob. l. in executoribꝫ. §. fecula. Secundus si res que debet restitui ab vno insolidum possideatur. C. de here. ac. l. ñ. et. ff. cōmo. l. sed mihi. §. heres. Tertius in alimētis legatis qui pro voluntate defuncti vel iudicis. vel ab vno insolidum vel pluribus pro partibus designatis peccantur. ff. de als lega. l. ñ. Quartus si testator ab vno herede leganit creditori hereditario compēsandi sio. tunc etiam heres ille vsq ad quantitatez legationis illius debiti sustinebit. ff. del. ñ. l. cum ab vno. Quintus in expēsis funeris vxoris que non tantuz cōstringit heredes pro hereditarijs portionibus. Sed etiam virū proportione que venit ad eū de dote sue vxoris vt puta ad cum peruenerūt. C. in bereditare sunt et ipse vir tenetur pro tertia t heredes pro duabus partibus. ff. de reli. l. quotiens. t. l. veluti. ¶ Item si heres est pupillus nō potest differri solutio debitorum ptextu pupillaris etatis. C. de heredi. act. l. sub pretextu Sed dz a tutoribus solui: vt in dicta. l. ¶ Item executio testamenti in legatis ad pias causas ad episcopum spectat etiam si testator hoc interdicat t heredes cogendi sunt ad hoc cognitione pmissa. ext. de testa. tua nobis. t. c. Johan. ¶ Item restituere q̄s tenetur rem inuentam in via illi q̄ amisit si inueniri potest. Si autem de consilio penitentiarij discreti pauperibꝫ erogetur aug. si quid inuenisti t nō reddidisti rapuisti.

¶ De restitutione male indicantis.

R Estituere tenetur iudex qui dolo seu imprudētia sua iniquā sententiam tulit totū interesse illi qui ex tali sententia lesus est nisi posset inducere illum pro quo sententiam tulit ad plene satisfaciendum leso. C. de pena. ñ. qui ma. ñ. l. vlti. t. xj. q. ñ. quatuor t pm leges multas alias penas dz sustinere. etiā dz pter restitutione dz ponī penitentia tanquā pro crimine graui. xj. q. ñ. quicunq dz etiam tenetur propter imprudentiam restituere leso scōm leges ad arbitrium boni viri iudicantis ff. de ext. or. cog. l. vlt. In iudicio anime tenetur quod fuit in culpa cū sciuit vel scire debuit se insufficiērem esse t tamē iudicare talem causam presumpsit Sz hoc durum videtur q̄busdam quātum ad iudices delegatos ad minus quibus delegantur cause sciēter a papa pro eo q̄ sunt boni viri licet iuris ignari. non enim videtur q̄ isti teneantur si ferūt iniquam sententiam dum tamē hoc faciant bona fide de cōsilio peritoruz als bene tenētur si inquirendo cōsiliū fuerint negligētes aut culpabiles. Similiter si iudex sufficiēs est quo ad sciētā si vellet libros reuoluere t studere: sed q̄ negligens est t non vult studere ita q̄ q̄ debuit condemnare absoluit t ecōuerso tenetur si amittat aliquid de contingentibus dando operaz licite rei mitius tamē est agendum cum isto quaz cum illo qui dolo fecit vt in. c. superius allegatis. ¶ Item restituere tenetur qui recepit pecuniaz vt iuste aut quo

UVA. BHSC. IyR_347_2

cunq; modo iudicet.nō ei qui turpiter vedit sed ei in cuius iniuriam accepit.j.q.j.iubem' ꝛ ar.xvij.q.iij.si ḳs in atrio ꝛ.ff.de calum.l.ꝑfaliter.§.aliud. Similiter tenetur restituere pecuniam quā accepit vt iudicaret bñ aut simpliciter vt iudicaret qz cum ex officio suo tenea tur iudicare.ꝛ bñ gratis turpiter acce pit ꝛ crimen concussionis commisit. Crimen enim concussionis est cū quis in officio constitutus extorquet aliquid per metum a subditis aut quādo non vult facere ad qꝫ tenetur nisi pecunia si bi subdita aut cuz aliquis officialis aut miles vltra sibi constituta stipendia ex torquet cōtra istud Estote contenti sti pendijs vestris vel crimen cōcussionis est in accusatore qui desistit ꝓpter pe cuniam ab accusatione. Similiter dicē dum est si accepit pecuniam vt nō iudi caret vel etiā vt nō male iudicaret.j.q. j.iubemus ꝛ.xj.q.iij.non licet.ꝛ xiij.q. v.non sane ꝛ ext.de symo.nemo.ꝛ.c. dilectus.j. Sed tenētur tales restituere il li qui vedit si bona intentione vedit.s. vt ius ꝛ equitatem.sibi conseruaret vt in dictis capi.sane ꝛ dilectus. ¶Si ve ro vedit vt animū iudicis sibi malicio se inclinaret non isti sed pauperib' vel illi in cuius iniuriaz data fuit hmōi pe cunia restituenda vt in dicto capitulo non sane. ¶Itez tenetur iudex ad estimationem ei.cui ꝓpter eius negligē tiam lesus est quando nullo modo no luit sententiam ferre.xxiij.q.j.dñs et. q.v.administrationes. ¶Itez si iudex per imprudentiam accessoris male iu dicauit ignoranter erit excusatus et culpa est accessoris qui ꝓpter sciētiaz ꝑcipue debet eligi.ff.ꝙ quisq; iur. di. l.ser.ꝛ.l.ñ. ¶Item tenetur officialis q̄ habet certos reddit' assignatos q̄dā a litigatoribus extorquer.lxxxvi.di.nō sa ne.ꝛ.xviij.q.j.militare. Secus tamen si non habet stipendium sibi assignatum xiij.q.v.non sane.

¶De restitutione male aduocantis.

r Estituere tenetur aduocat' q̄dā ꝓpter pertinatiā malicā ꝛ falsi tatem suā amisit cōtra quē patrocinū ꝓstauit. Silr tenetur illis q̄b' ꝓfo cinium ꝓstabat. Si ꝓpter suam infide litatem impitiam vel negligentiam ali quid amiserunt arg.C.de pena iudicis qui male.in.l.vlt.ꝛ.xiij.q.v.non sane ꝛ. q.vj.si res ¶Itē aduocatus non debet sumere causam iniustā vel desperatā ꝛ si suscepit ignoranter dz dimittere post quē cognoscit.C.de inō.l.rem nō nouā nec dz introducere falsa instruēta seu testes corruptos.nec falsas leges seu p bationes inducat nec dilationes inde bitas in grauamine partiū querat sed iusticiam clientuli foueat fideliter nihil de contingentibus omittēdo.iij.q.vij.si quis adeo.§.preterea.ar.ext.de testi.in timauit.ꝛ.C.de inō.l.ꝓperādū. §.illo Similiter nō debet dicere conuicia vel vocaferari aduocando qz ꝓ hoc proces sus iusticie impedir ek.arg.v.q.iij.in lo co ꝛ.iij.q.vij.si quis adeo. Similiter sa larium moderatum petat ꝑm quātita tem cause ꝛ laboris ꝛ honestatis ꝛ scien tie ꝛ facūdie aduocantis ꝛ hoc conside ratis ꝑdictis ꝑm consuetudinem regio nis maius ꝛ minus potest ꝛ dz taxari. iij.q.vij.§.apud vbē.ꝛ ar.xij.q.ij.vulte rane.ꝛ.c.cōcesso.ꝛ.xviij.q.v.nō sane ꝛ de ꝑben.de multa.fo.de ista materia in tractatu.ß.de aduocato. ¶Item tene tur restituere testis oia que ꝓ suum fal sum testimoniū aliqua partiuz amisit. xiij.q.v.non sane ꝛ.q.vj.si res.ꝛ.iij.q. iij. ¶Itez.l.ciuili sēp tenetur quicquid accepit ꝓ testimonio falso ferēdo nō ei qui turpiter vedit sed ei potius in cu ius iniuriā accepit vt in dcto.c.nō sane ꝛ.c.si res aliena &c.ō ista matia.j.in tra

UVA. BHSC. IyR_347_2

ctatu de testibus. ¶Item tenetur accusator quicquid accepit vt accusaret vl̃ non accusare tenetur dico ei in cuius iniuriam accepit. vel ei quando nõ turpiter dedit. j. q. j. iubem? Re de ista materia in tractatu de accusatorib?. Item restituere tenetur quis famaz illi quaz infamauit in loco illo z coram illis prõnis quibus libellũ scripsit vel crimẽ occultam publicauit. xiij. q. vj. si res z. v. q. j. quidam. ¶Item restituere tenetur quis alteri quicquid culpa sua vl̃ remissa negligẽtia p se vel p aliũ intulit damni. ext. de iniur. c. vlti. vbi de hoc. ¶Item tenetur ad totum damnũ qui cuz iumento vel cum igne maliciose apposito vel als leserit agrum seu domum alterius vel simile. z debet etiã trib? annis penitere: z si voluntarie apposuit ignez et non adhibuit diligentiam quam debuit in quadruplum tenet maxime infra annum ext. de iniur. si egressus. z. c. si leserit vbi de hoc. z. c. si quis. z. ff. de incen. l. j. ¶Item si quis aperuit cysternam in loco publico. z nõ cooperuit eã si animal alicuius cecidit ibi mortuuz fuerit restituat als vel precium eius et mortuum accipiat sibi qz qui occasionem damni dat damnum dedisse videtur. Similiter qui bouem suum cornupetũ custodit z egressus bouem vicini sui occidit. dz bouẽ viuũ dare z mortuũ accipere. Similiter ext. de iureiuran. si bos. vbi de hoc. ¶Item tenetur q̃ percussit aliquem grauiter z iniuste ad omnes opas quas ꝓpter hoc pacifius amisit z omnes impensas quas in medicis et medicinis fecit ext. de iureiuran. c. j. vbi de hoc. ¶Item si quis prelatus accepit aliquid ꝓ absoluendo vel restituendo illũ quẽ excõmunicauit interdixit. suspẽdit vel beneficio priuauit iniuste restituere tenetur danti. z si aliq̃d accepit ꝓ restituendo vel absoluẽdo quem iuste ligauit nõ tenetur restituere danti. quia turpiter dedit sed pauperibus vel ecclesie in cuius iniuriã accepit ext. de symo. dilectus. vbi de hoc in glo. cum indebite. z. c. nemo. ¶Item restituere tenentur qui condunt leges iniquas vel statuta contra leges dei de non soluendis vsuris. vel non reperendis similia. Si aliqui damnificati sunt occasione talis legis vel statuti. et tales leges ipso iure non valent cum sint contra deum. viij. dist. quecontra. xxxij. q. vj. flagitia. Similiter tenentur insolutum qui principem induxerunt ad cõdendum leges hmõi. Similiter obseruantes mortaliter peccant z tenẽtur restituere q̃ occasione talium legum sunt lucrati iuxta illud ysa. x. ve qui condunt leges iniquas.

¶De forma restitutionis.

REstitutionis forma habet ꝓ sem̃ per z regulariter facienda est spoliatis vel eoꝝ heredibus si possunt inueniri. iij. q. j. fere per totuz. z. c. reintegrãda. z extra de restitu. spol. fere per totũ hoc intelligendũ est quando spoliat? fecit testamentũ. z certã summã retinuit qua voluit esse contẽt? Si aũt mãdauit in testamento distribui per executores quicq̃d ad ipsuz spectabat de mobilib? z debitis tũc facienda est executoribus eius restitutio ꝓ rata z ꝓ liberis eoꝝ ꝓ rata. z vxori ꝓ rata si vxorem habebat. z si liberi z vxor debebant habere in rebus illis aliquã portionem aut de iure aut de dispositione testatoris. Si autem contempsit facere testamentũ facienda est restitutio insolidũ heredi vel illi q̃ debet als ei succedere ab intestato siue de iure siue de consuetudine Si aurẽ non potuit facere testamentũ ꝓpter ꝓoccupationez tũc ad comune ecclesie. fiat restitutio pauperibus ꝓ anima eius si est cõsuetudo loci ꝙ

UVA. BHSC. IyR_347_2

pro taliter decedente faciat ecclesia testamentum alioquin totū restituatur heredi ꝛ hec forma tenēda est quotiēscunq; facienda est restitutio defuncto.

¶ Item vbi non inueninntur spoliati vel etiā ignorātur vel cōsi heredes tūc cū cōsilio episcopi vel si est parua quātitas cum consilio penitentiarij distribuantur pauperib' vel in pias causas ar. ext. de vsur. cum tu. ꝛ. xxxvij. di. diuine ꝛc. eps. ꝛ. c. guberna. xiij. q. ij. cōcesso et. c. quatuor ꝛ ext. de restitu. spol. c. j. et hoc intra vbi facta est spoliatio si fieri potest alꝫ si multum remota sit vel ex alia iusta causa sufficit q̄ hoc alibi fiat. Similiter simila nescitur saltem fiat in illa dyoces. vbi rapina facta est cum consilio episcopi illi' dyoc. vel capituli aut in nulla si discretus est: ꝛ si episcop' non retinuit sibi hmōi res restitutiones q̄ fierent de consilio eius ar. lxxvij. d. diuine ꝛ in alꝫ. c. superi' assignatis: ꝛ hoc si cōmode in illa dyoc. potest mitti. Item quando restitues simpliciter est nō solu endo agat penitētia cum dolore ꝛ pro ponat restituere quam cito poterit bono modo. xiij. q. vj. si res ꝛ. C. de rei. bo. l. j. Si autē potest restituere ꝛ nō valet absq; magno periculo suo ꝛ familie sue tūc penitentiarius debet rectificare voluntatem eius ad restituēdū ꝛ dicat ei q̄ petat dilationē a spoliatis vel de consensu cōi assignet eis amicabiliter certam partez de redditibus suis. de qua sibi satisfaciant succesiue: ꝛ de hoc bonam eis satisfaciant cautionem. Si vero omnes denegent sibi dilationem et postulerit q̄ iste cedat bonis. tūc tenendum est. q̄ ipe tenetur absq; dilatiōe satisfacere vel cedere bonis: quia fur ꝛ rapto: semper sunt in mora: ꝛ ideo semp augent petri. ff. de condi. furti iure furtiua ꝛ ar. ext. de symo. cum in ecclesia.

¶ Item si discrepant inter se spoliati quibus iste tenetur q̄ alij volunt dare dilatione q̄nquēniales minor enim nō potest dari inuito debitore debitor. nō dicet si voluerit cedo bonis. vl' dare mihi quinquēnij. Alij vero nolunt sed petunt cessiones. tunc maiori parti stādū est et intellige maiorem partem vbi est maius ꝛ fortius debitū. vnde si vni creditori teneatur plusq; alijs reliquis omnibus qui forte sunt. x. vel plures stabitur voluntati illius solius de dilatione q̄nquēnali danda vel cessione petenda. Si vero par. sit debitum hinc inde stādum est maiori numero creditorum. Sed si omnia sunt paria eligenda est clementior sinia. s. que dat dilationem p̄m distinctionē legis. C. qui bo. ce. pos. l. vlti. hoc autem intellige nisi petens cessionē vel sibi satisfieri statim nō possit induci ad dandam dilationē tūc cū satisfaciendus est eis in foro penitētie pro pte substantie qui eos contingit p̄sertim si egeant ita q̄ non possunt concordare absq; piculo suo et famine sue. v. di. baptizati. Similiter restituere tenetur debitor creditori q̄tum restituere potest habita tñ ratione ne egeat q: non est fraudandus alimentis quotidianis. ff. de solu. l. qui bono ꝛ ext. de solut. capitu. penul. vbi de hoc in glo. et infra ptz. ¶ Item non tenetur debitor creditori ad penam sub conditione p̄missam si tempore debito remisit ei capitale per nuncium quem rationabilē credebat fidelem licz nuncius ei postmodum non persoluerit infideliter agens quia malicia nūcij non debet domino imputari. ext. de pig. significante vbi de hoc. ¶ Item quid de illo qui pluribus tenetur et vult partez soluere cū totum non possit nunquid potest gratificare vni soluendo ei in solidum aut tenetur singulis pro rata soluere et si teneatur ex contractu et malicia nunquid prius soluendum est in hanc causam quam in illam. Similiter nunqd

UVA. BHSC. IyR_347_2

anteriozibus creditozibus prius soluẽ-
dum quã posteriozibus ⁊ habentibus
pignoza vel ypothecas prius quam ha-
bentibus tantum personales actiones
⁊ inter ypothecarios creditores ꝺs cui
preferendus est ſco si creditor vigilauit
exigendo debitum in iudicio vel extra
iudicium potest ei debitor soluere debi
tum antequam bona debitoris autori-
tate iudicis incipiant possideri q̃ post
ea tura paria facta sunt. omnium credi
torum qui non habẽt pignoza vel ypo
thecas. vel non sunt priuilegiate perso
ne. ¶ Item si vtroꝝ creditoze instante
debitor vni noluerit gratificare debet
illud omnibus communicari vel eades
peritio singulis queri. Similiter si vnus
creditor denunciauit alij ne accipiat a
debitoze in fraudem videtur ille ꝑsari
etiam si accipiat. vbi autem non vigila-
uit creditor exigendo debitum. non vi
detur q̃ debitor teneatur ei gratificare
iure tamen poli sed non iure fori excu-
saretur vt dicunt quidaꝫ. debitor si pie-
tate motus gratificaret plurimum in-
digenti creditori nec dicenduꝫ q̃ aliq̃ꝫ
priuilegium plus habeant illi quib⁹ te-
netur ex maleficio. vl̃ q̃ quã illi quibus
tenetur ex contractu vel ceteris parib⁹
inter creditores potiores sunt illi qui
acceperunt pignus bis qui habent per
sonales actiones tantum potiores in
quamvt soluatur eis quantum valet pi
gnus. inter ypothecarios autez ⁊ credi-
tozes qui prior est in tẽpore potior est
in iure nisi in quibusdam casibus spe-
cialibus qui solent notari in capitulo
qui potiozes in pigñ. inter eos qui ha-
bent personales actiones tantum estiꝫ
mantur priuilegia non ex tempore sed
ex causa. ¶ causa videlicet quia fiscus
et mulier in dote preferendi sunt cete-
ris priuilegium non habẽtibus. Simi
liter ex causa quia actio tutele et actio
depositi et similes priuilegiate sunt vt
prius soluatur q̃ debetur ex eis quã q̃
debetur ex alijs actionibus non priuile
giatis vbi sunt paria priuilegia aut per
sonarum aut actionum equaliter con-
cederent in satisfactione facienda nisi
de aliquo illorum probetur q̃ sit alteri
preferendum ꝑm legem. Quod autem
dictũ est notari solet plenius. C. de bo.
aut. in poss. sed hec causa breuitatẽ ſ suf-
ficiant. ¶ Item restitutio priuribus fa-
cienda primo debet fieri mulieri quia
mulier prefertur omnib⁹ creditoribus
personalis habentibus actiones ⁊ taci
tas ypothecas. C. qui poti. in pigñ. ha.
assiduis sed non prefertur creditorib⁹.
expressas habentibus ypothecas nam
fiscus simile priuilegium habet cuꝫ mu
liere. C. de priuile. fisci quamuis fiscus
non ꝑfertur creditoribus expressas ha-
bentibus ypothecas. ff. qui poti in pig.
ha. si pignus de hoc habes extr. de pig.
ac. ex litteris in glo. qñ mulier prefer-
tur. ¶ Item quando possunt sciri per-
sone spoliatorum facienda est eis resti-
tutio. iij. qstione. j. reintegranda nec po
test tñc sacerdos dare dilationem resti-
tuendi vel quictare absq̃ consensu spo-
liatorum vel creditorum. Sed vbi non
possunt sciri penitens simpliciter ⁊ absq̃
pacto ⁊ conditione ⁊ omni fraude et
simulatione totum q̃ habet resignare
in manu episcopi vel penitentiarij di-
screti nec est facienda huiusmodi resi-
gnatio de necessitate quia sufficit ad cõ
silium episcopi vel penitentiarij vt di-
sponat de rebus illis. quia tunc episco-
pus vel penitentiarius si viderit euꝫ pau
perem ⁊ egentem debet sibi partes vel
etiam totum si fuerit necesse potest
etiam dare ei dilationem si viderit ex-
pedire ne alꝫ ipse cum vroze ⁊ filijs fa-
me pereat. in quo casu licet indigñ⁹ sit
preponendus est iustis ⁊ sanctis perso-

UVA. BHSC. IyR_347_2

nis non eque indigentib⁹ aliter si equa liter indigeant debet proponere melio res nisi melius possit gerere negocium spoliatorum ꝛ si quid residuum fuerit pauperibus alijs distribuat ꝛ iste faciat quicquid boni poterit ozando ꝛ alia bo na faciendo pro eis quorum res fuerit etsi venerit ad pinguiorem fortunaz e roget in vsus pauperum ꝙ poterit pro animabus illoruz.ar.xij.q.ij.gloria epi scopi.ꝛ.c.qui nō habet. Qui vero nolue rit satisfacere ꝑm formaz predictā non est absoluendus.

De restitutione furti et vsure ꝛ symonie.

REstitutio furti facienda est ei cui res surrepta est si eam habeat ex causa honesta vt in pignore cōmodato vel simile vt.ff.de furt.l.is cuius. Si ve ro ille cui res surrepta est fur erat.non ei ꝛvero dño est restituenda tamē cui cunq; illoꝝ restituat liberatus est. qñ vero dño restituit eam mediāte penitē tiario vel alia persona religiosa caute fi at suppresso nomine furis ita ꝙ nescia tur. ¶Item licet res furtiua pereat fortuito casu tamen tenetur ad restitutio nem fur cum sit in moza restituēdi nec liberatur reddendo rem deteriorē sed debet eā restituere cū omnibus fructi bus preceptis ꝛ percipiendis nec potest de ducere expensas etiam si meliozauerit eam pascēdo equū vel furtiuū pozcum vel simile.secus tamē si domū agrū vel simile rapuisset ꝛ per artificium expen sas fecisset qñ illas deducere posset ꝑm leges.alias omnia lucra ꝛ damna per cepta ꝛ percipienda restituere tenetur furꝛ raptorꝛ ꝑm illud tēpus debet res estimari ꝛ restitui in quo plurimi valo ris fuit ext.de restitu.spo.grauis vbi de hoc.ꝛ.ff.de condic.fur.l. rem furtiuam et.ff.de reiven.l.si nauis.§. generaliter ¶Item si fur obtulit rem domino rem poze congruo et loco non tenetur tunc de fortuito casu quia iam purgauit mo ram vt in dicta.l.si rem furtiuam.

¶Item qui emit rem furtiuā ignoranter ꝛ bona fide ꝛ publice poterit petere pre cium a venditoze similiter si rem em ptam.xij.questione.ij.vulterane ꝛ talis potest retinere expensas quas existens bone fidei possessoꝛ facit circa rem con seruandam vel meliozandam ꝛ non te netur de fructibus perceptis ꝛ consum ptis durante bona fide. Si enim extra rent adhuc tenetur ad restitutionē eo rum ex quo incepit habere fidem ma lam extra.de restitu.in integꝝ. reqsiuit et de rebus ecclesiast.non alienā ad no stram ꝛ.ff.de acquiꝝ.rerum do.bone fi dei emptoꝝ.ꝛ.C.de rei vendi.l. certum Similiter poterit petere precium aven ditoze.xij. questione.ij. vulterane.

¶Item si durante bona fide empto ris res perijt vel eam alienauit invtro ꝙ casu excusatur propter bonam fidez. ar.ff.de furt.l.per quas.§.vlti.ꝛ ar.a cō trario sensu extra.de aliena in mu.cau sa facta.capitulo primo ꝛ scō. ¶Item male fidei possessoꝛ tenetur adversū pre cium cum circunstantijs supradictis re perdita vel alienata quantuncunq; pu blice emat.ꝛ in publico foro nec ꝑcium a vero domino petere potest postquaz deprehendit rem esse ipsius.C. de furtis in ciuilem nec poterit se defendere ratione statuti super hoc editi in pluri bus locis cum tale statutum sit contra deum.viij.distinc.que.cōtra.ꝛ.xxij.que stione.ij.flagitia:sed bone fidei possessoꝛ tenetur rem restituere si habet: si au tem de lucro tenetur in tantum in quantum locupletior factus est.ff.

UVA. BHSC. IyR_347_2

de peti.hereś.l.si possessor.§.restituere
t.l.si t rem.t.l.lucrum. ¶Item restituere nō tenetur monasteriū resquas expresse donauit monachus tpe sui ingressus licet postea egrediatur dūmodo tpe donatiōis fuerit bōe fidei possessor nisi gratiā facere vellet.arg.xij.q.ij. nulli liceat t ext.de condi.appo.verum et in aut.de monachis.§.si vero. Sz si hmōi res tacite t nō expresse donate ad monasteriū peruenerint tunc sequuntur psonam qui si egreditur res hmōi po monasterio dari debet q etiā dicendum est de clericis qui ecclesijs aliquid donāt.ar.ext.de cleri.coniugat.q ad tevbi de hoc in glo.s.xvj.q.v. de lapsis.

¶Item quid de vroze que fecit furtuz ante mrimoniū.vel etiā post p se.vel cū viro. Et quid si vir solus furatus est aliquid t vroz participauit cōsentiendo vel comedēdo voluntaria vel inuita. Numquid licebit vroi de rebus cōmunibus sibi et viro satisfacere eo inuito dampnificatis ¶Resvbi de consue.regionis vir t vroz cōmunicant sibi credita t debita ex contractu vel ex maleficio si res furtiua quā mulier surripuit ante mrimoniū.vel post mrimoniū.sola cuz viro.vel vir solus surripuit ante matrimoniū.vel post erat adhuc in comi potestate dicēdum q vroz potest ulla z rem restituere vero dño etiā contradicente marito. Si autez consumpta est vel vir solus furatus est t mulier participauit consentiēdo vel comedendo spontanea vel inuita potest vroz sivir nō contradicat negociū mariti gerēdo t se ipsam liberando estimationē rei cōsumpte restituere vero dño latēter.de omnibus bonis.si als nō potest nec erit furtum: q non est fraudulēta contractatio nec animo lucrifaciēdi. phibēte autē viro non est facienda hmōi restitutio pm quosdam cū ipsa non habeat administrationez de rebus communibus: sed maritus Si tamē in hoc casu faceret restitutionez de rebus cōmunibus bona fide latēter non est dicēdum q esset ei penitentia iniūcta quasi pro mortali afi q peccaret mortaliter iō.m.h?.t iij q.vj.c.vlti. ¶Item vsurarius cōpellendus est restituere vsuras tam a iudice quam a iure ext.de vsuf.q in officibus t.c.qm nō solum. ¶Item si is cui vsurarius tenetur restituere longe sit absens:oz ei vsuras remittere sumptibus filius absentis.ar.ff.de ope.lib.ope essi Si autē sumptus itineris summaz rei excedit oz paupibus vsuras dare ar.extra.de vsuf.cum tuvbi de hoc in glo.s pone. ¶Item tenetur vsurarius restituere pm quosdam non solū vsuras sz etiā quicquid lucratus est ex vsuris excepto eo q recta ratio dictat eū debere sibi retinere pro labore t industria sua oz autē hoc facere propter tres causas simul sumptas primo q totū q de vsuris est lucratus mortiferuz est propter radicem malā.scōo q: fuit in mora restituēdi.tertio q est furt raptorvnde si de vsura habuit.c.t postea lucratus est circa ducēta reddere nō solū q habuit sz etiā q habet retēto sibi proprio laore t industria sua q recta ratio dictat. vt dictum est supra de hoc.ste.j.devsuf. pignorum. ¶Item si quis vēdit bladū alicui pro.xx.sol.in messe q nō est valituruū in pfato termino nisi quindecim pm estimationē boni viri.postea venit caristia.t vēditur bladum illud ab emptore.xxv.sol. q̄d an teneatur vēditor restituere emptori t videtur q nō q in nullo dānificatus cuz emptor immo lucratus Cōtra cōtractus ille vsurarius fuit ergo aliquid restituere tenetur dicendum est q vēditor in predicto casu restituere tenetur emptori totuz illud q super vendidit vltra estimationē boni viri q: licet emptor non sit dampnificatus hoc fuit propter euētū rei q non

UVA. BHSC. IyR_347_2

excusat ab vsura fuit tñ dānificatus qz qz emit mꝛto plus ꝙ valebat ī termio ꝑm estimationē boni viri. ¶Item pone ꝙ aliq̄d dat vsurario modiū bladi pvsura ℔vz.x.sol.z post ānū ille idē modiū valet.xx.sol.z mō repetit ille qui dedit bladi modiū.q̄rit an teneatur restituere in valore in quo fuerit qñ dedit vel in q̄ est mō. z dicēdū ꝙ in optione recipientis est reperere modiū bladi in valore ꝙ habuit qñ vsurarius accepit vel quātū vz mō.qz est vsurari⁹,vsq; mō reuenerit iniuste z moza siue dulario sibi pndicare debeat restitutio ī hoc casu fieri dz ꝑm adoptionē recipētis vt dictū est ℟. Sile est de vsurario q̄ generat mercatori z mercator plura ide lucratur est ꝙ vsurario soluat de hac materia.ℜñ.in tractatu de vsur. z de restitutione furti i tractatu de furto. ¶Itē ꝑm q̄sdā si restituēs vult restituere ad salutē duo dz ondere cū teneat.s. velle z posse z ad min⁹ velle. si nō pōt posse.et ita siue totū siue parum siue nihil recipit creditor soluēdus est debitori.qz aliquis est q̄ hz posse q̄ dicit creditori.sino lueris ꝓcordare mecū ego ꝓcordabo te cū hoc est dictu vbi satisfacia si noluerī ad volūtatē meā nō ad tuā qz si crederet ꝙ totū vellet accipe nihil daret ac creditor vult poti⁹ aliq̄d bñe ꝙ nihil talis essi satisfactio nō est salutifera qz nō satisfacit alti⁹ sibi. ¶Itē alius ostēdit velle z nō posse dicēs libēter tibi restituerē oia.sed nō hēo vñ.nec ista ē salutifera si pōt qz creditor audiēs impotētiā dz velit nolit ꝙ absoluat eū. Qñ vt ait lex inanis ē actio ꝙ excludit copia debitoris. ¶Itē pone ꝙ aliq̄s ḡndam vsurari⁹ offert libere totā pecuniā creditori ostēdēs plenariā volūtatē cū nō habeat qz si crederet ꝙ aliq̄d acciperet ñ offerret creditori quē nihil vult penitus accipe sed liber alit dimittit totum iste plenarie satisfacit ꝓpter hoc nō deo z iō postmodum sufficit sola contritio vt satisfaciat deo. vñ ꝑsulēdū est in ꝑcto vt ad min⁹ hēat libertā satisfactionem ꝓpter satisfaciāt. ¶Itē sūt aliq̄ vsurarii q̄ nititur decipe deū q̄ nūeratā vsuram acceptā tūc exponūt eā dāti credentes ꝙ nō accipiat ꝙ si crederēt ꝙ reciperet ñ repsentarēt at ille ꝑ cēdia vel timore ductus nihil vel parū recipit residuuz donās eis z isti tales dicunt satisfeciss ꝙ nō est verū. ¶Itē est de illis q̄ ꝓcordāt recipiēdo vsuras oz ḡ postmodū ꝙ de vno satisfaciāt ostēdēdo libertā volūtatē. ¶Itē nota ꝙ quinq; sunt modi satisfaciendi ℔m quosdā ℔mus cū pecunia libere offertur siue in aliq̄ z ficticie z hoc ē ꝑfect⁹. Scūs est cū nō habeat z offert pignora sufficiētia. Tertius est cū nec pecuniā hz nec pignora ꝙeniēte:facit tñ instrumētū vt postea tā ipe ꝙ heredes ad solutionē possint ꝙpelli qñ venerūt ad pinguiorem fortunam. Quart⁹ est cū mediāte sacerdote vel ali qua religiosa ꝑsona fit libera z volūtaria ꝓcordia.ista cū media ꝑsona semp dz ondere creditori velle z posse liberā debitoris ita ꝙ nulla fit coactio creditoris directa vel indirecta. Quint⁹ ē cū de ꝑsensu.z mera ac libera volūtate creditoris ponit debitor aliquā possessionē in manu alicuius viri bonesti ex cuius fructib⁹ ꝓtessu apis oia debita ꝑsoluantur: z postea possessio redeat ad heredes vel ita remanēat in ꝑpetuū si debitor voluerit ꝓ incertū. Et sciēdū ꝙ licz fiat hoc de licētia epi vel sacerdotis discreti.absq; libera voluntate z ꝑsensu creditoris nō sufficiat ad salutē qñ sciāt certe ꝑsone q̄b⁹ restitutio fuerit faciēda. ¶Itē symoniac⁹ teneī restituere pecuniā z quicq̄d symoniace accepit illi ecclesie in cuius verecundia fuit accepta si pecunia illa de rebus ecclesie illius fuit nisi eēt monachus symoniace receptus in primo monasterio z pp

E

UVA. BHSC. IyR_347_2

hoc aliud vellet intrare. qz tñc secundo monasterio hmõi pecunia dari debet quo ad vsumfructũ vt sicut habet oñ habeat etiã emolumẽtũ. ext. de symo. de hoc añr vbi de hoc. z. c. de eo vbi de hoc in glo. qz sine periculo. ℟ñ. de ista materia in tractatu de symo.

¶ De quibus restituẽs põt facere elemosynam.

REstituens potest elemosynã facere de bis que sunt licite acquisita quia eorũ que acquiruntur aut debito modo: vt de arte z de labore. z de bis que sunt elemosine faciẽde: aut debito modo z hoc dupliciter: qz vel ex mõ acquirẽdi z ex phibita acquisitione vt rapine furta. vsura. symonie z hmõi õ quib' nõ põt fieri elemosyna. Ex potius restitui debet: vt. xiiij. q. v. c. j. et iiij. vel ex modo acquirendi tñi. z hoc multipliciter: qz vel ex turpi officio vt sunt meretrices ystriones z mathematici z hmõi vel ex indebito etiã pter rapinã z extorsionẽ vt sunt iudices testes aduocati officiales z oñi a rusticis suis qui p extorsionẽ nõ immoderatam si more soluto accipiunt a subditis suis vel ex dolo sine fraudis inductione vt fit in venditione pmutatione ceteris; contractibus in quibus decipitur pximus circũuentiõibus z fallacijs vt vñ iusto ei tribuatur in quibus ly peccatũ sit qz modo indebito acquiruntur: qz oñium träsfertur in acceptores z talit dãtibus non opetit repetitio. nec aecessio per omnia turpis est licet modus sit turpis licite de bis põt fieri elemosyna qz ipsum cp datũ est non põt a dantib' vẽdicari. vt. xiiij. q. v. non sane. z in hoc casu põt intelligi auctoritas illa facite vobis amicos de mãmona iniquitatis ꝛc. Quidã tñ dicũt in symonia et vsura oñium träsferri: sed in odiũ illorũ criminũ non põt elemosyna fieri de rebus sic acquisitis. Jo. Magister vero petrus hyspanus dixit nunqp de bis q indebite acquiruntur siue ex materia acquirẽdi siue ex ipsa inquisitione posse fieri elemosyna. iuxta illõ de tua substãtia z de tuis iustis laboribus bonora deñ tuũ. vt. xxiij. q. v. elemosyna.

¶ De restitutione spoliatorum

REstituẽdus est spoliatus ante qp questio oñi referatur ei. Similiter de rigore iuris põdo est restituẽdus nisi sit talis predo cui nullus pceere debeat de iure. vt. C. sic. li. vni sine visem l. j. Similiter si quis rẽ restituere debz incõtinẽti dolũ facit si repetat eã in pximo iudicio. ff. de dolt except. l. dolo. de bis habes ext. de resti. spoli. in lris i glo. ff. de vi. z vi. ar. z. c. sollicite. ¶ Itẽ in ꝓbo restitutionis nõ tñi res ablate veniũt sed etiã dãna z fructꝰ pcepti a violenti z q pcipi potuissent a violentiaz passo si ei possideri licuisset. Silr ofñis vtilitas z oẽs cõmoditas cõtinet quas habiturus fuisset eiectus adiectionis fue. ff. de vi z vi ar. quia ex die. z. §. nõ solũ. z. ff. de verbo. sig. l. cum ꝓpo. z. ũ. q. j. per totum. z ex. de restitu. spol. grauis vbi deboc in glo. no. qõ fructus.

¶ Itẽ restituẽ da sunt omnia in eodẽ loco. vnde absceserũt sunt funditus reuocãda si ad alia loca transfata fuerint iñ. q. j. reintegrãda reuocãda dico sumptibus violenti. ff. de rei ven. l. si vero. Similiter damna restituẽda pbabuntur p iuramẽtum eiecti. C. vnde vi. l. si qñ. z. ñ. q. j. in primis. z ext. qp metus cã. c. vlr. z hoc intercedente iudicis taxatione q fieri debet ante iuramentum z non post. iu. q. j. spacium. z. ff. ad erbi bẽdũ. l. ũ. §. ũ. z i autẽ. de iudicib'. §. oz.

¶ Item restituetus plenam dz habere libertatẽ restitutiõis in pristinã cãm. ff. de vi et vi ar. l. qui deiectus. z si vacua possessio non tradatur emptori si altus in ea sit causa legatorũ vel fideicõmissi. ff. de acti. emp. z ven. l. ij. §. va-

UVA. BHSC. IyR_347_2

cua.t ext. de restitu. spolia. pisanus vbi de hoc in glo. nota q̄ qui. ¶Itē restitutio p̄ modica re nō datur. ff. de minoru. si ex causa iudicati. j. rō. in fi. t ar. ext. de restitu. in integ. j. vbi de hoc.

¶Itē restituere tenetur dānū q̄ intulit aliēs incēdēdo alienā syluā vel committēdo furtū vel sacrilegiū t filia t tenetur ad interesse t ad satisfactionē iurie si quā intulit. t si quis furtum asportauerit pedagiū vel fecerit aliquod sup̄ quo statuta est pena corporalis vel pecuniaria p̄ legē vel p̄ canononē non est inūgēdū et in foro pnie q̄ restituat p̄dicta qz hmōi pene t banna non sunt de iure diuino sz būano. vide demū q̄s tenetur ad. ea cū p̄ inopiam fuerit p̄dēna tus qz nō ligāt sciētiam sed bursam.

¶Itē differtur in mūmonio restitutio vroris vel viri q̄si altera p̄s statim vult p̄bare p̄sanguinitatē in dispēsabili gradu vel in hmōi restō nō dz differri sz spoliator velit p̄bare incontinenti exceptionē nisi vbi videtur periculū ale imminere. ext. de resti. spol. lras. §. nos aūt. vbi de hoc in glo. hic pz. ¶Item q̄ vroze p̄ia viuēte. de scōa sciēte impedimētū filios bz tenent filij de scōa geniti tortū restituere filijs p̄me aut veris heredib' nisi p̄scripserint tū bona fide. Rud. Silr restitutio petitur i casu ab his q̄ possidere nō possent. Nā seruus pōt petere restitutionē rerū dñi sui absentis q̄s de iure possidere nō pōt. C. si p̄ vim vel alio mō. l. vlti. Silr restituitur vroz ad res sibi datas a viro quas possidere non pōt. ff. de vsr vi ar. l. j. §. deicitur. de hoc habes ext. de restitu. spoli. ex parte. q̄ in glo. sic. ff. de sponsa.

¶Itē restituere tenetur inuasor sicut male fidei possessor oēs fruct' p̄ceptos de re inuasa t qui p̄cipi potuissent a tē poze inuasionis. ext. de restitu. spolia. grauis. vbi de hoc i glo. no. q̄ similiter sumptus quos fecit ibi repetere nō p̄t. quia donasse videtur. insti. de rerū di. §. ex diuerso. ¶Itē quicquid plātatur vel seritur solo cedit si radices egit. institu. de rerū di. §. si arbus. Similiter tenetur de eo etiā q̄ casu p̄uit. ff. de le. j. l. cū res in fine. Sed t̄n sumpt' necessarios sine q̄ib' res facta esset deteriorz restituit sibi dz. C. de rei vēdi. l. si demū t ar. ext. de resti. spol. c. j. vbi de hoc in glo. cū fructib' de ista materia r̄nde in tractatu spoliationis.

¶De restitutione in integrū.

Nunc agendū est de restitutiōe in integr. q̄d sit. Quibus modis peream succurratur quō t q̄n t a quo possit hec restitutio indulgeri.

¶De restitutiōe in integr. q̄d sit t quibus succurritur p̄ eam.

Restitutio in integr. est p̄ioris status vel iuris reintegratio p̄ quas subuenitur minorib' subuenitur ecclesijs iure minoris. silr subuenitur ecclesijs q̄ibz ex iusta t legit ia cā. ff. ex quibus causis maio. p̄ totū. t ext. eo. tit. ex lris. t de sen. t reiudi. cū bertoldus. et de pig. significāte. ¶Itē subuenitur p̄ restitutiōis auxiliū minorib'. xxv. annis. illis. l. qui nōdū opleuerūt. xxv. annos facta cōputatione de momēto ad momentū q̄ non sufficit tetigisse vltimū diē. vt q̄s ab hoc auxilio excludat sz oportet p̄trāsiri vltimū momētū. ff. e. ti. l. ifā. §. minorē. t. ff. de p̄b. sig. cū bisextus. ¶Itē succurrit ecclesijs q̄ minoris iure cēsentur. ext. e. ti. req̄situit. semper. si ecclesia iure minoris dz illesa seruari vt in dicto. c. cōtinet. ¶Itē ecclesia restituitur sm̄ quosdaz quando cunq̄ sine temporis p̄scriptiōe t in iudicijs t post sententiam quandoq̄ ext. e. ti. suscitata. t. c. cū ex lris. Sed hoc nō nisi per graue damnum. ff. de minoribus. l. si ex causa. et in his duobus

UVA. BHSC. IyR_347_2

casibus differt eccl'ia a minore alij tñ dicūt q̄ ecclesia maior est restituitur sicut minor factus maior. s. infra qua driennij numerandū a tpe p̄tractus. C. de tpe in integ. rest. l. vlti. ¶ Itē restituitur minor vel ecclesia si ledatur vel decipiatur ipse minor siue tutor ei⁹ vel curator. C. de tu. l. tu. intuere. l. etiā Similiter si p̄latus ecclesie vel syndic⁹ vel yconomus decipitur, restituatur ecclesia q̄ delictū p̄sone nō oz in dānum ecclesie redūdare. xvi. q. vj si eḃm secus si decipiatur simpliciter p̄curator minoris v. l ecclesie q̄ tñc nō subuenitur nisi p̄curator sit nō solūdo. ¶ Item restitutio cōtra ecclesiam fieri oz q̄n simplex p̄curator nō est soluēdo. ff. mandati si p̄curatorē. ¶ Item succurritur minori t ecclesie si negocijs alienis imiscuerit se sine mādato vl' saltē necesse habet cedere dño negocioz bñficiuz restitutiōis. ff. e. ti. l. q̄ si minor. ¶ Itē restituitur minor t ecclesia in 3ctatib⁹ t quasi cōtractibus t hoc locū contra ctus tenet vt pote celebr'atur in casu cō cesso t in forma iuris. x. q. ij. §. hoc ius. t. rñ. q. ij. sine exceptione. Similiter restituitur in delictis t quasi vt sup dis. rñde, speciales casus in. C. ponuntur. ¶ Itē succurritur ecclesie t minori si quasi cōtumax ad iudiciū nō venit culpa nō dolo. ff. e. t. l. minor. secus si ex cā vel ex dolo. ff. de minor. l. si ex cā. §. si ex cā. t. §. nūc videndū. ¶ Itē restituitur ecclesia vbicunq̄ lęditur t cōdēnatur ratione cōtumacie in p̄scriptionibus q̄ ad statū iudicioz spectant. ff. de minoribus. l. minor t si. t ar. q̄ metus causa ¶ Itē si nō appellauit. vel si dum agit vel cōuenitur in aliquo capta est vt minor. ff. de min. ait p̄tor. §. sed i iudicijs. l. fine. ¶ Itē si nō puocauit ext. de restit. in integ. c. vlti. ¶ Item si omisit allegationē vel ea que faciunt ad instructionē cause, ext. de restit. in integ. ad ditis. vbi de his in glo. In his p̄scriptionibus. t. c. coram. t. ff. de mino. minor Similiter quicquid omisit non solum in dāno sed etiam in lucro. ff. de minoribus ait p̄tor. §. vlti. t. l. non omnia. Similiter cōfessione. ff. de confir. l. certum. §. penult. Similiter ꝓpter novas defensiones tunc apparentes vel rem non contingentes. ar. §. si sepius in integr. re. po. l. vlt. t similiter si deferat iuramentum. ff. de iureiur. l. nam postea. §. si minor vel ecclesia capiat siue agat siue cōtrariatur siue restituitur. ff. eo. titu. ait p̄tor. §. sed etiam in iudicijs.

¶ Item restitutio que fit iure minoritis officio iudicis petitur t datur t nō iure actionis. ff. de mino. l. q̄ si minor. §. vlt. t ext. de officio iudicis. c. ij. Similiter si fit iure maioris habet actionem sub iure. C. q̄ metus causa. l. si vi vel metu. ¶ Item restitutionem perens debet p̄bare se lesum fuisse vel nō, eē quādo p̄sumptio est p̄o ip'so. C. de iur. iuran. l. nā postea. §. minor. de hoc habes. ext. e. ti. cū ex litteris in glo. sed qñ ¶ Itē restitutio desiderat cause cognitionem. ff. e. ti. l. ij. ¶ Item restituitur quis ad appellandū tñi cōtra sententiā in qua non appellauit. ext. e. tit. c. vlti. vbi de hoc. Similiꝫ restitutio post sententiā nō datur nisi petens eam aliq̄d alleget euenisse de nouo. extr̄. eo. titu. c. vlti. vbi de hoc. t. C. eo. titu. l. ij. t. iij. Quidam tamen dicunt q̄ etiam a sententia ecclesia restituuntur contra illā l. ff. de mino. l. in casu. l. que locatur cū minor est tutus non iure t ideo nō oz petere restitutionem. ¶ Item restituitur in integr. mulier post sententiā divorcij ad audientiam si vult p̄ matrimonio postulare. ext. eo. titu. cū ex litteris. vbi de hoc. ¶ Item restituere in integr. est reducere in eum statum in quo quidē erat ante lesionem ext. eo. titu. c. j. t. C. eo. ti. l. postulasti. Sed hoc

UVA. BHSC. IyR_347_2

ſpſalibus locꝫ nō habet: qz qui melio re vtā eligit decipi nō videt. ext. c. titu. cum ex litteris ꝛ ꝙ metus causa cū dilecti vbi de hoc in glo. ℣ patet ꝙ.

Quomodo ꝛ qñ ꝛ in q̄ possit re ſtitutio in integrū indulgeri.

REſtitutio in integr. fieri debet a iudice sedēte ꝓ tribunali ꝛ aduersario ꝓsente vocari enim debet is ꝓtra quē restitutio petitur alioquin ipso iure nō tenet. ff. de minor. l. verum. ℣. sciēdum. ꝛ. l. in causa. ℣. cā. ꝛ. l. ſi species. ℣ vlt. qz ꝛ ſi minor vel ecclesie prestatiōe nō detur actio sed iudiciū. ff. de mino. l. ꝙ ſi minor. ℣. vlt. ꝛ. l. illud. ℣. j. ꝛ. l. ꝙ ō ſpeciali oportet tñ libellū porrigi lite ꝓtesta. fieri ꝛ oīa ſolēniter ꝛ rite ꝓcedere. ext. de offi. iudi. c. vlti. ¶ Itē restituere possunt iudices delegati a papa vel a principe. Similiter ordinarij ꝛ delegati ordinariorū habētiuz administrationē fine cause restitutione eis fuerit ſpecialiter cōmiſſe fine alijs causis cōmiſſis coꝝ eis restitutionē inciderint questiōes. Silr ordinarij nō hītes ad administrationem possunt. ſed delegati ab eis non possunt niſi restitutionū cause specialiter cōmittantur eisdē ſed ſi alijs causis cōmiſſis questiones, restitutionum incidāt coram ipſis ꝛ causas audire possunt ꝛ restitutiōes indulgere ꝛ idem dicendum est in arbitris. Nam super questione restitutionis cō promitti non potest ſed ſi sup aliquo compromittatur super quo compromitti potest. ꝛ coram arbitris inciderit questio restitutionis ꝛ audire ꝛ restituere potest. ext. eo. ti. causa que sumpta est ex lege. C. vbi ꝛ apud quem. l. vlti.

¶ Itē nec restitutio fieri pōt nec soluz ab epis ꝛ eoꝝ superioribꝫ ſed etiā a ꝓlatis inferioribus ſi hoc de cōſuetudine habent alſ non. Similiter ipſi delegati restituere phī incideter tñ extra c. tit. cūm vbi de hoc in glo. ꝛ sic delegati.

¶ Itē hmōi restitutio fieri dz ex qualicunqꝫ cā iuſta vt dicit ꝓtor. ff. ex quib⁹ cauſis maior. l. j. Silr vbicūqꝫ restituit minor vel eccl̄ia restituēdus ē r ei⁹ aduersarius etiā mꝫior. Sed in eodē tantuz ꝛ. nō alio. ff. de mino. l. ꝙ ſi minor. ℣. restitutio. ꝛ. l. pacti. ℣. ſi. ꝛ. l. et ſi ms. ℣. j.

¶ Itez quādo eccl̄ia restitui dz vt dicit̄ est. ℣. quia semper ꝛ ſine temporis prefinitione. ext. eo. ti. c. j. ꝛ. c. cū ex lris.

¶ Itē restitutionē admittit princeps i aditorio ſuo etiā ꝓtra res bis iudicatas. ff. de mino. ꝛ ar. ext. e. ti. cū ex lris ꝛ c. vlt. vbi de hoc in glo. tūc em̄ ꝓpter. Si res inter alios acta alijs ꝓiudicat.

REs inter alios facta non ꝓiudicat alijs ext. de ſcten. ꝛ re iudi. ℣ quis fallit tñ hoc in quibuſdā casib⁹ ibidem notatis in glo. hec rſa res inē. ¶ Itē rē ſuā quā alius possidet autoritate ꝓpria nullus accipe dz. ff. vñ vi. ſi ꝙs intantaz ꝛ ext. de restitu. ſpo. cū veniſſet. ꝛ de ꝓi uilegio paſtoralis vbi de hoc. ¶ Itē ꝙlibet in traditiōe rei ſue pōt pactū apponere dūmō nō ſit legib⁹ improbatū ff. de pactis in traditiōib⁹. ꝛ ext. de cōditione appo. verū vbi de hoc in glo. ſi quis. ¶ Itē rē bñe videt aliquis ꝙ fruitur ꝓcio eius. ff. de vſufruc. qz qui ꝓcio. de hoc habes. ext. de pbē. tuis in glo. al⁹ ipſuz in ſi. ¶ Itē ſi res ecclesiastica tradita fuerit fine ſolēnitate etiā a ꝓlato nō tenet. xvj. q. ij. fine receptiōe Silr qñcūqꝫ nō trāſit res cū ꝓuilegio vel cū honore vel cū cāſua de vna ꝓſona ad aliā. xij. q. ij. qui manumittit fallit in hoc caſu. xvj. q. j. ſi quis laycus. ꝛ ext. de pig. ex lris. ꝛ de decimis cū non ſit. ꝛ. c. paſtoralis. ¶ Item res vna ꝛ eadē diuerſo iure cenſeri non dz extr. de decimis cū in tu. in ſi. ꝛ. xij. q. ij. cognouimus. Similiter rerū precia nō ex affectu ſingulorꝫ ſed cōiter estimantur. ff. ad. l. fal. precia. Silr res tantū valet ꝙ vēdi potest. ff. ad trebell. l. j. ℣. ſi res

UVA. BHSC. IyR_347_2

ad.l.fal.querebatur.Similiter res pri uate dicunturille quas quisq; ppue et singulariter possidet:sed res cões dicūtur res ecclesiarū,xv.q.j.qffi.Sikr res publice dicunt res ciuitatū.C. de iur. repu.t i duab' sequntib' rubricis.li.xj.t de his qui.ō restit.spo.freqns inuocatio.

¶Itē reatus siue delictū oim honorē excludit.C. vbi sena.vl' cla.l.j.sikr rei sa cre nō imponitur seruitus siue onus. ff.de seruitute.l.seruitus §.vlti.Sikr re us dicitur a re que petitur quia.q̄uis conscius sceleris reus nō sit reus tñ di citur sp̄diu in iudicio p re aliqua petit ext.de ver.sig.forma.§.accusator.

Quis respondere teneatur.

¶Respōdere debēt t suū factū pba re p seipsos principales p̄sone si sunt discreti in iudicio corā iudice suo nō p aduocatos.ext.de iudi.pastora. vbi de hoc tñ hz ius reuocādi donū t nō rñdēdi in casibus infra scriptis.s.si vocatur a p̄cipe in autē. de scris epis §. si vero cpi.nisi tñc ibi cōtraxisset vel si in delegatione deliquisset.vel aliquā nunc rē emisset:q; tunc p istis rñdere. ff.de iudicijs.nō alle.j.rñso.§.j.t.l.seq. Similiter si causa testimonij dicēdi vo catus est vel cā iudicādi:vel cā exercēde appellatiōis vel causa reddendi tituli oēs p̄dicte persone habēt ius reuocan di donū.t hz.ff.de iudi.l.ñ. §. legatis.t §.sequētibus.¶Itē legati non tenētur respōdere nisi de his tñi qui tempore legationis cōtraxerūt vt dicitur in p̄dicta.l.de hoc habes ext.de foro cōpe. c.ylti.in glo.cū dñs papa.t de dilac.ex ponit.¶Itē rñdere debet reus:t inter rogare ante lit.conte.an possideat rez q̄ petitur ab eo vel si desijt dolopossi dere.ff.de interogatio.l.qui seruū.Si militer si rñdeat se nō possidere cū pos sideat t actor hoc pbauerit hz res auferi ab eo t dari actori quāuis non pbet rem suam esse:t hec interrogatio non hz omitti.ff.de rei ven.l.vlt.t penulti.

¶Itē si reus post terminū statutum contumaciter se absentet hz excōmuni cari si lis nō est cōtest.vel mittat actor in possessionem causa rei ser.Sed si lis est cōtest.pōt ferri diffinitiua.si lique at de cā q̄ si nō liqueat cōstituatur re possessor.ext.de dolo t contumacia put t c.cām.vbi de hoc in glo.vocādus est ali quis.vt lite nō conte.qffi.§.in alijs.si vero actor est absens qui appellauit p cedatur p̄tra ipm ad restitū receptionē t sententiā diffinitiuā.ext.de dolo t cō tu.cām.vbi de hoc in glo.vocādus est aliquis t.c.pōt.¶Itē rñdere nō tene netur quis ad interrogationē aduersa rij suū:sed iudicis tñi. Sed tñ si rñdent respō.tenet.ff.de iur.ca.siue t extra.de dolo t ctu.pōt vbi de hoc in glo.p̄nde est acsi. Similiter certū q̄d rñdere hz respōdēs.ff.de iura calū.etate §.nihil.

¶Itē reprobare in alijs quis nō pōt q̄ in sua psona equū et rectum putat. ext.de cōsti.cum oēs.t de excep.cum ec clesiastice.vbi de hoc in glo.nunc dicit t.rix.di.si romanorum.

¶De sacerdote penitentias mitigante.

Sacerdos potest mitigare penitētias in cōfessiōe vt nō ponat cōfessio t penitentiā fm canones pniales q̄ satisfactionē iniungūt.ar.de peni.dis. l.mensura.l.di.de his clericis essi t.c.ff. qui vero.Sed non pōt mitigare canones illos qui depositionez iniungunt l.di.minor.t.xij.q.ij.de viro.t ex.de ac cusa.inquisitionis.¶Itē sacerdos nō debet scire illud q̄ nouit p cōfessionez sacramētale tanq̄ homo sed sicut de us.nec sibi confessum publice arguere de illo q̄ ei confessus est.sed in occulto tantum.ext.de offi.ordi. si sacerdos. Similiter nō tenetur esse iuris pitus. xxxviij.di.q̄ ipis.¶Itē officiū sacerdo tis est nulli nocere:sed oib' velle pdesse

UVA. BHSC. IyR_347_2

et ideo aduotare nō debet nisi pro certis personis ext. de postul. c. vlti. vbi de hoc ⁊ xviij. q. v. denich. ¶ Item sacerdos cum celebrat vel cui corpus xpi ab alio sumit. tunc stolā in vtroq; humero habere debet sicut in die cōsecrationis sue xpiⁿ. di. ecclesiastica.

¶ De sacramentis quid sint. et quot eorum species.

Nunc videndus est de sacramentis quid sint. ⁊ quot sint eorū species Quia sit eorum effectus que sacramenta possiunt iterari ⁊ que non. Et qualiter fuerunt instituta.

¶ De officio sacramentorum.

Sacramentum est sacre rei signum ita q̄ similitudinem gerat ⁊ causa existat. quid autē sit sacramentū misterium signū ⁊ sacrificiū habes. j. q. j. multi. ⁊ de con. dist. ij. sacrificiū. ⁊. c. signuz. ¶ Item sacramentorū species due sunt q̄ quedā sunt ḡhalia ⁊ necessaria. quedam specialia ⁊ voluntaria sacramenta quod ḡhalia et necessaria sunt q̄ oibus conueniūt ⁊ sine quib⁹ nullus saluatur si omittantur ex contēptu quādo habere possunt ⁊ offert se locus ptona ⁊ tempus vt baptism⁹ confirmatio. penitētia extrema vnctio ⁊ eucharistia. j. q. j. §. iz notandū ⁊ de con. di. v. c. j. ⁊. ij. dist. ij. sed si non frequētius ⁊ ext. de pe. ⁊ re. offtis ¶ Item baptismus est primū sacramentū ⁊ ianua omniū introeūtiū. xxij. di. §. verū. Similiter cōfirmatio est pugnantium vñ datur ad robur. de con. dist. v. ēpus sanct⁹ Silr eucharistia est progredientiū sive recedentiū vndeviatici appellat. xxvj. q. vj. qui recedūt. ⁊. c. si q̄s de corpe. ⁊. c. de his vero ⁊ de con. d. ij. itera tur. Silr penitētia est sacramentum redeuntiū q̄ redeuntib⁹ datur vnde ⁊ secūda tabula post naufragiū appellatur de pe. di. j. §. ij. Silr extrema vnctio est exeuntiū. nā rārū exeuntibus de hac vita cōfertur. ¶ Item specialia ⁊ voluntaria sacramēta sunt que non omnib⁹ conueniunt ⁊ sine ipsis potest esse salus. et ad que nullus cōpellitur sicut est ordo matrimoniū. xxij. q. ij. §. vlt. ad finem de his habes ext. de trāsactione veniēs in glo. quedā sacramēta ⁊. j. q. j. §. nōdum cōpellitur tñ quis ordinari quādoq; pter plationis officiū. ¶ Item in q̄busdā sacramētis cōfertur gratia. vt bis que sunt necessitatis ⁊ etiā in ordine quodā est in quo gratia nō cōfertur. ⁊ propter hoc in ei⁹ cōtractu pcia ⁊ pacta interuenient vt est matrimoniū. xxij. q. ij. honorantur. ⁊. c. contradictores et. xxij. q. ij. concubina. ⁊ extra. de condict. appo. de illis.

¶ De effectu ⁊ iteratione ⁊ institutione sacramentorum.

Sacramētorū effect⁹ est vt talia sint a recipiētib⁹ qualia corde accipiūt. j. q. j. ecclē ⁊ de cō. di. ij. ⁊ sctā iur. vñ non penitētib⁹ dari nō debēt si peccata sūt publica sec⁹ tñ si sunt occulta ⁊ in publico petant. xxv. di. illud. ⁊ de cō. di. ij. non exhibeat. ¶ Item tria sacramēta iterari penit⁹ nō debēt vt baptism⁹. ordo. j. q. j. quidā in prin. Silr cōfirmatio de cō. di. v. dictū est. ⁊. c. de hoc ⁊ est ratio q̄ p iterationē fit iniuria sacramento. j. q. j. sacrafita. Item sacramēta quatuor iterātur. s. mrimoniū. xxij. q. j. aperiāt. ⁊. c. sequētib⁹. Silr eucharistia ō cō. di. ij. quotidie. ⁊. c. si vero. Silr penitentia ext. de pe. ⁊ re. ois q̄s penitētia solēnis cū sit sacramētalis. l. di. in capite nō est iterabilis. l. di. quāuis ⁊ de pe. di. ij. quamuis. Silr extrēma vnctio cū sit medicīa corporis animē iteratur adueniente morbo morte. xxv. di. illud. Quidā tñ dicūt q̄ nullū sacramētū iterat⁹ q̄ ꝑ mrimoniū nō bñdicet nec eadē hostia bis cōsecrat. ⁊ sic de singlis. Item sacramēta instituta fuerit ꝓpter tria. s. ꝓpter hūilitat

UVA. BHSC. IyR_347_2

vt dum homo se rebus inferioribus reuerenter se subiçit mereatur apud deū ex tali humilitate. Similiter ꝓpter eruditionem vt per illud ꝙ fotis in specie visibili cernitur ad inuisibilem virtute sacramentoꝝ agnoscendū eruditamur Similiter ꝓpter exercitationem ne homo in odio sit ꝙ est vitioꝝ sentina ⁊ arma hostis antiqui. ar. ext. de renun. nisi cum prudem. ¶Item qui scienter ordinem vel baptismū seu cōfirmationez iterat grauiter puniri dz ꝑm canones et leges de quo reḡre in tractatu de irregularitate ꝓpter excōmunicationez.

¶De officio sacriste ⁊ cui debeat subesse.

Sacrista idem est ꝙ thesaurarius. xxv. di. plectis in fide ad ipsuz spectant thesauri ecclesie custodia ⁊ valoꝝ et vestimentoꝝ ecclesie ⁊ luminaria et incensum custodire dz extra. e. t. c. vno. ¶Item sacrista dz esse bon⁹ ⁊ ydoneus alioquin denūciante archidyacono dz per episcopum ab officio admoueri extra. e. ti. Similiter dz archidyacon⁹ sub esse vt in ꝺicto. c. ⁊. xxv. di. plectis.

¶De sacrilegio.

Videndū est quid sit sacrilegiū et vnde dicatur. ⁊ quibus modis cōmittitur ⁊ de pena sacrilegij.

¶De sacrilegio quid sit. ⁊ vnde dicatur. ⁊ quibus modis committitur.

Sacrilegium est violatio siue vsurpatio vel lesio sacre rei. ¶Item dicatur sacrilegiū quasi sacre rei lesio ⁊ hoc ratione loci: quasi sacre lediū qz sacruz iedit. Similiter committitur ratione persone cum quis personam religiosaz seu clericum ledit verberādo. xvij. q. iiij quisquis. ¶Item committitur ratione loci: cum ecclesie vel cymiterij immunitas violatur. Similiter ratione rei. s. cum res consecrata vel sacro vsui deputata vsurpatur. vnde sacrilegus est qui aufert sacrum de sacro. vel non sacrum de sacro. vel sacruz de non sacro. xvij. q. iij. quisquis ⁊ xij. q. ij. nulli. t. c. predia. ⁊ ext. de regu. iu. que multoties. vbi de hoc. ¶Item largo modo sacrilegus dicitur trāsgressor publici iuris ꝙ cōsistit in sacris. l. circa sacra loca ⁊ sacras ꝓnas vt dictū est. ff. j. di. ius publicum.

¶Itez sacrilegus est ꝙ articulos fidei precepta vel prohibitiones dei in negligendo vel nesciendo violat et offendit. Similiter qui disputat de iudicio principis reuocando in dubiū ꝙ iudicatuz est per ipsum secus si propter discussionem aut ꝓpter maiorē euidentiā illud fiat nisi constaret illud esse cōtra deuz. Similiter qui publica officia cōmittit iudeis. Similiter qui rem datam ecclesie retinuerit vel accepit cōtra voluntatē eius. xvij. q. iij. §. qui autē. t. c. nemini ⁊ xij. q. ij. nonnulli.

¶De pena sacrilegij.

Sacrilegij pena ꝑm leges est decapitatio. si ꝓne ecclesiastice atroxiuria fiat. C. de episcopis ⁊ clericis. si qs in hoc als autē iudicis arbitrio reseruatur ꝑm qualitatē ꝓsone rei rēpoziz ⁊ loci. ff. ad. l. iul. pub. l. j. §. j. t. l. sacrilegus. ¶Item ꝑm canones pena eius alia est spiritualis alia est pecuniaria spiritualis ꝓter penitētiā est excōmunicatio qz ledens clericū in ꝓsona excōmunicatus est ipso iure ꝓ sacrilegio vero cōmisso in rebus est minor excommunicatio exceptis quibusdā casibus in q̄bus est maior excōmunicatio ipso iure vt cū quis frangit ecclesiam. vel incēdit ext. de sen. excōmunicatua nos. ⁊. c. conquestus. sed quid sive nerit animo frangēdi ⁊ tñ non frangat vel q̄d si fractū ab alīs inuenit intrat. et aufert inde aliquid vel de furesqui facto foramine imparietē fracta vitreaul serratura aut fractis hostiū vectibus intrat ⁊ aliq̄d inde asportat nūquid incidit talis in canonē. ſco dicēdū ꝙ siue a-

UVA. BHSC. IyR_347_2

liquis veniat cū proposito frangendi ecclesiam siue non incidit in canonez nisi frangat eā corpaliter lz asportet ibi aliquid. vnde si ꝑdones veniāt animo frāgendi ecclesiam ibi non frangant qz inueniunt eam apertā ꝛ nullū resistētem qz propter timorē eorū inde affugerūt custodes non incidunt in canonez licet intrent ꝛ aliquid asportent parati inde inferre si aliqui resisterēt. ꝛ dicēdum ꝙ effractor ecclesie iudicādus est qui volo malo. aut peririāvioléter parietez foderit aut suffoderit. aut vitreaz aut seraturam aut hostia. aut cardines. aut vectes dum tenent hostia firmata aut ipsum rectum ecclesie de iure antē prędicto lz posset dici ꝙ non incidit in hāc penam cū deter. ext. de sen. ex. cōsti non videatur loqui nisi de illis qui publice frangūt ecclesias qz cum lex distinguens inter fractores diurnos ꝛ nocturnos atrociores dicat esse nocturnos. vt ff. de effrac. l. penul. ꝛ vlt. potest dici probabiliter in fauorē ecclesie qz talis incidit in canonē sicut public⁹ effractor et ꝙ a solo papa est absoluendus postquā fuerit per ecclesiam denunciatus.

¶Item pena pecuniaria puniend⁹ est tam pro sacrilegio commisso in ꝑsona quam pro cōmisso in rebus. xvi. q. iii. si quis in atrio. ꝛ. c. si ꝙs contumax. ꝛ. c. si quis inuētus. ꝛ. c. si quis. deinceps.

¶De sagitarijs ꝛ balistarijs et eorum pena.

Sagitarij ꝛ balistarij aduersus xp̄ianos non possunt hoc officiū exercere si bellū fuerit iniustū ext. e. ꝛ. c. vno. secus tamē in bello iusto vbi quolibet armorum ge̅ extendū. xxiii. q. viii. vt pridem. ¶Item pena exercentiū hoc officiū cōtra xp̄ianos in bello iniusto est excōmunicatio extra. e. ꝛ. arcē. ꝛ dicit quidā ꝙ est canon late sentētie vt ipso iure sit excōmunicatus qui fecerit cōtra ar. xxiii. di. salonitane alij dicit ꝛ bñ ꝙ non est canon late sentētie ꝙ ipso iure sit excommunicatus sed ferende sm. ho. ar. xxx. dist. per totū. de hoc ge̅ in tractatu de forma excōdicationis.

¶De sententia.

Nunc agenduz est de sententia q̄d sit. Quot sunt eius species a quo sit pronuncianda. Qualiter et quando quis sit eius effectus. et quomodo sentus subleuetur.

¶De sententia quid sit. ꝛ quot sint eius species.

Sentētia est diffinitio iudicialis cōtrouersie finē imponēs. ff. e. ti. l. j. determinat effi litigantiū controuersias extra. e. ꝛ. c. ñ. ¶Item sententia dicitur absolutio vel condēnatio. C. de fur. pas. l. vlti. ext. de verb. significationibus in his. vbi de hoc ¶Item sentētie species due sunt nā alia interlocutoria alia diffinitiua. ¶Itez interlocutoria est q̄ non super principali sup aliqs q̄stionib⁹ fertur causa principali durante. dicitur autem interlocutoria q̄ inter principiū ꝛ finez principalis cause ferē vel quia iudex inter partes loquēdo fine solemnitate scripture pronūciat ꝛ hoc trāsit in rem iudicatā quando ab ea nō appellatur extra. de restitu. fi. ꝛ de re. iudi. ꝙ ad consultationem. Similiter hanc potest reuocare iudex ordinari⁹. ff. e. ti. l. ꝙ iusta. Similiter delegat⁹ ext. de appeluz cessante. Similiter arbiter. ff. de arbitris. l. dixit. ¶Itē interlocutoria ferri dz cum cause cognitione ꝛ a iudice sedente non procedēte. iñ. q. iiñ. §. spaciñ. nisi a iudice. er lz interlocutoria sit scribenda in actis. nō est transferēda inscriptis ¶Itē trāsit interlocutoria in rem iudicatā quo ad duo. l. vt. remedio appellatiōis attēptari non possit. ꝛ vt excipiatur ex ea ꝛ ideo infra. x. dies ab ea est appellādū postquā est lata ext. ō ele. cū dilect⁹. h. in fi. ꝛ de te. significauerūt.

UVA. BHSC. IyR_347_2

¶ Itē a qualibet interlocutoria potest scōm canones appellari. secus tamē secundum leges ext. de appell. cum sit romana. t. ij. q. vj. non ita. fallit tamen in casib' in q̄bus ꝑm leges appellatur ab interlocutoria. ff. de ap. nō reſcan. et. C. vt lite pen. l. ij. t. ff. ō mino. l. ait ꝓtor. §. permittit. t. ff. qui ſatisda. co. arbitro. et. C. de ap. l. ſi q̄s. ¶ Item ſentētia diffinitiua eſt per quā principalis q̄ſtio diffinitur quā ſemel latam, iudex reuocare non poteſt. ff. eod. t. l. quo iuſſit in fi. t. l. paulus. Similiter poſt diffinitiuam latam nihil queritur. ff. e. t. l. poſt rem iudicatā. Similiter ea lata iudex eſſe deſijt ſemel enim bene vl̄ male officio ſuo fungitur. ff. e. t. l. iudex vnde ipſa reuocare non poteſt nec ꝑplius iudicare de ipſa licet exequi poſſit eam ext. de offic. del. in litteris. t. c. querenti. t. hoc verū eſt in delegato. q̄ ordinarius iterū pronunciare poteſt ſi prima ſentētia quā tulit nulla ſit ipſo iure. C. quomodo et quando iudex. l. ſi preſens t. C. de act. t inſcript. l. ſi accuſatoribus. Si tñ iudex delegatus ſemel pronūciauerit diffinitiue ſeu ſentētia nulla ſit impetrabit a ſuperiore ex integro iudicari. C. ō ſententiās exp. in. re. l. j. t hoc per aliud iudicem. C. quomodo et quādo iudex. l. ſi vt proponis. ¶ Item ſententia in cauſa matrimoniali non tranſit in rem iudicatam ext. e. t. latoꝛ. t. c. tenoꝛ. t. c. conſanguinei. t de ſponſal. ſicut t. xxxv. q. ix. §. quid ergo. vnde ordinarius ſiue delegatus poteſt iterū iudicare ſi male primo pronunciauit de matrimonio nō idē del. ſed alius ſiue prima cauſa ipſo iure ſit nulla ſiue per errorē facti ſit lata vt in capitulis preallegatis. ¶ Item ſententia diffinitiua q̄ finem negotijs imponit abſolutionē continere debet vel cōdemnationem. ff. de re. iudi. l. j. t ext. de verb. ſignifi. in his autem. Similiter poteſt iudex ea die qua fertur ſententie defectum ſupplere: quo ad ſupplementum priorum ſtatutoꝛum. ff. de re. iud. l. paulus. Sed q̄d ſi iudex pronūciando erraueꝛit t dixeꝛit abſoluo eum quē voluit dicere cōdemno vel econuerſo nunq̄d ſententiam corrigere poteſt: iterū iudicare videtur q̄ ſic. quia nihil dixiſſe videtur argu. ff. de ſuppl. l. labeo. et. ff. de re iudi. l. ij. Sed contra. ff. de re iudi. l. cum quereꝛetur huic addi nō poteſt niſi circa acceſſiones t eodem die. ff. e. t. l. paulus. ſi tamen ſententia bene valet et tenet quādo iudex ſententiādo dixit ſtatuo t ꝓpie fieri hoc vel illud q̄ hoc verbum ſtatuo ſignat rem perfectā extra. de verb. ſignifi. in his. alīs ſententia debet continere abſolutionem vel condēnationem vt dictū eſt. ō. C. de pactis reſcindō. l. vlti.

¶ In quo ſit ſentētia pronunciando, quando et qualiter.

Sententia recitari dꝫ a iudice nō alio ext. de cōſuetu. ad noſtraꝫ nec etiam ab acceſſore vt in aut. vt defuncti ſenſu cozij. §. illud colt. v. ¶ Item ſententiaꝫ diffinitiuā debet recitare iudex inſcriptis alīs recitata ſine ſcriptis vel ſcripta partibus edita nō recitata nō valet ff. q. ij. in primis. et. l. ſtatuimus t. C. de ſen. expi. reſi. l. ij. t. iij. fallit hoc in caſib' vt in cauſa t lite breuiſſima et maxime vilium rerū ſeu ꝑſonarū. C. de ſen. exc. vel reſtitu. in aut. niſi. Similiter cū epūs cognoſcit inter clericos ſuos t familiares vt in dicta aut. t. xj. q. j. ſi quis cū clerico. Similiter cū hoc ſit ex conſenſu ꝑtium. C. de pruil. ſco. l. quotiens in fi. l. ij. Similiter cū rector pincie. l. j. dies cōuenitur in aut. vt iudi. ſiue quoquo inſt. §. neceſſitatem colt. ij. ¶ Item ſententia debet ferꝛi a iudice ſedēte t non ſtante. ff. quis ordo in bo. poſ. ſerua. l. ij §. vl̄. bonoꝝ t. §. nos ¶ Iteꝛ ſententia

UVA. BHSC. IyR_347_2

non suo iudice lata non tenet nisi in causa reconuētionis vt cum ēs in non suum iudicem ex scientia certa consentit ff.q.viij.cuius in agēdo ⁊.ff.ō inter. C. de inter.l.per errorem. ¶Item sentētia episcopoꝝ non potest clericū deponere nisi maior pars cōcordaret ⁊ iusta causa subesset extra.e.t.non potest.ⁿ.ff. q.vj.si episcopus. ¶Item sentētia lata in non cōuictum vel sponte confessum non tenet.ff.q.j.nos in quāq; ⁊ extra de cōstit.eccl̄e sancte marie. Similiter non tenet diffinitiua inf. ordine nō seruato.ij.q.vj.diffinitiue.ⁿ.C.de sen.exc. pcul.rec.l.prolatas ⁊ hoc intelligas in ordine gn̄ali qz secus in speciali a quo potest appellari.C.de ap.l.j. vel intelligas de ordine iudiciario qz lata contra ordinem iuris exceptis quibusdaz casibus in quib⁹ non requiritur ordo iudiciarius ext.de iureiurā.ad nostram.

¶Itē sentētia ferenda est sm iura alio quin nō tenet extra.eo.t.c.j.ⁿ.ff.q.vj.§. diffinitiua vbi sentētia ⁊ hoc intelligas nisi expresse ferat cōtra ius.ff.de ap.l. si expressum secus th̄ si non expressum ius contra feratur.ff.e.t.l.cuz prolatis qz tunc appellandū extra eodem titulo cuz inter.in fi.ⁿ.ij.q.vij.§.diffinitiua vbi sententia. ¶Item nō valet diffinitiua nisi p̄sentibus partibus vel per contumaciam absentiū feratur.C.quomodo ⁊ quando iudex.l.eque.ⁿ.ij.q.ix.caueāt fallit hoc in sentētia arbitri.cū de hoc cautū est in compromisso.ff.de arbi.l.diem.§.si quis. ¶Item sentētia publice excōmunicati nulla est ext.e.ti. ad probandū ⁊ de excep. exceptionem. Similiter si feratur antequā edictum peremptorium veniat in noticiam absentis nō tenet.ff.contra.ⁿ.fine appo. rescin.l.j.§.ex hoc edicto. Similiter si feratur contra absentem ad quez non peruenit citatio nō valet.iij.q.ix.caueāt

secus si facta inquisitione, diligenti absens non potuit inueniri vel si malicio se se absentant tunc valet ext.vt lite nō conte.qm̄ vbi de hoc de.do.⁊ cōtu.can sam.⁊.c.vlti.ad fi. ¶Item sententia lata contra cautiones expresse nō tenet licet non appelletur ab ea extra.e.tit.c.j. vbi de hoc.⁊.cap.inter ad fi. vbi de hoc. Similiter lata contra ius scriptum vel per intollerabilem errorem expressum nō tenet ext.de cōstit.vnic.⁊ inuti.crami nata.et de senten.ex.com.per tuas.vbi de hoc in glo.error intollerabil. Sed lata contra ius litigatoris transit in rem iudicatam nisi ab ea fuerit appellatuz extra eodem titulo cū inter vbi de hoc ¶Irrez lata contra absentem nisi cōtumacem nulla est in quocūq; iudicio vel negotio.iij.q.ix. caueat.⁊.capi. absente extra eodem titulo tenor ad finem.vbi de hoc in glosa facta contra mulierem. Similiter lata contra absentem qui iusta causa impeditus venire non potuit reuocatur sententia,etiā si citatus est. Similiter reuocatur sententia lata in matrimonio ⁊ vbi als̄ est periculuz anime ex falsitate dicta extra eodez titu. latores.⁊.c.consanguinei. ¶Irrez sententia nulla est si non citauit.vel si nō fuit lis cōte.vel si fuit venalis.Similiter si fertur contra res prius indicas vel contra ius scriptum et in alīs casibus positis. ij.q.vj.§.diffinitiua vt sententia.⁊.C.de sententiis experire.l.j.⁊.ff.pro no.non est necessit.l.j. ¶Similiter si feratur contra minorem.xiiij.an.qui est sine p curatore vel tutore.C.deleg. personi.in instante.l.j.ij.⁊.iij.⁊ C.de.in.l.vlt.Similiter si iudex vendicauerit iudicis ptes C.de execu.rei.iij.l.si vt proponis.Silr si non ferat defendēdo.ff.quis ordo in bo.pos.ser.l.ij.§.dico.⁊.l.iij.§.bonoruz. Silr si nō ferat per os iudicis etiā scriptis nulla diffinitiua sine nisi in minu

UVA. BHSC. IyR_347_2

mis causis seu vilibus ꝓnis vt victus est. ¶ Item fertur sententia cōtra rem prius iudicatam quādoq; vt cū nouas defensiones minori vel ecclesie subueniatur. C. de minor. resti. iiij. pos. l. ij. ¶ Item sententia serui nulla est ipso iure. ff. q. vij. §. tria ad fi. valet tñ quandiu ꝓ libero habetur. ff. q. vij. §. verum et ar. ix. q. j. ordinationes. et. ff. de offi. ꝓfec. l. si forte. ¶ Similiter lata post mortem litigatoris non valet. ff. de re. iudi. l. instit. §. vlt. et. l. sequenti. §. accessorii. transfertur sententia post mortem litigatoris quandoq;. ff. de rei ven. l. vtiq;. Similiter ferri nō debet in feriis solemnibus ad honorem dei viuentis. ff. de arbit. si de eis. §. arbiter. Secus tamen in his que statute sunt ad vtilitatem hominū tpe messium et vindemiarum. q. tñc de consensu partium potest fieri. ff. de feriis. l. si feriatis et ext. de feriis. c. vlt. De hoc ꝛc in tractatu de feriis ¶ Item de duobus iudicib⁹ sententia diuersa a duobus iudicib⁹ ordinariis lata tenet ꝓ reo. ff. de re iudi. inter partes fallit hoc in quatuor casibus. l. matrimonio. de testimonio. et liberate ext. de probat. ex litteris Sed si feratur diuersa a duobus iudicis delegatis. tunc pēdet ex arbitrio delegantis extra eo. ti. c. vlt. in fi. vbi de his in glo. hoc intellige. ¶ Item sententia vnius non tenet cū causa fuerit sine conditione delegata duob⁹ ext. de offic. deleg. causam matrimonij. vbi de hoc in glo. q; quandoq; tot sunt sententie quot capita de condi. iiij. sicut in sacramenti. ¶ Item ꝓ sententia iudicis del. nō presumitur nisi ostēdat commissionem delegationis sue ext. de off. dele. cum iniure vbi de hoc in glo. notabile est et tunc inseratur per tabellionē autoritate iudicis ordinarij cuius subscriptione testium rescriptum legationis ipsi semine. vt vnum cum altero roboratum publice ordinatur vel ostendatur sed sententie iudicis ordinarij semper et ꝓ ipsa presumitur q; ibi cōstat de iurisdictione extra eodem titulo. ca. sicut et. h. q. vj. hoc etiam. ¶ Item sententia et iurisdictio priorum iudicū est suspensa postquā causa appellationis ex certa scientia alīs est commissa extra. de off. deleg. pastoralis. §. preterea vbi de hoc. Similiter sententia semper presumitur iusta modum nisi cōtrarium ostendatur extra. de renūcia. in presentiarvbi de hoc. de appel. cum in ecclesia. sed debet ꝓbari iusta quādo aduersa pars dicit q; non fuit lis cōtest. nec alias fuit ibi ordo iudiciarius observatus extra. de ꝓbat. qm̄ contra vbi de hoc in glo. sed nunquid. ¶ Item sentētia certam quantitatem continere debet si de certa quātitate agatur sed si non cōtineat sufficit tñ certam contineri in alia pte actorū. C. de sen. que sine certa quātitate. l. ex sentētia. si autem de incerta quātitate agatur puta de in damnitate prestanda. valet sentētia. C. de sen. que sine certa quāti. l. ij. et ext. de fideiuss. quenit. ¶ Item si iudices plures dissonent in concipiēdo sententiā seruandū est q; legitur. vj. q. iij. c. j. §. ꝛ. iij. sed si diuersas sententias tulerint. distinguendū ext. et. c. vlt. Si vero tres essent iudices tñc valet sententia duorū lata tertio ꝑsente et contradicente. secus si absente. ff. eo. si duo ex trib⁹ et. ff. de arbi. l. si tres. Similiter vbi de sentētijs agit et duo iudices diuersas sentētias tulerint. i. vn⁹ cōdemnauerit in maiori summa alij in minori tenet sentētia in summa minori nisi vterq; uenire dz in summa minori. ff. eo. et. l. inter ptes de hoc dictū est supra. ¶ Item sentētia q̄ nulla est potest facere papa q; sit aliqua. iij. q. vj. hoc ꝓpe q; voluntas est ei ꝓ ratione instituta. de iure naturali. §. si q; principi si sententia per dicta cōspiratorū lata dz cassari nisi per alios esset legitime cā ꝓbata

UVA. BHSC. IyR_347_2

er.eo.ti.cum.l.7.a.circa mediū. ¶Itē sententia lata contra formam litterarum pape nō tenet er.de rescriptis.cū dilec.vbi de hoc et de of.del.venerabil' vbi de hoc.Similiter si feratur in personam procuratoris vel syndici nō valet nisi de procuratorio mandato constaret Inferatur ergo sententie procuratorij instrumentum autoritate iudicis ostabitur ei etiam si originalia non appareant.C.ō testa.l.publicari.Similiter semp formanda est in psona procuratoris qñ alias non teneret.C.de sen.et interlo.in.l.j. ¶Item sen.pape potest in melius mutari.ex iusta causa.xxxv.q.ix.snia et ex.de resti.in integ.cum ex litteris.Similiter non potest a iudice nisi contra ius exp̄sse sit lata.C.de sen.rescin.non pos.l.j.vel nisi per resti.in integ.ff.de inter.l.cause.§.vl.et.l.sequenti. ¶Item sententia certa iure dubia ferri non potest.ix.q.iij.graue 7.xxx.q.vlti.Similiter sententia incerta q̄ certam quātitatē non continet nulla est ipso iure.C.que sen.que sine certa q̄ntitate.l.penul.et vlti. ¶Similiter sñia arbitrij non infamat.ff.de hīs que nō in sententia.l.quid ergo.§.ex cō missō ſz licet sit iniqua standum cū.ff.de arb.l.dñt.§.notādum dum tamen dol' absit.et.C.de ar.l.iij. ¶Item sen.lata super hīs que spectāt ad.l.duo.non tangunt ea q̄ ad.l.iurisditionis spectāt ar, extr.de offic.ordi.ij.hocdilectus vbi de hoc i gl.nō.hic. ¶Item sententia ferri potest etiam contra contumacem sup expensis ratione contumacie factis extra de pcura.cōstitutus vbi de hoc i gl. que semp de.Similiter sententia debz celeriter controuersiam iurgātiū murmurare.er.eo.t.iurgantium. ¶Item senten.que al' non tenz temporis tractatu non transit in rem iudicatas ex. de eo qui durit in matrimonium: cuz haberet. ¶Similiter lata de iure non reuocatur in matrimonio per subsequtem confessionem virij vel mulieris nisi aliter pbent q̄ dicunt ext.e.t.cōsan. et de eo qui cognouit consanguineam vxoris sue.super eo.Similiter nō reuocatur ꝓtextu instrumentoruz reperto rum de nouo ext.e.tit.subdola.Similiter non reuocatur nisi contra ius sit expresse lata.C.siñi.resci.non pos.l.j.vl vbi pro restit.in integ.vt dictum est supra. ¶Item sen.que nō est per ap.siñ spensa non retractatur licet postea de regatur error excepto in matrimonio ext.e.ti.inter.7.c.seq.fallit in casu ex.de pena mul.c.j.vbi de hoc. ¶Item sententiam approbare vl et ab appellari one recedere qui inducias petit ex.de of.deleg.gratum et de constitu.cū venisset ex.C.de re indi.l.absolutionē. Similiter sententia diffinita pricipis ad cōsequentiam est extrahenda. ¶Item sententiam publice latam nemo ignorare debet.x.q.ij.q̄ est 7.c.habueris.7 ext. de postula.c.j.vbi de hoc Similiter obseruari debet cum scitur etiā per solam famam ext.de sentē.ex commu.cum desideres.§.secūde qōni.

¶De effectu sententie et quando sit executioni mandanda.

SEntentie effectus est consumma re illa que iuxta ecclesiasticuz morem iuste et rationabiliter fuerunt diffinita 7 ea roborare si hic petatur ex. eo.ti.ea que ex.c.causam in fi.Similr ea exequi que iudicata sunt.ñ.q.j.sicut et.xv.q.ix.omnibus. ¶Item executio debet differri si per eam preiudicium alicui generetur.ex.eo.t.cum super cō trouersia.Similiter sententia mandatur executioni prescita cautione a procuratore de omnia restituendo quando est suspectus qui restitui petit si sentētia fuerit retractata.ex.de resti.in inte

UVA. BHSC. IyR_347_2

gruz ſuſcitata licet ḡs velit exceptionez incōtinēti ꝓbate qm̄ ꝓſumitur cōtra ipſum q̄ excipiat malicioſe vt in dicto capitulo ſuſcitata vbi de hoc in glo. hoc regulare eſt ¶ Itē ſentētia eſt executio mandāda niſi ꝓbetur exceptio ſtatim ext. de reſtitu. ſpol. litteras ad fi. cē. C. de compen. l. vlti. Silr vt obiciatur quando falſi. C. ſi ex falſo inſtru. l. vlti. Similiter niſi ius alteri⁹ ledatur extra eodē tit. cū ſup de his habes ext. de reſtit. ſpo. veniēs eſſe in glo. diuersis. Itez ſi feratur ſentētia p falſos teſtes vel falſa inſtrumēta tenet donec ꝓtrariū oſtē datur. ff. de re iudi. l. diuus: ſed falſitate comperta nullius erit momenti extra de fide inſtrumenti. accepimus vbi de hoc in glo. q̄ enim. ¶ Itē reuocari poteſt ſentētia p reſtitutionē in integruz. vſq; ad quadriēniū vel per officiū inde factū vſq; ad. xxx. annos vel ſi criminaliter agat vſq; ad. xx. annos. C. de fal. l. q̄rela t ext. de excep. cū venerabilis. ō hoc habes ext. de ꝓba. licet in glo. ſic. ō. de ꝓba. ¶ Itē delegat⁹ poteſt ſentētiā execution̄i mādare vſq; ad āñū a die late ſentētie ext. de offi. del. q̄reti vbi de hoc in glo. ſed qualiter nō poteſt. Silr autoritas rei iudicate eſtvt ei teſtet ſi non fuerit appellatū C. e. t. l. abſolutionē. Silr aliquādo nō ſtatur ꝓpter ſupueniētez equitatē. C. e. t. l. j. t ext. de purga. mil. ſi ſignificantib⁹. ¶ Itez geſta ſiue acta que trāſlata ſunt in publica inſtrumēta ꝓpetuā obtinent firmitatē. C. e. t. l. vlt. etiā ſine teſtiū ꝓſentia cōfecta. C. de dona. l. in do. q̄ verū eſt inter ꝓtes etiā in alio iudicio. C. de liberali cauſa. l. iubemus. ¶ Itē ſubleuatur vel releuatur ſententia remedio appellationis. l. decenniuz ſi. q. j. biduum. t. ff. de verb. ſign. l. ſi qua pena de remedio appellationis reſpōdeam tractatu de appellatione. ¶ Itez in ſentētia iudex oīa que mouent ipſuz debet exprimere t ceteri iudices iudicare tenentur in caſibus ſimilibus ſicut ſummus pontifex iudicat niſi forte cauſa neceſſitatis vel vtilitatis inſpecta aliter duxerit diſponēdū extra eodē titu. cuz nobis t. c. in cauſis. ¶ Itē ſentētia lata contra vnū alteri ꝓiudicat ꝓpter connexitatem negociorum. lxxj. di. xātist ar. extra. de acc. ad petitionem in fi. vbi de hoc in glo. ſic ergo ſentētia licet res inter alios acta aliis non ꝓeiudicet extra eodem titulo quāuis vbi de hoc in glo. hec res.

¶ De ſepulturis.

Nunc agēdum eſt de ſepulturis. ꝯd ſit ſepultura. Et quid ius ſepulture. Que eccleſia hoc ius habeat Et quibus interdicitur eccleſiaſtica ſepultura.

¶ De ſepultura. t quid ſit q̄ eſt ius ſepulture.

Sepultura cum multas habeat exceptiones qñq; dicitur loc⁹ ſine terra in quo fit ſepultura t hoc vendi poteſt. ſi alis nō ſit ſacer locus vt cimiteriū vel eccleſia vel ſi nunquā fuit ibi aliis ſepultus. q̄ talis locus purus dicitur t nō eſt ſacer. ff. de lt. l. ñ. §. purū autē ſi aliquibi ſepultus eſt aliis ꝙ voluntate illius cuius eſt locus ꝓpter hmōi ſepulturam factus eſt ſacer locus t vēdi non poteſt. C. deleg. l. ñ. §. ſed ſi alius t extra e. t. abolende. vbi de hoc in glo. ſepultura dicit. ¶ Itē ſepultura quādoq; dicitur officiū ſepulture q̄ vendi nō poteſt ſine ſymonia. ex. ō ſymo. nō ſa. §. ꝓ ſepultura. t. c. cū eccleſia. t. xiñ. q. iij. ꝓ capitēdū. t. j. q. j. dictū. ſed ſi clerici ratione beneficij ad hmōi officia nō tenentur poſſunt aliq̄d recipe inde. xñ. q. ij. caritatez. t extra. e. t. c. vlt. t de preſcript. cū ex officio. ¶ Item ius ſepulture eſt ius cōpetens eccleſie ad ſepeliendū aliquos in cymiterio ſuo q̄ ꝓuenit ex pontificis aſſignatione. xiñ. q. j. eccleſias. Similiter cōpetit eccleſijs parrochialibus t aliſquibus a iure vel ꝓuilegio eſt conceſſum:

UVA. BHSC. IyR_347_2

sed capellis primatis non cōperit qz ius funerandi est dupliciter vnū q̄ competit ecclesijs p̄m q̄ dicatur onū ex assignatione vt dictū est pontificis puenire tenetur eñ episcopus assignare maioribus ecclesijs cimiteriū.xl.ped.minorib' vero.xxx.vel.q.iij.sicut antiq'tus debet cimiterū tale assignari quādo locus nec clesie consecratur de con.di.j. nemo.capelle autē que sunt in castris vel in cimiteribus in locis strictis in quibus episcopi cimiteria non concesserunt sepelire non debet.xviij.q.iij.quisquis in fi. tamen ius funerādi est q̄ bis competit quib' ius mortuos inferēdi.ff.de mor. inferen.per totum. Similiter sepultura in cimiterio facta siue sit aliquis ibi sepultus siue nōvendi non potest.ff.de rei ven.l.qui religiosis. Similiter tūba marmorea vel lapidea dicitur sepultura: hoc vēdi potest si nullus est in ea sepultus secus tñ si aliquis sepult' est ibi qz tunc est locus religiosus.ff.de relig. l.ñ.z.xiij.q.ij.questa z.q.postquā.z.xij.q. ij.a iure.

¶Apud quam ecclesiam debet quis sepeliri.

SEpeliri ds debet in sepulturis patrū suorū nisi alibi ex causa eligat sibi sepulturam vt ad locuz religiosum ext.de sepul.c.j.vbi de hoc.z.c.ex parte potest eñ ds eligere sibi sepulturaz vbi vult.dūmodo ad locum magis religiosum etiā ad locū minus religiosuz p̄m quosdā apud monasteria quidā et loca religiosa debēt mortui sepeliri vt inuenitur o fonibus sanctorū monachorū: et missis que ibi frequenter cantantur ext.de sepul.fraternitatē vbi de hoc in glo.z hec est ratio.qz potius.z.c.in nostra salua tñ portione canonica proprie ecclesie relinquēda ext.e.t.c.j.vbi ō hoc. ¶Item si sepelatur quis alibi quam vbi elegerit sepulturam debet restitui cum omnibus que occasione sepulture perceptum est in illo loco in quo elegerat sepeliri z eodem modo quādo sepultus est alibi quā in sepulcris patrū suorum etiā si sepulturam nō elegerat ibi extra.e.t.cum liberū vbi de hoc.z.ca.ex parte.vbi de hoc. ¶Item quilibet adultuz discretus p̄m iurisperitos sibi pōt eligere sepulturam vbicunq; noluerit vt dictum est.s.nisi hoc faciat ex cōeptu vel ex temeritate vel nisi sit electꝰ q̄ semper presumitur ex temeritate fieri. nisi appareat pbabilis causa quare alibi elegerit sepulturam vt qz ibi est maior religio vel qz ibi est patron' vel alia similis causa. Quidam tñ dicunt q̄ presumendum est aliquem bona intentione alibi eligere sepulturā nisi probetur contrarium ar.ext.de sepul.c.vno.qz nō est verisimile q̄ aliquis sit tunc immemor sue salutis ext.de peu.in nostra. ¶Item sepulturaz potest pater filio suo impuberi eligere. Si tñ sibi ipsi ibidez sicut z testimoniuz potest ei facere si faciat sibi als non inst.de pupill.subsunt grauī liberis.z hoc verū est nisi consuetudo loci repugnet qz tūc secus esset ex tra.e.t.de vroze.§.vtrū aut.vbi de hoc. Similiter vroz potest sibi eligere aliaz sepulturā a viro extra.eod.ti.de vroze. ¶Item indigena si decesserit nl'a sepultura electa sepelirituz in sepulcro patrū suorū.exemplo patriarcharuz.xx.q.ij. ebron.z extra.e.t.c.j.z.c.fraternitatem. Quidaz tñ dicūt q̄ in ppria parrochia sepelirituz.xiij.q.j.c.j.sup hoc tñ consuetudini standū est. Si vero est incolavel viaroz vel inquilinus alienigena tñ sepeliri oz apud ecclesiā prochialē in cui' parrochia mortu' est.xxx.q.j. ecclesiam. Similiter si vroz moriatur non electa sepultura debet sepeliri cum viro arg. xiij.q.ij.vna quoq;.nisi consuetudo loci repugnet. Sed quid de illa que plures habuit viros cuius sepulturam sequitur p̄m ius commune ſio.b. notauit

UVA. BHSC. IyR_347_2

super dicto capitulo. vna quesp. q vxor debet sequi sepulturam vltimi mariti illius. scz quē habuit repore maritis sue aut illius quem vltimo habuit si vidua est z vltima ecclesia quā habet clericus succedit ei ar. xviij. q. vlti. c. j. ¶ Irez quidam dicunt aliquem sepeliendum esse apud illam ecclesiā vbi audiuit et diuina sacramēta recepit ext. e. ti. c. j. Sz ḡd si invita sua sacramenta recepit in vna ecclesia: in alia habet canonicā sepulturam vel quid si in capella diuina audiuit z in baptismali ecclesia recepit sacramenta que istarū ecclesiarū habebit canonicam portionē si sibi eligat sepulturam. ſco. b. notauit. xiij. q. ij. §. z aliud q si aliqs audiuit diuina in vna ecclsia et in aliam de iure habet sepulturā: si eligit sepulturam in monasterio illa ecclesia in qua habebat sepeliri: de iure habebit canonicam portionē qr nulla iniuria fit ecclesie in qua audiuit diuina propter alibi sepulturā electā. si tamen ecclesia illa in qua audiuit diuina: solebat aliqd percipe de iudicio sui parrochiani cum sepeliebatur in illa ecclesia vbi de iure vel cōsuetudine habebat canonicam sepulturā dicit idē. b. q pvita eius q solet accipe nūc accipiat de canonica portione illa ecclesia vbi audiuit diuina alanus vero notauit extra. e. ti. de bis q in vtroq casui predictorū in questione ppposita diuidere dz istā canonicam portionē cui cōsentit tancred' nisi loci consuetudo repugnet ar. extra. e. t. certificari. z. c. de vxore. z. c. de his vbi de hoc in gl. ḡd z de parrochi. significauit. ¶ Item q̄bus de rebus erit canonica portio deducēda de mortuarijs z oblationibus cereis z alijs q̄ ecclesia in qua sepelit in die funeris recipit tantuz an etiā de omnib'. l. delegatis z alijs q̄ defunctus pro alia sua in vltima sui dispositione reliq̄t extra. e. ti. in nostra. ſco. q de omnib' vt in dicto. c. in nostra contenetur exceptis quibusdaz que continentur ext. de resti. c. vlt. exapiuntur etiam equi q̄ dantur hospitalarijs z templarijs in subsidiū terre sancte nisi predicta fiant in fraudē. de ista portiōe ſke in tractatu de canonica portione vbi de hoc. sed quid de quibusdā regionib' vbi ecclesia parrochialis de omnibus mobilibus que moriens reliq̄t in testamento exigit tertiam partē z morienti iniūgit q̄ sacerdoti reuelet omnia mobilia sua vt in tertiam partē possit habere sicut fit in britania minori. nunq̄d valere debet hmōi cōsuetudo aut peccāt morientes si ad mandatū sacerdotū non reuelant in morte omnia mobilia ad eorū dispositionē pertinētia ſco. non est credendū p̄m quosdam q hmōi consuetudo debeat p̄iudicare iuri cōmuni nisi pacifice z legitimo tempore fuerit p̄scripta vel in contradictorio iudicio contēta vel auctoritate sedis apostolice confirmata nec credendū cōstitutionē archiepiscoporū illius loci ad hoc sufficere nisi adsit voluntas z cōsensus subditorum quos tangit cōstitutio talis z idē dicendum est de precepto quo ꝺcipiūt sacerdotes parrochianis vt reuelent omnia mobilia sua qr non tenētur morientes in hoc eis obedire nisi vt dictū est p̄scriptum fuerit seu obtentū. vel q papa cōfirmatus. vel de voluntate parrochianorum introductū. ¶ Item si moriēs reliquit ecclesie sue. x. z alij ecclesie in qua eligit sepulturam reliq̄t. m. si eccl̄ia parrochialis nō recipit illa. x. nec approbauit hmōi iudiciū potest petere integrā portionem si vero recipit z defunct' tali cōditione legauerat sibi. x. q eo esset contenta z sciens conditionē recepit videtur renūciasse iuri suo z nō potest vltra de ceteris petere aliquaz portionem. Quod si absolute non apponēdo dicram constitutionē. Similiter si relicta. x. z ipse absolute recepit tunc posit

UVA. BHSC. IyR_347_2

sibi de ceteris portione canonica nihil ominus vendicare.ext.de testa.offic.vel iure agat ad cõplementū cõputatis illis q.ad similitudinē filii tui cui minus legitima portione relictū est.C.de inofficio.testa.l.olim mō.t.l.fi quando.§.illud ar.extra.de emp.t ven.cum ducat.

¶Item si quis eligit sepulturam in pria t nihil ibi reliquit alijs tamen ecclesijs multa legauit si est consuetudo regionis q̄ eligentes sepulturam in propria ecclesia aliquid ibi reliquēt poterit illud repetere ab heredibus non iure actionis differendo propter hoc sepulturam sed implorare debet sup officium episcopi vel superioris.ext.de symo.ad apostolicā. Si vero nō est cōsuetudo nihil petere pōt. q̄ tenentur ex officio suo sepelire.ext.de symo.non potest tac.t.c.cum in ecclesia.vel imploret officiū iudicis aduersus heredes si deprehendatur dolus testatoris vel ipsum heredum quia videretur prima facie presumendum cum alijs ecclesijs multa legauerit et proprie parrochie nihil vel etiam aduersus aliarum ecclesiarum prelatos si etiam illorū dolus deprehēdat:nam etiā circa talia dolus est presumendus.ext.q.ij.constituit.et ext.eo.titu.in nostra.t de testi.offich. vnde videtur p̄m quosdam t p̄m hoc q̄ parrochialis ecclesia nō possit exigere canonicam portionem de illis que legauit defunctus cuiq̄ in testamento ecclesie nisi in ea sibi elegerit sepulturam nisi dolus deprehendatur in prelato ecclesie cui legatum est. ¶Item de his qui eligunt sepulturam apud alias ecclesiam facto inde publico instrumēto iuramēto etiaz roborato.q̄.si.sibi sepeliantur licet postea eligant sibi alibi sepulturam dicēdum est tamē p̄m dictum t p̄m canonicam equitatem q̄ non potest mutari ppter vim iuramē ti nisi postea emergeret aliq̄d de nouo de quo non cogitasset:quia forte ingrediturꝰ religione vel simile sed quid si de facto mutauerit nūquid tenebit dicendū q̄ sic p̄m quosdam sicut postquam simpliciter non debet cōtrahi matrimonium. contractū tamē tenet pītandum est nihil p̄m quosdam vitiare.testatoris notari.xiij.q.ij.vulteranus tamē nullo modo super huiusmodi debet exigi iuramentum ppter periculū anime. ¶Item qui sanus intrat religionem in qua elegerit sepulturam vel infirmitate transit.de qua tamē non morituꝰ potest ppter hoc parrochialis ecclesia petere inde canonicam portionem:secus q̄n infirmitate transit de qua moritur.ext.e.t.de his.Similiter dicendum est de leprosis qui intrant domus leprosoꝝ q̄ sacerdos parrochialis non potest petere inde aliquid q̄ inde est ac si sani trāsirent nisi forte morientur ex violētia lepre. multi enim moriūtur cū leprased nō ex lepra. In hoc casu tenēda est religionis cōsuetudo.Similiter dicendū est de infirmo in vna parrochia qui facit se mutari in aliam et moritur de illa egritudine q̄ prima ecclia non priuabitur portione sua.ext.e.t.de his.Similiter est de illo qui intrat religionē p̄bandis cā t infra tēpus p̄bationis obijt q̄ non pōt parrochialis ecclesia petere canonicā portionem. ¶Item nullus sepelitur intra ecclesiā nisi epi abbates aut digni plebani vel fideles layci vel magni meritiꝰ.xiij.q.ij.nullus.

¶Quibus interdicitur ecclesiastica sepultura.

Sepultura ecclesiastica interdicit hereticis paganis t iudeis.de cō.li.c.ecclesiā.t.c. cōsuli.Sūt excōicati etiā mīnoris excōicatiōe si notorij sūt excōicati.ext.de hereticis sicut t.xxiij.q.iij.sane q̄ si etiam per violentiam sepulti sint debēt exhumari si possint

UVA. BHSC. IyR_347_2

ossa eoꝝ discerni cherēdi catis. ext. e. t. sacris. Silr q̄ decedūt sine pnia in manifesto pctō mortali pura qui se suspēdūt vel ꝓcipitauerūt vel gladio seipos pemerūt ex desperatiōe vel indignatione. secus ex furia vel a casu vel alio silī mō se occiderūt. xxij. q. ij. quibus. t. ca. obeuntibus. t. c. qstiū. t. xxiij. q. v. placuit. t. q. vij. quicūq; clericus t q̄libēt sepultura nō priuentur intelligēdū est a sentētia: hec oīa intelligas de oībus q̄ in quocūq; pctō mortali absq; signo penitētie decesserūt: secus qñ i morte apparuerūt manifesta signa pnie quia. s. clamauit pr̄esbyterū vel pniam vel si amisit loqlam apparuerūt alia certa signa: tunc essi etiā post mortē debet absolui ab illo qui potuit illū viuū absoluere: et recipi dz ad oratiōēt ad alia ecclesie suffragia. ext. de sen. excō. a nob. essi. t hec absolutio dz fieri cū aqua bñ dicta t alia solennitate t ad pbandum hmōi figua sufficit vn' testis. xxv. q. vj. qui recedūt. t. c. seq̄nti. ¶ Itē phibent in cymiterio sepelīri qui moriuntur in torneamētis: licēt peniteāt. eucharistia tamē nō negatur eis post pniam. ext. de torneamētis. c. j. ¶ Itē intelligēdū est de illo q̄ vadit cā exercendi se in torneamēto: z hoc tā de militib' q̄ de armigeris eoꝝ qui ibidē se in armis exercēt. nō tñ de alīs qui vadūt illuc causa curiositatis ad videndū vel ad requirēdū debita vel ad vidēdū amicos t sīlia ext. de torneamentis. c. ñ. similiter phibētur vsurarii manifesti. ext. de vsur. q̄ ¶ Itē bdones manifesti pphibētur ēt si penitētes moriantur ofī rñ habeant vñ satisfaciāt. t hered̄es satisfacere volūt t hoc fit in ꝓfusiōē heredū: vt facilius ꝓcellātur. ext. de rap. sup eo t de ap. q̄ frōte vel vic vtrūq; locale q̄ dicti n' n penituerūt qz in iure nouo cōstituitur vt si q̄s p crimine fuerit excō'icatus. t i extremis agēs fm formā ecclesie absolut' nec cymiteriū ei. nec ecclesie suffragia denegētur: sed heredes t. ppinqui ad quos bona ꝓuenerūt ipsius satisfacere p ipso cēsura ecclesiastica cōpellantur. ext. e. t. parrochiani. Silr suspēsus in patibulo. post verā cōfessionē apud ecclesiā sepelitur. xiij. q. vlt. c. qstiū. sec' tñ si nō appareātin eo t similib' ꝓa penitētie signa. vt. xxiij. q. v. placuit. t. §. sequēri. de hoc rñ. in tractatu de raptoribus ¶ Itē cui cōicauim' viuo t mortuo cōicare debere. ext. e. ti. ex parte. et xxiij. q. ij. sane nisi prius apparuerit q̄liter nō fuerit ei cōicandum in vita t si militer cui nō cōicauim' viuo nec mortuo eōicare debem'. ext. eo. ti. sacris. et xxiij. q. ij. c. j. t ext. de sen. ex. a nobis. ff. ¶ Itē nō recipitur appellatio cum appellatur non sepeliantur corpora defunctoꝝ. C. de sepul. in autē. ¶ Itē dictū in autē. cū de ap. cog. §. pculus t in autē. vt defect' corpa circa pn. col. vi. nō hoc habes ext. de sepul. ex pte i gl. ar. q̄

¶ De sequestratione.

Nunc agēdū est de seq̄stratiōe post fessionē t fructuum. Quid sit seq̄stratio. Quid seq̄tur: an sit licita vñ q̄bus casibus locum habeat.

¶ De seq̄stratiōe q̄d sit t quot sūt modi sequestrandi.

Sequestratio est rei de qua agitur depositio. nā t seq̄ster est depositarius renunciandi deducte ex hmōi depositio non pōt fieri nisi a pluribus q̄uis als t vnus t plures deponant. ff. de ꝓb. signi. l. seq̄ster. t. ff. depositi. l. iij. t. l. ppzie. ¶ Itē seq̄stratio fit duobus modis. nā aliq̄s fit omittende possessionis cā t tunc neuter litigantiū possidet sed seq̄ster. similiter aliq̄s res seq̄stratur cā custodie t tūc possessio tenet penes possidentē. ff. depositi. l. iij. §. vij. ¶ Itē generaliter pphibita est seq̄stratio. C. de pphibi. sequestra. l. vna. sed ꝓmissa est casualiter primo ex volū

UVA. BHSC. IyR_347_2

ea'e ptiũ vr̃lite finita rei victori detur ff.de acquirẽ.pos.l.interesse ꝛ nisi hoc faciat poterit victor agere de seq̃straria actiõe.ff.depositi.l.sine alia.§.cum sequestro. ¶Itẽ fit ex necessitate si de re mobili sit cõtrouersia ꝛ ps̃ona rei suspecta sit:ne cũ ipa re fugiãt.ff. de offi. p̃to.l.senatus.§.vlti.ꝛ.C.de agri.ꝛ sensi.l.vtibus. ¶Itẽ fit cũ circa rẽ mobilem vel immobilẽ ps̃ona possidẽs ẽ suspecta qz fructus depopuletur ꝛ res sit disposita.ff.soluto matrimonio.l.sicut dotẽ.§.sinautẽ.ꝛ.ff.de solu.l.j.impator in fine.ext.e.ti.dilectus.ꝛ.c.vlti.

¶Itẽ sequestratio dz fieri de fructib' ꝛ possessionibus rei mobilis cũ ps̃ona possidẽs de dilapidatione est suspecta. ff.qui satisda.cog.l.si fideiussor.§. vlti. ext.e.ti.dilectus vbi de hoc in glo.ꝛ. c. seq̃nti. ¶Itẽ fit ppter contumaciam nõ cauẽtis de col.bonoꝝ faciẽda.ff.de coll.bo.l.j.§.si frater ꝛboc vt miti' agatur cũ strumace.ext.de do.ꝛ otu.ex lris ꝛ ext.e.ti.dilect'.vbi de hoc in glo. no. q̃ possessio. ¶Itẽ fit cum seruus pclamat de possessiõe seruitutis i libertatẽ tunc fit seq̃stratio eaꝝ rerũ an sint dñi an ei' q̃ dicit se dñm.C.q̃b' ad lib.pro cla.nõ li.l.vlt.ꝛ.C.de asser.tol.l.j.§.sup Silr fieri dz cũ appellat ab executore. similiter fit cũ colonus vult possessiões ꝙductas deseꝛere.C.de agri.ꝛ cẽ.l.vlti. R.ꝛ.similiter fit cũ maritus ꝓgit ad inopiã tũc sepaꝛ dos vxoris.ff.solu.mat. l.si cũ dotẽ.§.si in autẽ. silr q̃si timeãt de seuitia viri nec põt vxori caueri.ext. de restit.spol.lras.ꝛ.c. ex trãsmissa.tũc em seq̃strãda est vxor.silr si vxor timeꝛet coꝛrũpi.ex.de sponsa.cũ locũ vbi ō hoc similiter si timeãt pdi ꝙmoditas vẽdẽdi.ff.de dolo.l.si oleũ. Similiter cũ aliquid est ablatũ illi q̃ est de familia iudicis.ff.de esti.p̃stan.l.senatus cõsulto.

¶Itẽ cum aliqs de comunib' p̃sidis ꝗrũ pariãt naz res seq̃stratur vsq; ad rẽpus successoris p̃sidis.ff.de offi.p̃si.l. senatus cõsul. ¶Itẽ si fructus dissipẽtur possessiõis fieri dz seq̃stratio.ext.e. ti.ad hoc.ꝛ duobus.c.seq̃n.ꝛ.c.vlti. Si militer nisi appellatur ab executore et si appellãs nõ sit suspectus q̃ dissipet nihilomin' fit seq̃stratio nisi appellãs depopuletur.ff.de ap.l. imperator. et ext.e.ti.c.vlti.

¶De seueritate q̃n exercẽda est ꝛ q̃n deserenda.

SEueritas discipline deserãda est q̃n multitudo est i cã.ar.xliñ. dicõmessa.ꝛ.l.di.vt p̃stituere.ꝛ ext.de cleri.ex.iñ.latores.sed q̃n multitudo excusare vel defendere vult suũ pcm̃ tũc nõ est deseꝛẽda sed exercẽda.de pe.di. vj.c.j.in fine.ꝛ ar.lxxñ.dist.paucoꝝm. xliñ.di.cõmessatores ext.de cleri. exc. iñ.latores. ¶Item seueritas viliter deseꝛitur quanq; xxiñ.q.iñ.ne admisso.ꝛ.c.non põt.ꝛ.ix.q.iñ.quando dicit. ꝛ.iñ.di.denicq;.

¶De seruitute.

NUnc;agẽdũ est de seruitute. Quid iuriscõ.introducta ꝛ an seruus valeat ordinari ꝛ an seruus ecclesie ꝓmutari possit cũ seruo,laycoꝝ.

¶De seruitute multiplici iure introducta.

SEruitus est ex iure naturali introducta.xxv.di.sexto die.silr ō iure gentiũ.l.di.gẽtium. Silr de iure canonis.xv.q.vlt.cũ multe.ꝛ extr.de iudi.j. vbi de hoc in glo.notalseruitutẽ.ꝛ.c.ad liberandã. ¶Itẽ seruitute dimissa cũ duab' seruitutib' alĩa nihilomin' manet in suo statu.ff.de serui.vr.p̃.l.si domin'.tua.silr seruit' acquirit ex lõgo tpe poze quo quis alteri seruuit.l.x. xxx. annos. Similiter ꝛ seruitia consueta p̃estari debent.xxviñ.questione.ñ. seruitium.ꝛ.extra.de iudi.capitulo.ñ.vbi de hoc.ar.q̃ extempoze. ¶Itẽ seruus iudei aut ꝓnaculus est.i. de ꝓpa ancil

UVA. BHSC. IyR_347_2

la natus aut empticius si vernaculus fit ꝛ velit fieri christian⁹: statim eripit in libertatē: nullo ꝓcio dato. C. de epis ꝛ cleri. l. deo nobis. §. is ita. ꝛ ar. liiij. di. fraternitatē. Si empticius, aut erat iā christianus qñ erat emptus aut paganus. Si ⁊r christianus indistincte in libertatē eripitur, nullo modo precio dato. liiij. dist. mancipijs. Similiter serui hereticorum impune possunt ꝛ domi. nos relinquere ꝛ ād ecclesiam confugere. C. de hereticis ꝛ manichē. l. manicheos. Si autē erat emptus dum erat paganus causa seruitij liber efficitur sine precio si vult effici christianus. liiij. di. fraternitatē. Si fuit emptus causa cōmercij ꝛ infra tres menses nō expo-suit eum venalem si postea vult fieri christianus, liberatur sine ꝓcio: qz ꝓsumitur ꝙ ad seruiendum emerit. Si autē expositum venalem infra tres menses ꝛ iste vult fieri christianus infra aliud spatium vel etiam post: dum tamē non steterit per dominū quo minus vendiderit eum infra illud tēpus liberatur reddito precio. xij. sol. liiij. di. fraternitatem. ꝛ ext. de iudeis. c. j. ñ. et vlti. ꝛ isti. xij. sol. erunt aurei monete ꝑm quosdā. ff. de minori. l. si mulier. et C. de. fal. mo. l. si quis nūmos. ¶Item seruus predicto modo redemptus nō fiet seruus redimētis ꝓpter hoc sed restituet ei precium ꝛ erit liber. ar. inst. de nox. act. §. dñs. Similiter si non ꝓt preciū restituere seruiet ei tantū ꝙ seruitium pro precio recōpenset: ꝛ post ea totaliter liber erit. C. de cap. ꝛ post. li. re. l. vlt. ꝛ xxxvi. q. j. de raptoribus vel querat hostiatim ꝓcium sue redēptionis. ff. de manu. l. iij. ꝛ hoc vera sunt nisi ꝓcium datum fuerit causa pietatis animo non repetendi: quia tunc nec ꝓ precio seruiet. nec precium redderet.

¶Item seruitus introducta est de iure diuino. xxxvj. di. esto. ꝛ in quibusdā casibus seruitus precclesiā est introducta xxxij. di. eos. xxxj. di. quidā. ꝛ ext. de iudeis iudei. ꝛ. c. ad liberandā. ¶Item ꝙ deferūt arma ferrū lingnamia sarracenis si i hmōi rapiat serui fieri debēt ꝑpetuo ꝛ ꝑriuari olb⁹ bonis suis. ext. de iudi. ita. ꝛ. c. ad liberandā vbi ō hoc.

¶An seruus pōt ordinari: ꝛ an seruus ecclesie cōmutari possit cum seruis laycorum.

SEruus nullus siue priuati siue corporis su e ecclesie pōt ordinari nisi prius manumittatur. liiij. di. c. j. ff. ꝛ iij. ¶Item seruus hac cōditiōe manumissus vt ordinatus seruiat in diuinis officijs dño suo. si hoc nō obseruauerit deponitur ꝛ in seruitutez redigi debet. ext. de seruis nō ordi. nullus vbi de hoc. ꝛ. c. eo libentius. ¶Item seruus religionē ingrediēs si infra terminum fuerit a dño requisitus: reddatur ei postea vero queri non pōt. xvij. q. ij. si quis incognitus. Similiter si receptus a monasterio fuerit ibi professus non debet dño reddi sed monasterius ꝓ ipso satisfacere dño debet. ar. ciij. di. si seruus absente. ¶Item si cognitus et ferat se liberū ꝛ in monasterio est seruitute ꝓfessus si requiratur a dño restituatur ei. ar. de ser. nō ordi. c. de seruorū vbi de hoc in glo. iste fugiens.

¶Item seruus assumptucius ꝛ originarius non dñr ꝓprie, serui sed sunt liberi ꝛ a legitimis actib⁹ nō repelluntur. C. de agri. ꝛ censi. l. diffinimus. sed ñr ad ordines non admittuntur sine licētia dñoꝝ suoꝝ. liiij. di. si quis obligatus de hoc habes ext. de iudeis. c. ñ. in glo. nota originarios. ¶Item seruus in iudicio stare non pōt. C. de iudi. l. seruꝰ. nisi in casibus. ff. de iudi. l. vir. certis ex causis. ¶Item seruus ecclesie nō pōt contra matronā ecclesiā testificari nec ibm accusare. ext. de seruis nō ordi. de fal. de seruis ordi. vel nō. de ista malia

UVA. BHSC. IyR_347_2

fide in tractatu de ordinādis. ¶Item seruus ecclesie cū seruis laycorū cōmutari non debet nisi serui ecclesie fiant liberi z serui laycor loco ipsorū fiant ecclesie serui. ext. de rerū pmu. mancipia vbi dr hoc. z. c. iniustum. ¶Item qui petit seruus pbare debet seruitutē fuisse constitutam z se illa vsum fuisse. ff. de itinere actuq; p. l. iij. §. hoc autē. z ar. eē. de resti. spol. ex trāsmissa. ¶Item filij clericor videntur esse serui eiusdē ecclesie de cuius sacerdotis vel monstri ignominia nati sunt. z hoc iure perbennis. xv. q. vlt. cū multe ¶Item seruitus amissa recuperatur propter sequēs delictum alterius. ext. de adult. c. vlti. vbi de hoc Sed cōtra. extra de cōuersi. cōiuga. veniens vbi de hoc sed vtrunq; istorum in diuerso casu tenet

¶De siccarijs.

s Siccarius dr a sicca q; significat serrū vel cultrū. Inst. de pu. iu. §. siccarij. Similiter dr siccarius quia rmis vite alterius insidiatur. ff. ad. l. cor. de sic. l. j. z de pe. dist. j. §. si quis in dolo.

¶De sigillo autentico.

Sigillum autēticū est sigillū epi z ei creditur quādiu cōtrariū nō probatur. similiter sigillū ext. de pba. tertio. z. c. post cessionē. similiter sigillū alicuius pncipis secularis cui credit si hoc habet loci cōsuetudo. ext. de fide instru. scripta. vbi de. bis in glo. sed q dns. z. c. cū dilectus. Sitr sigillū platorū. ext. de do z cōtu. pitatis. sitr sigillū vniuersitatis. ext. de pcur. qz in causis Similiter cuiuslibet cōis vel chori vel collegij. ext. de excep. pla. dilecta. ¶Item in sigillo autēnco ad hoc vt faciat fidē debēt orbita z caracteres apparere. ff. qui test. fac. po. l. autēticū. §. iij. vbi dr hoc in glo. ad hoc. ¶Item sigillo alieno sigillare pōt qui pprū sigillū nō habz. ¶de testi. l. si vnus allioquin suspecta habetur si fuerit alieno sigillo sigillata ab eo qui pprium sigillum habebat ext. de ap. significauit vel forsitā nō tenet hoc in cōtractib' pcipue magnarū rerū z etiā pncipū de bis. habes. ext. de fide instru. inter. §. iij. in glo. nō erit dbr. ¶Item sigillo ignoto z obfuscato nō statur. ext. de fi. instru. q; super bis vbi de hoc i glo. sigillo cū ño sigillo.

¶De symonia.

Nunc videndum est de symonia. Quid sit vnde dicat. Quot modis cōmittitur. De symonia cōmissa in ordine. p quez cū symoniaco dispensēt de symoniaco in monasterio recepto de symonia in bñficio commissa. De symonia in diuinis officijs cōmissa. De symonia in exequijs mortuor pcessionibus z cōfraternitatibus cōmissa. De symonia in bñficijs conferēdis. De mago qui vēdidit scientiam.

¶De symōia quid sit z vnde dicatur.

Symonia est studiosa cupiditas vel voluntas emēdi vel vēdidi spuale aliquod vel spuali annexum nā spuali annexū spuale est. j. q. iij. si ds obtecerit z dr studiosa voluntas si pcessit ad actū promittendi seu pactscendi. exterius.

¶Item annexū spirituali vendi phibet. vt ins pronat' z filia. ext. dr iure patro. de iure q; lz sit annexum spuali cadit tñ in psonā layci. i. pōt competere layco sed q̄ est hec ratio qr ideo ius patronat' annexū spuali. z nō spuale. qr nō pōt ꝓpetere layco. ¶ff. quidā dicit q; nullum ius mere spuale pōt cōpetere layco sed qr ius pronat' pōt cōpetere layco. nō pōt esse matrimoniū spuale sed annexū. z pm hāc opinionē dicit quidā hoc verius s dicas q; spuale qđq; sumitur large qđq; stricte pm q; spuale appellatur illud solum quo habetur species. s. ꝓtus gratū faciēs vel quōdatur vt sacramētū vel quo baberi significat nē donuz ꝓphetie z prās faciens

UVA. BHSC. IyR_347_2

di miracula. large aũt accipit ꝑm ꝙ cõ ꝓbedit nõ solũ ꝓdicta. iiij. sed ea que se quũtur ex sacro vt ius ꝓcipiẽdi decias z oblatões ꝙ sequitur ex sacro ordinis z etiã qõ antecedit ad spũale. vt ius patronatus ꝙ antecedit ad ꝓsentationẽ ꝓsone ad aliam ecclesiã vel prebendam z etiã ois res sacra instituta ad celebrationẽ sacroꝝ z officioꝝ diuinoꝝ. vt calix ⁊c. ¶ similiter annexũ spũali qñq; stricte sumitur vt appelletur illud solum ꝙ ẽ in illo qui bz sacramẽtũ ordinis vt ius ꝓcipiẽdi decimas z oblatões qñq; large vt ꝓprehendat illud ꝙ antecedit ad aliquod ius spũale largo sumpto vocabulo spũali. vt ius patronatus ꝙ antecedit ad ꝓsentationẽ vt dictũ est: dic ergo ꝙ ius ꝓnat⁹ non est spũale stricte sumpto vocabulo nec annexus spũali. sed large dic etiã ꝙ aliqõ ius spũale vl annexũ spũali large sumpto vocabulo põt cõpetere layco vt ius ꝓnatus. sed ius ꝓcipiendi decimas z oblationes ei nõ cõpetit sed illi soli qui habet ordinẽ ecclesiasticũ vel ei qui habet autoritatem a clericis talia ꝓcipiendi sicut sunt quidã regulares z cõtẽplarij z similes. ¶ Itẽ stricte sũpta symonia. symonia est spũaliũ acceptio vel collatio nõ gratuita ꝑm cantoꝛẽ parrbisiensem sed si strictissime accipiatur symonia: est pactio rẽpozaliũ ꝓpter spũalia vanda vel faciẽda. ar. j. q. j. qui studet. ¶ Itẽ sola intentio vel volũtas etiã non studiosa sed determinata pactũ facit symonia thi sicut vsurarũ vt viderur ext. de vsuris consuluit. sed dicendũ ꝙ in his que sunt ꝓhibita: qz symoniaca vt emere vl vendere spũalia z; breuiter ꝙ in veteri testamẽto z nouo symoniaca erant in istis sufficit sola volũtas. Sed in his q̃ sunt symoniaca qz ꝓhibita. j. q̃ ꝙ cõstitutiones trũ ecclesie sunt symoniaca vt cũ quis renunciat ecclesie illa conditione vel pacto. vt detur nepoti suo. vel alij in his nõ sufficit sola voluntas nisi ꝓcedat in actum non dico renunciandi sed paciscendi. extra. de offi. dele. ex parte. ñ. z ext. de renunci. de multa. sed quare sufficit sola voluntas in primo casu z non in secũdo sed ad faciendum reum eo modo sufficit in secundo casu voluntas renunciãdi bñficio ad opus nepotis ex pacto sicut sufficit in primo casu voluntas ad introducẽdũ irregularitatẽ falsum est hoc. ext. de symo. c. t. mandato. ¶ Rñ. symonia quãdoq; large accipitur vt comprehendat voluntatem emendi vel vendendi aliquid spirituale vel paciscẽdi pro eo. licet nõ ꝓgrediatur ad aliquem actum exteriorem sicut mechia large appellatur cõcupiscentia mulieris iuxta illud qui viderit mulierem ad cõcupiscendum. ⁊c. quandoq; strictius appellatur ꝑm ꝙ diminuit eã canto: parrbisiẽsis. sic symonia est spiritualiuz acceptio vel collatio non gratuita quandoq; stricte accipitur ꝑm quod symonia est pactio rẽpozalium vel spiritualium ꝓpter spiritualia vanda vel recipienda aciacie da. ¶ Item duplex est actus scilicet actus emendi vel vendendi spiritualia: vel actus renunciãdi beneficio ad op⁹ alterius z actus paciscendi super talibus. dic ergo ꝙ in his que ꝓhibita sũt quia symoniaca sufficit sola voluntas ad introducendum peccatuz sine stet in finibus suis sine ꝓgrediatur ad actũ emẽdi vel vendendi sine etiam paciscendi sed nõ sufficit ad introducẽdũ irregularitatem si nõ ꝓgrediatur ad actum paciscendi. In illis affir que sunt symoniaca qz ꝓhibita nõ sufficit ad introducendũ peccatũ volũtas renunciãdi beneficio ad opus alterius etiã si ꝓgrediatur ad actũ renũciãdi nisi ꝓgrediatur ad actum paciscendi qz non est pctũ alicui si renunciat beneficio ad opus alterius dum tamen dignus sit

UVA. BHSC. IyR_347_2

dum tamen pactum non intercedat.

¶Item symoniacus est qui vendit vel emit spirituale z nomine emptionis et venditionis intelligas omnem contractum pmutationis.q; pmutatio prebẽdarum dignitatũ vel aliorũ beneficiorũ ecclesiasticorũ nõ potest fieri autoritate partium.aut etiã pacto sine periculo symonie.ext.de rerũ permuta.quesitũ si cut nec trãslatio sup eo.z.c.cũ olim.eps ẽ ppter causam necessariaz vel vtilẽ potest ex officio suo trãsferre pbnaz z facere permutationẽ ext.de rerũ permu.quantũ.z.c.cuz olim.z.c. cũ vniuersorum:sed tñ transactio fieri nõ potest sine autoritate supioris vnde symoniaq sunt qui faciũt inter se pactum vel iurant sic.tu facies p posse tuo q; ego habeam beneficiũ tuũ.z ego q; tu meum possunt tñ sibi inuicem in tmarevolũtates suas.scz libenti esse z in eccla tua et econuerso z ipso significare dixerunt tamen quidaz q; in predicto contractu locuz habet trãsactio intrinseca que est cum aliq̃d de ipsa re sacra litigiosa pacto conceditur vel pmittitur.extrinseca trãsactio est quando aliq̃d extra rem litigiosam pmittit vt si litigetur sup ecclesia z pmittat pecuniã pcedendo litised neutra trãsactio est in talib' admittenda. ¶Item quantũ ad pprietatem potest fieri permutatio ecclesiaz z aliorum bñficiorum dũmodo fiat autoritate superioris z nullũ tẽporale interueniat nisi forte altera ecclesia multũ habundaret in redditibus tẽporalibus et altera parũ q; tũc minus habundans posset refundere alteri pecunie quantitatẽ ita q; tẽporale pro temporali vaceret cõtractus nullo modo misceretur ext.de rerũ pmu.ad ẽstiones Sed dicẽdum q; vbi ecclesia magis habũdat in possessionib' tpalib' aut redditib' pmutatur cũ alia ecclesia min' in talibus habundante z fit cõpensatio pecunie vt p ueniatur ad equalitatez pmutationis duplex est ibi cõtract'.scz vnus pmutationis z alius recõpẽsationis si ergo fieret recõpensatio pecunie p iure spũali z nõ p sola recõpẽsatione possessionuz tpaliũ.diceretur ad inuicem cõtractus misceri. Et dicendũ q; hmõi pmutatio ecclesiaruz p ecclesiis locum non habet inter personas q̃ non habẽt nisi vsumfructum ecclesiarũ z hoc ad vitã suã tãtum:sed inter ecclesiasticas pbnas quibus pprietas taliũ ecclesiaz impertitur est cõcessa vnde symonia est spũale pro tpali transigere vel cõmutare ext.de rerum pmu.exhibita vbi de hoc in glo.ergo spũali.potest tñ fieri pmutatio vt dictũ est autoritate supioris. spũalia nec vẽdi nec redimi pñt extra.de symonia. quereia vbi de hoc in glo.q; nullũ. Sed si ds dat pecuniã alicui ius nõ habenti vt redimat vexationẽ suã.non est symoniacus nisi ius haberet ext.de symonia dilect' vbi de his in gl.cuz indebite.z.c. mathe'.z.j.q.iij.q̃stitũ. ¶Itẽ dicitur symonia a symone mago primo in nouo testamẽto hmõi sceler̃ aucroze.q; voluit emere gr̃az spũssancti a btõ petro vt ad impositionẽ manuũ ei' daret spũssctus inuisibili signo. Sitr gyezi in veteri testamẽto voluit vendere gr̃az sanitatis naam in syro.vñ ppzie vẽditio spũalium dr̃ gyezi ra.azeri.emptor vero symoniacus vter q;. Et nota q; cũ gyezi symoniac' fuerit nec legat pactũ aliq̃ facisse errant q̃ dicunt symoniã nõ esse.sine exprssa pactione.de vtroq; legit.j.q.j.qui studet.

¶Quot modis cõmittitur symonia

Symonia cõmittitur tribus modis iurta verbũ gregorij sup illud esa. xxxiij.btus q̃ excutit manus suas ab omni munere.non dixit solũ modo a munere sed ab omni munere.quia munus aliud est a manu.aliud ab obsequio.alius a lingua. Munus autem a ma-

UVA. BHSC. IyR_347_2

nu pecunia est. Sunt tñ. v. casus in quibus potest dari munera manu. primꝰ est cum quis sponte datur ꝛ gratis offertur non pro spirituali. vt. j. q. j. ꝯdā inutilibꝫ. ꝛ. c. qñ in fine. ꝛ. c. placuit ꝛ extra. e. t. dilec. in fi. Sed ꝙ dictuꝫ est pro spirituali nota ꝙ hec ꝓpositio ꝑ quādo ꝙ notat appreciationeꝫ seu cōmutatio nem: sed hoc nunquā dari potest tpale pro spirituali vel econuerso. Similiter pro qñ ꝙ notat causaꝫ efficientem qñ ꝙ finalem. cum ergo aliquis recipit sacramentum ꝛ conferēti dat aliq̄ temporale. ꝛ dicitur iste dedit vel dedit denaꝝ ꝑ sacramēto vel alio dono. si hec prepo. pro. notat appreciationem vt emat sacramētuꝫ ꝑ denario symonia est. Si aūt notat causam finalem vt sit sensus iste dedit deñ. pro sacramēto. i. pro veneratione sacramenti vel ꝓpter venerandū sacramentum licite potest hoc fieri. et concedi.

Similiter si notet causam efficientē vt sit sensus. dedit denariū pro sacramēto i deest ꝑ deuotione quā habuit ad sacramentū licite potest hoc fieri ꝛ cōcedi sine symonia qꝛ hmōi deuotio potest eū mouere ad dandū aliquid in receptione sacramēti. ¶ Itē si dubitetur vtruꝫ gratis vel ex corrupta intētione datum sit. tria sunt maxime attēdenda. s. dantis ꝛ recipientis qualitas. s. an a paupe diuitiue vel ecōuerso. siue a diuite locupleti. Scōo si muneris quantitas maioris vel minoris ꝑ ꝙ res data existat. Tertio donationis tēpus. s. ab instante necessitate seu alio tēpore cōferatur ꝛ ꝑm hoc est habēda ꝓsumptio vel ꝑ. vel contra extra. e. t. ꝛ si questiones vbi de hoc in glo. hoc in tēpore pape. Itē scōus casus est ꝑ operibus spiritualibus ab eo collatis qui ad hoc ex officio tenetur vt in visitatore ecclesiarū. vñ. q. ñ. caritatē. Tertius casus est ꝑ quibusdā operibus spiritualibus ad que qui confert ex officio tenetur vt cū episcopus cōsecrat' vitat ecclesiam qꝛ tūc potest exigere pro curationē moderatam extra de symo. cum sit romana ꝛ de ꝓscriptione cū ex officio. ꝛ. q. ñ. relatū. ꝛ nota ꝙ in istis duobus casibus. scōo. s. ꝛ tertio cū dicit ꝙ pro operibus spiritualibus aliq̄ tpale datur hoc ꝑ notat causam efficientem lat gent sub efficiente comprehendatur causa administrialis vel causa sine qua non potest cōmode opa spiritualia impendi ꝛ est sensus iste dat ꝑ operibꝫ spiritualibꝫ aliq̄ temporale. i. administrationem illarū operarū siue quo administrante non possent cōmode expedire ꝛ tunc licite potest fieri. Similiter si ꝯs rogaret sacerdotē quod celebret ei missaꝫ et sacerdos nō habens librum vel calicem diceret ei. celebrabo libēter si ministraueris mihi librum ꝛ calicem. nō esset symonia. Et si diceretur iste ministrat sacerdoti calicem ꝛ libꝝ. ꝑ celebrāda missa. hec dictio ꝑ nō notaret appreciationem. sed potius administrationē. Sed cur episcopo dat ꝓcuratio ꝑ cōsecratione ecclesie ꝛ non pro ordinādis clericis: Similiter datur cū fit ibi labor ꝛ o ꝯs potest ordinare clericū ꝛ dꝫ in sua eccla ꝛ facile potest habere expēsas: de domo sua in qua dꝫ victualia sed illa victualia nō potest cōmode ferre secū ad ecclesiā aliaꝫ vnde necesse est ei de victualibus alibi puideri cū aliam consecrat aut visitat ecclesiā. Similiter quartus est ꝑ vita eterna ꝛ pctōꝝ remissione vt clemo. ꝑm illud danielis. iñ. pctā tua. clemo. re. Sed quare nō est hoc symo. cū nihil sit spiritualius vita eterna ꝛ peccatoꝝ remissione. ꝛo cuꝫ clemo. dantur deo in pauperibus tñ qꝛ dominus est: nulla potest cōmitti symonia sicut ꝓmittitur cum prelatis q̄ non sunt ꝯsi. sed solum dispensatores sacramētoꝝ ꝛ aliorꝫ spūaliū. preterea vita eterna ꝛ remissio pene peccati cadit sub merito ꝛ ponit̄ venia adeo ex pacto vt ematur a nob⁹ mo

UVA. BHSC. IyR_347_2

neta dei que est affect' z opa charitatis sed non sic est de spiritualibus q cõferimur p ecclesie ministros nec tamen corporalis elemosina est pcãm vite eterne in quantũ est corporalis res. nec in quãtũ datum: sed in quantum fructus est. i. in quantum procedit ex effectu caritatis. vnde peccata tua cle. re. i. penam debitam pro peccatis. Quintus est pro redimenda vexatione in rebus spiritualib' cum iniuste infertur ext. de symo. dilectus filius nõ tamen habet locũ redempcio hmõi vexationis sup iure spirituali nisi cõstat p certo redimẽti de iure suo ¶ Item in munere ab obsequio distinguitur q aut est corporale aut spirituale: si corporale sit obsequiũ z bonestum symoniã nõ inducit vt. c. quis seruit ẽpo suo in reb' licitis z honestis puta eũdo romã p ecclesia. i. pro negotiis ecclesie pcurandis non pro ecclesia sibi danda ppter hmõi laborem. q hoc symoniacum esset sed verũ dignũ z bonestum prestat obsequiũ p beneficio vel ordine nõ est symonia. dum tamẽ sine pactione fiat ext. de elec. dignus. z. j. q. j. sunt nonnulli. ar. a contrario sensu. Sz cum hmõi corporale obsequiũ sit bonestũ z appreciabile z possit etiã ex pacto propter illud recipi pecunia ergo idem iudicandũ est de eo q de pecunia. Sed si darem pecuniã p habendo beneficio esset symonia etiã sine pacto ergo. hoc ſco. dicunt quidã q licet dare pbendaz principaliter pro deo z scõo pro seruitio licito. vt sit finis sub fine. Sed cõtra est q nõ possunt hoc ordinare. intẽtiones q si dicatur q episcopus dat pbẽdam propter remunerationẽ seruitiũz remunerat seruitiũ propter deum. prima intentio illicita est z prim' finis. i. dare spirituale p temporali seruitio propterea dicit alij q cum dicitur iste dat prebendam pro seruicio licito hoc ipso pro. nõ ponitur causa finalem sed excitatiuã, obsequium essi tale nõ debet esse causa finalis. sed potest esse causa excitatiua. Sz eadẽ ratione posset dare pecuniã. ergo vt pecunia nõ esset precium sed excitatio episcopi ad dandã prebendã. ſco hmõi officium nõ debet esse excitatiuũ ad dãdam prebendã sed ad cognoscẽda merita pistantis obsequiũ quibus cognitis danda est pbenda p ipsis z nõ pro ipso seruitio ext. de symo. cũ esset vbi de hoc in glo. q: sicut canto: dicit parisien. curie prelatorũ probatorie sunt clericorũ. pecunia autẽ si daretur episcopo ab aliquo non ppter hoc aliquõ eius meritũ aut fidelitas pbaretur sicut p obsequiũ honestum probatur. ¶ Item mun' ab obsequio est seruit' indebite impẽsa vñ obsequiũ q ix debite impẽdat. si impẽ datur pro spirituali beneficio obtinẽdo primus. Sm q li. p notat causaz finalem non excitatiuam vt dictũ est. ẽ. Si vero indignus dignũ. vel dign' indignuz prestat obsequiũ non carent vicio symonie. vñ. h. dicit indistincte. q si quis directe habeat animũ ad ordinẽ z ad beneficium cũ seruit symoniac' est extra. e. t. cum essent. vbi de hoc in gl. hec pro missio. Sz nunquid obsequiũ spirituale potest sine vicio prestari ex pacto. ſco. non nisi beneficio vel psonatui sit annexum cũ habuit prebende impositus est hoc onus vt qui eam habuit quotidie missem de beata virgine canter ext. de prebẽ. significatũ Sz pone iste sacerdos debet celebrare maiorem missaz alias minorem ex causa adducitur admunicẽ q iste celebrabit p illo z ille pro isto nũ quid est licitũ cũ hoc prestetur obsequiuz spirituale p spi. ſco. licitum est maxime ex causa tex. cum dicitur impendit obsequium spirituale p spirituali pro nõ notat causam finalem vel appreciationem. sz ad municulationem cum iste non possit cantare loco alterius nisi z iste cãter loco istius cum duas missas cantare non

UVA. BHSC. IyR_347_2

debeat. ¶Item p spiritualibus aut corporalibus puta calice ornamētis z similibus aliquid dare non est symonia ꝑm quosdam nisi inueniatur ꝓhibitū vt in ecclesia, cymiterio crismate z oleo bñdicto. j.q.j. placuit. z.c. peñ. z vlt. z extra. e. ti. ad nostrā. Spiritualia cñ large ꝺñr pro eo ꝙ consecrata z deputata ad hoc sunt vt in eis exerceantur diuina vt calix consecratus bene potest vēdi ecclesie ab ecclesia in eadē forma. ꝓuato non potest vēdi nisi cōsultus. z.q.iñ. hoc ius. Similiter panis bñdictus z aqua benedicta cū per eius asperſionē dimittant venialia vēdi non debēt. Similiter pro crismate balsamo ꝑ obsequijs mortuorum z benedictione nubentiuz z similibus nihil exigatur pie tñ cōsuetudines obseruantur. j.q.j. dictū z extra. e. ti. ad nostram. ¶Item munus a lingua distinguēdū est ꝑm iurispitos. qz aut eligitur seu ordinatur aliquis vel promouetur suis ꝓbꝫ. aut alienis. si suis quā tuncunq; sit dignꝫ est symonia ꝑm quosdam. viñ. q.j. inscripturis z.j.q.j. ordinationibus. z.c. ordines. z.c. nullus ita.

¶Item si alienis aut ille ꝓces sunt carnales aut spūales si carnales z fiunt ꝑ indigno symonia est qz tunc succedunt loco precū. j.q.j. ordinibus. z.c. sunt non nulli. si vero sunt carnales z fiunt ꝑ digno non cōmittitur symonia dūmodo ordinator vel electo? non habeat respectum ad preces sed ad ocum z ad merita psone extra. de eta. z qualita. cuū vbi de hoc in gl. nō cñ preces. j.q.j. latoz est

¶Item si aliquis ꝑ ꝓlatura preces porrigat ꝑ seipso? ambitiosus est. j.q.j. nullus itaq; dicit tñ quidā ꝙ licite potest quis petere ꝑ se. exemplo pe. dicētis ecce nos. re. omniaz se. s. r. q̄d. e. nobis. alij dicunt ꝙ nullus ꝓ se potest petere ecclesiam vel beneficiū habens cura animarum annexam arg. extra. de iur. patro. per nostras. sed hec opinio videtur dura z multos condemnaret. z ideo ſ. dicunt quidaz quod beneficiū etiā habēs curam animarū annexam potest aliqs petere ꝑ se si dignus sit exēplo ysaie. dicentis. Ecce ego mitto me beneficiū vero simpler. i. sine dignitate vel cura animarum si indiget z sentit se dignū petere potest absq; peccato z symonia extra de renunci. ad aures z de ꝓben. c. ñ. sive ro non indiget peccat. j.q.iñ. clericos. et ꝓh. q.j. illi. Sed hoc iterū videtur durū. qz ex quo aliquis promot? est ad sacros ordines tñ ꝺm ordinatio titulum ecclesiasticum requirat potest petere bñficium ecclesiasticum licet habundet in temporalibus ar. extra. de eta. z qualituam vbi de hoc in glos. nō enim et de symo. cum essent vbi de boc. z iura que contrariū dicere videtur loquūtur ꝑm statum primitiuū ecclesie. qñ exiles reddit⁹ erant. z distribuebatur de facultatibus ecclesie prout cuiq; opus erat.

¶Item spiritualia sicut nec emi ita nec redimi debēt ab illo qui scz habet iusp cipiendi extra. e. t. querelam. vbi de hoc in glo. qz nullā alias possunt redimi sicut redimuntur decime de manu mili tum iniuste eas detinentiū. Similiter spiritualia possideri nō possunt aliquo datojvl recepto seu promisso nec sup eo potest transigi ext. de trā sac. sup eo. vnde si quis querit pecuniam etiā pro expensis z maxime ex pacto vel ꝑ beneficio. vel quacunq; re. siue iure spirituali ꝙ renunciat symoniacus est. Similiter si interueniat cōpositio sine pactū possunt tamen partes amicabiliter componere sed non transigere sup re sacra litigiosa extra. de pac. cum ꝓidem vbi de hoc. z de renūci. sup hoc. z.j.q.j. quā pio

¶Item licet quidā dicāt ꝙ ab eligendo et ante z post electionem vel ordinationem licite petitur cautio q̄ habetur ex iure vel approbata consuetudine. extiñ. di. quāquā. z. extiñ. di. qz ſcta z ꝙ a supio-

UVA. BHSC. IyR_347_2

re quelibet cautio nō tātum nuda promissio peti potest ab ordinato vel ordinando.electo vel eligendo. dum tñ honesta.x.q.iij.c.vlt.x extra.de elec.significa.tñ ꝑm quosdam ante electionē nulla cautio siue pactio peti potest ꝓ electores ab illo qui est eligēdus:x si peteatur symonia est qz videntur hoc facere nec propter hoc eligatur.viij.q.iij.talia.Similiter si promittat ante electionem se iuraturum.post electionē symonia est. j.q.ij.quam pio:sed post electionē bene potest qz tunc nihil sperat ab eis dū tñ non fiat exprecedenti pactione.viij.q.j archaldus.x.c.talia ꝓ superiorem vero potest peti honesta cautio añ x post electionem ꝑm quosdam.xxviij.di.syracusane.x.c.optatum.x.ꝑm alios nec prelatus nec alius potest exigere aliquā cautionem ab illo qui eligendus est añ electionem x iura que introducūtur ad cōtrarium loquuntur de iam electis non eligendis immo potiꝰ hmōi cautiones hodie de consuetudine tam post confirmationem ante consecrationē ipsoruꝫ quaꝫ ante propter speciem mali eximūtur. ¶Item si quis layco nullum ius habēti in electione sed maliciose impedienti eaꝫ det aliquid vt cesset ab eo impedimento videtur symonia.qz vterꝙ habuit voluntatem studiosam vendēdi vel emēdi spirituale extra.e.x.ad hoc.x j.q.j.qui studet. Sed videtur ꝙ non sit symonia qz voluit redimere vexationeꝫ suam extra.e.x.dilectus.Sed dicēdū sꝫ moniam fuisse commissaꝫ cū nondum fuisset clerico ius acq̄sitū qz postquā habet ius.licite poterat redimere vexationem suā a vexāte extra.e.x.dilectꝰ.i.vbi de hoc in gl.cū indebite. vnde q̄si aliqs eligēdus dat hmōi psone ne impediat electionē de ipso faciēdā.Si autē manifestū esset ꝙ iste impediēs nullū ius haberet in electione.x post electionē factā nō opponeret nec cōfirmaretur vel instueretur electꝰ allegās id solum ꝙ sine assensu eius posset etiaꝫ redimere vexationem sicut quidā dicūt. Sed x si ante electionem aliquis de quo constat nullum habere ius in electione impediret electionem simpliciter.i.ne fieret alia electio posset capitulum redimere vexationem suam.si autem non impediret ne fieret electio.sed ne de isto fieret electio vel de illo forte capitulum tunc nihil dare posset impedienti sicut nec ille cuius electio impediretur. ¶Itē quid si sacerdos non velit paruulum in periculo mortis constitutū baptisare nisi sibi data pecunia poterit dari ne ei sine periculo symonie in tali necessitate.dicēdū ꝙ nihil in ꝟ casu laycus siue vir siue mulier pōt hmōi paruulū baptisare.si aūt nō habeat aqua aut nesciat hmōi layc⁹ formam verboꝝ potius dare debet pecuniam hmōi sacerdoti non intētione emendi ab eo sacramētū:sed potius intentione remouēdi ipsius furiā quam hmōi puulū dimittere sic pire.Secꝰ tñ dicendū est de alijs sacramētis in benedictione nuptiali x tali nisi res capit dilationē:x potest deponi ꝝ simonia contra hmōi sacerdotē coā supiore. ¶Itē symoniacus est qui dat aliquid pro absolutione peccatoꝝ vel ꝓ absolutione excōicationis cū hoc sit spūale nihil exigēdū ꝓ ipso ꝑsādo extr.de symonia ad aures vbi de hoc in glo.ꝓ beneficio.x.c. ad audientiā.x.c.nemo. ¶Item quid si iniuste interdict⁹ vel suspensus ab officio x beneficio vel iniuste excommunicatus nec aliquid ꝓ restitutione officij vel beneficij vel cōmunionis nunq̄d est symonia. ℞o.not.ꝟ.xvj.q.vij.decimas quas ꝙ non est symonia ex pre dantis sed ex parte recipientis tñ.nam dans nullum ius acquiritur:sed dat vt acq̄situm retineat ꝙ licet ar.j.q.iij.quelituꝫ cum autem quis iniuste est interdictus suspensus vel excommunicatus sit dat

UVA. BHSC. IyR_347_2

alīquid p̄ sua restitutione. symonia est ex vtraq; parte ar. j. q. j. nullus ext. de symo. dilectus. j. vbi de hoc in glo. cum in debite. dicunt tamen quidam q̄ symo. committitur in vtroq; casu. t. qui iniuste interdictus est vel suspensus vel excommunicatus deponit querimonias coram supiore. ¶ Item quid si ecclesia mea vel prebenda me remoto alī fuerit assignata. nunquid est symonia si p̄cio eam redimo t recupero. ſco. dicēdū est scōm quosdam q̄ sic siue iuste amotus fuero t alius institutus siue iniuste sicut dictum est in casu superiori.

¶ De symonia in ordine commissa.

SImoniacus in ordine punitur qr non recipit executionem: sed ipso iure suspēs' est quo ad se t quo ad alios siue sit occultū siue manifestus sicut notorius fornicator ext. de symo. tanta. et xxxiij. di. nullus. t. c. p̄ter hoc. t. §. reruz q̄ autem sit aliquē suspēsuz esse quo ad se t quo ad alios. ſke. j. in tractatu de suspensis. t hoc q̄ symoniacus in ordine caracterē habet furtiuū qr nō intrauit per ostiū. ¶ Item symonia cuz sit crimen enorme ext. de accusa. inq̄sitionis. Similiter sit crimen exceptū. C. ō epi. et cleri. l. si quā quā. t. xvij. q. iij. sane ad accusationē. Symoniacus quilibet admittit dūmodo is qui accusatur sit malefame. ij. q. j. in primis extra. e. t. tanta ¶ Itez symoniaci punitur de pena et infamia si de crimine iudici suo aliquo modo etiā per inq̄sitionē t denūciationem cōstiterit ext. de accu. sup his. t. c. inq̄sitionis. ix. q. iij. sane. Et dicit q̄daz q̄ cū in denūciatiōe nō agat nisi ad penitentiā licet pbet symonia p̄ modū de positionis nō dz sec̄ depositio vel infamia sicut sec̄tur vt pbarur p̄ accusationez vel inq̄sitionē. Similiter nō potest repetere pecuniā quā symoniace dedit non qr aliusbene accepit: sed qr iste turpiter dedit. xiij. q. v. nō sane. electa qui turpiter dat repetitio nō cōperit. Itez symoniacus est q̄ contulit ordinē symoniace. Similiter q̄ dedit vel accepit bñficium symoniace vel fuit mediator symoniace. si est occultū suspensus est ipso iure quo ad se tm̄ ꝑm quosdā non tm̄ quo ad alios qr alī non tenētur eū vitare in officio licet sciant crimen ar. extra eoō. titu. t si q̄stiones. t. c. veniēs. t. c. ex tue vel dic ꝑm alios sol' symoniacū etiā occultū t notoriū fornicatorē suspēsum esse quo ad se. t quo ad alios. xxxiij. dist. nullus. t. c. p̄ter hoc. t. c. verū. ¶ Est enim symonia morbus cancrosus t malū vetatum t ideo ferro ignito compurgari debet. j. q. j. reperiuntur. Similiter fornicatio cōmune vicium est. t ideo iura insurgunt contra tales. l. di. tua. in fi. t. ff. de penis. l. aut facta. §. vltimo. Si vero manifestus est iste symoniac' suspēsus est quo ad se t quo ad alios vt dictū est sup. ext. e. t. accusat' vbi de hoc in gl. t. c. sequēs. t. xxxij. di. §. verū. ¶ Item q̄ recipit beneficiū symoniace sciēter qr sec' fiignoz̄ater tenetur renūciare bñficio et restituere oēs fructus p̄ceptos t qui percipi potuissent a possessore sufficienter diligēter. xiij. q. vj. si res. t ext. de respol. grauis gñaliter est possidens sine titulo tenet ad oia dampna p̄cepta t lucra p̄cipiēda. t. ff. de renū. l. si q̄s. §. gñaliter t notat hic titul' iustū initiū vel causa possidēdi vt ēptio. vēditio. donatio. t similia. Similiter si bz talē titulū iuz qui p̄ nō titulo est habēdus vt q̄ turpiter t cōtra legū interdicta mercat' est vel si quis dolo vel metu inducat aliquez ad vendendū vel donāduz sibi aliq̄d. ff. de agric. t cen. l. quemadmodū t. ff. q̄ metus causa. l. sed si part' qui fructus restitui debeant deductis exp̄ēsis ſke. in tractatu de fructibus t de non expensis.

UVA. BHSC. IyR_347_2

¶Item intellige de fructibus quos expendit in seruitium z vtilitatem ecclesie sue in alios vsus.naz ꝙ decpredandi animo.i.damnificandivel furandi sue alio modo ad negocia mea querēda ac cessit.habet cōtra me actiones negociorum gestoꝝ non infra id ꝙ sibi obest qz improbe ad negocia mea accessit sed in quo ego locupletior factus suz.ff.de neg.gest.l.i.si pupilli.§.sed z sic̄s Similiter dicas de illo quo sciente z consentiente facta fuit symonia vel statim cuz sciuit non renūciauit extra.e.ti.de symo.z.c.sicut circa fi.alias si esset bone fidei possessor ꝙ ipso nesciente cōmissa est symonia z diu possedit beneficiū sed post statim cum sciuit renunciauit tenetur tūc domino rei nō de ꝓsumptis:sed de extantibus tm̄.C.de rei ven.l.certū:et hec est pena clericoꝝ.layci vero debet excōmunicari.j.q.j. reperiuntur.et.c.si quis episcopus. ¶Item symoniac⁹ in beneficio vel dignitate cōuictus p accusationem deponetur per inq̄sitionē ad monetur. Similiter p denūciationē extra.de elec.p inquisitionē vnde ꝙ dictū est in symoniaco in ordine ꝙ suspensus est ipso iure locū hz in symoniaco et in dignitate ꝙ executionē dignitatis retinet impeditā.z ideo quicūd facit gerendo officiū dignitatis suspēsus est z decipit alo subditoꝝ ext.de ele.ioudū essi z idem dicas in bñficio curam animarū habente de his duobus idē iudicium est habendū vt in dicto capitulo duduz.et ar.ext.de fi.presbi.c.vlt. ¶Itē symoniacus in receptione simplicis bñficij vel in collatione bñficij cuiuscunq; si occultus est suspēsus est ipso iure quo ad se sicut quilibet in peccato mortali cōstitut⁹.j.q.j.sacerdotes. Si vero notorius est de iure vel de facto suspēsus est etiam quo ad alios ext.de tēpore ordi.quesitū naz accusatus de symonia phiberur exequi officium suum accusatione pēdēte.nisi prime si est infamatus extra.e.t.accusatum als secus.xj.q.j.§.verum in prin. ar.ñ.q.j.in primis. ¶Item pecuniavel possessio symoniace accepta restitui dz illi ecclesie in cui⁹ iniuria data est a quocunq; accepta fuerit siue clerico siue laico siue patrono siue mediatore siue alio extra.e.t.de hoc.vbi de hoc in gl.qz sine periculo.z.c.audiuimus.z.c.consulere.aliquādo vero restituitur illi ꝙ dedit dispensatiue extra.e.ti.veniens:sed si remaneret in seculo ille qui dedit pecuniam nō est restituēda sed ecclesie vt supradictum est.Si vero transeat ad religionem vel si iaz erat persona religiosa vel si trāseat de illo monasterio ꝙ symoniace ingressus est ad aliud dz restitui pecunia simpliciter z possessio saltez quo ad vsum fructuz illi monasterio ꝙ ingreditur vt sicut habet onus habeat emolumentū.xvj.q.vj.de lapsis z.xvij.q.j.si quis rapuerit de hoc habes extr. de symo.vbi be hoc. in glo.qz sine periculo:sed vsusfructus hmōi finietur statim eo mortuo z redibit ad proprietatē primi monasterij est autē vsusfructus ius vtendi:fruendi rebus alienis salua rei substātia vt potest.quādo datur abbati z loco religioso pecunia p aliquo monachādo vel aliquis clericus secularis ordinandus dat pecuniā ep̄o p se ordinando vel beneficiando cui restituetur pecunia sic suscepta.sic. vbi abbas z totum collegiū est in culpa.non debet pecunia remanere penes illud monasteriū qz illa pecunia se fecit indignū.Sed danda est pauperibus per dispositionē superioris.si autem sit possessio data vt pecunia similiter autozitate superioris debet alicui monasterio assignari vel p̄cium illius pauperibus erogari.Si autem non totum collegium esset in culpa sed abbas solus vel aliquis de collegio delictum persone non debet tūc redundare in damnum ecclesie posset pe

UVA. BHSC. IyR_347_2

cunia illa siue possessio remanere penes illud monasterium̄ p̄sertim in eius iniuria data fuit ita q̄ illi qui fuerūt in culpa quantum posset fieri alieni essent a commodo illius pecunie vel possessionis. vbi autē aliquis secularis dat pecuniam̄ p̄ prohibēdo beneficio pecunia illa debet̄ refundi in vtilitatem p̄bendē de vt ecclesie quam sic emit ipso ammodo ab illo beneficio nisi forte dedisset illam pecuniam alicui collegio seculari p̄ habenda ibi p̄bendā. in quo casu debet fieri de illa pecunia q̄ supradictum est de pecunia data abbati t̄ monachis si autem aliquis dedit pecuniam p̄hibendo ordine fuisse qui dedit nō habebat beneficium ecclesiasticum illa pecunia debet cedere illi cathedrali ecclie in cuius ignominiam data est. Si autem habebat beneficium ad cuius titulum habeat ordinari gratis. aut si dedit pecuniam p̄ beneficio obtinēdo ab epo vel alio p̄lato ecclesiastico vt vtrūq; ecclesie fit facta iniuria. s. ecclesie illius p̄lati t̄ ecclesie. vel p̄bēde comparate pecunia dz cedere partim in vsus eius et partim in vsus illius ecclie. ¶ Item qui symoniace recipiunt vel recipiuntur si per modū accusationis cōuicti fuerint tam recipientes quā recepti deponuntur ab ordine t̄ beneficio t̄ infamis est symoniacus in beneficio sicut symoniacus in ordine ext. de accusatione inquisitionis. Io. dicit depositione a beneficio nō ab ordine crimine p̄bato in modum renūciationis vel inquisitionis t̄ debent recepti simoniace amoueri a locis vbi symoniace recepti sunt̄ t̄ in monasteriis arctioribus collocari ad penitentiā etiam si constiterit hoc p̄ inquisitionem recipientibus autē iniungitur penitentia t̄ donec eā peregerint ab exercitione sacroz̄ ordinū suspendūtur extra. e. t. dilectus. s̄z quare abbates symoniace recipientes nō remouēt ab administratione etiā p̄ modū inquisitionis vt extra. de elec. per inquisitionem. ſco. illud locum hz̄in symonia cōmissa in dignitate in qua administrant. Secus in symonia cōmissa in beneficiis conferendis vel monachis recipiendis sicut dicit extra. eo. ti. dilectus ibi multitudo erat in causa t̄ vtile nō erat monasteriis veteres ammouere p̄latos ext. de renū. c. j. Itez symoniace recepti siue sint subditi siue p̄lati ōbit simplr renūciare. t̄ si post concilium ipsis scientibus. Sic commissa excluſi de suo monasterio in arctioris regle monasterio sunt ad agendum penitētiam intrudēdi. Si aūt ipsis ignorantibus siue ante concilium siue post renūciare ōbit vt dictuz est. et de nouo eligi possunt locis tñ mutatis ext. de symo. q̄ſi symo. t̄ de renun. ex in simulatione. ¶ Item si aliquo ignorāte vel expresse contradicēte inimicus eius dedit pecuniam vel p̄misit p̄ eo ordinando seu beneficiādo. si postea nō consentit soluendo pecuniā vel solutam ratificādo. nō est symonia extra. e. ti. nihil t. c. ñ. vbi de hoc ¶ Itē symoniacus est qui propter beneficiū dat pastuz vel pastillum exactus t̄ inde est quicquid dederit ppter hoc q̄ als̄ datur non erat gratis consuetudine cōtraria si alia fuerit non obstante. extra. e. t. c. iacobus. t. c. veniens. t. c. sicut ¶ Item exennia nō inducūt symoniā dūmodo non p̄ducantur ad nimiā quātitatē. ff. de offi. p̄consul. l. solent. §. non autē. t. §. vlti. licite essi recipitur esculentū et poculentum q̄s. j. dies primos p̄digatur. ff. de offi. p̄ſi. l. plebiscita. t. l. sicut t̄ que ꝓpter offerebantur stipes magis estimabantur tabernaculi q̄ munera. j. q. j. iudices. ¶ Item quid si corrupta intentione dantur vel recipiātur exennia ſco. symonia committitur q̄ fine resignatiōe ordinis vel beneficij collati penitētia sola purgatur vt extra. e. t. c. vlt. t̄ sm hoc

UVA. BHSC. IyR_347_2

intelligi potest extra. e. venio. Sed nun quid modica quantitas pro re spiritua li ex pacto data symoniam inducit ꝛo. ꝙ sic nam inuenio ꝙ. vj. sol. faciunt sy moniam extra. e. t. ex tua. Similiter ꝙ extra. extra. e. t. veniēs Similiter. v. oboli j. q. j. iudices. Similiter remissio. j. q. j. placuit. ¶ Item symoniacus cōparatur furi. j. q. iij. ordinationes et in furto non distinguitur quātitas. xiij. q. vj. c. vlt. Similiter cōparatur vsure qr vtra ꝙ sola voluntate cōmittitur ext. de vsur. consuluit. nec distinguitur in vsur. inter modicum ꝛ multū vnde quicquid acce dit sorti vsura est. xiij. q. iij. clericis. vn de nisi aliquid ex pacto detur pro spiri tuali siue parū siue multum sit symo nia est. ꝛ resignari debz quid taliter est ꝙ situm. vbi autem ꝺd quantūcunꝙ corrupta intētione datur sine pacto symo nia cōmittitur que absq; renūciatione per penitētiam debetur extra. e. t. c. vl. ¶ Item non omnis pactio que iure spi rituali interuenit symoniā inducit. vn de si quis possessionem donat ecclesie vt in ea oratorū constituatur. non est symoniac' ext. de restit. spo. olim. j. Sil'r non est symoniac' qui dat licentiā con strucdi oratorū sub pacto census. xvij. q. ij. eleutherius. ꝛ ext. de religiosis. do. constitutus. ꝛ c. accedens. et de symo. ex insinuatione talia eīm pacta spiritualia reputantur sicut et illud extra. de preb. significauit ꝛ de seruis non ordi. nullus. et de elect. significasti. ꝛ. j. q. j. c. j.

¶ Que dispensatio erga symoniacuz fiat. ꝛ per quē cū symoniaco dispensetur.

SYmoniac' est q̄ bis baptisatur vel ordinatur: ꝛ cuz symoniaco in qua tuor casibus phibita est dispēsatio non pape sed alijs quos casus bis versibus nota. Si bis ordo datur siue baptism' repetatur Sineve euertatur fidei stat' ordo petatur. vel si prestatur vtrumꝙ symō operatur. vt dispensetur. spes ir rata prozlus habetur. j. q. vij. saluberri mū. de conse. di. iiij. eos qui. j. q. vij. con uenientibus. ix. q. j. ab excōmunicatis als dispensare potest in ordine papa de plenitudine potestatis cum predictis ꝛ cum illis quibus sacētibus est symonia etiam in ordine sm quosdam extra. e. t vobis. ꝛ. j. q. j. erga symoniacos dicit' ta men papa non posse dispēsare cum pre dictis. iiij. qr longe difficilius ꝛ rar' dispensat in illis quatuor quaz in ceteris de hmōi materia fre in tractatu dispē sationis ꝛ irregularitatis. ¶ Itez ebus non potest dispēsare cuz illis qui symo niace recipiunt ordines ext. de iud. ac si clerici. Sz si hoc crimē nesciētibus ordi natis ppetratur est postquā simpliciter renunciauerint executioni ordinis po test eps dispensare sm quosdā ext. e. ti. de symoniacis: ꝛ hoc si data non fuerit pecunia ipsi epo: qr tunc non posset dis spēsare ipe: sed successor illius episcopi aut alius superior ordinarius inder il lius ordinati vt pote si haberet benefi cium vel domicilium in vyoces. alteri us episcopi: et hoc etiam posset metro politanus. arg. j. q. j. erga symoniacos. ꝛ cap. si quis. ꝛ. q. v. presentium. Si vero data fuit pecunia collaterali ei: eo igno rante: tunc posset ipse episcopus dispen sare. j. q. v. presentiū dispensare quidem potest ꝙ hanc illud idem beneficiuz vt dicunt quidam. Simpler enim episco pus potest dispensare ꝙ talis symonia cus hoc beneficiuz ecclesiasticū sine ꝛe bendam: ꝛ ita videtur sensisse. b. qui no tauit super illud. ca. ñ. q. j. in primis ꝙ clericus qui adeptus est ecclesiā p symo niam ꝛ si non possit illam retinere de iure aliaz tamen nō phibetur habere,

UVA. BHSC. IyR_347_2

credunt autem quidam ꝙ nec illo nec in alio beneficio potest episcopus dispẽsare cum tali remanenti in seculo. & hoc satis potest colligi ex hoc ꝙ aliqui dicũt ꝙ solus papa in hoc casu possit dispẽsare nec distingunt vtrum in eodem beneficio vel in alio. vnde intelligendũ est ꝙ in nullo hoc etiã videtur notasse tan credus ext. de symo. nobis. etiã hoc haberi potest ꝙ hoc ꝙ dixit decre. extra. e. ti. qñi symoniaca q; regulares qui scienter ingrediuntur religionem per symoniam retrudẽdi sunt in arctius monasterium ad agendã penitentriã: sed facilius dispensatur cũ regularibus quã cũ secularibus. cũ ergo non dispẽsetur circa hmõi regulares ꝙ remaneãt in illis locis sed retrudantur alibi ad penitentriam agendã multo fortius cum secularibus dispensandũ non est in beneficio nisi fit tale ꝙ ibi videtur esse locus penitentrie sed talis nõ est ecclesia vel pbẽda immo poti⁹ locus honoris ergo nõ potest dispensari cum tali in tali beneficio nisi per papã. ¶ Item dispensatio cum symoniaco in bñficio fit quadrupliciter. scz parua. magna. maior. & maxima. parua vt laycã habeat cõmunionẽ. j. q. vñ. c. vñ. magna vt post penitentiam in alia ecclesia in suo ordine remaneat maior etiã vt remaneat in eadẽ Sed in minoribus ordinibus maxima vt etiã maiores ordines in eadẽ ex quatur non vt habeat bñationẽ de tribus bis. j. q. v. c. ¶ Ite licet ꝺ̃ dicant ꝙ in nullo casu potest eps cũ symoniaco dispẽsare arg. extra. e. t. nobis. tñ ꝑm alios cũ ꝗs dicatur symoniace ordinat⁹ vel ꝓmot⁹ non tamen est symoniac⁹ quo ignorãte & tñ nõ habẽte a cõsanguineis familiaribus vel amicis omissa est symonia cũ tali ignorante sibi eccla vel bñficiũ acq̃ritur per symoniam potest eps dispẽsare vt etiam de nouo conferatur ei idem beneficium postꝙ ei simpliciter ac pure renunciauerit: quia tales symoniaci non sunt. ex. eo. ti. de symoniace. hoc autem intellige si eps simpliciter ignorauit: nam si scienter contulisset beneficium tali non ipse sed superior & etiã successor dispensare posset. j. q. v. cap. j. et extra de cleri. coniu. ouersis in fi. Si vero beneficiato scienter solus papa dispensare potest ꝙ habeat idem beneficium ꝑm quosdam ex. e. ti. de regularibus. ¶ Item laycam communiones in parua dispensatiõe est que laycis datur in pascha vel alijs solẽnitatibus.

¶ Item dispensare potest episcopus cum illo qui sola intentione vel voluntate occulta commisit symoniam cum non inueniatur sibi prohibitum imo forte per solam condignam penitentiam liberatur talis ex toto ar. l. d. s. de bñs vero et ex. de sen. ex. nuper. & de symo. c. vlti. Similiter cum illo qui ordine vel beneficium contulit symoniace vel fuit mediator symonie dum tamẽ sit occultum. Similiter cum eo qui carnales interposuit preces etiam et pro indigno dispensare potest ꝑm iura prędicta nulla alia intreueniente cõditione vel pacto que si intreuenerint tunc non posset simpliciter eps dispẽsare.

¶ Item dispensare potest cum illo qui ordinem recepit symoniace litteris ante susceptis. Similiter cum eo qui recepit beneficium symoniace postꝙ resignauit executione ordinis potest episcopus dispensare si ab illo sit peccato immunis alioquin metropolitanis debita discretione adhibita poterit in penitẽtiali iudicio dispẽsare ꝑ iura supdicta primo allegata. Si quõ dispẽsabit metropolitanus cum non sit ordinarius eius nisi in casibus expressis a iure quorum iste non est vnus. ¶ Respondeo hoc intelligendum qñ archiepus habet de consuetudine recipere ad confusionem subditos suffraganeorum. suorũ.

UVA. BHSC. IyR_347_2

Itē cū dispēsare possit cū ordinato symoniace in rite aū susceptus vt dictū est ⁊ nō distinguatur inter ordines susceptos aū bñficiū symoniace receptuz ⁊ postea dicūt quidam q in executiōe vtrozūq ordinū possit simpliciter eos dispēsare q planū videtur de illis ordinib⁹ quos nō recepit ad tituluz bñficij p symoniam adepti. secus forte de illis ꝙs susceptt ad titulū illius bñficij cū illos p quādā cōsequētiā videatur habere p symoniā p illā regulā ꝙquis alter utrū vendit fine quo nec reliquū puenit neutrū viuēdi cū dereliquit. sed qz fauores sunt ampliandi satis pōt cōcedi q eos in vtroq possit dispensare cū exp̄sse nō sit phibitū ci. videtur etiam Ray. sentire q cuz tali symoniaco non possit eos dispēsare vt recipiāt ordines alios sed vt exequatur iā receptos qō videtur qz cū facilius dispēsetur ān bñficio quā in ordine nec possit eos cū symoniaco in bñficio dispēsare vt recipiat aliud pbabile videtur q necin ordine suscipiēdo possit nisi religionē intraret in q casu pp fauorē religiōis posset eos dispēsare si occulta ē symonia. Si vero manifesta vel diffamatus esset de illa non posset qz pp infamiā hmōi oz eos inquirere ⁊ purgationē ieicere infamato. Est aūt symonia occulta de q nō ꝓstat p sniam vel p cōfessionē in iure factā aut p rei euidētiā. ext. de cohabita. cle. ⁊ mulie. nisa. ⁊. c. vlt. Itē qui scit vel credit pbabiliter ep̄m cōtuliss̄e sibi ordines pncipaliter pp obsequia vel ꝓces carnales a se vel ab ab alio interpositas si erat indignus ex alio crimine ꝙꝙ ex hmōi symonia oz resignare ep̄m quo sdā qz succedūt tūc hmōi p̄ces loco p̄cū alioquin si erat dign⁹ nō tenetur resignare sed debet penitere ō intentione corrupta. j. q. j. sunt nōnulli. ⁊ extra. eo. titu. mandato. ⁊ de etate ⁊ quali. tuam.

De recepto in monasterio per symoniam.

Symoniacus est si quis etiam pura intētione vt credit offert monasterio bōa sua pncipaliter tñ intēdit vt per cēpalia q̄ offert recipi valeat ⁊ spūalia adipisci. silr monasterium non recipet ip̄m nisi ꝓpter cōmodum temporale q inde haberet ⁊ talis symoniacus ē ꝓpt intentionē corruptā cū ope subsecuto. ar. ext. de biga. nup. ⁊. j. q. j. q studet. ⁊. c. reperiunt. Unde monachi ⁊ moniales ⁊ alī religiosi qui symoniace recepti sunt debēt sine exceptione pure, ac simpliciter renūciare siue subditi sint siue plati si ipsis scientibus est symonia cōmissa ⁊ post cōciliū ḡnale innocēti⁹. iij. sine spe restituciōis de suo monasterio repellantur ⁊ ad agēdam ppetuā penitentiā in loco arctioris regule detrudātur imo si p ꝓpriā malicia exierunt de hmōi loco compellēdi sunt p plātos seculares ⁊ p illos qui p̄sident capitulis religiosoz regulariter viuere tales. Itē si ante cōciliū p̄dictū ⁊ ipsis sciēntibus ꝓmissa est symonia remoti de monasterio q symōiace sūt ingressi debēt in alīs locis eiusdē ordinis collocari q si cōmode fieri nō posset ne dānabiliter in seculo ꝛnagentur debēt recipi in eisdē monasteriis dispēsatiue de nouo mutatis priorib⁹ locis ⁊ inferiorib⁹ assignatis. ext. e. ⁊. dilect⁹. ⁊. c. qñ symoniaca. ⁊. c. dilecti. si aūt ipsis ignorātib⁹ siue ante ocliū siue post renūcient vt supradictum est ⁊ postea ꝓsit eligi de nouo mutatis locis ⁊ ffi. ex. e. ti. ex insinuatiōe. Sed q̄d si renūciāt quia sperāt restitui alīs non renunciaturi ⁊ sic iterū recipiuntur. rñ. ꝓsit taliter recepti remanere ita tñ q penitet de intentione corrupta si nō interuenerit cōditio siue pactū. ar. ext. e. ri. ca. vlti. Itē in primo casu. ſ. ante concliuz generale ⁊ si nō inuenitur arctior

UVA. BHSC. IyR_347_2

regula dicit Jo. ꝙ post renunciationē debēt mutari in aliud mōasteriū eiusdē regule: ꝙ si nō potest cōmode fieri fiat saltē ad rēpus. ar. lxxj. di. valet. et postea vr supradictum est eligantur de nouo ⁊ hoc maxime vbi agitur de penitētia. Quidā th intelligunt rigorē predictū seruādū esse in occultis symoniacis ⁊ in foro penitētiali. licet nō constet de crimine per inquisitionē vel in forma iudicij. ar. ext. e. tit. qm̄ symoniaca capitulus loquitur de inquisitione. Alij dicunt ꝙ non est obseruandus rigor ille: nisi constaret de crimine p inq̄sitionē vel in forma iudicij. ar. ext. e. ti. dilectus. j. vbi loquit de inquisitione.

¶ Itē ꝑm q̄sdā poterit eps cū talibus iuxta destructionē predictam dispēsare in loco religionis assignando. Similiter in ordine in fauorē regionis ⁊ nō solum eps pōt hoc sed etiā ꝓlatus eor vel capitulū etiā oū th ipsi nō fuerint ptcipes symonie: tūc esset cū pp hoc punire debeant. ext. e. tit. dilectus. ij. non debēt ex eodē facto priuilegiū obtinere immo amisisse videnť potestatē eligendi ⁊ alij q̄ nō peccauerūt acquisiuisse. ar. ext. de elec. bone. Sed p̄dicta ꝑa sunt in monasterio locuplete. ¶ Itē q̄ mōasterio pauper offert simpliciter bona sua vel ꝓlatus monasterij pauperis dicit nō sufficimus nobis libenter ad spūalia recipimus te sed tpalia nō habemus. Et ille hoc audito monasterio offert se ⁊ sua nō est hoc symo. vnde dirigēda est talibus intētio recipiēdi ⁊ recipiēris semp ad deū. ext. e. t. tua. secus th si fieret hoc in fraudē. ext. e. titu. qm̄ symoniaca vbi de hoc in glo. ꝓtextu ei. ¶ Itē si electionem alicuius a collecto ad ꝓlationē factā cōtigerit p̄sūam reprobari propter symoniam eo ignorāte ⁊ ratum non habente commissam: cum eo super prelatione ad quam taliter electus fuerat illa vite. i. vacatione non potest eps dispensare quāuis in alia vacatione posset. Si cōtingeret re ꝓbari p̄ sūam qz si nō ꝓstaret ō hmōi symōia nisi ꝓfessionē occultā in foro pnali factā affirmatiōis electionez vel post adeptū iā bñficium posset eps iā dispēsare. Sitr si p regē vel p aliquā secularē personam ius patronatus habentem fieret hmōi electio etiam ad prelatione vel si collegium ad simplex beneficium eligeret per symoniam: eo tamen ignorante posset episcopus dispensare ꝙ post liberam renunciationem siue resignationem iterum eligeretur. ext. de elec. si alicuius vbi de hoc in glo. ꝙ sic. Simplex autem beneficiū dicitur ꝙ est sine ꝓlatione dignitatis vel non habet curam animarum annexam. Dicunt tamē quidam ꝙ in ecclesia curam animarum habente absq̄ ꝓlatiōe dignitatis ꝑt eps in dicto casu dispēsare sed nō ꝑt si sit ibi dignitas annexa qz tūc nō ē bñficiū simplex. ex. de ꝓbē. ca. vlt. ¶ Itē sunt duo casus in quibus de iure communi non sunt symoniaci nec tenentur renunciare vn est si inimicus meus fraudulenter dedit pecuniā p̄o electiōe mea vt postea cassaretur electio ⁊ ego remanerem infamis. Si tamē inimicus meus daret pecuniam eo in p̄iudiciū et hoc scirem ante ꝙ episcopus vocaret me ad illud et constaret mihi ꝙ non vocaret me nisi propter munus illud recipere non deberem ꝑm quosdam. ¶ Item aliud est si me inuito ⁊ expresse cōtradicente aliquis latenter dedit vel promisit pecuniam episcopo volenti cōfirmare electionem vel collateralibus suis. ext. eo. ti. nobis. ⁊. ca. sicut. ⁊ hoc intelligas verum esse nisi forte consenserint pecuniam soluēdo promissam aut reddendo solutum. ext. eo. titu. sicut. Sed pone ꝙ soluerim vel reddiderim q̄s poterit dispensare. Respon. licet graui

UVA. BHSC. IyR_347_2

ter peccauerim poterit tamen episcop' dispensare quia reuera non fui symoniacus in receptione benefici sicut notauit rancredus in dicto.ca.sicut. Item si aliquis offerat bona sua ecclesie pure ac simpliciter ea intentione principaliter vt per bona temporalia que offert spiritualia valeat adipisci et clerici qui eum in fratrem recipiunt: non essent eum recepturi nisi comoda temporalia perciperent. dicit Innocē. q tam ille q isti apud districtum iudicem culpabiles iudicantur. ext. e. ti. tua. §. licet vbi de hoc in glo. non dicit. Unde quidam dicunt q cuz non exprimat eos symoniacos non est symonia: tenetur tamen ad parem penam in genere supple: quia, ad penam mortalis peccati renentur penitere non tamen tenētur ad resignationem vt infra dicetur et hoc propter intentionem cum opere subsecuto, et oportet intelligere hic ipsā collationem rei temporalis. ar. ad hoc ext. de biga. nuper. ¶ Item alij dicunt q sola interio absq; omni pacto symoniam inducit et ideo dicunt hic symoniam plane. j. q. j. qui studet. et. c. reperiuntur sicut et sola spes facit hominem vsurarium. xiiij. q. iij. ca. j. ¶ Item vbi mōnasterium pauper est vt non soluz sustentationem possit habere sed etiā possunt dicere vt supradictum est non sufficimus nobis libenter reciperem' te ad spōnalia: sed ad tpalia nō possum' nisi haberem' plures possessiōes et tñc ille offerat se et sua. ext. et. tria. Dicunt tñ quidā q hz exprimere eoia et quātitatē oblatoz et etiā si hmōi recipiēdus dicat vel aliquis p eo dato singulis annis p expensis meis. c. sol. boñ. vel. vj. libras q diu vixero illicitum qñ nō sufficit monasterij sed nūq̄dliq; dare in tali casu possessionē vel redditus in ppetuū qui tñ nō sufficit ad victum vnius psone p annum. ¶ Rñ. q hoq̄licet in hoc casu recipientes hmōi possessionem vel redditū ppter cōmodum ppetuitatis obligant se ad puidendū ei in expēsis pacisc̄tis in talibus cum indigēt nō est symo. dū tñ nō fiat p spōnalibus offerēdis vel recipiendis vel cōpēsandis. Quid de prebendō. qui de nouo constituuntur in ecclesijs secularibus vbi clerici seculares assignāt perpetuo certos redditus p prebēdis hoc modo q liceat eis quādiu vixerint illos habere p prebendis etiam q sic admittuntur ad canonicatum quidam retinent potestatem conferendi illam. prebēdā alij persone si contingat eos cedere vel decedere nūquid est symonia. Rsp̄ō. qui prebendam instituit in aliqua ecclesia de consensu episcopi in ipsa constitutione de consensu eius et fratrū si ibi sunt aliqui potest retinere ius prōnatus vel in perpetuum vel ad tēpus de assignatione autem redditum pro prebenda et obtinēda canonica. dic p̄m sententiā innocēt. suppositam p illam decre. ext. e. ti. super eo. ¶ Item qui de constitutione quam in fundatione ecclesiarum prebendarum faciunt epi q quis dederit ecclesie tñ vl tñ in redditibus in perpetuum vel certam summam pecunie pro emendis redditib' recipiatur in canonicū q dederit habeat in prebendam nunquid licita est constitutio? Rñ. si fiat et ulla constitutio q duret ad tempus non in perpetuuz nec fiat in fraudez symonie et ea sit intentio constitutiōis q nec pro rebus dandis sed principaliter ppter diuum cultū augmentandum et ppter deuotionē dantis recipiatur ad spōnalia tolerari potest hec constitutio. duz tamē dignus sit ille qui recipitur als non. Idem posset dici in monasterijs de nouo fundatis vel fundandis indigentibus de constitutione. cū fieret quod q cunq; tantuz daret vel tñ reciperetur

UVA. BHSC. IyR_347_2

ad illã religionẽ dñi tñ fieret auctoritate epi z de ceteris circunstãtiis q̃ dicte sunt z vsq; ad certũ numerũ psonaruz ibidẽ recipiẽdaz circa dãdas añt z recipiẽdas psonas dicas ꝑm ꝓdictam dec. tua. Q; añt ꝺ ext. e. ti. qñ vt sub paupratis ꝓtextu intelligitur cũ nõ sit causa pcedituꝝ vt dictũ ẽ. Sz recipiẽtes illud dicebãt in fraude pauꝓratis enim ꝓtextu nõ ignoscitur delinq̃enti. ff. de ritu nup. l. palã. §. nõ est. z ext. de diuor. ex ijs. imo potius deberẽt recipiẽtes mori fame q̃ symoniacis vesci. xxv. q. iij. sactius. z. v. ita vñ plurẽdũ est ingredientib⁹ q̃ i hoc fundarẽt itẽtionẽ suã vt pricipaliter darẽt ꝓpter deũ z sc̃dario ne essent monasterio oneroſi. xvi. q. vj. de lapſis. ¶ Jtẽ recepti cũ intẽtiõe corrupta seu ꝙ ypocriſim seu simulatiõnẽ seu ꝙ ambitionẽ dñi prẽderẽt ipsẽz sanctaris z recipiẽtes restituere non tenerentur si aliquid a talibus recepe runt hmõi ẽm symonia mẽtalis pnia expiatur. ext. e. ti. c. vlt. Similiter si ꝓpter ꝓdicta ꝓmoti sunt nulla tamẽ interueniente vel interpoſita cõditione vel pacto qui ꝺz abeſſe in spñalib⁹ cõferẽdis ordines bñficia vel honores non tenẽtur si verã egerint pniam resignare. Sed pone aliquis timẽs pati repulsam dixit abbati si velletis me recipe darẽ vobis terrã meam abbas habito cõſilio cũ fratribus recepit eũ ignarũ inf z eoz q̃ dixit abbas in capitulo. ille poſtea ante q̃ induatur dat res suas totas vel partẽ monasterio nunq̃d est symonia. aut põt talis remanere. ℟ñ. dicẽdũ q̃ ſine intuitu illius pmiſſionis fuit receptus ſiue non. Symonia est saltẽ ex parte offerentis cũ inꝓpoſuit cõditionẽ vandi tẽpoꝛalia pro sua receptione sic notauit cãtoꝛ. ext. de symo. nobis. nec poteſt iſte remanere i huiuſmodi monasterio nec ꝺata repetere cũ sit in turpi cauſa. tenẽt tamen ad aliud monasteriũ transire si ex illa sui receptione obligatus sit ad religionẽ puta si dedit se z receptus est i monachũ vel in fratrẽ: q; hoc q̃dã ꝓfeſſio est. ar. ext. de regula. z trãſe. pozrectus. ¶ Jtẽ quid si exꝑſſa fuit cõditio de tẽpoꝛalib⁹ habẽdis ex pte recipientiũ et recipiẽdus omnino tacuit ꝓponere q̃ nihil daret. Sed tñ ꝓpter deũ ingrederetur nunq̃d põt ibi remanere. ℟ñ. dicẽdũ q̃ non sicut nec in ꝓcedẽti caſu. q; taciturnitas eius cum nõ cõtradixerit illicite pactiõi ꝙ cõſensu habẽda est z in foꝛo pniali si ꝓpter hoc tacuit: q; timebat repulſam si contradiceret.

¶ Jtem quid si ponatur ꝓditio ex pte recipiẽdi vel ex pte abbatis: ſed anteq̃ recipiatur aut cõcedatur ei ingreſſus penitẽdi vtriq; de ꝓditiõe appoſita et eam reuocãt z ille perit ꝓpter deũ tñ z illi cõſentiunt nũquid ly. ℟ñ. dicẽdũ q̃ ſic dñi tñ intẽtio nõ sit corrupta. Si añt iam receptus fuiſſet aut ꝓmiſſa receptio nullo monasterio ante reuocationẽ hmõi cõditionis eo ipſo indignũ se feciſſet illo monasterio iſte qui hmõi ꝓmiſſionẽ taliter habuiſſet.

¶ Jtem si canonici ꝓcipue maiores dicũr adiuicẽ cũ debẽt facere canonicos plures sir. ¶ Canonizem⁹ nepotulos nostros forte adhuc in cunabulis vel ãſi vagientes placeat tibi de meo z mihi placeat. de tuo et sic alius modus est cmu. dicit aliquis conſuetudo est q̃ si tu fuiſti exauditus in vna petitiõe q̃ ego debeam in aliquibus exaudiri. ſilr dicit alius nũq̃ me viuẽte fier aliquis canonicus in eccl̃ia iſta vbi ille ꝓ quo rogaui ꝓꝛ fiat canonicus vel ad min⁹ cum alijs nunquid in talibus z ſimilibus cõmittitur symonia. ℟ñ. in primo z vltimo caſu cõmittit symonia. quia dicit canon abſit omnis pactio ceſſet omnis conuentio. j. q. ij. q̃ pio z argu. ℟ñ. diſt. iquia. Sed quid de regulari

UVA. BHSC. IyR_347_2

bus qui concedunt alicui q̄ ꝑpleto biennio vel triennio recipient cum si tamen interim didicerit artem futuram vel pistoriam vel mechanicam quādo est laycus vel quando est clericus si interim studuerit in scholis theolog. vel alterius facultatis. ¶Item quid si recipiant talem in presenti sub predicta cōditiōe nō tñ volūt eū recipere ad habitū nisi ꝑ lapso termino et completa conditione. ¶Itē quid si de seruiente regularibus qui non vult eis seruire: nisi ꝓmittant et q̄ recipiant eum sal tem post biennū vel triennū illi ꝓmittunt ei nunquid est symonia in talibus. ¶Rñ. dicendū q̄ in vltimo casu symonia ē talis promissio in reliquis casibus supradictis non est credendū symoniam cōmitti nec illicita est hmōi pactio vel conditio: quia perinde est vt dicat recepimus te indudendū tali tē pore vel tali si tamē est intim reddas te idoneum ad hoc vt recipiatis et vtile monasterio addiscendo. tale artificiū vel tale. Itez ḡs de illo cui facta est ꝓmissio de illo recipiēdo ad certū terminū sub ꝑdicta ꝑditiōe nūquid aduniēte cōditiōe et ꝑpleto termio tenetur intrare cū illi parati sint eū recipe. ¶R. dicendū q̄ si nullū fecit votū nec obligauit se illis adintrādum. sed tñ ꝓmissio nē sibi factā acceptauit volēs sibi puidere in futurū videtur intrare ꝓmiudiciū fori pnialis. In foro aūt cārū de hoc iudicabitur ꝑm ꝓsumptionē et allegata et probata.

¶De pecunia data rōne ꝯsuetudinis p spualib' recipiēdis.

Symoniaci sunt qui pastum vel pastillū vel p pallio seu ordinatione seu cōdicatione exacta vel exorta talia p soluūt vnde et qui dederūt et qui recepe runt cū giezi damnantur nulla consuetudine obstante. ext. e. ti. c. j. et. c. sicut ei Jacobus. Si vero electus vel ordinat' siue alius pro eis non exactus sed gratis aliquid proferat: dicūt quidaz q̄ si fiat ex pactione ꝓcedente symonia est: al. non. Dicēdū est tñ q̄ receptus in canonicū secularē vel regularē si ꝓpter deuotionem quā habet ad ecclesiā in qua receptus est et ad fratres et dat eis prādium vel capam sericam aut si ḡs eps qui dedit sibi ꝑbendā rogatus vel nō rogatus dat palefridū vel aliud dat inq̄ ꝓpter deuotionē vel dilectionem exortam ex gratia sibi facta aut si quis ꝓpter neporē aut filium receptum in monachū ex deuotiōe dat aliquid monasterio vel fratribus nō est dicendus symonia esse siue de longe post gratiā sibi factā siue cito siue hoc faciat req̄situs cū indigeāt hi quibus datur vl nō requisit' q̄n nō indigent: dum tamen hoc faciat nō corrupta intētione videtur q̄ non ꝓpter beneficiū datū hoc faciat sed ꝓpter deuotionē vel dilectionem ex collato beneficio generatā et tñ si iste canonicus dedit ep̄o palefridus ꝓpter ꝑbēdā sibi datam si li pro notat cām motiuā remotā vera est ꝓpositio si autē notat causaz ꝓpinquam motiuam falsa est. quia ꝓpter prebenda m primo et principaliter non dedit sed ꝓpter deuotionem et dilectionem que est propinqua causa mouens. si autez nocet appreciationē nunq̄ litium est dare tēporale pro spuali. Quod autem dictum est non est iudicandum symoniam vbi non est corrupta intentio intellige in foro penitentiali vbi inducatur ꝑm intentionem in foro autē causarum vbi ꝑm ꝑbata iudicatur in predictis casibus. Si aliquis rogatus vel exactus. daret aliquid in receptione vl post receptionez modico tēpore presumeretur symonia ex vtraq̄ parte.

¶Item quid si exigatur aliquid tanq̄ debitum in talibus. iste tamē qui dat tanq̄ debitū sed ex deuotione nūquid

UVA. BHSC. IyR_347_2

est symonia. Respon. non est symonia quo ad deum si intentio dantis nō est corrupta maxime si dat cum prestatione scilicet qō nō debit vt debitū. sed donat vt gratuitū. ¶Item quid si nolūt recipere nisi soluant vt debitum. quia nolunt frangere consuetudinem suam Respon. dicendū q tūc nihil debet dare. ¶Itē quidam distingunt in predicto casu vtrū principaliter detur ꝓpter illud an nō: ita q aliter esset daturus sed ꝓpter illō debet symonia. est ꝑm istos q dare quātūcūq dare tenent accipe. quātūcūq accipe. j. q. j. eos in fi. t. j. q. iij. fichs ꝑbēdas. Sed hec opinio dura videt t raro vel nunq contingeret cum epus parrhisien. intronizatur per archidiaconum senonensem: quia tunc consuet recipere ab eo marcham auri. qño vel qñ daret ei hoc. si non intronizetur ab eo ꝓpter hoc dicendū est vt dictū est. s. vbi in talibus datur aliquod tēporale non vt debitum sed quia ita facere consueunt non est hoc facere symoniacum. ar. ext. eo. ti. et si questiones. t. c. dilectus in fi. Sed tamen quilibet debet non solum a malo sed ab omni specie mali abstinere. Nam licet ordinandus electus vel eligendus non det cū intentiōe corrupta quo sufficit quo ad deū in foro pniali nec ali' cū intentiōe corrupta recipiat: tñ cauere dz ab hmōi q rōne tpis vt si in ipsam collationē vel parū añ vel parū post vel rōe loci vel psone vel rei que datur surgit i foro causarū ꝓsumptio. vel ꝓ. vel contra. j. q. j. emēdari. t ext. eo. ti. t si q̄stiones t. c. audiuimus. ¶Itē symoniac' est notorius qui aliquid accipit ex pacto in ordinatione alicuius ꝓ cartis vel scriptura quā facit ibi. ext. eo. ti. ca. j. vbi de hoc in glo. verbum venditiōis sitr si ex pacto datur ꝓtario vel similibus. Sed pone q aliquis dignus ordinari dat exact' vel non exact' ianitori vt ꝓmittat eū introrare ad epm ad pretendos ordines vel abbas ad petendā confirmationē sue electionis nūquid est symonia. Respō. si nō dat corrupta intentione. s. p̄ intercessionē illoꝝ qui bus hic datur cōsequatur qō intēdit. similiter dicēdū q si aliquis abbas vel aliquis det aliquid familie epi ne dicatur auarus t vt magis placeat t vt facilius habeat accessum ad epm vt de largitate laudetur nō est symōia si nō sit corrupta intentio vt dictuz est. Iz talia possint fieri. cū pctō vt si fiant causa iactantie vel inanis glorie. ¶Item in ingressu religionis aliquid dare ex pacto vel ꝓmittere t in venditione ꝓzatum t in exactionibus que fiunt in spūalibus collatis t conferendis t in cōsecrationibus epoz bñdictionibus abbatū t ordinationib' clericoz cōsuetudo in hmōi nō minuit pctm: sed auget. extra. e. ti. nō sat. t. c. j. t. c. ficut effi. ¶Itē symoniacus est qui eo pacto renunciat bñficio suo q detur nepoti eius. ar. ex. de offi. dele. ex parte. j. vbi de hoc in glo. videtur q talis. t ext. de testi. veniens. Similiter symoniacus t intrusus non habet titulum sed inuasores sunt t rures. j. q. j. ordinationes. ix. q. j. ordinationes. ¶Itē symoniam inducit in spiritualibus sola obligatio addenda vñ licet nihil recipiatur in de. ext. eo. ti. ca. penul. t de confessis cū sup vbi de hoc i glo. exponunt quidaz. Similiter symonia inducit pactum t conditio. j. q. ij. qm. t extra. de pact. pactiones. Similiter modus. ext. vt benefi. ec. c. vno. vbi de hoc in glo. no. q sed modica res nō inducit symoniam. extra. eo. titu. et si questiones. vbi de hoc in glo. aliud est. ¶Itē nō sunt excusati a symonia qui nomen rei t rēpus solutionis mutantes nummos q̄s ꝓmo crismales eo q p crismate t crismatis receptiōe dare tur. Secundo paschales. tertio consuetudinem medie quadragesime nuncupantur. ¶Item symonia est pecunias

UVA. BHSC. IyR_347_2

recipere vel equipollens pro iure decimarum emendo de manu illius q̃ ius habet ibi: quia hoc non licet vbi autem ius non habet bene licet sicut quando redimuntur decime de manu laycoꝝ quando nullum ius habent ibi. ¶ Similiter aliquid dare pro iusticia ecclesiastica conseruanda vt quando datur episcopo vel alĩ aliquid pro reddẽdo iure super spiritualibus. ¶ Item etiã est super tẽporalibus ex quo persona est ecclesiastica que debet hoc ius reddere ratione ecclesiastice iurisdictionis. Si autem laycus est iudex ⁊ recipiat pecuniã pro ferenda sententia vel iusticia faciẽda super tẽporalib⁹ licet sit graue peccatum non tamẽ est symonia. ¶ Similiter p̃ ordinãda solutione. Similiter p̃ in tronizandis episcopis vl̃ abbatibus vel quibuslibet alĩs personis ecclesiasticis inuestiendis pecuniam dare vel cõpolens symonia est consuetudine non obstante probantur hec. j. q. iĩj. ſ. saluator. ⁊ c. si quis prebendas. ⁊ c. vendentes. ⁊ extra. de decimis intelleximus cũ in ecclesia. ⁊ c. ad aures. ¶ Item nõ licet ratione cõsuetudinis aliqua exigi pro benedictione nubentium vel pro sepulturis pro obsequijs mortuoꝝ pro scismate p oleo sancto seu quolibet alio ecclesiastico sacramẽto. ſ. in quo offeratur gratia. vẽdere panẽ benedictũ vel aquã benedictam symonia est q̃ in receptione taliũ cõfertur gratia remissionis peccatoꝝ venialiũ in mr̃imonio autez non confertur gratia: ⁊ ideo p eo dare aliquid nõ est symonia ext. de sponsal. de illis. Calix essi consecratus ⁊ palle altaris: ⁊ cuz ornamẽta benedicta vẽdi possunt alĩs ecclesijs in casu necessitatis in eadẽ forma q̃ calix cõflat⁹ põt etiã laycis vendi. Sed quid de sacerdote q̃ qñ duo de diuersis parrochijs mr̃imonialiter ꝺiunguntur non vult dare licentiã sacerdoti ꝺ faciẽda bñdictione nisi data sit aut promissa sibi pecunia ¶ Item quid de illo qui non vult dare licentiam parrochiano suo confitendi alĩ nisi pro pecunia. ℟o ad primum q̃ si hmõi sacerdos non intendit vẽdere licẽtiã benedictionis faciende ꝺz puidere sibi portionẽ oblationi ꝓportionũ ⁊ quentuũ que ipsum cõtingunt de nuptijs nõ est symonia: ꝺz ei forte plus deberet vel pmittatur quã habitur⁹ esset si illaz benedictionez faceret. Si tñ ex certa scientia maiorez exigit summã quã presumatur debere valere ꝓportio ipsum contingẽs merito presumi poterit q̃ non tñ Sic puidere voluit de portione sibi debita ⁊ eã affirmare sicut dantur aliquando fructus ecclesie ad firmã sicut etiã licẽtiam bñdictionis faciende vendere. ad aliud dicendũ est q̃ symoniã cõmittũt hmõi sacerdotes. ¶ Reũ layci ex pia cõsuetudine soluent aliquid in sepulturaꝝ vel in bñdictionibus nubẽtiũ vel exeq̃js mortuoꝝ ⁊ filiꝫ⁹ patrare. ꝺz hoc nõ possint exigi a sacerdotib⁹ de iure actionis: sibi dato. ſ. libelloi forma iudicij. Sacerdos tñ si p pacto officio dicat prochiano suo fine exactione vt videat q̃ nõ peccet nõ dãdo q̃ dari ꝺsueuit aut si denũciet ẽpo culpã ei⁹ in hac pte nõ peccat ꝑm q̃ ſ dazz nec ꝓpter hꝺ ꝺz sacerdos sacramẽtũ differre. Ex post facto tñ p eꝑm ex officio suo procedẽte veritate cognita ꝺbt parrochiani cogi talẽ cõsuetudinẽ obseruare extra. eo. ti. c. ad apostolicã. ⁊ c. sicut. iĩj.

¶ Item null⁹ ꝑsbiter prochialis ꝺz p. vl̃ pcio vel fauore vel cõsanguinitate celare eꝑo publicũ peccatũ prochiani suiꝫ vel min⁹ digne penitẽtẽ ad recõciliationez adducere ⁊ testimoniuz recõciliationis facere vel quocũq; liuore digne penitẽtem ad reconciliationem remouere q̃ vtrumq; symoniacũ est extra. e. t. nemo vbi de hoc in glo. nota q̃.

De symonia ꝓmissa ꝑmissis celebrãdꝫ

s Ymoniac⁹ est sacerdos ꝺiuinis q̃ recipit pecuniã ꝑmissa cãtanda ad quã cãtãdam tenetur ex officio suo

UVA. BHSC. IyR_347_2

Idem dicendū est de exequijs mortuorum ⁊ similibus. j.q.iij. vendētes. Sivero nō tenetur ex officio suo ⁊ definit ei sumptus posset licite aliquid recipe p predictis. j.q.j. iudices. ¶ Itē sacerdos potest locare opas suas ad diē vl ad annum sicut faciunt cōductici sacerdotes male thi sonat istud verbum cōductici: qz potius possunt vocari vicarij ⁊ subdiarij extra ne prelati. in. su. c. vlti. Quidam dicunt qꝫ si sacerdos talis intēdit locare vel vēdere laborem suum nō ipsum officium vel sacramentū licitus est aliter non. alij dicunt qꝫ non habēt in talibus locī conductio vel locatio cum etiā lex secularis nō dixerit esse locationem vel conductionē qñ messor agrorū aliquid recipit a dñis eorū p eis mēsurandis. Sed qꝫ datur appellatur onerarij vt. ff. si messor falso. in. dixit. l. falsam mensuraz. ⁊. l. ij. §. j. ibi dicitur non crediderunt vetereș inter tales psonas locationē ⁊ conductionē esse: sed magis operā beneficij loco presbiteri ⁊ id qꝫ datur ei ad remunerandum debet onerariūz appellari. dic. ergo qꝫ sacerdos siue indiget siue non potest dari ei pecunia insumptus ipsius sacerdotis nō immunera sacerdotij. i. officij sacerdotalis qꝫ impēdit sicut dicit Jero. qꝫ. r. panes crustula ⁊ vas. mellis si data fuerint pphete magis insumpt' pphete quā in munera pphetie sunt vt. j.q.j. iudices cū ergo dr sacerdos recipit pecuniam p officiando ecclesiā ad tempus li. pro. notat causam siue qua nō siue causaz iuri vinculatiuam nō ad ꝺciationem ipsi' sacramenti vel officij qꝫ impēdit vel laboris quo laborat in ipso officio qz adeo cōiūctus est officio qꝫ vendi nec locari debet sicut nec ipsum officiū qz si quis eorum alterum vendit. ⁊c. ¶ Item si sacerdos habet sumptus non tamē tenetur ad missam cantandā aut tñe debet cantare gratis aut cessare. alioqn videtur hoc facere ex auaricia licet forte nō esset symoniacū cū nemo teneatur suis stipēdijs militare. xij. q. ij. ciuitatem. ⁊ extra. e. t. cum sit. esset tamen turpe lucruz si ex auaricia fiat, nisi hoc insumptus recipiatur vt dictū est. ꝺ. qꝫ tunc non est turpe lucrū etiam si sit diues habet tamē ad minus speciem mali a qua docet apostolus abstineri. j. q. j. emendari. et. l. iij. ꝺi. ghialis Sed dicunt quidam qꝫ in omni casu ꝺz sacerdos missam cantare gratis: qz siue detur pecunia p sumptibus. siue ꝺetur ei sumptus in domo illius qꝫ viuat in officiando ecclesiaz siue habeat ecclesiam ad firmaz de qua redꝺit certam pensionem ⁊ residuū ꝓuentuum retinet p sumptib' ex pacto gratis tamen ꝺz impendere officiū Similiter qꝫ datur ei gratis debet ei dari sicut dicit aug. qz apostoli gratuitū panez accipiebāt ab illis quibus gratis predicabant. ¶ Item damnationem non euadunt qui celebrat a vna missa secūdaz celebrant pro pecunia vel hominum admissionem de con. ꝺ. j. sufficit. Similiter si primā celebrat pro pecunia sibi prouocat appreciationem vel primam causaz motiuam.

¶ De symonia commissa pro confirmationibus pcessionibus ⁊ exequijs mortuoruz.

SImonia est si cōuentualis ecclesia tenet ex officio suo siue ex approbata cōsuetudine processiones facere in exeqjs mortuorū ⁊ non faciūt nisi data vel promissa certa pecunie quātitate. ar. j. q. iij. vendētes. Si vero factus est siue per hoc statutū per hec verba vel equipollentia vt quicunqꝫ reliquerit cōuentui. r. habeat pcessiones suā tenebatur ad hoc alꝫs non est symonia dummodo studerēt hoc habere ratione laborisiui tñi ar. extra. e. t. cum sit ratione laboris ꝺico qꝫ sustinent eundo vel redeūdo ad exequias pro quo laborantis qui non

UVA. BHSC. IyR_347_2

omnino coniunctus est officio exequiarũ. Sed separat⁹ potest grauari ad hoc dari pecuniat accipi sine periculo symonie ꝑm quosdam sic est symonia si canonicus secularis vel clericus vadat ad ecclesiam p̃habendis denarijs bozarijs vel anniuersarioꝝ qz tale non est spirituale vt dicunt: dum tñ non faciãt officium p illis denarioꝝ: hoc symoniacum esset. ¶Item si statutũ actum est per hec verba vel equipollentia ꝙ nulla fiat pcessio nisi conuentui reliquerit.x. non valet statutum qz remouet pietatẽ. scz ꝙ non fiat gratis aliqua processio vel p minori summa. ar. ext. de iureiur. sicut j.⁊.ij. Sed quid si nullum sit statutũ factum ꝛz vt dare pecuniam cõuentui vel recipere p hmõi exequijs aut pro interessendo extreme vnctioni. Similiter quid de illis qui dant redditus aut recipiunt propter facienda anniuersaria. Similiter q̃d de illis qui dãt sacerdotibus diuitibus vel pauperibus p faciendo annuali vel pro tricennario vel pro celebranda missa de sancto spiritu vel alia qui dant denarios clericis pro dicẽdis psalterijs in exequijs mortuoꝝ vel alis qui dãt elemosinã pauperib⁹ vt oret pro eis. cũ talis oro et hmõi elemosina sit res corporalis. ꝛo in omnibus talibus casibus dare vel accipere temporalia pro spirituali. symo. est siue detur p sacramẽto siue pro officio siue pro oratione. siue p labore hmõi officij vel ordinis ꝑm ꝙ hec ꝓpositio. pro. notat appreciationem. sed si noter causam motiuã non primam vel principalem sed remotam ⁊ amminiculatiuam licitũ est ei dare vel accipere temporale p spirituali. vñ si q̃s dat pecuniam alicui collegio p generãda deuotione et dilectione ipso collegio vt ex ipsa deuotiõe exaudiatur in petitione qua petit ꝙ fratres interfint obsequijs mortui vel extreme vnctionis. i. morientis ⁊ illi hoc faciant ex deuotione ⁊ dilectione in eis taliter generata aut pro deuotione ipsius. dantis licitum est sic dare ⁊ sic accipe tale pro ipsi rituali ꝑm ꝙ li. pro. notat causam motiuam nõ remotã ⁊ propinquã. propinqua cui causa est dilectio vel deuotio generata ex dato alis forsitã nõ generãda nec est sic̃ si obijciatur ꝙ eadẽ ratione possum dare pecuniã ẽpori me diligat et ex dilectione me bñficiet vel ordinet et hoc ideo qz dilectio qua ẽpus diligit aliquem licet etiã sit spiritualis non est talis causa ꝓpter ꝙ debeant talia conferri sed potius attendi debet meritum et dignitas psone sed bene est causa sufficiens in hmõi dilectione qua etiã diligitur peccator. spñaliter vt debeat orari p eo cũ etiã hoc cõcedat dñs vbi dicit facite nobis amicos de ma. iniq̃tat⁹. et cer. ⁊ re. ⁊ cer. j. vt orent p nobis recipiẽdis. ex quo patet ꝙ ꝛz pecuniã dare pro acq̃rẽda dilectione spñaliũ hoim ⁊ pauperũ vt p hoc moueant orare p dãtib⁹ pecunia tñ data p hmõi amicitia acq̃rẽda q̃ spñalis est nõ est pẽsanda a dante vel accipiẽte vt datũ est ꝛz vt fruct⁹ qua si nõ attẽdẽdo principaliter pecuniam datã sed caritatẽ ⁊ deuotionẽ. pietatez ex q̃ dat ꝓpter quã sola elemosina ẽ fructuosa eodẽ modo. ⁊ fidẽdũ est ad oĩes q̃stiones suppositas de illis qui officiãt ecclĩam p denarijs bozarijs p anniuersarijs. dic. ꝙ si p notat appciationem vel causam primã motiuã vel finalẽ illicitũ est. Si autẽ causam ãminiculatiuã licitũ est vt talia recipiãt in sumptus officiantiũ nõ in ꝓfit officioꝝ. ¶Item de fraternitarib⁹ q̃ ita cõstitute sunt ꝙ null⁹ recipiat nisi ꝓmittat vel etiã iuret se daturuz ãnuatim. ꝛ. si fiũt hmõi fraternitates ꝓpter causam honestã. ⁊. p alendis pauperib⁹ vel p redimẽdis captiuis vel filijs nõ reprobãde vel reꝓbẽde. immo sc̃m generali cõsiliuz q̃ eas despicit est anathematizãd⁹ nec est symoniacũ ali-

UVA. BHSC. IyR_347_2

quid ꝓmittere ꝙ prędictis honestis cau
sis.xlij.di.si ḡs desp̄icit ꝛ ar.xvj.q.vij.sa
ne hoc etiā approbat eccl̄a nullis vt in
dicto.c.si ḡs. Sed quidā sine preiudicio
dicūt ꝙ p̄dicta forma recipiēdi tales cō
frater nō est licita qz excludit pietatē.s.
ne quis recipiatur nisi sic ꝓmittat. Si
vero fiat statutū ꝙ verba affirmatiua ꝙ
quicunq; recep̄t fuerit in canonicū vz
procuratione vel capam sericā vel simi
le.ꝛc.hoc esset licitū ne talia excogitare
tur in fraudez symonie.papa hm̄oi fra
ternitates ad hoc cōsueuerūt instituiv
a confratribus dentur pecunie in vsus
pauperū ꝛ ꝓpter hoc in ingressu frater
nitatis potest ingrediēti exp̄imi onus
certe pecunie soluende singulis annis.
Si bñficia eccl̄iastica non sunt institu
ta ꝓpter faciendas capas sericas aut p
curationes soluendas.et filia. ¶Item
iuramētū nō est faciendū nec petendū
a confratribus in ingressu ꝓpter peri
culum piurij.s.ꝙ semel in anno vel bis
cōueniāt frates ad tractandū de salute
animarū ad exaudiendū verbum dei ꝛ
missas ꝛ alias orationes faciēdas p de
functis ꝛ vnuz vñ ponere certā quātita
tē pecunie singulis annis ex qua refici
antur ꝛ etiā ipsi nummodo intētiones
sint bene munde ꝛ p̄cipaliter in deū
sint.abſit enim a nobis vt ea que ꝓpter
bonū ꝛ licitū facim⁹ nobis debeāt ſi ꝙ
malū etiā inde ꝓter intētionē nostrā ac
cidat imputari.xxxiij.q.v.de occidēdis.

¶De symonia commissa in
beneficijs conferendis.

§ Imōiati sunt epi ꝛ alij p̄lati ſi qñ
cōferūt beneficiū pacisc̄atur cū eo
cui beneficiū cōferant vel cū mediatore
de fructib⁹ reseruandis ad tp̄s.l.q.iij.si
quis p̄bēdas. Quidā tñ distingūt vtrū
qui dat spūale bñficiū puent⁹ ipsius an
te dationē p̄cipiat an nō. Qz ſi puētus
ante dationē bñficij non p̄cipit ipse sed
alius et in Donatiōe cōsequitur: vt ipse ꝓ
uentus p̄cipiat symoniacū est sed ſi an
te donationē p̄cipit ipse puentus.tunc
distinguatur vtrū ante donationē con
stituat vt ipsi puentus recipiatur ad tē
pus pro causa iusta ꝛ necessaria ꝙ licite
potest fieri an cōueniāt cum eo qui reci
pit beneficium seu cū mediatore quocū
q; vt beneficio illi cōcesso cōfratres reti
neant sibi puentus.primum licite fieri
potest ex causa vt dictū est.in quo casu
poterit nihilominus confiteri bñficiuz
spūale alicui persone sed recipiet fruct⁹
sic retentos vsq; dum elapsum fuerit tē
pus de quo statutū est vt. retineantur
et confertur illud beneficiū sub hac for
ma damus tibi hanc p̄bendā vel hāc
eccl̄iam saluis fructib⁹ quos retinuim⁹
ad talem vsum. In sōo vero casu
quando cōuenit cum bñficiato vel cum
mediatore de fructib⁹ retinendis ne vi
deatur symoniacis apiritia illicitus est
talis cōtractus ꝛ symoniacā cōtinet p̄a
uitatez extra vt ec.bene siue.di.ij.c.vno
in fi.vbi de hoc in glo.in capitulo suo ꝛ
de cēsibus p̄hibemus. ¶Item symo
niā cōmittit eps ꝛm quosdā ſi ꝓpter
consanguinitatē tantū beneficiū conce
dit alicui.alis non concessurus extra.c.
ti.nemo.§.j.vbi de hoc in glo.ergo vide
tur.ꝛ.c.tua. ¶Itez symoniā cōmittunt
clerici q̄ paciscūtur cū p̄latis ad quos
bñficia eccl̄iastica spectāt ꝙ augmenta
bunt eis p̄ēsiones ſi eis eccl̄ias concede
re velint.p̄cedit enim hoc ex cupidita
te.ꝛ ideo sunt eccl̄ijs taliter adeptis pe
nitus spoliādi ext.de pactis cuz olim et
de censibus p̄hibemus vbi de hoc.vbi
p̄beden.auaricie vbi de hoc. ¶Itē simi
liter q̄ transigunt sup eccl̄ia vel bñficio
eccl̄iastico in iudiciū vel litigiū deducto
etiā ſi talis transactio iuramēto firme
tur ext.de transact.sup eo vbi de hoc.ꝛ.
c.cōstitut⁹.ꝛ.c.ꝓterea vbi de hoc. Simi
liter regulares qñ questione suborta in
ter eos et laycos patronos de p̄sentatiōe

UVA. BHSC. IyR_347_2

alicuius ecclie si transigūt ita q̄ p̄sentationem laycus habeat z regulares maiorem z nouam portionem habeant in qua eccl'a nullam vel minorē consueuerunt habere ext.ō transac.p̄sona.j. vbi de hoc.cū nō liceat. ¶Item si quis nō habēs tituluz vult ordinari z ne patiatur repulsam rogat aliquē p̄sbiteruz q̄ representet illum ad tituluz ecclesie compromittēs ei q̄ nunquā in ecclesia peteret p̄rer hoc aliquā portionem z sic illo p̄sentante ordinatur symoniā cōmittit: z nisi fuerit cuz eo dispensatum nec ad supiores ordines ascēdere nec in susceptо raliter ordine debet ministrare licet in rite aut susceptis possit p eōs dispēsari extra.eo.t.per tuas.iij.vbi de hoc in gl.simile.j. Similiter ordinator a collatione ordinū z p̄sentator ab exercitione p trienniū sunt suspensi.extra.eo.ti.c.penult. ¶Item symoniaci sunt p curatores ecclesiarū defensores z regulares si per pecuniā constituuntur vel ordinantur. Similiter omnes mediatores symoniaci sunt.j.q.j.si ds episcop'. Sed pone quod aliquis familiaris z amicus alicuius monasterij rogatur ab aliquo q̄ faciat ibi recipi filiū suum vel filiam suā quo recepto rogat ille familiaris z solicitat illum cuius filius receptus est q̄ det aliq̄d monasterio illi nū quid est symonia. ſco si dicit' familiaris non als interposuisset partes suas nisi sperasset illū aliq̄d daturū illi monasterio ac si etiā ly ab initio tale nihil spasly ex post facto th̄ receptionem p̄sone de qua rogauit petit aliq̄d dari monasterio p̄ receptione illius p̄sone symonia est. Si autē solicitat eū q̄ sit deuot' illi monasterio sicut esse dz z q̄ ex deuotione dilectione orta ex hmōi receptione honoretur monasterij qz pbatio dilectionis exhibito est operi stollerari pōt th̄ dū intētio nō sit corrupta. ¶Item nomine procuratoris etiā intelligit q̄libet administrator rerū ecclasticarū vt prepositus siue yconomus q̄ idē esto incedens.j.q.iij.p̄sest rebus episcopi. Similiter nomine defensoris intelligitur aduocat' siue syndicus ille.s.qui p̄sest causis ecclie z castaldus siue maior dominus ille.s.qui habet curaz animaꝝ ſ exteriorū episcopi z iudices episcopi sicut in ecca bono. Similiter in subiecto regule intelligitur archip̄sbiter archidyaconus.canonicus.z monachus.z q̄libet officio ecclasticо mancipat'. Item episcopus redditus suos vel terram potest ad firmam dare sub annuo cēsu dū tamen nō sit ibi annexa iurisdictio spiritualis: sed nō potest recipere aliquid ab aliquo vt instituat eū canonicuz vel yconomum vel vice dūm. Sed p̄posituram vel balliuam cū iurisdictione temporali consueuerūt episcopi dare ad firmam sicut principes seculares. ¶Item quid de monachis q̄ dāt aliquid abbatibus suis p habēdis priorat'ibus nunq̄d est symonia. ſco si est ibi aliq̄d spūale vt decime vel oblationes vel debituz celebrādi diuina vel aliq̄d tale symonia est. siue det de reb' monasterij vel priorat'us siue aliūde ſm q̄ hec p̄positio p. notat appreciationē vel primā vel principalē causam vt sepe dictū est. Item quid si det talis prior eēo pecuniā ne sustineat q̄ remoueatur a priorat'u vel canonicus regularis ne moueatur a cura parochialis eccl'ie z ne reuocetur ad monasterium, nunquid licet z nunquid est symonia ſco dicendū q̄ peccat z qō committitur symonia maxime si necessitas vel vtilitas exigit qō tales ammoneantur aut si cōsuetudo est q̄ eēus ad solā requisitionem abbatis tales citatos debeat amouere a prochialibus ecclesijs. Si autem sine muneribus z obsequijs ac precibus carnalibus fuerint impediti per eēos ne ammouerētur nec th̄ vtilitas vel necessitas āmotionē exigerent

UVA. BHSC. IyR_347_2

nec esset corrupta intēcio non est dicendum q̄ peccarent ¶ Item quid de illo qui dat sacerdoti vel alī pecuniam vt recipiatur ad seruiendum ,pauperibus hospitali. vel vt recipiatur in leprosoriam vel in electariā vel aliam domum dei. Similiter de illis qui emunt portiones vnius monachi ad totam vitā suā nunquid est symonia ſo. vbicunq̄ est aliq̄s ius aliq̄d spirituale consequitur quando recipitur ad hospitalem vel leprosariam vel aliquid tale symonia est si propter hoc aliquid detur vel promittit aliq̄d Si autem non cōseqūtur aliquid spūale sed recipitur ad hoc vt seruiat tm̄ ibi. vl ad tempus vel ad vitam suam vel in coquina vel in aliquo officio nō est symonia aliquid dare p; hmōi licet alīs turpe sit dare vel accipere p talib⁹ victū autez monachi emere symoniacum nō est ex quo talis emptor nō consequitur aliq̄d spirituale non'est tm̄ securum emere ni si probabiliter dubitetur cuius melior sit conditio ementis vel vendētis. Item quid de matertulariis vel sonitorib⁹.i. officio pulsandoruz campanaruz,nunquid hmōi officia possunt vēdi ſo. large sumpto vocabulo symonie.symonia est talia vēdere,sicut t talia officia t spiritualia sunt sumpto large vocabulo:si tm̄ alicui datuz fuerit hmōi officiū gratis si consuetudo loci est q̄ possit alium ponere loco sui t locare vel vendere vel ad firmaz dare prouentus illius officij vel etiā in dotem p filia ad vitaz ipsius dantis non est symonia ¶ Item quid de sacerdote qui vendit officium portandi aquā benedictā per parrochiā ſo si huiusmodi sacerdos de cōsuetudine per se vel per aliū de falla sua nō debet hmōi officium expedire vel prouentus eius in suos vsus conuertere symonia est iudi.officium vendere vel aliq̄d p eo dando accipere large causam sumpto vocabulo symonie t ad minus turpe lucrum est.Si autem de consuetudine est q̄ sacerdos hmōi possit retinere officiū aut per se vel per alium illud expediret prouentus recipere nō est symonia si officium illud cōmittat ad firmam sicut t ecclesie quandoq̄ dantur ad firmā. Item quamuis laycus possit esse iudex t patronus ecclesiarū t habere aliqua officia super hmōi notata,que non habēt aliquid spiritualitatis sine symonia dicit tho.b.q̄ in omni administratione rei ecclesiastice committitur symonia si ematur t hoc symoniacū est qz prohibitum largo sumpto vocabulo symonie alīs vero inherentes cōsuetudini generali dicunt probabilius q̄ si administratio vel dignitas ecclesiastica talis est q̄ habeat aliquid spiritualitatis sibi annexum symonia est si ematur stricte sumpto vocabulo symonie alioq̄n non. Sepe eīm cōsuetudo facit esse aliq̄d licitū q̄ alias esset illicitū t ecōtra ext.de cogna.spūa. sup eo t.ix.q.iij.conq̄st⁹. Quidā tamen dicūt non esse differentiā inter vnā opinionem t aliā nisi in largiori t strictiori nole symōie.t id̄ excusāt cōsuetudinē vēdentiz t ementium p̄dicta officia q̄ nihil habent spūalitatis annexū dicēduz est tm̄ q̄z si non sit symonia stricte sumpta ,prohibitum tm̄ est t illicitū talia emere vel vendere t consuetudo talis est dicenda potius corruptela ſm quosdā. ¶ Item nec epus nec archiē.nec alius prelatus potest sub precio vel annuo:cē su concedere vices suas alicui.i.prelationem vel iurisdictionē aliquaz vel aliq̄s ius spirituale extra ne pla.in. sui.c.j.et iij.cum enim tale ius sit spūale accipere vel dare pecuniam pro eo symonia est j.q.j.sunt nonnulli vbi autē aliquid datur vel retinetur non pro iurisdictione sed in signuz subiectionis antique non est symo.ext.de restit.spol.constitutus. ¶ Item si episcopus committeret pure ac simpliciter alicui vices suas si tali vi

UVA. BHSC. IyR_347_2

rario constituat preter salariuz nõ esset peccatum immo tenetur ad hoc.ij.q.j. caritatem ¶Item redditus tẽporales possunt vendi ad tempus extra ne prela.in.su. querelam.z de emp.z vend.constitutus non tamen possunt vendi perpetuo ꝑm quosdam qz per consequens videretur emptum ius esse spũale propter connexitatem.j.q.iij.si quis obiecerit. ¶Jtẽ quidam distinguunt vtruz ꝙs emat predictos redditus ab eo qui confert beneficium z tunc est symo.ar.ext. vt eccl'. bene.c.vno qz si aliquis recipiat beneficium ab eꝺo z pro fructibus qui prouenerunt ex illo tẽpore vacantis beneficij aliquid daretur eꝺo symonia esset nisi ante donationem constituũ eiset ex causa iusta vt retineretur ad tẽpus. Si vero emat a bñficiato ꝑpetuo. idest dñ ipse vẽditor tenet bñficiũ:non est symonia nec est ꝓhibitũ non est tñ honestum hoc semꝑ saluo ꝙ nihil spirituale interueniat ibi ext.de rerũ pmutatione ad qstiones. ¶Jtez si loco tibi ecclias cũ sis presbiter z tu ꝓ consequẽs locas opas tuas vt ibi officias alis non habiturũ ibi aliquã iurisdictionez non peccas nec symoniaz cõmittis. ar.xij.q.j. caritatem non tñ in talibus locuz habet,locatio vel conductio:sed talis ꝓsbiter officiare ꝺz gratis z ille gratis det ei expensas. ¶Item si aliꝗs nouit eꝑm suum symoniacũ esse z petens ab eo licentiam nõ potest impetrare vt ab alio ordinetur immo ꝺcipit ei vt ordinetur ab ipso non ꝺz recipere ab eo quando scit cum esse symoniacum in ordine qz cuz ille non habeat executionẽ isti non posset dare,z hoc intellige si sine scãdalo potest hoc vit[illegible].j.q.j. reperiuntur. extra.e.t.cficta immo potius ꝺz se permittere excõicari quã recipiat ordines ab eo quãdo symonia est manifesta ar. ext.de sen.excõ.inquisitionez. ¶Item quantuncunq; sit episcopus occulte symoniacus z ordinat' ab eo ignorez non tamen recipit executionem:z indiget ꝺ spensatione z hoc in detestatione criminis.j.q.j.si quis a symoniacis in ordine tamen suscepto ab eo cum de ipso nihil audierat potest ministrare quandiu ei non constat illum symoniacuz esse.alꝫ secus extra.e.t.ꝑ tuas.vbi de hoc in glo.cum non constat. ¶Item ordinatus a symoniaco nõ habet executionez. qz ordinator suspensus est quo ad se et quo ad alios. Sed nunquid suspensus est quo ad iurisdictionẽ:sicut z quo ad ordinũ executionẽ hmõi ordinator ita vt non possit excõmunicare vel suspendere aliquẽ sicut nec potest executionẽ ordinum dare ꝺo.dicenduz cum pene non sint extendende potius ꝺicẽdũ est ꝙ non est suspẽsus talis quo ad ea que sunt iurisdictõis sz q̃ ad ea q̃ sunt ordis ꝑ symoniã obrẽti. Jtẽ lz hoc vera,sit de ignorãte sec' est de coacto qz coact' recipit executionẽ.j.q.j.cõstat. ¶Et est rõ qz magis constat de voluntate coacti.que sz contradicebat tali ordinationẽ aperte quã a voluntate ignorantis extra.e.t.si quis tuis.Quidã tamẽ ꝺicũt ꝙ nec ignorans nec coactus recipiet executionem facilius tñ dispensatur cuz coacto quam cũ ignorante hoc tñ intelligas de conditionaliter coacto. Nam absolute coactus non receperet caracterem ext. de bap.z eius effec.maiores sic sentiũt quam plures doctores. Sed.h.intelligit.totum ꝙ isti ꝺicũt de ordinatis ab hereticis. ¶Jtez quidaz quoꝝ sententiam benigniorz z ꝓbabiliorz est ꝺicũt ꝙ si non possuz ꝓbare per testes ꝙ episcopum symoniacum esse debeo recipere ordines ab eo si tamen precipit licet sciam eum symoniacum esse non tamen possum exequi sine dispensatione pape ꝑm quosdam vel etiam alicuius superioris que in secreto erit petẽda ne episcopus diffametur;z hoc de symoniaco in

UVA. BHSC. IyR_347_2

ordine secus si in beneficio ꝑm ꝙ distin
crum est. ꝫ hec opinio probabilior est
qz etiam cū clericis qui ab excōmunica
to episcopo ignoranter ordines recepe
runt per suos episcopos potest dispēsa
ri ext. de episcopo qui renun. epi. c. vlti.
hic tamen loqtur de sciente in illa autē
decre. de ignorante. Sed nūquid archi
episcopus poterit dispēsare in hoc casu
cum subdito suffraganei sui dicit ꝺaz
quod non. nisi de cōsuetudine sit ꝙ ar
chiepiscopus audiat cōfessiones subdi
torum sui suffraganei cum visitat cum
essi tempore visitationis in foro penitē
tiali posset archiepiscopus dispensare.

¶Item sicut credit propter relationē
aliquorum episcopū suum symoniacuz
esse. debet temerariā credulitatē depo
nere verūtamen durante credulitate
hmōi erronea. s. ꝙ non possit ab eo or
dinem suscipere tunc nō debet ordina
ri ab eo nisi deponat errorez in ordine
tamen suscepto ab eo cuz de ipso nihil
sudierat potest ministrare siue ordina
re cōmisit symoniā siue nō dū tamen
fuerit symoniacus in ordine suscepto
quandiu non constat illi symoniacum
esse alꝫs secus ar. extra. c. ri. per tuas. ff.
vbi de hoc in glo. cum non.

¶De symonia doctorum in
docendo.

SImoniac⁹ est magister siue doctor
si exigat aliquid a paupibus vela
clericis ecclie a qua recipit bñficium qz
cum hoc sit spūale z ex officio suo tenea
tur facere si ꝓpter hoc aliquid exigit sy
monia est ext. de symo. nemo. et. j. q. iñ.
vendētes. Similiter symoniac⁹ est ma
gister ꝓ eadē iura si festuz de iure colen
dum nō vult concedere scolarib⁹ colen
dum nisi pecunia sibi ꝺatavt si non per
mittit coli festum beati martini vel si
mile ꝙ de iure vel cōsuetudine colitur
nisi pro pecunia Similiter si diem non
colendum concedit pro pecunia coli vt
festum alicuius minoris sancti concede
ret coli pro pecunia ¶Item si magistro
non sufficiunt sua competenter z bone
ste potest licite exigere a scolarib⁹ diuit i
bus z qui non sunt de ecclesia a qua be
neficium habet aliquid moderate alio
quin nihil debet exigere sed spōte obla
ta recipe potest. r. q. iñ. ꝓficis. r. q. j. epi
scopus ecclesiastica. xvii. di. de eulogijs.

¶Item q⁹ dictū est ꝙ potest licite exi
gere ita intelligēdū est ꝙ potest inopiā
suam exponere scolaribus z insinuare
ꝙ libenter accipiet si gratis ꝺaret Sed
non licet ꝓpter hoc exigere. i. ab inuito
extorquere. ff. de. veras. l. fidei. ꝯ. si rem
Similiter non posset eos de iure expel
lere de scolis: vel spolia eorū accipere si
volunt sponte ꝓmittere: sed postquam
ꝓmiserint exigere potest ꝓmissa. q̄ au
tem dicit̄ur, supra intelligit̄ur de illis
qui habent ab ecclesia stipēdium pro re
gendis scolis. illi vero qui non habent
hmōi stipendiū lz alꝫs sint diuites non
tenentur ꝑm quosdam laborare circa
diuites auditores nisi velint eis mode
rate ꝺare. ꝙ tamen debet recipere pro
laboze non pro scientia que donum dei
est. deo ꝙ ꝺatur a deo qui illuminat in
tellectum ex quo sequitur affect⁹ assen
sio. z est perfecto anime plus valēs quā
totus mūdus sicut et ipsa anima. vnde
est impciabilis z ipsam vēdere symonia
est ꝑm altissimo dozensem. ꝛc. de ista ma
teria in tractatu de magistris ¶Item
episcopus qui nō vult clerico suo licen
tiam ꝺare eūndi ad scolas nisi sibi ꝺata
pecunia non cōmittit symoniā sed tur
pe lucrū ꝑm quosdā ar. j. q. iñ. vendētes
alij tamen dicunt symoniam esse si pro
pecunia ꝺaret licentiaz de quinquēnio
concesso a iure extr. de magistris. c. vlti.
Sz si pro alio tēpore ab illo ꝯquēnio
recipiet pecuniam ꝓ licentia ꝺata si ha
beret respectum principalem ad soluen
dum eum adtempus vel etiā imperpe

UVA. BHSC. IyR_347_2

rum a spirituali officio ꝙ debet eccle symonia esse. Si autem ad moram in studio faciendam turpe lucrum esset non symonia. In primo vero casu dicit ꝙ datū potest repetere ꝙ dedit: qz nō est in turpitudine cuz redimat ius suū. ¶Item respectu symonie cetera crimina pro nihilo reputantur ext. de symo. sicut. i. vbi de hoc. vnde symonia hereticis vocatur. j. q. vlt. c. vlt. ¶Item symoniacus est clericus qui dat res suas ecclesie hoc pacto vt sibi pro p̄benda post modum concedantur. Secus tamē est si hoc faceret pura intrētiōe ac fine omni pacto seu conditione rogās post hec humiliter vt in canone admittatur z bona sua retinere sibi liceat pro prebēda. ext. de symo. tua nos. vbi de hoc in gl. i. fine aliqua ¶Item symoniacus nō est qui annuas obuentiones ecclesiasticas vendit. vel emit. vel conducit extra ne prela. visu. c. vlti. vbi de hoc in glo. j. ecclesie. ¶Itē symoniacus z homicida non solum priuantur officio: sed etiaz deponuntur. licet probentur hmōi crimina in modum denunciationis sm quosdā ext. de accu. inquisitionis. vbi de hoc in glosa videtur ꝙ in casibus z de volore contu. veritatis. Regulares vero in arcto monasterio retruduntur extra. de symo. qffi. z. c. dilectus effi. z. c. per tuas. j. §. vlt. ¶Item symoniacus est z ipso iure excommunicatus qui non gratuito sed per seductionem vel p̄sumptionē aut ꝙ licet ingenium in summū pontificem est electus aut etiam ordinat' seu intronizatus. Similiter auctores fautores z sequaces illius: z a liminib' sancte dei ecclesie separatus cum predictis abiciatur sicut antichristus inuasor et destructor totius veritatis z christianitatis. xxiij. dist. in nomine domini. §. ꝙ si quis contra hoc z. lxxix. distin. si quis pecunia.

¶De simulatione.

SImulatio fit aliquando ex causa honesta vt cum quis se monachuz simulat ex causa qui propter hoc nō est monachus si protestatio processit arg. ext. de his qui in mo. ne. si. per latum. Similiter quādoc̄ fit in ex inhonesta causa: z tunc contra simulatorem est interpretatio faciendi: hoc monachū facit. xxv. di. ꝙ interrogasti z ext. de regula. vt clerici vbi de hoc in glo. nota ꝙ fictio. z. c. ex parte. ¶Item simulatio vtil' permittitur. xxij. q. ij. vtilem. z. xxiij. q. ij dominus. ¶Item simulatio loco tacite approbatiōis habetur quādoc̄ ext. de cogna. spūa. sup eo vbi de hoc in glo. talis dissimulatio.

¶De syndico.

NUnc agenduz est de syndico quid sit. z vnde dicatur. Quid ei' sit officium. z in quo differant procurator syndicus. yconomus. actor. defensor. z incedens.

¶De syndico quid sit z vnde dicatur: z quid eius officiuz.

SIndicus est procurator vniuersitatis ad iudicia constitutus extra eodem titulo. c. j. et. ff. ꝙ cuiusc̄. iur. l. j. §. quibus. ¶Item syndicus grece latine dicitur defensor qui ad certam causam agendam vel defendendam eligitur. ff. de mu. z ho. l. munera. §. defensores. ¶Similiter dicitur singulorum causas dicens vt ex interpretatione nominis patet. C. de epis. z clericis. l. decernimus. z. l. si quis ad declinandam. §. licentiam. et. xvj. q. j. si cuius. ¶Item potest constitui syndicus qui non sit de collegio. extra. eod. titu. vno. Similiter et de ipso collegio institui potest. nam et monachus institui potest vt monachorum causas agat et defendat abbatis imperio. xvj. questione. j. monachi

UVA. BHSC. IyR_347_2

a monasterio.x.c.quivero. ¶Item syndicus eligi potest ad omnes causas presentes z futuras extra.e.t.c.vno.z de iura.calump.impator. Similiter constituitur a collegio sine vniuersitate vl ecclesia.ff.q cuiuscūq vniuersi.l.j.z.l.item eorum.§.si de curiones. ¶Item officiū syndici est agere vel defendere causas p̄sentes vel quandoq emergentes vt in predicta.l. ¶Item eorū.§.si decuriones. ¶Item syndicus qr personaz sustinet collegij vel vniuersitatis qui non cauet de iudicio solue̅do vel defende̅do.ff.rez ratam haberi.l.actori. Si tñ de māda to dubitetur oz de rato cauere si agat z partibus procuratoris fungitur z ex eis dem causis mutari potest quilibet pro curator.ff.q cuiusq vniuer.l.tūc eorum. z.l.item.eorum.§.pen.vlt.

¶De differentia syndici pro curatoris z aliorū p̄ dictorū.

SIndicus z pcurator z relīq de quibus dictum est.§.differunt inter se. Nam pcurator est priuate psone.ar.ff. de neg.gest.l.iij.§.negotiū. Syndic' vo est vniuersitatis siue eccl'astice siue secularis q̄ ab ipsa vniuersitate cōstituitur. Iconom' vero est is cui res ecclesiastica mādat.C.de sacrosanctis eccl.l.iubem' in prin.vñ yconomus tñ in rebus eccle siasticis eligit.et p̄m epi tractant. C.de epis z cleri.l.omnes qui vbicūq.§.hoc nihilhominus. ¶Itē syndic' in rebus et negotijs cuiuslibet corpis vel collegij constituitur.actor vero p vno instit.de cura in fi.l.p vniuersitate ad finē vnaz causam tñ etiā p̄sentem cū de cetero Syndicus vero ad oēs.ff.q cuiusq vniuer.l.item eorū. ¶Item inter syndicū et defensor ē lex nō facit differentiaz qr syndicum defensore appellat.ff.de mu. et ho.l.muneruz.§. defensores.z.l.l. in prin. Similiter incedēs q̄ administrat res ep̄ales vt hospitibus z causis queve niunt parat' existat.lxxix.di.volumus. Sed yconomus administrat res eccle. lxxix.di.qr in quibusdam. Sed aliquā do yconomus defendit in causa.C.de epi.z cleri.l. omnes qui.§.hoc nihilominus. Sed ppie ad causas dictus actor vel syndicus sicut est ordinatur. ¶Itē quādoq yconomus ponitur in aliqua ecclesia vacante ad p̄cipiendos p̄ētus et conseruādos ad opus futuri prelati cum propter discordiā patronoz ecclesie ordinari nō potest ext.de off.ordi. cum nos. ¶Item syndicus vniuersitatis vel collegij iurat de calūpnia in animam propriam ext.de iura.calump.impetrādis.z.c.imperat. ¶Itē syndicus quandoq cōstituitur ab episcopo quādoq a capitulo ext.de rescriptis edoceri. Similiter syndic' monasterij potest esse layc' qr seruū dei litigare nō oportet.ñ.q.vñ.sicut sacerdotes. Similiter potest esse cleric' vel monachus qui tractare oz vtilitatē monasterij de mandato abbatis.xvj.q.j.qui vero.z.c. monachi.a monasterio.de extra.c.c.vnoybi de bis in glo.nota q̄ hoc nomen.

¶De scismate.

NUnc videndū est de scismate. Quis sit scisma. vnde dicat in quo differat ab hereti q̄ pena scismatici puniat.

¶Quid sit scisma.z vñ dicatur et in quo differat ab hereti.

SCisma est illicita dispēsio coz inter quos vnitas eē oz vel sic. Scisma est illicit' ab vnitate seu vniuersitate diissensus. Itē scisma dī a scissura qr p scisma vnitat' sit scissura.xxiij. q.j.scisma. Itez differt scisma ab hereti qr hereis in p̄cipio sui hz puerilez dogma q̄ nō hz scisma: z in fine cōtingit aliquā hereticum vt rectevideat ab eccl'ia recessisse.vt dicit Iero.xxiij.q.iij. inter hereti Sili pōt dici q̄ differat vt dispositio.z habitus p̄o.h.dī scisma: z cū post tēpus pertinaciter adhesit sue secte asserens non esse obediendum ecclesie romane tunc est

UVA. BHSC. IyR_347_2

heresis contra illū articulū fidei invnā sanctam catholicā z apostolicā ecclesiā vel dic ꝙ talis est differentia inter ista: qualis inter genus z speciē. q2 ois hereticus est scismaticus sed nō cōuertitur ¶Item puniuntur scismatici pena tē porali z celesti in igne a dño vt de prole daran. z abiron numeri. xvj. c. 4. z ceteris viris qui offerebāt incēsum z alia multiplici pena. ¶Item scismatici punitur a iudice hoie spiritualiter per excōmunicationē vel depositionē. xxiij. di. nole dñi z ext. eo. r. c. ij. Similiter pecunialiter arg. xxxiij. q. vi. ꝙ asit. Similiter manu militari sine armata cuz est necesse. xvij. distin. nec licuit et. xj. q. prima petimus.

¶De solutione in debita.

SOluens quis debitū iuris scientis per ignorātiā facti z nō iure. prepetere pōt illud quale est istud ꝙ pōt retineri. p. l. falci. C. de iu. z facti ign. l. cū quis. ¶Itez indebitū iuris naturalis tantū z cuz istud quo cirographo obligantur spe future numerationis q̄ solvit repetere pōt. ex. de solu. c. vlt. vbi de hoc. ¶Itē solutū indebituz vtro ꝙ iure quacūq ignorantia repetitur. C. de ordi. iudi. l. j. ¶Item q̄ scit se nō debere z soluit nō repetit ꝙ donare videt. ff. de cōdi. in debi. l. j. cui ergo indebitū triplex iure ciuilis. iure naturalis. z iure vtriusq. ¶Item est indebitū ad iuris rigorē seruādū z qui hoc sciēter solvit nō repetit. ff. de condi. inde iudex. l. vlti. De hoc habes. ext. de solu. in glo. nota ꝙ indebitū aliud ōz. ¶Item q̄s quis tenetur ad alterū duoz̄ ꝙ soluerit prestando liberat. ff. de iure do. plurimūq. §. vlti. z. C. de cōdi. inde. ¶Itē solui vel ligari superior ab interiori nō potest nisi se subiiciat ei. ext. de maio. z obe. cum interior. vbi de hoc in glo. xxj. di. inferior. z. ff. de re. iudi. l. iij.

¶De sorte z diuinatione.

NUnc videndū est de sorte et diuinatione quid sit z q̄ sint eius species derivationis Que derivatio sit prmissa et que prohibita z de pena sortilegij et diuini.

¶Que sit sors et que sunt species diuinationis.

SOrs est ars diuinandi. Similiter sors ōz hereditas vel portio hereditaria. eo ꝙ p sortes solebāt distingui hereditatū portiones. ¶Item diuinatio propie in malo accipitur ppheria vero in bono. j. q. j. nunq̄. z. ca. iudices. ¶Item species diuinatiōis sunt multe alia fit per spiritū malignū vt phytonis sa. alie vero multe species diuinationis enūerant. xxvj. q. iij. igitur z. q. v. epi et ca. mirum. ¶Item oīs diuinatio quocūq̄ z qualitercunq̄ vocetur phibita est a deo z a sancta ecclesia cōdemnata tanq̄ infidelitas z ydolatria. xxvj q. v. per totū. z ext. e. t. p totū. ¶Item contra predicta obiciatur ex eo ꝙ sors nō est aliq̄d mali. sed res in hūana dubietate diuinam iudicans voluntatē. xxvj. q. j. sors z dicendū ꝙ licet sors nō sit mala ex sui natura phibetur tamen vt nullus exquirat sorte cū codicib⁹ vel in tabulis futura alioquin. xl. dies peniteat. ext. e. t. c. j. vbi de hoc in glo. sic electio. Sors in electione facienda penitus phibetur. ext. e. t. c. vl. vbi de hoc in glo. p hoc ꝙ. ¶Item in collectionibus herbarū medicinaliū nulla incantatio seu superstitio fieri debz. possunt tamē colligi cū symbolo z oratione dñi ca vt cū deus z dñs bonoretur. xxvj. q. v. nō licet. ¶Item si obiciatur ꝙ sors nō est mala eo ꝙ iosue precepto dñi sortibus scinit peccatū achor z saul. deprehendit filiū suū ionathan cōmedisse favum mellis cōtra preceptuz. z ionas a nauris sorte deprehensus fuit ꝙ fugerat a facie dñi z mathias in apostolatū sorte electus est. j. q. iij. §. ¶Item pec-

UVA. BHSC. IyR_347_2

cato achoz.xxvj.q.ij.non exit.x.c.non statim.x.xxij.q.ij.§.j. ¶ Itē opponitur Respōsio dicendum est q̄ hoc x pluri ma alia permittebātur in testamento vereri que tēpore gratie sunt penitus eliminata.xxvj.q.ij.§.bis ita. ¶ Item exemplū de electione beati mathie nō obstat quia priuilegia pauc̄oz non fa ciunt legem cōmunem.vt.xxvj.q.ij.nō exemplo. ¶ Item licet dicat augustin' sors nō est aliquid mali verū est in sua natura prohibetur tamen q uia per as siduitatem labuntur homines in ydo latriam. Similiter est in iuramento p pter periurium ex.de iureiu.x si episco pus.§.causa.vnde si esset causa hōesta et subesset necessitas.vel vt si esset cōtē tio de electione aliquorum x esset pari cas vtrobiq̄ in omnibus possent exem plo mathie fieri sortes ꝑ quosdā.xxvj. q.ij.non exemplo. Quidam tamen di cunt x melius q̄ hodie locum non ha bent sortes in electione.ext.de sorti.ca. vlti.in fi.vbi de hoc in glo.per hoc.vn de si esset paritas in omnib' in electio ne non valet hodie nisi esset facta a ma iori x saniori parte ca.ext. de elec. cū in cūctis x ideo in casu p̄missō si esset pari tas vtrobiq̄ potius esset gratificandū per superiorem x iterum eligendū.vt in dicto.c.cum in cunctis. ¶ Item nō dā nantur rustici x medici qui seruant tē pora ad seminandū x ad medicinandū et similibus de quibus certa x manife sta ratio reddi potest ꝑm naturaz.xxvj q.ij.illud tamē prohibentur omnes li gature et superstitiones x remedia que medicoz disciplina condemnat. Si militer in precationes et caracteres et multa alia que iudicio.c.illud continē tur expresse. ¶ Item si quis symbolus et oratione dñica scribit in carta vt ponat super aliquem infirmū. ad hoc vt deus tantū nihil honoretur non re probatur dūmodo nulla alia superstitio sa obseruantia misceatur.xxvj.q.v.non licet. ¶ Item ex hoc dicunt quidaz q̄ nō sunt reprobanda breuia que fiūt in accensione cum non cōtineant nisi ver ba euāgelū.sed superstitiosum est si cre datur q̄ minus habeāt efficacie si scri bantur post lectuz euangeliū aut post missaz.aut alia die quā si cum proferā tur verba euangelū que ibi continētur Illa affit breuia in quibus scribuntur q̄ dam caracteres x quedam noia inusita ta quasi noia dei ineffabilia et in qui bus dz. Quicūq̄ super se portauerit su per se illud breue nō periclitabitur vel sic.aut istud aut illud bonū sibi eueni et ꝑculdubio reprobāda sunt nec por tanda.x peccant qui scribūt ea.aut por tant.aut donāt.aut vendunt.aut por tanda docent. nisi adeo fuerint simpli ces quia ignorātia debeat eos excusare que nō excusat si super hoc fuerint ad moniti vel instructi. ¶ Itē quid de car minatoribus qui carminant infirmos vel pueros vel aialia nūq̄d peccāt mor taliter. Respōdeo si nil superstitiosum dant vel docent aut faciūt. Sed tamen vtuntur licitis precibus admirationi bus sicut per passionem x crucē x simi lia nō est dicendū q̄ peccēt mortaliter nisi taliafecerint post prohibitionem ab ecclesia sibi factam.sed dicenduz est q̄ prohibenda sunt viri x mulieres a ta libus quia multa inutilia x superstitio sa solent admiscere nisi forte sit sacer dos x religiosus et discretus aut etiam laycus siue mulier siue vir excellētis vi te x ꝓbate discretiōis.quia fusa oratio ne super infirmū nō sup pomū aut pi rum aut cinguluz aut similia super in firmantes manus imponant. iuxta il lud Mar.vlti. super egros imponant manus x bene se habebūt nec sunt hu iusmodi ꝑsone.ꝓhibende a talibus nisi forte timeatur q̄ ad exemplū illoz̄ in discreti x superstitiosi carminātes sibi

UVA. BHSC. IyR_347_2

vsurpent abusum tuentes se exemplo illorum.

¶ De pena sortilegū ⁊ diuinatorū.

Sortilegiorum pena multiplex est ꝙ ꝑm leges est capitis.l.quia capite punitur.C.de male.⁊ mathe.l.nemo. ¶ Item pena catholica est multiplex quia si peccatū eorū est notorium eukaristia eis negatur.de con.di.ij.pro dilectione.sed mulieres sunt infames. nō solum ipse sed etiā qui ad eas cōcurrunt nec admittūtur ad accusandū vel agendum.ij.q.vij.quisquis.Similiter debent excōmunicari ⁊ si seruꝰ sit post admonitionē debēt verberibꝰ castigari. Si vero liberi sunt in carcerē debēt retrudi vel vtriq; sunt de parrochia tō sorati turpiter ciciendi ⁊ hoc potest facere epūs sua auctoritate pena sanguinis excepta.⁊ si necesse fuerit iuocet super hoc brachium seculare.xxvj.q.v. fe re per totū.⁊.ca.certa ydoloruꝫ.⁊.xxvj. di.non licuit. ¶ Item sacerdotes ⁊ religiosi vel etiam layci quibus vasa vel ornamenta ecclesie vel alie res furto sublate sunt nō possunt per inquisitiones siue inspectionem astre labij astrologorum ⁊ similia inuestigare de ipsis si ibi sic aduocatio demonū immo grauissime peccat quicunq; hoc facit.ext. eo.t. ca.ij.vbi de hoc. Si vero talis inspectio fieret simpliciter nō ꝑ astronomiā iuocatis demonibus vel aliquo superstitioso ad iuncto posset forte admitti scōm quosdam.arg.a cōtrario sensu.ext.e.t. ca.ij.⁊.xxvij.di.si quis nigromātiaz alij dicūt ꝙ etiam isto modo nō potest fieri sine peccato. Sed nunquid tale peccatum facit voiem irregularem. Similiter si quis satisfaciat deo nūmoruꝫ vt sit diues vel similia faciat aut quid de sacramētis ecclesie eukaristie.l.vel crismate. vel de oleo bēdicto aut de aqua foncium faciat sacrilegiumve baptizet ymagines nunquid incurrit regularitatem. Respondeo cum talia videātur esse enormia ꝓpter ydolatriam vel ꝓpter enormem superstitionez licet fuerit occulta inducunt tamen irregularitatem ꝑm quosdam sed alij cōtradicūt vnde in tali dubio consulendum est talibus ꝙ peccant dispensationem nō tamen precise dicendū est eis ꝙ alias nō sit eis salutē absolutēdi sunt a peccato si peniteāt. Sed si hmōi peccata notoria sunt tunc secundum omnes indigent dispensatione ꝑ epm. ¶ Item sacerdotes qui ꝓpter odium priuatū cantant missas defunctorum ꝓ viuis et sub nomine illorum quos odiunt feretrum cum exequijs mortuoruꝫ medio ecclesie ponunt ⁊ similia faciunt vt illi citius moriantur grauissime peccant ⁊ nisi per legitimam penitentiam se purgauerint debent deponi. Si autē ꝓpter causam cōmunem hoc faciant puta quia timent contaminationē sacrorum ordinum vel subuersionem fidei vel hostilitatem sufferunt vel obsidionem vel diuinorum iudiciorum sentētiam meruunt ⁊ ideo qui tale quid faciunt nō dicuntur peccare quia in tali facto potius humilitas qua deo placatur quā interim odium declaratur vnde cōsuetudo ecclesie tenet hoc ⁊ solet cantare deus venerunt gentes. ⁊ in signū tristicie die veneris altaria spoliare de his habes.xxvj.q.v. quicunq;.

¶ Item reprobanda sunt dicta mulierum que dicunt se nocturnis horis cū dyana fuisse et in diuersa alia trāsmutatas quia quicūq; talia crediderit vel pertinaciter asseruerit postquā supereis audierit veritatē infidelis est. xxvj. q.v.episcopi ¶ Item licet per diuinationes ⁊ anguria liberentur homines ab egritudine. hoc nō adeo permittēre sed a spū malo ⁊ vexatione cessante fuerit ꝑm augu.xxvj.q.v. nec mirū circa finem. ¶ Itez ex predictis speciebus di-

UVA. BHSC. IyR_347_2

uinationē cōprehenditur obseruatio ſtalendarum ianuarij ritu pagano vt aliquid plus noui fiat propter nouuz annum vel menſem: ſicz cum lampadibus aut epulis preparentur. xvj. q. vj. ſi quis kalendas. Sub hoc etiam comprehenduntur obſeruatio egyptiozuz temporum: dierum: horarum vel mensium ad aliquē inchoandum vel ſciendum mortem vel vitam hominū proſpera vel aduerſa et ſomnia et ſortes apoſtoloz aut augurria auium: carmina herbarum pitatiole ſcripture pro qualibet infirmitate ſuper homines z animalia. poſite preter ſymbolū z oratiōnē dominicā: quia talia nihil remedij conferre poſſunt: aut animalibus claudicantib' aut morbidis quicq̄ mederi ſed laquei ſunt diaboli et inſidie ad homines decipiēdos: ſub hoc comprehenduntur dona data in kalendis ianuarij boni facti auguriū. et hec oia habentur. xxvj. q. vj. amoueant. z duobus ca. ſequen. deut. xviij. ¶ Irez quando admittitur ſors circa iudicia z in multis caſib' ppter diſſenſiōes z lites dirimendas. ff. de iudi. ſi cum ambo. z ar. eī de ſortil. c. vlti. vbi de hoc in glo. patet per hoc ep. ¶ Item de ſortilegio require in ſumma Ray. in glo.

¶ De delegatis an poſſint ſubdelegare.

Subdelegatus alīs cauſam ſubdelegare non poteſt nec etiam delegatus niſi a principe. eī de ap. cum cām. vbi de hoc in glo. C. de iudi. z de offic. dele. ſuper queſtionū. §. ſi vero. vbi de hoc in glo. hoc eſſi non poteſt. ¶ Irez ſubdelegatus leges modicaz habet vel nullam cohabitationez. C. paſtoralis. l. ij. ſed ſm canones poteſt per cenſurā eccleſiaſticā coheredare. eī de offi. del. et litteris. vbi de hoc in glo. hoc euidēter. et. C. paſtoralis. l. ij. ¶ Item eo mortuo re integra delegatus iuriſdictionē reaſſumit etiā ſi totaz ei cauſam cōmiſit. ar. eī de offi. del. gratum. et. c. lucet. ¶ Item ſubdelegatus neutra partiū poterit recuſare niſi ex cauſa iuſta coram delega. approbata: et iō dandus eſt de partiū voluntate. eī de offi. dele. ſuper queſtionū. §. vez. vbi de hoc in glo. ic.

¶ De ſubdiacono pape.

s Ubdiacon' pape nō pōt vbi pluribus teſtib' cōuinci. ij. q. iij. ſtul. et. c. nullā. ¶ Item nō pōt ab epo cogi recipere ordines ſupiores. ar. C. de conſue. l. ij. §. vlt. z eī de tēpo. ordi. cū in diſtribuendis. ¶ Item non pōt etiā ppter crīmē deponi ab epo ſuo: ſed cauſam inſtructā remittat ad papam. ar. iij. q. vj. q̄uis. z eī de ſtatu mona. ea que.

¶ Item maior honor ei debetur q̄ alīs ſed tamē pōt a ſuo epo iudicari. eī de maio. z obe. p tuas. de hīs habes ext. de tēpo. or. cū inditi. in glo. ſed nonne.

¶ Item ſubdiacon' eodē cū diacono priuilegio gaudet z ē ſacer ordo. eī de ſer. or. miramur. z ex. de eta. z q̄li. a multis i fi. vbi de b.

¶ Item mrīmoniū nō pōt cōtrahere etſi fuerit homicida. eī qui cleri. vel mo. c. j. et. xxj. di. cruebeſcā. z. c. eos. ¶ Item pōt in epm eligi. ext. de eta. z quali. papa. et. c. a multis in fi.

¶ De ſubtilitate iuris cū repro.

s Ubtilitas iuris reprobat in eccleſiaſticis cauſis: q̄ ad perniciē trahit. ex. de iudi. dilecti. et. C. ad trebel. l. penul. cū eſſi de bona fide agat de apicibus iuris nō eſt diſputandū. ff. manifideiuſſor. §. quedam.

¶ De diuerſis ſubſtitutionibus quib' verbis fiant z quādo euanescunt.

s Ubſtitutionū differentie cū varie ſint de ſingulis expreſſe dicendū. Et primo de vulgari. Subſtitutio vulgaris ſit ſub hac forma. Inſtituo re redeāt ſi tunc eris ſit ille heres. inſti. de vul. ſub. in pn. z hec ſubſtitutio exprimat q̄ bona hereditas eſt adita. ff. de im-

UVA. BHSC. IyR_347_2

pu. et ab. sub. l. post aditaz. quo casu si heres instit⁹ decesserit ante testato rez vel post morte eius anteqū sciret se heredē institutum: vel si sciret z nollet esse heres: tūc substitutus erit: q⁹ hereditas nō adita nō transmutet ad heredes nisi sit hereditas paterna vel materna q̄ transmittitur ad liberos non aūt ad extraneos. p̄zo debet testato⁹ heredē instituere et postmoduz facere substitutionē vulgarē: vt in p̄dictis. ll. C. de cadu. tol. l. vna. §. post. n. et. §. cuz aūt. et. C. de hȳs qui ante apras tabulas. l. vna. z substitutio hui⁹ expirat vt dictū est hereditate adita. hoc verū est nisi fiat filio impuberi: q⁹ tunc cōtinet in se tacitam pupillarem. vnde si testato⁹ ita dixerit: filiū meū impuberē mihi instituo heredem: z si heres nō erit martinus sit heres posito q̄ iste filius apprehendat hereditatē patris: et sit heres: tamen si decesserit in pupillari etate: martinus erit heres testatoris z cum pupillo excluſis omnibus alijs p̄ pinquis pupilli excepta matre: quia tacita pupillaris nō excludit matrem a successione filij. C. de impu. z alijs sub. l. q̄uis. et. l. precibus. Et dicitur vulgaris q⁹ fieri potest a quolibet de vulgo siue filio siue extraneo herede instituto. vt no. dōs Azo in sūma sua de vulga. substit. circa p̄in. ¶ Item substitutio pupillaris fit talibus verbis. sed tu non eris heres z si tēpore pubertatis discesseris ille sit heres. instit. de pupil. substi. in p̄inci. et hoc statim expirat post tempus pubertatis: vt in dicta. l. ff. de vulga. sub. l. in pupillis. ¶ Item exemplaris substitutio dicitur q̄ fit liberis furiosis z mente captis cuiuscūq⁹ etatis sint: z hmōi persone ad exemplum pupillaris fit ita. ¶ Si filius meus decesserit in furia p̄ius q̄ puenīat ad sanam mentem: substituo ei martinum vel talis sit heres: quo casu idem dicendus est quod dictum est supra in pupillari. in multis tamē differt: quia ista fieri possunt a matre si furiosus nō est in potestate patris vel alterius superioris: et potest fieri a parentibus vtriusq⁹ sexus: illa vero non. Similiter hoc spirat filiō facto sane mentis. Similiter si filius ei non furiosus postea nascitur. Similiter si tēpore testamenti filius furiosus habet liberos: pater debet illos substituere z non alios. sed si nō habet liberos ille filius furiosus testato⁹ habeat alios: oportet q̄ eos vel aliquem ex eis substituat illi furioso. Si vero nullos liberos habz potest ei substituere alium extraneum quem cunq⁹. C. de pupil. z alīs subsunt. l. hu manitatis. et. ff. eo. t. l. ex facto in p̄in. ¶ Itē breuiloqua substitutio fit quādo quis habet duos vel plures filios impuberes qui sunt in eius potestate z vult substituere vnum alteri z sit ita. filios meos impuberes mihi substituo heredes z ad iuicē substituo: hic ꝺ̄ breuiloqua substitutio: q⁹ breuib⁹ verbis minor substitutiones comprehendit quando sunt tantum duo filij: scz duas vulgares et duas pupillares expressas. Et si essent tres filij cōtineret ser substitutiones p̄zo quolibet eorum duas z sic deinceps. Nam per hec verba eos inuicem substituo: hoc intelligo si quis filiorum meorum non erit heres alter sit heres: hoc est vulgare. ¶ Item hoc etiam intelligit si quis filiorum meorum erit heres z decesserit in pupillari etate: alter sit heres hoc est pupillaris: z ita in quolibet filiorū est vna substitutio vulgaris vna pupillaris. et hec substitutio excludit matre in puberis a natura filij. vt. ff. de pupil. sub. l. lucius. et. l. nam hoc iure. ¶ Item compendiosa substitutio fit filio impuberi instituto heredi: hoc modo quandocūq⁹ decesserit filius meus

UVA. BHSC. IyR_347_2

substituo ei petrum: hec dicitur cōpendiosa quia sub compendio istoꝝ verborum: siꝫ quādociēꝫ decesserit cōprehēdit expressam pupillarē si decedat impubes: et fidei cōmissariam si discedat pubes. Alij tamen dicunt et melius qꝫ semp est fidei cōmissaria nisi fiat a milite: vt. ff. de mili. et pupil. sub. l. cohere di. §. cum filio. et. C. e. l. precibus. vt ibi nota. vnde siue filius decesserit in pupillari etate siue postea quandociēꝫ substitutio fidei cōmissaria habebit locum in tribus partibus hereditatis q̄ suberunt detracta primo legitima debita filioꝝ mater nec in quarta et legitima succedet filio matri vel alij ꝓpinq̄ nisi filius discederet intestatus. Si vero decederet testatus succederent instituti in illa quarta legitima: vt. C. ad trebel. l. iubem⁹. ꝛ. C. famil. ber. l. fili. Et hec tria sunt q̄ cōpendiosa fit per ꝟ verbū substituo: vt supꝟ dictuꝫ est. Si autē fiat verbis directis: vrpura qñēꝫ decesserit filius meus talis sit heres: tunc filio decedente in pupillari etate admittit substitut⁹ in totū iurisdictionē in bonis pupilli q̄ nō habuit a patre ꝛ repellitur in re pupilli omnino ꝛ quilibet alius ꝓpinquus. Si autez decedat factus pubes repellitur substitutus omnino et mater vel alij ꝓpinqui succedunt ei in totum ab intestato. ff. e. ꝛ. l. centurio. et. l. verbis. ¶ Itez fidei cōmissaria substitutio fit ita: Instituo te heredem ꝛ rogo vt restituas heredi tatem tycio tali die ꝛ sub tali conditione: vel ita quandociēꝫ decesserit filius meus sine liberis: illum substituo vel ille sit heres: quo casu non excluditur mater quin succedat filio etiam si decedat impubes vel postea ab intestato sine liberis: ꝛ si matres non habet succedunt ei aliqui ꝓpinqui in legitima ꝛ in quarta trebellianica supflua vero taz mater qꝫ alij tenētur restituere alij alias substituto. Si autē filius factus fuerit pubes poterit de legitima et ꝗrta trebellianica facere testamētum: et quicqd aliud sibi inuita placuerit supplue tenetur seruare substituto si ipse filius decesserit sine liberꝭ. C. ad trebel. l. iubemus. ext. de testi. raynucius. vbi de hōs. et. c. raynaldus. et. C. de offi. re sti. l. papinianus. §. eo aūt solo. ꝛ. ff. ad trebel. l. scevola. et. C. de pube. et alīs sub. l. precibus. Et nota qꝫ hec substitutio fidei cōmissaria potest fieri in codicillis hoc modo: volo qꝫ heres meus q̄ successit ab intestato vel qui mihi successerit ab aliquo testamēto qñēꝫ recesserit restituat hereditatem meā tali: vel si vult pōt dicere qꝫ statim restituat non expectata morte heredis: vt ff. ad trebel. l. scevola. et. C. de codicil. l. fi. et. in §. nota etiaz qꝫ ista substitutio potest fieri tam filio qꝫ extraneo heredi instituto: et pōt fieri ita qꝫ habebit statim cū heres constitutus apprehenderit hereditatē hoc modo: volo qꝫ heres meus restituat hereditatē meam petro: quo casu intelligit qꝫ statim debeat restituī nisi apponeret diez vel cōditionē dicī hoc modo: volo qꝫ heres meus restituat petro hereditatē meā post decez annos: conditionē hoc modo: volo qꝫ restituat si decesserit añ petrum vel si decesserit sine liberis a quibus omnibus aduenīēte die vel conditione apposita habebit locuz substitutio ꝛ poterit extraneꝰ substitutus quartam trebellianicā. i. tres partes tenentur restituere nisi eccla esset substituta vel pauperes christi: quo casu cesset trebell. tam in extraneis qꝫ in liberis ꝛ parentibus: ꝛ habet locum solūmodo legitima in liberis in parentibus ꝛ heredibus instituti vel ab intestato succedentibus ꝛ restitutione tali grauatis. vt in aut. de eccliasticis titulis. §. si aūt heres. et. C. de offi. dele. quoniā. et. C.

UVA. BHSC. IyR_347_2

de sc. l. iij. et. l. etiam. ¶ Item quādoq; fit simul expressa ⁊ pupillaris et fidei cōmissaria hoc modo. Si filius meus decesserit in pupillari etate vel postea sine liberis illo substituto quo casu filius moritur in pupillari etate excluditur mater pupilli in totum a successione filij ⁊ substitutus succedit in totum quia hoc casu est pupillaris substitutio. si autem moritur post pupillarem etatem mater succedit filio in totum vel alij propinqui si filius decedit intestatus: vel succedit institutus si facit testamentum licet teneatur succedens restituere substito hereditatē deducta legitima ⁊ quarta trebellianica de bonis testatoris nō de alijs: quia hoc casu est substitutio fidei commissaria ⁊ in hoc notantur. C. de impu. ⁊ alijs substitu. l. precibus. et. ff. e. t. coheredē. §. cum filie. et. l. verbis. et. l. centurio. Si tamen vellet quis euidētius apparere hoc de ea ira: si filius meus decesserit in pupillari etate vel postea sine liberis: talem pupillariter et per fidem cōmissariam substituo: vt notauit dñs Ary. in summa sua de impu. ec. als sub. §. si vero quis ita dicat. ¶ Item si testator habet plures filios tam puberes q̄ impuberes ⁊ vult substituere eos ad inuicem intendens matrē eorum excludere a legitima filiorum impuberum ita dicas. Si aliquis vel aliqui filiorum meorum impuberum decesserit in pupillari etate substituo ei vl' eis fratres suos super viuētes tam puberes q̄ impuberes. ¶ Item quandocunq; aliquis vel aliqui filiorum meorum puberum vel impuberum decesserit sine liberis substituo ei vel eis fratres suos super viuentes vt. ff. de vulg. ⁊ pu. sub. nam hoc iure. et. C. eo. tt. l. q̄uis. et. l. hereditatem. ¶ Et nota q̄ fidei commissaria substitutio potest fieri a quocunq; vel cuicunq; ⁊ ante pubertatem ⁊ post instit. de pupil. substi. §. vlti. et ext. de testi. raynucius. vbi de hoc. ¶ Item pupillaris substitutio est que appellatur secūde tabule q̄ testator potest facere testamentum filijs impuberibus qui sunt in potestate eius: eo q̄ ipsi dum sunt impuberes non possunt sibi facere testamentū patris: nam prime tabule sunt testamentum patris: secunde sunt testamentum filij. nisi enim pater sibi faciat testamentum: non potest facere testamentum filio suo: et sic ita. Talem filium meum mihi heredem instituo: hoc est testamentum patris. et si filius meus decesserit in pupillari etate: substituo ei talem: vel talis sit heres: hoc est testamentum filij. quo casu si moriatur filius in pupillari etate: ille substitutus erit heres testatoris et filij eius: ⁊ habebunt tam bona que fuerunt patris q̄ etiam filij que non fuerunt patris: vtputa que acquisiuit filius ex linea materna vel aliunde: nec mater si supersit poterit habere legitimam in bonis filij isto casu. ¶ Item si uxor est pregnans ⁊ vult sibi preuidere testator: vt testamentum non rumpatur si longo tempore viueret: ⁊ post dictum testamentum generat filios ita dicat. primo instituat heredes tā posthumos q̄ iam natos ita dicens. filios meos natos tales ⁊ posthumos et si quos habeo vel habuero. vel dicat simpliciter posthumos singulos eorum mihi equaliter heredes instituo. ⁊ si quis vel si qui eorū non erit heres: vel si erit heres: decesserit in pupillari etate vel postea quandocūq; sine liberis alios omnes et fratres suos superuiuētes ei vel eis substituo vulgariter ⁊ pupillariter: ⁊ p fidei cōmissum vt. ff. de libe. et posthu. l. si placet. et. l. iōcq;. nota q̄ si testator dixerit posthumos vl' posthumū que habeo vl' ex tali fcia nascituros nō intelligit nisi de iā cō-

UVA. BHSC. IyR_347_2

ceptis vel de filiis qui nascerentur ex illa muliere. Si autez dicat simpliciter posthumum mihi heredem instituo intelligitur de quocunq; vel iam concepto vel in posterum cõcipiendo de vxore q̃ modo habet vel alia q̃ postea habebit vt no. in dicta. l. iõq;. ¶ Item si aliquis filiorum iam obiisset relictis nepotibus debent nepotes instituti cum aliis filiis testatoris sicut debeat pater eorum et in illa parte erat institutꝰ et dicat sic filios meos sez. p. ꝛ. i. t. m. in tribus partib⁹ et nepotes meos ex tali filia mea p̃ mortua in quarta pte bonorum meorum mihi heredes istituo. non tamen cogitur pater ita per omnia equare filios vel nepotes q; potest alterũ in maiori alterum in minori parte instituere heredem put sibi placuerit dum tamen vnicuiq; dimittat legitimam suam ad minus vt. C. de of. test. l. si quis in suo testamento. et. ff. eo. papinianus. §. q̃ñ autem quarta in fi. §.

¶ Item substituto filio nullum grauamen potest imponi siue inferri a pre super legitima sua etiam si hereditatẽ restituat si rogatus est de inof. testa. Raynuncius. vel de hoc et. C. raynald⁹

¶ Item si rogatus restituere hereditatem potest inde extrahere quartam q̃ debetur iure nature et q̃rtaz trebellianicam ꝺz canones. eẽ. de rest. Raynuncius vbi de hoc ꝛ. C. raynaldus. secus tñ ꝺm leges. ¶ Item si filius institutus ꝛ rogatus sit restituere potest etiam falcidiam cum quarta retinere. eẽ. de resti. Raynuncius etiaz ad fi. vbi de hoc in glo. retinebunt ergo isti et. C. raynaldus vbi de hoc. ¶ Item substituto euanescit. Si pure quis rogat⁹ sit restituere hereditatem nulla facta mentione de filiis si postea habuerit filios vel nepotes. C. de fidei cõ. cum acutissimo et C. de insti. et substi. generaliter. ¶ Item sub tali conditione q̃ si decesserit sine liberis vel sine filiis restituat hereditatem. Si autem habz naturales liberos substitutio videtur euanuisse. sed si dicat si decesserit sine herede vel filiis legitimis non euanescit substitutio si filios haberet naturales. Similiter si substitutus tempore mortis sue habeat ex filio nepotes. ff. ad trebellianum ex facto. §. si quis rogatus et eẽ. de pba. in presentia vbi de hijs in glo. Similiter substitutio de testa. Raynuncius et. C. Raynaldus vbi de hoc in glo. videtur q̃ naturales. ¶ Item cũ rogatus est restituere hereditatez nihil potest alienare ni si in casibus qui no. ibi in aut. posita. C. communia. de l. vl. quarta autem trebell. potest retinere sibi. ¶ Item substitutio non euanescit per ingressum monasterij si quis rogatus est restituere loco religioso vel ecclesie vel expẽdere in pias causas. Sed si rogatus est restituere simpliciter hereditatem vel legatum et si sit clericus exiguntur. duo vt substitutio euanescat. l. vt perpetuo manet in ecclesia vel relictum expẽdatur in pias causas. ¶ Item si per ingressum monasterij substitutio euanescat dummodo teneat monachatum al. secus et hic q̃uis se et sua tradat alicui ecclesie seculari non ꝓpter hoc substitutio euanescit ꝺm quosdam nisi in casu vt i autẽ. de sanctis episcopis. sed ꝺ presenti. ¶ Item rogatus restituere hereditatem suam sine se monasterio donarẽ pt sec⁹ tñ si offerat monasterio se ꝛ sua. quin licet oñs sit tñ inde minꝰ iuste testari nõ potest. quia restituere tenent. ff. de l. l. vlt. et eẽ. de pba. in pñtia ad fi. vbi de hijs in gl. ingressus monasterium. Et nota q̃ pater potest facere istam substitutionem pupillarem non solum filiis. sed descendentiꝰ ex filijs masculinis dummõ sint in potestate testatoris et non sint recassuri vel excusati eo mortuo in potestate alterꝰ

UVA. BHSC. IyR_347_2

Semp autem nepotes ex filijs masculinis sunt in potestate aui. Sz si ipi nepotes et patres eoz sint ex iustis nuptijs procreati.i.nisi nepotes nati et concepti essent ex filijs ante conceptionez cui antiparis a patre vel alio modo liberati a patria potestate tunc eniz nō sunt in potestate aui. ¶Item semper recassiuri sunt nepotes in potestate patris mortuo:auo si pater superuiuit auo nisi auus emancipasset filium iam nepotibus ex eo natis vel conceptis:vt hec omnia ꝓbantur.insti.de pupil.substi.per totum.ff.de vulgar.et pupil.substi.sed et ſi plures.§.ad substitutos.t.l. moribus.§.in prin.t.l.nepotibus et.l. lucius.C.e.t.l.precibus et insti.quibus mo.ius pote sol.§.j.t.h.et.§.illud aut. hec autem substitutio expirat aduenie te pubertate.et post quatuordecim annos in masculo et post.xij.in femina: vt in dicta.l.moribus in prin. ¶Item potest testator legatarium grauare vt rez quā sibi reliquit restituat alteri.statimvel post aliquot tempus vel p̄mortem legatarij vel sub aliqua alia condicione. potest etiam eum grauare vt ō suo legatario aliquid debet alteri ad quod tenebitur legatarius si scienter agnouit et recepit legatum et non minus valet qō sibi legat quā qō restituere iubet de suo.vt.C. de.l.j.in fi.t.ff.de.l.j. §.si cui.et.§.fi.et.l.si et.ff.de.j.ſ.in. imperator.t de lib.l.turor.in fi.et insti.ō singulis rebus per fideicō.relic.§.pmo. ¶Item si pater habz filiam cui debit dotem q̄uis sit nupta debet tamen instituī heredes in aliqua re preter dotē nec sufficit si instituat eam heredez in dote ſm communem opinionem nisi vlterius instituat eam in aliqua re vel quantitate siue magna siue parua vt in.v.vel.xij.dena.vt hic nota.ff.ō iura. l.deniq.§.ergo. ¶Item fratres cōsanguinei qui sunt ex parte matris et patris.vel ex parte matris tantum vt instituat sibi heredem aliquos ex personis:nota infamie vel turpitudinis vel malicie vel leuis macule debent instituere etiam fratrem saltem in aliqua re.aliter frater rumperet testamentus et hoc non habet locum in fratribus vterinis qui sunt ex parte matris tantum.vt.C.de inoffi.test.l.fratres.

¶Item non habet locum si frater cō sanguineus commisit causam ingratitudinis que cause sunt tres:sz si mortem aut criminalem actionem seu inscriptionem noluerit incedere vel iducere contra fratrem aut substantie eius in fratre iacturam, preparauit: vt i auten.de impē.§.ingratitudinem. hōstribus .casibus .potest frater exhereda dare fratrem etiam turpi persona herede instituta:puto etiam q̄ posset addi quartus.s.si frater negligat curā fratris furiosi.vt in auten.vt cum ap.cōgno.§.si quid de predictis.

¶De successionibus ab intestato.

Nunc agendum est de successionibus ab intestato.Quot modis dicatur quis decedere intestatus:et q̄s intestato morienti succedat:et in quibꝰ rebus.

¶Quot modis dicatur quis decedere intestatus:et quis intestato morienti succedat et in quibus rebus.

Succedunt layco decedenti ab intes.cognati descendentes primus post inde ascendentes deinde collaterales in aut.de hered.ab intestato prin. sed omnibus predictis deficientibꝰ succedit vir vxori et vxor viro.C.unde vir et vxor.l.j.vltimo autem succedit fiscꝰ C.de bonis naturalibus.l.j.lib.x.

¶Item succedit episcopo alius epūs cui bona predecessoris reseruari debent. xij.q.ij.ō hmōi et ex.de test.relatum ybi de ꝺ. ¶Item succedūt epo t sacerdoti

UVA. BHSC. IyR_347_2

si moriantur intestati quantum ad bona paterna. ꝛ etiã quantũ ad alia q̃ persone intuitu obuenerunt eis cõsanguineis eorum ꝑm ordinem ꝓnotatũ. ff. q. vlt. c. vlt. Quod si consanguineos nõ habent aut remanebunt bona ipsorũ alteri siue ecclesie cui seruiebant ext. e. ti. c. j. ꝛ. ñ. vbi de hoc in glo. cuꝫ decedit. ꝛ. c. ñ. ꝛ. xñ. q. iij. ca. ñ. ꝛ. q. v. c. vlti. hoc intelligas vbi res decedentis manifeste sunt a rebus ecclesie separate. xñ. q. j. manifeste. nã si fuerint res confuse vt dubitetur an habuit aliquid proprium tunc presumitur ꝑ ecclesia ꝛ tunc sibi vendicat. ar. xñ. q. ñ. quicũq; ꝛ. ff. de rebus dubijs l. ciuibus. Si vero certũ sit q̃ habuit ꝑ prium sed nesciatur quid vel quantũ locum habet q̃ dicitur extra. e. t. c. ñ. si vt sumatur tm̃ de bonis ecclesie quantuꝫ creditur habuisse defructu: illo in partes quatuor diuidatur qꝛ nullus proximior heres est quã ille q̃ ipsum dño sociauerit extra. e. t. c. j. vbi de hoc in glo. cũ decedẽs ꝛ de pẽis ꝓbiteri: sed quid si ab intestato decedens dñs in pluribus ecclesijs clericus intitulatus fuerat ꝛo. tũc bona ipsius si cognatos nõ habeat debent distribui inter illas ecclesias ꝑ rata beneficiorũ que obtinuit in eisdez ar. ext. de rest. relatum. §. vlti. ¶ Item si clericus prelatus habens cognatos decedat ab intestato relictis bonis de quibus dubitatur an acquisita fuerit intuitu ecclesie vel persone presumatur qõ intuitu ecclesie sint acquisita si vero nõ est prelatus sed priuatus presumuntur acquisita ratione persone. ext. de testa. requisiti. §. vlt. ꝛ. C. de epi. ꝛ cleri. in autent. licentia. vel dicas q̃ si ecclesia possideat bona de quibus agit cognati eius probare debẽt acquisita fuisse intuitu persone si non possideant cognati. ꝛ ecclesia vẽdicet ipsa probabit bona fuisse acquisita intuitu ecclesie. quia sine causse cognitione talia possessori nõ sunt aferenda. xñ. que. v. cap. nulli. ¶ Item̃ succedit archidyacono alius archidyaconus si bona archidyaconatus distincta sunt a bonis canonicorum. siuero sunt indistincta. capitulum ei succedit. ar. extra de testa. re latuꝫ. ñ. vbi de hoc in glosa. sed nunquid et de rescriptis edoceri. ¶ Item succedit regulariter prelato alius prelatus qui ecclesiam ipsaꝫ regit post ipsum. Canonico vero ab intestato succedit collegium extra de testa. relatuꝫ. ñ. Similiter successor tenetur de q̃ tenebatur predecessor vel cui succedit in beneficium quia res transit cũ onere suo. extra de iuõ. quia. j. vbi de hoc in glo. sic ergo et de restit. spol. sepe contingit. ¶ Item si clericus prouratus nõ habens cognatos ab intestato decedit prior ei succedit in ꝓpꝛijs bonis in hoc ecclesie prefertur. C. de episcopis ꝛ clericis. l. si quis presbyter.

¶ Item quatuor modis dicitur quis decedere intestatus. s. si omnino nõ fecit testamentum: vel si fecit et non de iure: vel si fecit de iure sed postea ruptum est aliqua legitima causa de qua responde in tractatu de testamento ꝑ liter rumpitur: vel si ex illo testamento nemo sit heres in autent. de heredi. ab intes. in prin. ¶ Item non videtur decedere intestatus qui monasterium reliquit heredem vt extra de ꝓba. in presentia. §. ad hoc in fi. vbi de hoc i glo. ingressus monasterium.

¶ De supplicatiõe qualiter differt ab appellatione.

Supplicatio differt ab appellatõe quia appellatione interposita nihil est innouandum sed supplicatione pendente sententia executioni mandetur prestita cautione de omni restituendo nisi sententia fuerit retractata. C. de preci. impera. offe. aque sup-

UVA. BHSC. IyR_347_2

plicatio sine restitutione in integrum ¶Item supplicare potest quis cū supplicatio superiori porrigit vsq; ad bienniū.C.de sen.pref.c.j.vna.sed si supplicatio iudici porrigat.tunc supplicare potest vsq; ad decem dies.in auten. pri.que supplicatio. ¶Item supplicare iudici potest quilibet quantūcunq; appellatio sit remota.ar.ij.q.vj.anteriorum illud.t in auten.de precibus imperatorum offe.si quis aduersus. ¶Item supplicare potest seruus pro domino si dominus appellare nonvelit.ff.de ap.§.secundum.

¶De suspensione.

Nunc agendum est de suspensis. Quid est esse suspensus quo ad se et quo ad alios.Quid possit suspensus et quid non.

¶Quid est esse suspēsum quo ad se et quo ad alios.

Suspēsum esse quo ad se et quo ad alios est esse suspensus per sentētiam canonis vel hominis ppter quā suspensionem tenetur sic suspensus abstinere ab officio.t ei illi qui hoc sciunt tenentur vitare illum q̄tum ad executionem illius officij:si tamē aliquis occulte sit suspensus hoc modo per sententiam canonis qui hoc scit;dicēdum q̄ si non possit vitare cum sine scandalo nō tenetur eum vitare quo ad se tātum.dicitur quis suspensus quando tenetur ab officio abstinere vel per sententiam canonis vel hominis:sed per simplicem pbationem sine prohibitione iuris absq; sententia sicut quilibet sacerdos exīs in peccato mortali tenetur abstinere a celebratione misse.Si tñ celebraret non tenetur vitare eum in officio suo subditus eius;vel quicunq; alius etiam si scirer eius peccatum. Large autē dicitur eē suspēsus quo ad alios et nō quo ad se clericus peregrinus;quia sacerdos peregrinus si velit ex deuotiōe celebrare priuatim pmittendus est sed nō debet pmitti celebrare plebiter quo nō est certus de eius ordinatione nec habetur aliqua noticia de persona eius cē.de cleri.pere.c.vlti. Ex his potest colligi ide talis distinctō q̄ quidem suspensi sunt quo ad se et q̄ ad alios;vt symoniacus notorius symoniacus in ordine licet occultus.Quidā sunt suspensi quo ad se.t nō quo ad alios vt sacerdotes peccātes occulte alij quo ad alios.t nō quo ad alios.vt clerici peregrini ignoti. ¶Item suspēsus est quo ad se tātum nō quo ad alios q̄libet cōstitutus in mortali peccato.vj di.de reframentis. ¶Similiter clerici ppter vitium libidinis.t maxime illi ppter qō venit ira dei in filios diffidentie suspensus est et si presumpserit celebrare diuina non solum debet spoliari beneficijs;sed etiam ppetuo debz deponi.cē.de vita.t honestate.cleri.vt clericorum vbi de hoc.Similiter suspendendi sunt clerici qui se ad equales potus inuitant vel a crapula vel ebrietate nō cessant;ebrietas enim libidines parat. extra de vita.t honestate clericorū.si a crapula. ¶Item suspēsus ē quo ad se et quo ad alios vt dictū ē.Symoniaci et notorij fornicatores.j.q.j.c.reperiūtur.t cē.de cohabi.cle.t mulie.nisa.t.c.tua nos q̄sq; q̄tū ad alios.t nō q̄tum ad se vt cum ciuitas illa interdicta est ppter delictum ciuium vel secularis potestatis tunc clerici non sunt suspensi quo ad se quia in alio loco non interdicto non;possent celebrare diuina;extra de clericis peregrinis.tua.t de spō. non est.et de cohabita.cleri.t mulie.ca. vltī.vbi de hīs in glosa not.q̄.

¶Quid potest episcopus suspensus et quid non.

UVA_BHSC. IyR_347_2

Suspensus eps ab officio tñi prebē das, dare potest ꝛ excōmunicare ꝫ quosdam quia cū possit absoluere excō municatum, ext. de rescrip. ab excōmunicato sacro, vbi de hoc in glo. hic pena ipsa et duobus capi. sequenti. per conse quēs potest p excōmunicationem liga re quia non est suspensus a iurisditiōe. ¶Item qui est suspensus a iurisditiōe et officio nec excōmunicare potest nec dare prebendas. ext. de cēsi. preben. q̄ diuersitatem. Quidam tamē dicunt q̄ sicut excōmunicatus aliū excōmunica re non potest. xxiij. q. j. audiuimus, ita nec suspensus ab homine maxime aliū suspendere potest. ext. de excessi. prelat. capi. vlti. vbi de hijs in glo. nota q̄ qui non seruat. ¶Itē dicunt q̄ canonicus suspensus ab homine nec eligi nec eligere potest. Si vero nō ab homine sed a canone pura participando excōmuni caris esset suspēsus bene potest eligere sed eligi scienter non potest. quia miti? agitur cum lege q̄ cum ministro legis. ar. ext. de cleri. ex. mi. si celebrat ꝛ de cō suetu. cum dilect⁹. §. vltimo vbi de hijs in glo. suspensus effi. ¶Item suspensus non potest beneficium impetrare imo si diu in suspensione mānserit debet ade ptis beneficijs spoliari. ext. de etat. ꝛ qua litate cū bone. vbi de hoc in glo. ¶Itē suspensus est ipso iure qui beneficium recipit de manu layci ꝑm quosdam. vj. q. j. si quis deinceps. ꝛ. c. sequen. Quidā tamen⁹ dicunt q̄ clerici sunt suspenden di ꝛ layci hmōi excōicandi. ext. iur. pat. patrie, ꝛ de elec. quisquis. vbi de hoc.

¶Item suspensus ex magna causa ma ꝓme fructus ecclesiastici bñficij percipe re non debet suspensione durante. ext. de etat. ꝛ qualita. cum bone ꝛ depurgat. cano. item solicitudines. Sof. ¶Item suspensus ab officio sententialiter ꝛ per petuo beneficium recipere, non potest. nisi expresse in ipa sententia dicatur de beneficio retinendo si vero suspēsus sit ab officio tñi ad tempus bñficiuz tamē percipere potest et retinere. ¶Si a beneficio tñi aliquis suspenditur non ta men ꝓpterea ab officio suspēsus est. q̄ illi merito ꝓuētus ecclesiastici subtra hūtur cui ecclesie cōmunio denegatur ¶Respōdē. ¶Item suspensus interdict⁹ ab homine et excōmunicatus non ad mittitur ad aliquē actū legitimum. ex. de cleri. cum inter. ¶Rñdē. ¶Item suspē sus est qui recipit ordinē sacruz ab eo qui renunciauit loco et dignitati ext. e. titu. capitu. j. ¶Item suspensus est ab administratione spiritualium et tēpo ralium qui ecclesiam obliganit. ext. de solu. si quosdam vbi de hoc in glo. ip. so iure. ꝛ de rebus ec. non ali. si quis p̄ sbyteroꝛsi. ¶Itez qui ab vno episcopo suspensus est quo ad omnes alios intel ligitur suspensus esse. ꝛ idem de excom municato. xix. q. vj. due sunt. ꝛ vij. q. j. si quis presbyter. ¶Item suspēsus est de ricus per biennium qui lapides ꝓiecit in conflictu ex parte illoꝝ etiamꝫ vim repellunt si etiaz aliqui illi p alios sint occisi. ext. de clerico. ꝓcu. presentiā vbi de hoc. ꝛ. j. di. de hijs. ¶Item suspē sionem incurrunt episcopi et eoꝝ su periores ipso facto per aliquam factaz sniam vel faciendam nisi de episcopis i ipsa snia specialiter caueatur. vnde licz excōmunicent sine scriptis et monitio ne non ideo suspensi sunt licet alis pec cent et possunt puniri ext. de senten. et cōmu. quia periculosum. vbi de hoc in glo. plures constitutiones. ¶Item sus pensus est de iure sacerdos qui manuz habet vel digitos mutilatos. ꝛ licet pa pa hoc missam celebrare nō permittat ceteris tñi officijs sacerdotalibus fungi non prohibetur. ext. de clerico. egro. p̄ sbyterū. Similiter suspensus non sepa ratur a collatione sacramentoꝝ. ext. de cleri. ex. capitu. vlti. vbi de hoc. ¶Item

UVA. BHSC. IyR_347_2

similiter suspensus a beneficio tñ nihilominus celebrare potest. sed suspēsus ab officio. beneficium impetrare nō potest. lxxxj. di. eos. ⁊ ext. de cleri. ex. latoz. vbi de hoc. ¶ Similiter suspenditur ꝯ propter scandalum et vehementez suspensionem exoztam ex enormi criminis occasionē si ex hoc est aliqnis infamatus. ext. de purga. cano. inter. vbi de hoc. Similiter propter scādalum ꝙ oritur quandoꝙ ex facto vel dicto minus recto suspenditur quis a beneficio ⁊ officio. ext. de excessi prela. quāuis sit graue vbi de hoc. ¶ Item suspensus est index ecclesiasticus per annum si contra conscientiam et contra iusticiam quicquaz fecerit iudicio. scienter per gradū vel per soztes in grauamine alteri⁹ partis et ad estimationem litis est nihilominus per quā leserit condenandus. Similiter omnis suspēsus interdictus excōmunicatus si presumpserit celebrare diuina irregulares sunt quibus non potest nisi per summū pontificem dispensari ext. de sentēn. et re. iud. cum eterni. vbi de hoc et ext. de cleri. ex. mi. capitu. j. ⁊ c. clerici. vbi de hoc. ¶ Item suspendendus est ab officio religiosus per triennium si fuerit cōuictus ꝙ clādestino matrimonio ꝓsumpserit interesse et simili pena sacerdos parrochialis punitur si hmōi clandestina matrimonia ꝑm loci consuetudinem contēpserit prohibere et etiam debet puniri si culpe quantitas et qualitas id exposcat. ext. de clādest. des. matrimonio cū inhibitio. vbi de hoc ⁊ capi. vlti. Similiter suspensus est clericus adulter periurus et falsū testimoniū dicēs ⁊ si huius crimina notoria sunt sine dispensatione sui episcopi ministrare non potest. ext. de tempo. oz. quātum. vbi de hoc glo. diuersis. ¶ Item suspenditur epūs per biennium a cele. mis. si faciat aliꝙ graviter fustigari et taliter fustigatus etiam a tali infirmitate processu temporis moritur. ext. de clerico pcus. preterea.

¶ De scandalo.

Nunc agendū est de scādalo. Quid sit et vnde dicatur. et quid sit scandalizare. Et vtrum omne scādalum sit mortale et quibus casibus scandalum sit vitandum.

¶ Quid sit scandalū et vnde dicitur. Scandalum est dictū minus rectū vel factum vel signum minus rectū cuius occasione trahitur quis in peccatum mortale. Similiter scandalizare est facto vel dicto vel signo minus recto peccandi occasionē illicitam alicui prestare. ¶ Item dicitur scandaluz a scādo grece ꝙ est offensio latine. ¶ Itē scandalum aliqō est peccatum mortale aliqō non est solum mortale sed nec est peccatum. De scandalo vero ꝙ est mortale dicit aug. xxxij. q. v. sancius est mozi fame quā ydolatrio. nesci cum scandalo. supple qz per hoc trahitur quis ad ydolatriam de quo scandalo dicitur in matheo ve illi per quem scandalum venit. ¶ Item quidam dicunt ꝙ scandalum non est peccatum sed circunstātia peccati. non essi qz fornicatur quis scandalizat. Sed quia manifeste fornicatur vnde dicit ꝙ scandalū est accidens peccati manifesti qz ex eo ꝙ peccatum est manifestum datur alīs occasio peccandi. Secus tamen si est occultuz. sed nō debet hoc dici. quia sicut duo actus formaliter quandoꝙ sunt vnum peccatū vt in alia voluntas ⁊ actus sequens ita ecōtrario. vnicus actus formaliter est duo peccata vt defloratio virginis de q̄ moritur. quia actus ille est stuprum et homicidium sic ⁊ fornicatio manifesta que non est nisi vnus actus est peccatū libidinis et est scandalum. ¶ Item vt plenius liqueat in quibus casibus scandalum sit peccatum et in quibus non

UVA. BHSC. IyR_347_2

est distinguendum. quia aut est ipsum factum. aut ipsum dictum aut signum cuius occasiõe trahitur aliquis ad peccandum est malum in se aut bonum: aut indifferens. In primo casu est omnino fugiendum. Item in scõo casu qñ est bonũ in se ꝙ fit. est tamen alĩs occasio peccãdi. si tale bonũ est quo obmisso non est salus omittendi puta quia credit in deum vel seruat notum suum non debet illud dimittere ꝓpter aliqõ scandalum alĩs videtur ꝙ sit omittendum. ext. de renunci. nisi cum. §. ꝓ graui de noui operis. nunci. c. ij. §. j. t. ij. dicas ergo ꝙ non sunt dimittenda ꝓpter scandalum que sine peccato mortali omitti non possunt que autez sine mortali peccato fieri possunt pariter omitti sunt ꝓ scandalo rollendo dimittenda vt loqui aliqñ t non loqui cõmedere carnes vel abstinere. ext. de noui. op. nunci. capi. ij. t. §. j. dicũt tamen quidaz ꝙ non debet esse quis facilis ad credendum ꝙ alĩ scandalizẽtur de ope bono ꝙ facit nec facile ꝓpter metum scandali cessari debet a bono cum debeat potius ꝓesumere de alĩs ꝙ sint boni magis quã ꝙ sint mali durãte tñ conscientia huius ꝙ alĩ scandalizentur ꝓ illo bono: debet illud dimittere et quo fine eo potest esse salus. ar. xiij. di. sicut et. j. q. viti. et si illa ꝓdictã vero distinctionem duobus no. ver. Scandala ꝓ vita doctrina iusticia ꝫ. Tu non effugies sunt in reliquis fugienda vnde licet ꝑdicator non debeat falsum docere vel ꝑdicare vel dr̃e ꝓ aliquo scandalo. ar. ext. de reg. iur. qui scandaliza. potest tñ et debet verum tacere et causa q; qñq; verum tacere inuenĩ scris: concessum. falsum aũt dicere nunq; ꝑ. xij. q. ij. ne ds in fine. ¶ Item in. differentibus iura omnino esse cessanda ꝓpter scandalum sm iura ꝓdicta. Sed nunquid si dicat mihi conscientia ꝙ iste scãdalizabitur nisi dedero et libzũ meũ aut si re petiero ab eo sub iudice res mihi ablatas ab eo nũquid ꝓpter vitandũ scãdalum eius teneor ei dare rem meam aut cessare a repetitione. posito etiam mihi quia relatum sit ipsuz scandalizãdi ex hoc. ¶ Rñdeo si status meus vel familie mee non est in tuto si caream re mea. puta quia pauper sum et indigeo cum familia mea et ero in periculo incidendi in impatientiaz aut in murmurationem ꝓpter deũ siue contra deũ non teneor dare rem meam aut appetitione cessare cum debeam plus me diligere et meos quã in extraneuz ꝓpter hoc effi excusatur qui indigens ab alio accipit ad vsuram t ille qui ab infideli accipit iuramentum per ydola vt sit securus ab eo. Si autem i tuto sit status meus et familie mee licz hmõi re caruero ita ꝙ ex hoc nullũ mihi vel familie mee immuet periculum. dicendum ꝙ teneor dare rem petitam ꝓpter vitandũ eius scandalum si tamẽ credo eum ea re bene vsurum alĩs nõ. quia in hoc casu dare ei rem illam: esset dare gladiuz in manu furiosi. Circa illũ aũt qui abstulit res meas si non est soluendo t penitet de pctõ parat? satisfacere si haberet. dicendum est ꝙ ꝓpter vitandum scandalum debet aliquando ius relaxari ext. de noui. op. nunci. c. ij. Si est soluendo et non penitet non teneor cessare a repetitione ꝓpter eius scandalũ et in hoc casu non scandalizo eum. licet ille scandalizetur sicut iudei scandalizati sunt a ꝓpositione tamen nõ scandalizauit eos. Item licet occasione scãdali de trahendum sit seueritati qñq; j. dist. vt constituerentur t similiter matrimoniũ impediatur. ext. de spon. cum in tua. et de cogna. spiri. super eo. tamen veritas iusticicie disciplineque persone t bonevite dimitti ꝓ scandalo nunquaz debet ext. de regul. iur. capit. iij. vbi de hoc in

UVA. BHSC. IyR_347_2

glo.que triplex est. ¶Item si religiosus vel alʒ iustus homo cum pura conscientia aliquid bom facit de quo aliqui scandalizãtur viri debet quantũ potest satisfacere ei ostendendo intentionem suam et causam; remouendo et speciez mali sed si nolũt recipere satisfactionẽ immo parati sunt reprehendere et nõ mutari, tũc cessat debet dolere vir iustus de scandalo illorum sufficit tamen ei cõscientia bona.xxj.q.iij.sentienda agitur alij autem sunt ꝑm verbum dei dimittendi quia ceci sunt duces cecoꝝ. ¶Item quid fiet si multitudo est in scelere vel etiam pauci potentes tamen quos sequitur magna multitudo in redemptiõe decimarum a laycis vel in rozneamentis vel in duellis et similibus nunquid excõmunicabit eos eps si nolunt se corrigere vel nunquid publice prꝛecanduz est tales non esse in statu saluandozum ¶Rideo si illi non cognoscunt se peccare in hoc de quo deprehẽduntur tamẽ nolunt cessare ꝛ si infligatur eis pena excõmunicatiõis vel timetur scisma, vl aliud magnum malum potest et debet eps dissimulare nec debet contra tales publice prꝛedicare qꝛ nõ sint in statu saluandozum cum fiant tamẽ cõminationes hic de scripturis et caute attrahantur potentes maiores ꝛ sapientes inter eos quozum auerti non leuissimis sed instantissimis amonitionibus cetera multitudo frangatur.xliij.di. cõmessationes.ꝛ.j.di.constitueretur. ¶Item si peccatum qꝛ faciunt prꝛedicti defendunt quasi non sit peccatum non debet dissimulari qm excõmunicentur quia tales heretici non possunt dici.et de pe.di.v. capi.j.in fi.ꝛ.j.di. dño. Item peccatum dicitur scandalum quãdoqꝫ improprie tamẽ super illud Matthei.xvj. cũ dixit dñs petro scandalum mihi es.

¶De scripto autẽtico multipliciter sumpto.

Scriptum autẽticum dicitur trib⁹ modis sc̃z per manum publicam vel duozum virozum vel per iudicem vl duozum testiuz subscriptione ad min⁹ factum vel si haber sigillum autẽticuz in aut.de instru.caute.§.licet instrumẽta.ꝛ ext.de proba.qm. ¶Item scriptura facta per priuatam personam etiaz cum trium testium subscriptione nisi testes illi viuant non valet nisi in prꝛeiudicium eozum qui scribunt illud.C.de non numera.pec.l.generaliter. Itẽ scripta publica perpetua sunt ad vandum cõmoduz vtriqꝫ parti.ext.de fide instru. capitu.j.vbi de hoc in glo.xxv.q.ij.sanctimus.ꝛ.c.ij. De hoc rꝛide in tractatu de instrumentis.

¶Quid sit scire ꝛ q̃b⁹ modis dicat scire.

Scire dicit qꝛ ab alijs discretis audiuimus.xxij.q.v.hoc videtur et ex de.rescrip.cum contingit.§.j.vbi de hoc in gl. per famaz sed de sponsa.tua nos vbi de hoc in glo.immo. ¶Item sacerdos nõ deberet scire quod notuit soluz per ꝓfessionẽ sacramentalẽ: quia nescit vt hõ ſz vt de⁹.ex de offi.ordi.sacerdos.

¶De sponsalibus.

Nunc agendum est de sponsalibus Quid sint et vnde dicantur. Quaꝛ forma contrahãtur et qua erate. Quis effectus sponsaliũ vtrum possint dissolui. De spirituali quot modis dicat. Rꝛide in tractatu de symo.

¶Quid sint sponsalia et vnde dicantur ꝛ in qua forma cõtrahantur.

Sponsalia sunt futurarũ nuptiaꝝ promissio.xxx.q.v.nostrates.ꝛ.ff. de spon.l.j. ¶Item dicitur sponsalia a spondeo.nam mos fuit veteribus spõdere. Si vrozes et stipulari.ſ. et non est stipulatio necessaria in hmõi qꝛ cõtrahuntur qñqꝫ inter absentes.ff. de sponsal.l.ij.iiij.v.ꝛ vlti. ¶Item forma sponsalium est multiplex quia contrahuntur quãdoqꝫ nuda ꝓmissiõe dat̃ arrꝛa

UVA. BHSC. IyR_347_2

sponsalicus quandoq; interueniente a mulo. quãdoq; interueniente iuramẽto. ¶ Item forma verborum per nudã promissionẽ est hec cũ ꝺr dicit vir accipiam te in meam vxorẽ. & illa respõdit accipiam te in meam iuris. vel alia verba equipollentia: vt dicat: ducam te in vxorẽ quod de accipiã & illa similiter dicit. & ista sunt vera sponsalia qñ sic per verba de futuro cõtrahuntur. Quia si per verba de presenti contrahantur vt accipio te in meam vel similia verba dicantur per q̃ mutuum cõsensũ in vtriusq; de presenti significent vt cuꝫ dicit consentio in te tanq̃ in vxorem vel tanq̃ in meã & illa eadem dicit tunc verus est matrimoniũ in valentibus loqui ḋa in mutis sufficit per signũ aliqꝺ vel per mutuum consensum exprimere de presenti. ext. de spon. si inter vbi de hoc in glo. ergo altero. ¶ Item quid si nichil respõdet mulier nisi quid ꝓpter hoc nõ est matrimoniũ resi. verba in matrimonio nõ sunt de substãtia matrimonij sicut verba sunt de substãtia sacramẽti i baptismo & eukaristia. verba tamẽ aut virtus aut alia iudicia necessaria sũt ad hoc vt cõstat ecclesie de matrimoniali cõsensu vnde si puella verecẽdetur loqui & tamẽ patitur se subarrari p anuli immissionẽ vel patitur se ꝺotari ipsa taciturnitate & patientia eius ꝫsensus exprimitur quãuis lingua taceat sicut notauit. ho. xxvij. q. j. c. vlti. Si aũt nulla alia sũt iudicia ꝺe consensu eius nisi q̃ ille protulit illa verba nõ est presumendum ꝓ matrimonio ꝓpter illa tãtum Quid si quis iniecta manu vel i dextra manu mulieris dicat. ꝺo tibi fidẽ de te accipienda in vxorẽ & illa nihil respondeat nliquid sic contracta sunt sponsalia. Respõdeo reuera nõ possunt cõtrahi ex altera parte tantũ nec claudicare possunt ille tamẽ q̃ taliter ꝺedit fidem tenetur eã ducere si illa noluerit. Si autem illa noluerit. compellenda non est. nisi aliquo signo vel iudicio ostendisset illa mulier platere si ꝺe q̃ agebatur & cõtractui sponsaliuꝫ acquiescere q̃ presumitur si cõtinuetur fidez sic data tractabitur inter eos ꝺesponsal. vel matrimonio cõtrahendis ipsa nõ contradicente sed acquiescẽte presertim si pra requisita sponte ꝺedit manũ ad fidem recipiendam si aliter nõ tractabitur ꝺesponsa. vel matrimonio ante. vel si tractabatur ipsa tamen contradicebat licet ille subito manu iniecta ꝺederit ei fidere vt dictũ est nõ esse presumendus ꝓ matrimonio licet illa tacuerit ex. simplicitate forte vel verecũdia. ¶ Item si vir dicat ab isto tẽpore habeo vel tenebo te pro vxore & tibi fidem vxori seruabo & eomõ dicit vxor viro. ista talia & similia in ꝓprie dicũtur sponsalia ꝺe presenti quia iam est vere matrimonium ita q̃ licet eam carnaliter nõ cognoscat nõ tamen licet alicui ꝺcꝛũ alij nubere & sumpserit quãuis carnaliter secunduꝫ cognoscat: est separandus ab ea & cõpellendus redire ad primã. ext. ꝺe spon. ex parte. r. casi inter virũ & ꝺe spon. duoꝛũ. ca. j. & vlti. ¶ Item nonne hoc est pmissio ꝺe futuro tantũ & non consensus ꝺe presenti sicut si ꝺicatur a crastina ꝺie in posterũ tenebo et habebo te pro vxore vel a festo sancti iohannis in posterum sub predicta forma ab isto tẽpore habebo te pro vxore. Respõ ꝺeo sine preiudicio ꝺicẽduꝫ q̃ licet hec forma verboꝝ expressa sit in illa decretali ex parte. c. nullus p hec tamẽ verba nõ cõtrahitur matrimoniũ. nisi hoc intendant cõtrahentes ꝺe qua intentione constare potest persequentẽ cohibitionem que secuta fuit in casu cuius ꝺecreto ex parte. sicut patet ex illo casu ibi posito quo facto prefat⁹ a. reliquid eã et sicut plene & integra ꝺecretali ꝺr vel si ꝺicas q̃ per predictam formã verboꝝ

UVA. BHSC. IyR_347_2

cõtrahetur matrimoniũ. dic ꝙ prepo-
sitio. ab. teneꝛur includ̃ sue sub isto sen-
su ab isto tempoꝛe ꝛc. quasi modo habe
bo ꝛ de cetero tenebo et habebo te pro
uxoꝛe. Similiter quid de illis qui. po-
stꝙ dederint fidem adinuicem sibi de cõ
trahendo statuꝛ dicunt. osculemur ad
inuicẽ noĩe matrimõĩ vel bibam⁹ ꝛ sic
se oscularẽtur adinuicẽ vel bibunt sug-
gestionem aliozũ hoc faciunt. nũquid
sic compleꝛtur matrimoniũ. Respõdeo
ꝙ nõ nisi per certa indicia cõstiterit ꝙ
per huius osculũ vel potum taliter cõ-
trahentes noluerũt recedere a spõsali
bus de futuro. ꝛ matrimoniũ cõtrahe-
re de presenti ꝛ ꝙ dicũt osculemur nos
adinuicẽ vel bibamus nomine matri-
monij potius contrahendi quã iaꝛ cõ
tracti. statim cum ante contractum sit
de sponsalibus inter eos ꝛ non de ma
trimonio. ¶ Item quid si nichil ante
actum est de sponsalibus sed simplici-
ter dicit vir mulieri vel comodo ꝙ illa
osculetur cum nomine matrimonij ꝛ
sic sequitur osculum de cõmuni cõsen-
su nunquid est matrimoniũ. sic contra
ctum. Respõdeo dicendũ ꝙ sic si hoc i-
tendant contrahentes alias nõ. Ad iu-
dicandum autẽ de intentione recurrẽ
dum est ad circunstantias verboꝝ pre
cedentium ꝛ subsequẽtium ꝛ cetera cer
ta indicia que si nulla appareant dicẽ-
dum ꝙ nõ est matrimoniũ iudicandũ
presertim si utrisꝙ vel alter negat se ha
buisse intentionẽ cõtrahẽdi matrimo
nium tali modo. aut si alter eoꝝ vel
uterꝙ ad secũda vota trãsierũt. ¶ Itẽ
contrahuntur spõsalia datis artis spõ
salicijs. siciꝫ aliqua pecunia vel alijs re
bus. C. de spon. l. queris. Similiter cõ
trahuntur subarratione que fit ꝑ annu
li missionem ꝙ est signũ amoꝛis. xxvij.
q. si quis desponsauerit subarratio tamẽ
fit nõ solum per annuli immissionẽ sed
etiam donationem aliarum rerum vel
aliozum insigniuꝫ. Similiter fit huius-
modi subarratio quãdoꝙ interuenien
te cõsensu. ext. de desponsa. impu. tuo quã
doꝙ nõ interuenientẽ: sed siue interue
niat siue nõ. dũmodo constet de subar
ratione presumitur ꝓ sponsalibus si
fiat a patre hmõi subarratio argu. xxx.
q. v. nostrates. ꝛ ca. femine. Si autẽ fiat
a spõsis presumitur ꝓ matrimonio
nisi eas repugnet. ext. de spon. impub.
tue. Similiter cõtrahuntur spõsalia ꝑ iu
ramentum. ext. de spõ. duo de illis.

¶ Qua forma et qua etate con
trahantur sponsalia.

Sponsalia contrahi possunt ꝓ post
septennium: quia tunc dicuntur
habere discretionem tam pueri quam
puelle. et ex tunc placere consueuerunt
eis sponsalia ext. de spon. impu. litteras
¶ Item spõsalia ante septennium con
tracta publice honestatis iusticiam nõ
inducunt ꝛ ratio talis spõsus poterit cõ
trahere etiam cum matre hmõi spõse.
ext. de spõsa impu. litteras vbi de hoc ꝛ
ca. accessit. Si vero post septẽnium cõ-
trahatur solũ de facto licet de iure etiã
nõ teneant inducũt iusticiam publice
honestatis vsꝙ ad quartum gradum.
ext. de spõsa. sponsa fratris. ꝛ ca. ad au
dientiam. et de spon. impu. accessit. Si
vero ante septennium spõsi vel parres
nomine ipsoꝝ sponsalia contrahãt
nihil agunt. xxx. que. ij. vbi nõ est. Sed
licet ante septennium vel incunabilis.
etiam contrahuntur. Si tamen venerunt
ad septennium incipiunt eis placere
sponsalia tunc valent ita quod quã
uis sponsus eam carnaliter non cog-
noscat consanguineam tamẽ eius ha
bere nõ poterit in uxoꝛe nec ecõtrario
ext. de spon. impu. litteras ꝛ ca. accessit
et ca. duo pueri. ¶ Item spõsalia sola
ratihabitione cõfirmantur licet ab ini
tio nulla fuissent. intelligũtur enim ea

UVA. BHSC. IyR_347_2

rata habere cum sponsus ꝛ spōsam cohabitant simul nec cōtradicunt verbo vel facto ꝛ immo vnus vadat ad domū alterius vt aliqua munuscula sibi donant. ff. de ritu nup. l. minorem ꝛ arg. ext. de spon. impub. litteras vbi de hoc in glo. ꝛ si placuerunt. ¶ Item sponsalia contrahi ante septēnium prohibētur nisi forsan pro bono pacis. extra. de spon. impu. vbi nō est. vbi de hoc i glo. etas ad matrimoniū. ¶ Item etas ad contrahendum matrimoniū apta est in puella. xij. an. in puero. xiiij. extra. de spon. impu. puberes ꝛ. ¶. cōtinebatur ꝛ si contrahuntur. nō est matrimonium Similiter si est etati proxima puella. s. in. xij. anno. vel circa. xij. ꝛ cum suo assēsu desponsata fuit ꝛ cognita matrimonium tunc intuitu minoris etatis non poterit separari. ext. de sponsa. impu. cōtinebatur. ¶ Item si impuberes cōtrahunt matrimoniū per verba de p̄senti aut intendunt contrahere matrimonium tantū per illa verba ita ꝙ nō spōsalia aut intendunt cōtrahere simpliciter id ꝙ possūt ꝑm illud. Si ꝙ ago nō valer vt ago valeat vt valere potest. In primo casu nihil agitur nec est matrimonium quia illud cōtrahere non possunt etate impedīte nec sponsalia sunt quia nolunt. in secundo vero casu tenent sponsalia de futuro. Potest cuz probabiliter dici secundū quosdam ꝙ in primo casu etiam sponsalia contrahunt ꝙuis nō contrahere intendant ꝛ hoc interpretatiōe iuris. ext. de spōsa. impu. ad restitutiones et ca. viti. ꝛ cap. a nobis vbi de hoc in glo. Si tamen in eadem voluntate quousq; ad nubilem etatem vtriusq; permanent matrimonium p̄tus inutile per rationabilem cōsensum intelligas cuz cohabitant simul. ext. de sponsa impu. de illis. ff. de ritu. nup. l. minorem ꝛ ext. de sponsa. ad id. ¶ Item si pueri ante septennium sponsalia vel post septennium. sed ante pubertatem matrimonium. per verba de p̄senti contrahūt si aduenient etate legitima intelligūt ꝙ actum est et ratificantur expresse vel etiam tacite ꝙ p̄sumitur de solo consensu ꝙ non contradicunt ratificari videntur sponsalia post septennium. vel matrimonium. post etatem legittimā p̄sertim si simul morabantur. ext. de sponsa. impu. litteras. et capi. accessit. ꝛ cap. duo pueri et de condi. appo. super eo. Similiter per eadem iura dicendū est secundum quosdam si parentes cōtraxerunt sponsalia vel matrimoniuz p̄ filiis vel nomine filiorum. arg. extra. que. ff. cum ois. et. §. cum ergo. ¶ Item si adultus contrahit per verba de p̄senti cum puella que erāt proxima vel econtrario si adultatū puero vel si ambo impuberes vicini tamen pupertati contrahūt. Si prudētia. i. carnalis concupiscentia supplet etatē et mutuo cōsensu carnaliter sunt p̄iuncti aut habitu corporis quem p̄tendunt apparet veraciter eos carnaliter posse commisceri tenet matrimoniū. ext. de spō. impu. puberes. ꝛ ca. continebatur. §. si et in pluribus alīs capitulis. Si si tamen puella in vita per violentiam cognosceretur non videtur per hoc. sibi fieri p̄iudicium immo nō obstāte huiusmodi copula carnali vnita viuēte illo posset contrahere cum alio secūduz quosdam alī dicunt ꝙ si tempore contractus poterant carnaliter commisceri et postea cognoscatur inuite vt dictū est non obstante etate impuberi verum fuit matrimonium inter eos ꝛ per carnalem copulam consummatum. ꝙ ergo dicant primi intelligenduz est in eo casu quando tempore contractus non dum poterant carnaliter commisceri puella p̄iusq; effet viripotens dissensit

UVA. BHSC. IyR_347_2

et durante illo dissensu violenter cognita est a sponso. licet adhuc esset in etate impuberi constituta. arg. xxxij. q. vij. proposito animi et ext. de sponsa. impu. continebatur. ¶ Item nō debet dista re impubes a pubertate vltra sex. menses. licet alias concurrant que supradicta sunt vt in dicto ca. continebatur et arme, et hoc dicunt plerique si tamen de cōmuni ascensu essent carnaliter copulati tunc rutius est ꝙ pro matrimonio iudicetur; etiam si vltra sex menses a legittima etate distarent. ext. de sponsa. impu. a nobis. ꝛ cap. de illis. ¶ Item si impubes contrahat cum pubere tenetur expectare donec ipubes veniat ad pubertatem. ext. de spon. impu. de illis et ca. a nobis et si minor veniens ad legittimos annos nō consenserit in matrimonium. poterit resilire maior aūt non potest immo expectare tenetur et si minor factus maior consentiat maior dissentire non potest ꝑm quosdam alij dixerunt ꝙ ille decretales de illis ꝛ etiam a nobis locum habent cū sponsalia contrahantur inter minores septennio ex hoc sententia nulla est nam littera illi' decet de illis dicit contrariū in versu illo. Si vero alter istorum ꝛc. ꝛ illa a nobis loquitur in sponsalibus cōtractis infra nubiles annos vnde dicūt alij ꝙ si puberes contraxerint sponsalia. si alter consentiat in matrimoniuz et alter dissentiat cōpelletur; inuitus et sic locum habet sententia de spōsis cogendis ad matrimonium contrahendum et consumendum. Si vero immo sit impubes ad pubertatē veniens consentire vel dissentire in matrimonium potest. et si dissenserit sponsalia dissoluuntur vt in dictis. c. de illis; et a nobis et idē est si inter duos impuberes spōsalia contrahuntur nam eis venientibus ad pubertatem liberuz est consentire in matrimoniuz: vel dissentire nec aliquis eorum est mutus cogendus.

¶ Item si pubes non expectat sponsā impuberem quā expectare tenetur sed medio tempore contrahitur cum alia per verba de presenti tenet matrimonium cum secūdo contractum. Et ideꝫ dicendum est si pubes contrahat cum impubere quia ex illa parte tenere vel claudicare nō potest matrimoniū. quā uis enim pubes fortius obligetur quā impubes. vt si impubes factus pubes consentiat pubes vt dictuz est cogatur consentire si tamen dissentiat cuz alia contrahendo tenet matrimonium secundum

¶ De effectu sponsalium ꝛ vtrū possint dissolui.

Sponsalium que sub conditione cōtracta sunt effectus est ꝙ duobus modis transeat in matrimonium. scilicet per carnalem copulam subsequutā vel per verba consensum exprimentia de presenti ext. de sponsa. duo. ca. j. vbi de hoc et de clandest. desponsa. de illis ¶ Item qui iurauit sponsam traducere in vxorem hac ꝓditione adiecta si daret sibi. c. nec cogetur eā ducere nisi dederit ꝙ promiserit nisi cōsensus de presenti vel carnalis copula fuerit subsequuta. ext. de condi. apo. de illis vbi de hoc. ¶ Item sponsalia verba esse debent ab omni coactione. ext. desponsa. cum locum. potest tamen pater cogere filium vel filiaz in sua potestate constitutos ad sponsalia vel matrimonium contrahendum. modica tamē coactione. ff. de ritu. nup. l. si patre. ꝛ l. nec cogitur precise autem cogere nō potest. C. de nup. l. nec filium. et in dicta. l. nec cogitur. ¶ Item pena in sponsalibus apposita nō tenet. ex. de sponsa. gauis. sue gemma vbi de hoc in glo. Similiter sponsa mouenda est potius quā cogen

UVA. BHSC. IyR_347_2

da vt nubat spōso nisi interuenerit iu ramentū: quia tunc licet sit prius mo nenda postea tamē est cogenda. cē de spon. reqsiuit. in fi. vbi de hoc. ¶ Item sponsalia de futuro non soluūtur per alia de futuro z si in secundis interue niat iuramentū soluūtur tamen p ma trimoniū sequens seu sponsalia de pre senti. cē de spon. si inter. vbi de hoc in glo. ergo altero. et. c. vltri. vbi de hoc.

¶ Item soluī debent sponsalia iudicio ecclesie nisi fortius vinculū supueniat: vtputa matrimoniū z similia vt vorū solēne: quia tunc sunt ipso iure soluta. cē de spon. si inter vbi de hoc. z arg. de spon. impu. cōtinebat. et. c. de illis pri mo. vbi de hoc in glo. sicut. j. e. t. Simi liter soluūtur ꝓpter affinitatē super uenientem. cē de spon. impu. litteras. vbi de hoc in glo. qui habere. ¶ Item non cogitur quis ducere sponsam suā de futuro si postea incurrat lepzaz vel aliam enormē deformitatē. ext. de con iu. lepzo. c. vltri. vbi de hoc i glo. licet ergo patet. z de iureiur. quēadmodū. ¶ Item sponsalia de futuro iuramento confir mata compelluntur seruari ab ecclesia ꝓpter periculū iuramenti: ꝑmittit ta men ea papa dissolui dispensatiue de cōmuni consensu sponsi z spōse ne de terius contingat. cē de spon. c. ñ. vbi de hoc in glo. ideo dicit. et. c. in litteris. ñ. et. c. preterea. vbi de hoc. ¶ Item arris datis de spōsalibus perficiendis amit tit qui resilit sine iustacausa. C. de spō. l. vltri. et. ff. de verbo. ob. l. vna. Sed nūquid peccat q̄ altero inuito resilit post fidem interpositam vel iuramentum. ¶ Respon. ibi notauit. xxx. q. ñ. vbi di citur ꝙ talis peccat mortaliter et com pellendus est consummare matrimo nium: compelli autez debet non ex to to: Sed per ammonitionē vel increpa tionem vel cōminationem diuini iu dicij. si tamen persistunt in tali volun tate sunt absoluendi. Et idem dicit de pubere qui contraxit cum impubere: cum alter illozum vel vterq̄ vult resili re a sponsalibus postq̄ impubes per uenit ad etatem: dicit esse hic. h. ꝙ vter q̄ peccat resiliendo: sed maioz magis q̄ minoz: vtriq̄ enim conceditur ab ec clesia resilire: quia nō compellitur con summare matrimoniū finaliter et ex toto. Potest dici etiā ꝙ in casu illozuz capitulozum de illis z a nobis neuter pec cat resiliendo siue iuramentū interue nerit siue nō: quia presumitur iurasse de contrahendo sub cōditione nisi vi delicet dissentiant vel resiliant cū per uenerint ad legitimā etatez cum hoc conceditur eis a iure. ¶ Item sponsa non tenetur sequi sponsum vagabun dum: immo si transfert se ad aliam p uinciam z alio longo tempore expecta tus non redit: pōt ꝑm leges post tres annos libere alium ducere in maritū recepta tamen de periurio penitentia si per eam stetit ꝙ matrimonium con summatū non fuit. cē de spon. de illis. vbi de hoc in glo. vñ in culpa. ¶ Item sponsa excusatur si per vim vel metuz qui potest cadere incōstantē: tradatur viro quē non vult nisi postea ꝓsentiat ei. ext. de spō. impu. de illis. vbi de hoc. Secus tamen si leuis est metus. cē de spon. de muliere. vbi de hoc in glo. hoc ideo dicit. et. c. veniens. et. c. consulta tionem. ¶ Item sponsalia contrahe re possunt per iura predicta siue p in terpretem homines diuersarū lingua rum. ext. de sponsa. ex litteris. j. vbi de hoc in glo. z dicat. ff. de verbo. obli. l. j. in fi. ¶ Similiter sponsalia inter ab sentes contrahi possunt. ext. qui cleri. vel mo. veniens. vbi de hoc in glo. arg. ꝙ matrimoniū. ¶ Item qui iurauit vnam ex filiabus tyrī indeterminate ducere in vrozem z postmodum cum altera ipsarū ille dormiuit debet com

UVA. BHSC. IyR_347_2

pelli ducere illaz cum qua dormiunt cũ aliam habere non possit. ar. ex. de spõ. ex litteris. ñ. vbi de hoc in glo. isti erãt. et. c. is qui. ¶Item non potest contrahere dum est furiosus. ext. de spon. dilectus. vbi de hoc in glo. si tempore.

¶Item qui pari sponsalia contrahenti non contradicit in sponsam consentire videtur. ex. de spõ. impu. duo pueri. vbi de hoc in glo. ⁊ sic tenuerunt.

¶De spoliatione quid sit et quando restitui debeat spoliatus.

Spoliatio est a possessione immobilis rei violenta vel iniuriosa eiectio vel mobilis rei ablatio. Violenta ideo dicitur: q̃ si quis sponte possessionem suam renũciauit vel ipsam adiuraverit: restitutio locum nõ habet. ex. de restitu. spol. accepta. ⁊ de renũ. tuã. vbi de hoc. ¶Itez cum quis nollet se possidere constituat pro cuius possessione amittit. ff. de acquir. possess. l. j. §. in iure. et. §. videtur. et. l. si quis. §. cuz est differentia. Iniuriosa dicit iõ q: nõ quotiens scit q̃z de possessione violenter ⁊ iniuriose ejici intelligitur: vt cũ quis alium ejiciens in cõtinenti ⁊ quasi bello continuato reẽcitur. nam ⁊ si p violentiam excludatur nõ tamen restituitur. ext. de restitu. spol. olim. et. iij. q. j. §. pater. et. C. vnde vi. l. j. ¶Itez spoliator qui est ab alio spoliatus si non est soluendo in illo vel in equivalenti contra eum agere spoliatus nõ potest arg. vt lite pen. eccleſia. ñ. vnde spoliator habet interdictum vnde vi. si ab alio spolietur. ext. de restitu. spol. olim. j. vbi de hoc. et. c. cum ad sedem. in fi. vbi de hoc in glo. sic pater. et. c. in litteris. ¶Item spoliator non potest opponere crimen spoliato ante q̃z sit restitutus. ext. de restitut. spolia. vbi de hoc. ¶Item cum quis similiter non potest, referri q̃stio dominij spoliato nisi primo fuerit restitutus. ext. de restitut. spoliat. ex litteris. vbi de hoc in glo. ⁊ sic pater. et in alia glo. ff. de vi et vi. et. c. sollicite. ¶Item spoliasse dicit qui mandauit vel ratam habuit spoliationem. ext. de restitut. spolia. cum ad sedem. ad fi. sed spoliatus debet probare per testes violentiam sibi factaz si aduersarius negat ⁊ de rebus amissis per proprium iuramentum personarum ⁊ negocij qualitate inspectaret sic taxatione iudicis premissa condemnatio potest sequi. ext. de restitu. spol. grauis. vbi de hoc in glo. de violentia. et q̃ metus causa. c. vlti. vbi de hoc. et C. vnde vi. l. si quando. ¶Item spoliatus qui petit restitui tenetur probare se possedisse et spoliatum fuisse. extra de restitut. spoliato. olim. j. ad fi. vbi de hoc in glo. ⁊ sic patz. ⁊ ca. j. vnde nisi petat restitui spoliatus infra annum postea non auditur ⁊ quia interdictum est actio pretoria que anno expirat ꝑm leges. ff. de perpetuis ppie. et tempo. acti. l. j. sine instit. de perpe. et quie. acti. in princ. sed ꝑm canones quo ad damnum siue penam perpetuo agi potest. iij. q. j. reintegranda. de hoc habes ext. de restitut. spolia. sollicite. in glo. quid si spoliatus. ¶Item restitui debet spoliatus ad omnia iura sua tam corporalia q̃ spiritualia priusq̃ aliquid obiciatur sibi. ext. de restit. spolia. ex litteris ⁊ c. item cum quis. et ij. q. ñ. nullus. ⁊ fere per totus. ¶Similiter restituitur ei possessio si post litez contestatam aduersarius cõtumax inuenitur si liquet de causa. ext. de dolo et contuma. prout. Similiter restituũtur ei fructus pcepti ⁊ qui percipi potuissent a tempore deiectionis sue. et de restitut. spolia. c. j. vbi de hoc in glo. cum fructibus. et. c. grauis. ¶Itẽ spoliationis questio prius legiata est. ext.

UVA. BHSC. IyR_347_2

de restitut. spolia. frequens. §. illud. et de ordi. cog. sup. ¶ Similiter questio proprietatis spoliato referri non potest: scilicet q̄ habeat ius vel q̄ non sit canonice institutus. ext. de restitu. spolia. item cum quis. et. c. in litteris. et. c. ex conquestione. ¶ Item generaliter quilibet spoliatus ab alio q̄ a suo iudice restituendus est. j. q. j. per totum. et ext. de restitut. spolia. fere per totum. Sed spoliatus a iudice sine iuris ordine non ante restituitur q̄ de sententia iudicis cognoscatur. Si tamen prelatus preter formam iudicis spoliet subditum sui siue beneficio priuet facienda est restitutio ac si petereter a priuato. ar. ext. de probat. quoniam. Secus tamen si in figura iudicij ab ordinario quis spolietur: quia tunc prius cognoscitur de causa q̄ restituatur. ext. de restitut. spol. conquerente. Alioquin spoliatus a iudice iuris ordine non seruato restitui debet. ext. de acc. ad petitionem. vbi de hoc. ¶ Item spoliatus tota sua substantia vel maiori parte ipsi' criminaliter accusari nō debet nisi prius fuerit restitutus quia nullus cōtendere nudus debet. ¶ Similiter q̄uis spoliatus sit ab alio q̄ ab accusatore: prius tamen debet restitutionem implorare infra terminum sibi a iudice datum q̄ respondeat accusatori. ext. de restitut. spolia. frequens. c. ij. vbi de his in pluribus glo. ¶ Item qualiter contra spoliatorem agere debet spoliatus habetur ext. de ordi. cogni. c. vlti. in glo. ber. qui enim perit.

¶ De differentia spurij mani cis et nothi.

Spurius est natus de coitu adulterino cuius pater est vulgus nec potest ostendere patrem nisi verecundus nec potest legitimari per matrimonium sequens seu alio modo: et ideo ab hereditate repellendus presertim si in mortem prioris vxoris alteruter eorum fuerit aliq̄d machinatus. ext. qui filij sunt legitimi. tanta. vbi de hoc in glo. nota q̄. et. c. transmississe. et. ff. de statu ho. l. vulgo. et. C. de vera li. in aut. licet patri. Similiter nec ali debet de bonis patrem p̄m quosdaz. C. de incestu nupt. aut. ex complexu. sed licet hoc verum sit de rigore iuris ciuilis propter detestationem criminis introducti: tamen de benignitate canonica ali possunt: quia educatio filiorum de iure naturali est. l. di. ius naturale. ext. de eo q̄ ouxit in matrimo. q̄ pos. per adulē. cum haberet. in fi. vbi de hoc in glo. hoc est regulare. ¶ Item spurius dicitur natus de concubina siue pro spurcitia in continentie. manē vero qui proprie de scorto natus et idez vocatur hic indegitimi ab honoribus repelluntur. ext. de elect. cum in cunctis. et de fi. presbyte. c. j. et vlti.

¶ De taciturnitate quando sumitur pro consensu.

Taciturnitas habetur pro consensu. liij. dist. si seruus quandoq̄ pro conditione. ext. de con. dis. in. cū parvulus. et. lxv. dis. si forte. ff. de procur. l. si filiusfamil. §. nimirum. Item qui tacet neq̄ consentit neq̄ negat. ff. de re. iudi. l. qui tacet. Sed dicendū q̄ si possum effectiue prohibere quod fit et te-

UVA. BHSC. IyR_347_2

teo: video consentire. Si vero prohibere non possum puta me inuito aliquis vendit rem meam: tunc nõ video consentire. ff. de cõtrahen. emp. l. rem alienam. et ar. ext. de presumpt. nõne. vbi de hijs in glo. nota q̃ tacet. ꝛ de cognat. spi. super eo in glo. nota ꝙ q̃ qui.

¶ De testamentis.

Nunc agendum est de testamẽtis quid sit ꝛ vnde dicatur: qualiter cõficiatur: quot sint eius species: quot requirantur in eo: quis possit testari: qualiter infirmet: ꝛ quis sit ei⁹ effect⁹.

¶ De testamentis quid sit et vnde dicitur.

t Estamentum est voluntatis nostre iusta sententia de eo qui post mortem suam quis fieri voluit. ff. co. l. j. intellige cum quis in testamento de toto suo patrimonio disponit vt excludatur codicillus ꝛ speciale relictum. Similiter scias ꝙ si quis heredes instituit in certa re vel parte et de reliquo non disponit: de toto disposuisse videtur vnde scriptus heres totum capiet: quiaꝛ in parte totus alis continetur. ff. si here. instit. l. si quis ita scripserit. ꝛ. C. eo. ꝛ. l. quotiens. ¶ Item dicitur testamentum testatio mentis: quia disponitur ꝙ de reb⁹ suis fieri velit testator post suuz decessum. xiij. q. ij. §. sed aliud et ext. de cel. mis. cuz marthe. §. ij. ¶ Similiter dicit testatio mentis: non tamẽ quelibet: sed illa q̃ testator de heredib⁹ disposuit. vel voluntas testatoris ambulatoria est vsq̃ ad supremum exitus vite sue. ff. de adimen. lega. l. iij. et. C. de codi. l. iij. ꝛ ex. de cele. mis. cũ marthe.

¶ Qualiter cõficiatur testamẽtũ et q̃t sunt species ei⁹: ꝛ quot testes req̃runt.

t Estamentum confici debet ꝑm leges cuz institutione heredis: quoniam institutio heredis fundamẽtum est totius testi. instit. de le. §. ante heredes. Similiter vbi non exprimitur nomen heredis nullum est testamentum ꝑm leges. C. e. t. l. iubemus. ad fi. ꝛ. ff. de hijs que in testa. debentur. proximũ. et instit. de fidei cõmis. hereditatibus. §. in primis. ¶ Item inquiritur ꝙ si testator habet filium legitimum vel filiam iam natos vel cõceptos aut descendentes: eis tam mortuis instituat eos heredes in toto vel in parte vel saltez in aliqua re: ꝛ si non habet liberos sed habet patrem vel matrem superiores debet eos simpliciter instituere heredes saltem in aliqua re alioquin non valeret testamentũ vel posset rumpi. vt. instit. de exhere. lib. in. prin. §. sed hoc. ꝛ C. de liberis prereritis. aut. ex causa. et ff. de inoffi. testa. nam ꝛ si parentibus. Et hoc verũ est nisi filius vel alij descendentes cõmisissent causam ingratitudinis: quia tunc pater posset eos exhe redare: de quo respõdẽ in tractatu de patre. ¶ Item testamentũ non valet si heres institutus repore mortis testatoris non viuit. ff. ad trebel. l. ex facto. §. si quis. Similiter testator cuilibet filiorum suoz debet aliquid relinquere in testamento: in illo instituere ipm heredem: alis non valeret. C. de inoffi. test. l. omni modo. et. l. se. ꝛ in aut. vt tamẽ ap. co. §. aliũ q̃ ꝛ §. hoc aũt. ꝛ col. viij. de hoc habes ext. de testi. raynucius in glo. ¶ Itẽ testamenta nudis verbis et sine legali solẽnitate condita valent et debent executione mandari. xvj. q. j. cõsideratio. et. xiij. q. ij. vulterana. ꝛ ex de testi. indicante. vbi de hoc in glo. tale legatum. ¶ Similiter solo nutu aliqua possunt relinqui. ff. de re iudica. l. nutu. et. C. de fidei cõmis. l. ꝛ in epistola. ¶ Itẽ testameroz due sunt spẽs: q̃

UVA. BHSC. IyR_347_2

aliud est nuncupatiuum aliud in scriptis: nuncupatiuum autem sola nũcupatione testatoris consistit non in solẽnitate scripture cum .vij. testes necessarij sunt et heredis nominatio. Instit. eo. ti. §. vlti. et. C. eo. ti. l. hac consultissima. §. per nunciationes. ¶ Similiter necessarium est ꝙ fiat vno contextu. l. nullo alio actu interposito nisi forte actu nature vt cum iret ad purganduꝫ ventrem vel forte sumeret medicinam vel beuis langoꝛ interueniret. C. eo. t. l. cum antiquitas. ꝛ. ff. e. ti. l. heredes. § vlti. ¶ Item testamentum nuncupatiuũ valet ꝛ dicitur quando quis ad interrogationem alterius annuit testiꝫ presentibus ꝛ illud quod dicitur nutu sibi placere ostendit. C. qui testamentũ facere. l. hac consultissima.

¶ Item de benignitate canonica non iudicatur ꝺecedere intestatus qui extremam voluntatem in heredis dispositione committit. Secus si in voluntate alterius quam heredis. extra de testa. cum inter. vbi de hijs in gl. licet de beniguitate. ¶ Item testamentum qꝺ fit inscrip. exigit. iij. subscriptiones ꝛ sigilla. vñ. restiũ. et debent testes esse rogati masculi puberes et liberi et hoc si fiat in ciuitate. Si autem fiunt in rure sufficiunt .v. testes ꝛ si testatoꝛ velit occulta esse testibus que testatur tunc cartam sui testamenti clausam et inuolutam testibus repꝛesenter et dicat eis hoc testamentum meum rogo vt subscribatis et eis subscribentibus subscribat et ipse testatoꝛ vel alius locovnius testis. C. e. ti. l. hac consultissima. sed ſb scripto testatoris continebit nomen heredis. C. e. ti. l. iubemus. ¶ Item in codicillis sufficiunt quinq testes etiaꝫ non rogati in quibus non potest fieri heredis institutio nec substitutio pupillaris nec exheredatio nec directe ſb stitutus nec hereditas dari vel adimi directe nec conditio heredi instituto a dici potest hijs exceptis quecũq in codicill scribunt: pinde tamen ꝺ fiunt ac si in testamento scripta essent fidei commissaria substitutio in eis fieri potest: vtputa potest rogare in codicillis heredes suos scriptos in testamento ꝛ hoc si secus vel facturus est testamentũ vel heres sibi succedens ab intestato ꝙ restituat herediratem pauperibus vl alicui alteri persone. ¶ Et nota qꝺ quis potest facere plures codicillos, sed non potest facere nisi vnum testamentum: ꝙreneatur quomodo de iure facere testamentum non potest facere codicillum. vt. ff. de iure do. l. ij. §. j. ꝛ. C. l. j. de iure. l. codicilloꝝ. l. ij. ꝛ. l. si idem. ꝛ. l. vlti. ꝛ. ff. ad trebell. l. sceuola. ꝛ instit. de codicill. §. j. ¶ Item si testatoꝛ propria manu scripserit testamentum et ꝺ specialiter in scriptura posuerit ꝙ manu sua confecerit tunc subscriptio non requiretur. C. codẽ. l. tum antiquitas. §. vlti. ¶ Itez a predictis solemnibus excluditur testamentum militis. C. ꝺ mili. testa. l. ꝙquam. Similiter testamentum rustici in quo sufficiunt quinq testes. C. e. ti. l. vlti. ¶ Item testamentũ a scientia principis vel presente confectum in solemnitatem oium testamẽtoruꝫ superare videtur. C. eo. tit. l. omniuꝫ. Similiter excipitur ab hijs testamentum ꝙ fit inter liberos. C. eo. ti. l. hac consultissima. §. ex imperfectoꝝ. in auten. ibi signato inter liberos. ꝛ. C. fami. her. l. vltima. ¶ Item in hijs que relinquuntur ad pias causas valẽt testamenta et legata secundum canones si fiant coꝛam tribus testibus vel duobus extra eo. titu. cum esses vbi de ꝺ in glosa super relictis. ꝛ. c. relatum.

¶ Similiter si fiat testamentum nudis verbis extra eo. titu. iudicante vb de hoc in glosa. Quidam tamen dixerunt ꝙ per decretales predictas dero-

UVA. BHSC. IyR_347_2

gatur legibus loquentibus de solemnitate testamentorum vt de septem testibus siue quinq̃. alij tamen derogatur de foro siue de facto ecclesie. Secus si agatur in foro siue in facto seculari. Tertij dicunt q̃ papa non tollit solemnitates testamentorum per decretales premissas nec etiam posset nisi in terris vtroq̃ iure sibi subiectis: vel in legatis ad pias causas extra eo. titu. cuz esset. vbi de hoc in glosa super relictis ¶ Item valet testamentum minus solemne in speciali priuilegio principis solemnitas sit remissa. C. eo. titu. l. sine speciali. ¶ Item testamentum nõ debet esse obscurum. ar. extra de pbatio. in presentia. ꝛ de testamen. cũ clamor: quia nunq̃ per extranea verba res proponenda est sed tantum p̃ vsitata. ar. extra. di. relatum.

¶Quis potest testari et quis non.

TEstari potest episcopus de rebꝰ proprijs quas antequam esset episcopus licite acquisiuit ꝛ eas dimittere potest cui vult nisi ecclesiam laserit: quia tunc damnum ecclesie debet dejrebus huiusmodi resarciri de rebꝰ tamen ecclesie vel de rebus postquam fuerit episcopus acquisitis testari nõ potest quia videtur proprijs renunciasse secundum quosdam extra eo. tit. capi. j. vbi de hoc in glosa. hoc ideo dicit capitu. tua nos. ¶ Item testari potest clericus de rebus paternis ꝛ de bijs que ex artificio vel etiam licite acquisiuerit licet sit in potestate parentum: dummodo non peruenerint ei intuitu siue ecclesie: quia de illis nõ posset extra eo. titu. tua nos vbi de hoc in glosa clerici eni et. c. in officijs ꝛ. c. j. ¶ Item prelatus testari non potest ō rebus immobilibus ecclesie sue quia de mobilibus potest componi licz sit infirmus aliquo intuitu elemosyne de re pauperibus et etiam consanguineis qui sibi seruierit vel pauperes sunt et hoc non ratione testamenti: z ecclesie vt dictum est supra. ex. eo. titu ad b. vbi de hoc in glo. in morte. ꝛ. c. relatis. ij. §. ij. z. ij. q. ij. ecclesiasticis. ¶ Similiter testari non potest religiosus: licet post annum pbationis nõ assumpserit habitum pfessorum. extra eo. ti. c. j. ꝛ ō regula ex parte: q: cum se et sua dedicauerit deo testari non potest. C. ō sacro sanctis ec. auten. ingressi. et in auten. de monachis. §. illud. ¶ Sed si filios habens monasterium ingrediatur vl modo condito testamento permittit ei diuidere bona in tres partes siue inter eos. in auten. de sanctis episcopis §. si qua mulier. ꝛ. xxx. q. ij. quia ingredientibus ꝛ. c. si qua mulier.

¶ Item heremite et alij solitariam vitam habentes siue agentes quia nulli ecclesie se tradiderũt testari possunt xix. q. iij. §. econtra. ¶ Item non põt testari seruus nec illi qui sui iuris non sunt ar. ff. de bijs qui sui vel alie. iuris sunt. l. j. in prin. ꝛ. ff. de pecu. l. pomponius. §. si stipuletur. ¶ Similiter filiusfamilias testari non potest etiã siue pater permittat nisi sit miles qui ō peculio castrensi vel quasi testari potest. instituquibus modis non est permissa. te. in prin. et. C. de adiectionibus. si aduocaa. diuer. iudi. l. fozi. et institu. de milit. te. §. vltimo. et intellige hic filiusfamilias omnem qui nascitur ex legitimo matrimonio nisi sit emancipatꝰ ab eo in cuius potestate. scilicet patri pauo. paterno. vt isti. de pa. po. in prin et unsti. quibus modis ius patrie potest. §. preterea. Vel nisi esset positus in aliqua dignitate que liberat filium a patria potestate: vt dignitas episcopalis. patriarchus: consulatus et quedaz

UVA. BHSC. IyR_347_2

alie vt in auten. constitutio que de diffinitatibus. §. j. z. §. palaz. ¶ Preterea alia q̄uis sit tradita nuptui remanet tamen in potestate patris: vt. C. de cōdi. in certis legatis. l. si vxorem et quāuis filiusfamilias non possit facere testamentum. potest tamen facere dōationem causa mortis consentiēte pfe. vt. C. de dona. causa mortis. l. tam ḡs in fi. in qua donatione hoc specialiter requiritur q̄ sint ibi quīq̄ testes et quod sit presens persona cui donatur causa mortis que recipiat donationez vel alius sit presens qui nomine eius recipiat. vnde si vult dōare causa mortis p̄ anima sua pauperibus vel ecclesie donet notario stipulanti et recipēti nomine ecclesie vel pauperum vt. ff. de donatio. causa mortis. l. inter. ff. rē pupill. sal. fo. l. ij. ih. z. iij. ¶ Q̄ autem est locum habet in alīs bonis non in peculio castrensi vel quasi. Vnde nota q̄ peculium aliud est castrense vel quasi aliud pfectitium: aliud aduenticium. ¶ Item peculium est castrense q̄ filio fa. a parentibus vel cognatis in militiam degenti. donatuz est vel ipse in militia acquisiuit quid nisi militasset ac quisituruz non fuisset. ¶ Item peculium quasi castrense est q̄ filiusfa. ex ad uocatione percepit de publico vel percepit salarium tam aduocatus quam notarius vel magister liberalium artium vel medicus vel quicunq̄ alius q̄ salaria vel stipendia percipiunt publica vel secūdū quosdaz in bonis que ac quisiuit aduocatus in aduocatione a singularibus personis. Similiter q̄ obuenit presbyteris et clericis omnibus de clericatu suoz i huiusmodi peculio pater nihil iure habet. ff. ad maceō. l. j. §. nihil. z. l. ij. C. de inoffi. te. l. vl. et de huiusmodi potest filiussa milias facere elemosynam et cōdere testamētum. ¶ Item peculium profectitium est q̄ de rebus patris vel eozum occasione obuenit vt fructus rei. z i huiusmodi peculio. nihil iure filius habet: quia pater habet plenam potestatem et ex hoc non potest facere elemosinā contra voluntatem patris.

¶ Item peculium aduenticiuz est q̄ ex quacunq̄ alia causa filio obuenit siue a matre siue aliena materna: aut extranea liberalitate vel laboribus suis: non tamen ex castrensi peculio z in huiusmodi peculio non solum fructū habet pater regulariter z de isto et de precedenti peculio potest filius facere elemosynam vt ita demuz si credat patrem hoc permissurum.

¶ Item vnoz de rebus viri. s. de pane z vino z alīs que solent bono z approbato more pertinere ad dispēsationez vxoris potest z debet facere elemosinā moderatam tamen secundum facultates viri vel necessitatem pauperum et debet semper formare sibi conscientiam et q̄ non displiceat marito in cozde licet aliquando prohibeat oze maritus ne vnoz excedat modum in dando. ¶ Item testamentum potest facere pater filio impuberi dummodo faciat sibi alias secus institu. de pupill. substi. §. igf. z. §. liberis. et. ff. de inoffi. test. lege pomponius et. §. sed nec. z ar. extra de sepul. in nostra: vbi de hoc in glosa. vnde non. ¶ Item testamentū fieri potest de nocte. ff. e. titu. l. ad ricum. §. vltimo de legatis ad pias causas. ¶ Iteꝛ nec impubes nec furiosus nec habens lucidum intervallum nec prodigus: cui bonorum non est administratio interdicta a iudice. Similiter nec mutus a natura qui nihil loquitur nec surdus qui omnino nō audit. in stit. quibus non est permissum. fa. te. per totum. Similiter nec damnatus ad mortem nec obses loco captiuozum vel pro pace datus hostib' po-

UVA. BHSC. IyR_347_2

puli romani vel econtra nec damnar' ob carmen infamosum nec qui de statu suo incertus est. siue liber siue seru' sit. nec illi quibus lege interdictum est bonis: vt heretici et rei perduellionis. ¶Item in testamento ceci debēt esse septem testes: et vnus tabellio q̄ scribat testamentum: si non est ibi tabellio debent esse octo testes et debēt dilucide voluntatem suam declarare: et in heredibus et in legalibus et omnia in scriptis redigant et testes debēt subscribere et signare cum sigillis annulis testamentuz vt. C. qui testa. facere possiunt. l. hac consultissima.

¶Quo tempore confirmatur testamentum.

t Estamentum confirmatur more testatoris tamē ante mortem quandoq̄ mutari possit etiaz si pacto conuenerint ne mutetur. C. de pact. l. pactuz q̄ dotali et ita si testamentū sit per principem confirmatum. C. c. ti. l. omnium. ¶Item testamentum et vltima hominis voluntas ratiōabilis immobilis perseuerat et in morte testatoris tantum confirmatur ex. eo. ti. tua nobis vbi de hoc in glo. que oio et de cele. mis. cum marthe. z. xiij. q. ij. vltima voluntas et. C. de sacro. ec. l. j.

¶Item infirmatur primum testamē tum p scōm instr. quibus mos. te. §. si quis. hoc ei fallit in testō inter liberos q̄ p secūdā oispositionē nō tollitur nisi testator in secūdo testō declarat primū testm̄ non valere. C. de testa. in au tē. hoc inter liberos. Similiter fallit cum quis in primo testō interdixit sibi licentiam iterz testandi. nam in hoc testamēto nō tollitur primum nisi in secūdo de priori mētio habeatur. ff. dec. iij. si quis in prin. ¶Similiter infirmatur testamentum per agnitionem filii p secūdi testi cōfectionē q̄ mere p fcām z quantū ad solēnitatem iuris z q̄ in eo instituti sunt illi q̄ preteriti dicerēt testm̄ ipso iure nullū naz si in pō testō preteriti sunt filij in potestate testatoris x̄ōstituti cum ipso iure nō teneat secundū nec recipitur siue rūpitur p̄mō insti. quibus mo. te. §. j. z. ij. z. ff. de vulga. sb. l. si q̄s vel. ¶Item infirmat testamentū p capitis diminutionem ipius testatoris. insti. eo. t. §. alio q̄s. ¶Similiter si testator mortes sibi consciuerit. C. de bonis qui mor. sibi consciue. l. j. ¶Similiter rūpitur testm̄ per bonoz pos. contra tabulas et p querelaz inofficiosi. ¶Item irritum est testm̄ ipso iure si non legitime factuz est. C. eo. ti. l. ex imperfecto. Similiter si filius in patris potestate constitutus preteratur. ff. ō in iusto. rup. te. l. j. vnde tñe dici poterit testamentum de ipso iure nullum vel repugnari potest per querelam in offm̄. ff. de inoffi. testa. l. tiij. si emācipatus expugnat de iure pretorio scz per bonoz pos. contra tabulas ne mireris si aliud in suo et aliud in emācipato nam licet alias dicatur sublata esse differentiam emancipationem et patrie potestatis. vt in auten. de here. que ab inte. §. nullam vero. et institu. de heredi. libe. §. nostra autem verum est quod ait hoc vt tam ille quaz ille admittatur contra patris testamentum et quiliber suo iure.

¶Item testatoz potest bene instituere pauperes suos heredes. C. de epis et clericis. l. si quis ad declinandum.

¶De effectu testamenti et vltime voluntatis.

T Estamenti et et vltime voluntatis effect' est vt ei oio fretur. xiij. q. iij. vltima et extra. eo. tua nos quidē vnde voluntas testatoris vltima pro lege habenda. in auten. de nupcīs.

UVA. BHSC. IyR_347_2

§.disposita. ¶Item testatoris voluntas.j.c.annū debet executionem mandari.C.de fideicōmiss.l.amplius.hoc et ext.c.titu.nos quidē.vbi de hoc. ¶Itē si vltima voluntas defunctorum testatoris per heredem non impletur.tunc per ep̄m loci adimpleri debet.xvj.q.j. admonere.t ext.c.titu.nos quidem.C. de episcopis et clericis.l.nulli. ¶Similiter omnia relicta heredibus cuꝫ fructibus,inde perceptis interdicantur p̄ episcopum loci nisi infra annum vota impleantur defuncti.xiij.q.ij.vltima.t ex. eo.titu.si heredes vbi de hoc t.C.de fideicōmiss.in aut.amplius. ¶Item defensio t executio testamēti pertinet ad ep̄m loci vt voluntas defuncti seruetur de peten.bere.l.hereditas.§. si defūcto et ext.eo.titu.si heredes.t.c.iohannes. t capitu.nos quidē.t hoc maxime de relictis ad pias cās.ext.eo.tit.tua nos.vbi de hoc in glo.nota q̄. ¶Item cōmissa rēj testatoris compelendi sunt per episcopum loci ad exequendā voluntatez defuncti in relictis ad pias causasvt in dicto capitu.tua nos in glo. ¶Item si heres testatoris extraneus non adimplet voluntatem defuncti:priuetur successione.C.de fideicō.l.vlti.in fi.t.xj.q. j.si videtur. Si vero est filius institutus heres et non adimplet voluntatem patris priuatur et ipse successiōe legitima tamē sibi reseruata.ext.e.t. si heres vbi de hoc in glo.C.de fideicō.aut.amplī. ¶Item testator potest imponere penam si sue non paruerit volūtati instituto.deleg. pene .q̄.t.§.vlti.t.C.de hīs que causa pene.l.vna. ¶Item testator dicens exheredo filium meum nomie proprio non expresso cū plures habeat filios,nullus heres erit exheredat'.C. ff.de lib.t posth.j.et post notat'.t.ff.de re.instī.in tempore.§.quotiens. ¶Itē testamenta sunt largissime interpretāda ext.de dona.cum dilec.in fi. nec pōt facere testator q̄ leges locum non habeant in testamento suo.ff.de elec.nemo potest.t.C.de condi.nitru.l.ij.t extra de foro compe.si diligenti.et de testa.tua nobis. Similiter testamentorū solemnitas nisi obseruetur p̄m leges vt fiant cum subscriptione.vij.testium siue.quiꝫ nō valet testamētū in foro seculari.C.eo.titu.l.si vnus.t.l.vlti.Sed tamen in foro ecclesiastico i relictis ad pias causas.ext.e.titu.cum esset vbi de hoc in glo.super relictis. ¶Item si qs legat bona sua in fuga cōstitutus expēsas legatarij quam debet hmōi legatuz quia eius est onus cuius est emolumētum.C.de cadu.tol.§.proximo in fine. Quidam tamen dicunt q̄ ad expensas hereō.ff.deleg.j.cum seruis.t.l.sequendi.t.ar.ext.eo.titu.iudicāte. vbi de hoc in glo.pone q̄. ¶Item si testator iussit alicui q̄ domum manibus suis construeret vel pingeret non potest ille per alium construere vel pingere quia videtur industriaz persone fuisse in hoc electam.C.de cadu.tol.§. si vero.t ext.de offi.deleg.capitu.vlti. vbi de hoc.in glo.fic patet q̄. ¶Item si qui reliquit in testamento duos tutores eiusdem nominis nec apparet de quo senserit neuter erit tutor.ff.de testa.tute. ¶Item si reliquid in fabricis ornamētis et quibusdam alijs que continentur ext. eodem titu.capitu.vlti.non potest tamen inde canonica portio vēdicari nisi fiat i fraudem vt in capitulo supradicto. Similiter qui reliquit relinquat vnam vestez alicui et non determinat quā vestē cuꝫ plures habeat quozum vna melior est altera optio erit legatarij p̄m quosdaz ff.deleg.j.l.si domus et meli'.l.q̄ duos. alij contradicunt.ff.de testa.l. si quis a filio.§.si quis.et dicunt q̄ sit hoc in optione heredis et hoc verius videtur.C. de condi.indebi.l.si quis seruum.et.ff. deleg.j.l.legato quibus statur iura ve-

UVA. BHSC. IyR_347_2

ro primo allegata loquitur quando heres est in mora. De hijs habes ext. eodē titulo. indicante. in glosa. pone ꝙ.

¶ Item si testator scienter legat rem alienam tenet heres eius ꝑ leges rem redimere vel legatario pretium dare si res sit talis ꝙ vendi possit alīs secus instituto. deleg. §. non. solus. ꝛ. §. qō autem Similiter si rem alienam ignoranter legauit huius legatum nō valet nisi tū legatur coniuncte persone. C. dele. l. cū aliena. sed legatarius debet ꝑbare sciētiam in precedenti casu. institu. deleg. §. ꝙ autem. ꝛ. ff. de proba. l. numerus. Sed scōm canones non potest quis legare rem alienam maxime ecclesiasticam. De hijs habes ext. eodem titu. filius videtur in glo. cum quis. ¶ Item qui iudeis hereticis ꝛ paganis aliquid in testamento legauit debet excommunicari etiam post mortem. xxiij. q. ij. sane. ext. de hereti. si quis. vbi de hoc in glo. fit. xxiij. ¶ Item nota ꝙ si testator relinquat aliquid episcopo sub illa conditione ꝙ illo sit contentus et ēps illud acceptauit non potest de alijs petere canonicam portionem ne factum esset in fraudem. ext. eodem titulo officij. Similiter si reliquit episcopo intuitu persone tunc ecclesia nil habet de illo. immo potest episcop' si voluerit inde facere testamentum. ext. eodem tit. requisisti. §. vltimo. vbi de hoc in glo. Sed que est. ¶ Item si reliquit aliqd ecclesie tunc episcopus potest de hoc petere portionem. ext. de sepul. capitu. ij. et capitu. cum super. ꝛ capitu. certificari et de testa. requisisti ꝛ si relinquat aliquid episcopo et sine ꝓprio nomine extraneus testator presumitur intuitu ecclesie sibi esse relictum. Secus tamē si consanguineus esset; si vero reliquat aliquid alijs clericis quā prelatis presumitur illud esse intuitu persone relicti nisi hoc faciat in fraudem ext. eodē tit. requisisti. vbi de hijs i diuersis glo. idē.

¶ Item nota ꝙ ꝑm testamentū factus sub conditione quelibet nunq̄ erit. potest tamen esse rup. primum. ff. de iniusto. rup. e. l. cum in scō in fine. Similiter signari potest testamentum a nullo alieno. C. eodem titu. l. si minus. Itē licet non videatur decedere in testatus qui extremam voluntatem in alterius dispositione cōmittit. ext. eodem titulo cum tibi. Secus tamen si cōmittatur alterius voluntari vt si dicam instituo ticium heredem sup se noluerit est eīm institutio capratoria. C. de mili. testa. l. capratorias et est ratio quia in hoc casu testamentū expresse cōmittitur arbitrio alieno. si in primo tacite et ideo illud siue ius diuersum. ff. diuer. iuris. l. illa. ꝛ. l. si quis.

¶ De hijs que non ponenda sunt in fine testamenti ad minorem infirmitatem.

TEstator quando dubitat ꝙ testamentū suū non teneat vel ꝙ non obseruetur ꝓpter defectum testamēti quia non est rite factus vel quia quādoq̄ licet teneat de iure cū filij vel alij q̄ debent illud obseruare non obseruant de facto aliquando etiaz dubitat vtrūp se testator ad suasionem alicuius dolosam faciat aliud testamentū per quod rumpatur primum et ideo ita debent dicere in fine testamēti sui. hoc est testamentum meum ꝙ volo valere iure testamenti et nullum aliud et si non valebit iure testamenti saltem valeat iure codicillorum et cuiuslibet alterius voluntatis vltime et ꝙ precipio obseruari ab heredibus meis et ab omnibus alijs quos grauare possum. ff. ad trebel lia. l. scevola. ꝛ. C. de fideicom. l. eā quā. et. C. de codicillis. l. vlti. et ꝙ ꝑsint ista verba habetur. C. de liberis preteritis

UVA. BHSC. IyR_347_2

ſuper aut. ex cauſa. ¶ Item ſi aliquis eorum non obſeruauerit vel contrauenerit quoquo modo de facto vel de iure ad vno ei quicqd ſibi quocūq modo vl iure reliqui in hoc teſtamēto t illud totum transferri et deuenire volo in pauperes xpi. vel in talem eccleſiam. C. de hīs que pene nomine. l. vna. ¶ Item ſi contingerit reperiri aliud teſtamentū vel aliam vltimam voluntatem poſt illud nolo valere nec obſeruari niſi ſit ibi inſertus totus tenor huius teſtamenti de verbo ad verbum et niſi ſint illi teſtes duos fratres minores t niſi ponātur in eo hec verba aue maria t gloria in excelſis deo. t alia hmōi quo caſu ꝓz teſtamentum non valebit niſi teſtator faciat ſm qd continetur in primo teſtamento. Vel ita dicat in ſcō. hoc ſm teſtamentū t vltimam voluntatem valere volo. t non aliud qd ante fedi nō obſtantibus ꝓbis derogatoriis poſitis ibi cuiuſcunq tenoris exiſtant: q: ſpecialit penitet me illius voluntatis nec volo ꝫ obſeruare formā et ſolemnitatem qſi ibi expreſſum poſterioribus voluntatibus obſeruandus. Vel niſi ſic dicat hoc eſt meum teſtamentum qd ſolum valere volo et ſi quidem aliud teſtamentuz vel vltimam voluntatem feci in illo eum valere volo. nec vt teſtamentum nec vt codicilli. nec vt aliq aliam vltimam voluntatem ſub quacunq verborum expreſſione vel formam cōſiſtat vel etiam ſi dicatur in ea qd ei per aliud teſtamentū vel vltimam voluntatē ne queat derogari niſi totum tenorem illius contineret de verbo ad verbuz vel certe perſone ibi expreſſe fieret penitet eſſi me ſpecialiter illius voluntatis nec volo hic obſeruare formā et ſolemnitatem quā expreſſi ſeruandam. ff. de iure codicillorum. l. diuus. t. ff. de leg. i. ſi michi t tu. §. in legatis. et. ff. de leg. i. l. ſi qs in prin. et qd in dictis legibus vocatur.

¶ De fideicōmiſſarijs t executoribus teſtamenti.

TEſtator ſimili facere fideicōmiſſarios ad ſoluanda delegata ꝓ anima et malis ablata debet eis plenā et liberā poteſtatem apprehendendi re cuperandi in iudicio t extra. obligādi vēdendi et alienādi tm̄ de bonis ſuis qua cūq voluerit qd plene t integre poſſit ſoluere omnia legata ꝓ anima t mala ablata et inſuper expēſas quas fecerūt edictione predictorum: et ſi non conſidit plene de fideicōmiſſarijs qd ſatis faceret que magis expediunt anime teſtatoris dicat qd ipſi omnia faciant ſm conſilium alicuius ſpecialis et diſcreti viri nominando ipſam et dicat qd illud qd non conſilium eius fecerit irritum cū ſit quo caſu nil valebit qd fiet niſi fiat ꝫz eius conſilium. vt. ff. de admi. tuto. quidam decedans. §. popo. t. l. tyciū. et me uium. in prin. et extra. de elec. ciuium vetera t debet illi ſpeciali viro plenam et liberam poteſtatem qd poſſit mutare fidei cōmiſſarios et alios ſubrogare. quotiēs ei videbitur expedire quib ſubrogatis debet randē in omnibus poteſtatem vt primis conceſſit iubens ratum et firmū haberi imperpetuum ꝫ ꝑ ſm cōſilium diſcreti ſpūalis viri factum fuerit per eos qd talis omiſſio facta illi ſpirituali viro de fideicōmiſſarijs mutandis et ſubrogandis valeat in fauorem anime de canonica equitate eſt ar. extra. de teſtamentis. capitu. cum tibi. ¶ Item in hīſque relinquūtur ꝓ anima hoc eſt ſpeciale. q: ceſſat i eis falcidia t ideo teſtator poteſt totam hereditatem ſuā ex baurire legatis relictꝫ ꝓ aia: ſaluis ſolummodo licentia liberis vel parentibus ſiue pauperib vt. C. ad. l. fal. aut ſimiliter fal. ¶ Item idem dico in male ablatis collectis incertis. Nam i illis ceſſat falcidia quia bene poteſt dici ꝓ anima legata. multomagis quam alia

UVA. BHSC. IyR_347_2

legata ꝛ post dicī relicta ad pias causas quia ad liberandam animam testatoris tamen nō puto ꝙ propter ista male ablata incerta si probari non potest liberi vel parentes si volunt consentire possunt fraudari legitima: quia sic posset testator de leui fingere male ablata multa vt fraudaret predictos legitima sibi data iure nature ꝙ iniquum esset quia si talia male ablata non possunt probare non tenet filius vel alius heres illa soluere vt debituꝫ seu vt es alienum. sed vt legatur. C. de falsaſ. causa. l.ſi. ꝛ. iñ. et ideo bonum consilium ꝙ testatoꝛ ipsoꝛum dum viuit satisfaciat vel faciat ꝙ filius se obliget ad soluendum illa insolidū nō detracta legitima quo casu tenebitur. ar. insti. de exeusar. siue detractione. tu. §. sicut per contrariuꝫ et. C. de inoffi. test. l. si quando. et. ff. de execu. tuto. l. spadonem. §. j. si autē nō potest ad hoc filium inducere consulo ꝙ non faciat testamentuꝫ. sed faciat codicillos in quibus ordinet ꝙ omnia bona sua distribuantur pauperibus ꝓpro male ablatis incertis affirmans ꝙ sūt plura male ablata quā omnia sua bona. Similiter male ablata circa que cā probari non possunt relinquat ea illis personis a quibus habuit iniuste ſz male ablata est ea que probari possunt sicut es alienum. Peccati enim venia nō datur nisi correcto et peccatum non dimittitur nisi restituatur ablatuꝫ de regulis iur. in vj. vnde si nescirēt cui esset ablatū restituendum consulerem pauperibus erogari.

De testibus.

Nunc agendum est de testibus qui possunt esse testes et quando et ꝙ non. Quot testes requiruntur in omni causa. Quid vitare debēt quando ꝛ quotiens sunt producendi de quibus inter rogare debent, et in quibus concordare et an post publicam rationem possunt plures produci.

Qui possunt testes et qui non.

Testes possunt esse omnes qui nō prohibentur. ff. eodem titu. l. j. et ext. codez titu. capitulo. j. vbi de hoc in glo. ydoneus edictum. ij. de testibus ꝓhibitoriuꝫ est vt in victa. l. sicut edictuꝫ de procuratoribus. ff. de procuratoribꝰ l. mutuus. Item testes antiquitus superstites dicebantur eo ꝙ super causa statum proferebant: tunc vero a parte nominis ablata testes dicuntur. ext. de verbo. significatio. fozus. Item vj. sunt in testibus maxime attēdenda que hīs versibus continentur. Condicio, sexus, etas, discretio, fama. Et fortuna fides in testibus ista requires: condicio ſz an sit seruus vel liber seruus cīm a testimonio repellitur quia sepe metu domini suppremit veritatem. ext. de verborum significationibus fozus. §. testes. et. iiij. questio. iij. §. j. Itez in criminali vt. C. eodem titu. l. qm̄ lib. Unde si seruus testis est ab alio seruo contra ꝙ inducitur reprobari potest quia seruus testificari vel accusare nō potest etiam manumissus contra ecclesiam cuius fuit vel est seruus alioquin debet in seruitutem reduci. ext. de seruis non ordinatis de fam. l. seruata cum distinctione aut. C. eo. titu. si nō dicatur. Fallit autem hoc cum de facto sequerētur non cum ꝓ domino. vl' contra dominum. iiij. q. iij. §. j. Itez cum criminali. Similiter admittitur in defectu testamenti. sed cum tormentis vt in dicto. §. in versu. Item seruus requirit quia feminina nō admittitur ad testamentum in criminali. xxxiij. q. v. mulierē et ext. de verbo. signi. fozus. §. testes. In ciuilib' aūt bñ admittitur. xxj. q. iij.

UVA. BHSC. IyR_347_2

§.ex eo t.ff.eo.ti.l.ex eo. Similiter mulier admittitur in testimoniū cū ciuiliter agitur de crimine etiā contra clericos de adulterio ifamatos cum in modum iquisitionis seu exceptionis agit. ext.eo.t.qm vbi de hoc glo.t sicut mulier.t ca.cū mulier⁹. ¶Itē eras requiritur quia minor.xiij. an nō admittit etiā in ciuilibus.uij.q.iij. ca.j. in criminalibus autē nō admittitur minor.ext. quinquiēnū.iij.q.iij. ¶Item in criminali ver. ¶Itē in testimoniū. ¶Itē discretio requiritur quia furiosus et mēte captus a testimonio repelluntur sicut ab officio iudicādi.xij.q.vij.§.tria. ¶Item fama requiritur vt sit bōe fidei quia sine vita bona defuerit fide carebit.ext.e.t. testimoniū t de ver.sig.for.in fi. ¶Itē fortuna scz vtrū sit locuples vel egenus iij.q.iij.§. ¶Itē in criminali ver.si testes. Similiter fides requiritur qz ifidelis cōtra fidelē nō admittitur.xj.q.v.§. si hereticus t.xxiij.q.iij.ipsa pietas nec tenet ler.C.de hereric.l. quādoq; in fi. nec obstat.extra eo.t.an dei qm effi ibiqd citur factū notat nō ius ponit. ¶Item ex post sex p̄dicta debet attendi fides nobilitas,t dignitas testium qz numerus in testibus nō preualet semper ext.e.t. in nostra vbi de hoc glo.super p̄rarietatem t in alia vel saltē t de renūci. super hoc t.iij.q.iij.§.si testes.t.xj.§.seq. ¶Itē testis sine macula debet esse vnde si cōuincatur de crimine repelli debet extra.eo.ti.testimoniū vbi de hoc glo.qui effi.in iudicio t ca.sup eo.et de excep.ca.j.§ testes criminosi si sūt emēdati recipiūtur i causa ciuili t etiaz criminali.si ciuiliter agūr dummodo nō sint ifames vel per iuri vt in dicto c.testimoniū vbi de hoc glo.c.tamē.vnde testis potest se probare de crimine cui datū esse ext.de.excep.ca.j.t.ca.denicq; vbi de hoc glo.vnde repelluntur et hoc probare potest p̄m quosdā per sacerdotem,suū argu.l.di.j.in capite.t.h.q.j.si peccauerit in fi.t ex.de symonia.nemo er,de testibus testamētum.vbi de hoc glo.ca.cū grauata. ¶Itē criminosi recipiūtur cōtra infamatū de hereſi t symo.dūmodo sint catholici t ext.de sy. tāta.t.c.per tuas.l.vbi de hoc in glo.di uersis,t.ca.si domus infidelis sine dubijs in fide nō admittitur cōtra fidelē. ext.eo.ti.iudi.vbi de hoc glo.de facto et de hereticis.c.j.vbi de hoc. ¶Itē testes minus ydonei admittūtur ꝓpter defectū probationis qui alias repellētur.C.de here.l.vltī.t extra.de elec.cuz dilectus vbi de hoc glo.testis tāmē nō efficitur infamis,nec etiā punitur.licet crimē in modū excep.probetur ext. de ordi.cog.cum dilectus.vbi de hoc. Similiter testis reprobatur eo ipso q̄ iudex sciēter iudicat cōtra ipsum. arg. in dicto.c.dilectus.in fi. ¶Item in causa sua nō recipitur quis ad testamētum principaliter vel secūdario.C.eo.ti.l.omnibus.vnde vēditor i cā rei vēdite nō recipitur pro emptore,neq; debitor i causa reiꝑdite recipitur pro emptore neq; debitor in causa pignoris pro creditore.ff.de ap.l.ab executore.§.alio.t.ff. quando appel.sit.l.ij.§.si aliog fallit. hoc in legatarijs t fidei cō. qui ferunt testimoniū in causa testamenti cū agit de hereditate.nō cum delegatis.l.fidei cō.nec obstat q̄ alias dicitur heres.§. iudex t testis ānuenitur.C.de fidei commiss.l.vltī.ibi effi in ꝑpria loquitur.scz cū iuramētum deferūr actori. ¶Item testis etiā nō debet in causa appellationis p̄curatoris appellātis.vel ille q̄ fieri aduocat' eius in iudicio 'priori ext. eo.ti.romana.vbi de hoc.t.C. de assoc.l.nemo in fi.testes tamen in principali causa appellationis iterū reduci t etiā alij testes induci possunt cū eis sup nouis capitulis seu articulis cum gētib' ext.de fide instru.cū iohānes vbi de hoc.

UVA. BHSC. IyR_347_2

etiam de testi. fraternitatis vbi de hoc in glo. tendētibus. ¶ Item testis q̄ habet causam similē cum aduersario suo suspectus habetur ⁊ recusari poterit ex. eo. titu. personas vbi de hoc. ¶ Iterū mulier testificari nō potest in causa criminali ⁊ testamento. xxxiij. q. v. mulierem et ext. de ver. signi. fozus. ca. vlti. Similiter qui testem vel instrumentum inducit p se tenebitur illud recipere si dicat aliquid contra se. arg. ext. eo. ti. presentium vbi de hoc. ¶ Item testis debz esse persona cōmunis ⁊ pro vtraq̄ parte puram ⁊ meram debet dicere veritatem. iij. q. xx. hozamur et. q. iij. nullus alioquin qui malo zelo mot⁹ testis esse non debet. ext. de accusa. cum oporteret de symo. per tuas. j. ⁊ xj. q. j. conspiratio viri. ¶ Item in collegijs ⁊ corporibus aliqui eozum in causis vniuersitatum ferre testimoniū possunt vnde prelatus canonicus ⁊ clericus in causa ecclesie sue testis esse potest. xxiij. q. iij. super prudentia ⁊ ext. eo. ti. super vbi de hoc. ⁊ c. nuncius. ⁊. c. mis. ⁊ hoc ideo q̄ esse vniuersitatum nō sunt singulozuz licet commodū singulis tāgat. xxj. q. ij. qui manumittitur ⁊. ff. q̄ cuiusq̄ iuris l. sicut municipiū. ¶ Iterū testis pōt esse pretor q̄ testimoniū dicere dz. iij. q. iij. §. j. ¶ Iterū in crimnali et de hoc habes ext. eo. ti. dilecto in glo. ⁊ male. Similiter testes esse possunt socij criminis cuz agitur in modum inquisitionis quia licet nō faciant plenam probationē faciunt tamen presumptionem ext. eo. ti. quoniā vbi de hoc in glo. ⁊ sic videtur simiter socij criminis recipiūtur ad detegendam conspirationem. ext. de test. cogen. venerabilis vbi de hoc in glo. sed noster. ¶ Item denunciatur in causa denunciationis recipi debet prouno teste. ext. e. ti. in omni negocio vbi de hoc Similiter obscuri ⁊ ignoti nō admittuntur sine tormentis. in autē. eo. ti. §. sancimus similiter executores negoziozuz ext. eo. ti. in super. ⁊. ff. e. l. vlti. ¶ Item testes non possunt esse domestici familiares ⁊ omnis quibus altera partium imperare potest quia tota familia potest per dōm recusari. C. si quacūq̄ pdi. po. l. vna. ⁊. c. ⁊. in litteris vbi de hoc ¶ Item nō admittitur quis in causa cōmuni quia causa cōmunis duozum. vtriusq̄ ⁊ argu. ff. de ritu nup. l. illud et C. eoō. ti. l. quoniā liberi. §. idem iuris. ¶ Item testes singulares nō probant per se sine presumptionibus ⁊ adminiculis alijs. ext. de elec. bone. j. vbi de hoc in glo. ⁊ si esset. ⁊ ca. cum dilecti in fi. Similiter testamētum de auditu sufficit in casu cum fama vt cuz vir accusat vxorem de adulterio ad thozi separationē dicens eam cognouisse consanguineuz suum et pbat hoc per testes qui audierant adulteros cōmiscere iuxta tenuez parietem sed nō viderant ext. eoō. titu. preterea vbi de hoc in glo. quia fozsitā vbi enim nō prosunt singula simul multa collecta vniunt vt ibidem dicitur. et ext. de presump. illud vbi de hoc in glo. nota q̄ talibus. ⁊ ca. litteris. ⁊ ca. tertio ¶ Item pater filio ⁊ filius patri testis ydoneus esse nō potest. iij. q. iij. §. vbi in criminali ⁊. ff. eo. ti. l. testis ⁊ nomine patris iuris cōtinetur sicut et patrona nomine patroni ff. de verbo. signifi. l. patroni. Admittuntur ad testimoniuz pater et uter pro filio cū queritur de etate vel de natiuitate filij ff. de pba. l. etiā. ⁊ ex. qui filij sunt legiti. trāsmisse. ⁊ c. per tuas. Similiter vbi agitur de impedimento matrimonij ratione consanguinitatis vel affinitatis. quia tunc duo vel tres de cōsanguinitate possūt admitti et si propinqui defuerint ⁊ meliozes etiam seniozes vicinie debent admitti super hoc testimonium ferri. ext.

UVA. BHSC. IyR_347_2

eo.ti.quoticies.et ea.super eo.ñ.vbi de boc in glo.& ita videtur. ¶Item testes super consanguinitate dari debent assignare grad⁹ ab vtroq; late vel aliquas personas saltem in gradibus nominare et huius rei veritatem dicere debēt se accepisse a maioribus suis, et credere ita esse alioquin eius testimonium nō valeret. ext.eo.ti.quot. in fi. vbi de boc in glo.hodie non videtur.& ca.licet essi et.xxx.q.vj.ca.j.& ñ.sed si agatur an matrimonium. sic contractum vel nō tūc admittuntur cum dilectione.scilicet vbi vir est superior diuitijs vel genere. ext. eo.titu.super eo.ñ.vbi essi est matrimonium extractum nō separatur nisi per legitimos vt in ca.super eo vbi de boc in glo.et ita videtur. ¶Item pater & filius in eodem testimonio possunt esse testes similiter duo fratres.iiij.q.iij.§.j ¶Item⁊ in criminali.vbi ita pater. Quedam tamē persone sunt que aduersus conuicinos suos testificari nō cogūtur iiij.q.iij. ¶Item in criminali verbo.ñ. ¶Item in lege. ¶Item testes synodales debent circuire prouinciam et que inueniunt debent ad consilium reportare et tales debēt esse honesti & discreti quib⁹ merito sic credendū⁊ debēt.p curari a parrochijs ad quos vadunt. ext.de accusat. sicut olim vbi de boc in glo.isti erant. Similiter propter superuenientem infamiam remoueri debēt a testimonio ferēdo sed nō sententia lata quia infamia vel delictum superueniens nō viciat.q; est legittime factum arg.ext.de eo qui cogno.consang. vxo. sue.discretionem vbi de boc in glo.arg. q; et ca.rue. ¶Item iuramentus q; faciunt in synodo extenditur et durat vsq; ad fines officij sui siue coram ordinario siue coram delegato causa tractetur sicut iuramentum de calumnia extenditur ad omnia que causas contingūt C.de iureiu.l.dūmodo alias.et ext. de testibus cogenō. preterea vbi de his in glo.diuersis. ¶Item de dono actoris vel accusatoris testes nō debent produci.iij.q.v.per testes totum⁊.C.eo.titu. l.etiam.ff.eo.ti.l.penulti. ¶Item testificari non possunt contra clericos i criminali causa viles persone.ñ.q.j. in primis et ext.eo.tit.venies.j.vbi de boc in glo. sed cum crimine q; testificationes et probationes in crimine apertissime debēr essent ibi dicitur⁊.C.de proba.l. iij.⁊.v.q.vj.epiphaniam.

¶Quot testes requiruntur in communi ad minus.

Testes duo ad minus requirunt̄ ꝟ ordinem iuris in omni causa ext.eo.titu.licet.ñ.vbi de boc in glo.q; ille non.in quibusdam tamen casibus plures requiruntur.quia.vñ.requirunt̄ tur in testamentis.C.q;de testa.possūt l.hac consultissima. Similiter.v. in codicillis.C.de codicillis.l.vlti.⁊.l.sumus nisi forte ista correcta pertilla capitula videantur.ext.de testa.cum omnes. siue cum esses.⁊ ca.relatum. sed ista duo capitula intelliguntur in relictis ad pias causas in quibus minor solennitas sufficit vt ext.de testa.iudicāre quia tamen dicunt q; leges locum habent cuz agitur in foro seculari. ¶Item.v. requiruntur testes in donationibus causa mortis.ff.de dona.causa mortis.l.vlti.in casu quem habes.ñ.q.iij. presul. et extra. de testibus siue de testi. l. licet vbi de boc in glo.l.nō paucorum. Similiter.v.exiguntur cum quis debitus inscriptis vult probare se soluisse partes.C.eoō.titu.l.restitui. ¶Item plures cō.vj.exiguntur cum presul accusat ñ.q.iij.presul. Similiter testes cum datur contra instrumentum debent.iiij.

UVA. BHSC. IyR_347_2

ad minus esse de tabellione quia tabellio equiualet vni testi, plus t instrumentum duo ad minus. argu. ext. de fide instrumentorum cum iohānes. ext. de proba. tertio in glo. de hoc ergo. ¶ Item vnus testis in causa nō sufficit. iiij. q. iij. §. j. ¶ Item criminali verb. vnus vero ¶ Nam dictum vnius tantum nō iustificat. nec condemnat. xxiij. q. ij. admonere. Unus tamē testis sufficit in casu si alie presumptiones ad sint. ext. de succes. ab intest. ca. vlti. vbi de hoc. in glos. solus testis t de presump. litteris. ca. iij. t similiter vnus testis sufficit cum fama in causa ciuili. argu. ext. de ap. cap. j. vbi de hoc in glos. fama per se t. iij. q. iij. ¶ Item sepe t ext. eo. tit. preterea. t de proba. causam de vno teste. Similiter dicto vnius creditur in casu scz quādo nullum preiudicium fit alteri parti. ext. de procura. ex insinuatione vbi de hoc in glo. t. vij. q. iij. talia. ¶ Item vnus testis presumptionem facit. ff. quēadmodum. le. ap. l. j. in fi. sed duo faciunt plenissimam probationem ergo vnus facit semiplenam sm Sof. quando testimonio vnius standū est. ¶ Item testimonio vnius creditur. cum dubitatur de baptismo alicuius vel an ecclesia sit consecrata de consecra. di. iij. paruulos et ca. cum iracp. ¶ Item testium multitudo effrenata debet a iudice refrenari. ext. eo. tit. significauit t ca. cū in causis. vbi de hoc sed testium multitudo effrenata dicitur si sunt vltra. xl. extra. de clerico mili. latores. Similiter consideranda est in huius magnitudo cause t qualitas personarum nam. xxiij. milia dicuntur pauci quandoq; respectu. xl. distin. disciplina sed de multitudine testium resc. in tractatu de multitudine. ¶ Item testium productio quarta nō datur post tertia in solennitate legali. ext. eo. titu. in causis. t ca. penulti.

¶ Quid testes iurare debent et deorum veritate.

TEstes iurare debent dicere veritatem quā nouerint. iij. q. ix. hortamur ne ad miscerit falsum. ij. q. iij. nulla nec de suo aliqd adiciat. iij. q. ix. puta. ¶ Item nulli testi credit nisi iurato. ext. e. t. super. vbi de hoc. t. c. fraternitatis. t. ca. tuis potest tñ hoc iuramētū a parte aduersa remitti. ext. eo. titu. tuis Similiter testes sigillatim examinari debēt et in secreto sed iurare tenentur presente aduersa parte. ext. eod. titulo venerabi. vbi de hoc t ca. in nomine domini. ¶ Item testis falsus obnoxius est tribus personis primo deo cuius cōtemnit presentiā. secūdo iudici quē fallit mentiendo tertio innocenti cp falso testimonio ledit. ext. de crimine falsi. c. j. vbi de hoc. ¶ Item si testes testibus contra dicant aperte stabitur dicto plurium vbi dignitas numero preiudicaret. extra. eo. titu. in nostra vbi de hoc. Similiter testis secūdo inductus si cōtrariuz iudicat ci cp ipse diserat primo suum dictum nō valet ext. eo. titu. cum in tua. et cap. tamen causa vbi de hoc. ¶ Item cum agitur de impedimētis. matrimonium scilicet de consangui. t offi. tunc testes prestant iuramentum quod continet duo auditum scilicet et credulitatem debēt enim dicere se ira a maioribus accepisse et credere ita esse ext. eo. titu. quotiens. Hodie tamen vocatum est cp is qui testificatur videri aliquos gradibus constitutos. ext. eo. titu. licet. j. in fi. t ca. quotiens vbi de hoc hodie non videtur. ¶ Item in inquisitione forma iuramēti testium est vt super crimine dicant veritatem plenam. ext. de symo. licet belysi vero frater statur ecclesie iquiratur tñc forma dupler est. Nā aut iurat dicere veritatē de bis q̄ scit vel credit i eccliā reformāda exceptis occultis de qb' ofe nō onit

UVA. BHSC. IyR_347_2

testes inducti super inquisitione facie-
da sed solum de quibus infamia pcessit
alioquin eorum dicta non valet: vt po
te super hoc non iurati extra eodem ti
tulo de testibus ⁊ de accusa. qualiter et
quando in.i.c. fine .vbi de hoc. aut iu-
ret q̃ respondet ad interrogata. xxij.q.
v. hoc dicitur ⁊. xxxv.q.vj. de parentela
testis si iurat contra proprium dicens
iuramentum nõ debet audiri. C. si ad
uersus donatorem. l.j. ⁊ inconstan. in p
sonarũ siue imperatorum sacramẽto.

¶ Quando testes sunt pro-
ducendi: quotiens.

TEstes producendi sunt regulari
ter in principali post litẽ contest.
extra vt lite non contest. c.j. ⁊. ũ. ⁊ fere p
totum exceptis quibusdam casibus. s.
vbi timetur de mortevel de absentia te
stium diuturna: ⁊ tunc si actor nõ con-
ueniat aduersarium vel saltem ei denũ
ciet infra annum testes post annũ non
valent. ¶ Similiter vbi agit de elec. vel
matrimonio. Similiter in causa inqsi
tionis ⁊ publicationis ⁊ denũciationis
⁊ in dictis casibus non ꝓbantur te
stes sic recepti nisi post lit. conte. extra
vt lit. non conte. quoniam vbi de hoc.
¶ Item recipiũtur lit. nõ conte. vbi a-
ctor agere nõ potest propter iuramen-
tum quando iurauit nõ repetere vsuf.
extra de iureiurã. ad nostrã. Similiter
vbi aliqd expedire videtur iudici ex offi
cio suo. C. vt minor se ab hereditate ab
stineat in autẽ. ibi posita. Similiter th
restitutio in integ. iudic. officio inciden
ter prestatur ext. de officio iudi. c.ũ. ⁊ de
appel. interpo. ¶ Itẽ recipiũtur lit. nõ
cõtest. in petitione legali seu fideicom.
ar. C. de vsufruc. l.ũ. ⁊. ff. si. regund. l. iij
Similiter in trebelliana restitutione.
C. ad trebel. l. penul. Similiter heresis
xxiij. q. ij. sane. ij. C. de penis. l. ne con-
uersis ⁊. iij. q. ij. qz ea. Similiter cũ per-
sona est incerta. v. q. j. quidam. Simili-
ter in causa libertatis fm quosdam. C.
de inge. l. diffiniri: ar. extra eodẽ titulo
cum olim. Similiter propter cõtuma-
ciam partis aduersẽ in casu quãdo ali-
quis super dignitate ⁊ personatu vel be
neficio ecclesiastico litiget cuz alio pos-
sessore in q̃ casu examinato negocio cau-
sa debet per iudicem fine debito termi
nari ext. de eo qui mit. in poss. causa rei
seruan. cum qui super. vbi de hoc vt lit.
non contest. accedens est vbi de hoc. ⁊.
c. ij. ma. §. j. similiter propter absentiaz
actoris presente reo. C. quomodo ⁊ qñ
iudex nunc autem qui sci. ⁊ ext. de dolo
et contu. causamq;. ¶ Item testes in
criminali causa nisi strictissime recẽ run
tur nunquam recipiuntur lit. nõ cõte.
v. q. vj. epiphaniã. ⁊. C. de probat. l. vlti.
Similiter nec post appellationẽ extra
vt lit. non contest. accedẽs enim vbi de
hoc. Similiter in emergẽtibus q̃stioni
bus ⁊ in dilatoriis exceptionib⁹ pñt te
stes aut. lit. contest. producivt cũ suspi
tio iudici opponitur et coram arbitris
pbario offertur ext. de offic. deleg. suspi
tionis. Similiter cuz opponitur de sug
gestiõe falsitatis vel pitatis suppressio
ne siue expresse sicut in his ⁊ in cõsimi
libus ⁊ quilibet potest per se exẽpla vo
care. ¶ Item testes vt dictum est. ꝑ. pro
duci possunt vsq; ad tertiam productio
nem extra. e. t. in causis quarta autem
vari non debet nisi cum solemnitate
legali vt in dicto capitulo in causis vbi
de hoc. j. dilationem. c. penult. ¶ Item
testium productio dicitur presentatio
nam cum presento iudici aliquos te-
stes recipiendos dicitur vna productio
cuz presento alios. dicitur scõa productio
Unde dicunt quidam quod hoc ser-
uari debet quod obtinet siue conti-

UVA. BHSC. IyR_347_2

netur in causis de facto. cum enim aliquid vult ꝓbat per testes aliquis colligere debet omnes testes quos nunpotest habere et dicere dz iudici istos repsento tibi ꝓ prima ꝓductione et ita colliget alios et repsentabit ꝓ secunda. ¶Item alios pro tertia omnes tamen sub vna dilatione. sed iudex refrenare poterit multitudinem testiuz effrenatam vtpotest. supra extra eo. ti. significauerunt. ¶Quarta ꝓductio fieri non debet absq; solemnitate legali que erit hic quia iurabit isq; petit quartam ꝓductionem ꝙ nō fuerit ꝓcuratus dicta testium per se vel per alium nec petit quartam ꝓductionem per aliquod dolum machinationem vel artem sed ꝓpter ea ꝙ non valuit vti testibus quos ꝓducere intēdit vt in auten. e. ti. ⁊. quia. ¶Item si ego produxi testes in principali et tu excipias in personas illoruz licebit tibi ꝓducere testes ad reprobationem eorum et eodem modo licebit mihi excipere contra tuos et alios ꝓducere ad reprobandas personas tuorum conceditur enim mihi a iure defendere testes meos. extra de symo. licet hely. Similiter etiam confirmare. iij. q. iij. ⁊ in dicis vltimis autē non licebit tibi reprobare meos quos vltimo ꝓduxi quasi hoc tibi liceret iam quarti ꝓducerētur contra tertios computatis in his quos in principali ꝓduxi et si liceret ꝓducere quartos contra tertios et eodē modo et quintos contra quartos ⁊ sic irer in infinitum. extra eo. titu. licet. ⁊. et. c. dilectus filius. ¶Item ego et tu ꝓduximus testes in principali licebit tibi obicere in personas meoz ⁊ mihi in personas tuorum ⁊ sic licebit tibi vnde cuilibet nostrū terni licebit ꝓducere testes ad defensionem siue decisionem illorum quos in principali ꝓduxit ⁊ ad reprobationem illorum ꝙ producti sunt ad reprobandum suos.

¶De quibus debent testes interrogari ⁊ in quibus concordari.

¶Testis productus interrogari debet de decem scilicet de causis personis loco ⁊ tempore de auditu visu sciencia et certitudine credulitate ⁊ fama ext. eo. titu. cum causam. j. vbi de hoc in glo. causa enim scientie. ¶Item cōcordare debēt testes in his que in hoc versiculo continentur. Res persona locus gradus. hec sint consona tempus. Res vt cum vnus testis dicit de vna re ⁊ alius de alia vel vnus de vno facto. ⁊ alius de alio si de factis queritur tunc nō valet cum sint in suis testimoniis singulares ext. de elect. cum dilectus ⁊ de proba. licet. ¶Item ꝑsona vt cū queritur de persona ꝛc vnius testis dicit de vna persona et alius de alia non valent ratione premissa. Similiter gradus. vt si agatur de consan. ⁊ affini. et testes in cōputatione graduum diuersos asserant gradus non valet eorum testimonium xxxv. q. vj. de parentela. Similiter locus testimonium inefficax reddit. vt in exēplo danielis quando vnus dixit subpriuo alius subsitituo. Similiter et tempꝰ iij. q. ix. nihilominus. ¶Item dicunt q̄ dā predicta iterāda esse in facto nō iterabili vt est homicidium eiusdem hois sed in facto iterabili vt est adulteriū et cum eodem dicut diuersitatem loci ⁊ tēporis non nocere. ita et si testes in his varient vel non probent idem adulteriū propter diuersitatem loci vel tēporis probant tamen illum esse adulterum contra q̄ producuntur. sed hoc reprobatur dan. exemplo. Similiter quedam diuersitas in tempore non nocet vt si vnus dicat de die dominico alius de hora nona diei eiusdem quia dictus sōi continetur sub dicto primi. Similiter si vnus dicat in domo predicto con

UVA. BHSC. IyR_347_2

tractum delictum esse alius dicat in camera eiusdem. ¶ Item in facto dubabili diuersitas temporum siue testiū non nocet. vt si vnus dicat se vidisse presbiterum vel episcopum in hora tertia celebrare, alius in hora. vj. missa episcopi tantum durare soleat: sed quid si agatur de decima. & vnus testis dicat decimas soluras fuisse. & interrogatus quid viderit soluī. rñdit fabas alī dicat cicerā nunquid probatū intelliges decimam fuisse soluram. & dicendum q̄ nō quia in rebus discordant. ¶ Item doctrina litervocandū est q̄ si testes quos ego induco varia & diuersa proponunt erunt singuli in suis testimonijs singulares extra. de elec. cum dilectus. & c. in genes. & c. in bone. si vero quelibet sibi ipsi contraria testis dicat repellitur omnimodo ext. de proba. licet & de ap. solicitudinem. ¶ Item si testes verbū ambiguum dicāt pro reo est interpretādū contra eū qui eum produxit q̄ qui probat clare & aperte probare debet extra de proba. in presentia vbi de hoc. & c. ex litteris. & de testibus cum tu. ¶ Similiter qui confusa deponit est a iudice iterum interrogandus extra eodem titulo cum clamorū sed hoc non debet fieri ad petitionem partis aduerse ext. de proba. in presentia. ¶ Itē si quidaz de meis testibus dicant pro me quidaz p aduersario meo iudex considerabit numerū & cōditionem illorū qui dicunt p me & qui dicunt pro aduersario: et qui similia pro negotio & a porioza dicant iñ. q. iij. §. j. ¶ Item in criminali ver. sepe. Sed si ego inducā testes pro me: et tu pro te tuos & testes tui deponāt contraria his que dicūt testes mei tūc etiā iudex considerabit numerū & cōditionem testiū meorum & tuorū: & qualitatem dictorū. & si proferet meos tuis vel tuos meis: sed similia paria inueniētur q̄ difficile est tunc interpretetur si potest extra eodem titulo cū tu. Sed si non potest absoluat reum. extr. de proba. ex litteris. & de fide instru. inter. vel iudicabit pro re magis fauorabili. vt in dicto capitulo ex litteris. & ff. de reg. iur. inter pares. & xxiij. q. j. si quis. vñ ver. Stat testimonū libertas coniugiū. Si sint equales qui producuntur vtrunq̄ ¶ Item testimoniū proprijū quis infirmare nō potest q̄ sua voce fuerit diluci de. prestatus. ext. de proba. per tuas vbi de hoc. C. de nō numera pec. l. generaliter. ¶ Item testis dz assignare causaz testimonij sui extra. e. t. cum causam vbi de hoc. & iij. q. iij. §. solet. Nō enim sufficit testis si dicat se aliquid scire nisi assignet causam sciētie sue quādo interrogatur. xxij. q. v. hoc videtur. ¶ Item si testis falsum dixerit vel in testificando vacillauerit puniri dz. C. e. t. nullū & extra. de confes. cū super de elec. super eo Similiter potest testis dictū suū corrigere & declarare incōrinenti ext. de testibus cogen. Item rea vbi de hoc. ¶ Itē testimoniū non debet esse venale vnde testis p testimonio ferendo nil petere vel accipe debet ab eo qui eum producere pōt expensas. xiij. q. v. non sane. & iij. q. iij. venturis. & c. placuit ¶ Itē testiū corruptionem siue falsitatē pbare non sufficit ad sententiam reuocādam nisi probetur iudicem iudicasse p̄m illos extra. de re. iudi. cum. j. & a vbi de hoc in glos. sic patet q̄ & de pba. licet vbi de hoc in gl. sic supra de pcura. & c. si ex fal. instru. l. falsam. vnde tribus vicibus reprobari possunt testes ab vtraq̄ parte ſz nō vltra extra. e. t. l. j. vbi de hoc in glos. & si illos qui. & c. dilectus vbi de hoc. ¶ Item potest indirecte probari testem falsum dixisse extra. e. t. ex tenore. & c. series. Similiter testis inductus respōdere tenetur interroganti an sit criminosus vel pariurus vel talis q̄ non possit testificari. ff. e. t. l. iij. & iij. q. iij. §. si testis. ¶ It

UVA. BHSC. IyR_347_2

dicendus est de ordinando.l.di.ex penitentibus.t.xxiiij.di.c.vlti. ¶Itez testis datus in causa criminali interrogari debet a iudice an sit inimic⁹ alteri p̄ti.iij.iij.§.testium ext.de accusa.inquisitionibus vbi de hoc.t de testi cū causaz.j.vbi de hoc in glo.causam enim. ¶Item testes veri p̄feruntur instrumento qui nouoci magis quam mortue potius est credendum in aut.de fide in.§.si vero. et extra.de fide instru.cum iohānes vbi de hoc in glo.t ita paret q̄. Similiter aliquando testes t instrumēta equiualent.aliquādo vnum alteri p̄fertur in casu de his habes ext.de p̄bat.tertio in glo.sic ergo testes. Sed testes vbi admittuntur cōtra inuentarium publice confectum. ¶Item si testis tenetur in uitus p̄o testimonio confirmādo non valebit testimoniuz eius.ff.qui testamē tum facere possunt.l.qui testamento si ue testamētū.§.vlt.Similiter testes ad cautelam futurorū redigi debent in publicam formam extra eodem titulo significauit vbi de hoc. ¶Item testes puta dati p̄o vita t miracul' alicuius sunt secreto interrogandi tam de miraculis quam de vita.C.e.t.l.nullum extra.e.ti.venerabilis vbi de hoc t de accusa.inquisitionis.

¶An possunt post publicationem testes p̄duci.

TEstes p̄ducere circa idē non licet alicui.i.ei qui p̄durit vel aduersario attestationib⁹ publicatis extra.e.ti. cuz veniisset. Secus tñ circa aliq̄d aliud extra.e.t.causam.t.c.cum causam.t.c. series.t.c.ex tenore.Quidaz tamē dicūt q̄ post publicationem attestationum circa idē licet alios p̄ducere adicientes hoc speciale esse in causa matrimoniali vnde aliter intelligūt has decretales t eodem modo intelligūt extra.de consan.t affini.ex litteris t de testi.cum in tua t de spon.sicut eo qui cause matrimoniales fauorabiles sunt:sed non est hoc augere fauorem sed viam falsitatis aperire in aut.e.ti.§.q̄ qñ vero multi coll.vñ.vnde illorum sententia non admissa dicit Goff.q̄ etiaz in causa matrimoniali testes p̄duci nō possunt super eisdem articulis postquaz partes dixerunt testificata extra eodem titulo constitutis et ad decretalem illam series respondens dicit q̄ nō obstat quia ibi testes p̄ducuntur ad alium articulū siue ad alium gradum p̄baduz in illa.ex tenore inducuntur ad p̄obādam negatiuam indirecte.C.de contraben.t cōmit.fti.l.optimam.illa tñ in tua nō obstat.quia ibi prima p̄ductio facta fuit extra iudicium. Secunda vero in iudicio vnde vna alteri nō nocet eodē modo de illa cum ex litteris sicut in illa cū in tua tertia p̄ductio fiebat ad aliuz nouum articulum:sicut ex littera patere potest intuenti. ¶Item testib⁹ p̄ductis contra personas eozum debere non potest qui eos produxit nec in sua causa nec in alia nisi eis aliquid de nouo contingat poterit tamen dicere contra dicta eoruz si in serie sui testimonij contradicunt q̄ eo ipso q̄ testem induco videor approbare personam eius.ar extra.e.t.presentium vbi de hoc in glo. per hanc protestationem. ¶Itē testes super exceptione dilatoria inducti sup principali causa cū de hoc non iurauerunt induci non possunt extra.eo.t.de testibus vbi de hoc. Similiter testiū receptio valet facta denunciatione aduerse parti vt veniat licet nolit venire: et de hac denunciatione debet fieri publicū instrumētū extra.e.ti. significauit vbi de hoc.t.c.in nomine.si tñ habeat iustācam nō veniēdi receptio nō valeret extra.de re.iudi.cum bartoldus vbi de

UVA. BHSC. IyR_347_2

hoc in glo. alio ḡn. ¶ Itē sciendū quā-
uis dixerint aliqui predicta vero habe
re locuz in causa appellationis in qua
possunt produci noui testes secunduz
eos: tamen dicunt alij ꝙ tam in ꝓma
causa quam in causa appellationis no
ui testes admitti non possunt sup ve
teribus articulis post publicationem
et ꝙ dicit lex z decretalis in causa ap
pellationis nouos testes admittēdos
super veteribus subaudias non ꝓba
tis in primo iudicio vel probatis ꝫ nō
per testes. sed alio modo extra eo. tit.
fraternitatis. ¶ Item post apertura
testes interrogari nō debent nisi forte
a principio pars illos petisset interro
gari vel maliuose fuisse hoc pretermis
sum vel si obscure pertulisset testimo
nium suuz. extra eo. titu. per tuas. vbi
de hoc. z. c. cum clamor et de probatō.
qſi contra. ¶ Item hȳdē testes super
eodem articulo non sunt vlterius ad
mittendi in cōtrarium nec etiam alij
admittendi sunt ad idem ꝓbandum
attestationibus publicatis. Nam ante
publicationez vtraq; pars suos testes
super eodem articulo ꝓducere debet:
secus tamen super alio vel super nouo
ex priori pendente. quia tunc bene ad
mittuntur testes. extra eo. titu. frater
nitatis. z. c. fenes vbi de hoc. z ar. de ꝓ
batio. iurauit. ¶ Item quatuor sunt
que tollunt copiam aliqd probandi ꝑ
testes: scilicet attestationum publicatio
renunciatio siue conclusio. quarta
ꝓductio et numerus effrenatus.

¶ Similiter testes super eos tantum
de quo iurant et super eo quomodo i
ducuntur deponere debent. ext a co.
titu. significauit. Similiter si testis ꝓ
mo deponat z postea iurat: non valet
quia prius debet iurare et postea de
ber deponere. iiij. q. iij.

¶ Item in criminali ꝑ. ¶ Item iura
re. z. C. eo. titu. l. iusiurandi. ¶ Item si
testis scribat testimonium suuz z post
ea dicat iuratus sic dico vel depono: ꝙ
scriptum est in carta non sufficit: quia
iudex considerare debet vocem testis:
sermonem constantiā z trepidationē
ff. de questionibus. l. de minore. §. ij. et
ar. de consecra. distin. iiij. cum ꝓ pa
uulis z. ff. e. r. l. testium fides vide in fi.
Sed hec expedita videntur. v. q. ij. rela
tum z. in. q. ix. testes. z. c. carte. z. h. q. vl.
perscripta et extra de accu. inquisitio
nis. §. tertie. ¶ Item testium attestā
tiones in vno iudicio recepte valent i
alio inter easdem personas extra eodez
titu. constitutus vbi de hoc in glo. in
ter. z in auten. eo. titu. §. quam multe
colſ. vj. z ar. extra de ꝓba. capi. vlti. vbi
de hoc. ¶ Item si apud primum iudi
cem non sunt publicata testium dicta
possunt alij testes induci ex. eo. ti. cām
vbi de hoc. z cap. cum causa: sed alios
testes dare nō possunt ꝙ renunciant
testium ꝓductioni ex. e. r. cām vbi de ꝺ
z. c. cum venisset in fi. vbi de ꝺ z. c. decre
stibus. ¶ Item testes producti coram
iudicibus etiam ad idem ad quod fue
rāt primo producti etiam si publicatō
facta sit coram arbitris. ex. eo. ti. ꝓsen
tata. z. C. de arbitris. l. cumana in fiñ.
et. C. de testibus. l. cum apud. Sz vbi
quis attestationes in vno iudicio rece
pras in alio iudicio ꝓducit si attesta
tiones sunt clause, erit in optione ꝓdu
centis an velit vti illis attestatio
nibus vel velit ipsos testes quos ꝓus
ꝓduxerat vel alios producere de nouo
ex. eo. ti. constitutos z. c. cum causa. §.
nolens. et hoc verum est si renunciatū
est non testibus sed sufficiens produ
ctio non sit facta. extra eo. titu. de testi
bus vel legitimus numerus non sit cō
pletus vt in dicto capitu. cum causam
sed si attestationes sunt aperte erit in
optione illius contra quem producū
tur vel vt illas ratas habeat vel patia

UVA. BHSC. IyR_347_2

tur illos interim produci si viuunt. nam si sunt mortui necesse habet illas ratas habere vt in dicto cap. causa. et. C. eo. titu. l. vlti. ¶Item possunt testes apud eundem iudicem iterato p̄duci et ad idem variato tamen modo agendi. extra. eo. titu. veniens. ¶Similiter si necessarie interrogationes sunt. ex. eo. ti. per tuas. Similiter si testes confuse deponent vel obscure ex. eo. titu. cum clamor. et de testi. cogen. preterea. xxxv. q. vj. de parentela. quod enim obscure dicatur p̄o non dicto habetur. ff. de interro. acti. l. ō erare. §. nihil. Similiter obscure scriptuz p̄o nō scripto habetur. ff. p̄o non scrip. l. §.

¶De testibus cogendis

¶Videnduz est de testibus an sint cogendi et qualiter et in quib⁹ casibus et an peccent testes subtrahēdo se a testimonio vel si p̄o ferendo a liquid accipiant.

¶An sint testes cogendi.

¶Testes coguntur generaliter in ciuilibus causis perhibere testimonium veritati. C. de testi. l. si quando. et. ff. de tabulis. exhi. l. locum. §. exhibere. et. xiij. q. §. quamquam.

¶Similiter in criminalibus videtur fore testes cogendos. ar. extra eo. titu. preterea. t. c. super his. z de testa. cum causa et de symo. licet hely. sed hoc verum est cum de crimine ciuiliter non criminaliter agitur et p̄m hoc non obstat. extra eo. titu. delectorum. Sed contra. extra. e. titu. cum cōtra magistrū vbi coguntur testes in crimine: sed illa loquitur in crimine falsi. et agebatur ciuiliter. sed non multum refert si ciuiliter vel criminaliter agatur de crimie falsi: quia per vtrunq; modum sequit̄ pena ordinaria. C. de proba. l. iubem⁹ Sed dicendū q̄ in vno refert: quia si ciuiliter agitur non fieret depositio. vel dici potest q̄ speciale est in crimine falsi: vt in eo etiam si criminaliter agatur testes compellātur: sicut et quedā alia sunt specialia in eodem crimine: scilicet vt in eo importatur pena ordinaria etiam per modum ciuile vt dictū est. §. ¶Item non videtur q̄ clerici rogantur ad testimonium ferendum tā in ciuilibus quā in criminalibus causis. ñ. q. vj. statuendum quia nec clerici iurare debēt. ex. lem causa. ñ. q. vj. si q̄s presbyter. Similiter nec compelluntur ad alia publica officia. xvj. q. j. generaliter. ¶Sed dicendum q̄ non cōpelluntur ad testimonium nisi quando per alios veritas liquere non potest vt i dicto. c. generaliter. t. xiij. q. ñ. quā quā vel nisi gra odio vel timore se subtraherent. ex. eo. titulo. c. vltimo. t. ca. contra magistrum. t. c. peruenit.

¶Item testes coguntur minus in criminibus si criminaliter agitur quam in ciuilibus: quia in criminib⁹ mouetur accusatores eam rem deferre i publicam vocationem que munita sit de testibus ydoneis vel instructa apertissimis documentis vel indicijs ad probationem indubitatis et luce clariozib⁹ expedita. C. de pba. l. vlti. t. ñ. q. viij sciant. sed idem videtur in ciuilib⁹: qa punitur q aliquā temere ad iudicium vocat. ff. de iud. cum qui. Sed isti diligentius examinentur nisi contra salutem hominis oppressa putatur esse iustitia. C. de ap. l. addictos. ¶Item testes compellendi non sunt. vbicunq; est actio odiosa vel exceptio per quam ad infamiam alicuius procedatur qa infamia alterius nemo debet de facili p̄silire. xvj. q. j. ex merito et tribus. cā. sequen. t extra eo. titu. dilectorum vbi de hoc. fallit hoc tamen q̄n agit de fama electi: t super litteris falsis nomie

UVA. BHSC. IyR_347_2

capituli assignatis ꝛ super litteris pape falsis ꝛ ad detegendam coniuratio nem ꝛ si sint iuramento astricti.

¶Qualiter compellendi sunt testes et in quibus casibus.

TEstes compellendi sunt per censuram ecclesiasticam vt apparet exforma litterarum domini papeper clausulam illam testes ꝛc. Sed si clausula illa testes autem ꝛc.non adicitur in litteris: vt solet fieri cum in litteris haberur mentio de crimine nihilominus iudex ad iura se referat ꝛ cogat vl nō cogat testes secundum ea que superius sunt premissa consuetudo: consuetudo tamen romane curie sic se habet in causis de facto vt illuz testem cogat vbi de crimine agitur qualitercunq; ō ipso agatur et idem seruat in litteris non opponendo clausulam illā testes autem ꝛc. Quod censura ecclesiastica comprehendat habes ex. de verbo. significa. quesiuisti. ¶Item in quibus casibus testes non cogant saris appa ret per premissa. Sed et testis qui veritatem occultat vbi videt primum suum rem amittere propter defectuz p bariōis mortaliter peccat nisi testimonium perhibeat veritati. extra eo. tit. cap. j. vbi de hoc et de crimine falsi. ca. j. vbi de hoc et ideo compelluntur testimonium ferre ar. vj. q. j. illi q; ꝛ. xxij. q. j. predicandum et maxime peccat qui metu alterius veritatem occultat. Similiter vbicunq; peccatum mortale ē veritatem tacere cogi potest testis extra eo. titu. super his et. ca. cum ꝓtra et. xj. q. iij. quisquis. ¶Item licet non compellatur testis in causa criminali cum criminaliter agitur precibus ꝓt induci. ex. eo. t. dilectorum vbi de his i glo. circa compulsionem. ¶Similiter compellendus est clericus contra ecclesiam suam pro aduersario suo testificari si p ecclesia sua testificatur. ar. extra de testi. cum nuncius: vbi de hoc in gl. immo sunt. ¶Item cogendi sunt per episcopum sacerdotes et clerici. vbi ꝓpter defectum probationis veritas parit testificari i. quia alie ꝓbationes desunt. alias ꝓo cogi non debent. xviij q. ij. quamquam et ar. extra. e. tit. sup eo. vbi de hoc in glo. hoc intellige.

¶Itez compelli possunt testes ad inquisitionem probandam extra. co. ti. super his vbi de hoc. ¶Similiter cōpellendi sunt venire ad iudicem vt ferant testimonium veritati nisi sint in ecclesia honore constituti vel valitudinarij vel senes debiles ꝛ pauperes qui si non possunt venire iudex mittat ad eos discretas et ydoneas personas q̄ recipiant fideliter testimonia eoz fideꝫ vel mittat ad iudicem loci vt eos recipiat et dicta eoz sigillatum sibi remittat. C. de fide cō. in auten. apud eloq̄tissimum. ꝛ extra de testi. si qui vbi de hoc. sed non debz compelli testis si sit multum longe. ff. de testi. l. iij. §. vltimo ¶Item si quis sacramento se astringat. ad non perhibendum testimonij veritati iuramentum tale temerariū est in hoc casu quando non potest liq̄re de veritate nisi per eum vnde posset autoritate ꝓpria contrauenire. xxij. q. iij. in malis cū sit certū ex hoc mortale puenire peccatum secus si dubitat quia tunc esset prius superioris autoritas requirenda ex. de elec. venerabil ¶Item quid si vnius interfuit negatio et eum sciat pervnum non posse ꝓbari. iij. q. iij. §. j. ¶Itē in criminali ꝛ vnus iurauerit non perhibere testimonium veritati dicendum q̄ huiusmodi iuramētū temerariū fuit q. ꝛ si vn⁹ non facit probationē plenā facit th̄ semiplenam et sic dilatio iuramenti vt per iuramentum ꝓbatio compleatur

UVA. BHSC. IyR_347_2

C.de rebus credi.l.in bone.t.ff.de iureiur.l.admonēdi. ¶Item.si aduersarius subtrahat testes nunq̄ se fouere item ostendit.extra de testi.constitu.t experiri debet in se iudicis autoritate recluſam siue deluſam.extra eo.titu. peruenit.t.iiij.q.vij.§.tria.t.C.de postula.l.puidendum. ¶Item peccat testis si recipiat p testimonio ferēdo: quia testimonium t sententia iudicis non debent esse venale.vnde nihil propter hoc preter expensas ab eo qui eū pduxit tenere vel accipere debet.xiij. q.v.non sane.t.iij.q.iij.venturis.t.capitu.placuit. ¶Item testis corruptus si dicat falsum preter penam falsi tenetur in iudicio anime ad omne interesse illiquā suo testimonio lesit ar.extra de testi.sicut t.C.de pena iudi.q̄ male iudi.l.ij.Sed si data est pecunia testi. vt non testimonium erat:et iterum repetere non potest qui eam dedit ſm quosdam:quia videtur testem corrumpere noluisse.ar.ff.de condi.ob turpē causam.l.ij.quidam tamen dicunt q̄ talis possit repetere pecuniam si non eo animo dedit vt testem corrūperet. Sed vt sibi iustitia conseruetur.ar.p iiij.q.v.non sane.et ex.de symoñ.dilectus.

¶De tempore nō diffinito.

Tempus in iure seu litteris non diffinitum p quolibet tempore intelligi potest.j.q.j.eos.t.ff.de euictō nibus si rem.§.vltimo.t ext.de priuil. quia circa finem. ¶Item tempus ponitur sine prefinitione temporis beneficijs spoliatus perpetua spoliato intelligitur.C.de penis seruus et ar.ex. de cohabi cleri.et multi.si autem vbi ō hoc. ¶Tres tempus breue dicitur q̄ñ q̄ quatuor mensium.C.de vsur.l.iudices.t.ff.ō iudi.l.si debitor. ¶Tē q̄ñq̄ dicitur.x.dierum.ff.de consti.pec.pro missor.§.j.Similiter q̄ñq̄ dicitur duorum mensium.C.de secūdis nup.l.ij. ¶Similiter quandoq̄ dicitur.xxx.dierum.ff. de itinere actuq̄ priua.l.j.§. j.Similiter quandoq̄ tempus breue dicitur annus ex.de eta. et quali.preterea vbi de bñs in glo.quandoq̄ breue tempus in anno enim et dimidio: potest aliquis leg.eta.ad sacerdotium pmoueri.lxxviij.di.monachus.

¶Item tempus longum dicitur spatiū.x. vel.xx.annorum.C.de prescrip. longi temp.super longi. ¶Item tps quo prelatus est suspensus: nisi sit negligens in absolutione petenda: non currit in beneficijs conferendis ex.de concess.preben.quia vbi de hoc.Similiter nec tempus in quo quis impeditus agere non potest.C.de annali exceptio.l.ij.§.vltī. ¶Sīliter nec tempꝰ deliberationis creditoribus imputat C.de iure delī.sancimus.§.donec in fi. ¶Similiter nec tempus quo quis ad curiam vel inde redit.ex.de concess.preben.quia vbi de bñs in glo.et ita utur in tempus inique. ¶Item in alia glosa illud tamē currit tempus. ¶Similiter nec militi currit tempus dum est in militia iusta.C.quibus non obest longi temporis prescrip.l.vltima.

¶Similiter nec electoribus qui iusta causa in electione impediunt.ex.ō cōcess.pben.q̄ñ diuersitatem.vbi de hoc. ¶Item tps de decedentis pben.t clericis ecclesijs instituendis currit a tpe scie tñi.ex.de cess.pben.q̄ diuersitatē vbi de ō in fi.et de.supplē.negli.pla.l.5.

¶De termino peremptorio.

Terminus peremptorius poni potest prima vice a iudice vt parcatur laboribus.et expensis.Ita tamen vt cōtineat tantum tempus quantum si citasset sicut fieri solet siue debet cum tribus edictis t vno peremptorio.xxiij.

UVA. BHSC. IyR_347_2

q.iñ.de illicita ꝛ ext.de restitu.in integ. cum ex litteris.ꝛ de dilat.c.j.vbi de hoc.

¶Item peremptorius nimis breuis i prima citatione dari non debet q̄ posset ꝓpter hoc applicari.ext.de dila.ca. j.vbi de hoc. ¶Item potest peremptorius ex iusta causa q̄ñ ꝑ a iudice mode rari.ff.de iudic. nonnunq̄. ext. de offi. deleg. consuluit misi forte sit tempus q̄ datur condempnatis.ext. de senten. et re.iudica.quo ad consultationem. vbi de hoc.ff.de re.iudi.l.ñ. ¶Item terminus constitutus ab appellante ad prosequendam appellationē vicem perēptorij tenet vt eo elapso procedatur p modū in causa per iudicem acsi peremptorie fuisset citatus ext. de ap. contingit.ꝛ capitu.sepe.ꝛ.c.cū sit romana vbi de hoc in gl.arg.q̄ iudex potest. ¶Itē terminus datus a iure est annus et ex iusta causa biennium ext. de ap. cuz sit romana.vbi de hoc et talis terminus p̄ uenuri potest. sed terminum statutum a.iudice.vel a parte neutra pars preue nire potest ꝺūmodo apellatō dolose nō ꝓueniat appellantē.ext. de appel.oblate. ¶Item terminus.ꝛ.dierum statut' ad appellandum et quattuor annorum terminus infra q̄ peti debet restitutio in integ.et terminari minui vel augeri non potest.ñ.q.vi.anteriorum.et.C.de ꝓba.tempo.in integ.restitutio.l.vlti. ¶Item termino elapso potest iudex contra appellantem procedere vt eius venisset iudicio si stat ac si peremptorie citatus nō.ext. de appel.sepevbi de hoc in glo.ipsa appellatio.ꝛ.c.cōsuluisti.

¶De tergiuersatione quid sit.

Tergiuersatio est in vniuersum ab accusatione desistere.ff.q.iñ.§.notandum vnde tergiuersatio est calliditas vel versucia ar.ext. de collusione.capitu.vlti.vbi de hoc.

¶De titulo multipliciter dicto.

Titulus dicitur ipsa ecclesia vt titulus sancti petri.lxx. dist.epi. Itē titulus dicitur clericatus vel canonicatus in ecclesia vbi dicitur quis canonicari vel intitulari. ¶Item titulus dicitur quilibet ordo ecclesiasticus quelibz dignitas vel prelatio.lxx.di.sanctorum et ideo nullus habere potest circa duas intitulatas.ext.de elec.dudum.ñ.vbi ō hȳs in glo.nota q̄ titulus ꝛ.lxx.di. sanctorum. Similiter titulus quādo q̄ dicitur signū.xvj.q.vj.consuetudo. Similiter titulus dicitur omnis causa ꝺūiz acquirendi vt titulus dicitur omnis cā dominiū acquirendi vt titulus pro empte pro dote pro dotato pro herede pro seruo pro dote.p legato ext' de prescrip.si diligenti in fi.vbi de hoc in glo.ex hoc videtur q̄. Similiter titulus dicitur tractat'.ff.de postu.l.j.ar.xxvj.q.v.nec mirum in fi.vbi de hȳs duobus titulis.

¶Item titulus dicitur actio.C.de famil.non est ambiguum. ¶Similiter dicitur canon.l.di.si quis dyacon'. Similiter titulus minus iustus dat causā prescribendi.ext.de emp.et vendi.pueniet.et.ff.pro emptore q̄ vulgo. Similiter titulus iniustus pro non titulo est habendus.ff.de pet. here.l. nec illam. Item titulus acquiritur quandoq̄ per pactum aduersarij in spiritualibus rebus ar.ext.de causa pos.cuz ecclesia vbi de hoc. Similiter in spiritualibus titulis non acquiritur per transactionem sz pet canonicam institutionē.ext. de institut.ex frequentibus.et.ff.de decl.habemus.

¶De torneamentis.

Nunc videndum est de torneamentis. Quid sint. Quare fieri ꝓhibeātur. Et que sit pena ibidē pugnantiū.

¶De torneamento quid sit. quare ꝓhibeātur et que sit pena ibidem pugnantium.

UVA. BHSC. IyR_347_2

TOrneamenta dicuntur quedam nūdine vel ferie non inter hostes sed ad instar pugnārium hostiliuꝫ in q̄bus milites ex edicto conuenire solent ad ostentationem virium suorum ꝛ audaciam expiendā temere cōgredi. ¶Causa vero prohibitionis sunt mores hoiꝫ et animarum pericula que proueniūt inde ideo et a sanctis canonibus prohibentur.ext.co.titu.capi.j.ꝛ licet alꝫ possint fieri gratia exercende virtutis et cā experiendarum iuriū.ff.de postu.l.j.§. j. ¶Itē senatus vbi in colluctatiōe dānum datum sit nō agatur.l.aquil. Nā virtutis exercende ꝛ glozie causa non cā iniurie dampnū datū est.ff.ad.l.acqui. qua actione.§.quis.j.coll.in hoc tamē casu est secus quia pugnantibus cōcertantibus pena infligitur. ludus enī ille noxius est ꝛ ideo reprobatur.ff.ad.l.ac qui.l.nam ludus.vnde toraliter peccāt torneatores cum faciunt contra prohibitionem canonis.ext. co.titu.capitu. j.Si vero non esset prohibituꝫ nō esset petīn torneare dum tamē hic fieret cā discendi vsum armoꝝ ad impugnandū infideles et ob defensionem patrie vel publice rei. ¶Item pena concertātiuꝫ in torneamentis.hec est quia si quis alium occidit siue insistendo siue resistēdo homicida est etiam si casu cecidit et efficitur irregularis q̄ ludus talis noxius et illicitus est et ideo quicquid ex eo sequitur imputanduꝫ est torneamēto.ext. de presump.capitu.j. ¶Item si quis moritur torneando cuius ei poscēti penitentia non negatur:ecclesiastica tamen careat sepultura ext.co.titu.ca. j.in fi.ꝛ de hoc ¶Fide i tractatu de sepulturis.Secus tamen si nō causa torneādi:sed causa querendi debita venit vel alia negocia sua exercenda etiam si venerit ad spectandum non punitur hac pena ext.eo.titu.ad audientiaꝫ. ¶Itē quid de militibus qui ad torneamētuꝫ iuerunt animo pugnandi non occiderunt neq; percusserunt. Quid etiam de hiis qui alijs bellisꝫ interfunt nō tamē occidunt vel mutilant nūquid poterūt ad ordines promoueri sine dispensatione si in torneamentis vel bell'. aliqui fuit occisi. ¶Ad primum dicendū q̄ nō poterunt promoueri eo q̄ ad rem dāpnatam ꝛ prohibitam accesserunt. ¶Ad.ij. dicendū.q̄ si quis interfit in bello licito nec occidat vel mutilat nec cām mortis prestat nec operaꝫ dedit ad occidendū aliquē si aliter sit ydone⁹ poterit promoueri nihil effi interest si quis occidat vl causam mortꝭ prestat.ff.ad.l.cor.desic. l.nihil. Si vero in bello illicito interfuerit ꝛ homines sint illi etiam p alios occisi tunc impedit promotionem propter culpam precedentem si venit illuc causa bellandi.xv.q.j.capitu.vlti. et de pe. dist.j.si quis cum telo ꝛ ar. a contrario sensu ext.de clerico.percus.presentium. et capi.cōtinebatur. poterit tamē eps cum talib⁹ dispēsare dūmodo nec mors nec membri mutilatio fuerit subsecuta per illos ꝛ fuerit subsequta p alios. ar.ext. de clerico.pug.indu.c.j.ꝛ.ij. Et nota q̄ ad hoc vt aliquis dicatur propze miles sex sunt necessaria. Si primo vt sit de genere militari. Secōo vt examinetur.tertio q̄ iuret q̄ causa reipublice non euitabit mortem. quarto vt ei cingatur ensis.quinto q̄ signa.i.nota.publica in eius brachijs scribantur vel ponantur non tñ in carne. Sexto q̄ in numero aliorum militum ponat et scribatur.isti tales habent priuilegia que sm legem militibus conceduntur sicut nota.ff. ex quibus causis maiores super.l.penul. ¶Tres quid de hijs que milites vel aliquando lucrantur in torneamentis nunquid possunt retinere. ¶Fide o si contra legem torneamento

UVA. BHSC. IyR_347_2

rum luctatur quis illi aliquid tenetur restituere illud illi a q̃ habuerit si sciat a quo aut dare pauperibus p̃ eo si habet vnde possit. Si autem sc̃m legem tꝛonceamentoꝛum nõ tenetur reddere illi a quo habuerit: sed ī pnia inducēd' est q̃ illud eroget pauperibus in pios vsus. Si autem nolit hanc pniam suscipere non est compellendus p̃m quosdã ad eam suscipiendam. Sed alia penitẽtia debet iniungi et absolutio ei impendi quia nec ex hoc solo q̃ taliter acquisita põvult erogare est ī pctõ mortali.

¶ De tutoꝛe et curatoꝛe.

Tutoꝛ vel curatoꝛ alienare rem minoris sine auctoꝛitate p̃toris non potest. C. de p̃dis minoris decreto nõ ali. l. j. t. h. t. l. minoꝛum. t. l. si quidam.

¶ Item iurat de calũpnia. C. de iura. calump. l. ij. ¶ Item non cauetur de iudicio soluendo sed iudicio foꝛi fisti. C. õ administra. tu. sancimus. §. defensionẽ

¶ Tꝛes tutoꝛ datur pupillo infra. xiij. annis curatoꝛ v̄o post. xiij. vsq; ad. xxv. annum. Item tutoꝛ incertus dari non potest. ff. de testa. tu. tutoꝛ incertus. t. l. duo sũt tycij. t instit. dele. l. tutoꝛ. ¶ Itẽ testatoꝛ potest liberis suis si sunt impuberes reliquere tutoꝛem vnum vel plures et potest dare tutoꝛem filijs ꝓ impotibus ex filijs emancipat' si nepotes nati erant vel concepti tempoꝛe emancipationis. Similiter mater potest dare tutoꝛem filius in testamento maxime si eos heredes instituit et tunc confirmand' est a iudice sine inquisitione sed quando eos non instituit tunc cum inquisitione. ff. de confir. l. ij. institu. de tutel. §. permissum. vt. C. de testamentaria tutela. l. mater. ¶ Tꝛes pater potest dare tutoꝛem liberis naturalib' licꝫ nõ sint in potestate eius vt. C. de confir. tu. re. l. vlti. t hoc in illis rebus quas ei dedit vel reliquit vt ibidem dicit alijs añ qui non sunt de liberis nemo potest in testamento dare tutoꝛem nisi eos instituat heredes et tunc non valet datio nisi a iudice confirmare debet si expedit pupill'. et cuꝫ inquisitione vt. ff. de con. tu. l. ij. ¶ Solet testatoꝛ quandoq; remittere tutoꝛi in testamento iuramentum tutele t confectionem inuentarij et remittere ei q̃ nõ teneatur reddere rõnẽ q̃ potest bñ facere de iure. vt. ff. de administra. tute. l. quidã decedẽs. C. arbi. tuto. l. ij. vbi dicit dñs odoꝛif. t nota. C de cur. fa. super auten. q̃ vt numerus illo casu quando remittit ei q̃ non teneatur reddere rationem: bene tenebitur si q̃ dolo gessit et restituere q̃ apũ eum remanserat de bonis pupilli nisi testatoꝛ volens plenissime liberare ita dicat dampno heredem meum vt quicquid a tutoꝛe suo exigerit ac ratione tutele. p̃ꝛo eo q̃ dolo gereret vel nomine reliquoꝛum id ei restituat vel actiones remittat ei. vt. ff. de liberat. legata. l. si quis rationes. t. l. non solum. §. si heres nemo cum hoc suaderi debet testatoꝛi nisi hoc ipsemet a se dicat testatoꝛ: quia magna daretur tutoꝛi occasio delinquendi.

¶ De transactione.

Nunc agendum est de transactiõe quid sit et vnde dicatur quis possit transigere et de quibus rebus. Et in quibus cesset transactio et quis sit trãs actionis effectus.

¶ De transactione quid sit et vnde dicatur.

Transactio est de re dubia et lite incerta nec dum finita non gratuita pactio. ff. de transac. l. j. et de hoc habes. ext. e. tit. super eo in glo. trãsac. litẽ autẽ intelligas p̃sentem vel futuram q̃ꝛ ante litẽ contest. fieri põt trãsactio. ff. de condi. inde. l. eleganter. §. si quis põt. Similiter litẽ dicas iustã vel

UVA. BHSC. IyR_347_2

iniustā.C.e.titu.l.ij. Si tamē is qui agit credit se iustam fouere causam aliquin contra.ff.de condi.inde.l.in summa. ¶Item non gratuita ideo dicitur quia transactio nullo dato vel promisso vel retento non procedit.ext.eo.titu. super eo.C.e.titu.l.j.transactio. Similiter nōdum finita ideo dicitur quia si radicatus esset nec appellari posset nec aliquo remedio attentari nec cum de sententia dubitat si fiat transactio nulla erit.ff.e.titu.l.et possessorem ꝛ.l.possessore.ff.de condi.inde.l.eleganter.§.si possessore potest enim esse ꝙ is qui cōuenitur dicit verum est me condemnatum esse tibi.ꝛ ad.ꝛ.ꝛ verū est ꝙ debeo. sed vis esse contentus dabo tibi.v.incōtinenti tunc transactio nulla est sed ꝛ si negaret iudicatum si tū a deo liquida fieret probatio vt non sufficeret negare adhuc idez esset.C.de penis.l.q̄ sntia. ¶Item dicitur transactio ās actionis transitio eo ꝙ qui transigit transit et discedit ab actione ꝛ ita proprie dicitur transigere is qui agit.C.e.ꝛ.l.ij.

¶Quis possit trāsigere ꝛ de q̄b⁹ rebus

Transigere possunt oēs rerum vel actionū tutores curatores et procuratores hītes liberā administrationem.ff.de procur.l.procurator. ¶Item transigere possunt abbas vel prior conuentualis ꝛ alij prelati ecclesiarū cuz ecclesiastica vel seculari persona sup bīs de quibus inter eos controuersia vertitur coram iudice ordinario vel delegato si habeant litteras a capitulis suis ō ratihabitione ꝛ valebit talis trāsactio si fuerit sine reclamatione capituli aliq̄t annis ꝙuata ac si capl̄m consenserit in eandem alis esset sine consensu vel ratihabitione capituli transigere non potest prelatus.ext.de transac.cōtingit.vbi de hoc in glo.nota ꝙ etiā de rel.domi.cū dilectus.ꝛ.ff.de iure vel.l.ait prętor. Similiter procuratores habētes speciale mandatum trāsigere possunt.ff.de procura.l.mandato.ꝛ.l.pcura. Similiter dari in rem suam qui obis prętermittur ff.de procu.l.pcuratorem. ¶Item trāsigere possunt duo epi sup vna vel duobus ecclesijs litigantes q̄ possunt eas permutare.ext.de rescrip.pmu.ad que stiones.C.de trāsac.statuim⁹. ¶Item pōt trāsigi in omnib⁹ ciuilib⁹.C.e.ꝛ.cās in criminalib⁹ autem que sanguinis pena imrogant trāsactio interuenire potest.C.e.ꝛ.trāsigere.ꝛ.ū.q.iij.c.notandū ver.in omnib⁹ dz ꝛ tūc accusator incidit in turpillianum.ff.de turpi.l.ab actore Sed hoc nihil ad reum cui ignoscitur ꝛ quomodo sanguinez redemit.ff.de bonis eorum qui añ mor.si qua.l.j.hoc tñ fallit in adulterio vt in lege transigitur sed hodie in adulterio videtur correctū in aut.vt nulli iudi.§.adulteriū vel forte specialiter obtinet in marito vel maritus ibi non tranfigitur de re dubia et lite incerta sed restituātur coniuncta.

¶Item in criminalibus que sāguinis penā nō irogat trāsacto fieri pōt sz gratuita pactio seu remissio.ff.de iure fisci l.fisci.ꝛ idē pōt in adulterio dici. Si ꝙo data pecunia reus trāsigat cum actore trāsactio nulla est ꝛ reꝰ ꝙ ofesso habeat ff.de ꝙuari.l.in oib⁹ ꝛ in ꝑdicto.§.nō dādem vbi in oib⁹ fallit hoc i crimine falsi C.e.ꝛ.l.trāsigere.vñ ꝙ. Sanguinis ꝛ capitis metuēs de crimine penā. trāsigere si placet nō trāsigat vllius ad inter.in reliqs nulli liceat nisi de crimine falsi. Dat censura tñ noua.metho.vite leuamen. ¶Itē cū ꝑz canones nullū crimē irroget penā sanguis.xxiij.q.viij.bīs a q̄b⁹.ꝛ eē ne cki vel mo.sniam ergo i nullo trāsigit.¶Itē trāsactio facta ꝙ cleri cos sup capella de qua erat questio inē cos symoniata est etiā si fuisset iuramēto firmata.q̄ in spiritualib⁹ nō trāsigit

UVA. BHSC. IyR_347_2

vnde est penitus reuocãda. ext. e. t. constitutus. Similiter si fiat sup beneficio ecclesiastico in iudicio deducto symonia est. ext. co. t. super eo vbi de hoc. j. q. iiij. si quis prebendas. Potest tamẽ in predictis interuenire cessio t amicabilis cõpositio. ext. co. t. c. fi. t de decimis subiectum t. c. si quis eps nisi dicatur transactionem fieri posse in spiritualibus vt detur spirituale pro spuali sicut in permutatiõe arg. ext. e. t. sup eo vbi de hoc in glo. hic euidẽter. ¶ Itẽ transactio p prie sumpto vocabulo in rebus spualibus interuenire nõ potest. l. vt rẽpozale detur p spuali. j. q. ij. quã pio t ext. e. ti. super eo vbi de hoc t de rerũ permu. ad questiones t. c. vlt. sed amicabilis cõpositio vt dictũ est. fieri potest ext. co. t. cõstitutus. t. c. statuimus interuenire tamẽ dicitur in permutatione seu quadam trãsactione cuius datur spuale p spuali autozitate supiozis p bono pacis. ext. de preben. nisi. t de pace cũ pridem. ¶ Itẽ in alimẽtis nõ transigitur sine presidis autozitate. ff. co. ti. l. cum hu. §. qui transigit. t. §. si pretoz. Similiter in questionibus q̃ ex testamẽto p flaiscuntur nõ trãsigitur nisi in spectis testamentis et cognitis testamentiver bis. ff. eod. titu. l. de his.

¶ In quibus cesset transactio et quis sit trãsactionis effectus.

TRansactio cessat in actionibus famosis. ex. maleficio descendentib' vt in actione furtiui bonozũ raptoz et iniuriarũ. ff. de his qui no. infa. l. furti. §. pactum secus tamen est in actionib' famosis descẽdentibus ex cõtractu vt i actione mandati tutele t depositi. t. ff. de his q̃ no. infa. l. in actionib'. ¶ Itez cessat trãsactio in iure subiectionis q̃a subiectio spiritualis est ext. eo. tit. preterea t de relig. do. cõstituimus. si potest eps in remissione cõstituere sensum sibi soluẽdũ in recognitione dominij. ex. de cẽsibus ois vl' ad iudiciũ percepte libertatis ext. de priui. recepim' sed i generalẽ remissionẽ nõ trãsit iurisdictio. pij. q. iij. visis in fi. Similiter nec vitiatio nec pcuratio. ext. de dona. pastoralis t de censi. cũ venerabilẽ. Similiter nec reuerẽtia neq; subiectio. C. de bonis liber. l. vlt. vext. e. t. preterea. Quid igitur venit in generalẽ remissionẽ. vel concessionem siue exẽptionẽ res. remissio oiz rẽpozaliũ ex. de dona. pasto. ¶ Itẽ trãs actio alia gñalis alia specialis. Specialis nõ obediẽtie in alijs nisi in quo trãs igitur t si fiat mpyno. c. nõ ipedit pcessũ aliozũ in alijs. C. e. t. l. age cũ gẽti i quo et ca. penul. ¶ transactio vero generaliter restringitur quãdoq; ad eũ de quo specialiter. ẽ actũ. ff. e. t. l. q̃ cum tu. §. j. et ex. e. t. c. vbi de his in gl. g̃ licet postea Similiter nõ rescindit' sub ptextu nisi replicatione doli. ff. de pac. l. trũc. ¶ Itẽ trãsactio generalis licet teneat de rigore iuris rescindit tamẽ replicatione doli vt vidẽ. l. tres. ¶ Itẽ transactio indistincta vel specialis non obest malus q̃ nõ sunt in trãsactiõe deducta. C. de iudi. l. licet. ¶ Item defectus transactionis est vt omnia instrumenta ad causam spectantia super qua transactũ est et quicquid aliud ẽ opem partib' ferre potest acsi vacuum t omnium virtute cassandum t sola transactio pmaneat et obtineat robur. ext. eo. titu. c. j. ¶ Item exco datur exceptio in omni eo de quo actum fuerat ẽ transactum vnde et si generalis fuit petitio et generalis trãsactio in omnibus obstabit exceptio. C. eodez titulo. l. sub pretextu et hic est effectus transactionis ex parte t rei ex parte vero actozis nõ datur actio ex transactione vt ideo detur vel fiat ẽ conueniatur dari vel fieri vt recederetur a lite. ¶ Item transactio siue pacta in que in principio inualida fuerunt valide tamen postea fiunt t firma pro

UVA. BHSC. IyR_347_2

confirmationem pape.extra eo.ti. ca. j.vbi de hoc in glo.nota.q fi.z de pact. quoc. Similiter si fiat forma iur[post quadriennium rescindi nō potest.aliter non posset si ecclesia ꝓbaret se lesā ext.de resti.spo.in integ[.requisiuit.

¶Item non tenet transactio de re super quā transigens non credit bonaz causam habere:quia euidenter calumniari videtur.ff.de condic.inde.l.in ſima. j.ff. Similiter non tenet de re illa super qua iam est sententia lata.ff. de condic.inde.l.eleganter.§.si post. Similiter trāsactio fieri potest de nocte.C.e.t.l.in minorem.

¶De treuga.

Nunc videndum est de treuga q̄d sit:z quibus temporibus maxime debet obseruari.

¶Quid sit treuga z quib' tpib' maxime debet obseruari.

Treuga est securitas ꝓtita personis z rebus ad templi discordia nondum finita. ¶Item treugarum alia conuentionalis: alia canononica: conuentiōalis alia ex conuentione recipit formam sicut contractus ex conuētione legem accepit z formam.ff.de de poſiti.l.j.§.si conueniat:z hoc est q̄ faciſt inter se discordes que seruari semper debet quia fides etiam hosti seruāda est.xxij.q.j.noli.z ext.e.ti.c.j. in ꝑn. vbi de hoc z hoc intelligas si hostis seruat fidē:alioquin secus.ext. de iureiu. peruenit.z.xxvij.q.j.si ifidelis. ¶Itē treuga canonica est que preter omnez conuentionem certis diebus z temporibus est seruanda.extra.eo.titu.capi. j.z hoc intelligi potest etiam si de iusto bello a quo z si tempore est cessandum xxiij.q.vlt.si nulla, nimis tamen ei vacandum est bis diebus z temporibus de quibus habetur. extra.eo.tit.si nulla.Similiter potest intelligi de iniusto bello.q̄ etiam si nullo tempore sit faciendum minus tamen bis diebus z tē poribus de quibus loquitur decretalis q̄ alias. ¶Item quedam persone sunt quib' perpetuo canonice treuge seruari debent siue inbentur sicut sūt presbyteri monachi conuersi pegrini mercatores rustici euntes z redeuntes et in agricultura existētes. Similiter z animalia que arāt z que semina portant ad agrum.extra.eo.titu.c. ij. Similiter romipete z oratoria visitantes xxiij.q.iij. si quis romipetas. habent autem hoc priuilegium rustici quam diu fuerint in agriculturam sicut z milites donec militant. C. de restit. militum.l.vlti. Similiter clerici monachi z cōuersi donec in ecclesijs canonice ac regulariter viuunt. C. de epiſcopis z clericis.l.generaliter sic z alia que ad cultum agri pertinent. C. que res pig. obli. poſ.l.pignorum.

¶De sacra vnctione ꝛc.

Nunc videndū est de sacra vnctione. Que sit que z qua vngatur. Quid significent vnctiones.

¶Quid sit vnctio z qua vngatur quid significent vnctiones.

Vnctionum alia exterior et visibilis, alia interior z invisibilis. Exterior z visibilis corpus inungitur interior z invisibili vngitur cor q̄ semper augmentat bonum q̄ inuenit Similiter exterior est signum interioris. Unde vnctio est q̄ ipsum verbum sonat.ff.iudicatum solui.l.iudicatum. ¶Item caput z manus epiſcopi consecrātur crismate z balsamo z oleo san

UVA. BHSC. IyR_347_2

tro cõfecto. De significatiõe olei balsami capitis ꝛ manuũ habes. ext. eo. ti. c. ultimo. ¶Item inungitur princeps in humero et quilibet fidelis in scapulis et pectore. Nam in veteri testamẽto ungebantur reges in capite. lxxv. di. c. j. sed unctio capitis in brachiũ vel humerũ in artuũ principis est translata ꝛ princeps oleo delinitur. ext. e. ti. c. una.

¶Item unguntur manus sacerdotis crismate cũ ordinatur. xvi. q. j. §. quidẽ circa finem. ꝛ ext. e. ti. c. uno vbi de his.

¶Itẽ quilibet christianus inungitur bis ante baptismũ. s. oleo bẽdictio primũ in pectore ꝛ postea inter scapulas vt dictum est: bis post baptismũ. s. crismate sancto primũ in vertice: deinde in frõte. Crismate aũt signare munus episcopale est. xcv. di. peruenit. ꝛ. c presbyteros. ꝛ de cõsecra. dist. v. omnes de his. ꝛ. c. manus. ¶Similiter ungitur altare ꝛ calix ꝛ ecclesia cũ dicatur. ext. e. ti. c. uno. §. ungitur. ¶Itẽ unctio principũ patriarcharũ primatũ ꝛ archiepiscoporũ spectat ad summũ pontificem eoꝝ vero unctio ad metropolitanos sacerdotũ vero ꝛ ecclesie altaris ꝛ calicꝫ ac parulorũ consignatio post baptismũ ad eũm spectat unctio ꝓo paruulorũ ante baptismũ spectat ad simplices sacerdotes. Quid aũt significent uncti ones predicte declaratur. extra. e. titu. ca. uno.

¶De venditione.

Vendere est rem pro precio dare. Et extenditur cũ nomen venditionis ad alias alienatiões qñq; ff. quib' modis pig. sol. ficut. § venditionis.

¶Itẽ venditor in tribus casibus non tenetur rem vẽditã defendere ipi emptori si questio moueatur. s. si emptor non nunciauerit illi si fideiussori actore absente. C. de euic. emptor fundi. ꝛ l. actorem qde renunciatione hoc potest fieri quolibet tempore dummodo non minus iuxta sententiã. ff. de euic. l. si rem. §. quolibet tempore. ¶Item nec emptor nec vẽditor tempore mote questionis debẽt se absentare. ff. de euic. si ideo. §. presenti. ꝛ arg. ext. vt lite non cõtest. qñ. §. porro. ¶Item si emptor cõpromittat in arbitros ꝛ contrariam sententiam reportauit venditor non tenetur. ff. de euic. si demum. §. si compromisso. Similiter si emptor potuit uti capere ꝛ non usucepit venditor de euic. non tenetur. ff. de euic. si dictũ §. si causa vel si iudex per iniustitiam abstulit emptori rem suam. ext. de vẽ. ꝛ emp. c. ult. vbi de his in diuersis glo.

¶Item venditio non tenet quando vendens ultra dimidiam iusti precij ẽ deceptus. Sed tamen est in optione ementis vel supplere iustum precium vel rescindere venditionem. Tempus enim venditionis et nõ mote litis est in huiusmodi considerandum. ext. de emp. ꝛ ven. cum causam. vbi de hoc in glo. istud fic est intelligendũ ꝛ. c. duduz cum dilecti. vbi de hoc. ¶Item licitum est emptoribus et venditoribus contrahentibus adinuicem se decipere vsq; ad iusti precij medium. ff. de mino. in tu. §. in precio licet hoc verum sit ꝑm leges humanas tamen ꝑm legem diuinam secus est quia peccat venditor si ementem decipiat scienter rem plꝰ debito vendendo mendacio et contra conscientiam rectam. ¶Item tenentur homines res suas transeuntibus vendere cum humanitate non carius qꝫ in mercato vendantur et adhoc debent compelli. extra. de emptio. ꝛ ven. capitulo primo. vbi de hoc. ¶Item vẽditio rei communis rescinditur quãdo ꝑm consuetudinẽ loci offertur emptori extraneo vel remoto magnum precium infra annum ꝛ diem a tempore

UVA. BHSC. IyR_347_2

ontractus a propinquis venditoris. ext. de restitu. in integ. cõstitut⁹. vbi ō hoc in glo. consuetudo. ¶Item venditio sub conditione facta non tenet nisi adueniente vel completa conditione. ff. de contrahen. emptione. hec venditio. ꝛ ar. extra de condi. apo. verum. vbi de hoc. ¶Item venditio rerū maternarū nulla est ipso iure: vbi legum solennitas non seruatur. ext. de restit. in integ. constitutus.

¶De verborum forma in scriptis. ꝛc.

VErborū forma in priuilegijs rescriptis ꝛ testamẽtis attendẽda est ꝛ ab ea recedẽdū nō est sine cā. xxxj. di. ioino. ꝛ xxx. q. j. cū ꝓginibus. ꝛ ff. de legatis. iij. non als. ¶Item ꝓba cū effectu sunt accipienda. ext. de cleri. nō. resi. relatū. vbi de hoc ꝛ de spon. ca. vlti. ꝛ de pe. di. j. hec autem verba. ¶Item verba debent seruare intentionē ꝛ nō econuerso quia in dubijs recurrendū est ad intentionem loquentis. extr. de ꝓbo. significatione. vbi de hoc. ¶Item diuersa variatio non obstat vbi eadez est sententia verborum. ext. de ꝓb. sig. intelligẽtia vbi de hoc. ¶Item boc ꝓbū dz necessitate importat. xl. q. iij. debẽt. ꝛ ext. de ap. ꝓponit vbi de hoc. ¶Item ꝓbum simpliciter dictū vel positū ꝑprie intelligitur. xxx. di. si romanorum ꝛ ext. de ꝓmiss. quia circa. ꝛ argu. ext. de ꝓbo. signi. cum in partibus vbi de hoc ¶Item proprietas non est semper attendenda in testamentis sed videndū est que fuerit intentio testatoris quia potior est mens dicentis q̃ vox. ff. de suppel. leg. labeo. ꝛ argu. extra. de ꝓbo. signi. preterea: vbi de hoc. ¶Item q̃ꝫ sunt ꝓba trahenda ad extraneū fm. vbi bono modo res aliter saluari nō pōt. argu. C. de ꝓb. fig. cum quidā. ꝛ C de be. cū q̃stio. ꝛ ext. de ꝓb. signi. intelligentia vbi de hoc.

¶Quis potest ꝓberare ꝛc.

VErberari pōt per iudicē ecclesiasticū criminosus dūmodo verbera in effusione sanguinis nō ꝓcedãt xliij. q. vi. c. j. ꝛ. v. q. v. illi qui et ext. de incendi. ꝛ rapto. in archiepatu. vbi ō hoc ¶Item berari dz subdiaconus qui accusauit diaconem ꝛ non potuit hoc ꝓbare. ext. de calum. j. vbi de hoc. ꝛ. v. q. vj. debet in exilium. ¶Item similiter viles persone sunt ꝓberande: quia eis fine tormento credi non debet. ij. q. j. ꝛ primis. ꝛ. §. de persona. ꝛ. v. q. v. illi qui. ꝛ xxiij. q. v. c. j. ¶Item a tormentis nō est incipiendum. ext. de regu. iur. cum in contemplatione. ¶Item ꝓberari debet vilis persona si virginem violenter corruperit ꝛ nonvult eam recipere in vxorem. extra. de adulte. peruenit. vbi de hoc. ¶Insti. de pu. iu. §. ij. ¶Item maiores clerici nō sunt ꝓberandi nisi ꝓ grauioribus culpis: minores vero ꝓ minoribus verberantur. vt. xlv. di. cum beatus. §. j. salamon. ꝛ. xxv. distin. aūt. ¶Item ꝛ monachus si per increpationem non corrigitur ꝓberibus debet corrigi. xv. q. vlti. ca. vlti.

¶De veritate.

VEritas triplex est que non est ꝓpter scandalum deferenda scilicet ꝓitas iustitie. ext. de regu. iur. cū scandalum. vbi de hoc. ¶Item veritas doctrine. xj. q. iij. quando ergo.

¶Item ꝓitas bone vite. xxij. questione secunda primum in prin. ꝛ. xxxij. q. v. ita ne. ¶Item ꝓitatem occultare in teste mortale peccatum est. xj. q. iij. q̃ꝫ quis. ꝛ ext. de accusa. olim vbi de hoc ō crimine falsi. capitulo primo. ¶Item ꝓitas rerum per errores gestorum nō viciatur. ff. de offi. ꝓcla. illicitas. §. primo. ¶Item propter familiaritatem solet ꝓitas impediri. iij. questione prima accusatores vlti.

UVA. BHSC. IyR_347_2

¶De vicario.

Nunc videndū est de vicario quid sit. qō sit eius officius in quibus casibus possit per vicarium deseruiri Quod ius habeat vicarius in ecclesia in qua seruit. Et non possit plures vicarias habere.

¶Quid sit vicarius.

Vicarius est q̄ vicē alterius gerit siue in officio non contentioso. ext. de offi. archi. c. j. z de offi. archiꝑbi. ca. j. in fine. siue in contentioso vnde vicarius omnia potest q̄ pertinent ad iurisditionem illius cuius vices gerit. C. de offi. eius quivi. aut ge. l. j. z fere per totum. z ar. xciij. di. ca. vlti. z. xciij. di. c. j. Quedam tamen insunt que sine speciali mandato attemptare non debet ext. de offi. dele. q̄ translationem. vbi de hoc in glo. quedam sunt. Sed ē sciēdum q̄ vicarij aliqui de quibus in legibus supꝛapositis tractatur non erant delegati vel subdelegati sed iudices ordinarij. Nam eligebantur. j. certum tēpus q̄ erat ordinarium presiuz vt ipsi vices ordinariorum presentium z vicentium supplerent. Similiter erant alij qui gerebant vices mortuorum et absentium qui suffecti appellabantur hi omnes poterant agere que ad iurisditionem pertinent preter vltimū supplicium z membri absciſionē. C. eo. tit. l. ij. z in auten. de coll. §. autē. quē not. Unde de officialibus episcopozum plurimum dubitatur an sint ordinarij vel delegati. Videntur essi ordinarij habita similitudine ad vicarios z suffectos qui ordinarij sunt sicut dictum est supꝛ. Sed dicēdum ſm quosdam officiales huiusmodi delegatos eo q̄ non eliguntur nec ad certum tempus instituunt sed sicut z quantuz episcopi volunt gerunt enim vices episcopozum quādiu durant mandata z destituunt gerere quādiu vocātur ad mādata. sed sūt de legati ad vniuersitates causarum quā diu iurisdictio eozum durat. vnde possunt alijs delegare eo q̄ iurisditio eis committitur z nō causa. ff. de iud. l. cū pretoz. §. iudices. Quidam cū dixerunt eos ordinarios foze. de quibus dicit loqui decretales. ext. de resti. in integ. c. j. in verbo illo delegati verozsed illud alio modo intelligitur a quibusdam.

¶Quid sit officiū vicarij z in quibus casibus debent per vicariuz deseruire.

Vicarij officium est ecclesie personaliter deseruire. vnde debet sacerdos quando habet ecclesiam habētem curam animarum annexam z tenentur vicarie sue personaliter deseruire nec plures vicarias simul habere potest. ext. eo. ti. ca. i. z vlti. vbi de hoc glo. perpetuus. z. c. puideat. z de clerico non resi. quia nonnulli. z. c. sequēti. z de elec. cum in cunctis. Similiter. dz residere in vicaria sua. extra. de clericis nō residē relatum. z hoc cōtinuet quia semper offerenda sunt sacrificia. xxxi. di. si laycus z diuturnas ac nocturnas hozas canere debet. extra. de celebratione missarū. ca. j. vnde non licet ei p alium vsuarium deseruire nisi ex indulgentia speciali cōperat alicui nō residere vel cum consuetudo excusat vel cum ecclesia dependeat. extra prebēdā ext. de preben. exposuisti. z. c. extirpande. Similiter licet per vicarium deseruire alicui cū fine culpa sua incidit inhabilitatem. deformitatez seu morbū ita vt per se deseruire nō possit z his casibus maiozibus prelatis dantur coadintozes vñ. q. j. c. j. Similiter z minoribus licet p vicariū deseruire vel cum ne cessario perfectio imminet. ext. de ap. peruenit vel voluntaria vtilis z honesta vtpote studioz seu pegrinatio

UVA. BHSC. IyR_347_2

nis causa licentia nō prelati habita. de cōse. di. v. nō debet. ¶ Itē nō debet cōstitui vicarius in ecclesia parochiali nisi huiusmodi ecclesia esset alij pbēde vel dignitati annexa: z tūc vicarius dz de puētibus ecclesie habere pgruā portionē. ext. de prebē. extirpande. §. qui vero vbi de hoc. Similiter plati z clerici non debent instituere sibi vicarium in ecclesia curā animarū habēte. cū ipi debeant personaliter ibi deseruire vt in dicto. c. extirpāde. §. qui nō. z de cleri. non residē. quia nōnulli. z. c. seqnti.

Quod ius habet vicarius in ecclesia in qua seruit.

¶ Vicarius hoc ius habet in ecclia quia si de licētia epi constitutus fuerit remoueri nō pōt: non tamē pter hoc debet habere ecclesiā intitulā remoueri iñ pōt a persona que eius instituit vel a successore ipsius. ext. eo. ti. ad hoc vbi de hoc z de arbi. non sine. Similiē habet ius in re z pprea habēs vnā vicariā alia habere nō pōt. ext. eo. ti. puideas. vbi vicarij eo ipso qō pmittit se in scōa eccia intitulari pdit ius qd dz in vicaria. ext. de concess. pbē. lras. z de rescrip. postulasti. z. xxj. q. ij. si ds trāsitus. Similiter intitulatus in vna non nō potest in alia esse vicarius ext. e. t. c. Similiter agere pōt z cōueniri nomine ecclesie sue. ext. de fide instru. petuus que omnia in perpetuo vicario locū habēt talis enim suo nole possidet sicut z is cui a domino modicū tēpus cōducitur. ff. si ager vec. vl ap. l. vl. in fine. ¶ Itē pperuus vicarius dz q a psona ecclesie de auctoritate epi est canonice institut' q certā dz pape portionē. ext. e. ti. ad hoc. vbi de hoc in glo.

¶ Itē vicarius pstitutus a papa in vbe nō pōt ext. vrbē exrēdere iurisditionē suā pertum qñ papa est ibi vicinus ext. e. ti. tua nobis. alis ꝓ iurisditio ei' exrēditur. l. cētesimū miliare ad instar pfecti vrbis. ff. de of. pfi. l. j. §. minutio. z. ff. de officio pcō. l. fine aliam. §. vlti.

¶ Itē vicarius aliquē vicariū instituere non pōt cū ipse in vicaria sua debeat psonaliter deseruire. ext. e. tit. clericos. vbi de hoc sicut nec delegatus delegarū nisi a principe datus esset. Fallit hoc in archipresbytero q cū sit vicari' epi in quibusdā spialib'. ext. de offi. archi. ministeriū in fi. aliū iñ vicariū dare pōt vt ibidē dicitur. z. xxv. di. plectus vt archipsbyter ꝓ sed hoc i iurisditione cōtingit voluntaria. Secus th in contētiosa. ar. C. de iudi. l. a iudice. z ext. ō offi. dele. sup questionū. ¶ Itē vicari' qui habet ppetuā vicariā bñficiatus dz siue intelligitur esse.

¶In quo casu vim vi repellere licet.

¶ Vim vi repellere licet cū moderamine inculpate tutele. extr. de homici. significasti. ij. ad fi. vbi de hoc Gof. z de sententia excōmuni. si vero. z hoc fiat in cōtinenti sine interuallo. ff. de vi z vi ar. idem est. §. cum igitur. ¶ Itē dz fieri causa defensionis z non vltionis. ff. ad. l. acquil. sententiam. §. penulti. z. xxiij. q. i. quid culpatur. z eē de homici. significasti. ij. ad finē. vbi de hoc. ¶ Itē licitū est vim rebus illatas z inferendā repellere in continenti vel quā citius sciuerit z poterit collectis amicis. ff. de acquirē. pos. in prin. §. vlti. z. l. clam possidere. §. qui ad nundinas z ext. de resti. spo. olim in fine. Iniuriā essi factā psone repellere nō licet ex intuallo q sic esset vindicta. ¶ Item ius publicū dicitur qō cū armis. ius vero priuatū qō sine armis inferf. institu. de publicis iudi. circa fi. §. ij. ¶ Itē lex iulia de vi priuata. ff. de ipub. l. j. de hoc

UVA. BHSC. IyR_347_2

habes extr̄. de homici. signi. ñ. ad fi. in glo. 8o f. vim vi repellere. ¶ Item vir go dicitur viripotens. ff. de ꝓbo. signi. mulieris in prin. ¶ Item velum consecrationis tantum virginibus debet dari. xx. q. j. deuotis. t. ext. de regularibus vidua.

De voluntate multipliciter sumpta.

VOluntas pro facto reputatur vbi non adest facultas. a ꝗ non sufficit voluntas. vbi non est opus facto. lxxxvi. di. nō satis. t ar. extra de eo qui init in possessionem. c. j. vbi de hoc in glo. non tñ studiosas t. ca. constitutus. ¶ Item voluntas turbata vel coacta voluntas est nisi ꝙ est aliquis mente captus. xv. q. j. merito. t. xiiij. dist. ꝙ ait. ¶ Item nec interest si volūtas hominis declaratur verbo vel facto. quia vbi vnū ꝓpter aliud vtrobiꝙ idē. arg. xliij. distin. ca. j. t. xxxj. di. capi. j. t. lxxxj. di. c. eos. ¶ Itē vltima volūtas defuncti destituta solēnitate tenet que ad filios nō quo ad extraneos. C. faffi. bercis. l. vltima. t argu. ext. de; dona. iter dilectos t de capel. mo. dilecto.

De voto.

NUnc agēdum est de voto quid sit Quot sunt eius species. Quis vouere possit? Q̄ votum t qualiter possit redimi. De voto coniugatorum. Si noui c. ñ. possint redire ad sclm. De voto Hierosolimitano. De voto peregrinationis t abstinentie. Et de voto conditionali.

¶ Quid sit votum t quot sunt eius species.

VOtum est alicuius boni cū deliberatione deo facta promissio. Si enim fiat de re mala vel etiam de re bona. sed sine deliberatione. s. cum impetu quodam t per surrectionē nō obligat. duodecima questione quarta in malis. t extra. e. ti. veniens. j. t. c. literaturam: t de reg. iur. ad nostram. Sed nūquid vota mulierum que faciunt in partu vel in infirmitatibus. vel angustijs suis vel suoꝝ t etiam que viri faciunt moti ex aliqua angustia vel perturbatione tenenda sunt. ¶ Respon. si habuerint intentionez obligandi se deo cogentes siue cogitantes de causa que mouebat ad eos ad vouendū. s. in firmitate t alio periculo. t de fine. s. de euasione periculi propter qō euitādū vouebāt: tenenda sunt licet in tribulatione t pturbatione sint emissa ꝙm illud ps. reddam tibi vota mea t̄. vsq; in tribulatione mea. xvij. q. iiij. sunt q̄ opes. nec fiūt huiusmodi vota sine deliberatione ex quo vouentes etiam sūt in sana mente. In casu vero illius decretis. e. ti. litterarum. dicendū q̄ nō fuit ibi votū. sed tantū propositum solo ꝓbo expressum sine intentione obligandi. ¶ Item votorum due sunt species. s. necessitatis t volūtatis. Vota necessitatis dicūtur que quis necessario in baptismo promittit vt abrenunciare diabolo t omnibus pompis eius: t tenere fidem catholicam t seruare decalogum t breuiter omnia illa sine quib̄ non est salus. de consecra. di. iiij. in pn. Improprie tamen dicitur votū vbi nil promittitur de futuro. Sed tamē ꝙm quosdaz nec in penitētia neqn baptismo mittitur votum: quia in illis magis est abrenunciatio male vite ꝓterite t professio fidei q̄ alia obligatio respectu futuri. vnde in penitētia nō est exigendū. sacramētū nisi in casibus expressis a iure nec votū de nō recidiuando vel pmissio: sed debet habere ꝓpositū de cauendo in posterum a peccato Unde quāuis post vota necessitatis q̄ mortaliter peccat trāsgressoꝝ sit hmōi voti: non tamē est imponēda penite-

UVA. BHSC. IyR_347_2

hiap illo pctō ꝛ p trāsgressione voti sicut pro mortalibus diuersis sed tanꝯ p vno ex circunstantiis trangressionis aggrauato ꝙz i eodē gñe peccati plus peccant christiani ꝯ pagani ꝛ qui post penitentiā recidiuāt ceteris paribus ꝯ qui nō penituerint. ¶Itē vota voluntatis sunt illa que quis voluntarie emittit sup his ad q̄ ante votum quis nō tenetur vt vota cōtinentie abstinēne pegrinatiōis ꝛ similiuz. de his ōr. in ps. Vouete ꝛ reddite domino deo nostro. Unde licet vouere sit ex voluntate reddere tamē est ex necessitate. ex. eo. titu. magne. ꝛ de vtrach specie votoruz dicit Augu. sunt quedam que non vouētes debemus: quedā etiā que nō vouerimus nō debemus. Sed postꝯ ea deo promissimus reddere constringimur. xvi.q.j.c.j. ¶Itē votū voluntatis subdistinguitur: quia aliud priuatum siue simplex. aliud publicū siue solēne. ¶Item votuz simplex est cū nulla adhibet solennitas vt cū quis. extra monasteriū habitū sumit ꝛ plus non pcedit in voto. ext. qui clerī. vel mo. cōsulu it ꝛ de regularib⁹ porrectū. ꝛ tale votuz ꝛz nō dirimat mr̄imoniū iā cōtractum sed tm impedit contrahendū etiā si cōtrahere. quis iurasset post votū. ¶Itē ꝑm ꝙ notauit h. xxvij.q.j. ꝙ tam simplex votum cōtinētie ꝓpetue ꝯ solenne impedit et dirimit matrimonium dū tm fit not. illud de presenti: vt cum dicitur voueo ꝓpetuā cōtinentiam. Similiter dicit ꝙ solennitas q̄ adhibetur aliqñ in voto nō facit votū maioris efficacie sed tm̄ ꝑbat illud. ¶Itē votuz de futuro ꝑm. ꝙ. est cum quis ita dicit. voueo ꝯtinētiā post mortē vxoris mee vel voueo ꝙ intrabo religionē vel voueo ꝙ tenebo ꝯtinētiā ꝛ hmōi votum sc̄m ipedit matrimoniū ꝛ dū: ꝛz nō dirimit iā cōtractū. Quidā tm̄ ꝓtradicunt huic opinioni ꝛ dicunt ꝙ simplex votū impedit matrimoniū ꝛ dū tm̄ ꝙ si ille qui simpliciter vouit iurat postea aliquā inducere in vxorē debet adimplere votū ꝛ de piurio penitere. si vo simpliciter vouēs ꝛ dit vxorē tenetur vxori si votū fuerit de futuro vt dictū est. aliꝯ tm̄ dicit ꝙ ꝓpter bonū matrimoniū licite pōt reddere ꝛ exigere licet peccauerit cōtrahēdo. opinio tm̄ h. videt esse tutior ad salutē. ext. q̄ cleri. vel mo. rursus ꝛ de puer. cōiu. ex pte. ꝛ. xxvij.q.j. nuptiarū. ¶Itē votū simplex nō minꝯ obligat q̄ ad deū ꝙ solēne: nā ex sui natura eandē ꝛz obseruantiā: qz vtrunq; in ꝓpetuū est seruādū ꝛ vtriusq; fractio est ꝑcm mortale ꝛ vtriusq; ꝓbiz ꝛrīū actū. ¶Iz qz ecclia ꝓfiderat circūstātias. xl.di. hō xp̄ian⁹. ꝛ de pe. di. v. c. j. ꝛ solēnitates ꝛboz attēdit. ex. q̄ cleri. vel mo. rursus iō statuit vt simplex votū impediat mr̄imoniū ꝛdū. ꝛ solēne dirimit iā ꝛctū: vt supdictū est. ¶Plr̄ maiorē penaz ſtatuit in fractōe solēnis ꝙ simplicis voti xxvij. dist. si vir. ꝛ. xxvij. q. j. virginibus.

¶Itē votū solenne est cum certa ꝛ debita notificatio vel exp̄ssio de iure aut consuetudine introducta adhibetur. Unde in voto pegrinatiōis adhibetur solēnitas p susceptionem pere ꝛ baculi bndicti a sacerdote vel p susceptionem crucis in voto terre sancte. ¶Votum autem continentie secundum quosdam solennizatur per susceptionem sacri ordinis vel habitus regularis vel per publicam scriptuam vel per attestationem factam coram episcopo vel per reductionez in manu publice persone sicut notauit ¶Hostiēn. xxvij.q.j. in ꝑn. Johannes vero notauit. xxvij. q.j. ꝙ

UVA. BHSC. IyR_347_2

votum cõtinentie nõ solennizatur nisi tribus modis. vno modo per sacri ordinis susceptionem. alio modo cum aliquis vel aliqua recipit vestem sacram a quocunq; et post susceptionem incapit cohabitare cum alijs monachis vel monialibus in ecclia. xx. vñ. q. j. vidua ita q; aliquã diu ibi stet inter illos vel illas. s. per trienniũ vt ext. de regul. ad nrãm. Tertio modo cum dicit quis vel aliqua coram episcopo vel abbate vel abbatissa. aut coram duobus vel tribus testibus ego me denoneo huic religiõi quia hoc nõ est aliud sm ipsum quaz dicere voueo continentiam. Primaz enim et tertium sm ipsum Jo. est quasi. votũ solẽpne et impedit et dirimit mrimoniũ: se quens. scõm est simplex et impedit: sed non dirimit. sm vero. r. nõ solempniza tur votũ monachatus nisi q; professionem verã vel psumptã siue tacitaz siue expressam sicut patet in summa de matrimonio. e. r. et de impedimẽto voti vbi plenius de hoc tractatũ est. alij tñ dicũt et bene q; absq; ordinis susceptione et irregulari pfessione potest siue in seculo remanẽdo alijs vel aliqua facere votum castitatis solẽpne et impediet et dirimet mrimoniũ postea cõtrahendum et hoc si quis vel aliqua nõ solum pmittat de futuro: sed consentiat de ẽsenti in continẽtiam ppetuam obseruãdam et tradat se in voti obseruantiã in manu publice psone transferens in eum loco ꝑpi quo ad hoc potestatem et ius corpis sui: cum eadem psona publica approbante vel recipiẽte huiusmodi traditionẽ et nõ solũ sic contrahitur mrimoniũ spirituale cũ deo: sed etiã fit traditio et consummatio mrimonij hmõi quãtuz potest fieri in hoc seculo vnde sicut post matrimoniũ carnale de presenti cõtractum nõ potest alter altero viuente ad scõa vota transire. et si fuerit cõsummatum carnaliter non potest etiaz per ingressuz religionis aut propter fauores dissolui. sic post matrimoniũ spirituale taliter contractum traductũ et consummatum. transire non potest ad mrimonium carnale q; si fiat de facto nihil agetur. ꝯo. autẽ quare hmõi votum solempne impedit et dirimit matrimonium postea cõtrahẽdũ hoc est quia in simplici voto continẽtie sola est promissio de futuro sicut in spõsalibus de futuro sed vbi adhibetur ꝓdicta solempnitas fit traductio et transitio et transitus in ius et potestatẽ christi q; approbationez et receptionem factam per hmõi personam publicam. et sicut in venditione facta duobus in iure est potior traditio prior ita q; scõa traditio non transfert dñiuz: sed tantum persona fit post matrimoniũ spirituale sic contractum: nõ potest contrahens transferre potestatem sui corpis in virũ carnalem. ad hãc solempnitatez necessaria sunt quatuor sine quibus non erit hmõi votum solempne quãuis fiat coram toto mũdo. scilicet consensus de presenti in perpetuam continentiam vt dictũ est. ⁊. notificatio eiusdem consensus facta publice persone sicut in matrimonio carnali necessaria est notificatio cõsensus Itẽ traditio facta in manu publice psone.

Item approbatio et receptio facta q; illam publicam personam: qz quantũcunq; voueat aliquis vel tradat se deo quantuz in se est in hmõi matrimonio spirituali tñ nisi fit vicarius dei q; loco eius acceptet et recipiat hmõi votuz seu traditionem nõ esset nisi votũ simplex q; emittitur a seculari: et in seculo remanenti. publica autẽ persona: quo ad hoc intelligenda est episcopus ad quẽ regulariter ptinent. hmõi maiora et illi etiã qui super talibus habent mandatũ generale vel speciale et illi qui de consuetu

UVA. BHSC. IyR_347_2

dine talia vota coniuenerunt recipere et illi qui gerunt negotiationem epi in hac parte absq; mandato dum tamen episcopus ꝙ gestum est postea habeat ratum: omnes alie persone quomodo ad hoc dicendū siue credēdū est ꝙ sint habende pro priuatis. ¶Item aliud votorum purum ꝛ absolutum aliud determinatum ꝛ conditionale sed purus et absolutum est cum quis sine cōditione sine diffinitione determinatione votum emittit continentie vel abstinētie vel peregrinationis vel simile. ¶Item determinatum vero vel cōditionale votum est cum quis dicit sic. voueo pegrinationem si deus mihi dederit salutez vsq; ad vnū annum vel simile in quo casu non tenetur quis exequi votum nisi erstante conditione vel die. Sed cum quis vouet sine condītione vel tēporis prefixione tenetur illud exequi statim cum potest vbi cū in vouendo aliud habuit in mente ꝛ tunc datur ei tempus ad arbitriū boni viri ad dispositionem de bonis suis. ¶Item ꝑm Io.ꝛ mktos alios votum continentie solempnizatur per sacrum ordinem ꝛ ꝙ susceptionem habitus pfessionis ꝛ cohabitationē cū alijs monachis. ꝛalijs monialibus in ecclesia. ¶Similiter cum alquis vel aliqua denouet se alicui religioni in manu abbatis vel abbatisse vel alterius publice psone cum duobus vel tribus testibus per quos probari possit hmōi votuz si ille vel illa negauerit ꝛ ne possint negare sit alicubi publica scripta ō hoc vt. xxvij. q.j. omnes femine. in qua scriptura profiteatur se velle viuere religiose. xx.q.j. vidua. Et nota ꝙ potest fieri professio continētie pluribus modis. c. in manu episcopi. xxvij. q.j. viduitatis. Similiter in manu abbatis vel abbatisse vel sup altare extra qui cler. vl mo. consuluit. Similiter in manu monachi vel canonici regularis ext. qui cleri. vel mo. insinuante. Similiter coram sacerdote per eius benedictionem. xx.q.j. vidua. ꝛ. xxvij. q.ij. sciendum.

¶Quis vouere potest: et quis non.

VOuere potest quicunq; qui non prohibetur qz illud consilium vouere. ꝛ. c. omnibus est cōmune vnde qui vouet opera pietatis spiritu dei agitur et ideo non est sub lege. xxix. q.ij. due et ext. de reg. licet. ¶Item vouere nō potest episcopus religionem intrare sine licentia pape extra. e.t. magne ꝛ de reg. licet. Similiter seruus monachus fieri non potest nec religionem vouere sine voluntate domini sui. viij. q.j. qui vere et ar. extra de senten. ex com. mulieres. sed. h. videtur velle ꝙ seruus potest vouere continentiam ꝛ renūciare ppriis: et viuere ꝑm regulam monachale quā tumlibet. l. saluo iure dñi sui qō habet in corpore seruꝰ. qz in domo propria potest qs effici monachus ꝛ ibidem monachus stare ar. xxvij. q.j. de viduis. Item vouere nō potest episcopus peregrinationem per quā oporteret eum abesse diutius ab ecclesia sua. secus si nō oporteret eum diu abesse sine licentia generalivel speciali domini pape ext. e.t. magne. ꝛ. c. non est. ꝛ de reg. licet. ¶Item vouere non possunt impuberes sine patris vel tutoris auctoritate ꝛ si intrat religionem potest a patre vel tutore reuocari ꝛ extrahi de monasterio. j. annū et diem. xx. q.ij. c.j. ꝛ.ij. et extra. de regul. si quis. ¶Item si vouerit impubes se seruaturum continentiā tam vel ingressurum religionem: tunc demum cū venerit ad etatem vel cum morituus fuerit pater eius. nō potest ꝑm. h. pater irritare hmōi votum contradicendo sta-

UVA. BHSC. IyR_347_2

tim sed ꝑm alios ꝑ̄ irritare potest. ingressus tamē religionis. Si debite fiat eximit a potestate patris vel tutoris ꝙ non faciunt alia vota: ideo nisi in huiusmodi votorum reuocetur vt dictus est eximitur vouens a patria potestate.

¶Itē quāuis pater postea consentiat voto filij qō primo irritauit nō tamen ꝓpter hoc filius obseruare tenetur si votum non fuit de ingressu religionis quia obligatio semel extincta nō reuiuiscit. vnde nō tenetur seruare votum continentie vel aliud excepto voto religionis nec etiam iuramentum si forte iurauit aliquod ꝙ pater aut tutor reuocauit nisi iterum vouerit aut iuret

¶Idem dicunt de vxore que ad mandatum viri frangit votum ꝙ eo motuo non tenetur illud implere. ¶Idē dicunt de seruo qui intrauit monasterium & reuocatus a domino postea efficitur liber ꝙ ad monasteriū non tenetur redire. ¶Idem dicunt de viro qui inuita vel nesciente vxore intrauit monasteriuz & propter hoc reuocatus fuit ab vxore: nō tenetur monasteriū reintrare licet teneatur continere.

Sed in omnibus casibus istis dicit h. contrarium argumentum. extra. de cōuersione coniugatorum. quidam vbi de hoc. t. c. ex parte. vbi de hoc. Unde dicit ꝙ in nullo casu predictorum absoluitur impubes aut seruus aut vir ab huiusmodi votis si impeditur. ne possit implere ꝙ promisit. Unde remoto obstaculo ꝙ impediebat debet fieri ꝙ impediatur. i. seruari votum. arg. xvj. q. vj. nos sanctorum iuratos. t. xxvi. q. vj. qui recedunt. t. c. j. t. xix. q. ij. mulier sed inuito reuocato ab vxore de monasterio: contradicit ei a parte. extra. de conuer. coniuga. quidam. t. ca. placet sed ho. non recepit huiusmodi decretales. ¶Item cum patre vel tutor reuocat votum filij vel filie impuberis aut maritus votū vxoris nō peccat: qz vtit iure ꝑcesso sibi a canone & ꝺo nec filius nec filia nec vxor peccant nō adimplendo post reuocationem talem. xxxiij. q. v. voluit. t. c. manifestum.

¶Item impubes licet de mādato patris monasterium intret vel habitum induat monachalem potest tamen ad seculum redire & bona paterna repetere tempore pubertatis nisi ammonitus in monasterio velit voluntarie cō morari. ext. de reg. cum scimus. vbi de hoc. t. c. cum matris vbi de hoc in glo. diuersis. sed si auctoritate propria intrat. non potest exire inde vsq ad legitimam etatem. xx. q. j. illud. et extra. de re. si quis. ¶Item si est doli capax vel circa quatuordecim annos: tunc ad seculum redire secundū ho. non potest. quia malicia in huiusmodi supplet etatem. extra. de reg. postu. vbi de hoc in glo. hec questio quia qui potest se obligare diabolo pōt se obligare deo. extr. de. delic. pu. pueris. & si vouet aliud ꝙ continentie votum: obligatur si est doli capax nisi pater cum hoc viderit reuocet statim. xxxij. q. ij. mulieres. nec datur patri ad reuocandum annz dies sicut in votum religionis.

¶Item breuiter dicendum ꝙ seruus absq domini voluntate non religionē vouere non potest. vigesima seaunda questione secunda si quis nec vxor sine licentia viri. ext. de conuersione cōiugato. per totum. nec monachus sine licentia abbatis potest abstinentiam vouere. vigesima questiōe quarta monachis immo potest abbas vota monachi que ante monachatum emiserat. reuocare. arguffi. trigesima tertia. questione quinta voluit

¶Qualiter possit votum redimi.

UVA. BHSC. IyR_347_2

¶ Votorum quedam sunt que nullo modo possunt redimi vel cōmutari vt omnia vota necessitatis et de voluntarijs votum continentie. vota enim necessitatis ideo commutari vel redimi non possunt quia nō est dispensatio vel commutatio contra deū. xxv.q.j. sunt quidam. t. xiij. di. sicut.

¶ Item votum continentie ideo non potest cōmutari quia vir vel nūq̄ possit melius inueniri in quo fieret cōmutatio. extra de statu monachorum cuz ad monasterium in fi. t. xxxij. questione prima nupte. Similiter abdicatio paupertatis vt in dicto capitulo cum ad monasterium: ¶ Item vouere continentiam dicatur clericus tacite eoipso q promota ad ordinem sacrum licz ibi nulla de continentia mētio fiat dū ordinatur. Vincentius tamen dixit q si clericus dum ordinatur exprimit votum vel quāuis non exprimat. tamen cuz sit iurisperitus. credit se obligari ad continentiam tunc obligatur ad eā t si papa dispensaret cum tali: dispensaret contra votum. Si vero est iuris ignarus t non exprimit votum quando ordinatur: tunc licet teneatur ex cōstitutione ecclesie non tamen tenetur ex voto t si papa dispēsaret cum eo nō contra votum sed contra constitutionem ecclesie dispensaret. argu. extī. de cleri. coniuga. cum olim. vbi de hoc in glo. triceſima prima distinctione in vitam. ¶ Item votum continentie quātum ad virum et vxorem nō ad impatria iudicantur. vnde si vxor vel vir ante carnalem copulam voueat monasterium intrare debet per episcopum cogi. vt infra duos menses monasteriuz intret vel debitum reddat viro. Similiter vir vxori. extra. de conuersione cōiug. ex publico si ante quā exequatur huiusmodi votum vxor voluntarie cognoscatur a viro consummatū est matrimonium t intrare non poterit nisi votum fuerit ita solenne q matrimonium dirimat iam contractum q si invita cognoscatur a marito protestans q vult intrare religionē nunquid post ea potest intrare inuito marito dicendum q questio dubitabilis est t disputabilis quia de hoc sentiunt diuersa. Quidam dicunt q potest intrare. xxij.q.vj. reuera t. c. ad deum cū suis cōcordantijs. alij contrarium dicūt arg. xxvi.q.ij. si quis virginem. Quidaz tamē sine preiudicio dicunt q si sit spōsa de futuro potest monasteriuz intrare nō obstante copula carnali violenta si autem sit vxor siue sponsa de presenti non potest contradicente marito intrare. ¶ Item si continentiam vouerunt sicut vouent cōiuges etiam in seculo remanentes t de pari cōsensu seruare tenentur. xxxij. questione quinta q deo t. c. vna sola. extra. de conuer. coniugatoz

¶ De voto coniugatorum.

¶ Votum religionis soluit matrimonium non consummatū. extra. de cōuersione coniugatorum verum. t. c. q ex publico. Similiter vxor potest monasterium intrare sivir eius similiter intret et econuerso de viro. Similiter si vxor senex et de continentia non suspecta licentiet virum t promittat continentiam in manu publice pso net: potest vir religionem intrare. idez dicendum est de vxore quia secundum Hostiensem si vxor de consensu mariti continentiam promitteret siue in ppetuum siue ad tempus eoipso presumeretur maritus simile continentiam voluisse. de hoc notauit Hostien. tricesima tertia questione quinta qui vxorez t ext. de conuer. coniugatorum cuz sit preditus. t. c. vxoratus. t. c. ad aplicam.

UVA. BHSC. IyR_347_2

Quidam tamen dicunt q̄ talis consensus mariti nō obligeret eius ad hmōi continentiam nisi vouerit expresse: sed hoc licet dicit q̄ si alter cōiugum viderit vel scierit comparem suum religionē intrare & tacuerit eo ipso p̄sumitur continentiam vouere. maxime si ius nouit et reputatur hmōi taciturnitas p consensum: de hoc notauit. h. xxij. d. seriatim ubi dicit q̄ taciturnitas non sufficit in hmōi. Sed necessaria est licentia expressa voluntaria non extorta q̄ si fierst q̄ violentiam vel per dolum tunc nō p̄iudicaret ext. de cōuersi cōiugato. c. j. vbi de hoc. & c. ex parte vbi de hoc. Sz nunquid possunt viri irritare iuramenta vxorum facta ante matrimoniū cōtractum vel post ꝙ. dicendum q̄ non nisi sint talia q̄ p̄festura sint sup abstinentiam p̄m q̄ aug. dicit Similiter. h. notauit xxxiij. q. v. voluit q̄ si ante matrimonium cōtractum obligauit se mulier alicui homini non posset post cōtractuz matrimonium vir eius liberare eā ab illa obligatione. Similiter si post contractum matrimoniū iuraret aliquid alicui q̄ ipsa illud facere posset cōtradicere marito necvir posset tale iuramentum irritare als vero posset. Quid si vouet mulier vel iuret q̄ non ibit ad conuiuium vel ad aliq̄d aliud extra domuz propriam cū marito ꝙ. dicēduz q̄ huiusmodi iuramentū vel votum: si tñ votum est potest vir reuocare. h. tñ notauit. xxxiij. q. v. manifestum q̄ marit⁹ illa sola vota vxoris abstinentie reuocare potest que ipsa implere non potest sine scandalo viri vt de ieiunio deseruire siue de surgere ad matutinas vel de iacēdo de nocte cum camisia. illa vero q̄ potest implere sine scandalo viri: reuocare non potest nec vxor ei obedire tenetur in reuocatione vr si vouerit q̄ daret aliquid de proprio vbi consuetudo est q̄ mulieres habēt bona paraphernalia a rebus dotalibus separata vel si vouit q̄ cantaret vnum psalterium vel diceret tot pater noster: singulis noctibus vel diebus. vel de cetero nō exigeret debitum & similia. ¶ Item sicut vir licentiatus ab vxore sene & non suspecta de incontinentia potest monasterium intrare ext. de conuersi conui. cū sis preditus. & c. vxoratus. ¶ Similiter vxor potest monasterium intrare viro sene: & de incontinentia non suspecto in seculo remanente si licentiet eam dūmodo in vtroq̄ casu vtriq̄ in p̄sentia episcopi continentiam perpetuaz promittat publice nō enim sufficit q̄ promittant continentiam ad tēpus vite mariti vel vxoris tantū vnde si post hmōi votū factum ad tempus tantum maritus receptus fuerit de facto: q̄ de iure non debet tunc vxor mortuo marito. poterit matrimonium contrahere si sic remāsit post tempozale votum vsq̄ ad mortem mariti. vnde notauit. h. xxxiij. q. v. qui vxorem q̄ viuente marito debet. Sic eum licentians compelli monasterium intrare vel saltem perpetuā continentiam vouere. Quidam tamen hoc concedunt similiter fuit ignara iuris. als dicunt q̄ nō sit compellēda sed potius reuocare maritus debebit: si inducī nō possit ad monasteriū intrandum quando est suspecta. vel ad vouendum perpetuam continentiam quādo non est suspecta. ¶ Item cuz vir vel vxor ante carnalem copulaz possint ingredi religionem altero cōtradicente extra. de conuersi. coniu. verum. et. c. ex. publico nunquid. Similiter poterit trāsire ad heremium vel ad recluſozium. ꝙ. notauit. h. xxij. q. ij. desponsatam q̄ vxor potest marito inuito intrare dum tamen emittat votum cōtinentie quia in heremo vel recluſozio vt dicit est arctior reli

UVA. BHSC. IyR_347_2

gio quam in ecclesia regulari. Quidam tamen dicunt q̄ non possit nisi obliget se ad obseruantiaz regularem ꝛ solemniter renunciet seculoꝛ: omni ꝓprietati ita q̄ teneatur ad illa triaꝫ vitata que sunt in qualibet religione. s. ad obediētiam continentiam ꝛ paupertatem debet ergo cogi vt dictum est per episcopum vt ingrediatur religionem nō tantum ad probandum: sed ad profitendū ita q̄ infra duos menses. vel infra vn⁹ anni spacium ꝓfiteatur habita consideratione circunstantiarum. tam relinquentis quam relicti argu. ext. de conuersi coniu. qui ex publico sed postquā fuerit ingressa ꝛ tacite vel expresse professa: soli tamen erit matrimoniū ꝛ vir qui remanserit in seculo etiaz illa viuente poterit aliam ducere vt in dictis. ca. verum. ꝛ ex publico siue de consensu viri intrauit religionem siue eo contradicente. h. tamen contrarium notauit super illud. c. desponsataz. scilicet q̄ eo ipso videtur maritus vouisse continentiam: q̄ consenserit vxorem monasterium intrare. sed alij contradicunt q̄ si nonvult ingredi monasterium vxor sed in domo propria vult remanere et seruare propositum castitatis suscepto aliquo religionis velo non sufficit et. immo cōsummandum est matrimonium iam cōtractum ante votuz castitatis nisi se voto astrinxerit ad obseruantiam regularem in quo casu compelli debet vt relicto seculo religionis propositum exequatur extra de conuersi. coniug. ex parte. ¶ Item si alter cōiugum monasterium intret sine licentia compis sui tenet redire si repetatur ab altero nisi ipso viuente caste in monasterio alter fuerit publice fornicatus. vel nisi fuerit sententia diuorti lata inter eos ad separationem thoꝛ. xxvii. q. ii. agathosa. et xvii. q. i. quam periculosum ꝛ extra. de diuoꝛ. ex litteris vbi de hoc. ꝛ. c. significasti sed tamen sic restituto quamuis repetenti coniugi teneatur debitum reddere coniugale quia hoc vouere sine consensu alteri⁹ non potuit exigere tamen non potest quia hoc vouitꝛ: mortuo alitero nubere non poterat: licet non sit cogendus: peccat tamen nisi monasterium intret cessante impedimento extra de conuer. coniug. quidam vbi de hoc. et ex parte vbi de hoc. ꝛ. c. placet. ¶ Itē votum viri de licentia vxoris meretorta nō obstat quin de monasterio sit restituendus vxoꝛi extra. de cōuer. coniug. accedens vbi de hoc. Sed si vidua in monasterio velum accepit ibi remanere debet licet dicat etiam cum iuramento q̄ ficte recepit velum qꝛ eo ipso q̄ velata cū alijs in monasterijs stetit post annum ꝓsumitur monacha ꝛ tacite esse professa extra. de reg. viduavbi de hoc. ꝛ. c. ex parte. ꝛ. c. clericus. ¶ Item vxoꝛ que fuit cuz adultero publice commorata si vir eius non vult eam recipere. monasterium potest intrare. marime si a viro ꝓpter adulterium fuerit separata extra de conuersione coniugatorum. gaudemus. ¶ Item quid si vter q̄ coniugum fuerit fornicatus. nunq̄d potest alter inuito altero monasteriuz intrare. Respondeo dicendum q̄ non sicut notauit. h. vigesimaseptima questione secunda. agathosa ꝛ potest reuocari qui sic iurauit siue fornicatioꝛ vtriusq̄ fuerit publica siue occulta vel si etiaz ingrediens occulte fornicatus fuerit et alius publice. ¶ Item quid si vter q̄ non petita licentia ab altero intret monasterium nunquid poterunt se mutuo repetere et dicendum quod non. quia neuter dicere potest se ab altero spoliatum ꝛ vter q̄ intrando renunciauit iuri q̄ habebat in reliquo. scilicet viri debitum exigendi vnde votum vtriusq̄ re-

UVA. BHSC. IyR_347_2

tinuit ꝛ quo ad exigendum debitum ꝛ quo ad reddendum. ¶Item quid si vter q̄ credens alterum esse mortuum intret monasterium nunquid comperta veritate potest alter exire ꝛ alterum repetere. ℟Fideo. Hostien. notauit. vigesima septima questione secunda. Gagathosa. q̄ sic quia neuter intrando voluit fieri monachus nisi alter mortuus esset. Unde neuter fit monachus; cum vter q̄ viuat sicut ista que nupsit alij cum virum suum mortuum crederet esse ꝛ comparat veritate licite recessit. a secundo ꝛ redijt ad primum. xxiij. q. j. capitulo primo. ꝛ extra. de secundis nuptijs. capitulo secundo. Similiter si vxor sine cuius licentia vir intrauerat monasterium vult etiaz intrare religionē ꝛ maritus contradicit distingue tamē vnī: quia aut iam vir electus est de monasterio ꝛ reconciliatus est vxori aut nō. In primo casu non potest vxor intrare vigesimaterria questione quita q̄ deo In secundo autem intrare potest etiā illo inuito. trigesima tertia questione quinta qui vxorem. et vnde ex hoc capitulo ꝛ similibus dixit Hostiens. q̄ alter coniugum si viderit comparem suum vel sciuerit intrare religionem ꝛ tacuerit ex ipso presumitur vouere continentiam. Alij dicunt q̄ taciturnitas non sufficit. Sed necessaria est licentia expressa voluntaria non extorta. extra. de conuer. coniugatorum. capitulo primo. sin autem nō sit ibi violentia vel dolus in licentiando. tunc preiudicat nisi licentians vel consentiens ius ignorauerit. scilicet q̄ tenetur ad perpetuam continentiam. Si autē sciuit ius et nō erat persona suspecta de incontinentia nō poterit reuocare licētiatū sed tenebitur continere: quia presumitur cōtinentiam vouisse. Si autem erat persona suspecta de incontinentia ꝛ hoc sciebat non poterit similiter reuocare: sed tenebitur intrare religionem. Si autez eaz cōmode poterit inuenire. Si autē nō potest aut non credebat se esse suspectam de incontinentia cum tamen esset poterit reuocare licentiam: quia non recipitur apud deuz illius viri cōuersio cuius sequitur coniugalis federis prostitutio. ¶Item quid si licentians emiserit votum continētie remanens in seculo cum non esset suspectus ꝛ mortuo compare suo de facto contrahat matrimonium nunquid tenebit. Respon. tenebit nisi emiserit votū continentie solenne q̄ poterit solennizari quāuis non renunciet proprijs nec p̄mittet obedientiam alicui abbati vel priori etiā nec recipiet habitum alicuius religionis nec sacrum ordinem dū tamē emittat votū illud in manu epi: vel alterius de mandato episcopi generali vel speciali ipso episcopo vel de ei⁹ mandato approbante illud votū tunc enim spirituale illud matrimonium contrahitur inter vouentem et deum et perficitur per approbationem ipsi⁹ episcopi qui est quo ad hoc vicarius vl curator dertimmo ꝛ consummantur quantum in hac vita potest cōsummari. vnde post huiusmodi votū siue matrimonium spirituale locum non p̄t habere carnale matrimonium sicut post carnale matrimonium cōsummatum non p̄t transiri ad aliud carnale alterutro contrahentium viuente nec etiam ad spiritualia nisi de consensu vtriusq̄. ¶Item ponitur q̄ vxor fuerit fornicata publice ꝛ maritus ab episcopo diligenter commonitus eam ad penitentiam conuersam voluerit recipere propter deum nec sibi reconciliare cum ad hoc compelli non possit quā tumcūq̄ penituerit illa nisi ꝛ ipse fuerit adulteratus dicendū q̄ illa poterit

UVA. BHSC. IyR_347_2

intrare religionem ⁊ ibi perpetuaz penitentiam agat.extra.de conuersatiõe coniugatorum.gaudemus.⁊ est argu. q̃ potest eam sibi reconciliare inuitaz si velit.ñ q̃ ante q̃ recuset eam sibi reconciliari.illa monachari non potest si ne lata sit sententia diuorti siue non: cum hoc capitulum gaudemus indistincte loquatur. Hostiesi.tamen dixit q̃ lata snia diuorti relictus monachari potest contradicente altero ⁊ inuito.

¶Item si vir suscepit ordinem sacruz vroze contradicente vel ignorante cuz sit preiudicium ei.nam poterit exigere ⁊ ille tenebitur reddere sed nõ poterit exigere.xxvij.distin.diaconi.⁊.xxvij.q. vij.multorum.⁊ tenebitur reddere etiam si factus sit episcopus vel papa sicut notauit Hostiesi.vigesimaseptima questione secuda agathosa.nisi illa posit induci ad continendum ⁊ repetere poterit cum vroz coram concilio ⁊ cardinalibus vel coram ipso papa qui ius debet facere de seipso sicut de alio ⁊ secundum Hostiesi.restitutus vroti non portabit coronam aut habitum monachalem cum scãdalo vroris si forte minus siue monachus fuerit de facto.

¶Item si vroz sciuit cum ordinatus fuit ⁊ consensit.vel etiam non contradixit sed tacuit cum tamẽ et sciret ius per se vel per alium in hoc casu tacitur nitas habetur pro consensu ⁊ hoc per sacri ordinis dignitatem. Secus tamen in monachatu vbi non est dignitas tanta.idem tamen iuris est secundum Hostiensem in vtroq; casu.

¶Item si clericus est occidentalis duplex preiudicium fit vroti.vnum quia oportebit eam de cetero continere aliud quia mozuo etiam viro non potest contrabere cum alio ⁊ si contrauerit non tenebit secundum quosdam cum votum solennizatum sit in viro per ordinem sacrum. Alij vero dicunt q̃ hoc non est propter votum solenne sed propter simplex tantum expressuz vel tacitum et etiam propter expressã constitutionem ecclesie super hoc promulgatam:que in hoc casu dirimit matrimonium iam contractuz vigesima octaua distinctione:quia sunt culpe. et capitulo si qua vidua.⁊ capitulo si q̃ cuiquã.ñ trigesima secuda distinctione seriatim. ¶Item licet aliqui dixerint.q̃ vroz promoti ad ordinem sacrũ monasterium teneatur intrare. Alij vero plures dicunt q̃ non tenetur sed sufficit si caste in seculo viuat q̃ etiam promittere debet fallit hoc in vrorem in episcopum promouendi qui non debet aliter eligi nisi ipsa religionem intret.extra. de conuersation econiugatorum coniugatus.⁊ capitulo sane.

¶Item clericus orientalis secundum hostiẽ. ordinari potest vroz contradicente. Alij autem contradicunt q̃ sit vroti preiudicium cum post mortem viri contrahere non possit et etiam q̃ tẽpore vite sue ei non debet commiscere.trigesima prima distinctione qui cũ tamen als ficut ait apostolus. vir ad tempus ea iuita orare possit.vigesima tertia questione quarta ⁊ apostolus.⁊ hoc specialiter orationi ⁊ priuata secundũ quosdam non tamen possit tota die vl nocte vel magna parte in ecclesia esse vel in oratione. Sed vt dicunt generali orationi potest interesse inuita vroze in missis et in vesperis. Sed hostiẽsis dixit q̃ nec propter orationem generalem vel spetialem debet quis denegare debitum petenti etiaz in pascha. cũ ppter euitandã fornicatanẽ hoc agat. Sed primo reddat ⁊ postea vadat ad ecclesiã ⁊ exequatur que facienda sunt secundũ exigentiam dicti: quia si dicat coniunx nolo q̃ intres ecclesiam vel au

UVA. BHSC. IyR_347_2

dias diuinū officiū non est ei obediēdū cum dominus precipiat contrariū. xj. q. iij. si domin? qui resistit. sufficit ergo q reddat primo nec peccat reddens in ipsa ecclesia vt dicitur si alium locū habere non potest ad reddendum maxime cum emineat periculum fornicationis exigenti. qui autem tali loco z tempore exigerit sine causa incontinentie vel sine causa prolis. peccat non tamen mortaliter sed venialiter nisi peccat ex causa saturande libidinis: q? hoc semp est mortale omni. s. tempore vel loco sicut notauit. b. xxxiij. q. iiij. in princi. z. c. apost. alij tamen dicunt q tūs est bonū mrimoniū q excusat a peccato mortali coitum qui exsaturande libidinis causa fit ad minus quando fit extra dies festiuos vel tempora ieiuniorum duz tamen ordinate z scōm naturam fiat.

¶ Quota qualiter debeant commutari.

¶ Ota omnia in votum religionis possunt sine remorsu conscīecie commutari extra eodem titulo scriptura. vnde sine dubio per ingressum religionis mediocres persone liberantur a voto crucis: sed nunquid idem de rege imperatore z duce vel comite vel alio quo preponente ex quo pēdet tot? exercitus. De hoc ꝛe ita de voto hierosolimitano. ¶ Itē si quis adultus ingreditur religionem: z nondum fecit pfessionez queritur vtrū in aliquo casu liceat ei ad seculum redire vt possit matrimonium contrahere si erat laycus aut ecclesiasticum beneficium habere si clericus erat. ꝛo. aut assumens habitet in monasterio fecit protestationem quod vellet in probatione esse vt si displiceat sibi liceat ei redire ad seculum. aut non in primo casu potest redire ad seculum finito tēpore probationis. Si vero protestatur q̄ vult esse in probatione non tñ protestatur q̄ velit redire ad seculū si religio displicuerit sibi nō poterit redire ad seculum sed transire poterit ad religionem laxiorem q̄ presumitur q̄ voluerit vitam mutare sed si nullam fecit protestationez ymo simpliciter accepit habitum professorum z portauit inter fratres faciendo omnia que pfessi facere consueuerunt non poterit de cetero ad laxiorem ordinem transire Sz debet in primo monasterio remanere q̄ intelligitur fecisse pfessionem tacitā et sicvotum solennizasse ext. de reg. con sulti. z. c. super eo. z. c. postulasti. Sz ꝑm decretalem Gregorij. nouitij in probatione positi possunt ad priorem statum quē habebant in scło redire. infra annum nisi in tribus casibus. s. si accepit habitum qui dari profitētibus consueuit vel si fecit professionem vel si euidenter appareat in ipso ingressu quod voluerit vitam mutare puta q̄ renunciauit simpliciter seculo promittens q̄ de cetero in religione viueret z inde facit scripturaz vel facte subscribit ext. de regul. statuimus. vnde ex istis verbis quod proposuerit vitam mutare et in religione perpetuo deo seruire z ex illo c. xxvij. q. j. c. j. z. ij. est ar. q̄ propositus solum obligat deo vel peccatum mortale est venire contra q̄ concedit. b. de p̄posito firmato post deliberationem.

Sed cōtra est ext. de voto z voti redēp. litterarum vbi quidam in mortis periculo existens dixit non ero diu hic ꝓponens q̄ aliquando intraret religiones q̄ si non est amplius in voto pcessum non transgreditur si non implet q̄ dixit. Quidaz tamē sine ꝓiudicio dicūt q̄ solum proposito nō obligat nec est mortale venire contra nisi addatur promisso vel votum expressum vel tacitum

UVA. BHSC. IyR_347_2

siue presumptum vt cum quis recipit habitum professorum licet nichil dicatur vel cum reripit habitum nouicij ex ponendo propositum suum de perpetua obseruantia religionis. Receptio pro enim habitus nouicij cum euidenter expressione hmõi propositi voti presumptionem inducit ad q neutrum p se sufficiet. Similiter propositum eundi vltra mare vel ad sanctum iacobum sine voto non obligat nisi cruces accipiat quo ad primum aut a sacerdote superam et bacculum benedictũ quo ad secundum. Quid si in aliquo predictorum trium casuum nouicius ad seculũ reuertatur de facto et cõtrahat matrimonium nunquid valebit respon. planũ est q duo primi casus impediunt diriment matrimoniũ iam contractũ. Idez dicendum est de tertio ꝑm quosdaz sed tunc demum cum simpliciter renunciauit seculo promittens se de cetero in religione victurum approbãre huiusvotum vel promissionem abbate vel priore vel aliquo de mandato eorum generali vel speciali quia in tali casu credit votum esse sollennizatum alias ꝓpter solam habitus nouicij susceptionem et propositi manifestationem nõ est ꝑm quosdam iudicandum votum solenne sed solum simplex quia nõ dirimit sed tantum impedit matrimoniũ contrahendum. ¶ Item clerici qui religionis habitu suscepero ad seculum sunt reuertendi sunt saltem admitiorem religionem transire nec ad ecclesias seculares ampliꝰ debent assumi ne sint reuoti q fecerunt si autem ante susceptum habitum professorũ in probatione positi ad seculum redire voluerint prohibendi nõ sunt secundũ regulam beati benedicti. ¶ Itẽ qualiter scietur q nouicij fuerint in probatione. Resp. q vel protestati sunt se velle in probatione esse. vel quia receperunt habitum nouiciorũ vbi distinctus est ab habitu professorum. vel quia est talis ordo q nõ consueuit recipere aliquez ad professionẽ ita annum probationis argu. xxvij. di. q interrogasti. Vbi autem nõ sunt habitus hmõi distincti benedicende sunt vestes tempore professionis. et. de reg. statuimus. ¶ Item si aliquis secularis videt monasterium dissolutum et monachos splendide cõmederet bene inductos esse et cogitans q bene poterit hunc ordinez sustinere ingreditur monasterium et postea fit inquisitio i monasterio et compellitur ad regulam obseruandam et ipse dicit non noui hanc asperitatem quam modo vultis imponere nolo eam tenere secundum illud bernardi vota mea non augeas sine mea voluntate sed nec diminuas sine certa necessitate. queritur vtruz possit cogi. Respondeo dicunt quidam indistincte quod non potest redire ad seculum ex quo fecit ibi professionem. sed vtrum cogatur ibi remanere distingue quoniaz aut peritus erat iuris aut ignarus. In primo casu nõ potest recedere. quia intelligitur se obligasse non ad id q fiebat sed ad id q fieri debebat. in secundo casu subdistingue aut fuit explanata ei asperitas regule et tũc idem est q in iurisperito aut non et tunc si credebat eos regulariter manere et ad illam asperitatem noluit se obligare et non ad maiorem et hoc expressit nõ cogetur ibi manere sed transibit ad ordinem quem valeat sustinere. si autẽ nõ expressit debz ibi remanere nec potest allegare dolus vel deceptionẽ q fit melioz conditio sua potest hoc magis imputare fatuitati sue quia vt debuit nõ examinauit. ext. de reg. consuluit et q merus causa. cum dilectus. et de cõuersi. coniuga. ex parte. et. xx. q. iij. constitu

UVA. BHSC. IyR_347_2

tum Unde dolus aliorum vel simplici-
tas,vouentis non vitiat contractum i
talibus.nec excusatyr in dicto.ca.consti
tutum fallit tñ hoc matrimonio.ext.
de conditione.appel.c.vlti.Preterea si
aliquis velit esse monach⁹ apposita cō-
ditione q̄ sibi liceat retinere proprium
vel vsum fructum aliquarum rerum nō
valet talis contractus vel monachus si
cut notauit.h.rix.q.iij.§.tunc autē.pōt
tamē de consensu abbatis aliquid sibi
ad vsum retinere in quo casu totū erit
monasterij extra qui clericj vel mo.in si
nuantevbi de hoc in glo.ergo nō esset.
¶Item vouens qui non metu ſ dolo
inductus monasterium intrault nō.po
test propter talem dolum exire extra q̄
metus causa capitulo cum dilectus.
¶Similiter nō potest cogivt dictū est
adaugmentandū votum.xxxij.questio
ne.j.integritas. ¶Item qui vouit in
trare ordinem cisterciensem nunquid
potest intrare interim ordinem laxio
rem.¶Respondeo intrare tenetur ordi
nem cisterciensem ad ipsum probandū
et hoc quia poterit.sibi placere z ibi re
manere licet postquā intrauerit causa
probandi possit recedere. infra annum
nisi voluerit non solum q̄ intraret:sed
q̄ ibi monachus fieret aut vsq; admor
tem ibi perseueraret in quo casu quā-
uis non arceatur per regulam ad rema
nendum tamen transgressor est voti si
ad religionem transierit laxiorem.
¶Item transire poterit si voluerit ad
strictorem religionem dummodo nō
ex leuitate vel temeritate in iacturam
et ruinam ordinis sui sed ex caritate et
inspiratione diuina.et si dubitet vtrum
sit arctior vel laxior religio ad quā vult
transire et vtrum ex caritate vel ex te-
meritate hoc velit.superioris arbitriū
requirendum est et ideo debet humili-
ter licentiā postularea prelato suo qua
petita siue obtenta fuerit siuenon po
terit transire. alioquin si non petit li-
centiam redire cogetur.extr⁹.de eta.ex
qua.intelleximus vbi de hoc in glo.hic
videtur: et hoc de omnibus religiosis
et maxime de secularibus est tenēdum
extra.de regu.licet quia notum siue p-
positum frangere non videtur qui in
melius illud commutat.extra. eodem
titulo scripture vbi de hoc et de iureiu.
peruenit. Sed nunquid si transeat nō
petita licētia ad arctiorem religionem
eo ipso poterit reuocari a prelato. ¶Re
spondeo quod nō maxime si professio-
nem fecit vbi se transtulit.multa enim
fieri prohibentur que tamen tenent li
cet fiant contra prohibitiones licut in
sponsalibus de futuro et voto simplici
continentie quia matrimonium con
tractū cum alia persona tenet post hu
ius sponsalia et votum simplex rumpi
tur persequens matrimoniū. ¶Item
pone q̄ aliquis regularis impetrauit
licentiam ab abbate suo trāseundi ad
arctiorem religionem postea peniter il
lum:nunquid abbas predictus tenetur
eum recipere reuertentem. ¶Respōdeo
si ipse nō potest inuenire arctiorem re
ligionem vbi recipiatur aut nō potest
substituere aspernatem illius postq̄ p
bauit eam.tenetur eum recipere si re
uertatur ante factam ibi professionem
aut nondum trāsacto tempore proba
tionis.non poterit repelli preterea prio
ris licentie vel renunciationis si renū
ciauerit primo monasterio cum facta
sit ex causa.scilicet vt trāsiret ad arctio
rem religionem et cum secuta non sit.
alias autem nō tenetur eum recipere.
¶Item quid si petijt licentiam trans
eundi et abbas dixit q̄ deliberaret an
tequam respondeat ille peniteat dicens
q̄ non vult transire abbas tamen post
ea licentiat eum nunquid tenetur eri

UVA. BHSC. IyR_347_2

re. Respondeo q̄ ex quo non concurrerunt eodem tempore voluntas petētis et licentiantis. Credendum est tamen q̄ vbi quis licentiam petat ad arctiorem transcundi religionem sufficit soluis abbatis vbi autez aparem narrauit. b. q̄ non sufficit licētia prelati sine licentia conuētus. cum in alienatione predō q̄ minus valet quā homo requiratur consensus capituli. Ad lariorem autem religionem non potest trā fire etiam de consensu abbatis et conuentus quia contra ius est. Cum autē abbas vel etiam conuētus licentiat aliqua est simpliciter et ille renficiat simpliciter suo mōasterio, erodio fortevel rancore vel alia re vel causa. non valet q̄ agitur quia hoc non est nisi vare licentiam euagationis et dissolutionis. Sed contradicitur predictis. xxx. que. prima. capi. vñ. et. iñ. Sed dicta capitula intelligūtur de his qui leuitatis causa transire volunt. Item vouens intrare monasterium tenetur et abbas qui receperit votum etiā tenetur eū recipere nisi causa rationabilis subsit. extra. de reg. pozrectum vbi de hoc in glo. et ca. vlti. et si solemne fuit votum tenetur intrare etiam si post modū in episcopum eligatur. ext. eoō. titulo per tuas. vbi de hoc in glo. sed hoc non quid si vouens religionez intrare velit et per eum non stat quin intret. si nō recipiatur non dicitur voti trāsgressor. potest tamen prelatus compelli recipere eū postq̄ hoc ei promisit. quia qua ratione vouens compellitur ad votum redēdum cadē prelatus compellitur ad ipsum recipiendum. ext. eo. titulo per tuas. Sed hoc non. et de reg. pozrectum. Item votum religionis siue sit tacitum per susceptionem habitus profesiozum maxime post annum probationis siue sit expressum per obedientiaz annualem obligat licet dicat qui habitum portauit per annum se non teneri quia non fecit obedientiam manualem vel etiam quia ficte portauit vt dicit ext. de reg. ex parte. vbi de hoc in gl. et ca. vidua. vbi de hoc. Item sit votum fiat per mecum nō tenet quia votum res est voluntatis et non precepti Et liberum debet esse arbitrium in vouendo. xxxij. questione. j. integritas. et extra. eo. titulo licet. sed si remoto metu ratum habeat q̄ fecit tunc valet. extra. de reg. si quis vbi de hoc. Similiter votum ex sui receptione vel fine deliberatione factum non obligat ex. de reg. ad nostram vbi de hoc. Similiter si vouens solemniter siue libere tradit se in manu abbatis vel etiā monachi de voluntate abbatis monachus est censendus et compellēdus est reddere domino q̄ solemniter promisit. ext. de regu pozrectum vbi de hoc in glosa hic euidente.

Devoto hierosolimitano redimendo.

Votum hierosolimitanum a paupertibus vel debilibus factū commutari vel redimi pōt auctoritate domini pape. ext. eo. titulo q̄ super his et nullus alius potest se intromittere de voto terre sancte redimendo commutando vel differendo nisi papa vel alius de speciali mandato ipsius. in alijs autem voris redimendis commutandis vel differendis dyocesis episcopus consideratis causis potest auctoritatez prestare secundum quosdam ext. eo. rica. j. tica. scripture. r. c. nō est. r. c. magne Item si quis vouit expendere centū marchas vel mittere in subsidium terre sancte et postea intrat monasteriuz licet q̄ tum ad laborē peregrinationis

UVA. BHSC. IyR_347_2

absoluatur per ingressū religionis: nō tamē quo ad pecuniam predictā quia nec episcop⁹ nec abbas nec aliꝰ a papa potest irritare vel commutare vota terre sancte nec ipsos iure irritatur per ingressum religionis nisi quo ad laborem peregrinationis extra eodē titulo scripture. x. c. nō est. x. c. magne. ¶ Item licet mediocres persone liberētur a voto crucis per ingressum religionis nunquid idem de imperatore rege comite. duce vel aliquo preponente ex quo pendet totus exercitus cruce signatoꝝ et de cui⁹ absentia desolabitur. Quid etiā si nouit q̄ tota tempore vite vel vsq̄ ad triennium vel septēnium militabit in terram sanctā. t. tenebit secum duo vel tria milia militum. r. ideo vbi nisi pbabiliter dubitatur an circa hmōi aduenas siue arduas personas p̄ponderare debeat cōmunis utilitas vel priuata: papa esset consulendus potius in hoc casu quam aliquid temere diffiniendum ¶ Item votū hierosolimitanū pōt vir sine licētia vxoris facere. t. adimplere et vxor si vult sequatur eum extra. eo. t. ex multa. x. c. quod sup bis in fi.

¶ De voto peregrinationis et abstinentie: quis possit in eis dispensare.

VOta abstinentie et peregrinatio solui tur p̄m. h. statim ibo ingressu religionis: q̄ talis ingressus soluit etiam⁹ vinculū iuramēti. t. obediētie extra. eo. ti. c. sane. x. c. scripture. x. xix. q. ij. oue. vt q̄ quis iurauit ducere aliquaꝝ in vxorē: vl clericus qui p̄misit obediētiam episcopo existens in ecclesia seculari. alij dicunt q̄ predicti tenentur ad implere q̄ p̄miserunt nisi prelat⁹ suus dispenset cum eis. sed dicendum quod si aliquis volens hmōi vota peregrinationis vel abstinētie. t similia in melius commutare episcopo suo p̄stante auctoritatem intrauit religionem absolutus est. Si vero non intendebat cōmutare vel etiā intendebat sed auctoritas episcopi non interuenit licet possit dici q̄ ius religionis soluit hmōi vota vt dicit. h. consulēdum est tamen vt cuꝝ talibus dispenset prelatus q̄ tutius est vt alij dicunt. t prelatus potest dispēsare. xxiij. q. v. soluit. x. xx. q. v. monacho.

¶ Item nota q̄ duo exiguntur ad hoc vt aliqua aliuꝝ notorū redemptio vel commutatio fiat. causa. t auctoritas superioris causa vt si vouens sit infirmus vel ex debilis et infirmus vel si ex ipsi⁹ absentia gr̄a vel cōturbatio immineret in terra et similia q̄ nisi subsit rationabilis causa nullus debet. petere dispensationem in aliquo voto: q̄ nō est securū. quo ad deum. Si sine causa dispensetur cuꝝ eo. ar. extra. e. t. c. j. x. c. nō est vbi de hoc ¶ Item superioris auctoritas exigitur q̄ nemini lꝫ auctoritate p̄priavota redimere vel commutare ¶ Item licet quidaꝝ dicant papam posse dispensare in omni voto voluntatis siue sit de continentia siue de alio q̄ potest facere ō monachum non monachum sicut dicūt de quodam quē fecit regem castelle causaꝝ de voto continentie. t paupertatis cōtradicūt quidam exr. de statu monachoꝝ ad monasteriū in fi. In omnibus aliis votis. t iuramētis quātuncunq̄ vouēs vel iurās simpliciter et indeterminate voueat vel iuret. nec includendo. vel excludendo auctoritatem pape potest veniri contra auctoritatē pape q̄ talia vota vaga. t indeterminata recipiūt interpretationem a iure extra de iureiurando veniēs. x. c. quintaualis. ¶ Si vero vouens intendebat se obligare in omnem euentum ad votum indiscrete et indistincte nouit consulēdus est tamen

UVA. BHSC. IyR_347_2

q̄ obseruet nisi ex obseruantia sibi vel alij periculū mortis immineret: q̄ tūc nullo modo tenetur obseruare, tamen illicitum esset sicut fecit Bethe occidēdo filiam. & Herodes occidendo Johānem baptistam. xpō. q. iij. cap. & c. vnusquisq; vnde notauit. h. xxx. q. vltī. c. non solū. Quod si aliquis fecit votum de carnibus non edendis & infirmatur ita, q̄ dicitur a medicis esse in periculo mortis: & aliter euadere non potest nisi carnibus vescatur, potest de precepto maioris & etiam sine preiudicio & precepto comedere carnes: quia casus est necessitatis & in hmōi voto tacita videtur condicio fuisse nisi necessitatis cogeret vel preceptum maioris adesset. ¶ Item breuiter quoties peccatum deprehenditur in executione voti seu iuramēti nō est adimplendum: sed auctoritate propria potest quilibet contrauenire vigesimasecunda questione quarta in malis. Sed vbicunq; intendebat vouens vire cte se obligare & ad licitum si subest causa redimat vel committet auctoritate superioris. als vero non est tutum q̄ se excuset per aliam dispensationem nisi q̄ compleat q̄ promisit. sufficit tamen ꝑm quosdaz auctoritas episcopi in commutatione: sed non in pura absolutione ab hmōi iuramento vel interpretatione iuramēti de quo probabiliter dubitatur vtrum licitum sit vel illicitū de hoc ride in tractatu de iuramēto quis dispensare potest. ¶ Item in redēptione seu commutatione votorum debet superior habere considerationes ad facultatem vouentis & expēsas quas posset facere vel facturus esset si votus impleret in eisdo morādo redeūdo & etiaz ad laborem vot si vtum esset hierosolimitanum vel simile puta cōtra hereticos. vel aliquod tale omnia sine diminutione transmittat per aliquē vel aliquos viros religiosos in vsum & subsidium terre sancte seu catholicorum profide pugnantium totaliter siue corporaliter transferenda extra eodem titulo magne. & capitulo super his. In votis vero aliarum peregrinationum: scilicet sancti Jacobi et similium. dic idez hoc excepto q̄ ad locum peregrinationis mutat oblationem quam ibi esset facturus. sed alias expensas cum compensatione laboris in his que magis deo placere credit conuertere debet ar. extra eodem titulo capitulo primo & c. scripture. Debet ergo episcopus in redemptione votorum considerare quid debeat quid deceat. & quid liceat & quid expediat vt consideratis circunstantijs predictis. scilicet facultatum & personarum commutatio fiat in id q̄ magis sit deo acceptum extra eodem titulo primo. & capō magne vbi de hoc. Itē q̄d si nouit aliqs q̄ optaret certū marcas pauperibus in generali vel alicui certe persone. vel construeret cenobiū cysterciensis ordinis nūquid si velit hmōi votum commutare per ingressum religionis liberatus est intrando religionem. ¶ Rideo sine preiudicio q̄ si ex tali promissione vel voto acquisita est actio alicui vel aliquibus quia forte donauit vel promisit illis q̄ daret vel faceret hoc vt illud. non liberatur per ingressum huiusmodi nisi de consensu illoꝝ quibus donauit vel promisit. si autez nulli acquisita est actio quia non donauit nec promisit nec se obligauit aliquibus sed tantum deo liberatur per ingressuz religionis si intendebat illud minus bonum commutare in hoc maius: dū tamē hoc fiat auctoritate episcopi sui. als non sufficit ꝑm quosdam voluntas propria vel etiam abbatis quo ad hoc. vota tamen abstinentie vel peregrinationis & etiam alia vota ante monachatū

UVA. BHSC. IyR_347_2

facta, potest abbas revocare post monachatus sicut notavit. h. xx. q. iij. monachorum ar. xxxiij. q. v. voluit. ¶ Item licet videatur q̄ parer moriēs possit iniungere filio quem heredem sibi constituit vt implear vota peregrinationis vel similia ad que ipse tenebatur extra eodem titulo licet Similiter quia heredes tenentur ipso iure satisfacere omnibus quibus tenebatur defunctus ext. de vsu. tua. tamen dicendū q̄ nō potest pater iniungere filio necessitatem peregrinandi nisi filius approbet mādatus patris extra eodem titulo. licet vbi de hoc. t. xxiij. q. iij. anime vbi filius approbauit mandatum patris et crucem susc epit t id circo tenebatur illud implere als non. Sed satisfactionē pecuniariam bene potest iniungere patri heredi suo. ar. ext. de vsu. tua. et de solutionibus. c. j. ¶ Item viri possum facere vota abstinentie vxoribus inuitis ſm quosdam cum sint maiores. xxxiij. q. v. manifestum. t. c. noluit. t. c. hec ymago nisi per tale votum fieret vxori preiudicium in debito sibi reddendo. xxxij. q. j. si quis vxorem. ¶ Item votus peregrinationis neuter coniugum alteri omnino facere potest. xxxij. q. ij. si ru. t. xxxij. q. v. q̄ deo. ¶ Item nunquid votū mulieris de ieiunando aut feriādo in sabbato semp mutandum est Rideo cum ſm veterem canonem de con. di. iij. sabbato. qui tamen canon loquitur vel de consilio, vel abrogat? est per cōtrariam consuetudinem. non debet votum de hmōi ieiunio mutari vel revocari. potest tamen mutari in melius. votus autem de feriando in sabbato nō est simpliciter irritandum aut de necessitate mutandum nisi persona que vouit suspecta sit q̄ iudayzare velit. ¶ Item tenetur quis suum adimplere votū etiaz si non habuit causam vouendi extr. de conuersi. coniug. ex parte. ¶ Item vxores emiserunt votus aliqō non debent auctoritate propria contrauenire ſz viri earum possunt ea irritare etiam si ante matrimonium contractuz vota emiserint. que contracto matrimonio non dum impleuerant. Similiter si vxor de consensu viri vouerat t postea vir prohibeat debet ei vxor obedire. nec peccat vxor obediendo licet peccet vir qui consenserat prohibendo. xxxiij. q. v. voluit. t. c. manifestum. ¶ Quia autem votū peregrinationis abstinentie t similia pōt episcopus cōmutare ex causa iusta ita tamen q̄ commutatio fiat in illud q̄ magis est deo acceptabile. Sed in voto abstinentie habenda est ratio asperitatis ieiuniorum; panis t aque t aliorus omnium que in voto fuerint comprehēsa extra. e. t. i. c. j. cōsiderari etiā debet affluentia vouētis vnde cum imponitur vouenti q̄ singulis sex ferijs ieiunet in pane et aqua nō sufficit pro redemptione seu commutatione altare cōstruere extra. e. t. c. j. t. c. perpendimus. Non sunt enim eiusdem conditionis in redēptione voti in eadem specie pauper t diues vnde pauperi operario conceditur redimere ieiuniū sexte ferie denariovno. lxxx. distinct. presbiter. Rex vero vel comes non posset redimere cum multis marquis argenti. sed tamen generalis doctrina circa redemptionē votorum de facili dari non potest. cum ex varijs circūstantijs personarum hmōi redemptio varie sit taxanda.

UVA. BHSC. IyR_347_2

De voto conditionali.

VOtum cōditionale nō obligat nisi extante conditione vt si voueo ire ad sanctum Franciscum si fuerit filius meus sanat' vel ibo ad sanctum Marcum si intrauero lombardiam. non teneor ire nisi extante conditione. nec sum obligatus ex voto nisi conditio exeat. alias sic z idem de similibus est dicendum. trigesimasecunda questione octaua. non solum. extra de conditione appositā verum. z de restit. spo. olim causa. z hoc intelligas vbi tota obligatio pponebatur in euētu conditionis. ideſt quando vouens non intendebat se obligare nisi extante conditione alioquin si alia fuerit causa vel etiam si fecit votum ob causam et publice non expressit causam sed votum tunc propter conscientiam et propter scandalum collectum tenetur votum implere. Si intrēdebat se obligare etiā fine euentu cōditionis: quia si quis vouet sub conditione mentali quam non exprimit verbo licet non exteat cōditio. debet tamen implere votum propter scandalum eorum qui audierunt extra eodem titulo magne z de conuer. coniuga. ex parte circa finem. Item si aliquis vouet non tantum ex vna causa sed ex pluribus verbi gratia vouit aliquis q̄ iret ad sanctum Jacobus quia credebat ibi inuenire fratrem suum et nihilhominus propter redimenda pec cata in hoc casu quamuis sciat decessisse fratrem suum antequā arripiat iter tenetur tñ ire nihilhominus propter aliam causam. Idem intelligas quotiēscunq; vouit aliquis ex duabus causis vel pluribus vel sub duabus conditionibus vel pluribꝫ. z nihilhominus intendit se obligare qualibet illarum causarum vel conditionū extante. Item qui propter impedimentum temporale votū adimplere non potest. expectet donec cesset impedimentum. Si vero perpetuum est impedimentum cōmutetur votum ipsius extra eodem titulo quia super his vbi de hoc in glo. eandē. Item conditio generalis. puta si vipero. si potero. si deus voluerit semper est in voto intelligenda etiam si nō apponatur. xxvij. q. ij. beata. z. xvj. q. j. in prochia. votum tamen factum per iraz non valet nisi postea quietus cōsentiat vouens ext. de conuerſi. coniug. duduz. vbi ō hoc z de reg. sic in fi. z. ij. q. iij. §. notandum. z. c. si quis iratus.

De vsura.

NUnc agendum est de vsura. Quid sit. z vnde dicatur. Que sunt species eius. In quibus casibus permittatur vel prohibeatur. Qualiter vsurarij et eorū heredes compellātur ad restitutiones vsurarū de vsura pignorum.

De vsura quid sit. z vnde dicatur.

VSura est ex mutuo lucrū leui q̄ pacto debitū vel exactū. non essi vsura cōmittitur vbi gratis obligatur offertur gratis recipitur arg. xiiij. q. iij. vsura. z. xvij. di. de eulogijs. Nulla enim oblatio suscipiēti ex ipe maculā ingerit que non exābientis petitione processit. j. q. j. sicut. Item vsura est quicqd sorti accedit ex intentione corrupta a pte creditoris q̄ non mutuasset principaliter nisi ppter spem lucri. xiiij. q. iij. plerisq;. z. item esca. Sola essi spe vel expectatione cōmittit vsura qñ mutuatur principaliter ppter lucrū in quo casu tenetur creditor totum restituere quacunq; intentione cedit ei debitor siue ex dilectione exorta per mutuum siue

UVA. BHSC. IyR_347_2

ppter aliud.et.eo.t.consuluit vbi de ff in glosa ar.contra.z.c.conquestus.et. cap.j.z.xiij.q.iij.si fenerari?.qō intelligaverum esse cum i causa mutuandi principaliter ponitur in spe vel exspectatione lucri siue emolumenti alioqui si nō principaliter sed ob charitatem: et dilectionem mutuat secundario tamen aliquid inde spectat retributiōis non videtur esse vsura.ar.lxxvij.distin. in singulis et.lvij.dist. si officiosa z.lxj. distin.horum qui pderit.Quia cuz ḡs liberaliter mutuat scire debet debitorē sibi esse naturaliter ad antidota obligatum.ff.de peti.bere.l.sed si lege.§. consuluit.z extra de testa.cum in officijs.et ideo de retributiōe sperare potest.j.q.ij.quam pio.et extra de symo. tua.Quando vero sola spe committit vsura vt quidam dicunt non est opus restituere qō sorti accedit z sufficit sola penitentia sicut in symo.mētali.extra de symo.mandato vbi debitor ex sola dilectione dat creditori: non pōt repetere illud nec sibi retinere si inde dedit. ¶Similiter si non sit corrupta intentio creditoris sed debitoris tātum quia propter mutuum dat aliqd vltra sortem non tenetur creditor restituere secundum quosdam quādiu pbabiliter credit qō sola dilectione ḡtis seruiatur ei.sed si credit vel pbabiliter dubitat q ppter mutuum receptum vel vlterius retinendum seruiat ei.sed si credit vel pbabiter dubitat q propter mutuum receptum vel vlterius retinendum seruiatur ei a debitore restituere illud tenetur quia voluntas acquirendi aliquid ex mutui ꝑter sortem vsura est secunduz illud date mutuum nihil inde sperantes.

¶Item dicitur vsura quasi vsu eris.i. pecunia procedensvel dicitur quasi vsus rē vel vsus eris.qz obusum rei vel eris vel pecunie datur pecunie vero nomine continetur totum q habent homines.j.q.j.totum. ¶Item vsura nō committitur nisi in contractu mutui de quo hic agitur. Mutuum autez cōtrahitur in hīs rebus que consistunt in numero vel pondere et mensura.in hīs que numerari solent et ad numerum dantur:vt monera que ppie numeratur ponderetur: vt ere argento auro ꝛc.que appenduntur seu ponderātur. Mensura vt frumenti:vinum et oleum et similibus.insti. quibus modis re.cō.ob.circa princi.et.xiij.q.iij. vsura.et.q.iiij.null?. ¶Ite ꝑter predictas res vsura committitur.nam cum tibi mutuo aliquid ex hīs que consistunt minimo pondere vel mensura. et tu mihi conuenias p vsura equum vestem vel predium vel quicquid aliō qōcunqz nomē ipōas ei vsura est.xiij q.iij.plerīqz. z nunqd mutuū est si ḡs dederit.x.vnas stanfordivel aliam speciem panni p aliis.x.reddendis ad certum terminum cum talia videātur cō fistere in mensura. ¶Respondeo verius contractus ille est permutationis quam mutui et nomen mensure hic restringitur ad modios et lagenas et alia vasorum genera quibus mensurari solent liquida z grauia poterit tamē huiusmodi contractus in fraudem fieri vsurarum.

¶Quot sunt species vsure.

VSurarum species due sunt:alia spiritualis et equa de qua in euāgelio.Nonne oportebat te pecuniam dare nummulariis. Mat.xv.c.et.xlvj. distin.sicut non suo.alia corporalis et iniqua que subdiuiditur:qz alia ē sortis alia vsurarum hec vltima appellatur improbum fenus et eam exercens

UVA. BHSC. IyR_347_2

ipso iure infamis efficitur etiam scōm leges.iij.q.vij.§.tria in fi.Sed ℔ iura canonica in.vtraq; spē ipso iure infāia irrogatur cum in vtroq; committat pec catū mor.vj.q.j.infames.¶Item ꝑm quosdam vsura alia directa alia indirecta.directa duplex.i.cum pacto et sine pacto.¶Item cum pacto duplex vsura sortis et vsurarum:vsura sortis est quando datur mutuum vt accipiatur aliquid ꝓter sortem sicut fit quotidie.Sed vsura vsurarum est quādo vsura ponitur in capitali.i.q; vsura sit vsura et hoc vocatur improbum fenꝰ qui hanc exercet efficitur infamis ꝑm leges.¶Item vsura sine pacto fit duobus modis.vno mō cum dicit non facio pactum tecum sed dabis mihi ad libitum tuum qui nisi principaliter ide spectaret:siue speraret lucrum nō mutuasset pecuniam.Secūdo modo fitquando simpliciter mutuat et nihildicendo,℔ tamen principalē intētionem aliquid accipere vltra sortem non enim refert quoad deum sed homo mutuat vt aliquid accipiat ꝓter sortem vtrum id faciat cum pacto vel sine pacto quia vsura committitur in vtraq; voluntate ꝑm illud mutuū date ꝛc.et ideo vsura sine pacto periculosa est qñq; quia repeti non potest in foro causarū et ideo nota q; quando principalis intentio,mutuantis est in lucro vsura est.Qñ vero principalis intentio est ꝓpter deum vel ꝓpter amicitiam.Secūdario autem expectatur lucrū:sed tamen sine pacto tūc nō est vsura.¶Item vsura conuentionis committitur tribus modis.ꝑmo quādo capitale lucrum ponitur in certitudine vt cum dicitur mutuo tibi.xv.ꝓ xx.¶Secūdo mō qñ capitale ponit in certitudine et lucrum in fortuna vt cum dicitur mutuo tibi.x.et si lucrat fueris dabis mihi tantum de lucro vt ad voluntatem tuam.Si vero nihil lucratus fueris:nihil dabis.Sed quicq̄d contingerit de lucro reddes mihi inō capitale penitus.¶Tertio modo quādo lucrū ponit in certitudine ꝛ capitale in periculo.sicut faciunt qui mutuant ad fortunam maris vt si nauis periclitaretur nō tenetur sibi debitor ēt reddere capitale.¶Item vsura indirecta qñq; fit in fraudem precepti mutuando contractū vt si dicatur nō mutuo tibi pecuniam si vendo,mittat ei ꝓtractū mutui ꝓtractū fiete venditōis et idem intendit lucrari hinc et inde.

¶Iterē ēt est si quis vendat merces suas carius ꝓpter terminuz nisi res plꝰ vel minus valitura sit in termino vel similiter dubitetur secundum arbitrium boni viri si res illa tempore contractus non fuerat venditurus extra eo titulo.cap.vlti.Secus tamen esset si res illas paratus esset vendere omni die:et ideo talia facere non est tutum.¶Item vsura alia appellatur cētesima.l.qui equiparatur sorti per annum.C.e.ti.l.cos.ff.de condi.ob.turpem causam.l.vt si non sortem.℔ q̄d si in lucro.xj.p.xij.mutuat;predictam vsuraz excedit ex.de excess.p.inter.vbi de hoc.Illa ex culpa a ser.q; est totum et plica q; est pars vel medietas que ꝛ alio modo dicit curiola ab curi q; est medium.ꝛ olum totum.xlvij.dist.qñ sed legiste aliter consuerunt distingue per.l.C.de vsur.cos.¶Unde versus. Discant illustres stipulari posse trientes.Et mercatores sibi posse requirere bis sex.Querere semisses possunt cōmuniter omnes.℣.ℊ. Si sors fuerit.xxx.triens huiusmodi est.x.semis.xv. bos,ꝑm quosdam.xx.℔ alios est octaua pars.

¶In quib' casib' vsure ꝓmittant̄.ꝛc.

UVA. BHSC. IyR_347_2

Usura corporalis in .xij. casibus est permissa. Primus est cui clerico beneficium assignatur et layco male tenet illo et violenter. unde potest ecclesia vel ecclesiastica persona i pignore illud recipere nec fructus computabit in sortem. ext. de. ri. c. j. et. c. conquest? dummodo non fiat hoc lucri causa: sz vt res ecclesiastica de manu layci redimatur. ¶ Item secundus est quando vsure petuntur non sicut vsura: sed tanquā interesse vt si fideiussor soluit vsuras creditori potest eas repetere a debitore pro quo fideiusserat: quia non sunt vsure quantum ad ipsum sed potius interesse. i. vitatio damni. ex. de fideiuss. constitutus. ¶ Item tertius est possessiones a socio sunt genero p numerata dote pignori obligate nas tūc fructus non computantur in sortem: et ratio est quia dos ad hoc constituit vt mrion? onera supportentur. extra eodem titulo salubriter et. C. eo. titu. l. pater. et extra ō dote post diuo. per litteras. Sz q̄d si nihil casu gen?. possessioni sibi taliter obligatam cum iure p sibi habet concedatur alij recepta ab eo summa que p̄missa fuerat ei p dote nunquid poterit ille lucri facere fructus perceptos vsq; dum soluta sibi fuerit pecunia predicta sicut poterat gen?. ¶ Respondeo si gen?. animo donanti transfert ius totum p habet in pignore non propter contractū pecunie quā accepit ab eo: sed quia cōsanguineus est eius: vel alia ratione coniunctus amicus et ille non ppter, fructus lucri faciendos numerat ei pecuniam: sed ppter dilectionem aut gr?az credendum est p absq; periculo vsure potest fructus lucri facere nec est iste contractus veri nominis mutuum nisi ductum sit in pactum p gen?. tenetur numeranti reddere pecuniam si ille voluerit repetere in q̄ casu esset vsura si vellet lucri facere fructus.

¶ Item quartus est cum petitur vsura non tanq̄ vsure sed tanq̄ interesse vt in contractibus bone fidei et tūc nō petit quasi vsura: sed quia interfit moram ad habitam non fuisse. vt. ff. pro so. l. non solum. Sed hoc intelligo cuz interesse est intra rem vel cuz petitur causa damni vitandi non lucri captādi. ff. de act. emp. et venō. l. si sterilis. § cum per venditorem. xvij. q. iij?. si q̄s oblitus. ¶ Similiter ratione more: vt si debeas mihi. c. ad certum terminuz noluisti persoluere in termino. z ideo me oportuit recipere pecuniam sub vsuris ppter negocia mea attractanda tunc teneris mihi restituere illas vsuras si solui alioquin libera me ab obligatione: ex. de fideiuss. peruenit. z. c. cō? stitutus. ¶ Item quintus est in cōtractu locutionis i quo percipitur aliq̄d licite extra sortem. i. vltra id quod datur. ar. C. de pig. act. l. nec creditores.

¶ Irez sextus ratione incertitudinis: siue dubij. vt cum quis per annuz granum vinum et similia vendit: vt āpli? quem tunc valeat in certo termino, recipiat p eisdem. Si tamen ea tempore contractus non fuerat venditurus ex. eo. ti. nauiganti. §. j. z. h. et hec cōditio extendenda est non soluz in hoc casu. Sed etiam vbidatur species p specie aut pecunia p pecunia.

¶ Similiter ratione dubij: vt si quis dat. r. sol. i pascha: vt alio tempore puta circa antumpnum totidem granz vini vel olei mensure sibi reddantur q̄ licet tunc plus valeat. i. tempore cōtractus. vtrum plus vel minus solutiōis tempore. i. circa antumpnum fuerunt valiture mihi. ¶ Similiter dubitatur ratione dubij huiusmodi excusantur. satis tamen consulte agerent homines

UVA. BHSC. IyR_347_2

si a tali contractu cessarent. extra eos. tiru. in ciuitate. ¶ Item si quis daret decem solidos in autumpno quando parui precij est bladum vinum ⁊ oleū vt ad pascha, totidem sibi grani: vini et oleī mensure redderentur quando huiusmodi merces secundū communem cursum ꝓsueuerunt esse cariores vsuraje sset: quia verisimiliter non dubitatur immo probabiliter creditur ꝙ plus valebunt ille mensure tempore solutionis quā valuerunt tempore cōtractus. ¶ Item nunquid poterit committi vsura vbi datur pecunia ꝓ pecunia marcha argenti ꝓ alia marcha ad certum terminum soluenda vel cū datur precise species pro specie: vt granū pro grano vinum ꝓ vino oleū ꝓ oleo ad eandem mensuram. ¶ Respondeo si verisimile: est ꝙ pecunia numerata. j. annum vel argentum in tempore nō fiant preciosiora tempore solutionis: ꝙ fuerat tempore contractus: aut verisimile dubitatur vtrum preciosiora sint futura necne non est vsura. Sed si verisimile sit qō preciosiora sint tēpore solutionis: vt si quis det .xx. libras. venetorum in hyeme ꝓ alīs totidem in estate soluēdis quando solet huiusmodi moneta requiri anautis aut .xx. marchas auri vel argenti ꝓ alīs totidem soluendis ad passagium cruce signatorum. Distingue ꝙ creditor non erat seruaturus illam pecuniam vsq ad tale tempus. Sed interim consumpturus vsura est. si erat seruaturus vt sit seruando vsq ad predictum temp' lucraretur subdistingue quoniaz aut auffert creditor debitori libertatem interim se liberandi ⁊ debitum soluendi et tunc vsura est: quia presumitur qō ideo tradiderit pecuniam ꝙ debitorez oneraret periculo et se exoneraret. Si vero non auferret: sed concedit ei qō reddat pecuniaz quandocunq; voluerit infra terminum meretur si ex amicitia ꝺ faciat vt inopiā releuet debitoris. Si autē corrupta intētiōe ꝺ faciat: vt exoneret se a periculo ꝑuādi peccat nō tñ est ꝓpellendus ad restituēdū lucrū ꝛz in pnia ꝓsulendū esset ei vel restituere vel pauperib' daret. Eodē mō distinguendū est ⁊ iudicādū qñ datur species ꝓ specie ad terminū. vt granuz ꝓ grano oleum ꝓ oleo ⁊ vinū ꝓ vino. ¶ Item qñ ꝑdicta emūtur in messe soluēda emunt dico vilius ꝑpē terminū fm estimationē boni viri tunc indire cte venditur tempus ꝙ est cōe oi creature. vñ vsurari' vēdēs huiusmōi tempus oi creature iniuriat ⁊ iō si homines tacerēt ꝺ vsurarios lapides clamarēt. ¶ Similiter quando vsurari' nō vult dare dilationē debitori vltra absq; lucro qz tūc ꝑs est terra, vēdit vsurā committit. ¶ Item si debitor creditorem non ꝛogat recipe pecuniā suā ꝓuenit in muneribus gratis rogans vt det sibi dilationem propter amicitiam vel propter deum et creditor recipiēs mūera grat(respectu ꝓteriti tēpis non futuri quāuis postea det indigenti ⁊ beniuolā dilationēquā alias n̄ darz si iudicet esse igratū: dat dico ꝓncipaliꝫ ꝓpē amicitiā vl ꝓpē. deū Sario ꝺo ꝓpē ꝗtitudinē debitoris ⁊ ꝺ faciet rōe ꝓteriti tēporis nō futuri qz nō est vsura dūmodo ꝗtis accipiat ⁊ offerat ꝗt(fm q̄sdā ¶ Silr q̄ merces suas vēdiderit ad terminū ꝓcio lōge maiori quam valeant tempore venditionis vsura est: extra eodem tiru. consulunt: et capitulū in ciuitate: quia tunc non verisimiliter dubitatur vtrum plus vel minus valiture sint: sed presumitur quod precio longe minori.

UVA. BHSC. IyR_347_2

¶Item septimus casus est cuz petitur vsura a canone permissa que potest exigi vltra sortem.xñ.q.ñ.in legib⁹. ℞ñde de hoc in tractatu de penis. ¶Similiter in tractatu locationis non est vsura quia licite percipitur aliquid vltra sortē i.vltra id q̄ datur. naz si exit locata aliquid detur z accipiatur non dicitur vsura sed merces que rei locate accedit q̄ rei locate dominiū retinetur ita q̄ conductor questionem de proprietate referre non potest.C.de pig.act.l.nec creditores.sed dñium;transit i mutuo in debitorem mutuum q̄ de meo fit tuum. ff.de rebus credi.l.mutuum.§.appellata.et ideo quia periculum locate rei ad locatorem spectat periculum vero mutui ad debitorem pertinet in vno casu est vsura z in alio non.et ideo conuenitur merces et exigitur sine vsura.ff.de rei.ven.l.si nauis. ¶Item predicti casꝰ continentur in hoc ꝑsu.pena fides.dubium.mora.dos.violentia domum.

¶Itē hñs casibus adde z alium q̄ eps grangias de feudo ecclesie sue potest retinere fructibus nō computatis in sortem dum tamen interim feudatarius immunis sit a seruitio q̄ pro feudo ecclesie facere tenebatur ext.de feuḍ.cap. j. Sed nunquid ex hoc speciale in ecclesiastico feudo an extendendū est ad p̄n cipum;feuda secularia et vt ipsi in suis feudis possint talia facere. ℞ñdeo ꝑm quosdam hoc est speciale priuilegiū ecclesie.nec est ad feuda laycalia extendēdum. ¶Item si ita est vsurarius q̄ mutuat ad vsuram pro alijs sicut qui mutuaret pro se sicut facit tutor z curator et tenentur ad restitutionem si vt non possint ad hoc inducere p̄cipales. Similiter si socius vel seruiēs mutuat denarios consocij vel dñi ad vsuras de generali mandato dñi vel socij dicentis vt cui vult mutuet et hoc sub nomine socij tenetur ad restitutionem si illi non restituerant quia p̄incipalis est in hoc facto.quia in optiōe eius est mutuatio vl' nō. Sed si de speciali mādato hoc faciat et mandatur sibi sic. Mutua de denarijs meis.x.libras petro nomie meo tunc q̄uis peccet hoc faciendo, non tamen ad restitutionem tenetur. ¶Item sicut prohibentur als accipere vsuras nomine suo ita et alieno.ꝑ.vj.di. sicut non suo. Sed quid de seruientibus vsurariorum qui mutuant pecuniam pro dominis suis ad vsuram.et vsuram accipiant ad vsum eorum z de mandato eorum nunquid tenentur ad restitutionem cum nichil ad eos inde peruenerit ℞ñdeo non tenentur ꝑm quosdam p̄sertim cum idem vsurarij per se ipsos vel per alios ministros huius vsuras exercerent q̄uis non per istos.

¶Item qui accipit nomine alieno siue sit tutor siue curator vel q̄icunq; alius de tutore et curatore dicendum est q̄ tenentur ad restitutionem ꝓ eo q̄ p̄stant auctoritatem talibus contractibus et illis quorum tutelam gerūt vel curā cum per se nō essent talia facturi. De alijs qui nonō misterium prebent dic sicut dictum est de seruientibus vsuriorum et hoc vera sunt si ille cuius nomine accepta sunt non sunt solvendo vel nō restituere possunt et ratio huius est quia facientes et consentientes pari pena debent puniri.ñ.q.j.notum in fi. ¶Si vero ille cuius nomine acceptē sunt vsure soluerit eas liberantur illi qui eius nomine acceperunt. Sed q̄d de illo qui sine mandato gerēdo negocium alienum feneratur ad opus illi⁹ cuius negocium gerit. Quid etiaz de illo qui cum ego vellem ꝓare mutuum alicui gratis induxit me q̄ darez ei pecuniam sub vsuris nunquid tenentur isti duo ad reddendas hmōi vsuras lic⁹

UVA. BHSC. IyR_347_2

nihil ad eos peruenerit. ℟ñdeo dicunt quidam q̃ sic. primus enim tenetur qz totaliꝫ fuit actoꝛ ⁊ minister vsurarũ cõtractus. scõdus tenetur quia idebite impediuit vtiliratem siue voluntatem ꝓximi procurando ne gratis ei mutuuꝫ daretur. ¶Item licet quidam dicerẽt q̃ nunq̃ committitur vsura nisi ex pacto soluatur. dicendum ꝑm alios tamẽ est q̃ sola spes cum intentiõe corrupta ꝓhim vsurarium facit. Unde si creditoꝛ non credidisset pecuniam nisi propter spem lucri tenetur totam restituere q̃ cunq̃ intentione dederit debitoꝛ siue ex dilatione et dilectione orta forte ꝓpter mutuum sibi datum aut ꝓpter aliud siue propter mutuum recipiẽdũ vel retinendum vsq̃ ad prolixioꝛes terminum. vbi tamen debitoꝛ ex sola dilectione dat creditoꝛi non potest repetere nec sibi retinere si forte habet alꝫ aliquid de bonis creditoꝛis. q̃ si nõ sit coꝛrupta intentio creditoꝛis debitoꝛ tamẽ ꝓpter mutuum acceptum vel vlteriꝰ retinendum dat ei aliquid nũquid creditoꝛ restituere tenetur illud quod sic accepit. ℟ñdeo dicunt quidam q̃ non tenetur de bona fide consumptis nec etiam de extantibus q̃diu probabiliter credit q̃ ex sola dilectione gratis ei seruiatur a debitoꝛe. Si autem credit vel probabiliter dubitat q̃ ꝓpter mutuum receptum vel vlterius retinendum ei seruierit restituere tenetur. Quando autem debitoꝛ non gratis dat nec creditoꝛ gratis mutuat. Si debitoꝛ alꝫ habet aliquid de bonis creditoꝛis et sibi consulat per retentionem de vsura quã dederit non est compellendus ad restituendum in penitentiali foꝛo. Unde q̃d si sub spe coꝛrupta mutuauit pecuniam alꝫ non mutuaturus nisi speraſſet quicquid postea etiam gratis. i. sine sua exactione ablatum vltra sortẽ acceperit vsurarius est siue illud sit pecunia numerata siue frumentum siue vinum siue oleum siue carnes siue fructus vt poma et simlia siue species et breuiter quicquid excogitari possit ⁊ dici lucrum siue illud consistat in dando siue in faciendo iuxta illud pecuniam tuam non dabis ad vsuram et omnẽ frugum superhabundantiam non exiges nec vsuram escarum accipies nec omnium rerum qz quicquid sorti accidit vsura est cuncq̃ nomen ponas ei. xiiij. quest. iij. §. ecce. Sed quid si aliquis mutuatur⁹ esset. siue erat ꝓpter deum tamen cum mutuauit habuit spem recipiendi aliquid vltra sortem. Nunquid tenetur restituere q̃ postea sine exactione accepit. ℟ñdeo si credit q̃ non ex dilectione sed propter mutuum datuꝫ sit ei restituere teneꝫ alꝫ non. Quidam tamen dicunt quando principalis intẽtio est ꝓpt deũ vl ꝓpt amicicĩã scõdario aũt expectat lucrũ aliqõ sine pacto vel conuentione non est vsura ext. eodem titu. consuluit. vbi de hoc in glo. supple causa. ¶Item domini molendinoꝛuꝫ qui credunt pecuniaꝫ pistoꝛibus vt molant in molendinis eoꝝ vsurariũ sũt. accipiunt enim vltra sortem in faciendo licet non in dando et auferũt libertatem a debitoꝛibus molẽdini vbi nolucrunt. si tamẽ debitoꝛes ꝓpter hoc non sunt dampnificati nõ tenẽtur creditoꝛes ad restituendum eis aliquid nisi quaten⁹ estimari debet libertas molendini nisi volebant pensatis etiã circunstantiis de maioꝛi et minoꝛi remotione molendinoꝛum et facilitate molendini et qualitate. ¶Item quid cuꝫ in mentali symonia non fit restitutio necessaria vt ext. de symonia. mandato quare est necessaria in mentali vsura. ℟ñdeo in symo. est turpitudo vtriuscq̃ partis dantis et accipiẽtis. Sed in vsu-

UVA. BHSC. IyR_347_2

ra non est turpitudo dantis et ideo ex iure diuino et naturali equitate faciendа est ei restitutio nec posset in hoc casu papa dispensare. Sed ex solo iure humano pecunia symoniace accepta restituenda est non illi qui dedit turpiter si etiam ecclie. vnde nec elyseus precepit gyezi restituere qđ accepit ananiaz sed papa qđ vult potest statuere in hoc casu. Posset etiaz dispensare qđ nō solum in mentali symonia sed etiā in illa ex pacto esset expressa retineri posset qđ esset symoniace acquisituz. ¶ Item vsurarius est qui emit equos tēpore certo reddendos a vēditore incertis nundinis. emit inquā minori precio quā valeant tēpore nisi verisimiliter dubitetur equos illos tēpore solutionis esse plus vel minus valituros vel tantūdem. ¶ Similiter qui fructus agri certo precio p vno anno emunt vsurā cōmutant nisi pro babiliter dubitēt fructus percipientes plus vel minus valituros in messe qui sint episcopi siue tantūdes ext. eo. titu. in ciuitate. ¶ Similr vsurarius est qui fructus rei pignoi obligare nō vult deductis expensis cōputare in sortes ext. eo. ti. c. j. vbi de hoc. t. c. ñ. t de pignorib' cum contra. ¶ Item vtrum liceat exigere vsuras quas soluit ab eo qui nō soluit in termino. Respō. qđ sic si duo cōcurrant tamen si ille dixit qđ erat ei necesse accipere subvsuris. Secundū si nō poterat aliter inuenire mulierem nisi sub vsuris scōm Alexandrū de ales. Facit pro hoc. c. quoniam. xiij. q. iij. t. ca. si quis de clericis. xij. q. ñ. Posset etiā dici quod etiam si mutuum potuisset inuenire gratis qđ nihilominus poterit exigere vsuras solutas qz non tenet se alteri obligare qō faceret si mutuo acciperet ex gratis tñ primū est equitari. cōsonū quod tene. ¶ Item qui veniente tēpore solutionis volunt dare dilationē debitori qui iuramento astrictus soluere nisi data eis pecunia vel aliquo equipollenti restituere tenētur ext. eo. tit. consuluit. ¶ Item quāuis debitor teneatur creditori mutuanti sibi pecuniā gratis ad antidota cū nullo modo creditor debet pactum apponere: vel principaliter spem vel intentioni mētali retributione habere qđ fit quādo t si nulla habetur spes de retributione tēporali nihilominus mutuaret. Unde ppter deuz t ex charitate principaliter debet mutuare proximo indigenti et tunc si forte, secundario speret qđ ille debitor sibi remutuet vel aliquid detrici vltra sortem si opus fuerit: forte non est reprobandum ar. lxj. dist. quid proderint cuz suis concordantijs. Unde ꝑm quosdam scolares qui mutuant pecuniam camerarijs vel alijs scolaribus eo pacto vel intentione principali vt illi remutuent sibi quando indigebunt: vsuram committunt. ¶ Item pena iudicialis peti potest sine vsura. ar. xxiij. dist. quāquam si. et. ff. de re iudi. l. qui auctoritate. Idem est dicendum de pena conditionali dum tamē semp sit intentio recta scilicet vt creditor nō ea intentione mutuet qđ credat aut speret penam esse commutendā ar. xxiij. distin. quam quam et extra de arbi. dilecti. Si autez ille qui talem penam apposuit consueuit esse vsurarius: presumitur qđ in fraudem vsurarum apposuerit penam. ff. de accu. emp. l. putas. §. j. Ubi autem sine fraude apposita est pena: potest exigi tota qz publice interest pacta seruari et creditores a debitorib' nō fraudari. ¶ Item presumptio qđ sit vsura si per singulos menses vel annos pascatur pena cōmitti inter contrahentes t est arg. contra quosdam mercatores qui apponi faciunt pactum de pena soluenda ad singulas nundinas sibi succedēs

UVA. BHSC. IyR_347_2

res arg.C.eo.titu.ad hoc.Et idez in similibus que ab vsurarijs solent specialiter exerceri talia enim inducūt sepe presumptionē pre facie q̄ fit vsura in iudicio anime tamen standum est confessioni sue sed propter presumptiones contrarias conscientia diligentius est examinanda. ¶Item si vendidi predium itali cōditiōe adiecta nequando cunq; ego vel heres me⁹ preciū soluaz relaxam predium ego vel heres meus vel quandocunq; a septennio in nouē nium vel intersex ternonem annos a tempore nundinis vel simile nunquid vsurarius est contractus. ¶Respondeo hic non est mutuum immo emptor facit fructus suos sine periculo vsure licz venditor iuxta venditionis formam recuperet postea predium olim suum et hic intellige nisi in fraudem vsurarum fit talis venditio facta q̄ presumitur ex his coniecturis scilicet ex eo q̄ modicū est precium respectu valoris rei.Similiter ex eo q̄ aliquid persoluitur vltra summam receptam pura fuit vendita pro capi.et est in pacto q̄ cum rescindi tur venditio reddantur .xx. Similiter ex eo q̄ emptor consueuit exercere vsuras.extra de emp.even.ad nostram 2 de pigno.illo nos.Sed quid de illis qui agro seminato emittit fructus percipiendos illo anno ante nunquid est vsura. ¶Respondeo non est vsura ex forma contractus potest tamen fieri in fraudem vsurarum quando tantus est ager et talis q̄ in simile fit q̄ fructus cum colligendi valeant in autumno plusquā emptor dederit.ver.gra.dedit p.sol.verisimile est q̄ valebunt.xv.vel xx.maxime si talis est persona que locon fructus huius consumit exercere vnde restitutio in foro pñali facienda est,ei Si autem probabiliter dubitetur vtrū illi plus vel minus debeant valere quo niam emit non est vsura eodem modo indicandus est de creditore qui possessionem aliam recepit pro certa pecunie quantitate ita quod vsq; ad certos annos puta vsq; ad quadriennium vel quinquennium facit fructus suos licet enim talis contractus non sit vsurarius ex forma potest fieri in fraudem vsurarum et recurrendum est in foro causarum ad presumptiones superadditis in foro autem penitentiali stabitur eius confessioni.Sed tamen multum presumendum est contra talem creditorem et indicenda est ei restitutio in presentia si fructus illius terre verisimiliter credebantur plus longe valere quoniā ille dederit si iustus emptor inueniretur. ¶Item vsurarius est qui nauiganti vel eunti ad nundinas mutuauit certam pecunie quantitatez recepturus aliquid vltra sortem pro eo q̄ suscepit in se periculum si pecuniam vel merces emptas inde portauerit salvas alioquin non teneatur et de sorte. xxviij.dist.emens de forte et extra.co. titu.nauiganti vbi de hoc.

Vtrum heredes mariti sine vsura faciant fructus suos Johan.and.et paul. in dicto ca.salubriter dicunt ratio est diuersa.Nam,heredes statim possum se gredire reddendo illi pignus q̄ non se posse maritus in capitulo sua nos de iureiur.Unde emens a genere facit fructus suos quod est notatu dignissimum docto.et maxime Alexander gin bertens in.l.prima.ff.solu.matrimo. et ante eum Par.istud tenuit Raphael fulgosius in.l.qui rome .§. calimacus.ff.de verbo.obli.Et notandū q̄ heredes mortuo pre tenētur satisfacere ō vsuris ātec̄ humat als nō est sepelīēd florian⁹ō strō petro l.l.q̄ pr.ff.fa.herc.

¶Item si quis mutuat in acon.mille so.vt sibi reddant venetijs.c.aureos et sūt

UVA. BHSC. IyR_347_2

vel credit dictos aureos ibi plus valere recipit tamen in se periculū sicut primus vsurari? est maxime qz tales semper faciunt tale mutuum corrupta intentione ꝛ propter lucrum ꝛ ifraudem vsurarum vt indictis.ca.iiciens ꝛ nauigans. ¶Item si emi vel paratus sum emere cretas merces de pecūia ꝛ tu propter nimiam instanciaz feciſti me cessare a tali emptione ad hoc vt tibi mutuarem rego dico tibi volo ꝙ tu reddas michi ibi tantum quātum enim venecijs habiturus de mercibus illis si casu illuc deferrem recipio in me periculum vt supradictum est vnde non est vsura in hoc casu aliquid recipere vltra sortē ꝙ illud recipere est tanquan interesse vnde receptio periculi excusat i hoc casu potissime ab vsure. ¶Itē q̄d de illis quia comitatibus ciuitatum vel a monasteriis annuit certā annuos reddit? vel certos modios annuos ad vitam suā nunquit est vsura. ¶Item non est vsura exforma contractus cum tamen hmōi redditus animus personalis sit siue bursalis non predialis dicendum est secunduz quosdaz ꝙ illicitus est contractus licet quidam legiſte contrariū dicant ꝛ hoc ideo tum qz venditor facile posset desiderare mortem emptoris vt sic liberatus esset tum qz nullum est emptoris periculuz de sterilitate terre aut tempestatis que solēt terre fructus terre quandoq; destruere i messe ꝙ periculum emptores predioruz sustinent aliquādo infantum ꝙ eriaz expense.labozum ab aliquibus amittunt. ¶Itē quid si aliquis cuz vellet emere vsq; ad certum tempus terram valentem singulis annis.x.libras;redditus.ꝛ ad instanciam alterius dedit ei peccuniam quā volebat dare.ppterea illa eo pacto ꝙ ipse vel heres eius;solueret ei tot redditus vsq; ad illud tempus numquid est vsura. Respondeo si licitus fuit primus cōtractus quo volebat emere terram vel vsus fructus terre dicendū est ꝙ secundus contractus licitus fuit alias non. ¶Itē quid de illis q̄ emūt imperpetuum vel ad viram suam vel dono forte ecclesie alicuius seruitij precedentis accipiunt vsum fructum alicui? casui vel ville quem contractuz indifferenter multi exercent precipue cum ecclesijs et monasteriis. Respondeo dicēdum ꝙ si aliquis aduocatus gratis seruiuit monasterio vel ecclesie de aduocatione sua.vel consilio suo vel etiam si aliquis diues gratis et pura intentione seruiuit de pecunia sua absq; intentione recipiendi aliquid vltra sortem licite possunt recipere huius vsum fructum vel aliud domum gratis datum scilicet ex dilectione orta,etiam ex predicto seruitio.xij.queſt.ij.quicunq; et ca. caritatem.ꝛ ca.ecclesiasticis. Similiter dicendum est si nullo ad hoc impenso seruicio receperunt domum a monasterio. dum tamen semper sit intentio recta et studeāt fideliter reddere in seruitio competenti ne alias bona monasterij que pauperum sunt cōsumere videantur. Similiter dicendum est de illis qui emerunt nisi sit talis facta venditio in fraudem vsurarum ꝙ presumitur ex circunstantijs supradictis.

¶Item vbi emuntur aliqui prouētus vel redditus ad vitam vendentis seruatis circunstātijs ex etate et sanitate emptoris ex quibus potest haberi presumptio vel lucrum multum vel paruum debeat mere quia secundū huiusmodi maius;et minus debet esse precium rei empte tunc tollerabilis est huius emptio quia non est periculū ꝙ alter mortem desideret alterius. Si vbi emitur ad vitam emptoris non est tutum ne venditor desideret mortem emptoris.

UVA. BHSC. IyR_347_2

Ideo enim inhibita est promissio prebende vel beneficii non vacantis et pactum de futura successione in heredita re testatoris pastum dico factum dum adhuc viuit testator. Non tamen precise dicendum est mortale peccatum esse emere vel vendere ad vitā elementis q̄a non inuenitur hoc in habitum vbi nisi seruantur debite circunstantie. ¶ Item quid de illis qui emunt oues et boues a pauperibus quos forte nō habēt. ℟ Respondeo vbi emit quis a paupere vel diuite huius animalia que scit vel credit ipsum non habere et. q. iam tradidisset ea locat ei p̄ certa annua pensione vsura est vel ad minus p̄esumēdā in fraudem vsuram fieri. Idē dicendum est de illis qui scienter emunt fructus terrarum ab illis qui non habent eas. si autem sine fraude et bona fide fiat hmōi emptio non est dicendum emptorem peccare quam diu durat bona fides.

¶ Item quid de illis qui tradunt boues ad mediationes sine ad moyssi vulgariter p̄o certis sextariis bladi eo pacto q̄ si moriantur vel deteriorentur: conductor subeat medietatem periculi si autem meliorentur. habeat medietatem cōmodi. ℟ Respondeo dicendum q̄ licet re vera locare boues vel equos vel ad diem vel ad terrā dum tamen conductor non grauetur immoderare in mercede pactum affi de communicando damno et in cōmodo rei locare iniquum est et parte locatoris nisi probabiliter dubitatur vtrum locatoris vel conductoris melior aut deterior sit cōditio vel nisi credatur q̄ conductoris sit deterior in proposito tamen sua pacto videtur conductoris deteriorem conditio quia vix aut nunq̄ potest habere tantus commodum de melioratione bouis quantum potest habere damnus de morte si tamen locator timens ne conductor grauaret boues si non timeret de periculo huius pactus apponat firmiter proponens q̄ si bos sine culpa conductoris periret de illo periculo nil exigeret ab eodē nō est dicēdū q̄ peccaret nisi propter scandalus eorum qui ignorarent eius intentionem illud tamen verum est q̄ conductor rei potest in se suscipere periculum rei cōducte et casus fortuitos quantū est de natura contractus sed in proposito casu non est tantū locatio et cōductio Sed societas in periculo et meliorazione et deteriorazione bouis. ¶ Item de predictis circunstantiis in iudicio anime fietur confessioni eius in penitentiam diligenter examinentur vt dictum est supra. Sed quid de ouibus vel animalibus que traduntur ad crementum siue atrois vulgariter. ℟ Respondeo in huius traditione potest intervenire contractus societatis tantum. vel locationis et conductionis tantū. possunt etiam contractus concurrere mutuus et societatis cōtractus et societatis tantum vt quando habentur. xx. capita ouium init societatem cum alio habente totidem et communicant adinuicem ipsas oues et periculum et emolumentum et expensas circa custodiam et pastum earum. in quo casu si conueniant inter se q̄ defectibus capientur siue reparentur capita de mortua vel de velleribus et pellibus emantur alia ad augendum gregem aut si ineant aliud licitum pactum et honestum non peccant dum tamen seruetur equalitas inter eos. ita q̄ huius pactione non videatur esse deterior vel melior vnius quam alterius conditio. ¶ Item locatio potest esse tantum et conductio vt si q̄s habeat. xx. capita tradat alicui custodienda et pascēda sub certa mercede pecunie vel participatione prouentuum gregis in quo

UVA. BHSC. IyR_347_2

casu si dominus retinet periculum sibi iminens illis capitibus nec aliter in pactis conuentionalibus grauetur cõtrahens licitus est contractus. ¶Item possunt concurrere contractus et mutui et societatis vt cum aliquis habens.xx.capita tradit ea estimata alicui puta.pro xx.sol.ita q̃ teneatur ei reddere medietatem sortis.scilicet.x.sol.quicquid cõtingat postmodum de ouibus. et tunc parum est.ac si creditor dedisset ei mutuo.x.sol.ex quibus comparatis.x. capitibus contrahisset societatem cũ creditore habente.x.alia capita ita q̃ sint communia et ipsi socij sint in periculo et prouentibus. In quo casu si contemplatione grauet creditor debitorem in contractu societatis vsura est nichil casu procedendum est sicut dictum est in primo casu de ptractu societatis. Illud autem valde iniquum est cum quis certa capita ouium tradit estimata certo precio.et sub eo pacto contrahit societatem q̃ totum de prouentibus recipiet sortem anteq̃ alius aliquid de prouentibus percipiat vel si pascisantur q̃ de fecibus reparentur capita casu de mortua anteq̃ alius aliq̃d de prouentibus percipiat hoc enim est quasi tradere oues immortales. Et generaliter verus est q̃ vbi probabiliter dubitatur vtrum istius vel illius deterior sit conditio in forma conditionis siue pacti adhibiti in contracta societate non est peccatũ vbi autem ad arbitrium boni viri graduatur alterius cõditio peccatum est ex parte generantis si scienter hoc faciat et tenetur ad restitutionẽ. Non potest inde dari generaliter doctria fratri buius contractibus ouium propter varietatez traditionum et dolos qui sub talibus conditionibus excogitãtur a quibusdam enormiter quamuis non vltra medietatem iusti precij quo casu nõ solum ecclesia sed etiam priuatus potest agere ad rescindendam venditionẽ vel suplementum iusti precij faciendũ ab emptore ita tamẽ q̃ in oprione emptoris sit vtrum illorum faciat. ¶Item si in predicta venditione monasterij esset enormiter vel manifeste deceptus licet fuerit publica venditio et recta intentio nec fuerit dolus ad habitus et ideo excusetur ab vsura. debet tamen remouere deceptionem ille qui decipit vel suplendo iustum precium vel restituendo rem precio q̃ numerauit sibi reddito.extra.de emptio.et vendi.cum dilecti hoc idem seruandum est in priuata persona secundum quosdam et si non iure foriti.re tamen poli cuz causa manifeste vel enormiter alium decepit maxime simplicem licet circa dimidium iusti precij decipiat.si tamen nolet restituere aliq̃d taliter deceptio non esset ei propter hoc absolutio deneganda cum iura similia sustineant q̃ sese inuicem reipsa decipiant contrahantes dum tamen sine dolo et fraude faciat illud. ¶Item vtruz emens cum pacto de retro vendendo apponans clausulã q̃ non vult q̃ possit redimere ante ãn quennium vel decennium an sit vsura hoſt.et Johan.andree in dic.capi. ad nostra in nouella tenet q̃ presumitur in fraudem vsure. Si aliter tunc non: si vero fit in fraudẽ vt lucrantur fructus ex pignore simulatio sic est vsura.

¶Tres si fit estimatio deceptionis huius non secundum tempus presens in quo forte res multuz meliorata est presertim si per industriam emptoris meliorata est sed secundum tempus i quo venditio facta fuit.extra.co.t.de empt. et vendi.cum causam. Similiter nõ tenetur fructus quos percepit medio tẽpore computare in precio quia excusatur siue estimatur propter bonã fidem

UVA. BHSC. IyR_347_2

et iustum titulum et laborem et simi-
lia.extra.de re.eccle.non alie. ad nostrā
et de restitu.in integ.requisiuit. ¶Itē
qui tempore messis vel vindemie emūt
annonam ex cupiditate.vel vinū vilius
vt postea carius,vendant peccant mor-
taliter siue sint clerici siue layci: et est
turpe lucrum secus tamen si aliquis p
pter necessitatem emat vt scilicet de il-
la annona vel vino viuat et postea nō
indiget sicut credebat hic potest licite
vendere prout venditur communiter
in foro licet vendatur carnis quaz eme
rit.xiij.questione.iiij.quicunq; et ca.ca-
nonū. Idez dicendū est de illo qui emit
annonam vel vinum causa negociādi.
dum tamen non ex cupiditate hoc faci
at.sed vt ex lucro moderato sibi prouī-
deat maxime cū aliud gen⁹ negociatio
nis non nouit nec alias habet vnde su
stentetur. Quando autem laycus non
ex cupiditate. Sed vt prouideat sibi et
suis ementit aliquid vt postea carnis vē
dat siue annonā siue aliud dicunt qui
dam q̄ non est mortale. Quod si: et cle-
ricus rem aliquam emat vt eam per su
am industriam meliorataz vel imita-
ta,forma vendat carnes quam emat vt
si emat equum et nutriat vel tabulam
emat et inde ymaginem facit non pec
cat. ¶Itē quando ex cupiditate emūt
sicut superius dictum est grauius pec-
cant clerici quam layci neutri tamē te
nentur ad restitutionem faciendaz cer
te persone. Sed debet erogari tale lu-
crum in vsus pauperum de consilio sa-
cerdotis non tamen est hoc de necessi-
tate. Similiter potest emere annonaz
si videtur caristia in terra: et videt victu
alia extrahi de terra dummodo nō vt
carius vendat sed ne gens fame pereat
exemplo ioseph.genesis.xlj. qui non vt
frumenta carius venderet sed vt popu
lum a fame liberaret multa congrega-
uit frumenta que tamen postea vendi
dit secundum crementū et tales qui
sic facerent merentur multum. ¶Itē
illi credendi sunt nephandi et detestan
di qui ea intentione emunt aureas vel
alias merces vel res venales: precipue
victualia vt de talibus caristiam indu-
cant. Similiter qui annonam veterez
mutuant vt recuperent nouam vsuraz
committunt quia meliorem rem recu-
perare volunt sed si ideo faciunt ne sua
sibi pareant vel forte accipienti gratiā
faciant mutuando non committūt vsu
ram dummodo nō auferant proximo
libertatem liberandi se interim soluen
do veterem si vel probabiliter dubite-
tur vtrum plus vel minus valitura sit
tempore solutionis. Sola cum spes
vsurarum facit quantum ad deum ex-
tra.eodem titulo consuluit vbi de hoc.
¶Item vtrū liceat mutuare sub vsu
ris illi ḡ vsurat mea que aliter nō pos
sum habere donec fui satisfactus resp.
fm Alexan.lombardū q̄ sic quia nō re
cipio alienū sed meū facit.c.ab illo.xliij
q.iij.z.c.j.z.ij.de vsu. Oēs est limitan-
dum nisi scandalum sibi immineret
vel alij qua tōc nō liceret hoc Angelus
de clauasio i sūma. ¶Itē leges q̄ p̄mit
tūt vsuras exigi oēs abrogate sunt: nō
renēt iure diuino cōtra illud psalmiste
qui pecuniā suā nō dedit ad vsuraz. Si
militer prohibire sunt iure naturali cō
tra q̄ nulla lex seu dispēsatio potest ad
miti. vij. distinc. qui contra mores cr.
xxxij.questione septima flagitia. vij. di-
stinctione. §. his ita et instituit. de iure
naturali genrem.et ci. §. naturalia. vn
de cum timo habeat imperium par in
parem.extra.de elec. innouit: multo
minus mimos in maiorem.xxi.di. infe
rior imperator terre non potuit con-
dere legem cōtra imperatorez cel. im-
mo sacre leges nō dedignantur sacros

UVA. BHSC. IyR_347_2

canones imitari.ñ.q.iii.§.hinc colligitur.t ext.de no.op.nunc.vt intelleximꝰ Similiter vsure reprobãtur in niceno concilio q̃ est vnum de quatuor.xlvii. q.qñ nec obstat.xj.q.iii.quid dicã. vbi non est quo iudice repetãtur vsure.scz quia ibi respicit factũ t nõ ius.Vz leges tamen que permittunt vsuras exigi ratione mozevel interesse contumacie bone cunt et approbande si sane intelliguntur.

¶Qualiter vsurarij et heredes eozum ad restitutionem vsurarum compellantur.

VSurarij compelluntur restituere vsuras a iure t a iudice.a iure sic q̃: si sint vsurarij manifesti ipso iure sunt excommunicati quo ad tria quia nec ad communionem altaris admittuntur.nec recipi debẽt eozum oblationes.et si decesserunt in hoc peccato.eis non dabitur ecclesiastica sepultura extra eodem'titulo.q̃ in omnib'. ¶Itez compelluntur a iudice q̃ potest quilibet iudex vsurarium cogere per cẽsurã ecclesiasticam si necessitate fuerit ad restituendas vsuras appellatione remota extra.e.t.qñ non solum. ¶Similiter si hoc meruit proteruitas cõtumacis ad aliam penaz procederet extra vt lite non conte.qñ t de iureiurã.ad nostram. ¶Item cõpellitur alio modo quia fivsurarius repetat vsuras ab alio repellerur p exceptꝰ.donec ipse restituat vsuras quas ab alijs accepit vel saltẽ fecerit posse suum extra.e.t.q̃ frustrat legis auxiliuz inuocat qui committit in legem. ¶Item eisdem modis compelluntur heredes vsuriozum restituere vsuras siue sint filij siue extranei extra eodem titulo tua.t.c.michael. ¶Item vsurarius tenetur remittere vsuras illi a quo accepit etiã si absens est non suis sumptibus:sed absentis ar.ff.de ope.liber.l.opem enim. Similiter sumptus irruneris si summam excederet vsurarius tunc debet vsura illa paupibus erogari ar.extra.e.t.cum tu.vbi de hoc in gl. sed pone. ¶Itẽ in foro penitentiali in dubiranter tenẽtur vsurarij ad soluendaz restitutionez omniũ vsurarũ quas illicite acceperunt vel saltem faciant posse suũ t doleant de peccato:t si nõ pñt nec plene restituere ꝓponãt in animo suo restituere ꝓ posse si peruenerint ad pinguiozem fozrunã possunt etiã tales contriti t satisfacere nõ valentes postulare dilationem vel etiã remissionem si bi fierit causa elemosine ab eo cui restituere tenẽtur:t sic cunt in statu saluandozum al's non. xiii.q.vj. si res sed de forma restituendi require in tractatu de restit. ¶Item si clericus vsurarꝰ est vel vsurarij heres et nonvult satisfacere de vsuris ab officio suspendat.t si emẽdare se voluerit deponetur extra eodez titulo.preterea. t.xlvii.dist. episcopus. t.c.si quis clericozum. Si autez exinde incozrigibilis fuerit ad mãdatum episcopi.si aliter non potest cozrigi.coerceatur p positum laycalem ext.de iudi. cũ non ab homine.t.xvii.dist.nõ licuit ¶Item in foro penitẽtiali imponitur sibi vt restituat ita tamen q̃ non de rebus vel redditib' ecclesie qui sunt pauperib' deputate. Sed de suis hoc faciat fideliter iurta posse si habeat bona patrimonialia aut alia quam de ecclia acquisita.nisi quatenꝰ de pecunia illa vel alia qualibus sua expendiderit invtilitatem ecclesie si autem non habeat talia dicunt quidam q̃ de bonis ecclesie sue.i.de fructibus quos legitime pcepe rit de ecclesia sua se liberare potest. Itẽ pone q̃ vsurarius emat equum vel ꝓ

UVA. BHSC. IyR_347_2

dum de pecunia vsuraria: nō donat rem illam alteri post ea efficitur non soluendo quaritur vtrum ille qui soluit vsuras possit eum effectu petere rem emptam de vsuris ab ipso possessore. et vtrum ille in foro penitentiali restituere teneatur. ℟ Rideo licet precium ex re furtiua redactum non sit furtum. ff. de fur. l. qui vas. §. vlti. et vitia psonalia nō transeāt ad successores ext. de filijs pres. ex transmissa tamen iste potest repetere et ille restituere tenetur extra eodem titulo cum tua succedit enim res loco p̄cij sicut econuerso. p̄cium loco rei succedit. ff. de pe. here. l. si rem et p̄cium tenetur ergo ille ad quem peruenit res empta de pecunia vsuraria restituere vsuram si habuit eam rem emptam ex causa lucratiua secus tamen si emisset vel ex alia causa non lucratiua. adeptꝰ esset bona fide ab vsurario non credens forte eum esse vsurarium. aut credens rem illam non esse emptam de pecunia vsuraria. aut ipsum vsurarium habere alis vnde posset reddere vsuras. ℂ Itē nun quid vir qui duxerit vxorem raptoris vel vsurarij filiam potest accipe dotem de rebus illius cum quicqd habet non sufficiat ad reddēdum qd rapuit vel habuit de vsura. ℟ Rideo licet dos non p̄ueniat ex causa lucratiua: recipiatur ꝓpter onera matrimonij portanda. si tamen maritus sciēs veritatē aut crassa ductus ignorantia cōtraxit cum huiusmodi filia nō debet recipere dotem de huiusmodi rebus de equitate canonica licet de subtilitate iuris ciuilis alis forte posset dici. Si autem probabili ignota ductus est quia credebat socerū non esse vsurarium vel alis esse soluēdo potest dotem solutam in solidū recipe licet postmodum sciat veritatem in creditore autez qui recipit qd sibi debetur a raptore vel ab vsurario nō distinguo nisi qd bona fide crediderit ei pecunias vt ex illa commodum sibi faceret et lucrando forte ex ea se liberaret. Non est simile de marito quo ad dotem vt dictum est qd socer dando dotem genero efficitur pauperior nisi quatenus releuetur ab onere alendi filias. Sed debitor non fit pauperior mutuando a creditore vel emptore aut venditor recipiendo rem vel precium rei vendite. creditor autem qui mala fide credit pecuniam puta ludenti in alea vel dādo meretrici aut bystrioni vel alis dilapidanti bona sua non debet huiusmodi debitum recipere ex rebus predictis. Similiter vbi ille qui huiusmodi vsurario vel raptori concessit ex causa lucratiua cereri autem offes quibus debetur ex contractu vel quasi seu ex maleficio vel quasi. possunt recipere qd sibi debetur. ex huiusmodi rebus dum tamen rem furtiuam vel raptam aut vsurariam in ipsa specie non recipiant maxime cum illos qui dicunt qd in vsura dominij natura transfertur cum etiam illos qui dicunt contrarium credendum est qd ipsa res vsuraria in specie non debet recipi in solutum. quia debitor qui eam dedit pro vsura. potest eam contradicere a creditore si extat. nec posset creditor aliam ei soluere pro ea ipso inuito

ℂ De vsura pignorum.

VSurarius non est creditor si exigat vel compensat non solum expensas quas fecit colligendo fructus pignoris: sed etiam quas fecit bona fide circa rem pignoratam tollendo. scilicet fundum pignoratum vel pascendo munitum pignoraticium. Similiter si casu fortuito vel sine culpa sua res perijt vel deteriorata est non tenetur. alioquin

UVA. BHSC. IyR_347_2

si dolo vel culpa sua hoc fit tenetur. C. de pig. act. l. iij. ij. q. iij. q. v. ¶ Item si vendito pignore bona fide creditor minus accepit quam erat in sorte potest agere ad residuum. Si vero plus. tunc tenetur illud restituere debitori. C. de iur. do. l. viti. ¶ Item sicut potest agere debitor contra creditorem vel eōuerso ita z heres debitoris ptra creditores vel contra heredes eius z econuerso. q si forte creditor vel heres eius rem sibi obligatam impignorauit alteri vl alio quoquo modo in alium transtulit dominium tenetur possessor illius pignoris computare in sortem non solū fructum quē ipse percepit: sed etiam omnes fructus quos anteriores possessores perceperant a tempore primi contractus ipsa enim fructuum perceptio ipso facto sortem attenuat quia quātū perceptus est de fructibus deductis expensis. tantum diminuitur de sorte extra. de pigno. cum contra. ¶ Item nullus debitor vsuras soluere tenetur. et si soluerit petere potest. ¶ Item si iurauit se solurum potest debitor si vult denūciare ecclesie monitione premissa que in causa denūciationis semper precedere debet vt compellat ipsum vsurarium per censuram ecclesiasticaz ad relaxandum ipsum iuramentum Sed si per hanc viam non vult procedere: debet soluere vsuras propter iuramētum et postea poterit repetere extra. de iu. et in. ex administrationis. z. c. debitores. ¶ Item si iurauit q̄ solueret vsuras et non peteret. dicendum est q̄ repetere directe non debet propter vini iuramēti Sed debet denūciare ecclesie crimen illius vt compellatur ad penitentiam quam agere non potest nisi restituat. Si vero iurauit q̄ non denunciaret nō tenet iuramentum cum sit illicitus pta contra salutem proximi. z cōtra preceptum de proximo diligēdo vnde non obstante iuramento denunciationis p cedere potest. z sic occurrere fraudibus vsurariorum extra eodem titulo tuas. de iureiurando quēadmodū. ¶ Item quid de cōmunitatibus quarundaz ciuitatum que dant pecuniā ad vsuram nunquid omnes diues sunt vsurarij p ter hoc z in statu damnatorum dicendum est si aliquod collegius accepit pignus in casu non concesso extra codez titulo conquestus. z arg. vñ. q. j. sicut vir z. xxiij. q. iij. si heres. z. ff. q̄ metus causa. l. metum. §. aduertendum in quibusdam tamen casibus possunt quedam perfecte accipe possessionem z pignus fructus non computatis in sortem. vt dictum est supra. ¶ Item quid de regibus z principibus qui compellunt debitores ad dandum vsuras. ℟ñdeo tenentur ad restitutionem etiam si nihil ad eos puenerit inde. Similiter quid de regibus et principibus qui a iudeis multa recipiant cum tamen sciant eos nihil habere nisi de vsura z q̄ bona que possident non sufficient ad restitutionem vsurarum. ℟ñdeo tenent ad restitutionem taliter receptorum si ex causa lucrativa percipiāt ea. Si autē non ex causa lucrativa possunt recipere q̄ sibi debentur sicut z alij creditores. Itez seruientes vsuriariorum possunt scōm quosdam recipere mercedem suam de predictis rebus si seruiant eis in licitis et honestis et necessariis. quia vtilitas quam consequuntur huiusmodi vsurarij ex opere seruientium mercede quaz dant seruientibus illis nec possunt dici pauperiores propter mercedem illā data tamen loco mercedis habuerūt de seruitio commodum optimum. Si autem in seruitijs inhonestis aut illici

UVA. BHSC. IyR_347_2

tis seruierunt non debēt recipere mercedem de huiusmodi rebus. ¶Idem etiam dicendum est de cultoribus prediorum vsuriariorum ⁊ de alijs mercenarijs eorundem. ¶Item nunquid singuli de collegio qui accipiūt pignus vt dictum est supra in causa nō concesso tenentur insolidum restituere q̄ collegium habuit ex vsura. ¶Rndeo dicendum quod licet vsurarij sint ꝑm quosdam illi quorum autoritatez consensu talia fiunt: non est dicendum tamen q̄ teneantur ad restitutionem nisi quantū ad eos peruenerit de vsura. vel quantum reuelati sunt ab expensis quas fecissent de suo in sustinendo onera communitatis. nisi forte prestiterint autoritatem compellendo aut precipiendo communitati taliter fenerari quia alis non esset hoc fractura in quo casu credendum est eas teneri insolidum.

¶Item vtrum qui occasione mutui labores subijt vel dampna possit in recompensatione facere fructus pignoris suos sine vsura hostien. in sum. in. c. ad nostram de re. eccle. non alie. ⁊ etiaz quando aliquid vltra sortem accipit.

¶Item quid de illo qui consuluit alicui q̄ feneretur. ¶Similiter quid de illo qui dat amico suo vel cōsanguineo suo pecuniam. vel concordat gratis vt ex ea feneretur Sed quid de illo q̄ contrahit societatem cum alio ad fen⁹ exercendum. ¶Item quid de illo qui dat vsurario mutuam pecuniam ad participationem lucri vsurarum nſiquid in omnibus his casibus tenentur insolidum qui hoc faciunt autē. de eo quod id eos peruenit de vsura. ¶Rndeo scōm quosdam tales qui inducunt alios ad fenerandum alis non feneraturos. tenentur insolidum si autem erāt alias feneraturi non tenentur nisi quantuz ad eos peruenerit hij qui taliter inducunt alios ad fenerandum ⁊ melior est conditio talium in hoc casu quaz in rapina vel furto vbi qui prestant autoritatem tenentur ad restitutionē etiam cum nil ad eos peruenerit de maleficio et hoc ideo q̄ rapina vel furtū cōtravoluntatem domini fit qui patitur damnum. sed vsura de voluntate dñi peruenit ad creditorem nec inueniuntur iura dare actionem creditori cōtra huiusmodi inductiones ad repetendum vsuras ab eis quas ipsi debitores soluerūt taliter inductis per alios. tamen ad inducentes nihil peruenit de vsura sicut dant iura actiones contra illos quoruz opere vel consilio vel ministerio furta fuerunt ⁊ rapine licet nil peruenerit ad eos. ¶Item nunquid iudeus potest exigere vsuras a xp̄ianis. aut nunquid xp̄iani a iudeis vel paganis vel cereris hostibus fidei xp̄iane dicendum est ad primum q̄ peccat iudeus mortaliter et ad relaxādas vsuras xp̄ianis potest compelli ab ecclesia indirecte. scz ꝑ subtractionem communionis xp̄ianoruz extra eodem titulo. c. j. post miserabilez vel saltem compellendi sunt a principibus xp̄ianis. ⁊ ab ecclesia modo predicto vt nō exigant imoderatas vsuras ex eodem titulo quanto. ¶Iteꝛ ad secundum expresse videtur cōsentire ambro-sius. xiij. q. iij. ab illo q̄ licite a talibus hostibus possunt vsuras exigere xp̄iani. sed aliqui dicūt q̄ dictum. c. locat ꝓ antiqua tempora quando permissum erat iudeis in lege accipere vsuras ab alienigenis deuter. xxiij. c. in fi. non fenerabis fratri tuo. ⁊c. sed alieno ⁊ hāc permissionem proseqūtur ambroſ in dicto capitulo ab illo. alīs intelligūt de iudeo et exponunt ab illo. scilicet iudeo vsuram. i. pensionem magnā. et hoc ꝓbāt

UVA. BHSC. IyR_347_2

per illud.c.xxiij.q.vj. Jam vero alij intelliguntur de paganis ⁊ hostibus rei publice sicut littera plane sonat talibus enim et aperte et per insidias et in omnibus modis posset tanquã indignis auferri que male detinent.

Secus de iudeis: qz illis nostri sunt et parati sunt seruire nobis. xxiij.q.vij. dispersos. iij.q.vij.c.j. et. ij. et.q.ij. dominus. ¶Item alij dicunt quorum opinio communior est ꝙ a nullo homine xpiano iudeo vel pagano licet exigere vsuras ⁊ exponunt litteram negatiue sic ab illo exige vsuram oij quicunqꝫ sis: cui merito nocere desideras. Sed nulli merito debes desiderare nocere: ergo a nullo debes vsuras exigere ⁊ sic exponunt totam litteram. ¶Jtẽ pone ꝙ christian⁹ accepit vsuras a iudeo cui restituentur videt ꝙ iudeo per ea que dicta sunt. j. tamen ꝙ iudeus restituat omnes vsuras quas accepit ꝙ nisi nolit facere: consulendum ẽ xpiano ꝙ cum autoritate ecclesie restituat nomine iudei christianus illis a quib⁹ iudeus acceperat vsuras et hoc notificet iudeo per se vel per alium iudeum tacito vel expresso nomine sm qõ videbitur expedire vt sciat iude⁹ se liberatuz ab illis xpianis per ipsius solutionez nec poterit ab eo petere cum vtiliter gesserit negocium ipsius iudei: et ideo ⁊ velit nolit tenetur habere ratũ etiam idem dicendũ est de christiano irregulari in vtroqꝫ casu liberatur xpianus restituendo vsuras illi a quo receperit: siue ipse sit xpianus siue iude⁹ Sed quando factum est occultuz ⁊ nõ timetur scandalum nec periculum talis soluentis salubrius ẽ tñ eos soluat illas quib⁹ ipse iudeus tenetur alias sufficit quia fiat restitutio illi a quo accepte sunt vsure vel deponat pecuniam in ede sacra vel alio loco puro. Similiter cum autoritate ecclesie. ¶Item quando scitur persona cui est facienda restitutio sed tamen est absens i remotis partibus vel nescitur in quo loco sit: nec speratur ꝙ de facili possit sciri: Dicendum est ꝙ cum nescitur vbi sit: nec potest sciri: detur de facili pauperibus cum autoritate ecclesie si autem scitur mittatur ei si aliquo modo põt fideliter et secure alioquin tamen autoritate ecclesie pauperibus detur. ar. eo. tit. cum tu. vbi de hoc. ⁊. ij.q.vj. anteriozum. Sed cum persona scitur vel sciri potest: semper facienda est ei restitutio cum commode fieri potest compensande sunt circunstantie: scilicet ꝙ tas rei debite ⁊ remotio loci et expẽse que fierent in mittendo et pauperas vel diuitie cui restitutio facienda est: quia tam modica potest esse rei restituende summa: ⁊ tante expense que fierent in mittendo et tam diues est ille cui facienda est restitutio: ꝙ nullo modo pro re tam modica deberet primus tantum grauari et tunc nõ oz vt mittatur et in talibus recurrenduz est ad arbitrium boni viri semper.

¶Item queritur an vsurarius teneatur restituere non solum pecuniã vsurariam. ¶Sed etiam quicquid cum ipsa lucratus est et fructus perceptos ex re empta de pecunia fenebri: et dicunt quidam ꝙ tenetur omnia restituere: que enim ex radice corrupta fiũt xiij.q.v. nec⁹. ⁊. xvj.q.iij. si sacerdotes i fine. ¶Difficile enim est vt bono peragantur exitu que a malo sunt principio incohata. j.q.j. principatus: hz hec est dura sententia secundum quosdaz sed Ambrosius dicit. xiij.q.iij. si quis. ꝙ qui vsuram accipit rapinam facit ⁊ vita non viuit gratie: scilicet in presenti nec glorie in futuro. Sed quoniam qui nimis emungit elicit sanguinem,

UVA. BHSC. IyR_347_2

dicendum est cum alijs qui vsurarius tenetur restituere quicquid vltra sortes accepit a debitore occasione sortis aut etiam de re debitoris habita per vsurā precedentem pacto vel intentione contra vt dictum est supra. ¶Unde si habuit de vsura terram vel pecus: quicquid de fructibus naturalibus ipsius terre vel pecoris habuit et pensiones aut mercedem terre vel pecoris si ea locatur restituere tenetur. Dicendum est q̄ tenetur restituere et damna que propter solutionem vsure passus est: vt si domum suam vel predium oportuit propter hoc distrahere viliori precio quam valeret et aliam domus cōducere ad suum vsum aut oportuit eū accipere ad vsuram ab vsurario propter vsuras predictas soluendas. ¶Si vero ex pecunia vsuraria negociatus est et lucratus et inde emit predium fructus percepit. nec lucrum nec fructus huiusmodi restituere tenetur.

¶Idem etiam dicendum est de lucro habito de re furtiua vel rapta per negocium vel comparationem reddituſ vel predij factam de re huiusmodi furtiua vel rapta. ¶Item expensas pōt deducere: et forte operas suas moderatas de predictis vt in bōs etiam agatur cum eo mitius quam cum furevl raptore quia fur et raptor non deducit expensas nec operas suas. q̄ tamē intelligendum est: si agatur in foro iudicij. In foro tamen penitentiali nō est huiusmodi rigor seruandus nullus enim aliquam locupletari cum dāno alterius posit q̄ ei plene satisfactus esset de damno illato. ¶Consulendum est autem creditori q̄ satisfactio de vsuris petat a debitore veniam ad cautelam: quia forte propter premissa esset ei aliquid restituendum pro interesse aliquo. vel damno. ¶Item pro vsurarij et familia debent procedere sicut pro et familia raptoris. De hoc respō de in tractatu de restitu. ¶Item qui mutuat alicui centum per vnum mēsem vel annum vt mutuans teneatur sibi centum per tantus tempus remutua re vsurarius est: quia plus facit ille qui ex vi mutui ad hoc alium cogit q̄ qui mutuat in sola spe lucri percipiendi. ¶Quidam tamen dicunt q̄ ex mutuo licet mutuanti sperare mutuuz tē pore necessitatis non tamen ex vi mutui sed ex charitate mutuantis qui ad antidota obligatur et ad illud mutuum dare ꝛc. ¶Dicendum qō hoc sperandum nō est ex vi mutui: sed ex charitate accipiētis. Quid aūt teneantur restituere in precedenti casu dicenduz qō illud in quo alter damnificatus est vel quantum tot denarij solent valere vel secundum quosdam illud q̄ valuerunt sibi vel q̄ lucratus est inde q̄ radix mala fuit et rami. verum tamen cō ponat secum ad libitum suum et liberatus erit secundum quosdam.

¶Item si quis accepit ad mensuram denarios et eosdem autoritate propa mutuat amico suo p eadem mensura vel etiam pro minori tenetur ad restitutionem eidem amico quia ipse priuilegiat' fuit in hac vsura. ¶Si autē esset tantus mediator vel fideiussor ita q̄ obligatio esset de amico ad vsuraz facta: tunc non teneretur. ¶Item q̄ habet equum impignoratum et equitat eum ad negocia sua vel locat eum siue dat ad vecturam vsura est si ille cuius est equus soluat cibaria sua. idem est de veste ꝛ similibus quibus vtitur quis ad vtilitatem suam: et ad alterius damnum. ¶Item si quis ita dicit vēdo tibi bladum vel rem meam vt red

UVA. BHSC. IyR_347_2

das mihi tantum quantus valebit in tempore quo caris crit hoc anno: usurarius est: quia sperat aliqd rone futuri temporis vltra sorte ⁊ hec exprimit forma contractus: quia regula est magistralis vbicunq vendens de iorte intendit accipere plus qm sit sors ⁊ hec exprimit forma contractus vsura est ibi et si dicatur non est ibi ⁊ si dicatur nō est ibi mutuum ergo nec vsura. dicendum q licet non sit ibi vsura directe tamen indirecte vsura est. ¶ Item si dis habet equum ociosum: quem locare non velit: impignorat eum alicui a q mutuum accepit hac conditione vt pascat eum et equitet tamen sine grauamine et periculo equi non est vsurarii cet aliquid accipiatur vltra sortem: qz non granat primum immo iuuat eū pascendo equum. vnde in huiusmodi casibus considerandum est vtrum p. ter mutuum pares sint vtilitates hinc et inde. et si pares inueniantur circumscripto mutuo non est ibi vsura in predicto casu: debet enim velle ille cui est equus qd alius habeat vsum equi ex quo inutilis est sibi et ille pascit equū sine grauamine eius vnde non valet iste habet vsum equi preter sortem ergo est vsurarius. debet enim addere ⁊ pro vsu non facit compensationem: ⁊ hoc est falsum: quia pascit equum.

Idez est de illo qui impignorat domū mutuanti que inutilis est sibi quia nō eam vult locare et mutuans custodit eam a ruina ne destruatur vnde eadem est solutio in vtroq casu.

¶ Item queritur an accipere ad vsuram sit peccatum et videtur q sic qa dat occasiōz vsurario peccādi ergo peccat. Sed contra beatus iacobus cōmēdat beatam paulam de hoc quod multa expendit in vsuris vt pasceret pauperes: ergo non est peccatum accipere ad vsuram. Quod concedendum est q licet preter necessitatem peccatum sit accipere ad vsuraz in necessitate tamē licitum sit: p quanta autem necessitate licitum sit et pro quanta non: hoc nō determinat ars vel scientia: sed vnctio charitatis que de omnibus docet et est certior omni arte. ¶ Item quid de prelatis qui in contractibus vsurariorum subscribunt et apponunt sigilla. Dicendum q participes sunt in criminib⁹ vsurarum et si non commodi. Illaz subscriptio in multis articulis iure consensum et approbationem iducit: vt extra de re iudi. cum inter nos. ff. si certum pe. l. mutue. C. de admi. u. l. si subscripsisti. C. de donatio. l. nō tignoraās. C. de fideiuss. l. si pact. ⁊. C. de rebus alie. l. ij. ¶ Sed sciendum qō si quis in instrumento subscribit non lecto et eius tenorem ignorat nō approbat nec consentit vt. C. plus valere qō agitur. l. vltima. ⁊. ff. de pigno. act. l. gayus. Sigilla enim prelatorum faciūt instrumenta autentica: vt extra de fide instru. scripta. Per hoc igitur layci credentes contractus huiusmodi peccant ecclesiam approbari securius peccant et ideo de talibus dici potest laqueus iuuenum offis nos. ¶ Item de nautico fenore dicendum est q pecunia q nautis datur trajiciēda vel transeunda dicitur nautica: quia nautis datur vel trajiciēda: quia trahitur. datur autem periculo credentis vt. ff. de naut. fe. l. j. et. l. periculi: sed hoc locum habz nauigio susceptor vel postq nauem nauigare conuenerit: vt. ff. de nau fe. l. iij. Qō verum est nisi aliquid possit imputari debitori: vel quia non seruauit locum nauigij: vel quia merces prohibitas transportauit: tunc enim quia nō ex marine tempestatis discrimine: sed ex auaricia et audacia debitoris peri-

UVA. BHSC. IyR_347_2

culum accidit imputatur debitori: vt C. de nau. fe. l. cum pponas: sed quanuis in hoc contractu nautico periculū pecunie generaliter respiciat creditorem vt dictum est a peccato tamē vsurarum creditor ex hoc non excusatur.

¶ Quidam casus in quibus secundum quosdam potest quis dare pecuniam suam licite et petere inde lucrum.

Nunc ponendi sunt quidaz casus in quibus secundum quosdā potest quis dare pecuniam suam et licite accipere lucrum inde: et in primo quādo datur per modum societatis. secundo quando datur alicui pro aliqua arte: vt in ciuitate honeste negociaretur. Tertio vt in alia certa arte quis laboret intra ciuitatem cum de denarijs sibi datis sint lucra magna vsuram fuis vitare dando denarios tuos potest ita dare secundum quosdam secundū quod determinatur in casibus infrascriptis. ¶. gra. Domin⁹ b. nūcrauit et tradidit domino. b. c. li. boñ. nomine societatis inter eos contracte tali pacto quod dominus. b. ponat operam suam laborando et negociādo tali arte in ciuitate boñ. cum dicta pecunia fideliter sollicite et diligēter vsq; ad vnū annum et in fine anni infra septez dies dictus. b. deducet de societate expēsas et sumptus et estimationes opez que in ea bona fide fecerit et similiter dicto domino. b. capitale restituat sū scilicet centum lib. deinde illius quod superfuit lucri medietatem vel tertiaz ei partem dabit et aliam sibi retinebit si autem fuerit ibi dampnum sine oi negligentia culpa vel dolo predicti. b. tunc vterq; sustineat de damno scilicz dominus. b. pro tanta pecunia quam posuit in societate et. b. pro tanta summ ptuum et operarum ab eo prestatur. Si vero damnum contingeret dolo vel culpa seu negligentia ipsius. b. teneat dictus. b. restituere ipsius. a. dictas centum libras integre cum omni damno et interesse suo et teneatur dictus. b. reddere rationem negociatōis sue ꝛp bare damnum si qō fecerit secundum deum et allegationem trium legaliuz virorum qui sunt noti et amici vtriusq; partis experti et periti in dicta arte siue negociatōe que omnia permittit dictus. b. ipsi domino. a. attendere et obseruare sub pena duple quantitatz et sub obligatione bonorum suorum que constituit se eius nomine possidere pecunia soluta ꝛc. ¶ Item domin⁹ a. fecit et constituit dominum. b. presentem et mandatum suscipientem sum procuratorem specialem ad negocia sua gerenda et administranda in quadam' quantitate pecunie' videlicet centum libraz boñ. quas eidez b. coram testibus supascriptis numerauit et tradidit vt de dictis denarijs i ciuitate boñ. et in tali arte honeste negociaretur ꝛ lucraretur fideliter ac sollicite et diligenter hinc vsq; ad vnum annum. quo cōpleto statim. j. vij. dies deductis expensis et estimatione suaz operarum quas bona fide fecerit occasione predictorum superfluum totūq; habuit vel ad euz pueneret ex dicta pecunia ꝛ negociatione restituat dño. a. retenta cā sibi pro remuneratiōe susceptī officij tertia parte lucri q; ibi superfuerit vltra capitale ipsius. a. ꝛ debeat reddere rationez gestionis ꝛ procurationis et probare damnum si q; ibi fecisse dixerit fm iudiciuz ꝛ approbationē trium legaliū amicorū vtriusq; q̄ sint experti et puti in tali negociatōe q̄ oia

UVA. BHSC. IyR_347_2

et singula supradicta dict⁹. G. suscepit et promisit per stipulationez ipsius. a. exequi et attendere et observare et in nullo contravenire sub pena duple dicte quantitatis et sub obligatione bonorum suorum que constituit se illius nomine possidere et pena soluta etc. ¶ Item dictus p. commisit et numerauit et tradidit iohanni. c. libras. boñ. ad laborandum in tali arte in ciuitate boñ. hinc ad. vij. mēses vel quantum plus eos tenuerit de communi cōcordia ad quartā partem lucri quod iohannes promisit dicto. p. laborare cum dictis denarijs et lucrari bona fide et omnem diligentiā et sollicitudinem et custodiaz adhibere et. j. ter minum restituere ei dictaz pecunie quātitatem cuz quarta parte lucri saluo q̄ non teneatur de casu fortuito dum tamen p̄bauerit illō infra. vij. dies post̄q̄ acciderit et nulla eius culpa vel dol⁹ aut mora casum precesserit si dixerit perditionem factam esse in dictis denarijs teneantur ostendere per bonos et legales viros hmōi artis qui non habeant partem illi. ¶ Item talis fuit cōfessus habuisse a tali. x. libras boñ. ad laborādum in tali arte p̄opter quartam partem lucri et non dicet ibi de dāpno aliquid sine eo minus quantuz fuerit totum dampnū diuino iudicio vl casu fortuito siue ipsius debitoris culpa vel dolo in dicta mercatione secutum, et cum fuerit ad locum vbi debet promittens eidem restituere dictam pecunie quantitatem cū dicta parte lucri siue eo minus quantum fuerit totum dampnuz diuino iudicio vel casu fortuito siue ipsius debitoris culpa, vl dolo i dicta mercatione secutum ego puto addendum q̄ eo minus quantuz fuerit de suo expēdit p̄o quarta parte et quantum capit quarta pars estimationis operam. vel sicetiam eo minus quātum capit quarta pars operarū et expensarum, de suo factarum circa negationes cū dicta pecunia excercendas vel non ponas illud verbum. s. diuino iudicio vel casu fortuito vel dicas sic sine eo minus quā fuerit totū dampnū sine ipsius debitoris culpa vel dolo i dicta mercatiōe secutū et si petit laborator deducere estimationem operarū et impēdia que de suo fecit. ¶ Item talis cōcessit tali rustico ad laborandum ad quartam partē lucri et damni duos boues p̄recio. xx. librarum boñ. suscipiens in se dictus rusticus tres partes periculi domin⁹ vero quartam partem quo casu fortuito dicti boues perierunt etiam diuino iudicio et p̄o quarta parte laborem dictorum boum promisit rusticus deferre ad domuz domini. x. corbes frumenti et promisit dñs se esse cōtentum de dicta quātitate quē si plus posset habere. et si contigerit q̄ dictus rusticus non posset dare dictam quartam partem p̄o eo q̄ rustico non remanerent. xxx. corbes frumenti. p. aij partibus laborerū boum illius anni deductis laboribus et expēsis circa boues et expēsas et operas predicti laborerū p̄pter ītēritatē et infirmitatē rustici vel bouis vel alio casu fortuito q̄ nō teneatur dictus rusticus. Si tamē teneatur p̄o rata et si nihil lucrarentur in nihil teneatur. Sed teneatur dñs sibi redere estimationem operum et laborū dicti rustici; laborerū p̄o quarta parte si rusticus perdidisset operas et predicta p̄bare tenetur rusticus per duos bonos et legales vicinos suos qui iurent de credulitate et idē ipse rusticus iuret q̄ ita sit rei veritas.

¶ Quis dicatur vsurarius.

VSurarius dicit̄ cui trāsit re ad vsuz q̄tidiannm vti licet instit. de vsu. et habetur. §. j. ¶ Item vsufructuari⁹ percipiendo fructus facit suos et etiaz potest inde restari. trāsit vsufructus morte finitur instit. de vsufruc. §. finit. de hoc

UVA. BHSC. IyR_347_2

habes ext. de pecul. cleri. c. vlti. in glos. ar. q̄ beneficiati. ¶ Item vtendum est aliquo ad illū vsuz ad quē statutū fuit p̄ri. di. hijs autē t ext. de transla. inter corporalia t de ap. suggestum. ¶ Item nullus debet prohiberi pluribus defensionibus vti. ff. de excepti. nemo t ext. de prescrip. auditis. vbi de hoc in gl. sic ergo abbas.

¶ De vtilitate publica que preferenda est aliquando priuate.

VTilitas publica priuate vtilitati debet preponi. vñ. q. j. sciat. In casu tamen debet quis p̄riam vtilitatez preponere cōmuni vtilitati. ar. xix. q. ij. due sunt. t. xxiij. q. v. si non licet. Itē vtile propter inutile vitiari non potest. eē de elec. scriptū t. c. illa sed secus est in casu. xj. di. si ad sacrā. t. iij. q. ix. puta t ext. de offi. del. super questionū.

¶ Duo sunt genera xp̄ianorum.

XPianorum duo sunt genera vnde q̄ dedicatum est in obsequio diuino. vt clerici et cōuersi. aliud vero vt layca. xp̄i. q. ij. duo sunt. ¶ Itez nō debet xp̄ianus vro aliqua mercede in iudeorum seruitio assidue cōmorari. ext. de iudeis ad hoc vbi de hoc. ¶ Itē pōt portari merces in terra sarracenoz p redimendis captiuis sed non res prohibitas seu arma. ext. de iudeis. significatum. t. c. ita quorumdā. ¶ Itez xp̄iane mulieres nutrices filiorum iudeorum essen non debent ppter contumeliā creatoris que ex hoc sequi videtur ext. de iudeis et si iudeos vbi de hoc.

PRedictis ergo ꝑm paruitatē mei ingenij vt cūctis completis ad laudem omnipotentis dei et sanctissime matris eius ꝓficeamus tā solicite addicere que non solum vtilia: sed etiam necessaria si volentibus consulere in foro penitentie ad salutē. vt expulsa iuxta ignorantia que simplicibus erroris fomitem non sine magno piculo plurimis administrat: possimus casus prolixos et difficiles scōm sanctiones canonicas tam in iudicijs quam in animarum consilijs: lucide terminare ita q̄ diuina gratia et canonici viris scia plenius illustrati quasi stelle in perpetuas ererunitates cum hijs qui ad iusticiam multos eruditi in celesti gloria perpenniter fulgeamus. Amen.

¶ Finito libro. sit laus t gloria xp̄o.

Finis adest opis mercede posco laboris
Jā ter seruiui. semper tua iussa subiui.
Nam bene letus ero si non veniam mihi quero.

UVA. BHSC. IyR_347_2

Rancoys par la grace de dieu Roy de Frāce. au p-uost de paris. bally de mascon. seneschal de lyon. et a tous noz autres iusticiers t officiers ou a leurs lieu tenās salut Repceu auōs lhumble supplicatiō de nostre bien ayme maistre hugues descousu docteur en tous droitz cōtenant que despuys certain temps en ca il sest applique a additiōer et a metre en droit vng liure nōme Summa iohannis monaldi auquel il a prins grāt cure et solicitude tāt en composition que en la correctiō. Et pour estre publie a este imprime par vng libraire nōme pierre ballet demeurant en nostre ville de lyon t auec plusieurs grās frais t coustemēs tant de la cōposition que correction poz quoy nous ces choses cōsiderees et a la supplication et requeste dudit descousu suppliant a icelluy auons permis t octroye permettons et outroyōs de grace especialle par ces presentes que ledit ballet puisse seul faire imprimer leō. liure. dessus declare ainsi et selon la forme cōposition et correctiō par luy faicte iusques a trois ans porchains venans et sans ce que durant leō. trois ans aultres libraires quelzcunques que leō. ballet puisse aultrement imprimer ledit liure en faisant faire inhibitions et deffences de par nous a tous autres libraires quelzcunques sur grans peines a nous a applicquer et de perdition de ce quilz y metroyent que de dens ledit temps de troys ans ilz ayent cōme dit est a imprimer ou faire imprimer ledit liure selon laō. composition et correction dudit descousu suppliant par quoy mandons et cōmandons a tous nos iusticiers officiers et subiectz que auons cōmis et deputez en ce faisant soit obey donne a cremeu le dixneufuiesme iour de may Lan de grace mil cinq cens et seize et de nostre regne le deuziesme par le Roy a la relation du conseil longuet.

UVA. BHSC. IyR_347_2

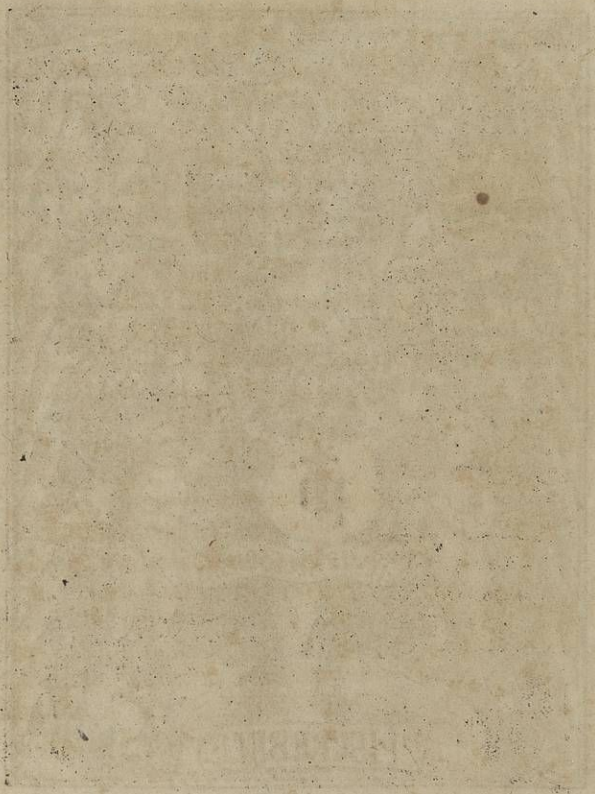

UVA. BHSC. IyR_347_2

UVA. BHSC. IyR_347_2

UVA. BHSC. IyR_347_2

UVA. BHSC. IyR_347_2

UVA. BHSC: IyR_347_2

UNA. BIBSC. INR. 347. 2

MANDAGOTO

Praxis

Electionum

Biblioteca de Santa Cruz
IyR 347

UVA. BHSC. IyR. 347